

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

AHMET MİDHAT EFENDİ
KUTUN ESERLERİ

İstanbul'da:
Fazıl GÖRÇEK
Ödön NEMUTLU

Ahmet Metin ve Şirzat

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Ahmet Midhat Efendi

AHMET METİN VE ŞİRZAT

Ahmet Midhat Efendi

Ahmet Metin ve şirzat: Hakayık-ı tarihiye üzerine müesses roman/
Muharrir: Ahmet Midhat Efendi; hazırlayan: Fazıl Gökçek, Özlem
Nemutlu. — Ankara: Türk Dil Kurumu, 2013.

742 s. ; 21 cm. – (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk
Dil Kurumu Yayınları; 1055. Yeni Türk Edebiyatı Kaynak Metinleri
Dizisi; 2. Ahmet Midhat Efendi Bütün Eserleri Romanlar, XVII)

ISBN 978-975-16-2549-6

1. Türk Romanı I. Gökçek, Fazıl (haz.) II. Nemutlu, Özlem (haz.)
III. Hakayık-ı Tarihiye Üzerine Müesses Roman IV. k. a.

813.42

Türk Dil Kurumu Yayınları

AHMET METİN VE ŞİRZAT

(Hakayık-ı tarihiye üzerine müesses roman)

Muharriri

Ahmet Midhat Efendi

Hazırlayanlar

Fazıl GÖKÇEK

Özlem NEMUTLU

Tercüman-ı Hakikat gazetesine ilave yollu derç olunduktan sonra ilk defa olarak Maarif Nezaret-i Celilesinin dahi ruhsatıyla kitap suretinde de tab' olunmuştur.

Ankara, 2013

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu

Türk Dil Kurumu Yayınları: 1055

Yeni Türk Edebiyatı

Kaynak Metinleri Dizisi: 2

AHMET METİN VE ŞİRZAT

Bütün Eserleri

Romanlar XVII

Ahmet Midhat Efendi

*

Hazırlayanlar:

Fazıl Gökçek

Özlem Nemutlu

*

İnceleyenler:

Prof. Dr. Recep TOPARLI

Prof. Dr. Nâzım Hikmet POLAT

*

Metin Denetimi:

D. Süveyda YAMAN

*

Kapak ve Sayfa Tasarımı:

Mart Güzel Sanatlar Reklam Ajansı

Telefon: +90 (312) 236 63 69

Genel Ağ: www.guzel-sanatlar.net

Elektronik posta: gs@guzel-sanatlar.net

*

Baskı:

Gazi Mesleki Eğitim Merkezi

Gazi Mahallesi Abant Sokak 15A, TR-06560 Ankara

Tel: +90 (312) 212 62 18

Belgegeçer: +90 (312) 223 45 00

*

Birinci baskı: Ankara, 2013 Şubat

Baskı sayısı: 1500 adet

ISBN: 978-975-16-2549-6

Türk Dil Kurumu Yayınları

Remzi Oğuz Mahallesi Atatürk Bulvarı 217, TR-06680 Ankara

Telefon: +90 (312) 457 52 00

Belgegeçer: +90 (312) 468 07 83

Genel Ağ: http://tdk.org.tr

*

© 5846 sayılı Yasa'ya göre

eserin bütün yayın, çeviri ve alıntı hakları

Türk Dil Kurumuna aittir.

İçindekiler

Ön Söz • 7

İfadeçik • 9

Yeni Hasanmellah • 11

Yeni Meliketü'l-Bahr • 49

Bir Eski Aşına • 105

Madem Çokogano • 161

Safha-i Tarihe Bir Nazar • 210

Pire'den Otranto'ya • 256

Roman İçinde Roman • 385

Sicilya'da Şirzat • 486

Eski Robenson • 582

Netayiç • 679

ÖN SÖZ

Bilindiği üzere Türk romanının ortaya çıkışı Tanzimat'tan sonra edebiyatımızdaki yenileşmeyle birlikte olmuştur. İlk olarak askerî ve siyasi alanda başlayan Batılılaşma hareketleri bir süre sonra edebiyata da yansımış, önce Batılı yazarlardan çeviriler yapılmış, ardından da 1870'li yıllardan itibaren Türk yazarları ilk roman örneklerini vermeye başlamışlardır. Bu yazarlar içerisinde Ahmet Mithat Efendi işlediği konular ve anlatım tarzıyla bir yol açıcı olduğu gibi, aynı zamanda da hikâye ve roman türünde en çok eser veren yazardır.

İkinci Meşrutiyet'ten sonra büyük ölçüde unutilan Ahmet Mithat Efendi, Cumhuriyet döneminde de uzun süre ancak birkaç romanıyla sınırlı olarak hatırlanan bir yazar olmuştur. Ancak 1990'lı yıllardan itibaren edebiyatımızda hikâye ve roman türünde postmodern yaklaşımların benimsenmesinin de etkisiyle Ahmet Mithat Efendi yeniden gündeme gelmiş ve bugüne kadar gittikçe artan bir ilgiye mazhar olmuştur. Bu çerçevede onun hemen hemen bütün hikâye ve romanları, bazıları birkaç yayınevi tarafından ve defalarca basılmak üzere, yeniden yayımlanmıştır. Türk Dil Kurumu da bu ilgiye kayıtsız kalmamış ve Türk romanının başlangıcındaki en önemli isim olan bu yazarımızın bütün romanlarını yayımlama kararı almış ve elinizde bulunan *Ahmet Metin ve Şirzat* dışındaki bütün romanlarını günümüz okurlarıyla buluşturmuştur. Esasında bu külliyata dâhil olduğu hâlde çeşitli sebeplerle yayımlanmamış olan *Ahmet Metin ve Şirzat*'ın da neşriyle Ahmet Mithat Efendi'nin bütün romanları TDK tarafından basılmış olacaktır.

Ahmet Metin ve Şirzat, Ahmet Mithat Efendi'nin romanları içerisinde en hacimli ve kurgusu bakımından en karmaşık olanlardan biridir. Bir Selçuk şehzadesinin güya geçmişte yaptığı bir deniz seyahatini on dokuzuncu yüzyılın imkânlarıyla tekrarlayan Ahmet Metin'i, yazar, devrinin en son bilgileriyle mücehhez bir Türk denizcisi olarak kişileştirmiş ve onun aracılığıyla yeni nesil bir Osmanlı Türkünün ne gibi özelliklere sahip olması gerektiğini göstermek istemiştir. Bu özelliği sebebiyle Ahmet Mithat Efendi'nin bu romanı, bütün eserleri içerisinde önemli bir yere sahiptir. Diğer eserleri yayımlandığı hâlde *Ahmet Metin ve Şirzat*'ın bugüne kadar yayımlanmamış olması önemli bir eksiklikti. Bu yayımla söz konusu eksikliği gidermek istedik.

Romanı neşre hazırlarken, önceki romanların hazırlanışı sırasında göz önünde bulundurulmuş eseslere biz de uyduk. Bu bağlamda, ede-

biyat eserlerinin sadece içeriğinin değil üslubunun da önemli olduğu gerçeğinden hareketle metinde herhangi bir sadeleştirmeye gitmedik. İmla birliğini sağlamak için de, önceki neşirlerde olduğu gibi Türk Dil Kurumunun Yazım Kılavuzu’nu esas aldık. Yazım Kılavuzu’nda bulunmayan kelime ve terkipleri ise aslına uygun olarak aktardık. Metnin orijinalinde bulunan bazı çizimleri de tarayarak aslına uygun şekilde yerlerine koyduk. Arapça ve Farsça bazı cümle ve ibarelerin anlamlarını dipnotta vermenin dışında metne herhangi bir müdahalemiz olmamıştır.

Amaçımız, Mehmet Kaplan’ın da belirttiği gibi “zamanın sisleri ardında gözden kaybolan eski kültür eserlerinizi günün aydınlığına çıkararak yeni nesilleri onlar üzerinde düşündürme”ye çalışmak ve böylece geçmiş edebiyat metinlerinin yeniden gündeme gelmesine katkıda bulunmaktır.

AHMET METİN VE ŞİRZAT YAHUT

ROMAN İÇİNDE ROMAN

İfadeçik

Bu romanda aza-yı vakanın kâffesi sırf hayalîdir. Bu eşhasa isnat olunan vakayi ve sergüzeştler dahi sırf hayalîdir. Fakat vakayîin istinat eyledikleri fûnun ve sanayi ile tevarih ve coğrafya vesaireye dair irat olunan malumat ve mülahazat sırf hakikattir. Malumat ve mülahazat-ı mezkûre hususunda Jules Verne tanzir olunmaktadır. Ol Jules Verne ki yazdığı hikayat-ı seyyahiyeyi Ahmet İhsan Bey oğlumuz hemen tamamına karip bir surette lisanımıza nakleylediğinden karilerimizin malumu ve pek marufu olmuştur. Vakayîin hayaliyeti cihetinde de Alexandre Dumas tanzir olunmuştur. Ol Alexandre Dumas ki Monte Cristo'su bizim Osmanlılık âleminde romancılığın ilk meşki olarak ondan beri de Monte Cristo makamına kaim olabilecek ve onu unutturacak hiçbir roman daha ne yazılmış ne tercüme olunmuştur. Bu hikâye musavver olmayacaktır fakat fevaid ve menafi-i fenniyesinden istifade ve intifa' cihetini temine medar olmak için iktizasına göre şekiller ve planlar ve haritalar ilave olunacaktır. Gayret bizden, Tevfik Allah'tan!

Ahmet Midhat

Yeni Hasan Mellah

Ayvansaray'da güzel kayıklar yapılır fakat oraya mahsus değil a? İstanbul'umuzun her tarafında güzel kayıklar yapılabilir. Zaten bunları yapmak için muntazamı cesim fabrikalara ihtiyaç yok a? Bir usta marangoz tekmiil fabrikasını bir zembilin içine sığdırabildikten sonra o güzel kayıkları nerede olsa yapabilir. Yalnız Ayvansaray, marangozların ekseriyetle kayık yaptıkları yerlerin birisidir.

Evet, İstanbul'da kayık pek güzel yapılır. Bu kayıklar sanayi-i Osmaniyeimizin en güzel mamulatı sırasına geçirilmeye şayestedirler. İnce, uzun, narin, mekik gibi şeyler ki, bütün dünya yüzünde İstanbul'dan başka hiçbir yerde inşaat-ı bahriyenin bu türlü görölmez. Sandala gelince bunların en güzelleri dünyanın her tarafında yapılabilir. Hatta İstanbul'da yapılanlardan daha güzelleri bile! Evet! İngiltere'de Amerika'da yapılan sandalları İstanbul'da taklide bile in-kân tasavvur olunamaz. Fransa ve Almanya vesairede yapılanlara benzetebilecek ustalar yerlilerimiz meyanında görülemez. Meğerki burada icra-yı sanat eyleyen ecnebiler yapabilsinler.

Kayıklarımızı memalik-i sairede taklit bile kabil olamadığı hâlde sandalda neden kayık derecesinde maharetimiz yok? Bunun sebebi besbellidir. Çünkü fensizlikten ibarettir. Vaktiyle bizde fûnun pek ilerde imiş. Sanayiye de pek mükemmel tatbik olunmuş ki âsârı cihana hayret vermiş. Topçulukta bir zamanın krupları bizce İstanbul'da, Gelibolu'da falanda filanca ustanın dükkânı! ... imiş. Evet! O fabrikalara "dükkân" tabir ederler imiş. Hâlâ bazı eski topların üzerinde öyle yazılıdır. Esliha-yı saire imalatı dahi o kadar ilerlemiş. Hâlâ Avrupa müzelerinde eski kılıçlarımızı, palalarımızı, teberlerimizi, balta-larımızı, harbelerimizi, temrenlerimizi, topuzlarımızı, matraklarımızı, tüfeklerimizi, tabancalarımızı, şeşhanelerimizi, mamulat-ı nefiseden olmak üzere camlı dolaplar derununda mahfuz tutarlar. Gemilerimiz de, gemicilerimiz de dünya yüzünde emsalsiz imişler. Akdeniz'de Osmanlı sancağından başka bayrak temevvüc ettirmemek derecesine varmışlar. Mensucatımız, menkuşatımız, her şeyimiz Avrupa'ya örnek meşk olmuş. Hâlâ bunları taklitten izhar-ı acz ederler. İşte kayıklarımız dahi o mucizkârane mamulattandır ki vaktiyle mühendisler fûnunun yardımıyla bunları ikmal ede ede işte bu derece mükemmelliye var-

dırmışlar da, o zamandan beri bunların bir yerine dokunmaya imkân tasavvur olunamamış. Gerek hakikaten daha ziyade ikmallerine imkân kalmadığı için gerek o zamandan beri bizde fûnun münkariz olduğu için! Şimdiki ustalar babalarından, ustalarından gördüklerini yaparlar. Ne yaptıklarını kendileri de bilmeyerek yaparlar. Bereket versin ki babadan oğula, ustadan çırağa intikal eden bu sanat, derece-i mükemmelleşiyile intikal etmiş de öylece de kalmış. Öylece de gidiyor.

Anlaşıldı ya? Bizde ne zaman fûnun intişar ve teessüs eder de sanayiye dahi tatbikine girişilirse İngiltere ve Amerika'nın o bizce kabîl-i taklit olanmayan sandalları da o zaman yapılır. Sandalların ikmalini temin edecek olan fûnun Karamürsel kayıklarını da, çekirtmeleri de, gagalıları da o zaman tadil ve ikmal ederek guletler, brikler, naviler, barkolar falanlar o zaman Avrupa sigorta kumpanyalarının sigorta edilebilmelerini gözlerine kestirebilecekleri bir suret-i mükemmellede yapılabilirler. Hem o zaman müyesser olabilir ki gemicilerimiz Amerika'ya, Hindistan'a, münteha-yı şarka falana giderek ticaret-i Osmaniye'yi tevsi edebilsinler.

Evet! Tersane-i âmiremize fûnun ta Sultan Selim-i Salis cennetmekân zamanında girmeye başlamıştır. Bugüne kadar gereği gibi teessüs bile etmiştir. Lakin bir milletin terakkiyat-ı bahriyesi için yalnız bu resmi yol kâfi değildir. O tefennün, o teyakkuz halka da gelmelidir. Bu yolda halk ne kadar ilerlerse devletin de ilerlemesini o kadar teshil etmiş olurlar. Düşünmelidir ki, tersanemizin teceddüdü tarihinden beri halka dahi umur-ı bahriyece yakzan gelmiş olsa idi, şimdi gerek inşaat-ı bahriye, gerek seyr-i sefain vesaire levazımınca ecanibe hiç muhtaç olmayabilirdik. Devlet bir tersane amelesi yetiştirmek için efradı daha hâl-i sabavetlerinde tersaneye almaya ve orada yetiştirmeye mecbur oluyor. Kezalik bir kaptan yetiştirmek için böyle bir çocuğu on yaşından beri beslemeye muhtaç kalıyor. O dediğimiz yakzan halkımıza gelmiş olsa idi devlet hazır yetişmiş marangozlar, demirciler, armatörler, makinistler, kaptanlar bulurdu da mesarif-i bahriyesinin kısm-ı azamından kurtulur ve o mesariflere sarf edeceği parayı daha başka mühim şeylere sarf ederdi.

Ama meyus olmaya mahal yoktur. Medeniyetin mukteziyatı aynıyla mukteziyat-ı tabiat gibidir. Hükmünü meydana koymak için

mevasim bekler. Mevsimi gelince zaten isminden dahi istidlal olunduğu üzere tabiatıyla hasıl olur. Avrupa’ca deniz merakında olan kibarın kulüpler teşkil eyledikleri ve inşaat-ı bahriyenin terakkiyatı için ilimleriyle, zihinleriyle, mallarıyla, bedenleriyle çalıştıkları gibi bizde dahi mevsimi geldiği zaman bunlar hep hasıl olacaktır. Bugün iki çifte bir kayık veyahut kırlangıç kanadı bir yelkeni haiz olan sandalla Kadıköy’üne kadar gitmekten endişe edenlerimizin evladı meyanında ufacık bir kotrayla Amerika’ya gidenler bile zuhur edecektir.

Hem bakınız “evladı” dedik, “ahfadı” demedik. Zira o mevsim o kadar uzakta değildir. Pek yakındır. Deniz havasının peydası mevsimi hulul bile etmiş, hem de epeyce bir zamandan beri hulul etmiş ise de henüz vesait nakıs olduğu için o heves olanca hüküm-i tammini daha ortaya koyamamakta bulunmuştur. Aralıkta bir kere nezaret-i zabitanın hususi tenezzüh sandallarını meneylediğini bilirsiniz ya? İşte bu ispat eder ki o heves hasıl olmuştur. Fakat esbabı tekemmül edemediği için sık sık kazalar vukuu zabıta’yı o tedabir-i zecriyeye mecbur eyler. “Esbap” dediğimiz şey tekemmül eyledikten sonra ise mene de hacet kalmayacaktır. İmkânbile kalmayacaktır. Zira zabıta görecektir ki deniz hevesine düşenler o hevese sahihan şayeste adamlardır. Kendileri denizin nazına, cilvesine, oynaklığına tabi olup da başları belaya uğramıyor. Bilakis kendileri denizi kendi meramlarına, maksatlarına mahkûm etmişler. Evet! İlim denilen şey anasır-ı erbaayı da insanın emrine ramı eyler. Ele avuca sığmayan rüzgârı bir yelkene doldurup gemisini çektiirmek ve sed ve tazyiki kabil olamayan suyu gemilerle onun üzerine binerek merkep gibi kullanmak ve cihan-sûz bir ateşe cihan-ahe-nin-âsâ zırhları tahrik ettirecek buharı kaynatmak için âcizane aşçılık ettirmek iktidarları insana ilmin ihsan-kerdesi olan şeylerdir ki bu ilim sayesinde anasır-ı erbaanın dördüncüsü olan türabı dahi yaz meyvesini kışın ve kış meyvesini yazın verdimek ve tabakat-ı sufliyesindeki meadini meydana çıkartmak ve hatta “Sana yol vermeyeceğim” diye insanın önünde kemal-i heybetle hail olan koca dağların böğürlerini delerek, karınlarından katarlar geçirmek derecelerinde emr-i iradesi altına almak iktidarını insana ilim vermiştir. İlimde, fûnunda ve bunların meydan-ı tatbiki olan sanayide ne kadar haiz-i nisap olabilir isek cihana tahakküm, kâinata tegallüp emrindeki kudretimiz dahi o kadar artar. Şimdilerde bizi korkutan deniz o zaman bizden korkar.

Şu hikâyemizin kahramanı işte bu derece mükemmeliyete henüz varmamış ise de o, terakki fidanının ilk mahsulü bir adamdır. Âdeta bir turfanda meyve gibi mevsim-i hakikisinden biraz evvel gelmiştir ve onun için de tam mevsiminde gelen meyveler kadar mükemmel değildir. Derecesini kariben görür, anlar, mukayese ve hükmedersiniz.

Ayvansaray'da güzel kayıklar yapılır demiş idik. Bundan ... sene mukaddem, orada bir merkeb-i bahri yapılıyor idi. Ama kayık değil. Sandal da değil. Gemi mi? O hiç değil. Ne olduğunu henüz kimse anlayamıyor. Vakıa henüz omurgası üzerine eğrileri iskarnozları yeni kurulmaya başlanmış olduğundan daha bu hâlde bulunan bir binanın bittiği zaman ne olacağını herkes anlayamaz ise de her türlü merakı-i bahriye inşaatında çalışmış olan marangozlar, demirciler, kalafatçılar olsun anlayabilmeli değil mi ya? Hayır! Onlar da anlayamıyorlar. Henüz ne Ayvansaray'da ne de İstanbul'un sair bir mahallinde böyle bir tekne yapıldığını kimse görmemiş.

Gelip geçenlerden her kim bu tekneyi görse şaşırır. Ne olduğunu, ne olacağını işleyen ustalardan sorduktan zaman herifler bir kere kemal-i ihtiraz ile etraflarını aranarak mal sahibi orada olmadığından emniyet hasıl eyledikten sonra öyle muahezata girişiyorlar ki soranları da kahkahalarından kırıp geçiriyorlar, kendileri de çatlama derecelerine geliyorlar. Biçare mal sahibinin istihza edilmedik ne mirasyediliği kalıyor, ne budalalığı ne bir şeyi!

Ama bu inşaat hakkında edilen istigraflar, istihzalar pek de bilkülliye boş değildir ha! Yapılan teknenin boyuna nispetle arzı ve boy ve arzına nispetle umku o kadar nispetsizdir ki bir şeye benzetilmek için ne kadar çalışılsa benzetilecek bir şey bulunamaz. Yirmi bir metre boyu var. Bu kadar boyu olan bir tekneye ne kadar arz vermeli? Bunu hüküm için mutlaka inşaiye mühendisi olmak lazım gelmez. Piyade kayığından elinizde pazar kayıklarına, mavnalara römorkör ve Şirket-i Hayriye vapurlarına varıncaya kadar gözümüzün önünde bu kadar tekneler var. En sade akıllılar bile bilir ki, bir teknenin arzı ne kadar az olursa sürati o kadar çok olur. Haydi şu yirmi bir metre tûla da üç metre arz verelim. Tam mütenasip düşmez mi? Haydi dört olsun. Hayır! Yapılan teknenin arzı orta yerinde yani en geniş mahallinde tamam yedi metre! Oldu mu yusyuvarlak bir şey! Şimdi bu yusyuvarlak bir şeye

beş metre dahi umk verirsiniz resmini görmeksizin bile anlarsınız ki nisbeti bütün bütün bozuldu. Zira bizim gözlerimizin alışmış olduğu tekneler hesabınca yirmi bir metre boya nihayet dört metre arz verilirse üç metre dahi umk verildiği zaman epeyce mütenasip ve sürati matluba muvafık bir şey olmuş olur. Bu yapılan tekne ise böyle bizim gözlerimizin mütenasip görebilecekleri şekle kıyasen hakikaten gülünecek, istihza olunacak bir ucube hükmünü alıyor.

Bir aralık bu tekneyi temaşa edenlerin en akıllılarından birisi bunun ufacak bir zırhlı duba olacağını keşfeylemiş idi. Zira geminin temeli demek olan omurgası boylu boyuna dökme demirden idi. Hem o kadar enli ve kalın ki umumunun sıkleti lâ-akall on bin kıyye tahmin olunabilir. Bu demir omurganın üzerine bir de ağaçtan iç omurgası konularak her yarım metrede bir kol kalınlığında civatalarla demir ağaca ve ağaç demire vidalanmış ve kaburga eğrileri dahi her biri birer karış eninde ve onun nısfı kadar kalınlıkta olarak dipleri tamam demir omurganın üzerine oturmak suretiyle ağaç omurga yine vidalar ile rabtolunmakta bulunmuş idi bunu görünce âkil temaşacı:

-İşte bu kaburga eğrilerinin de üzerine demir levhalar kaplanarak şu tekne ufak bir zırhlı duba olacaktır, demiş idi. Hatta bu hükme kimse bir diyecek bulamamış idi. Nihayet biraz daha akıllısı çıkarak:

-Canım, çocuk mu oldunuz? Zırhlı dubalar devletlerin yaptıracakları sefain-i harbiyedendir. Hiçbir mirasyediye zırhlı gemi yaptırırlar mı, deyince herkes:

-Ha! Vallahi öyle! diye mütehayyirane bir tavırla evvelki söze kanmış olduklarından dolayı alaim-i peşimanî izharına mecbur olmuş idi. İyi ama bu yapılan şey ne olacak? Ya ona bir kulp uydurmalı yahut bunu yaptıran herifin cinnetini hükmetmeli. Mademki yapılan şeye bir mana veremiyorlar o hâlde yaptıranın cinnetini hükümden başka ne yapabilirler?

Lakin karilerimiz bu hükme de itibar etmezler, değil mi? Hem de itibar etmemelidirler. Bu tekneyi yaptıran zat şu hikâyemizin kahramanıdır ki onun hakkında yukarıki fıkramızın nihayetinde söylediğimiz sözleri tahattur buyurmalıdırlar. Demiştik ki: Şu hikâyemizin kahramanı işte bu derece-i mükemmelliğe henüz varmamış ise de o

terakki fidanının ilk mahsulü bir adamdır. Âdeta bir turfanda meyve gibi mevsim-i hakikisinden biraz evvel gelmiştir. Ve onun için de tam mevsiminde gelen meyveler kadar mükemmel değildir. Derecesini kariben görür, anlar, mukayese ve hükmedersiniz.

Şu acip teknenin eyyam-ı inşaaşı meyanında bir gün olmuş idi ki Ayvansaray ustaları arasında kimsenin dili istihzaya varamadığı gibi teknede çalışan amelenin de hiçbirisi, numunesini bundan evvel gördüğümüz zevzekliklerle etrafın kahkahalarını tezyide cesaret-yab olamıyor idi. Çünkü bugün mal sahibi iş başındadır.

Bu adam ortadan ziyade uzuna karip boylu, iri kemikli, fakat mülahham değil, adaleli, kızıl, esmer, yağız, parlak gözlü, siyah tüylü, yirmi yedi, yirmi sekiz yaşlarında bir şık beydir. Hem de ne kadar şık? Tek gözlüğe varıncaya kadar. Zaten bu kadar şık olmasaydı böyle âlemi taaccüplerinden istihzaya mecbur edecek bir tekneyi yaptırmaz idi mi diyeceksiniz? Fakat acele etmeyiniz. “Şık” kelimesini biz medh bî-mâ-yüşebbihü’z-zemm¹ suretinde istimal ediyoruz, zemm bî-mâ-yüşebbihü’l-medh² suretinde değil. Bizim yanımızda sevdiğimiz bir adamı zemmeder iseniz hoşumuza gidemez. Bu adam ise hakikaten sevdiğimiz bir adamdır. Bu adamın gayet zeki olduğu yüzüne bakar bakmaz anlaşılır. Fakat hâl ve tavrına ve bazı mukaddemat-ı evzaına bakılsa gayet sükûtî bir adam zannolunur da bilakis pek de behhas olduğunu daha şimdiden haber verebiliriz. Kendisini sükûtî zannetti-ren şey, öyle olur olmaz işlere hiç ehemmiyet vermeyip hiç de ilişik etmemesi kaziyesinden ibarettir. Fakat bir şeyde ehemmiyet var mı? Başkaları için mühim olmasa bile bir şey kendisi için ehemmiyetli mi? Bu adam o kadar bahseder ki görseniz, işitseniz hemen de gevezeliğine hüküm vereceğiniz gelir. Hikâyede ilerledikçe pek çok şeylere tesadüf edeceksiniz ki tekne sahibinin bu hâlini tamamıyla meydana koyar.

Tekne sahibi Ayvansaray’a gelir gelmez evvela teknenin pervane tarafında on beş hatve kadar bir mesafede durarak ve tüfek ile nişan alan adamlar gibi sol gözünü kapayıp sağ gözüyle geminin evvela sancak, saniyen iskele bordalarını gezleyerek tavrında itminan alametleri

1 “Övüyormuş gibi yapıp yerme.” (Hzl.)

2 “Yeriyormuş gibi yapıp övme.” (Hzl.)

gösterdi. Müteakiben cebinden makara gibi bir şey çıkarıp ona sarılmış bulunan gayet ince ipek bükmenin bir ucunu baş bodoslamasına rab-tederek kış bodoslamasına doğru makarayı sağa sağa ipi uzattı gitti. Ve orada diğer ucunu da bodoslamaya bağladıktan sonra eğrileri birer birer muayene ederek hangileri ipe temas eylediklerine ve hangileri ipten ne kadar milimetre içerde kaldıklarına baktı. Bu muayeneyi iki bordanın ikisine de tatbik eyledikten sonra da kendi kendisine:

-Aferin heriflere be! Son eklemeleri de ne güzel eklenmişler. Topu beş altı eğriden başka ölçüden içerde eğri göremedim. Onların farkı da birer yahut birer buçuk milimetreden ibaret. Bıçak arkası kalınlığında bir şey ki hiç bile farketmez, diyerek işçi başıyı yanına çağırdı.

Dedi ki:

-Aferin Usta Şakir! Eğrilerin eklemelerini pek doğru çaktırmışsın.

Usta Şakir, kır sakallı, mavi gözlü, kuru, uzun çevik, sağlam bir heriftir. Mal sahibinin aferini ne demek olduğunu birkaç defa tecrübe etmiş olduğu cihetle bu aferinden ziyadesiyle hoşnut görünerek dedi ki:

-Geçen haftaki azar üzerine çocuklar gözlerini açtılar efendim.

-Ben sizi azarlarsam sanatınızda ilerlemeniz için azarlarımı. Öyle kocakarı dişleri gibi biri ileri çıkmış, diğeri geriye kaçmış eğri vuran marangozlar elbette azara müstehaktırlar. Sonra bunların dışarıya çıkanlarını yonmak, içeriye girenlerine besleme vurmak gibi şeyler benim işime gelemmezler çünkü o hâlde eğrileri hesabından, ölçüsünden, modelinden çıkarmış oluruz. Anladın mı Usta Şakir? Bak şimdi şu ipe! Bu eklemelerin üstüne vurulacak kaplama tahtaları ne besli ister, ne yonmak. Kaşık gibi yerli yerine gelir. Mesela şu ağaç bir buçuk milimetre kadar içerde kalmamış mı? İki tarafındaki eklemeler doğru olduklarından kaplamaya tahta vurulduğu zaman, bunu da kendisine çekerek bu da doğrulur. Anladın mı? Hoş, bu kadarcık bile yanlışlık olmamalı ya! Fakat buna “neyse” diyebiliriz. Ama öyle birer ikişer parmak yanlışlıklar hiç bir şey ile doğrulamayıp tekneyi biçimden çıkarırlar.

“Biçini” sözü mal sahibinin ağzından çıkar çıkmaz az kalmış idi ki Usta Şakir bir kahkaha koparsın. Böyle hemen derinliği eninden ve

eni boyundan ziyade olan bir teknede biçim mi var ki kaburga eğrilerinin birisi diğerinden bir-iki parmak ilerde geride kalmakla o biçim bozulsun? Ama efendinin yanında gülmek kabil olamayacağından Şakir Usta dudaklarını ısırarak sükût eyledi.

Karilerimiz ise mal sahibinin şu kadarcık bir iş için ne kadar söz söylediğine dikkat buyurmalıdırlar. Sözün bu kadarı mal sahibi şıkın gevezeliğini hükmettirmez mi? Fakat yine dikkat buyurmalıdır ki mal sahibinin en büyük maksadı marangozların sanatlarında terakkisi olup, o maksat uğrunda bu kadar sözü çok değil, az bile addeyledi. Nihayet dedi ki:

-Ustalara bu hafta birer gündelik bahşiş yaz. Bu, hem eğrileri doğru çaktıklarına mükâfattır, hem de bugün tarif edeceğim kuşakları dikkatli yonup dikkatli çakmaları için bir peydir.

-Allah ömürler versin efendim! Doğrusu ya, sayenizde sanatımızca hayli şeyleri yeniden öğreniyoruz. Öyle çala balta ura keser iş yapmamak lazım olduğunu hepimiz anladık. Sizin gibi birkaç efendi daha olsa...

Bizim Usta Şakir epeyce pohpoh icrasına da muktedir Türklerden olup fakat mal sahibi ehemmiyet götürmeyen şeyler hakkında kelamca pek cimri olduğundan Usta Şakir'in pohpohlarına kulak bile vermedi. Kuşaklık ağaçları görmek için onların bulundukları yere doğru yürüyüverdi. Ağaçları çıkarıp bunları yonacak ustalarla ne kadar inceltileceklerine, nasıl yonulacaklarına dair uzun uzadıya mübaheselere, mükalemelere girişti. Mal sahibi bu meşguliyyete dalmış olduğu bir zamanda idi ki hariçten bir yabancı seda:

-Vay! Ne güzel tesadüf! Nihayet ele geçirdik. Canım sizi arayan nerelerde bulur, diye mükâlemeyi ihlal eyledi. Mal sahibi şık, hemen başını çevirip baktıkta gelen adamı tanıdı. Epeyce ihtiramlı bir tavırla telakki ederek ustalara iskenle getirmelerini dahi emreyledi ise de gelen zat yalnız değildi. Kendisiyle beraber daha dört kişi bulunduğundan mal sahibi bunların cümlesi için iskenle enretti.

Bu beş misafirden ilk geleni, ziy-y-i ulemada kır sakallı, güler yüzlü, kibar tavırlı bir efendi olup, diğer dördü kâmil sivil idiler. Onların da birisi bolca pantolon, uzunca, önü ilikli setri ve ondan daha uzunca palto, büyücek fes ile kudema meşrebinde bir adam olup, onun da saka-

lına kır serpmiş idi. Diğeri yine böyle kudema-meşrep fakat daha genç bir sakallı adam olup ikisi bütün bütün genç ve şık idiler. Ama bunlar, işte matbuatın daima düçar-ı istihzaları olan şıklardan olduklarını mal sahibine pek çabuk anlatmış oldukları gibi karilerimize dahi pek çabuk anlatacaklardır. Bunların birisi taze, kumral sakallı ise de zaten sakalı şakaklarında çok ve uzun ve çenesinde az ve kısa olduğundan şöyle kolayca hasıl olan bir çatal sakala malikiyetinden dolayı müftehirdir. Diğeri ise bundan biraz daha yaşlıca ise de matruştur.

Bunların sırasıyla isimleri, Abdülbaki Beyefendi, Hasib Efendi, Nedim Bey, Şeyda Bey, Ferruh Efendi'dir.

Böyle beş misafir birden gelince artık bunlarla iştigal mecburiyeti nazikânesi, iş görmeye meydan bırakır mı? Mahaza, şu mecburiyeti nazikânenin husule getirdiği muhavere karilerimiz için pek ziyade ehemmiyet ve itina ile okunacak muhaverelerdendir.

Zira deniz merakına ve bu merakın mervî veya maznun bulunan tehlikelerine dairdir.

“Deniz merakı” dediğimiz zaman bu meraka az çok iştirak etmeyen adam bulunamayacağına yemin eylemiş olsak başımız ağrımaz. İnsan çocuk olur kayık resmi yapar. Bir tahta parçasını bir su birikintisinde, ya bir havuz veya derede yüzdürür. Bu oyuncaklardan aldığı lezzeti, sair oyuncakların hiçbirisinden alamaz. Biraz daha büyür, suda yüzdürdüğü kayıkları tanzini eder. Velileriyle bir kayık veya sandalla binse küpeşteden mini mini elini uzatıp denizi okşamak hevesini velilerinin tekdi ve irşatlarıyla beraber pek güç yenebilir. Hele biraz daha kudreti yetip de yalı önlerinde, iskelelerde bir sandalın küreğine yapışabilecek olursa var ya! Dünya kendisinindir.

Bunların hepsi deniz merakının insan için âdeta hulkî ve cibilli gibi bir şey olduğunu gösterir. İnsan büyüdüğü bu merakı da büyür. Denizden mutlaka hoşlanır. Fakat şu merakına ittiba edenememesi için hüküm yalnız korkusuna tabidir. Yalnız gark olmak korkusudur ki deniz merakını tadil eder. Ama insanı hep mütehassir bırakacak bir tadil ki bazı kere denizden korkanlar, deniz âleni yaparlar ve pek çok korkarlar da bu korkularından da pek büyük lezzet alırlar.

İnsan en çok neden korkar? Hiç şüphe etmemelidir ki bilmediği şeylerde tehlike vehmine düşer de ondan, yani cehlinden korkar. Fir-

devsi, “Tüvânâ bud an ki dâna bud”³ demiş. Ne doğru sözdür. Hele deniz ilmini bilen o kadar tüvana olur ki kendi iktidarına nispetle deniz natuvan kalır. Binaenaleyh işte şu acip tekneyi yaptıran zat ile ziyarete gelen beş adam arasında bugün sebkeylemiş olan muhavere de denizin sefasının zevkini ve deniz ticaretiyle meşgul olanlar için menafî-i bî-nihayesini cümlesi tasdik eyledikleri hâlde şairin, “Eger hahî selamet der kenarest”⁴ dediği veçhile denizde fıkdan-ı selamet maddesi üzerine gelen sözü de şu tekneyi yaptıran adam bu muhaveresinde tahlil ve halleyledi.

Dedi ki:

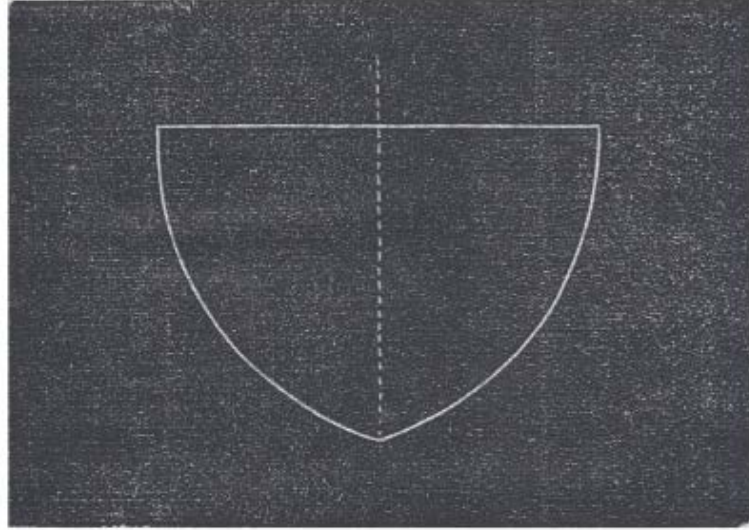
-Evvela denizlerde geminin büyüğü ile küçüğü arasında emniyet ve selamet nokta-i nazarından hemen hiçbir fark yoktur. Zira gemi ne kadar büyük olursa olsun o denizi kaldıracak değil, deniz onu kaldıracaktır. Bu galibiyet denizde oldukça en büyük sefineleri dahi deniz istediği gibi sallayabilecektir. Fakat gemi hesaplı yapılmış olursa en küçük geminin bile en şiddetli denizlere mukavemeti taht-ı temine alınmış olur da gemi hesaplı yapılmadığı surette en büyük gemilerde bile bu emniyet olamaz.

Geminin “gemi” olması güverteli olmasıyla meşruttur. Güverteli olmadıktan sonra ne kadar büyük olursa olsun “gemi” olamaz. Güverteli olduktan sonra dahi ne kadar küçük olursa olsun “gemi”dir. Güverte ile örtülü olan gemi, bir fıçı hükmündedir. Her tarafı kapalı olan bir fıçı için denizin şiddet-i telatumundan dolayı batmak tasavvur olunacak mı? Yoksa “Küçük fıçı batar da büyüğü batmaz.” denilebilecek mi? Gemi ile fıçı arasında bir fark var ise o da fıçının bomboş olduğunu tasavvura mukabil geminin yüklü olacağını tasavvurda görülür. Bunun içinde bir hesap vardır. Malumdur ki bir gemi mesaha-i hacmiyesi kadar suyun sıkletine müsavi bir yüke mütehammil olabilir. Yani güverteli bir gemiyi tamamıyla su ile veyahut o su ağırlığına müsavi bir yük ile doldurur isek batar. Ondan eksik doldurur isek mümkün değil batmaz. Gemi ağaçtan mı, demirden mi her neden yapılır ise suya nispetle asıl kendi sıklet-i izafiyesi hesap olunur. Badehu derununa konulacak yük dahi mütehammil olabileceği sıkletin mesela nısfı kadar olur. Bu

3 “Bilgili olan güçlü olandır.” (Hzl.)

4 “Selamette kalmak istiyorsan kenarda dur.” (Hzl.)

hâlde dalgaların güverte üzerine yığılmaları hesaba çekilir ki güverte üzerine yığılacak suyun miktarı hiçbir vakitte geminin tam tahammülünü de geçecek kadar olamaz. Zira o sular güverte üzerinde birkaç dakika bile duramaz. Demek oluyor ki bir büyük dalga kâmilten güverte üzerine gelse gemiyi ancak bir an için gömebilip, badehu gemi o suları kendi üzerinden atarak silkinir yine çıkar. Sıkleti hacmine müsavi olan bir geminin dalgalar hücumuyla batmasına hiç imkân tasavvur olunamayıp yalnız bir havf kalır ise o dahi dalgalardan veyahut yelkenden dolayı geminin bir tarafa devrilerek altı üstüne gelebilmesi ihtimalinden ibarettir. Bunun için de fennen bir çare bulunmuştur. Fakat yelken meselesini bir tarafa bırakalım da bu nokta-i nazardan yalnız tekneyi düşünelim. Bir geminin makta'ı biraz ziyade ve noksanından kat-ı nazarla iki müselles-i kürevîden müteşekkil demektir. İşte şöyle:

Şimdi bu şeklin yukarısı aşağıya gelerek devrilip kapaklanması için yukarısının aşağısından daha ağır olması lazım gelir. Mühendisîni bahriye buna imkân bırakmamak için daha hîn-i resminde geminin merkez-i sıkletini imkânın son derecesine kadar aşağıda peyda ederler. Bunun için “safra” dedikleri sıklet-i matluba ve mültezenmeye müracaat ederler. Yani kurşun gibi, demir gibi taş, toprak gibi herhangi bir sıkleti geminin ta dibine koyarlar. Geminin ambarında bulunacak yük dahi safra yerine geçerek, merkez-i sıkleti tenzile yardım eyler. Binaenaleyh geminin dibi güverteye nispetle o kadar ağır olur ve güverte ciyeti o kadar hafif kalır ki, güverteye deniz hücum edecek olduğu hâlde üst tarafı alt tarafı kadar ağır olamayacağından, hep alt taraftaki ağırlık omurgayı aşağıya çekerek gemi ne kadar sallansa, bir tarafa ne kadar

eğilse yine derhâl doğrulur. Âdeta bir hacıyatmaz hükmünü alır. Yalpa vurmaktan dolayı devrilmiş bir gemi hemen hiç görülüp işitilmemiştir.

Şimdi bahsi yelkene getirmek için yine teknenin bu yoldaki tevazünün şu suretle ikmal edelim ki, geminin merkez-i sıklete nispetle alt tarafının üst taraftan daha ağır olmasına Frenkler “Estabilite” ve bizim mühendisler “tevazün” derler. Bu tevazün iki suretle artar: Birisi geminin tulüne nispetle arzı da ziyade olmak ve ikincisi tul ve arza nispetle asıl umku artmaktır. Mesela on arşın bir geminin arzı iki arşın olduğu zaman tevazünü ne kadar ise, üç dört arşın olduğu zaman elbette o nispette tevazünü daha ziyade olur. Yani ne kadar enli olursa o kadar güç devrilir. Enlice bir tahta su üzerinde ne kadar çalkansa devrilebilir mi? Geminin umku ziyade olduğu zaman dahi merkez-i sıkleti daha aşağıya indirmeye imkân hasıl edilmiş olur. Umku ziyade olan gemide safra dahi derinde bulunmuş olur. Gemi devrilmek için aşağıdaki safranın yukarıya tahavvül etmesi lazım gelmeyecek mi? Hâlbuki bir miktar muayyen safrayı iki arşın umktan yukarıya kaldırmak ile dört-beş arşın umktan yukarıya kaldırmak arasında fark-ı azîm vardır. Bu âdeta manivela hesabıdır. Bir manivela ile yerinden kaldıracağımız yük safra olsun. Manivelanın bir ucunu bu yüke iliştiirdikten sonra o manivelanın bir noktasını dahi bir istinadgâha dayatacak değil miyiz? İmdi o istinadgâh ile asıl yükün arası ne kadar yakın olur ise manivelanın diğer tarafından abandığımız zaman yük o kadar kolay kalkar. Bilakis ne kadar uzak olursa o kadar güç kımıldanır. İşte umku ziyade olan gemilerde merkez-i sıklet ile safranın arası böyle uzak ve açık olmaya imkân hasıl edilmiş olacağından o geminin yukarıdan yelken basmasıyla dahi devrilmesi gayet güç bir hâle getirilmiş olur.

Şimdi yelkene gelelim:

Rüzgâr tamam pupadan yani arkadan geldiği zaman yelkenden hiçbir korku yoktur. Öyle değil mi? Yan taraftan geldiği zaman gemiyi diğer tarafa basar yatırır da biz de bundan korkarız. Gemi bihakkın mütevazın olursa bu korkuya dahi hiç mahal kalmaz. Zira bir tarafın küpeştesi suya batıncaya kadar gemi yatmış olursa o hâlde direk dahi istikamet-i şakûliyede kalmaz ya! Direk dahi mail durur. Yelkenin en büyük kuvveti ise rüzgârın önünde duvar gibi dımdık durduğu zamana mahsustur. Yelken mailen durunca rüzgâr onun üzerinden kayıp geçerek kuvvet peyda edemez. Bunun içindir ki, yelkenler yan yattıkları

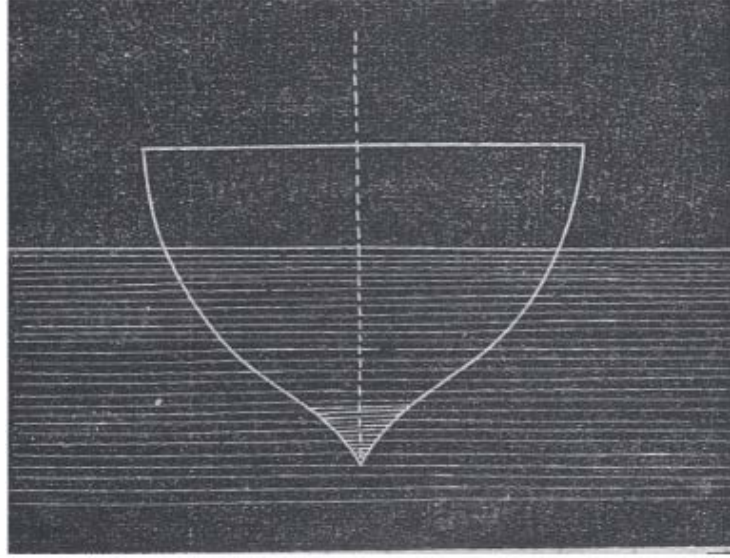
zaman rüzgâr boşuna geçmesin de yelken içine dolsun, kuvvet peyda eylesin diye yelkenleri biraz muakkar dikerler. Yani yuvarlakça bir şekilde yaparlar ki rüzgâr onun içine dolunca balon gibi şişerek kuvvet peyda eyler. O hâlde bile gemi ziyadece yattığı zaman yine rüzgâr kayarak yelken boşanır. Hasılı gemi devrilmeye takarrüp eylediği zaman yelken dahi çarşaf gibi denizin üzerine yayılmış olmak derecesinde bir vaziyet alacağından artık yelkenin kuvveti hiç kalmamıştır ki gemiyi devirebilsin. Yelkenin kuvveti kalmadığı zaman dahi geminin tevazü-nü kendi hükmünü göstererek hacıyatmazın hangi vaziyette bulunsa derhâl doğrulup kalktığı gibi gemi dahi doğrulup kalkar.

Bizim unku eninden, eni boyundan daha ziyade gibi görünen acip tekneyi temaşaya gelen beş zat şu yoldaki sözleri hemen müddet-i ömürlerinde ilk defa olarak işitmekte bulunduklarından mal sahibinin ettiği tarifler ile verdiği teminata bir türlü kanaat edemiyorlar idi. Bizim Boğaziçi ve Adalar denizlerinde birçok sandal ve mavnaların devrilmiş olduklarını işitmiş bulunduklarından bu hâl-i vahimelerine daima galebe ediyor idi. Şeyda Bey ile Ferruh Efendi bazı mütalaat-ı müstehziyaneye kadar cesaret ederek mal sahibinin mütalaatını cerh etmeye kalkıştılar ise de Abdülbaki Beyefendi gayet ciddi bir kibarza-de kibar olduğundan:

-Beyler! Bizim cehlen vuku bulan itirazımız efendinin fennen verdiği teminatı reddettiremez, diye onları susturduktan sonra mal sahibine:

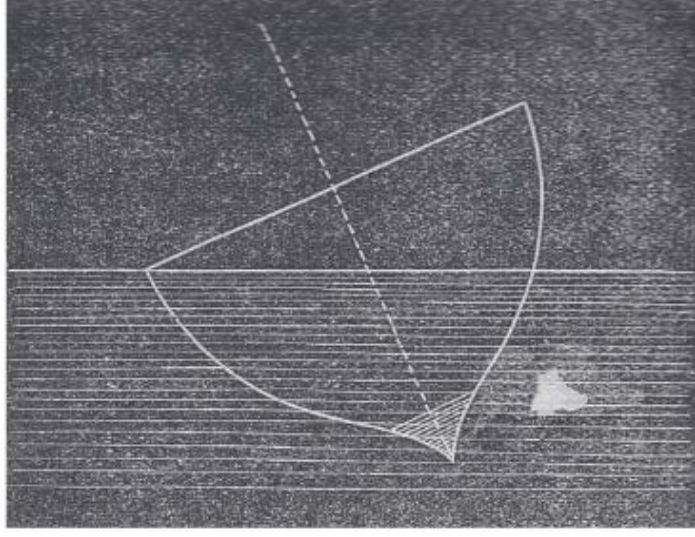
-Ahmet Metin Efendi oğlunuz! İtirazlarımız, tarifatinızı bihakkın anlayamadığımızdan neşet eyliyor. Kerem etseniz de şu merkez-i sıklet ve safra ve yelken basmak meselelerini bize daha vazih anlatsanız, demiş idi. İsmi “Ahmet Metin” olduğu Abdülbaki Beyefendinin bu hitabıyla tavazzuh eden tekne sahibinin kendisince ehemmiyetli olan mesailde ne kadar söz cömerdi olduğunu vaktiyle haber verdik ya! Bu gemi ve yelken meselesi kendisince de pek mühim idi, unnumen de! Binaenaleyh Abdülbaki Beyefendinin bu iltimasını maa’l-menmuniye kabul eyledi. Koynundan bir cüzdan çıkarıp onun birkaç sahifesine birkaç resim çizdi ki cümlesi de bundan evvel şöylece bir tarafa çizivermiş olduğu mukatta gibi gemi mukattaları resmi idi. Hatta orta yerlerine birer de direk resmetmiş idi. Esna-yı tarifatinde iktiza eyledikçe bunları birer birer o beylere, efendilere göstererek dedi ki:

-Efendim! Yaptırdığım teknenin arzı yedi metre ve umku dahi beş metre olup takribî bir tenasüple mukatta'ı şöyle olur ki, bunun da üç buçuk metresi denize batıp su üstüne yalnız bir buçuk metresi kalacağından o hesapça bir hatt-ı müstakim-i ufkî dahi teknenin su kesimini irae eyler.

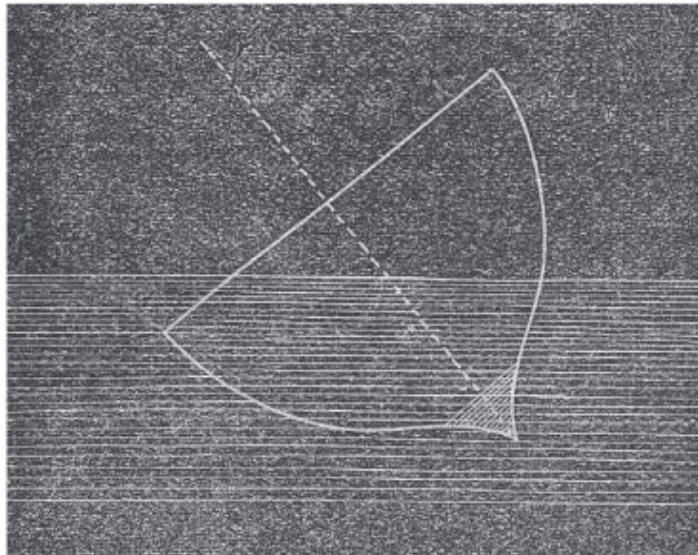

Bu hatt-ı ufkîye amud vâki olan hatt-ı şakulî dahi direğin istikametini gösterip bir manivela hükmündedir. O şakulî ve ufkî hatların nokta-i telakisi dahi manivelanın nokta-i istinadı addolunur. Geminin ta dibindeki siyah müselles dahi işte bu tekne de yaptığım demir omurganın peyda edeceği safra sıkletidir. Bu safra on bin okkadır ki suya nispetle demirin sıklet-i izafiyesi yediden ziyadece olduğundan su içinde dahi sekiz bin beş yüz okka kadar bir sıklet gösterir demektir. Bu safrayı denizin içinden sathına doğru kaldırmak, yani gemiyi yatırmak için direğe dayanmak lazım gelir ki direğe böyle dayanacak olan da rüzgârın yelken üzerinde peyda eyleyeceği kuvvettir. Hâlbuki safra ile nokta-i istinadın arası o nokta ile güverte arasındaki mesafenin iki mislinden ziyade olduğundan bu açıklık safranın sıkletini de o nispette artırıp hemen yirmi bin okka hükümüne takarrüp eyler. Demek oluyor ki rüzgârımız yelken üzerine yirmi bin okka nispetinde bir tazyik verecek olsa, safra ile yelken ancak tevazün ederek gemiyi hiç yatırmayacaktır. Yatırmak için kuvvetin bundan ziyadesi lazımdır. Ne kadar kuvvet lazım olduğunu dirhemi dirhemine tayin edebilmek ukul-i muhasibini zıvanasından çıkaracak bir ince hesap olup fakat işin o derecesinden kat'-ı nazar edebilecek olursa bu kuvvetin ne kadar çok olması lazım geleceğini zihnimizi gereği gibi takrib edebiliriz. Mesela tekneyi şu

vaziyete getirebilmek için evvela dipten safrayı o nispette sağ tarafa doğru kaldırmaya kuvvet lazım.

Saniyen yine sağ taraftan suyun haricine çıkacak olan gemi binası kadar sıkleti, hem de sudan dışarıda olduğu hâlde kaldıracak kuvvet lazım. Salisen sol taraftan su içine giren gemi kısmının o miktar mahallin istiab edebileceği su sıkleti derecesinde yatırabilmek için kuvvet lazım. Bu üç türlü lüzum görülen kuvvetin yekûnu evvelki yirmi bin okkanın birkaç misline balığ olmalıdır. O hâlde de direğin ve binaenaleyh yelkenin ilk istikamet-i şakuliyesi kalmayıp meyelan peyda eyleyeceklerinden, yelken dimdik durduğu zamanki gibi kuvvet peyda edemez. Bunun içindir ki bazı kere rüzgâr sağanaklı geldiği zaman evvel emirde gemiyi kolayca yaslandırıyor gibi görüldüğü hâlde gemi yattıkça daha ziyade eğilebilmesi daha ziyade güç olarak, rüzgâr dahi gemiyi daha ziyade yatırabilmekte âciz kalır. Nihayet gemi devrilmek için lâ-akall şu vaziyeti

alması lazım gelip bu hâlde safra henüz sudan çıkmamış olduğu hâlde sıkleti baki olduğu gibi geminin sol tarafını o kadar suya batırmak için icap eyleyen kuvvete ihtiyaç dahi baki olarak, hâlbuki direk bilkülliye eğilmiş ve artık yelkenin iç kuvveti kalınmış olacağından o yelken o gemiyi yine batıramaz.

Bu hesapların aleyhinde yalnız bir ihtimal vardır ki o dahi manivela hükmünü alan direğimizin uzun olması, yani manivelanın uzun ucundan bastırmakta bulunması kaziyesidir. Elbette manivelanın uzun ucundan bastırıldığı zaman sıklet-i mütekabileden daha az bir sıklette ona galebe edebilecektir. Lakin bu hâlde de gemicinin keskin ve hesaplı gözleri daima açıktır. Rüzgârın kuvveti geminin sıkletine kolayca galebe edebileceğini anladığı gibi ya yelkenleri azaltmak veyahut yelkenleri alçağa indirmek suretiyle kuvvetlerini taklil eder. Binaenaleyh bir suret-i katiye ve gayr-ı müstebihede istintaç olunur ki gemi mütevazın ve yelken hesaplı yapıp da gemici dahi erbab ve dikkatli olur ise hiçbir vakitte yelken gemiyi deviremeyip hiçbir vakitte dalgalar dahi gemiyi gark edemezler. İşte bunun için hükmetmiş idim ki hesaplı gemilerde tehlike denen şey hiç yoktur. Şu gemiyi yaptırmak için müracaat etmiş olduğum elli kadar kütüb-i inşaiye ve mellahiye'nin kâffesi dahi gûnagûn muadilat-ı riya'ziye ile nazarımda bu hakikati mertebe-i sübuta vardırmıştır.

Hasib Efendi ile Nedim Beyin hâlâ işe akılları eremedi ise de Abdülbaki Beyefendinin pekâlâ akıllı ermiş idi. Şeyda Bey ile Ferruh Efendi ise Hasib Efendi ile Abdülbaki Beyefendilerin arasında, yani kanaatle istibah mabeyninde olup fakat işe daha ziyade akıl erdirmek ve tamamıyla kanmak için daha birçok suallere girişmişler idi ki, Ahmet Metin Efendi bu suallere de kemal-i sabır ve metanetle cevaplar vermiş idi.

Bu beş zair, geminin ahval-i sairesine dair dahi birçok malumat aldıktan sonra Ahmet Metin'e veda ederek gittiler. Ahmet Metin bunların ne derecelere kadar kanaat peyda eylediğini bilmiyor idiyse de kendi hesaplarına kendisinin kanaati o kadar mükemmel idi ki, şu yaptırdığı tekne ile edeceği deniz seyahatlerinde tehlike-i yegâne geminin ya bir kayaya yahut bir başka gemiye çarpmasından ibaret olup, ondan

başka hiçbir tehlikenin şayan-ı havf olmadığına katiyen rabt-ı kalp eylemiş idi.

Hakkı da yok mudur ya? Tevazünü, safrası, yelkeni hesap dâhilinde yapılan en küçük bir gemi için bile okyanuslarda dahi fırtınadan hiçbir tehlike olamayacağı riyazeten ispat olunduktan maada fiilen ve maddeten dahi sabittir. Zira Avrupa'dan Amerika'ya, Amerika'dan Avrupa'ya her sene yüzlerce ufacık tekneler gelip gidiyorlar ki, bunların içinde bazen beş tonilatoluğa yani, bizim balık kayıklarına kadarları da vardır. Onlara nispetle Ahmet Metin'in yaptırdığı sefine dış denizlerin posta vapurları hükmünde kalır.

Efendim, Ayvansaray'da yapıldığı hâlde her görenlerin arzını tulüne, ve arz ve tulünü umkuna mütenasip bulamadıkları şey, bir kotra idi. Bir zamandan beri İstanbul'umuzda dahi kotralar peyda olmuşlar ise de, şimdiki hâlde yalnız ecnebilerin ellerinde bulundukları cihetle bizim Osmanlılarca suret-i inşalarına ve ne hesap üzerine yapıldıklarına dair henüz fikr-i tam hasıl olmamıştır. Bunlar suyun dışında olan kısımlarına nazaran küçücük şeyler ise de içlerine girildiği zaman gözler önündeki cesametleri artar. Zira dışarıda görülen kısımlarından birkaç katı da deniz içindedir. Yarış için yapılanlarının tûllerine nispetle arzları daha azalıp fakat umkları daha ziyadedir. Hatta verilebildiği kadar verilen umka da kanaat edilmeyerek müteharrik omurgalar dahi yapılır ki, bunlar denizin içine doğru salıverilerek hükmen umkları bir kat daha arttırılmış olur. Yalnız tenezzüh için yapılanlarında ise arz dahi ziyade olur. Çünkü hem içinde rahat yaşamak için ferah olmasına, hem de emniyetli bulunmasına yardım eyler. Binaenaleyh, Ahmet Metin müracaat eylediği kitaplarda yüzlerce resimler görerek bunlar meyanından dahi yirmi bir metre boy, yedi metre arz ve beş metre umku olan bir resmi intihab etmiş idi de taksimat-ı dahiliyesini dahi kendi keyfine tatbik ederek inşaasına başlamış idi.

Ahmet Metin'in bu kotrayı yaptırmak hususunda ettiği kadar hesaplar, mülahazalar, teemmüller hiçbir işte edilmiş olduğuna inanmalıdır. Bu acip adamı daha ziyade tanıdıkça anlayacağız ki, onun iltizam eylediği işlerde hadd-i itidale tâbi olması kabil olamayıp, o işte nereye kadar varılmak kabil ise, onun öte tarafına bile geçmek derecelerinde uluvv-i azim sahibi bir adamcık. Bu kotrayı ise kendisince

gayet mühim olan bir iş için yaptırmakta idi. Diyebiliriz ki Ahmet Metin müddet-i ömründe hiçbir işe bu derecelerde ehemmiyet vermemiş idi. Fakat durunuz, kendisi ile bir güzelce muarefe peyda edelim de, o ehemmiyetli işi ve bu kotraya verdiği ehemmiyeti ona göre muvazene-ye girişelim. Bu yolda hareket edecek olursak, Ahmet Metin muarefe-sine can atacağımız, kendisini gayet seveceğimiz ve hatta onun tertip eylediği seyahate fikren iştiraki cana minnet bileceğimiz bir adam olduğunu ez dil ü can itiraf eyleriz.

Bizim Ahmet Metin, İslam Dragoz Ağa namında bir Boşnak mültezimin oğlu idi. Ama nasıl İslam Dragoz? “Milyoner” tabiri onun için azdır. Memleketinde iken köy mültezimliğinden işe başlamış. Hemen hiçbir sene zarar dedikleri şeyi görmediğinden her sene, geçen seneden daha ziyade köyler almaya başlamış. Gide gide bir kazanın aşarını birden iltizama kadar varıp bu kazanın köylerinden ne kadarını parça parça diğer küçük mültezimlere satabilir ise satıp bakiyesini kendisi ta’şir eder imiş. Hep kârdan kâra konuyor, hep tezyid-i servet eyliyor. Sî-i serveti İstanbul’a kadar aksetmiş, bir aralık varidat-ı öşriyenin emaneten mi yoksa iltizamen mi idaresi mucib-i tezayüdü olacağı meselesini hall için taşralardan en zengin mültezimler İstanbul’a celp olunduğu sırada İslam Dragoz dahi davet edilmiş. Elbette emaneten idaresi hazine-i devlet için kârlı olacağı reyinde bulunup fakat bunu içinde istihdam olunacak memurların gayet ehil ve erbab ve afif ve müstakim olmaları lüzumunu beyan eylemiş. Diğer mültezimler:

-Sen bizim menfaatimizi meneyledin. Devlet aşarı emaneten idare eder ise biz ne iş yapacağız, diye tarize başladıklarında İslam Dragoz:

-Ben din ve devletin menfaatini kendi nef’inden ziyade düşünürüm, diye ibraz-âsâr-ı hamiyet etmiş. Bu söz rical-i devletin mesmuları oldukça pek ziyade mahzuz olarak mükâfaten İslam Dragoz’a koca bir sancağın bedel-i ağnamını ihâle itmişler. Onda dahi İslam Ağa kârlı çıkmış. Nihayet ağnam olsun öşür olsun koca bir vilayeti birden iltizama ve zahayir-i aşâr ile ordu-yı hümayunların ekmeğini deruhdeye kadar işi vardırırmış ki artık “bin kese akça” sözü İslam Ağa için bunların daha birçoğunu tadatta kullanılır bir vahid-i kıyasî hükmünü almış. İşte bizim Ahmet Metin, bu İslam Dragoz’un oğludur.

Ahmet Metin İslam'ın ilk hareminden Bosna'da tevellüd etmiştir. Validesi tez vefat ederek badehu İslam Ağa İstanbul'da yerleştiği cihetle Ahmet dahi küçük olarak İstanbul'a gelmiştir. İslam Ağa'nın İstanbul'da aldığı ikinci haremi kul cinsi olup, birkaç sene dahi çocuk tevliid etmediğinden, beş-altı yaşında bulunan Ahmet Metin İslam Ağa'nın bir tanecik yavrusu olarak gayet sevgilisi idi. Ondan sonra dahi gayet sevgilisi olmakta devam eylenmiştir ya! Çünkü kul cinsi haremi bir kız doğurarak, zengin Boşnakın nazarında ise kızlar evlattan bile addolunmaz idi. Ondan sonra karısının bir daha doğurduğu çocuk dahi kız olmuş idi. Binaenaleyh babasının bir taneciği olmakta devam eyleyen Ahmet'in bir dediği şeyi tekrar etmesine hiçbir mecburiyet olamayıp âdeta arzusu bir emr-i kati hükmünü alır, ne ister ise icra olunur idi.

Bu hâlde çocuğun ne kadar arsız olacağını düşünürsünüz ya? İşte Ahmet Metin o kadar arsız idi. Ne çare ki en büyük haşarılıkları dahi babası nazarında umur-ı tabiiyeden addolunduğu cihetle kimse bu çılgın çocuğun çılgınlıklarını tadile muktedir olamaz idi.

Ahmet Metin'in bu kadar arsızlığıyla beraber tahsil-i ibtidaisi pek yolunda gittiğine taaccüp eder misiniz? Bir kaç hoca birden konakta talim ve terbiyesiyle meşgul oluyorlar. Vakıa hiçbirisinde çocuğu sıkınak cüreti yok ise de akıllı Boşnağın akıllı oğlu için sıkılmaya da ihtiyaç yok ki! Yalnız muallimlerinin tarifi kâfi olup başka zamanlarda derse bakınaya ihtiyaç bile hissetmediği hâlde derslerini yine pek âlâ biliyor.

İslamı Dragoz kendisi kara cahil ise de aklıyla ilmin kadrini iyi öğrenmiş. Çocuğun muallimleri yalnız okuyup yazmak tedrisine memur olan adamlardan değil idiler. Lisan hocası da var idi. Fakat Dragoz bir aralık İşkodra'da bulunur iken, en iyi lisan İtalyanca olduğunu işitmiş, inanmış olduğundan bir daha bu itikadından dönmeyip, oğluna da daha küçükten bed' ile İtalyanca öğretiyor idi. Ahmet Metin ise konak içindeki Rum hizmetçi delikanlılardan ve babasının Rum yazıcılarından Rum lisanını da kendi kendine öğreniyor idi.

Ahmet Metin'e bu "Metin" mahlası ketebe aldığı veyahud bir kalemle çıkarak edildiği zaman verilen mahlaslar gibi verilmemiştir. Daha küçük bir çocuk iken gayet kuvvetli olarak kendisinden büyükleri bile yere çaldığı için pederi tarafından verilmiştir. Fakat İslam Dragoz ken-

di oğlunu “Ahmet Metin” diye isim ve mahlasıyla beraber hiç çağır-
mayıp ya yalnız “Ahmet!” yahut yalnız “Metin” diye çağırır idi. Yoksa
zavallı adam Ahmet Metin’in ne ketebe ne şهادetmane aldığını göre-
memiş idi. Hem de kendi vefatı vukua geldiği zaman Ahmet Metin on
dört on beş yaşında bir çocuk olduğu hâlde pederine bu mürüvvetlerin
hiçbirisini göstermemiş idi.

İslam Dragoz vefat eylediği zaman hadsiz nihayetsiz malına kas-
sam karışmamıştır. Vakıa Ahmet Metin’in bir hemşiresi dokuz ve di-
ğeri altı yaşlarında idiyse de pederi ile hazine-i maliye arasında büyük
ve muğlak bir hesap bulunarak, onun arkası alınıncaya kadar tereke
teahhur etsin denildi. Hesabın arkası yedi sekiz senede ancak alınabi-
lerek onda dahi İslam’ın borcu pek az çıktığından ve o zamana kadar
da varisler fail-i muhtar olduklarından bir oğul iki kız ve bir valide bu
servet-i azimeye sahip oluvermişlerdir.

Sabaveti esnasında Ahmet Metin için “haşarı” demiş idik ya! Bu
hâl nevcivanlık zamanında da devam eyledi. Fakat iblisin başına küla-
hı ters giydirecek kadar zeki ama o kadar da haşarı ki takat getirilmez.
Tahsilini ikmal etmesinden ziyade bir zabt u rabt altında bulunsun diye
Ahmet Metin, Mekteb-i Sultani’nin leylî şakirdanı meyanına idhâl
olundu. Hem de tam ücret ile!

Bizim Ahmet Metin Mekteb-i Sultani’de de derslerine çalışmaz.
Lakin ihtiyacı da yok! Hep dersanelerde muallimlerin yalnız bir tak-
riri bu çocuğa dersleri pekâlâ ezberlemeye kifayet eyliyor. Hele koca
Boşnakzade Fransızcada daima birinci çıkıyor. Çünkü Rumcasıyla
İtalyancası daha tufuliyetinde öğrenilmiş olduklarından bunlar Fran-
sızcaya da yardım eyliyorlar. Sair derslerde dahi ya ikinci ya üçüncü
nihayet dördüncü çıkıyor ki, seksen-yüz kişilik bir sınıf içinde bunlar
dahi aliyü’l-âla namını kazandırabilecek derecelerdir.

Ahmet Metin Mekteb-i Sultani’den pek hoşlandı. Mekatib-i sa-
ire ile mukayese eyledikçe kendi arzularına en muvafık mektep ora-
sı olduğuna ez dil ü can hükmeyleyiyor idi. Bir kere Mekteb-i Sultani
Beyoğlu’ndadır. Saniyen İslamın, Hristiyanın resmî, dinî her türlü
eyyanı-ı ıydiyesinde tatil eder. O kadar ki yaz vakanslarını da hesaba
koyunca bir senenin nisfından ziyadesi tatil zamanına ayrılır. Salisen
mubassırdan al da muallimlere kadar herkes Ahmet Metin’in daima

dolu olan avuçlarına meftundurlar. Tatil olmayan gecelerde bile Ahmet Metin ne zaman istese harice sıvışabilir. Artık gençliğin, mirasyediliğin mebadisi için bundan muvafık bir hâl mi olur?

Hikâyemizin en büyük kahramanı daha sefid ü siyahı fark edebilecek derecelerde gözü açılır açılmaz kendisini “mebzuliyet-i kâmile”nin de üst tarafında ve israf tabir olunabilecek bir bolluk içinde bulunduğundan giyinmek, kuşanmak, yemek, içmek gibi pek çok zavallıların ciwanlıkları zamanında bile henüz nail olamadıkları esbab-ı mesudiyetten çoktan bıkmış usanmış idi. Bu hâl pek mücerreptir. Daha çocukluğunda bolluk içinde büyüyenlerin gençlikleri zamanında hemen bolluğa da hahişleri kalmaz. İnsana lezzet verecek şeylerden bıkmış olurlar. Arzuları azalır. Pek çoğu da bundan dolayı bedbaht olur.

Beyoğlu’nun ayş ve nuş ve sefahat ve fuhuş âlemleri bizim Ahmet Metin’i o kadar sürekli memnun edemediler. Bu âlemlerin kepezeliği kanı temiz olan Boşnakzadeyi çabuk iğrendirdi. İki üç sene içinde en kirli kumarhanelere, en mestur sair hanelere varıncaya kadar girip çıkmadığı hiçbir yer bırakmayıp, fakat zihninde katiyen karar verdi ki, bunların hiçbirisi ciddi tavırlı bir genci mütelezziz edebilecek şeyler değildir. Hatta tütünden bile hoşlanamadı. Kendi kendisine:

-Ne yapayım o dumanı ki, ağzımdan girip burnumdan çıkarak tadı tuzu olmadığı hâlde beni bir sobaya benzetiyor, diye katiyen istikrah eyledi. Hele sarhoşluğu daha ziyade şayeste-i istikrah buldu ya!

Kendi kendisine:

-Güya kendi benliğimden hoşnut değilmişim, şu varlığımdan pişman imişim gibi birkaç saat için benliğimden çıkmak, kendimi kaybetmek de ne bela! diye ondan da vazgeçti. Ahmet Metin için böyle kendi kendisine söylediği sözler, verdiği hükümler bir felsefe-i katiye oluverir ki artık düsturü’l-amel olarak bir daha mer’iyetine hâlel gelmez. Görülüyor ya! Bizim koca Metin yalnız babasının gördüğü gibi vücutça metin değil, fikirce dahi ne kadar metindir!

Ama bir şey aklına geldi mi? Onu mutlaka yapacak. Cihan bir yere gelse menedemez. Kendi kendisine:

-Adam, bu neye yarar? Yapmam! dediği şey nasıl bir re’s-i hikmet, bir düsturü’l-amel hükümünü alıyor ise, yine kendi kendisine:

-Şu nasıl iş bakalını! Bir de şunu tecrübe edelim, dedi mi, o da bir ferman-ı kati hükmünü alarak mutlaka yapacaktır. Başkasının ne emrettiği şeye tabi olur, ne nehyettiği. Binaenaleyh, onu validesi birkaç defa güya oğlunu sefihane derbederlikten kurtarmaya medarı oluruz ameliyle evlendirmek teklifinde bulunmuş idiyse de Ahmet Metin:

-Herhangi şeyi görmeyi tecrübe etmeyi isticâl eder isem ederim illa tehhül hususunda hiç acelem yoktur, demiş ve bir daha bu sözden de dönmemiştir. Çünkü Metin'in nazarında tehhül denilen şey öyle tecrübeye, oyuncağa sığar şeylerden değildir. Kendi bahtiyarlığını aramaktan ziyade bir zavallı kızı bedbaht etmeye müncerr olabilecek olan bu hâl gayet mühim olup azm-i kavî ve kati hasıl olmadıkça onu tecrübeye bile yanaşmak kancıklık, namertliktir. Bizim Ahmet Metin, hiçbir şeyden korkmadığı hâlde kancıklıktan, namertlikten pek korkar, pek istikrah eder.

Hovardalık, sarhoşluk, kumarbazlık gibi sefihliklerin daha ne kadar türlüleri hayal ve hatıra gelebilir ise Ahmet Metin yirmi bir yaşına kadar bunların cümlesini icra eyledi. Bu sırada kâh araba, kâh at, kâh sandal merakına da düşerek on beygir kuvvetinde bir süslü ve güzel istimbot bile almış idi. Bir aralık da avcılığa merak ederek çifte ve tek tüfeklerin her nev'ini cenâ etmiş idi. Boğaziçi'nde balıkçılık safası dahi nazar-ı ehemmiyetinden uzak kalmayıp, oltaların, ağların tedarik etmedik hiçbir nev'ini bırakmamış idi. Ancak bunların her biriyle iş-tigali, ta o şeyin künhüne vasıl oluncaya kadar devam ederek, badehu birinden bıkar diğerine bakar idi. Yirmi bir yaşına geldiği zaman ise artık âlem-i imkânda kendisini eğlendirebilecek hiçbir şey kalmadığını tevehhüme başladı.

Ama bu kadar mirasyedilik ettiği hâlde babadan kalan malların da altından girip üstünden çıkmış zannolunmasın? Zaten kalan iradlar, akaretler, sehımler, konsolidler filanlar yemekle tükenir şeyler değil ya! Ahmet Metin ise bunda da kendi kendisine bir söz söylemiş, kendi kendisine bir düsturü'l-amel peyda etmiş idi. Demiştir ki:

-Bu serveti ben kazanmadım. İtlafına da hakkım yoldur. Bahusus bir kere itlaf eder isem babam gibi yeniden bir servet kazanmaya kendimde hiç iktidar göremiyorum. Yalnız varidatını yer isem ancak buna hak dava edebilirim.

Evet! Yalnız varidatını sarf eder idi. Binaenaleyh, büyük hemşiresini kendi kafasına uygun bir kocaya verdiği zaman tefrik eylediği hisse-i serveti, babasından kalan miktara faik olduğu gibi, biraz sonra küçük hemşiresini tezviç eylediği zaman onun serveti miktar-ı asliye daha faik çıktı. Henüz taze olan üvey validesini de bir kocaya vermek için çok çalıştı ise de sadık kadıncağız:

-Ben İslam Ağa'dan başka hiçbir erkeğe "koca" deyip de karılık edemem! diye katiyen reddeyledi. Kadınlar meyanında böyle kahramanlar çok bulunurlar.

Ahmet Metin artık bu dünyada tezevvukunu arzu edecek, hasretini çekecek hiçbir şey kalmadığına hüküm vermeye yaklaştığı zaman bir aralık hatırına evlenmek gelmiş ise de yine o aralık Paris'te ikmal-i tahsilde bulunan bir mektep arkadaşından aldığı bir mektup nazar-ı dikkatini Avrupa tarafına celp eylediğinden:

-Yok! Şu Avrupa'yı da bir görmeyince evlenmek olamaz. Evlendikten sonra bana bu arzu gelecek olursa karımı yalnız bırakıp gitmeliyim ki, bu da namertlik, kancıklık olur, dedi.

Kancıklıktan, namertlikten Ahmet Metin'in derece-i havfını anladık ya? Hatırına gelen şeyi de yapar. Binaenaleyh ilk vapur ile Ahmet Metin Avrupa'ya müteveccihen yola çıktı. Soluğu da Paris'te aldı.

Etüdyanlar meyanında bulunan arkadaşı, Metin'i Paris'in etüdyanlar âlemine soktu. Orada bulduğu Fransız zadeğânından bazıları Boşnakzadeyi analarına babalarına prezante eylediler. Binaenaleyh Ahmet Metin Fransa'da familya âlemlerine de girdi ki yabancılardan binde birisine nasip olamaz. Muarefesi yüksele yüksele en büyük kibar âlemlerine kadar da girdi. Hatta kendisine bir asilzadelik itibarı vermeye çalışan dalkavuk Fransızlar dahi bulundu ki Ahmet Metin'e "Ahmet Dragoz" diyerek güya Ragoza'nın en kadim hanedanlarından imiş gibi müdaheneye de başladılar. Bu âlemlerin cümlesi ve Avrupa'nın sair taraflarının da seyahat ve temaşası Ahmet Metin'i bir buçuk iki sene kadar işgal eylediler ise de iştigalin neticesinde Ahmet Metin gördü ki bu ahval dahi kendisini bıktırıyor. Kendi kendisine:

-Bu Frenkler bol bol para sarf edip israfatta bulunmayı şan saymaktan başka bir şeyle iştigal etmiyorlar, dedi. Kendisi ise parayı kendisi kazanmış olmayanların para batırmaya hakları olamayacağını

çoktan bir felsefe-i katiye, bir re's-i hikmet, bir düsturu' l-amel hâline koymuş idi.

Fakat kul hatasız olur mu? Ahmet Metin'in pek nadir olan hatalarından birisi de Frenkler hakkında verdiği şu hükmünde idi. Frenkler yalnız para batırmaktan başka bir şeyle iştigal etmiyorlar değildir. Her şeyle iştigal ediyorlar. Fakat her şeyle iştigalleri o şeye mahsus olabilen imkânın da üst tarafına çıktığı için masrafları para batırmak derecesinde çok olmak, zaruret hükmünü alıyor.

Ahmet Metin o yanlış hükmü verdiği hâlde dahi Frenklerin para batırmak zımnında daha neler ile iştigal eylediklerini de görmüş idi. Hatta İstanbul'a avdeti hususunda da asıl bu müşahedesi kendisini mecbur etmişti. O müşahedesi şu idi ki:

Frenkler, her ne eğlenceye başvuracaklar ise onun zımnında kendi kudretlerini sairlerinin kudretlerinden üstün görmekle mütelezziz oluyorlar. Mesela avcılık edecekler mi, öyle bildircin, keklik, tavşan, karaca, tilki gibi küçük şeyleri oyuncak addederek nefislerini yaban canavarı, kurt, ayı, arslan, kaplan, boğa yılanı gibi siba'-ı müdhişenin pençelerine ilka eyliyorlar. Bu galebeleriyle müftehir oluyorlar. Evet, küçük avlara da tenezzül eyliyorlar ise de o hâlde avın müşkilatını artırmak için, mesela uçar avlara on iki kalibrelik vasi av tüfeklerine avuç dolusu saçma koyup atmıyorlar. Derununa kalem sığmaz yirmi kalibrelik av tüfekleriyle seksen-yüz metre mesafelerden atıp ibraz-ı maharet eyliyorlar. Tavşan gibi tilki gibi şeylere tek kurşun atıyorlar. Hasılı her neye teşebbüs eyliyorlar ise başkalarının ya göze aldıramayacakları veyahut aldırırsalar bile kolay kolay beceremeyecekleri yolda teşebbüs eyliyorlar. Ata binseler atları çit gibi, hendek gibi, orman gibi bin mevanî içinden alabildiklerine sevk ediyorlar. Ufacık bir tekne ile Bahr-i Muhit'i aykırılıyorlar. Piyade olarak öyle dağlara çıkıyorlar ki şahinler bile oralara yuva yapmaktan korkarlar. Bir balona binerek bulutların üst taraflarına kadar suûd ediyorlar.

İşte Ahmet Metin bu müşahedeleri esnasında hatırına bir şey geldi de mücerret onu icra için İstanbul'a avdet etmeyi düşündü. Ama hatırına gelen şey ne kadar şayan-ı istigrab şeylerden! Karadeniz'de yunus balığı avcılığı! Hatıra gelecek şeylerden mi?

Buraya kadar kendisiyle şimdilik derece-i kâfiyede muarefe peyda etmiş olduğumuz Ahmet Metin'in bu hatırasındaki özrünü hatta hakkını anlayabilmek için âlemde eğlence denilen şey hakkındaki son mütalaa ve itikadını da ber-vech-i âti görmeliyiz.

Ahmet Metin'e şu son ve acip ve garip merak geldiği zaman henüz yirmi üç yaşını itmam etmemiş ise de bu yaşa kadar tecrübe etmediği, tadını yahut acısını tatmadığı hemen bir şey kalmamış idi. Bu tecrübe ve tezevvukların kâffesi, Ahmet Metin'de şu fikr-i hikmeti peyda etmiş idi ki:

Hayattan maksat, ya işlemek ya rahat etmektir. Yalnız, rahat velev ki zevkten safadan ibaret olsun, velev ki insanın bir dediği iki olmasın, insanı mutlaka bıktırır. Çünkü miskin eder. Bıkmak, usanmak her şeyden ziyade miskinliğin cümle-i netayic-i mazarrasındandır. Ale'd-devam rahat ve tenaun içinde bulunan insanın asabı muhtell olup, maddi manevi birçok hastalıklara düçar olur ki cümlesine birden “meskenet” denilebilir. Miskinin de nazarında dünyanın hiçbir zevki kalmaz yalnız işlemek ise, insana hiç rahat, huzur yüzü göstermez. İnsanın işi gücü neden ibaret ise ona hasr-ı ömr ederek, binaenaleyh cihanın ahval-i sairesinden bihaber kalır. Bu suretle çalışanlar dahi işlerinden bir zevk alamazlar. Sanatı müzikacılık olanların ve geçinmek için ister istemez gece gündüz müzika çalanların letafet-i musikiyeden lezzetyab olamadıkları gibi. O hâlde istirahati işe ve işi istirahate katmalıdır ki asabın kuvveti muhafaza edilerek insan miskinleşmesin de hayatından zevk alabilsin. Ve illa her iki cihetin de nihayetlerinde intihara kadar tehlikeler tabiat-ı beşeriye için müsteb'ad olamazlar.

Karilerimiz isterler ise Ahmet Metin'in şu hikmetini tasvip etmeyebilirler. Biz Ahmet Metin'in avukatlığını etmiyoruz. Ahvalini haber veriyoruz. Binaenaleyh bakıye-i mülahazatını da işte serd eylemekte devam ediyoruz:

Servet ve sâ mân insan için her şeye iktidar hasıl edip de âlemde her şeyi insanın arzuları önünde serfuru-berde-i inkıyad ve husul olur ise bu kolaylık, bu muvaffakiyet en büyük zevklerin bile tadını azaltır. İnsan için “nailiyet” denilen şey, bir zevk ise o lezzetin derecesi ona

hemen mazhar oluvmekten ziyade temennilerin, sa'ylerinin, tahas-sürlerinin imtidadına göre artar. İnsanın âşık olduğuna bile hemen nail oluvmesinde bir safa yoktur. Ne kadar üzüdür ise aşkı ve binaenaleyh nailiyet hâlinde zevki o kadar artar. Cilve ve naz ve tegaful ve istiğna işte bunun için bir mahbubenin esbab-ı mükemmelliyetinden sayılır.

Öyle ise insan kısmı servet ve sâ mânca iktidar-ı fevkaladeyi haiz olduğu zaman eğlencelerini o yolda tanzim etmelidir ki o eğlenceler yolunda bittabi birtakım mevani ve mezahime mukabil bulunsun da mebadisinde aczini takdir ederek netayic-i muvaffakiyetkâranesinde dahi zevkini arttırsın. Bu ise işte Avrupa sporcularının yaptıkları gibi deniz ve kara seyahatlerinde ve tehlikeli avlarda vesair bu makule şey-lerde bulunur.

Mesela Ahmet Metin hülya eyledi ki bir ufacık Laz sandalı ile Karadeniz'e çıkmış. Artık Bahr-i Siyah'ın o müthiş dalgaları bir ada-mın servet ve sâ mânından korkup da dehşetini tadil etmez ya? Kezalik düşündü ki Lazın birisi eline bir tüfek almış bekliyor. Neyi? Bir yunus balığını ki bir an için su üzerinde görünmesi akibinde tüfek atmak ne uçara atmaya benzer ne kaçara. Hele balık yaralanacak olur ise Laz kendisini denize atarak zıpkını balığa saplayıncaya kadar ka'r-ı der-yada balık ile alt alta üst üste bir mücadele edecek. Bunların hiçbirisi insanın hiçbir şeyden korkarak tadil-i dehşet eyleyecek ahvalden de-ğildir. Nihayet muvaffak olduğu zaman dahi insan hakikaten pek çok kimselerin muvaffak olamayacakları bir işi görmüş ve kendisinde me-vanie, mehalike de galip bir iktidar bulmuş olduğundan dolayı müte-lezziz olacak.

Bu hatırayı Ahmet Metin'e veren şey, Frenk avcılarında birisinin yalnız bir hançer ile arslan sayd ve şikârına gitmesi hakkında işittiği fıkra olmuştur. Kendisinden evvel birkaç kişi bunu tecrübe eyledikleri hâlde arslanı sayd edelim derken, kendileri arslanın pençe-i saydına düşer olmuşlar. Son avcı bunu işittiği hâlde yine gitmiş. Deli mi ol-muş? Hayır! Herifi eğlendirecek başka şeyler kalmamış ki heves etsin. İnsan her gün baklava börek yese bıkar. O ise her türlü baklavayı böre-ği yemiş bıkmış. Bu dereceye gelinceye kadar daha ne kadar tehlikeli şeylerle eğlenmiş ki, nihayet bunu da göze kestirmiş. Fakat muvaffak olmuş. Artık bütün gazeteler onu yazmışlar. Resimli gazeteler resmini yapmışlar. Cihan kendisine şaşmış. Herif de bundan mahzuz olmuş.

Bizim kahraman bunu işitince cihanda henüz hiçbir kimsenin aklına gelmemiş olan eğlence, şu Karadeniz’de yunus sayyadlığı olduğunu düşünerek işte mücerret bu zevki de almak için İstanbul’a gelmiş idi. Ta Lazistan’a mektuplar yazarak bir Laz sandalı ve dört-beş Laz celp eyledi. Sandalı istediği gibi tanzim ve esbab-ı maişeti ikmal ederek Lazlarla beraber Karadeniz’e çıktı. Bir buçuk ay kadar devam ederek on beş yirmi yunus avladı. Badehu bu muvaffakiyetini Fransızca kaleme alarak ve icap eden resimleri dahi ilave ederek bir Fransız gazetesine gönderdi. Neşrettirdi. Filvaki bütün Avrupa gazeteleri bu hikâyeyi nakl ve işaa ederek, Avrupa’nın sayyadlık, balıkçılık, deniz seyahati gibi büyük eğlenceleri için müteşekkil bulunan birçok cemiyetleri tarafından Ahmet Metin’e tebriknameler geldi. Azalık, arkadaşlık teklif olundu. Dünyada her lezzeti almış bulunan bir genç için de badema eğlenceler bu yolda dökülmek, zaruriyat-ı umurdandır.

Avrupa seyahati ve orada spor adamlarının ahvali ve İstanbul’a gelerek ilk bu yoldaki eğlencenin yunus saydında tecrübesi, Ahmet Metin’in nazarında yeniden yeniye daha birtakım eğlencelerin yolunu açmaya başladı. Bir aralık hatırına gelmiş olan teehhül meselesi bir daha teahhur eyledi. Kendi kendisine dedi ki:

-Daha yirmi üç yaşındayım. Kanım damarlarıma sığmayıp fıkır fıkır kayıyor. Ya alacağım kadından da bıkar usanır isem, kancıklık namertlik olur. Dur şu aklıma gelen eğlenceleri de icra ederek bıkayım usanayım da dünyada artık hiç hazzını kalmadığı zaman dahi teehhül ederek şöyle bir köşeciğimde külümü eşeler yatarım. O zaman dahi çocuklar tevlidi ve onların terbiyesiyle yeni bir âleme girmiş olurum da eğlenirim.

Ahmet Metin’in hatırına gelen yeni şeyler, seyahat idi. Anı bir posta vapurunda değil! Bir şimendiferde hiç değil. Karadan ise piyade olarak, denizden ise kotra ile! Dinç ve cesur herif öyle meskenet muktezasından olan şeylerden istikrah eyliyor. Anasır ile uğraşmak, anasıra galebe etmek derecelerini göze kestiriyor. Lakin bunun için denizcilikteki maharetini az gördüğünden birçok kitaplar celp ve tedarikiyle gemiyi inşaadan başlayarak kullanmaya kadar bu işin ait olduğu fünün ve sanayide tettebbuata girişti.

Ahmet Metin'in bu tettebbuata girişmesi, bir sonbahar mevsimine tesadüf etmiş idi. Celp eylediği kitaplar yalnız gemi inşaaası ve gemi kullanmak kitaplarına da münhasır kalmadı. Bittabi birtakım da seyahat kitapları celp olundu. Bunlar ise uzun uzadıya kıraat ve mütalaaya ihtiyaç gösteriyor idi. Vakıa, delikanlının Fransızcası pek kuvvetli olduğundan, günde yüz, yüz elli ve hatta iki yüz sayfaya kadar mütalaa edebilir idiyse de, okudukça iştihası arttığından, iş bir dereceyi buldu ki, artık o zihn-i cevval ve faal için yalnız kendi okuması kâfi görülememeye başladı. Bir de kari istihdamı lüzumu meydana çıktı.

Avrupa kibarının kari ve karieleri olur ki, bunların hane içindeki vazifeleri, yalnız kitap ve mecmua ve gazete gibi matbuatı okuyarak efendilerine, hanımlarına dinletmekten ibarettir. Vakıa bunların birçokları okudukları şeyleri kendileri anlayamayacak kadar erbab-ı aczden olurlar ise de, bazıları dahi gerçekten fazıl ve hüner sahipleri adamlar olup, okudukları şeyleri hem kendileri tefehhüm ve hem de müstemilelerine tefhim iktidarını da haiz olurlar. Tesadüfe bakınız ki Fransa'nın şimal tarafları ahalisinden George Gusar namında bir ihtiyar adam, zayıf vücudundan naşı, kışı İstanbul'da geçirmeye gelerek, Ahmet Metin'in yunus saydından dolayı iktisap eylediği şöhret, George Gusar'ın Avrupa kulüpleri tarafından kendisine tavsiyesini istilzam eylemiş idi. Ahmet Metin bu adama kendi hanesinde bir mihmanlık teklif eyledi. Herif kabul etti. Fakat kendisi Ahmet'e hiçbir hizmet etmeksizin onun hanesinde bol bol yiyip içmeyi ve bu maişet-i mebzulanede bir kış geçirmeyi de kabul edemediğinden Ahmet Metin'e bunu musırrane anlatarak, hatta hisse-i mesarifini de kabul etmesini rica eylediğinden ve bu ricası kabul olunmadığı surette bir hotele çekileceğini katiyen söylediğinden, Ahmet dahi bilmukabele kendisine karilik eder ise hatta konaktaki taayyüşünden maada, ayda şu kadar frank maaş dahi vereceğini beyan eyledi. Munsıf ve fazıl Fransız, maaşı zait gördü. Yalnız kendi hakkındaki misafirperverliğe mukabil, o dahi Ahmet'e karilik etmek vazifesini kabul eyledi.

Bu George Gusar, bizim kahraman delikanlı için ne âlâ bir mürşit hükmünü aldı. Zira gemi inşaaasına ve mellahlığa dair okunan kitaplardan kat'-ı nazar fakat seyahat kitapları daha birçok mebahise dahi yol açıyorlar idi. Öyle ya! Filanca yeri seyahat eden bir seyyah, o mahallin

mazisine, hâline, müstakbeline dair birçok şeylerden de bahsedecek. Seyahat bu suretle edebiyata, hikemiyata kadar varacak. Hele âsâr-ı kadimeye intikal ile arkeoloji ve nümizmatik, yani ilm-i mîmari-i kadim ve ilm-i meskukat-ı kadimeye doğru da yol açılacak.

Açıldı ya! Hem Ahmet Metin bu ilimlere varıncaya kadar mebahis-i şettada, yed-i tula sahibi olmayan bir adanın mehafil-i kibarda pek de ağız açmaya muktedir olamayacağını bile anlayarak kendi kendisine:

-Acayip! Ben bu kadar vukufsuzluğum ile Avrupa mehafil-i kibarında nasıl calib-i enzar-ı ehemmiyet olabilmişim? Besbelli yabancılığım hüürmeten beni techil ve tayib etmek istememişlerdir, dedi. Munsıf çocuğun bu sözü hakikaten doğru idi. İnsan bir mektepte ikmal-i tahsil eylediği zaman işte âlim ve fazıl oluvermiş sayılmaz. Birkaç lisanı pek güzel öğrendiği zaman bile böyle addolunamaz. Ondan sonra malumat-ı beşeriyeyi tetkik ve tettebbu için iktidar ve hak kazanmış olur. Ahmet Metin ise henüz bu âleme girmemiş idi. Bu tettebbu ve tetkik âlemi dahi kendisi için yeniden ve başkaca bir âlem-i meçhul olmak üzere münkeşif oluvermiş idi.

Artık bu kışı Ahmet Metin'in George Gusar ile nasıl geçirmiş olduğunu nafile bize tasvir ve tahrir ettirmeyiniz. Sözü en kısası olmak üzere deyiverelim ki, Ahmet yeniden bir mekteb-i hikmete girmiş oldu. Bu çocuğun hüsn-i ahlakı ihtiyar-ı fazıl George Gusar'ın pek ziyade muhabbetini celp eylediğinden kudreti neye yetti ise sarfından geri durmadı. Yedi sekiz yüz parça gayet güzel kitaplar celp olunarak muhteviyat-ı ilmiye ve edebiye ve hikemiyesini Ahmet'e tamamıyla yutturdu. Bununla beraber delikanlının asıl merakı olan denizciliği dahi elden bıraktırmadı. Eğlencelerin bu türüsünü Ahmet gibi bir genç kibara tamamıyla layık ve muvafık bularak, hatta o husustaki noksanlarını bile itmama gayret eyledi.

Bu noksanlar meyanında bir tanesi buraca biraz izah edilmeye muhtaçtır:

Ahmet Metin bir kotra ile deniz seyahati icrasına heveskâr olduğuna ve yeniden bir kotra inşasına kadar göze aldırıldığına göre, bu yoldaki görgüleri az ve binaenaleyh fikr-i hikmeti nakıs idi. George Gusar:

-Beni dinler iseniz önümüzdeki yaz kotranızı yaptırmaya başlayı-vermezsiniz. Önümüzdeki yaz Avrupa'nın sahil şehirlerinden birisine giderek orada pating kulüpleri azasıyla muarefe peyda eylersiniz. Zaten gıyaben dahi tanındınız ya... Bunların suret-i maişetlerini ve keyfiyet-i seyr ü hareketlerini ve birçok usul ve âdetlerini öğreneceğiniz gibi, inşaat-ı bahriye fabrikalarını da gezersiniz. Yazı tamamıyla bu yolda sarf eyledikten sonra kış mevsiminde dahi en beğendiğiniz bir fabrikaya, istediğiniz yolda bir kotra sipariş edersiniz. Hatta hazır yapılmış kotralar bile bulursunuz ki bazı kibar, dünyalar kadar para sarf ederek yaptırırlar da, sonra daha başka türlüünü yaptırmak için ucuza satıverirler, demiş idi. Ahmet Metin, bu nasihatlerin kısm-ı evvelini tamamıyla kabul eyledi. Kısm-ı sanisine gelince onu ret için dedi ki:

-Ben hazır bir sefine mübayaa edemem. Yapanlar onu pekâlâ kullanabilseler bile denizciliği künhünden, hakikatinden ele almış olamazlar. Bir sefinenin inşaaı insana o kadar hakikatler arz eder ki, bu hakikatlere kitaplarda bile vasıl olmak kabil değildir. Binaenaleyh, sefinemi mutlaka kendin inşa ettirmeliyim. Hem de İstanbul'da inşa ettirmeliyim ki, bu cihetten dahi sanayi-i milliyemize yardım etmiş olmalıyım. Avrupa'da, binlerce, on binlerce, yüz binlerce bu yolda gemiler yapılmış ve yapılmakta bulunmuştur. Bir daha ziyadesi olursa bir şey artmış olmaz. Ama bizde henüz yapıldığı yoktur. Osmanlı amele-i inşaiyesi bir de bu yolda gemi yapıldığını görsünler. Benim gibi bir zengin adam şu işte ön ayak olur ise başkalarının cesaret edemeyecekleri ilk misal gösterilmiş olur da başkaları daha cesaretli olarak davranırlar.

Hasıl-ı kelam, öndeki yazı Avrupa'da geçirmek için George ile Ahmet arasında bir karar verildi, bir muahede akd olundu ise de yazı Avrupa'da geçirdikten sonra, ileriki kışı dahi yine birlikte İstanbul'da geçirmek, bu muahedenin esası idi. Zira Ahmet dahi bu fazıl ihtiyara âşık olduğundan, onunla müddet-i münasebetini ne kadar temdit edebilir ise kendisini o kadar müstefit addeyliyor idi.

Ahmet ve George bu kararı mevki-i icraya dahi koydular. Hem de pek güzel icra eylediler. Avrupa'ca deniz meraklılarının ilk mevsimi ile son mevsimi Nis ve civarı gibi Akdeniz sevhilinde olan yerlerdir.

Zira buralarda ilkbahar pek çabuk geldiği gibi, sonbahar dahi pek ziyade imtidat eylediğinden, her milletin deniz meraklıları bu mevsimlerde oralara dolarak yarışlar yaparlar. Yaz mevsimi için dahi Gaskonya Körfezi, Manş ve Şimal Denizi sahilinde bulunan yerler işlek olurlar. Binlerce deniz meraklıları kotra ve yavl ve skoner ve yat gibi türlü namlar ile yad olunan teknelerine binerek oralara gelirler giderler, yarışlar, seyahatler, eğlenceler yaparlar.

Ahmet Metin ekser evkatını yalnız bu eğlencelere sarf eylediği hâlde George Gusar'ın deniz hamamları tenezzühlerine de iştirak ediyor idi. George Gusar ekser evkatını deniz hamamları tedavisine sarf eylediği hâlde, Ahmet Metin'in bu deniz safalarına da ortak oluyor. Pek çok adamlar tanıdılar. Pek çok şeyler öğrendiler. Bu âleme girdiği zaman Ahmet Metin geçen kış Gusar'dan aldığı derslerin kadrini daha ziyade takdir eyledi. Gördü ki ilk malumatı ile kalmış olsa idi şu asıl denizcilik âleminde hemen hiçbir yerde ağız açamadıktan maada, başkalarını müzakerat ve münazaratından dahi bihakkın bir şey anlamayacak idi.

O yazın bu suretle gösterdiği netice üzerine Ahmet Metin o kış dahi İstanbul'da Gusar ile birlikte geçen kıştan ziyade mucib-i istifade olabilecek bir surette geçirdi. Sözün en kısasını söyleyelim ki, şu iki kış ile bir yaz Ahmet Metin kendisini gerçekten emsalsiz bir mektepte bulup, iki sene evvelki hâline asla makis olamayacak derecelerdeki terakkisini apaşikâre gördü. Kendi kendisine diyor idi ki:

-Ben iki sene evvel kendimi bayağı tahsil görmüş bir adam sayar iken, meğer kara cahil imişim. Şimdi ona nispetle pek fazıl bir adam sayılabilir isem de meğer bu mütalaa âlemi o kadar vasi imiş ki, ihtimal bu gidişle beş-altı sene sonra vasıl olacağım dereceye göre, hâlâ da kara cahil addolunabilirim. Bunu böyle bilip, böyle itikat etmemek kancıklık ve namertlik olur.

İmdi bu kışın dahi müntehi olduğu ilkbahar üstü Ahmet Metin bunca zamanlardan beri arzu eylediği kotrasını inşa ettirmeye başladı. Resmini yaptırmakta, her malzemesini tayinde Gusar'ın dahi kendisine külli faydası olmuş idiyse de inşasıyla gezmekte zavallı ihtiyar iştirak edememiş idi. Zira gereği gibi yoluna girmiş olan sıhhati artık kendisine Fransa'ya çekilmek mecburiyetini tarh etmiş idi. Gusar ile

Ahmet'in birbirinden müşareketleri, bir baba oğlun müfarakatlarından daha müessir oldu. Zira bir buçuk senedir aralarındaki münasebet ne baba oğul, ne muallim müteallim münasebetlerine kıyas olunamayacak bir suret-i fevkaladede gúzar eylemiş idi.

Ahmet Metin kotrasını yalnız kendisi yaptırdı. İşleyecek amele- nin Türk olmasında taassup gösterecek bir gayret-i terakki-cuyane ile üç ay zarfında bu kotrayı vücuda getirdi ama o yapılan kotra, şimdi Ayvansaray'da yapılmakta olduğunu gördüğümüz kotra değildir. On- dan pek küçük bir şey idi. On üç metre tulünde, üç metreden az arzında bir şey olup, tezyinatı dahi pek sade bir yolda idi. Binaenaleyh Ahmet Metin Avrupa'da gördüğü zevk ve safa sefainine kıyasen, kendi kot- rasını hakikaten hiç beğenilemeyecek şeylerden buldu ise de, bunun yalnız İstanbul'da yapılmış ilk kotra olması her fenalığına galebe ey- liyor idi.

İkisi Türk ve birisi Rum olarak peyda eylediği üç nefer gemici ile Ahmet Metin'in bu kotraya râkiben Marmara Denizi'nde icra eylediği cevelanlar gerçekten pek safalı şeyler olup, hani ya şu yazılacak olsalar pek çok karinin seve seve okuyabilecekleri derecelerin bile öte tarafı- na geçti ise de bizim Ahmet Metin bu seyahatini yazmaya hiç lüzum görmedi. Zira onun asıl arzu eylediği şey, yunus sayd ve şikârı gibi ilk yazacağı safa-yı bahrî seyahatnamesinin dahi şimdiye kadar Avrupa'ca bile hiçbir kimsenin emsalini icra etmemiş olduğu şeylerden olması kaziyesi idi. Yoksa kendisi o kadar seyahatnameler okumuş idi ki on- lara nisbetle Marmara seyahatnamesi bir adamın şanına hiçbir hizmet edemez zannında bulunuyor idi.

Yirmi beşinci yaşının sonlarında icra olunmuş bulunan şu seyahat vakıa yazılmaya şayan görülmedi ise de Ahmet Metin'in bütün müd- det-i ömründe tatmış olduğu sair zevklerin kâffesine faik olduğu itiraf edildi. Yalnız üç gemicisi ile yapayalnız bir kotranın içinde! Harekât ve sekenatının kâffesinde hür ve müstakil! Hakikat bu deniz hâli ne acayip hâldir. İnsan gemisi içinde fa'alün lima yürid gibi bir hâlde bul- duğu zaman güya bu âlemin haricinde başka bir âleme çıktım zannı- na düşer. Güya hiç karışanı görüşeni yokmuş da bütün cihana kendisi hâkim imiş gibi birşeyler duyar. Gözü rahat, zihni rahat, kalbi rahat!.. Onun nazarında artık denizin hiçbir tehlikesi kalmayacağından havf

ciheti yanından bile geçmez. Ne görse ayn-ı safadır. Kendi kudret ve hükmü rüzgâr gibi, su gibi anasır-ı dağiyeye ve bağiyeye bile galiptir.

Vakıa bu hâlde yanında birkaç da yâr-ı muvafık ve ahab-ı layık bulunsa, zevkin, lezzetin derecesi bir kat daha artacağını Ahmet dahi bazı yalnızlıktan canı sıkıldığı zamanlar anladı ise de o zamana kadar tanımış olduğu zatlari birer birer hatırından geçirince yalnız George Gusar'dan başka böyle bir yolda refik-i muvafık olabilecek hiçbir kimseyi tahattur edemedi. Şu ahab hususundaki mütalaat ve mülahazatının netice-i hülasası olarak dahi kendi kendisine dedi ki:

-İki ucun ortasında adam bulamadım. İnsanları ya dalkavuk gördüm, ya müstebid, mütekebbir. Birinci kısmı insana “Evet efendim! Sen ne söyler isen, doğrudur, ne yapar isen ayn-ı isabettir!” demekten başka bir hâlde bulunamazlar, ikinci kısmı ise, insan her ne yapsa tahsin edemez. Yalnız kendi söylediği, kendi yaptığı ayn-ı isabettir, itikat ve iddiasında bulunur. Ah George neredesin? Benim yaptıklarımın beğenmeye şayan olan şeyleri bilâ-riya beğenecek de sensin, beğenilmeyecek şeyleri bilâ-meskenet muaheze edecek de sensin!

Hakikat, ahab denilen şeyi müdahin olsa da insana bâr olur, müstebit olsa da! Bunlardan hiçbirisi olmamalı ve ahab olacak adamı hem hüsn-i terbiyeyi hem fazl u irfanı zatında cem' etmiş olarak doğru olan müşahedatı üzerine husule gelecek mütalaatını yine bilâ-ihiraz, dos-doğru söylemeli ki, onun huzuru insana hem safa versin, hem mucib-i nef' olsun.

Ahmet Metin, Marmara seyahatinde iken bir aralık, Kal'a-i Sultaniye'ye kadar geldikte, Cezayir-i Bahr-i Sefid'e doğru bir akla yelken edivermek cihetini düşünmüş idiyse de, bunun için hem sefinesini gayr-ı kâfi görmüş idi, hem mevsimi. Mevsim eylülde geçmekte olduğu gibi, sefinesi için dahi demiş idi ki:

-George Gusar'ın hakkı var imiş. Bu deniz merakının mebadisinde insanın zevki safası için kâfi zanneylediği bir sefine, biraz sonra gayr-ı kâfi oluyor. Kotram, kâffe-i esbab-ı istirahatı cem'e gayr-ı kâfidir. Denize tahammülü de azdır. Şunun bir daha mükemmeliğini yaptırmalı da, Cezayir-i Bahr-i Sefid seyahatine ona göre başlamalı.

Sahib-i azim delikanlı İstanbul'a geldiği zaman o kış hep resim masasının başında geçirdi. Şimdi Ayvansaray'da inşa olunmakta bulunduğunu gördüğümüz yirmi bir metrelik kotrayı hesap ve resme başladı ki, iki üç seneden beri bu yolda ne kadar malumat peyda eylemiş ise cümlesinin tatbikgâhı bu kotra olacak idi. Hakikaten de öyle oldu ya! İnşaat-ı bahriyenin o zamana kadar terakkiyatça vasıl olabildiği mertebe, kâmilen bu sefinede görülecektir ki, kariben sırası gelince karilerimize dahi arz olunacaktır.

Evet! Kariben sırası geldiği zaman! Zira hemen bu kışın vukuatı sırasıyla hikâye edilmek lazım gelince kotradan evvel karilerimize "Şirzat" romanı meselesi haber verilmek lazım gelecektir.

Efendim George Gusar'ın dalaletiyle Ahmet Metin'de yeniden yeniye birtakım meraklar daha peyda olduğunu görmüş idik ya! Bu merakların en galiplerinden birisi de roman merakı olmuş idi.

Roman merakı mı? Anıma yaptınız ha!

Evet! Ne kadar yapar isek yapalım, her şeyin dosdoğrusunu haber vermeye mecbur olduğumuzdan, bu doğruyu dahi haber vereceğiz ki, o da roman merakıdır. Ahmet Metin, romanları öyle başkalarının gördükleri nazar ile görmemiş idi. Daha başka bir nazar ile görerek kendi kendisine demiş idi ki:

-Roman denilen şey, cihan içinde bir cihandır. Romancı güya bu cihanı beğenmiyormuş da, bundan daha ziyade beğenmeye şayan olan bir başka cihanı kendisi halka muktedir imiş gibi davranır. Haddine düşmememiş ya! Acaba bir sinek kanadı yaratmaya muktedir olur mu?

Fakat benibeşerin bu azgınlığı derecesini tettebbu dahi insan için bir zevk olur.

Romancı, "İnsan kısmının iyisi şöyle olmalıdır, fenası da böyle! Bir vak'a şöyle olursa bu neticeyi intaç eder, böyle olursa şöyle neticelenir." diye hayalen mahluku olan her adama birtakım da ahval takdir eder. Bunda kendi fazileti neden ibaret ise onun âsârını gösterir. Hâlbuki romanının güzel olabilmesi yine tabiat âlemine derece-i tekarrübüne göre olur. Kudret göstereyim derken aczini kendisi de görüp karilerine de gösterir. Binaenaleyh, insanların en müddeileri romancılar olmak lazım geldiği hâlde kudret-i mahza-i ilahiyeye nazaran onların da bu

suretteki aczlerini görmek hakikaten bir pehlivanın mağlubiyetini görmek kadar manidar ve safalı olur.

Ama roman hususunda Ahmet Metin'in şu görgüsüne de karilerimiz iştirak etmeyecekler imiş. Bu görgü romanlar ve romancılar için pek de şan ve şeref olmayacak derecelerde müstehziyane imiş. Evvelce dahi dedik ya! Biz Ahmet Metin'in her hâlini, her hükümünü haklı göstermek için avukatlık etmeyeceğiz. Bu adamın ahvali, etvarı neden ibaret ise onu tasvir edeceğiz. İnsan bazı kere, verdiği hükümlerin hata olduğunu sormadan kendisi de anlar. Kendisi de itiraf eder. Hatta Ahmet Metin'in romanlar hakkındaki bu hükmü de yine bu surette istinaf olunmuş idi. Birçok romanlar okuyarak o babdaki tettebbuatını da tevsi eyledikten sonra romancılara isnat etmek istediği yalancı hâlîkiyetten vazgeçerek romancının yine bu cihana daha dikkatli bir göz ile bakan ve ahval-i cihanı herkesten daha mükemmel görüp, herkese de kendi gördüğü gibi gösteren âdeta bir ressam olduğuna kanaat eylemiş idi

Nihayet bundan iki yüz elli sene kadar evvel yazılmış bir İtalyanca roman nazargâh-ı mütalaasına erişti. Romanın ismini "Şirzat" olup, mevzuu ise daha Osmanlılık hurşidinin ufk-ı şeref ve şandan şaşaanisar-ı tulû olmamış bulunduğu bir zamanın Etrak-ı Selçukiyesinden Şirzat namında bir beyzadenin İtalya taraflarında ve birtakım Araplar refakatinde başından geçen ahval-i acibeye dair idi. Bu delikanlı o zamanlar âdât-ı Selçukiyeden olduğu üzere tecarib-i bahriyesini ikmal için Sicilya'ya giderek orada bazı Araplar ile münasebet peydasından sonra onların da inzimamıyla o zamanın İtalya'sına, Avrupa'sına müteallik birçok ahval-i acibeye düşer olmuş. Birçok mesail-i muğlakaya taalluk peyda etmiş idi.

Ahmet Metin bu romanı okuyunca hem romanlar hakkındaki mütalaası daha başka bir suret peyda eyledi, hem de tertip eylemekte olduğu Akdeniz seyahati daha ziyade tevessü etti. Kendi kendisine dedi ki:

-Tamam! Şu Şirzat'ın bırakmış olduğu izi aramalıyız. Vakıa sinîn ve a'sârın tettebbu ve teakubu bu izi epeyce silmiş ve hemen belirsiz bir hâle getirmiş olacağı derkâr ise de asıl marifet dahi böyle bir eser-i kadının silinmiş olan mahkûkatını meydana çıkarıp hem kendisi okuyabilmek hem de âleme okutmaktır. Bu meseleyi tettebbu ve tetkik ile meydana çıkarmak Mısır hiyerogliflerini hall ve kıraat ederek âleme

de okutmak gibi bir şey olur. İslâm ve Türk tarihi nerelere kadar tevsi-i hudut eylediği ve Avrupa ile münasebetlerini ne derecelere götürmüş olduğu ancak bununla anlaşılır. Mesele zahir-i hâlde hayalî bir hikâyeden ibaret ise de tasvirat-ı tarihiyesi de hayalî değil a? İşte havi olduğu esami-i eşhasın aglebi esami-i tarihiyedendir. Esami-i mevakiin ise kâffesi esami-i coğrafiyedendir. İslâm'dan, Türklerden, Osmanlılardan kaçısı haberdardır ki yedi sekiz asır mukaddenı, kendi eslafları Avrupa halkıyla münasebetlerini bu derecelere kadar vardırmış olsunlar? Bizim tarihlerimiz bu babda laldırlar. İşte şu romanı bir define-i atika hükmünde telakki ederek ol babda icra olunacak tahkikat ve tedkikatı dahi aynıyle bir antikacının icra-yı hafriyatına teşbih etmeli de işe ona göre başlanmalı. Gemiye de ona göre yaptırmalı.

İddia ederiz ki, işte Ahmet Metin'in bu son sözde tamamıyla hakkı vardır. Bizim Osmanlılığımızda iki şan vardır ki bunların yalnız birisi bile bizim için teşerrüfe kâfi iken Hak Taala Hazretleri bizi onların ikisiyle birden mübeccel eylemiştir. Bunların da birisi Müslümanlık, diğeri Türklük. Bu iki şeyin ikisinin de tarihleri cihanda hiçbir milletin, hiçbir halkın tarihine kıyas kabul edemeyecek derecelerde kahramanane ve şairanedir. O suret-i kahramanane ve şairanenin derecesine ise bizim vukufumuzdan ziyade, yine Avrupalıların vukufu şanıldır. Zira tettebbuat-ı tarihiye onlara yalnız sekiz on asırlık Türk tarihinin ve on iki on üç asırlık Müslüman tarihinin değil, yirmi beş otuz asırlık Roman, Yunan, Mısırî, Asurî, İran vesaire tarihlerinin bile gavanızını hallettirmiştir.

Ya bir tarihin gayet kahramanane ve şairane olması, o tarihi meydana çıkaran müverrihin hüneri midir? Heyhat! Müverrih ne kadar müdekkik olursa olsun haddizatında tarih-i mezkûrun ait olduğu kavimlerde kahramanlık, şairlik olmaz ise müverrih ne yapabilecek? Masal mı yazacak?

Ahmet Metin gibi azm-i âli sahibi bir adamın eline bir güzel roman geçer de onu tettebbu ve tetkik veyahut kendi tabiri veçhile o roman kahramanının bıraktığı izi taharri gayretiyle böyle çıkar ise elbette o kadar hakayık keşfine muktedir olabilir ki yine kendi tabiri veçhile, bizim için o keşfin derece-i ehemmiyeti âdeta Mısır hiyeroglif hatlarının inkişafı derecesinde bir ehemmiyet-i maddiye hasıl eyler. Demek

oluyor ki, Ahmet Metin'in hasıl eylediği şu merak bizim için dahi bir merak-ı milli hükmünü alabilir.

Ahmet Metin işte bu kadar fevkalade bir ehemmiyet vererek ilk yaz üstü hemen kotrasını yaptırmaya müsaraat eylemiş idi. Hatta bu kış zarfında George Gusar ile de muhabereye girişerek, okumuş olduğu Şirzat romanı hakkındaki mütalaatını ve bu romanın izini aramaya olan kastını vesaireyi hep o fazıl ihtiyara haber vermiş idi de azmı u cezmini ona dahi tasdik ve tahsin ettirmiş idi.

Lakin geminin yapılması öyle zannolunabileceği derecelerde seri olmadı. Ahmet Metin bu defaki inşaada evvelki defadan daha ziyade ehemmiyetli davranıyor idi. Gemiye kaç parça ağaç konulacak ise cümlesini kendisi ölçerek, hesap ederek, hatta kâğıttan, mukavvadan ve lüzumuna göre bedavra tahtalarından filandan modellerini de yapıyor idi de marangozlara ona göre yondurup vücuda getiriyor idi. Binaenaleyh biz haber verir isek, karilerimiz şaşmamalıdır ki Ahmet Metin tamam bir sene müddet bu geminin eczasını, levazımını tehyie ve ihzarla uğraşmıştır da, nihayet Ayvansaray'da gördüğümüz veçhile çatırılabilmesine dahi bir seneden sonra mübaşeret olunmuştur.

Bu kadar teahhura karilerimizin şaşmamaları lüzumunu tekrar ederiz. Yirmi bir metre boyunda, yedi metre arzında, beş metre umkunda bulunan bir gemi, az tekne değildir. İstanbul'umuzun usul-ı inşaiyesine vâkıf olanlar bilirler ki böyle bir gemi için epeyce istical dahi olursa beş altı ay azdır. Ahmet Metin ise bu geminin yalnız teknesini, kamaralarını değil, armasını, mefruşat ve levazımını, her şeyin öyle bir suret-i mükemmelede yaptırmak gayretinde ki, artık evvelki kotrası gibi bunun da Avrupa mamulatından aşağı olmadığını görmeye tahammül edemeyecek. Oralarca dahi emsalsiz ve son terakkiyat-ı sınaiyeye muvafık bir gemi olması hakkında öteden beri gittikçe kuvvet bulan arzusunun nihayet husulünü görecektir.

Tekne çatıldığı esnada Abdülbaki Beyefendi ile Hasip Efendi, Nedim Bey, Şeyda Bey ve Ferruh Efendilerin bir ziyaretlerini görmüş idik. Onlardan sonra daha birtakım ahabap dahi bu gibi ziyaretlerde bulundular. Ahmet Metin gemi inşaa ve gemi istimali hakkındaki mü-

talaat ve malumatını onlara dahi beyan ve tefhimden üşenmedi. Vakıa bu sözlerin hiçbirisinde bir hüsn-i tesiri olamayacağını kendisi de biliyor ama ciddiyat hususunda söz cömerdi olduğunu artık tamamıyla tanımış olduğumuz bu adam, hiç kimseden tefhim mürüvvetini diriğ eylemiyor.

Müstemilerden bazıları kendisiyle olan istihzayı pek ileriye götürdüğü hâlde bile Ahmet Metin'in darılmasına, kızmamasına şaşılsa mazur görür idik. Böyle efkârı metin, tab'ı şedid, mizacı hadid olan bir adamın haksız istihzalara darılması asla müstebad olmadığı hâlde Ahmet, bilakis o kadar metanet gösteriyor ki kendisini bittabi cümleden ziyade biz tanıdığımız hâlde bizim bile şaşacağınız geliyor.

Nihayet bir gün ahababından birisi Ahmet Metin'in denizciliğe dair olan malumatını ve Şirzat romanının izini taharri hususundaki azınıni filanı dinledikten sonra:

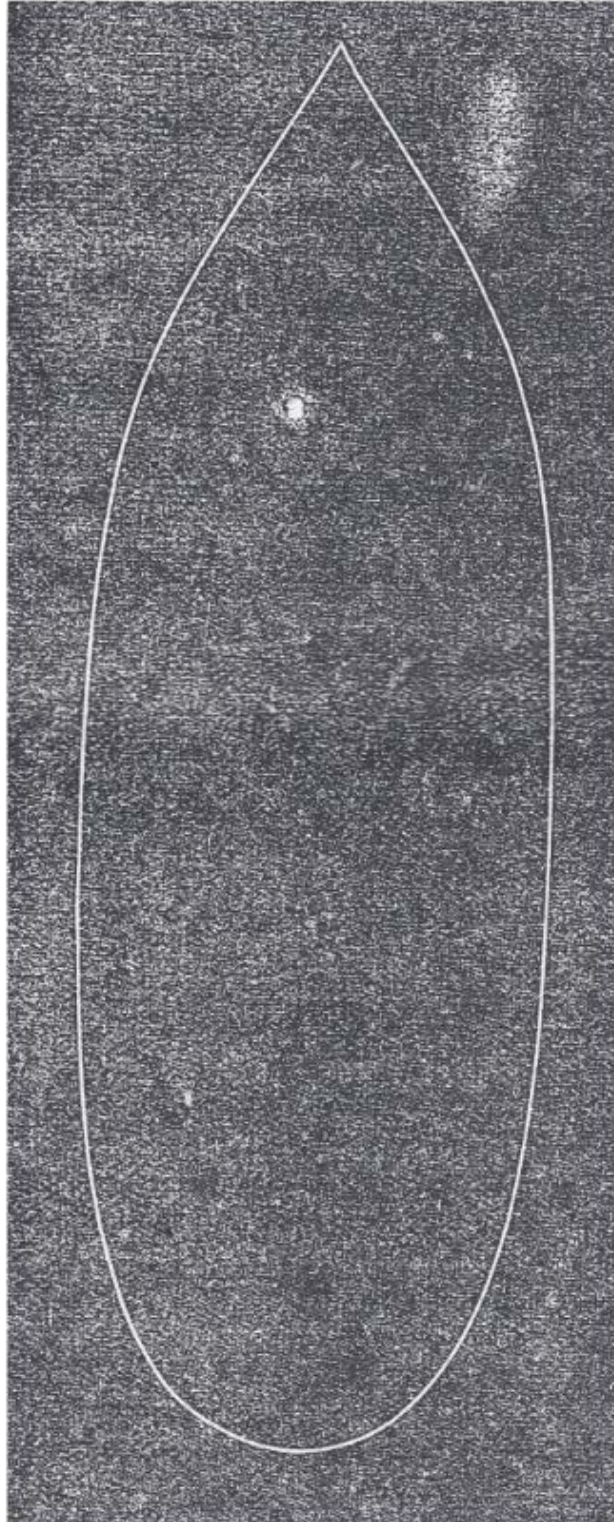
-Öyle ise siz dahi bir Hasan Mellah olacaksınız, demesin mi? Ahmet Metin, bu sözün hükmünü anlayamadı. Dostunun yüzüne bakakaldı. Dostu:

-Bizim romancı Ahmet Mithat'ın Hasan Mellah namında bir romanı vardır. Hasan Mellah o romanın kahramanıdır. Siz dahi ona benzetmek istiyorsunuz, diye izah-ı meram eyledi. Ahmet Metin bu romanı okumamış olduğundan hiçbir şey dememiş idi. Fakat hemen o akşamı romanı aldırarak okuyup bir zaman sonra yine o dostunu görünce:

-Evet! Ben de yeni bir Hasan Mellah olacağım. Fakat bir Cuzella'yı aramaya çıkmayacağım. Bir Şirzat'ı aramaya çıkacağım. Hatta yaptırakta bulunduğum sefineye dahi Hasan Mellah gibi "Meliketü'l-Bahr" tesniye eyledim, dedi. Lakin Ahmet Metin kendisini Hasan Mellah'a kıyas etmekte yalnız bir noksan ediyor idi. O dahi Hasan Mellah, asıl bir bahriye topçusu olduğu hâlde kendisi dahi asıl bir bahriye inşaiye mühendisi hükmünde idi. Lakin bu noksan dahi o kadar büyük noksanlardan değildir. Hep gemici değil mi? Napolyon Bonapart dahi asıl bir topçu zabiti iken en büyük bir strateji ve taktik erbabı olmaktan âciz kalmamıştır. Hasan Mellah dahi bir bahriye topçusu iken pekâlâ bir Mellah olduğu gibi, Ahmet Metin dahi bir bahriye inşaat mühendisi olduğu hâlde en âlâ bir kaptan olmaktan da geri kalmayabilir. Elverir ki insanda maya ve istidat bulunsun!

Yeni Meliketü'l-Bahr

“Yeni Meliketü'l-Bahr” tesmiye olunan kotranın boyu yirmi bir, arzı yedi ve umku beş metre olduğunu bundan evvel defaatla haber vermiş olduğumuz gibi hatta bir yerde şu tekne “yusyuvarlak” ıtlakına şayan görülecek kadar zahir-i hâlde biçimsiz görüldüğünü de söylemiş idik. Bu hâlde teknenin kuşbakışı, yani güverte üzerinden görünüşü şöyle olur:

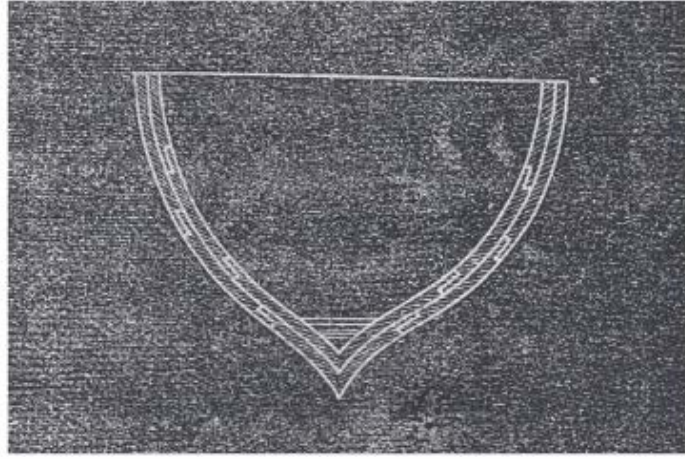

Vakıa yalnız bu şekil geminin biçimini iraeve kifayet edemez. Bu hatların derununda inhinaları mütehalif daha birtakını hatlar resmolunmalıdır ki, omurgadan su kesimine ve ondan küpeşteye kadar gemiye biçim verecek olan münhaniler hep görünebilsinler. Ancak bu çizgilerin hükümlerini olsa olsa hendese-i inşaiyeye vâkıf olan karilerimiz takdir edebileceklerinden bu eşkal-i hendesiyeye gözleri alışkın olmayanlar için hutut-ı mezkûre, zihin karıştırmaktan başka bir şeye yaramazlar.

Tafsilatı o yüzden yürüteceğimize şu yüzden yürütmek, karilerimiz için daha nafi olur ki: Bir gemiye nispetinden ziyade arz vermekte yalnız yolu az olmasından başka hiçbir mahzur olmayıp fakat buna mukabil tevazünü gayet emin olmak gibi faydaları vardır. Enli olan geminin umku dahi onunla mütenasip olur ise yelkenlerin gemiyi bir tarafa bastırabilmeleri imkânı daha az olur. Hele devrilmek meselesi imkân dairesinden bütün bütün harice çıkar.

Zevk ve safa-yı bahrî için bu yolda yapılan gemilerin metanetine de ziyade dikkat olunmak ve ehemmiyet verilmek lazımı gelir ki Ahmet Metin'in bu hususta dakika fevt etmemiş olduğuna inanmak icap eder. Evvelce kendisi tarafından da haber verildiği üzere bu tekneye tamamı on bin okka sıkletinde dökme demirden manul bir dış omurgası raptetmiş olduğu gibi onun üzerine teknenin iç tarafından da boylu boyuna yekpare ağaçtan bir iç omurgası uzanmış idi ki en kalın serenlerden yonulmuş ve çamçarşı onar parmak arz verilmiş idi.

Bunların üzerine dikilecek kaburga eğrilerinin her biri üç parça ağaçtan ve çifte eğri olarak tertip olunmuştur. Vakıa İngiltere'nin bazı inşaiye mühendisleri bu eğrileri de yekpare ağaçtan çıkarmak yolunu dahi düşünmüşler ise de onlarda matlup olan metaneti bulamamışlardır. Beher üç parçadan yapılan eğrilerin ekli yerleri yekdiğerine muhazî gelmemek şartıyla vücuda getirilen eğriler, lüzumu kadar yerlerden galvanolu vidalar ile de sıkıştırıldıktarı zaman şu şekli alırlar ki, böyle yapılan eğriler için ne esnemek ihtimali kalır ne kırılmak.

Bu derece metanetiyle beraber, eğriler birbirinden kırk santimetre fasıla ile vurulduğu hâlde teknenin metaneti hakikaten bir cenk gemisi metaneti derecesini bulur. Zira bunların kendi enleri on sekiz ve kalınlıkları on iki santimetre olduğundan, nispet edilecek olsa Meliketü'l-Bahr'den daha büyük gemiler için bile metanetin bu derecesi çok görülür.

Güverte döşemelerinin altına gelecek olan kemereler dahi yine bu nispette sağlam ve metin olarak tertip olunmuşlardır. Vakıa bunlar eğriler gibi çifte yapılmış değil iseler de yalnız bir teknenin kalınlığı ve eni çifte eğrilere müsaavidir. Kâffesi budaksız meşe ağacından yapılmış olan bu çatı kemere uçlarından eğrilere demir parçalar ile raptolunarak, binaenaleyh o kadar metanet vücuda getirilmiştir ki Meliketü'l-Bahr, kendisinin iki mislindeki bir gemi ile müsaderme edecek olsa, iki sefine-i mütesadimenin vaziyetlerine göre baştan vuranın, karından vurulandan ziyade selamette kalacağına diyecek olamaz ise de herhâlde selametin Meliketü'l-Bahr'de kalacağına yüzde doksan dokuz ihtimal üzerine hüküm verilmelidir.

Teknenin üzerine kaplanacak tahtalar filyoz kütüğü denilen gayet çıralı çamdan bir minar parmağı kalınlığında biçtirilmiş tahtalardır. Bunların hiçbirisinde bir budak olmamasına kemal-i taassup ile ihtimam edilmiştir. Düz tahtaları geminin münhani kaburgaları üzerine yatıştırmak için öyle bizim eski marangozların yaptıkları gibi ateş ile kızdırmak ciheti tahtaları sakatlayacağından Ahmet Metin masrafın artmasına bakmayarak, bunları istim ile kızdırıp yumuşaltmak için lazım gelen aletleri dahi tedarik eylemiştir. Bir ağaç istim ile kızdırılıp yumuşatıldıktan sonra hamur gibi bir şey olup artık hangi tarafa doğru çekip itseler çarçabuk ve kopkolay yerine geliverir.

Tahtaları çakmak için siyah çivi asla istimal olunmamıştır. Zira bu adi çiviler çakıldıkları yerde mürur-ı zaman ile paslanarak, deliklerini büyültüp gevşeyebilirler. Ahmet Metin, çivilerin bazılarını lüzumuna göre safi bakırdan ve bazılarını bakır galvanolu yaptırıp şekillerinin de bazılarını vida usulünde ve bazılarını başsız, sivrisiz, düz tel hâlinde yaptırmıştır ki, bunlar yerlerine sokularak iki uçları perçin edildikleri zaman sanki iki başlı bir çivi inişler gibi vuruldukları yerlerde kalırlar giderler.

Ha! Asıl şunu ihtardan geri durmayalım ki gerek eğrileri, gerek kaplamaları teşkil eden ağaç ve tahtaların hiçbirisi beyaz hâlinde yerlerine çakılmamıştır. Kâffesi mükemmel sülüğen boyasıyla boyanarak öyle çakılmıştır. Bu hâlin, yalnız ağaçları çürütmekten ibaret bir faydası olmayıp geminin sintinesi kokınamak ve birtakım böcekler peyda olmamak ve hele tahta kehlesi hiç olmamak için de faide-i azimesi vardır. Bu kokular ve böcekler bir gemiyi cennet kadar müzeyyen olsa, cehennem kadar berdar-ı azap etmeye kâfidir.

Tekne kaplandıktan sonra bir mükemmel kalafat edilerek, onun üzerine su geçirmez kâğıt ile beraber bir de mükemmel sarı bakır kaplanmış olduğundan fi-mabad Meliketü'l-Bahr'in kalafata ihtiyacı kalmayacağı gibi sintinesinde su birikmek ihtimalinin de önüne set çekilmiştir.

Güverteye gelince, bunun tahtaları yalnız budaksız değil, elyafı dahi gayet ince ve belirsiz, beyaz çanıdan intihap olunarak yerlerine çakmak için dahi yukarıdan vurulur ne demir, ne ağaç çiviye iltifat edilmemiştir. Kemerelerin altından raptolunur pirinç vidalar ile güverte bağlanmıştır ki, o hâlde güverte üzerinde gezildiği zaman insanın gözü hiçbir çiviye ilişmeyerek, koca güverteyi yekpare dümdüz bir hâlde görür. Tahtaların arasına üstüğü sokulup kalafat edilmemiştir. Bu yolda yapılan güverteler ne kadar ustalıkla yapılsalar, ne kadar temiz tutulsalar yine çirkin görünürler. Çam tahtaları, üç-beş senelik kuru şeyler olup, kenarları da birbirine pek güzel alıştırılıp yapıştırıldıklarından, bunların da arasına hemen macun hâline getirilmiş koyu boya doldurulmuştur. Şu hâlde bir kere de ıslanınca, artık sımsıkı sıkışıp kalır ki, yıkandıktan sonra bu güverteye bakanlar, yekpare kâğıttan yapılmış zannederek ayak ile basmaya kıyamazlar.

Dikkat buyurmalıdır ki, bizim burada inikânın son derecesine kadar muhtasar, mücmel olarak yazmakta bulunduğumuz şeylerin her biri üzerine Ahmet Metin saatlerce, günlerce bhusus gecelerce düşünmüş, uğraşmış, kitaplar kanştırmıştır. Zaten böyle şeylerin asıl zevki de böyle çıkar. Bir gemidir, biniyorsunuz, bir güvertedir, ayaklar altında çiğniyorsunuz ama onların hakikat-i hâlde ne kadar itab-ı dimağ ederek ne büyük külfetlerle vücuda getirildiğini anlıyor musunuz? İnsan birşeyi anlamaz ise o şeyin kadrini nasıl takdir edebilir? Zevkini nasıl alabilir? Kadrini bilmeyenlerin nezdinde bir elmaspare ile bir billur parçasının hemen farkı yoktur. O hâlde kendisini elmas ile tezyin edenlerin aldıkları lezzeti bu takdire muvaffak olamayanlar bittabi alamazlar.

Yavaş yavaş tekne yapılp şekli meydana çıktıkça bunu yapan ustaların evvelki istigrabat-ı müstehziyanelerine dahi itidal gelmeye başlanmış idi. Bunlar Ahmet Metin için “mal çokluğuyla çıldırmış bir divane” derler iken, böyle çivilere varıncaya kadar delikanlının herşeyi başka başka hesap ederek, her hesabının da yolunda çıkmasına şaşmaya başlamışlar idi.

Hatta ziyaretçilerin de arkası kesilmeyerek hele bundan evvel vürudlarını görmüş olduğumuz beş arkadaştan ikisi, yani Ferruh Efendi ile Şeyda Efendi, badema Ahmet Metin ile birer birer mülakat ederek, teklif-i refakatte bile bulunmuşlar idi ki, bu teklifleri bazı a’zar-ı meşruadan dolayı kabul olunamamış olduğu hâlde bile Ahmet’i yine memnun eylemiş idi. Ferruh Efendi’nin kabul olunamamasına sebep, müteehhil olması idi. Ahmet buna:

-Birader! Müteehhil olan bir adamın, hürriyeti elinde değildir. Siz benimle beraber geleceksiniz. Zevceniz yalnız kalacak. Mümkün değildir ki, ez dil ü can size müsaade versin. Kadıncağızı kûşe-i pür-âlâmda yalnız bırakıp da sizin seyahate çıkmanız ise, kancıklık, namertlik olur.

Tekrara artık hacet yok ya? Ahmet Metin’in “kancıklık ve namertlik” addeylediği şey, küfür derecesinde ittika ve istikrah olunacak ahvaldendir.

Şeyda Bey, vakıa müteehhil değil idi. Validesi ve bir hemşire ve biraderi dahi müsait idiler. Lakin kendisi memur idi. Memur olan ada-

mın da tamamıyla hür olması kabil değildir. O adam bir ücret-i şehriye mukabilinde ömrünü satmıştır. Binaenaleyh, ömründen başka türlü istifade araması, âdeta hukuk-ı hükûmete riayet etmemek demek olur. Bir nevi sirkat sayılır. Buralarını Ahmet Metin kendisine anlattığı zaman Şeyda:

-Öyle ise memuriyetten istifa ederim, demiş idi de Ahmet Metin bunu da tasvip edememiş idi. Yine kabul eyleyemeyerek demiş idi ki:

-Seyahat hevesi size bu fedakârlığı göze aldirtıyor ise de, makul bir fedakârlık değildir. Benim seyahatim birkaç ay devam edecek. On-
dan sonra İstanbul'a avdet olunduğu zaman ne yapacaksınız? Bıraktığınız yeri tekrar ele geçirmiş olanmayacaksınız.

Ahmet Metin için bu noktada dahi bir re's-i hikmet, bir düsturü'l-amel var idi. Der idi ki:

-Bu âlemde herkes kendini bilmeli, mevkini tanımalı, o hâl ve mevkisine düşen nasibine razı olmalıdır. Şeyda gibi, Ferruh gibi adamlara mirasyediliğin bir başka türlü de demek olan bu yoldaki eğlenceler düşmezler. Nafle talihlerine küsmemelidirler. Benim iltizam eylediğim bu mesleği iltizam edecek olanların ne tehhül, ne memuriyet gibi birer mânisi olmadıktan fazla, iradları, hâlleri vakitleri de yolunda olmalı. Buna mukabil bizim gibi mirasyediler ve ömürlerini gezmeye, tozmaya, eğlenmeye, gülmeye vakfedenler dahi öyle sehayif-i tevarihde kemal-i şan ve şerefle ibka-yı nam eylemek saadet-i ebediyesini ummamalıdır. Zira bu muvaffakiyet feda-yı hayat edercesine çalışmakla olur. Çalışmanın bu derecesi de mutlaka ihtiyaçtan neşet edip, bizim gibi muhtaç olmayanlar ise mümkün değil buna katlanamazlar. Hemen her kaidenin bir şazzı olduğu gibi bu iki kaidenin de birer şazzı bulunabilir. Olabilir ki bir parası olmayan bir züğürt dahi, bir devr-i âlem seyahati yapabilir. Olabilir ki milyonlara malik bir adam dahi ömrünü feda ederek ibka-yı nam edebilmek derecesinde netayic-i azime-i muvaffakiyete nail olabilsin.

İhtimal ki Ahmet Metin bu fikr-i hikmeti, hakını-i tuhfe-gû Schopenhauer'den almıştır. Zira Schopenhauer yalnız eğlence ve seyahat gibi şeyleri değil, hatta feylesof olmayı, yani felsefenin katiyen kayıtsızlık rahatına nail olmayı da zenginlere nasip addeder. Bir adamın

lâ-akall yılda yirmini, yirmi beş bin frank iradı olmaz ise feylesofların kayıtsızlıklarına imrenmemesini, ağzının suyunu akıtmamasını tavsiye eyler. Bir kere iradı yoluna koyarak kimseye muhtaç olmamak yolunu temin eylemeli imiş de ondan sonra feylesof olmalı imiş.

Fakat Schopenhauer ile Ahmet Metin'den hangisinin daha haklı olduğunu araştırmak lazım gelir ise elbette Ahmet Metin tercih olunur. Zira feylesofluğun kayıtsızlık tariki, Schopenhauer gibi zengin ve tembel felasifeye göre ise onun birçok tarikleri dahi herkesten ziyade kayıtlı, herkesten ziyade çalışkan olmaya lüzum gösterir. Ama dünyayı gezmek ve müşahedatıyla eğlenmek için insanın filvaki mevani-i sairinin kâffesinden azade olması lazım gelir.

Ahmet Metin'in "Her kaidede bir şazz vardır." diye şu seyahat maddesinde de mümkün gördüğü şazz, Hüseyin Basri namında bir gençte görüldü. Bu genç mekatib-i mevcudemizde ikmal-i tahsil eylemiş, gayet zeki, cesur, kaviyyü'l-bünye melihü's-sure bir şey olup, o da Meliketü'l-Bahr'i birkaç defa ziyarete gelmiş ve Ahmet Metin'in genî inşasına ve seyahat-i bahriyeye dair beyan eylediği mülahazatı dinlemiş idi.

Hüseyin Basri, bu sözleri dinledikten ve Ahmet Metin ile birkaç mülakat daha ederek istizah eylediği birçok şeylere de cevap aldıktan sonra nihayet:

-Bu seyahat için bir de arkadaşla lüzum görecektir olursanız, size kendimi arz ve takdim ederim, deyince Ahmet Metin bu yoldaki tekliflere daha birkaç kişi tarafından mazhar olduğundan dolayı pek ziyade memnun ve mahzuz kaldığını beyanla beraber, teklif-i mezkurenin kabulü kendisi için pek müşkül olduğunu da anlattı. Hüseyin Basri dedi ki:

-Mademki bu yolda vukua gelen tekliflerden memnuniyetinizi itiraf eyliyorsanız memnun olduğunuz bir şeyi kabulde neden o kadar müşkilat görüp gösteriyorsunuz?

Ahmet Metin cevaben dedi ki:

-Memnuniyetim, bizim Osmanlılarımızda dahi deniz merakı mutlaka mevcuttur, mutlaka münbasıt olacaktır ve bizde dahi gemiciliğin bihakkın terakkisi işte bu merak sayesinde husule gelecektir diye et-

tiğim tahminlerin doğru çıkmakta olduğunu görüşümdendir. Bakınız, daha şimdiden benim tasminı eylediğim seyahat gibi bir seyahat-ı adiye için kimisi familyasını, kimi memuriyetini terk derecesinde fedakârlıkları göze aldırıyor. Demek oluyor ki bu merak biraz daha inbi-sata gelecek olur ise fedakârlığı dahi büyültüp Osmanlılarımıza büyük büyük işler gördürecektir.

-Osmanlılarda deniz merakı olduğuna şüphe etmeniz mucib-i istigraptır. Sahilde ve sahile yakın yerlerde sakin olan ahalinin yüzde lâ-akall sekseni ya bir sandala, ya bir kayığa maliktir. Bunlarda yelken merakı da pek galip olup fakat tekne ve yelken hususunda sizin ettiğiniz hesapları edemedikleri için kendilerini türlü kazalara düşürüyorlar, Mesala adi bir sandalın altına boylu boyuna iki yüz okkalık bir demir lama koysalar başka safraya ihtiyaç kalmayacağı ve emniyet-i matlube husule geleceği derkâr iken bunu da henüz taakkul etmemişlerdir. Hele yine bu adi sandallara hafif bir güverte koysalar bizim denizlerin en büyük fırtınalarına mukavemet kabil iken,,

-O! O! Size muhtasaran söylediğim birkaç sözü ne güzel tevsî eyliyorsunuz. İşte asıl merakından ümitvar olduğunu adamlar sizin gibi olanlardır.

-Öyle ise beni refakate niçin kabul etmiyorsunuz?

-Ne mânileriniz var bakayım?

-Hiç mânim yok, Mütehhil değilim. Daha bu sene mektepten çıktığım için memuriyetim de yok. Anam babam yok, Dul kalmış bir üvey valide elindeyim ki, kendisi iki kocadan yemiş olduğu miras ile pekâlâ geçinebiliyor. Ben ise hisse-i irsiyemi mektepte bulunduğum müddette, biraz da sefihane yollarda yemiş bitirmişim.

-Ey, bu seyahati icradan ne fayda bekliyorsunuz bakayım, onu da söyleyiniz. Yalnız bir eğlence için mi?

Hüseyin Basri düşünmeye başladı. Yalnız bir eğlence için olduğunu itiraf eylese Ahmet Metin kabul etmeyecek diye korktu. Vakıa bu havfı pek de beca idi. Zira o Ahmet Metin'i henüz bihakkın tanımıyor idiyse de biz tanırız ki bu acîp delikanlı bir iş yapacağı zaman onun yalnız mânilerini düşünmekle kalmaz, muciplerini de düşünür. Bir işte mânî olmamak başkadır. O işi icap eyleyen esbap dahi bulunmak yine

başkadır. Kezalik bir işin yalnız zararlarını da düşünmez. Faydalarını da düşünür. Zararsız ziyaंसız iş ile faydalı, menfaatli iş arasında büyük bir fark vardır. Binaenaleyh Hüseyin Basri güya Ahmet'in şu hâllerini biliyormuş gibi düşünerek dedi ki:

-Size efkârımın doğrusunu söyleyeyim. Bentelif ve tahrir mesleğine sülûk edeceğim. Şu zamanımıza göre eşref-i sanayi onu buluyorum, çünkü...

Ahmet Metin'in gözleri mesrurane bir nur ile parladı. Hüseyin'in sözlerini keserek dedi ki:

-Çünkü halkımızın en ziyade muhtaç olduğu şey matbuattır. İnsan, halkın en ziyade muhtaç olduğu şeylere ait olan sanayii iltizam eder ise çabuk nail-i muvaffakiyet olur.

-Evet efendim! Öteden beri bu efkârdayım. Şimdi tekmil-i tahsil eyledim ise de İstanbul'dan dışarıya çıktığını yoktur. Dünyayı yalnız coğrafya haritaları üzerinde görmüşüm. Avrupa, Asya ve mümkün olursa Afrika kıtalarının derunlarına doğru bazı seyahatler eder ve o tarafların bilâdını, ahalisini, mamuriyet ve medeniyetini görür isen, tettebbuatım tevessü etmiş olacak. Fakat fakr-ı hâlim bu seyahatlerin mesarifine tahananmül iktidarını göstermıyor. Sizin seyahatiniz benim için ilk fırsat demektir. Uşağa ihtiyacınız var ise uşağınız, kâtibe ihtiyacınız ...

Ahmet Metin Hüseyin'in sözünü tekrar kesti, dedi ki:

-Anlaşıldı. Bu seyahat için hiçbir mâniniz olmadıktan başka, telif ve tercüme mesleğine hevesiniz, bunu icap dahi eyliyor. Bu seyahatin sizin için hiçbir ziyanı olmak şöyle dursun, menfaatiniz dahi bununla kaim olacak. Öyle ise arkadaşınısınız. Evet, arkadaşını! Zira uşak başka, arkadaş başka! Onları birbirine katmak doğru olamaz.

Ahmet Metin'in bu muvafakati kendi hesabat ve mülahazatınca ne büyük bir fedakârlık demek olduğunu Hüseyin Basri bilmiş olsa idi, kim bilir ne kadar düçar-ı hayret olur idi. Bunu bilmediği hâlde dahi o kadar sevindi ki, Ahmet'in eteğini öpmeye davrandı. Fakat Ahmet Metin, katiyen menederek bir tavr-ı merdane ile musafahayı, etek öpmeye tercih eyledi.

Bu işte Ahmet Metin'in kendisini ne kadar fedakâr saydığını anlamak için evvela şunu bilmelidir ki, bu adam bir şeye karar-ı kati vereceği zaman günlerce, gecelerce, haftalar, hatta aylarca düşünür, her ihtimali gözlerinin önüne getirir de bir kere o işe karar-ı kati verdi mi artık bir harfını tadil edenmez. İşte yeni Meliketü'l-Bahr'in taksimat-ı dahiliyesi için de böyle düşünmüş, böyle bir karar-ı kati vermiş idi. O düşünceleri, o karar-ı katisi içinde ise bir Hüseyin Basri yok idi. Şimdi bir de refik zuhur etti ve birinci sefinenin taksimat-ı dahiliyesinde az çok tadilat icrası lazım gelecek. Bu fedakârlık az fedakârlık mıdır?

Vakıa, koca bir gemi içinde Hüseyin Basri dahi bir tarafçıkta barınıversin gibi bir söz söylenebilir ise de böyle ölçüsüz nızensiz sözler Ahmet Metin için olamazlar. Herif bu gemiyi nasıl bir iş için yaptırıyor ise her cihetini de o işe mütenasib olarak yaptırıyor. Ne bir zerre noksan, ne de bir zerre ziyade! Öyle Hüseyin Basri gibi bir refiki değil a, bir tayfayı, bir hizmetçiyi bile neresini bulursa orada yatsın hükümüne tabi edemiyor. İşin bu cihetindeki ehemmiyeti anlamak için Meliketü'l-Bahr hakkında daha birtakım izahata girişmeliyiz.

Meliketü'l-Bahr'in omurgası altında on bin okka dökme demir bulunmak ve şedaid-i bahriyeye karşı yelkence teminat-ı mümkünenin kâffesi ikmal edilmiş olmakla beraber, en ziyade korkulacak olan şey gerek bir başka gemi ve gerek sahilde veyahut deniz altında bir kaya ile müsademe meselesi olduğundan, bunun için de iktiza eden ihtiyatların kâffesi ikmal edilmiş idi.

Erbabına malum olduğu üzere bir gemide, gark hâlinde yolcuları kurtarmak için esbab-ı tahlisiye ne kadar mükenimel olursa olsun, asıl en büyük korku esbab-ı mezkûreye tevessüle meydan kalmayacağı ihtimalidir. Koca bir vapur, müsademe hâlinde iki dakika zarfında gark olabilir. Bu müddet zarfında insan hangi esbab-ı tahlisiyeye müracaat edebilir? Elde bulunan mantarlar, halkalar, ceketler, sandallar gibi şeylerden istifade için biraz da zaman ister. Öyle iki üç dakika zarfında insanın eli ne işe varabilir ki?

Binaenaleyh böyle bir kazada geminin galeyan-ı garkını ne kadar tehir edebilirler ise o kadar fayda vardır. Bunun için de gemiyi birtakım bölmelere taksim ederler ki, o bölmelerin bir tarafından sakatlık zuhur edip de su dolsa bile, sair bölmelere giremeyeceğinden olabilir ki gemi

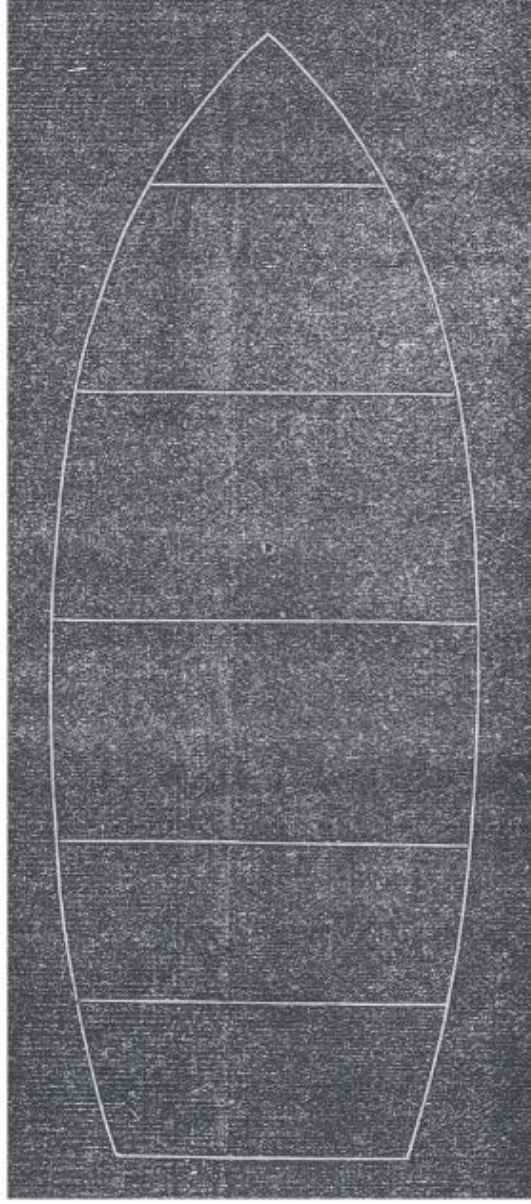
hiç de batmayarak, sair bölmelerin boşluğu sayesinde yine su üzerinde yüzebilsin. Batacak bile olsa, elbette bir hayli zaman sonra batacağından o zamana kadar da yolcular başlarının çaresini düşünebilirler.

Lakin böyle bir hâlde on bin okkalık demir dökme safra, Meliketü'l-Bahr için pek ağır geleceği de derkârdır. Binaenaleyh Ahmet Metin, evvel-be-evvel bu safranın vidalarını öyle bir ustalıklı surette yaptırmış idi ki, hin-i hacette, üç beş dakika zarfında vidalar çözülebilmek, safra dahi denizin dibine kadar def olunabilir idi. Şu imkânla beraber Meliketü'l-Bahr'in teknesi beş yerinden bölmeler ile bölünüp altı göz hasıl olmuş bulunduğundan safrayı filhâl denize atınca, bir değil iki göz bile su ile dolsa, sair yükleriyle beraber gemi yine gark olmayabilir idi.

Şu bölmeler teknenin nerelerinde olduğu, kariben şekliyle görülür. Biz, şimdiki hâlde bölmelerin nasıl yapıldıklarını biraz izah edelim: Bölme geminin, maktına tamam uygun üç milimetre kalınlığında galvanolu saçtan yapılmıştır. Ama bu incelik ile bu bir göze su dolduğu zaman, sacı eğip patlatabileceğinden arzını ve tulünü köşebendler dahi raptolunarak bu tehlike dahi bertaraf edilmiştir. Sacın her taraftan tekneye iltisak eylediği yerlerde dahi kuvvetli köşebend demirleri bulunarak o kadar da imtizaçlı yapılmıştır ki, aralarından su sızmak ihtimali bırakılmamıştır. Bazı teknelerde bu saç bölmelerin üzerine de imtizaçlı kapılar açılır ise de Ahmet Metin bunların ne imtizaçlarına ne de hin-i hacette derhâl kapanıvereceklerine emniyet edemediğinden bir bölmeden diğerine güverte altından geçilmek imkânını feda ederek her bölmeye mahsus bir kaportalı merdivenle inilmek cihetini tercih eylemiştir.

Bu kadar etraflı düşünülen esbab-ı teminiyeyi bir kat daha takviye için her bölmeye birer tulumba hortumunu müntehi olur ki, bunların da cümlesi baş tarafta gayet kuvvetli bir tulumbada içtima eyler. Öyle bir vaziyette ki bu tulumba herhangi bir bölmenin suyunu tahliye etmek lazım gelir ise elbette yarayabilip, kuvveti dahi dakikada yarım metre mikap su atabilecek derecelerdedir. Geminin sair bazı levazımıyla beraber Londra'dan celp edilmiş olan bu tulumba bilfarz Meliketü'l-Bahr, kâmilan su ile dolmuş olsa hemen bir saat zarfında yine kâmilan suyu tahliye edebilir. Bir büyük çark vasıtasıyla ve insan koluyla idare

olunur gayet ustalıkli ve mükemmel bir tulumbadır. İmdi bu kadar derin hesaplar ile Meliketü'l-Bahr'in bölmeleri şu şekle

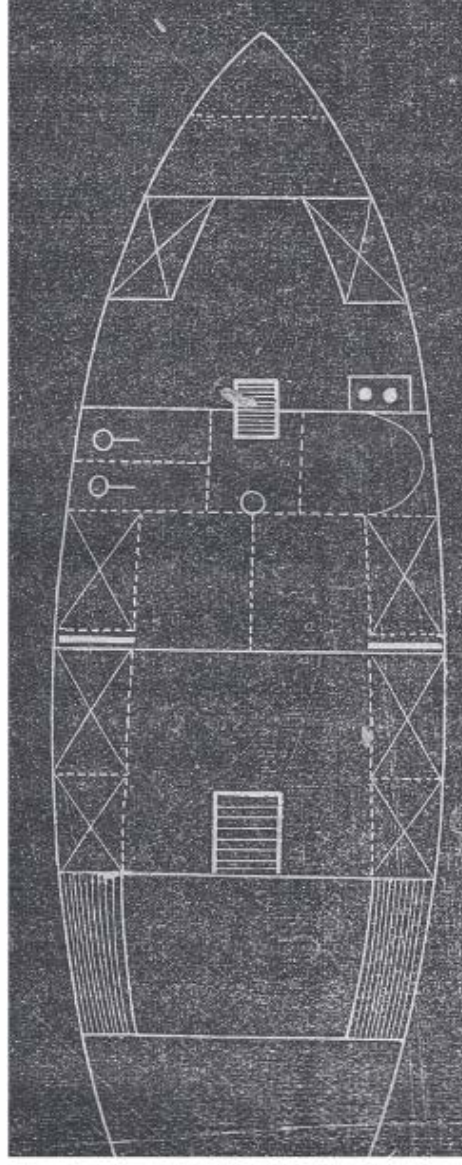
girmiş olduğundan vesair taksimâtı da bu bölmelere tabi olduğundan, Ahmet Metin yeni arkadaşın da kendi ilk tertibatına inzınâmı üzerine işte bu bölmeleri tebeddüle kadar mecbur olacak idi ki, bu fedakârlığın ne büyük bir fedakârlık olacağı da inşaat-ı bahriye hesaplarına azıcık zihin sardıranlar nezdinde muhtac-ı tatvil değildir.

Şu kadarcık bir ihtarı zaid görmeyelim ki, başta, kıçta olan bölme-ler geminin o cihetleri dar ve sudan hariç olan kısmının çok olmaları hesabıyla, hesaba mikapça nasıl müsavi iseler, baştan ikinci bölme ile kıçtan ikinci bölme arasında bir metre kadar arzanî bir fark var ise de o dahi asıl teknenin umumi arzına nispetle baş tarafın daha dar olmasıyla tevazün ettirilmiştir. Nihayet baştan kıçtan üçüncü bölmelerin hasıl

eyledikleri iki göz, yekdiğerine tamamıyla müsavidir. Demek oluyor ki bu bölmelerin hangisi biraz ileriye yahut geriye tebdil olunacak olsalar, geminin hesabı bilkülliye değışecektir.

Şu tafsilatın mütaalası esnasında karilerimiz, inşaat-ı bahriyenin ne dakik hesaplar üzerine müstenid bulunduğunu da düşünüyorlar ya? Bunu kendilerine suret-i mahsusada tavsiye dahi eyleriz. Zira romanların teksiriyle enzar ve efkâr-ı kariinde hasıl olmuş bulunan tenevvür ve tevessü artık kendilerine iyiden iyiye tefhim eylemiştir ki, roman denilen şey, mutlaka bir kimsenin diğerkimseye taassukundan ibaret olamaz. Mutlaka rezail-i beşeriyenin tasvirinden de ibaret olamaz. Maddî ve hakikî olan romanlar herşeyin tamam suret-i hakikîsini tasvir etmeli imiş. İşte inşaat-ı bahriyenin suret-i hakikiyesini dahi karilerimiz -fakat pek mücmel ve muhtasar olarak- burada görecektir. İnşaat-ı bahriye hususundaki ehemmiyeti muvazene için ihtimal ki, izahatın bu derecesini de sair hiçbir romanda bulamayacaklardır. Meğerki yedi-sekiz sene mekteb-i bahriyeye devam edeler de, sanayi-i inşaiyeyi mükenimmelen tahsil eyleyeler. Zira yalnız onların kitaplarını okumaktan da hiçbir fayda hasıl edemezler. Çünkü o kitapları anlayabilmek, mukaddimeten sair birçok fûnunu tahsile vabeste olup fûnun-ı mezkûreyi tahsil etmiş olanlar için yazılan bu kitapları erbap olmayanlar asla anlayamazlar.

Yukarıki şekil, Meliketü'l-Bahr'in yalnız bölmelerini havi olup, sefinenin taksimat-ı esasiyesi de vakıa bunlar üzerine müpteni ise de, karilerimiz yalnız bu taksimat-ı esasiye ile asıl taksimat-ı dahiliye tafsilatını yine tefehhüm edemeyeceklerinden, kendilerine bu esas üzerine tafsilat-ı lazımevi havi işte bir şekil daha arz eyliyoruz:

Bu şeklin tarifatı için sefinenin kıç tarafından başlayım: Kıçta birinci bölmenin hasıl eylediği ilk göz, geminin kıç bodoslanmasının dümen iğneciği hizasından bed ile sudan hariç bıraktığı pruva kısmıdır. Bu kısmın derinliği suya kadar varmaz. Binaenaleyh umku az olup orada bir ambar bulunur ki yedek yelkenleri ve bazı yedek hâlatları onun içine vaz ederler. Bu kısmın güvertesi altında dümen yekesiyle o yekeyi idare etmeyi teshil eyleyecek olan ve uçları dümen dolabına merbut bulunan yeke palangaları dolaşmaktadır.

İkinci çizgi ile tersim olunan ikinci bölmenin husule getirdiği ikinci göz kokpit denilen bir nevi terasadır. İki tarafları birer metre arzında güverte olup orta yerinin açıldığı bizim piyade kayıklarında yolcuların oturdukları ambar gibi çukurca bir yerdir. Lakin çukurluğu piyade kayıkları gibi ta teknenin dibine kadar değildir. Zira Meliketü'l Bahr'in umku beş metre olup bunun iki buçuğu omurga ve kuruz ve siytiye

yaylarıyla ayak döşemesine kadar olan kısma ayrılır ise, ayak döşemesinden dahi güverteye, yani gemi denilen binanın tavanına kadar diğer iki buçuk metrelik bir irtifa kalır ki, bu hâlde terasa içinde ayakta duran insan etrafını göremez. Bu kokpiti yapmaktan meram gemi yolda iken yolcular burada otursunlar da etrafı görsünler diye. Zira ilerde arma şeklini dahi irae eylediğimiz zaman görüleceği üzere kotraların arması öyle vapurlarda, istinbotlarda olduğu gibi yolcuların güverte üzerinde oturmalarına müsait olmayıp büyük yelkenin “buma” denilen direği, geminin her orsasında güverte üzerinde bulunanlara ilişerek cümlesini tarayıp denize atmaya kadar tehlikeler gösterir. Ancak çukurca bir yere ihtiyaç vardır ki onun umkuna nisbetle buma sereninin irtifası insanın başından yukarda kalsın da orada insan rahatça otursun diye! Bu hâlde Meliketü'l-Bahr'in terasası yalnız bir metre kadar umkunda olmak kâfidir. Zira bu cesametteki bir tekne için buma direği dahi bir metre kadar yüksek bulunabileceğinden terasada insan ferah ferah ayak üzere durabilir. İki tarafta güvertelenmiş gösterilen yerler dahi üçer metre tül ve birer metre arzında ve birer metre umkunda büyük ve vasi dolaplar olup, kumanya hıfzına, yani kilerlik hizmetine tahsis olunurlar. Bir de bu terasanın umku bir metre olduğuna göre, onun ayak döşemeleri altında, bir buçuk metre kadar umku olan bir ambar daha kalacağı unutulmamalıdır. Bu mahallin dahi ne güzel iki yatak kamarasına taksim edilmiş olduğu kariben görülecektir.

Kokpit hakkındaki tarifatımızı ikmal etmiş olmak için şunu da ihtar eyleyelim ki: Bu terasanın ayak döşemesi, su hattından yukarıda olduğundan oraya dökülecek veyahut girecek olan suların, mahsus deliklerden denize akacağı derkâr ise de, büyük bir dalga girecek olur ise, ön tarafta bulunan ve salon olduğu kariben görülecek olan üçüncü bölmeye girebileceğinden, fena havalarda yerine konulmak üzere işbu kokpit için dahi kapak gibi bir eğreti güverte yapılmış ve onun münkasım olduğu parçalar dahi yine ayak döşemesi üzerine müretteben konulmuş olduğundan yolcuların ayakları işte bu kapak parçaları üzerine basmaktadır.

Üçüncü çizginin tersim eylediği bölme ile vücuda gelen üçüncü göz, salon olduğunu söyledik. Buraya yine terasadan girilir. Salonun umku tamam iki buçuk metre olup bunun bir metresini kokpitin umku

mahsup eylediğinden, baki bir buçuk metre umka kadar dahi, beher kademesi yirmişer santimetre irtifaında olmak üzere yedi ayak merdivenle inilir. Bu merdiven dahi şeklimizde resmolumnuştur. Salonunuz geminin arzına müsavi yedi metre boyda ve dört metre arzda gayet vasi ve ferah bir salondur. İki taraftan birer metre vüs'atinde sedirler tertip olunmuştur ki bunların dahi her biri orta yerlerinden ikişer taksim olunarak binaenaleyh birer metre arz, ikişer metre tulünde gayet vasi dört yatak vücuda gelmiştir. Gündüzleri üzerlerinde oturulan bu yerlerde geceleri dahi âdeta yatak olarak yatılabilir. Yatakların altları dahi gayet geniş ve muntazam esvap ve çamaşır dolaplarıdır. Hemen unutmaksızın haber verelim ki merdivenin altı da tatlı su için muntazam bir sarnıçtır.

Teraseden salona girmek için merdivenin üst başında bir metre arzındaki kapıya gelindiği zaman, orada insanın ayaklarını bastığı yerde yetmiş beş santimetre bir küçük kapak görülür. Bu kapak gündüzleri kapalıdır. Geceleri açıldığı zaman ise terasenin ayak döşemesi altındaki iki ufacık yatak kabinesine yol verir.

Şimdi biraz daha ileriye geçelim:

Üçüncü bölme ile dördüncü bölmenin arasındaki göz dahi esasen salona müsavi bir göz olup fakat noktalı bir çizgi ile ikiye taksim olunmuştur ki, geniş tarafı iki buçuk ve dar tarafı dahi bir buçuk metre arzında kalmıştır. Bu noktalı çizginin tersini eylediği bölme öyle su geçmemek için sacdan yapılmış olmayıp tahtadan yapılmıştır. Orası Ahmet Metin'in nefesine mahsus bir yatak odası idi. İki buçuk metre arzında olan bu odanın sağ taraf küpeştesi hizasına karyolası ve sol taraf hizasına dahi kütüphanesi mürettep idi. Ancak Hüseyin Basri'nin de refakati kabul olunduktan sonra artık bu yatak odasını ikiye taksimni eylemekten başka hiç çare bulunamadı. Geminin bölmelerini bozmaktan ise kendi yatak odasının küçülmesini göze kestirmek lazım geldi. Binaenaleyh yine şekilde gösterildiği üzere bu mahal, orta yerinden ikiye taksim olunarak sağlı sollu iki yatak kabinesi vücuda geldi ki herbirinin arzı iki buçuk ve tulü üç buçuk metre olmakla yine gayet ferah birer oda addolunur, en büyük vapurlarda dahi yatak odaları bunlardan daha vasi olamaz. Bunların da karyolaları, salonun karyolaları gibi tersim edildiklerinden daha ziyade tafsile hacet görülemez. Yalnız

yatakların ayak uçlarındaki yarımşar metre kadar açık yerlere bir kalınca hat suretinde tersim olunan şeylerin yüz yıkayacak lavabo takımı oldukları muhtac-ı ihbardır ki, bunlar yirmi santimetre derinliğinde ve bir metre arz ve bir buçuk metre irtifaında gemilere mahsus ve gayet musanna yüz takımları olarak Avrupa'dan hazır yapılmış celp olunurlar. Leğenleri ön taraftaki kapağa yapışık olup, kapak kapandığı zaman meydana hiçbir şey görülmez de, açıldığı zaman koca bir leğen ve bir su musluğu ve fırça ve sabunluk vesair kâffe-i levâzımıyla mükemmel bir lavabo insanın önüne açılır.

Geminin en iyi yatak odaları demek olan bu odalar ile kıçta terasanın altındaki yatak kabinelerinin bir farkı var ise o da bunların irtifaları iki buçuk metre olduğu hâlde kıçtakilerin bir buçuk metre irtifaında olmalarından ibarettir. Bu hâlde derunlarında gezenlerin biraz boyunlarını eğerek gezmeleri lazım geleceği aşikârdır. Mahaza havasızlıktan mustarip olmaya mahal yoktur. Zira terasanın iki taraflarında gayet ustalıkla hava manikaları bunların havasını tecdit ederler.

Ahmet Metin ile Hüseyin Basri'ye mahsus olan yatak odalarının kapıları dahi ön tarafta eni boyu birer buçuk metre olan bir murabba üzerine açılır ki, bu murabba'ın da sol tarafında iki helâ ve sağ tarafında vasi bir hamam vardır. Yatak odalarının kapıları arasındaki daire dahi direk mahallini işaret eder. Gerek bu helâlara ve gerek yatak odalarına inmek isteyenler, direk mahallinin karşısına resmolunan gayet dik ve demirden mamul gemici merdiveninden inerler. Vakıa bu şekli temaşa eden bir inşaiye mühendisi yatak odalarının kapılarını salona açmak ister idiyse de yatak odalarıyla salonun arasında sacdan mamul bir bölme bulunup bunlara açılacak kapı ne kadar imtizaçlı yapılsa, Ahmet Metin yine emin olamayacağından bu resmi daha emin bularak tercih eylemiştir.

Yatak odalarına inen dik demir merdiven gibi bir merdivenle dahi dördüncü ve beşinci bölmelerin teşkil eyledikleri gemici koğuşuna inilir. Bu koğuş, dört metre boyunda ve en geniş yeri yedi metreye karip bir vüsatte olup, ön tarafında resmolunan yataklar dahi üst üste ikişer yataktır ki, şu hâlde orada dört yatak bulunduktan maada, bunlar ile merdiven ciheti arasında da pek vasi bir yer kalır. O yerin sağ tarafına bir mutfak sobası konulmuştur. Hem de bölmenin öte tarafı hamam ol-

duğuna dikkat edilir ise kopkolay anlaşılır ki, hamamda daima sıcak su bulunur. Bu koğuşun umku, iki metreden noksandır. Binaenaleyh uzun boylu bir adamı pek de dimdik yürüyemez. Zira bunun altı dahi bir metreden ziyade bir ambardır ki ağır kumanyayı koymaya mahsustur. Hoş bu ambar, bir metreden azca bir umk ile yatak odaları ve salonun da altına kadar imtidat eyler. Burada gördüğümüz iki demir merdivenlerin altları da tatlı su sarnıcıdır.

Bu hâlde tarif edeceğimiz yer yalnız en baştaki bölme kaldı. Onun da noktalı çizgi ile taksim olunan iki kısmından baş tarafta bulunan kısmı, zincir mahzeni ve geride olan kısmı ambardır. Malum a, gemilerde ambar ne kadar ziyade olsa, yerine göre yine az görüldüğü zamanlar dahi olur. Hele bir geminin ne kadar eşyaya muhtaç olduğunu karilerimiz görsünler de baksınlar, bu hakikat ne kadar bahirdir.

Yeni Meliketü'l-Bahr'in böyle taksimat-ı dahiliyesini dahi anlayabilecek derecelerde inşaatının ilerlemesi pek çabuk müyesser olmuş zannedilmemelidir. Hüseyin Basri'nin refakat teklif ederek kabul dahi olduğu zamanlar, geminin sac bölmeleri henüz konulmuş idi de güvertesi dahi kaplanmaya başlamış idi. Hüseyin Basri refakate kabulden dolayı gözleri artık dünyada hiçbir şey görmemek derecesinde sevindiğinden, inşaat mahalline her gün devamla başlamış ve bin türlü sualler ile Ahmet Metin'i uzun uzadıya söyletmekte bulunmuş olduğundan, Ahmet Metin, böyle taksimat-ı dahiliyeye kadar olan tafsilatı, arkadaşına kâğıt üzerinde ve resim suretinde telkin etmiş idi. Malum a, birşey Ahmet Metin için mühim olursa onu tefhimden asla üşenmez. Hele Hüseyin Basri gibi bir de dinlemekten bıkmayan, usanmayan bir müstenî bulunduğv vakit....

Bir gün Hüseyin Basri yine Ahmet ile inşaat-ı bahriyeye ve gemiciliğe dair musahabe eder iken sordu ki:

-Meliketü'l-Bahr bir yelkenli kotra olacağına bir vapur olsa idi daha âlâ olmaz mı idi?

-Öylesi de vardır. Safa ve seyahat-i bahriye için türlü gemiler icat olunmuştur ki, bunların her türlüşünün "mikst" yani muhtelit denilir bir türlüşü daha vardır ki, hem yelken kullanır, hem makine.

-Ey, bizimki dahi öyle olsa fena mı olurdu? Yoksa mesarif-i inşa-
iyesi mi...

-Hayır! Mesarif-i inşa-ye o kadar da fark etmez. Lakin bunun bin
türlü mahzurları vardır.

-Şimdiye kadar gemiciliğe dair bin şey öğrettiğiniz şakirdinize
bunu dahi tefhim buyurur iseniz minnettarınız olur idi.

-Efendim! Vapurun en büyük mahzuru, teknenin tamamı bir sülü-
sünü makine ve kazanın işgal etmesindedir. Hem de en orta yerinden,
en güzel mahallini bunlar işgal ederler. Eğer Meliketü'l-Bahr vapur
olsa idi, salon ile yatak odalarına ayırdığımız iki gözün sülsanını ma-
kine ve kazan işgal edecek idi de teknenin kısm-ı bakiyesi dahi bizim
mürettabatımızın için az gelecek idi. Yalnız kazan ve makine olsa yine
ne ise ne! Ya kömürü ne yapalım? Hiç olmaz ise kırk sekiz saat idare
edecek kadar da kömür lazım değil mi? O hâlde safra ve tevazün he-
sapları karmakarışık olur.

-Neden karmakarışık olsun? Makine ve kazan ve kömürün birçok
yer tutacağı dergâr ise de safra hesabı ...

-Size geçen gün dahi tarif etmiş idim ya? Evvela teknenin mesa-
ha-i hacmiyesini ölçerler. Mesela elli beş metre mikap bulduk. Demek
olur ki bu tekne elli beş tonilato istiap esasındadır. Badehu bunun ne
miktarı sudan yukarıda kalacağı hesap olunur. Farz edelim ki bir sü-
lüsü. O hâlde on sekiz tonilatosunu bir yana çıkarınca elde otuz yedi
tonilato kalır. Bundan sonra geminin kendi sıkletini ve armanın ağır-
lığını ve derununa konulacak zincir ve demir ve mobila ve kumanya
ve sarnıçlardaki suyu hesap edersiniz. Bunların da kâffesini on beş bin
kilogram, yani on beş tonilato hesap edince otuz yediden bunu da çıka-
rıp, baki yirmi iki tonilato kalır. İşte bu yirmi iki tonilatosunun Mesela
on iki bin kilogramını safra olarak yükletir iseniz geminin tekmil-i ta-
hammülüne göre elde on tonilato kadar bir ihtiyat kalmış olur ki, ister
isen bu kadar daha yük alabilirsin. Şimdi bu tekneyi vapur hâline ko-
yunca kazan ve onun içindeki daimî su ve kömürlükler dolusu kömür
ve makine, alınız size on beş yirmi bin okkalık bir yük etti. Vakıa tekne
buna dahi mütehammil olur ise de, o hâlde safraya lüzum ve tahammül
dahi kalamayacağından ve bu kadar yük hep binnisbe yüksekte buluna-

cağından, tevazün meselesi bu kotrada olduğu kadar emniyet-i katiye altına alınmış sayılamaz.

-Evet anladım. Hakkınız varmış. Bir de o kırk sekiz saatlik kömür bitince esna-yı rahda yeniden tedarik hayli külfetli olur. Değil mi efendim?

-Öyle! Bundan maada bir kotrada muhafaza edilebilecek nezafet ve taharet, bir vapurda asla mümkün olamaz. Vapur ne kadar temiz tutulur ise tutulsun kömür tozu, duman, yağ pisliği mutlaka men olunamaz. Ya bunların kokusu? Esna-yı rahda dahi gerek uskurunun, gerek makinenin çıkaracakları türlü sedalar insanda baş, beyin bırakmaz. Hiç ses seda çıkarmayan vapur hemen nadirdir. Mutlaka bir de sarsıntı olacak. Kotrada ise bunların hiç birisi yoktur.

-İşittiğime göre Mısır kıbarı, Nil nehri üzerinde gezmek için istibotlara iltifat etmeyerek zehabiye denilir bir nevi gayet muntazam ve seyyar salonlar ıtlakına şayan görülecek derecelerde mükellef gemilere binerler de, bunları vapurlara çektirirler imiş. Demek oluyor ki bu hesap üzerine bina edilmiş bir şeydir.

-Öyle ya! Zehabiyeler en mükemmel vapurların en lâtif kamara-larına kıyasen yekpare bir kamara, âlâ bir konak olup su üzerinden kayıp gittiği bile hiss olunmaz imiş.

-“İmiş” dediğinize göre sizin henüz reyü’l-ayn görmemiş olduğunuz anlaşılıyor.

-Evet! Henüz görmedim. İnşallah onları da görürüz.

-İnşallah efendim, sayenizde! Ah şu cihanı gezmek ne tatlı, ne nafi şeydir. İnsan seyahatle öğrendiği şeyleri başka hiçbir mektepte öğrenemez.

-Hakkınız vardır. Kemalat-ı insaniyenin en büyük mektebi seyahattir. Seyahatle edilen tettebbu, hiçbir şeye benzemez.

Bir doğru söz daha söylemek lazım gelir ise deriz ki, refakate kabul olunmak meselesi Hüseyin Basri’yi nasıl çıldırasına memnun eylemiş idiyse, Ahmet Metin’i de ondan az memnun etmemiş idi. Zira bu çocuk her şeye ve bilhassa deniz hususatına gayet meraklı olup, tarif olunan şeyleri dahi gayet seri bir intikal ile derhâl anladığından, Ah-

met Metin böyle bir arkadaşına sefer hâlinde değil, ikamet hâlinde bile ihtiyacı olduğunu anladı. Hatta Hüseyin Basri'nin asıl heves eylediği meslek telif ve tahrir mesleği olduğuna göre ilk kalemını bu seyahatin tahriri uğrunda tecrübe etmesini de teklif edince Hüseyin Basri dedi ki:

-Benim için bundan büyük inayet mi olur efendim?

-Bahusus, yazacağınız şey yalnız bizim müşahadatımızdan da ibaret olmayacaktır.

-Vay! Daha nesi olacaktır?

-Bu seyahatin içinde bir de azim roman!

-Aman, Allah aşkına o nasıl şey? Ondan henüz haberim yok idi.

-Nereden haberiniz olacak? Size henüz söylemedim ki! Fakat bugün onu tafsile vaktim yoktur. İnşallah bir başka gün, başka iştigalim de olmaz ise onu da size hikâye edeyim.

Ahmet Metin'in başka bir meşguliyeti olmayan gününün hululünü Hüseyin Basri pek çok beklemeye mecbur olmadı. Üç dört gün sonra bir gün hava yağışlı olup inşaat başına gelmek mümkün olmadığından Hüseyin Basri, Ahmet Metin'in hanesine gitmiş idi. Evet, artık Ahmet Metin'in hanesine de gidip gelmeye başlamıştır. Orada Ahmet Metin başka görülecek işleri de olmamak hasebiyle, icra edecekleri seyahat içindeki romanı da arkadaşına hikâye etmeye azmeyletti. Dedi ki:

-Bir gün Kulekapısı'na gitmek lazım geldi. Yüksekaldırım yokuşundan çıkar iken, bir eski kitapçı Yahudi gördüm ki, bir kapalı dükkânın önüne yüzlerce eski kitaplar sermiş, müşteri bekliyor idi. Bu nevi kitapçılar ne tuhaftırlar. Alıp sattıkları metanın kıymet-i hakikiyesinden asla haberdar değildir. Bazı kere, altmış paraya bir eski kitap satarlar ki, eskiliğinden ve nedretinden dolayı altmış kuruş verilse ele geçirilemez. Bu heriflerden ekseriya pek makbul eski kitaplar almaya alışmış olduğumdan, o gün dahi kitapları karıştırmaya başladım. "Kavalyero Turko" sernamesiyle bir eski şey gördüm. Bu sernamenin altında da "Şirzat del Seluçiya" yazılı idi.

Hüseyin Basri, burada bir mülâhazacık beyan eyledi. Dedi ki:

-Bu isimlerde anlaşılmayacak bir şey yok. “Türk Şövalyesi ve Şir-zad-ı Selçukî” demek olacaktır.

-Evet! Tamam, iyi anladınız.

-Fakat Türkte şövalye var mı ya? Malum a, “Şövalye” diye Avrupa Nasarasından, ömürlerini muharebat-ı salibiyeye vakfetmiş birtakımı kahramanlara derler ki...

-Malum! Malum! Fakat şövalyeliğin Avrupa’dan daha âlası Araplarda ve daha sonraları da Türklerde görülmüştür. Tarih, Arap şövalyeliğini ananesiyle dahi tasrih dahi eder. Vakıa Türk şövalyeliğini o kadar tasrih etmez ise de, zaten Türklük hakkında tarihin tasrihatı, pek gayr-ı kâfidir. Bu maksat, Osmanlı erbab-ı maarifinin, tettebbuat-ı maarif-mendanesiyle hasıl olacaktır.

-Elde mehaz olmadıktan sonra kuru tettebbu ne fayda verir?

-Mehaz mı? Mehaz dediğiniz ne oluyor? Bundan evvel yazılmış olan tarihler mi?

-Öyle ya! Rivayat-ı tarihiye eslaftan ahlafa doğru müteselsilen intikal edegelmezse ...

-Zavallı mektepli! Hâlâ üzerinizde şakirt kokusu var. Ah siz George Gusar’ı görse idiniz, ah onun delâlet eylediği hakayika vasıl olsa idiniz, itiraf eylerdiniz ki, Gusar ile bir sene zaman geçirmek, sekiz sene mekteplerin dersanelerine devamdan hayırlıdır.

-İnşallah sayenizde Gusar ile de mülâki olurum. Şimdiki hâlde Gusar’ın şehrah-ı hakayıkta irşat eylediği Ahmet Metin dahi bana kâfidir. Şu hakayıkı izah buyursanız ...

-İltimasa, ricaya hacet yok. Siz hemen dinleyiniz.

-Bu yoldaki mebahisi birkaç ömür müddetinde dinlesem yine bıkmam.

-Efendim tarih denilen şey, buyurduğunuz gibi eslaftan ahlafa müteselsilen intikal eden rivayattan ibaret kalsa idi, vay idi hâlimize. Eski harabeleri, eski mezarları, mağaraları, tümülüsleri filanları hafır ve taharri ederek meydana çıkarılan binalar nukuş-ı mimariye ve bunların üzerindeki hutut ve esliha ve evani-i beytiye ve esbab-ı tezyiniye ve madalyalar ve paralar vesaire vesaire yok mu?

-Arkeoloji ve nümüzmatik vesaire gibi fenlerin iştigal eyledikleri mevad, değil mi?

-Evet! Hatta elsine-i kadime-i meyyite ki, nice asırlar onlar meyyit hâlini almış oldukları hâlde erbab-ı tettebbuun himmetiyle yeniden ihya edilmişlerdir. İşte bunlar üzerinde icra olunan tedkikat ve tettebbuatt o eslâftan ahlâfa intikal suretiyle gelen rivayat-ı tarihiye içinde o kadar yalanlar bulup tashih ettirmiş, o kadar noksanlar bulup ikmaline sebep olmuştur ki, elyevm Mısır ve Asur ve İran tarihleri hemen bilkûliye tashih olunarak eski hurafatın mahiyetleri meydana çıkarılmıştır. İşte bu yoldaki tettebbuat, bizim İslâm ve Türk ve Osmanlı tarihlerini de şimdiki hâl-i noksanisinden kurtarıp ikmal edeceklerdir.

-İnşallah!..

-İmdi bizim şimdiki hâlde dahi muvaffak olabileceğimiz birtakım istidlalat vardır ki, hiç olmaz ise Araplar gibi Türklerin dahi şövalyeliklerini meydana çıkarabilir. Bir kere şövalyeliğin tam kızgınlık zamanında Avrupa şövalyelerine göğüs veren Salahattin'lerin, Nurettin'lerin filanların dahi şövalye ve hem de bihakkın şövalye oldukları mertebe-i tahakkuktaadır.

-Lakin bunlar Türk mü idiler ya?

-Ya ne zannettiniz? Ay, siz Türklüğü Osmanlılık ile mi başlar kıyas ediyorsunuz?

-Hayır! Selâçika dahi Türk idiler.

-İşte bunlar dahi Selâçikadan maduddurlar. Fakat Türklük, Selâçikadan da bed' etmez. Hiç tarihlerde, hem de Arap tarihlerinde görmediniz mi ki, Abbasiye hulefasının saraylarında Çiçek ve Altun gibi Türk namlarıyla mevsun Türk cariyeleri var idi. Bunlar Memun gibi en büyük hulefanın da validesi olmuşlar idi.

-Allahaşkına!

Hüseyin Basri'nin bu sözü söylediği zaman yüzüne bakmalı idi de derece-i hayretini görmeli idi. Gözleri faltaşı kesilerek çeşmhanelerinden fırlayıp çıkacak zannolundu. Ahmet Metin, çocuğun bu kadar meraklı olmasına pek ziyade memnun olarak sözünde daha büyük bir şevkle devam eyledi. Dedi ki:

-Ne taaccüp ediyorsunuz? Ben bunları, Sahayifü'l-Ahbar namı tarihte okudum. Tevarih-i sairede dahi vardır. Hâlbuki Türklüğü, Abbasiyeden dahi bed' ettirmeyiniz. Türk kavmi, pek kadını, pek büyük, pek âli-haslet bir kavimdir. Abbasiyenin daha mebadı-i şöhretinde bunlar askerlik hizmetiyle memalik-i İslâmiyeye gelerek İslâmın asıl seyf-i satvetini, Türk bazuları sallamış oldukları gibi, İslâmdan evvel dahi Türklük, hem terakkisiyle hem ulüvv-i şanıyla en büyük milletlerden idi. "Sitya" namıyla coğrafya-yı kadime üzerinde tahdid-i hududuna bile Yunanlıların muktedir olamadıkları memalik, işte şimdiki Türkistan olup, her millet İskender-i kebire mağlup olmamışlar idi. Bundan üç dört bin sene evvel Anadolu'yu da Mısır'a kadar feth ve birçok yıllar idare edenler bunlardır. Beri taraftan Sedd-i İskender'in inşasıyla men-i mürurlarına çare arandığı gibi, öte taraftan Sur-ı Çin'in dahi inşasıyla men-i mürurlarına çare aranan kavm-i celil işte bu Türk kavmidir. Bunları masal sanmayınız. Hakayık-ı tarihiyedendir. Nihayet ilk Türk unvanını alan zat, Hazret-i Nuh'un hafidi olup Nuh Aleyhisselamı doğrudan doğruya bizim ağa babamızdır.

-Aman neler söylüyorsunuz yahu! Bunlar hiçbir tarihte yoktur.

-Evet! Tarih bunların cahili ise de Türk ve Tatar isimleri üzerinde icra olunacak tetebbüat-ı Lugaviye ve Strabon ve Herodot gibi eski müelliflerin "Turjiyus" vesair bu makule isimler hakkında verdikleri malumat ve bunlar için tayin eyledikleri mevaki ve Türk lisanının Çin lisanına tatbiki gibi bin türlü istidlâlât işte bunları hakayık-ı tarihiye derecesine elbette ve elbette isal edeceklerdir. Medeniyetin en kadını sureti olan medeniyet-i Çiniye'nin elbette Türkler tarafından tesis edilmiş olduğu meydana çıkacaktır. Fakat bizim burada asıl iştigal edeceğimiz şey bu değildir. Türklerde şövalyeliği arıyor idik değil mi? Şövalye diye kime derler? Makasidi uğrunda ölümü istihfaf eder, fakat kahır, şiddeti zalimlere mahsus olup acezeye merhameti galip ve kadınlara hem muhip, hem de onlara karşı gayet afif ve ismetperest, hasılı özü doğru, sözü doğru olup, bir menfaat ne kadar büyük olursa olsun, ona nailiyet için hileyi, hud'ayı asla kabul etmez, her maksadını kendi zûr-ı bazusuyla istihsale sa'î kahramanlara "şövalye" denilmez mi?

-Evet!

-Öyle ise bu hâllerinkâffesi evsaf-ı Türkiye'den değil midir? Hem de Türklerin evsaf-ı umumiyesinden! Hâlbuki onlar meyanında dahi

işbu maâlînin meratib-i fevkaladesiyle temeyyüz etmiş adamlar vardır. Ahmet Mithat'ın bundan on altı, on yedi sene evvel yazmakta olduğu Kırk Ambar namı mecmuada “Tarih-i Osmanî'nin Kısım-ı Şairanesi” diye münderic olan birkaç makaleyi okumadınız mı?

-Hayır!

-Acayip! Onlar on altı on yedi senelik eski şeylerdir diye mi okumadınız? Hiç böyle şeyler eskir mi? On altı on yedi sene değil, ol miktar asır geçse yine eskimezler. Onları okuyunuz, bakınız da Gazi Osman Hazretleri, Gazi Orhan Hazretleri, Gazi Abdurrahman vesai-re hazeratı nasıl şövalyeler imişler. Hem de şövalye hikâyatı ekseriya muhayyel oldukları hâlde zevat-ı müşarü'n-ileyhimin erbab-ı hayâli de hayrette bırakacak olan hikâyeleri, vukuat-ı sahiha-i tarihiyedendir.

Hüseyin Basri'de hayret gittikçe artıp âdeta alıklaşmak nevin-den bazı âlâim gösterdiğinden, Ahmet Metin şimdiye kadar söylediği sözleri Hüseyin hazmedinceye kadar lâkırdıya fasıla vermeye lüzum gördü. Binaenaleyh o sükûta vardığı hâlde, Hüseyin güya hâlâ söz söyleniyor imiş gibi kemal-i ihtimam ile dinliyor idiye de bu hâl-i hayrette dinlediği şey hep yine Ahmet Metin'in bu zamana kadar söylediği şeylerin zihninde tekrarından ibaret idi.

Aradan şüphesiz on dakika kadar zaman mürur eyledikten sonra Hüseyin Basri derya-yı hayretten baş kaldırarak:

-Ey! Türk şövalyesi Şirzad-ı Selçukî diyor idik, dedi. O zaman Ahmet Metin dahi söze tekrar başladı. Dedi ki:

-Türklerde dahi şövalyelik bulunduğuna galiba zihniniz yatmaya başladı.

-Evet! Hatta hatırıma bir de şövaleresk (şövalyecesine) bir hikâye geldi. Battal Gazi menakıbı meyanında mı okudum, nerede okudum bilmem fakat hikâye hakikaten şövalyecesinedir.

-Naklediniz bakayım.

-Ehl-i Salibin Kudüs-i Şerif Muharebatı'na geldikleri zaman asil-zadegân-ı Türkiye'den birisi bunların eline esir düşmüş. Delikanlıyı bir prensesin hizmetine tayin etmişler. Prensese, esire âşık olmuş. Taleb-i visali uğrunda her ne teşebbüste bulunduyorsa, bir türlü muvaffak

olamamış. Koca esir, levazım-ı iffete, bir kızıdan ziyade riayetkâr imiş. Kıza “Siz bir prenses olduğunuz hâlde bir esire tenezzülünüz, şan-ı asaletinize düşer mi?” diye müdafaa eyler imiş. Nihayet başka esirlerin bu delikanlıya olan hürmet ve riayetlerinden prenses anlamış ki, esir dahi prens mertebesinde bir asilzadedir. Yine bir gün delikanlıdan o yolda bir müdafaa görünce kız “Hayır! Hayır! Ben adi bir esire tenezzül etmiş olmuyorum. Siz dahi bir Türk prensi imişsiniz!” demiş. O zaman delikanlı cevaben demiş ki: “Mademki benim de bir prens olduğumu anlamışsınız, ya şunu nasıl anlayamamışsınız ki, bir Müslüman, bir Türk prensi, Nasaradan bir prensese karşı nefsinin muhafazaya mecburdur!” İşte ittikanın bu derecesi şövaleresk değil midir?

-Güzel hikâye ama tamam şövaleresk olması için bazı noksanları vardır. Onlar dahi itmam edilse başlı başına bir şövaleresk roman teşkil eder idi.

-Acaip! Bunun da noksanı var ha?

-Evet! Delikanlı dahi o kıza âşık olmalı idi de, bu ittikayı âşık olduğu hâlde etmeli idi.

-Vakıa daha güzel olur idi. İhtimal ki, öyle de olmuştur.

-Yalnız bu kadar değil. Çocuğun bu ittikâ-yı melekâne ve kahramanesi prensesin nazar-ı hayretini celp etmeli idi. Kız dahi delikanlının da kendisine âşık olduğunu anlayarak “Sen de beni sevdiğin hâlde bu ittikaya sebep nedir?” diye sormalı idi. O zaman kahraman Türk, sebebin muhalefet-i diniyeden ibaret olduğunu söyleyince kız, din-i İslâmı kabule istidat göstermeli idi. Bu istidat üzerine Türk kahramanı için onu eyadi-i Nasaradan kurtarmak, mertliğe, şövalyeliğe müteferri bir borç hükmünü alır idi. Bin bela ve bin mehâlik ile kızı tahlis ederek diyar-ı İslâma kadar getirmeli idi.

Ahmet Metin'deki vüs'at-i kariha, Hüseyin Basri'yi bir kat daha düçar-ı hayret eyledi. Dedi ki:

-Ah, hakikat ne güzel roman olur idi?

-Fakat bizim seyahate karışacak olan Şirzat hikâyesi bundan daha güzeldir.

-Demeyiniz Allah'ı severseniz!

-Niçin demeyin? Bundan daha âlâ olursa fena mı?

Hayır! Söz temsili olarak öyle söyledim. Ey sizin Şirzat nasıl imiş bakalım?

-Yahudinin önünde bu kitabı gördüğüm zaman, bizim Şirzat'ın nasıl olduğunu biliyor mu idim ya? Kitabın fiyatını sordum. "Bir çeyrek" dedi. Bana değerli olduğunu ispat için dahi cildin epeyce büyük olduğunu göstermeye başladı. "Bu kadar eski kitabın yapraklarını keşip içine bez koymaktan başka neye yarar? Bakkala versen yirmi para vermez." dedim. Vur aşağı, tut yukarı yetmiş paraya pazarlığı kestik ise de ikiliği verdiğim zaman güya Yahudinin iade edecek on parası bulunmadığından ondan da vazgeçmek lazım geldi.

-Ey, kitabı okuduğunuz zaman?

-Artık onu hiç sormayınız! İki kuruş değil, iki mecrediye değil, iki lira bile verilmiş olsa az gelecek derecede âlâ buldum. Efendim, bu kitap bundan iki yüz bu kadar sene evvel basılmış. Yalnız basılması bir antika demek. Hâlbuki ondan da yüz sene kadar evvel yazılmış da, bilmem ne isminde bulunan muharririnin vefatından sonra evrakı içinde kalmış imiş. Asıl hikâyenin mevzuu da bundan yedi sekiz yüz sene evvel.

-Hakikaten antika!

-Hatta İtalyancası bile şimdiki İtalyancaya benzeniyor. Şimdiki İtalyancadan ziyade Latinceye benziyor. Anlaması biraz güç ise de hikâyeye pek merak sardırıldığını için İtalya sefaretinde bazı serkâtiplerine müracaat külfetlerine kadar herşeyi göze aldırarak anlayabildim.

-Ey, bu şövalye Şirzat kim oluyor imiş?

-Anadolu'nun İçel taraflarından bir Türk asilzadesi! Bir kaptan oğlu! Memleketinde ilk tahsilini itmanı eyledikten sonra sanayi-i bahriyece tecaribini de ikmal için denize çıkmış.

-Vay, o zamanlar bu gibi zadeğân-ı Etrak kendi memleketlerinde ne gibi mekteplere girip neler tahsil ederler imiş?

-Bir kere Arabîyi, Farisîyi mükemmelen öğreniyorlar imiş ki, bu lisanları öyle bizde şimdi olduğu gibi yalnız sathice bir tanımak değil, onlarla mükâleme ve mükâtebe etmek derecelerine vardırırlar imiş.

Badehu hesap ve cebir ve hendese ve felekiyat ve coğrafya öğrenirler imiş.

-Vay, o zamanlar coğrafya dahi var mı imiş?

-Hakikat siz George Gusar ile birkaç sene beraber bulunmaya gerçekten muhtaç imişsiniz. Fakat sizi tayip edemem. Ben de aynıyla sizin gibi idim. İnsan mektepte ikmal-i tahsil edemez. Yalnız fünün-la iştigale mezun olur. Ondan sonraki mütalâat ve tettebbuatı, kendini ne kadar âlim edebilir ise, o kadar âlim olur. A gözüm, coğrafya ilmi, Herodot'lardan, Strabon'lardan, Batlamyus'lardan kalma bir şey olup, badehu Araplar bunu son dereceye kadar isal etmişler idi. Arapların en son âsâr-ı coğrafyasından birisi dahi meşhur İdrisî'nin, "Nüzhetü'l-Müştak fi İhtirakü'l-Afak" nam kitabıdır. Hem öyle adi ve muhtasar bir coğrafya değil, ahval-i biladî ve onların havi oldukları bazı âsâr-ı mimariye vesaireyi de zikrederek mufasssal, meşruh bir âsâr-ı nefistir. Hasılı o zamanlar Türkler nezdinde maarif, şimdiki dereceden aşağı idi denilemez. Yukarı idi denilse dahi kolay kolay reddolunamaz. Melahlık fennî dahi mükemmelen mevcut idi. Böyle olmasa idi Türkler vesair Müslümanlar sahayîf-i tevarihde kendilerini ebediyen meşhur bırakan o muvaffakiyat-ı azimeye nail olurlar mı idi?

-Hakikat, asıl eserden müessire intikal, işte böyle yerlerde olmalıdır. Bir millet, hâl-i cehalette kalmakla hiçbir şeye muvaffak olamaz. İşte Çingeneler bunca asırlardır hiçbir şeye muvaffak olamadıkları gibi, daha nice asırlar geçse, bu hâl-i cehaletleriyle yine hiçbir şeye muvaffak olamayacaklardır. Bir milletin yalnız mazhar olduğu muvaffakiyat-ı tarihiye, o milletin terakkiyat-ı ilmiye ve sanaiyesini de muvazeneye medar olur.

-Ha şöyle! Mesela Hayrettin Kaptan'ın Afrika çöllerinde top çek-tirecek beygir ve deve gibi hayvanat tedarik edemeyince toplara yelken açarak yürütmesi gibi. Şimdi böyle bedaheten icat derecesindeki sürat-i intikal, cahillerin kârı mıdır? Sözün kısası, şimdi mekteb-i bahriyeden çıkan şakirtleri kocaman bir mektep sefinesine bindirerek birkaç sene de denizlerde gezmeye göndermiyorlar mı?

-Evet! Hele İngilizler, bu mektep sefinelerini pek ileriye götürmüşlerdir.

-O zaman öyle birkaç yüz şakirdi birden yetiştirecek mektepler yok idiyse de kıbar-zadegân, hususi bir surette pederleri hanesinde ve vatan-ı aslîlerinde tahsilat-ı ibtidaiyeyi ikmal eyledikten sonra gerek pederlerinin gemileriyle ve gerek sair bir dost gemisine râkiben birkaç sene denizde gezerler idi.

-Sonra ne olurlar idi?

-Ne olacaklar? Ya büyük bir tacir yahut büyük bir korsir. Bunlar değil ise, maiyetinde bulundukları emirin beylik sefinelerinde memuriyet alırlar idi ki, işte daha Osmanlılığın zuhurundan evvel, Aydınogulları'nın Adalar Denizi'nde gezdirdikleri ve birkaç defa Rumeli sevahilinde hücum ettirmiş oldukları donanmalar, bunların son âsâridirlar.

-“Korsir” dediğiniz, deniz hırsızı demek değil mi?

-Onların daha büyükleri, daha zorluları ki, bunlar Avrupa sevahilindeki milletlere ebediyen ilan-ı harp etmiş olduklarından asla mütareke ve müsalaha tanımazlar idi. Bugün bir adaya, yarın bir limana hücum ederek kalelerle veyahut kendi üzerlerine sevk olunan donanmalar ile muharebe-i daim hâlinde idiler. Bazıları büyüye büyüye âdeta birer derya hükümdarı kesilir idi. İşte Oruç ve Kurdoğlu gibi kaptanların Tunus, Trablus, Cezayir'i, hatta Fas'ın da bazı yerlerini feth ve istilaları bu surettedir. Avrupa taraflarından feth-i bilâda heves etmezler idi. Ahalisi İslâm olmadıkları için oralarda hükümet edemeyeceklerini görerek yalnız yağmalarıyla istifade ederler idi.

-Huu!.. Bir romancının ne güzel icale-i efkâr edeceği âlemler!

-Evet! İşte aldığım köhne kitabın müellifi dahi böyle her ciheti şedaid-i kahramanane ve garaib-i müthişe ile memlu olan o eski âlemlerde cevelana sevk eylediği efkârının mahsulünü ortaya koymasına en büyük kahraman-ı hayalîsi dahi Şirzat olduğundan hikâyesini onun üzerine bina etmiş. Zira Şirzat, seyahat-i bahriyesi esnasında birçok tehlikelere düşmüş, entrikalara, sevdalara düşar olmuş. Hele gerek Araplardan, gerek Ceneviz ve Venedikli gibi Avrupalılardan münasebet peyda eylediği adamlar dahi başlı başlarına birer roman kahramanı olabilecek kadar mühimdirler.

-Demek oluyor ki bizim seyahate işte bu roman karışacak?

-Evet! Ben bu romanı okuduğum zaman şu Şirzat'ın gezip dolaştığı yerleri gezmek dolaşmak merakına düştüm. Zira bu yerlerin bazıları, o zamanlar memalik-i Araptan iken şimdi bilküllüye Avrupalılaştı. Fakat hâlâ birçok âsâr-ı bakiyesi var imiş. Gideyim, göreyim bu âsâr neden ibarettir, ahali-i hazırasında ahval-i sabıkadan bir fikir kalmış mı diye bu seyahati tertip eyledim. Posta vapurlarıyla dahi seyahat mümkün idiyse de sözün doğrusunu ister iseniz ben de kendime bir Şirzat süsü vermek istedim.

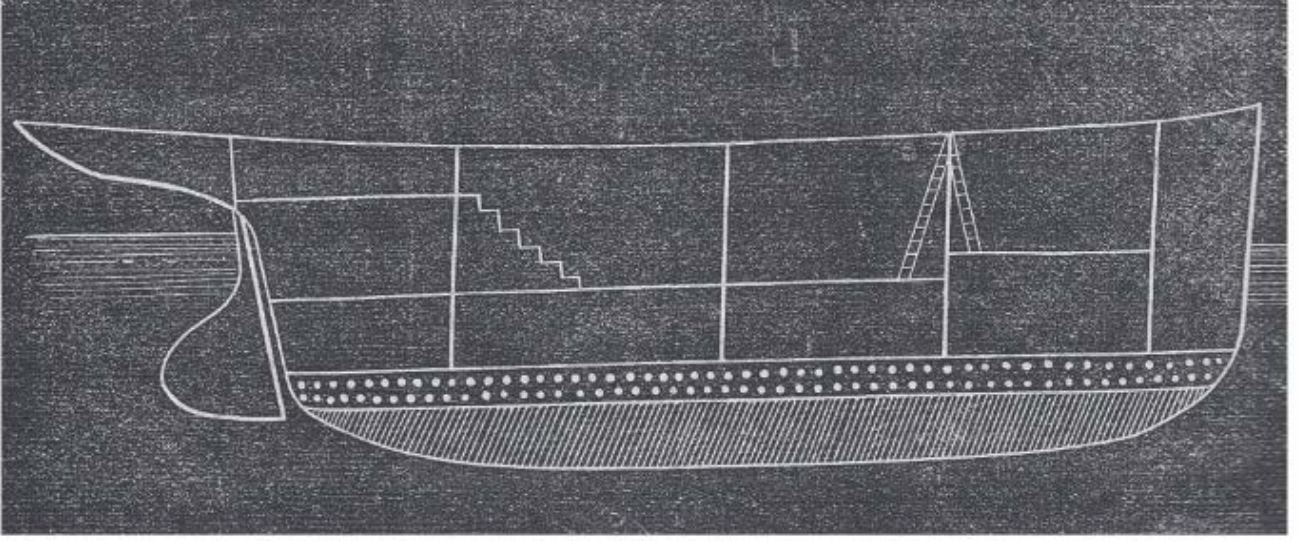
-Bir Hasan Mellah süsü diyorlar.

-Hayır! Asıl Hasan Mellah'ımız Şirzat'tır. O süsü verenler Şirzat'ı bilmedikleri için öyle süs verdiler. Eğer kendisine bir kotra yaptırarak cevelanat-ı bahriye icrasına çıkan herkese Hasan Mellah demek lazım gelir ise, Avrupa'da safa-yı bahrî meraklılarının kâffesini de birer Hasan Mellah addetmek lazım gelir.

Meliketü'l-Bahr'in müddet-i inşası esnasında Ahmet Metin ile Hüseyin Basri arasında bu yolda daha çok muhavereler sebk eylemiş ise de biz doğrudan doğruya mâ-nahnu-fihimize taalluku olmayan şeyleri zapt ve tahrir edemeyeceğimizden muhaverat-ı mezkûrenin birçoğunu buraya derc edememekteyiz. Ancak Meliketü'l-Bahr'in inşaatına taalluk eden şeyler, hikâyemizin bu kısmında asıl mâ-nahnu-fihimiz olduklarından onları zapt ve tahrire mecburuz.

Bu yolda nadiratın birisi, yine Ahmet Metin'in hanesinde vukua gelmiş idi. Oraya Hüseyin Basri'nin bir vürudunda Ahmet'in önünde bir iki resim daha görülmüş olduğundan, Hüseyin bunların da ne olduklarını Ahmet'ten sual etmesi üzerine, Ahmet birisini irae ederek:

-Meliketü'l-Bahr'in yandan maktaı, demesiyle muhavere dahi işte bunun üzerine baş göstermiş idi. Bu yandan makta şudur:

Ahmet Metin, bu resmin de tafsilatını tarife girişerek dedi ki:

-Asıl plan olan resmi anladıktan sonra bu maktayı da anlamak işten bile sayılmaz. Kış taraftaki sivri yer, işte sudan hariç olan pupadır ki, dümen dolabı bunun altında olduğu gibi yedek yelken ve iplerin de oraya konulacağını tarif eylemiş idim. Onun yanındaki göz, “kokpit” denilen terasa ile altındaki iki yatak kabinesini havi olan bölmedir. İşte bir ince çizgi ile bir metre kadar ınkundan asıl terasa tefrik olunarak onun altındaki bir buçuk metre kadar boşluk dahi iki küçük yatak kabinelerinin mahallidir. Daha altındaki çizgi dahi geminin boylu boyuna sair aksamına kadar dahi uzanan ambardır.

Hüseyin Basri, bu tarifleri anlamak için olanca dikkatini toplamış idi. Dedi ki:

-Bunları anladık. Hatta üçüncü bölmenin salon olduğunu bile anladık. Na işte yedi ayak merdiven ile kokpitten onun içine inilir ki, bu merdivenin altı dahi su sarnıcı idi. Fakat şu geminin en altında boylu boyuna taramalı şey ile onun üzerindeki noktalı şey nedir?

-Vay, onları anlamadınız mı? En alttaki taramalı şey, işte dökme demirden mamul olan büyük omurga olup, onun üzerindeki noktalı kısım dahi omurganın üst tarafında kuruz mahalleri olup, demir parçaları, çakıltaşı gibi şeyler, çimento ile karıştırılarak doldurulmuştur. O da başkaca bir safra demektir. Zira teknenin bu mahalleri gayet dar olduğundan bir parça boşluğu sintine olarak kullanılabilir ise de ondan başka hiçbir işe yaramaz. Sintinenin de üst tarafı, her bölmenin altında

birer ambar teşkil eder. Zira ağır yüklerin kâffesini mümkün mertebe derine koymak, geminin tevazünü için gayet nafîdir.

-Tamam öyle ise, bu resimde anlaşılmayacak başka bir şey kalmadı. Zira dördüncü bölme, bizim yatak odalarıyla helâ ve hamam bölmesi ve beşinci bölme gemicilerin koğuşu olup, bunların her ikisine inmek için resmolunan dik demir merdivenler bile görünüyorlar. Bu merdivenlerin altı da tatlı su sarnıcı idiler değil mi?

-Evet! Onun daha ilerisi, yani tam baş hizası da zincir vesaire ambarıdır. Şimdi bir de şu resme bakınız, diye Ahmet Metin, arkadaşına bir başka resim daha gösterdi ki, o dahi güverte resmi idi. Ama bunu tarife hiç ihtiyaç kalmadı. Hüseyin görür görmez tanıdı. Mezkûr resmi karilerimize dahi tanıtmak sırası henüz gelmediğinden, bu babda biraz sabırlı olmalıyız. Zira Hüseyin Basri güverte resmini görmeyi müteakip sormuş idi ki:

-Gemide cem'an yekûn on iki yatak hesap ediyorum. Bunlar gemiler için nasıl tertip olunmuşlardır?

Ahmet Metin gülerek cevap verdi ki:

-İki yatak odasında bulunan iki yatak sizinle benim. Bu belli!

Hüseyin dahi güldü. Dedi ki:

-Gemicî koğuşundaki dört yatak dahi tayfaların. Bu da belli!

-Hayır! Üçü üç tayfanın ve birisi dahi aşçının!

Ya! Demek Meliketü'l-Bahr'i yalnız üç tayfa ile idare edeceksiniz.

-Hayır! Üç adi tayfadan maada, bir de tayfa başı olacak ki, ona lostromo derler. Fakat o mutlaka tertemiz olacağından, salondaki sedirlerden teşekkül eden dört yatağın birisinde yatacak. Aşçı mutlaka onun kadar temiz olamayacağı için diğer tayfalarla beraber yatacak.

-Pek doğru. Ey, salondaki diğer üç yatak?

-Onun birisi kaptanın, birisi de hesap memurunun olup ...

-Vay, kaptan siz olmayacak mısınız? Hani ya bir mükâlememizde kotranın asıl safası kumandada olup kumanda edilmedikten sonra insan bir yolcu menzilesine iner demiş idiniz?

-Öyle ya! Fakat ben kaptana da kumanda edeceğim. Zaten siz geminin küçük olduğuna bakmayınız. Bir gemide dikkat ve itina-yı tam olmak için lâ-akall üç, hatta dört kaptan lazımdır. Ta ki her biri ikişer saat vardiya bekler, yani hizmet başında bulunur ise diğerleri altışar saat rahat edebilsinler.

-Ey, hesap memuru?

-O! Hesap memuru pek lazımdır. Bir gemide hemen kaptandan daha mühim adam hesap memurudur. Geminin önünde bulunan yol kaç mildir? Gemi volta hâlinde bulunur iken sağa sola olan inhıraflardan kat'-ı nazar asıl yolun kaç milini katetmiştir? Bu gibi şeyleri hep hesap memuru hesap edeceğinden maada, iktizasına göre irtifa almak ve hangi arz ve tûl derecelerinde bulunduğunu tayin etmek gibi işler dahi ona aittir.

-Bunları kaptan bilmez mi?

-O da bilir. Bir tabip cerrahlığı, eczacılığı da bildiği hâlde yine cerrahlar başka, eczacılar başka olduğu gibi, bir kaptan bunları bildiği hâlde dahi hesap memuru başka, lostromo başka olur.

-Ey, salondaki dördüncü yatak?

-O da kılavuz için. Her yerden bir kılavuz almak, bu safa-yı bahrî seyahatleri için elzemdir.

-Bir kaptan, bir hesap memuru bir de siz olduğunuz hâlde yine kılavuz lazım ha?

-Evet! Kılavuzun asıl lüzumu, bir sahil görüldüğü zaman onun neresi olduğunu tanımak ve bir de haritanın deniz altında işaret eylediği sığırları, taşları, kayaları tecrübeten dahi bilip göstermektir. Limanlara girmek, limanlardan çıkmak ve bu limanlarda ve boğazlarda ve koy ve burunlarda olan akıntı ve anaforları gözetmek dahi hep kılavuzun işi olup, bunları haritalar üzerinde dahi tayin için harait-i bahriye ne kadar ikmal edilmiş ise de yine kılavuz lüzumunu bertaraf edenememişlerdir.

Sahillerin fotoğrafla ile alınmış resimleri bile harait-i bahriye cümlesine ilave ve ithal edildiği hâlde yine kılavuzun görmesi başkadır. Bir harita üzerinde bir akıntı işaret olunuyor ve saatte kaç mil aktığı dahi gösteriliyor ama o akıntı Mesela poyraz havada başka akar, lodosta başka. Süratleri bile her havaya göre mütehaliftir.

-Pekâla! Bunu da anladık. Şimdi şu kıçta terasa altındaki iki yatak kaldı.

-Ha! Onlar azizim, onların dahi birisi muçoluk ve diğeri sofracılık, çamaşırcılık hizmetini görecektir. Vakıa muçolar daima bir genç çocuk olurlar ise de, uzunca bir seyahat için matlûp olan fevkâlhat temizlik, muçonun elinden gelemmez. Helâları, hamamı, mutfığı filanı temizlemek, güverteyi yıkamak işlerini tayfalara havale edebilir isek de kamaraları, terasayı, filanı silip süpürmek ve aşçıdan yemekleri alıp gelmek ve çamaşıra yardım etmek gibi hizmetler, bir kadın elinde bulunmak, daha âladır. Diğer kadın ise yataklarımızı yapacak, çamaşırımızı muhafaza ve idare edecek, sofracılık hizmetini görecektir. Söküklerimizi dikecek. Ütü yapacak. İşte muço ile hizmetçi kadın işleri birbirine pek yakın oldukları için ikisi dahi kadından olmak icap edecek. Bir de tayfalar ile bu kadınların araları uzak olmak lazımı geldiği için, tayfalar teknenin baş tarafında oldukları hâlde kadınlar kıç tarafında tertip olunmuşlardır.

-Adam siz de! Düşündüğünüz şeye bakınız. Onlarda fesat olacak olduktan sonra uzaklığa yakınlığa bakarlar mı? Hem işte salonda dahi dört erkek yatacak değil mi?

-O! Onlar her hâlde zabitanadan madut olup muço ve hizmetçi makulesi kadınlara tenezzül mü ederler?

-Zaruret fena şeydir ama ...

-Yok yok. İntihap eylediğim kaptan ile hesap memurunu ve lostromoyu görseniz, pek beğenirsiniz. Her veçhile terbiyelerine inanılır adamdır.

-Kaptanımız kimdir?

-Ünyeli Ömer Kaptan!

-Ünyeli bir Ömer Kaptan ile Akdeniz seyahati olur mu? Karadeniz kaptanı!

-Hayır! Bunu da yanlış düşünmeyiniz. Kaptanın asıl vazifesi yol bulmak değildir. Hangi denizde olursa olsun havaya, fırtınaya, dalgalara göre yelkenlerini idare ettirip, gemisini kullanmak ve her türlü mehalikten kurtarmaktır. Onun içindir ki, kaptanın vazifesi, hesap memurundan ve kılavuzdan ayrılmıştır. Benim Ömer Kaptan, Mekteb-i Bahriye-i Şahane'den çıkmadır. Biçarenin bir ayağına muharebede misket vurduğu için aksak olmuştur da tekaüt edilmiştir. Hatta aksaklığıyla beraber, Bahriye Nezaret-i Celile'si kendisini yine tekaüt etmemek istemiş ise de Ömer Kaptan, "Askerin son vazifesi feda-yı can etmektir. Yaralanmak, sakatlanmak dahi bu fedakârlığı ifa etmiş olmak sayılır. Ben artık rahat ederek şevketli padişahınıza dua edeyim. Cenk olur ise velev ki bir ayağım üstünde sekeyim, yine cihada can atarım." diye tekaüt olmuştur. Hesap memurumuz dahi yine bu Ömer Kaptan'ın oğlu Süreyya'dır. O da mektepli sayılır. Çünkü Frerler Mektebi'nde pek mükemmel tahsil gördükten sonra, Bahriye-i Ticariye Mektebi'ne girerek ve bir yandan dahi her gün babasından ders alarak pek mükemmel bir mühendis yetişmiştir. Gayet güzel, sevinli, cesur bir çocuktur.

-Ya lostromo?

-Lostromomuz dahi, İsmail Çavuş namında, askerden çıkma bir güzel adamdır. Hatta hacıdır bile. Ama "Hacı İsmail Çavuş" diye üç kelime ile yad olunmak ağır geldiğinden askerde yalnız İsmail Çavuş demişler. Ben, "Hacı Çavuş" diyorum hem askerlik şanını, hem hacılık sıfat-ı mümtazesini canı' olsun diye.

-Vallahi âla! Memurlarımızın kâffesi Türk.

-Öyle olacak ya! Tayfalarımız dahi Türk! Aşçımız da Türk. İstitar mâni olmasa idi hizmetçi kadınları dahi Türkten alır idim. Ben neyim? Ben Türk değil miyim? Türk olan yine Türk olana ragıptır.

Cevelanat-ı bahriye icra edenlerin usullerine, nizamlarına vâkıf olanlar Ahmet Metin'in tertibatını görseler idi usul-i mukannenenesinden zerre kadar infikak etmemekte bulunduğunu itiraf ve teslim ederler idi.

Evet! Safa-yı bahrî seyahatleri icra edecek olan kotraların erkân ve zabitanı işte böyle intihap olunmalıdır. Kaptan ile lostromo ve hatta tayfalar dahi umur görmüş ve denizlerde saç sakal ağartmış adamlardan olmalıdır. Hesap memuru velev ki genç olmuş, o kadar beis götürmez. Zira onun bir sehvi, hatası olursa kaptan dahi onları tashih edebilir. Kılavuzun dahi tecrübekârı, yaşlısı müreccahtır. Bunların kendi maslahatşinaslıklarından maada, bir de ne yolda hareket edecekleri hakkında yazılmış, basılmış nizamlar, talimatlar vardır ki, onlara da harfiyen ittiba edilmek şartıyla cevelanat-ı bahriyede hakikaten hiçbir tehlike tasavvur dahi olunamaz. Zaten bir bahriye kitabında manzur-ı âcizanemiz olmuştur ki, tamamı seksen yıldan beri tahminen üç bin kadar irili ufaklı tekne Avrupa ve Amerika sahillerinde cevelanat-ı bahriye icra eyledikleri hâlde hiçbirisinde hiçbir kaza zuhur etmeyip yalnız iki-üç defa Fransa'da Sen gibi, Luar gibi büyük nehirler derununda sefineyi akıntıya kaptırarak oturtmak ve sahilde kıyılara çarptırmak kazaları görülmüştür ki, bunlarda dahi insanca değil a, teknelerce bile hiç zaiyat olmamıştır.

Ahmet Metin, işbu cevelanat-ı bahriye usul ve nizamlarını havi olan kitaplardan birçoğunu Hüseyin Basri'ye dahi vererek o da bunları mütalaa ile malumatını tevsiye başladığını Ömer Kaptan ve Süreyya Efendi ve Hacı Çavuş ile de bilâhare mülakat ederek cümlesinin hâllerini, şanlarını pek beğendi. Hacı Çavuş, intihap eylediği tayfaların kimler olduklarını da isimleriyle resimleriyle haber verdi ki, bunların da bazıları tersaneden çıkma ve bazıları tüccar teknelerinden yetişme, en genci kırkılık adamlar oldukları anlaşıldı.

Meliketü'l-Bahr'in teknesi bir yandan Ayvansaray'da yapıldığı gibi bir yandan da Avrupa'dan celp olunacak edevatı sipariş ve celp olunuyor idi. Bu siparişler peyderpey vasıl oldukça Ahmet Metin, Hüseyin Basri'nin de yardımıyla bunlardan tekne yerleri hazırlanıp bitmiş olanlarını derhâl yerli yerlerine yerleştirmekte ve henüz yerleri hazır olmayanları Ayvansaray'da isticar eyledikleri bir han odasına koyup muhafaza eylemekte idiler.

Avrupa'dan celp olunan eşyanın neden ibaret olduklarını karîlerimize biraz haber vermeliyiz ki, denizciliğin bu yoldaki terakkiyatı hangi dereceye vardırılmış olduğunu görsünler de kadirşinas iseler biraz da şaşsınlar!

Bir sefineye lazım olan eşyanın kâffesi hazır yapılmış amade bulunduğunu evvel be evvel defaaten haber verir isek isticimalimize haml olunmasın. İngiltere’de yedi sekiz yüz tonlatoluk bir sefineyi yirmi otuz günde itmam ediverdiler diye mucib-i şöhret ve müstelzem-i hayret olacak bir çabukluğu temin eyleyen şey işte böyle bir sefineye lazım olan eşyanın kâffesi hazır bulundurulduğu içindir.

Mesela bizim Meliketü’l-Bahr’de en evvel yerleri hazırlanmış konulmuş olan şeyler, helâlar ile tulumbar olduğundan bunları biraz tarif edelim:

Gemilerde helâ meselesi en mühim iştir. Gemi büyük değildir ki bunları nereye olsa vaz ediveresiniz. Güverteye konulamaz. Çünkü henı kalabalık eder, hem rüzgâra mukavemeti vardır, hem de oraya girip çıkan bilhassa kadınlar için çirkin görünür. Su kesiminden aşağıya konulamaz. Çünkü havi olacağı mevad o hâlde denize cereyan edemez. Güverte altına ve su kesiminden yukarıya konulmaya dahi geminin umku müsait olamaz. İmdi, bu ihtimalatın kâffesi insanlara arattıra arattıra öyle bir helâ buldurmuştur ki, su kesiminden aşağıya konulduğu hâlde dahi dipte bir haznesi ve o hazne üzerinde bir tulumbası bulunduğundan tulumba birkaç defa bastırıldığı anda helâyı kâmilten tahliye eder ve denizden aldığı temiz su ile bir de tertemiz yıklar.

Gemi delinecek olsa suyu tahliye için kullanılacak tulumbanın ne kadar kuvvetli olduğunu bundan evvel hikâye etmiş olduğumuzdan tekrarına hacet yoktur. Kezalik yüz yıkamak için lavabo takımları bulunup açık oldukları zaman mükemmel bir yüz takımı meydana çıkardıklarını da anlamış idik. Şimdi sıra kanepeler ve yataklara gelmiştir.

Bunlara “kanepeler ve yataklar” dememeli. İki işi birden gördükleri için vavsız olarak “yataklar kanepeler” yahut “kanepeler yataklar” demeli. Kapalı bulundukları zaman âdeta sedir biçimi kanepeler olur ki, mak’adı üzerine oturulup zahriyesine de dayanılır. Yataklar olması lazım gelir ise zahriye, güya bir sandığın açık olan kapağı kapanıyormuşçasına indiriliverir ki, derhâl zahriye, şilte hizmetini görüp bir taraftaki koltuk yastığı dahi altı üstüne çevrilince baş yastığı olur. Âla ferah, muntazam bir yataklar husule gelir.

Mutfak için yapılan sobalar, sobalı mutfaklara da benzemezler. İki göz tencere koyacak yerleri ve birer fırınları olur ise de derunların-

da ateş yandığı zamanlar sobaları hemen hiç kızmazlar. Bulundukları mahalleri dahi kızdırıp ısıtmazlar. Zira böyle bir geminin mutfağı olsa olsa işte gemicilerin koğuşu olacağından orada yaz mevsiminde adi bir soba yakılır ise cehennem gibi ısınarak insan tahammül edemez. Mutfaktaki tencerelerin kâffesi birbirinin içine girecek surettedir. O kadar muntazam ki, on iki tencere âdeta yalnız bir tek tencere kadar yer istiap edip ta orta yerde kalan tencerenin de içine su maşrapası ve onun içine kevgir ve süzgeç ve onların da derununa tuz, biber tenekesi konulabilir.

Gemi eşyasını bu kadar dikkatle bu derecelerde külfetle imale sebep, gemilerin darlığıdır. Bir tekne içinde bir karış yerin ne büyük kıymeti, ehenımiyeti olduğunu karada geniş yerlere alışanlar mümkün değil takdir edemezler. İşte yer denilen şey bu kadar kıymetli olduğu için o yerlere konulacak eşya dahi böyle herbiri birkaç işi birden görecek derecelerde sanatlı yapılırlar.

Bunlardan maada Ahmet Metin tekmiş ip ve makara ve yelken takımlarını da doğrudan doğruya Paris'ten getirtmiş idi. Vakıa, taas-subu, bunları dahi İstanbul'da yaptırınayı iltizamı eyliyor idiyse de şimdiki hâlde yalnız teknenin İstanbul'da yapılmış olması kâfi olup saat gibi işlemleri lazım gelen arına takımı zaten İstanbul'da yapılabileceğini cihan bildiğinden fakat bunların en mükemmel olmaları için Avrupa'dan celpleri asıl mültezim olan manevrayı teshil ve temin-i selamet nokta-i nazarından lâ-büd idi. Hele bir “vinç” makinası getirtmiş ve bunun için de tamamı geminin kolana direği dibinde öyle bir mevki tayin etmiş idi ki, yalnız bu makine on adamın işini görebilecek idi. Bu makineleri alelâde lenger kaldırınak işinde kullanırlar. Londra'nın yeni bir mühendisi bunu bir kat daha ikmal ederek üç dört makara ile bir palanga tertip edilecek olursa sandalları denizden metaforaya kaldırınak hizmetini de görmesini taht-ı temine almış idi. Ahmet Metin ise yine böyle birkaç dolambaçları bir palangacık ile randa yelkeninin yabka denilen üst serenini kaldırmaya da hizmet ettirmenin yolunu buldu. Zaten Meliketü'l-Bahr gibi bir kotranın da en ağır işleri bunlardan ibaret değil midir?

Pusula ve dürbün ve parakete ve iskandil gibi barometre, termometre, sekstanet ve bahriye üstüncü gibi edevatın, kâmilen Londra'dan celp olundukları misüllü kronometre ve adi gemi saatleri ve kamara-

lar için gemi fanusları ve “işaret ateşleri” denilen ve kırmızı ve yeşil renkli ziya göstererek, geminin iskele ve sancak bordalarına konulan fenerler ve hatta şehrayin için lazım olan yuvarlak fenercikler dahi hep Londra’dan celp olunmuşlar idi. Bir küçük naşir-i ziya-yı elektrikîye varıncaya kadar Ahmet Metin hiçbir şeyi noksan bırakmayıp yalnız “kanardiyer” denilen iki adet kebir çifte tüfekler, İsviçre’nin Cenevre şehrinden celp olunmuşlar idi ki, bunlar için karilerimize cüzice izahat vermeye mecburuz.

Efendim, İsviçre’nin Luman Gölü’nde yaban ördek ve kazların müruru esnasında milyonlarca yaban ördeği ve kaz sayd ve şikâr olunur. Bunları adi ev çiftesiyle sandallara binen sayyadlar dahi sayd ederler ise de, bir zamandan beri, bir nevi sandallar yapılmaya başlamıştır ki, bir taraflarında bazıları tek, bazıları çift namlulu, gayet battal birer tûfengi olup, “kalibre” hesabıyla beheri ancak beş kalibre gelir. Yani, buralarca bize maruf olan av tüfeklerinin en dirhemlilerinden iki kattan ziyade daha dirhemlidirler. Üç santimetre kutruna karip olan namlularının bir buçuk metreden iki metreye kadar da tulü vardır. Top gibi birşey ki öyle elde, kolda, omuzda atmak kabil olmayıp kendine mahsus bir kürsüsü bulunduğundan onun üzerinde atılır. Yüz dirhem kadar saçma ve yedi sekiz dirhem barut alır. İşte bunların bir tanesi bir kaz yahut ördek kümesine havale edilir ise yirmiden yüze kadar sayd ve telef edilebilir.

Bizim Ahmet Metin bir de Rum ve İtalyan deniz hırsızlarını hesaba koyarak kotrasının başı ile kıkına bu kanardiyarlardan bir tanesini top makamına koymaya lüzum görmüş idi. Beheri birer buçuk dirhemlik nohut gibi saçmalardan altmış tanesiyle bunları tecrübe eyledikte yüz elli metre mesafeden üç arşın terbi’inde bir mahalli kalbura çevirdiklerini görmüş idi. İki tüfeğin dört namlusu bir hırsız sandalı üzerine ateş edilir ise derununda can bırakmayacağı derkârdır.

Vakıa, kotranın bir topu ile derununda bulanacak adamların her biri için birer kuyruktan dolar kurşun tüfeği ve birer av çiftesi ve birer çift beşer ateşli tabanca ve birer yatağan bıçağı ve birer hançer ve birer baltadan ibaret mükemmel silah ve bunların cephanesi dahi mürettep idiyse de esliha-i mezkûre hep yerine ve icabına göre kullanılacakları gibi top dahi, yalnız başları sıkıya gelir ise istimdad işaretleri üzerine

uzaktan celb-i enzar için sedasını ısına' maksadıyla atılacaklarından kotra üzerine hücumla cesaret edebilecek olan deniz hırsızlarını cümleden ziyade, işbu kanardiyerlerin ürkütüp korkutabilecekleri hesabı, hakikaten pek doğru bir hesap idi.

Sofra takımını henüz zikretmedik ise de mutfak takımı meyanında bunlar dahi dâhil olacakları derkârdır. Hem de gerek sofrta takımı ve gerek çay ve kahve takımı hani ya şu gemilere mahsus olan gayet kalın ve nefis cinsinden ki, hangi parçası insanın elinden yere düşmüş olsa kırılmak imkânı yoktur. Çatal, kaşık, bıçak, şekerlik, çaylık, süzgeç, şeker maşası gibi madenden mamul olan eşyanın kâffesi öyle bir maddeden nefis şeyler ki, gümüşten daha pahalı gibi birşeydir.

Meliketü'l-Bahr'in en beğenilecek şeylerinden birisi de, kütüphanesiyle eczanesidir. Hele kütüphanesi! Zira Ahmet Metin, bir bahriye kütüphanesi teşkil edebilmek için, yüzlerce kataloglar karıştırmış, bunların en eskilerinden de, en yenilerinden de en müntehaplarını ayırmış olduğu gibi "Tur Dumont" yani devr-i âlem gazetesi ve seyahat-i berriye ve bahriye mecmuası gibi birçok da nafi ve musavver gazetelerin koleksiyonlarını vesair hususi seyahatnameleri de cem' ederek üç yüz elli ciltlik bir kütüphane vücuda getirmiş ve bunu salonun tamam kapı ve merdivenin karşısındaki bölmeye tik ağacından yaptırdığı muntazam raflar üzerine yerleştirmiş idi. Eczane için o kadar uğraşmamıştır. Zira gemilerin sair levazımı gibi eczaneleri dahi hazır yapılmış mini mini bir dolap şeklinde olup, hatta birer küçük hıfz-ı sıhhat ve tıp ve ispençiyar-ı bahrî kitapları dahi bu hazır eczane içine yerleştirilmiştir.

Ya cankurtaran takımlarından hiç bahsetmemeli mi? Karilerimiz Şirket-i Hayriye vapurlarında kocaman simit gibi şeyleri elbette görmüşlerdir. Bunların isimleri de simit olup mantardan yapılmışlar ve üzerlerine birer kuvvetli bez geçirmişlerdir. Fakat cankurtaran aletleri bunlardan ibaret değildirler. Meliketü'l-Bahr için bunlardan altı tane celp olunmuş olduğu gibi, her adam için birer de cankurtaran kuşağı ve birer cankurtaran ceket dahi alınmış idi. Bunlar âdeta bir şerit kuşak veyahut bir kalın, kısa aba şeklinde olup fakat derunlarında kösele gibi incecik kesilmiş mantarlar vardır ki, bunları lâbis olan adam asla suya batmaz. Vakıa, bir kuşak olunca ceket yahut ceket olunca kuşak zait

görülür ise de mahfuz olacakları yerlere ve insanların bulunacakları mahallere göre müteaddid ve mütenevvi olmaları her hâlde müreccah değil midir?

Hâlbuki Ahmet Metin, kokpitte ve güverte üzerinde oturmaya mahsus bir nevi minderler dahi yaptırıp bunlarda âlâ keten bezinden kılıflar derununa kalın kalın mantarlar konulmak suretiyle vücuda getirilmiş idi ki hin-i hacette onların da her biri birer cankurtaran minderi olabilir.

Elhasıl, Meliketü'l-Bahr için mürettep olan üç sandaldan ta kıça asılacak olan üç buçuk metre tulünde ve bir buçuk metre arzında bir sandal dahi gayet ince ve kavi tahtadan mamul olduğu hâlde derununa mantar kaplanmak suretiyle yapılan cankurtaran sandallarından olarak yapılmıştır ki, tartılsa kendisi yüz okka gelmediği hâlde içini su ile doldurdukları zaman dahi altı adam kaldırabilir idi. Bunun içine birkaç da cankurtaran simidi veyahut minder alınacak olur ise Meliketü'l-Bahr'in teknil takımını bile batırmayabilir idi.

Safa-yı Bahrî erbabına vesaya yollu yazılan kitaplarda işbu cankurtaran aletleri hususunda gayet ihtimamlı davranmaları tavsiye olunmuştur. Gemi ne kadar metin ve hesaplı olursa olsun velev ki cankurtaran aletlerine hiç de lüzumı kalmasın yine en mükemmel bir takımı bulundurmak hiç olmaz ise kulûba bir kat daha kuvvet vereceği için lazımdır.

Buraya kadar ettiğimiz tadad üzerine bir gemiye ne kadar eşya lazım olduğu, karilerimizin taaccüblerini mucip oldu mu? Hâlbuki biz henüz eşya-yı mezkûreyi tadad edip bitirmedik. Meliketü'l-Bahr gibi küçücük bir gemiye bile daha pek çok şeyler lazımdır. Artık büyük ve mükemmellerini ve hele cenk gemilerini karilerimiz başkaca düşündürsünler.

Meliketü'l-Bahr için buraya kadar saydığımız eşyadan maada, bir âlâ marangoz takımı ve bir de demirci takımı lazım idi ki, onlar dahi hep bahriye usulünde hazır yapılmış olanlarından, yani ufakları, irileri içine girerek cümlesi bir sandık derununa sığmak üzere mürettep olan-

larından alındı. Zira denizde ufak bir sakatlık vukaa gelir ise onun daha büyük sakatlıklara da meydan vereceği derkâr olmasıyla derhâl tamiri lazım gelir. Çarşı pazar nerede ki bir marangoza bir demirciye tamir ettirelebilirsin? Gemicilerin bazıları marangozluktan, bazıları demircilik, kalafatçılık, boyacılık gibi sanatlardan anlarlar ise de, “Alet işler, el övünür.” derler. Bunların kâffesi hazır bulunmalıdır.

Hatta mücerret safa için denizde gezenlere kara yolculuğu takımları da lazımdır. Erbab-ı tabiat, kendisine göre bir hayvan takımı, yol heybesi, hurcu filan dahi bulundurur. Bizim Ahmet Metin dahi bunları itmamdan maada, bir de ufarak çadır bile tedarik etmiş idi ki, bu çadır güvertenin kış tarafının tentesi olup fakat ağaçtan sepaları, kolları, direkleri de başkaca mahfuz olduğundan, istenildiği zaman şekl-i müstahil ve üzeri beşik örtüsü bir de çadır vücuda getirebilir idi.

Levazımın kâffesini haber verebilecek miyiz? Birçoğu yine eksik kalsa bile, balık takımını unutmak hiç caiz olamaz. Kotrada bulunanların olta ve serpmeye ve kepçe ve birkaç boy ağ takımları pek mükemmel olmalı. Enva-ı unumiyesi üç yüzü tecavüz eden halayık-ı bahriyenin her birini avlamak için bir başka türlü alete ihtiyaç vardır. Deniz safacılarının en büyük havayic-i yevmiyelerini de balık tesviye eder. Binaenaleyh Ahmet Metin bu balık takımını o kadar mükemmel olarak tedarik etmiştir ki, Boğaziçi’nin balık merakında bütün emsaline faik olan bir meraklı balıkçı efendisinde dahi takımın bu kadar mükemmeli bulunamaz.

Eski seyyahlar, gezdikleri, gördükleri yerlerde şayan-ı temaşa buldukları şeyleri ya kurşun kalem ya sulu veyahut yağlı boya ile tersin ederler idi. Sonraları fotoğrafa dahi bunlar meyanına dâhil oldu. Hele fotoğrafyanın terakkiyatı tekemmül edip de öyle kolodyum şişelerine filanlarına hacet kalmaksızın hiç bilmeyenlerin bile en usta fotoğraflara taş çıkaracak birer fotoğraf kesilmelerini temin eyleyecek kuru plaklar, enstantane makineleri filan icat olununca ne karadan ne denizden hiçbir seyyah fotoğrafı bir hatve atamaz oldu. Meliketü’l-Bahr’de bu sanata mahsus olan aletlerin de en mükemmeli hazırlandı.

Fakat bakınız her şeyi tarif ve ihbar eylediğimiz hâlde, az kaldı ki en ziyade lazım olan bir şeyi unutalım. Fakat biz bir romancı sıfatıyla en büyük şeyleri bile unutacak olsak dahi, Ahmet Metin gayet meraklı

ve dikkatli bir adam sıfatıyla en küçük şeyleri bile unutmaz. Bizim o kadar ehemmiyetli olduğu hâlde unuttuğumuz şey, işaret bayraklarıdır.

Bir zamandan beri Avrupa ve Amerika mellahları, konferanslar akdiyle işaret bayraklarını o kadar ıkmal etmişlerdir ki, yalnız başı sıkılan bir geminin imdat istemesi gibi, eskiden beri en maruf şeyler için değil kılavuz istemek, yol sormak gibi yüzlerce iktizalı suallere ve bunların yüzlerce cevaplarına dair bayraklar vaz' olunmuş ve kâffesinin renklerini gösterir levhalar, kitaplar tab' edilmiştir. Hatta huruf-heca için bile bayraklar yapılmıştır ki, insan bunlar ile istediği bir kelimayı tertip ve işaret edebilir.

Bir gemi için lüzumu en bahir olarak kayıt ve ihbarına bile ihtiyaç olunan şey, deniz haritalarıdır. Bunların dahi, şu son zamanlarda peyda etmiş oldukları mükemmeliyet, hakikaten akıllara durgunluk verir. Mesela Akdeniz için umumî bir harita vardır ki, bütün Akdeniz'i ihata edebilmesi için bittabi mikyası küçüktür. Haritalarda, planın da en büyüğü mikyasın küçük olmasındandır. Zira mikyas küçüldükçe, sevhilinin girintileri ve çıkıntıları da küçülerek dümdüz bir hâlde gösterilmek lazımı gelir. Onun için Akdeniz'in, mesela Afrika sevhili, Suriye sevhili, Karaman ve Anadolu sevhili, yalnız Adalar, Rumeli sevhili, yalnız Selanik Körfezi, Mora Şibh-i Ceziresi sevhili müstakilen Venedik Körfezi, İtalya sevhili, Fransa sevhili, İspanya sevhili, yalnız Kıbrıs Adası, yalnız Girit Adası, yalnız Sicilya ve Korsika ve Sardunya Adası, yalnız Balear Cezayir-i Müctemiası gibi parçaları için daha büyük mikyasta haritalar dahi yapılmıştır. Ama bunlar dahi kanat-bahş olamamışlardır. Şu haritalardan her birinin havi olduğu yerler dahi, üçer beşer müstakil haritalara taksim olunarak onların da daha büyük mikyastakileri yapıldıkları gibi nihayet "Portolon Mecmuası" denilir bir de mecmua vücuda getirilmiştir ki yalnız limanlara mahsustur. Her limanın birer müstakil planı bu mecmuada cem edilmiştir. Portolonlardan maada yalnız Bahr-i Sefid'in umum haraitini havi olan bir İngiliz Atlas-ı Bahrî'si tarafından görülmüştür ki, iki yüz kırk dört adet mükemmel haritayı canı idi.

Düşünmeli ki, terakkiyatın bu derecesi akıllara durgunluk verir. Zira bu hâl yalnız Bahr-i Sefid'e mahsus değildir. Bütün dünyanın denizleri için böyledir. Bir umumî Atlas-ı Bahrî için iki bin kadar harita

tasavvur etmek lazımı gelir. En adisini yalnız tab' etmek, yüz liraya müyesser olamaz. Umunu için yalnız mesarif-i tab' iye iki yüz bin liraya baliğ olur. Ya bunları yapmak için acaba ne kadar mesarif ihtiyar olunmuştur? Ne külfetler göze aldırılmıştır?

Bunlar rüyada görerek yapılmaz. Bütün dünyanın denizleri karış karış gezilmiş, karış karış sonda edilerek umkları bulunmuş, hatta denizlerin dibindeki toprak mı, çamur mu, kum mu, kaya mı, onlar bile tayin olunmuş, bütün akıntılar, anafolar ölçülmüş, fena mahalleri gösterilmiş, hasılı düşündükçe insanın nazar-ı hikmetinde büyüyerek akıllara gerçekten hayret verecek derecelere vardırılmıştır. İnsan bu âlemin içine biraz olsun girmeyince derece-i vüsat ve ehemmiyetini mutlaka tahayyül bile edilemez.

Netice-i kelim, Ahmet Metin güverte üzerinde giyilecek altı lastikli potinlere, altı mantarlı çizmelere, su geçmez gömleklere ve yine bu cinsten serpuşlara varıncaya kadar kâffe-i eşyayı ikmal hususunda hiçbir külfetin, hiçbir masrafın önünden çekinmediği gibi, kumanya hususunda dahi bu asır gemiciliğinin vasıl ohnuş bulunduğu mertebeye terakkiye göre hareket eyledi.

Bir zamanlar gemicilik sırf mahrumiyetten, eziyetten ibaret imiş. Asıl bu kahramanların insanca bakılmaları lazım gelir iken tuz ekmekten, zeytin ekmekten, nihayet kuru fasulye, kuru bakla gibi hububat haşlanmalarından başka yiyecek bulamazlar imiş. Şimdi ise kumanya “koserve” ve “taze” diye iki kısma taksim olunur. Taze kısmı lühumun, sebzenin herşeyinin tazesini demek olup, hangi iskeleye varılsa bunlar mübayaa olunabileceğinden maada, gemi içinde dahi canlı koyun, sığır, tavuk, hindi vesaire bulundurulur ki, bunların yalnız taze etlerinden değil, taze sütlerinden, taze yumurtalarından da istifade olunur. Lakin Meliketü'l-Bahr gibi küçük sefinelere hayvan doldurulamaz. Ama onlar dahi sahilden öyle haftalarca, aylarca tebaüd etmezler ya! Sık sık iskelelere uğrayıp alırlar.

Konservelere gelince: Bunlar kutular derunlarında mahfuz şeylerdir. Hem de herşeyin hülasaları. Et suyu hülasası, süt hülasası gibi şeyler ki bir kutusundan bir kazan hasıl edecek kadar teksirleri kabildir. Türli sebzeler dahi kutuların havası alınarak muhafaza olunurlar. Türli balıklar keزالik. İşte Ahmet Metin, bu koservelerden külliyyetli

miktarını celp ederek, sefinenin en altındaki ambarlara yerleştirmeyi de düşünmüştür.

Ey, artık buz makinesini de ihtar eyler isek, geminin levazımını mümkün mertebe itmanı etmiş oluruz. Buz makinesi dahi el-yeve se-fain levazımının birincileri meyanına girmiştir. Bunsuz hiçbir vapur sefinesi bulunmadığı gibi, yelken sefaininin de aglebinde vardır. Hararet-i şems ortalığı cayır cayır yaktığı sıralarda gemicinin imdadına billur gibi, pırlanta gibi buz kalıplarından ziyade kim yetişebilir?

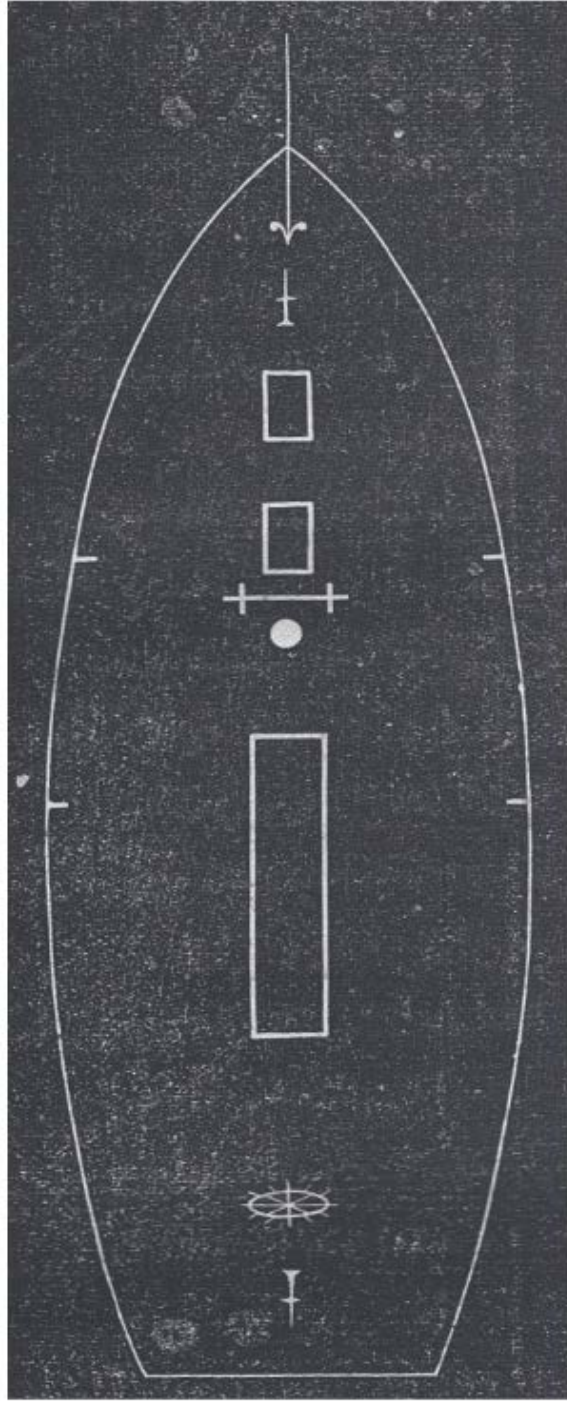
Levazım meselesini burada bitirmeye mecbur olduk. Biz yazmaktan yorulduğumuz gibi, elbette karilerimiz dahi okumaktan yorulmuş olacakları derkâr iken, Ahmet Metin bunları birer birer düşünerek cümlesini tedarikten de yorulmamış olduğunu mülahaza etmeli ki, bu adamın ne ihtimanolu bir adam olduğu nazarlarımızda bihakkın taayyün eylesin. Elbette burada biz birçok şeyleri eksik ve meskûtü'n-anh bıraktık. Bundan dolayı, Ahmet Metin'in affını niyaz ederiz.

Eşyanın bu kadar çokluğunu görünce karilerimiz, Meliketü'l-Bahr'de ambarların mümkün mertebe çok yapılmasındaki hikmeti de anlamışlardır. Baştaki, kıçtaki zincir ve halat ve yelken ambarlarından maada, orta yerdeki dört gözün altında, yani sintine cihetinde dört ambar bulunduğu gibi kokpitin iki yanlarında ve bütün yatakların altında dahi cem'an yekûn on dört dolap daha bulunmakla eşya-yı mezkure cinslerine ve nevilerine göre bunlara yerleştirileceklerdir.

“Yerleştirileceklerdir” dediğimize sebep, şimdi şu satırları yazdığımız ana kadar nispetçe Meliketü'l-Bahr'in inşaatı henüz o dereceyi bulmamış olması kaziyesidir. Şu dakikada Meliketü'l-Bahr'in güvertesi de biterek kurbanlar zebhiyle denize indirildikten sonra, kamaralarının tavşanlık, yani ince marangozluk işlerine ve aynalarının yerlerine konulmasına başlanmıştır. İş bir derece daha tesri etmiş olmak için Ahmet Metin “supira” denilen kamaralar nefeslikleri ile kapılar üzerine lazım gelen kaportaları yapmak için başkaca tavşanlar tayin eylemiş idi. Malum ki, bu misüllü kotralarda salon ve kamaraların bordaları üzerinde denize nazır pencereler bulunamayacaklardır. Tekne bir tarafa yattığı zaman bunlar su içinde kalırlar da onun için. Bu

hâlde kamaralara, salona hava vermek için güverte üzerine supiraylar, yani nefeslikler yapılıyor ki bunlar kafes gibi birşey olup, iki taraflarından kuş kanadı gibi kanatları kaldırılınca, hariçten derunlarına hava girer. Ekseriya bunlar vapurlarda makineler üzerine yapılırlar. Kaportalar ise vapurlarda kapılar üzerine ve merdivenler başlarına yapılan sandık gibi şeyler olup, üst tarafında bir kapağı bulunur ki, açıldığı zaman yanlarında pirinç kavisler üzerine dayanarak sabit kalırlar. Ön taraflarında dahi kümes kapısı gibi ufacık bir kapı vardır. Kapak kapalı olsa bu kapıdan insan pek güç girer ise de, kapak açıldığı zaman, onun da ilave eylediği irtifa ve vüsat ile merdivenden aşağıya inecek adam rahatça geçebilir. Gemi bir kere denize indikten sonra derununda her nevi işleri tesri için ameleyi çoğaltmaya da imkân hasıl olmuş idi. Mesela bir yandan direğin kolonası konuluyor, çarmıkları geriliyor idi. Kolona diye bir ucu sintineye kadar inen ve diğer ucu güverteden dört beş metre yükselen en kalın direğe derler ki, onun üzerine bir daha incesi rabtolunarak onun da ismine “vok” tesmiye olunur. Diğer bir takım amele dahi vinci yerine koymaya başlamışlar idi. Vinci kurup bitirenler, çarmıklar hizalarına sandal asmak için vaz’ olunacak tesviye metaforaları, yani deve boyunlarını dikmeye başladıkları gibi kolonayı dikenler dahi geminin baş tarafına dikilecek olan bastonu yerine koymaya müsaraat eylemişler idi. Metaforaları da bitirdikten sonra bu işe mahsus olan amele, boya cihetinde dümen palangasını dikmeye ve dolabını kurmaya başlayacaklardır.

Güverte üzerinde yapılmakta ve yapılacak olan şeyler ikmal olunduktan sonra güvertenin üzeri tam Ahmet Metin’in evvelce Hüseyin Basri’ye de göstermiş olduğu resim mucibince şu hâle girecektir:

Bu resmi Hüseyin Basri gördüğü anda ne olduğunu anlamış olduğu gibi elbette karilerimiz dahi anlamışlardır. Zaten tefhimi de uzun uzadıya tafsilata ihtiyaç gösterecek değil a?

Başta kıçta birer hatt-ı müstakim suretinde gösterilen şeyler, kanardiye çifteleridir. Kıçta işaret olunan halka, dümen dolabı olup badehu resmolunan müstatil salon ile yatak odalarının üzerine gelen supiray, yani solukluğu irae eder. Ondan sonra teknenin arzına doğru resmolunan ve iki uçları topuz gösterilen şey, vinç makinesi olup onun da önündeki yuvarlak, büyük nokta, kolona direğinin mahallidir. Direğin de önündeki şekl-i müstatil yatak odalarıyla tayfa koğuşuna inen

iki demir merdivenin kaportası olup onun da önünde bulunan murabba, tayfa koğuşunun supirayını gösterir.

Bu hâlde teknenin sancak ve iskele bordaları üzerinde işaret olunan ikişer küçük noktalar, sandal asılacak metaforaları mübeyyin olduğundan, karilerimiz şu tarif-i mücnel üzerine kopkolay anlarlar ki bu şekilde beyaz gösterilen yerlerin de kâffesi güvertedir. Vakıa bu resimde kıçtaki kokpit, yani terase gösterilmemiş ise de üzerine kapakları mevzu-ı farz olunduğu için gösterilmemiştir.

Hüseyin Basri, işbu güverte resmini görür görmez ne demek olduğunu anladı demiş idik. Evet, anladı. Yalnız bunu değil, Hüseyin Basri, Ahmet Metin ile münasebet peyda edeliden beri, inşaat-ı bahriyeye dair daha hangi türlü resimleri görse, derhâl anlayabilecek iktidarı kesp etmiş idi. Zira zaten bir mekteb-i âlide müntehi şehadetnamesini kazanmış olduğu gibi, Ahmet ile münasebet peyda edeliden beri de Ahmet'in inşaat-ı bahriyeye dair tedarik etmiş olduğu kitapları, planları, resimleri hemen kâmilin gözden geçirilmiş ve kendisi ise bir gördüğünü bir daha unutmayan ezkiya-i ashab-ı hafızadan bulunmuş olduğundan Hüseyin Basri, lüzumuna göre kendi başına olarak bir kotra inşası derecesindeki behreyi de iktisap derecelerine takarrüp ediyor idi.

Taaccüp olunmamalıdır. Görgü denilen şeylerin de hemen muntazaman tahsil derecesinde ehemmiyeti vardır. Karilerimiz dahi mincihetin Hüseyin Basri'ye benzeyeceklerdir. Hatta benzemişlerdir bile. Zira Hasan Mellah gibi, Hüseyin Fellah gibi, Demir Bey gibi romanlarımızda ve Avrupa'da Bir Cevalan ve Sayyadane Bir Cevalan namı seyahatnamelerimizde kariin-i Osmaniyemize hususat-ı bahriyeye dair birçok efkâr ve malumat vermiş olduğumuza mebnidir ki, bu eserimizde inşaat-ı bahriyeyi de biraz tafsile cesaret edebildik. Hiçbir güne behre-i bahriyesi olmasa idi, izahatın bu derecesine cesaret edemez idik. Şimdi şu izahatı da aldıktan sonra karilerimiz dahi badema inşaat-ı bahriyeye dair hangi resmi görseler bütün bütün yabancısı oldukları bir şeyi telakki etmiş olmayacaklardır. Göz aşinalığı olan bir şeyi görmüş olacaklardır.

İşte Hüseyin Basri, bu vukufta epeyce ileriye gitmiş olduğu cihetle bir gün Ahmet Metin ile arma hakkında da bir mahavereye girişebildi. Dedi ki:

-Meliketü'l-Bahr'i bir direkli yapacağımıza iki direkli yapsa idik daha iyi olmaz mı idi?

-Bunu ne mütalaa üzerine söylüyorsunuz? Sefinenin resmi daha güzel olur idi diye mi söylüyorsunuz?

-O da var ya! Fakat kuvvetçe, idarece dahi bir mülahaza yok mu ya?

-Ama kotraların bir direkli olmaları usuldendir. Gullet olsa, usko-ner olsa başka türlü olur idi.

-Kotraların birer direkli olduklarını biliyorum ama bir de "tapkû" direkleri var ki ta kıçta hatta dümen yekesinden bile geride, âdeta bir randa hükmündedir. Böyle bir direk daha ilave edilir ise, gemi tamamıyla iki direkli hükmünü alabilir.

-Evet azizim, pek çok meraklıları birer de tabkû ilave ediyorlar. Fakat dosdoğrusunu ister iseniz derim ki, bunlar bir menfaat-i hakikiyeden ziyade, bir süse hizmet etmiş oluyorlar. Bu bir nevi şıklık.

-Neden? Bunların hiç faydası yok mudur?

-Hiç faydası yoktur denilenmez. Lakin külfeti ve hatta mazarratı bile faide-i cüziyesine galiptir.

Ahmet Metin bu sözleri söyler iken kendisine yakın bulunan birkaç kitap ile bir de mükemmel inşaat-ı bahriye atlasına elini uzatmış idi. Bunları biraz karıştırarak beğendiği resimleri Hüseyin Basri'nin önüne sürdü ve kendisi dahi eline bir pergel alarak, fakat onu pergel gibi kullanmaktan ziyade hilal gibi kullanarak dedi ki:

-Tapkûlu kotralar şunlar değil mi? Herşeyden evvel şunu düşünmeli ki bir direkli büyücek bir kotra, mesela bizim gibi üç tayfaya ihtiyaç gösterir ise, iki direkli bir kotra altı adama ihtiyaç gösterir. Zira bora ve fırtına esnasında herkes yerli yerinde kalacak ve öyle bir işi bırakıp diğerine koşmaya meydan bulamayacaktır. Tayfanın böyle iki kat çoğalması ne büyük külfettir. Ama hem gemi iki direkli olsun, hem de tayfa tezyid edilmesin için fırtınalı havalarda tapkûnun yelkenlerini sarıp açmamak inkânı var denilir ise bu hâlde işte tapkûnun da lüzumu yok imiş demek oluyor. Tapkûyu iptal etmek bu demek değil midir?

-Fakat güzel havalarda, hem onun yelkenlerini de açarız, hem de herkesi yerli yerinde bulundurmaya lüzum olmayacağından, yine üç adam ile işimizi görmüş oluruz.

-Hayır! Orsa etmek, boca etmek için yine tapkûya başkaca adanılar koymalıdır. Bir de yelkenlerin böyle çok kalabalık olmasında fayda yoktur. Rüzgâr altı olan yelkenler, hep rüzgârları alarak önünde bulunan yelkenlerin rüzgârını keserler. Onlar âdeta boş kalırlar.

-Evet ama bu hâl, rüzgârın pupadan geldiği zamanlara mahsustur. Gemi largo hâlinde gider iken (Bu largo vesair yürüyüşlerin ne demek oldukları, Sayyadane Bir Cevalan'ımızda mükemmelen izah olunmuştur.) yelkenler birbirinin rüzgârını pek de kesemezler.

-Pek de kesemezler ise, yine mutlaka bir dereceye kadar keserler. Yelken hususunda ifrata varmak evvelce dahi dediğim veçhile yalnız bir süstür. Yoksa çok yelkenin göreceği işleri az yelken dahi görebilir. Elverir ki yelkenler güzel hesap üzerine yapılmış olsunlar da rüzgârın artmasına eksilmesine göre tebdil olunabilmek için yedekleri de bulunsun.

Hüseyin Basri yeniden zihnine bir şey gelmiş adam gibi davrandı. Dedi ki:

-Vay, yedek yelkenler böyle rüzgârın artmasına eksilmesine göre tebdil olunmak için midir? Ben ise fırtınadan bazıları yırtılır ise değiştirmek için zannediyor idim.

-O da var ya! Fakat rüzgâra göre de yelken tebdiline lüzum vardır. Mesela rüzgâr çok oldu da büyük grandi yelkeninin camedanlarını bağlayıp yelkeni küçülttük. O hâlde floklar ve trinketler ziyade gelerek, geni yelken cihetinden muvazenesini kaybeder. Bunların birtakımını söndürüp sararız ama bu da kifayet etmeyebilir. Her hâlde flokları çıkarıp daha küçüklerini takmaya mecbur oluruz. Onun için Meliketü'l-Bahr'in yalnız büyük yelkeni çifte olup, sair yelkenleri ise birbirinden büyük olmak üzere üç tanedir. Yelkenin çokluğunu süs sayan bazı meraklılar, yalnız bir direkli armalara dahi parçalı parçalı sekiz on yelken açarlar ise de ben, Meliketü'l-Bahr'in armasını bir büyük randa yelkeni, bir kontra randa, bir trinket, bir floka, bir de kontra floka olarak beş yelkenden ibaret tertip eyledim. Bu kadar yelken kâfi ve vafidir. Hatta işte arma planını dahi şöyle tersim eyledim.

Ahmet Metin, işbu yelken planını dahi arkadaşına gösterdi ki, yelkenlerin isimleri zaten pek maruf olduğundan, karilerimiz bu planı

görmeksizin dahi yelkenlerin parçalarını anlayabilirler. Ahmet Metin ise, verdiği tafsilat-ı saire esnasında anlattı ki, bunda bile kontrafloka yelkeni hemen zaittir. Zira rüzgârın hububuna göre ya o yelken trinke-tin veyahut trinket onun rüzgârını kesebilmek mümkündür.

Meliketü'l-Bahr'in teknesi denize indirildikten sonra her tarafında işleyebilecek olan amele teksir olunarak öşüntü suretiyle inşaatın tesri edildiğini bundan evvel haber vermiş idik. Güverte üzerinde ve armada işleyebilecek amele bu veçhile teksir olunduğu gibi salon ve odalarda yorgancılar dahi üşüntü ederek bir yandan dahi tefriş ameliyatı ileriye götürüldü. Ol surette gemi denize indirildikten bir buçuk ay sonra mükemmelen teçhiz dahi edilmiş, bitmiş idi.

Vakıa bundan az bir zaman zarfında dahi itnâ olunabilir idi. Ancak Ahmet Metin, herşeyi müfredatına varıncaya kadar kendisi düşünüp tersim ve tertip eylemek merakında olduğundan, biraz acele edecek olsa pek çok şeyler, kendisi akıl erdirmeksizin yapılabilecekler idi. Ahmet ise, böyle ustaların yapıverdikleri şeyleri kullanmaktan hiçbir lezzet alamaz idi. Herşeyi kendisi bizzat yapıyormuşcasına yaptıracak olur ise yapılan şey, kendi eseri olmak derecesinde kendisine tatlı gelir idi. Hakkı da yok mudur ya? Bir şeyin bihakkın zevkini sürmek, o şeyi takdire vabeste olup, bir şeyi bihakkın takdir edebilmek ise onu bizzat yapabilmek veyahut yine bizzat yapmak derecesinde bir iştirak ile yaptırmak suretinden başka hiçbir şeyle müyesser olamaz.

İşte Meliketü'l-Bahr'in inşaatı çivilerinden yelkenlerine varıncaya kadar hep Ahmet Metin'in bizzat müdahâle ve iştirakıyla yapıldı. Hakikaten de yapılan şeylerin kâffesi, görenlerin aferinine mazhar oldu. Anlayanlar da beğendiler, anlamayanlar da! Hele İstanbul'da ne kadar böyle deniz şeylerinden anlayan ecnebler var ise birkaç defa temasına geldiler. Malumdur ki, Kadıköy'ünde İngilizlerin ufacık bir sandal ve kotra kulüpleri vardır. Bunların azası her defa ziyarete geldiklerinde Ahmet Metin'in gerek maharetine ve gerek ziyaretçiler hakkındaki nezaket ve tefhimatına parmak ısırıyorlar idi. Ahmet'e kendi kulüplerinin azalığını teklif ederek Meliketü'l-Bahr'i dahi kulüplerinin filosu idâdına yazmak istediler ise de Ahmet Metin, kemal-i tevazuyla:

-Ben yarış adamı değilim. Sefinem dahi yarış gemisi değildir. Ben bir seyyahım. Meliketü'l-Bahr dahi seyahat gemisidir. Binaenaleyh hiçbir kulübe mukayyet olmayı, bu tevazuma mütenasip bulamanı, dedi, nazikâne redd-i teklif eyledi ki, asıl sebebi, Osmanlı toprağında, Osmanlı sularında ecnebi namına mensup bir cemiyete iltihakı, hamiyet-i Osmaniyesine mugayir bulması kaziyesi idi. Ahmet Metin elbette bir zaman gelip bizde dahi bu seyahat-i bahriye merak ve hevesi Osmanlıların efkârını şu noktada cem edecektir itikad-ı katiyesinde bulunup kendisi bu işin ilk müteşebbisi olduğunu da görüyor idi ki, şu hâlde Kadıköy kulübüne aza yazılmak, bu büyük yürekli, büyük azimli Osmanlı için bir tenezzül demek idi.

Meliketü'l-Bahr yapıldı, teçhiz olundu, boyandı bitti. Sancak-ı Osmanî'yi küşad meselesi, Ahmet Metin için âdeta bir ıyd-i bahrî hükmünü aldı. Gemide işlemiş olan amelenin, yorgancılara varıncaya kadar kâffesi hazır olmak ve kaptan ve hesap memuru ve lostromo ve dört tayfadan maada, aşçılığa alınan Mehmet Usta ve miçoluk hizmetine tayin olunan Katrina ile hizmetçi Vasiliki dahi mevcut bulunmak üzere Ahmet Metin, Tersane-i Amire'ye mensup birkaç zevatı ve en meraklı ecnebilerden dahi birkaçını davet ederek, dualar, senalar ile Sancak-ı Osmanî'yi küşad ve müteakiben bir de mükemmel ziyafet keşide eyledi.

O zaman mevsim bir şubat mevsimi olup, nasılsa havanın bir müsaade-i fevkaladesine nail oldukları gibi, sefine dahi yine Ayvansaray mukabilinde bulunarak anele ve gemiciler karada merkûz bir çadır altında taam eylediler. Ağır misafirler, Meliketü'l-Bahr'in salonunda ve ikinci derecede olanları güvertede taam eylediler ki, dört metre eni ve yedi metre boyu olan salonda ferah ferah on iki kişi taam edebilmiş oldukları gibi, güvertede dahi supirayın iskele ve sancak taraflarına sekiz kişilik iki uzun sofraya kurulmuş idi. Salondaki sofraya için yine Meliketü'l-Bahr'in kendi sofrası takımları kifayet eylediği hâlde, yalnız güverte sofralarıyla karada taam edenler için bir lokantacıdan sofrası takımları isticar olunmuş idi.

O gün muteberan-ı ecanib, Meliketü'l-Bahr'in provasında dahi hazır bulunmaya arzu gösterdiklerinden Ahmet:

-Bu akşam kotrayı köprülerden geçirip Kurşunlu Mahzen önüne, şamandraya bağlatacağım. Yarın limana kayıt ve tahrir-i muamelesini

icra ettireceğini. Yarın cumartesidir. Ertesi pazar günü dahi Kadıköy'e, Fenerbahçe Limanı'na kadar giderim. Hava müsait olup da lütfen teşrif dahi buyururlar ise şüphe yok ki derecesiz memnun olurum, dediğinde birkaç ziyade meraklı olan İngilizler:

-Hava müsait olmasa dahi bizi hazır bulursunuz, dediler. Bu söz, Ahmet Metin için bir mecburiyet-i katiye teşkil eyledi. Demek oldu ki, hava müsait olsa da olmasa da, İngilizler denize çıkmaya cesaret aldıkları surette kendisi dahi çıkacaktır. Bu söz üzerine kavil ve karar edilerek akşam üzeri misafirler dağıldılar.

Ahmet Metin, ilk defa olmak üzere bu akşam teknil arkadaşlarıyla beraber kotrada beytuted edecek idi. Onun için hariçten bir de mevlidhan efendi tedarik etmiş idi. Fakat bu efendiden başka hariçten kimisenin bulunmamasını arzu ederek, cemaatle akşam namazını kıldılar ve badehu taam ederek yatsı namazını da kıldıklarını müteakip menkıbe-i viladet-i Ahmedîye'yi okutturup teşnif-i âzân ve tenvir-i kulûp eylediler. O gece Ahmet Metin kendi yatak odasına ve Hüseyin Basri dahi kendi odasına çekildikleri zaman, koca Ahmet nısf-ı leyle kadar uyumayıp bir Yasin ve bir İnna Fetahna ve bir er-Rahman ve bir Tebareke ve bir Amme ile yedi sureleri tilavet eyledi. Zira bu genç adam hem gayet feylesof, hem de Hak Taala Hazretleri'ne ve zat-ı akdes-i risalet-penahiye gayet mümin ve mutekid bir adam idi. Hikmeti, hikmet-i İslamiye olup aşk-ı Muhammedî, feyz-i Muhammedî dil ü canını nurlara gark eyleyen füyuzat-ı Rahmaniye'den idiler.

Unutmayalım ki Ahmet Metin bu ibadette ve Hüseyin Basri bundan haberdar olmadığı cihetle hâb ve rahatta iken, Ömer Kaptan, üç nefer tayfalarını sandala bindirerek kotraya bağlatıp cisreyn arasından geçirmekte idi. Zira geceleri köprülerden Haliç'e girip, Haliç'ten çıkacak olan gemiler için saatler muayyen olup o saatleri geçirmeye gelemmez. İmdi sabah olup da Ahmet ve Hüseyin gözlerini açtıkları zaman kendilerini Galata'da Kurşunlu Mahzen yani liman riyaset-i âliyesi dairesinin önünde buldular.

O gün, liman dairesince Meliketü'l-Bahr'in sefain-i Osmaniye defterine kaydı, muamele-i resmîyesi ifa olunup biterek hafifçe bir poyraz rüzgârıyla ilk defa olarak Sarayburnu'ndan dolaşıp Kadıköy'e doğru yol verdiler ki Ahmet Metin'in şu saatte hisseylediği bahtiyarlı-

ğın derecesini ne kendisi ve ne de ihtimal ki sair hiçbir ferd-i benibeşer hissetmiş değildirler. Bütün deryalara kendisi malik olmuş bulunmak derecelerinde müftehirane bir bahtiyarlık ki, bunu bihakkın tasvirden kalem dahi âcizdir.

Ömer Kaptan ve Süreyya Efendi, Kadıköy açıklarında birkaç parakete atarak şu rüzgâr ile Meliketü'l-Bahr'in saatte altı mîl yol aldığı-nı hesap ettiler. Ömer Kaptan dedi ki:

-Bu kadar enli olan bir gemiye göre bu kadar hafif bir rüzgârda şu sürat yine şaşılacak süratlerdendir.

Hüseyin Basri: Eğer tam rüzgârını bulsa ne kadar yol alır idi?

Ahmet Metin: Açabileceğimiz yelkene göredir.

Hüseyin: Hani ya şu tam yelkenleri açarak “Artık bundan ziyade-sine tahammül yoktur.” denildiği zaman?

Ömer: Pupadan olursa ne kadar rüzgâr olsa, tamam yelken açabi-liriz. Bu tekneye ne olur?

Süreyya: Pruvadan bile olsa! Bu kadar enli, bu kadar safralı bir gemi neden korkar?

Hüseyin: Elhasıl, sizce geminin son süratini saatte kaç mil diye tahmin edebilirsiniz?

Süreyya: On iki mil!

Ömer Kaptan: On üç, on dört mil bile!

Hüseyin: On üç mil ha? Vallahi âla! Olur olmaz vapurlarda bulu-namayacak bir sürat!

Ömer: Yelken gemileri için sürat hesabı, ikisi birbirine mûsavi olan tekne ve yelkenlere göredir, o zaman hangisi daha ziyade gider ise o gemiye “yollu” denilir. Bu mukayeseden başka yelken gemisinin yolunu tayin abestir. Fakat böyle yirmi bir arşın boyu ve yedi arşın eni olan bir gemi için şu havada şu sürat herhâlde fevkaladedir.

Ahmet: Su hatları ona göre resmölunmuştur da onun için.

Vakıa, Meliketü'l-Bahr'in vücudu güya her tahminden hariç ağır bir vücut imiş gibi denizi öyle yarıp gidiyor idi ki, sağ ve sol tarafla-

rından deniz yarıntılarının peyda eyledikleri dalgalar, âdeta bir vapur dalgası gibi piyade kayıklarına, sandallara raksettiriyor idi.

Fener Bahçesi'nden içeriye girerek Kalamış önüne demir bıraktılar. Bu ilk tecrübeye Ahmet Metin yalnız gemisini değil, gemicilerini de tecrübe ediyor idi. Kontraranda yelkeni için birkaç defa gemicileri kolonaya tırmandırıp ta oka kadar çıkartmış ve herifler hakikaten örümcek gibi bir suhuletle çıkabilmiş idiler. Malum a, kotralarda direğe çıkmak için ipten merdiven olmayıp büyük yelkeni kolonaya rapteden halkalara basarak tırmana tumana çıkınak lazımı gelir. Bu suuda, suhuletle muvaffak olmak dahi her gemicinin kârı değildir.

O akşam, Kadıköylü İngilizlerden birisi, diğer arkadaşları tarafından mebus olarak Meliketü'l-Bahr'e gelip Ahmet Metin ile arkadaşı Hüseyin Basri'yi ve geminin kaptanı ile hesap memurunu, Kalamış'da yeni peyda olan lokantalardan birisine akşam taamına davet eyledi. Meğer Kadıköyü kulübü arifane ile Ahmet Metin'e bir ziyafet çekmeye karar vermişler. Bizimkiler pek mükenmel olarak giyindikleri hâlde ziyafet mahalline vardılar.

Evet! "Pek mükenmel olarak giyindikleri hâlde!" Zira her hile göre bir nevi giyinmek vardır ki bu, merak-ı bahrîye düçar olanlar için o telebbüs usulüne fevkalhad riayet lazımdır. Bu defa gittikleri şey bir suare demek olup dört arkadaşın dördü dahi suareye mahsus kıyafete girmişler idi. On iki kadar erkek, Avrupalılar meyânında sekiz dokuz dahi kadın bulunup evvelce Ahmet Metin'in ziyafetinde bulunmuş olanlar, henüz yekdiğerine taktim edilmemiş bulunanları prezante eylediler. Sofra pek şetaretli olduğu gibi, sofradan sonra müzika ve teganni ve hatta raks dahi icra olunarak, İngilizler ekseriya bu misilli içtimalarda pek külfetli davranırlar iken, bizim Kadıköylü İngilizler, Şark'ın teklifsizliğine epeyce alışmış oldukları gibi Ahmet Metin ve rüfekasının da def-i mahcubiyetleri ve husul-i hoşnudîleri için biraz daha müsaadelice davranmışlar idi.

Tasmim olunan seyahate henüz başlamazdan daha İstanbul'da iken mücerret meslek edindikleri gemiciliğin kendilerini bu veçhile cümle-i ahaddan temyiz etmiş olmasına ve böyle eğlencelere nail eylesine gerek Ahmet ve gerek Hüseyin dikkat ederek daha şimdiden kendilerini beyne'l-beşer mümtaz bahrîyun seyyahîninden addetmeye

ve o hâle mahsus olan hislerle mütehassis olarak lezzet bulmaya başlamışlar idi.

O gece müfarakatları esnasında, ehibbayı, yarın icra olunacak büyücek provaya dahi davet eylediler. Filvaki ertesi gün bu büyücek prova dahi mükemmel bir safa-yı bahrî suretinde icra olundu. Bu defa Ahmet Metin, yalnız gemisini, gemicilerini değil, aşçısını, sofracısını da tecrübe eyliyor idi. Kadın erkek on dört kişi misafir gelip, bunların ekl ve şurblarınca hiçbir kusur vuku bulmaksızın ikramı ve riayetlerine muvaffak oldular.

Hayır! “Hiçbir kusursuz” değil. Bir kusur bulundu. O ise salonda bir de piyano bulunmaması oldu. Ahmet Metin dedi ki:

-Eğer cidden emin olsam ki sefinemin bundan başka kusuru yoktur, kendini bahtiyar bilerek yarından tezi yok şuraya, yani merdiven boşluğunun sol tarafına bir de piyano koyar idim.

Cemaat, bilittifak hükmeylediler ki, Meliketü'l-Bahr'in hiçbir kusuru yoktur. Hatta salonda bir piyano bulundurulması dahi derununda kadın bulunan bir gemi için lazım addolunabilse de, esna-yı seyahatte kadın bulunmayacak olduktan sonra, bu lüzum dahi katiyet kespedemez. Lakin Ahmet Metin kendisi epeyce piyanist olduğu için bu noksanı da ikmale katiyen karar verdi.

O gün Hanri Boloer Adası'na kadar gidilip Marmara üzerinde epeyce de müsait bir hava ile Meliketü'l-Bahr ber-hava olurcasına cevalanlar yaptı. Kalben pek ziyade memnun olmadık kimse kalmadı. Akşam gurub u şemsten biraz evvelce yine Fenerbahçe Limanı'na gelip demir bıraktılar.

Ahmet Metin, asıl tamam tecrübeyi yapmak için İzmit'e kadar bir küçük seyahat yapmayı kararlaştırmış olduğundan bu seyahat için dahi ertesi gün demir kaldırılacak idiyse de o akşam gurub u şemsten sonra Kadıköy telgraf müvezzilerinden birisi sandal ile Meliketü'l-Bahr'e yanaşarak Hüseyin Basri'ye bir telgraf getirdi ve bu telgrafın ... Paşa tarafından çekilerek meali dahi yarın için mutlaka ve behemehâl kendisini görmesi enrinden ibaret bulunduğu anlaşıldı ki, bu yüzden hasıl olan merak halledilmeyince İzmit'e dahi gidilemeyeceği derkâr idi.

Bir Eski Aşına

Meliketü'l-Bahr'in daha ilk tecrübesinde Ahmet Metin'in kendisi ziyafetler vermek ve kendine verilen ziyafetlere icabet göstermek suretinde yeni girmiş olduğu maişet âlemi, karilerimizin nazar-ı ehemmiyetlerini celp etmiştir ya? “Bir değirmendir yapıldı dönüyor, ama suyu nereden geliyor?” denilse becadır. Zira ziyafetler haydi daimî olmasınlar ama ya bu kadar halkın masrafı?

Vakıa, Ahmet Metin zengindir. Hem de pek zengindir. Ancak şöyle bir kotra masrafı dahi, zenginlerin bile nazar-ı ehemmiyetlerini celbe sezadır. Kotranın teknil mesarif-i inşaiye ve techiziyesi üç bin sekiz yüz liraya balığ olmuş idi. Bu masraf bir kere verilir gider. Ondan sonra mesarif-i daime gelir ki Ömer Kaptan on beş ve oğlu Süreyya sekiz ve lostrono Hacı Çavuş dört ve üç nefer gemiciler üçer ve aşçı ile miço ve hizmetçi ikişer lira ki, ayda cem'an yekûn kırk iki lira maaş! Birbiri üzerine bunlar günde beşer kuruş yiyeceklerinden, ayda on beş lira kadar da bunların mesarif-i ekliyesi, işte size ayda elli yedi altmış lira bir masraf ki, tenezzüh-i bahrî için bu kadar masraf, olur olmaz zenginlerin bile bilâ-mulahaza ve lâ-hesap göze aldıramayacakları derkârdır.

Ancak Ahmet Metin, hesabını bilmez bir adam da değildir. Bu mesarifi, hesabına pek de muvafık bulmuştur. Hatta bu altmış liraya zamimeten ayda yalnız kendisi için de kırk lira hesap ederek, kotranın bütçesini ayda yüz liraya balığ eylemiştir. Yüz liraya mı? ...

Evet! Bundan başka da hiçbir masrafı olamayacağı için, bu masraf kendi bütçesine tamamı tamamına muvafık gelmiştir. Zira iki hemşiresi kocada olup validesi dahi ekser evkatını hanesinde geçirmeye başladığından Ahmet Metin yalnız bir ihtiyar dâyesi için koca bir konak idaresini hiç de taht-ı mecburiyette görmemiştir. Zaten dâyesi hemşirelerinin de valideleri gibi bir hüküm peyda etmiş olduğundan Ahmet Metin kotra hesabını yürüttüğü zaman konağı mefruşatıyla beraber kiraya vermek suretiyle feshetmeyi de hesabına ithal eylemiş idi. Konakta dahi hizmetçi, aşçı ayvaz olarak halk bundan eksik olmayıp misafirsiz gece dahi geçmiyor idi. Her ay yüz yirmi ile yüz elli arasında olan mesarife nazaran bizim Ahmet Metin için yüz liralık bir kotra masrafı fahiş görünmek şöyle dursun ehven bile görünmekte idi.

Âkil olanlar işte zengin dahi olsalar yine eğlencelerini, maiyetlerini bu suretle düşünürler, hesap ederler. Vakıa denilebilir ki seyahatin devam eylediği müddet Ahmet'in hesabı doğrudur. Ya İstanbul'a avdet edildikten sonra ne yapacak? Ömrünü gemide geçirecek değil a?

Neden geçirmesin? Ahmet Metin bunu daha etraflı düşünerek kotrayı kendisine bir hane ittihaz edemeyecek olursa bir "sahilhane" pekâlâ ittihaz edebileceğine katiyen hüküm vermiş idi. Hem de nasıl sahilhane? Seyyar! Ahbabı hangi semtte ise oraya gider, demir atar. Kış olsun, yaz olsun istediği kadar zamanı Büyükdere, Tarabya, Yeniköy, Beykoz, İncirköyü, Kandilli, İstinye, Bebek, Arnavutköyü, Kuruçeşme, Üsküdar, Kadıköyü, Hâliç'in her tarafı, Bakırköyü, Heybeli, Büyükada'lar, Kartal, Pendik gibi aliyü'l-âla demir yatakları olan yerlerin birisinde geçirebilir. İki yatak odası, kocaman bir salon, yalnız kendine mahsus demektir ki bir konakta da bir efendinin hissesine ancak bu kadar yer düşebilir. Bir aşçı, iki hizmetçi yalnız bir efendiye kâfi ve vafidir. Kaptan ve hesap memuru ve üç tayfa dahi şu seyyar konağın kapıcı, bekçi, bahçevan vesairesi makamında kalırlar. Bir yere gider ise tayfalardan birini uşak diye yanına alabilir. Sanki bizim ahşap binaların metanetleri böyle mükenimel yapılmış bir kotradan ziyade midir? Şedaid-i hevaiyeye karşı Melikatü'l-Bahr'in güzel yapılmış gerek kışlık gerek yazlık hane ve sahilhanelerden daha metin, daha rabıtalıdır.

Asıl ikametgâhı kotra olduğu hâlde istediği vakit hemşirelerinin hanesine gidebileceği gibi ahbabının hanelerine de misafirliğe gidebilir. Beyoğlu'nda bulunacağı akşamlar için birinci derecelerdeki muntazam hotellerde oda turmak mümkün. Kotrada dahi kendisi de misafir kabul edebilir. Hüseyin Basri'nin kamarası karılı kocalı bir misafiri barındırabileceğinden nöbetle hemşireleri bile gelebilecekleri gibi salonda dahi kılavuz için olan yatak daimi bir misafir yatağı hükmünde olsun. "Gönüller ferah olsun efendim", yok mu ya? İcap eder ise lostromo ve hatta kaptan ve hesap memuru bile başta gemiciler konağına gönderilebileceğinden salonda dört misafir ve şayet ortaya alaturka yatak yapılacak olursa daha ziyadesi bile yatırılabilir. Hem uzun uzadıya İstanbul'da kalındıkça Ömer Kaptan ve oğlu Süreyya'nın sülüs maaşlarıyla memleketlerine sılacı gönderilmeleri dahi üç sene için mün'akit olan mukaveleleri iktizasındandır.

Elhasıl Meliketü'l-Bahr Ahmet Metin için badema hane olacak bir sefine olmak üzere yapılmıştır. Onun içindir ki bir hanenin en mühim levazımından olan şey hamam olmasıyla kotraya hâline göre bir de güzel hamam ilave olunmuştur.

Meliketü'l-Bahr'in erkânıyla biraz muarefe peyda eylemiş idik. Burada itası lazım olan bazı izahatı da vermeliyiz. Bunlardan birisi epeyce de tuhaftır:

Aşçının adı Mehmet Usta olduğunu haber vermiş mi idik bilmem. Vermemiş idiysek tekrar edelim: Aşçının ismi Mehmet Usta'dır. Fakat üç tayfanın üçünün de ismi Mehmet idi. Şu gemide dört Mehmet cem' olmuşlar idi. Bu hâlde "Mehmet" diye nida olunacak olsa dördü birden cevap verecek olduğundan şu uygunsuzluğu men için tayfaları lakaplarıyla çağımaya karar verildi. Zaten yiğit lakabıyla anılmaz mı ya? Tayfaların birisine Saitoğlu ve diğerine Kulaksız ve birine de Kurt Kurnaz diyorlar idi. Gemide isimleri böyle kalmaya karar verildi.

Gemi adamları içinde en ziyade calib-i nazar-ı ehemmiyet olanlardan birisi lostromo Hacı Çavuş'tur. Kırk beşlik bir adam olup vücudu çelik gibi sağlam ise de saçları âdeta ağarmış olduğu gibi bıyıkları da kırarmıştır. Lakin çok gezmiş, çok vukuat görmüş adamdır. Londra'da yapılan zırhlı sefine-i hümayunları getirmeye giden asker ile daima beraber gitmiş ve binaenaleyh üç beş defa Avrupa'yı görerek orada beylik gemileri gezerek onların nezafet-i bahriyelerine tanamıyla vâkıf olmuştur. Bizim gemicilerimizin en büyük noksanı "Gemici olanlarda temizlik aranmaz." itikadında bulunmaları kaziyesi olduğu hâlde Hacı Çavuş "Asıl temizlik gemicilere mahsustur." hükmünü kafacığına pekâlâ yerleştirmiştir. Bir de kereste ve kömür nakleden yelkenli gemilerde uzun uzadıya hizmet ederek pek mahir bir yelkenci olmuştur. Şap Denizi'nde, Basra Körfezi'nde, Hint sularında da gezmiştir. Karadeniz onun için bir içini su hükmünü almış olup Akdeniz'de dahi kendi memleketi dâhilinde gezer gibi gezer. Hacılığı dahi işte Şap Denizi seferlerinden birisinde iken Cidde önünde bulundukları zaman kazanmıştır. Gayet cesurdur. Fakat atak değil hâlidir. Zaten şecaatin en büyük mukteziyatından birisi de hildir. Öyle atak, densiz adamlar cesur değil arsız addolunurlar. Cesur adam için hiddet ve gazap dahi müstebattır. Zira âsâr-ı gazabı fiilen göstermeye kendisini her zaman

muktedir gördüğünden öyle sövüp saymak nev'inden hiddetler bunlarda görünmezler.

Bizim Hacı Çavuş bilakis tuhaf sözlü, neşeli bir adamdır da yalnız yüzü gülmez. Fakat icabına göre söylediği sözler, işitenleri pek güldürdüğü gibi kendisi dahi sözlerine gülündüğü zaman hoşlanır. Biraz da derviş-mizaç ve kalender-meşreptir. Öyle illet-i taassuba düşer olanlardan bulunmayıp maddeten ziyarı olmayan ufak tefek şeyleri hoş görür. Tokgözlüdür, cömerttir, merttir. Arkadaş uğruna can feda eder. Hele efendisi uğruna...

Hesap memuru Süreyya dahi hikâyemizce calib-i ehemmiyet bir adam ise de henüz genç ve hadde-i tecrübeden geçirilmemiş olduğu cihetle ne olduğu kimse nezdinde taayyün etmemiştir ki bir hüküm verilebilsin. Yirmi altı yirmi yedi yaşında bir adam ama bu ömrünün hemen kâffesini tahsilde geçirmiş olduğundan daha başlı başına bir adam olmamıştır ki mahiyeti anlaşılabilir. Yalnız zekâsı, cesareti nasiye-i hâlimden nümayan oluyor. Pederi vakıa:

-Ahlakı iyidir. Zamanenin çocukları bundan ziyade babaya itaatli olmazlar, diyor ama yalnız babaya itaat ahlakın iyi olmasına delalet eder mi?

Süreyya'ya nispetle hizmetçi Vasiliki daha ziyade şayeste-i ehemmiyettir. Yirmi nihayet yirmi bir yaşlarında bir Rum kıızı. Epeyce de güzeldir. Uzunca boyu, ince belli kendisine fidan gibi bir letafet verir. Çehre züğürdü de değildir. Beyzi çehre üzerinde koyu elâ gözler zekâvet ve hatta biraz da şeytanet ziyaları saçar. Esmerce tenli ve kıvrıkcık kaşlıdır. Koyu kestane renkli mebzul saçları dahi bu çehreye epeyce yakışık alır. İrice ağızlı, kalınca dudaklı ise de dudaklarında tebessüm nadir değildir. "Güzel" sıfatı çok görülse bile "şirin" sıfatı az görülecek tazelerdendir. Giydiğini kendisine pek yaraştırır. Zaten zavallı ne giyecek? Siyah lahorakîden bir fistan değil mi? Onun da üzerine bir beyaz brustelâ koyacak. Başına hiçbir şey koymayıp yalnız bir siyah fistan ve beyaz bir destlen ile giyinmiş bulunacak ki bunları da kendisine yaraştırabilmesi gustolu bir kız olduğuna delalet eder. Ya ne kadar hamarat! Hem bu kız Ahmet Metin'in bilküllüye acemisi de değildir. İki buçuk senedir konakta validesinin taht-ı terbiyesinde ve beyefendinin hizmetinde olup efendisinin ahlakını, tabiatını pek güzel almıştır. Dünya

dârında hiçbir kimsesi olmayıp hiçbir para, aylık almayarak aylıklarını efendisinde biriktirir. Parası çoğalır ise kocaya verilecek. Hatta bunu efendisi de biliyor, “biliyor” değil, asıl o iltizam ediyor. Şu kadar ki:

-Seni kocaya vereceğim, dediği zaman öyle kocaya vermeye baştan defetmek hükmünü de vermeyip:

-Vereceğim ama Vasiliki, sana koca olacak adam dahi senin kadriğini bilerek, sana güzel bakabilecek adamlardan olmalıdır. Yoksa seni her olur olmaz çapkına hırpalatamam, mülahazalarını da ilave eder idi.

Hırpalatamaz zahir! Hüsn-i muameleye Vasiliki kadar layık olan bir kız Ahmet Metin kadar da kıymetşinas bir adam elinde bulunur ise o efendi, o hizmetkârı kimseye hırpalatamaz. Muçoluk hizmetine alınan Katrina, yeni alınmış bir İtalyan karısı idi. Kırkını mütecaviz olup kendi rivayetine göre vaktiyle Milano’da bir tiyatroda aktrisleri giydirmek hizmetinde bulunur imiş de bazı kere koristler, dansözler ile senaya dahi çıkarılır ve o zamanlar erbab-ı temaşa kendisine de tahvil-i durbîn-i ehemmiyet eyler imiş. Lakin her hâlde kazandığı para ile müreffehen geçinemediğinden gemilerde hizmetçiliğe girmiş ki aylık her ne kadar az ise de yemek, içmek bedava olduğundan ve para sarfolunacak yer bulanamayacağından o yolda beş on para kazanmayı hesaplata terk-i sanat etmiş. Ahmet Metin’den evvel bir İtalya barkosunda imiş. Maaşı on beş franktan ibaret olduğu ve Ahmet iki lira yani kırk beş frank verdiği için maalmemnuniye buraya gelmiş.

Hüseyin Basri’nin ... Paşa hazretlerinden aldığı telgrafname üzerine onunla görüşmeye gitmesi, İzmit seferine ve o yolda büyük provanın icrasına mâni olduğunu haber vermiş idik. Bu teahhur tamam iki gün devam eyledi. Hüseyin’in iki gün hiçbir eseri zuhur etmemesi, Ahmet Metin’in epeyce canını sıktıysa da sebeb-i teaahhur elbette pek mühim bir şey olmasa Hüseyin’in böyle bir uygunsuzluğu mümkün değil kabul edemeyeceğini bildiğinden yine sabır ve matenet gösterdi. O günlerde dahi kotraya bir de piyano yerleştirerek Adalar ile Kartal arasındaki kanalda tecrübeler yaparak bazı gemisine gelen yerli yabancı misafirler ile eğlendi. Hatta bu defa yerli misafirler yabancılardan ziyade idi. Zira Meliketü’l-Bahr yapılıp iken ziyaretine gelenler bitti-

ği ve tecrübeler icra olunduğu haberini gazetelerde okumaları üzerine tamamını da görmeye ve tecrübelerde bulunmaya geliyorlar idi ki esna-yı tecrübede Ahmet Metin'in yelkende hiçbir tehlike olamayacağı hakkında bunlara verdiği haberleri daha güzel tefekkür ve telakki ediyorlar idi.

Bir de gaybubetinin üçüncü günü Hüseyin Basri çıkageldi. Ama hâl ve tavır diğer-gün. Ahmet Metin merak ederek:

-Ne oldunuz be arkadaş, sualini irad eylediği zaman Hüseyin birden bire cevap veremedi. Hâl ve tavrı büyük bir tereddüt ve mahcubiyet tasvir ediyor idi. Ahmet'in merakına biraz da korku karıştı. Ne oldu ise bilâ-perva söylemesini rica etmekle Hüseyin özürler dileyerek dedi ki:

-Birader ... Paşa hazretleri pek çok iyiliğini gördüğüm bir adamdır. Bizdeki fakr u zaruret malum ya. Talebeliğim zamanında pek çok avatıfına nail olmuş idim. Zira oğlu ile sınıf arkadaşı idik. Oğlu biraz haylaz olduğu için müzakerecisi hizmetini görür idim de pederi dahi buna mukabil beni görür gözetir idi.

-Ey?

-Şimdi oğlunu ikmal-i tahsil için Paris'e gönderecek imiş.

-Anladın, anladım. O haylaza mentorluk etmek için sizi de beraber göndermek istiyor değil mi?

-Evet ama mânilerimi dahi anlattım.

-Manileriniz dahi bizimle beraber olan sefer, değil mi?

-Öyle ya! Bunca vakittir gündüz hayalimden, gece rüyamdan çıkmayan sefer.

-Ey, bu mânilerinize ne dedi?

-Bu seyahatin de ehemmiyetini inkâr etmedi. Çünkü kendisi yeni kafada bir adamdır, askerdir.

-Evet, askerlerin hemen kâffesi yeni kafadadır. Çünkü böyle feyz alanları hep mekteplidirler.

-Bu seyahatin dahi benim için tezyid-i kemalat edecek şeylerden olacağını teslim eyledi ise de oğlu ile beraber üç sene Paris'te kalacak

olur da ikmal-i malumat eyler isem bunun da ehemmiyeti inkâr olunamayacağını söyledi. Kâffe-i mesarif ondan olduktan maada ayda yüz frank dahi cep harçlığı! İki yüz frank harçlık da oğluna verecek.

Ahmet Metin, biraz düşünmeye vardı. Hem düşünüyor hem de diyor idi ki:

-Mademki oğluna “haylaz” dediniz, bu iş asıl sizin için nafi olacak. Osmanlılık hesabına bir adam daha kazanmış olacağız.

-Vay, siz de bu teklifi nafi görüyorsunuz ha.

-Ona şüphe mi var? Öyle bir tesadüf olmasa siz bu inayete nereden nail olacaksınız?

-Şimdi benim yerimde siz olsanız bu seferi mi tercih edersiniz yoksa Paris’te ikmal-i tahsili mi? Zira size dosdoğrusunu söyleyeyim ki ben ... Paşa Hazretlerine tercihi size bırakacağımı söyledim. Başka bir cevap vermedim.

-Şüphe yok ki Paris’te! Zira böyle bir seferi ne zaman olsa yapabilirsiniz, hele Paris’te tahsili itman eyledikten sonra bu yoldaki seferlere çıkacak olursanız daha büyük istifade edersiniz. Geçen gün bilmünasebe size demiş idim ki George Gusar gibi bir adam ile birkaç sene görüşmeye, konuşmaya muhtaçsınız. İşte Paris’te ikmal-i tahsil edince bu ihtiyaçtan da vareste olursunuz.

-Ciddi mi söylüyorsunuz, Allah’ı severseniz?

-Sizin kemalatınıza taalluk eden bu kadar mühim bir işe latife, yalan filan sığar mı? Bu işler namertliğe, kancıklığa gelir mi?

Hüseyin Basri dahi Ahmet Metin’i tanımış olduğundan “namertlik” ve “kancıklık” sözleri Ahmet’in ağzından çıkar çıkmaz sözlerinin ciddiyetine şüphesi kalmamış idi. Demişti ki:

-Çok şey! ... Paşa Hazretleri de sizin için bu itikatte idi. “Sen Ahmet Metin Beyefendiye söyle, bak nasıl o da benim reyimi tastik eder.” demiş idi.

-Hesap böyle gösteriyor. Doğru olan şeye kimin başka türlü ne diyebilmesi kabil olur? Yine rey sizindir.

-Bilfarz ben de Paris’i tercih edecek olursam darılmaz mısınız?

-Acayip! Size darılmaya ne hakkım vardır? Dostunuz olmak sıfatıyla sevinirim bile.

-Ama siz seyahatinizde yalnız kalırsınız.

-Ben zaten seyahat tertibatını yalnız olmak hesabı üzerine yürütmüş değil mi idim? Kimseyi refakate kabul etmiyorum değil mi idim? Yine yalnızca seyahat ederim. Yalnız yatak odanın böldürmüş olduğundan ibaret bir fark kalır ki oraya da Ömer Kaptan'ı yatırırveririm.

Hüseyin Basri sükûta vardı. Ahmet Metin dahi ona bakarak sükûta varmış idi. Bir hayli zaman iki arkadaş sükût hâlinde bulunduktan sonra yine Ahmet Metin'in Paris'te ikmal-i tahsil imkânı her hâlde bir seyahata müreccah görüleceğini tekrar etmesiyle Hüseyin Basri dahi bir ciheti tercihe karar verdi. Dedi ki:

-Öyle ise bana müsaade buyurunuz da gideyim ... Paşa Hazretlerine bu cevabınızı tebliğ edeyim. Her hâlde bu sefer vukua gelemedi ise de yine benim için bir sefer-i mesut olduğunu gösterdi. Çünkü sizin gibi bir dosta, bir efendiye beni malik eyledi.

-“Efendi” mi? Onu kabul edemem. Sonra siz de benim benden olursunuz. “Dost” dediğiniz kâfidir. Eğer beni kendinize dost addeyor iseniz bana bundan büyük inayet olamaz. Zira ben de sizi dost addetmiş olduğundan hükmümü yanlış çıkmanmış olur.

-Hay hay! Öyle bir dost ki sizin için Paris seferi gibi bana hakikaten bir nimet-i fevkalade olan şeyi dahi fedaya hazırım. Elden başka ne gelir ki feda edeyim.

-Paris zuhuratını hiçbir şey için feda etmemenizi dostane rica ederim.

Elhasıl iki arkadaş ikisi de memnun oldukları hâlde ayrılmaya karar verdiler. Hüseyin Basri Ahmet'in azimet edeceği gün hem veda hem teşyie geleceğini vaat eyledi ise de bu vaat ifa olunamadı. Ama sebebi Hüseyin'in vefasızlığı değil idi. Belki Ahmet Metin İzmit'e kadar icrasını tasamınüm eyleniş olduğu büyük tecrübeyi ifadan sonra artık İstanbul'a dönmeyip Akdeniz seferine hemen oradan başlanmış olduğu için Hüseyin'e veda ve teşyi imkânı dahi kalmamış idi.

Ahmet **Metin**'in İzmit'ten yola revan oluvermesi zahir-i hâlde tesadüfî gibi bir şey olmuş idiyse de hakikat-i hâlde o da az çok bir hesap üzerine vukua gelmiştir. Tesadüfî gibi olması İzmit'te Petraki namında bir kılavuz buluvermesi meselesinden neşet eylemiştir.

Bu Petraki altmış yaşında kadar bir ihtiyar kılavuzdur ki Midilli ahalisinden olup fakat hizmet eylemekte bulunduğu bir Sakız kayığı ve portakal hanıulesi ile İstanbul'a gelir iken Marmara Adası civarında kayıkları batmış ve kendisi bin bela ile karadan İzmit'e düşerek fakr-ı hâli hasebiyle memleketine de dönememiş. Ahmet **Metin**'in Akdeniz'e doğru gezmeye çıkacağını gemicilerinden haber alması üzerine eğer kendisini meccanen Midilli'ye kadar götürürse ise o dahi meccanen oraya kadar kılavuzluk edeceği beyanıyla teklif-i hizmet eyledikte Ahmet **Metin** biçare adamcağızın pejmürdegî-i hâline nazaran:

-İyi ama Barba Petraki, sen pek kılıksız bir adamsın. Ben ise her şeyden evvel temizlik merakındayım, deyince tuhaf ihtiyar:

-Efendim, kılıksızlığım fukaralığımdandır. Siz dahi temizlik sever bir efendi iseniz yanınızdaki başka adamlar gibi benim de üstümü başımı temizleyiniz de bakınız ben de şu ihtiyarlığım ile beraber ne temiz bir kılavuz olurum, demiş idi. Bunun üzerine Ahmet **Metin**:

-O da olur ama bakalım senin kılavuzluğun o kadar değerli bir şey midir, deyince Petraki eliyle kurumuş göğsü üzerine vurarak:

-Deneyiniz efendim deniyiz! On bir yaşımdan beri bu denizler üzerindeyim, demiş idi ki ihtiyarın "Deneyiniz!" demesi, "İmtihan ediniz." demek olduğundan Ahmet **Metin** imtihana başlamış idi.

Bir kılavuz nasıl imtihan olunur? Ahval-i bahriyeye vâkıf olmayanlar bunu bilememekte mazurdur. Fakat Ahmet **Metin** bilir idi. Hemen eline bir deniz haritası ve bir Portolan atlası alıp birkaç sevahil ve limanın isimlerini ihbar ile oralardaki taş döküntülerini, sığırları, akıntıları, anafoları hangi noktalarda bulunur ise hangi taraflardan hangi fenerlerin görülebileceklerini ve limanların nerelerinden girilip nerelelerine demir atılacağını ve filan limandan filan limana gidilir iken filanca rüzgâr ile bir bora, bir fırtına zuhur edecek olsa filanca yerde bulunduğu göre kaçıp iltica edilecek nereleri bulunduğunu, vesaireyi sordu ki ihtiyar Petraki bunlara mükemmelen cevaplar verdikten maada daha sair birçok izahatla dahi meseleyi tevsi eyliyor idi.

Bir kılavuz nedir, bilir misiniz? Hani ya, mahfuzatı pek çok olan adama “ayaklı kütüphane” denilmez mi? Bir kılavuz dahi âdeta bir canlı haritadır, bir zî-hayat Portolan’dır, bir mükemmel seyahil-nüma atlasıdır. Zaten bunlar mevcut olmadığı zamanlarda bunların yerlerini kılavuzlar doldurdıkları gibi hâlâ dahi bunların en mükemmelleri yapılmış iken bile yine kılavuzlara olan ihtiyaç bertaraf olmamıştır.

İmdi Ahmet Metin, İzmit’ten İstanbul’a gelse idi cümleden ziyade bir kılavuz bulmak için gelecek iken onu İzmit’te bulunca artık İstanbul’a gelmesine lüzum kalır mı? Fakat Akdeniz seferine İzmit’ten başlaması için iş yalnız bu tesadüften de ibaret değil idi. Bir de hesap bulunduğunu haber vermiş idik. O hesap ise İstanbul’da icrası tabî ve zarurî olan veda ve teşyi merasiminden kurtulmak hesabı idi. Ahmet Metin vakıa metanet-i kalbiye erbabından ise de valide ve hemşire gibi zevi’l-akrabadan değil a, sevgilice dostlarından ayrılmak hususunda her hâlde kalbinde bir zaaf buluyor idi. Hele Hüseyin Basri ile edeceği veda daha ziyade kendisini müteessir edecek idi. Zira Hüseyin Basri’yi kendisine arkadaş olabilmeye pek salih bir adam olmak üzere telakki ve kabul etmiş olduğu hâlde onun da bir özü çıkmış olması bizim koca Metin’i pek ziyade müteessir eylemiş idi. Ama gazubane bir teessür değil. Ez dil ü can teslim etmiş idi ki Hüseyin için Paris’te ikmal-i tahsile gitmek her hâlde daha nafi ve her şeye müreccahtır. Meliketü’l-Bahr’in karantina patentisini dahi alarak İzmit Limanı’ndan hareket eylediği gün 1290 şü kadarıncı sene-i hicriyesi şubat mahının tamamı yirmi sekizinci, yani son günü idi. Aksi gibi bir Batı rüzgârıyla yola çıktılar ki körfezden dışarıya çıkıncaya kadar volta vurmaya mecbur idiler. Genidekilerin cümlesinin yüzleri gülmekte idi. Fakat cümleden ziyade güler yüz dahi Vasiliki’nin yüzü idi. Sebebi de var idi. “Sebebi” değil, esbabı!

Evvela daha Fener Bahçesi’nde demirli bulundukları bir gün Ahmet Metin İstanbul’dan gelmiş olan bir büyük mukavva kutuyu salona koyarak Vasiliki’ye:

-Gel bakalım, şu kutuyu açalım, içinden neler çıkacak, demiş ve kutu açıldıkta içinden açık koyulu renkler ile fakat sade, güzel yapılmış dört takım kadın libası ve dört çift kadın potini, iskarmini ve güzel boneler (serpuşlar) ve biri açık renkli ve diğeri siyah ve ikisi de

sadece çiçekler ile tezyin olunmuş kadın şapkası ve iki düzine mendil, iki düzine çorap, bir düzine sadesinden eldiven ve on iki tane gayet zarif brustella filan zuhur edip en altından da bir başka büyücek kutu çıkmış idi.

Bu eşya birer birer çıkar iken Ahmet Metin:

-Bu Vasiliki'nin! Bu da Vasiliki'nin, diyor her defasında da Vasiliki sevinç ve istigrapla karışık bir seda çıkarıyor idi. Nihayet hepsi Vasiliki'nin olduğu anlaşılnca kızın hayreti arta arta bir nevi mahcubiyet suretini de mütehavvil oldu. Ahmet Metin:

-Neden öyle yüzün gül gibi kızardı, deyince o zekâvet ile beraber Vasiliki başka söyleyecek bir söz bulamayıp:

-Koca bir madamı techiz edecek eşya, diyebildi. Hele son çıkan kutu dahi açılarak içinden aynasıyla, tıraşıyla, her türlü fırçalarıyla hatta pudrasıyla mudrasıyla bir de kadın tuvaleti levazım-ı mükemmelisi zuhur ediverince Vasiliki utandığından elleriyle yüzünü örttü. O zaman Ahmet Metin gayet ciddi bir tavr-ı merdane takınarak dedi ki:

-Şimdi beni dinle kızım. Kadıköyü'ndeki İngilizlerin hanelerinde öyle hizmetçiler gördüm ki bilmeyenlerin madam zannedecekleri kadar güzel giyinmişlerdir. Biz artık validemin hanesinde değiliz. Hizmetçileri bile daha muntazam giyinmekte olan memleketlere gidiyoruz. Yarından itibaren her gün güzel güzel süslenip öyle temiz, pak hizmet edeceksin, anladın mı?

Vasiliki anladı ama yarından itibaren efendisinin emrini icraya nasıl başlayabilsin? Evvela mahcubiyeti buna mâni olacağı gibi zeki kızcağızın gemi halkının ne diyeceği hakkındaki mülâhazaları da buna mâni oldu. Ahmet Metin'in henüz hiçbir şeyden haberi yok ama gemi halkında birtakım mülâhazat daha şimdiden âsâr-ı mevcudiyetini ortaya koymaya başlanmış ve Vasiliki'nin vukuf ve ıttılâı dairesine kadar bile dâhil olmuş idi. Bu mülâhazalar dahi asıl muçoluk hizmetine alınan Katrina'nın başı altından peyda olmaya başlanmış idi. Zira Katrina hani ya şu eski aktrisler giydiricisi ve eski aktris yamağı olan kadın gemi içinde herkes için birer hizmet-i esasiye bulunduğunu görerek yalnız Vasiliki için ne kameriyaralık ne çamaşırcılık hiçbir şeycilik gibi hiz-

met bulamayıp efendinin hizmet-i hususiyesine mahsus bir hizmetçilik bulmuş idi de kadınların aglebinde mevcudiyeti görülerek binaenaleyh âdeta cibillet-i nisvandandır demeye kadar insanı mecbur edecek olan kıskanıklığını bu yüzden göstermiş idi. Gariptir ki gemi halkının birçoğu da Katrina'nın bu tevcihini tastik ve kabul edivermiş idiler. Hatta Hacı Çavuş'a, Süreyya'ya, Ömer Kaptan'a varıncaya kadar.

Şimdi şöyle bir mülahaza cümlelerin zamirinde yer tutmaya başladığı hâlde Vasiliki bir de yeni gelen eşya ile nasıl tezeyyün eylesin. Hatta o eşyanın vürudu bile Katrina'yı kendi zu'munda teyit eyleyerek:

-Vasiliki! Sen bu gemide ne hizmette bulunduğunu gerçekten bilmiyor idin ise işte efendinin bu hediyeleri sana ne olduğunu apaşikâre öğretiyorlar. Bundan sonra deniz serpintileri yüzünü ıslattıkça çarçabuk kamaraya koşarak pudraları tazelemelisin, demiş idi. Binaenaleyh Vasiliki efendisinin emrini birkaç gün icra edemediği gibi bu birkaç günler zarfında ettiği ihtarlara da kulak vermemiş ise de nihayet İzmit'ten çıkacağı gün:

-Sen benim dediklerimi bilâ-muhalefet icra eder bir kız idin. Şimdi emrime muhalefeti kimden öğrendin, diye tazir yollu bir emir daha alınca ilk defa olmak üzere ... hem de tahnın baid değil ise zavallı kızcağız âdeta bütün ömründe ilk defa olmak üzere bir güzel tuvalet yapmış ve fakat yine kendisine pek yakıştırmış idi.

Gemi halkı istihzaya aldılar, zannetmeyiniz. İstihza olsa bile herkesin kalbinde olabilip yoksa Ahmet Metin'in aglebiyetle tünd olan suratına karşı cüzice olsun vazifenin haricine çıkılmak kimsenin kârı değildir. Zaten koca Metin hizmetine alacağı adamlardan ne derece itaat ve nasıl hizmet bekliyor ise onları evvelce cümlesine haber vererek mukavelesini de o yolda icra eylenmiş idi. Sert, gazup, titiz filan olduğunu derecat-ı hakikiyesinden ziyade haber vererek bununla beraber kendisini memnun edenlere mükâfatı da memnun etmeyenler hakkında bilâ-şüphe mütehakkık olan mücazata mutlaka faik olacağını bile evvelden ortaya koymuş idi. Böyle her dediğini yapmaya da muktedir olan bir efendinin karşısında Katrina'nın gevezelikleri akçe eder mi?

İşte Vasiliki'nin yüzünün cümleden ziyade gülmesi evvela böyle güzel giyinmiş olmasından neşet eyleyip zavallı kızcağız edna vesi-

leler ile aşıya, salona inerek dakikalarca müddet endam aynasının karşısından ayrılamaz ve yalnız ön taraftan görünüşünü temaşa ile de iktifa edemeyip arkasını aynaya ve vücudunu büküp yüzünü geriye çevirerek kıyafetinin arkadan görünüşünü de temaşa gayretinden kendisini kurtaramaz idi.

Bundan maada Vasiliki'nin İstanbul'da bir dikili ağacı, bir uçan kuşu kalmamakta olması da şetaretini ihlale bir sebep ika edemiyor idi. Avrupa'yı görecekt! Bu emel kendisi için bazen fırsat buldukça kaçıp gidebildiği ve pek sevdiği ve geceleri uykusunu ihlal ve rüyasını istila ederek bir dahası için fırsat gözlediği balolardan ziyade derununu sevinç ile dolduruyor idi.

Ya acaba Katrina'nın mülahazatı muhik olmak ihtimali dahi kızın yüzünü güldüren esbap meyanında dâhil değil miydiler?

Doğrusunu ister misiniz, dâhil değil idiler. Vasiliki'de böyle bir ümit hiç yok idi. İki günlük efendisi değil ki! İki buçuk senelik efendisi! Dört buçuk şey almış diye mi bu hayallere düşecek? Vasiliki kaç defa görmüştür ki Ahmet Metin Müslüman, Rum, Ermeni, Yahudi gibi milletlerin fukarasından tehhül edecek birtakım kızlara da, delikanlılara da bunlardan çok hediyeler vermiştir.

Ömer Kaptan İznit Körfezi içinde voltalar vurmakta olduğu sırada Ahmet Metin Süreyya'yı kamaraya çağırarak:

-Gel bakalım arkadaş, seninle biraz da yolunuzu düşünelim, dedi ve mükenimel bir Marmara haritasını masa üzerine yayarak ve dört köşesinden birer incecik resim çivisi ile haritayı masaya güzelce raptederek dedi ki:

-Pergeli eline al. Evvela körfezin kapısı demek olan Yelkenkaya Burnu'na bir nokta koy. Süreyya bu noktayı koydu. Badehu Ahmet Metin:

-Haydi bakayım bu noktadan Kale-i Sultaniye'ye kadar bize bir yol resmet, deyince ilk defa olmak üzere ifa-yı memuriyete besmele-keş-i ibtidar olan Süreyya'nın çehresinde azim bir sürur tavrı peyda oldu. Pergeli kâh harita üzerinde noktadan noktaya gezdiriyor kâh ha-

ritanın çerçevesi demek olan kenar çizgileri üzerindeki mil ve derece hatlarına ve kâh da mikyaslara tatbik ederek bir kâğıt üzerine bir şeyler yazıyor idi. Ahmet Metin bu ameliyata uzaktan seyirci oluyor idi.

Süreyya ölçüsünü, kayıtlarını ikmal eyledikten sonra dedi ki:

-Yelkenkaya'dan Kalolimno Adası elli mil. Adayı sağ tarafta bırakıp cihet-i cenubîyesinden geçmek ve Erdek Şibh-i Ceziresi'ni solumuzda bırakarak onun sevahilinden yürümek ve daha ileride Paşa Limanı ve Koyun ve Afissia Adalarını solda ve Marmara Ceziresi'ni sağda bırakmak üzere Marmara Kanalı'ndan Koutali, namı-ı diğer Ekinlik Adası'nın burnuna kadar altmış mil. Eğinlik'ten doğru Gelibolu elli iki mil. Oradan dahi Çanakkale'si otuz mil ki Yelkenkaya'dan Çanakkale'si bu hesapça yüz doksan iki millik bir yol eder.

Genç hesap memuru bu sözleri söyler iken kumpasın bir ucuyla harita üzerinde dahi bu noktaları irae ediyor ve her sözün nihayetinde efendisinin yüzüne bakarak ne mütalaada bulunacağını anlamaya çalışıyor idi. Ahmet Metin bu sözlerin hepsini tavrıyla tasdik eylediği hâlde nihayetinde dedi ki:

-Rüzgârımız batı rüzgârıdır. Enginden esip gelecek. Hep o rüzgâr üstü gideceğiz. Bu hâlde Rumeli Kayası'nı tutsak daha iyi olmaz mı? Yelkenkaya'dan ver elini Küçük yahut Büyükçekmece! Oradan da Marmara Adası budur deyip gösteriversek. Şu koca volta ile daha kârlı çıkmaz mıyız?

-Siz bilirsiniz efendim. Fakat dışarıda rüzgârın asıl kuvveti ne olduğunu henüz bilmiyoruz. Ben bu yolu tercih eyledim ki şayet başımız sıkılacak olursa Kalolimnu'da bu havada gayet emin bir demir yatağı bulabileceğimiz gibi Erdek Şibh-i Ceziresi'nde de Kaysala Burnu'nun iç tarafı bize me'men olur. Daha önümüzde Marmara Adası'nın her tarafı bize liman olup Paşa Limanı'ndan Ekinlik'e kadar da her nokta liman sayılır.

-Ama Marmara Kanalı'nda rüzgâr bilkülliye muhalif gelmez mi?

-Küçük voltalar yapacağız.

-Ey ondan sonra?

-Ondan sonra yine icabına göre voltalar ile giderek Rumeli sahiline de sokulabiliriz ki o sahilin her noktası da bu havada liman sayılabilir. Hele Gelibolu bilkülliye limandır.

-Yok Rumeli kenarının her noktası liman sayılamıyor.

-Niçin efendim İşte İnceburun, Doğanaslan. Karayokuş'un altı da pek siperli. Ötesi de Gelibolu. İster iseniz bir kere de pederin reyini soralım, Kaptan Petraki'nin reyini soralım. Yine siz bilirsiniz. Bir kere musahabe yollu söylenmiş olduğunuz söz hatırımda kalmış idi de...

Süreyya lakırdısını itmam etmedi. Bir nazar-ı mütecessisane ile Ahmet Metin'in yüzüne bakakaldı. Ahmet gülümsedi, dedi ki:

-Ne demiş idim?

-Safa-yı bahrî seyahatlerinde yol hesapları posta ve tüccar sefinelerine benzemez. Her şeyden evvel selamet ve emniyet matlupdur demiş idiniz. Bendeniz aklınca bu yolu daha emin buldum.

-Evet azizinı, öyle demiş idim.

Vakıa Ahmet öyle demiş idi. Hem de öyledir. Safa ve seyahat-i bahriyeye dair olan Yat gazetesinde bir bend-i mahsus ve mufassal mütalaa-güzarımız olmuş idi ki onda dahi öyle yazılı idi. Seksen seneden beri Avrupa ve Amerika'da safa-yı bahrî yolunda icra olunan esfarın hiçbirisinde bir vaka-i meellime zuhur etmeyip bunun sebebi de usul-i seyahate riayet edilmesinden ibaret olduğu maa'l-iftihar beyan olunmuş idi.

Bu usul pek mufassal olup hülasası tertip olunacak seferleri menzil menzil tertip eylemekten ve her menzilin nihayet yedi sekiz saatte bir limana müsadif olmasından ve mümkün olur ise yalnız gündüzleri gidilip geceleri bir limanda veyahut bir denir yatağında kalınmasından ve hiçbir veçhile inatçılık ve kemik gözlülük edilmemesinden ve sair bu misüllü hep ihtiyatkârlığa dair şeylerden ibarettir. Geceleri mümkün mertebe denizde kalınmamasının sebebi de sahil kayıklarına çatmak belasıdır ki bunların aglebinde fener dahi yoktur. Bir de esna-yı rahda tesadüf edilen gemilerin hangi taraflarından geçmek ve kendisi o gemiye kendinin hangi tarafından yol vermek meseleleri olup bu da kazaların azlığına sebep olmaktadır. Birkaç defa tekrar etmiş olduğumuz veçhile denizde en ziyade korkulacak şey musademe tehlikesi olup usul-i mezkûre dahi aglebiyetle o tehlikeye karşıdır. Menzillerin âlakadrü'l-imkân kısa olmaları da hem selameti temin hem de yol sıkıntılı olur ise mezahimini tahfif içindir.

Ahmet Metin kendi söylemiş olduğu sözleri Süreyya'nın unutmamasından memnun oldu. Delikanlının resmeyletiği hattı da beğendi ise de bir kere dahi kaptan ile kılavuzun da reylerini sormak tedbirini daha ziyade beğenerek bunlara da soruldu. İkisi de birkaç yol daha olabileceğini söyleyerek ezcümle Ahmet'in demiş olduğu üzere Rumeli yakasına da geçilebilmek imkânı bile dermeyan edildiyse de her hâlde Süreyya'nın resmetmiş olduğu yol dahi pek âlâ bir yol olduğunu tasdik eylediler. Ahmet sordu ki:

-Ey bu hava ile Çanakkale'sine ne zaman varabiliriz diye tahmin edersiniz?

Süreyya- Rüzgâr hep muhalifçe gelecektir. Bakalım İzmit Körfezi'ni ne kadar zamanda geçebileceğiz, onu görelim de ondan bir tahmin yapalım.

İzmit'ten Yelkenkaya'ya kadar otuz beş mil olup Meliketü'l-Bahr sekiz saat meşy ile Eskihisar önüne kadar gelebilmiş idi ki mesafenin bu kadarı otuz milden az ederek inde'l-hesap saatte ancak dört mil kat olunabildiği anlaşılmış idi. Demek oldu ki Kale-i Sultaniye'ye kadar elli saat zaman ancak kifayet edebilecek. Bir saat kadar daha yürüyerek Darıca'nın şark cihetindeki demir yatağına gelince Ahmet Metin:

-Ey çocuklar akşam oldu. Bu gece denize çıkmaya hiç mecburiyetimiz yoktur. Yarın da martın ibtidası. Eslafımız olan gemiciler mart dokuzu çıkmadan denize hiç çıkmazlar imiş. Şu geceyi Darıca önünde geçirelim, deyince hiç kimse muhalefet edemeyerek oraya demir bıraktılar.

Ertesi yani martın ilk günü hava yine dünkünün aynı ise de deniz geniş olduğu cihetle voltaları daha boylu olduğundan ale's-şafak yani saat on buçukta hareketle akşamın saat yarımına kadar giderek ve gerçekten pek cesametli dalgalardan aşarak on dört saatte eli millik mesafedeki Kalolimnu Adası'na vardılar ve onun batı rüzgârından mahfuz olan mersasına demir bıraktılar. Usul-i bahriyeden olduğu üzere hesap memuru Süreyya bir yevmiye jurnal defteri tutarak bilcümle vukuatı kaydeyliyor idiyse de yollarının buraya kadar olan kısmında yalnız rüzgârın semt-i vüruduyla barometre ve termometrenin gösterdikleri derecelerden ve geminin hemen daima volta atmasından başka yazacak vukuat bulamadı. Jurnale Ahmet Metin dahi göz gezdirdikte bu hâle dikkat ederek Süreyya'ya dedi ki:

-Deftere yazacak vukuat ister isek şunu da yaz ki bu adaya Osmanlılar Papa Adası namını vermişlerdir. Galiba Osmanlıların ilk muzaferiyet-i bahriyesi dahi bu adanın fethiyle başlamıştır. Kumşal olan arazisinde gayet büyük ve güzel soğan çıkar.

Süreyya'nın bu söze bahusus son fıkrasına kahkahalar ile güleceği geldi ise de efendisinden çekindiği için cesaret edemedi. Zira Ahmet bu sözleri latife yollu söylemiş ise de yine o mahut tünd suratıyla söylediğinden Süreyya latifeye bozmaya cesaret edemeyip âdeta bir gayret-i ciddiye ile bunları da yazdı.

Deftere asıl yazacak vukuatı bize sormalı idi. Biz kotra içindeki ahvale herkesten ziyade vâkıf olduğumuzdan pek mühim şeyler yazdırabilir idik. Hem yazacağız da. Fakat ahval-i mezkûre şimdiki hâlde pek mukaddematında oldukları cihetle biraz daha kuvvet bulmaları için biraz daha beklemeliyiz.

Martın ikinci günü dahi batı rüzgârı devam ederek hem de iki günden beri volta vurmaya müsait iken bugün o müsaadeyi de vermeyecek derecelerde şiddetli idi. Bizim Meliketü'l-Bahr halkı şiddetin bu derecesini adanın cenup tarafında kâin Lena Burnu'nun döküntülerini geçtikten sonra anlayabilerek bir aralık Genlık Körfezi'ne doğru kaçmak ciheti hatırlarına geldiyse de bu da gayrelerine dokunup:

-Dut Limanına doğru gidebiliriz, diye rüzgâr ve denizler ile döğüşmeye başladılar. Fakat otuz milden az bir mesafe için tamam on dört saat uğraştıktan sonra Dut Limanını da geçerek Erdek Şibh-i Ceziresi'nin şark tarafındaki Peramu Körfezi'ne girebildiler ise de bugünkü zahmetlerini en büyük mezahım-i bahriyeden saydılar. Ahmet Metin dedi ki:

-Rüzgârın bu kadar muhalefeti hâlinde yola devam etmek safa-yı bahrî seferleri için caiz değil idiyse de Meliketü'l-Bahr'i asıl bu havada tecrübe etmek istedim de onun için bu inadı ettim. Vakıa sefinemizin orsalar için de bocalar için de tahanımülü matluba muvafık imiş. Manevralarımız da hiç fena değil idiler, değil mi Ömer Kaptan?

Ömer Kaptan: Bu arınaya göre hangi manevraların güçlüğünden korkulur a beyim? Gemi der isen maşallah denize arslan gibi göğüs veriyor.

Ahmet: Fakat artık muvafık havayı buluncaya kadar Kapı Dağı Şibh-i Ceziresi'nin haricine çıkmayalım.

Ömer Kaptan: Siz bilirsiniz efendim. Eskilerin yaptıkları gibi biz dahi mart dokuzunu saysak fena olmaz.

Ahmet: Bakalım orasını hava bilir.

Orasını hava bilir ise işte hava dahi hükmediyor ki buradan kolay kolay çıkalamayacaktır. Zira o gece batı rüzgârı biraz daha Karabel'e doğru tahvil-i vezan ederek bir kar yağdırmaya başlamış idi ki göz gözü görmüyor idi. Bereket versin ki Kapı Dağı'nın burnu bunlar için demir bıraktıkları limanı şu havaya karşı aliyü'l-âla bir liman hâline koymuş idi. Ve illa o kar fırtınasında denizin dahi şiddet-i telatımuna mukavemet bizim yolcularca "kabil olamaz idi." denilemez ise de büyük rahatsızlığı mucip olur idi.

Ertesi gün yolcular kamaralarından bile çıkamayacak bir hâlde idiler. Ertesi akşam Ahmet Metin kütüphanesinden Osmanlıca bir kitap çıkarıp sayfalarını karıştırarak matlubu olan sayfayı Süreyya'nın önüne koydu. Dedi ki:

-Şu satırları bana okuyunuz.

Süreyya dahi o satırları bervech-i âti okumaya başladı:

"Karesi vilayetinden Aydıncık nam kasaba-i dil-fürüz ve belde-i ibret-enduza gelüp âsâr-ı garibe ve ebniye-i acîbesini müşahade idüp Temaşalık namıyla maruf olan Kasr-ı Süleymanî'ye çıktılar ki mahall-i nakl-i serir-i Belkıs'tır demişler ve zemen-i Hazret-i Süleyman Nebi Aleyhisselam'dan beru ol bina-yı âlide olan mermerleri ve azim sütunları Selatin-i Â'sâr ve havakin-i zevi'l-iktidar binalarına nakletmişlerdir ve ila yevmına hezâ Selatin-i Osmanî mekenullahu ahlaflühüm fi serirü'l-emanî hazeratı mesacid-i refia ve kusur-ı menialarına ahcar-ı acibe nakletmişlerdir ki vafı mucib-i tatvil olur."

Buraya gelince Ahmet Metin Süreyya'yı susturarak dedi ki:

-Bu okuduğumuz şey hangi memleket hakkında olduğunu düşünüyor musunuz?

-Aydıncık diyor. Erdek karşısı değil mi efendim?

-Evet. Fakat o “Temaşalık” dediği yeri işittiğiniz var mı? Ona lisan-ı kudemada “Sizik” derler idi.

-Hayır efendim.

-Ah George Gusar ah! Hiç olmaz ise bari Hüseyin Basri bulunsa idi de orayı ziyaret ve temaşa ile biraz kafalaşsa idik. Mahaza bir ahfeşe siz de keçi olabilirsiniz, gençsiniz. Sizinle de biraz kafalaşalım mı?

Süreyya, Ahmet’in bu sözlerinden bir şey anlayamayarak alık alık yüzüne bakakaldı. Deli saçması gibi sözler. Ahmet dahi hesap memurunun bu hayretinin farkına vardı. Dedi ki:

-Delikanlı! Bu âlemde ilim kadar insana dünyayı beğendirecek, insanı eğlendirecek bir şey olamaz. İster iseniz gemilerle, vapurlarla, şimendiferlerle, balonlarla kırk yıl seyahat et. İlim olmadıktan sonra ne zevkini alabilirsin. Na işte şurada karşınızda bir harabe vardır. Eski Sizik önünde bulunuyoruz. Ama ona şu okuduğun Tacü’t-tevarih’in nokta-ı nazarından bakacak olur isek Hazret-i Süleyman’ın cinlere, şeytanlara yaptırdığı binaların bakiyesi zannetmek lazımı gelir. Hâlbuki âdeta bizim gibi insanların yapısı idi

-Serir-i Belkıs’ın mahal-i naklidir diyor.

-Belkıs’ın bu taraflara hiç taalluku olmamıştır. Hazret-i Süleyman’ın dahi hiç taalluku olmamıştır. Sizik’in tarihi o kadar muayyen ve katidir ki âdeta Amerika’daki Newyork şehrinin binası nasıl malum ise bu da öyle malumdur. Beni Ahfeş ve kendinizi onun keçisi itibar eder iseniz size bunu biraz izah edeyim de yarın mı olur öbür gün mü olur, hava müsaade edecek olduğu zaman bir de gider bu harabeyi ziyaret ederiz.

Ben Mösyö Gusar ile birlikte ziyaret ettim, ama bir daha ederim. Vakıa şimdi görülecek bir şey kalmamış ise de o bir şey kalmamış olması dahi pek mühimdir ya. Ama buranın tarihini bilmeli de bir şey kalmamış olduğunu da ondan sonra tetkik ve tettebbu eylemeli.

-Ahfeş kimdir, keçisi nedir, izah buyurur iseniz...

-İmam Ahfeş bir fazıl adamı olup derslerini keçisine hitaben takrir eder imiş.

-Anladımı efendim, sizin o fazılâne sözlerinize muhatap olmak için ben de keçiliği maa'l-iftihar kabul ederim.

Bunun üzerine Ahmet, Sizik harabesine dair birtakım malumat-ı tarihiyeye girişti ki biz onun hülasasını Mufasssal namı tarihimizin metninde ve haşiyelerinde ita etmişizdir. Kadim Yunanistan'ın Atina'dan sonra en mamur bir yeri olan bu memleket hakkındaki malumat-ı tarihiyeyi aldıktan iki gün sonra hava dahi müsaade ederek Ahmet ile Süreyya beraberce karaya çıktılar ve Kapı Dağı'nı karaya rapteden berzah üzerinden maşiyen Temaşalık Harabesi'ne kadar giderek gördüler ki bunca asırlardan beri işe yarayan taşları kâmilten kaldırılmış, vesair ebniye-i aliyye konulmuş olduğu hâlde bakiyesi dahi hâlâ nazar-ı hayretlerini celp eyledi. Ahmet dedi ki:

-Duvarların birçoğu dahi elyevin toprak altında medfun olduğunu hesaptan hariç tutmamalıdır. Şurası kazılacak olsa kim bilir daha ne kadar âsâr-ı atika zuhur eyler idi. İşte çocuğum seyahatin asıl insanı eğlendirecek cihetleri bunlardır. Ben bir kadim Roma'nın âsârını taharriye gidiyorum ki eğer bu Sizik bakiyesi kadar o âsârın da bakiyesini bulabilir isem kendimi bahtiyar sayacağım. Bu harabenin benim romanıma taalluku olmadığı için onunla bundan ziyade iştigale lüzum dahi göremem. İki gün ve üç geceyi bu me'mende geçirdikten sonra poyrazlaşan hava denize dahi güzel bir itidal vermiş olduğundan Meliketü'l-Bahr takımı lenger alarak yola revan oldular. Süreyya'nın ilk yaptığı hesap biraz tahallüf etmiş idiyse de poyraz rüzgârı o tahallüfö tekrar tashih eyleyebilmiş idi. Zira Kapı Dağı Şibh-i Ceziresi'ni doaşarak gemiyi Marmara Kanalına doğru tekrar yola koydukları zaman largo hâlinde esen rüzgârın Meliketü'l-Bahr'e saatte dokuz buçuk mil derecesinde bir sürat vermekte olduğunu attıkları pratikalar üzerine icra eyledikleri hesap neticesinde görmüşler idi.

Bunlar böyle çıkıp da gemiyi de tamam yoluna koydukları zaman sabahleyi saat iki buçuk olduğundan saat altıya doğru Süreyya'nın yol planında işaret etmiş olduğu Ekinlik'e vardılar ki akşama kadar daha altı saat bulunup bu müddet zarfında da Gelibolu'ya varacaklarını tahmin eylediler. Zira Ekinlik'ten Gelibolu elli iki mil mesafeden ibaret idi.

Bu hesapları da doğru çıktı. Hatta Gelibolu'ya akşam saat on birde vasıl olarak gerek boğazın akıntıları gerek rüzgâr kendi yollarına

gayet müsait oldukları gibi boğazın fenerleri dahi yol tayini hususunda yardım edeceklerinden geceyi Gelibolu'da geçirmekten ise Kale-i Sultaniye'de geçirmeyi tercih eyleyerek otuz mil mesafeden ibaret bulunan bu yolu dahi gözlerine kestirdiler. Vakıa hiçbir kaza ve zahmet olmaksızın gece saat üç buçuk sularında Kale-i Sultaniye önüne demir bırakarak herkes kamaralarına çekilip rahata vardılar.

Hayır! Herkes rahata varmış olduğu hâlde rahatsız yalnız bir adam var idi ki o da Süreyya idi.

Yirmi altı yirmi yedi yaşında bir genç adam olarak bhusus bu sefer maharet-i bahriyesini itmam edeceği ilk seferi olduğu ve Ahmet Metin'in maiyeti gibi bir maiyette bulunduğundan dolayı kendisini pek ziyade bahtiyar bulduğu hâlde sebep ne olabilir ki bu delikanlı rahatsız olsun?

Ah o sebep herkesi rahatsız eden bir marazdır. Adına “kıskançlık” derler.

Evet kıskançlık! Bu sefer Süreyya'nın ilk seferi olduğu gibi kadın mukabilinde bulunmak dahi delikanlıya ilk defa olmak üzere vaki oluyor idi. O kadın dahi Vasiliki idi. “Bir hizmetçi!..” deyip de geçi-vermeyiniz. Bu kızın ilk hâli zaten calib-i enzar-ı dikkat olmaya kâfi iken efendisinin aldığı eşya ile bade't-tezeyyün cazibesini daha ziyade arttırmış idi. Fakat cazibenin artmasına sebep yalnız şu günlerde temiz gezinip temiz süslenmesinden ibaret değil idi. Bunlar esbab-ı maddiyeden olup bir de psikolojik yani manevî ve ruhî bir sebep var idi ki o da Vasiliki'nin bu seyahat meydana çıkaldan beri efendisinden “yüz görmesi” meselesi idi.

Bilemeyiz “yüz görmek” diye kadınların ettikleri bir tabiri burada tamam mahalinde istimal edebildik mi? “Efendisinden gördüğü iltifat” diyecek olsak bile korkarız ki asıl meramımızı ifade etmiş olamayız. İnsan kısmı herhangi esbaptan dolayı olursa olsun hâl-i ihtirazda bulunduğça mahiyetini, istidadını, kabiliyetini bihakkın gösteremez. Asıl hüviyetinden başka bir hâlde bulunur. Kendisi de görür anlar ki, kendisi de görüldüğü hâlden ibaret bir şahıs değildir. Başka türlüdür ama o başka türlü hâlde görünmeye müsaade yoktur da onun için görüne-

miyor. Mesela karşınızda bir adam var ki hem sizden korkuyor hem de sizden birçok ümitleri vardır. Korktuğundan emi olmadığına nail olmak için o adam ne kadar hâlim, mütevazî, sakın görünür? Bir de ya gazap ya yeis veyahut fevkalhat yüz bulmak gibi esbaptan dolayı onun bu hâli tebeddül eylesin, tam hüviyetini alsın. Olabilir, o adamı görürsünüz ki pek ziyade mütekebbir, fevkalgaye anud, hırçın bir şeydir. Şimdi şu iki hâl arasında bir müşabehet var mıdır? Evvelki miskin işte arslan kesildi gitti.

Vasiliki dahi Ahmet Metin'in validesi hanesinde iken kadınların zapt u raptı altında asıl kendi kabiliyetini gösteremeyip ne yapsa ayıp sayacaklar, tekdir edecekler havfiyla daima mütereddidane hatta epeyce de miskinane bir hâlde bulunuyor idi de bu hâl bile yine kadirşinasının nazar-ı ehenmîyetini kendisine celp eyliyor idi. Şimdi bir haftadan beri kadınların o zapt u raptı kaydından kurtuldu. Erkekler içinde kaldı. Hatta efendisi en tünd erkeklerden olduğu hâlde bile ona giyecek, süslenecek şeyler almış. Süslü ve güzel olmasını istiyor. Ey bir genç kadın süslendiği hâlde modacıların, elbisecilerin mankenleri gibi sakit ve sakın duramaz ya. Elbiseyi giymeli, süs yapmalı ama kendine yakıştırmak için ona göre yürümek, söylenmek, gülmek de bilmeli. Yani harekât ve sekenatını, evza'ı ve etvarını da elbisesine, süsüne uydurmalı. Zeki Rum kızı ise bu hurdelere pek âlâ vâkıf olduğundan işte kıyafeti gibi hâli, tavrı, evza'ı, hareketi da süslenmiş, başkalanmış idi. Evveleri efendisi tarafından en iltifatlı bir emir aldığı zaman bile yüzünde eser-i tebessüm göstermeye korkar iken şimdi gayet şetaretkârane bir tebessüm hiçbir vakit yüzünden eksik olmuyor. Gözleri daha latif bir surette parlıyor. Efendisi kendisini çağırdığı zaman:

-Oriste!

Yani "Buyurunuz!"cevabını öyle bir nağme suretinde veriyor ki işitenler sanki kalplerinin en nazik sinirleri üzerine bir keman oku çekilmiş de ihtizaza getirilmiş gibi bir şeyler hissediyorlar. Bu "Bir şeyler!.."i de en ziyade hisseden kim olabilir? Ömer Kaptan yahut Hacı Çavuş gibi tüyleri kırarmış olanlar olamaz ya? Hele tayfalar hiç olamaz. Tabî ve zaruridir ki Süreyya olur.

Evet, o "bir şey!..."leri en ziyade hisseden Süreyya idi. Fakat gariptir ki bu his henüz tamamıyla Vasiliki hakkında bir sevda suretinde

tecelli etmeyip belki Ahmet Metin aleyhinde bir haset suretinde tecelli ediyor idi. Ahmet Metin neden bu kadar zengin olsun? Neden kedisine mahsus böyle prensane bir gemisi bulunsun? Bahusus niçin Vasiliki gibi bir güzel kız onun hizmetçisi olsun da istediği gibi giydirsin, kuşatsın, süslesin, karşısında hizmet ettirsin? Kendisi Ahmet Metin'in yerinde olsa Vasiliki'yi daha ne kadar süsleyecek, onun hakkında daha ne türlü iltifatlarda bulunacak? Ama hayf ki Ahmet Metin'in yerinde değil. Kendisi de onun bir hizmetkârı!

Ey şimdi bu his bir adamın kalbini istilaya başlarda o adamda rahat kalır mı? Yatağına girdiği zaman bin hülya onun dimağını yormaya başlanmaz mı? Rüyasında dahi hep bunlar ile iştigal etmez mi?

Süreyya'nın henüz Vasiliki hakkında bir sevda hissetmemekte bulunduğunu hükmedişiniz henüz kıza buna dair hiçbir renk göstermemekte olmasından naşidir. Yoksa biz de biliriz karilerimiz de anlarlar ki efendisi hakkındaki kıskançlığına da sebep yine Vasiliki hakkındaki ilk hevesten ibaret idi. Şu gemide Vasiliki bulunmasa idi Süreyya, Ahmet Metin'in ne servetini çok görecekti ne gemisini kıskanacak idi. Vasiliki kendinin oluverirse yine de hiçbir şeyi kıskanmayacak. Bilakis Ahmet Metin'in en sadık bir adamı olup onun uğrunda can fedasıyla iftihar edecek. Lakin orta yerde bir Vasiliki oldukça... Evet orta yerde bir Vasiliki oldukça artık Süreyya'nın Ahmet Metin hakkındaki ihtisası ne derecelere kadar varabileceğini bilemeyiz. Bilmek işimize de gelmez. Onu biraz tahayyül etmek bile daha şimdiden vücudumuzu buz gibi dondurup tüylerimizi ürpertir.

Ahmet Metin'e gelince, Süreyya'nın derununda peyda olan ihsas-ı acibeden haberi, istibahı bile olmayıp o yalnız başlamış olduğu şu seyahatin ilk neşeleriyle beraber netayicinde bahşedeceği muvaffakiyet sevdasına kapılmış idi. Marmara Denizi ve bahusus Gelibolu Boğazı hakkında bin türlü tahatturat-ı latife-i tarihiye koca kahramanın kalbinden bir sıcak su cereyan ettirivermişçesine ihtisaratını mucip oluyor idiyse de bunları asıl kendi seyahati planına müteallik ve dâhil olmadığı için o hatırat-ı latifeyi de def'e çalışıyor idi. Pek ziyade galeyana geldikçe Süreyya'ya:

-Ah Süreyya! Şu Marmara yok mu? Şu Gelibolu ve İstanbul Boğazları yok mu? Tarih-i Osmanî gibi makedderat-ı memnune-i ilahi-

yenin kendi kendisine yapıvermiş olduğu acaîp ve garaîple memlu dramların, trajedilerin güzergâhı olan tabîî birer tiyatro saha-yı te- maşasıdırılar. Bin şair-i Osmanî bin seneler buralarda cevelan ederek tasvirata çalışmış olsalar buraların azamet-i tarihiyesini yine bihakkın tasvir edemezler. Hâlbuki bu mevkiler tarih-i Osmanîden evvel daha birçok milletlerin tarihlerini de böyle şairaneleştirmişlerdir. Argonotlar zamanından beri ki işte Kapı Dağı Şibh-i Ceziresi'nin "Sizik" nam-ı kadını bunların bıraktıklarının isminden iktibas olunmuştur. Yunan ve Roma-yı kadim ve Fars ve Arap ve Türk tarihlerinin buralarda o ka- dar kahramanane, şairane ahkâmı görülmüştür ki onlara vâkıf olan bir adam buralardan geçer iken her tepe, her dere, her burun, her körfez ve koy hasılı suların akıntıları, anaforları, her nevi rüzgârlar lisan-ı hâl ile kendi görmüş oldukları ahval-i acîbe-i mezkûreyi o adama da yad ve ihtar ederek kalbini ihsas-ı fevkalbeşeriye ile malâmal ederler, diyor idi. Eğer Süreyya bu Ahmet Metin ahfeşine Hüseyin Basri kadar olsun keçilik edebilecek olsa idi bunlar asıl kendi planının haricinde olmakla beraber Ahmet Metin kim bilir daha neler söyler idiyse de Süreyya fû- nun-ı bahriyeden başka bir şeye kulak vermemiş bir adam olduğundan Ahmet Metin'in bu yoldaki sözlerini yalnız efendisine yaranmak için güya ehemmiyetle telakki ediyormuş gibi davrandığı hâlde bu davra- nışta o ruh, o ateş bulunmadığından Ahmet'i de söyletenmiyor idi. Sadi ne güzel söylemiştir: "Mütekellinî asıl söyleten müstemidir." Müs- temide istidat ve aşk olmaz ise mütekellimden kudret-i tab' u kelamı istememelidir.

Mahaza Ahmet Metin boğazın şimdiki hâline ve istihkâmatına ve buralardaki mevaki hakkındaki menakib-i kadimeye dair Süreyya'ya yine bir hayli sözler söylüyor idiyse de sözün doğrusunu ister iseniz deriz ki, Süreyya ile ettiği sözlerde delikanlının gösterdiği istinâ' is- tidatından ziyade Vasiliki'de bu istidadı bulduğundan Ahmet Metin onunla giyinmeye, kuşanmaya, söylenmeye, terbiyeye, nezakete dair ettiği sözlerden daha ziyade lezzet almaya başlamış idi. Hatta aralıkta bir kendisi piyano çaldıkça kızın pek ziyade dikkat eylediğini görerek:

-Vasiliki! Üşenmeyeceğini, bıkmayacağını bilsem sana biraz da piyano dersi verir idim. Çünkü piyano önünde oturup kemal-i letafetle çalgı çalan bir kadının görenlere, dinleyenlere bahşeylediği letafet, sair hiçbir münasebetle mümkün olamaz, demiş idi de kızdan:

-Siz bilirsiniz efendim, cevabını aldığı zaman Vasiliki bu sözü öyle bir tavr-ı fatinane ve mesrurane ile söylemiş idi ki bunun asıl manası:

-Hele bir tecrübe ediniz de bakınız, bıkmak usanmak veyahut verilen dersleri öğrenmemek gibi kusurları bende görebilir misiniz, demek olduğu dahi tamamıyla anlaşılmış idi. Ey biçare Süreyya, Ahmet Metin'in Vasiliki ile olan muamelesi bu derecelere vardığını görür de mukaddimesi hissolumınaya başlayan gayret-i hasudanesi arttıkça artmaz mı?

Meliketü'l-Bahr'in Kale-i Sultaniye'ye gece gelmiş olduğu ma-lumdur. Ahmet Metin ertesi gün Süreyya ile beraber karaya çıkarak bazı yerleri gezdiği sırada mutasarrıflık dairesini de bir ziyaret etmeyi Osmanlılık ve kibarlık şanına muvafık bulmuş olduğundan Mutasarrıf Paşayı da bade'z-ziyare yola çıkmak niyetinde idi. Fakat ... Paşa ile mülakat eylediği zaman gördü ki bu niyetini icraya muvaffak olamayacaktır. Zira ... Paşa Hazretleri gayet kibar terbiyeli, Avrupa görmüş nazik bir zat olup Ahmet Metin gibi bir "spor" adamının zuhuru Osmanlılık şanı için bile bir ehemmiyet-i mahsusa ile telakki olunacağını takdir eylediğinden:

-Beyefendi, bu akşamı memleketinizde geçirip âcizane vereceğini bir ziyafete şeref vermenizi rica ederim. Bazı konsolosları dahi davet edeceğim. İlk Osmanlı sportmenini görsünler, dediği zaman Ahmet Metin bu nazikâne teklifi reddedememiş idi. Mutasarrıf Paşa ahababı olan birkaç konsolosa yazdığı tezkerede vakıa bu akşam verilecek bir ziyafet için med'uvları bugünden davet etmek muvafık-ı usul olamaz ise de bu bir nevi zuhurat olduğundan bahisle affını da rica eylemiş idi.

O akşam Mutasarrıf Paşanın verdiği ziyafette Fransız ve Rus ve İngiliz ve İtalya ve Avusturya ve Yunan konsolosları dahi madamalarıyla beraber hazır bulunarak Paşa'nın birkaç saat zarfında hazırlanmış olduğu esbab-ı ikramda hiçbir kusur olmanması zaten tabiat sahibi, zaten tedarikli bir adam olduğunu mertebe-i vuzuha vardırılmış idi. Taan esnasında ve taamdan sonra her şeyden bahsolundu. Bilhassa tenezzüh-i bahriyeden ki Ahmet Metin kendi hissesine isabet eden sözleri gayet vâkıfane bir surette söylediğinden Mutasarrıf Paşa pür-neşe bir hâl ile bir aralık Ahmet'i bir tarafa çekerek:

-Birader başladığınız işe geçekten layık bir adam imişsiniz. Osmanlılar sizin gibi bir kibarzede ile iftihar etmelidirler, diye bilhassa teşekkürler eyledi.

Esna-yı musahebede bilhassa kadınlar tarafından gösterilen istidat üzerine Ahmet Metin dahi huzzarı ertesi gün kendi gemisinde bir kuşluk taamına davet etmeye mecbur oldu ki bu mecburiyet kendisini yolundan alıkoyacağı cihetle Ahmet'in biraz canını sıktı ise de sarf-ı nazar etse kazanmış olduğu niknamı ihlâl edeceğini gördüğünden şu fedakârlığı zaruriyattan addeyledi.

Âlemde ehl-i dikkat nadir değildir. Hele bir adamın ahvalini intikad ve muaheze lazım gelince hiç ummadıklarınız bile ehl-i dikkat kesilir. Binaenaleyh gerek Mutasarrıf Paşa gerek herkes dikkat eylediler ki Ahmet Metin ertesi günü Meliketü'l-Bahr'de on iki kişilik mükemmel bir kuşluk ziyafeti çektiği hâlde dışarıdan et ve balık ve tavuk ve sebze ve meyve gibi taze şeylerden başka hiçbir şey mübayaasına kalkışmamıştır. Gemideki kumanya kileri pek mükenimel olduğu bundan anlaşıldı. Ecnebler meşrubat için de meraklı olurlar. Ahmet Metin'in çıkardığı yerli ve ecnebi şarapları, biralara, konyaklar, likörler hep ait oldukları sınıfların, nevilerin gerçeklerinden, birincilerinden oldukları görülerek ağızdan kulağa fısıltılar ile bunlar tahsin olundukları gibi aşçının mahareti de bilhassa tahsin olundu. Aşçının Fransız aşçılarından mı olduğu sual edilmesi üzerine Ahmet Metin, Türk olduğunu bade'l-iftihar dedi ki:

-Efendim, Avrupa sanayinin memleketimize duhulü üzerine bazı sanatlarımız münkariz olmak derecelerine gelmiş ise de diğer bazıları bilakis teceddüt ve terakki etmiştir: Yorgancılık gibi, aşçılık gibi. Bugün bizde Avrupa tapisierlerinden aşağı kalmayan ve hatta bazı cihetlerce onları da geçen yorgancılar bulunduğu gibi aşçılarımız dahi Şark'ın o meşhur taamlarındaki maharetlerine Garp'ın et'ame-i nefisesindeki mahareti de katmışlardır. Elde bir iyi mutfak kitabı bulunup aşçılarıma güzelce tarif olunur ise Avrupa'nın her türlü yemeklerini pekâlâ pişirebilirler. Bizce aşçıyı aşçı eden efendidir.

Mutasarrıf Paşa Hazretleri her sınıf sanayi erbabını erbap eden hep efendiler olduğunu beyanla Ahmet Metin'i tasdik eyledi.

Meliketü'l-Bahr'in inşası, arması, tefrişatı, tezyinatı, her şey huzarın kemal-i tahsinlerine mazhar olduğu gibi tayfaları dahi bir suret-i

mahsusada calib-i nazar-ı ehemmiyet oldu. Ömer Kaptan ile Süreyya taamda bulunmadılar ise de (Çünkü kamaraya bu kadar kalabalık girse rahatsızlığı mucip olabilir idi.) yemekten sonra misafirlerin yanlarına gelerek gerek malumat ve maharet-i bahriyeleri ve gerek nezaket ve terbiye-i zatiyeleri ile cümleyi memnun eylediler. Hele tayfalar sanki rey ve lisan sahibi zî-ruhtar değil imişler de birer yay ile müteharrik makineler imişler gibi parmak ve göz ile verilen işaretlerin kâffesini sakitane ve vâkıfane bir surette icra ediyorlar idi. Her nerede ve herhangi işte olursa olsun mütelaşıyane hareketlerde ne maharet memuldür ne letafet!

Gemi erkânı meyanında bilhassa calib-i nazar-ı ehemmiyet olan zat dahi Vasiliki oldu. Katrina dahi bugün en güzel elbisesini giyerek sofracılık hizmetinde bulunup fakat umur görmüş olan eski aktis bugünün ehemmiyetini takdir eylediği cihetle Vasiliki'nin her işaretine bir "hahiş-i derun" bir "muhabbet-i mahsusa" ile imtisal eyliyor idi. Ama "hahiş-i derun" ve "muhabbet-i mahsusa" sözlerini noktası noktasına kabul edemezsiniz ya? Bu kadının derununda Vasiliki için neler olduğunu size evvelce biraz çıtlatmış olduğumuzdan burada tekrarına hacet kalmaksızın anlarsınız ki Katrina'nın bugünkü şu hâli misafirler huzurunda efendisine kendisini beğendirmek için iltizam olunmuş bir hâl idi.

Ama Vasiliki öyle değil idi. Onun genç kalbi henüz Katrina'nın kart kalbi gibi nice ihsas-ı hudakârane ile kararmış olmayıp ne yapar ise, ne hâlde bulunur ise samimi ve merdane bir surette olur idi. Bugün efendisi tarafından:

-Göreyim seni Vasiliki, teşvikine mazhar olmuş bulunduğundan hakikaten mahiyet-i sahihası ne olduğunu efendisine göstermek gayretinde bulunuyor idi.

Rum kızı bir pervane kesilmiş idi. Lakin sofranın etrafında yalnız pervane gibi mütelaşıyane deveran edecek bir hâlde değil. Bir anda bin yere yetişip her yerde de hizmetini o kadar çabuk ve muntazam görüyor idi ki sanki o hizmetler insan eliyle yapılmayıp periler eliyle yapılıyorymuş zannolunur idi. Ya o güler yüz! Ya o tatlı edalar! Vakıa sofrada hizmetçilerin bir kelime bile söylememeleri âdet ise de Vasiliki öyle adi bir hizmetçi olmadığını da icabı derecesinde sarf eylediği

gayet nazikâne sözler ile gösteriyor idi. Herkesin arzusunu daha gözlerinden, tavırlarından anladığı hâlde icabına göre güzel sözleriyle de mahiyet-i fatinanesini ortaya koyuyor idi. Binaenaleyh sofra halkı dahi bu kızın adi hizmetçilik fevkinde bir mertebesi daha olduğunu anlayarak bade't-taam kadınlar Vasiliki'ye Ahmet Metin'in nesi olduğunu sormaya kadar meraklandılar. O ise:

-Âdeta bir hizmetçisi madam, cevap-ı sahih ve mütevazianesiyle hadd-i hakikisini asla tecavüz etmiyor idi ki Ahmet Metin'in göz ve kulak ucuyla bu hâlleri görüp bu sözleri işittikçe kız hakkındaki takdiri berter oluyor idi.

O gün bade'z-zuhur saat iki buçuğa kadar misafirler gemide kalıp bunlardan Yunan konsolosu ile İtalya konsolosu sevahil-i Yunaniye ile İtalya'da bulunan dostlarına Ahmet Metin'i tavsiye yolunda birkaç kartvizit yazdılar. Onlar gittikten sonra Ahmet Metin dahi yola çıkılmak emrini verdi ki bu emrin hülasası Süreyya ile Ömer Kaptan'a:

-Bozcaada'ya, demekten ibaret kaldı. Poyraz rüzgârları henüz bir suret-i mutedilede esmekte bulunduğu cihetle Ömer Kaptan ile Süreyya ve kılavuz vazifelerini ifa ile meşgul oldukları sırada Ahmet Metin dahi kamarada Vasiliki'yi bularak dedi ki:

-Aferin Vasiliki! Bugün seni gayet beğendim. İnşallah ilk varacağımız yerde sana bir güzel altın saat alacağım ki bu aferinin nişanesi, yadigârı olsun.

Artık Vasiliki mahcubiyetinden önüne bakacak hâlde mi ya? Gittikçe cevheri açılıyor. Efendisine teşekkür makamında dedi ki:

-O saatin bence en büyük kıymeti yadigâr-ı aferin olmasından ibaret kalacaktır. Saat benim neme lâayık?

Ahmet Metin bu son sözü cevapsız bırakmadı. Dedi ki:

-Saat senin nene mi layık? Her şeyine layık! Hakikat, Vasiliki sen daha pek çok şeylere layık bir kızsın! Emin ol ki, ben de senin liyakatinden bir zerre noksan muamele etmeyeceğim.

Eğer bu sözleri Süreyya işitse idi kim bilir ne olur idi? Hele Katrina işitse idi kim bilir ne olur idi? Zira Katrina'nın Vasiliki'yi istihzaları hep çekememezlik gayret-i hasudanesinden neşet ediyor idi. Efendi-

sinden bu kadar yüz bulması Katrina'nın zanlarına ayn-ı vaki derecesinde kuvvet vereceğine şüphe olmayarak o hâlde de Katrina'nın Süreyya'dan evvel bile helak oluvermesine şaşmamak iktiza edecektir.

Meliketü'l-Bahr Kale-i Sultaniye'den kalkarak Kilitbahir vesaire istihkamatını selamlayarak yola düzüldüğü zaman güneş dahi Gelibolu Şibh-i Ceziresi'nin arkasına doğru eğilip guruba meyletmiş idi. Biraz sonra Süreyya elinde bir kâğıt olduğu hâlde gelip o kâğıdı Ahmet'e okumak suretiyle dedi ki:

-Efendim, münasip bulur iseniz yolumuzu şöyle tertip edelin: Kale-i Sultaniye'den boğazın müntehası on dokuz mil. Boğazdan Limni Ceziresi, Modurus Limanı altmış mil. Oradan Hacıyostradi Adası otuz mil. Badehu Skiro elli mil. Oradan Andre altmış ve oradan daha ziyade kırk, nihayet İzya'dan Pire altmış beş mil ki Kale-i Sultaniye'den bu yol ile Pire üç yüz yirmi dört mil ediyor.

Ahmet dinledikten sonra sordu ki:

-Pire'ye gideceğini neden biliyorsunuz?

-İzmit Körfezi'nde iken demiş idiniz de...

-Ya! Unutmadınız öyle mi, Süreyya Efendi? Söylediğim şeyleri böyle unutmamakta olmanız sizin hakkınızda bana pek büyük ümitler veriyor.

-Teşekkürler ederim efendim. Hizmetimi beğendirebilir isem şüphe yok ki kendimi müşerref ve bahtiyar sayarım.

-Hizmet beğendirilmenin birinci şartı söylenen sözleri, verilen emirleri unutmamaktır.

Süreyya bir nazar-ı menınunane ile efendisinin yüzüne baktı ise de o aralık Vasiliki kamaraya uğradığından onu görünce delikanlının derunu başkalaşarak hiç şüphe yok idi ki Vasiliki biraz daha evvel gel-se idi efendisine kendisini beğendirmek hususunda bu kadar gayretli bulunamayıp ateş-i derunu dilini yakar idi de o gayretkârane ve sadıkane sözleri söyleyemez idi.

Biraz sükûtta sonra Ahmet Metin dedi ki:

-Limni'ye neden gidelim? Yolumuza sapa kalıyor. Bu rüzgâr ile boğazdan doğruca Andre Adası'nı tuksak nasıl olur?

Süreyya bervech-i âti verdiği cevabı evvelki sözleri kadar heves-kârane ve şatırane veremeyip cebr-i nefes ile söz söyleyerek verdi, dedi ki:

-Siz bilirsiniz efendim. Fakat o hâlde mesafeniz yüz seksen mil yani bu rüzgâr ile otuz beş saatlik yol kadar eder ki hep engin olup hangi tarafa kaçacak olsak yetmiş seksen milden aşağı liman bulamayız. Bana bu yolu tercih ettiren şey Moderus Limanı ile Hacıyostradi ve Sktiyo adalarıdır. Bu yol üzerinde hangi noktada bulunsak yirmi otuz mil erafımızda barınacak limanlar buluruz. Mevsim marttır efendim. Havalara da itimat caiz değildir. Yirmi dört saat daha bu rüzgârın devamını bize hiçbir şey temin edemez. Zaten harita üzerinde akıntılar dahi gösteriyor ki bu yol doğru yoldan hemen hemen daha ziyade bile muvafıktır.

-Pekâlâ! Aferin! Bu gayretle büyük bir kaptan olacağınızı size vaat ederim. Fakat Süreyya Efendi, işte Akdeniz'e çıktık. Rum deniz hırsızlarından kendimizi müdafaa için lazımı gelen tedabiri de pederiniz ile bareber ittihaz etmelisiniz.

-Zaten yol hâlinde bulundukça mutlaka nöbetle uyanık kalacağımız gibi silahlı da bulunacağımız derkârdır.

Denizde bir noktadan diğer noktaya kadar olan mesafenin kaç saat zarfında kat' olunabileceğini vapurlarca bile katiyen hükme imkân yoktur. Bir vapurun saatte kaç mil mesafe alabileceği, tutacağı istime göre olup istimi sıkıştırdıkça yol artar, gevşettikçe azalır. Badehu akıntı ve anaforlar dahi geminin sürati üzerinde tesiratını ika ederek hele rüzgârın mukavemeti işi bilkülliye başkalaştırır. Binaenaleyh posta vapurları varacakları yerlere saati saatine varabilmek için mesela doksan derece istim ile on mil giden bir vapuru sekiz mil gidiyor diye hesap ederek bu kadar müsaadeli bir hesapla filanca saatte filanca yere varabileceklerini hükmeyledikleri ve rüzgâr mukavemeti, fırtına şiddeti vapurun süratini azalttıkça ihtiyat bulunan iki mil yol dahi verildiği hâlde yine zaman olur ki vapurlar miad-ı muayyenlerinden saatlerce hatta bazı kere günlerce bile teahhur ederler. Yelken gemileri için ise bu hesaplar hiç de kati olamaz. Rüzgârlar bir saat bile hep bir düziye esmezler. Kâh sağanaklı esip kâh da münkati olurlar.

Binaenaleyh hesap memuru Süreyya Efendinin Kale-i Sultaniye'den Pire'ye kadar otuz beş saatte varabileceği hakkında yürüttüğü hesap Kapı Dağı'ndan Kale-i Sultaniye'ye kadar kateyledikleri mesafeye göre olup hâlbuki denize çıktıkları zaman o hesap bütün bütün değişmiş idi. Meliketü'l-Bahr kâh dört kâh yedi mil katederek bazı kere dahi on üç on dört mile kadar gittiği de oluyor idi. Böyle süratin arttığı zamanlar bazı kere dahi sağanakların ziyadece bastırmasına mukabil moda bağlamak ve flokların birisini veyahut trinketi de söndürmek misilli tedbirlere ihtiyaç görüldüğü gibi bazı kere dahi dört mile indikçe bunlar tekrar küşat olunduktan maada kontra randa yelkeni bile açılıyor idi. Her yarım saatte bir kere parakete atmak Hacı Çavuş'un ve o eğer uykuda bulunur ise birinci tayfanın vazifesi olup elhasıl gerek Ömer Kaptan gerek Süreyya ve Hacı Çavuş ve tayfaların her biri kendilerine ait olan vezaifi icrada zerre kadar kusur etmiyorlar idi. O derecede ki her dakika harita üzerinde gösterebileceği gibi Ömer Kaptan dahi emin idi ki kendileriyle beraber bir kotra daha bulunup da aynı şerait dâhilinde bu yolu yarış suretinde icra etmiş olsa elbette kendisi çekecektir. Zira yelken azaltmakta, yelken çoğaltmakta tamamı iktiza eyleyen zamanları bir dakika bile takdim ve tehir etmeyerek kavaid-i bahriyenin hakkı ne ise eda olunuyor idi.

İşte bu kadar ihtimamla hareket olunduğu hâlde de Kale-i Sultaniye'den Pire Limanı'na tamam beş gece ve dört günde vasıl oldular ki saat hesabıyla yüz on bir saat etmiş idi. Lakin esna-yı rahda hiçbir limana uğramamışlar idi. Buna hacet dahi görmemişler idi. Zira hava o kadar sert olmadığı gibi Meliketü'l-Bahr'in ve armanın denizlere ve rüzgârlara mukavemeti de lüzumu derecesinde tecrübe edilmiş olduğundan ona râkib olanlar merkeplerine itimad-ı tamla yol almakta idiler.

Böyle dört gün beş gece mütemadiyen bir küçük bir gemi dâhilinde zaman geçirmek insanı bıktırır diye mi itikat edersiniz bıktırmaz diye mi? Herhangi ciheti itikat etmiş olsanız doğru olabilir ise de o doğruluk dahi insanın kendi hâl ve şanına göredir. Ahmet Metin bıkmamış, usanmamış sıkılmamış idi. Zira maişeti muntazam idi. Maişet hususunda alafranga saatler alaturkalar gibi muhtelif olmayıp lâ-yetgayyer olduğundan maişetini o saatlere tatbik etmiş idi ki vaten tul

derecelerini tayin etmek için geminin kronometre saati hep alafranga istimal olunmak lazım gelmekle maişetin de bu saatlere tatbiki lazım gelmiş idi.

İmdi alafranga saat hesabıyla Ahmet Metin her gün sabahın tamam saat altısında uykudan kalkar idi. İşte tesavi-i leyl ü nehar-ı rebî’ide bulunduğumuzdan bu saat altı dahi tamam sabahleyin güneşin tulu’una müsavi olur. Kalkar kalkmaz çay, kahvaltı hazır olmağla ya Süreyya yahut Ömer Kaptan hangisi uyanık ise onu da davet ederek kahvaltıyı icra eder idi. Badehu güverte üzerinde biraz zaman geçirip etrafta şayan-ı temaşa noktalar var ise dürbün ile temaşa eyleyerek nihayet sabah meşguliyetleri için kamarasına iner idi ki bu sabah meşguliyetleri dahi yazı yazmaktan ibaret idi. Yalnız seyahatini yazıyor zannolunmasın. Ahmet Metin bu seyahate başlamakla beraber bir nevi müellifliğe dahi başlamış idi. Fakat müellifliği kendisine sanat-ı mahsusa edinmek üzere değil. O yoldaki müelliflik insana zevk vermez. İnsanı yorar. Ahmet ise zevki, keyfi için bunu iltizam eylemiş idi. Zira o zamana kadar okuduğu şeyler hakkında birçok da kendi mütalaaları, mülahazaları, fikirleri olup bunlardan bazılarını okuduğu kitapların kenarlarına yazmış ise de:

-Böylelikle kitapların kenarları dolacak, yeniden kâğıtlar bile ilavesine ihtiyaç görülecek. Bunun hayırlısı şunları defterlere nakletmektir, demiş idi ki işte mülahazat-ı mezkûreyi defterlere kaydetmekten başlayan iş dahi öyle keyifçe, zevkçe müellifliğin mukaddimesi olmuş idi.

Zaten benibeşeri asıl müstefit edecek müelliflik dahi bu değil midir? Müellifim diye eline geçen kitapları tercüme veyahut kopya edivermek ulumca, maarifçe hiçbir terakkiyi mucip olamaz. İnsanın sepetinde pamuğu olursa her okuduğu şey hakkında mutlaka birçok mülahazaları uyanır. Ekseriya insan elindeki kitabı okur da okuduğu şey insana bambaşka birtakımı şeyleri düşündürür. Çünkü ya başka yerlerde buna dair başka şeyler okumuş olduğunu veyahut birtakımı şeyler işitmiş veya görmüş bulunduğunu tahattur eyler. İşte bu hatıralar okuduğu şeye munzanı olunca ortaya bambaşka müstakil ve âlâ bir madde çıkarılmış olur. Onu kayıt ve zapt ve daha güzeli bast ve tenhid suretiyle tahrir dahi müellifliğin en nafi suretini alır.

Ahmet Metin saat on bire, yani vakt-i zuhurdan bir saat evveline kadar bu kitabet işiyle meşgul oldukan sonra saat on birde paydos ederek bir saat kadar müddet zarfında da hiçbir şey ile iştigal etmemeye gayret eyler. Bu hâlde ya Ömer Kaptan, Süreyya ve Hacı Çavuş veya hut bunlara da müreccah olmak üzere Vasiliki ile iştigal ederek tamamı saat on ikide kuşluk taamına oturur. Taam yarım saat kadar sürer. Ondan sonra bir saat kadar daha hep güverte üzerinde veyahut kamarada arkadaşlarıyla musahebe veyahut müzika ile ve bazı kere de denizde gördüğü kuşlara veyahut mahsus attırdığı şişe ve şamandralara tüfek atmak ile vakit geçirerek bade'z-zuhur saat ikiye doğru yine kamarasına iner. Bu defa da kitap okumak ile eğlenir. Zira bade'z-zuhur o kadar parçalar o akşam ve o gece zihnini iştigal ederek bunlara dair her ne mülahazaları olacak ise kafasında güzelce pişirir. Bazı günler dahi bade'z-zuhur kitap mütalaası yerine çilingirlik, saatçilik, fotoğrafçılık gibi şeylerle meşgul olur ki bunların her birisindeki mahareti kendisine “usta” ünvanını birkaç defa kazandırabilir.

Bade'z-zuhur olan bu meşguliyetler arasında alafranga saat üçte bir de akşam çayı gelir. Gemilerde kuşluk ile akşamı taamı arasında bir kahvaltı daha etmek umumen mutad olup denizlerin iştihâ üzerinde icra eyledikleri tesirat-ı azime bu âdeti âdeta zaruriyat mertebesine vardırır. Çaydan da üç saat sonra yani alafranga saat altıda akşam taamına kalkar ki bu taamdan sonra yani gece vakti Ahmet Metin'in hiçbir meşguliyet-i ciddiyesi olmayıp yalnız arkadaşlarıyla musahebede bulunur. Alafranga saat dokuz buçuk onda da mutlaka yatak kamarasına girer. Ertesi sabah bu kamaradan tekrar çıkmak için önünde sekiz saat zamanı kalır.

Suret-i maişetini bu yolda tertip etmekle beraber kendisini hiçbir mecburiyetle mahkûm görmeyen Ahmet Metin'in derya ortasında güya bu dağdalı âleminden çıkmış ve tamam kendi arzusuna muvafık bir âleme girmiş gibi gözü, kulağı, zihni gayet rahat olması bu maişet-i muttarideden usanmasını değil doyamamasını mucip oluyor idi. “Usanç” denilen şeyi hatırına geldikçe diyor idi ki:

-Usanç, can sıkıntısı, esnemek filan hep o âlem-i medeniyetin, o dağdağa-i cihanın netayic-i mukteziyesidir. Hiçbir yerde kendi istediğin gibi serbest olamazsın. İtaatine mecbur olduğun kavaid ve kava-

ninden kat’-ı nazar nezaket bile mutlaka seni arzuların hilafına harekete mecbur eyler. Günde bin havadis alırsın ki dokuz yüz doksani canını sıkır. Zira vukuunu istemeyeceğin ahvale dair olurlar. Yalnız onunu beğenebilecek olsan onların da birer ciheti başkalarının beğenemeyecekleri şeyler olarak “Bu âlemde birini güldüren şey diğerini mutlaka ağlatıyor.” diye yine dilhun olursun. Terakkiyat-ı medeniye’nin merteb-i kemale doğru tealisi insanın tahammülünden ziyade yorgunluğunu mucip oluyor. Bir zihin bunların cümlesiyle iştigal edemiyor. Nasıl yorulmasın ki mesela boyun bağısız dışarı çıkmak terbiye-i medeniye’ye mugayir görülecek derecelerde birçok kuyud-ı gayr-ı lazime ve beyhude bile her biri bir kavanin-i kati derecesinde hükümünü yürütürler. İşte bıkkınlık, usanç, can sıkıntısı bunlardan neşet etmez de ya böyle vasi’ ve sath-ı bahrde sana yine kendi keyfinden başka karışan olmayan bir yerde mi insanın canı sıkılır?

Hakikat biraz tenhâlık âleminin zevkini tecrübe etmemiş olanlar maişet-i medeniye içindeki dağdağayı, yorgunluğu mümkün değil takdir edemezler. İnsan bir büyük şehrin girudar-ı metaib-efzasından biraz kendisini kurtarıp da şöyle bir dağ başına, bir akarsu kenarına kelebek gibi, kunduz gibi bin türlü latif böcekler civarına, ismini bile öğrenememiş olduğu türlü yabani çiçekler memleketine kapağı atar ise “velvele-i medeniye” dediğimiz şeyin fıkdanı derhâl sem’i-i dikkatini davet ve celp eder. Badi-i emirde her tarafta bir sükût olur. Ama o sükûtu dahi dinleyince rüzgâr sedası, yaprak hışıltısı, su şıkırtısı, kuşlar cıvıltısı, böcekler vızıltısı gibi birtakım sedalar dahi samia-zib-i hayreti olmaya başlar ki bunlarla büyük şehirlerin araba ve tramvay gürültüleri, at ve eşek patırtıları, vapur düdüğüleri, sırık hamalı, adi hamal vardaları, bin türlü satıcılarının avazeleri, yaygaraları geceleri bekçilerin “Yangın var!” naraları vesaireleri arasında ne büyük fark olduğunu da o zaman anlar. Şehir içinde bir dakika bile sükûn bulamayan ihtizazat-ı asabiyesi o tenhâlık âleminde sükûna meylederek insanı bir gevşeklik, bir tembellik ve bunların muktezası olan rahat istilaya başlar ki “Ah şöyle başımı bir yere koysam da bir tatlı uyku çeksem...” arzuları dahi baş gösterir.

Denizde fakat posta vapurlarında değil Ahmet Metin’in Meliketü’l-Bahr’i gibi hususi bir kotra derununda ise hâl şu sahra âle-

minden daha başkadır. İnsan öyle bir denizde kendisini daha ziyade تنها bulur. Âlemden rabıtası sanki bir palamar veyahut bir lenger imiş de onu çözünce, kaldırınca bütün bütün âlemin haricine çıkmış zanneder. Fakat bir suret-i miskinane de tard olunmuş değil. Bir kudret-i kahharane ile çıkmış. Güya bir mertebe-i âliye imiş de ona vüsul için vaz olunan merdivenlerin basamakları dahi anasır-ı erbaadan yapılmış. Bir kademesi denizdeki su, diğeri havadaki rüzgâr imiş de bir hatve-i metine ile bunları aşarak insan âlem-i diğere doğru suud ediyor imiş. Gittiği yol mahdud değil. Arzullah vasiaten amma bahrullah evsa'! İstedğin yere gitmek için önünde bir hail de yok!

İşte bu kudret-i zatiye, bu hürriyet-i mutlaka, bu muhtariyet-i binihaye Ahmet Metin'e azîm bir lezzet vererek beş gece, dört gün denizde kaldığından dolayı bıkmak, usanmak değil henüz doymak bile uç göstermiyor idi. Yalnız ya Mösyö George Gusar gibi yahut Hüseyin Basri gibi bir de arkadaşa ihtiyaç görüyor idi ki öyle bir arkadaş olsa defterlere kaydedeceği şeylerin birçoklarını da o dost-ı maarif-şiar ile müzakere ve münazara ve mücadeleden sonra kaydetmesi şüphesiz daha âlâ olur idiyse de Süreyya bu mevkiyi ihraz edemiyor idi. Ona nispetle Ahmet Metin'in arkadaşına, musahibe olan ihtiyacını Vasiliki daha iyi tesviye edebiliyor idi.

İhtiyaç biraz sonra hiss olunmuş ise de asıl mahall-i kaydı burası olmak münasip olduğu cihetle burada haber verelim ki Ahmet Metin'in şu usul-i maişetinde yalnız bir noksanı olup o da riyazet-i bedeniyyeden ibaret idi. Yirmi bir metre tulü, yedi metre arzı olan bir güverte üzerinde ne kadar gezinebilir? Tayfalar gibi dümen tutsa, ip çekse iyi ama onu yapmak kendisine düşmüyor. Binaenaleyh Ahmet Metin gemideki top için kurşundan döktürmüş olduğu onar okkalık güllelerin dördünü ayırdı. Bunların her ikişerini birer delik birer de sap ile yekdiğerine raptederek bir çift jimnastik güllesi yaptı. Sabahları bunlar ile yarım saat kadar jimnastik yapmaya ve akşamları, akşam taamından evvel dahi yarım saat böyle uğraşmaya mecbur olduğu gibi öğle taamından evvel dahi bu yirmi okka sıklet kollarına binmiş olduğu hâlde güverte üzerinde yarım saatte dört bin adım yürümek suretiyle avcılık ve cündilik zamanlarında peyda etmiş olduğu idmanı sıhhat-i vücudu yine iade eylecekti.

İdman! İnsan için ne lâzım şeydir. Fakat teesüf olunur ki hıfz-ı sıhhatin bu kaide-i kadime ve asliyesi Osmanlılarımız için minelkadim pek meri iken sonra medeniyet-i cedide-i Avrupaiyenin bize vürudu üzerine o riayet-i kadimeden vazgeçmişizdir de Avrupalıların riayet-i cedidesini de alamamışızdır. Ata binmeyi, ok atmayı, yesir-esir almaca ve hamam kızdı gibi oyunları cirit talimlerini filanları bırakmışız da bir de jimnastik, ipte jimnastik ve sandalda kürek çekmek, ata binmek, ava gitmek, koşmak, atlamak gibi Avrupalıların usul-i riyazetlerinden henüz haber alamamışız. Sinir hastalıkları, kalp hastalıkları, mide hastalıkları, dimağ hastalıkları, fakrû'd-dem filan gibi emraz-ı nazikenin doktorlar, riyazetsizlikten başka sebebini bulamıyorlar. Bunlara deva olmak üzere de soğuk suyu, hareketi tavsiye eyliyorlar. Çünkü fukara ve çalışkan güruhunda bu hasalıkların hiçbirisini bulamıyorlar. Zenginler ne kadar kuvvetli şeyler yedikleri hâlde yine bu hastalıklara düçar oluyorlar ise mücerret hazımsızlık seyyiesiyle düçar oluyorlar diyorlar. Ne hacet bizce darbimesel hükmünde olan “İşleyen demir ışı-lar.” sözünü onlar bir kaide-i tıbbiye hükümüne koyuyorlar.

Söz sözü açtığı cihetle bazen uzanıp gidiveren sözlerimiz kari-lerimizi Meliketü'l-Bahr'in yolu hakkındaki dikkatten menetmez ya? Şu günlerde Meliketü'l-Bahr Pire'ye doğru yolda olup Yunan cezire-lerinden biri Meliketü'l-Bahr'i önden karşıladıkça diğeri arkadan veda ederek çekilip gidiyormuş gibi bir meşy ve harekette devam olunuyor idi. Seyahatte ilerlendikçe herkesin yekdiğerine münasebeti de kuvvet bularak gemi halkı arasındaki refakat münasebetleri artık suret-i katiyesini de bulmaya yaklaşmış idi. Bu suret-i katiye ise hemen de başlı başına bir roman teşkil edebilmek derecesinde hem mühim hem hoştur.

Ama iş yalnız Ahmet Metin'in Vasiliki hakkındaki teveccühü, müsaadati artarak biçare Süreyya'nın da hasedini şiddetlendirmekten ibaret kalmanıştır. Katrina'nın da Hacı Çavuş hakkındaki himayeleri ziyadeleşmiş ve Hacı Çavuş'un da Katrina hakkındaki latifeleri artmış idi. Latif adamı ta Ahmet Metin'e kadar cümleyi letaifine muhatap eyli-yor idi ya? Hele Vasiliki hakkındaki şakalarının biraz hadd-i marufu da aşmaları artık gittikçe etvarını tashih ve tezyin ve ikmal eyleyen ken-disini derip toplayan Vasiliki'yi epeyce darıltıyordu bile. Lakin Hacı Çavuş:

-Güzel Rümeysa! Sana her şey yakıştığı gibi dargınlık de ne kadar yakışıyor! Çatık çehre güleç yüzden ziyade insana tesir ediyor, deyince Vasiliki'nin bu müdahaneden hoşlanmaması kabil olamayıp mutlaka yüzü gülümseyiveriyor idi. Bahusus Vasiliki'yi Hacı Çavuş'a karşı dargınlıktan böyle musalaha tebessümüne derhâl naklediveren şey Hacı Çavuş'un müdahaneleri müstehziyane olmayıp bir dereceye kadar da doğru olması meselesi idi. Zira müstehziyane olsa idi Katrina'nın kıskanmaması, kızınaması lazım gelir idi. Hâlbuki Hacı Çavuş Vasiliki'nin meziyatına dair söylediği sözleri ne kadar latife yollu söylese bile Katrina mutlaka kıskanıp asıl çin-i cebin ile Hacı Çavuş'u tazire kadar varıyor idi.

Ömer Kaptan lostromo çavuş ile muço sinyora arasındaki münasebetin az vakitte bu kadar ilerleyerek bu kadar da meydana vurmasını beğenemeyip efendi bu hâlleri haber alacak olursa işin fenaya varacağını anlatmaya da cesaret alıyor idiyse de çavuş:

-Afedersiniz kaptan efendi! Derya yüzünde de insan gözünü dikip dilini kesemez ya? Bu deniz kahrı başka türlü insana zevk gelir mi? Hem öyle kapı yoldaşlar arasındaki her hâl, her latifeyi efendiye haber vermek de hiç heves olunamayacak, sevilmeyecek hizmetlerden addolunur. Bunu biliniz de bizi efendiye haber verecek olursanız ona göre haber veriniz, deyince Ömer Kaptan, çavuşa hak vermese dahi işin daha ilerisine varmamayı lazım addeyliyor idi.

Gerek Hacı Çavuş gerek Katrina epeyce yaşamış, dünya görmüş, tecrübeler aşırnmış ve vukuatlar geçirmiş adamlardan oldukları cihetle bunlar arasındaki münasebetler ne suret alırsa alsınlar o kadar korkulmayabilir ise de Süreyya gibi, Vasiliki gibi henüz genç, tecrübesiz, içli olan zatların münasebetlerinden ne kadar korkulsa becadır.

Bu zavallı delikanlı, efendisinin Vasiliki hakkındaki muamele-i teveccühkârenesini öyle bir his ile telakki eyliyor idi ki Ahmet Metin Süreyya'nın Vasiliki hakkındaki ihtisasatını bilse de ona rağmen bunları yapsa yani bir suret-i kahharanede rekabet-i âşıkaneye çıksa Süreyya'nın ne kadar meyus olması lazım gelir idiyse işte Süreyya o kadar meyus oluyor idi. Tecrübesiz bir genç âşık bu kadar da meyus olursa buyeisin sonları nerelere kadar varacak diye tahmin olunur. Her

meyusun son ümitgâhı ölündür. Hem de ya hasımlarının ölümü yahut kendi ölümü. Olabilir ki hepsinin ölümü!..

Fakat Süreyya haddizatında epeyce de mülahazalı bir çocuk idi. Nar-ı hasedin en ziyade alevlendiği zaman dahi mülahazat-ı saibesi insaf denilen hiss-i âliye yol açarak:

-Kime ne demeye hakkım var? Herifin kendi hizmetçisi! Bunca eltafıyla kendisine bend ve esir dahi edebilir. Ben nem ile onu kendime celp edebilecek imişim, dedikçe bu teslimiyet-i meyusane içini kabartıp gözlerinden yaş boşaltarak işte bu yaşlardan sonra biraz rahat buluyor idi. Eğer bu rahat dahi olmasa idi pek korkulabilir idi ki daha Meliketü'l-Bahr Pire'ye varmaksızın derununda mü'lim bir dram neticeleniversin.

Bazı ahval içinde ne acîp esrar bulunur. Bazı esrarın da içinde esrar-ı diğer bulunur ki işte bir romancı için en büyük müşkilat bunda olduğu hâlde bir kari dahi en büyük lezzeti böyle esrar içindeki sırlardan ve o sırların muhit oldukları ahvalden alır.

Kim umar ki Vasiliki en güzel bir süsü yaptığı gün aynaya bakıp da:

-Acaba efendi bu süsü nasıl bulacak, demesini müteakip hatırının bir tarafından da:

-Acaba o!.. Nasıl bulacak, mütalaasını da takip ettiriversin? “O!..” kim anlayabildiniz mi? Çarçabuk haber verelim. O ... da Süreyya'dır. Süreyya'dır zahir! Hatta Vasiliki'nin kalbinin en derin köşelerini araştırır iseniz bulur, görürsünüz ki süslerini, letafetlerini efendisinin beğenmesinden ziyade Süreyya'nın beğendiğini arzu eyliyor ama bu hâl daha bir masumane arzu hâlinde bulunmakta iken kendisini bile korkutuyor. Kalbinde böyle bir arzu bulunduğunu kabil değil ki Süreyya'ya anlatabilsin. Süreyya'dan korkuyor. Ne kadar korkuyor bilseniz? Efendisinden böyle korkmuyor. Hayır! Efendisinden hiç korkmuyor. Ahmet Metin'i pek âlâ tanıyor ki o kahraman kahrından korkulmaktan ziyade efendiliğinden utanmak lazım gelen bir kahramandır.

Efendisini sevmiyor da değil. Seviyor! Efendisi uğrunda her şeyi feda edebilir. Kendi hayatını bile! Yalnız Süreyya'yı feda edenmez.

Ne acîp şey! Hem Süreyya'yı feda edemez. Hem ondan korkar. Seviyor mu? Onu da bilmez. Neden korkar bilir misiniz? Kendi gönlündeki arzuyu Süreyya tasvip etmeyecek diye korkar. Eğer tasvip etmeyecek olursa işte o efendisi uğrunda feda etmeye kıyamayacağı Süreyya'yı bütün bütün kaybedecekmiş diye korkar. Çünkü Süreyya gayet ağırbaşlı bir çocuk olup biçareyi çıldırasıya bir sevda dahi bütün bütün başkalaştırmış olduğundan Vasiliki onun tarafından zerre kadar bir medar-ı ictisar göremiyor ki o da biraz cesaret alabilsin.

Vasiliki'nin bu düşüncesi, bu korkusu dahi bir nimet addolunabilir idi. Zira Süreyya barut ile dolu bir varil hükmünde olup Vasiliki'nin edna bir cüreti dahi ona fitil vermek hükmünü alacak idi. Ateş baruttan ne kadar baid olursa emniyet ve selamet dahi o kadar büyük olur.

Biz şimdiki hâlde yalnız Ahmet Metin ile Vasiliki arasındaki münasebetin terakkisine bakalım. Vasiliki bir hizmetçi kız değil mi ya? Avrupa'ya da gidiliyor. Gidilen yerlerde mutlaka kibar ahali ile münasebet dahi peyda edilecek. Hâlbuki Vasiliki Türkçe ile Rumcadan başka lisan bilmiyor. Biraz da Fransızca bilmesi lazım değil mi?

Bu lüzumu tasdikte Ahmet Metin'in hayali asla tereddüt etmedi. Vasiliki kendisine verilecek emirleri anlamak derecesinde olsun Fransızca bilmelidir dedi. Bunu kıza dahi anlatınca zaten efendisinin her emrine muti olan kız bu emrine fazla olarak bir de fevkalhad memnuniyetle teslimiyet gösterdi. Bonjour, bonsoir'den, merci'den, oui ve non'dan başka Fransızca bilmediği hâlde bunları münasebet düşürüp de irad edebilmeyi kendisine büyük bir şeref sayan Vasiliki badema efendisinin meşguliyetisizliği, istirahatı zamanlarında Fransızca ders almaya da başladı ki kendisi Rumcayı pek az yazdığından ve yazılmadıkça Fransızca öğrenmek kabil olmayacağından Ahmet Metin Fransız kelimelerini Rum harfiyle yazıp da sonra dürüstçe okuyamamaktan ise Fransızca hurufu da talime lüzum gördü.

Alınız şimdi efendi ile hizmetçinin bir de muallim ve şakirt olmalarını ki işte Katrina'yı istihzalarında ve zavallı Süreyya'yı da hasetlerinde bir kat daha takviye ve teşdit edecek bir hâl daha!

Lakin Katrina ne kadar kıskanırsa kıskansın Vasiliki bu işte dahi öyle bir eser-i zekavet gösterdi ki cümleyi, hatta bilhassa Katrina'yı da

hayrette bıraktı. Efendisinden aldığı Fransızca sözlerin Katrina dahi İtalyancasını söylüyor idi. Hem de hâlâ istihza efkârıyla söylüyor idi. Vasiliki ise hem Fransızcaları, hem İtalyancaları ezberliyor idi. Bir kere de ezberlediği şeyi bir daha unutmaması kabil değil ki!

İşte Kale-i Sultaniye'den Pire Limanı'na kadar gûzar eyleyen beş gece ve dört günün hûlasa-i vukuatı şundan ibaret olup vakıa Ahmet Metin'in riyazet-i bedeniyesi ve Vasiliki'nin Fransızca ve İtalyancası gibi bazı ahvali bu müddetin öte tarafına da geçirerek kayıt ve hikâye eyledik ise de öyle Süreyya'nın sefer jurnalı gibi her şeyi dakikası dakikasına kaydetmek mecburiyetinde değiliz ya.

Minelkadim Salanin denilerek Solon gibi, Öripid gibi meşahirin vatani olmağla müfahhar olan ve elyevni Kolori Adası tesmiye edilen cezireyi şöylece karşılarında gördükleri hâlde onun da karşısında bulunan Pire Limanı'na girdikleri zaman güzel bir gün doğuşu rüzgârı Meliketü'l-Bahr'i sol taraf küpeştesi üzerine öyle bir meylettirmiş ve bütün yelkenler o kadar güzel şişip pika serenine çekilen rayet-i saadet-ayet-i Osmanî dahi o kadar şairane bir surette temevvüc etmekte bulunmuş idi ki sefinenin kara tarafından görünüşü, hakikaten en mahir bir ressamın kalem-i üstadanesiyle tersine sezavar idi. Vakit ise zuhurdan evvelce idi. Daha sabahtan verilen talimat iktizasınca tekniîl tayfa istihmam ederek, traş olarak hepsi yeknesak olan gemici beyi rubalarını giymişler idi. Ahmet Metin'in kendisi beyaz pantolan ve galonsuz bahriye setrisi ve bahriyelilerin dahi giydikleri kısa püsküllü fesi labis olup bittabi kılıcı yok idi ki Avrupa'da dahi deniz meraklısı olan kibar, kendi devlet-i metbualarının bahriye zabitanı kıyafetini giyebilirler ise de rütbe tayin eden galonlar ile asıl askerliğe mahsus olan kılıcı takamazlar. Ömer Kaptan ile Süreyya dahi efendileri gibi telebbüs eylemişler idi. "Toplar Önü"denilen rıhtım hizasındaki kapıdan Pire'nin asıl iç limanına girdikleri zaman methalin sağ cihetindeki demir yatağına lenger atmayı müteakip denize indirilen filikaya iki kürekçi atladı ve bir de Ömer Kaptan râkiben ve karantina evrakını hamilen doğruca sıhhiye parlatoryasına çekti ki pratikasını alıp gelinceye kadar serenin ucunda dahi sarı renkli karantina bulaşık bayrağı çekilmiş idi. Kapıdan pratika alarak avdet eyledikten sonra bu bayşrak indirildi ise

de o zamana kadar gemi etrafında dolaşan sandalların hiçbirisi yine Meliketü'l-Bahr'e yanaşamadılar. Pire sandalcıları arsızlıkla meşhurdurlar. Fakat Meliketü'l-Bahr'de yolcu veyahut karaya çıkacak eşya yok ki bunların gemiye yanaşmalarına lüzum görülsün. Nöbetçi bulunan martel, cümlesine birden:

-Yasaktır! hitabını gönderince sandallar bittabi alargaya çekilerek sefineyi biraz temaşa eyledikten sonra birer birer dağılmaya başladılar.

Ahmet Metin'in Pire'de hiçbir işi olmadığı gibi oraya bir saat kadar mesafesi olan Atina dahi birkaç defa görmüş olduğu mini mini bir merkez-i hükümet-i kraliye olup derece-i ehemmiyeti bizim İzmir şehrine nispetle bile ikinci, üçüncü kaldığından bu defa dahi görmek istemiyor ve hemen taze kumanyaca noksanlarını ikmal eder etmez yola çıkabileceğini hesap eyliyor idiyse de Kale-i Sultaniye'de Vasiliki'ye vaat etmiş olduğu altın saati almak için hemen gidip gelmek üzere Atina'ya kadar gitmeye bir lüzumcuk hisseylemiş idi. Zira o vaadi verdikten sonra Vasiliki hakkında layenkat mütezayid olan teveccühâtı ibka-yı vaat meselesinin asla tehirine mecal bırakmıyor idi. Hemen o akşama kadar avdet etmek üzere Atina'ya gideceğini arkadaşlarına söylediği zaman kendi kendisine:

-Ah, Hüseyin Basri yanımda olsaydı medinetü'l-hükernayı ona etrafıca ziyaret ettirmek için belki bir iki gün bile Atina'da kalır idiysem de kendim için artık bu külfete lüzum görmem demiş idi. Filvaki Atina şehri tarih nokta-i nazarından gayet mühim bir yer ise de hâlihazırda hiç de ehemmiyetle telakkiye şayan değildir. Ona nispetle kadimden beri rakibi olan Sızık harebesi belki daha mühimdir. Zira Atina'da yeni inşa olunmuş birkaç ebniyeden ziyade Sızık harabe kümeleri fasih olup mamuriyet ve azamet-i kadime hakkında o lisan-ı fesahat insana daha çok hikmetler arzedir.

Fakat Ahmet Metin, akşama kadar döneceği hakkındaki vaatini ifa edemedi. Atina'ya gitmiş olduğu hâlde sefaret-i seniyeyi ziyaret etmemeyi hanimiyet-i Osmaniye'sine muvafık bulamayıp hâlbuki sefir beyefendi dahi eazz-ı ehibbasından çıkıvererek bu akşamı mutlaka birlikte geçirmeyi rica edince bir türlü ricasını reddedemedi. Derhâl limana Ömer Kaptan'a bir telgraf çekerek sebep-i teaahhurunu bildirdi

ve o geceyi sefarethanede im'ar ederek gerek İstanbul'daki dostlara ve gerek icra edeceği seyahatlere dair sefir beyefendiye verdiği haberler ziyadesiyle memnuniyetini müstelzim oldular.

Asıl gurbet denilen şey, ecnebi diyarında bulunmaktır. İnsanın kendi vatanı dahilinde bir mahalden diğer bir mahalle intikali gurbet sayılamaz. Yine vatanı dahilinde, yine hemşehrileri meyanındadır. Ama insan ecnebi bir memlekette iken bir hemşehriye nail olursa yarı sıla-yı rahim etmiş olmak derecesinde memnun olarak işte sefir beyefendinin bu geceki memnuniyeti dahi şu dereceyi bulmuştur.

Ertesi gün dahi kuşluk taamına kadar Ahmet Metin Atina'da kalarak badehu bir trene râkiben Pire'ye ve bir sandal tutarak Meliketü'l-Bahr'e geldikte ve hele aldığı altın saati Vasiliki'ye verdikte kızın memnuniyetine nihayet olmamakla beraber o dahi efendisinin eline bir vizite kâğıdı tutuşturdu ki üzerinde Fransızca olarak "Mösyö Le Boyar Çokogano" yazılı olup altına dahi el yazısıyla "Zevcesiyle beraber" kelimesi ve daha alt tarafında "Pire Limanı'nda vapuru" sözleri ilave olunmuş idi. Ahmet Metin bu kâğıdın nereden geldiğini sual edince Vasiliki dedi ki:

-Dün ve bugün geminin etrafını pek çok seyirci gelip seyir ve temaşa eylediler. Bunları Ömer Kaptan gemiye yaklaştırmıyor idiyse de bazı süslü sandallar içinde pek itibarlı oldukları hâllerinden anlaşılan mösyöler geldikçe doğruca iskeleye yanaştıklarından onları izzet ve ikramla karşılıyor idi. Bunlardan birkaç tanesi Ömer Kaptan'a vizite kâğıtlarını bıraktılar. Bunu da bir mösyö ile bir madamı bana bıraktılar ki üzerindeki yazıları da burada yazdılar.

-Ömer Kaptan onlarla da görüşmedi mi?

-Görüştü efendim, fakat birbirinin lisanlarını bilmediklerinden pek az konuşabildiler.

Bunun üzerine Ömer Kaptan ve Süreyya dahi gelerek birkaç vizite kâğıdı daha verdiler ise de onlar Pire liman reisi ve Atina şehremini gibi iade-i ziyareti icap etmeyen şeyler olup fakat Boyar Çokogano kendine mahsus olarak isticar etmiş olduğu Valsko nam vapur ile limanda bulunmak hasebiyle ona iade-i ziyaret lüzumuna karar verdi-

ler. Bahusus ki Boyar Cenapları dün akşam gelmiş olduğundan bugün bade'z-zuhur kendisine iade-i ziyaret olunmak tamam münasip idi.

“Boyar” Romanyalıların arazi ve emlak-i vasia sahibi olan çorbacılarına denir ki Avrupa'nın hâlâ baron ve kont gibi ünvanlar ile muhafaza-i asalet eden kibarı ekseriyetle emlak-i kadimelerini zayi ederek yalnız namlarını muhafaza ile kalmış oldukları hâlde Romanya'nın Boyar'ları hâlâ o külliyyetli araziye zer' ve idare ederek gayet zengin bulunurlar. Ahmet Metin Meliketü'l-Bahr'in en ziynetli filikasını hazırlatıp iki kürekçi kürek çekmekte oldukları hâlde Valsko vapuruna vardı ki iki yüz tonlatoluk kadar cesamette güzel bir Moldovan yatı olup limanın gümrük cihetinde kıçtan kara bağlamış idi. İskeleye varıp da kendi kartını iskele nöbetçisiyle gönderdikten beş dakika sonra Boyar Cenapları bizzat iskeleye kadar gelerek Ahmet Metin'i istikbal eyledi. İkisi birlikte salona indiler. Ve orada Madam Çokogano ile dahi resm-i muarefeyi icra ettikleri salonun ziyneti o kadar fevkalade olmadığı cihetle Ahmet Metin'in o derecelerde hayretini mucip olamadıysa da Madam Çokogano'yu o kadar güzel buldu ki güzellerin ve güzelliğin tecrübesizi olmadığı hâlde de Ahmet Metin bu kadının def'aten hayranı oluverdi.

Lakin gariptir ki Madam Çokogano'nun çehresi Ahmet Metin'e bilküllüye yabancı bir çehre görünmüyor idi. Ya bu kadını yahut buna pek benzer birisini bir yerde görmüş hatta epeyce münasebet dahi peyda eylemiş ise de nerede görüp ne suretle münasebet peyda eylemiş olduğunu bir türlü bilemiyor idi. Bunun için zihnini ne kadar zorladı ise faydası olamadı. Bu kadını nerede gördüğünü bir türlü bulamadı.

Mösyö le Boyar Çokogano yirmi sekizden otuz yaşlarına kadar ancak tahmin olunabilir bir delikanlı olup boyda bosda, hüsnde cemalde hiçbir kusuru olmadığı gibi terbiyesi dahi Fransız, hem de Parisli terbiyesine yakın bir surettedir. Madam Çokogano ise, o dahi yaşça yirmi beşle otuz arasında bir şey ise de hakikaten güzel, kocası kadar güzel adama layık olabilecek derecenin kat kat fevkinde bir güzel. Ortadan uzunca bir boy, geniş omuzlar ve ince bel ile balık etinden müteşekkil vücudun gayet mütenasip olduğu, kendi salonuna mahsus olarak telebbüs eylediği elbise içinde dahi tahmin olunabilir. Levha-i vechini teşkil eyleyen çene biraz sivrice ve dudaklar pek ince ise de ağ-

zın küçüklüğü ve hin-i tebessümde görenlerin gözlerini kamaştıracak derecelerde beyaz, parlak, küçük, sık dişleri, boğaz ve çene ile pek mütenasip düşüyor. Burun, Yunan-ı kadından kalma heykellerde görülen çekme ve mevzun burunlardandır. Zaten çehrenin ahval-i umumiyesi de sanayi-i nefisenin ressamlığa, heykeltıraşlığa mensup olan erbabı nezdinde “Tip Grek” yani “safha-i Yunaniye” denilen surettedir ya! Zira kaşlar müstakime karip birer hat ile mürtesim olup yalnız uçları göz kuyrukları hizasını epeyce geçtikten sonra aşağıya doğru meyletmekte ve fakat müteakiben kaşların en uçları yine yukarıya kıvrılıyorlarmış gibi birer meyil göstermektedirler. Ama safha-ı Yunaniye’yi teşkil eden kaşların asıl hâli bundan ibaret değildir. İki kaşın başları birbirine pek yakın olup bizim “çatık kaş” dediğimiz surette değil ise de “çatkın kaş” ıtlakına şayan olup bu kaşların sahibesini görenler hâl-i inbisatında bile tünd zannederler. İşte bu çene ve dudaklar ve dişler ve burun ile kaşların bademî, iri, koyu, ela gözler ile beraber gayet beyzî bir çehrede içtimaları Madam Çokogano’ya hakikaten bir hüsn-i cemal müsabakasında birincilik madalyasını kazandırabilir. Hele o koyu kestane saçların mebzuliyetine hiçbir şey manend olamaz.

Bunların hepsi âla! Hatta bu güzel kadının Fransızcasının da fevkalade olması aliyülâla! Sözü sohbeti ne kadar latif! Halis Parisli denilebilir. Bunların hepsi âlâ ama şu Ahmet Metin, şu Madam Çokogano’yu nerede görmüş olduğunu bir türlü zihninde bulamıyor da işte yalnız orası fena. Bu misüllü ilk ziyaretler ve iade-i ziyaretler ekseriya pek resmî olarak, pek de az imtidat eyledikleri hâlde mücerret Madam Çokogano’nun söz sohbet sahibi bir kadın olması hasebiyle bir saatten ziyade imtidat eyledi. Meğer Kale-i Sultaniye’deki Yunan konsolosu Atina gazetelerinden ikisinin, üçünün birden muhbirliğini eder inmiş de Ahmet Metin’in Kale-i Sultaniye’ye vürudunu başka başka tarz ve ibarede olarak bu gazetelere yazmış. Ve bunlardan da diğerleri ve bhusus Fransızca tab ve neşrolunan “Mesaje Daten” gazetesini nakletmiş ve Mösyö ve Madam Çokogano dahi o gazetede görüp Meliketü’l-Bahr Pire Limanı’na gelince sahibinin Ahmet Metin olduğunu anlamış imişler.

Garip tesadüf ki Ahmet Metin, Osmanlılar içinde ilk “spornotik” yani safa-yı bahrî erbabı olduğu gibi bunlar dahi Romanyalılar meya-

nında bu hevese ilk düçar olanlar imişler. Safa ve seyahat-i bahriyeye hevesleri pek ziyade imiş ise de henüz kendilerine mahsus bir gemi yaptırmayıp, satın da almayıp rakip oldukları Valsko sefinesini isticar etmişler imiş. Pire Limanı'na geleli bir haftayı mütecaviz olup Mora Şibh-i Cezire'sinde berren bir hayli seyahatler icra eylemişler imiş. Bakiye-i seyahatleri bir iki gün daha orada kalınmalarını icap eyliyor ise de Ahmet Metin dahi Mora'yı gezecek ise birlikte gezebilmekten memnun kalacaklar imiş.

Ahmet Metin bu yolda teklif edilen refakate teşekkür ile beraber dedi ki:

-Vakıa dünyada terakkiyat-ı medeniyeye ilk mazhar olmuş bulunan bu şibh-i cezireyi mükemmelen tettebbu etmek gayet ehemmiyetli bir şeydir. Fakat benim zihnim başka şeyle iştigal ediyor. Zihnimin iştigaline tebean bendeniz İtalya taraflarına seyahat edeceğim. Madam:

-Şu cevabınız refaket teklifimizi ret için bir suret-i nazikane tertip olunmuş cevap olmadığını bilseydin İtalya taraflarına kadar da birlikte gider idik, der idim.

Kadın bu teklifi hakikaten insanı ilzam edecek bir suret-i nazikede dermiyan eylediğinden Ahmet Metin yine o kadar nazikâne bir cevap hazırlamak için bir lahzacık düşündüğü sırada Mösyö Çokogano'ya dikkat eyleyip hâl ve şanından gördü ve anladı ki kadının teklifi, kocasının hiç de hoşuna gitmemiştir.

İnsanın yüzü ne muciz-nüma bir aynadır. Sahibinin kalbinden geçen şeylerin hükmü ân-ı vahitte o aynaya akseder. Safha-yı vechi teşkil eyleyen adelat ve âsâp kadar mütehassis başka ne olabilir? Hiç kadar bir şeyden tahüssüs ile inbisat ve inkıbaz hâlleri erbab-ı dikkat nazarında nice manalara delalet eyler.

Ahmet Metin ise bilâ-şüphe bu erbab-ı dikkatin ser-âmedanından idi. Binaenaleyh vereceği cevabı kadından ziyade kocasına vermiş olmak için dedi ki:

-Hayır madam, refakatiniz gibi bir bahtiyarlığı herkes cana minnet bilir. Bahusus biri vapur, diğeri yelkenli iki sefine mini mini bir filo teşkil eder ki safa ve seyahat-i bahriyenin bu tür lüsüne doymak olamaz. Lakin bendeniz sanki bir antikacı sıfatıyla seyahat ediyorum. Bundan

yedi sekiz asır mukaddem İtalya-yı Cenubî’de suret-i güzeranını bir romanda okuduğum vakayiin acaba bakiye-i âsârına zaferyab olabilecek miyim diye şu seyahati göze aldırınışımıdır. Böyle tettebbu yolundaki bir seyahate refakat kadın kısmını sıkır.

Dikkat buyruldu ya! Ahmet Metin verdiği cevap ile hem kadının teklifini red istidadını göstererek kocasını hoşnut etmeye hem de kadının meraklarını tahrik ederek refakat hususundaki arzusunu şiddetlendirmeye gayret eylemiş idi. Tahmini de pek doğru çıktı. Filvaki Mösyö Çokogano, Ahmet’in derhâl teklifi kabul edivermemesinden hoşnut kalarak:

-Evet, beyefendi pek doğru söylüyor, onun icra edeceği tettebbuat-ı mühimmeyi bir kadının tıflane hevesleri, her gün bir başka suret gösteren arzuları sektedar eder, demiş idi. Lakin karısına kanaat geldi mi ya! O yedi sekiz asır mukaddem İtalya-yı Cenubî’de sebketsmiş olan mesail neden ibaret olduğunu sordu. Ahmet Metin mahut eskici Yahudiden aldığı kitapta okuduğu Şirzad-ı Selçukî romanını haber verdi ama romanın mahiyetine girişmeyip yalnız Sicilyateyn Kıtası Araplar elinde bulunduğu ve Anadolu’daki Etrakin cevelanat-ı bahriyeleri esnasında Berbekzade’nin de oralarda gezindiği yolunda muhtasar bir tarif ile iktiza eyledi. Bu tarifât üzerine Boyar Çokogano:

-Arapların, Türklerin İtalya-yı Cenubî’de ne işleri var? Bunlar bir romancının hayalinden ibaret iseler de bir ciddi adam o hayalatın âsârını aramaya gider mi, demesin mi! Karısı bir kahkaha kopardı. Bir yandan o kahkahalarda devam ile beraber:

-Zavallı Boyar, bu meseleler senin karışabileceğin mesailden midirler? Sen tarih-i umumide taammuk ettin mi ki bunları takdir edebilesin, deyince Boyar gazabından kıpkırmızı olarak:

-Acayip! Bu kadarını da bilmek tarih-i umumide taammuka mı vabestedir. Türklerin feth-i Kostantiye muzafferiyet-i tarihiyesi on beşinci asrın nısfında olduğu pek âlâ hatırında kalmıştır. Daha beş asırlık bir vaka. Yedi sekiz asır mukaddem Türkler nerede idi ki İtalya’ya kadar esfar-ı bahriyelerini tevsi edebilsinler, dedi ise de zahir-i hâlde epeyce makul görünen bu cevap dahi güzel madamın kahkahalarına nihayet veremedi. Kadın dedi ki:

-Kendini kurtarmaya çalışma. Çalıştıkça batıyorsun a zavallı. Feth-i Kostantiniye ezmine-i mutavassıtayı ezmine-i cedideden tefrik eyleyen vukuat-ı mühimmeden olduğu için her mektep çocuğunun mutlaka hatırında kalır. Zira her imtihanda bu suali sorarlar. Hâlbuki Osmanlılardan mukaddem dahi Anadolu'da Türkler var idi.

Karı ile koca arasındaki şu mücavebe madamın ne kadar nazlı ve şımarık olduğunu ve fakat kocasının epeyce hatırı sayılabilen cehline mukabil ne kadar da fûnun ve malumat erbabından bulunduğunu Ahmet Metin, nazarında keşfeyleti. Hem mösyöyü kurtarmak için:

-Boyar Hazretleri galiba Türk tabirinden Osmanlıları murat eylemişlerdir, tevilini bulup dermiyan ederek hem de kendi tettebbuat-ı tarihiyesini ortaya koymak için Türklüğün aslı hakikaten Hz. Nuh'a kadar vardığını, bundan mukaddem Hüseyin Basri'ye tarif etmesinden daha vazih ve daha mebsut bir surette serd ve idyana girişince Boyar Çokogano bunları Bin Bir Gece Hikâyesi gibi dinlediği hâlde karısı zaten vâkıf olduğu şeyleri dinliyor gibi dinliyor idi. Ahmet Metin'in tarih-i kadinde yer tutan Amazonlar, Sitler, Sarmatlar, Aryanlar, Moğollar, Çinliler gibi irad eylediği esaminin kâffesi tarih ve coğrafya-yı kadimin bunlar hakkında verdiği malumat derecesinde Madam Çokogano'nun da malumu olduğu her sırası geldikçe bahse iştirakinden anlaşılıyor idi. Fakat malumat-ı mezkûrenin kâffesini Türklük tarihine tatbik hususunda Ahmet Metin'in gösterdiği âsâr-ı zekaya da hayran kalıyor idi.

Bugünlük Mösyö ve Madam Çokogano ile İslâm Dragozzade'nin mülakatları şu derecede kaldı. Refakat meselesine karar verilemedi. Gayet kibarane bir tavır ile zevc ve zevceyi veda ederek kalktı, gemisine geldi ise de aklı fikri hep bu kadını nerede görmüş, tanınmış olduğunu taharri ile meşgul idi. Mutlaka bir yerde görmüş, hatta münasebet bile peyda eylemiş, ama bir türlü tahattur edemiyor vesselam.

Misafir gittikten sonra zevc ve zevcenin etmiş oldukları ufacık bir kavgayı Ahmet Metin işitmiş olsaydı kim bilir bunların münasebetlerine dair ne gibi hükümler çıkarabilir idi? Çünkü Boyar Çokogano:

-Canım sen bu hafifmeşrepliğe ne zaman nihayet vereceksin? Bir yabancı adam yanında beni mahcup bırakmakta ne zevk umuyorsun, dediği zaman güzel madam dahi:

-Ya sen de bu cehâletin ile beraber her mühim meseleye niçin burun sokuyorsun? Cehlini âleme göstermekten ne zevk umuyorsun, demiş idi ki Boyar'ın gazabı bir kat daha artarak:

-Fakat bilir misin ki bir kadının hiffet-i şuhaneyi bu derecelere kadar vardırması bir erkeği bıktırır, sözünü gayet ekşi bir surat ile söylemesini müteakiben dahi hırçın kadın:

-Usanır ise ne yapalım? Şu muhtariyet-i medeniye âleminde kimse kimseye zincir ile bağlı değildir ya, cevabını verdikten maada burundan soluyarak artık bir mukabelede bulunamayan Boyar'ın suratına şu sözleri de fırlatıvermiş idi:

-Bir yabancı Osmanlı. Ama bak herif ne malumat sahibi adam! Yalnız Paris'te Fransız lisanını, Fransız maişetini öğrenmek, güzel giyinip kuşanmak, güzel söz söylemek bir erkek için ziynet olamaz. Erkeğin en büyük ziyneti maariften, sanayiden her türlü hünerlerden nisabıdır.

Ahmet Metin'in bir gece gaybubeti bizim Meliketü'l-Bahr'de bazı ahvalın biraz daha kuvvet bulmasına meydan açmış idi. Ezcümle salonda Katrina Vasiliki'yi yakalayarak güya onun büyük hayırhahı, pek büyük dostu imiş de onun ikbalinden kendisi dahi hayır ve menfaat bekliyor imiş gibi davranarak ve hatta:

-Hey çocuk hey! Biz dünya gördük, serencanlar geçirdik. Sen henüz pek acemisin. Ahmet Metin gibi bir büyük senyörün nazar-teveccühünde bulunan senin gibi bir kıza benim gibi bir akıl kahyâsının lüzumunu derkârdır. Bu bir ince politikadır ki benim gibi eski diplomatların nesayihi veçhile hareket etmeyen senin gibi genç prensesler encamında ziyanlı çıkarlar. İki ceplerinde beş paraları bulunmaz. Nasihat kabul edecek olurlar ise az vakit zarfında pek büyük daire ve debdebe ve servet ve sâ mân sahibi olurlar. Sen deme ki "Bir ayak hizmetçiliğinden bu kadar büyük bir madam olabilir miyim?" Fransa'da, İtalya'da, Almanya'da ne kadar fakir köylü kızı istersin ki hatta tiyatro saha-i temaşasında hiçbir muvaffakiyete nail olamamış, hiçbir kimseye el çırpıramamış olduğu hâlde bir zengin adamın metresi olarak ve o münasebetle daha birçok zenginlerin gözlerine girerek gitgide milyonlara

malik olmuşlardır. Tarihte bile ispat-ı vücut eylemişlerdir. Anladın mı? Cehlini, tecrübesizliğini itiraf et de söz dinle, sözleriyle Vasiliki'nin dahi nazar-ı dikkatini açarak demiş idi ki:

-Bak sen hiçbir şey istemediğin hâlde herif sana rubalar, süsler, saatler filanlar almaya başladı. Ya sen de biraz isteyecek olsan?.. Amma kaşlarını çatma! Sana arsız ol diyen yok. Öyle bir ustalıkla davranmalı ki sen güya istemediğin hâlde yine o kendisi almalı. Sen herhâlde yapacağın şeyleri daima bana danış da bak zararlı çıkar isen o zaman yüzüme tükürerek bir daha o tükürdüğün yüzüme bakma, demiş idi. Bu sözlere muhatap olan Vasiliki'nin ne hâl ve istidatta bulunduğu nazar-ı dikkatiniz önünde tecessüm ettiriyorsunuz ya? İşte Katrina bile buna dikkat etmiş idi. “Kaşlarımı çatma” diye ettiği ihtar dahi o dikkatinden neşet eylemiş idi. Efendisini bir suret-i aşüftegânede soy-maya çalışmak tedbirini talime başladığı zaman Vasiliki'nin vicdanı bu dersleri pek kerih gördüğünü derhâl çehresinde peyda olan çatkinlik meydana koymuş idi de kart ve düzenbaz İtalyan onun için bu ihtar mecbur olmuş idi. Her hâlde Vasiliki'nin şimdiki hâlini şu surette tasavvur edeceğiz ki hakikaten zeki ve fatin bir kız amma tecrübekâr değil. Daha melanet ne olduğunu öğrenmemiş. Kalbinin temizliği bir safvet-i fevkalade derecesindedir. İşte bu zekavetle bu saffetin içtiması Vasiliki'ye ihtar eylemiş idi ki Katrina'nın gösterdiği dostluğu reddedip de düşman olmamalıdır. Fakat verdiği nasihatleri kabul edip de efendisinin yanındaki kadrini, kıymetini de tehlikede bırakınmalıdır.

Efendisinin gemide bulunmaması herkesteki serbestliği arttırmış olduğu gibi Hacı Çavuş ile Katrina arasındaki serbestliği de ilk hâlin-den biraz daha arttırmış idi. Bu hâlde Ömer Kaptan'ın mülahazaları da artarak âdeta Hacı Çavuş ile ufacık bir muaraza derecesine vardırmış idiyse de Hacı Çavuş:

-Kaptan! Sanki hiç bilmez, hiç tecrübe etmemişsin gibi davranıyorsun. Böyle şeylerde asıl sebebiyet bir lostromo tarafından gösteriliyor yoksa bir kamariyera tarafından mı? Karı benim yüzüme gülümsemeyecek olsa tayfalardan birisinin yüzüne gülümseyecek. Hiç böyle bir eski kaltağın rahat durması kabil midir? Ya gemilere hiç karı uğratmamalıdır yahut kaptanlar öyle şeylere göz yummalıdır. Yok eğer senin de Katrina ile bir ahız ü itan olacak da benden çekiniyor isen hiç

çekinme. Ben öyle çığ heriflerden, ham ervahtan değilin. Gurbet görmüş, pişmişim, kotarılmışım. Ben asla kıskançlık ne olduğunu tecrübe bile ... diye müdafaaya başlayınca kaptan âdeta mülzem olarak fakat son sözlerini ret için sahibinin sözünü kesmiş ve:

-Hayır arkadaş hayır! Benden o zanlarda bulunma. Ben yine senin için efendiden korktuğum sebebiyle söylüyorum. Elindeki ekmeği bir tehlikeye uğratmayasın diye söylüyorum, demiş idi. Ama Hacı Çavuş:

-Sen ondan hiç korkma! Bir efendiye sadakatle edilecek hizmet böyle küçücük ve şakadan kabahatleri daima affettirir, diye kaptanı da tesliye başlamış idi.

Ya Vasiliki ile Süreyya arasındaki münasebet? O münasebet böyle muhatabalara, mücavebelere meydan açabilir mi? Bu akşam efendi olmadığı cihetle salondaki sofrada yalnız kaptan ile oğlu taama oturmuşlar idi. Vasiliki sanki efendi dahi sofrada imiş gibi her akşamki vazifesinde zerre kadar kusur etmeyerek hizmet eyliyor idi. Süreyya birkaç defa:

-Kirye (Matmazel), siz zahmet etmeseniz de Katrina hizmet eylese! Hatta siz dahi sofraya otursanız, demiş ve Ömer Kaptan dahi hâl ve tavrıyla bu sözü tasvip eylemiş idiyse de Vasiliki:

-Hayır efendim! Vazifem bundan ibarettir, diye yine hizmetinde devam eylemiş idi. Ancak her defa yemek tabağını Süreyya'ya takdim eylediği zaman biçare delikanlının helecanı o kadar artıyor idi ki üzerinde oturduğu iskemle sanki hareket-i arz hâlinde imiş gibi zangır zangır titriyor idi. İştihası da kesilerek yemekler önüne konduğu gibi kalkıyor idi. Fakat bu hâle kaptan dikkat edemediği gibi Vasiliki dahi dikkat edebilecek hâlde değil idi. Vakıa onun da kalbinden neler geçiyor ise de bunlar âdeta bir çocuğun hayalâtı, temenniyatı nev'inden şeyler olup başka türlü hiçbir hüküm gösteremiyor idi.

Ahmet Metin bu akşam geniye geldiği zaman yine mutad edinmiş olduğu üzere Vasiliki'nin derslerini vermek ve arkadaşlarıyla ve bahuş Vasiliki ile görüşmek, konuşmak ve kendi kendisine kitap okumak gibi her zamanki meşguliyetleriyle iştigal eylediyse de doğrusu ne verdiği dersi bilerek verdi ne arkadaşlarıyla ettiği musahebeden bir netice istihsal edebildi ne de okuduğu kitapları anladı. Zihninde yer eden şey şu Madan Çokogano'yu nerede görmüş olduğu meselesi idi.

Ama zannetmeyiniz ki Metin bu kadına âşık oldu. Hayır! Vakıa kadının hüsnü, letafeti hakikaten hayretini mucip olmuş idiyse de şu andaki teessürü bundan dolayı değil idi. Hani ya insan bazı kere zihninde aradığı şeyi bir türlü bulamaz da pek ziyade muazzep olmaz mı? İşte o hâlde idi. Eğer Ahmet'in aklına aradığı şey geliverecek olsa idi birden bire o kadar müsterih oluverecek idi ki rahatın bu derecesi yine bu hâli tecrübe etmemiş olanlara mümkün değil malum olamaz. İşte bu rahatsızlık ile yatağına giren Ahmet Metin'in geç vakte kadar gözlerine uyku girmedi. Niyeti yarın Pire Limanı'ndan hareket etmek olduğu hâlde şu müşkülü halletmeyince bir yere ayrılamayacağını hükmederek uykuya vardığı zaman dahi Madam Çokogano ile meşgul oldu.

Bizim yeni Hasan Mellah ertesi sabah biraz da mutadından geç vakitte uykudan kalktığı zaman âdeta hasta gibi bir hâlde idi. Bunu Atina'ya kadar ettiği seyahat-i berriyenin yol yorgunluğuna hamledeyerek hatta geçen mebahisin birinde vukuundan evvel haber vermiş olduğumuz veçhile seyahat-i bahriyenin bir noksanı erbabının riyazet-i bedeniyesini ihlâl eylemekten ibaret olduğunu da işte bu yorgunluk üzerine hükmederek badema riyazet-i bedeniye de bundan dolayı lüzum görmüş ve dört kurşun güllenden iki jimnastik topuzunu bunun üzerine yaptırmıştır. Bugün Vasiliki süsü her zamankinden daha ileriye götürüp altın saatini de takmış idi ki bu hareketinden iki maksadı olup birisi efendisine teşekküratı bu yüzden de göstermek ve diğeri Katrina'nın verdiği nasihatlere ittibaa başladığını anlatmak idi. Gariptir ki şu iki maksadın ikisinde de muvaffakiyetini kendisine tebşir eden sözler birbirine tamamiyla müteşabih idiler. Efendisi:

-Aferin Vasiliki! Bak saat dahi şu koyu fındıkî fistanının üzerine ne kadar yakıştı. Hizmetin mükâfatı olarak inşallah daha küpelere, yüzüklere, bileziklere, madalyonlara filanlara da nail olursun, dediği gibi Katrina dahi demiş idi ki:

-Gördün mü? Saat ne kadar yaraştı. Dediklerimi dinle ki çekmece-ler dolusu müzeyyenatla kendini bir kraliçe gibi donatasın!

Bu sabah kable'z-zuhur kamarasında bulunan Ahmet Metin'e haber verdiler ki Valsko vapurundan bir filika geliyor. Ahmet:

-İçinde kadın var mı, sualini irad eyledikte:

-Dürbün ile de baktık, ne kadın vardır ne çelevi. Dümen yekesi dahi bir martilin elindedir, cevabını verdiler. İki dakika zarfında da filika Meliketü'l-Bahr'in iskelesine yanaştı ise de dürbünlü nöbetçinin martil diye gördüğü adam Valsko'nun lostromosu olarak zuhur eyledi. Ahmet Metin'e bir mazruf verdi ki el ile tuttukta derununda katı bir şey olduğunu hissederek anladı ki bir vizite kâğıdıdır. Açtı. Mösyö Le Boyar Çokogano'nun vizite kâğıdı zuhur eyledi ki onun da üzerinde "Ahmet Metin Efendiye rica ediyor ki bugün kuşluk taamını birlikte etsinler. Zevcesi dahi bu ricaya iştirak eyliyor." ibaresi Fransızca fakat bir kadın yazısı olduğu besbelli olarak yazılmış idi. Ahmet kabul cevabını göndermekte bir dakika bile teahhur etmedi. Zaten böyle bir davet gelmemiş olsa idi o gün akşam taamina Mösyö ve Madam Çokogano'yu kendisi davet edecek idi.

Mezzo corno, yani günün yarısı âdeta alelumum kuşluk taamının vakti olduğundan ve gelen kâğıtta dahi saat ve dakika işaretiyle vakit tayin olunmamış bulunduğundan vakt-i zuhrundan bir çeyrek evvel Ahmet Metin Valsko vapurunun iskele merdiveninden yukarıya çıkmaya başladı ki bugün şu ziyaret için suret-i mahsusada yapmış olduğu tuvalette Paris'in son modasınca hakikaten hiçbir kusur yok idi. Fakat kendisini istikbale müsaraa eden zatın Mösyö Çokogano olmayarak madam olduğunu ve kocasının da yanında bulunmadığını görünce istigrap eyledi.

Bugün güzel madam dahi misafirini kabul için bir tuvalet icra etmiş idi ki onun tuvaletinde dahi Paris'in son modasınca hakikaten hiçbir kusur bulunmadıktan başka kendisine de pek ziyade yakışmış idi. Sanki omuzlar bir kat daha genişlemiş, sanki bel bir kat daha incelmış! Hele sinadaki letafet ve şetaret-i perdazane bir kat daha artmış ki o güler yüz ile o tatlı sözler ile istikbal eylediği zat henüz otuzuna varmamış bir gürbüz delikanlı değil altmışını geçmiş bir müteberrid ihtiyar ile olsa şevk-i ateşiyle fûruzan olup kalacağına şüphe bile edilmemelidir.

Şen, şuh, latif, zarif kadının çırpınırcasına şuhâne istikbaline Ahmet Metin dahi bililtizam perestişkârane bir mukabelede bulundu ise

de yine bililtizam daha ziyade telaşla etrafını aranmaya başladıkta kadın:

-Kocamı arıyorsunuz, değil mi? Ona vekaleten sizi ben istikbal ediyorum, deyince Ahmet bu inayete teşekkür mecburiyetinin her meraka galebe edeceğini derpiş ederek daha ziyade sormadı. Kadın kemal-i nezaketle kolunu Ahmet'e vererek birlikte salona indiler. Orada Ahmet'i kocasının gıyabından dolayı düçar olduğu merakta bırakmadı. Paris kadınlarının koca bir hikâyeyi bir ayak üzerinde nakledivermek hususundaki maharetlerine manend bir maharet-i nazikâne ve mütelaşiyane ile dedi ki:

-Dünkü münazarada hazır bulunduktan sonra artık kocamın bugünkü gaybubeti asıl neden neşet eylediğini anlamakta zekâvetiniz hasebiyle güçlük çekmezsınız. Güya Atina civarında henüz görmediği veyahut bir daha ziyaretine lüzum gördüğü mahaller var imiş de sabahleyin erkenden daha ben uykuda iken oralara doğru koşmuş gitmiş. Fakat sizden doğrusunu ne ketmedeyim? Asıl sebebi dünkü münazarada husule gelen mahcubiyeti üzerine bugün yüzümüze bakamamak meselesidir. Zavallı adamcağız biraz ilim zügürdür, ne yapsın?

Madam vakıa yalan söylememiş idi. Kocasının gaybubeti sebebini dosdoğru söylemiş idi. Yalnız bazı cihetlerini eksik bırakmış idi. Hatta bu eksikliği Ahmet Metin dahi anladı. Zira düşündü ki ikinci defa olarak gördüğü yabancı bir adama bu derecesi itiraf olunan mesele, yalnız bundan da ibaret olmayıp bunun daha birtakım cihetleri de olmalıdır. Hem de mutlaka vardır. Zira böyle ikinci mülakat için tertip olunan kuşluk taamına kadının yalnız başına misafiri davet etmesi ve bhusus kocasının vizite kâğıdına yazarak davet eylemesi, epeyce bir düzenbazlık demektir ki buna mecbur olmak için elbette sebepler olmalıdır. Madam Çokogano bu sebepleri de mükemmelen hikâyet etmek istemiş olsa idi sözü yine pek çok uzatmaya mecbur olmayabilir idi. Der idi ki:

-Dün sizden sonra yine kavgayı biraz daha ileriye götürmüş idik. Dün akşam dahi yenekte bugün için sizi kuşluğa davet edeceğimi kocama söylediğimde bir türlü kabul etmek istemeyip "Bu inadında ısrar edecek olursan, ben taamda bulunmam!" demiş idi de ben dahi kararımı kati olduğunu beyan eylediğimi için bu sabah kaçmıştır. O zannetti ki

güya kendisi bulunmaz ise ben sizi yalnız olarak davete cesaret edemeyeceğim. Hâlbuki işte ben inadıma sizi davet ettim ve muvaffak dahi oldum.

Taamın hazırlanması için beklemek lazım gelen yirmi dakika kadar zaman zarfında Madam Çokogano Ahmet Metin'e ahiren Avrupa'da icra eyledikleri cevelanları muhtasaran hikâye eyledi. Bu hikâyesi bizim Dragozzade nazarında ispat eyledi ki kadın hakikaten cin fikirli, gayet seriü'l-intikal bir şeydir. Kudret-i intikadiyesi de ne kadar ziyade. Gezip gördüğü yerler, adamlar, şeyler hakkında birer ikişer cümle ile, birer mülahaza-i inkitadiye serd eyliyor ki hepsi doğru, hepsi müdekkikânedir. Fakat hepsi de "şuhâne" denilebilecek kadar zarifanedir.

Ahmet Metin bu sözleri dinler iken dahi zihni hep bu kadını nerede görmüş olduğunu düşünmekle meşgul idi. Bir de hemen yirmi dört saattir arayıp bulamadığı şey birden bire hatırına gelivermesin mi? Anlaşıldı, evet hepsi hatırına geldi. Artık şüphesi kalmadı ki bu kadın pederi İslam Dragoz Ağa'nın vefatından biraz evvel Moldova taraflarına birlikte gittikleri zaman hanelerinde bir haftadan ziyade misafir kaldıkları kadındır. On bir on iki senelik bir keyfiyet. Ama delikanlının kuvve-i hafızası önünde bir kere şu kadarcık yol açılınca artık hepsi de birer birer hatırına geldi. O zaman yeni gelin olduğunu bile zihninde buldu. Yalnız bir nokta üzerinde şüphesi devam ediyor idi. Kendi kendisine diyor idi ki:

-Fakat ismi Çokogano mu olacak ya? Şey olmayacak mı idi? Koça... Koça... Evet! Koçagari olmayacak mıydı ya?

Bu "Koçagari" ismi lisanına da, zihnine de pek muvafık geldiğinden bu mösyö ve madamın ismi mutlaka Koçagari olacağını hükme takarrüp eyliyor idiyse de belaya bakmalı ki müteakiben bir şüphe daha zuhur eyledi. O ise kocasının o zaman hanelerinde misafir olduğu hane sahibine benzememesi kaziyesidir. Kendi kendisine diyor idi ki:

-Benim gördüğüm hane sahibi daha o zaman gereği gibi yaşını başını almış bir adam idi. Şimdi mutlaka ihtiyar bile olması lazım gelecek. Dün gördüğüm Mösyö Çokogano ise pek genç. Acaba isinde mi hata ediyorum yoksa müsemmada mı? Acaba hiçbirisinde hatanı yoktur da madamın o zamanki kocasının ismi Koçagari olduğu hâlde

sonra o adam vefat etmiştir de buna nı varmıştır? Ah şu şüpheyi de halledebilsem!

Ahmet'in zihni bunlarla meşgul olduğuna bakıp da söz yalnız kadında kaldığını ve Ahmet'in bu dalgınlıkla kadının sözlerine kulak bile vermediğini zannetmeyiniz. Mevcudu metin olduğu gibi zihni de metin olan Boşnakzade taamı esnasında ve ondan sonra bile hem zihninden bu mesele-i mühinne ile meşgul oluyor hem de kadınla dahi musahabede bulunarak verdiği cevaplara ve sıra düştükçe tasvir eylediği hâllere onu da hayran eyliyor idi. Eğer Madam Çokogano Ahmet'in bu musahabede gösterdiği âsâr-ı dâniş ve irfanı asıl zihni başka yerde olduğu hâlde göstermekte bulunduğunu bilse idi bu genç adamın hakikaten bir mahluk-ı fevkalade olduğunu asıl o zaman anlayarak hayretinden çıldırmak derecelerine varır idi.

O gün geç vakte kadar Ahmet, Valsko vapurunda kaldı. Artık kalkıp gitmesi lazım gelen dakikanın takarrübünde Eflâk ve Boğdan'a dair bir meseleden bir güzel münasebet düşürerek dedi ki:

-Romanya'nın gerek Eflâk gerek Boğdan kısmı hakikaten pek güzel yerlerdir. Çocukluğumda bir seyahat etmiş idim ki ihtisasatını hâlâ bakidir. Fakat bir de şimdi gitmek görmek isterim. Bhusus eski aşınalarla muarefemi tecdid etmeye arzum vardır. Bunların birisi de Koçagari familyasıdır ki bilmem muarefeniz var mıdır?

Koçagari ismini dermiyan eylediği hâlde kadının yüzündeki derinin mesamatından sanki bir anda gayet beyaz birçok buhar fırlamış idiyse de yine o anda defolmuş idi. Hakikat güzel madam bir anda bembeyaz olduğu hâlde öyle bir cebr-i nefis eyledi ki yine o anda kendisini toplayabildi. Dedi ki:

-Ko... Ko... Ne dediniz?

-Koçagari.

-Koçagari mi? Hiç işitmedim.

İşte muhakkaktır ki madamı şimdi yalan söylüyor idi. Kendisi olmak şöyle dursun hiç işitmediği bir isinden dolayı neden öyle yıldırma vurulmuş gibi müteessir olsun. Madamın bu inkârını Ahmet anladı. Bu kadını tanıdığı zaman Madam Koçagari olarak tanınmış olduğuna

hiç şüphesi kalmadı. İşin bakiyesinde de pek hakimane davranmaya lüzum gördü. Kadın sordu ki:

-Ey Koçagari familyasını nasıl tanıdınız?

-O! Pek iyi. Haftalarca hanesinde misafir olduk. O zaman pedirim İslam Dragoz sağ idi. Boyar Koçagari ile azim bir kokoroz ticareti etmişler idi. Külliyetli para kazanmışlar idi de bu hesabı kesmek için babamı Yaş şehri civarındaki hanesine davet etmiş idi. Ben o zaman on dört on beş yaşında var mıydım bilmem. Boyar'ın bir de pek taze bir zevcesi var idi. Sizden iyi olmasın ama pek güzel, pek terbiyeli bir şey idi. Yahut ki çocukluk hâliyle bana öyle görünmüş idi. Bu dediğim şey üzerinden on bir sene kadar zaman geçti. Hatta Boyar biraz yaşlıca olup bu gencecik, körpecik kadın ile de henüz pek yeni teehhül etmiş idi.

“Göz” denilen şeyin vechte en nazik bir çift uzv-ı icazkâr olduğunu şüphe etmez iseniz Ahmet bu sözleri söyler iken kadının gözlerinde peyda olan acîp bir parıltı, bu sözlerin hepsini tasdik etmekte olduğuna dahi şüphemiz kalmasın. Hele Ahmet Metin'in hiç şüphesi kalmamış idi. Kadın bu familya hakkında Ahmet'ten bin türlü sualler sorarak cevaplar dahi aldığı hâlde mutlaka itiraf-ı hüviyet etmiyor idiyse de Ahmet Metin hiç şüphe etmiyor idi ki dediği kadın odur.

Ama madamın adem-i itirafında mazuriyeti de derkâr idi. Bu mazuriyeti takdir edebilmek için Madam Çokogano'nun tarihini bil-melidir ki bu tarih bize yalnız onu değil, elyevm Romanya dediğimiz memleket ahâlisinin bazı hususiyat-ı ahvalini dahi tasvir edeceği için bu hikâyemizin mühimce bir kısmını teşkil eder.

Madam Çokogano

Elyevm “medeniyet-i Avrupaiye” dediğimiz şeyin tarih-i husul ve intişarı pek sade bir şey olduğu hâlde henüz bizim bir suret-i lâykada nazar-ı hikmetimizi celp edememiştir. Avrupa dediğimiz zaman orada el-hâletü-hazihi kâffe-i avarız-ı medeniyeden âri ve hatta bilcümle meziyat-ı diniye ve itikadiyeden berî birçok halk bile bulunduğunu hatırıma getirebilir miyiz? Hâlbuki valide-i medeniye addolunan bu kıtanın münteha-yi şimalîsi ahalisi elyevm henüz bilkülliyeye barbar addolunabilecekleri gibi münteha-yı şarkîsinde de Çuvaş vesair nanılarla asılları Tatar ve Kazak ve İslav nev’inden birtakım halk vardır ki hâlâ birtakım meabid ve esnam-ı kadimeye perestij ederek onlara insan zebhine kadar âdât-ı vahşiyelerinde devam ederler. Rusya Devleti neşri-i medeniyet emrinde sarfetmedik himmet bırakmadığı hâlde bunları ıslah edememiştir.

Avrupa’ca medeniyetin ilk mehdi Yunanistan olduğu hâlde Yunanistan’ın bugünkü hâli yine bugünkü fezail-i medeniyenin dünkü teceddüdü hâlinde kalarak maarif-i cedideden de, medeniyet-i kadimelerinden de bihaber ne kadar Yunanlılar vardır ki dağlarında dört beş keçilerinden veyahut limanlarında birkaç kayık ve ağlarından başka vesail-i refahları dahi bulunmayarak hemen vahşete karış bir hâledir. Badehu Romalılar yine bugünkü medeniyetin mebadisini esfar-ı cihangirâneleri esnasında bunca memleketlere tâmin etmiş oldukları hâlde bugünkü İtalya’da öyle birtakım ahali vardır ki Yunaniler için haber verdiğimiz derecenin pek de fevkinde olmayıp haydutluğu bir kesb-i meşru sanmak derecesinde fezail-i medeniyeden mahrumdurlar. Yunan ve Roma medeniyetlerinin intişargâhı olmakla beraber bilâhere medeniyet-i mezkûreyi isal-i hadd-i kemal eyleyen Arapların dahi en mütemeddin, en müterakki bir kısmına bunca asırlar karargâh olmuş bulunan İspanya’da şimdiki Yunanistan ve İtalya’nın bir kısım ahalisine de teaahhurat-ı medeniye emrinde faik pek çok insanlar görürsünüz. Bunların suret-i maişetlerinin ve enzar ve efkâr-ı medeniyesini tetkik ve tettebbu edecek olsanız o kıtanın tarih-i medeniyetine asla mütenasip olmayacak birtakım âsâr-ı vahşet bulursunuz.

Medeniyet-i haziranın bihakkın taammüm etmiş olduğunu hükmedebileceğimiz memalik-i Avrupaiye Fransa ve Almanya ve İngiltere

ve bunlara mütecavir olan İsviçre ve Belçika ve Hollanda ve Danimarka ile İsveç Norveç'in dahi aksanı-ı cenubiyesi olup Avusturya ve Macaristan dahi tulâbisinden bu hudut dahiline girebilir ise de dosdoğrusunu ister iseniz oralarda dahi henüz bihakkın temeddünlerine epeyce zaman lazım olan pek çok halk bulursunuz.

Ama Avrupa haritasına böyle medeniyetin bihakkın intişarı nokta-i nazarından atfeylediğimiz nazardan maksadımız yanlış anlaşılmalıdır ki o maksattan gaye olmak üzere efkâr ve ezhan-ı kariini sevkedeceğimiz hakikat dahi mestur kalmasın. Medeniyetin bihakın intişar etmemiş olduğunu ve henüz âsâr-ı vahşete tesadüf edilmekte bulunduğunu gösterdiğimiz yerlerde medeniyet hiç yok demek istemiyoruz. Bugünkü günde Avrupa devletlerinin bilaistisna kâffesi medeniyet-i cedideyi bir kanun olarak kabul etmiş bulundukları hâlde böyle bir hükme değil zanna bile cesaret alınabilir mi? Maksadımız “medeniyet” denildiği zaman “kemal-i medeniyet” olmakla beraber onun da taammümü kaziyesidir. Hâlbuki Avrupa kıtasında Karadağ dahi bir millet-i mütemeddine olup fakat İsviçre'ye kıyas olunabilmesi ne kadar müşküldür. Avusturya'nın Isklovanya kısmı da Karadağ'dan pek ileride değildir. Belçika gibi, İsviçre gibi yerlerde yüz nüfusun doksan beşi okur-yazar oldukları hâlde nüfusun bu nispettesi henüz okumaz-yazmaz olan memleketleri yekdiğerine kıyas edebilmek hiçbir mütebbi için kabil değildir. Akıllara hayret veren ihtiraları ile elyevni keteni ekmekten temizlemeye, eğirmeye, dokumaya, dikmeye kadar bütün işlerini makinelere gördüren ahali ile keteni hâlâ kendi elleriyle ekip biçip temizleyip genç ve koca karıların örekelerinde eğiren, çıkırıklarında, ilmeyhlerinde masuralara saran, tezgâhlarında dokuyan, parmakları arasında diken halk arasında kemalat-ı medeniyece tesavi aranabilir mi?

Evet medeniyetin henüz tamamıyla teessüs ve taammüm edememiş olduğunu gösterdiğimiz yerlerde keten amaliyatı böyle olduğu gibi henüz mekanik ekmek fırınları dahi taammümü etmiş olmayıp hatta pek çok yerlerinde umumi fırınlar dahi bulunmayıp koca karılar kendi yoğurdukları hamuru, kendi küllerine gömmektedirler. Henüz mayalı ekmek yemeye alışmamış ahali pek çok olduğu ve mayasız turtalar yemekte bulunduğu gibi buğday ve çavdar ekmeği ne olduğunu bil-

meyen ve mısır ekmeği yiyen ve mısır unundan “ımanalayga” yahut “kaçamak” namıyla bir nevi bulamaç yapıp ona ekmek hükmünü veren birçok ahali vardır ki bunların da kâffesi “Avrupalı”dır.

Artık ahali-i merkûmenin kadınlarını, kızlarını Paris modasınca giyinir, kuşanır diye itikat edemezsiniz ya. Bunlar meyanında hâlâ çorap ve potin taammüm etmeyen yerler bile vardır. Ayaklarına incerek bezlerden dolaklar sarıp onun üzerine âdeta bizim kadim yemeniler gibi yemeniler giyerler. Çarık giyenler dahi az değildir.

İmdi Avrupa medeniyet-i hazırasının tarih-i teceddüdü tettebbu edilince görülür ki medeniyet-i hâzıra feth-i Kostantiniye’den sonra İstanbul’dan Avrupa’ya hicret etmiş olan Rumlar tarafından en evvel İtalya’nın bazı mahallerine naklolunmuş ve oradan dahi Fransa ve Almanya’ya intikal etmiş olup badehu Fransız ve Alman milletinin semere-i mesaisi olarak büyüye büyüye etrafına da sirayet eylemiştir. Bir meşale gibi ki buna yakın olanlar daha ziyade tenevvür edip bundan uzaklaştıkça tenevvür dahi bi’t-tederrüc azalmıştır. Yalnız yerine göre seksen yüz ve yerine göre elli altmış ve hatta bazı taraflarında yirmi otuz seneden beridir ki o ilk meşaleyi parlattıkça parlamaya sa’y ve gayret olmaktadır. Fakat şua-ı medeniyet öyle barut gibi def’aten parlamaz. Yıllar değil asırlar lazımdır ki matlub tamamıyla husule gelebilsin.

Mahaza Avrupa medeniyet-i hazırasından henüz tamamıyla haiz-i nisap olmamış bulunan halkları bedbaht diye hükmedebilir misiniz? Avrupa medeniyet-i hâzırasının birtakım da müthiş cihetleri vardır ki bunlar kendi ukâlâsını bile hayrette bırakmakta ve def ve izalelerine çare aradıkları hâlde bulamaktadırlar. O medeniyette henüz tamamıyla haiz-i nisap olmamış bulunan halkta henüz bu fenalıklar dahi baş göstermemiş oldukları için asıl müterakki ve mütemeddin Avrupalıların bile mağbutu oluyorlar. Bu müteahhir halkın ukâlâsı, üdebası dahi şu hakikati görerek kendi hemşehrilerine:

-Aman yavaş gidiniz! Ayağınızın basacağı yerleri bir güzelce yoklamaksızın basmayınız. Zira o medeniyet-i cedidenin zahirî ziynetleri yılan ziynetleri gibidir. Onun zırhlı dişleri, derununda saklıdır. Kendinizi o dişler ile mecruh, o semmî ile mesmum etmemeye çalışınız, diye vaaz ve nasihatler verirler. Rusya’da Kont Tolstoy, işte bu müteyakkız,

hakim ve âkillerden olup o yoldaki âsâr-ı münekkidanesi yalnız bütün Rusya’ca değil, bütün Avrupaca dahi celb-i enzar-ı ehemmiyet etmektedir.

Kırım’da bir Müslüman muharrir Tolstoy’un bu meslek-i müteyakkızanesine sâlik olarak Tatar Türkçesiyle yazmış olduğu bir makalesinde Avrupa’ca bir ineğe on beş yirmi okka süt verdirmek ve bir ineği beş altı yüz okka semirtmek derecesinde fûnun-ı maddiyyenin terakki etmiş olduğunu teslim ve tahsin eylemekle beraber yüzde kaç kişinin ineği bulunduğunu sormuş idi. Kezalik sorulabilir ki süt içen yüzde kaç kişinin içtikleri süt birtakım evza-ı kimyeviye ile yapılmış şeylerden ibaret değildir de tabîi süttür. Terakkiyat-ı medeniyelerince henüz mertebe-i kemali bulmamış yerlerde açlıktan adam öldüğü asla mesmu olmak şöyle dursun geçinemediği için intihar etmiş adam dahi mesmu olmadığı hâlde kemalat-i medeniye yerlerinde bunlar vukuat-ı adiyeden olmak hükmünü almışlardır.

Hani ya meseleye bu nokta-i nazardan bakılacak olursa terakkiyat-ı medeniyeden teahhur etmiş olan halk acınacak insanlardan görülmeyip tebrik olunacak insanlardan görülür.

Osmanlı nisvan-ı maarifmendanından birisinin ağzından işitilmiş olduğu gibi kalemiyle dahi yazılmıştır ki Avrupa medeniyetinin mertebe-i kemaline vusul ile müftehir olan yerlerde cünle-i fezail-i maneviyeden olmak üzere nisvan hakkında edilen hürmetler, riayetler, ta’zimler, tekrimler nazar-ı gıptamıza arz olunmakta iseler de bunların künh ve hakikatine vasıl olmuş bulunan bir Osmanlı hanımını ta’zim ve tekrimin o türlüünü şan-ı mukaddes-i nisvanisine hiç de layık bulmaz. Onların şeriat ve kanunları nazarında nisvan için tayin olunmuş bulunan hukuk-ı sahiha ve cedide bizim şeriat ve kanunumuzdaki hukuktan nakıstır. Erkeklerden gördükleri temellük ise derecesi ya asaletlerine, ya servetlerine, ya hüsnlerine, gençliklerine göre artmak, eksilmek suretinde bir nezaket-i sathiyeden ibaret olup ona kapılan kadınların bilâhere mutazarrır ve mahcup kalmaları pek mümkündür. Kocalar zevcelerinin severek korkmaları ve korkarak sevmeleri lazımı gelen “eş” hükmünü kaybederler. Zevç, zevcenin hem hâmisi, hem bakıcısı hem yâri yaveri olmak lazımı gelir iken bu kaide-i esasiye ve tabiiyenin hükmü unutulmuştur. Zevî’l-erhama muhabbet ve onlara medyun olmak

mürüvvetleri çoktan zail olmuştur. Severecek, bayılarak tezevvüç eyledikleri kadınların refakatinden aldıkları lezzet yalnız balayı müddetinde daim olabilmekle badehu zamanlarını kulüplerde, serkillerde filanlarda geçirirler. Ondan sonra bir başka kadının dizlerine kapanıp perestiş etmeyi şan-ı merdanelerine gayr-ı layık bulmazlar. Tabiat her hayvanın erkeğini dışısından daha mümtaz kılmış olduğu hâlde onlar bu imtiyazlarını nisvana pamal ettirmekle güya nisvanı ta'zim etmiş zannederler ise de bu sahte ta'zimler âkilât-ı nisvanı memnun edemezler. Zira öyle erkeklere itminan-ı tam ile kalp bağlamak mümkün olamayacağını her akıllı kadın cezmı eder.

Bir kadın Avrupa medeniyetinin maneviyatını bu surette görebileceği gibi bir erkek dahi yine buna mütenasip bir surette görebilir. Her biri bir tavus-ı ziba gibi giyinmiş, her biri bir andelib-i ferah-feza gibi söyler olan nisvanın gönülleri Avrupaca dahi bir muamma hükmünü almış bulunduğu dikkat eyler. Vakıa o nisvanda insanları hayrette bırakacak bin fazilet, bin letafet inkâr olunamaz. Fakat tabiat-ı beşeriye ister ki zevcesinin kâffe-i fezaili kendisinin, yalnız kendisinin olsun, ağyar ondan istifade edemesin. Bu ise medeniyet-i mezkûre erbabınca “kıskançlık” diye hükûmlunup muayyebattan sayılır. Lakin ne kadar ta'yib etseler yine kendilerini bu hükûm-i tabiatten kurtaramazlar. Düello, intiharlar işte kendilerini kurtaramamış olmalarının âsârıdır.

Prut Nehri ve Tuna'nın bir parçası ve Karpat Dağları'yla muhat olan Boğdan kıtacığı işte Avrupa medeniyetinin kapılarını açmak hususunda en ziyade teahhur etmiş olan yerlerin birisidir. Toprakları gayet münbit ve mahsuldar olduğu gibi iskeleleri dahi ticaret-i umumiyece pek muvafık olduğundan minelkadim ziraatleri pek ileride olup fazla-i mahsulat-ı arziyelerini cihanın her tarafına sevk eden ahalisi esasen iki kısımdır. Bir kısmı “Boyar” ve “Çokoy” gibi namı ile yad olunan asilzadegândır ki bunlar arazi-i vasia sahibi olarak diğer kısmını yani köylü takımını işletirler. Ziraatleri ya ortaklaşa yahut ücretlidir. Fakat herhangi suretle olursa olsun arazi sahipleri de müstefit olurlar işleyenler de. Çünkü toprakları bire on beşten yirmi beşe, otuza kadar mahsul verebildiği gibi mahsulleri para dahi eder.

Bundan elli altmış sene evveline gelinceye kadar bu memleketin Avrupa medeniyetine iştiraki hemen yok idi denilecek kadar az idi. Yal-

nız merkez-i idaresi olan Yaş şehrinde modalar, filanlar biraz uyanmış olup mahaza belde-i mezkûre bir Avrupa şehrine benzemekten ziyade bir Şark beldesine benzer idi. Birahaneler, filanlar görünmeyip onlara bedel bozahaneler bulunur ve yaz-kış ahali boza içer idi. Pazar yerleri, kahvehaneleri, hanları, filanları hep Kırım şehrine benzer idi. Şurada burada kebabçılar, muhallebiciler filanlar hep Şark usulünde olup hatta bundan yirmi beş, yirmi sene mukaddem ahval-i mezkûrenin bakiyesini muharrir-i âciz kendi gözleriyle dahi görmüştür. Şimdiye kadar biraz daha azalmış ise de oraları seyahat ederek seyahatnamelerini yazan seyyahlar hâlâ bu âsârın mevcudiyetini haber veriyorlar. Resimlerini bile yapıp neşrediyorlar.

Boğdan'da Avrupa medeniyetini ahz ve taklit gayretiyle en evvel teyakkuz etmiş bulunan familyalardan birisi de Bruslavo familyasıdır ki bundan otuz otuz beş sene mukaddem familyanın ekberi, reisi olup bu namı taşıyan Andri nam ihtiyar tam eski Boğdanlıların ve onun oğlu olan Stefano nam genç dahi yeni Boğdanlıların modeli idiler. İhtiyar hâlâ ziraatten kazandığı paraların bakiyesini ya toprak altına gömmek yahut emin olduğu bir papaza saklatmak gayretinde bulunup Stefano ise:

-Bu hâller vahşet eseridir. Bakınız Nemçeliler Yaş'ta bir banka açtılar, paraları oraya yatırmalı. Bir yere para verilecek ise oraya çek çekmeli, iddiasında idi. Zavallı Andri böyle para yatırmak, kaldırmak, çek çekmek, salıvermek ne olduğunu bilmeyip hesaplarını hâlâ çetele ile görmeye alışkın olduğundan oğlunun sade ve muzaaf usul-i defteri tabir eylediği şeyleri dua kitapları zannedeceği gelir ve böyle bidatleri kendi hanesine uğratmamak için kavgadan, nizadan geri durmaz idiyse de ne yapsın ki vaktiyle bir hata etmiş de oğlunu Viyana'da tahsile göndermiş. Hiç Viyana'da tahsil ederek Nemçeleşmiş kalmış olan bir oğlu artık kendi boyunduruğuna takabilmek kabil olur mu?

Bazı kere üç aylık, altı aylık, senelik hesaplar görülüp de neticeler dahi pek güzel çıktıkları zaman Stefano:

-Gördün mü baba? Yaş Bankası hem bir senedir işimizi görüp bize hizmetkârlık etti hem de bizim teslimatımız ile kendi tediyyatının mukabil faizlerini yürüterek netice-i hesapta bize şu kadar Duka altını yahut şu kadar Florin de faiz kazandırdı, dedikçe Andri bu lakırdıları bir

masal gibi telakki eder idi. Zira ortada para görmeyip yalnız bir kâğıt üzerinde çizgiler, rakamlar görüyor idi ki Andri için sarı sarı Kırmıç altınlarını okşamayınca “Param var!” demek kabil değildir.

Stefano, Yaş şehrine altı saat mesafede kâin çiftliklerini, hanelerini Avrupa usulünce yeniden tanzimne dahi kalkıştığı zaman pederiyle kızılca kıyametler olanca kuvvetiyle meydana çıktılar. Oğlan öyle ahırlar yaptırmak istiyor ki babası onları insanlara bile liyakatin fevkinde buluyor. Ya kendi hanelerini? Aman Yarabbi! Hane ortası saz yahut mısır sapından olmak öteden beri ımtad iken bazı büyük sinyorların yaptıkları gibi kiremite de kalmayarak oğlan çimento ile sıvanmış dümdüz danlar yapmak istiyor. Fakat çare yok. Zavallı Andri artık ihtiyar olmuş. Umurunu oğluna tefviz etmeye mecbur. Bunlara değil a Stefano’nun:

-Baba, böyle koyun pöstekisinden kalpak giymek artık sana yakışmaz. Şapka giymelisin. Viyana’dan, Peşte’den, Bükreş’ten gelen dostlarımdan utanıyorum, diye babasının başındaki kalpağı çıkarıp yerine kocaman bir şapka koyduğu zaman zavallı Andri derununda saçlarını ağartmış olduğu kalpakçığı için hüngür hüngür ağlamış idiyse de Stefano’nun merhametini yine tahrik edememiş idi. Elhasıl Stefano hane içinde ıslahattan olarak her ne yapıyor ise Andri nazarında baba ocağını yıkıyor, yerine Nemçe icadı şeyler yapıyor diye şayan-ı muaheze görülmele beraber kendisinin biraz daha uyanıkça bulunan ihtiyar dostları:

-Ah Andri, senin Viyana’da okumuş bir oğlun var da bu güzel şeyleri yapıyor, biz ne zaman buna muvaffak olacağız? Çünkü oğlumuzu göndereli daha iki sene olmadı, diye kendisine gıpta eylediklerini gördükçe:

-Acaba yeni bu icatlarda gerçekten bir hayır var da ben mi anlamıyorum, diye aralıkta bir kere düçar-ı tereddüt oluyor idi.

Stefano, ihtiyar pederini bir iki defa Bükreş’e, Peşte’ye hatta Viyana’ya bile götürüp birkaçar hafta kalarak oralardaki âsâr-ı terakkiyi gösterdi. Vakıa Andri bunları beğendiyse de kalbi yine emin olamayıp birçok heriflerin boş gezmekte olmalarından, birçok da kadınların etvar-ı serbazanelerinden, lokantaların pahalılığından filandan müteessir

oluyor idi. Ancak oğluna bu teessüratını gösteremiyor idi. Çünkü kendisi ağzını açıp da her ne söyleyecek olsa Stefano derhal:

-İşte bu da eski kafalarda peyda olan mütalaat-ı sahifadandır, diye reddediveriyor idi. Seneler geçtikçe ihtiyarın kudret-i bahs ü cidali azalmış ve oğlunun tahakkümü çoğalmış olduğundan zavallı adamcağız:

-Adam sen de işte geldim, işte gidiyorum. Ne yapsam, ne söylesem faydası yok. Zaten malını mülküm de hep onun değil mi? Varsın nasıl yaparsa yapsın. Kendimi hiç de üzmemeliyim, diye sabra, sükûta başladı. Andri yedi sekiz seneden beri sevgili ihtiyar zevcesini kaybederek bekâr bulunuyor idi. Stefani şu âhir vaktinde hem babasına güzelce bakılmak hem de kışların soğuk gecelerinde arkacığını ısıtmak için epeyce taze bir dul kadın ile pederinin tehhülünü de teklif etmesin mi? İhtiyar her gece zevce-i müteveffıyesinin ruhuna dualar okumayınca yatağa girmediği ve rüyasında karısını görmedik hiçbir gece geçirmediği hâlde hiç bu teklife rıza gösterir mi?

Fakat şeytana bakınız ki Stefani'nin bulduğu tazece dul epeyce de güzel idi. Ya ne kadar da kanı sıcak! Biraz zaman kadın ihtiyara mülazemet edince kendi sıcak kanı ihtiyarın da soğuk kanını ısıttı. Herif yılışmaya başladı. Kadın epeyce efkâr-ı cedide erbabından olduğu cihetle babasını ıslah edemez ise bile hiç olmaz ise işgal eder mütalaa-sıyla Stefani dahi tekliflerini ibram derecesine vardırdı ki artık ihtiyar zora dayanamayarak rıza göstermiş gibi yaptı ise de hakikat-i hâlde kurumuş kalbi pek de sevinmeyerek bu teklife "Peki." cevabını verebildi.

Ne dersiniz? İki sene sonra tazece dul kadın gebe dahi kalmaz mı? Vakti geldikte dünyaya gayet güzel bir de kızcağız getirmez mi? Stefani pek memnun oldu. İsmi Neofari tesniye eylediler. Ya ihtiyar memnun olmadı mı? Çıldırıyor!

Stefani henüz müteehil bulunmadığı ve kendi veladetinden beri hane içinde hiçbir çocuk doğmamış olduğu cihetle Neofari'nin veladetinde güya kendi ilk çocuğu doğmuş kadar sevindi. İhtiyar Andri ise bunu bir kuvve-i mucizeye hamledeceği geliyor idi. Ancak Stefani'nin ilk tedbiri çocuğa bir süt valide bulmak olduğunu görünce biçare ihtiyar:

-Vay! Neofari'ye validesi süt vermeyecek mi? Ona ninni  a ır-mayacak mı? Geceleri  ocuk a layıp da anası uyanamadı ı zaman ben “Yahu,  ocuk a lıyor, kalk! Menne ver!” diye nida etmeyecek miyim, diye bin itirazlara giri ti ise de Stefani:

-Olmaz baba, bu suret fukura köylülere mahsustur. Bizim gibi ki-barın çocuklarını süt valideler emzirirler. Ayıptır, diye meram anlatma-ya kalkı mı  idiyse de ihtiyar

-Ayıp mı? Acayip. Bu Nemçe âdetleri ne fena şeyler! Hiç insanın çocuğunu emzirmesi ayıp mı olurmu .  ocuk ciciden, kakadan, her şeyi yapmalı da biz dahi ona göre hizmette bulunmalıyız ki  ocu umuz olduğunu bilelim, diye bar bar bağırıyor idi. Fakat ne kadar ba ırsa çare yok.  ocuk yine bir süt valideye teslim olundu. Madam Buruslavo yani Andri'nin zevcesi ve Neofari'nin validesi e er i epeyce efkâr-ı m teyakkıza erbabından idiyse de artık böyle çocuğunu böyle bir ya-bancı kadın emzirtecek kadar yeni fikirli değil idi. Binaenaleyh o dahi üvey oğlunun hareketinden bizar kaldı ise de açıktan açığa muhalefet edecek olsa sonra Stefani'nin kendisine Viyana'dan celp ettirdiği güzel  apkalara, yapma çiçeklere, fistanlara, potinlere,  oraplara, eldivenle-re, filanlarına hâlel geleceğini düşünerek hiç sesini çıkaramıyor idi. Mahaza Stefani'nin:

-Ne vakit ister iseniz çocuğu süt validesi ile beraber celp edip görebilirsiniz yahut siz onların yanına gider görürsünüz, mâni yoktur, diye vermiş olduğu m sadeden hemen her gün istifade ederek ya çocu- u getirtirler ya kendileri giderler, g r rleri idi. Bu hâlde yalnız geceleri  ocuk feryadından, ninni sedalarından ihtiyarın alacağı lezzet mene-dilmi  olup yoksa  ocuk yapabileceği i leri, gösterebileceği hünerleri yine babasının kucağında, dizleri üstünde yapabilir idi.

Zavallı ihtiyar son mahsul-i zevciyeti olan yavruca ın yürüdüğünü gördü ise de söylediğini i itemedi. Bir sabah Andri'yi yatağı için-de cansız buluverdiler. Oğlu babasına yine acıdı. Tazece zevcesi bile acıyıp badema kimseye varmamak için yeminler ederek a lıyor idi. Tamam bir sene matemini tuttu ise de ondan sonra dahi arkasından siyahları çıkarmamak azmine karar-ı kati verdi. Neofari on sekiz aylık olarak bazı elfaz-ı m himle söylenmeye başladı ki onların manalarını süt validesi olan köylü kadın anlayabilir idi. Yirmi beşinci ayında tek

tük doğru sözler dahi söylenmeye başlayınca bir gün bir posta arabası çiftliğe bir süslü kadın getirdi. Herkes bu misafirin kim olduğunu öğrenmek merakına düştü. Bir de öğrendiklerinde anladılar ki Neofari'nin muallimesidir.

Artık “Bu kadar çocuğa muallime olur mu?” diye validesinin itirazları fayda verecek mi? Hele Stefano'nun:

-Daha şimdiden Alıncayı, Fransızca'yı öğrenmelidir. Hele Fransızca'yı! Fransızca'yı ki, medeniyet lisanı odur diye ettiği vaazlara üvey validesi:

-Canım, anasının babasının lisanlarını öğrenmeden yabancı lisanı öğrenmek olur mu, diye pek haklı itirazlar ediyor ise de Stefano'nun kulaklarına giriyor mu? Herif:

-Siz ne bilirsiniz be? Kibar kadınlar için bu iki lisanı, hele Fransızca'yı öğrenmek şarttır. Neofari Moldovan karılarıyla konuşacak değil ki sizin lisanınızı öğrensin. Peşte, Viyana, Berlin, Paris salonlarında parıl parıl parlayacak. Kim bilir kocası hangi büyük senyör olacak diye ter ter tepindikçe kimse daha ziyade muanedeye cesaret alamıyor idi.

Hasılı Neofari süt validesinin kucağından alınıp muallimeye teslim olundu. Zavallı validesi ise:

-Eyvah! Ciğerparem evladım ile tercüman vasıtasıyla konuşmaya mecbur olacağını diye hüngür hüngür ağlamaya başladı. Fakat validesinin bu kadar merakı da boş idi ya! Stefano'nun da demiş olduğu veçhile çocuk lisan-ı maderzadını mutlaka yine öğrenecek idi. Öğrenmeye de başladı ya. Validesi vesaire kendisine hep o lisanla hitap eylediklerinden en ziyade Moldovancayı öğrenip ikinci derecede dahi Fransızca'yı öğrenmekte idi. Zira muallime Alzaslı bir kadın olup Alman lisanını dahi Fransızca kadar biliyor idiyse de gönlü Fransızlığa meyyal olduğundan çocuğa aglebi o lisanı söylüyor idi.

Bir aralık Stefano dahi tehhül eyledi. Hem de Yaş şehrinde banka sahibi olan bir zengin Nemçelinin kızını alarak hanesini bir kat daha alafranga eyledi. Ama Neofari hakkındaki muhabbet-i pederanesine yine hâlel gelmedi. Artık üç yaşını bitirmiş olan kıza yengesi, Almanca muallimesi, badema yalnız Fransızca ve kendi validesi dahi Moldovanca söylüyor idi. Hele yine Madam Buruslavo'nun, yani Madam

Stefano'nun tehhülü üzerinden iki sene kadar zaman geçip de henüz bir çocuk doğurmaması üzerine mini mini Neofari'nin ehemmiyeti bir kat daha artıyor idi.

Alafranga büyüyen bu çocuğun ne hâl ve tavır peyda eylemekte olduğunu köylülere ve hatta kendi validesine hiç sormayınız. Onlarca pek arsız, yüzsüz, edepsiz, haşarı! Büyüklerin her lakırdısına iştirak eder, ister ki herkes kendisiyle meşgul olsun. “Yapma!” dedikleri şeyi daha ziyade yapar; “Yap!” dedikleri şeyleri de kendi istemez ise yapmaz. Hiç tekdir görmemiş, hiç dayak yememiş. Artık böyle bir çocuk Moldovanlara benzer mi ya? Nemiçe çocuğu olmuş kalmış.

Fakat çocuğu Stefano'ya, karısına, muallimesine sorar iseniz güzel cevaplar alırsınız. Pek zeki, pek uyanık, günlerin ayların isimlerini biliyor. Karınca ile ağustos böceğinin ve karga ile tilkinin manzum hikâyelerini Fransızca da tekrar ediyor Almanca da. Avrupa hükümdarlarının isimlerini pek âlâ sayıyor. Tabiatı da ne kadar kibar ya. Mısır unundan mamalayga yapanlara, “Hayvan!” diyor. Kendisi Viyana'dan gelme bombonlardan, şokolatolardan başka bir şey yemiyor. Daha dört beş yaşındayken olur olmaz süsü beğenmiyor. Prenses vesselam!

Beş yaşına vasıl olan Neofari'nin talimine de lüzum görüldü. Ama nasıl talim! Geceli gündüzlü bir mektebe vermeli. Yengesi Viyana'ya diyor, ağabeyi Paris'e diye ayak diriyor. Muallimesi dahi Paris'i tercih ediyor. Nihayet Paris'e karar verildi. Muallime bir sene kadar daha kızın yanında kalmak ve o müddet zarfında kendisine hep Almanca söylemek ve tamam kız mektebine alıştıktan sonra kendisi vatanına dönmek üzere yeniden bir mukavele daha tanzin olundu. Verilen para muallimeyi memnun edecek derecelerde olduğu için kalben mahzun değil idi. Stefano ve karısı dahi Neofari ile birlikte Paris'e kadar gittiler ve orada kibar kızlarına mahsus olan bir mektebe verip kendileri de tiyatroları, filanları bir hayli dolaştıktan ve anha minha Paris'te beş altı bin düka altını bıraktıktan sonra yine Yaş'a avdet eylediler.

Neofari Paris'te Fransızlaşmakta olsun biz nazar-ı dikkatimizi Mösyö ve Madam Buruslavo ile beraber Yaş'a tahvil edelim.

Stefano'nun bahtiyarlığı esbabınca yalnız çocuğu olmamasından başka hiçbir noksanı yok idi. Pederinden kalan servetinden hemşiresi-

ne isabet edecek kısmını en emin bankalara yatırmış, işletiyor idi. Bu hâlde kendi kullanmakta bulunduğu sermaye bir aralık azalmış oldu ise de birkaç senenin kârı yine cebr-i noksan eyledi. Karısı afife, müdebbir, kanaatkâr bir Alman çıkarak kocasına her veçhile yâr u yaver oluyor idi. Zira Avrupa medeniyetinin maneviyatınca pek büyük fenalıklar var ise de bunlar amim değildirler. Ne kadar da fezail-i sahiha erbabı vardır ki insan hayran kalır. Madam Buruslavo dahi işte bunların birisi di.

Şu bahtiyarlık Stefano'yu terakkiperverliğinden dolayı memnun ve mutbain ederek:

-Eski kafada kalsa idim, bir Moldovan kızı alsa idim, sanki ne olacak idim. Bak hanem ne kadar muntazam, işlerim ne kadar yolunda! İşte bunlar hep Avrupa medeniyetinin semeresidirler, diye nasıl sevi-neceğini bilemiyor idi. Kayınpederinin irşadıyla ziraat işlerine biraz da bankacılık katmaya başladı. Avrupa'nın en ticaretgâh şehirleriyle muhabere ve münasebet peyda eyledi. Ticarethanesinde üç beş yazıcı bulunarak her gün Almanca, Rusça, Fransızca, İtalyanca birçok mektuplar imza eyliyor idi. Hakikat terakkinin bu derecesi bir eski kafalı Boğdanlıya nasip olamaz ya!

Neofari Paris'te büyüdükçe büyüyor. Hem yaşça büyüyor, hem terbiye ve tahsil cihetinden. Dahil olduğu pansiyon kibar kızlarına mahsus bir yer ki bilhassa ecnebi kibar kızları oradan Fransız âdabını, Paris merasimini öğrenmeye geldiklerinde muallimelerin en âlaları orası için intihap olunmuş. Fransız edebiyatı, fûnun-ı riyaaziye ve tabiat vesaire, müzika, resim hatta rakslara varıncaya kadar her şey pek muntazam, pek mükemmel tedris olunuyor. Neofari ise kendi sınıfında bulunan kızların birincisi olduğu gibi o yaştayken malumatın o derecesi, kendi sınıfının fevkindeki sınıflarda da bulunamıyor. Hele zekânın o derecesi, cemalin o derecesi mektepçe emsalsiz ya! Müdire ile muallimler ittihad-ı lisanla itiraf ediyorlar ki mekteplerinin küşadından beri Neofari kadar hem güzel, hem zeki bir kız henüz ilk defa olarak yine Neofari'de görülmektedir.

Bu kızın derece-i asaleti dahi mektepçe bir bahs-i mahsus hükmünü aldı. Ulah ve Boğdan'ın, "Boyar" denilen muteberanı, Avrupa me-

ratib-i asaletinin hangisiyle mütenasip düşeceğini kimse kestiremiyor idi. Bazıları âdeta arazi sahibi bir köylü olmaktan ibaret bir meziyet veriyorlar ve diğer bazıları ise, Avrupa'nın baronlarından daha büyük, mutlaka kontluk mertebesine mukarin olduğunu zanneyliyorlar. Ancak evvelkilerin de, ikincilerin de hiç hakları yok değildir. Zira Boyarlar'da hiç hakk-ı hükümet olmayıp, âdeta emlak sahibi addolunurlar. Fakat emlakları o kadar vâsi olur ki, bazılarının sekiz on köyü ve bazılarının daha ziyadesi bile bulunduğundan vaktiyle Avrupa'da hükümdar geçiren kontların bile mülkü bu kadar vâsi ve tebası bu kadar çok olmadığı derkârdır.

Neofari'nin ilk ve ikinci sene-i tahsillerinde yaz tatilleri zamanını deniz kenarındaki sayfiyelerde beraber geçirmek için Mösyö ve Madam Buruslavo Avrupa'ya giderek kendileri dahi birkaçar mah tenezzüh etmişler idi. Zira hâlâ bunların çocukları dünyaya gelmediği gibi yavaş yavaş ümitleri dahi münkati olmaya başladığından, olanca evlat muhabbetini kıza vermişler idi. Üçüncü sene-i tahsilin tatil zamanı geldiğinde artık sekiz yaşına varmış olan Neofari'yi Yaş'a getirmek istediler. Bunun için hanelerince bir hayli ıslahat icrasına da mecbur oldular. Zira kız Paris'te gerçekten suret-i kibaranede tanzim olunmuş bir dairede terbiye olunmakta bulunduğu cihetle, o daireye nispetle kendi haneleri her hâlde bir beyt-i dihkân hükmünde kalıyor idi. Böyle bir haneyi sekiz yaşındaki kıza göstermek istemiyorlar idi.

Bu mütalaalarında isabet dahi etmişler ya! Zira Neofari bade'l-ıslah bile hanelerini pek de beğenemedi. Hele etraf ve civardaki haneleri hiç beğenemedi ya! O haneleri de, onların ahalisini de hemen vahşete karip bir hâlde bulup bir buçuk ay zamanını buralarda pek güçlkle geçirebildi. Stefano ile karısı, bu kızın peyda eylemiş olduğu etvar-ı kibaraneye hayran oluyorlar idi. Akilo isminde bir Boyar dahi az çok Fransa'da tahsil görmüş olduğu cihetle Neofari'ye "Petit Pariziyen", yani küçük Parisli hanım diye hitap eyliyor idi. Lakin yerlilere sormayınız, onların bir büyük kısmı ve bhusus efkâr-ı atikadan olanları, bu kızın şımarıklığını, terbiyesizliğini dillerine doladıkça muahezelerine nihayet veremiyorlar idi.

Neofari, tekrar mektep zamanı gelip de Paris'e dönmek lazımı gelince, âdeta yabancı bir memleketten kurtulup kendi vatanına avdet

ediyormuşçasına memnun oldu. Paris'te arkadaşlarına kendi memleketini uzun uzadıya zemme başladı. Ama kendi memleketi olarak değil! “Orada” ve “orası” diye kendi memleketini bir suret-i gaibanede yad ediyor idi.

İleriki sene, Neofari tatil zamanını memleketinde geçirmek istemediği gibi, daha ileriki sene dahi istemedi. Boyar Akilo ise bu kızı görmekten pek büyük lezzet-i maneviye aldığından, ilk senesi vürut etmeyince, ikinci senesi Stefano ve zevcesiyle beraber Paris'e giderek tatil zamanını da bunlar ve Neofari ile beraber geçirdi. On yaşındaki bir çocuğa Akilo'nun ettiği muamele âdeta büyük bir matmazele edilecek muamelelerden idi. Hatta Stefano bu babda izhar-ı taaccüb eyledikçe Akilo:

-Ne şaşıyorsunuz dostum? Zaten Neofari'nin etvar ve ahvalinde on yaşında çocuğa benzer bir şey görüyorsunuz? Hem şimdi kendime ısındırmak istiyorum ki, diye bir söze başlayarak eğerçi sözünü itmanı etmiyor idiyse de alt tarafı ne olacağı da anlaşılıyor ve Stefano'da bir sürekli kahkahayı mucip oluyor idi ki, Akilo buna dahi

-Siz varınız gülünüz! Bugün henüz otuz yaşında bulunan bir adamı, beş altı sene sonra on beş on altı yaşında bir kıza pek âlâ koca olabilir, diye mukabele eyliyor idi. Vakıa, Romanyalıların âdet-i kadimesi dahi sair milel-i şarkiyeye benzer. Yani kızları on beş on altı yaşında değil, on dört on beş hatta on üç on dört yaşlarında bile kocaya verdikleri olur. Kezalik, koca kısmının yaşına bakmamak dahi bunların âdet-i kadimleri iktizasındandır. Elli yaşındaki bir adamın dahi öyle genç ve körpe bir kız ile izdivacı kimsenin nazar-ı hayretini celp etmeyebilir. Ancak Stefano Neofari'nin sırf âlâ pariziyen bir hâlde büyüdüğünü ihtar ile Akilo'nun bu arzusunu istibad etmekte ve bahusus, el-hâletü hazihi otuz yaşında olması hakkındaki sözünde dahi bir tefrit bularak

-Azizim baba Akilo! Siz benden kaç yaş büyük olduğunuzu biliyor musunuz? Siz Paris'ten tahsilden avdet eylediğiniz zaman ben henüz Viyana'ya tahsile gitmemiş idim bile, diye cevap vermekte idi. Akilo dahi bu cevabı zevzekliğe hamlederek, hep bu iş ilerde asıl Matmazel Neofari'nin bileceği bir iş olduğunu ileriye sürmekte idi.

Aradan dört sene zaman daha mürur eyledi. Bu dört senenin dör-

dünün de vakans, yani tatil zamanlarında Mösyö ve Madam Buruslavo, Neofari'nin nezdine giderek, her defasında da Akilo ile beraber idi. Neofari, Akilo'dan hoşlanır idiyse de bu hoşlanması yalnız onun tarafından birçok hediyelere nail olmasından, güler yüz görüp hep tatlı dil işitmesinden neşet edip yoksa hakikat-i hâlde Akilo'yu değil a, yengesini, ağabeyini bile o kadar sevmez idi. Artık tamamıyla Fransızlaşmış olan bu kız, yengesi gibi bir Alınan kadını sevebilir mi? Ağabeyi dahi hem Boğdanlı, hem de tahsili Almanca olduğu için haylice Cermenleşmiş bir şey! Onun için varsa da Fransızlar, yoksa da Fransızlar idi.

Lakin tekrar ve tekid edelim ki, Neofari gerek kendi familyası ve gerek Boğdan milleti için artık bilküllüye kaybolmuş bir kız sayılsa bile Fransız medeniyeti için tamamiyle kazanılmış bir harika hükmünü almış idi. Sinniyle beraber vücudu, endamı, cemali, cazibesi dahi münbasit olarak etvar-ı nazikânesi ve evza-ı kibaranesi, muallimelerini bile hayrette bırakmakta idi. Vakıa, bu etvar ve evza gayet şuhane olup, olur olmaz ve en çoğu olmaz şeyler için başladığı kahkahayı bitirmek bilmez idiyse de evza ve etvarın bu türlüünü yalnız eski kafalı Moldovanların değil, ağabeyinin, yengesinin bile pek de beğenememekte bulunmalarına mukabil, Parisliler pek ziyade beğenmekte idiler. Gülüdkçe güzel dişlerinin lem'a-nisar olmasını ve o hâlde yüzünün pembeliğinin artmasını tavsif edip edip de bitirememekte idiler.

Akilo'yu sormayınız Akilo'yu! Genç kızın bu şuhane hâllerine karşı nasıl bayılıp ayıldığını sormayınız. O kadar tatlı hayalata dalıp gidiyor idi ki, esrarkeşlerde, morfincilerde bile hayalin bu kadar tatlısı olamaz.

Vakıa on dördüncü, on beşinci yaşlarında bir Parisli kızın gönül ihtisasatında dahi inbisatı, mertebe-i kemale vasıl olmuş bulunur ise de, bu ahvalden yalnız kendi kendilerine bahsederler. Kendi aralarında birbiriyle hasbıhallerde bulunurlar. Bir de kendi akranları olan delikanlılarla buluştukça -ki henüz pansiyonda bulunarak âlem içine resmen girmemiş olan kızlar için bu müsadefeye epeyce nadirdir- çocukçasına! Masumane! Bazı muamelelerde dahi bulunabilirler. Öyle Akilo gibi kırkına takarrüb etmiş ve belki de vasıl olmuş ve ihtimal geçmekte bile bulunmuş olan uslu akıllı adamlar ile muktedir olabildikleri kadar ciddi ve terbiyeli bulunurlar. Binaenaleyh biçare Akilo artık şu âfet-i can

ü cihana gönülden, sevdadan dahi bahis açabilmeye can attığı hâlde bir türlü cesaret alamıyor idi. Kızdan ziyade kendisinde cesaretsizlik ve mahcubiyet buluyor idi.

Neofari tamam on altı yaşını ikmal ederek tahsili dahi bu sinde bittiği cihetle mektepten çıkarıldı. Her dersinde birinci olmuş ve hele şarkı ile müzikada birkaç da fevkaladelik alameti almış idi. Muallimleri kendi aralarında:

-Bu kız şu hâliyle opera tiyatrosunda bulunsa cihanı çıldırtır, milyonlara malik olur, diyorlar idi. Lakin Neofari zaten milyonlara malik değil mi ya? Pederinden kalan hisse-i serveti bu müddet zarfında birkaç kat artmış. Stefano'nun da başka varisi yok ki!

Mektepten çıkarıldıktan sonra Neofari, ister istemez Yaş'a getirildi. Ancak bir seneden beri yalnız kendisi için yaptırılmakta bulunan bir köşk, yukarıdan aşağıya kadar bütün Paris mefruşat ve müzeyyenatıyla tefriş ve tezyin edilmiş idi de çiftliğe gelir gelmez bu kasra indirilmiş idi. Kendine mahsus iki kız hizmetçi ile bir erkek uşak dahi Paris'ten beraber getirilmiş idi. Neofari için öyle bir suret-i maişet tertip olunmuş idi ki, buna yengesi dahi gıpta etmeye başlamış idi. O zamana kadar kendisini valide gibi sevmekte bulunan yengesi dahi artık birçok ihtisasat-ı mütehâlîfe-i hasudaneye kapılarak Neofari'yi pek de sevmeye başlamış idi.

Bu kadar külfetlerle beraber Neofari'nin yine memnun kalamadığını görür iseniz ne dersiniz? Gözünü Paris'te açmış olan bir adam artık bütün dünya yüzünde yine Paris'ten başka yaşayacak yer bulamaz. Meğerki Paris'in maneviyatındaki kubhiyatı görmüş ve onlardan ürkmüş, istikrah etmiş olsa da o duzah-ı behişt-nümadan firara mecbur ola. O hâlde dahi kendisini bir köylü kulübesine götürseler, orasını pek tabii, pek bahtiyarane bir yer bulur. Parisli için evsat-ı umur yoktur. Tabii ya ifrata ya tefrite meftundur. An-asıl, Parisli olmadıkları hâlde Neofari gibi orada yetişenler ise Parisliden daha Parisli olurlar.

Neofari Yaş'a avdet edince etraf ve civardaki muteberan ahali, şu ucube-i zamanı görmeye can attılar. Zira daha kız oralara gelmeden saytı gelmiş idi. Neofari'nin bunlardan hiçbirisini beğenmeyeceğini

bilirsiniz. Fakat bunların da Neofari'yi beğenemeyeceklerini hesaba katar mısınız?

A! O nasıl kız? Bir yerde oturup rahat edemiyor. Bir dakika sükûta muktedir değil! Zıp zıp sıçrayıp, çenesi gevşeyince makara gibi de gırlıyor gidiyor. Hem ne tuhaf şeyler de söylüyor. Göklerde olanları da biliyormuş, yerlerde olanları da! Haydi hey zevzek sen de! Artık o kadar yalanlara kim gelir? Vay bunun kocası olacak adamın hâline vay!

Bunların yekdiğerini suret-i telakkileri şundan ibaret olursa aralarında takrib-i kulûba inkân kalır mı?

Bütün bu halk meyanında yine Mösyö Akilo var idi ki, Neofari'nin nazarında biraz insana benzer idi. Adamcağızın hakayık-ı ahval-i hususiyesi tetkik ve tettebbu edilecek olsa hakikaten bu adamın insan-ı kâmil olduğuna şüphe edilemez ya! Vakıa tahsili pek mutavassıt hâledir. Yüzünün kıllarına kır serpmiş olduğu hâlde henüz tehhül etmemiş olması, vaktini bu zamana kadar hovardalık ve sefahatla imrar etmesinden naşi olup vakıa o kadar sefahetten sonra şimdi körpecik, şen ve şuh mizaç bir kız ile izdivaç hevesine düşmüş bulunması dahi şayan-ı intikad görülür ise de tabiatı gayet âli ve ahlakı müstakim, tok gözlü, hâlim selim bir adamdır. Bu ahval-i psikolojiyenin kâffesi dahi kendisinde gayet uysal, nazik bir tavır peyda eder. Mebadisinde görüşülecek başka adam bulunmamak hasebiyle Neofari, bittabi Akilo ile daha ziyade iştigale başladı. Her ne kadar Akilo, bir de büyük ticaret umuruyla meşgul idiyse de işleri gayet muntazam ve kullandığı adamlar gayet kâr-güzar ve müstakim ve sadık olduklarından Neofari'yi gezdirmek, eğlendirmek için yine pek çok zamanlar bulabiliyor idi. Nasıl bulamaz ki, eğer zamanı meşguliyetlerine kifayet etmeyip de ya Neofari'den ya işlerinden birisini terk ederek olanca vaktini yine Neofari'ye hasredecek. Çünkü zengin. Daha ziyade zengin olmaya da ihtiyacı yok. Çünkü Neofari dahi zengin.

Vakıa bu genç kızı bihakkın gezdirip eğlendirmek dahi hayli mühim bir iş olup, kız da at koşturmaya, ava gitmeye kadar mut'ab birtakım hevesler peyda olmuş ki, bu hevesleri uğrunda kendisine refakat edebilmek olsa olsa delikanlı bir adamın kârı ise de Akilo delikanlılığı dahi elden bırakır mı ya? Bir zamana kadar beyazlanan kıllarını cımbız ile koparıyor idiyse de, nihayet beyazlar çoğalıp da bütün sakalını

yolmaya kadar lüzum görüleceğini anlayınca sakalı, hem de o Avrupalılara benzenek için çatal sakal şeklinde muhafaza eylediği sakalı, bilkülliye traş etmeye mecbur olmuş idi. Bıyıklardaki akları dahi birer birer boyuyar idi. Biraz şişmanca olup, biraz da ittisa-ı mideye müptela olmasından dolayı sarkan karnını, Ahmanya'dan celp eylediği korseler ile sıkıp kaldırıyor idi. Ata binmek için, ava gitmek için, piyade gezmek için Avrupa'da yeniden yeniye her ne moda çıkıyor idiyse, Yaş şehriyle havalisinde o modayı ilk celp eden kendisi oluyor idi. Yâri genç olanın gençlemesi zaruriyet-i umurdandır.

Neofari'nin Akilo ile iştigali arttıkça bu adamda gördüğü alafrangalık o taraflarda hiçbir kimsede bulunmadığına kanaat hasıl etmeye başladı. Akilo kendisine yavaş yavaş ihtisasat-ı kalbiyeden de bahsediyor idi. Mebadisinde kızı vakıa sevmeye, sevmeye pek teşne buluyor idiyse de kâh askerlere, kâh diplomatlara, kâh ressam ve musiki erbabına heves göstermekte bulunması ve hele bunların hangisine mensup olursa olsun mutlak genç olmasını işrap eylemesi adamcağızı pek ziyade meyus bırakıyor idi. Lakin gitgide gençlik, kartlık erkekler için o kadar da aranmayacağını ve koca denilen şeyden maksat, karısına hüsn-i refakat olup pek genç olan kocaların, başka güzellerle dahi meşgul olabileceklerini ve bir koca biraz yaşlıca olursa, başka taraflardan rağbet kesilerek, olanca zamanını karısına mülazemete sarf edebileceğini kızın zihnine yerleştirdiği gibi, nihayet koca olarak kendisini ortaya koyduğu zaman dahi Neofari'ye koca değil, âdeta hizmetkâr olacağını ve ikisi birleşecek olurlar ise, şuralarda çürüyüp kalmaya da mecbur olmayarak, canları ne zaman ister ise Avrupa'da, Amerika'da dolaşabileceklerini ve kış mevsimlerini büyük şehirlerin suvarelerinde, tiyatrolarında geçirip, yaz mevsimlerini de sularda, deniz hamamlarında, hasılı canları nereleri ister ise oralarda inırrar için hiçbir mâni görmeyeceklerini temine başlayarak, elhasıl netice-i emirde kızın ağzından bir:

-Peki, cevabını ahmaya muvaffak oldu. Artık bu cevabı aldığı gün Akilo'nun çıldırmanmış olduğuna şaşarsınız ya! Bilhassa Stefano şaşmış idi. Adamcağız Stefano'nun odası kapısından içeriye fırlayarak:

-Sana demedim mi idi? İşte şu dakikadan Neofari zevcem olmuş demektir, dediği zaman, Stefano, bu kart herifin hakikaten çıldırmış

olduğuna kanaat getirmek derecelerini bulmuş idi. Hatta herifin nefesi nefesini takip ederek ve gözleri yerlerinden fırlayarak helecan ve heyecanından tıkanarak, kekeleyerek, boğularak söylediği bu sözlerle inanmadığı cihetle, bir aralık hemşiresini görüp ondan dahi tasdik cevabını alınca az kalmış idi ki hemşiresinin de cinnetine hüküm versin.

Öyle ya! Kırkıdan hakikaten mütecaviz bir adam. On sekiz yaşındaki kıza “evladını” mı diyecek? Bahusus ki kız kendi elinde büyümüş demek olduğu cihetle evlat münasebeti bile istibad olunmayacak. O zamana kadar da âlemin bildiği şey, bunların münasebetleri baba-kız münasebeti olmasından ibarettir. Ancak Neofari:

-Böyle yaşlıca kocaya varmak da şıktır. Kocalar gezmiş tozmuş olmalı. Zevceler dahi genç teehhül etmeli. Bir kibar kız için on sekiz yaşında teehhül de tamam münasıptır. Mösyö Le Boyar Koçagari'den daha terbiyeli bir adamı buralarda göremediğim gibi, bütün Romanya'da da yoktur zannederim. Böyle olsun kardeşim, deyince Stefano için artık imtinaya imkân kalmayıp bilakis o dahi:

-Vakıa yaşının biraz ziyadeliğinden başka hiç kusuru, noksanı yoktur. Eski arkadaşımdır, mukaddimesiyle adamcağızın medh ve senasına müsaraat eylemiştir.

Düğün için mübaşeret kılınan tedarikat hakikaten prensane bir mikyas dâhilinde idi. Viyana'nın, Berlin'in, Paris'in, Londra'nın icaz-kârane olan mahsulat-ı sinayii hep celp olundular. Buna bir düğün hanesi dememeli, bir sergi demeli idi. Romanya'nın her tarafından en muteber adamlar davet olunduktan maada, Paris'e kadar ehibba-yı baide bile davet olundular. Yaş şehrinin baş kilisesinde resm-i nikah icra olunduğu gibi Neofari, hamil olduğu mücevheratı hemen kaldırmayacak bir hâlde olup mübalağa olmasın ama gerçekten prenseslerin gelinlik hâli dahi bundan daha müzeyyen olamaz idi. Hele Akilo, otuz yaşında bir babayiğit addolunabilecek surette bir tuvalet yapmış idi.

Elhasıl bizim Neofari, “Madam Koçagari” oldu ki, Akilo'nun validesi vefat edeliden beri bu nanı hiçbir kadın taşımamış olduğu hâlde, Neofari'nin bunu tecdid etmiş bulunmasını Boğdanlılar hiç de beğenmediler.

İşte Ahmet Metin'in Valsko sefinesinde gördüğü güzel kadını düşünene taşına Madam Koçagari diye tahattur edebilmiş olduğu doğrudur.

Hatta kocası olmak üzere yanında bulunan zatın, fıl vaki madamın kocası olmadığı hakkındaki zanları dahi doğrudur. Zira düğünlerinden üç dört ay mukaddem, kendisi dahi pederiyle beraber o kocanın mısır ticaretinin hesabını kesmek için bunların çiftliğinde misafir olduğu zaman, Neofari'nin kocasını artık yaşını başını almış bir adamı diye tanımış ve hatta pederi:

-Bu herif divane mi olmuş? Ununu eleyip eleğini asmış olmak zamanı geldikten sonra böyle bir genç kız ile teehhül etmiş, dediği de pek âlâ hatırına gelmiş olduğundan, bu işin içinde daha işler bulunduğunu da hükmeylemiş idi.

Evet! Bu işin içinde daha işler var idi. Zaten o işler olmasa idi, Neofari'nin buraya kadar hülasa etmiş olduğumuzdan ibaret bulunan tarihinde ne ehemmiyet olabilir idi?

Madam Koçagari, balayılarını pek güzel geçirdi. Hem de bu aylar zarfında Avrupalıların mutadı olduğu üzere, hariçte seyahat etmeye mecbur olmaksızın, yine pek güzel geçirdi. Kendi memleketleri dahilinde, Karpat Dağları'nı ve onların birtakım güzel vadilerindeki kadın manastırları seyahat ve ziyaret eylediler. Madam Koçagari sanki Romanyalı değil imiş de bir Fransız imiş gibi bu yerleri tetebbu eyledikçe, ehemmiyet-i tarihiyelerine letafet-i mevkiyelerine hayran oluyor idi. Kocası kendisine nispetle pek cahil olduğundan, karısı her ne söyler ise ayn-ı hakikat olmak üzere telakki eylediğinden, karısı da kocasına âlini görünmekten pek mütelezziz oluyor idi.

Badehu döne dolaşa kendilerini Peşte'de buldukları zaman kış dahi takarrüp etmiş olduğundan, ilk kışı geçirmek için Viyana'ya kadar da gittiler. Lakin Madam Koçagari, Viyana tiyatrolarından pek memnun olamadı. Alman müzikası zaten hoşlanmadığı bir şey olduğu gibi, bunların İtalyan ve Fransız müzikalarını taklitleri dahi hiç hoşuna gitmiyor idi. Tuna Nehri incimad etmemiş olsa idi, hemen Yaş'a kadar avdet edecekler idiyse de, nehir tariki kapanmış olduğu gibi o kış külliyyet üzere yağan karlar, şimendifer seyahatleri için de gunâgun müşkilat ve mehalike sebep olduğundan zavallı genç Madam Koçagari Viyana'da âdeta taht-ı muhasarada kaldı.

Vakıa, kocası karısını sıkmamak, eğlendirmek için elinden her ne gelebilir ise icradan geri durmuyor idi. Zıp zıp sıçramasını, takla atmasını emredecek olsa cana minnet bilecek idi. Ne kulüplere, ne serk-

lilere, ne kumar yerlerine, hiçbir yere gitmeyip gece gündüz karısına refakattan ayrılmıyor idi.

Zaten kendi istediği de bundan ibaret değil mi ya? Adanmış âşık! Fakat aşkın ve onun muktezayatından ibaret olan mülazemet-i daimenin bu derecesi de zevcesini eğlendirmemeye başladı. Henüz kocasından bıkmış usanmış değil ise de o kadar şiddet-i mülazemet, yavaş yavaş can sıkınaya başlamış idi. Bu can sıkıntısını def için, nazlı madam kocasına:

-Akilo! Gündüzleri iki ve geceleri üç saat senden müsaade isterim. Biraz da kendimi okumak ile eğlendirmek istiyorum. Bu müddet zarfında sen de istediğin yerlerde gezer eğlenirsin, demiş idi. Badi-i emirde kocası bu teklifin hikmetini tamamıyla anlayamayarak şaşalamış ise de karısının celp ettirdiği romanlar ile ikişer saat değil, bir yemekten diğerine kadar beşer altışar saat eğlenebildiğini görünce pek memnun olarak:

-Hakikat, şu kitap mütalaası ne güzel şeydir. Senin gibi bir genç kadını bile bu kadar eğlendirebiliyor, diye karısının bu hareketini de alkışlamaktan avuçları kabardı. Fakat hayf ki, Madam Koçagari'nin bu suretle kendini eğlendirebilmesi de ancak üç dört hafta devam edebilip artık Viyana kendisine hakikaten bir zindan kesildi. Kocasına:

-İlla Paris'e! dedi de, bir daha bu sözden dönmedi. Yollar tamamıyla rahat olmadıkları hâlde de karı koca şimendifere binerek soluğu Paris'te aldılar. Genç ve zengin madam Paris'e girince, bir zaman sudan mahrum kalan balığın yine kendi âlemine girmiş olmasındaki istirahati kadar müsterih oldu. Paris'in gûnagûn salonları, bunların gûnagûn eğlenceleri, Madam Koçagari'yi hakikaten eğlendiriyor idi. Fakat bu eğlencelerde nisabı arttıkça kocasıyla olan münasebeti bittabi azalıyor idi. Şu hâl biraz daha ilerleyince Akilo biraz şikayete başladı. Ancak Neofari:

-Acayip! Gece gündüz başbaşa, burun buruna oturacak değiliz ya! Hangi zevç ve zevce böyle yaşar? Bakınız erkekler için de türlü eğlenceler var. Senin gibi zengin bir erkek için biraz kâğıt oyunları lazımdır. Biraz avcılık ister. Erkekliği de sana ben öğretecek değilim ya? Başka erkekler için şan olan şeyler sana ayıp sayılmazlar ya? Sair kibar zevç ve zevceler nasıl yaşıyorlar, eğleniyorlar ise biz de öyle yaşayalım,

eğlenelim, diye kocasına dahi mesela tiyatrolarda bir meşhur aktrisi hi-maye etmek ve salonlarda sevdiği bir kadının iffetini muhafaza yolun-da düellolara bile girişmek gibi şeylere kadar hep erkekliğin kibarlık şanından olduğunu ihtara başladı.

Evet! Akilo dahi bu tarz maişetin cahili değil. O maişet âlemin-de kendisi de gezmiş tozmuş. Fakat kendisi müteehhil bulunmadığı müddet için pek tatlı gördüğü bu hâllerin, şındı müteehhil bulunmak hasebiyle kocalar için ne kadar acı olduğunu da anlıyor. Vakıa, karı ile koca sabahtan akşama, akşamdan sabaha kadar baş başa, burun buruna bulunmayacaklar ama bir salonda karısı kendi muhip ve muhibbele-riyle hele bilhassa muhipleriyle şakalaşarak, gülerek sohbet eylediği zaman, kocası kendisini rahatsız etmemek lazım gelir ise zavallı Boğ-danlı bu lüzuma nasıl katlanacak? Alafranga olmuş ise de Neofari gibi bilküllüye Fransız olanamamış!

İşte şu mukaddime-i ahval üzerine Paris, Akilo'yu sıkmaya, terlet-meye başladı ise de, canının sıkıntısını bir türlü zevcesine göstermiyor idi. Eski kurt, böyle izhar-ı hâl hususundaki tehlikeleri pek âlâ biliyor idi.

Bununla beraber zevcesinin hâl ve şanında, etvar ve evza'ında he-nüz şayan-ı muaheze hiçbir şey bulamıyor idi. Hakikaten de yoktur. Vakıa, Neofari gayet açık mizaçlı bir kadın olup salonlarda kendisine erkekler tarafından arz olunan ihtiramatin kâffesini pek ziyade gönül hoşnutluğu ile hüsn-i telakki eyliyor ve hele boylu boslu, genç, malu-matlı, dirayetli, cesaretli asker zabitlerini, sefaretler ateşelerini, banka-lar kâtiplerini filanları, otuz beşini, kırkını geçmiş olan diplomatlara, ümeraya, sarraflara, tacirlere tercih eyliyor ise de, henüz bunların hiç-birisiyle başbaşa kaldığı bir zaman olmamıştır. Bazı kimseler, Osmanlı sefaretine mensup olan, gayet güzel, zeki, terbiyeli ataşemiliterin, Ma-dam Le Boyar Koçagari tarafından herkesten ziyade mazhar-ı teveccüh olduğuna gıpta-keşane, hatta hasudane manalar veriyorlar ise de doğ-rusunu ister iseniz bu manalar kadın hakkında da, o zabit aleyhinde de bir kuru iftiradan ibarettirler.

Madam Koçagari'nin ahval ve etvar-ı şuhanesinden pek çokla-rı Paris'in en şık madamlarını da aralıkta bir mahcup bırakmakta ise de onların mütecessis gözleri bile bu kadında muaheze olunabilecek

maddi hiçbir şey göremediklerinden, bu hoppalığını pek ziyade genç olmasına haml eyliyorlar.

Evet! Kadıncağız pek hoppa ise de kendisi için bir re's-i hikmet, bir düsturü'l-amel peyda etmiş ki, o da “kendini erkeğe kepaze etme”den ibarettir. Daha kız iken okumaya başladığı ve hâlâ da devam etmekte bulunduğu romanlardan güzel ibret almış. Erkekler kendi muvaffakiyetlerini temin için, şan-ı merdîlerini, haysiyet-i ricaliyesini ayaklar altına atmaya kadar tenezzül ederler ise de, bir kere aradıkları muvaffakiyeti bulduktan sonra tekebbür ve taazzumu da son dereceye kadar vardırıdıklarını istintaç etmiş. Bunların biraz da mürüvvetsiz olanlarına yakasını kaptıran kadını nasıl bir nazar-ı istihkar ile görerek, ne kadar bedbaht eyledikleri hakkında pek şiddetli bir fikir peyda eylemiş. Binaenaleyh Neofari erkek diye öyle bir mahluk arıyor ki, sevdayı pak-i zevciyetin haricinde “sevda” denilen şey, kadın için meayıpten ise, erkek için de meayıptendir diye itikat etmeli. Erkek için şan ise, kadın için de şan olur itikadı mümkün olduğu surette o itikatta bulunmalı. Bir kadının erkeğe feda edeceği şey, canından pek aziz olacağına göre, erkek bunun kadrini takdire muktedir bulunmalı. Bir kadını sevmek demek hakikat-i hâlde, onun canından daha kıymetli olan bir şeye yed-i galebe-i malikiyeti vaz' etmek demek olduğunu ve bu nazik ve mühim emirde edna mübalatsızlık o kadını öldürmek... Bahusus bir kere öldürmek değil, bakıye-i müddet-i ömründe her dakika öldürmek demek olacağını vicdanı önünde bulmalı. Ey, Paris'te kibar âleminde kendisine temellük eden erkeklerin hangisi bu şeraiti camî' ki, Neofari re's-i hikmetini düsturü'l-amelini tagyir edebilsin. Böyle bir erkeği salonlarda değil a, roman sahifelerinde bile görebildiği yok.

O hâlde Madam Koçagari salonlarda istediği gibi eğlenerek badehu yine kendi Akilo'cuğuna avdetten ibaret bulunan mesleğinde pek saip olduğuna şüphe edilemez, değil mi?

Eğer Akilo Koçagari, sonraları biraz tagyir-i etvar etmemiş olsa idi, karısının dahi hiç bu mesleğini tadil etmeyeceği hükmolunabilir idi. Ancak adamcağız karısının evvelki kadar kendisine hasr-ı evkat etmemesini, daha doğrusu edememesini kendi hakkındaki muhabbetinin azalmasından bilmeye başlamış idi. Hâlbuki işin en doğrusu, o

muhabbet denilen şey, Neofari'nin gönlünde daha ibtidadan beri yok idi ki şimdi azalmış olsun. Kadının tehhülü severek vuku bulmayıp bir hesap üzerine beğenerek vukua gelmiş idi. O beğendiği şey dahi, Akilo'nun yaşlı başlı, dünya görmüş, hâlâ da dünyanın safasını sürmek arzusunda bulunmuş bir adam olması cihetiyle kendisine rahat ettireceği ümidi idi. Kadın hâlâ bu ümitte bulunduğu için şu maişet-i serbazaneye koyulmuş idi. Adamcağız bunu karısının muhabbeti azalmasına hamledip de güya o muhabbeti bazı tedabir-i zecriye ve tazyikiye ile iade edebileceği hülyasına düşünce, işi bir kat daha fenalaştırmış oldu. Çünkü Neofari bu tedbirleri kıskançlığa hamleyledi. Kendi vicdanınca kocasını kışkındıracak hiçbir hâli de olmadığından, Akilo tarafından verilen nasihatleri, edilen tembihleri kânilen zalimane bir hakaret olmak üzere telakkiye başladı.

Bir kadının bir kere şöyle yanlış bir zehaba düşer olması ne kadar tehlikelidir? İntikama kadar kalkışırlar. Hem de intikamları yine kendilerini mahveder de, burasını da hesaba koymazlar. Bereket versin ki Neofari, Akilo'dan intikam için itimat edebileceği bir adam bulamadı. Yoksa intikamı zihnine yerleştirmiş idi bile!

Kışı ve ilkbaharı Paris'te ve yazı Bahr-ı Muhit-i Atlas kenarındaki deniz hamamı mevakiinde ve sonbaharı dahi İtalya ve İstanbul'da geçirdikten sonra kış için memleketlerine avdet eylediler ise de kadın bu gezdiği yerlerin hiçbirisinde kendini eğlendiremedi. Sebebi de kocasının su-i refakati oluyor idi. Evet! O zamana kadar hüsn-i refakatinden müteşekkir kaldığı kocası kendisine badema su-i refakatte bulunuyor geliyor idi. Çünkü adamcağızın cehl-i nisbîsi ve terbiyece noksanı bile şimdiye kadar hoş görünecek ahvalden addolunur iken badema Akilo ne yapsa, hatta karısı hakkında başladığı muamele-i zalimane denanetle evvelkiden ziyade temellük eylese bile karısını hoşnut edemeyecek idi. "Temellük" mü? İşte daha bir sene evvel karısı demedi mi ki, çok temellük dahi insanı usandırır? Her gün, her gece burun buruna oturamayız." demedi mi?

Zavallı Akilo, bu hâlleri görünce kendi kendisine:

-İşte âlâ pariziyen, tehhülün netayic-i seriası bizi de buldu, diye kendi yaşındaki bir adamın Neofari gibi gencecik, körpecik bir kadın, hem âlâ pariziyen bir kadına koca olmasındaki maddi manevi tehlikelerden ürkmeye başladı.

Bundan sonra bir hayli zamana kadar Akilo'nun işi gücü karısını kışkandığı adamların ve karısının takibinden ibaret kaldı! Fakat bu takibat emrinde beyhude yoruluyor idi. Yaş'a avdetinden üç ay sonra bir güzel kız tevlid etmiş olan Neofari, bir zaman için kendisine pek güzel eğlence bulmuş olduğundan, bütün evkatını onunla imrar eyliyor idi. Çocuğa bir süt valide almış ise de, onu hanesine getirtmiş olduğundan ve gerek süt valideye, gerek çocuğa mahsus bir de hizmetçi kadın tayin eylediğinden, "Ha bugün güldü, ha kendisine ağlamak da yakışıyor!" diye ta ileriki kışa kadar hep Roza'sı ile (Kızın ismi Roza tesmiye olunmuş idi.) iştigal eyledi.

Akilo'nun bu iştigalattan ne kadar memnun kalacağını sorar mısınız? Bir yandan rakiplerini takip emrindeki mesaisi boşa gitmesi kendisini ne kadar mahzun eyliyor idiyse diğer taraftan karısının çocuğunu sevmesi dahi o kadar memnun eyliyor idi. Eski hovarda biliyor idi ki, evladına muhabbeti olan, evladı ile iştigal eden bir kadın, kocasına hain olamaz. Kendisine başka eğlence arayamaz.

Fakat ileriki kış gelince Neofari, Yaş'taki maişetten yine usanç göstermeye başladı. Bu kışı dahi Roma'da geçirmek arzusuna düştü. Kocasını menedebilecek mi? Kadın zaten pek zengin olduğu cihetle kocasından masrafa da muhtaç değildir. Hele Roma'ya süt validesi ile Roza dahi gideceğinden, Akilo için artık karısını mene hiç imkân kalmadı. Roma'ya gittiler.

O sene Roma'da ne kadar da çok züvvar var idi! Avrupa'nın her tarafından birçok züvvar, Kudüs-i Şerif'i ziyarete gitmek için Roma'ya gelip evvela Vatikan'ı, Sen Pier Kilisesi'ni ziyaret etmekte oldukları gibi, geçen sene paskalyayı Kudüs-i Şerif'te yapmış olan diğer birçok züvvar dahi Roma'ya gelerek bu senenin paskalyasını da Roma'da icra etmeyi bekliyorlar idi. Avrupa'da serbestî-i efkâr eğerçi pek ileriye gitmiş ise de, dinini, mezhebini seven dindar takımının takayyüdat-ı diniyesi dahi o kadar ileriye gitmiştir. İstatistikler haber verirler ki, her sene Roma'yı ziyarete gelen Katolik dindarlarının miktarı hiçbir vakit otuz beş binden aşağı kalmaz.

Neofari bu sene Roma'da pek güzel eğlenebildi. İhsas-ı diniyesi galebe eyledikçe Roma'nın meabid-i âliyesine gider ve ihsas-ı sairesi inbisata geldikçe o kadim tiyatrolara başvurur, bir tarafta dinî, diğer

tarafıta dünyevî, müzikaları istima'la lezzet-yab olur idi. Bundan maa-da, Roma'nın müzeleri dahi, âsâr-ı atika meraklısı olanların pek ziyade ehemmiyet verecekleri şeyler olup fakat her biri bir nüsha-i mühimme, bir meşk olan âsâr-ı nefise yalnız bu müzelere de mahsus olamayarak, Roma'nın ebniye-i âliyesinde o kadar oymalar ve meabadinde o kadar levhalar, heykeller vardır ki, bu şehre yekpare bir müze ıtlak olursa sezadır.

Neofari bunların ziyaret ve tettebbuuyla pek güzel vakit geçirmeye başladı. Hatta bunlarla eğlendiği müddet zarfında, artık kocası kendisine o kadar zalimane muamelat-ı zecriyede dahi bulunmuyor diye itikat eyliyor idi. Karı koca yine musalaha eylediler. Hatta Akilo evvelce âlâ parizyen tehhülden etmiş olduğu nedameti de haksız bulmaya başladı. Kendi kendisine:

-İşte kadın kısmı bu Neofari kadar muallim, müeddeb olursa kendisini eğlendirebilecek bin şey bularak, can sıkıntılarını yalnız kocasına rakipler peydasıyla defe çalışmaz. Bizim eski Moldovan karıları böyle değildir. Onlar için gönül eğlencelerinden başka eğlence ve meşguliyet yoktur, diye hâlimden müteşekkiri oluyor idi. Vakıa eski Moldovan kadınları hakkında verdiği hüküm dahi yanlış olup o biçarelerin asıl eğlenceleri, bitmek tükenmek bilmeyen umur-ı beytiyeleri idiyse de Akilo dahi bütün ömrünü alafrangalık hâlimde geçirmiş olduğu cihetle böyle şeyleri bilmez idi ki, vereceği hükümleri de doğru verilebilsin.

Hayfa ki biçare Akilo'nun Roma'da iadeten peyda eylediği itminan ve huzur dahi sürekli olamadı. O bahar da yine memleketlerine avdet eyledikleri zaman Neofari biraz vakit dahi çocuğunun emeklemesi, yürümesi ile meşgul olabildi ise de, o senenin sıcak mevsimleri hulul eylediği zaman, yani Avrupa memleketlerinin yaz tatilini icra eyledikleri zaman hulul edince Akilo'nun rahatı yine bozuldu. Sebebi de, Nikolso namında Bükreşli bir delikanlının kendi çiftliklerine misafir gelmesi oldu.

Akilo'nun tabiri veçhile sağlık selamete gelmese idi. Bükreş'te gençliğini beraber geçirmiş olduğu bir Boyar'ın oğlu bulunan bu şık ve genç Boyar, âdeta kendi karısının bir ayn-ı müzekkeri hükmünde idi. Yani doğduğu zamandan beri Fransız süt valideleri, Fransız muallimleri elinde büyüyerek âdeta bir Fransız olmuş ve Bükreş'te Cizvitler

mektebinde ikmal-i tahsil eyledikten sonra da merakı askerliğe sardırarak Fransa'nın Saint Sör Mektebi'ne kendisini şakirt kabul ettirmiş idi.

Hoppa mı? Hoppa mı? Hoppa mı? Çapkın mı? Çapkın mı? Çapkın mı? Bu ahlak-ı seyyiesi hasebiyle de gayet terbiyesiz, hırçın, atak bir şey! Kendisini beğenmiş, kendisinden başka bir kimseyi beğenemiyor. Nazarında herkes şayan-ı istihkar. Kadınlar bile! Herif zannediyor ki bütün kadınlar kendisine meftun olup iffet ve perhizkârlık denilen şey kadınların etrafında bir kale hükmünde bile bulunsa o kaleyi yek nazarda fetih ve küşat edivermek iktidarını kendisinde görüyor. Ama bu hayalinde mazurdur da! Zira gayet yakışıklı, gayet de güzel! Süs derse-niz, tepeden tırnağa kadar! Hasais-i maneviyesinden henüz Akilo'nun da kimsenin de haberi yok ise de daha şimdiden size biz haber verelim ki, Nikolso'nun asıl en büyük ehemmiyetle tahsil eylediği birşey var ise, o da tuvaletten ibaret idi. Fakat yalnız kuru tuvalet değil! O tuvalet ile varacağı salonlarda enzar-ı rağbeti kendisine celp için lazım gelen etvarı da pek âlâ tahsil eylemiş idi. Güzel söz söyler, bilmediği şeylerden bile bahseder. Her hâlde kendisini erkeklerin en mümtazı gösterir. Ama o salonda bir ehl-i kudret varmış da Nikolso'nun bilmediği şeyler, bildiklerinden pek çok olduğunu ve bildiği şeylerin bile ne kadar noksan ve yanlış bulunduğunu derhâl anlar imiş. Bundan Nikolso'ya ne? Herif utanmak, arlanmak ne olduğunu asla tecrübe etmemiş ki mahcup olsun. Onun korktuğu mahçubiyet-i yegâne kadınlar nezdinde düşmemek. Binaenaleyh kimsenin haddi var ise sehvinî, cehlinî meydana koysun. Herif düelloya kadar hazır. Sen Sör Mekteplisi değil mi ya? Üniformayı lâbis, meçi haiz! İstimalini de epeyce biliyor. Çünkü bu da kendisi için nev-umma tuvalet levazımından maduddur.

Pederinden bir tavsiye nameyi hamilen Nikolso'nun çıkagelmesi, işte bizim biçare Akilo'nun rahat ve huzurunu bütün bütün selb etmiş gitmiştir. Biçare Akilo zevcesini kıskanmak lazım gelen adamlar nasıl olması iktiza edeceğini tasavvur eylemiş ise bu hâlin cümlesini Nikolso, camî idi. Genç, güzel, cüretli, serbaz, süslü, talâkatlı! Herşeyden fazla bir de asker kıyafeti ve kılıç takmak hakkı var ki, kadınların üniformaya, kılıca olan rağbetleri de pek ziyadedir. Böyle elden gelse sakin olduğu memleketten nefy ve teb'id edeceği bir adamı ta hane içine familyası meyanına ithâl eder de rahatsız olmaz mı?

Hâlbuki Nikolso'da daha hünerler çok! Müzikadan, şarkıdan bile dem vuruyor. Resimden, heykeltıraşlıktan bile karıştırıyor. Vakıa bunlar hakkındaki malumat ve mahareti de sair fünun-ı ciddiye hakkındaki behresi gibi pek az olup, hele Neofari olur olmaz esatizeyi bile beğenemeyecek derecelerde işbu sanayi-i nefisenin mahiri ise de Nikolso'daki vukuf yine güzel kadının nazar-ı tahsinini celp etmekten geri kalmaz. Sanatkâr addolunmasa bile “muhibb-i sanat” addolunur ya? Hep refik demek olurlar. Nikolso ise:

-Bir asker için en az lazım olacak şey, sanayi-i nefisedir de onun için bunlara o kadar ehemmiyet vermedim, deyince bu özrünü herkese kabul ettirebilir.

Evet! Nikolso yavaş yavaş ... hayır, daha doğrusu hızlı hızlı Madam Koçagari'nin gözüne girmeye başladı ki, bunu gördükçe biçare Akilo, üzüntüsünden bir saatte bin kere makhûr oluyor idi. Delikanlının cepleri de altın dolu. Genç, hırçın, müşkülpesent Neofari'nin her türlü heves-i tıflanesinde kendisine refakat etmek için hiçbir güne metaipten, mesariften geri kalmayabileceği gibi, cepleri o kadar dolu olduktan sonra uşakları muşakları bütün hane halkını kendisine bend edebilecek!

Akilo, şu tehlikeli delikanlı ile karısı arasında bir münasebet-i müthişe baş göstermezden evvel delikanlıyı oradan teb'id veyahut karısıyla beraber kendisi tebaüd için birçok çareler aradı ise de, bulduğu çarelerin hiçbirisi işe yaramadı. Mesela bir aralık Nikolso'nun parası tükenerek Akilo'dan istikraz etmek istedikte, adamcağız birkaç bahane bulup para veremeyeceğini anlattı ise de, parasızlık ile artık avdet eder diye hesap eylediği rakibi, dördüncü günü babasından külliyetli bir meblağın yine Akilo üzerine havalesini mübeyyin bir telgraf alınca Akilo bu havaleyi tediye edememezlik edemedi. Bari kendileri için oradan tebaüde bir vesile olmak üzere bu sene İngiltere'de at yarışlarının pek parlak olacağı beyanıyla karısını o yarışları temaşa için İngiltere'ye kadar gitmeye davet eylediyse de karısı, bu davete icabet göstermedi. Belanın en büyüğüne bakınız ki, Neofari'nin at yarışlarını temaşaya gitmek istenmemesi, genç misafirin dahi bu arzuda bulunmamasından neşet eylemiş idi. Bunu kocasına da söylemiş idi. Hatta Nikolso'yu da kandırabilir ise gideceğini bile ilave-i makâl etmiş idi

ki zavallı Akilo, mücerret Nikolso'dan kurtulmak için bu tedbiri bulduğu hâlde artık at yarışına gitmeye onu ırza için yalvarmaya kadar kalkışabilir mi?

İki gencin dört el ile piyano çalmaları veyahut piyanoyu bir başkasına çaldırarak kendileri birisi tiz ve diğeri pes perdeden revüleri teganni etmeleri, atlara binip yarışlar etmeleri, tüfek ve tabanca ile nişanlar alarak bazı ufak tefek avlar yapmaları, civarda kâin göl üzerinde sandala binerek kürek çekmeleri velhasıl ikisi de birer şımarık çocuk inmişler gibi, akıllarına her ne gelir ise yapmaları Akilo Koçagari için, tahammülü gayr-ı kabil şeylerden idiyse de, bunları menetmek karısını igzab edeceğinden ve o hâlde daha ziyadesine kadar varacağından kat-ı nazar kendisini bir de gülünç hâle koyacağını düşününce menden ise bari kendisi dahi onlara refakat ederek karısını o veçhile muhafazaya gayret eylemeyi daha muvafık buldu. Vakıa o dahi piyanoya oturur idiyse de biçare adamcağız falsolardan bir türlü parmaklarını kurtaramıyor idi. Hele sedası ne baritona ne basoya, hiç bir şeye benzemez olduğundan, bir türlü diğerlerinin sedalarıyla akort kabil olamıyor idi. Ekseriya attan düşüyor idi. Attığı tüfeklerin tanelerin aplebi boşa gidiyor idi. Sandalda küreğe otursa on dakikada yorulup kan terlere batıyor idi. Her hâliyle, her hareketiyle, herkesi kendisine güldürüyor idi. Hele karısını! Hele bilhassa Nikolso'yu!...

Mekteplerin tekrar küşadı zamanı takarrüp ve hatta hulul eylediği hâlde Nikolso hâlâ Paris'e dönmeyi düşünmüyor bile. Boyar Koçagari'nin çiftliğinde geçirdiği ömürden o kadar memnun oluyor ve sahib-i haneye o kadar teşekkürler ediyor ki, tarife sığmaz. Mektep zamanı geldiğini Akilo birkaç defa tekrar eylediği hâlde kulak bile vermiyor. Nihayet babasından da bir telgraf gelmesi üzerine itaate mecbur oldu ama Koçagari çiftliğinden öyle bir ayrılış ayrıldı ki, anasından babasından ayrılma bu kadar müteessir olamaz idi. Gözlerine biriken yaşların bir türlü cereyandan menedemedi. Neofari dahi öyle! Yüzü gülen yalnız Akilo idiyse de karısıyla şu delikanlı arasındaki münasebetin böyle hin-i müfarakatta ikisini de ağlatacak derecelere varmış olduğunu düşündükçe onun da içinden kanlar gidiyor idi.

Misafir kendi hanelerinde bulundukça karısına ne nasihat verebilmiş idi, ne bir kavga edebilmiş idi. Yalnız rast getirebildiği olmamış

idi ki etsin. Ondan sonra kendisi kadar genç bir kadının Nikolso kadar genç ve serbest bir delikanlı ile laubaliliği o kadar ileriye götürmesi muvafık olamayacağını anlatacak oldu.

Vay kadındaki gazap! Bir koca tarafından hakaretin bu derecesine mümkün değil hiçbir kadının tahammül edemeyeceğini beyanla hidde-tinden ağlamaya bile başladı. Adamcağız meram anlatmak için:

-Canım ben kendi ihtisasatımı söylemiyorum. Halkın ne diyeceğini ihtar ediyorum. “Diyeceğini” değil, hatta “dediklerini” ihtar etmek istedim. Hiç bu yerlerde Fransız maişetinin bu kadar yüze çıkması kabıl olur mu, diyor ise de kime meram anlatabilecek? Neofari:

-Herif! Herifi Bir kere tarih-i veladetini yokla! Senin gibi bir koca, benim gibi genç, kibar olan karısını eğlendirmek için, Nikolso gibi gençleri kendisi davet etmeli. Hem de yalnız bir tanesini değil, birçoğunu birden. Hatta yalnız erkekleri de değil. Delikanlıları, birçok da genç kadınlar ile beraber davet etmeli. Böyle şatoların asıl maişeti öyle olur. O zaman insanın da canı sıkılmaz, diye kocasına ders dahi vermeye başlamış idi.

Ama zavallı Akilo’yu bu sözlere muhatap olduğu zaman görmeli idi. Ne komik bir hâle gelmiş idi. Zira karısının mukabelesi, esas-ı meselece kendisini son dereceye kadar makhur eylediği hâlde, karının bu sözlerde haklı olduğunu da kalben teslim eyliyor idi. Öyle ya! Kibarın şato âlemleri, şato eğlenceleri, Neofari’nin dediği gibi olur. Böyle olmadığı surette, bir senyörün şatosuyla bir köylünün kulübesi arasında ne fark kalır? Hatta Neofari’nin dahi bakıye-i hitap-ı pür-itabında demiş olduğu veçhile köylü kulübesinde de şevk ve şetaret nadir değildir. Gençler gençler ile ihtiyarlar ihtiyarlar ile gülerler oynarlar. Çalarlar çağırırlar. Gezerler yürürler. Çiftçilerden birisi var ki, tıpkı Akilo gibi artık kartlaşmış olduğu hâlde bir genç kız ile teehhül etmiş. Ne kadar serbestlik vermiş. Karısının hareket ve sekenatına asla karışmıyor. Kadın istediği gibi gençlerle de yaşlılarla da zaman geçiriyor. Ama yaşlılarla da zaman geçirmek, asıl gençlerle zaman geçirmeye hak kazanmak için imiş. Varsın öyle olsun. Bu da beğenilmeyecek idiyse, ihtiyar efendiler de hiç genç karı almamalı idiler.

Encam-ı kâr Akilo için yapılacak şey ne oldu zannedersiniz? Maişetin bu türlüüne artık tahammülü kalmadığından bahsile karısından

ayrılmak mı? Vakıa yapılabilecek şey, yalnız bu kalmış idi. Zaten âlâ parizyen olan bir teehhül ve maişette bu hâl en çok görülen netayiçtendir. Hem de yalnız eski vakitlerde olduğu gibi “seperation de cour du bien” yani vücutlarını ve mallarını ayırarak yine yekdiğerinin zevç ve zevcesi addoluna gitmek değil. Şimdilerde rıza-yı tarafeyn ile talak-ı küllîye kadar varıyorlar.

Bakınız, bunu ihtar ettikte, aklımıza neler geldi? Fransız hükümeti, talak-ı küllî kanununu vaat etmiş ise de, tâlâk için bazı esbap dahi derc eylemiş. O esbap mevcut olmaz ise tâlâk caiz olamıyor. O hâlde yekdiğerinden gönül rızasıyla ayrılacak olan zevç ile zevce ne yapacaklar? Esbab-ı mezkûreden birisi hakikat-i hâlde vaki değil iken vaki gibi gösterecekler. Mesela herif karısını kendi hukuk-ı zevciyesine hıyanette iken tutmuş olacak. Veyahut bu hıyaneti kendisi ederken karısı güya onu tutacak. Artık “skandal”, yani rezaletten hangisi daha az müteessir olacak ise, kabahati o kendi üzerine alacak. Hâkim huzurunda da inkâr edemeyecek. Nihayet talak hükmolunacak.

Fransızlar bu âdeti Ruslardan ahz etmiş olmalıdırlar. Zira Rusya’da siyasi bir talak kanunu olmayıp Ortadoks kilisesinin bu babdaki kanun-ı ruhanîsi meri ise de yekdiğerinden ayrılacak olan zevç ve zevce bu kanunda dahi talak-ı küllî için bir girizgâh bulmaktadırlar. Zevç ve zevceden birisi diğeri hıyanet hâlinde basmış ve birkaç şahit dahi göstermiş oluyor. Bastığı gösterdiği de yok ya? Kilise huzuruna götürülen dava böyle tasvir ve dermıyan olunuyor. Kilise dahi zinadan başka bir şey ile tefrik kabil olamayan zevç ve zevceyi işte o sebeb-i muhiş ile birbirinden tefrik ediyor.

İşte Akilo için de son tedbir bundan ibaret kalmış ise de zevcesinin hıyanetini ispat edecek bir cürm-i meşhut veyahut şahit yok ki! Buna da ne hacet? Kendisi de zevcesine âşık olduğundan ayrılamaz ki! Hatta bu müfarakata Neofari talip bile olsa zavallı Akilo, karısının ayaklarına kapanarak talebini geri alması için ricalar edecek.

Öyle ise belasını çeksin ha? Çekiyor ya işte! Hem de müthiş bir kıskançlık kendisine canlar dayanamayacak bir işkence olduğu hâlde çekiyor.

Mösyö ve Madam Koçagari'nin bu kavgalarda suret-i müsalahaları neden ibaret kaldı bilir misiniz? Bu kışı Paris'te geçirmeye karar vermekten ibaret kaldı. Hem kadın yalnız kendi emlak ve eshamının irad-ı senevîsi kaç a baliğ olduğunu kocasından sual edip de:

-Yüz on bin frank, cevabını alınca ve bu miktar irat ile Paris'te bir büyücek hane idaresi bile kabil olacağını düşününce bu defa Paris'te artık hotellerde de oturmayıp müstakil bir hane, bir hotel isticarına da karar verdiler. İrat az bile olsa artık kocası da hiçbir para sarf etmeyecek değil a? Paris'te kibarane bir zaman geçirmeye madamın pek hevesi var vesselam. Onun hevesleri ise matlub-ı kati, emr-i kati hükmündedir.

Paris'e gidildi. Münasip bir mahalde bir de hotel tutuldu. Hazır mefruş bir hotel ki, kapıdan teraseye kadar her tarafı orta kibarlara yakışabilecek surette mefruş. Resim levhaları, alçıdan, taştan, pirinçten heykeller, vazolar, Şarklıların yerlere serdikleri kilimlerin duvarlara asılmışları, avizeler, lambalar, çiniler, ufak tefek oyuncak nev'inden daha birçok şeyler ki, bu yolda mefruş olan alafranga konaklara insan meskeni demekten ziyade tuhaf ve tefarik satmaya mahsus bir mağaza demek daha ziyade münasip olacağı Avrupalıların yine kendi ukalası taraflarından da hükmolunmuştu.

Şu konak için iktiza eden kapıcı, aşçı, sofracı, dışarı uşağı madamın oda hizmetçisi filan dahi tedarik olununca işte bizim Koçagari familyası Paris'in orta hâlli bir kibarı olarak yerleşmiş oldular.

Bu yerleşmek esnasında Neofari o kadar hoşnut görünüyor idi ki kocası dahi onun hoşnudîsinden dolayı memnun olarak şu âlâ pariziyen maişetin yine tadını almaya başlamış idi. Hayfa ki bu defaki tezevvuku daha az devam edebildi. Zira yerleştiklerinin ilk haftası Mösyö Nikolso:

-Hele size bir hoşgeldiniz, safa geldiniz diyebilmek için bu akşamlık bir izin koparabildim, diye çıkagelince biçare Akilo Paris'te bir kış geçirmenin de ve o maksada vusulden dolayı o derecelerde hoşnut görünmenin de sebebini birdenbire anlayıvererek yine yıldırım ile vurulmuşa döndü. Lakin bunun için karısına bir söz söylenmek, bir mülâhaza beyan etmek nasıl kabil olabilecek ki, haftada bir gün madamın

kabul günü tayin olunarak, o gün yalnız Nikolso değil, daha her kim gelse madama prezante edilebilir idi. Bir hane, bir salon ki, herkese küşade. Nikolso için bilhassa kapalı tutulamaz ya?

Hatta sözün en doğrusunu söylemek lazım gelir ise, bu suret-i maişetten Akilo dahi memnun idi. Yalnız şu Nikolso belası olmasa, bu kış Paris'te şu suret-i maişet içinde geçirmekten kendisi de hoşlanacak idi. Zira kabul günleri ve onun akşamları ihtiyar, genç, kadın, erkek, kendileriyle kibarlıkta akran yirmi otuz kişi birleşip bir tarafta kumar, diğer tarafta müzika, şurada bir kimsenin muahezesine dair dedikodu, burada bir çift muhip ve muhibbe meyanında fiskos, fena eğlencelerden değil idi. Lakin o Nikolso'yu ne yapmalı Nikolso'yu ki, her kabul akşamı mektepten bir ruhsat almaya yol buluyor. Hâlbuki Madamı Koçagari, yalnız kendisi kabul etmiyor ya? Kendine gelen dostlara kendisi de gitmek lazım olduğundan, o da onların suvarelerine gidiyor. Ne dersiniz? Nereye giderse, Nikolso dahi orada mevcut görülüyor. Besbelli hergün mektepten ruhsat koparabiliyor.

Daha sonraları bela yalnız Nikolso'dan da ibaret kalmanmaya başladı. Ekserisi, madama yine Nikolso tarafından prezante edilmiş olmak üzere daha birtakım gençler dahi peyda oldular. Bunların arasında bir rekabet bile hasıl oldu. Bolonya Ormanında, şurada burada gizli gizli birtakım düellolar dahi vukua geliyor ki, gazeteler bunları yapanları yalnız isimlerinin ilk harfleriyle yazıyorlar. Düelloların kâffesi de bir kadın için olduğunu ima ederek, bazı kere onun da isminin ilk harflerini derc ediyorlar ki zavallı Akilo, bu harflerin tatbikatından hep kendi karısının, hep Nikolso vesair malum olan gençlerin isimlerini istihraç ediyor.

Ne dersiniz? Meğer Madamı Koçagari'nin salonlarına gelen familyalar içinde kendi haysiyetlerini muhafaza emrinde pek mutaassıp olanlar dahi varmış. Bunlar yavaş yavaş ayaklarını kestiler. Evet, ayaklarını kestiler. Zira bazı salonlarda güzel Moldovan hakkında söylenmeye başlayan sözler, bunlar için onun salonundan ayak kesmeyi mucip olmuş idi. Paris bu! İyisi de var, fenası da! Fenası ne kadar fena ise, iyisi de o kadar iyi! Paris'te öyle familyalar dahi vardır ki, şanlarına sürülebilecek lekeyi, hun-ı intikam ile yıkanmakla bile mutmain olamayarak, şu âlemde yüzü leke-i ayıpla siyah yaşamaktan ise, hun-ı intihar ile kıpkırmızı olduğu hâlde mezara gitmeyi tercih ederler.

Ama Madam Neofari Koçagari, hiç de kendisini bu kuyut ile mukayyet görmemeye başlamış idi. O kadar eğleniyor, o kadar hoşnut görünüyordu ki, teknil eğlenceleri için gündüzlerin gecelerin tulü de kifayet etmiyor idi. Bazı meşgul olan erbab-ı mesainin dedikleri veçhile:

-İşlerim zamana sığmıyorlar, diyor idi. Evet! Gündüzleri de! Zira birkaç defa vaki olmuş idi ki, Mösyö Le Boyar Akilo Koçagari hanesine geldikte, zevcesini dairesinde bulamayıp hizmetçiler:

-Madamı sokağa çıktı, dedikleri hâlde, nereye gittiğini de tayin edememişler idi. Haydi bakalım Akilo buna kızsın da kavgaya kalkışsın! Kadın için verecek cevap mı yok? Ya bir muhibbesini ziyarete gitmiş, ya ressamı yaptırmakta bulunduğu tasviri için vaziyet göstermeye!

Öyle ya! Bir ressamı madamın resmini de yapmaya başlamış idi ki, haftada iki üç gün madam, ressamın resimhanesine giderek bir hayli zaman vaziyet-i matlubede kendisini ressamı arz etmeye mecbur idi.

Nice ahval-i şuhanesiyle Neofari'nin üzüm üzüm üzdüğü bedbaht, yalnız Akilo'dan da ibaret değil idi. Nikolso dahi kadının kendisine sadakat-i tammesinden emin olmayıp ayda birkaç düelloya göğüs vermeye mecburiyetinden de anlaşılacağı üzere, o da metresi hakkında pek şüpheli idi. Kocasına teminat vermeye de kendisini mecbur görmeyen Neofari, her ne kadar âşığına teminat dahi veriyor idiyse de inanılabilecek şeyler mi ki Nikolso inanabilsin?

Güya karısına bir rağm olmak üzere Akilo dahi, bazı gözüne kestirdiği madanlara âşıkâne temellüklere kalkıştı. Daha işe başlar başlamaz kendisini bir büyük muvaffakiyet bile istikbal eyledi. Ancak o muvaffakiyetlerin ne gibi ümitler üzerine husule geldiği de müteakiben maşukalarının kuyumcuları, modistraları, terzileri, kunduracıları, arabacıları filanları tarafından mazruf hesap pusulalarının vürud etmeye başlamalarıyla anlaşıldı. Bu kadınlar, âşıklarından para almazlar. Hayır, hayır! Sevdalarını para ile satmazlar. Fakat âşık böyle ellisini geçmiş olur ise onun taze tenine, ter bıyıklarına âşık olacaklar değil a? Madamın şöyle ufak tefek borçlarını olsun tesviye etmelidirler. Akilo, bu hakikati de öğrenince aklını çabuk başına aldı. O meydan-ı muaşakadan da ricat gösterdi.

Lakin tecdid eylediği hovardalığın bu derecesi de Neofari için kâfi idi. Karının dostları, kocasının hâlini haber verdikleri zaman Neofari asla kıskançlık göstermeyip nev-unıma hoşnutluk bile göstermiş idi. Ondan sonra kocasının nasihane birkaç söz söylemeye kıyam eylediği bir gün Neofari:

-Maaşallah! Ne güzel ahlak dersi veriyorsun! Fakat ellisini geçmiş, altmışına takarrüp eylemiş olan bir efendi, hâlâ sevda-perdazlıkta bulunur ise, daha yirmi beşine gelmesi için epeyce zaman isteyen karısına bu dersleri veremez, deyince, baba Akilo, mahcubane, mağlubane bir surette önüne bakıvermeye mecbur olmuş idi.

İşte bu kışı Paris'te bu suretle geçirdiler. Bahar geldikte, ziraate ve yine esas ziraat üzerine müpteni bulunan ticarete müteallik umuru için Akilo, memleketine avdet lazımı olduğunu karısına anlattı. Bir de madamdan:

-Senin işlerin var imiş, sen git! Ben çiftçi yahut tacir değilim ki gideyim. Topu birkaç ay için Yaş'ta ne işim var? Önümüzdeki kış, sen yine gelir, beni burada hazır bulursun, cevabını ahnasın mı? Gariptir ki bu cevap Akilo'yu o kadar müteaccip de etmedi. Zira karısının kendi servetini idare için yeniden yeniye icra etmiş olduğu tedabir, artık bu serveti idare hususunda kocasına pek de ihtiyaç gösteremeyeceğini o zavallı kocaya anlatmış idi. Binaenaleyh, Akilo bu surette davranmaktan karının elbette bir maksadı olduğunu zaten tahmin etmekte olup şu cevabın suduru da işte adamcağızın tahmini doğru çıktığını gösterdi.

Kocası Yaş'a avdet etmekte bulunduğu hâlde, karının avdet etmemek istemesi pek mühinı, pek dehşetli bir mesele idiyse de Akilo, bir uzun ömr-i sefihanenin kendisine vermiş olduğu tecrübe ile düşünerek anladı ki, eğer cüreti peyda etmiş olan karının reyine muhalif harekette bulunsa ve biraz da işi muanede ve muhasama derecesine vardırırsa daha fena edecektir. Zira karının Paris rical-i sefihesi meyanında pek dehşetli akıl kahyaları, dostları vardır. Binaenaleyh suret-i zahirede zevcesinin bu reyini tahsin bile etmiş gibi görünerek, başka türlü bir şüphe vermeksizin kendisi memleketine avdet eyledi. Karı dahi arzusu veçhile Paris'te kaldı.

Eflak'ta, Boğdan'da, Rusya'da, Tuna sevhilinde ziraat ve ticaretle iştigal eden bir zengin adanın, umuruyla iştigali ne surette oldu-

ğunu göstermek pek de uzun uzadıya tafsilata ihtiyaç göstermez. Kış mevsiminde denizler, nehirler donarak, limanlar kapanır. Ameliyat-ı tûrabiyye de imkân kalmaz. Zira yerleri yarım arşından üç arşına kadar kar bürüdüğü olur. Kış mevsimlerinde olsa olsa selemciler, yani kıştan zürraa para dağıtıp yazın mahsulat-ı ziraiyelerini ellerinden alan hileciler, köylüye para dağıtmakla meşgul olurlar. Akilo Koçagari gibi servet ve sâmanın ziyadeliği hasebiyle bu kâr-ı mülevvese ihtiyacı olmayanlar ise bütün zamanlarını kış eğlenceleriyle geçirirler. Çiftçi, gemici gibi erbab-ı mesai bile bu mevsimde istirahat ederler. Onlar karıncalara benzerler. Yazın çalışıp kışlık zahirelerini bi't-tedarik, kış mevsimlerinde rahat ederler. Mart hululünde, havaların derece-i müsaadesine göre, işler dahi baş gösterir. Limanlar açılarak gemiler geçen yazın mahsulatını taşımaya başlarlar. Nisan içinde, mısır gibi yazlık mahsulatın zer'ine başlanıp mayısta mısırların, karpuzların, kabakların çapa işleriyle iştigal olunur. Haziran evasıtında orak biçmek işi başlayıp, temmuzda bir yandan harmanlar basılıp bir yandan -eğer yağmurlar müsait ise- tarlalar nadas edilir. Ağustos dahi böyle geçer. Eylülde nadas işlerine cidden ihtimamı olup müteakiben yulaftan bed ile ekin ekmeye de başlanır. Teşrinievvel nihayetinde bütün tarlalar ekilmiş bulunmalıdır. Zira mah-ı mezburun yirmi altıncı günü, ruz-ı kasımdır ki, yazlık amelenin bugün müddet-i isticarları bitmiş olacağı gibi, ekseriya kasımdan sonra da kış bastırıp iş görmeye imkân kalmaz.

Hıdrellezten kasıma kadar bu havalinin erbab-ı mesaisinin işleri o kadar çoktur ki, kadınlar bile çapa ve orak işlerine, bağ bozumuna, mısır toplamasına filana yardım eyledikleri hâlde yine hiçbir kimse kendi işine kifayet edemeyerek ücretle amele tutmaya mecbur olur. Binaenaleyh Lazistan'a, Anadolu içlerine kadar uzak yerlerden binlerce amele buralara dökülüp bütün yaz epeyce pahalı gündelikler ile çalışırlar.

Bizim Akilo Koçagari ise hem ziraat, hem de başkalarının mahsulatını toplayıp satmak umur-ı ticariyesi ile o kadar işler görür ki vakıa maiyetinde bulunan adamlar gayet işgüzar olduklarından, başkalarının tahammül edemeyecekleri, beceremeyecekleri bu işleri kendisi yorulmaksızın görür ise de yaz mevsiminde her hâlde işlerinin başında bulunması lazımdır. Binaenaleyh, onu bu işleriyle iştigale terk edelim de biz zevcesine bakalım:

Kocası gittikten sonra Neofari için meydan-ı hürriyet ve serbazî bir kat daha tevessü etmiş oldu. Bahar mevsiminde Paris civarı ne kadar latif olur! Hemen her gün bir araba ile Paris civarında gezmeye başladı. Ekser günler Sen Sör Mekteplisi Nikolso -fakat sivil elbise ile- yanında bulunur. Bazı günler dahi, diğer bazı gençler madama refakat eder. İş bu kadar ayan beyan olunca “familya” addolunan ahbabın kâfesi birer ikişer ayaklarını kesmişler ve onların yerlerine ma-sebakları meçhul veya mütecahil birtakım kimseler kaim olmuşlar idi. Hatta pek meşhur bazı aktrisler veyahut aktris dahi olmadıkları hâlde o mükellef hanelerinin mesarifi kimler tarafından tesviye olunduğunu kendileri de bilmeyen birtakım genç, güzel, süslü kadınlar Madam Koçagari’nin yeni dostları idadına girmişler idi.

O sene imtihanlar zamanı geldiği zaman Mösyö Nikolso imtihan denilen o müsabaka-i müthişeye girmeye kendisinde cesaret bulamadı. Fakat hiç girmese, hiç olmayacağından yine girdi. Ancak hiçbir ders-ten nizamden lazım gelen numaraları alamadı. Devam jurnalinde ise bir sene-i tahsiliye müddetinde sınıflarda bulunmadığı günlerin, bulunduğu günlerden iki kat ziyade olduğu görüldü. Binaenaleyh, Sen Sör üniformasını badema giyemeyeceği kendisine tefhim olunarak mektepten tard olundu.

Babası zengin olan Nikolso’nun bu matrudiyete hiç de canı sıkılmaz diyebilir misiniz? Sakın ha! Tahsil denilen şey öyle bir nev’i namustur ki onun hükmü zengine, züğüرده, herkese şamildir. İster ise milyonlara malik olsun, yine sınıfta birinci, ikinci çıkanlara gıpta edecek, yine onlara boyun eğecektir. Hele kendisi sınıftan döner ise şüphe yok ki içinden kanlar gidecektir. Zira bu hâl kendisini o sınıfı teşkil eden sair gençler ile refakate layık göstermemek demektir. Ya bütün bütün tard? Maazallah o da bir nevi ölüm demek olur.

Nikolso matrudiyetini metresinden de gizledi, babasından da! Fakat bunun acısını çıkarmak için işretin de mikyasını artırdı, kumarın da, hovardalığın da! Zaten yalnız bir metres ile iktifa o kadar mağrur olan bir delikanlı için kabil olamaz ya! Fakat o zamana kadar metreslerini mümkün mertebe “Fam de mond”, yani kibar kadınlar meyanından innihap eder olduğu hâlde, badema aşağı tabakalara da tenezzüle başladı. Büsbütün rezil rüsva, utanmaz, arlanmaz olan esafil-i nisvan ile daha ziyade eğlenebildiğini görüyor idi.

Bununla beraber Madam Koçagari cümleye müreccah olduğundan, o senenin tatil zamanlarını... fakat artık mektepli olmadığı cihetle, kendisi için bir başka tabir olmak üzere o senenin deniz hamamları mevsimini Neofari ile birlikte geçirdi.

Bunlar henüz Paris'e avdet etmemişler idi ki, Nikolso'ya gelen bir telgraf, pederinin bir ağır humımdan hasta olduğunu bildirip serian avdetine lüzum gösteriyor idi. Delikanlı, bugün giderim, yarın giderim der iken, ikinci bir telgraf pederinin vefatını da ihbar eyledi. Artık bir dakika daha Neofari'ye refakat kabil olamadığından, hemen memleketine avdet eyledi.

Nikolso'nun bu avdeti ne kadar münasip idi. Çünkü Neofari kocasına karşı tuhaf bir komedya oynamaya meydan açtı. Biçare Akilo, işlerini epeyce sıralayıp ikmallerini de baş muhasebe memuruna ihale ederek, hemen karısını bulmaya koşmuş idi. Karısını Paris'te bulumayarak ve nerede olduğunu haber alarak, ansızın çıkageliverince karısının yanında gençlerden hiçbir kimseyi bulamadığından dolayı müteaccip kaldı. En evvel Nikolso'yu sordu. Neofari:

-Ben Nikolso'nun muallimesi, mürebbiyesi değilim ya! Ne bileyim ben, cevabını verdi. Babasının vefatı, Akilo'nun malumu olarak, bunu olsun haber alıp almamış bulunduğunu sorduğu zaman dahi Neofari dedi ki:

-Canım sen beni Nikolso'nun nesi zannediyorsun? Babasının hayatına, anasının memnatına neden benim malumatım olsun? Deniz hamamları için Paris'ten hareket etmezden on beş gün mukaddem, bir kere haneme gelmiş idi. Galiba bu sene imtihanları verememiş. Bunu da başka arkadaşlarından işittim. Ondan beri ne Nikolso'nun yüzünü gördüm, ne işlerini haber aldım.

Akilo, derinden ve müsterihane bir nefes aldı. Hükmeyledi ki, karısıyla, karısının âşıkı arasında bir kat-ı münasebet vukua gelmemiştir. Yoksa Neofari'nin ağzından bu yolda söz alınmak kabil değildir.

İleriki kışı memleketlerinde geçirmek için Akilo'nun zevcesine ettiği ricalar bir netice hasıl edemediler. Tuttukları hanenin müddet-i icar, sene-i nihayetine vardığı için mukaveleyi tecdid etmemenin tamamı

zamanı olduğunu adamcağız ihtar eyledi ise de kadın, Moldova'ya avdeti istemiyor idi. Akilo, İstanbul'u teklif eyledi. Neofari onu da kabul etmedi. Nihayet Akilo, iş mevsiminin son günlerine ait olan umurunu da tesviye etmek için memleketine gelerek badehu teşrinisani içinde yine Paris'e avdet edeceğini karısına söyleyip Yaş'a geldi ki, kadının kendi muhtariyetini bu derecelere kadar ele alması adamcağızı pek fena müteessir eylemiş idi.

Akilo dediği gibi yaptı. Yani teşrinisani evahirinde Boğdan'ca işlerini kâmilten tesviye ederek Paris'e geldi ki hâlâ Neofari'de Nikolso'ya dair haber olmaması ve filvaki o zamana kadar Nikolso'nun meydana da çıkmaması o beladan artık kurtulmuş olduğunu tebşir eyliyor idiyse de bir Nikolso'nun yerine birkaçının birden kaim olmuş bulunması, belanın daha ziyade arttığını da gösteriyor idi.

Akilo'ya en ziyade tesir eden bir hâl dahi, geçen kışki dostların eletmek çekmiş bulunmalarıyla beraber, bu sene için peyda olan dostların hiç de göz tutacak zevattan olmamaları kaziyesi idi. Bunlar meyanında zevç ve zevce addolunanları nadir hükmünde olup, onların zevciyetleri de kendisiyle karısı arasındaki münasebet-i zevciyeden daha ileride bir şey değildi.

Onlardan maada, kadınların en çoğu dul yahut hiç kocaya varmamış veya kocalarından ayrılmış oldukları gibi, erkekler dahi bu hâlde idiler. Biçare Akilo, geçen seneki dostlardan bazılarına vizite vermek istediği hâlde, herbiri birer özür ile vizitesini kabul etmemişler ve bir ikisi kabul edebildikleri hâlde de iade-i ziyaret etmemişler idi. Birkaç defa imzasız mektuplar ile karısının cümleye malum olan hâinden dolayı, kendisi artık selam vermeye bile layık adamlardan sayılamayacağı, kendisine ihbar olunmuş idi ki, alafranga ve âlâ pariziyen denilen maişet içinde bu gibi takayyüdatın da bulunması, ilk defa olarak Boğdanlı Boyar'ın nazar-ı hikmetini açmış, yüreğini cızlatmış idi.

Elhasıl Akilo anladı ki, Neofari artık kendisine zevce olmaktan ziyade başlı başına yaşar kadındır. Vakıa karısına hâlâ meyl-i derunu bulunduğundan, bu hâl biçareyi pek ziyade meysus ve makhur eyledi ise de, hiçbir çare, hiçbir tedbir bulamıyor idi. Müfarakat cihetini teklif edecek olsa, karı derhâl kabul ediverecek diye korkuyor idi. Bu rezalet içinde yaşamayı da güç buluyor idi. Binaenaleyh, o kış dahi ilkbahara

kadar Paris'te bulundu ise de, Neofari'ye cennet gelen Paris, biçare Akilo nazanında cehennem kesilmiş idi. Mevsim-i baharın hululiyle memleketine avdet eylediği zaman karısını da beraber götürmeyi teklif bile etmedi. Aralarında böyle bir laf bile olmadı. Bir neticeyi intaç etmeyecek ki olsun.

Gariptir ki, bu kış Nikolso'dan hiçbir ses seda çıkmadı. Bu kış değil, bu yaz dahi çıkmadı. Mektep arkadaşlarından bazıları, mektepten tard olunduğunu dermeyan eyledikleri hâlde, diğer bazıları da babasından yediği miraslar üzerine Nikolso'nun artık askerliğe de ihtiyacı olmadığından, mektebi dahi kendisi gevşettiğini dermeyan eyliyorlar idi.

Aradan bir kış daha geçti. Madam hâlâ Paris'te. Hem de şan ve şöhreti ayyuklara çıktığı hâlde Paris'te. Kızı Roza'yı dahi bir pansiyona koymuş. İlk haneyi değiştirmiş. Daha büyük bir hane tutmuş, ahababı tekrar değişmiş. Bu defa en zengin Amerikalılar, en kumarbaz Ruslar, en ziyade "spor" erbabı İngilizler dahi madamın salonlarına devam etmeye başlamış. Ya Neofari ne kadar terakki etmiş. Zaten malumatına, zekâsına, hünerine, marifetine kimsenin diyeceği olmadığı hâlde, bunların kâffesi birkaç kat daha artarak Paris'in birinci mertebedeki nisvanı derecesine varmış. Bu sene kocası pek geç gelmiş idi. Âdeta karısına sâl-ı cedidi tebriğe güç yetişebilmiş idi. Fakat artık konağa gelen zat bir koca mı idi ya? Bir misafir menzilesinde idi. Hayır! Hayır! Misafirlerin bazıları kocadan ziyade sahib-i hane sayılabilir idi.

Akilo, bu kadersizliğe, bu itibarsızlığa hiç tahammül edemedi. Böyle bir kadının kocası olmayı nefesine o kadar zül saydı ki, kışı çıkarcıncaya kadar bile Paris'te oturamayıp, hemen şubat evahirinde tekrar memleketine kapağı attı. Hatta Neofari hakkındaki meyl-i derunu bile hükümden düşmüş idi. Aşkın da bu kadar yüzüzcesine şimdiye kadar nasıl olup da tahammül edebilmiş olduğuna şaşıyor idi. Karıdan müfarakatı yine tecviz etmiyor idiyse de, artık Neofari dahi bunu kabul ediverir diye korkusundan değil, mahza karıdan güya bu suretle intikam almış sayılacakmış gibi bir histen dolayı müfarakatı tecviz etmemiş idi. Fakat bu da ne boş bir hayal idi. Çünkü Neofari için, Akilo ile aralarında öyle bir münasebetin bekası, varlığını hemen hissettiremeyecek revabıt-ı cüziyeden idi.

O sene yaz mevsimi içinde idi ki, Nikolso Neofari'ye Almanya'da sularda tesadüf eyledi. Ne kadar tebeddül etmiş. Hâl ve şanı bütün bü-

tün değişmiş. Vakıa, daha büyük bir senyör tavrını almış ise de, kumarı filanı öyle gerkeekten senyörler gibi yalnız vakit geçirip eğlenmek için değil. Âdeta kesp için oynuyor. İlk telakide Neofari Nikolso'ya bivefalığından dolayı serzenişler ederek selamını sabahını kabul etmeyeceğini nazikâne bir tavır ile anlattı ise de Nikolso kendi başına gelen hâller, en muğlak bir roman kahramanının da başına gelmemiş olduğunu derimeyanla:

-Sana bunları anlatsam bana darılmak değil, acırsın Neofari, diye istirhama başlayınca pek çabuk merhamet ediverdi. Şiddetli kadın hâlâ Nikolso'dan hevesini alamamış. Hâlâ muhabbetine doyamamış.

Nikolso sergüzeştini de anlattı. Onun ifadesine göre güya pederi birçok miras bırakmamış. Vakıa muamelesi büyük imişse de borçları dahi o nispette imiş. Viyana'da bir aktris nasılsa gençliği hasebiyle ... zihnini çelerek cüzi mirasını da ona yedirmiş. Bu kadın için birçok düellolar etmiş, birisinde hilaf-ı kaide bir hareket ederek hasmını tehlikeli bir surette yaraladığı için altı ay müddetle hapse mahkûm olmuş. İşte bu mahbusiyetten kurtulalı henüz üç ay olarak doğruca gelip Neofari'ciğini bulacak imişse de ne çare ki elde avuçta bir şeyi kalmadığından bahtını son defa olarak bir daha kumarda tecrübeye mecbur olmuş imiş.

Eğer Nikolso pederinden kalan mirasın epeyce külliyetli olduğunu ve fakat onun da Viyanalı aktrise kifayet edemediğini ve sonra bu aktristen intikamı için karının elmaslarını çaldığını ve kadın tarafından ikâme-i dava edilmiş ise de bir müzevvir avukat bularak onun vasıtasıyla elmaslar aktrisin değil, kendinin olduğu ve hâlâ parası bile verilmemiş bulunduğu hakkındaki burhanlar ile yakayı kurtarabildiğini ve filvaki birçok düelloları olmuş ve onların birisinde yolsuz hareketi için hapse de atılmış ise de bunlar aktris için olmak şöyle dursun, ciddice sebepler için bile olmayıp mesela kumara hile katmak gibi rezilane bir takım sefahetler yolunda vukua geldiğini de söylenmiş olsa idi, o zaman sergüzeştini tamamıyla anlatmış olacak idi.

Hele Nikolso bu defa Neofari tarafından affolundğunu pek büyük bir inayet olmak üzere telakki eyledi. Yılda yüz on bin frank iradı olan ve kendisiyle yaşamak için hiçbir mânisi bulunmayan genç, güzel, latif, sahib-i hüner bir kadın! Öyle serseriye bundan âlâ nimet mi olur?

Neofari dahi Nikolso ile münasebetini tecdid eylediği için pek memnun kaldı. Elde bir parası bulunmayan ve kendisiyle beraber yaşamak için hiçbir cihetten mânisi olmak şöyle dursun her cihetten mecburiyeti de bulunan, genç, güzel, yakışıklı, cüretli bir dost! Öyle çılgın bir kadına bundan âlâ arkadaş mı olur?

Artık iki çılgın baş başa vererek yaşamaya başladılar. Ne yazların, ne kışların suret-i güzeranından haberleri bile yok. Çünkü Mösyö Aki-lo Koçagari'den ses çıkmıyor seda çıkmıyor. Neofari'nin karındaşı ve yengesi ile de çoktan münasebeti kesilmiş. Bunlardan da birkaç senedir mektup bile aldığı yok. Yazmıyorlar ki alsın. Dünyada bir ilişiği, yalnız Paris'te pansiyonda bulunan kızı Roza'dan ibaret ki, ona dahi babası bakıyor. Kendisi çocuk ile vakıa muhabere ve Paris'te bulundukça mü-lakat ediyor ise de bu muhabereyi, bu mülakatı da kocasının gördüğü lüzum üzerine ediyor. Zira adamıcağız “Allah seni ıslah edinceye kadar var nasıl yaşar isen yaşa ama şu biçare masuma ne hâlde olduğumuzu bildirmemek için güya biz dahi seninle karı koca inmişiz de, zavallı çocuğun annesi babası inmişiz gibi göster. Mektuplarını ona göre yaz. Aralıkta bir vaktin olursa, pansiyona uğrayıp görüş. Büyüyüp aklını fikrini toplayıncaya kadar esrar-ı mayubemize vâkıf olmasın, diye rica ederek Neofari yalnız bu ricayı haklı ve makul gördüğü için reddedememiş.

Avrupa medeniyetinin böyle acîp ve garip ne kadar hurdeleri vardır! İki bir hane içinde yaşadıkları ve herkes nezdinde zevç ve zevcedir diye tanındıkları hâlde, hakikatte birbirinden müfarık olan karı kocalar hiç de nevadirden değildir. İki birbirini yalnız sofralarında görüp hele bazılarının hâllerine hizmetkârları bile pek de vâkıf değildirler. Bir memleket, bir medeniyet ki her köşesinde bin roman mütecelli!

Neofari ile Nikolso'nun aralarındaki münasebet iki üç sene bir düziye devam eylemiştir. Ama o “bir düziye” tabirinden, her cihetçe renk-i münasebetleri gül pembesi olduğunu zannetmemeli. Bu münasebet bazı izahata muhtaçtır ki, izahat-ı mezkûre dahi şu romanımızın en büyük kahramanlarından olan Neofari'nin tarihini ikmal edeceklerdir.

Bunlar arasında meşruiyetinden, gayr-ı meşruiyetinden kat’-ı nazar gerçekten “muaşaka” addolunabilecek hâl, daha Nikolso’nun pederi vefat etmezden evvelki hâlleri ve o hâlin de mebadisi olup, yeni münasebetleri münakit olduktan sonra ise Neofari’nin Nikolso’yu da kocası yerine koyması üzerinden çok zaman geçmişti idi. Hem de herifi kocası yerine koyması iki cihetle sahih ve vaki idi. Birisi bazı seyahatlerinde Madam Çokogano ismini almasından da istidlal olunacağı üzere kendilerini tanımayan pek çok adamlara âdeta zevç ve zevce gibi görünmeleri suretidir ki, işte Pire Limanı’nda bizim Ahmet Metin’e dahi bu surette görünmüşler idi de, Ahmet Metin düşünce düşünce, heceleyle heceleyle ve bu karının ilk görmüş olduğu kocası yaşlı bir adam olduğu hâlde, şimdi kocası görünen adamın pek genç olduğunu hesaba katarak bulmuş ve tahattur eylemiş idi ki, kadın Madam Çokogano değil, Madam Koçagari olmak lazım gelecektir. İkinci suret ise, Nikolso Çokogano’nun da Akilo Koçagari gibi kendi üzerinde ne âşık, ne koca gibi hiçbir tahakkümde olamayacağı meselesi idi. Vakıa bu ikinci suret, Nikolso için pek güç tahammül edilebilen şeylerden ise de kendisinde ne askerlik ne mülkiye hiçbir sıfat ve memuriyet-i resniye olmadığı gibi yalnız ticaret ve sarraflık ile iştigal eden pederinden emlak ve arazi dahi kalmadığına ve emlak ve sermaye kalmış bile olsa bunları idare edecek kudret-i fikriye ve mesai-i zatiye bu delikanlıda bulunmamasına mukabil karıda yüz on bin frank irat bulunduğundan bu irada olan sevdası Neofari’ye olan sevdasına da galebe eylediği için, velev ki hır gür suretinde olsun yine tahammül edegidiyor idi.

Kaç defa kavga eylediler ise de herif bir netice-i galibane istihsal edememiştir. Zaten Neofari’nin kendi hakkında evvelki gibi sevdası kalmamıştır ki o yüzden olsun bir medar-ı galebe eline geçirebilsin. Yalnız Nikolso hakkında değil, artık Neofari’nin hiç kimse hakkında sevdası, muhabbeti kalmamış idi. Onun için badema sevda, muhabbet denilen şey, bir eser-i humk ve belahet olup henüz dünyayı Konya’yı tanımayan genç kızcağızlar için mazur görülebilir ise de kendisi gibi âlim, kâmil, feylesof bir kadın için hiç de mazur görülemez idi. Onun en eslem gördüğü şey, insanın gönlü kimden hoşlanır ise onunla gülmekten oynamaktan, eğlenip zaman geçirmekten ibaret olup yoksa öyle aşk denilen şeyi bir maraz hâline koyup da onunla mariz olmak,

gece uykularını terk eylemek filan, hep ukalayı güldürecek ahvalden idi.

Kâffe-i ihtisasat-ı kalbiyeyi bilcünle hasail-i hasene-i insaniyeyi bilkülliye unutmak derecelerine gelmiş olan bu kadının şu hâli, Nikolso için büyücek bir teselliyi mucip oluyor idi. Zira kendisini cidden sevmek istidadı ve hakikaten sevmek hevesi baki olsa belki bir başkasını severek kendisinden vazgeçer korkusu muhakkak iken, kadında o istidadın, o hevesin kalmamış olması Nikolso'dan bu korkuyu da kaldırmıştır.

Birkaç sene vukuatı neticesi olan şu hâli haber veriyor isek de, asıl şayan-ı ihtimam olan bir meseleyi de karilerimize anlatmalıyız ki, bu düzme Madam Çokogano'nun kocanı dediği adam ile münasebet-i samimesi bir kat daha taayyün edebilsin. Bir aralık Nikolso, metresi tarafından kendisine verilmekte olan ayda beş yüz frank cep harçlığını az görerek şu kadına bir güzel oyun oynamak yani servetinin bir büyük kısmını kendi boğazcağızına geçirmek için Neofari'yi borsalarda esham üzerine muamelecilik yapmaya teşvik etmiş idi. Yaver-i talih ile bir güzel kolpo yaparlar ise sermaye-i mevcudu üç dört kat arttırmak bile mümkün olacağını ve en büyük madanların bile bu işler ile iştigalleri moda hükmünde bulunduğunu çok anlattı ise de, Neofari bu sözleri dinledi dinledi de nihayet-i emirde:

-Ben sana bir şey söyleyeyim mi Nikolso? En beğendiğim feylesofların birisi de Schopenhauer'dir. Ondan aldığım nasihat üzerine benden evvel gelmiş olanların bana bıraktıkları servetin bir habbesine dokunamam. Zira zail olursa yerine koymak iktidarını kendimde göremediğim gibi, para biriktirmek için çalışıp çabalamayı ve nefsi her hevesinden meneylemeyi ve nihayet biriktirdiğim parayı verese-ye terk ederek ahirete doğru yıkılıp gitmeyi de hiç akilane bir hareket sayamam. Şimdi bana düşen şey, şu servet-i mütevarisenin yüz on bin frank iradıyla prensesler gibi yaşamak ve badehu onu bana terk edenler gibi, ben de kızıma terk ederek bu âleniden çıkıp gitmektir. Bunun hilafına olarak her ne söyler isen, bir kulağımdan girer, diğerinden çıkar. İhtimal ki, bir kulağımdan da girmez. Benimle şu hâlde yaşamak ister isen febiha! İstemediğin surette intihap edeceğin şimendiferden sana bir de ikinci sınıftan bir bilet vardır. Canın istediği yere kadar gidersin

dostum, dedi ve sözü güzelce anlayıp anlayanamış olduğunu görmek için de adamcağızın yüzüne bir dikkatli bakış ile baktı ki, bu bakışta karının gözlerinden çıkan zekâvet alevleri Nikolso gibi olur olmaz şeyden korkmayan herifi bile korkuttu.

Mebadi-i münasabat-i âşıkanelerinde Neofari, bu hoppa delikanlının hünerlerini, marifetlerini, zekâvetini, istidadını pek beğenip zavallı kocasını kendisinde bunların fıkdanıyla tahkir etmekte olduğu hâlde şimdilerde Nikolso'nun hüner ve marifeti denilen şeyler dahi Neofari'nin gözünden düşmüş olduğunu tafsile hacet var mıdır?

Nikolso vakıa birçok ilimleri, fenleri görmüş ise de hiçbirisini bitirememiş. Hiçbirisinden insana medar-ı iftihar olabilecek behre kazanamamış. Kadınlar meyanında herşeyi bilir bir parlak adam gibi görünüyor ise de herhangi bir meselede biraz taammuk eyleyecek olsa, Mösyö Le Boyar Çokogano'nun malumatı pek sığ kaldığı meydana çıkıveriyor. Haddizatında mütekebbir, mağrur olarak bunları muhafaza için dahi vakıa herkeste bulunamayacak kadar fık-r-i şeytanet ve mela-net sahibi olan delikanlıya her münasebet düştükçe haddini bildirmek dahi Neofari'nin kendisine meslek edindiği ahvalden olmasıyla bu hâl aralarında münazara ve nizaı hiç eksiltmiyor.

Şu yoldaki münazaalar üzerine bu âşık ve âşıka birkaç defa âdeta kat'-ı münasebet derecelerine gelmişler idiyse de, Neofari'ye bir Nikolso mutlaka lazım olduğu gibi, Nikolso'ya dahi bir Neofari mutlaka lazım olduğu için yine akd-i musalaha ve iade-i münasebete ikisi de mecbur oluyorlar idi. Hele en sonra bir defasında üç ay kadar dargın kalmışlar idi. Bu dargınlık, müfarakat-ı külliye derecesine kadar da varacak idi. Zira Nikolso:

-Nedir, benim bu karıya mağlubiyetimin sebebi nedir? Bir kumarhanede sayıcı olsan yine geçinirim. Hiç geçinemeyecek olsan, Fransa'nın ecnebi alayına gönüllü yazılırım da yine yiyecek ekmek, giyecek elbise bulurum. Daha gencim, demiş olduğu gibi Neofari dahi:

-Nedir benim bu cahil, mütekebbir, anud heriften çektiğim! Bu kadar tahakküm altında kalacak isem, bari kocamın kahrını çekerim de kocasından kaçmış ve bir gayr-ı layık âşığa çatmış diye her hakikat-i hâlimize vâkıf olanlar nezdinde yüzümü kararmaktan kurtulmuş olurum, diye âdeta salah-ı hâle doğru da gözleri bir rah-ı hakikat gör-

meve başlamış idi. Ancak o sırada yeni bir hevesi Neofari'yi tekrar Nikolso'ya muhtaç eylediği gibi kendisini bir kumarhaneye sayıcı kabul ettirebilmek emrinde Nikolso'nun müracaat eylediği yerlerden aldığı ret cevapları onu da tekrar Neofari'ye baş vurmaya mecbur eylemiş olduğundan üç ay zarfında düçar olduğu beş altı bin frank borcu metresi tarafından te'diye olunarak münasebetleri tekrar teceddüd eyledi.

Neofari'nin bu defa düçar olduğu heves, deniz seyahati idi. Vakıa şimdiye kadar bunun da birkaç türlüünü yapmış ise de, ahiren İngiliz meşahir-i nisvanından Madam Brasey nam kadının, bir devr-i âlem seyahatini mübeyyin kaleme aldığı kitabı okuyunca ağzının suyu akmış. İşte öyle ciddi bir yolda bir seyahat icrasından maada, bunu kaleme alıp tabettirmeyi de düşünmüş idi. Kendisine demiş idi ki:

-Neden kaleme almayayım? Kalemiyle iştihar eden kadınların malumatı benden ziyade mi? Fransızca kudret-i kalemiyenı olur olmaz Fransız kadınlarında bile yoktur.

Vakıa Madam Brasey'in seyahatnamesini her kim okusa öyle bir devr-i âlem seyahati yapmaya mutlaka heves eder ise de, seyahat-i mezkûrenin mevkufü'n-aleyhi olan şurutu milyonda bir bahtiyar cami olamayacağı için yapamaz. Mösyö ve Madam Brasey namında bir zevç ve zevce düşünmeli ki, evvela ikisinin de gemicilikteki mahareti mükemmel! İkisinin de serveti hesapsız. İkisi de böyle bir devr-i âlem seyahati yapmak arzusunda müttehit. Bunlar Sunyan namında kırk yedi metre tûl, sekiz metre yirmiş beş santimetre arzında beş yüz otuz bir tonilato istiabında üç direkli kocaman bir gemi yaptırmışlar. O kadar mükemmel ki, bir saray-ı seyyar itlakına şayan. Çünkü İngiltere'nin birinci inşaiye tezgahı olan Lanporn fabrikasında bol para sarf olunarak yapılmış. Dört beş çocukları olduğu hâlde, dayeleriyle, muallimeleriyle, mürebbiyeleriyle bunları da gemiye almışlar. Hatta yedi sekiz kadar arkadaş dahi bulmuşlar ki, cümlesi kendileri gibi kibardan ve deniz meraklısı olan adamlardandır. Familyaca değil, cemiyet-i ahbapça bu gemiye binmişler. Geminin bir de ufacık vapur makinesi var ki, hava bilkülliye liman olduğu zaman, rüzgâr buluncaya kadar gemiye saatte sekiz mil sürat veriyor. Bir sene müddet, denizler üzerinde gezerek

küre-i arzı dairen-ma-dar seyahat eylemişler. Zapt-ı vukuat vazifesi de kadına havale edilmiş. O kadar güzel zaman geçirmişler, o kadar şeyler görmüşler ki, insan bunları kitap üzerinde okuduğu zaman bile hayran olup kalıyor. Hem bu seyahat, roman tarzında bir hayal değil. Bilfiil icra olunmuş bir hakikattir. Binaenaleyh düşünmeli ki, bunu icra etmekteki safa ne derecelere varır? Biz bile bu kitabı okuduğumuz vakit, havi olduğu güzel şeyleri rüyamızda görmek derecelerinde meclubu, meczubu olmuş kalmış idik.

Neofari'yi bu merakta takviye eder bir şey daha var idi ki, o da Romanya milletinden henüz hiçbir kimse spornotik, yani safa-yı bahrî merakına düşmemiş olduğundan, kendisi bu yolda iştihar edecek olursa, milletin ilk safa-yı bahrî erbabı olmuş sayılacak idi. Bu ehemmiyet az ehemmiyet değildir. Avrupa kibarınca böyle her şeyin ilki olmak modası, en büyük şıklık sayılır. Yeni yapılan bir tünelden resm-i küşad günü ilk geçecek katarde bulunmak yahut henüz hiçbir kimsenin çıkmamış olduğu dağa ilk kendisi çıkmak gibi birinciliklere o kadar ehemmiyet verilir ki, buna muvaffak olanlar alkışlanırlar. Fransa-Prusya Muharebesi'nde ilk maktul düşen nefer için bir heykel-i mahsus rekz olduğu mesmuumuz olmuştur ki, sair maktul düşen binlerce neferrat ile bunun arasında ilklüğinden başka bir fark yoktur.

İşte bu mülahazata ve safa-yı bahrîden her zaman almış olduğu lezzete mebnî, Neofari dahi büyücek bir deniz seyahati icrasını heves etmiş ve hevesini mutlaka mevki-i icraya dahi koyacağı derkâr bulunmuş ise de bu seyahatte kendisine evvel-be-evvel bir refik lazım olduğu hâlde Nikolso ile dargın bulunması fena bir tesadüf hükmünü almış idi. Eğer bu anda kocası yanına gelip de şu refakati kabul etmiş olsa idi, kadın Nikolso beliyesinden kurtulmuş ve artık bütün bütün kocasının karısı olmuş kalmış olabilecek idi. Hatta kendisi bile kocasına böyle bir teklifte bulunmayı derhatır eyledi ise de, iş güç sahibi adamın bu teklifi kabul etmeyeceğini bildiği için edemedi. Nikolso da çıkageldiğinden, seyahat-ı musanım-memeyi de onun refakatiyle etmek, tabii hükmünü aldı.

Bunların musalahaları Triyeste'de vukua gelmiş idi. Valsko vapurunun İstanbul'da olduğunu ve icara verilmek üzere bulunduğunu Triyeste'nin bahriye gazetesinde gördüler. Valsko'yu zaten tanıyorlar

idi. Galas'ta bir kere bu vapura binerek ufacık bir seyahat yapmışlar idi ki, o zaman mezkûr vapur, gayet zengin bir Moldovanın malı idi. Ondan sonra elden ele geçerek, nihayet İbrailli bir kaptan mübayaa etmiş ve safa-yı bahrî heveskâranını gezdirmeye başlamış idi. İstanbul'a gelişi dahi yine tenezzüh-i bahrî merakına düşen bir cemiyet halkını getirmek için olup bundan sonra da öyle bir cemiyet veya familya var ise vapurunu ve kendisini onların hizmetine arz edeceğini bütün Avrupa'nın bahriye gazetelerine gönderdiği ilannamede beyan eyliyor idi.

Vakıa Neofari, başka bir sancağı hamîl olan gemilere de binebilir idiyse de, Valsko'nun kendi milleti bayrağını hamîl olmasında başka bir şıklık buldu. Nikolso ile beraber hemen İstanbul'a geldi. Mevsim henüz kanunisani olup denize çıkılabilecek zaman olmadığından biraz beklemeye mecbur olmuş idi. O kış Ahmet Metin'in Ayvansaray'da Meliketü'l-Bahr'i inşaa ettirmekte bulunduğu İstanbul gazetelerinin şuunat-ı yevmiye sırasında yazdıkları şeyleri dahi okuyarak, hatta bir defa kendisi de gidip inşaatı görmüş idiyse de, hiç görmediği, bilmediği, tanımadığı bir yabancı adama refakat teklifine cesaret edememiş idi. Yoksa hiç aklına gelmemiş değil. Hatta Ahmet Metin'in bu kadar mütemeddin, terbiyeli, nazik bir adam olduğunu bilse idi belki daha İstanbul'da iken refakat teklif eder idi. En terbiyeli bir Avrupalıdan hiçbir farkı olmadığını Pire'de ilk mülakatında görüp anladığı için refakat teklifinin mukaddimesini de orada serde cesaret edebilmiştir.

Hayır, hayır! Hata eyledik, Ahmet Metin'in bir Avrupalı kibarzade kadar mütemeddin ve terbiyeli olduğunu Pire Limanı'ndaki ilk mülakatta takdir etmiş değildir. Kendisi Valsko vapuruyla şubat evailinde İstanbul'dan çıkıp doğruca Pire'ye gelmiş idi de, Ahmet Metin'in İstanbul'da, Kadıköy'ündeki İngiliz kulübü halkıyla ziyafetleştigine filana dair gazetelerin yazdığı fıkraları dahi Pire'de okumuş ve nihayet Kale-i Sultaniye'deki Yunan konsolosunun Mesaje Daten gazetesine naklolan mektubu da bunlara munzamın olmuş idi.

Tenezzüh-i bahrî erbabı, yekdiğerinin harekâtından pek mükenmel haberdar olurlar. Zaten bu tenezzühten en büyük maksat, iştihar etmek olduğundan, yevmi gazetelerin bile "spor" sernameli birer kısmı olduğu gibi, yalnız bu tenezzühattan bahsetmeye mahsus gazeteler

dahi vardır. Hatta Yat sernamesiyle Paris'te tab ve neşrolunan bir tanesi en meşhur olup bizim kayık yarışlarına varıncaya kadar dünyanın her tarafında vukua gelen tenezzühat-ı bahriye hakkında pek âlâ malumat verir. Posta vapurlarının kâffesinde bu gazetelerden bulunduğu gibi, hoteller ve kırathanelerde de bulunur.

İşte bizim Ahmet Metin'in Pire Limanı'nda Valsko sefinesinde Mösyö ve Madam Çokogano namıyla tanıdığı hâlde asıl ismi Madam Neofari Koçagari olan o güzel, nazik, latif, terbiyeli kadının tarih-i hususîsi şundan ibaret olup vakıa yine hikâye eylediğimiz hususiyat-ı ahvalinde son dereceye kadar ihtisar ve icmali iltizam eylemiş isek de, karilerimiz bu kadının nasıl bir afet olduğunu bu hikâye-i muhtasardan dahi elbette istihraç edebilirler. Fakat kendi hakkında verecekleri hükümde hata etmemelerini de arzu eyleriz. Bu kadında seyyiatın kâffesi ma-ziyadetin mevcut ise de, ilim ve irfanına da hiç diyecek olmadığını karilerimizin kabul etmeleri arzusundayız. Kadının en büyük kusuru, daima su'-i karine düçar olmasından ibarettir. Kocası da ne sinnen, ne fikren, ne irfanen kendisine küfüv değil imiş. Yoksa bir hüsn-i karine tesadüf eylemiş olsa idi kadın kendisini yine kendi vicdanı nazarında bazen kerih görececek derecelerdeki bakıye-i insafla yine yola gelebilir idi.

Evet! Kendisinde böyle bir bakıye-i insaf var idi. Hatta onun en büyük muahezesi tesirini de Ahmet Metin'i gördüğü anda hisseyledi. Eğer kendi mahiyeti neden ibaret olduğunu itirafa cesareti olsa idi Ahmet Metin, Madam Koçagari ismini ortaya koyduğu zaman inkârdan gelmeli mi idi? “O benim! Eski muarefemizi tecdid edelim!” demeli mi idi? Buna bedel, neden öyle birdenbire rengi atıp hâlini belli etmemek için de o derecelerde cebr-i nefse mecbur oldu? Şüphe yok ki bakıye-i insafından!...

Safha-i Tarihe Bir Nazar

Madam Çokogano'nun hususiyat-ı ahvali tarihini yukarıki fıkra-da görüldüğü kadar tanıdıktan sonra zevci olmak üzere teşhir eylediği Nikolso'nun Ahmet Metin'i görür görmez niçin hoşlanamayarak, hatta bu adama verilecek kuşluk ziyafetinde hazır bulunmamaya kadar mecburiyet hisseylemesindeki hikmetin de neden ibaret bulunduğu daha vazıh olarak meydana çıkarılabilir. Herifin küskünlüğüne sebep, zahiri mebahis-i tarihiyedeki cehlinin ortaya çıkarılması meselesinden ibaret görülmüş ise de, sebebin bundan ibaret olmadığı dahi pek kolaylıkla anlaşılabilir. Nikolso çılgın ve güzel kadının deniz seyahatine olan merakı ne derecelere vardığını ve bu seyahati kaleme alarak Madam Brasey gibi şöhret peydası için seyahatin parlaklığına yardım edecek şeylere nasıl can atacağını ve bu hâlde Ahmet Metin'in meydana çıkıvermesi nasıl cana minnet bir tesadüf olduğunu takdir etmiş bulunmasıyla bu hâlde kendisine soldaki sıfır gibi bir ehemmiyetsizlik terettüp edeceğini görmüş idi. Bunu gördüğü hâlde hiç görmemiş gibi sükût edecek olsa işin daha ilerisi için daha büyük bir tehlikeye meydan vermiş olacağını da düşündüğünden, Ahmet Metin her hakikate vâkıf olup da kendisi bütün bütün düşmekten ise, ondan evvel şayet işin ilerisini daha sağlam bir kazığa bağlamak mümkün ise, bu imkânı şimdiden tecrübe etmek için böyle bir dargınlık çıkarmış idi.

Vakıa tedbirinde isabet dahi etmiş olduğu çabukça tahakkuk eyledi. Zira Ahmet Metin kuşluk taamından dolayı güzel madama teşekkürat-ı lazıme yi bi'l-ifa avdet edeceği sırada aralarında çarçabuk hasıl olmuş bulunan teklifsizliğe karip bir münasebetten cüret alarak, eğer başka bir mânileri yok ise, bu akşam dahi taamı birlikte Meliketü'l-Bahr'de etmelerini ve eğerçi hiçbir tedarik görmek için vakitleri kalmamış ise de, asıl maksat, sohbetin devamında olup bunun için de ma-hazarla iktifa olunabileceğini dermeyan eylediği zaman, Madam Çokogano bu teklifi kemal-i memnuniyet-i nazikâne ile kabul eylemiş idi de o akşam üzeri Nikolso hâlâ dargın tavrıyla avdet eyledikte keyfiyeti ona dahi anlatarak eğer kendisi de Ahmet Metin'in akşam taamına birlikte gelir ise febiha, gelmediği surette Valsko'nun birinci kaptanını birlikte alarak pek âlâ gidebileceğini ve hatta yanına hiçbir kimseyi de almaksızın gitmek bile mümkün olacağını ifade etmiş idi. Bunun üze-

rine Mösyö ve Madam Çokogano arasında bir muhavere vukua gelmiş idi. Nikolso demiş idi ki:

-Ah Neofari! Senin hoppalığın bazı kere hadd-i marufu tecavüz etmemiş olsa ne güzel arkadaş olur idik. Beni kızdıran şey, öyle bazı mesailde cehlmin meydana çıkması da değildir. Ne yapalım? Gençlik hasebiyle tahsile o kadar ehemmiyet veremedim. Bunun da sebebi sensin ya! Hep senin sevdan ile meşgul olduğum için cahil kaldım. Ne ise, oraları şimdi lazım değil. Fakat ben asıl yine senin için korkuyorum. Bu hoppalığın, gevezeliğin hasebiyle yekdiğerimizin zevci, zevcesi olmadığınızı ve nesi olduğumuzu da herife sezdirecek olursan o zaman kendi kendini kepaze etmiş olacaksın da işte ben asıl bundan korkuyorum.

-Korktuğun şey pek de yakın imiş. Zira herif beni hemen hemen tanımak derecelerine geldi.

-Allah aşkına! Deme Allah aşkına! Ah onun gözleri tevekkeli parıl parıl parlamıyor. Ne şeytan şey! Ey, seni nerede görmüş, nasıl tanımış?

-Beni hiçbir yerde görüp hiçbir surette tanıdığı yok ise de, ben Akilo ile yeni izdivaç etmiş olduğum zaman bu adam o vakit henüz on dört on beş yaşında bir çocuk olduğu hâlde, babası olan Arnavut mu, Boşnak mı, hasılı bir Müslüman tacir ile evimize gelmişler, bir hayli günler misafir olmuşlar. Ben de bu vakayı tahattur ediyor isen de, delikanlıyı pek de teşahhus edemiyorum. O da beni teşahhus edemiyor. Yalnız Moldovan olduğumuzu anlaması üzerine benden Madam Koçagari'yi sordu. İhtimal ki, isimlerin müşabehetinden, yani asıl ismim olan Madam Koçagari'nin şimdiki ismim bulunan Madam Çokogano'ya biraz benzemesinden dolayı tahattur eylemiştir.

-Hasılı senin asıl Madam Koçagari olduğunu ve benimle münabesetin neden ibaret bulunduğunu anlamadı ya.

-Hayır! Fakat vev ki anlamış olsun, yabancı bir Türkten ne ihtirazım olacak?

Kadın bu son sözü manalı bir tebessüm ile söylemiş idi. Arkadaşı dedi ki:

-Şöyle bir kere görüşüp badehu ayrılacak olsak hiç ihtirazımız olamaz idi. Fakat sen derhâl herife refakat teklif eyledin.

-Mora'da birkaç gün gezinelim dedim.

-Onun bakiyesi de sonra teklif olunacağını anlamaz mıyım? İlk görüşte bu teklifi eden Neofari'nin işin sonlarını ne derecelere kadar vardiacağını bilmez miyim?

-Velez ki öyle olsun!

-Ben de olmasın demek istemiyorum. Fakat herifin yanında bana koca muamelesi etmeyip de öyle tahkirlerde, terzillerde bulunacak olursan foyamız mutlaka meydana çıkarak asıl senin mahcup kalacağından endişe ederim. Binaenaleyh tasmim eylediğin seyahat için sana Ahmet Metin benden ziyade lazım ise, bari ben bütün bütün aradan çıkayım da sen ne hâlin var ise gör demek istiyorum.

-Vakıa Ahmet Metin bana senden ziyade lazım ise de sen de hiç lüzumsuz değilsin! Benden müfakatini istemem. Hem hakikat-i hâl-de gönlüm asıl senden hoşlandığını da bilmez değilsin ya?

-Öyle ise seninle yeniden bir mukavele yapalım. Ben refakatte devam ederim. Senin her kahrını da çekerim. Lakin sen de bana gerçekten zevç muamelesi etmelisin. Herife esrarımızı hiç belli etmemeliyiz. Bir yabancı adam nazarında kendini kepaze etmekte ne zevk vardır? Ah Neofari! Gençlik, güzellik, hüner, marifet, letafet, zekâvet, servet ve sâ mân gibi bir kadını en büyük bahtiyarlıklara nail edecek şeylerce hiçbir noksanın yok. Biraz da ciddiyeti artıracak olsan birinci kadın olur idin.

-Biraz da ciddiyeti artıracak olsan seninle sürtüp duracağıma meşru kocama zevce ve ciğerparesi kızına valide olur idim. Budala herif, bunu düşünsene!

Vakıa Nikolso düşünmeye başladı. Ama Neofari dahi düşünmeye başladı. İkisi de epeyce düşündükten sonra Neofari dedi ki:

-Mahaza hakkın var Nikolso! Şartlarını da kabul eyledim. Sen de öyle herşeye burun sokmaya kalkışma. Zira herif gayet âlim görünüyor. Öyle noksan malumat ile bu adamla boy ölçmek uyamaz. İkimiz dahi dikkatli davranalım da şu adam ile refakat edelim. Seyahatimizi son dereceye kadar parlatmak için bize bundan âlâ refik olamaz. Mahaza herif kabul eder ise! Zira daha kabule yaklaştığı da yok.

İşte bu yeni musalaha üzerine düzme karı koca o akşam için Ah-

met Metin'in ettiği davete icabet gösterdiler. Yalnız ikisi o akşama mahsus gayet mükellef birer tuvalet yaparak Meliketü'l-Bahr'e gittiler.

Vakıa ziyafet için hiçbir gûne tehyiata zaman yok idiyse de Ahmet Metin'in tedarikat ve tehyiata ihtiyacı da yok idi. Gemisinde herşeyi mükemmel idi. Sofrayı beş kişilik olarak mini mini bir sofrâ hâlinde o kadar güzel donatmış idi ki, Vasiliki'nin ve ona muaveneten Katrina'nın bu babda gösterdikleri hünere, kabiliyete efendileri de şaşmış idi.

Sofrada Ahmet Metin hane sahibi sıfatıyla baş yere oturup, sağ tarafına madanını, sol tarafına kocasını aldı. Karşı tarafta dahi Ömer Kaptan ile hesap memuru oğlu Süreyya mevki ittihaz eylediler. Bunlar dahi sıfat-ı memuriyetlerine tamamıyla muvafık bir surette giyinmişler idi. Zeki Neofari bunları da sofrada görünce, o günki kuşluk taamında kendisi dahi kaptan ile baş makinisti sofrada bulundurmamış olduğuna pişman oldu. Böyle heveskârlar, heves eyledikleri şeylerde biraz da cehilleri olur ise o cehillerine kendilerini vâkıf edecek zuhurata karşı pek müteyakkız bulunurlar.

Zaten Neofari Ahmet Metin'in her hâline karşı gayet müteyakkız bulunmaya mecbur idi. Bu mecburiyeti hasebiyle en ziyade eser-i teyakkuz gösterdiği şey dahi Vasiliki oldu. Evvel be evvel, bu kızı pek güzel buldu. Müteakiben, bir hizmetkâra layık olabilecek derecenin fevkinde süslü bularak aklına gelen şeyler sahih olmak lazım gelir ise onun da sofrada oturması icap eylediğini düşündü ama ... zihnini o kadar ileriye varmaktan men için de cebr-i nefis eyledi. Hele sefine içinde herkesin edep ve terbiyeye riayeti, zeki kadının âdeta nazar-ı hayretine çarptı. Vasiliki, yüzü gayet gülmekle beraber efendisine ve sofrâ halkına fevkalade tazim ile muamele ediyor. Katrina dahi herkese ve hatta Vasiliki'ye bile güzel muamelede bulunup Ahmet Metin bile maiyeti halkına ve bilhassa kaptan ve hesap memuruna âdeta tazim yollu muamelede bulunuyor. Güverte üzerinde bulunan lostrono ile tayfaların ve aşcının ise hiç sesi çıkmıyor. O kadar sakinane, kibarane bir hâl ki, Neofari bu hâli Paris'te henüz kibar familyalar hanelerine girip çıkabildiği esnada o familyaların bazılarında görmüş olup, onlardan başka hiçbir yerde görmemiş olduğunu kendi kendisine itiraf eyliyor.

Bu akşam sofrada geç vakte kadar kalındı. Sofradan kalkıldıktan sonra dahi salonda nısf-ı leylden sonraya kadar kalınıp hatta misafirler kendi genilerine gidecekleri zaman, sabaha kadar vakit geçiremediklerinden dolayı hayıflanarak gittiler. Zira Ahmet Metin bunlara, coğrafya-yı atik ile tarih hakkındaki nazariyatını serde başlamış idi ki, böyle bir konferansı kimseden işitmemiş idiler.

Ahmet Metin, mahud eskici Yahudiden bi'l-mübaya okumuş olduğu romanın tarih üzerine müpteni olması münasebetiyle sözü açarak demiş idi ki:

-Tarih ama “tarih” dediğimiz şeyi bu namı haiz olan defterlerden ibaret zanneder isek aldanırız madanı. “Tarih” denilen şey, medeniyet-i nev’-i beşerin tercüme-i hâli demek olup bu hâl de hayalden bilkülliye âri olarak safi hakikat olmalı değil midir? Hâlbuki o defterler içinde hakayıktan ziyade hayalat vardır. Saniyen tarihin hikâye eylediği şeyler elbette şu gubaristan-ı âlemden bir kıta üzerinde vukua gelmiştir. Öyle ise coğrafyaya taalluk-ı tammı vardır. Hâlbuki mevcut olan defterlerin coğrafyaya bu taalluku gayet azdır. Bilhassa tarih-i kadını için! Zira öyle kıtaların ahvalinden bahseder ki, o kıtaların ne hududunu tayin edebilir ne de ahval-i dahiliyesini! Salisen, tarihin bahseylediği insanlar elbette mütekellin olacaklar. Hâlbuki tarih bu babda külliye cahil olup o milel-i kadimenin lisanlarını da “elsine-i meyyite”den addeyler. Yeraltında, yeryüzünde görülen asâr-ı kadimenin kâffesi hikâyat-ı tarihiyenin birer şahidi iken, o defterleri yazanlar bunlara akıl erdiremeyince her biri için birer hayal uydururlar. Yalnız yarım asır kadar zamandan beri, ilm-i elsine, ilm-i âsâr-ı kadime erbabı türlü seyahatler icrasıyla tarihi hayal hâline çıkarıp hakikat hâline koymak için gayret eyliyorlar ise de işin henüz mukaddematındadırlar. Daha tarihin tarih olarak meydana çıkması için pek çok seneler lazımdır.

Nikolso:

-Demek oluyor ki sizce tarih elan mevcut değildir.

Nikolso’nun söze karışması üzerine Neofari herifin yüzüne dik dik bir bakmış ve bu nazar dahi Ahmet Metin’in dikkatinden tebaüd edememiş ise de Ahmet Metin hiç bozmayıp kemal-i ciddiyetle cevap vermiştir. Demıştır ki:

-Hayır mösyö! Tarih mevcuttur ama okuyan adamın derece-i ilinı, irfanına ve mertebe-i zekâvet ve izanına göre mevcuttur. Bakınız size bir misal irad eyleyim. Mevcut olan tarihler meyanında İtalyalı Sezar Kanto'nun tarih-i umumisinden daha mükemmeli tanır mısınız? Ne-ofari:

-Sezar Kanto'yu işittim ama, itiraf eylerim ki görmedim.

Ahmet (kütüphanesinden eliyle göstererek):

-İşte madam! Her biri altışar yedişer yüz sahifelik on sekiz cilttir. Gayet makbuliyetinden dolayı birçok lisanlara da tercüme olunmuştur. Bendeki Fransızcadır. Daha geçen gün elimde bulunduğu cihetle cildi ve sahifesi bile hatırımında kalmıştır ki, dokuzuncu cildin üç yüz seksen yedinci sahifesinden başlıyor idi. Türklerin pek eski zamanlarda Çin'in "Altay" Dağları'ndan zuhur eyledikleri ve Çin içinde birçok galibane cevelanlar icrasından sonra milad-ı İsa'dan bin iki yüz sene evvel Hiya nam Çin İmparator hanedanından bir prens bunlara dehâlet etmekle bir devlet-i mahsusa kurduklarını ve bu devletin bin seneden ziyade devam ederek ezcümle milad-ı İsa'dan iki asır mukaddem bunlardan Yuvehi nam hükümdar zamanında Çin'in şimal taraflarını bilkülliye herc ü merc ettiklerini filanı hikâyeden sonra asıl Türk namını nasıl ve ne zaman almış olduklarını da anlatmak için diyor ki: "Bunların ism-i kadimleri Hyung olup Hyunaglardan birkaç tayfa, Lyanag Şimalî Hükümeti tarafından fırara mecbur edildiklerinde Sihal yani "Baykal" Nehir ve Gölü kenarlarına iltica etmişler idi. Orada iken vahşi bir halk bunları katliam eyledi. Yalnız on yaşında bir çocuk kaldı ki onun da elleri ayakları kesilmiş idi. Bir su başına kadar sürüklenerek orada bir dişi kurda tesadüf eyledi. Kurt ile ünsiyet ederek, kurt çocuğu beslediği gibi çocuktan hamil dahi kaldı. Nasılsa bir dağa kadar çekilerek orada on nefer oğul tevlid eylediler. Badehu bunlar civardan birtakım kadınları igtisab eyleyerek çoğalmaya başladılar. Hasena isminde birisi bu yeni kabilenin başı oldu ki bu kelime "kurt" manasınadır. Ve aslı nesli kurt olduğunu göstermek için de bayrağına bir kurt kafası resmeyledi. Bunların adetleri çoğalarak Altay Cibali'nin vadilerine yayıldılar. O zaman Türk namını aldılar ki, Çinliler bu ismi "Tukiyu" diye tesmiye eylediler. Tukiyu kelimesi dahi Çin lisanında "kalkan" demektir. Şimalen Sibirya, garben Aral Denizi ve Horasan ve cenuben Tibet ve

Transoksiyal ile mahdud olup gayet güzel bir halkın ikametgâhı olan yere hâlen “Türkistan” denilir. Neofari:

-Milletlerin menşeleri hakkında bu misilli hurafat vakıa hâlâ hakayık-ı tarihiyeden olmak üzere mukayyed bulunurlar. Romalılar için de işin içine bir kurt girmez mi? Ama bunda bir beis yoktur.

-Sabır buyurunuz madam! Bu, o dediğiniz mitolojilerden değildir. Mitolojiler, bir başka cihetten pek manidardırlar. Kanto, bu meseleyi tarih-i miladın 351 senesiyle 562 seneleri arasında yazıyor. Biraz daha ötede, yani miladın 999 senesi hizasında Türklerin Müslümanlığı kabule başladığı zamanlarda dahi diyor ki:

-“Oğuzlar, İranlılar ve hulefa ile uzun uzadıya muharebe ederek nihayet Kuteybe yedinde mağlup kalınca birtakımı Çin’e doğru perakende olarak O ve Siha kabileleriyle birleştiler, birtakımı dahi Araplara tabi olarak Müslüman oldular. İki bin familya ile Salur, Müslümanlığı kabul eyledi ve Karahan ismini aldı. Arkadaşlarına “Türkmen” tesmiye olundu ki, “Türk iman”dan muhaffef olarak “Müslüman Türkler” demektir.

Neofari: Ey şimdi bunları nasıl intikad edeceğiz?

Ahmet: Sezar Kanto bu sözleri kendiliğinden uydurmuş değildir. O da kendisinden evvel gelenlerin yazdıkları defterlerde görmüş de onlardan almıştır. Fakat bence asıl “tarih” böyle olmayacak. O tarih mülahaza edecek ki Türklerin menşei olan “Altay” bugünkü Türkçe ile “Aldağ” denilen şeydir. “Kırmızı dağ” demek madam! Coğrafyaya müteallik olan isim evvel- be evvel böyle tashih olunur da sonra dahi iş, tarih-i tabii nokta-i nazarından telakki olunur ise görülür ki insanla kurdun bir melez tevlid edebilmeleri, muhâl ender muhâldir. Tabii-i meşhur Bufo’nun “melez” bahsini okuyunuz da bu muhâliyeti görünüz. Kezalik, Türk lisanına vâkıf olanlar bilirler ki “Türkman” veyahut onun nuhaffefi olan “Türkmen” demek, “Ben Türküm” demektir. Hiç “Türk iman” bunda yoktur. İslamdan mukaddem dahi Türkler kendilerine “Türkmen” derler idi. Hatta bu “imen” edatı, Hint ve Cermen lisanlarına da karışmıştır. “Alman” ve “Cermen” lafzında olduğu gibi. Mana biraz değişmiş ise de ilm-i elsine-i kadime erbabı buna “Ben o adamım” manasını veriyorlar.

“Centilmen” kelimesindeki “men”e kadar isal-i fıkır ededurunuz. Bununla beraber şunu da düşününüz ki “Türk” kelimesi Avrupa’ya meçhul ise Asya’ya meçhul değildir. Ahfad-ı Nuh’tan birisinin ismi Türk olduğu, bundan dokuz asır kadar mukaddem telif olunmuş bulunan Arap ve Acem kitaplarına yazılmıştır. Onların da kendilerinden evvel buldukları şeyleri kaydetmiş olacakları derkârdır. En kadim eşar-ı İraniye’de Türk ismi birçok manalarda kullanılarak istimal olunmuştur. Şuaranın bazıları Türklerin güzelliklerinden ve bazıları sürat ve şiddetlerinden kinaye olarak bu ismi şiirlerine koymuşlardır. Bu hâlde dördüncüden altıncı asr-ı milad arasında o kurt hikâyelerine, o isim yanlışlıklarına mahal veren tarih bir müdekkik nazarında nasıl hakikat olarak kabul olunabilir? Bahusus milattan on iki asır mukaddem bunların bir devlet teşkil eyledikleri yazıldıktan sonra!

Nikolso ile Neofari düşünmeye başladılar. Hem düşünüyorlar, hem de birbirinin yüzüne bakıyorlar idi. Bu aralık Nikolso:

-Öyle ise tarih bir boş şey olduğundan, onu hiç de okumak zahmetini almayalım, deyince Neofari herifin çam devirmiş olduğunu ihtar için kaşlarını çatar ise de Ahmet Metin bu suali tamam ciddiyetle telakki eyledi. Dedi ki:

-İyi ama o hâlde de medeniyetimiz ile vahşetimiz arasında hiçbir fark kalmaz. Aslını neslini ve şimdiye kadar hiç olmaz ise bir miktar âsârının suret-i güzârını bilmeyen adam için medeniyette hiçbir lezzet kalmaz. Hatta gariptir ki coğrafya ile tarih olmaz ise şu ettiğimiz seyahatlerin de hiçbir lezzetini alamayız. Deniz denize, dağ dağa, burun buruna, liman limana benzeyebilir. Hâlbuki her noktanın önünden geçtikçe güya o mahallin dili var imiş de bize birçok şeyleri ihbar ve ihtar ediyormuş gibi seyahatten mütelezziz ve müstefit olmaklığımız için coğrafya ve tarihte yed-i tûlanımız olmalı. Maarif-i saireye de aşina bulunmalıyız.

Nikolso:

-Ya tarihi o kadar çürütmüş olduğunuzdan sonra... Ahmet:

-Hayır! Ben tarihi çürütmedim. Demincek dahi böyle bir sualinize cevaben dedim ki: Tevarih-i mevcude, onu okuyan adamın derece-i ilim ve irfanına ve mertebe-i zekâ ve izarına göre mübeyyin-i hakayık

olabilirler. Yoksa tarihlerde her ne yazılı ise hakikat-i hâl dahi ondan ibaret diye hükmedivermek insanı mutlaka aldatır. Zaten tarihten bir maksat dahi insanı aldatmaktan ibaret imiş gibi bazı ahval bile tevarih-i mevcudedden istişmanı olunamaz mı?

Bu son söz üzerine Neofari'nin nazar-ı hayreti açıldı. O parlak güzel gözleriyle Ahmet Metin'in gözlerinin içine bakarak dedi ki:

-Ne dediniz? Ne dediniz? Tarihten bir maksat dahi insanı aldatmaktır mı dediniz?

-Öyle dedim madam! Bence ilimleri “ulum-ı mutlaka” ve “ulum-ı müteallike” diye iki kısma taksim etmelidir. Ulum-ı mutlaka, hiçbir millete taalluku olmayıp alelununı nev'-i beşer için mutlak olan ilimler olmalıdır. Hesap, hendese, heyet, fizik gibi! Bunların şöyle bir hüküm veyahut böyle bir hüküm vermelerinden bir millet için ne'i ve ziyan terettüp eder mi? Asla! Ama ulum-ı müteallike birer veyahut birkaç cihetten bazı milel ve ümeme taalluku olanlardır. Coğrafya, tarih ve hukuk ve feylesofi vesaire gibi. Bunların şöyle veyahut böyle verecekleri hükümlerin birçokları, birçok taraflara taalluk peyda eylediğinden o erbab-ı taalluk kendi hoşlarına gitmeyen şeyleri reddetmek gayretiyle bu ilimleri doğruluk hâlinden çıkarabilirler. Feylosofi dahi evvelleri böyle idi. Aına sonraları onun bir “usul”ünü meydana getirdiler ki, usule göre hiçbir kavmin ahkam-ı feylosofiyesine müteallik olmayarak bir mutlakıyet suretini almıştır.

Aradan biraz zaman sükût ve düşünce ile geçtikten sonra Neofari dedi ki:

-Tuhaf! Ulumun bu surette taksimini hiçbir yerde görmüş değil idim. Ahmet:

-Ben de görmüş değilim madam! Nikolso:

-Vay, bu taksim sizin taksiminiz midir? Ahmet:

-Neden olamasın? İnsan kısmını ulumu tahsil etmeli ama kendisi de ulum içinde muhat ve müstağrak olmamalı. Belki kuvve-i hafızası, kudret-i muhakemesi ile kendisi o ulumu muhit olarak nazar-ı teemmül ve muhakemesinde onu hamur gibi yoğurup istediği şekle koyabilerek, badehu ona göre ulum-ı mezkûreyi mülahaza ve tettebbu etmeli. Böyle

olmaz ise camiü'l-ulum olan bir adam ne yapacağını, ne edeceğini şaşırarak hemen hemen bir budala olur kalır.

Düzme karı-koca bir defa dahi kemal-i hayretle birbirinin yüzlerine bakakalarak sükûta vardılar.

Nikolso ile Neofari'nin bu defaki sükûtları biraz daha ziyade uzadı gitti. Ahmet Metin, esasını koymuş olduğu bahsin biraz temhidatına yol açmak için dedi ki:

-Hubb-ı nefis ne acip şeydir. Bir insanda hükmünü daima gösterdiği gibi, bir familyada, bir millette ve alelulum nev'-i beşerde de daima hükmünü gösteriyor. Bir tek insan mutlaka kendisinde sair beni-i nev'inden fazla bir meziyet bulmasına heveskâr oluyor. Herkes dahi insan ise de kendisi elbette herkese faik olmak için, daha şöyle daha böyle olduğunu nefesine ispat eyliyor. Bir familya dahi böyledir. Hatta bir millet bile! Hiçbir millet yok ki kendisini bir veya birkaç cihetten milel-i saireye faik bulmasın. Nev'iyet-i umumiye-i beşeriyede dahi bu hâl vardır. İnsanlığın birçok kusurları yine o insanları hayvanat-ı saire nazarında bile mahcup bırakacak şeyler iken, insan mahcubiyesini teslim edemiyor. Hâlbuki tarih işte bu insanların ihtisasatı ile yazıldığından riyaziyat ve tabiiyat gibi mutlakiyet peyda edemiyor. İki millet arasında cereyan etmiş olan bir vakayı o iki milletin tarihleri başka başka yazıyorlar. Her biri kendini mazlunı, kendini âli göstermek yolunda yazıyorlar. Üçüncü bitaraf bunu muhakeme eylesin diyecek olsak elbette o dahi tarafeynden birisine meyyal bulunuyor. İşte okumuş bulunduğum Şirzad-ı Selçukî romanının arkası sıra beni şöyle bir seyahate mecbur eden hâl dahi bu değil midir? Bu merak ile yollara revan oldum madam!

Neofari: Tarihlerde olmayan şeyleri aramak için mi?

Ahmet: Hayır, tarihlerde olan şeylerin mümkün mertebe doğrusunu aramak için. Mesela İtalya-yı Cenubî'deki Arapların Avrupalılar ile aralarındaki münasebet-i sahiha gibi! Mesela bu münasebet-i cahilane ve mutaassıbane mi, yoksa âlimane ve serbestane mi idi? Bunca mukateleler, bunca mübarezeler!

Neofari: Şüphe yok ki cahilane ve mutaasıubane idi.

Ahmet: Şüphe var madam! Tarihte o kadar tuhaf şeyler var ki, bir roman olarak hayale hamledilerek yazılsalar bile okuyanlar mutlaka mübalağaya hamlederler. İşte size birkaç misal arz edeyim: Almanya İmparatoru İkinci Lui İtalya-yı Cenubî'nin Arap istilasına altına girmesinden ürkererek hele Araplardan bir fırka, "Amal Matar" nam reislerinin sevkiyle Kalaber ve Polya taraflarını nehb ü garete kalkıştıklarında ve bu hareketlerinde Benevan Dukalığına kadar vardıklarında Kapo Manastırı'nın başrahibi tarafından vukua gelen istimdad üzerine İmparator-ı müşarünileyh, azim bir ordu ile Araplar üzerine yürümüş idi. Bu muharebede Araplar mağlup olarak, Emir Amal Matar maktul olduğu gibi Benevan dâhilinde ne kadar Arap bulunduyorsa katliam edilmiş idi. İmparator, bu galibiyetten sonra Benevan Dukasıyla, Salerno Dukasını minelkadinı mevcut olan adavetlerini terk ederek barıştırmaya çalışırken, Arapların diğer fırkaları Amal Matar'ın intikamını almak için İtalya-yı Cenubî'nin sair taraflarını herc ü merce başladılar. Bunların da reisi, Mesar nam kahraman idi. İzrina nam mahalle geldiklerinde şiddetli bir hareket-i arz İzrina Kalesi'ni harap etmekle hazır ahalinin şu felaketleri esnasında hemen hücum etmesini kendine nasihat edenlere:

Acaip! Hakk Taala Hazretleri'nin bu ahali hakkındaki gazabı elvermedi mi ki bir de ben hücum edeyim, cevab-ı mürüvvetmendanesiyle hücum razı olmamıştır. Fakat İmparator Lui şu Arap serdari Mesar'dan mürüvvetli çıkmamıştır. Zira Mesar'ı ele geçirdiği zaman enva-ı işkenceler ile onu idam ettirmiştir.

Neofari: Anlaşıldı. Hakkınız var inmiş. Herkes tarihi kendi meyline göre ifade ediyor imiş. İşte siz bile.

Ahmet: Hayır madam! Ben yine Sezar Kanto'nun hikâyesini naklediyorum. Hemen aynen tercüme eder gibi söylüyorum. Bu vaka dahi demincek işaret ve ihtar eylediğim dokuzuncu cildin kırk beşinci sayfasından bed ile münderiçdir. İşte cilt burada:

-Ya! İmparatoru Mesar'dan daha az mürüvvetsiz gösteren Kanto'dur ha?

-Evet madam! Fakat asıl hikâyem, asıl roman ittihazına şayan olan hikâyem bu değildir. Sabır buyurunuz: Mesar dahi katlolunduktan sonra Suldan, ihtimal ki daha doğrusu Sultan namında diğer bir Arap

emiri hem Mesar'ın, hem Ainel Matar'ın intikamlarını almak için yeni bir kuvve-i külliye ile İtalya-yı Cenubî'ye hücum ederek Bari ve Alife ve Telesya ve Sepino ve Buviyano ve İzrina ve Vanfaro taraflarını herc ü merc etmiş ve Benevan önüne geldikte onun dukası bir akıllı adam olmasıyla haraca razı olarak memleketi tahripten kurtarmış idi.

Neofari: Evet! Araplar haracı kabul edenlere ilişmezler idi.

-Bu herc ü merci otuz altı kıta sefineye irkâb eylediği asakir ile icra eyleyen Suldân, badehu Hırvatistan ve Arnavutluk taraflarına doğru da dümen çevirerek oraları dahi epeyce vurup kırdıktan sonra İmparator Lui bu Araplar üzerine bir nefir-i âm ile hareket edilmeyince çareleri bulunamayacağını düşünmüş ve şiddetli emirler ile bütün İtalya'yı Araplar aleyhine kıyam ettirerek Taranta ile Bari'den maada Araplar elinde bulunan memaliki kâmilten istirdad etmiş idi.

Neofari: Artık bu zaptlar, bu istirdadlar esnasında dökülen kanları yine kendimiz düşüneduralım değil mi?

Ahmet: Orası öyle! Hoş bunun içinde de ne kadar garaib var ya! Fakat ben asıl romanın nihayetine gehnek için isticâl ediyorum. İmparatorun donanması olduğu ve Arap gemilerine meramı anlatmak için şark imparatorundan donanma istediği hâlde gelmediği için Lui ricat göstermeye mecbur olunca Bari ve Taranta'da bulunan Araplar, imparatoru takibe başlamışlar. Bu cevelanlar üzerinde üç sene uğraşmış. Akıbet yine galebe imparatora kalarak, Bari Kalesi alındığı gibi, cecur Suldân dahi orada bulunmakla esir düşmüş. Lui, hemen Suldân'ın boynu vurulmasını emretmiş ise de, Benevan Kukası, imparatorun ayaklarına kapanarak Suldân'ın affını rica eylemiş.

Neofari: Acaip! Düşmanın affını rica etmiş ha? Hani ya mukadde-ma, kendisini haraca kesen adamın?

Ahmet: Madanı! Hem bu şefaatin sebebi de var imiş! Zira Dük De Benevan, imparatorunun ayaklarına kapandığı şu anda elinde bir de kız var imiş. Kendi kızı! İmparatora demiş ki:

-“Efendim! Bu kız nice senelerdir Suldân'ın elinde esir idi. Hem bakınız nasıl bir timsal-i melahat! Nasıl bir numune-i letafet! Bu kahraman adam kızıma el bile sürmemiş! El bile sürdürmemiş! İffet-i melekane-sini bir pederden ziyade muhafaza etmiş! Artık böyle bir kahramana nasıl kıyılır?”

Neofari: Aman senyör, bu hikâye sahih mi!

Ahmet: Sezar Kanto yalancı ise bu hikâye dahi yalan olur. Sezar Kanto'nun mehazları yalan olmak lazım gelir. En doğrusu, işte bunun bir fıkra-i sahiha-i tarihiye olmasından ibarettir madam.

Neofari: Fakat ne fıkra-i sahiha-i tarihiye! Bunu biraz bast edince bir âlâ dram çıkar. Bir mükenmel opera olur.

Nikolso Çokogano, güya madamın safderunluğuna acıyormuş gibi tuhaf bir surette yüzüne bakarak:

-Böyle bir muhâlin mümkün olduğuna inananlara ne demeli, de-yince Neofari o güzel çehresini müthiş bir surette çatarak o gün etmiş oldukları muahede-i cedideyi de az kaldı nakzedecek idiyse de, böyle hurdelerin, dakikaların hiçbirisini nazar-ı dikkatinden kaçırmayan Ahmet Metin, burada dahi araya girivermiş olduğu için Neofari hazırladığı zehirleri zenberekleri tekrar yutmaya mecbur olmuş idi. Ahmet Metin demiş idi ki:

-Hah işte ben de böyle bir mülahaza beklemekte idim. Bu hâl muhâl midir, mümkün müdür diye bizde bir hüküm-i kati peyda ettirecek olan şey ne olabilir?

Nikolso: Ne olabilecek, akl-ı selim ve tab'-ı müstakim olabilir.

Ahmet: Evet ama akl-ı selime ve tab'-ı müstakime müracaat edecek olursak meseleyi yine halledemeyiz. Zira herkesin akli, kendi istidadına göre selim ve herkesin tab'ı, kendi mizacına göre müstakim olabilir. Benat-ı havvaya alelittlak ve lalettayın perestiş eden bir adamın akl-ı selimi ve tab'-ı müstakimi Dük De Benevan'ın kızı gibi bir mela-hat-i mücessimeyi pençe-i galibiyetine geçirmiş olan bir emirin, ondan istifa-i haz etmemesini bilkülliye muhâldir diye telakki eder. Meğer ki emir, abpdalın birisi ola! Ne mülahaza olabilir ki emiri bu zevkten mahrum eylesin? Fakat şövalyeler tavrıyla tavırlanmış bir kahraman-ı sahihe soracak olursanız onun da akl-ı selimi, tab'-ı müstakimi emirin bu muamele-i perhizkârane ve kahramananesini tamamıyla muvafık bulup aks-i suretini şayeste-i muaheze görür. Nikolso:

-Ya deminden beri demiyor mu idiniz ki, tarih denilen şeyin mübeyyin-i hakikat olması onu okuyan adamın derece-i ilim ve irfanına

ve mertebe-i akıl ve izarına göre olabilir? Şimdi tenakuz eder iseniz tuhaf olur.

Ahmet: Tenakuz ederek böyle söyleniyorum efendim! Bilakis o tab'-ı selim ve akl-ı müstakimin nasıl olması lüzumunu bihakkın tayine medar olmak için işi daha ziyade kurcalayıp daha ziyade deşmek istiyorum. Eğer akl-ı selim ve tab'-ı müstakim dediğimiz şey ilim ve irfan gibi fetanet ve izar gibi kendi sahibinin inayetinden kat'-ı nazar ettirir de her şeyde, her meselede hakikat-i mahzayı meydana çıkarmak iktidarından geri dönmeyse, hiç diyeceğini kalmaz. Yok bu akl-ı selim ve tab'-ı müstakimden maksat, "benim keyfım" demek olursa, hakayık-ı matlube bilküllüye zayi olur gider. Henı de ilim ve irfan sahibi olan hakikatperest, tarihte gördüğü yalnız bir vakayı kendisine tettebbuğâh etmemelidir. Tarihin heyet-i umumiyesi üzerinde icale-i efkâr etmemelidir. Zira vakayı-i tarihiyenin yekdiğerini nakz etmeleri, en mübeyyin fikirli mütettebbileri bile hayrette bırakır. Deminki hikâyede perhizkârlığı mucib-i hayretiniz olan Emir Suldan yok mu? Onun bu perhizkârlığını o zamanların meşahirini tettebbu ve muhakeme için bir ölçü, bir mihenk ittihaz edecek olursanız azim bir hataya düçar olmuş olursunuz. Zira yine o tarih safhasında Suldan'ın zıdd-ı kâmilî olan diğerkahramanlar dahi bulursunuz.

Neofari: Acayip! Onların hâlleri de böyle en büyük bir roman, en güzel bir dram olmaya salih ha!

Ahmet: En büyük dram değil ise de, en parlak trajikomik olmaya salih görülürler. Ezcümle, Abdullah namında diğerkbir emirin Salerno galibiyeti üzerine Suldan'ın perhizkârlığına tamamı tamamına münakız olarak gösterdiği perhizsizlik gibi.

Nikolso: Aman şu hikâyeyi izah eder misiniz?

Neofari: Yine Sezar Kanto'nun iş'ar ve ihbarına muvafık bir surette izah edeceksiniz değil mi?

Ahmet: Öyle ya! Mesele hep İmparator Lui zamanındaki muharebeler esnasında güzar eylemiştir. Emir Abdullah İtalya taraflarında cavelan ile Arap firkalarının imdadına yetişmek için bir kuvve-i kâfiyeyi gemilere ilkâben gelmiş ve Salerno ve etrafını herc ü merc eylemiş idi. Salerno'da Sen Fortunatos Manastırıyla Sen Kayus Manastırı'nı

aldıkları zaman rahibelik sıfatıyla birçok ebkârın kapanıp kalmalarını mürüvvet-i beşeriyeyle layık göremeyerek ebkâr-ı mezkûreyi serdarlar meyanında taksim etmiş ve kendisi her gece birisiyle bekâm olmaya başlamış.

Nikolso: O! İşte bu Suldan'ın perhizkarlığına hakikaten kıyas kabul edemez. Zira Suldan'ın elindeki kız bir prenses idi. Onun hakkında tabiat-ı beşeriyenin iktiza eylediği muameleyi ifa etmesi bile müstebad görülemez idi. Rahibeler ise tarike-i dünyadırlar.

Ahmet: Doğru söylüyorsunuz ama bu hüküm sizin akl-ı seliminize ve tab'-ı müstakiminize göredir. Abdullah'ın akl-ı selimi ve tab'-ı müstakimi ise hakikati sizin gördüğünüz surette görmemiş demek oluyor. Fusul-i hayatın henüz hengâm-ı baharında bulunan bir alay nevcivanana dünyayı terk ettirmek, nisan ayında bütün ağaçlar üzerinde ahkâm-ı latifesini göstermek için feverana başlayan ma-i hayat-ı nebatiyi kurutmaya çalışmak nev'inden görülmüştür fakat nazar-ı dikkatinize arz ederim ki, bu misilli kadınların ruhbaniyetine adem-i riayet o zamanlar yalnız bir Mağribîde görülmekle kalmamıştır. Nasarada ...

Neofari'nin gözlerinde bir parıltı peyda oldu. Güya Ahmet Metin'in Nikolso'ya vereceği cevabı kendisi itaya müsaraatla dedi ki:

-Evet evet! Avrupalı senyörlerin manastırlar hakkındaki muamelelatı ne kadar meşhurdur. Yalnız bunlara dair bin hikâye yazılabilir ki bunları okuyanları kahkahalarından kıracak derecelerde komik ve bazıları hüngür hüngür ağlatacak derecelerde feci olurlar.

Ahmet Metin, Neofari'nin bu muavenetinden memnuniyetini setredememekle beraber kendinin asıl maksadı başka bir şey olduğunu anlatacak tavır ile dedi ki:

-Orası öyle ya. Fakat manastırlar hakkında edilen rivayatin aglebi, romancıların hayatlarında vücut bulmuş şeyler olup pek azı hakayık-ı tarihiyeden madud olabilirler. Bu hakikatler meyanında en parlağı da Ofemyos vakasıdır. Bu Ofemyos, Sicilya Adası'nın valisi idi. O zaman Sicilya Ceziresi şark devletine merbut olup Ofemyos dahi şark imparatorları namına orada hüküm sürer idi. İsmi hatırında kalmayan bir manastırdaki rahibelerden birisine gönül vererek firaş-i visaline aşır-mış. İmparator Kekeme Mişel bundan haberdar olunca Ofemyos'u ter-

biye için donanma sevkine kalkışmış. Ofemyos dahi Afrika'da Kirvan şehrinde bulunan ümera-yı aglebiyeden Ziyadetullah bin İbrahim'in nezdine kaçmış. Kendisine muavenet eyler ise Sicilya'yı Aglebiler namına feth ve idare edeceğini bildirmiş. Ziyadetullah dahi Abdülhâlim nanında, bir serdar kumandasıyla Ofemyos'un maiyetine yüz gemi verip göndermiş. Frenk tarihleri bu reisin ismini "Alkam" yazarlar. Bu donanmanın ilk yanaştığı iskelede Araplar birtakım mağazalar, ambarlar, depolar inşasıyla bir şehrin ilk temelini kurmuşlar ki elhâleti hazihi "Alkamo" tesmiye olunur. Fakat nihayet-i emirde Ofemyos'un istifraş eylediği kızın iki biraderi her nasılsa merkurum yanına sokularak hançerle katletmişler.

Neofari: Viktor Hugo gibi bir şairin kalemiyle yazılıp Vagner gibi bir bestekarın nagamatıyla tezyin olunur ise emsalsiz bir opera vücuda getirecek aliyülâlâ bir zemin.

Ahmet: Yalnız "zemin" demek kâfi mi ya? Bir vaka-i sahiha-i tarihiye.

Nikolso: Bu ne acip tarih. Bizim mekteplerde, tarih klaslarında okuduğumuz tarihe benzer yeri yok. Zira o tarihler hep imparatorların, kralların muharebelerinden, musalahalarından ve hükema ve erbab-ı sanayiinin keşfiyatından ihtiraatından bahseder. Bu söylediğiniz şeylerden anlaşılan tarih ise mecmua-i fıkaret gibi bir şey. Nikolso bu sözü söyleyinceye kadar kırk defa kaydeder olmuş idi ki, Neofari hemen her temkini, her ihtiyatı kaybolsun da düzme kocasının boğazına sarılarak sesini çıkartmaz etsin. Buna muktedir olamadığı cihetle kaş ve göz işaretleri ve çehre işmizazları ile herifi susturmaya çalışıyor idi ise de Nikolso susmamakta inat ve ısrar ederek sözünü bitirmiş idi. Düzme karı-koca arasındaki bu misilli pandomimalara Ahmet Metin'in noktası noktasına dikkatten hâli kalmayacağı malum oldu ya? Artık onu tekrara hacet yoktur. İşte hiçbir vakitte hiçbir nokta üzerinde hâli kalmadığı, bu dikkat sayesinde Nikolso'nun tarih hususunda epeyce hatırı sayılır cahillerden olduğunu hükümle beraber dedi ki:

-Tarihin mufassalatı, mebahisi bu derecelere kadar tevsi ve izah eyler. Milel ve ümem-i kadimenin ahlakına, âdatına, maişet-i beytiyesine, ahval-i nisvaniyesine filanlarına kadar ihata eyler ise de, bizim sayan-ı teessüf gördüğümüz şey, bu ihatanın noksanı ve binaenaleyh

adem-i kifayesidir. Tarih, bu cihetlerde asıl ihtiyacımıza kâfi olacak derecelerde mükemmel olabilmek için, filologlar, yani umum lisanlar üzerinde tahkikat icrasıyla meşgul olanlar, meratib-i muvaffakiyetin en bâlâ derecelerine kadar varmalıdırlar. O hâlde ümem-i salifenin asar-ı edebiye, siyasiye, askeriye, sınaiye vesairesini güzel tettebbu ederek bunlardan dahi o milletlerin hususiyat- ahvaline dair nice istidlâlat ile tarihi şimdiki kifayetsizlik hâlinden kurtarıp okuyanları gerçekten vâkıf-ı ahval edecek dereceye isal etmiş olurlar. Garip değil midir ki yakın zamanlara kadar Çin'in Mançu lisanı elsine-i Türkiye'den bir kaba ve barbar lisandır diye telakki olunarak o lisan erbabının âdeta vahşi oldukları zannolunur iken o memleketleri seyahat eden erbab-ı tetkikin hülâsa-i ifadatından Klayrot ve Bali gibi müelliflerin bilhassa yazdıklarına göre Mançu lisanının pek vasi bir lisan olduğu ve hurufu ve kitapları bulunduğu ve hatta Hint'in Sanskrit lisanı ile Çin ve Moğol lisanlarından birçok kitaplar dahi bu lisana tercüme olundukları meydana çıkarılmıştır. Hatta Klayrot diyor ki “Asya'nın o taraflarında bir hâl-i meçhuliyet içinde kalan milletlerin tarih-i muzlimini tenvir edecek şey, ancak bu Mançuri lisanı hakkında icra olunacak tahkikattır.”

Neofari, Ahmet Metin'in bu sözünü sairlerinden ziyade ehemmiyetle telakki ederek dedi ki:

-Hakikat tarihi nakıs bırakan şey, işte ümem-i salifenin kitaplarına adem-i vukuf kaziyesinden ibarettir. Onların mahiyetleri ancak kitaplarının mütalaasından malum olacak iken kitapları okunmayarak ve mahiyetleri anlaşılmayarak başkalarının yalnız tahlil eyledikleri şeyler hakayık-ı tarihiyedendir diye kitaplara doldurulmuş da onun için de tarih böyle nâkıs kalmıştır.

Ahmet Metin Neofari'nin bu fatinane mülâhazasını pek beğendi. Kemal-i mesruriyetle dedi ki:

-Ona şüphe mi var madan! Hatta Mançurilerin de, Moğolların da, Türklerin de asılları olan Sitlerin isimlerini bile Yunanîler öğrenememiş iken bunlara dair birtakım hayalatı hakayık tarzında tarihlerine doldurmuşlardır. Yunanîlerin bunlara “Sit” namını vermeleri henüz Yunanîlere ok atmak meçhul olduğu bir zamanda Sitlerin ok atmalarından dolayı okların çıkardıkları sedaları taklidendir. Furs-ı kadim müverrihleri Sitleri “Sas” tesmiye etmişler ise de sonraki tahkikata göre

“Sas” kelimesi, bunlardan yalnız bir kabilenin ismidir. Hintliler, Çinliler ise muhtelif telaffuzlar ile bunlara “Aramyan” demişler. O dahi yalnız bir kabile reisinin isminden mehuz bir kelimedir. Daha sonraları bir prensin isminden alınarak bunların bir kısmına “Çağatay” denildiği gibi. Elhasıl, Asya kıtasının nisfından ziyadesiyle Avrupa kıtasının bir rub’unu doldurmuş olan o kadim ve ümmü’l-ümem ıtlakına şayan milletin ismini bile öğrenmek tarihe nasip olamamıştır.

Ahmet Metin’in tarihi bu suret-i şedidede intikad ve muahezesi, Neofari’nin nazar-ı hayretine çarparak bu adanın malumatındaki vüsat ve umka hakikaten hayran oluyor idi. Muahezenin bu derecesine kadar varmak öyle olur olmaz malumat ve tettebbuat ile mümkün olamayacağını takdir eylediği cihetle Ahmet’in bu netayice varabilmek için nasıl kütüphaneler dolusu kitaplar okumuş ve her okuduğunu nasıl mükemmelen bellemiş olması lazım geleceğini düşünüyor idi.

Nikolso’nun böyle bir takdire muktedir olabilmesi müstebaddır. O ise hâlâ tarihin birtakım menakıptan ibaret olması arzu ediliyormuş zannıyla bu noktaya itiraz gayretinde bulunuyor ve Ahmet Metin ve Neofari intikatta taammuk eyledikçe Nikolso bu gayretini artırıyor idi. Nihayet dedi ki:

-Ey, sanki her biri bir mükemmel roman yahut bir mükemmel opera teşkili için en muvafık zemin olabilecek olan bu fıkralar tarihe dolmuş olsa idi, tarihin menafii neden dolayı artacak, tarih ne hikmete mebni tekemmül edecek idi?

Bu söz Neofari’yi hiddetinden patlıcan gibi mosmor etmekte olduğunu daha o sözü söyler iken Nikolso görüp anlamış olduğundan sözünü bitirdiği anda düzme zevcesi tarafından yine tekdirkârane ve muhakkırane bir hitaba muhatap olacağını da anlayarak sözünü bitirir bitirmez kimseye meydan vermeksizin yine sözde kendisi devamla dedi ki:

-Yok ama böyle şeylerde darılmak olmaz. Herkes herkesi ikna etmelidir.

Neofari: Fakat söz anlayanları ikna etmelidir, değil mi? Yoksa senin gibi ...

Ahmet Metin derhâl izahata girişerek Neofari'nin sözünü kesti. Dedi ki:

-Öyle ya! Öyle ya! Senyör Çokogano'nun hakkı vardır. Müsaade buyurunuz da ben izah edeyim. Efendim! İnsanların cihangirliğinden elinizde sanayice muhteriliğe, mucitliğe ve ulumca keşşafliğe kadar her muvaffakiyeti bir kuvve-i müşevvike ve mücbirenin teşvik ve icbarından başka hiçbir şeyle mümkün olamaz. Hiçbir prens rahatını, zevkini safasını bırakıp da meşak ve mezahim-i seferi ihtiyar ederek bunca muharebata meydan açamaz idi. İnsan üzerinde en ziyade hükmü olan şey aşktır. Zaten her emel, her heves bir aşktır ya!

Fakat aşk-ı nisvan bunların en mühimlerindenidir. İşte buraya kadar ihtar eylediğini bazı menakip da kadın meselesinin âdeta muharebata, siyasiyata kadar tesirâtı olduğu görülmüştür. Bunların daha birçoğu, daha pek ziyade garipleri de vardır. Mesela kilise reis-i ruhanîsi olmaktan ziyade seraskerlik ile şöhret almış bulunan Papa Sekizinci Niva'nın üç gün gece devam eden Levni Muharebesi'nde Mağribîleri mağlup etmesi üzerine artık Mağribîler İtalya'nın o kısmından el çekmeye mecbur olmuşlar iken üsera meyanında Mağribîler emirinin zevcesi bulunarak galiplerin beyan eyledikleri arzuya muvafakat etmesinden dolayı katil ve idam edilmiş bulunduğundan Mağribîlerin bu muameleden dilgîr olarak muharebeyi birkaç sene daha idame ile binlerce canlar daha yakmaları gibi. Eğer o menakıp, tarihi tevsi ve şerh etmeyecek olsa, böyle bitmiş olan bir muharebenin daha yıllarca devamı gibi büyük büyük vakayinin hikmet-i hakikiyesi anlaşılamayarak nakıs kalır idi. Bunlar kâmilten meydana çıkarılmalıdır. Zamanlarının suarası dahi bu gibi şeyler hakkında kasideler, nazımlar yazmışlardır ki, evvelce dahi demiş olduğum veçhile, elsine-i umumiye erbabı onlardan vesair birtakım âsâr-ı atika ve müellefat-ı kadimeden bi'l-ikhtibas bu işi görmelidir. Neofari: Canım tarihin yalnız siyasiyatla muharebattan ibaret olmasını hülya için insan denilen mahlukun da yalnız diplomat, yalnız asker olmasını tasavvur etmek lazımı gelir. Hâlbuki insan denilen mahluk, diplomatlardan, askerlikten evvel aşkla mütehallik ve mecbuldür. Aşkın zahirde tınsali de kadındır. Bu hikmete mebnidir ki tarih kadın ile erkek arasındaki münasebetin her yerde, her asırda, her millet nezdinde neden ibaret olduğunu meydana koymalıdır. Bu

vazifeyi ifa eder ise, işte Senyör Ahmet Metin'in dediği veçhile bi çok vakayi-i azimenin esbabı meydana çıkar. Unuttun mu ey Nikolso, daha demincek söylendiği veçhile hatırandan çıkmamış olmak lazım gelir ki Beni Aglep hükümdarlarının Alkame nam reis vasıtasıyla Sicilya'yı fethetmelerine cezire-i mezkûrede vali olan bir senyörün bir rahibeye aşkı, alakası sebep olmuştur.

Ahmet: Hâlbuki bilahere Kral Roje'nin Sicilya'yı Mağribîlerden nez' etmesine sebep dahi yine böyle bir sevda meselesi sebep olmuştur.

Ahmet Metin bu sözü söyleyince Nikolso'nun da Neofari'nin de nazar-ı hayretleri bir kat daha açıldı. Çeşm-i istiğrablarından ziyalar saçılmaya başladı. Ahmet buna dikkat ederek dedi ki:

-Evet dostlarım. İşte bu da parlak bir roman hükmündedir.

Neofari: Rica ederim senyör....

Ahmet: Estağfurullah! Müşerref olurum. Efendim her yerde olduğu gibi Sicilya'da dahi Arapların evahir-i hükümetlerinde birtakım ümera türeyip bunlar yekdiğeriyle daima cenk ve cidal hâlinde idiler. Eski ahlak-ı aliyeleri değişmiş ve her biri hevesat-ı nefsanîyesinin esiri olmuş kalmış idi. Ümera-i merkumeden Kanan ve Siraküs taraflarında hükümdar olan İbn-i Şemuna namında birisi İnta nam mahallin emiri olan Ali bin Nime'nin hemşiresi Meymune'yi tezevvüc eylemiş idi. İbn-i Şemuna, gayet ayyaş, zalım bir şey idi.

Neofari: Bittabi de nisvanın perestişkarı.

Ahmet: O hâlde de bittabi kıskanç. Bu adam dahi aslı vardan, aslı yoktan karısını pek ziyade kıskanarak nihayet bir gece âlem-i işrette olanca aklını kaybetmekle biçare Meymune'nin damarlarını keserek kanını akıtınaya başlar. Kadıncağız bu suretle ölmeye takarrüp eyledikte, cariyeleri filanları yetişip hekimler celbiyle ve bin müşkülâtla kurtarırlar. Bu tahlisten kocasının haberi yok ya? Haberi olsa mutlaka meneder idi. Meymune'nin asdıkası onu bir tahtırevana bindirerek biraderinin yanına aşırırlar. Biraderi bihakkın intikama kıyam ederek İbn-i Şemuna üzerine asker çeker. Herifi mağlup ederek mülkünü elinden alır. İbn-i Şemuna dahi Ali'den intikamını almak için Normanlar kralı olan Roje'ye dehalet ve onun askerine delalet eder. İşte bu suretle başlayan muharebat senelerce devam ederek akıbet, Sicilya'nın her tarafı Normanlar istilasına düşer olur.

Neofari bu fikraya fevkalhat hayrette kaldı. Nikolso'ya dönerek dedi ki:

-Nasıl Senyör Çokogano? Sizin mektepte tedris olunan tarih-i umumide bunlar var mı?

Nikolso: İtiraf ederim ki yoktur.

Neofari: Ya bu hakikat bilinmez ise Normanlar kralı Roje'nin nasıl olup da Sicilya'da Mağribîleri mağlup edebildiği anlaşıyor mu? Demek olur ki Arapları Normanlar mağlup etmemişler, belki Araplar kendi ihtilafları ile kendilerini mağlup etmişler.

Ahmet: Bu misilli menakıb-ı tarihiye mükemmelen bilinmez ise buyurduğunuz veçhile hakayık-ı tarihiye meydana çıkabilmek şöyle dursun, milel-i mütemeddeninin en büyük ziynetlerinden olan edebiyat dahi boş ve ruhsuz kalır. Zira edebiyat denilen şey, muhayyelat-ı sırfeden ibaret kalır ise hakikaten hem fakir, hem renksiz kalıp edebiyatın zengin ve rengin olması için tarihlerin bu yoldaki babları küşade bulunmak iktiza eder.

İşte bu yolda mübahese-i tarihiye, bizim burada pek hülasa olarak kaydedişinize kıyas kabul edemeyecek bir surette uzanıp gitti. Ahmet Metin'in her söylenen sözü gerek tasdik, gerek red için tarihten bir fıkra-i sahiha bulup irad eylemesine Nikolso da, Neofari de şaşılar kaldılar. Nihayet Ahmet bu tafsilattan gaye-i maksudu ne olduğunu da istintaç ve hülasa için dedi ki:

-Bu tafsilata girişmekten maksadını vakıa meydanda tarih namıyla kütüphaneler dolusu kitaplar mevcut ise de bunların asıl tarihten muntazır olan hizmeti ifa edebilecek derece-i mükemmeliyette olmadıklarını göstermek idi. Siz dahi gördünüz ya! Vakıa birçok fıkaret ve menakıp ile dolu iseler de bunlar yekdiğerini nakız olduklarından tarihler onları okuyanların mertebe-i ilim ve irfanlarına ve derece-i fetanet ve izanlarına göre mübeyyin-i hakikat olabilir...

Neofari: Sözüünüzü kesiyor isen de affınızı rica ederim. Her hâlde tarihin havi olduğu menakıp ve fıkarettaki letafet-i şairaneyi de inkar edemeyeceğiz, değil mi? Hangisi usta bir adamın eline geçecek olsa

tezyinat-ı lazımesi ifa olunduktan sonra en ziyade lezzet ve ibret ile okunacak bir eser-i nefis hükmünü alabilir. Burasını da hatırdan çıkar-mayalım.

Ahmet: Hatırdan çıkardığımı yok madam. Bilakis şu hülasaya onu da idhâl edeceğim. Ne demiş idim? Ha, tarih, onu okuyanların anlayabilişlerine göre irae-i hakayık edebilip yoksa tarihi yalnız sathi bir surette okuyanların netice-i ahval-i mütenakızadan dolayı şaşırıp kalacaklarına şüphe yoktur. Hele her milletin menafi ve agraz-ı mahsusası tarihin berde-i kastı ve iltizamı olarak tagayyürünü müstelzim olduğundan, bu da okuyanların tereddüd ve hayretlerini artırmaya hizmet eylemiştir. Ama bir zaman gelecektir ki tarih tekemmül ederek bu fenalıklar kâmilten ortadan kalkacaktır. Menakıbın bir kısmı sırf mitoloji yani hurafat-ı evveliyeye sınıfına ayrılarak sahih ve şayan-ı kabul olan şeyler dahi âsâr-ı atika ve müellefat-ı kadimenin delaletleri ile bir kat daha tashih ve ikmal olunacaklardır. Demincek dediğiniz veçhile elyevm menakıp suretinde bulunan şeylere gelince: Bunlar vakıa tezyin ve ikmal olunmak suretiyle pek mükemmel asar-ı edebiye vücuda getirebilirler ki zaten işin bu ciheti üdebanın daire-i mesailerine dâhil dahi olmuştur. “Roman istorik” yani esası tarihe müstenid hikâye diye yüzlerce binlerce âsâr-ı edebiye yazılmıştır ki, mütalaaları, karilerini hem tarihe vakfederler hem de letafet-i edebiyeleriyle şirin-mezak eylerler. Lakin menakıb-ı tarihiyeden âsâr-ı edebiye çıkarmak hususunda dahi bir sanat vardır ki, hakikaten sanai-i müşküledendir. Bir vaka-i tarihiyeyi tezyinat-ı şairane ve edibane ile tezyin edeyim der iken onu aslından çıkaracak olurlar ise pek gülünç bir hâle koymuş olurlar. O vaka hangi zamanda ve nerede gûzar eyliyor ise o mahallin ve o zamanın ahval-i tarihiyesi muharririn o kadar malûmu olmalıdır ki, yazdığı şey güya yine o zamanda ve o mekânda o halkın üdebası kalemiyle yazılıyormuş gibi olmalıdır. Bunun için de Yunan gibi, Roma gibi eski milletlerin âsâr-ı edebiyesi çok tettebbu edilmelidir de onların reviş ve suret-i iş’arları görülmelidir. Mesela bugün bir kahraman tasavvur edecek olsak -ki ok, kılıç, mızrak, kalkan ile müsella ve mücehhez olsun- zamanımız kahramanlarına göre ne kadar gülünç bir şey olur? Neofari:

-Âdeta yeni bir Don Kişot olur kalır.

Ahmet: Evet, öyle olur kalır. Eski zaman kahramanlarının birisini de ipince baston, altın gözlük, cebinde revolver olarak tasvir edince hakikat-şinasan nezdinde öyle gülünç olur. Yüksekaldırım'daki Yahudiden aldığım eski kitapta okuduğum Şirzat hikâyesini fevkalhat beğenmekliğinin sebebi de nedir ya? Tamam asrına ve nezdinde gûzar eylediği milletlerin ahvaline mutabık olarak yazıldığı değil midir?

Neofari: Ha, gerçek bu hikâyeyi pek beğendiğiniz için onun gûzar olduğu mahalleri görmek kastıyla bu seyahate çıkmış idiniz.

Ahmet: Öyle ya? Bence o hikâye bir hayal değildir. Bir hakikattir. İhtimal ki aza-yı vaka hayali olsunlar. Hatta hayalidirler diye hükmedeceğim ki, muharririnin kudret-ı mucidanesi bir kat daha nazarında büyüsün diye. Hatta aza-yı vaka hayali oldukları gibi varsın vakayı dahi hakayık-ı tarihiyeden olmayıp sırf hayali olsun. Ama ne kadar hayali olsalar işte demincek irad eylediğim birçok menakıb-ı tarihiye buna misal ve örnek ittihaz olunurlar ise yine teslim olunur ki, hikâyenin içinde inanılmayacak gibi hiçbir şey yoktur. Hele o zamanların hâlini, şanını tasvir yolunda verdiği malumat, tevarih-i mevcudeye tamamıyla mutabık olduğundan işin bu cihetini ayn-ı hakikattir diye telakkiden bizi hiçbir şey menedemez. Size şöyle bir surette tefhim-i meram edeyim ki madam, Emil Zola'nın "tabîi" denilen romanları bu zamanlardaki Fransa ahvaline nasıl tamamı tamamına mutabık iseler, bu Şirzat romanı dahi o zamanın ahvaline öyle tamamen mutabıktır. Emil Zola'nın hikâyelerini okuyanlar, şimdiki Fransa'yı, şimdiki Paris'i künh ve hakikati veçhile görmüş, anlamış olacakları gibi, Şirzat romanını okuyanlar dahi, o asırların Türklerini, Araplarını, İtalyanlarını, Fransızlarını filanlarını âdeta içlerinde bulunarak görmüşler, öğrenmişler, anlamışlar gibi olacaklardır.

Neofari bu sözleri işitince Şirzat romanına merakını artırdı. O kadar ki, Ahmet Metin ile refakatte devam için başka hiçbir sebep-i mücbir bulunmayacak bile olsa, yalnız bu roman merakı o genç Osmanlıdan, o yeni Hasan Mellah'tan ayrılamamasını müstelzim olacak idi. Şu romanı dahi hûlasaten olsun hikâye etmesini Ahmet Metin'den ricaya başladı ise de Ahmet:

-Hayır madam! Romanın güzergâhı olan yerlere varılınca onu hikâyede hiçbir lezzet olamaz. O hâlde hikâye, bir tiyatro oyununu ki-

tabından okumaya benzer. Malumdur ki, o oyunlar kitaptan okumak için yazılmamışlardır. Tiyatro sahne-i temaşasında görülmek için yazılmışlardır. Sadece okumaktan hasıl olabilecek lezzet pek az kalır.

Neofari: Güzel ama bugünkü o yerler Şirzat zamanındaki hâlde midirler?

Ahmet: Değildirler, ama asıl letafet dahi bunda değil midir ya? İki zamanın ahvali arasındaki farkı görmek, işte asıl bana bu seyahati ihtiyar ettiren asıl bunca mezahim ve meşakk-ı seferi göze aldirtan şeydir.

Neofari: Ah keşke dünyada her zahmet, her meşakkat böyle olsa. Bu seyahat-ı bahriye kadar lezzetli ne olabilir? Hele bir muvafık arkadaş ile!... Ne ise! Fakat şu intikadat-ı tarihiye hususunda halledecek bir cihet daha kaldı. Onu da inayet eder iseniz tarih denilen şeyi bana yeniden tanıttırınmış olursunuz.

Ahmet: Buyurunuz madam. Kudretim dâhilinde bir şey ise, elimden gelen şeyi asla diriğ etmeyeceğime inanmanızı rica ederim.

Neofari: Türklüğün ve Romalılığın aslıma birer kurdun teşrik edilmeleri gibi aklın, fikrin üst tarafındaki şeyler her milletin talihine katılmıştır. Biraz düşünmeye iktidarı olanlar dahi bunların inanmaya şayan şeyler olmadıklarını pekâlâ bilirler. O hâlde tarihin tekemmülünü temin etmek hususunda bu gibi şeyleri mahvetmekte ne ehemmiyet olabilecek? Yani bunlar ıslah edilmedikçe tarihe “tarih” denilemez derecesindeki mahkûmiyete tarih neden layık görülsün?

Ahmet: Biz bunları mahvetmek lüzumuna hiçbir zaman kâil olmadık. Zaten tarih, onu okuyanların mertebe-i fetanet ve irfanlarına göre mübeyyin-i hakikat olabilir demekten maksadımız dahi işte o akl-ı beşerin fevkinde dediğimiz şeylere inanmamak lüzumunu iraddan ibaret değil midir? Bu kudret-i tenyize nail olanlar için tarih daha az taglit-i zihinde bulunabilir. Ama aklın fevkindeki şeyleri dahi hakayık-ı tarihiyeden addetmek lazımı gelir ise böyle inanılmayacak şeylere inanmak lüzumunu tasdik edilmiş olur. O zaman dahi her aklımız ermeyen mevad-da daha hiç akıl eremeyecek bir tevil bulup ezhan-ı beşeri büsbütün tahdişe yol açılır. Mesela bugün harabelerini gördüğümüz ebniye-i azime ve nefise-i kadime! Biz yapamayacağımızı görünce bunların hiçbir nev’i insanlar tarafından da yapılamayacaklarını düşünerek cinlere perilere isnat edişimiz gibi.

Neofari: Evet! Bu yoldaki isnatlar, itikatlar dahi her milletin tarihinde vardır. Ezcümle Roma'daki Sen Piyer Kilisesi'nin kubbesi, insanoğlunun yapamayacağı şeylerden addolunarak ona muvaffakiyet husulü Sen Piyer'in bir mucizesine hamlolunduğu gibi.

Ahmet: İşte tarihten bu nisilli hurafata inanılmamak lüzumunu takdir edebilecek kadar uyanık olanlar için tarih yine mübeyyin-i hakikat olabilir. Hurafat-ı mezkûreyi bıküllüye çıkarmak asla müstehasen olamaz. Çünkü efkâr ve ihtisasat-ı edebiyenin bir büyük kısmı da bunlar üzerine mebnidir. Yunan ve Latin mitolojisini tarihten mahvedecek olur isek, Avrupa edebiyatı buz gibi soğuk ve fakru'd-deme uğramış insanlar gibi benzi soluk bir şey kalır idi. Asıl maksat "Filanca halkın filanca şey hakkındaki itikadı böyle idi." demektir. İtikad, mezkûr tarihe böyle kaydolunur ise o kayıt dahi bir hakikat olur. Mesela "Yunanîler Bahr-i Hazar'dan bir boğaz tarikiyle okyanus-ı şarkiye yol vardır itikadında idiler." denilir ise bu kayıt, ayn-ı hakikat olur. Zira filhakika, öyle itikat ederler idi. Tarihin şimdiki tavrına göre ise hâlâ kuyud-ı mezkûreyi okuyanlar filvaki Bahr-i Hazar'dan Okyanus-ı Şarkiye yol vardır itikadına düçar olabilirler. Hele bizim tevarih-i şarkiyede bu hâl, bu uygunsuzluk daha ziyadedir. Tarihnüvisler kendilerinden evvel gelmiş olanlarda ne görmüşler ise aynen istinsah edivermişler. Hiç inanılmayacak bir şeye herkesi inanmak mecburiyetine düçar eylemek için "Filanca kitapta böyle yazılıdır." demek kâfi görülüyor. Hiç düşünülüyor ki inanmak kabil olmayan bir şeyi bin kitaba yazmış olsa yine inanmak icap etmez.

Neofari: Bu hâlde hurafat üzerine mebni olan bir tarihe nispetle tabiî usulünde yazılmış olan bir roman daha ziyade inanmaya salih olacak

Ahmet: Ona şüphe mi ister madam! Bahusus şu nokta dahi şayan-ı itinadır ki, öyle yazılmış olan bir romanda inanılmayacak hiçbir şey olmadığı hâlde romandır diye yine onlara inanmaya mecbur değilsiniz. Hurafat-ı mezkûre meyanında ise inanılabilecek hiçbir şey bulunmadığı hâlde tarihten diye inanmaya mecbur ediliyorsunuz.

Neofari: Hakikat, pek mühim mesele! Ha! Ne dersiniz Senyör Çokogano? Pek nazik, pek dakik, pek mühim mesele değil mi?

Nikolso: Evet ama bence öyle insanlara gece uykularını feda ettirecek kadar menafi-i maddiyesi bahir ve müsellemler mesailinden değildir.

Neofari: Galiba uykunuz geldi. Mesela kumar oyunu kadar menafi-i maddiyesi bahir ve müsellemin bir mesele olsa idi de gece uykularını feda eylese idik diyeceğiniz olmaz idi. Değil mi?

Vakıa Nikolso'nun bu uyku zarafetini ortaya koymuş olmakta hakkı değilse bile mazuriyeti müsellemin idi. Zira mesele-i tarihiye uzandıkça uzanarak vakit dahi nisf-ı leyli bir hayli geçmiş idi ki, şu mevsim-i bahar için bu kadar gecikmeye uyku muhibleri için ihtimal tasavvuru biraz güçtür. Bundan sonra daha kendi gemilerine gidecekler, soyunup dökünüp yataklarına girecekler ki âdeta sabaha takarrüp etmiş olacaklar.

Vaktin bu kadar gecikmesine mebni, Meliketü'l-Bahr halkının da ekserisi uykuya varmışlar idi. Mesela hesap memuru Süreyya ile Ömer Kaptan, daha saat üç buçuk sularında getirilmiş olan çaydan sonra birer birer sıvışıp baş altındaki tayfalar koğuşunda uykuya yatmış oldukları gibi, aşçı Katrina dahi mutfak sobasının önündeki koltuk sandalyesinin üzerinde uyuyakalıp, kılavuz ise kendisini bir büyük filoko yelkene sarıp kefenleyerek, puruva tarafında bir yere kıvrılmış idi. Ayak üzerinde yalnız diğer tayfa ve bir aşçı ile bir de Vasiliki'den başka kimse kalmayıp bu iki tayfanın bi'l-münavebe sabaha kadar beklemeleri zaruri ise de aşçı mücerret bulaşıkları yıkayıp bütün takımları yerli yerine yerleştirmek mecburiyetiyle uykusunu feda etmiş ve iki tayfanın birisi dahi ona yardım etmekte bulunmuş idi. Vasiliki'ye gelince, efendisini yatağına koymazdan evvel uykuya varmak bu gayretli kız için haranı olduğu sebebiyle uyuyamayarak kalın bir şala sarınmış olduğu hâlde kokpikte, salon kapısının dibindeki bir set üzerinde oturuyor idi.

Misafirler avdete kalkıştıkları zaman en evvel Vasiliki haberdar olarak misafirlerin Meliketü'l-Bahr bordasında bağlı olan sandalına koşup kürek oturakları arasında uykuya dalmış bulunan tayfalarına haber verdi. Misafirler sahib-i sefiniye pek nazikâne ve minnettarane bir surette selamlayarak sandallarına bindiler ki Neofari'nin sandala binmesine yardım için koltuğuna girmiş bulunan Vasiliki'ye atfeylediği enzar-ı dikkat ve tettebbu dahi Ahmet Metin'in dikkatli ve parlak gözlerinden kurtulamamıştır.

Ahmet Metin'in nazar-ı dikkatinden kurtulamayan şey, yalnız Neofari'nin Vasiliki'ye olan dikkatinden mi ibaret kaldı ya? Sanki Vasiliki'nin dahi Neofari'ye fırlattığı enzar-ı manidarı göremedi mi? Bilakis en büyük ehenımiyetini mucip olan şey, Vasiliki'nin bu dikkati oldu. Zira akşam sofrası başında ve gece çay içilir iken vesair vakitler dahi Vasiliki salona girip çıktıkça Ahmet Metin ne zaman kızın yüzüne baksa gözleri Neofari'ye müteveccih ve bütün nazar-ı dikkati ona münatıf olduğunu görmüş idi. Bu bakışların manaları neden ibaret olacakları dahi Ahmet'in meçhulü kalamayacağından, misafirler gidip de ikisi de salona avdet eyledikleri zaman Ahmet Metin sordu ki:

-Madam Çokogano'yu nasıl buldun Vasiliki?

Zeki kız efendisinin bu sualinden meramını katıyen tayin edemeyerek cevabında bir çam devirmiş olmamak için:

-Pek güzel bir kadın, diye uluorta bir cevap vermekle iktifa eyledi. Ahmet sualini tekrar eyleyerek dedi ki:

-Yalnız pek güzel bir kadın olarak mı gördün?

-Pek de süslü efendim, pek de nazik ve cerbezeli!

-Bu kadar ha?

-Başka nesini görebilirim efendim? Lisan bilmem ki söylediği sözleri anlayımı da ona göre başka bir yolda da hüküm verebileyim.

-Hakkın var Vasiliki! Fakat lisan bilmediğin ve sözlerini anlamadığın için hiç de mahzun olma! Bilse idin, anlasa idin belki de malumatını hüsnüyle, süsüyle mütenasip bulmayarak beğenmez idin. Kadının kısmı ya senin gibi meziyat-ı mahsusa ve hasail-i nisvaniyesinden başka birşeye malik olmamalı veyahut ilim ve irfan âlemlerinde puyan olacak ise kadınlığı bütün bütün terk edercesine bir tecerrüt ile erkekler gibi bütün vakitlerini ulûma, edebiyata hasreylemelidir. Malumat-ı nakısa, bir kadına hiç de ziynet olanıyor. Ne dersin?

-Böyle şeylere aklım ermez ki efendim! Biraz sükûttan sonra Ahmet Metin sordu ki:

-Ya acaba Madam Çokogano seni nasıl bulmuştur? Senin hakkında ne gibi şeylere zahib olmuştur?

-Orasını ben bilebilir miyim efendim?

-Yok, ister isen burasını pekâlâ bilebilirsin. Zira meselenin bu ciyeti yalnız kadınlığa dair olan hâllerdendir ki, her kadın bu ahvalde bittabi müdekkik ve sahib-i vukuf olur. Bu gibi şeyleri düşünmek hususunda kadınların küçüğü büyüğü, fakiri zengini, çirkini güzeli hiç de birbirinden aşağı kalmazlar.

Vasiliki'ye bir tebessüm geldi. Zaten efendi ile hizmetkâr bu sözleri teati ederler iken Ahmet Metin yatağına girmek tehyiatının mukaddimesi olan soyunmaya ve kız dahi efendisini yatırmak tehyiatının mukaddimesi olan gecelikleri açmak ve dağıtmak işine başlanmış olduğundan çehresinde peyda olan tebessümü bir havf-ı mahcubane ile efendisinden gizlemek için bohçaların üzerine kapanırcasına bir vaziyet almış idi. Güzel Vasiliki'nin güzel yüzüne arız olan tabessümü dahi o kadar güzel idi ki, Ahmet Metin'in ciddi bir surette nazar-ı hayretine çarptı. Zira bu zamana kadar Vasiliki ile bu derecelerde hususi bir tavır ile hasbîhâlde bulunmamış olduğundan şu hasbîhâlin bir an için kııda mucip olduğu cüret ve cesaret-i ahrarane, o tebessüm-i latifi hasıl eylemiş idi. Ahmet, zihninde berk gibi bir anda peyda ve diğer anda zail olan mütalaa ile kendi kendisine dedi ki: "Yahu! Eğer bu kız olanca cüretiyle evza ve etvarını tezyin edecek olsa hakikaten takat-efken bir afet olacak."

Ahmet'in hakkı yok mudur? İnsan kısmının gerek güzelliği, gerek çirkinliği gerekse sair kâffe-i hüsnîyatı, kubhiyatı olanca kuvvetleriyle kendilerini meydana koyabilmek için hürriyet-i tamimesi hâlinde bulunmak lazım gelir. İnsan hürriyet-i tamimesi hâlinde bulunmaz ise kendi hüviyet-i hakikiyesini saklıyor demektir. Binaenaleyh, bazı güzeller o cemalinin derece-i tanıme-i münbasıtasını gösteremeyerek miskin birisi imiş gibi kalırlar. Bazı çirkinler, o hâlde bir hilm ve masumiyet-i mecburiye ile güzel gibi görünürler.

Zekiler zekâvetlerini, gabiler gabavetlerini setrederek bu fazilet-i maneviyece müsavat hâlinde imişler gibi görünürler!

Ne ise! Teessürat-ı psikolojikiyenin tecelliyat-ı fizyolojikiye üzerinde hiçbir zaman hâlî kalmayan ahkamına dair bir uzun bahse girişerek şu efendi ile hizmetçi arasındaki muhavereye tebaüd etmeyelim.

Vasiliki, önündeki bohça üzerine ziyadece eğilerek tebessümü set-re çalıştığı zaman bittabi efendisini cevapsız bırakmış idi. Ahmet ise kızı cevap itasına mecbur etmek için yanına sokulup sağ elinin salavat parmağını çenesinin altına değdirdi ve bu hareketle kızın başını yukarıya kaldırmasını âmir bir de tazyik icra eyledi. Vasiliki, efendisinin bu tazyiki daha ziyade artırımına lüzum göstermeksizin başını kaldırdığı zaman saçlarında öyle bir perişanlık ve yüzünde öyle bir pembedik nümayan oldu ki, hakikat, son dereceye kadar akıl-firip bir hâl idi. Ahmet elektriklenmiş gibi bir hâl ile iki hatve geriye çekilerek evvelki sualini tekrar edince Vasiliki dedi ki:

-Madamı Çokogano benim hakkımda neye zahip olabilecek efendim! Elbette beyefendinin hizmetçisidir diyecek.

-Bu kadar genç ve güzel bir hizmetçi!

-Hizmetçinin gençliğinden ne olur? Her yaştaki kızlar kadınlar hizmetçi olabilirler.

-Ama bu kadar güzelleri? Yani madamın kendisinden kırk kat daha güzel olan bir Vasiliki'nin hizmetçiliği?

Vasiliki bu son söze hiç cevap veremedi ise de gözlerinden öyle bir ziya-ı itminan saçıldı ki zaten envar-ı zekâvetin mişkât-ı latifi olan bu gözler birer nurpare hâlini aldılar.

Ahmet Metin, karşısındaki timsal-i melahata hayran olmuş da o hayretin mucip olduğu behte dalmış gibi bir hâl ile sözün arkasını kestti. Bu sükût esnasında gündüzlük elbisesini soyunup gecelik esvabını giymek için lazım gelen harekatta bittabi isticale başladı. Vasiliki dahi hasbîhâli vasıl olmuş bulunduğu dereceden zerre kadar ileriye götürmemek için sükût-ı kati hâlinde işlerine devam eyliyor idi. O sanki bir hayal yahut bir ferişte idi de kâffe-i ihtisasat-ı beşeriyeden masum ve mücerret imiş gibi yalnız müekkel olduğu hizmete hasr-ı iştigal eyliyor idi.

Dragozzade tebdil-i came eyledikten sonra salonun ortasındaki masanın yanına oturup önüne kalem ve kâğıt alarak bir mektup yazmaya başladı. Bu işe başladığı sırada Vasiliki'ye:

-O rubaları filanları yerleştir de, haydi sen git artık yat. Rahat et. Zira bu akşamı ziyade yoruldu. Ha, sana şunu da söyleyeyim ki, bu

akşamki hizmetinden ve misafirlere gösterdiği etvar-ı nazikânenen dolayı pek memnun oldum. Gittikçe gözüme giriyorsun Vasiliki! Bu hâlde devam eyledikçe seni tasavvur ve tahayyül edebileceğin derecelerden ziyade bahtiyar eyleyeceğimden emin olmalısın, demiş ve kızcağız şu iltifata dili döndüğü dereceden ziyade hâl ve şanıyla teşekkürler ederek minnettarlıklar göstererek hizmet-i leyliyesini bi'l-ifa yatağına çekilmiş idi.

Ahmet Metin bir saat kadar iştigal ederek bir değil, tamam üç mektup yazdı ve bunlardan ikisini birbiri içine ref ederek mühürleyip diğerini de ayrıca kapadı. Nihayet bunları ve yazı takımını masa üzerinde terk ederek yatak kabinesine çekildi ki bu anda Ahmet Metin'in zihninden geçen şeyleri lisanıyla dahi söylemesi lazım gelse idi:

-Ey Neofari! Aklıma gelenler sahih iseler sen hakiki bir romanın en mühim kahramanıydın! Benim şu seyahatimin de en büyük medar-ı tezyini olacaksın. Bakalım onu bize neler gösterecektir, demesi lazım gelirdi.

Ahmet Metin yatağına girdikten sonra çok vakte kadar uyuyamamış olduğu gibi Vasiliki dahi yatağına girdiği zaman çok vakte kadar uyuyamamış idi. Hem yalnız efendisiyle sebkeden muhaveratının kalbinde, dimağında hasıl eylediği tesirattan dolayı değil! Vakıa yalnız bu tesiratın hükmüyle dahi kızcağızın uykusu kaçsa idi yine mazur görülür idi. Bundan fazla olarak bir de kıçta kokpik altındaki yatağına girdiği zaman Katrina uyanarak onunla başladığı söz dahi güzel Vasiliki'nin uykusunu kaçırabilecek bir surete dönmüş idi. Katrina, saat kaç olduğunu sorup aldığı cevap üzerine misafirlerin bu kadar geç mi gittiklerini sual etmiş ve Vasiliki, misafirler gittikten sonra dahi efendisini yatırıncaya kadar birkaç söz eylediklerini söylemiş ve ne söylediklerini ketnetmeye cebr-i nefis eylediği hâlde o eski aşüftenin şuradan buradan kurcalaması ve bu akşam sofrası etrafında pervane gibi döndüğü sırada bir yandan Süreyya'nın ve diğer taraftan Madam Çokogano'nun kendisine nasıl hayretle baktıklarına dair birtakım mütalaalara girişmesi ve efendinin dahi edilen hizmetten pek memnun kaldığına dair muhakemat-ı tahsinkeraneye koyulması bi't-tedric Vasiliki'ye iltizam

etmekte bulunduğu ihtiyat-ı ketumaneyi kaybettirip Ahmet Metin'in kendisine olan teveccühünü eski aktrise biraz açmış idi. Bunun üzerine Katrina:

-Gördün mü güzel Rum kızı, gördün mü? Evvel ve ahir iş benim dediğime gelecektir. Fakat sen tamam benim istediğim derecelerde tedbirli davranmıyorsun. Ben senin yerinde olsam öyle bir suret-i üstadanede hareket eder idim ki, yakın vakitte Madam Çokogano'yu değil ya, daha büyüklerini ve âdeta olur olmaz prensesleri hayrette bırakacak bir ikbal-i bahtiyaraneyi kendim için temin eyler idim, diye söze girişerek o kadar lakırdılar söylemiş ve Vasiliki'ye o kadar ümitler vermiş idi ki, asıl bunlar kızın uykusunu kaçırmış idiler. Lakin hikâyemizin ilerisine doğru birçok vakayı, bize meselenin bu cihetlerini daha ziyade tavzih eyleyeceklerinden, vakit ve zamanından evvel o yoldaki tafsilatla sayfalar doldurmamak için, şimdilik yalnız bu kadarcık bir ihtar ile iktifa edelim de yine asıl nazar-ı dikkati bu gecenin mütemmim-i ahvali olmak üzere biraz da Valsko sefinesine tahvil eyleyelim:

Pire Limanı zaten mini mini bir hâliçten ibaret olup, binaenaleyh Meliketü'l-Bahr ile Valsko vapurunun arası yüz yüz elli metre mesafeden ibaret bulunmasıyla düzine Mösyö ve Madam Çokogano'nun râkib oldukları dört kürekli gemiyi her küreğe asılan birer güçlü kuvvetli mellağın zorlarına mukabil, kürekler keman gibi eğile eğile birkaç dakika zarfında menzil-i maksuda sevk etmişler idi. Binaenaleyh, sandalda geçirdikleri müddet, zevç ve zevceye bir söz başlamaya bile müsait olamamış idi. Kamaralarına vardıkları zaman, ikisi dahi bir yandan soyunmaya başlamakla beraber, diğer taraftan söze dahi mübâşeret ederek en evvel Neofari demiş idi ki:

-Hakikat, şu Türk'ün malumatına hayran oldum.

Nikolso öyle malumat-ı amikanın kadrini takdire muktedir olabilecek erbab-ı danişten olmadığı cihetle malumatfuruşluk denilen şeyi Paris'in bazı geveze, kibarzadeganında görülen zerafet-i müstehziyane ile epeyce istihza eyledikten sonra aklınca Neofari'yi mağlup dahi bırakmak için:

-Galiba sen bu Türke biraz gönül kaçırdın Neofari! Koca Türk güneşe "aydır" ve aya "güneştir" diyebilecek olsa, yine "Herif malumatlıdır, belki de öyledir." diye inanıvereceksin, deyince Neofari o güzel çehresine pek de yakışık alan tavr-ı gazubanesiyle demiş idi ki:

-Güneşe ay ve aya güneş demek derecesinde makus bir sözü bile bu kadar fazıl bir adamın ağzından işittiğim zaman, öyle gevezelere, zevzeklere yakışık alabilecek bir meşreb-i hafifane ile reddediveremem, bunda dahi bir hikmet olmalıdır diye teenni ile mukabele eylerim. Genç Türk'e gönül kaptırmaya gelince: Fezail-i ilmiye ve behre-i hikemiyesine hakikaten gönül kaptırmış olduğunu inkar edemem. Öyle bir adamın musahabesinde geçen dakikalarım benim için bin âşık-ı nadanın aguş-ı visalinde geçen demlerden elbette daha tatlı olur. Ama senin anladığın gönül kaptırmaya gelince, sen memnun ve mutmain ol, ben de kemal-i tahassürle içimi çekeyim, bu yoldaki zanlar bilkülliye batıl, bu suretteki ümitler bütün bütün beyhudedirler. O sofrada hizmet eden genç kızı gördün mü?

-Gördüm. Ey, sanki onun ne ehemmiyeti var?

-Ne ehemmiyeti mi var? Senin gözlerin yalnız bu kadar mı görürler? O kıza bir adi sofracı denilebilir mi?

-Hayır bir adi sofracı denilemez ama, pek güzel, pek genç, parlak bir sofracı denilir. Her hâlde sofracı!

-Afedersiniz efendim! O kız Ahmet Metin'in âdeta metresidir! Nikolso sürekli bir kahkaha kopardı. Kahkahalarından bayılmak derecelerini geçirdikten sonra dedi ki:

-Öyle ise kızcağız bu metreslik şerefiyle bol bol iftihar eylesin. Efendinin metresi, misafirlerinin sofracısı!

-Acele etme zavallı zevzek Parisli! Asıl Moldovanlığı neden bilkülliye unutursun? Herif acaba bizi gerçekten zevç ve zevce gibi telakki etmese idi de senin de benim de ne olduğumuzu bilse idi o güzel kızı sofraya almaz mı idi? Fakat bizi meşruen mütezevvic sandığı için metresi yanımızda oturtmamak ve bize o sıfatla prezante etmemek için böyle yaptı.

-Amma yaptın ha?

-Ben ne yaptığımı pekâlâ biliyorum. Fakat sen ne yaptığını, ne dediğini hiç bilmeyerek yapıyorsun. Kızın sofrada herkese söz söylemesi ve icabına göre gülümsemesi, efendisinin kendisine gayet nazikâne emirler vermesi ve bu emirlere “emir” denmekten ziyade “rica” demek

lazım gelecek derecelerde lütufla muamelede bulunması, bir sofracı kız hakkında edilecek muamelelerden ıdır? Bir sofracı kız, onun gibi son moda ırucibince ve olur olmaz madamların muktedir olamayacakları surette mi tuvalet yapar?

-Pekâlâ a canım, pekâla! Darılma! Hem sofracısı hem de şu seyahat esnasında hususi hizmetçisi demek oluyor.

-Eğer lisanlarını anlamış olsa idim, kıza ne surette hitap eylediğinden elbette aralarındaki münasebeti de istidlal ve istihraç eder idim. Mesela senli benli mi söylüyorlar söyleşiyorlar? Emirleri unfla mıdır, rica suretinde midir? Hasılı şive-i kelimelerinden her şeyi bihakkın istihraç eder idim.

-Ey, bu kadar gayretten maksadın ne olur idi? Yahut nedir?

-Ne olacak? Anlamak!

-Hayır! Ne olacağını sana ben söyleyeyim, kızı kıskanmak. Ama doğrusunu söyle! O kızın yerinde kendini görmek!

Neofari biraz daha hiddetlendi. Dedi ki:

-Öyle olursa ne olur? Ne mâni tasavvur edersin?

-Benim tarafımdan mı? Hiç! Fakat öyle olursa acınacak bir hâlde bulunursun. Ne bilirsin ki Türk o kızı pek ziyade sevip de senin gibi bin madamı feda etmesin? Bak bak, bu sözden nasıl meyus olmaya başladın. Fakat müteselli ol sevdiğim! İş yine benim dediğim gibidir. O kız sofracıdan başka bir şey değildir. Senyör Ahmet dahi sana meyyaldir. Yani beni kabza-i galibiyetinde zebun etmiş olan cazibe-i cemalin, onu da senin sevdana pabend etmiş bırakmıştır. Yoksa herif saatlerce müddet nefes dökerek sana tarihi alt üst etmek derecelerindeki yorgunluğu beyhude mi ihtiyar edecek? Seni o eski masalları dinlemeye ragıp gördü de bu yüzden kendine celp etmeye çalışıyor.

-Allah verse de öyle olsa! Ben zaten meclup olduğumu pek çabuk itirafla iftihar eder idim.

Muhavere bu dereceyi bulduktan sonra mösyö ve madamı dahi artık gecelik hâl ve kıyafetlerini bulmuş olduklarından yatak kabinelerine çekilmiş idiler ki, o kabineler dahi ekseri, böyle karı koca olanların beytutetlerine mahsus olan kabineler gibi ortalarından bir bölme ile bö-

lünmüş olduğu hâlde o bölmeler şimdilerde Beyoğlu ve Galata mağazalarının birçoklarında görüldüğü veçhile, parçaları birbiri içine giren ve indirilip kaldırılması bir pencere desturunu indirip kaldırmak kadar kolay olan yolda yapıldığından, istenildiği zaman bölmeyi kaldırmak ve istenildiği vakit indirmek mümkün olan, yani bir bakıma göre ayrı ayrı iki ve bir bakıma göre bir kabine hâlini alabilen kabinelerden idi. Mösyö ve Madam Çokogano yataklarına girdikleri zaman dahi bölme kaldırılmış olduğundan, kabine yekparelik hâlinde idi. Binaenaleyh yataklarına girdikleri zaman dahi muhaverelerinde devam edebildiler. Bu defa söze Nikolso başladı. Dedi ki:

-Gerçek Neofari, şu meselede sen öyle bir surette hareket ediyorsun ki, beni adam yerine bile koymayarak bir âşığı değil a bir uşağı bile dilgir eyleyecek muamelat-ı muhakkirane ve müeyyisaneden fütur bile göstermiyorsun.

-Öyle olmak lazım gelir ise ne olur?

-Ne mi olmak lazım gelir? Ne olmak lazım geleceğini sana anlatabilmek için evvela bir sual sormalıyım. En büyük, en müthiş cinayetler genilerden sadır olur bilir misin?

-Zaptiye zabıtlığı, müstantiklik, hâkimlik filan etmediğimi için bunu bilmemekte mazurum!

-Bu saydığın sanatları ben de yapmadım ise de bunu yine sana tarif edebilirim. En büyük cinayetler ezcümle öyle bir adamdan sadır olur ki, gençliğinde istikbalden epeyce ümidvar olarak fakr u zaruretin de ilcaat-ı müthişesinden masun bir hâlde ömür sürmekte iken, gönlünü bir afet-i devranın pençe-i sevdasına kaptırarak servet-i mevcude ve mevrusesini feda eyledikten maada, beğenip severek iltizam etmiş olduğu meslekte tefeyyüzünü temin eyleyecek olan tahsilattan da memnun kalmasıyla nihayet müstakbeli bilküllîye muzlim ve hâl ve istikbali hep o afetin keyfine, hem de şuhane ve hafifmeşrebane bir surette olarak keyfine bağlanır kalır. Bir de günün birisinde mizacı bukalemun gibi mütelevvin olan o afet, o biçareye son muamele-i mükâfatkârane olmak üzere bir tekme attığı gibi kapı dışarı eder. O mazlunda, o mağdurda ise sığınacak bir yer, istimdad edecek bir kimse bulunmadığından cihanda her felaketi kendi aleyhinde müheyya görmeye

başlar. Sözü uzatmayalım, encam-ı kâr böyle bir biçare ve bivaye için her dakikası bir ölüm demek olan felaketlere nispetle bir defalık ölüm selamet suretini alacağından fakat hayatını da bes beyhude harç etmek istemeyeceğinden intikamını kimlerden almak lazım ise alıp fakat kavanin-i adliye karşısında yine kendisi cinayetle mahkûm olacağından celladın satırına başcağızını eğer. Neofari gayet müstehziyane bir kahkaha kopardı. Dedi ki:

-O mağdur ve mazlum biçare dahi bizim Nikolso Çokogano'dur değil mi?

-Hiç hallolunamayacak bir muammayı halletmiş oluyorsun. Evet, odur.

-Bizi bir de intikam-ı katilane ile tehdit ha?

-Tehdit değil madam! “Tehdit” demeyiniz de “ihtar” deyiniz, “ihbar” deyiniz, ne der iseniz deyiniz.

-Ya o delikanlının tevehhüm ettiği tekmeler, gadirler, mazlumiyetler filanlar gülmekten başka birşeye değeri olmayan evham-ı sırfeden ibaret olur ise! Ne demeli?

-Hakikaten öyle ise o zavallı adamın dest-i nailiyetinde bulunan saadetten emin olamadığı için hâline acımalı. Evet Neofari! Senin ile şu surette yaşamak benim için gerçekten saadet, pek büyük bahtiyarlıktır. Bu bahtiyarlıktan, bu saadetten zerre kadar ıstibah hâlinde bulunmaklığım ise, erbab-ı merhameti bana acındıracak musibetlerdendir. Ahmet Metin midir nedir, şu herifin önümüze çıktığı günden beri işte ben bu hâle düçar oldum. Hâlimi bil de ona göre hakkında ne yolda muamele lazım gelir ise o yolda muamele et!

-Şimdiki hâlde sana söyleyeceğim söz, “budalasın, budalasın, budala!” demekten ibaret olup edeceğim muamele dahi şudur, diye yatağın yanbaşındaki bir düğmeye parmağını koyup, kuvvetlice bir surette bastığı gibi iki kabinenin arasındaki bölme perdesi “şırak” diye iniverdi. Bunu müteakiben Neofari'nin:

-Geceniz hayır olsun mösyö! Rahat ve huzur ile uyku uyumanızı temenni ederim, demesine mukabil, Nikolso Çokogano dahi:

-Sizin de geceniz hayır olsun madam! Ben de sizin için bahtiyarane bir uyku temenni ederim, dedi ve bundan sonra sesler kesilip herkesin gözlerine ne zaman uyku gelebildi ise o zaman uykuya varılmış oldu.

Bu mühim gecenin ferdası olan günde gerek Valsko vapurunda düzme Mösyö ve Madam Çokogano'nun ve gerek Meliketü'l-Bahr kotrasında Ahmet Metin ile Vasiliki'nin her günkü mutadlarından pek ziyade geç kalkmış olacakları muhtac-ı izah değildir. Ahmet Metin kalkar kalkmaz Ömer Kaptan ile Süreyya'yı çağırıp:

-Bu gece, nihayet yarın sabah erkenden yola çıkabilmek için kumanya vesairece noksanlarınız neden ibaret ise bugün itınam etmeli. La-akal on beş gün zarfında karaya hiç de muhtaç olmaksızın seyr ü sefer edebilecek hâlde bulunmalısınız.. Ben bir parça karaya çıkıp postahaneye uğradıktan sonra belki biraz da Valsko vapuruna uğrayarak avdet eylerim, dedi ve bir çifte kürekli olan hafif batalyasına binerek karaya doğru çekildi gitti.

Efendilerinin tebaüdünden sonra Ömer Kaptan ve Süreyya yanlarına aşçıyı ve Vasiliki'yi dahi çağırarak gerek mutfığa, gerek kilere ait levazımından hangileri noksan ise bir pusulasını yaptıktan sonra Süreyya bir kere sandalı çağırıp binerek, o noksanları ikmal için karaya çıktı. Ömer Kaptan ise tatlı su sarnıçlarında bulunan ve İstanbul'dan beri değişmemiş olan suları tazelemek için Katrina'yı çamaşıra sevk ederek bir yandan dahi celp ettirdiği bir duba tatlı su ile fiçileri ve birbiri arkası sıra boşanmakta olan sarnıçları doldurtmakta idi. O gün tazelenen sular ile bütün gemi halkının az çok kirlileri ve sofrta takımları kâmilten yıkandığından ve yıkanan çamaşırlar ise kurumak için armaya çekildiklerinden, Meliketü'l-Bahr, sanki serapa beyaz bayraklar ile donanmışa döndü.

Ahmet Metin, Pire postanesine uğrayıp gece yazmış olduğu mektupları bıraktıktan ve posta memurlarına:

-Şayet İstanbul'dan İslamı Dragozoğlu Ahmet Metin namına mektup ve gazete filan gelecek olur ise Brinidizi'ye "post restant" göndermenizi rica ederim, deyip şu siparişi defter-i mahsusuna dahi kaydet-

tirdikten sonra mini mini Pire kasabacığını şöylece bir cevelan ederek Valsko vapuruna gelmiş idi.

Şuracıkta karilerimize ihtar edelim ki "post restanet" demek, bir memleketin postanesinden diğer memleketin postanesine gönderilen mektupların, o memleket postanesinde tevkifi demektir ki, badehu sahibi o mektubu arayacaktır. Mesela bir adam İstanbul'dan Paris'e gidiyor ise İstanbul'dan Paris'te o adama mektup ve matbuat gönderecek olanlar hiç de mürselünileyhin Paris'e vusulüyle mahall-i ikametini kendilerine iş'ar etmesini beklemezler. Mürselünileyhin İstanbul'dan hareketini müteakip onlar dahi gönderecekleri evrakı Paris'e "post restant" suretiyle gönderirler. Badehu mürselünileyh Paris'e vardıkta postaneye gidip pasaportunu irae ile veyahut sefaret ve konsolato gibi bir daire-i resmîye vasıtasıyla hüviyetini bade'l-ispāt, kendi namına gelen evrakı alır ve badema gelecek olanların nereye gönderilmesi lazım geleceğini dahi tembih eder. Bu usul, bir dereceye kadar bizde dahi var ise de henüz layıkıyla taammün etmemiş olduğu gibi, halkımız dahi bunun menafini henüz takdir etmemiş olduğundan bahşedeceği suhuletten ekseriya ecnebler istifade ederler.

Ahmet Metin Valsko vapuruna geldiği zaman Mösyö ve Madam Çokogano'yu kuşluk taamından henüz kalkmış oldukları hâlde buldu. Fakat alafranga maişetçe kuşluk taamı, tamam öğle vakti tenavül edilmek lazım geldiği hâlde bugün Nikolso ile Neofari pek geç kalkmış olduklarından kuşluk taamına bade'z-zuhur saat bir buçukta oturmuş ve ancak saat ikiden sonra sofradan kalkmış idiler. Vapur halkı artık Ahmet Metin'i tanımış olduklarından Osmanlı centilmeni kendi vürudunu bildirmek için hane sahiplerine vizite kâğıdını göndermek gibi tekliflere muhtaç kalmadı. Bir kamarot vürudunu ihtar etmekle beraber Neofari sevgili misafirini asla beklettirmeyip der-akap salonuna kabul eyledi.

Ahmet Metin, gayet şatır ve beşuş bir tavırla salona girip madam ve mösyöye el vererek hâllerini hatırlarını sual ile muvafık cevaplar dahi aldıktan sonra:

-Zaten dün gece vermiş olduğum zahmetlerden dolayı mahcubunuz iken bir de bugün tasdi etmek istemez idiysem de.... diye bir söze başlanmış idiyse de daha başlangıcında iken bu sözü Neofari: Merhame-

tinizi rica ederim efendim, bilakis dün geceki misafirperverliğinizden ve maarif-güsterliğinizden husule gelen mahzuziyetinizin teşekküratını ifa için bugün biz size gelmeli idik, dedi ise de Ahmet Metin bu muamele-i nazikâneye âsâr-ı hoşnudî ibrazıyla beraber yine başladığı sözde devam eyledi. Dedi ki:

-Her hâlde rahatsız eylediğimi bilir isem de ya bu akşamı veyahut bu gece sabaha karşı yola çıkmak tedarikinde bulunduğumdan müsaa-denizi istihsal ile rasime-i veda'ı icraya geldim.

Ahmet Metin'in bu söz ile tebşir eylediği müfarakat Nikolso'nun hiç muntazır ve müterakkıp olmadığı nimetlerden bulunmasıyla kalben o kadar memnun oldu ki, âsâr-ı memnuniyetinin çehresinde dahi cilvenüma olmasını bir türlü menedemedi. Neofari ise bilakis müteessirane bir hayrete düşar oldu. Dedi ki:

-O ne? Böyle firar edercesine bir müfarakat! Hani ya söyleştığımız şeyler?

Ahmet: Vakıa çok şeyler söyleştik ise de hiçbir şeye karar-ı kati verdiğimizizi bilemiyoruz madam. Pire'de bence mukarrer olan müddet-i ikamet, lüzumundan bir hayli tecavüz dahi eylemiştir ki, buna sebep de mahza şeref-i mülakatınızdır.

Nikolso bu yoldaki lakırdılar şayet bilahere akd-i refakati müntic olabilirler havfıyla ve kendisi lakırdıyı tebdil edecek olur ise o kararı dahi teb'id etmiş olur ümidiyle dedi ki:

-Niyetiniz ne tarafa gitmektir mösyö?

Ahmet: Mora Şibh-i Ceziresi'nin cenup ve garp sevhilini dolaşarak badehu Brindizi'ye doğru yol vermek ve oradan İtalya sevhil-i cenubîsini geze geze Sicilya Ceziresi'ne kadar gitmektir. Zanneder isem bu emelimi size evvelce dahi söylemiş idim.

Nikolso: Evet, yalnız Sicilya'ya gideceğinizi söylemiş idiniz de, biz madam ile beraber birinci kaptandan sorduğumuzda yolunuzu bize harita üzerinden göstermiş idi ki, hatırımda kalabildiğine göre asıl tarikiniz Matapa Burnu'ndan dosdoğru Sina Boğazı'na gitmek idi.

Ahmet: Evet mösyö! Pire'den kalkıp Sicilya'ya gidecek olan bir vapur için ittiba edecek tarik asıl bu tarik ise de yelken gemilerinin kö-

mür sarfıyatı hesabı olmadığından ve bizim Meliket’l-Bahr gibi ufacık kotra için enginin o derecesi can sıkacağından sevahili takip etmeyi tercih eyledik.

Neofari: Sefinenizin hâline göre bu kadar bir enginde tehlike umar mısınız?

Ahmet: Hayır madam! Hiçbir enginde hiçbir tehlikeden korkulmaz. Fakat rüzgârlar bizim keyfimizce esmeye memur olmadıklarından olabilir ki bu engin üzerinde on beş gün çalkalanıp kalabiliriz. Bu da can sıkırmaz mı?

Nikolso: Herkes kendi sefinesine göre takip edeceği hatt-ı harekette muhtardır. Biz ise az gün zarfında pek iyi görüştüğümüz bir zattan böyle çarçabuk müfarakat eylediğimizden dolayı beyan-ı teessüfle beraber, yine seyahatinizin huzur ve rahat ve sıhhat ve afiyetle reside-i encam olmasına duadan geri kalmayız.

Ahmet: Nezaketinize teşekkürler ederim mösyö.

Neofari: Hepsi güzel hepsi iyi ama gönlüm arzu ediyor idi ki, bu seyahat-ı bahriyenize biz de iştirak edelim.

Ahmet: İrade yine sizindir madam! Seyahat tertibatınızı tadil edecek olur iseniz!

Neofari: Canını bu tadile karar bile vermemiş mi idiniz? Şirzad-ı Selçukî romanını bize takrir ve hikâye etmeyecek mi idiniz? Hatta güzar eylediği yerleri de göstererek...

Ahmet: Evet madam, bu söylediğim sözde hâlâ sabitim. İzini takip etmekte bulunduğum bir romanı size takrir ve bulabileceğim bakiye-i âsârını size irae etmek beni hakikaten bahtiyar eder.

Neofari: Öyle ise haydi birlikte gidelim.

Nikolso: Canını birlikte nasıl gidebiliriz ki, mösyönün tarif eylediği yol yüzlerce mil çeker bir mesafedir. O yolu vapur ile katetmeye kömür mü yetiştir? Sekiz yerde kömür almaya muhtaç olacağız.

Ahmet: Bak bu hesapta Senyör Çokogano’nun hakkı vardır, böyle tenezzühat-ı bahriyede bulunanların yelken sefinelerini vapur sefinelerine tercih etmelerinin bir sebep ve hikmeti de bu kömür hesabıdır.

Nakden mesarîf-i külliye-yi müstelzim olacağından başka zahmeti, tozu toprağı da caba sayılır.

Neofari: Sekiz yerden kömür alalım, on altı yerden kömür alalım ne kadar yerden alacaksak alalım, ne kadar masraf gidecekse gitsin. Seyahatten maksat gönül eğlendirmek ise onun birinci mevkufîn-aleyhi de muvafık arkadaşdır. Ekonomiye o kadar riayetkâr olmak mecburiyetinde bulunanlar tenezzühât-ı bahriye hevesine hiç de düşmemelidirler. Ben bu ciheti birinci kaptan ile müzakere edeyim de icabına bakarım. Fakat sizden de rica ederim ki hareketinizi bir gün daha tehir buyurunuz da levazım-ı seferiyemizce noksanlar varsa ikmal edelim.

Ahmet: Bir gün taahhura lüzum da yoktur madanî! Biz şimdi yola çıkacak olsak bile sizin çıkacağınız güne kadar gitsek gitsek kaç mil gidebileceğiz? Manapan'a varmazdan evvel mutlaka ve behemahal bize yetişirsiniz. Sûrat hususunda yelken sefineleri hiç vapur sefinelerine kıyas kabul edebilir mi?

Refakatin in'ikat suretini almaya başlaması üzerine düçar-ı helecân olmaya başlamış olan Nikolso, Ahmet Metin'in bu son sözünü medar ittihaz ederek dedi ki:

-Öyle ya, öyle ya! Vapur sefinesi ile yelken sefinesi hiç refakat edebilir mi? Biri rüzgârların keyfine tâbi, diğeri ise makine kuvvetiyle rüzgârları denizlerde taht-ı itaatine almaya muktedir.

Neofari bir kere dik dik Nikolso'nun yüzüne baktı. O hâl-i gazap-nâki ile dedi ki:

-Kim kimin keyfine tâbi olduğunu soruyor iseniz, kemal-i tevazu ile arz ederim ki, şu sefinede herkes ve her şey benim keyfime tâbi olacaktır.

Bu sözü müteakiben o tavr-ı gazubaneyi birden bire terk ederek ve Ahmet Metin'e dönerek kemal-i nezekatle dedi ki:

-Affınızı rica ederim senyör! Keyfime tâbi kılmak istediğimi adamlar ve şeyler meyanında siz ve Meliketü'l-Bahr sefinesi dâhil değildir, benimkileri kendi keyfime tâbi kıldıktan sonra ben dahi sizin keyfinize tâbi olacağım. Sefineninizin yolu neden ibaret olacak ise ben de o yola revan olacağım. Yok bu takibim hoşunuza gitmiyor da kabul etmeyecek iseniz safvet-i merdane ile bana onu söyleyiniz.

Ahmet Metin cevaba tasaddi eyledi ise de Nikolso ona meydan bırakmadı. Daha evvel davranarak dedi ki:

-Safvet-i merdane diyorsunuz. Adamcağız nezaket-i insaniyeyi de mi terk eylesin? Bizim kendisine refakatimiz arzu olursa idi ya bu refakati bize kendisi teklif eder yahut tarafımızdan arzu gösterilir gösterilmez kabulüne müsaraat eyler idi.

Ahmet Metin gülümsedi. Dedi ki:

-Hayır Senyör Çokogano! Madam cenaplarına hazırladığım cevap sizin bu sözünüze münakız düşecektir. Bendeniz diyeceğim ki, refakatimiz mucip-i iftiharımdır. Bir mâni var idiyse o da yollarınızın ve sefinelerimizin tehâlûfünden ibaret idi. Zevceniz madam cenapları benim yoluma ittiba edecek olduktan sonra artık refakat için hiçbir mâni kalmaz.

Neofari'nin memnuniyetinden çehresine bir parlaklık arız oldu. O beşâsetle dedi ki:

-Ya! Öyle mi? Öyle ise teşekkürler ederim mösyö! Artık işin icabat-ı sairesini bana bırakınız.

Şu muhaverenin suret-i cereyanına dikkat buyuran karilerimiz, Ahmet Metin'in suret-i zahirede epeyce müstağniyane olan politika-sındaki maksadı elbette anlamışlardır. Zaten izah ve tefhimi de tafsilat-ı zaideye ihtiyaç göstermez ya!

Ahmet Metin bu kadını mühim bir romanın kahramanıdır diye telakki eyledikten maada kendi seyahatinin de en büyük medar-ı tezyini olacağını hükmeyledikten sonra artık kadından kaçarcasına bir müfarakat tasavvura sığar mı? Fakat koca sıfatıyla yanında bulunan adamın kendisine vuku bulan tesadüflerinden hiç menının kalamadığını apaşikâre görmüş, anlamış idi. Bunu anladığı gibi, zevce sıfatıyla bu adamın yanında bulunan kadının da kendisiyle refakate ne kadar can attığını dahi görmüş idi. Bu hâlde Nikolso'nun ıstıbahatına kendi tarafından kuvvet vermemekle beraber yine husul-i refakatini kadının icbarıyla vukua gelmiş göstermek için bu yolda davranmış idi.

Refakatin adem-i husulü için yapabileceği derecelerde tedbir kullandığı hâlde yine menedemediğini gören Nikolso'nun tavrı pek gü-

lünç olarak Neofari ise derhâl elektrik çingırağının düğmesine bastı ve içeriye giren uşak vasıtası ile birinci kaptanı çağırttı. İki üç dakika sonra birinci kaptan kamaraya girdi ki otuz beş kırk yaşında, sarı sakallı, saz benizli, mavi gözlü, güler yüzlü bir adamdır. Madanı Çokogano'ya olan muamelesi de gayet tazimkârane bir surette olarak madanın:

-Senyör Yuhano! Bu akşam yahut yarın sabah yola çıkabilir miyiz, sualine cevaben:

-Her hangi dakikada istiyor iseniz madam, cevabını ita eyledi. O zaman Neofari dedi ki:

-Dostumuz Mösyö Ahmet Metin, Yunan Şibh-i Ceziresi'nin etrafında dolaştıktan sonra Brindizi'ye ve oradan İtalya sevahili ile Sicilya'ya gidecek. Biz dahi Valsko ile kendisine peyrev olacağız, kömür için ne yapacaksınız?

Yuhano- Birkaç yerde kömür almaya belki mecbur oluruz madam! Nikolso atılıp söze karışarak:

-Nasıl birkaç yerde? Mevcut kömürlükleriniz kaç saatlik kömür alabilir? Hatırında kalabildiğine göre ancak kırk sekiz saatlik kömür alabilir. Biz o kadar dolaşa dolaşa Sicilya'ya kaç günde varabiliriz, diye mütelaşiyane bir itirazda bulundu. Kaptan Yuhano dedi ki:

-Hakkınız var senyör! Kırk sekiz saatlik kömür alabilir isek de, Valsko yalnız makine ile yürütmek için yapılmamıştır. Armamız da mükenımeldir. Arkadaşımız olacak kotranın kullanabileceği rüzgârların birçoğunu biz de kullanabiliriz.

Kaptanın bu sözü Neofari'yi fevkalhat memnun eyledi. Ahmet Metin kadının bu memnuniyetini arttırmak ve refakat azmine kuvvet verdirip işi katiyen kararlaştırmak için dedi ki:

-Evet! Bazı rüzgâr üstü gidişlerden ve belki de küçük largo seyirlerden maada kullanacağımız rüzgârları Kaptan Yuhano dahi kullanabilir. Gayeti Valskonun yelkenleri teknesine nispetle az gelir ise aheste hareketle makineyi de işletebilir. Yahut biz birkaç yelken söndürebiliriz.

Yuhano- Zaten rüzgâr ne kadar muvafık olur ise olsun yavaş yavaş makine işletmeye mecbur olur isek de “very easy” sureti ile makine

işletmek hesabınca kömürlüklerimizin alabileceği kömür yüz otuz yüz kırk saat kadar kifayet eyleyebilir. Valsko gibi bir sefine için de hiçbir yere uğramaksızın bundan uzun yol tasavvur olunamaz.

İlahi, Nikolso'nun kirpikleri birer ok olsa idi, cümlesini birden fırlatıp Kaptan Yuhano'yu kirpiye çevireceğine şüphe olunamayacak bir tavr-ı gazap ve husumetle öyle bir nazar atfyledi ki, bunu zavallı kaptan dahi anlayarak söylediğine, söyleyeceğine pişman oldu. Bereket versin ki madamın suret-i memnuniyet ve tavr-ı itminanı adamcağıza teselli verecek kadar bahir idi.

Neofari dedi ki:

-Teşekkürler ederim senyör Yuhano! Meliketü'l-Bahr kaptanı ile müzakere ediniz de birbirinizden mümkün mertebe ayrılmayarak sefer eyleyiniz.

Yuhano: Müzakereye ne hacet madam! Ondan ayrılmamayı emrettiniz ya! Bu kâfidir. Yalnız Mösyö Metin lutfeylesin de rüzgâr kendilerine müsait oldukça bizden kaçıyorcasına hareket etmeyerek biraz yelken söndürsünler.

Ahmet: Vay! Vay! Valsko ile bizi takip edemez misiniz?

Yuhano: Rüzgârın size muvafakatına göre bir dereceye kadar takip edebilir isem de Meliketü'l-Bahr için rüzgârın bazı öyle müsaa-
deleri olur ki takip dahi mümkün olamaz. Ben çatlasam Valsko'yu on milden ziyade yürütemem. Fakat umarım ki lüzumu kadar kuvvetiyle sizi büyük largo hâlinde yürütebilecek bir rüzgâr Meliketü'l-Bahr'e on iki on üç mil kadar sürat verebilir.

Ahmet: Bazen on beş mil bile yaptığımız vardır.

Ahmet Metin Valsko ile Meliketü'l-Bahr'in seyirleri arasındaki nisbeti pek âlâ biliyor idi ya. Fakat bunu bir de Kaptan Yuhano'ya söyleyip Neofari ve Nikolso'ya işittirmek için böyle davrandı. Yuhano'nun şu itirafı, deniz meraklısı olan bu delikanlıyı müftehir ve mütelezziz edecek şeylerdendir. Vakıa tevazu ve hilm denilen şey her hususta makbul ve memduh olur ise de sandal, kotra, at vesaire gibi yarış meraklıları için bu yoldaki ıftiharlar ile lezzet aramak her hâlde mazur görülür. Netice-i hâl olarak Neofari Yuhano'ya:

-Hemen şimdiden fayrap etmeli. **Meliketü'l-Bahr** ne zaman hareket eder ise arkasına düşüp izini kaybetmemeli emrini verdi ve Kaptan Yuhano dahi gülerek:

-Öyle ise gideyim, patenteleri filanları yaptırayım, diye cümleyi kenâl-i nezaketle selamlayıp çıktı gitti.

Kaptan Yuhano'nun salondan çıkması üzerine Ahmet **Metin** dahi ikametini uzatmayarak:

-**Müsaadenizle** ben de gideyim, levazım-ı seferiyenin nasıl ikmal olduğunu göreyim. Gurub-ı şemsten bir saat sonra ay çıkacaktır. Bir mehtap safası yapmak ister iseniz o saatte biz dahi yola çıkarız, sözlerini söyleyerek veda makamında Neofari'nin elini tuttu. Nikolso kimbilir biraz daha vakit kazanır ise Neofari'yi caydıracağı ümidiyle midir, nedir:

-Gece yola çıkmaktan ise sabahı beklemek hayırlı değil midir? Buraları ada arası ve geni ve kayık kalabalığı yerlerdir. Yunanîlerin aglebi ise gemilerine fener asmazlar. Bir kaza vukuundan havf etmez misiniz, deyince Ahmet **Metin**:

-Vakıa hakkınız var ama mehtapta gideceğimiz yolu görebileceğimiz gibi, kayıkların, gemilerin yelkenleri dahi kuvvetlice gözler için her hâlde fener makamına kain olabilirler. Bir milden ziyade mesafeden gece yelkenleri görmek kabildir, cevabını verdi ise de Madanı Neofari bu cevaba cevap bulamayarak Ahmet **Metin**'e âdetâ müsterihane bir teveccühle:

-Senyör, müsaade eder iseniz safa-yı bahrî seyahatlerinde imkân müsaade ettiği kadar geceleri yolda bulunmamak kaidesine riayet eyleyelim, deyince Ahmet **Metin** dahi ısrar etmeyerek:

-Cümlemizin en büyük mecburiyetimiz asıl zatınızı hoşnut etmektir, cevab-ı muvafakatkâranesi ile arkadaşlarını bi'l-veda **Meliketü'l-Bahr**'e avdet eyledi. Dragozzade'nin bu veçhile sefinesine avdeti akşamdan iki saat kadar evvel vukua gelmiş olduğu hâlde derun-ı sefinece lazım gelen hazırlıkların, temizliklerin kâffesi ikmal edilmiş olarak, yalnız Süreyya'nın karadan mübaya eyleyeceği eşya ile avdetine intizar olunuyor idi. Bir saat kadar sonra o dahi bir sandal dolusu eşya ile geldi, yetiştı. Ahmet **Metin**, azimetin ferdaya talik olduğunu ve

fakat güneş doğar doğmaz yola çıkılmak lazım geleceğini ve Valsko vapurunun kendilerine ne surette takipte bulunacağını filanı anlattıktan sonra Süreyya'ya müteveccihen dedi ki:

-Mühendis efendi! Siz dahi Pire'den Brindizi'ye kadar bize bir sefer planı yapmalısınız.

Süreyya biraz müterediddane ve mahcubane tavırlar ile:

-Yapılmıştır efendim! Fakat... diye bir mülahaza-i mahsusa girizgâhı teşkil eylediğinden Ahmet Metin sözün alt tarafını da ikmal etmesini emreyledi. O zaman Süreyya biraz daha ziyade sıkılarak dedi ki:

-Brindizi sözünü birkaç defa söylediniz ise de, gideceğimiz yol için Brindizi bize pek sapa kalacağından, bendeniz yol tertibini Otranto için yaptım. Hatta o bile sapadır. Bizim asıl yolumuz Korfu Adası'ndan kurtulduktan sonra Merle ve Fanu adalarını sağda ve Samutraki Adası'nı solda bırakarak doğrudan doğruya Santamariya Burnu'nu tutmaktır. Bu hesaba göre Otranto bile otuz beş mil kadar şimalde ve bizim için sapa bir mevkide kalır. Hele Brindizi seksen mil kadar öyle bir mevkide kalır ki, Brindizi ile Taranet Körfezi arasındaki burnu dolaşmak için de rüzgârların nazı, istiğnası gereği gibi zahmet verir. Çünkü bir nokta için muvafık olan rüzgâr, diğerine muvafık düşmez. Yine siz bilirsiniz efendim!

Bu mülahazası efendisini acaba gücendirecek midir diye hiss-i hafiane ile Ahmet Metin'in yüzüne bakmakta bulunan Süreyya'nın hâli epeyce gülünç idi. Fakat Ahmet Metin delail-i bahire ile kendi reyine edilen itirazlardan darılacak ham efkârlılardan olmadığı cihetle, bilakis Süreyya'nın tashihatından memnun oldu. Dedi ki:

-A birader! Ben Brindizi sözünü haritaya danışarak söylemedim. Yolun usulen ve kaideten tayini zaten sizin ve tayfanızındır. Şu tarifinizi bir de bana harita üzerinden gösteriniz de tertibiniz veçhile gidelim.

Harita-i bahriyeyi ortaya koyarak gördüler ki, filvaki hesap memurunun hakkı vardır. Gemicilere malumdur ki, böyle büyük burunları dolaşmak emrinde rüzgârların müsaadesi azdır. Mesela Brindizi'den Otranto'ya doğru pupadan gelen rüzgâr, Santamariya Burnu'ndan Taranto'ya doğru bilakis puruvadan gelir. Binaenaleyh Ahmet Metin, genç mühendisin mülahazasını tahsin ederek yaptığı seferiye planını

görmek istedi. Asıl nefis harita bozulmasın diye, Süreyya Akdeniz'in bu cihetini bir saman kâğıdı üzerine kopya ederek, gidecekleri yolu da işaret etmiş olduğu hâlde efendisine takdim etti ki, bu yol Pire Limanı'ndan kalktıktan sonra Egina Adası'nı sağda bırakarak doğruca Skilo Burnu'nu tutmak ve badehu, Hidra Adası'yla karanın arasına sokularak Stratonizi Adacıkları arasından geçip Trişera ve Splizyapolo Adalarını da sağda bırakıp Pote Limanı önünden Hyraki Burnu'na ve oradan Napoli Koyunu aykırılarak Ancelo, nanıdiğer Mela Burnu'na varmak ve o burnu döndükten sonra Srigo Adası'nı solda bırakmak üzere yine ada ile kara arasına girmek ve Srigo'nun münteha-i şimali olan Sepali Burnu'ndan döner dönmez Matapan Burnu'na yol vermek ve oradan Kurun Körfezi'ne doğru ilerleyerek Kabrera Adası hizasına gelince bu ada ile onun öte tarafındaki Sapiyenza Adalarını solda bırakıp Modon ve Mavarin'e doğru yürümek ve oradan da Perudanu Adacığını sağda bırakıp dosdoğru Kanakulu Burnu'na ve oradan da Turnes Harabesi ile Zanta Adası arasındaki kanala varmak ve ondan sonra Floransa Burnu'ndan dönüp Patras Körfezi kapısını teşkil eyleyen Papaz Burnu'na vardıktan sonra badema Kefalonya ve İtak ve Lokadya adalarını solda bırakmak üzere Oksiya Adacığı hizası ile Karakseromero Koyu'na doğru ilerlemek ve Lokadya Adası ile kara arasındaki Santamora Boğazı'nı geçtikten sonra Arta Körfezi'ni ve Preveze'yi sağda bırakarak Korfu Adası ile Arnavutluk sahili arasındaki karaya girmek ve burada parga ve Gomanıça ve Paganya mevki-leri hep sağ tarafta kalmak üzere gidilip Korfu'nun münteha-i şimaline vardıktan sonra Derasti Burnu'ndan Merle ve Fano adalarını sağda ve Sam Otraki Adacıkları'nı sola almak üzere yürünerek badehu doğruca Otranto'ya gitmek suretiyle tertip olunmuş idi.

Ahmet Metin, bu hatt-ı hareketi tetkik eyledikten sonra Brindizi değil a, filvaki Otranto'yu bile sapa görerek eline aldığı kurşunkalemiyle Fanu Adası'ndan İtalya sahilindeki Santamariya Burnu'na doğru oldukça müstakim bir çizgi çizdi. Ve:

-Yolumuz bu olsun, dedikten sonra kalemin ucuyla Yunanistan'ın Lepanto ve devlet-i âliyenin Arta Körfezlerini göstererek:

-Canımız ister ise buralara dahi başvurup gezer eğleniriz, dedi.

Pire'den Otranto'ya

Refakate karar verilmesinin ertesi günü şafaktan sonraca ve güneşten evvelce, yani hani ya şu afak-ı şarkıyenin hiçbirisinde nadir olmayan ve azva-ı pişîni ile matla'-ı şemsi elvan-ı gûnagûne gark eylediği semt-i magribine bile aks-endaz olan hengamda Meliketü'l-Bahr büyük yelkenini açmak için büyük serenini kaldırmaya başladı ki, bu harekette makaraların koparmaya başladıkları çığlıklar Valsko sefinesi için dahi bir işaret makamına kaim oldular. Bundan daha evvelce Kaptan Yuhano dahi fayrap ettirmiş ve kazanda teraküm ve tazyik eden istim, ince bakır bacadan aheste ve gürültüsüzce bir surette sanki gökyüzüne doğru yeryüzünden pamuk atılıyor imiş gibi bir letafet-i nazar-rüba ile münbasıt olmakta bulunmuş idi. Bu hâlde Valsko dahi bir düdük çalarak Meliketü'l-Bahr'e işaret-i mütekabilede bulundu.

Eğerçi vakit henüz pek erken olup daha ne Ahmet Metin'in ne de Mösyö ve Madam Çokogano'nun uykudan uyanmaları mutad olan saat hulul etmemiş idiyse de bu sabah azimete mahsus olmak üzere cümlesi uyanarak güverteleri üzerine çıkmışlar ve birbirine mendiller sallayarak selamlaşmaya başlamışlar idi.

Biraz sonra her iki sefine lıngır lıngır lenger kaldırmaya dahi başladılar. Bunun üzerine Neofari Nikolso'ya:

-Hayır! Bu böyle olamayacak. Zaten iki geni beraberce yol alacak değiller mi? Haydi biz dahi Meliketü'l-Bahre gidelim de âlinı Osmanlı'nın o güzel sözlerini dinleyerek şu Atina Körfezi'nden çıkalım. Kim bilir bize daha ne güzel şeyler söyler. Bilâhare ne zaman ister isek yine sefinemize avdet edebiliriz, demesiyle Nikolso bittabi bu teklifi beğenemeyerek kaşlarını çatmışsa da Neofari:

-Bu Atina Körfezi tarih-i kadimin en meşhur biharındandır. Fakat bizim gibi tarihe vâkıf olmayanlar için her sahili, her burun ve limanı lal olup burasını görmek ile vahşiler memalikini görmek arasında hiçbir fark olamaz. Haydi diyorum! Birtakım evhan-ı sahîfe ile bana muhalefette bulunma! Ve illa ne tehditlerinden korkarak ne hiçbir şeyden ürkerek şu arzuyu feda edemem. Yalnız kendi başıma da giderim ha, deyince Nikolso daha ziyade mümanaatta sebat edemeyerek çarnaçar muvafakat gösterdi. Hemen en kolay bir sandalı denize indirterek düzme karı koca Meliketü'l-Bahr'e azimet eylediler.

Bittabi Ahmet Metin bunları daha uzaktan görerek hüsn-i istikbal-lerine hazırlanmış ve Neofari kolayca sesi işitilebilecek kadar takarrüp eyledikte:

-Senyör! Şu mühim ve maruf Atina Körfezi'nden yalnız çıkmaya razı olamadım. Elbette size bin mülahaza-i ilmiye ve hikemiye varid olur ki bunları söylemeye kendinize muhatap ararsınız. Bize dahi sizin gibi bir mütekellim zu-fünün lazımdır. Binaenaleyh böyle sabahleyin erkenden sizi taciz etmeye cesaret aldım, demesiyle Ahmet Metin dahi:

-Vallah isabet buyurdunuz. Hakikat şu yerlerde gezen adam için her taş, her kaya bir lisan kesilerek neler söylüyorlar ki bunların ihsas eyledikleri şeyleri insan dahi andelib-i hikmet kesilerek şakır şakır söylemek istiyor, diye misafirlerini gayet beşâset tavrıyla istikbal ve henüz gelmemiş olan sabah çayının üç fincan olmasını Vasiliki'ye emreyledi.

Güverte üzerinde kamaranın supirayı pek âlâ bir peyke teşkil eylemekte olduğundan üç arkadaş onun üzerine oturup hâl ve hatır soruşuncaya ve bazı mukaddematla ciddice bir musahebete yol açıncaya kadar apiko hâline gelmiş yani tamam demiri üzerine vararak zinciri bir istikâmet-i şakuliye peyda etmiş olan Meliketü'l-Bahr bir yandan zincir almakta devamla beraber bir yandan dahi flokaları fora ederek bulunduğu yerde dönmekte idi ki bu hâlde Pire Limanı'nın sahilleri ve uzaktan uzağa görünen adaların, dağların mürtefi mahalleri ve tepeleri dahi sanki merkezi Meliketü'l-Bahr olan bir daire etrafında deveran ediyorlar imiş gibi gayet tuhaf ve latif bir acibe-i rüyet gösteriyorlar idi.

Bu sabahki rüzgâr hafif bir surette vezan olan gün doğuşu rüzgârı idi. Binaenaleyh Meliketü'l-Bahr'in sol tarafından gelmekte olmasıyla Ömer Kaptan ve Süreyya tamam Pire Limanı'ndan çıkıp da Salamin namı-ı diğer Kolori Adası'nı şöyle uzacıktan sol tarafında bırakarak ta ilerideki Skilo Adası'na doğru geminin istikametini tayin eyledikleri zaman Neofari dedi ki:

-Bu gidişe bakılınca Atina Körfezi'nin derununu devretmeyeceksiniz gibi anlaşıyor. Körfezin ağzını doğrudan doğruya aykırılayacaksınız değil mi?

-Evet madanı! Kaptan ile hesap memuru dediler ki körfezin iç taraflarına ve Küşere Koyu'na doğru düşer isek bu rüzgâr ile oralardan kendimizi dışarıya alabilmek için pek çok volta vurmak lazımdır gelir.

Nikolso asıl maksadı istihza olduğu hâlde onu setr için tavrına ciddiyet sureti vererek:

-Ey tarih nazarındaki ehemmiyeti elbette hiçbir yere makis olmayacak olan şu Atina Körfezi hakkında da bize birtakım acibeler, garibeler hikâye etmeyecek misiniz? Madamın bu yoldaki hikâyelerden ne kadar lezzet aldığını artık tarife hacet kalmamıştır. Ben de dinleye dinleye hakikaten büyük büyük istifadeler etmeye başladım, deyince Ahmet Metin herifin gözleri içinde belli belirsiz olan tebessüm gibi bir emare-i istihzayı gördü. Kendi kendine:

-Dur öyle ise cahil herif sana ulumun bir parlak acibesini daha göstereyim, deyip badehu cidden cevap olarak dedi ki:

-Hakikat bugün size en acip bir konferansta bulunacağım. Hesap memuru Süreyya Efendi hatt-ı hareketimizi mübeyyin bir pusula vermiş idi. O pusula üzerinde bazı mahallerin esamisi bize birtakım tahatturatı mucip oldu. Bu tahatturat dahi seyahatin her şeye faydası, yardım olduğu gibi ilm-i elsineye de yardım olacağına dairdir. Garip değil mi? Mesela lisanlarda birtakım kelimeler, tabirler, teşbihler misallar var ki kâffesi ya tarih-i kadime ya coğrafya-yı atike veyahut mitolojiye ait olup onlar görülmeyince bilinmeyince tahattur edilmeyince tabirat-ı mezkûre hakkında insan âdeta amî gibi bir hâlde kalıyor.

Şu söz kendilerine yabancı geldiği için Neofari ile Nikolso kâh birbirinin kâh Ahmet Metin'in yüzlerine baka kaldılar. Ahmet bu nazarlardan hâllerini anladı. Dedi ki:

-Söylediğim ve peyderpey izah dahi edeceğim şey öyle her kitapta görülür, herkesten işitilir mebahisten olmadığı için vehleten zihninize vahşi geleceğini bilirim.

Binaenaleyh asıl maksada girilmezden evvel elyevm yine bu yoldaki tabiratın en yenilerinden size bir misal irad edeyim. "Konyak" denildiği zaman ne anlarsınız?

Bu suale cevap vermek için Nikolso, Neofari'den evvel davrandı. Çünkü bu kelime ve mevzu elbette Neofari'den ziyade kendisine malum idi. Bir de kendisi bir malumat göstermiş olmak hevesiyle dedi ki:

-Evet! Konyak değil mi? Bir nevi ispirtolu hoş ve latif içki ki...

Ahmet: Evet! Fakat bu isim bir Fransız vilayetinin ismi olduğu dahi malumunuzdur.

-Evet! Asıl Konyak vilayetinde çıktığı için bu ismi vermişler. Nasıl ki bordo ve şampanya dahi böyledir. Hatta şato iken. Şato Lafit gibi bazı meşhur hisarların ismi de o civarlarda hasıl olan nefis şaraplara isini olmuştur.

-Tamam! Şimdi farz ediniz ki bundan bin yahud bin beş yüz sene sonra bu mahallerin isimleri mahvolmuş da yerlerine diğerleri takılmıştır. O hâlde bu kelimelerin mevrideri, menşeleri vech-i tesmiyeleri ne olduğunu nasıl bulacağız?

Neofari: Ta Batlamyos ve İdris zamanlarında yapılmış olan haritalar veyahut onların kopyaları elyevm mevcut ve mahfuz oldukları ve o zamanlardan kalma tarihler dahi elde bulundukları gibi bu zamanın âsâr-ı coğrafiye ve tarihiyesi dahi o bin yahut bin beş yüz sene sonra âsar-ı kadime ve atikadan olarak elde bulunacak da onlardan istinad olunacak.

Ahmet: Öyle ya! Fakat coğrafya ve tarihin işbu delaletlerinden asıl istifade dahi yine hep seyahat tarikiyle olacak. Malumat-ı muktesebesi yolunda olan insanlar için o malumatı tevsi ve tesis ve takviyeye seyahat kadar hiçbir şey medar olamaz. İşte ben dahi vaktiyle bazı kütüb-i lisaniyede görmüş olduğum şeyleri bilkülliye unutmak derecelerine gelmiş iken bugünkü seyahatte onları tekrar tahattur eyledim. Şüphe yok ki bugünkü tahatturum üzerine onlar zihnimde o kadar kuvvet bulmuş, o kadar teessüs etmiş olacaktır ki bir daha nisyan mutasavver olamaz.

Neofari: Meselenin derece-i ehemmiyetini şimdi anladık. Şu hatırlarınıza gelen şeyler nedir? Onları da lutfediniz.

Ahmet Metin zihnini tekrar tehyeye çalışıyormuş gibi bir tavır ve hareketle dedi ki:

-Avrupa'da baronlardan imparatorlara varıncaya kadar meratib-i hükümdarîde bulunanların başlarına giydikleri serpuş-ı hükümdariye her lisanda telaffuzca az çok tebeddülâtından kat'-ı nazar "kurun" derler. Değil mi?

Nikolso: Evet!

Ahmet- Şu sağ tarafınızda görünen cezire-i cesimenin de bir ismi Kolori'dir. "Kolori" lisan-ı Yunanî'de atların ayaklarına çaktıkları nal manasındadır. Cezireye bu ismi vermelerine sebep dahi şekli-

cezirenin bir nal şekline müşabih olması imiş. “Kurun” kelimesi daha “Koloru”dan me haz imiş. Bu hâlde ru’z-ı mütetevviceye vazı olunan kurunlar şeklen at nalına benzetildiği için öyle tesmiye olunmuşlar. Bazıları bütün Yunanistan’da bu ada cism-i menleketin taç sarayı ad-dolunduğu için taçlara dahi “kurun” denildiğini zannetmişler ise de ne kadar doğru bir zannolduğunu kestiremem.

Taç manasına olan bir kelimenin mevrinde bu kadar mesail ol-ması yalnız Neofari’nin değil Nikolso’nun da nazar-ı hayretini celp eyledi. Sordu ki:

-Bu cezirenin cism-i menlekete nispetle tac-ı ser makamına geç-mesindeki ehemmiyet neden ibaret imiş?

Ahmet: Efendim! Bu cezirenin bir ismi de Salamis’tir. Yunan-ı ka-dim zamanında müstakil bir krallık olup hatta hükümdarları meyanın-da Ajaks pek meşhurdur.

Neofari: Hani ya şu Yunan-ı kadim zamanındaki dört kayadan iba-ret olan bir cezirenin bile hükümdar-ı müstakili var idi değil mi?

-Evet madam, ama bu cezire öyle dört kayadan ibaret değildir. Münbit, mahsuldar olup badem ve zeytin ağaçları en büyük mevrin-i servetidirler. Felsefe-i kadimenin pişvası olan Solon ile yine o derece-lerde meşahirden Öripidin’in vatanıdır. O zamanlar gerek mamuriye-tine gerek mevkice ehemmiyetine mebni bu cezire Atinalılar ile Me-garlılar arasında vesile-i rekabet oldu. Hangi taraf buraya malik olursa umum Yunanistan’a malik olmuş sayılacak gayretiyle cenk ederler idi. Nihayet yine Solon’un tedabiri sayesinde Atina’ya iltihak etmiştir. İşte tacü’l-memalik olması bundan dolayıdır. Milad-ı İsa’dan beş yüz sene kadar mukaddem Acemler Yunanistan üzerine tasallut eyledikleri za-man cesim bir Acem donanması bu ada üzerine hücum eylemiş idi. O zaman Yunanîlerin Temestoklu namındaki serdarları bu donanmayı tahrip ederek Yunanistan’ı kurtarmaya muvaffak oldu. Coğrafya ve ta-rihin ilm-i elsiyeye olan dahli yalnız bu kurun meselesinden de ibaret değildir. Daha mühim bir mesele-i lisaniyeye de taalluku vardır. Yolu-muzun ilerisinde Arkadi nam mahalin önünden geçeceğiz. Bu ismin vech-i tesmiyesinde de bir garabet-i latife vardır ya! Fakat onu yeri-ne terk edelim de şimdiden lisana taalluku olan şu ciheti zikredelim

ki Arkadi ahalisinin en meşhur mabutlarından birisine “Pan” denilir idi. Bu pan mabud-ı azam Jüpiter’in oğlu imiş ki Kallisto nanımda bir prenesten tevellüd etmiş inmiş. Mitoloji yani hurafat-ı mutekide-i evveline dair olan kitapları okuyanlar için tatvile hacet yoktur ki bu mabud-ı azam Jüpiter’in bazen insan ve bazen hayvanat-ı saire kıyafetine girerek benat-ı beşer ile ahz ü ita-yı aşikâne bulunur inmiş de bu muamelelerden hasıl olan çocuklar dahi Jüpiterzâde, yani yine mabud olarak telakki edilirler inmiş.

Nikolso: Evet! Bunlar meşhur şeylerdir.

Ahmet: Jüpiterzâde olan bu Pan dahi koyun sürüleriyle meraların rabbi olup hatta ilk çoban düdüğünü dahi Pan icad eylemiş diye itikat olunur inmiş. Sirinaks namındaki periye âşık olarak pek çok zamanlar kemal-i niyaz-ı aşikâne ile onu takip eyledikten sonra nihayet perinin bir karnışa tebdil-i kıyafet etmesi üzerine bu tenasuh Pan’ın yeisini mucip olmuş.

Nikolso: Alınız size bir zemin daha ki işin içine birkaç peri, birkaç prens filan daha katılsa ve Fenelon gibi bir de kudret-i kalemiye sahibinin eline düşse bir âlâ Telemak hikâyesi daha husule gelir.

Neofari: O kudret-i kalemiye olduktan sonra birçok Telemak hikâyeleri husule getirecek olan zeminler bu taraflarda nadir değildir. Buralarda bir kaya bir mağara yoktur ki onun hakkında mitoloji zamanlarından kalma bin hikâye-i latife mezkûr olmasın. Zaten bu sebebe mebnidir ki seyahat olunacak memleketler içinde bu sahillere hiç bir manend daha yoktur.

Ahmet: Evet öyledir. Ama şu Pan hikâyesinden tebaüt etmeyelim. Sirinaks’tan sonra Pan diğer bir periye daha âşık oldu ki ona da “Eko” derler idi. Fakat ondan dahi nail-i emel olamadı. Arkadi ahalisi bu Pan mabuduna azim bir yortu icra ederler idi ki o yortulara dahi “Lise” derler idi. Muahharen bu mabud-ı kadim Romalıları tarafından da tanınarak bu yortu icra olunmuş ve ismine “Luperkal” denilmiştir. Ahali çok zamanlara kadar güya Pan, geceleri dağlarda derelerde her tarafta gezer dolaşır maşukalarını arar diye itikat etmişlerdir. Hem de onun bu geşt ü güzarından o kadar korkarlar idi ki “Pan filan yerde görünmüş.” denildiği zaman umumi havf u hiras istila eder idi. Hâlâ Avrupa lisanlarında hiras-ı umumiye “panik” denilmesi işte bundan kalmıştır.

Nikolso ile Neofari kemal-i hayretle birbirinin yüzüne bakakaldılar. Latin harufuyla “Panique” diye yazılan kelimenin mevridi böyle olduğu bu kelimayı müddetü’l-ömır istimal ediplerin bile hatırına gelemeyeceğini itiraf eylediler. Ahmet sözünde devam eyledi. Dedi ki:

-Daha sonraları Pan mabudu yalnız koyun sürülerine ve meralara müvekkildir itikadıyla kalınmayıp onun rübubiyeti için bir umumiyet tasavvur ve tahayyül kılındı.

Şimdilerde “tabiat” denildiği zaman ahkamında nasıl umumiyet var ise “Pan” denildiği zaman dahi bu hüküm verilmeye başladı. Bu tahavvül dahi ilm-i elsinede hükmünü göstermiştir. Mesela “Panislav” denildiği zaman bu Pan kelimesinin umumiyet manasını ifade ve “Slav” kelimesiyle birleşince “umum Slavlar” manasına gelmesi de işte bundan kalmıştır. Düzme karı-kocanın hayretleri bir kat daha arttı. Neofari dedi ki:

-Hakikat malumatın da bu derecesi mucip-i gıpta nimetlerdendir.

Ahmet: Estağfurullah madam!

Nikolso: Yok ez dil ü can tebrik ederim. Demek oluyor ki malumat-ı şetta ile tamik ve tezyin edilmeyince bir insanın bir lisanı en mükenmel surette öğrenmesi bile kabil değil imiş.

Ahmet: Pek kabildir ama elbette mümkün mertebe malumat-ı şetta ile de müzeyyen olursa elbette daha başka olur.

Neofari: Büyük adamlara bütün insaniyet, medeniyet tevekkeli minnettar kalmıyor. Bir şeyi bilmek ile yine o şeyi yine bilmek arasında fark-ı azim var. Asıl bilgi sahipleri pek nadir oluyorsa da bu nedrete mütenasip tazim ve tekrım dahi onların mükâfat-ı lazime ve mütekalibesi oluyor.

Neofari’nin bu sözü üzerine düzme karı-koca ilmin, fakat bu unvana bihakkın layık olan derecedeki ilmin kendi ashabı için mucip olabileceği şan ve şerefe dair sözü uzattılar. Neofari’nin bu bahisten maksadı Ahmet hakkındaki teveccühünün öyle sırf bir heves-aşüftekarıdan ibaret olmadığını Nikolso’ya anlatmak ve bu adamın Nikolso tarafından dahi seilmeye layık olduğunu göstermek idi. Nikolso dahi

filvaki şu dakikalara mahsus olmak üzere imana gelmiş gibi görünmekte idi. Ahmet ise onların bu muhavereleri esnasında kendi kendisine gayet minnettarane bir mütalaaya dalarak diyor idi ki:

-Ey fazıl Fransız! Ben kendinî tekmil-i tahsil etmiş bitirmişini diye itikat etmekte bulunduğum hâlde cehlini bana ispat eden sen oldun. Senin delaletinle okuduğum kitaplar bende tevsî-i malumatı mucip oldular. Bugün şu iki adamdan nail olduğum hayretâmiz aferinlere cümle tarafından dahi nailiyeti bana temin eden sensin! Son nefesime kadar sana minnettarım!

Ahmet Metin bu sözleri kendi kendisine söylemiş idiyse de cehren dahi söylenmiş olsaydı arkadaşlarının hiçbir şey anlamayacakları derkâr idi. Zira bu sözün hükmünü anlamak için Ahmet'in ahval-i sabıkasını bilmek lazım gelir ki ahval-i mezkûre dahi bunların meçhulüdür.

Neofari kocasıyla olan muhaveresini kestikten sonra Ahmet Metin'e dedi ki:

-Lisanlar hakkında bu dakayık dahi İtalyanca, Fransızca, İspanyolca, İngilizce, Almanca gibi elsine-i edebiyeye mahsustur ki onlar içinde hurafat-ı evvelînin büyük bir dahli vardır. Rusça ve bizim Moldovanca gibi lisanlarda bunlar yoktur. Galiba sizin Türkçe, Acemî ve Arapçada dahi bulunmamalıdır.

Ahmet cevaben dedi ki:

-Vardır madam ve olacaktır. Sizin lisanda ve Slav lisanlarında dahi olacaktır.

-Şimdiye kadar mevcudiyetleri malumumuz olamadı.

-Belki siz iştigal etmediniz. Belki hâlâ dahi erbabı iştigal ederek meydana çıkarmadı. Cihanda hiçbir kavim ve hiçbir lisan olamaz ki madam, mitolojisi bulunmasın. Arap'ta, Acem'de dahi var idi. Mezhep-i saibiyede dahi birçok mabudlar, mabudeler olup İran'ın ehremenleri, devleri, yezdanlar da hep kadim şeylerdir. Bunlar hakkında tabiiyatın fevkinde olarak rivayet olunan şeyler dahi işte mitolojilerdir. Lakin birçok asır hep himmetlerini halka bunları unutturmaya sarf eylemiş olan Şarklılar dahi henüz hurafat-ı kadimelerini meydana çıkarmaya gayretle dâmen-der-meyan olmaya başlamamışlardır. Yine birtakım

hurafat var ise de Zaloğlu Rüstem hikâyeleri gibi nev-umma yeni şeylerdir.

Aradan biraz sükûta ve etrafı temaşa ile zaman geçtikten sonra Ahmet Metin yine mesele-i mevcudenin cümle-i müteminimatından olmak üzere dedi ki:

-Bazı erbab-ı elsinenin iddialarına göre insan ve memleket esamisi gibi esamî-i hususiyenin pek azında mana mevcut olup pek çoğunda ise hiç mana yok imiş. Bu isimlerin mevridlerini, filanlarını da aramamalı imiş. Hâlbuki benim zannıma göre cihanda manasız hiçbir isinı yoktur. Her ismin de elbette bir vech-i tesmiyesi vardır. Pek çoklarının manası vech-i termiyesi bilinmiyor ise bunda kusur vazı'ların değildir. Belki muahheren o manaların, o vech-i tesmiyelerin unutulmasından dolayı bugün mechuliyet içinde kalmışlardır. Zira bir bakıma göre lisanlar asla terakki etmiyorlar madam. Yeniden hiçbir kelime icat olunmayıp kelimat-ı kadimenin kırıklarından döküklerinden yeni kelimeler yapılıyor. Fakat bu yeni yapılanlardan ziyadesi kaybolup gidiyor. Hiçbir lisan yoktur ki yüz elli seneden beri beş altı yüz kelime kaybetmiş olmasın. Esliha ve evani-i beytiye vesairece her gün yeni icat olunan şeyler onların eskilerini kaybettirdikleri gibi namlarını da kaybeyliyorlar.

Neofari: Bu dediğinizi tasdiken İngiltere'nin en meşhur lisaniyundan hâlâ Oksfort'ta ilm-i elsin-i umumiye muallimi bulunan Mösyö Maks Müller'in bir sözü hatırıma geldi. Fransız lisanındaki fiillerin minelkadını birtakım zamanları tasrif olunur imiş ki şındı onlar hiç müstamel olmadıklarından artık kütüb-i sarfiyeden dahi hariçte bırakılmışlar. Yani kûşe-i nisyan-mensiyaya terk olunmuşlar. Mösyö Müller bu babda beyan-ı teessüf eylediği sırada diyor ki: "Her şeyin yenisini icat eden Fransızlar ezmine-i fiiliyeden bir zaman bile icat edemedikleri hâlde bazı eskiden kalma zamanları da terk ve iptal eylediler. Bu babda Araplardan geri kaldılar. Vakıa Araplar dahi kendi lisanlarında zaman-ı hâl bulunmadığını gördükleri hâlde henüz bir zaman-ı hâl icat etmemişler ise de eskiden mevcut olanları da terk ve iptal eylemişlerdir. Lisanların bir mucize-i Rabbaniye olduklarına bu dahi bir delil adolunabilir. Zira yeniden hiçbir şey icat olunamıyor. Mevcut olanların ziya'ından da lisanlar mevcut olamaz." İşte Maks Müller'in bu sözü

şimdi hatırıma geldi. Fakat Mösyö Metin gerçekten Arap lisanında zaman-ı hâl yok mudur?

Ahmet: Yoktur madam.

Nikolso: Ya zaman-ı hâlden bir söz söyleyecekleri zaman ne yaparlar?

Ahmet: Muzari denilir bir zamanları vardır ki hem zaman-ı hâl hem de istikbal arasında müşterektir. Onu istimal ederler. Fakat daha garibi şudur ki zaman-ı hâlin yalnız müsbeti nakıs olup menfisi mevcuttur. Menfîlerde hâl ve istikbal birbirinden ayrılırlar. Mesela “yazmıyor” demek için “mayektubu” ve “yazmayacak” demek için “layektubu” derler. Hâlbuki gerek “yazıyor” ve gerek “yazacak” demek için “yektubu” derler ki hakikat-ı mana dahi karineyle anlaşılır.

Neofari: Pek garip! Lakin böyle her bahse doğru şümul peyda eden müsahebatımıza nazaran bu seyahatimizi bir “seyahat” addetmemeli. Belki yeniden bir mekteb-i irfana girdik saymalı.

Nikolso: Hakikaten maatteşekkür itiraf ederim ki öyledir.

Ahmet: Bu sözlerinizi mücerret bir iltifat olmak üzere kabul edebilirim dostlarım. Hakikat yalnız sefer hâlinde değil ikamet hâlinde dahi yâr-ı arifin hâli başkadır. Yave şeylerle geçen zamanlara insan ne kadar acınmış olsa sezadır. Dünya denilen şey eğer yalnız zahirde görülen ahvalden ibaret olsa idi insan için ömrün bu kadar uzunluğuna da ihtiyaç görülmezdi. Zira fusul ve şuhur ve eyyamın birkaç defa teakubunu görmek işte cihanın görülecek nesi varsa görmüş bitirmiş olmak demek olur idi. Hatta zevk ve safa addeylediğimiz şeyler bile en büyük erbab-ı tama’ı dahi binnisbe pek çabuk doyurabilirdi ki işte bizim Ahmet Metin dahi bunların birisi idi. Lakin cihan denilen şey ilim ve irfanı, hüneri ve sanayii ile bir cihan ise ömrün en uzununa ihtiyaç tahakkuk eder. Bizden mukaddem bunca fuzela gelmiş, bunca hakayika ermiş ki onları görmek, tettebbu eylemek işte cihanın her köşesine, her bucağına isal-i fikir etmiş olmak demektir. Efkârımızın bu cevalanlarında ise âlim ve ârif bir arkadaşın kadri inkar olunamaz. Behre-i ilim ve irfandan âri olan bir adam âdeta kendi yolunu şaşırmış ve saha-i gabrada serseriyane bir tek ü puya düşar olmuş sayılır ki kendi arkadaşına hiç de delalette bulunamaz. Erbab-ı maarif ile edilen musahabede

o zat-ı maarif-sinnat uzun bir ömür zarfında iktisabına muvaffak olmuş bulunduğu cevahir-i ilim ve irfanı avuç avuç nisar ederek onların yağma-giranı demek olan müstemillerini zengin eder.

İmdi üç refik-i seyahat şu muhasebe ile şirin-mezak oldukları esnada Meliketü'l-Bahr yelkenin tazyikiyle sağ bordası üzerine yaslanarak gerçekten su melikesi imiş gibi denizi yarıp gitmekte ve Valsko vapuru dahi Meliketü'l-Bahr'in gidişine göre bir sürat uydurarak takip eylemekte idi. Kâh iki sefine yan yana gelerek derunundakiler yekdiğerine aşinalıklar ederler kâh biri diğerini geçerek bu hâlde öndekiler geriye ve geridekiler öne hasr-ı nazar-ı temaşa ile o aşinalıklarda devan eyler idi.

Bu hâl ile bir buçuk, iki saat gidildikten sonra gemiler Ejina Adası'nın mukabiline vardılar ki sağ tarafta cibâl şahikası nazarrüba olan bu ada Atina Körfezi'nin tamam orta yerinde bir cezire-i merkeziye olup şöhret-i tarihiyede dahi Yunanistan'ın sair cezayir-i meşhuresinden aşağı değildir.

Alınet Metin bu ada önüne gelince hemen kamerasına koşup elinde bir kitap olduğu hâlde dışarıya çıktı. Kitabı Madam Neofari'ye takdim ederek dedi ki:

-Fransa muharririn-i meşhuresinden Abu'nun bir kitabıdır ki madam, bu cezirenin evsafıyla tarihine dairdir.

Neofari: Vay Abu Ejina'ya gelmiş mi?

-Evet madam! Devlet-i Aliye ile Rusya arasındaki Kırım Muharebesi'nin vukuu Avrupa'nın enzar-ı ehemmiyetini şark taraflarına celp etmekle Abu dahi gelmiş ve 1854 senesinde buralarını gezerek bu kitabı yazmıştır. Ben iki defa mütalaa eyledim de pek eğlenceli, pek nafi şeyler buldum.

Neofari: Teşekkür ederim efendim ama bu hâlde kitabınız birkaç gece bende kalmalıdır ki...

Ahmet: Şüphe yok! Ne kadar müddet isterseniz! Benim asıl arzu eylediğim şey, bir feylesofun nasıl seyahat eylediğini ve seyahatlarında nelere kadar isal-i efkâr edip neleri, nasıl gördüğünü anlamanızdır.

Burada Nikolso dahi söze karıştı. Evvelce birkaç söze tavr-ı istihza ile girişmiş olan bu âşık-ızâr yavaş yavaş Ahmet'in öyle şakaya,

istihzaya gelir şeylerden olmadığını görmeye başlayarak sözlerindeki reng-i ciddiyeti arttırmakta idi. Dedi ki:

-Mahaza o kitabın mütalaası bu cezire hakkında sizin de malumat ve mülahazatanızdan bizi mahrum bırakmamalıdır.

Neofari: Aferin kocacığım en mühim sözü şimdi söyledin. Teşekkürler ederim. (Ahmet'e hitaben) Hani ya bu kitabı elimize tutuşturmanız cezire hakkında bize malumat vermek, mülahazalar serd etmek zahmetinden kendinizi kurtarmak için ise bunu kabul edenmeyiz. Bizim Abu'nuz sizsiniz!

Ahmet: Bilseniz o yoldaki musahabe beni de ne kadar mütelezziz ediyor! Sizin gibi sevimli, kibar, nazik müstemilere de söz söylemekten sonra dilimi ağzımda çürütecek, kurutacak değilim ya!

Neofari: Biz de sizi dinlemedikten sonra kulaklarımızın başka hangi hizmetinden istifade eyleyeceğiz?

Ahmet Metin gerek Abu'nun kitabından gerek kütüb-i saire-i tarihiye ve coğrafiye ve mitolojikiyeden mehuz olan müstahzaratını zihninde bir kere yeniledikten sonra dedi ki:

-El haletü hazihî on bin kadar ahaliye mesken olan ve bunun da nısfından ziyadesi sahilden üç kilometre kadar baid bir kasabada sakin bulunan Ejina Adası'nın bir namı da Oenom olup hakikaten kadını Yunanistan'ın en meşhur yerlerindedir. Ahali-i kadimesi de meaden-i muhtelite imalinde gayet mahir olup gerek bu madenlerden gerek mermerlerden heykel yapmak enrinde ezmine-i kadimenin eşher-i meşahiri idiler. Bundan yetmiş seksen sene evvel Almanlar bu cezire üzerinde icra-yı hafriyat ile bir çok antikalar çıkardılar ki Münih şehrine nakil ile oranın müzesi için birinci derecede bir ehemmiyet kazandılar. Şark taraflarında icra-yı hafriyat ile âsâr-ı atıkayı meydana çıkarmak teşebbüsünün birincisi bu ameliyattır. Hatt-ı meaden enrindeki şöhretleri içinde cihan medeniyetinde beyne'l-beşer vasıta-i mübadele olan ve para denilen şeyin burada icat edilmiş olması, şöhret-i azimesi dahi vardır. Ahali-i merkûme vücutça pek kavi ve riyazet-i bedeniye hususunda pek sai ve müterakki olduklarından Yunan-ı kadimde Olimpiya oyunları denilen umumî müsabakalarda koşmak ve hendek atlamak ve pehlivanlık etmek gibi müsabakaları aglebiyetle bunlar kazanırlar

idi. Cümle-i âsâr-ı kadime-i mimariyelerinden olmak üzere Ejn kasabasında Jüpiter mabuduna mensup bir mabed harabesi hâlâ kemal-i hayretle temaşa olunur ki insan yapısıdır diye insanın dili varamayıp binası devlere, perilere isnat olunmasa istibad olunamaz. Hele ezmine-i kadimede olduğu gibi hâlâ dahi gemicilikte maharetleri şöhretgir-i âfâktır. Fürs-i kadim ile muharebat-ı bahriyede bu şöhrete liyâkatlarını ispat eylemiş oldukları gibi muahharen deniz hırsızlıklarında da ispat etmişlerdir.

Nikolso Çokogano bir kahkaha kopardı. Dedi ki:

-Hırsızlıkta maharet! Ne büyük şan! Ne güzel mefrahahet!

Ahmet Metin dahi gülümseyerek ve fakat bu derecelerde şayan-ı istihzan görülen mesail içinde dahi ne büyük hakayık-ı tarihiye ve etnografiye bulunduğunu takdire nazar-ı dikkatlerini celp için lüzumu derecesinde ehemmiyetle davranarak dedi ki:

-Vakıa acip bir şöhrettir efendim! Hatta bizim lisanımızda dahi mesel hükmüne girmiş bir mısra vardır ki “Şecaat arz ederken merd-i kıbtî sirkatin söyler.” suretindedir. Fakat efendim! Bu misilli ahvalde irşadat-ı tarihiye kahkaha-i istihzamızı mutlaka tadil ettirir. Milel-i kadime nezdinde hırsızlık mayubattan değil muvaffakiyatan madud idi. Gerek cebren bir adamı soymak gerek ya kesicilik suretiyle hanesini veya ceplerini boşaltmak bir büyük hüner sayılıp bilakis ya korkaklıkla ya gafletle soyulmak mayup idi. Sonraları şan-ı mekarın-nişan-ı medeniyet her cihetle inzibat ve emniyeti müstelzim olduğundan vazı-ı kanun olan zatlar bir daire-i emniyet dâhilinde sirkati meneylediler. Erbabına cezalar tayin ettiler.

Neofari: Hakikat! Derin düşünülecek olur ise doğrusu da eskilerin itikadı gibi görülmez mi? Bir adamı cebren soymak şecaat ve bir adamın o cebrden yılarak soyulması cebanettir. Hile ve hud’a ile bir adamı duymaksızın soymak marifet ve duyulmaksızın soyulmak elbette gaflet ve gabavettir.

Bu söz üzerine Nikolso ve Ahmet dahi sürekli kahkahalarını pek güçlükle menedebiliyorlar idi. Nihayet kahkahalara hitam verildikte Ahmet dedi ki:

-Sonraları vazıin-i kavaninin sirkati menleri dahi yalnız kendi cemiyetleri dahiline münhasır kalmıştır. O cemiyetten hariç bulunan sair ebna-yı cinsini soymak yine mubah olarak devanı edegelmıştır ki muharebat-ı kadimenin işte böyle cemiyetçe icra olunur bir nev'i muğasaba ve müsarakadan ibaret olduğunu anlamak güç değildir. Fazilet-i medeniyeleri henüz vahşet derekâtından yükselip uzaklaşmamış olan bazı akvamda sirkatin fezailden madudiyeti âdet-i kadimesi hâlâ bakidir.

Neofari: Evet Afrika, Amerika ve Avustralya vahşileri gibi ahali nezdinde öyle olmak lazım gelir.

Ahmet: O kadar uzaklara gitmeyiniz madam! Osmanlı ve İran hududu üzerinde hayme-berduş geşt ü güzar olan Kürtlerde on beş yirmi seneye gelinceye kadar bu âdet câri olup o zamandan beri Devlet-i Aliye-i Osmaniye kendi teba-yı ekradını taht-ı inzibata ithal eylemiş ise de İran Kürtleri hâlâ eski haldedirler. Deniz hırsızlığına gelince tarihte bir mesele-i müstakile hükmünü almış bulunan bu nev'i haydutluk sirkat-ı berriyeye asla kıyas kabul edemez. Korserler kendi asırlarında mevcut olan gemileri, silahları kullanmak emrinde herkese faik olmayınca ve ruy-ı deryada galebelerinden emin bulunmayınca meramlarını icraya cesaret alabilirler mi?

Nikolso: Gerçek öyle!

Neofari: Ya bu cezireye Ejina namı verilmesi neden neşet ediyor? Bu ism-i has dahi meçhulatan mıdır?

Ahmet: Hayır madam malumdur. "Ejin" bir peri kızının ismi imiş. Nev'-i beşerden ismini tahattur edemediğim bir âşığından bir oğul tevlid eylemiş. Bu oğulun ismi Yak yahud Eak imiş. Yunanın bazı yerlerinin ahali gibi buranın ilk ahalisini dahi Plasejlerden teşkil için bir cemaati buraya davet eylemiş. Cezirenin diğer ismi de perinin bu oğlunun isminden mehuzdur. Bazı kere bir meşhur adam çıkar ki memleketini sahayıf-i tevarihinde kemal-i şan ve şerefle teşhire muvaffak olur. Bu cezirede dahi Pol namında bir tabip zuhur etmiştir. Miladın yedinci asrı ricalinden olup İskenderiye'de tahsil-i tababet eylemiş Anır İbn'ül-as kumandasıyla Araplar Mısır'ı fetheyledikleri esnada veyahut ondan biraz mukaddem Yunanistan'a avdet eylemiştir. Kendisinden

mukaddemı Bukrat Seles ve Galyen yani Lokman ve Arete gibi etıbbayı kadimenin âsârını cem' ve yeniden sınıf sınıf tasnif ve şerh ve tevsii eylemiştir. Bir ilmi yeniden tasnif hususundaki ehemmiyet muhtacı izah görülür mü madam!

Neofari: Vakıa bu hizmet pek mühim, pek büyüktür.

Ahmet: Şüphe yok! Zira o zamandan ta bu zamana kadar Pol'ün âsârı eyadi-i kadirşinasanda muhafaza edildiği gibi Latinceye ve daha sonraları Almancaya ve Fransızcaya dahi tercüme olunmuşlardır.

Nikolso: Filvaki böyle bir adam dahi vatanını şan ve şerefle teşhir eyleyebilecek eazımdan maduttur.

Şu yoldaki müsahebat ile bir de gayet muvafık bir rüzgâra tabi olan Meliketü'l-Bahr iki buçuk üç saat kadar daha yol giderek Purus Adası mukabiline geldiği zaman, gün dahi nısf olarak kuşluk taamı vakti gelmiş idi. Vakıa Neofari taam için kendi gemisine gitmek ve bu nakl-i mekanı da Meliketü'l-Bahr'in batalyasıyla icra etmek istediye de Ahmet Metin gemileri durdurmayınca pek de tehlikeden hâli olmayan şu hâli beğenmediği gibi gösterilen evza' ve harekattan meram ne olduğunu anlayan Vasiliki dahi efendisine:

-Misafirler gitmek istiyorlar gibi anlıyorum. Hâlbuki ben sofrayı beş kişilik olmak üzere kurmuş idim dedi.

Ahmet Metin kızın ifadesini tahsin ile telakki ederek keyfiyeti misafirlere dahi anlatınca onlar tarafından dahi kabulde suubet gösterilmedi.

“Vasiliki” dedik de hatırıma geldi. Hikâyemizin mebadisinde haber vermiş idik ki Meliketü'l-Bahr halkı meyanında Ahmet Metin romanından maada bir roman daha teşekkül etmekte olup o ise bir yandan Vasiliki ile Süreyya ve diğer taraftan Katrina ile lostromo arasındaki münasebettir. Epeyce bir zamandan beri bu hikâye-i müstakileye dair karilerimize malumat vermediğimizden Ahmet Metin ve misafirleri kuşluk sofrasında bulundukları esnada buna dair dahi karilerimize birkaç söz söylemeliyiz.

Lostromo Hacı Çavuş'un nasıl cihan görmüş, ömür sürmüş bir adam olduğunu ve zevkler içinde acılar ve meşakkatler içinde zevkler

bulmak şanından idüğünü ve hiçbir meselede habbeyi kubbe ve kubbe-yi habbe edercesine ifrata tefrite düçar olmayıp daima her şeyden edilebilecek istifadeyi istifa hususunda dakika-i fırsatı fevt etmeyeceğini bu adama dair şimdiye kadar etmiş olduğumuz hikâyeler kariîn-i kiramımıza anlatmıştır. Binaenaleyh Hacı Çavuş, Katrina ile olan muamelesini bir gemide muçoluk vazifesini gören böyle bir kadın ile lostromo arasındaki münasebetin varabileceği dereceye kadar vardırıdktan sonra bir parçacık öte tarafa bile geçirmiş ve binaenaleyh yolsuzluğun, uygunsuzluğun zerre kadarını bile tecviz etmek şanında olmayan Ömer Kaptan'ın acı acı mülâhazalarına birkaç defa muhatap olmuş ise de gemide kendine ait ve vezaifin hüsn-i ifasında zerre kadar kusuru hıyanet-ı sariha addederek yoksa öyle bir muçonun, bir aşçı kadının bir kamarotun yüzüne biraz ziyadece gülmek gibi harekattan hiçbir endişesi olamayan koca Hacı Çavuş gemicilerin tabirince kaptan babanın bu tazirlerine kulak bile asmamakta bulunmuş idi.

Katrina'nın malumumuz olan sanat-ı sabıka ve ma-sabak-ı ahvali iktizasınca kaptan ile lostromo arasında kendisinin sebebiyet göstermekte bulunduğu şu muhalefet-i nezzar ve efkâr hakkındaki mülâhazası daha başka surette idi. O eski aktris zanneyliyor idi ki Ömer Kaptan'ın dahi kendisine meyli vardır ve bundan dolayı Hacı Çavuş'u kıskanmaktadır da onun için bu münazaalarda bulunuyor. Binaenaleyh biraz da Ömer Kaptan'a takarrüp ederek sırtıp sırnaşıyor ise o tünd çehreli herifi dahi kendisine ısındırabileceği ümidine düşmüş ve birkaç gün o yolda hareket etmiş ise de o eski deniz kurdu öyle kolaylıkla ele geçirilebilecek şikârlardan olmadığını pek çabuk anlamıştır. Zira Ömer Kaptan:

-Sen herkesi Hacı Çavuş zannedersen pek aldanırsın kızını. Gemicici olan adam yokluğa hem de her şeyin yokluğuna katlanabilmeyince gemici olamaz, demiş ve bu sözü yalnız ağzı söylemeyip o zamana kadar müşahade olunan her hâl ve hareketi de bu müeddayı teyid eylemekte bulunmuş olduğundan Katrina bir an için alabilmiş olduğu cesaretten de nedamet getirerek mahcup ve şermsar kalmış idi.

Vasiliki ile hesap memuru Süreyya arasındaki münasebete gelince: Bu mesele Katrina ile Hacı Çavuş'tan maada gemi halkının cümlesi nezdinde katiyen meçhul idi. Zaten ne Vasiliki'nin ne de Süreyya'nın

hiçbir kimseye hâlden haber verdikleri yok a. Katrina ma-sabak-ı ahvalinden istidlal olunabilecek fikr-i tecessüsü ve dikkat-i nazariyesi hesabıyla bu iki gencin birbirine mülâki oldukları zamanki hâllerinden, tavırlarından birçok istişmamatta bulunup o babtaki zanlarını, şüphelerini Hacı Çavuş'a da açtığı için bu ikisinin her hâlde zan derecesinden daha ileriye geçmemek üzere bu esrar-ı aşıkâneye biraz vukupları var idi.

Vasiliki ile Süreyya'nın kendi nazarlarında pek mühim ve hatta müthiş olan şu meseleye karşı mekanet-i kalbiye ve metanet-i zihniyeleri o kadar ziyade ve ketm-i ahvale gayretleri o derecelerde fevkalade idi ki bunlar yekdiğerine bile ifşa-yı raz etmemekte ve mümkün mertebe sık telakiden kaçınarak ifşa-yı hâli icap edebilecek fırsatlar düştükçe bu kaçınmaları yardımıyla yine imtinada bulunmakta idiler.

Mahaza ikisi de birbirinin hâlinden haberdar idi. Esrar-ı mübrime-i aşıkâneyi ahval-i müz'ice-i sevda-perestiyi kalpler ne kadar ketmedebilseler nazarlar ketmedebilirler mi? Bir bakıştaki kuvvet derhâl asaba, uruka tesir edivererek uşağın vücudunda öyle bir raşe ve levninde bir tagayyür peyda olur ki vâkıf-ı ahval olmayanlar için bunlar ne kadar belli belirsiz olsalar hemhâl olanlar için pek belli ve aşikâr âlâimendirler.

Ama yekdiğerine dil ile hiç bir ifade ve ikrarda bulunmuyorlar imiş. Ne ziyarı var? Hatta ne lüzumu var? Etvar-ı aşıkânedeki fesahat acaba lisanda bulunabilir mi? Dil denilen şey yalan dahi söyleyebilir. Fakat uruk ve asab, kizb ve dürüğden münezzehtirler. Bir çehre uçkunluğundaki belâgat-ı beyan bin zebanda bulunamaz.

Bu iki tecrübesiz ve yekdiğerinin meftunu olan gençlerin acınacak dereceyi bulmaya başlamış olan hâllerini karilerimize tefhim için yine kendi kalplerini okuyup oradan istinsah ediyormuşçasına bir şey olmak üzere şu izahatı vermeliyiz ki Süreyya Efendi, Madam Neofari ile efendisi arasında peyda olan münasebet-i refikâneyi pek ziyade memnuniyetle telakki eylemiş idi. Bu münasebeti bir kat daha takviyeye medar olabileceğini zanneylediği şeylerin hiçbirisinde ihmal etmemeyi zihnine yerleştirmiş idi. Mesela kadın Meliketü'l-Bahr'e geldikçe hüsn-i istikbali hususundaki ceht-i mütelaşıyanesi bir prensese edilecek muamele-i tazimkâranenin de üst tarafına varıp bu kadın yanın-

da efendisi kendisine edna bir emirde bulunacak olsa onu telakkide gösterdiği tavr-ı tazimkârane perestîş derecelerine takarrüp eyler idi. Çünkü tarafeyne bu yolda muamelede bulunur ise yekdiğerinin ulüvv-i kadr ve rif'at-ı menziletini nazarlarında daha ziyade büyüterek muamele ve münasebetlerini de ona göre ileriye götürecekler hükmünde idi. Bir iki defa Ahmet Metin:

-Süreyya Efendi, şu misafirimiz kadını nasıl buluyorsunuz, yollu istifsarlarda bulunarak Süreyya ise bu sualleri bir fırsat-ı azime add ile Neofari'nin hüsnünü, cerbezisini, cazibesini sena ve sitayışte o kadar mübalağata girişmiş idi ki Ahmet Metin kendi kendisine:

-Sakın bizim genç kaptan, cazibeli Moldovana meczub olmasın, endişesine bile takarrüp etmiş idi. Zavallı Süreyya'nın bu diplomatlıktan beklediği netice ne olabileceğini tafsile ihtiyaç var mıdır? Apaşikâredir ki efendisi şu Moldovan yosmasına meftun ve onun beliye-i sevdasıyla müptela olacak olur ise nazar-ı rağbeti Vasiliki'den munzarif olarak kendi maşuk-ı dil ü canını bu surete muhafaza etmiş olmak gayretindedir. Hatta bu gayretle bir münasebet-i mahsusa üzerine Vasiliki'ye de birkaç söz söylemiş idi. Demiş idi ki:

-Efendimiz bu seyahatinin letafetini arttırmanın yolunu buldu. Tesadüf kendisine ne güzel hizmet etti. Madamı Çokogana mıdır nedir, kadın hakikaten pek güzel bir şeydir. Efendimiz de kendisinden pek hoşlanıyor gibi görünüyor. Çünkü o da kadına hoş görünmek için bak saatlerce çene çalıp bir şeyler anlatmaya gayret ediyor.

Vasiliki bu sözleri çok büyük bir ehemmiyetle dinlediği hâlde, hâl ve şanında hiç bir alamet göstermemek için de cebr-i nefis ederek dedi ki:

-Bizim nemize lazım! Efendi değil mi? İsteddiği gibi hareket eder.

Biçare Süreyya mahsul-i lisan olan şu sözde kâtim-i hakikat olacak bir kizb bulunabileceğini düşünse idi de asıl ehemmiyeti tesirat-ı derununu ketm için kızın nasıl cebr-i nefis eylediğine atfedebilse idi kim bilir ne kadar makhur olur idi. Tecrübesizliği hasebiyle kızın hâl ve şanında ziyade söylediği söze inanarak Vasiliki de Ahmet Metin için henüz bir meyli bulunmadığına iyice kanaat eylemiş ise de Ahmet Metin'e mukabil kendisine bir meyli olduğunu da hükmedemediğinden işin daha ilerisine gidememiş idi. Ya Vasiliki ne hâlde idi?

Onun hâlini bundan evvel biraz tasvir eylemiş idik. O hâl bazı tadilat-ı cüziyeden kat'-ı nazarla henüz berdevam idi. O tadilatın sebebi de Neofari olup fakat bu kadının zuhuru Vasiliki'yi Süreyya'ya takrip eylediği kadar Ahmet Metin'den teb'id edememiş idi. Pek acip bir hâl almak üzere ikisine de takarrüp eylemiş idi. Şöyle ki: Zeki kızcağız Ahmet Metin gibi bir adamın Neofari gibi genç, güzel, işveli, cazibeli bir kadına bu derecelerde temellük etmesi bir say-ı abes, bir külfet-i beyhude olamayacağını anlamış ve binaenaleyh bugün bir Madam Neofari, efendisinin nazar-ı rağbetini celp eder ise yarın bir madam filan dahi celp edebilmek her hâlde Ahmet Metin'den kendisi için bir nasip husule gelemeyeceği kararına kuvvet vermiş idi de zaten sebatkârane ve netice-perdazane bir muhabbeti, bir münasebeti Süreyya'dan ummakta bulunduğu cihetle o cihete takarrübünü arttırmış idi. Ama efendisi ortada bir Neofari vardır diye kendi hakkındaki iltifatlarına da hâlel getirmedüğinden ve bilakis hizmetlerinde en cüzi mufakiyetleri görüldükçe lüzumundan ziyade tahsinlerini, aferinlerini bezledip Neofari yanında da bir hizmetkâra edilebilecek muamelelerin fevkinde muhibbane ve mültefitane muamelelerde bulunduğundan işte bu hâller dahi kızcağızın efendisine meclubiyet-i vakıasını arttırmakta idi.

Bizim burada Vasiliki ve Süreyya ile Hacı Çavuş ve Katrina aralarındaki münasebeti velev ki tekraren gibi bir surette olsun karilerimize ihtar eylediğimiz müddet zarfında üç refik salonda kuşluk taamlarını ederek badehu güverteye çıkıp da etrafa sevk-i enzar-ı dikkat eyledikleri zaman gördüler ki Meliketü'l-Bahr Ejina Adası'nı gereği gibi geride bırakarak ol tarafta İstimyo Şibh-i Ceziresi'yle onun daha ilerisinde Burus Adası'na doğru yol almakta ve Valsko dahi bir hatt-ı müstakim üzere hareket ederek ve yol kazanmak için bir buçuk mil kadar açıktan giderek doğruca Skilo Burnu'nu tutmaya çalışmaktadır ki bu burun dahi Burus Adası'ndan on on beş mil kadar cenub-ı şarkîye düşmektedir.

Artık hangi tarafta bir ada, bir sahil, bir burun, bir taş görülmüş olsa bunlara dair kendilerine vereceği malumat ve serd edeceği mütalalat bulunup bulunmadığını sormak bir nev'i mecburiyet hükmünü almış olan Neofari şu görülen noktalar hakkında dahi izahat talebini gösterir bir tavırla Ahmet'in yüzüne baktıkta Ahmet dedi ki:

-İstinryo bir ufak şibh-i ceziredir ki hemen yekpare bir dağdan ibaret olarak imaretten de hâlidir. Eski Yunanistan'ın ilah ve ilaheleri böyle dağlıkları pek sevdikleri ve kendi zevk ve safa-yı semavîleri için kuhistanın hâl-i tenhaîsini pek muvafık buldukları cihetle ihtimal ki bu şibh-i cezirede dahi Jüpiter Baba, Venüs Hanım vesair aile-i mabudiye azası bilhassa şarap müvekkili Baküs dahi hazır olduğu hâlde pek çok ıyş u nušta bulunmuşlar ise de mütalaa-güzarım olan kitaplarda bu mahalli tasrihen hiç bir gûne malumat verildiğini görmemişimdir. Neofari: Paperüs Adası?

Ahmet: Evet! Bunun eski ismi Sefairibya'dır. Şimdiki hâlde beş bin kadar ahalisi olup bir askerî limanı ve bazı inşaiye-i bahriye tezgahları mevcut olduğu coğrafya-yı mufassalda ve bazı seyahatnamelerde münderiştir. Tarih-i kadim nazarında ise hiçbir ehemmiyeti yoktur.

Ahmet Metin şu sözleri arkadaşlarına söylediği esnada gözleri tarif eylediği yerlere münatîf olmayıp hep geriye müteveccih bulunuyor idi. Hatta bu sözleri bitirdikten sonra bir aralık kamaraya seslenip Vasiliki'den dürbün istedi. Kızın getirdiği gayet âlâ ve fildişinden mamul çifte dürbünü eline alıp geriye doğru bir hayli baktıktan sonra arkadaşlarına dedi ki:

-Tuhaf! Şu geriden gelen yelkenliyi görüyor musunuz? Pire Limanı'ndan bizden sonra çıkmış idi. Bir aralık bizi hayli geçmiş olduğu hâlde şimdi gerimizde kalmıştır.

Neofari: Belki bu bir başka gemidir.

Ahmet: Hayır! Hep odur. Zira büyük yelkeninin yaka cihetinden üçüncü bayrağın yarısı yeni bez yarısı eski bez olduğuna dikkat etmiş idim. İşte hep o yamalı yelken!

Nikolso: Bundan ne çıkar sanki?

Ahmet: Hiçbir şey çıkmaz ama hani ya demek istiyorum ki bu tekne bizi takip ediyor. Yarışa çıkmışız gibi! Hayır! Yarış gibi de değil. Çünkü yarış gibi olsa hazır bizi geçmiş iken daha ziyade ilerleyip gitmesi lazım gelir idi. O ise bizi gözden kaybetmemek için bi'l-iltizam durup beklemiş olmalı ki böyle geride kalabilsin.

Neofari: Varsın öyle olsun. Nikolso'nun dediği gibi bundan ne çıkar sanki?

Ahmet kadının yüzüne bakarak biraz gülümsedi. Bu gülümsenmek âdeta “Senin aklına şaşarım.” demek gibi bir manaya delalet ettiğini Neofari ve Nikolso dahi anladı. Hatta sebebini de sordular. O zaman Ahmet dedi ki:

-Tenhaca bir sokaktan gitmekte olsanız, bir de bir adam görse-
niz ki kâh sizin yanınızdan geçip ilerliyor kâh durup sizi kendi önüne
geçirerek badehu arkanızdan takip eyliyor. Bu adamın şu suretle sizi
gözleyip kollaştırmamasından hiçbir şüpheye zahip olmaz mısınız?

Nikolso: Sanki hırsız mı diyeceksiniz?

Ahmet: Öyle ya! Hırsız ve hırsızlık bundan başka türlü mü olur?

Neofari: Hırsızın ve hırsızlığın nasıl olacağını bilememekte ma-
zurum. Fakat bu zamanlarda dahi denizler üzerinde hırsızlar bulunabi-
leceğinde mütereddidim. Bunca posta ve ticaret vapurları gece gündüz
yaz kış işledikleri hâlde...

Ahmet: Posta ve ticaret vapurları ve büyük yelken sefineleri bu
babda hiçbir endişede bulunmayabilirler. Onlar bir büyük şehrin cad-
delerinde, bulvarlarında iki atlı, dört atlı faytonlara binerek alabildik-
lerine giden kibar benzerler ki arabacının yanında bir de silahlı mu-
hafızları bulunur. Fakat öte tarafta bir de âciz piyade vardır ki her köşe
başında, her gaz direği dibinde kendisini bir hırsız bekliyor diye endişe
eylemek dahi onun nasibidir. İşte biz dahi o âciz piyadeye benzeriz
madam. Bu Yunan sahillerinde ve İtalya taraflarında ise bizim gibi ufa-
cık bir sefine ile tenezzüh-i bahrî icrasına çıkan meraklıları soymaya
muntazır hırsızlar hâlâ nadir değildir. Seyahatnamelerde bunların bin
türlü vukuatı hikâye edilmektedir.

Neofari'nin korkmaya başladığı çehresinde buna dair olarak nü-
mayan olan alâimden anlaşılmaya başladı. Hatta havfını ketmî dahi et-
medi. Dedi ki:

-Demek ki bizim için de korku vardır. Biz ise bunu hiç hesaba
koymamış idik.

Ahmet: Önümüzü ardınızı gözetip tedbirli davranacak olduktan
sonra hiç de havfınız olmayabilir. Ama gafil avlanmak suretini derpiş
edince hakikat işte asıl bu gafletten korkmak lazım gelir.

Neofari: Ey bunun için tedbirli davranmak nasıl olur?

Ahmet buna cevap vermeye hazırlanmış idiye de sözü Nikolso kaparak demiş idi ki:

-Canım o geriden gelen şey ufacık bir sandala benziyor. Bizim Valsko ile sizin Meliketü'l-Bahr gibi gemilere nasıl zaferyab olabilecek?

Ahmet: Nasıl mı? Nevm-i gaflette bulunmamız şartıyla pek kolay! Mesela biz bu akşamı bir limanda geçirecek değil miyiz? Gece beş altı kişi vehleten yanaşıp vardiyadaki nöbetçiyi bağlayarak ya öldürerek badehu hepimizi yataklarınızda bastırabilmek. Yahut geminin bir tarafına ateş vererek biz o telahta iken üzerinize hücum etmek. Daha başka suretlerini de ister misiniz?

Neofari: Fırsat bulduktan sonra düşmanın yapmayacağı fenalık olamaz. Koca konaklara bile hırsızlar giremez mi? Fakat buna karşı tedbir nedir?

Ahmet: Yalnız o tedbir ne olacağını şimdi görürsünüz, diye Hacı Çavuş'u çağırdı. Gerideki yelkeni göstererek ve sabahtan beri kendilerini takip etmekte bulunduğunu anlatarak:

-Bu yelken hakkında uyanık bulunmalısınız. Yalnız buna da mahsus değil a? Her taraftan gelebilecek tehlike hakkında uyanık bulunmalısınız, dedi. Hacı Çavuş dahi:

-Hiç merak etmeyiniz beyim. Bunun burasına Elnuz Adaları derler. Biz Ömer Kaptan ile zaten onu konuştuk, düşündük. Gece vardiyalarımız çifttir. Biz dahi pantolonları çıkartmaksızın yatıyoruz. Tüfeklerimiz, tabancalarımız, baltalarımız "Ha!..." dediğimiz zaman elimize geçebilecek yerlerde duruyorlar. Yani yataklarımızın içinde, başlarımızın altında! Siz rahatınıza, zevkinize bakınız, dediyse de Neofari Osmanlıca olan bu sözlerden bir şey anlayamamasıyla Ahmet Metin anlatarak:

-Bizimkilerin tedbirleri yolunda demektir. Sizinkilere de anlatalım ki ona göre davransınlar, diye Valsko sefinesine takarrüp işareti çektiler. Bu işareti Kaptan Yuhano ancak on dakika zarfında görebildiğinden gemisini biraz sağ tarafa çevirerek yarını saat sonra dahi iki sefine hemen yan yana geldiler. O zaman Nikolso ile Neofari ikisi bir-

den hem de biraz haifane ve mütelaşiyane tavır ile Moldovanca olarak keyfiyeti kaptana anlattılar ki o da ikincisine ve lostromo vesaireye ona göre emirler vereceği beyanıyla mösyö ve madamı tesrih eyledi.

Skilo Burnu’nu dönerek solda Hidra Adası ve sağda Argolid Şibh-i Ceziresi sevhahili bulunduğu hâlde bu ikisi arasındaki kanala girdikleri zaman güneş dahi zeval ile gurup noktalarının tamam ortasına kadar inmiş yani vakit bizim tabirimizce ikindi sularını bulmuş idi ki esmekte bulunan gündoğuşu rüzgârı dahi bu vaziyete göre hemen hemen tam pupadan gelmekte olarak binaenaleyh Meliketü’l-Bahr’e saatte on mil hesabından biraz daha ziyadece yol aldirmakta bulunmuş idi. Binaenaleyh Skilo Burnu’na gelmezden evvel kendilerine gereği gibi yaklaşmış bulunan Valsko badema yine gereği gibi geri kalmaya başladığından Kaptan Yuhano takarrüp işareti olan bayrağı küşad eyledi ki bu hâlde “takarrüp”ten maksat “yavaş” demek olduğu anlaşıl原因 Ömer Kaptan dahi tayfalarına:

-Büyük yelkenden iki camadan bağlayınız, kumandasını verdi. Karilerimiz elbette anlarlar ki büyük yelkenden iki camadan bağlamak demek mezkûr yelkeni alt eteğinden bir buçuk arşın kadar küçültmek demektir. Yelken bu surette küçüldüğü hâlde sefinenin yolu azalır. Rüzgâr pupadan gelmese idi trinket yelkenini söndürmek gibi bir tedbir daha bulunabilir idi. Lakin pupadan gelen rüzgâr zaten trinket üzerinde hiçbir tesir hasıl edemiyor idi.

Meliketü’l-Bahr’in bu hâlde yürümesine Valsko ancak doksan libre istinâ ile yetişebilir idi. Neofari’nin malumat-ı bahriyesi kâfi olmadığından bir yelken sefinesinin bir vapuru bu suretle geçmekte bulunmasına izhar-ı taaccüp edince Ahmet Metin:

-Rüzgârın kuvvetine nihayet olmaz madam! Rüzgâr tam müsait olup da biz dahi tamam yelkenlerinizi açar isek iki saat zarfında Valsko bizi biz Valsko’yu göremeyecek derecelerde aramız açılır, dedi. Ve şunu da ilave-i makâl eyledi ki:

-Lakin buna mukabil dahi eğer rüzgârsız kalacak olursak büyücek bir enginde bizim haftalarca çalkalanmaklığımıza mukabil Valsko kuş gibi uçar matlup olan limana girer. Demek olur ki her şeyin bir faydalı ciheti var ise bir de mazarrathı tarafı vardır. Hakim olan bu fayda ve ziyarı muvazene ederek hangisini galip görür ise ona ittiba etmelidir.

Neofari: Demek oluyor ki siz yelkeni daha menfaatli gördüğünüz için geminizi vapur yaptırmadınız.

Ahmet: Vakıa kömür tedariki, kömür ve makine pisliği ve yolda makine gürültüsü gibi şeylere nazaran tenezzühat-ı bahriye için yelken bi'l-vücuuh müraccah ise de daha ziyade rahat olmayı arzu edenler ya kotralarına ufak bir de makine koydururlar veyahut ufacık bir istinbot yaptırıp beraber alırlar da sütünan zamanlarda bunlar ile yavaş yavaş bir limana kadar yine yol kestirirler.

Evvelce tarif eylediğimiz kanaldan geçerler iken sol tarafında kalan Hidra Adası hakkında kendisinden malumat isteyen arkadaşlarına Ahmet Metin dedi ki:

-Hidra dahi Ejina gibi Yunan'ın büyücek cezayirindendir. Yirmi bin kadar ahalisi vardır. Mevkisi gayet dağlık kayalık olup münbit addolunabilecek araziden mahrum ise de gemicilik pek ileride olduğu ve ahalisi nakliye gemileriyle dünyanın her tarafında dolaştıkları için servet-i mahalliye yolundadır. Buranın gemicilerindeki maharet Yunanistan'ın hiçbir mahlline makis değildir. Minelkadim şöhret-i bahriyeleri bulunup deniz hırsızlığı yolunda pek çok vukuat bu ahaliyi teşhir etmiştir. Ateş kayığı denilen ufacık kayıklara binerek düşman gemilerine takarrüp eyledikten sonra kayığı yakarak kendileri denize atladıkları gibi yüze yüze kurtulmak ve o ateş gemisi ile düşman donanmasını yakmak mahareti bunlarda görülmüştür. Bundan başka cezirenin merkezi olan Hidra kasabasında bir lise yani mektep-i âli bulunup bir de Yunanistan'ın bahriye mektebi ile ticaret mektebi vardır. Binaenaleyh o kasabanın hemen kâffe-i ahalisi de bu mekteplerin muallimlerinden, müdürlerinden, mubassırlarından veyahut yine hep bunlara hizmet eden kahveci, meyhaneci, lokantacı gibi esnaftan ibarettirler. Hele limanın hüsnüne, selametine hiç söz yoktur.

Neofari: Ey buraya da bir perinin sahip olduğuna ve birçok muciz-kârane ahvale meydan açtığına filana dair malumat yok mu?

Ahmet: Mutlaka olmalıdır ama benim hatırıma gelmiyor madanı. Hatırıma gelebilen dereceye göre bu ada Yunan-ı kadim tarihinde hemen hiçbir ehemmiyet alamamıştır.

Nikolso: Öyle ise hikâye edilecek ahva! dahi yok demektir.

Ahmet: Sol tarafımızda yok ise sağ tarafınızda pek çoktur efendim! Şu görülen Argolid Şibh-i Ceziresi Yunanistan'ın en latif hurafat ile dolu olan yerlerinden birisidir. Milad-ı İsa'dan on dört on beş asır mukaddemine isnat olunan hükümdarları meyanında ezcümle meşhur Birse vardır.

Neofari bu ismi tanıdı. Dedi ki:

-Hani ya şu kadınlara pek meftun olan mabud-ı azam Jüpiter'in âşık olduğu Danae namı prenesten doğan Birse değil mi? Hani ya Jüpiter o prensese başka türlü vüsul yolu bulamadığından altın yağmur hâline temessül ve tenasüh ederek fūrceyab-ı duhul olmuştur.

Ahmet: Evet madam! Bu Birse'nin sair hikâyelerini de bilirsiniz ya?

Neofari: Mitoloji ile pek iştigalim olmadığından yalnız bu kadarını biliyorum ki o da pek meşhur olduğu içindir.

Ahmet: Hikâye pek latiftir. Danae'nin babası Aknisyos kızının böyle bilâ-peder bir çocuk doğurmasından ar ederek kızını da, doğurduğu çocuğu da bir sandığa koyup suya atmış idi. Sandık Sriga sahiline düşerek oranın kralı Politfet, içindekileri kurtarmış ise de Danae'ye pek muhakkirane muamalede bulunmuştur. Eğer her erkek, her güzel kadına o yolda muamelede bulunsa idi nev'-i ricalimiz pek mahcup kalmak lazım gelir idi. Birse büyüdüğü zaman validesinin intikamını bu heriften almıştır. Pek çok kavgalar ederek ezcümle Medas namında bir hasmını öldürdüğü zaman onun kanından Pegas isminde bir kanatlı at hasıl olmuştur ki bu ata binen Birse için artık göze aldırılmayacak kahramanlık kalmamıştır. Bu kahramanlıkları meyanında en şairane bir vaka dahi Andromed'i kurtarması olmuştur ki muahharen bu kızı tezevvüç dahi etmiştir.

Neofari: Evet evet! Bu da hatırıma geldi. Bir müzede güzel bir tablo seyretmiş idim ki bu vakayı musavver idi. Onun üzerine merak ettim de kitaplara müracaat ederek öğrendim. Bu Androme dahi bir padişahın kızı imiş.

Ahmet: Evet! Etyopya yani Habeş Padişahı.

Neofari: Validesi dahi gayet güzel bir kadın olup "Ben Jinon mabudedden daha güzelin." iddiasına kalkıştığından ilahe-i merkûme ga-

zaba gelerek bunların memleketleri üzerine azim bir ejder musallat etmiş. O zamanın kâhinleri demişler ki Andromed'i bu ejdere yedirmek suretiyle kurban etmeyince ejderin belasından memleketi kurtarmak kabil değildir. Kızcağızı bir sahile bırakmışlar. O zaman Birse o kanatlı atı ile uçarak gelmiş, ejderi öldürüp kızı kurtarmış badehu tezevvüc dahi eylemiş.

Ahmet: Tamam öyle madam. Bu resmi ben dahi Paris'te Luvr Müzesi'nde görmüş idim. Hakikat pek güzel bir levha idi. Sonra Birse, Laris şehrine de giderek Olimpiya oyunlarına iştirak etmiş. Orada bilmeyerek, tanınmayarak validesinin pederi Akrisyos'u kazaen öldürüvermiş. Bu ise maktulün kendisiyle validesi hakkında haksız olarak gösterdiği gazabının cezası addolunup Birse onun yerine kral olmuş. İşte hikâyenin hülasası bundan ibaret ise de şuara-yı kadime-i Yunanî-ye bunu o kadar güzel bast ve tafsil etmişlerdir ki hakikaten insan hayran olur.

Nikolso bu bahislerde dahi söze karışarak aklınca bir hikmet göstermek için:

-Bu eski Yunaniler de safi hayalperest imişler ya! Sanki bu hayallattan ne çıkar, deyince Neofari birdenbire çehresini ekşitti. Hem de o Birse hikâyesiyle bir letâfet-i beşüşane peyda etmiş olan çehreyi birdenbire ekşitti ki bu tahavvül Ahmet Metin'in de canını sıktı. Dedi ki :

-Evet efendim! Hayali pek severler imiş. Ama Yunanilerden başka her millet dahi hayalatı sevmiştir. Her millette peri ve cin hikâyeleri, tılsımlı atlar ile havada uçmak gibi şeyler nadir midir? Hâlâ bu gün romanlarda, tiyatrolarda görülen feerik (fevka't-tabia ve firîştehane şeyler) manzaralar nedir? Hiç hayal sevilmez mi? Hayal kadar vasi, hayal kadar latif olan şeyleri sevmemek kabil olur mu? İnsanlar ise mebadi-i temeddünlerinde zihnen terakki etmiş oldukları hâlde manen terakki edememiş bulundukları müddette gönüllerinin temenniyatını böyle hayal suretinde hasıl etmiş olmak gibi bir telezzüz ile bu hurafata meydan açmışlardır.

Ahmet'in bu sözleri Neofari'de gayr-i ihtiyarî bir tebessümü mucip oldu. Dedi ki:

-Siz ona bakınayınız senyör. Onda biraz tavr-ı askerî vardır ki şairane şeylerden pek de hoşlanmaz.

Nikolso: Hoşlanmaz değil hoşlanırım ama...

Ahmet münazarayı uzatmamak için sözü başka tarafa çevirdi. Dedi ki:

-Bu Argolid Şibh-i Ceziresi'ne ait hikâyat-ı latife yalnız Birse meselesinden de ibaret değildir. Meşhur Truva Muharebesi'ne meydan açan Koca Kral Agamemnon dahi buranın hükümdarlarındadır. Kahraman Herkül dahi buralıdır. Fakat hikâyat-i mezkûreyi ağız ile nakletmek uzun olur madam. Sonra başka şeyler konuşmaya vakit bulamayız. İster iseniz size mufassal bir mitoloji kitabı vereyim de...

Neofari daha ziyade güldü. Dedi ki:

-Bu gidişle galiba bütün kütüphanenizi bana vereceksiniz.

Ahmet: Keşke kabul buyursanız. Hem o mütülaa alemine girer iseniz şu seyahatten aldığınız lezzetten ziyade lezzet alırsınız.

Bugün gurub-ı şemse kadar giderek ve Hidra Adası'nın münteheyı garbîsine vardıktan sonra biraz sağ tarafa dümen bükerek iki burnun arasına sıkışmış olan gayet güzel bir koy içine girmiş oldular ki Süreyya Efendi haritaya bi'l-müracaa koyun dibinde bulunan ve sahilinden bir iki mil uzak olan Kastri karyesine nispetle koya dahi bu isim verildiğini söyledi. Tamam lodos rüzgârından başka bütün rüzgârlar için burası gayet mahfuz limandır ki zaten girintili çıkıntılı olan sevhil-i Yunaniye'nin hemen her noktasında böyle birkaç rüzgâra karşı kapalı ve mahfuz limanlar nadir değildir.

Meliketü'l-Bahr ile Valsko demir bırakıncaya ve Ömer Kaptan yelkenleri sardırıp Ahmet Metin ve Neofari ve Nikolso dahi bu akşamı taamını nerede edeceklerine dair epeyce uzun bir muhavereye girişerek nihayet Valsko vapurunda taam edilmeye karar verilinceye kadar o gün kâh ileriden kâh geriden kendilerini tarassut ve takip eylediğine dikkat ettikleri Yunan barkası dahi gelip yetişerek Stratonizi denilen cezayir-i müctemianın en büyüceği olup tamam bu koyun cenup tarafındaki burnun mukabilinde bulunan ada pişgâhına baştan kara edersine yaklaştı ki buna dikkat eden Ahmet Metin, Ömer Kaptan'ın yüzüne baktıkta Ömer Kaptan bir göz kırpmak işaretiyle müteyakkız

bulunduğunu anlattı. O gün hemen bütün günü ayakta geçirmiş olan bizim seyyahlar Valsko vapurunun aşçısının güya kuşluk taamı olarak tehyie etmiş olduğu yemeklere o kadar iştihâ ile tırpan attılar ki akşam taamının asıl zamanı henüz hulûl etmemiş olduğu hâlde bu iştihâyı koca günü ayakta geçirmekten ziyade deniz havasının mideler üzerindeki hüsn-i tesirine hamleyletiler.

Taamdan sonra Neofari piyanosunun başına geçerek o kadar maharetle icra-yı ahenk eyledi ki müzikanın yabancısı olmayan Ahmet Metin bu mahareti az piyanistlerde görebilmiş olduğunu itirafla kadın hakkındaki medh ve şitayişlerinde biraz da mübalağaya varınca artık Neofari'nin ihtiyarı elinden giderek mahzuziyet-i fevkaladesini ketmedemeyip biraz da Yunanistan'dan aldıkları o meşhur şarapların inzimam-ı feyz-i neşvekârisiyle yanakları güllere reşkâver olacak sureti bulmuş olduğu hâlde dedi ki:

-Size bir şey söyleyimi mi senyör? Vakıa piyanoda maharetini pek de umumî ve herkese müyesser addolunamayacak derecelerde olduğunu bilir idiysem de bu akşam ellerimde gördüğüm mümareseyi bende her zaman bulamamışımdır. Bunun sebebini de keşfeyletim. O da huzurunuzdan ibarettir. Bunca mübahesat-ı füyuzat-bahşanız can u dilime ne kadar tesir etmiş ki tabiat-ı musikiyem dahi ondan tefeyyüz eylemiş. Hatta biraz da sesi saza peşrev ve sazı sese dem-saz ederek taganni etmeye kadar arzumu varıyor.

Ahmet: Lutfunuzu itnâ etmiş olursunuz madam.

Nikolso: Gerçek, Neofari'nin bu kadar neşeli, şevkli ve müessir olarak müzika çaldığını ben de pek nadir işitmiş olduğumu itirafa mecburum.

Bu müşevvikane kelimat üzerine Neofari sanki vücudunu bir ateş basmış da onun tesirâtını tahfife mecbur olmuş gibi bir iç sıkıntısı ile arkasındaki hafif paltoyu sıyırdı attı ve daha ziyade hiffet bulmuş olan güzel vücudunu piyanonun perdeleri üzerine yaslarcasına bir vaziyet-i latife peyda ederek teganniye dahi başladı ki piyanoyu nağmelerine peyrev eylemesi zaten müzikayı perestîş derecesinde sevmekte bulunan Ahmet Metin'i dahi istiğrak hâline getirdi.

Kadın kısmı için erkeği kemend-i zülfüne bend edecek hüsn ü cermal gibi kuvve-i maddiye ve zekâ ve fetanet gibi kuvve-i maneviye

enva'ının hiçbirisi kendisinde nakıs olmayan Neofari'nin karşısında zaten benim diyen şîrin bi-teessür kalması kabil olmayacağı derkâr iken bu kuvve-i maddiye ve maneviye'nin bir de saz ve ses yollu musikide behre-i alü'l-âl ile tevessü etmiş olması bu kadını hakikaten bir afet edip bırakmış idi. Şu tesirler yalnız Ahmet Metin üzerine görülüyor idi. Nikolso dahi güya Neofari'ye hemen şimdicek âşık olmuş da tahammül-fersa bir iştihak ateşiyle cayır cayır yanıyormuş gibi bir hâlde görünüyordu. Biçare adamcağız şu hâlde iken bir de karşısında koskocaman bir rakip görür ise hâli ne kadar beter olacağı mülâhazaya muhtaç kalmaz mı?

Ahmet Metin, Nikolso'nun bu hasedini apaşikâre görüyor idi. Kemal-i insafından dolayı adamcağıza hak dahi veriyor idi. Kendi kendisine diyor idi ki:

-Bu kadının kocası her kim olsa kıskanç olmamak, onu kendi gözünden bile kıskanmamak kabil değildir. Derin düşünülecek olursa kadının bu kadar mükemmeli de kocası için bahtiyarlıktan ziyade bedbahtlık hükmünü alır. Zavallı Nikolso!...

Gurub-ı şemsden bir buçuk saat sonraya kadar Valsko'nun salonunda bu surette eğlendikten sonra cümlesinin kalbini meshur etmiş olan teessürat ve tahassüsattan biraz tahliye-i deruna medar olmak için üçü birden güverte üzerine çıktılar. Semada ay yok idi ise de hava o kadar berrak ve ecram-ı semaviye o derecelerde parlak idi ki güya epeyce mehtap var inmiş gibi en uzak sevahil bile görünüp fark olunabiliyor idi. Ahmet Metin dahi afaka medd-i enzar-ı teftiş eyledikten sonra bir hayli zamandan beri devam eylemekte bulunan sükûtu ihlal ile Neofari'ye sordu ki:

-Stratoniz hikâyesini bilir misiniz madam?

-Bu bir roman mıdır?

-Hem roman, hem tarih, hem opera, hem trajedyâ hasılı suver-i edebiyattan her birine temessül etmiş bir vakadır. Birçok resamlara da zemin olmuştur.

-Hayır efendim! Ya bilmiyorum yahut bir zaman okumuş veya görmüş olsam bile unutmuş olduğum için şimdi tahattur edemiyorum.

-Şu karşıda deniz üzerine serpilmiş olan cezayir-i sagireye "Stra-

tonizi” derler. Stratoniz meselesi burada güzeran etmiş değil ise de bu adalar yine o perenses nispetle böyle tesmiye olunmuş bulunduklarından buraya gelen bir seyyah için vaka-i mezkûreyi tahattur etmenek olamaz.

Yine nasıl bir mübahese-i ilmiye açılacak diye gözlerini dört açmış olan Nikolso dahi burada söze karışarak dedi ki:

-Öyle ise siz de bize ihtar ediniz de biz de bu vakayı tahattur etmeksizin buradan geçmiş olmayalım.

Ahmet: Bu vaka-i garibe ve latifenin asıl mahall-i vukuuna kude-ma “Stratonise” derler idi ki elyevm Anadolu sahilinde Eskihisar diye âsâr-ı atikasıyla meşhur olan yerdir. Stratonis dediğimiz prenses, oranın kralı Dimitriyos’un kızı idi. Güzellikte bir naziri kendisinden evvel gelmemiş olduğunu Yunan müverrihleri hükmeyletikleri gibi kendisinden sonra gelmek ihtimalini de şüphe altında bırakacak derecelerde mübalagatla tavsif eylemişlerdir.

Nikolso: Bunlar hangi asrın eşhasından oluyorlar?

Ahmet: Milattan mukaddem dördüncü asrın sonlarıyla üçüncü asrın evaili eşhasından. Bu güzel prensesi o zaman Suriye taraflarının kralı bulunan Selukus Nikator nam hükümdara tezviç etmişler. Malum a, Selukus, İskender-i Kebir’in en mühim süvari cenerallerinden olup cihangir-i müşarünileyhin vefatından sonra dahi mülkünü mukaseme edenlerin en meşhurdur ki peyderpey Suriye, Mezopotamya, Babil, İran, Belh ve Anadolu kıtalarından maada Makedonya ve Yunanistan’a doğru da nüfuz-ı hükümranîsini tevsi eylemiştir. Fakat bu zat genç ve güzel Stratonis’e layık olabilecek bir koca değil idi. Zira ellisine karip bir adam olup zaten pederi dahi mücerret Selukus’un mazhar-ı lutfu olmak için o güzel, taze kızı herife tezviç eylemiş idi ki muahharen umduğu lutfе nail olanıyarak kayınpeder ile damat arasında cenk ve cidal dahi vukua gelmiş olduğu başkaca bir mesele-i tarihiyedir.

Neofari: Eski zaman hükümdarları meyanında bu gibi hâller kesirü’l-vukudurlar.

Ahmet: Öyledir madam! Stratonis Suriye’ye gelin gittiği zaman Selukus’un bir de Anitokus Suter namında yetişmiş bir oğlu var idi ki muahharen pederi makamına kral olarak pek çok yararlıkları dahi

görülmüştür. Delikanlı bu genç ve güzel üvey validesini göre göre meftun-ı cernali ve mağlup-ı cazibesi olup kalmaz mı?

Nikolso: Ey! Tatlı hikâye!

Ahmet: Ama öyle bir meclubiyet, o kadar müşkül bir meczubiyet ki hâlimden kimseye haber vermek kabil değil. Böyle bir cürüm şayi olacak olsa babası ateş-i gazabını ancak oğlunun hun-ı intikamıyla alabilecek.

Ahmet: Zavallı prens derd-i aşkı bir maraz-ı mühlik derecesine vardırıp nihayet esir-i firaş olur. Zamanın etıbbası bu derdi teşhis edemezler ki ona göre bir de deva tahayyül edebilsinler. Tabib-i meşhur Arasistrat o zaman Selukus'un hizmet-i tababetinde idi. Bir gün hastanın nabzı elinde olduğu hâlde muayene eder iken oda içine Stratonis giriverdi. O anda hastanın kalbi pür-helecan kesildiği, nabzın dahi şiddetli şiddetli, helecanlı helecanlı atmaya başlamasından anlaşıldı. Tabib-i zarif bu hadiseyi bir dikkat-i hakimane ile telakki ederek bazı şüphelerde bulundu. Birkaç gün sonra bu tecrübeyi tekrar ederek Stratonis'i vehleten çağırttı ki ondan evvel nabızları pek sakın olan hastanın helecanı yine artması artık üvey validesine âşık olduğunda şüphe bırakmadı. Delikanlıyı ariz ü amik istintak eyledi ise de cevap alması kabil değil. Nihayet keyfiyeti Selukus'a arz ederek ve nabız tecrübesini onun yanında dahi tekrar eyleyerek ispat-ı müddeaya eyledikten sonra:

-Haşmetpenahım! Ya karınızdan vaz geçmelisiniz ya oğlunuzdan, dedi. Selukus oğlunun bu dertten kurtulamayacağını anladı. Ey bu hâlde Selukus nasıl hareket etmeli idi? Ne dersiniz madam? Ne dersiniz mösyö?

Nikolso: Bana sormayınız efendim ben ne diyeceğimi bilemem.

Neofari: Mademki o zamanlar böyle bir cinayetin cezası ölüm imiş, Selukus dahi oğlunu öldürmeye hacet görmeyerek o dert ile helak olmasını tecviz etmiştir derim.

Ahmet: İşte asıl garabet ve en büyük letafet bunda ki Selukus oğlunun bu dert ile helak olmasını tecviz etmemiş. O zamanın usul ve kavaidince Stratonis'i bade't-tatlik oğluna tezevvüç eylemiş.

Nikolso: Ne diyorsunuz Allah'ı severseniz!

Ahmet: Tarih diyor ki oğluna tezviç eylemiş.

Neofari: Ne şairane dram!

Nikolso: Bana sorar iseniz trajedikomik derim. Zira nihayeti pek gülünç olmuş.

Ahmet: İşi komedyaya bozacak olursanız vaka öyle olur ama tarih bu işin içinde komik hiçbir renk olmadığını gösteriyor. Her cihetten bela yüz göstermiş olduğu bir zamanda ehven-i şerrin tercih edilmiş olduğunu haber veriyor ki Selukus'un sevgili zevcesinden mahrumiye-te rıza gösterecek derecelerdeki sevda-yı pederanesi insanı güldürecek ahvalden olmayıp belki gözlerinden birkaç damla yaş düşürecek kadar müessir hâllerdendir.

Neofari: Hakikaten öyledir.

Neofari bu son sözü söylediği zaman gözlerinde birikmiş olan iki elmaspare-i sirişki incecik ipek mendili içine aldı ki besbelli bu karının gözlerinde şu ziynet-i mahsuseyi hiç görmemiş olan Nikolso buna fevkalade şaştı.

Öyle ya! Hiç Neofari'de, o şuh ve şatır kadında ihtisasatın bu türlü vaki mi olabilir ki onun mukteziyat-ı mukaddesesinden olan gözyaşları da görülebilsin? Asıl kocasına ve sonraki âşığına olan muameleleri ispat eyler ki Neofari ihtisasın bu türlüünü hiç tanımamıştır. Eğer Ahmet Metin bunu bilse idi birkaç günlük refakati ile bu karının ahvalinde ne gibi tebeddüllere muvaffak olmuş bulunduğunu da takdir ederek kendi kendisini alkışlar idi.

Seyahat denilen şeyin sefasına doyulmak zaten kabîl olamadığı ve hele her yer kendi aşınası imişcesine sahib-i tettebbu olan bir adam için “gurbet” denilen şey hakikaten igtirap değil âdeta bir visal hükmünü alıp “Milletim nev’-i beşerdir, vatanım ruy-ı zemin” denmeye cümleden ziyade bunların hakları olacağı derkâr iken bir de gayet muvafık bir arkadaş ile icra olunan seyahatlerin letafeti sair emsaline de makis olmayacağı, yalnız bu nimete nailiyetle derece-i letafetini tecrübe etmiş olanlara malum olabilir.

Bizim seyyahlar işte bu geceyi dahi şöyle saz ve söz ile bir suret-i bahtiyaranede geçirdikleri esnada Meliketü'l-Bahr'de Katrina ile Hacı Çavuş ve Süreyya ile Vasiliki dahi yalnız kalmış olarak evvelkilerin fırsatı ganimet bildikleri gibi Süreyya dahi bu fırsatı ganimet bilerek Vasiliki'ye:

-Sana bu gün dediğim şeyin ne kadar doğru olduğunu anladın mı? İşte efendimiz dahi bu akşam o koca-karının gemisine gitti. Denek oluyor ki bundan sonra her akşam ya karı burada ya efendimiz orada olacak. Ah! Herkes mesut, herkes bahtiyar da, diye bir söze başlamış idiyse de o sözü istediği gibi bitirmeye muktedir olamamış idi. Lakin bitirememesi daha âlâ oldu ya! Çünkü Vasiliki sözün alt tarafını Süreyya'nın arzu edebileceği dereceden daha âlâ anladı. Bu anlayışa karşı kız dahi asıl mafi'l-bâlini itiraf edivermiş olsa idi zavallı Süreyya ne kadar mesut olacak idi. Lakin zeki kızcağız Süreyya'yı kendi ihsas-ı derunundan haberdar edecek olsa şu mini mini sefinecik içinde bu esrarın mümkün değil ketmolunamayacağını ve esrar faş olduğu surette ise ümit olarak günden güne büyümekte olduğu şeylerin kâffesi bir anda zail olup gideceğini bildiğinden bütün derdini kendi derununda hıfzederek Süreyya'ya hiçbir renk vermemek hakkındaki azmine bir kat daha kuvvet verdi. Dedi ki:

-Canım! Efendilerin hareketini muaheze için hizmetkârlara kin hak vermiştir?

Süreyya: Öyle ya! Hem dünyanın en bedbaht adamı biz olalım, hem de hâlimizden şikayete de hakkımız olmasın. Ne mürüvvet!

-Ey sanki şikayet edecek olursak elimize ne geçer?

-Hepimiz bir dertli olursak birbirimizin derdine ortak olarak acısını da hafifletmiş olur idik. Fakat ah Vasiliki! Sana söz anlatmak kabil olamıyor ki...

Vasiliki kemal-i terahhum tavrıyla Süreyya'nın yüzüne baktı. Dedi ki:

-Ben pek âlâ söz anlıyorum Süreyya Efendi! Fakat anladığım şey sizi de, beni de perişan edeceğini apaşikâre gördüğüm için...

Sözü şöyle uzatmaya başlaması Süreyya'nın cüretini arttırdı. Bi-naenaley sözü kızın ağzından kaparak dedi ki:

-Ya perişan etmeyeceğini görse idin?

-Görüyorum ki perişan edecek. Artık etmeyeceğini hülya etmek mecnunluktur.

-Ama ben görüyorum ki perişan olacak hiçbir cihet yoktur. Perişan olmamak ve beni de perişan etmemek yine senin elindedir Vasiliki!

-İşte bu sözleriniz apaşikâre bir perişanlık hâlidir efendim. Rica ederim ne kendinizi işkenceye koyunuz ne beni tazip ediniz. Ben bir fakir hizmetkârım, yediğimi ekmeğın hakkını ifa etmek mecburiyetindeyim.

-Ya! Yediğın ekmeğın hakkını ifa etmek mecburiyeti ha? Anladım Vasiliki anladım bunu bana söylediğın pek isabet oldu. Ben de bildim ki..

Zavallı Süreyya sözün alt tarafını bitiremedi. O aralık güverte üzerinden:

-Alarga? Kimdir o, diye bir ses gelip zaten de yamalı yelken tarafından takip olunmak sözü dahi cümleyi kuşkuda bırakmış olduğundan Süreyya hemen güverteye fırladı.

Fırlaması pek isabet olmuş ya! Vakıa verilen ses bir yabancıya verilmeyip Ahmet Metin Valsko vapurundan avdet etmekte imiş ama efendisi habersizce gelerek kendisini salonda Vasiliki ile hasbihalde bulsa idi ne yaman bir tehlikeye düşmüş olacağını Süreyya anlamış idi. Fakat bu anlayış Vasiliki'nin verdiği cevap-ı retten ziyade çocuğu meyus etmiş idi. Kendi kendisine demiş idi ki:

-Vasiliki'nin hakkı olmasa bile mazuriyeti müsellemidir. Cihanda ne kadar safa mümkün ise Cenab-ı Hakk işte bu Ahmet Metin kuluna nasip ederek Süreyya kulu gibi birçok biçarelere de hiçbir şey bırakmamıştır. Ne yapılmalı? Ya tahanımül etmeli yahut tahammül edilemez ise geberip gitmeli!

Vakıa bir müthiş ceza ise de her haberin doğrusunu vermeye mecbur olduğumuz gibi bu haberin doğrusunu vermek lazım gelir ise demeliyiz ki, Süreyya bu sözü söyleyip de bir de gönlünü yokladığı zaman orada tahammül ihtimalinden ziyade geberip gitmek ihtimalini kuvvetli bulmuş idi.

Bu gece vardiyacılarından başka herkesin gözleri nimet-i hab-ı rahata doymuş olduğu hâlde Süreyya'nın gözlerine uyku girmemiş olduğunu haber vermeye ihtiyaç yoktu zannederiz. Bir şeyi haber vermeye ihtiyaç var ise o da Vasiliki'nin dahi pek rahatsız olduğu meselesidir. Artık kendi kendisinden bile ketmetmek derecesindeki sayını abes bırakmaya başlamış olan hevesi Süreyya ile bu geceki hasbihaller üzerine bir heves-i adi derecesini geçerek bir hafif sevda derecelerine yaklaşmış olduğunu kızcağız dahi görmüş idi. Fakat ne yapsın ki bu sevdanın ilcaatına karşı hemen mağlubiyet gösterivermek hakikaten cümlelerin perişanîsini müstelzim olacağını ve ihtimal ki Ahmet Metin'in o sevgili velinimetinin, efendisinin de rahatını kaçıracağını muhakkak bildiği için mutlaka sabır ve metanet lazım olduğuna zihninde katiyen karar vermiş idi. Kendi kendisine demiş idi ki:

-Efendim mutlaka benim nazarımda kendisinden başka erkek olmadığına kanidir ki bana olan iltifatını da bu kadar arttırmaktadır. Şimdi Süreyya'dan dolayı bir şüpheye düşecek olsa bize olacak hışımını bertaraf edelim ama ya kendisi de müteessir olmaz mı? Bana bu kadar hoş muamele eden efendinin bu rahatsızlığını da tecviz edemem.

Hakikat, sadakat ve istikamet denilen şey dahi ne güzel bir mevhibe-i sübhaniyedir. Aşk-ı vatan, sevda-yı din, muhabbet-i pederane ve maderane gibi şeyler meyanına efendi ve velinimet sevdasını da katmaktan hükemanın aglebi gaflet göstermişler ise de bu muhabbet dahi hakikatte mevcuttur. İhtimal ki Avrupa'da münasebet-i zevi'l-kureba bile gittikçe azalarak yok hükmüne takarrüp eylediği için ahlakiyun, bu efendi muhabbetini hiç de taharri etmemekte mazur görülürler ise de sıdk ve ihlasları mucib-i feyzleri olan bendegân için efendi muhabbeti dahi pek mukaddes bir şeydir. Bu da bir nev'i sevdadır ki hizmetkârı efendisine âdeta meftun ederek efendisinin rahatı için kendi rahatı, hatta efendisinin selamet-i hayatı için kendi hayatını bile feda ettirir. Ne kadar rakik, ne derecelerde şayeste-i dikkattir ki cihet cihet uluvv-i maneviyatı mucib-i hayret olan Şark'ımızda hizmetkârlara "uşak" denilmiştir. Bu kelimenin asıl mana-yı mevzuu "oğul" demek olup efendiler uşaklarına ferzendane bir ihtisasta bulunurlar. İşte bizim zeki ve nimetşinas Vasiliki dahi bu hâl ile hâllenmiş bir mükemmel kızcağız olduğunu şu yoldaki tefekküratı ispat eder. Suret-i takibi mu-

cib-i iştibah olan yelken sefinesi tarafından hiçbir eser-i taarruz görülmezsizin bu gece sabaha isal olundu. Birbirine işaret veren Ömer ve Yuhano kaptanlar demir kaldırmaya başladıkları zaman o gürültü Ahmet Metin'i ve Mösyö ve Madam Çokogano'yu da uykudan uyandırarak cümlesi arkalarına birer kuvvetli palto almış oldukları hâlde hemen gecelik hâliyle gibi bir surette güvertelere çıktılar ki şems-i taban henüz arz-ı çehre-i dırahşan etmeyip Hidra Adası arkasından ilk eşia-i zerrinini yerden göğe nurdan oklar atıyorlarmışcasma bir letafetle endah etmekte idi.

Gemiler yola düzülünceye kadar güverte üzerinden yekdiğerine mahcubane “bonjur” işaretleri veren rüfeka badehu giyinmek için yine kamaralarına indiler ki Neofari'nin o perişanca kıyafet-i subhgâhisi letafet-i zatiyesini bir kat daha meydan-ı âlâniyete çıkardığı da Ahmet Metin'in dikkat-i nazarından kurtulamamış idi.

Rüfeka-yı seyahat giyiniş tekrar güverte üzerine çıkıncaya kadar Meliketü'l-Bahr dahi Stratonizi Cezayir-i Müctemiası arasına girmiş ve yine bunlar gibi küçücük ve ekserisi Hayırsız Adalar'dan ibaret bulunan Trişeri Adaları dahi ol tarafta görünmekte bulunmuş idi ki öteden beri tebdil-i istikâmet etmeyerek yalnız güneş doğar veyahut zevale ve guruba takarrüp eder iken şiddet-i hububu eksilip artmakta bulunan gündoğuşu rüzgârı dahi mutedil bir surette esmekte bulunmuş idi. Ancak kılavuzun da inzınam-ı reyi ile ada aralarından yol bulup geçmeye çalışan Meliketü'l-Bahr layenkat vurduğu voltalar hasebiyle kâh iskele kâh sancak bordaları üzerine yaslanarak sanki bir çengi-i bahrî imiş de bir anda bin vaz değiştirerek rakediyormuş gibi Valsko vapurunda bulunanları hayran eyliyor idi.

Meliketü'l-Bahr'in bu cümbüş ve reftarı Neofari'nin âdeta vapur sefinelerinden soğuyarak yelken sefinelerine tebdil-i meylini mucip olacak derecelere vardığı gibi Ahmet Metin'in sohbetine olan meclubiyeti dahi ona munzam olarak bugün dahi arkadaşıyla birleşmek hem de Meliketü'l-Bahr'de birleşmek arzusuna düştü ise de o zaman kocası Nikolso'dan ihtiraz eylediği için değil şayet Ahmet Metin'i usandırmaktan havfeylediği için bu arzusunu meydana koyamıyor idi. Neofari Ahmet üzerinde kendisinin henüz ne tesir hasıl etmiş olduğunu bilmiyor idi. Bilse idi o şeytanlara ders-i şeytanet vermeye kâfi olan zekâ-

yı fevkaladesiyle elbette hatt-ı hareketini daha muntazam olarak tertip ederek hiçbir yapacağı şeyde düçar-ı tereddüt olmaz idi. İşte kadın bu mülahazatında iken bir de Valsko'nun stoper eylediğini görüp “Acaba nedir?” diye biraz telaşa düçar olmuş ise de kendi sefinesinin kışına bağlı olan bir varkaya Ahmet Metin'in atlayıvermiş olduğunu gören Kaptan Yuhano'yu mutlaka efendinin Valsko'ya geleceğini anlayarak kürekçilerin zahmetini azaltmak için durduğunu anlatınca Neofari o kadar memnun oldu ki elinden gelse o dahi sevgili arkadaşını istikbal için hemen denize atlayıverecek idi. Birkaç dakika sonra Ahmet Metin Valsko'nun iskele merdiveninden çıkarak:

-İltifatınız âdeta beni arsız eyledi. İşte habersizce de gelmek cüretini aldırđı, deyince Neofari sevincinden nasıl istikbal edeceğini bilemeyerek hemen bir sarmaş dolaş oluvmeleri eksik kalmış idi. Gelen misafir sabah çayını içip gelmiş olduğu cihetle Neofari kendisine ne veçhile ikram olunabileceğini sordukta Ahmet Metin:

-Eğer isteğiniz de var ise yine dün akşamki gibi piyano ile, nağme ile, cevabını verdi ve kendisi için en büyük ikramın bu olacağını izah edince Neofari dahi:

-Tamam! Sizin de en büyük ikramınız ağızdan hikmet incilerini saçmak ile olduğu gibi, diyerek cümlesi Valsko'nun vasi ve güzel salonuna inerek piyanonun başına geçtiler. Böyle Ahmet Metin tarafından suret-i mahsusada ricalar ile rağbet gösterilmesi Neofari'nin muzikaca istidad-ı üstadanesini bir kat daha münbasit ederek o kadar müteşevvikâne bir fasıl icra eyledi ki tarife sığmaz. Hatta bu müzika ile vakit geçirmekten Nikolso dahi pek mütelezziz olduktan başka bir meşhur operanın âşık ile maşuka arasında muhavere-i musikiyesini teşkil eden ve “düo” tabir olunan kısmını Neofari, Nikolso ile beraber okuyarak piyano ile de usul-i ahenk-giriye bi'l-icra Ahmet Metin'i eyyam-ı ömründen pek azında görmüş olduğu lezzetlerden bir mükemmeline daha nail eyledi.

Bu müzika eğlencesi o gün kuşluk vaktine kadar devam ederek havanın pek ziyade müsaade-i letafet-bahşasından dolayı o gün kuşluk sofrasını güverte üzerine tehyie ettirdiler. Sofracı taama davet için çın-gırak çalarak üç refik salondan güverteye çıktıkları zaman Meliketü'l-Bahr'i üç dört mil kadar önce ve Valsko'yu onun arkasında ve her

ikisini İspeçya Adasının mukabilinde görmüşler idi ki bu ada Argos Körfezi ağzının şimal tarafından birisi büyücek ve diğerleri ufarak iki ada olup Yunanistan'ın en güzel cezayirindendir.

Neofari'nin tembihi üzerine bugün Valsko'nun birinci kaptanı ile baş makinisti için de sofraya birer tabak konulmuş idi. Şimdiye kadar ekseriya üç kişiden ibaret olan taam sofrasının bugün beş kişilik olması sofrâ halkının neşelerini arttırdı.

Kaptan Yuhano Romanyalıların, ilk teşebbüsât-ı bahriyeleri esnasında Almanya'nın Bahr-i Baltık Donanması'nda terbiye görmüş bir adam olup fakat gemiciliği Almanlardan öğrenmiş ise asıl tahsil-i ulumü Fransa'da ikmal etmiş bulunduğundan ahval ve etvarı Almanlardan ziyade Fransızlara müşabih epeyce malumatlı behhas bir adam idi. Binaenaleyh şu içinde bulundukları körfeze Argos veyahut Napoli Körfezi denildiği ve bu iki isinı dahi körfezin dibinde kâin iki şehir-i kadimden alındığı ve bunlardan Argos şehri Yunanistan'ın en kadim şehri olup bu kademinden dolayı beladan-ı saireye faikiyet edasında bulunduğu ve asıl şehir ile iç kalesi arasında yer altından bir yol olarak yalçın kaya delinerek yapıldığı cihetle ameliyat-ı fevkalbeşeriyeden sayılmaya şayan idiği ve Napolyo'nun da kalesi metanet ve cesamet cihetiyle Argos'tan aşağı kalmayıp hele o civarlarda husule gelen zeytinyağı, şarap, ipek, yün, bal ve balmumu gibi emtianın harice ihracı için asıl iskele Napoli sayıldığı hakkında açılan muhasebeye Kaptan Yuhano dahi gereği gibi vasi malumatıyla iştirak eyledikten maada:

-Bu körfez ve bahusus Argos ve Napoli tarafları bahrî ve berrî birçok muharebat-ı şedide ile de şöhret bulmuştur. Ezcümle sizin selatin-i Osmaniyyeden Bayezid Han Hazretleri karadan ordu, denizden donanma-yı hümayunlarıyla hücum ederek on üçüncü asr-ı miladî evailinde o zamana kadar fethi gayr-i kabil zannolunan Argos Kalesi'ni elde kılıç olduğu hâlde hücum ve zaptetmiştir ki ahalisinin gösterdikleri mukavemetin cezası olmak üzere dahi bade'l-feth otuz bine varan ahaliyi oradan çıkarıp sair memleketlere dağıtarak Argos'a Tatar cinsinden cemaati hicret ettirmiştir. Hâlâ dahi buranın ahalişi Tatar sinhalıdırlar, tarzında temhidat-ı tarihiyeye dahi girişerek gerek Ahmet Metin'in gerek Mösyö ve Madam Çokogano'nun tahsinlerine mazhar olmuş idi. Bir hayli zamandır beraber seyahat eyledikleri hâlde Neofari kaptanda bu

yolda malumat eseri görememiş olduğu hâlde şu hakikata yalnız bugün vâkıf olabilmiş olduğuna şaşıtı ise de eğer herkesin kendi bizâasını yine o metadan anlayanlara gösterebilip anlamayanlardan ketnetmek tabii bir şey olduğuna vâkıf bulunsa idi bu taaccübe de lüzum görmez idi.

Öyle değil mi ya! Bir yerde âdet neyi iktiza eder ise herkes o ci-hete meyleder. Kumarbazlar cemiyetinde en büyük adam en iyi kumar oynayan sayılacağından herkes dahi bu büyüklüğü ihraz etmek için kumarbazlık yolunda tezyid-i bizâa ile onu meydana koymak gayretinde bulunur. Hovardalar meclisinde en ziyade hevaperdazlıkta bulunanlar şan kazanacaklarından afif ve namuskâr olanlar racil sayılırlar. Avcılığın medar-ı iftihar addolunduğu bir mecliste çiftçi şakk-ı şefe edebilir mi? İşte ulum ve fûnuna ait sözlerle imrar-ı vakt edilen mehafilde dahi Nikolso gibileri sıkıldıkları hâlde Kaptan Yuhano gibileri bilakis münbasit olarak kendi sepetlerindeki pamuğu da piş-i ragıbana peşkeş ederek müstehak oldukları aferine mazhar olurlar.

Kuşluk taamından sonra yani vakt-i zuhurdan sonraca gündoğuşu rüzgârı hem birkaç kerte poyrazlaşıp hem de süratini arttırdığı cihetle bu rüzgârla largo vaziyetini alan Meliketü'l-Bahr önlerinde uzaklaştıkça uzaklaşmakta ve binaenaleyh küçüldükçe küçülmekte idi. Yine bu sırada gördüler ki dün dahi nazar-ı ıstibahlarını celp eylemiş olan mahud yamalı yelken geriden peyda olup yaklaştıkça yaklaşmaktadır. Binaenaleyh Ahmet Metin Yuhano'ya:

-Kaptan Efendi? Valsko'nun da yelkenlerini açarak biraz yolunu arttırsak acaba Meliketü'l-Bahr'e yetişemez mi idik, deyince Kaptan Yuhano:

-Emir sizindir efendim, deyip Mösyö ve Madam Çokogano tarafından dahi gösterilen muvafakat üzerine saat kordonuna asılı olan ufacık ve altından olan düdüğünü öttürdü ve lostromo gelip ona verdiği emir mucibince tayfalar derhâl iki direğin ikisine de ne kadar yelken açmak mümkün ise açtılar.

Fakat ne kadar olsa vapur sefinelerinin yelkenden istifadeleri asıl yelken ile yürümek için yapılmış olan sefineler kadar olamayacağından Valsko yelken ve makine ile yine saatte dokuz buçuk mil süratini bulamadığı hâlde gerideki sandal köpüklü dalgalar üzerinden çekirge gibi sekerek Valsko'yu geçip gitti.

Sandal geçer iken Valsko halkı ve bahusus cümlesinden ziyade ihtimamı ile davranan Ahmet Metin dürbün ile o sandalı teftiş etmekte oldukları gibi sandalda bulunan Rumlar dahi ellerini gözleri üzerine tutarak dikkat-i nazariyelerini arttırmış oldukları hâlde Valsko'yu teftiş ediyorlar idi.

Bugün akşamı üzerine kadar bu gidişle gittiler ki o zamanlar rüz-gâr biraz kuvvetten düşmüş ve Valsko ise dünden beri tasarruf etmekte bulunduğu kömürü bugün harç etmeyi göze aldırmasıcasına bir semahat ile ocaklarını cehenneme benzetecek kadar ateşi sığıştırmış olduğundan tamam Malveziya Napolis pişgâhında Meliketü'l-Bahr'e yetişmiş idi ki yamalı yelkenli şüpheli sandalın dahi Meliketü'l-Bahr'i biraz geçmiş olduğu görüldü. Bu münasebetle Ahmet Ömer Kaptan'a:

-Yamalı yelken sizi geçti kaptan, diye bağırmış ve Ömer Kaptan dahi:

-Sizi beklemek mecburiyeti ohnasa idi şimdiye kadar Anjelo Burnu'nda bulunur idik, cevabını vermiş idi.

Bu gün "Napoli" namının iki mahal hakkında istimal olunması kâriyelerimizin zihinlerini teşviş etmemelidir. İtalya sahilinde kâin belde-i meşhureden maada bu ismi Yunanistan'ın işbu sevahil-i şarkîyesinde iki memlekete dahi verihmiştir ki birisi evvelce Kaptan Yuhano'nun da tarif etmiş olduğu üzere Argos kurbündeki Napoli'dir. Diğer dahi işte şimdi önüne gelmiş oldukları Napoli'dir ki buna Malveziya Napolis derler. Minelkadim şarabının letafetiyle meşhur olup şimdilerde Şampanya ve Bordo ve Borgonya nasıl dillerde destan iseler bir zamanlar dahi Malveziya öylece dillerde destan idi. İtalya şuarasından birçoğu şiirlerinde ve nesirlerinde bu Malveziya namını tebcil eylemişlerdir.

Bugün sabahtan beri on saat zarfında hatt-ı müstakim hesabıyla kat etmiş oldukları mesafenin altmış milden noksan olduğunun inde'l-hesap anlaşılması Neofari'nin istigrabını mucip olarak:

-Demek oluyor ki saatte altı mil kestirememişiz, deyince Kaptan Yuhano:

-Madan bu on saatin yarıdan ziyadesini hemen kömür yakmaksızın gelmiş olduğumuz gibi sabahleyin Meliketü'l-Bahr'in birçok vol-talar icrasına mecburiyeti dahi saatler geçtiği hâlde yol alınamamasını

mucip olmuştur, izahatıyla madamı tatmin eylemiş idi. Badehu akşama kadar nereye varılacağı müzakere olunmaya başladı. Yuhano dedi ki:

-Anjelo Burnu'nu dolaşmaya gayret etsek fena olmaz. Otuz mil kadar bir mesafedir. Fakat bu hava şayet geceleyin azdıracak olursa buralarda barınmak biraz müşkil olur.

Şu müzakare esnasında bir aralık Meliketü'l-Bahr'e daha ziyade takarrüp olunarak Ömer Kaptan'la Süreyya'nın da reyleri sorulduktan onlar dahi Anjelo Burnu'nu dönerek liman bulunamazsa bile sahilde demir bırakılabileceği reyinde bulundular. Binaenaleyh yine yolda devam eylediler:

Akşam güneş gurup eylediği esnada bizim seyyahlar henüz Anjelo Burnu karşısında bulunarak daha ilerisinde kâin Ayı İlya Burnu'nu da dönmeksizin muhtaç oldukları demir yatağına vasıl olamayacakları idi. Gecenin tamamî-i hulûlüne kadar da yolda devam ederek nihayet bade'l-gurup saat bir buçukta Ayı İlya'nın garp cihetinde yirmi beş kulaç suya demir bıraktılar ki burası birçok rüzgârlara karşı liman olmadığı hâlde yalnız gündoğuşu poyrazına karşı siper olabilecek bir mevki idi.

Akonya Şibh-i Ceziresi'nin münteha-yı cenubîsini teşkil eyleyen bu mahalde ne köy ne şenlik hiçbir şey bulunmayıp on beş yirmi mil kadar daha giderek Pure namında bir karye pişgâhına varmak daha münasip olacağını ve orasının buraya nispetle âdetâ liman sayılacağını Meliketü'l-Bahr'in kılavuzu olan Rum haber verdi ise de seyyahlar bu zamana kadar henüz akşam taamı etmemiş olmak hasebiyle yine Valsko'nun salonunda sofraya inmiş bulunarak Ömer Kaptan dahi kılavuzun sözüne havale-i sem-i itibar etmemiş olduğundan bu rey müsip yürüyememiş idi.

Bunların demir bıraktıkları yer öyle bir mahaldir ki kara tarafı azim bir dağ olup gündoğuşu poyrazından ta batıya varıncaya kadar her rüzgârı kesebilir idiyse de gayet taşlık, imarattan hâli bir şeydir. Deniz tarafı ise on beş mil kadar uzakta görülen meşhur Serigo Ceziresi'ne kadar epeyce bir engin teşkil eder. Serigo Adası tamam cenup cihetinde bulunduğundan nokta-i şarktan nokta-i cenuba varıncaya kadar ufkun

bir rub daire teşkil eyleyen kısmı üzerinde ise ne ada ne kara hiçbir şey görülmeyip maazallah bir lodos alacak olsa buralarda deniz gerçekten dağlara çıkarak önüne rast gelen tekneleri de dağa doğru atıverir.

Mevki-i mezkûrun işbu ahvali bu akşamı sofrada bizim yolcuların medar-ı kelâmı olarak bu münasebetle birçok deniz kazalarına dair sözler söylendi ki Neofari musahabenin bu türlüünden zevk alamayarak menî için başka vadilere doğru sevk-i kelâm etmeye çalışıyor idiyse de yılan lakırdısı gibi beliyat-ı bahriye lakırdısı dahi bir kere açılınca kırka kadar sürmekle meşgul olduğundan bahsi değiştirmeye bir türlü muvaffak olanıyor idi. Hatta safa-yı bahrî seyahatlerinde vakıa imkânın son mertebesine kadar gece denizde bulunmamak meşrut ise de bu şart mutlaka bir enin ve salim limana girmek demek olduğu hâlde şu bulundukları noktanın öyle salim bir liman addolunamayacağını da Kaptan Yuhano ketmedememiş idi.

Bade't-taam likörlerini güverte üzerine götürmesini sofracıya tembih ederek cümlesi güverteye çıktılar. Cümlesi ilk nazar-ı dikkatlerini havanın hâlini görmeye tahvil eylediler. Burada rüzgârdan eser olmayıp dağ, rüzgârı kestiği gibi barometreler dahi varyabl yani itidal noktasında bulunuyor idi. Binaenaleyh Nikolso:

-Adam havada bir şey yok be! Cin peri hikâyelerinden ürkenler hemen her taraftan duvar yarıp bir ferişte zuhur edeceğine muntazır oldukları gibi biz dahi fırtına ve kaza-yı bahrî hikâyelerinden ürkmüş olduğumuzdan otuz iki rüzgârın birisi hemen bizi gark edecek diye etrafa bakınıp duruyoruz. Haydi likörlerimizi içelim be, demiş idi ki vakıa sofracı dahi bir tabak derununda üç kadeh küraso getirmiş olduğundan bunlar nuş edilerek sigaralar dahi tellendirildi.

Bu esnada uzaktan uzağa Serigo Adası'nı gören Ahmet Metin'in aklına hüsn ü cemal ilahesi Venüs gelerek Venüs'ün ibtida-yı hilka-tinde denizin köpüklerinden alınan mayası en güzel bir kız suretinde teşekkül ve tecessüm etmesi vakası ya Kıbrıs veyahut işte bu Serigo Adalarından birisinde vukua gelmiş olduğu mitolojistler yani hurafat-ı evvelîn müdekkikleri nezdinde muhtelifü'n-fih olduğunu anlatmaya başladı. Bu münasebetle Venüs hakkında gayet latif birçok malumat dahi ita eyledi ise de kariben bu mesele için daha âlâ bir münasebet düşeceğinden Ahmet'in vermiş olduğu tafsilatı dahi o münasebetin düştüğü zamana tehir etmek bizce daha münasip görüldü.

Bu gece Ahmet Metin refiklerine veda ederek sandal ile kendi gemisine geldiği zaman saat dahi bade'l-gurup dörde varmış idi. Vücudunda bir yorgunluk ve uykuya pek büyük bir ihtiyaç hisseylediğinden Vasiliki'nin yardımıyla hemen soyunarak yatağına giriverdi. Aradan ne kadar saat geçtiğini Ahmet'in tahmin edemeyeceği bir vakitte Meliketü'l-Bahr'in güvertesi üzerinde bir şamata peyda oldu ki dik dik söylenen sözleri ve naraya şebih ilâ edilen avazeleri ve tepesi üzerinde peyda olan ayak patırtılarını uykusu arasında işitiyor ise de henüz gözleri ve dimağı uykuya doyamamış olduğu için bir türlü kendisini toplayıp da kalkamıyor idi.

Mahaza geminin öyle baş veyahut yalpa vurmak gibi bir hareketi de olduğundan o nevm hâlinde de Ahmet Metin bu telaşların bir fırtına telaşı olmadığını hükmederek halkın telaşı arasında kendisine yine bir medar-ı itminan bulmuş oluyor idi.

Birkaç dakika sonra “güm!...” diye bir silah sesi işitilmesin mi? Hem de nasıl ses? Öyle tabanca tüfek sedası değil! Top sedası gibi bir şey! Müteakiben bu ses bir daha tekerrür edince artık Ahmet Metin yerinden fırlayıp arkasına bir robdöşambır almayı bile taakkul edemeksizin kendisini güverteye fırlattı. Zira patlayan şeylerin kanardiyer denilen ve Meliketü'l-Bahr'in başında, kıçında mevzu olduğu malumumuz bulunan iri tüfekler olduğunu anlamış idi.

Tamam kamaradan harice çıkar iken kıçta bulunan kanardiye- rin dahi evvela bir namlusu ve müteakiben diğeri boşaldı ki bunların vehleten çıkardıkları ateş Ahmet'in gözlerini kamaştırdığı gibi tanini müthişleri dahi kulaklarını çınlattı. Öyle bir hâle geldi ki kendisini ateşler içinde bularak gerçekten mütehayyir oldu. Meğer hakikaten ateşler içinde kalmış ya! Yalnız kendisi değil, o taraflar kâmilten ateşler içinde kalmış. Zira Valsko sefinesi ateşler alarak yanmaya başlayıp ziyası dahi dağa ve denize akseylediğinden sanki deniz ve dağ dahi yanıyorlar gibi bir manzara-i müthişe peyda eylemiş.

Kanardiyerleri atan Hacı Çavuş olduğu anlaşılarak yanında bir de gemici var idi. Lakin gürültünün bu derecesine kadar Ömer Kaptan ve Süreyya ve işçi Mehmet ve diğer gemiciler dahi uyanıp güverteye fırlamışlar idi. Hacı Çavuş bir yandan Ahmet'e:

-Na işte kaçıyorlar! Fakat zanneder isem birçoğu dirhem saçmalarıyla kalbura döndüler, diye Meliketü'l-Bahr'in yakınından geçmiş

olduğu dümen suyunun bırakmış olduğu izden anlaşılan bir sandalı gösterdi ki yelken dahi açmış olduğu hâlde rüzgârın azlığından dolayı yelkenin o kadar yardımını olmayıp fakat bir tarafından üç ve diğer tarafından yalnız bir tek kürek ile de firara çalışıyorlar idi. Yine bu aralık üç kürekli tarafın birisinin kürekçisi bir kürekli tarafa geçerek sandal iki çifte hâlini aldı. Hacı Çavuş dedi ki:

-Demincek üç çifte idi. Şimdi iki çifte kalmasına sebep mutlaka kürekçilerin ikisi gebermiş olmasındandır.

Ahmet Metin filhâl sandal indirilmesini emrederek kendisi dahi hemen kamaraya koştu. Ayağına bir pantolon giyerek bir de revolveri ile bir kama alıncaya kadar hazırlanan sandala Hacı Çavuş ile beraber atladı, sandalda iki nefer dahi tayfa var idi. Kaptan ile Süreyya'ya:

-Siz kendi muhafazanıza bakınız, emrini vermeyi müteakip Hacı Çavuş'a dahi:

-Valsko'ya, kumandasını verdi ki Hacı Çavuş kaçan sandalı takip edecekler zannıyla onun arkasına doğru dümen tutmuş idi. Ahmet Metin:

-Kaçanı takipten ne hasıl olur? Yananların imdadına koşalım, diye Valsko'ya doğru yürüdüler. Onun güvertesinde de telaş kıyamet kopuyor idiyse de ateş her tarafı istila etmiş olduğu cihetle Ahmet Metin yanaşıncaya kadar gemicilerden birkaç tanesinin kendilerini denize atıklarını görmüş idi.

Hemen kış tarafa yaklaşarak:

-Madam! Mösyö! Atınız kendinizi denize, diye bağırdı. Zira bundan başka bir tedbire imkân kalmamış olduğunu muhakkakattan olmak üzere görüyor idi. Bu sedayı Neofari ile Nikolso işiterek yanmakta bulunan küpeşteye doğru geldiler ise de bir türlü kendilerini denize atmaya cesaret edemiyorlar idi. Nihayet Kaptan Yuhano hışım ile gelip güzel Neofari'nin belinden yakaladığı gibi fırlattı denize attı. Onu müteakiben Nikolso dahi kendisini attı ki ikisi birden Ahmet Metin tarafından tutularak sandala alındılar.

Bunların tahlisi üç beş dakikalık bir sa'y ve gayrete lüzum göstermiş idi. O müddet zarfında Valsko'nun kış tarafından birdenbire bir ziya ve onu müteakip boğuk bir gümbürtü peyda olarak anlaşıldı ki cephanesi de berheva olmuştur. Artık aradan üç dakika daha mürur

etmeksizin yangın ateşi gereği gibi eksildi ise de buna intifa denilemeyip belki mahruk Valsko'nun bakiyesi gark olduğu için bu hâlde görülmüştür.

Şu anda Ahmet Metin'in cümleden ziyade ehemmiyet verdiği şey Neofari'yi bir an evvel kendi gemisine aşırıp çamaşır değiştirmek ve ısıtmak meselesi idi. Zira dilber kadın alafranga yani arkasında kol-suz ve yakası gayet açık bir ince patiska gecelik gömleğinden başka libas ıtlak olunabilecek hiçbir şey bulunmadığı hâlde yatağına girmiş olduğu gibi yangının birdenbire zuhuruna mebni yine arkasına başka bir şey almaya vakit bulamaksızın güverteye can atmış ve hep o hâlde denize ilka olup Ahmet Metin'in sandalına inmiş bulunduğundan ve o ince patiska gömlek dahi ıslanıp vücuduna yapışakaldığından hâline "çırçıplak" tabiri tamam mütenasip düşer idi.

Şuracıkta ihtarından geri kalmayalım ki bu ince gömleğin dahi güya kendisine bir cilt-i sanî olup kalması vechen gayet güzel olduğunu zaten haber vermiş bulunduğumuz bu kadının cismen dahi gayet mütenasip olduğunu Ahmet Metin'e itiraf ettirmiş idi. O kadar mütenasip ki sanatkâran-ı kadimin mahsul-i dest-i maharetleri olan heykeller zaten tabiiyat âleminde emsalleri nadir bulunabilecek kadar harikulade mütenasip oldukları hâlde Neofari'nin tenasüb-i endamı hakikaten pek çok istatüleri dahi mahcup bırakacak bir mertebe-i kemalde idi. Bhusus ki bir çıplak vücut-ı simini başka bir yerde başka bir hâlde görmek ile şu sandal içinde şu hâlde görmek arasında fark-ı azim vardır. Gece-nin ziyadece serinliğinden naşı bütün vücudu balık gibi titreyip kendi kollarından başka sarınacak da hiçbir şeyi bulunmadığından kollarıyla göğsünü, memelerini sarıp örtercesine almış olduğu vaziyet dahi letafetine letafet katmakta idi.

Hilkatin bu derece-i mükemmeliyetini gören Ahmet Metin'in ol Ahsenü'-Hâlikîn Hazretlerini tesbih ve tebrik etmemesi kabil mi olur? Bu teslimiyet ise nev'i-i nisvan içinde Neofari'nin haiz olduğu mertebe-i âliyeyi de teslim etmek demek idi ki eğer güzel kadın bundan haberdar olsa idi kim bilir ne kadar mahzuz olur idi. Zira kadın kısmı için kendi cemali teslim olunmaktan daha büyük hiçbir mahzuziyet tasavvur olunamaz.

Valsko'nun hariki ziyaları henüz bütün bütün de muntafı olmamış bulunduğu bir derinde Ahmet Metin:

-Haydi efendim haydi! Bir dakika bile vakit kaybetmeye gelmez. Size bin Valsko feda olsun, asıl sizi hasta etmemeliyiz, diye sandalı hemen Meliketü'l-Bahr'e doğru çektiirmiş ve salona varır varmaz Vasiliki'ye:

-Çabuk madama çamaşır dürüp hazırla, enırini ita ederek o zeki ve çalışkan kızcağız dahi en büyük sürat ve isticat-i kârgüzaranesini bu dakikada göstermek için filvaki çend dakika sonra öyle mükemmel bir bohça Neofari'nin girmiş olduğu kabineye yetişmiş idi ki bohçada iç çamaşırından maada misu ve fistan velhasıl çorap, mendile varıncaya kadar her şey mükemmel idi. Hatta fistan için:

-Henüz hiç kimsenin arkasına giyilmemiştir, madamı, demek istediği hâlde Fransızcası bu kadar ifade-i merama kifayet edemediğinden efendisinin tercümanlığına muhtaç olup kabinenin haricinde bulunan Ahmet Metin dik sesi ile:

-Demek istiyor ki madam, fistandan iğrenmeyezsiniz. Kendisi için yeni yaptırılmış olup henüz hiçbir kimse arkasına almamış ve insan teri ve kokusu ona tesir etmemiştir, demesiyle Neofari şu felaket hâlinde dahi tuhaflığı, şuhluğu elden bırakmayarak "Denize düşenin hiçbir şeyden pervası kalmaz." tarzında bir mesel irat etmiş idi.

Bu beliyeye-i harikin nasıl ve kimler tarafından ne yolda ika edildiğini tahkik için herkesin suret-i istintakını buraya yazmak lazım gelir ise o kadar tafsilat-ı beyhudeye yol açılmış olur ki mütalaası en gayretli bir müddeiumunıyi bile yoracağı derkâr iken yine bir zübde ve netice gösterememiş olur. Zira herkes işi ne zaman ne surette görmüş olduğunu ananesiyle hikâye gayretine düşerek müşahedesindeki ehemmiyeti biraz da parlatmak gayretiyle epeyce mübalağa ve yalan bile katmaktadır ki bu da insanlığın meclubiyetleri cümlesinden bir şeydir. Binaenaleyh istintakların, ifadelerin bir numunesi olmak üzere yalnız Hacı Çavuş'un suret-i ifadesini görmeliyiz ki işin içindeki tuhaflık dahi bunu görmekliğimize bir değer ispat eyler.

Ahmet Metin Hacı Çavuş'a:

-Sen bu yangını ne zaman nasıl gördün? Kanardiyerleri nasıl attın, sualini irad eylediği zaman Hacı Çavuş: Be canım! Baş taraftaki vardi-

yacının yanında idim. Katrina'nın da uykusu kaçmış olduğundan oraya geldi. Baktım anladım ki benim de uykum yok Katrina'nın da! Bu hâlde gemiciyi beyhude uykusuz bırakmamak ve yarınki hizmetleri için bu gece dinlendirmek istedim. Onu yatıp uyuması için başaltına indirdim. Biz de Katrina ile konuşmaya başladık, diye mukaddimesini serd eyler iken Ömer Kaptan'ın yüzüne bakılmış olsa idi, her tüyünden, her mesanından ateş-i gazap çıkmakta olduğu anlaşılır idi. Gayretli kaptan, "Bu edepsizin şu sözlerindeki müedda-yı hakikiyi anlayamıyor musun?" diye bir mana işrap edecek tavır ile Ahmet Metin'in yüzüne bakmış ve vakıa Ahmet Metin dahi bu mukaddimenin asıl hükmü ne-relere kadar vardığını pek âlâ takdir etmekte idiyse de zahiren hiçbir renk vermeyip:

-Ey! Katrina ile yarım saat vardiyacılık ettikten sonra, diye hikâ-yenin alt tarafını da söylemesinde istical eylemiş idi. Hacı Çavuş dahi demiş idi ki:

-Bir de vallahi nasıl olduğunu bilmem yine Katrina bana "Hele bak lostromo hele bak! Romanya gemisinin içinde kırmızı bir alev peyda oldu!" diye ihtar eyledi. Ben kendimi toplayıp bakıncaya kadar ateş alıverdi. Fakat ilk ziya içinde mehtap gibi kırmızı alevler var idi. Hatta bu tarafa doğru gelen dumanlar içinden de kükürt kokusunu his-seylenniş idim. Ben bu ilk telaşa iken Valsko'dan bu tarafa doğru üç çifte bir sandal geldiğini gördüm. Acaba Valsko'nun sandalı mıdır diye ses ettim ise de yangının ziyasından gördüm anladım ki bir murdar Elnuz sandalıdır. Hem de kemal-i-telaşa kaçıyorlar. İşte o zaman artık iki bir demeyip kanardiyerlerin başına koştum. Bu kocaman tüfekler top gibi patladıkça içindeki dirhem saçmaları dolu taneleri gibi sandalı sardığını buradan görüyor idim. Dört defa ateş ettim. Nihayet sandal üç çifte altı kürek iken iki çifte kaldığını gördüm ki mutlaka heriflerin ikisi ya gebermiş yahut ölüm derecesinde yaralanmıştır.

İşte her kim istintak olundu ise bu yolda cevaplar verdi ki bunlar-dan yegan yegan bir netice istintaç olunamayıp umumundan anlaşılabilen hūlasaya gelince, Valsko'nun serdümeni harikin vukuunu uykusu arasında bir kükürt dumanından boğulmak derecesine gelmesiyle anlayıp güverte üzerine can attığı zaman Miloş isminde olan bir Sırplı tayfayı ölüm hâlinde mecruh bulmuş ve tayfa serdümeni görünce:

-Ah! Beni İstavri ile Örepid'i öldürdüler. Gemiyi de onlar yaktılar, diyebilmiş idi. Bu İstavri ile Örepid'i Pire Limanından alınmış iki Rum tayfadır. Tayfalar ucuz olsun diye bazı kaptanlar limandan limana değiştirmek üzere böyle aylıkçılar alırlar ki şu âdetin mazarratı her zaman sabit olmuştur. Yukarıki sözü söyler söylemez Miloş kendisini kaybederek müteakiben vefat dahi eylemiş ise de Ahmet Metin gerek bu sözden gerek mahut yamalı yelkenin kendilerini takip edegelmesinden anlamış idi ki Pire Limanı'ndan alınan bu iki aylıkçı kendileri gibi daha bir hayli evbaşla sözü bir ederek onlar dışarıdan, bunlar içeriden Valsko'yu soymaya karar vermişlerdir. Zaten geminin tayfalarından bir Miloş bir de Petro namında yine Sırlı bir ateşçiden ve o iki aylıkçıdan başka kimse eksik olmayıp cümlesi sağ salın kurtulmuş idi. Miloş'un hırsızların bıçağıyla katlolunduğu mertebe-i tahakkuka varmış olduğu gibi kömürlüğün yanında bir mahalde yatan Petro'nun dahi yanmış olacağına şüphe kalmayıp diğer Rum dahi işte Hacı Çavuş'un silah atmış olduğu sandal ile kaçmış oldukları meydana çıktı.

Hırsızların şu fezahatta neler çalmış oldukları bilinemez ise de asıl bilinen bir şey var ise o da gemiden ne Neofari ve Nikolso ne de kaptan vesair tayfanın mal ıtlak olunur hiçbir şey kurtaramamış olmalarından ibaret idi. Hatta Nikolso:

-Aman çantan nerede? Yalnız onu kurtaralım kâfidir, diye Neofari'ye haykırmış ve Neofari dahi çantayı Nikolso'ya atıp:

-Bunu sen al! Ben yapamam, demiş ise de muahharen o çanta dahi elde kalmayıp zayi olmuştur ki Neofari'nin bir hayli elmasları, paraları filanları olarak mezkûr çanta lâ-akall iki yüz bin franklık bir serveti havi imiş.

Herkesin sözünden anlaşıldığına göre hırsızlar gemiyi muktedir olabildikleri kadar soyduktan sonra kış tarafta salondan bed ile baş tarafta başaltına ve mutfığa varıncaya kadar büyük çanak maytapları koyarak ve şuraya buraya petrol yağ dökerek def'aten ateş vermişler ve hariki dahi def'aten ikâ eylemişler. Ömer Kaptan dedi ki:

-Bu Yunanlı deniz hırsızlarının âdetleri gemilere böyle maytap ile ateş vermektir. Zira yangının önü alınmak mümkün bile olsa maytaplardan çıkan kükürt dumanı gemi halkını boğmak derecesine getirir

de kimsenin eli işe varamaz. Ekseriya boğulurlar bile. Bu herifler dört bin seneden beri deniz hırsızlığıyla meşhur olup hatta bir Avrupalıdan işitmiş idim ki bizim şimdi kullandığımız barut icat olunmazdan evvel Yunanlılar maytap gibi yanar bir nevi kükürt ile çok ıslak barut icat ederek şu hırsızlık yolunda istimal ederler imiş.

Ahmet Metin'in dahi böyle bir şeyi bazı kitaplarda okumuş bulunduğ u hatırına gelerek Ömer Kaptan'ı maa't-tahsin tasdik eyledi ise de gerek hırsızlar çalmış olsunlar gerek yangında yanmış bulunsun bu kadar malın zıya'ına acınamak elinden gelmedi. O kadar mükedder oldu ki şu bela kendi başına gelmiş olsa bu kadar mükedder olamaz idi. Hiddet ve şiddetinden:

-Vay kâfirler vay! Demek oluyor ki vardiyada bulunan Sırplıyı çalyaka ve sık boğaz ederek... diye dişlerini gıcır gıcır gıcırdatıyor idi. Neofari ile Nikolso, Ahmet Metin'i teselli için pek çok sözler söylediler. Bu tafsilattan dahi Valsko vapurunun altı bin liraya sigortaya konulmuş olduğ u anlaşıldıktan maada kendi zaiyatı Neofri'nin hiç de umrunda olmadığı ve servet-i mevcudesine nispetle yanan eşyası ve mahut elması ve nukud çantası cüz-i lâ-şey menzilesinde kaldığı anlaşıldı.

Asıl maksut Neofari'yi ve kocasını soğuktan ve yaşlıktan hasta etmemek olduğ una göre Vasiliki Neofari'ye derhâl tebdil-i came ettirmiş olduğ u gibi muahharen Ahmet Metin'in elbise ve çamaşırından Nikolso'ya dahi bir mükemmel takım tedarik ederek ve Kaptan Yuhano ve rüfekasına dahi Ömer Kaptan ve Süreyya ve Hacı Çavuş yardım eyleyerek herkes yeniden giyinip kuşanmış idi. Müteakiben Katrina'nın yetiştirdiğ i bir âlâ panç dahi imdada yetişerek iki gemi halkı sabaha karşı bir âlâ supe eylediler ki bu supe esnadında şu haydutların nasıl takip olunabileceklerini ve bunlardan ne yolda intikam alınabileceğini çok müzakere eylediler ise de hiçbir şeye katıyen karar veremediler. Zira Meliketü'l-Bahr vapur olmadığı için onunla düşmanı takip mümkün olamayacağı misilli en yakın bir Yunan şehir veya kasabasına varıp da hükümete haber verecek olsalar Yunan hükümetinin de icra edeceğ i takibattan hiçbir şey hasıl olamayacağı bu yolda sebk eden birçok tecrübelerle malum olduğ unu Ömer Kaptan meydana koymuş idi. Bunun üzerine Neofari demiş idi ki:

-Hırsızları ele geçirmekten hiçbir ümit yok ise ne yapalım. Kahrımızdan ölecek değiliz ya? Ziyanın en büyüğünü sigorta kumpanyası çekeceğinden Valsko'nun sahibi için de acımaya mecbur değiliz. Bana gelince ben, bu da seyahatimizin parlaklığını arttıracak bir keyfiyettir derim de zevkinne bakarım.

Bunu dediği zaman herkesin tavrında birtakım tasdik ve tasvip emareleri zuhur eylemiş idi. Neofari ise sözünün arkasını kesmeyip diyor idi ki:

-Biz şimdi hırsızların takiplerini düşüneceğimize yolumuzun ilerisi için ne yerler bulunabileceğini düşünmeliyiz. Zira bu hadise bize Şirzad-ı Selçukî romanının takibi için mâni olabilir ise işte bir yangından ziyade asıl buna yanarız.

Güzel Moldovanın kendisiyle refakette bu derecelere varan merakı Ahmet Metin'i ziyadesiyle mesrur ederek Şirzad-ı Selçukî romanının izini takibe hiçbir şeyin mâni olamayacağını bi't-temin güzel refikasını dahi memnun eylemiş ise de böyle yorgun ve uykusuz hâlde iken ciddiyatı müzakereye muktedir olamayacaklarını da anlatarak nihayet Ömer Kaptan'a:

-Sen Meliketü'l-Bahr'i Serigo Adası'nın münasip ve emin demir yatağına götür demirle de biz dahi güzel bir uyku kestirip istirahat edelim, emrini verip Neofari ile Nikolso'ya dahi vaktiyle Basri Efendi için yaptırmış olduğu kabineyi teklif ederek ve Valsko'dan kurtulmuş adamların yerleştirilip barındırılmalarını da Hacı Çavuş'a havale eyleyerek yorgun ve rahatsız olanlar yerli yerlerine çekilmişler idi ki daha bunlar uykuya varmaksızın Ömer Kaptan dahi demir aldırmaya başlamış idi.

Bulundukları mahalden Serigo Adasının bir münasip yerine intikal edinceye kadar rüzgârın kuvvetsizliği hasebiyle beş saatten ziyade zaman mürur ederek bu müddet zarfında Ahmet Metin ve Neofari ve Nikolso ve Hacı Çavuş ile Valsko'nun kaptanı Yuhano vesair birkaç arkadaşları uyuyabilmişler ise de yolcuların bakiyesi uyuyamayıp hep şu harik kazası hakkında sözü uzatıp götürmüşler idi. Ancak bu uzun lakırdılardan bizim için istifade edebilecek hiçbir netice çıkmamıştır.

Bu hadiseyi Vasiliki ile Süreyya Efendi'nin ne yolda telakki eylemiş oldukları vakıa bizce epeyce hüküm götürecek ahvalden olup bu iki gencin ikisi dahi şu güzel kadının badehu kendi gemilerinde kalmış demek olması zaten Ahmet Metin ile aralarında mukaddimesi pek parlak görülen münasebeti daha ne kadar ileriye götürebileceği hakkında kendi kendilerinden birtakım mülahazata girişerek bu mülahazat dahi ikisi arasındaki münasebeti tekid edebilip edemeyeceğini bir hayli düşünmüşler idiyse de şu düşüncelerinden bizim için derkâr olan ehemmiyeti daha şimdiden şerh ve izaha girişmek, teksir-i sevaddan başka bir şeyi mucip olamaz. Zira mülahazat-ı mezkûre ne gibi ahvale sebep olabilecek ise ileride ahval-i mezkûre aynen görüleceğinden na-be-mevsim olarak verilecek tafsilat hakikaten beyhude kalır.

Serigo Adasının münteha-yı şimalinde Sepati Burnu namıyla bir burun vardır ki onun garp cihetindeki koy âlâ bir demir yatağıdır. İlk bulundukları yer ile bu mersa arasındaki mesafe on beş on altı milden ibaret ise de rüzgârın kuvveti pek azalmış olduğundan saatte iki buçuk üç mil ancak yapabilen Meliketü'l-Bahr o gün vakt-i zuhura doğru mersa-yı mezkûra ancak vasıl olabilmış idi. Gırrrrrr!... diye bütün gemiyi sarsmak derecesinde gürültü peyda eden demir atmak manevrası zaten kalplerindeki helecan henüz bilkülliye mündefi olmamış bulunan Ahmet Metin ve rüfekasını uykudan uyandırarak şöyle üstünkötü bir tuvalet icrasıyla cümlesi güverteye çıktılar. Ahmet Metin nerede bulunduklarını Ömer Kaptan'dan سوال ile güzelce öğrendikten sonra Neofari'ye:

-Her belanın, her felaketin bir de zevkli tarafı olabileceğine ihtimal verir misiniz, deyip de Neofari tarafından dahi:

-Bize bu yolda da bir hikmet-i cedide gösterebilir iseniz hakikaten harikulade bir adam olduğunuzu ispat eylemiş olursunuz, cevabını alınca Ahmet Metin dedi ki:

-Dün gece sizi öyle hayal nev'inden bir başka gömlek ile denizden çıkarışım neye benzediğini zihninizde bulabilir iseniz şu düçar olduğumuz beliyenin de zevkli, sefalı şairane cihetini kendi kendisine meydana çıkarmış olarak görürüz!

Gerek Neofari gerek düzme kocası düşünmeye başladılar. Ahmet Metin ise güya suret-i zahirede bunların kuvve-i muhayyilelerine yardım ediyor gibi görünerek hakikat-ı hâlde ise zihinlerini taglit için diyor idi ki:

-Bu hâli denizin safî ve parlak suları içinde bir büyük ve güzel balık çıkaran balıkçının hâline benzetemezsiniz ya! Vakıa vücudu gümüşten yapılmış gibi parlak olan balığı sudan çıkarmak ile o hâl arasında epeyce bir vech-i şebih var ise de...

Dikkat-i nazariye ve fikriyelerine itimadımız olan karilerimiz Ahmet Metin'in şu teşbihinden Neofari'nin ne kadar memnun olmuş bulunacağını ve o hiss-i memnuniyetle düşüneceği şeyi düşünmeye hiç de kuvveti kalmayacağını elbette anlarlar. Biz işin ilerisini haber verelim ki düzme karı koca ne kadar düşündüler taşındılar ise de Neofari'nin suret-i tahlisini benzetebilecek hiçbir şey bulamayıp gayeti yine bir sayyadın bir mahi-i sim-teni sudan çıkarmasına müşabih olabileceğinde karar kılmak istediler. O zaman Ahmet Metin dedi ki:

-Arkanızdaki gömleğin inceliği, buruşukluğu ve bununla beraber şeffaflığı deniz köpüğüne benzeyebileceğini teslim eder misiniz?

Nikolso: Vakıa bir teşbih-i şairane olarak müsellemler olabilir.

Ahmet: O hâlde bu köpüklerin içinde olan vücudu da ilâhe-i hüsn ü cemal olan Venüs'e benzetmekte ne mâni kalır?

Daha şu mukaddimecik bile Neofari'yi pek ziyade memnun ederek:

-“Venüs sortante de la mer!” levhası! Öyle mi, diye izhar-ı beşaset ve irae-i mahzuziyete müsaraat eylemiş idi ki Fransızca olarak bu dediği lakırdının Osmanlıcası “Zühre'nin denizden çıkışı” demektir. Vakıa bu namla meşhur bir resim levhası vardır ki mabude-i mezkûrenin suret-i hilkatini demek olarak beyaz köpükler içinde peyda olup sahile çıkmaya çalıştığını gösterir. Avrupa terbiyesiyle terbiye olmuş bulunan bir kadına ne kadar fahiş mübalağalarla müdahene edilse yine mahzuz olduğu gibi Neofari dahi o kadınların en mükemmellerinden bulunduğu için Ahmet Metin'in şu müdahenesi elbette hoşuna gider. Zira kadının hayalinde vücut vermeye başlanmış olduğu daha birçok romanların

filhakika vücuda gelebilmesi için yalnız Ahmet Metin'i kendi mükemmeliyet-i hüsn ü cemaline meftun edebilmesi lazım idi ki işte bu hâller dahi kendisine bu muvaffakiyetin mukaddimatını tebşir eyliyor.

Ahmet dahi bu hurdelerin kâffesine vâkıf bulunuyor idi. Binaenaleyh diyor idi ki:

-Hem bu müşabehet, yalnız hâlce bir müşabehet olmaktan da ibaret değildir. O hâlin vukua geldiği mahal dahi aynı mahaldir.

Neofari: Ne dediniz? Aynı mahaldir mı dediniz?

Ahmet: Öyle ya! Vakıa Venüs'ün böyle deniz köpüklerinden helak olunarak sudan çıkmasını mitoloji erbabından bazıları Kıbrıs Ceziresi'nde vukua gelmiştir diye yazarlar ise de diğer bazıları dahi burada Serigo Adası'nda vukua gelmiştir diye yazarlar. Sıhhat-ı keyfiyet aranmak lazım gelir ise nihayet şu nokta üzerinde karar kılmaya mecbur olacağız ki Kıbrıs hakkındaki rivayet ne kadar kuvvetli ise burası hakkındaki rivayet dahi tamam o kadar kuvvetlidir. Tercih bizim elimizde kalmıştır. Eğer sizi denizden çıkarmak muvaffakiyet-i latifesi bana Kıbrıs'ta müyesser olmuş bulunsa idi rivayetini o cihetini tercih eder idim. Burada müyesser olduğu için bence rivayetini dahi bu ciheti müreccah olması tabiidir.

Şu tevcih ve izahın Neofari'yi ne kadar memnun etmiş olduğunu bihakkın tarifhakikaten mümkün olamaz. O anda kadının yüzünü görmeli idi ki mahzuziyet-i mağruranesinin derecesi anlaşılabilsin. Yani diyebiliriz ki Ahmet Metin'in ağzından bu sözleri işitmesine sebep olduğu için harik beliyesine bir beladır diye bakmaktan ziyade âdeta bir nimettir diye bakmaya başlamış idi.

Nikolso hiçbir şeyde olmadığı gibi bu mitoloji âleminde dahi müteammik olmadığından:

-Vakıa Venüs namıyla bir mabude bulunup kemal-i hüsn ü cemalinden dolayı ilâhe-i letafet addolunduğunu bilir idiysem de köpükten mi halk olunduğunu yahut kamerden mi indiğini ve hilkatı Kıbrıs'ta mı Serigo'da mı vukua geldiğini vesair hikâyelerini ne işitmiş idim ne de işitmiş olsam bile hatırımında kalır idi. Buna dair bana hiçbir şey sormayınız, diye bir itirafla çekilmiş idiyse de Neofari epeyce mütalaa erbabı bir kadın olduğundan ve Kıbrıs'ta Zühre'ye mensup bir mabet buluna-

rak birçok güzel kadınların ve kızların o mabette toplanıp ilâhe-i mezkûreye vakf-ı ömür ve vücut etmiş olduklarına dair mitoloji kitaplarına derc edilmiş bulunan şeyleri dahi zihninde cem' etmiş bulunduğundan Ahmet Metin'in sözlerini kolay kolay kabul ve teslim edemeyip birçok mülahazat serdiyle bahsi tatvil eylesenmiş idi. Ahmet dahi kadını ikna için birtakım izahat verdiği sırada ezcümle demiş idi ki:

-Evet madam hakkınız vardır. Hatta o mabette ictima etmiş olan dilberlerin Venüs ibadeti nanıyla birtakım uşşak ağuşunda nasıl zevk ve safaya koyuldukları dahi mitolojinin en latif mebahasindendir. Lakin bilmiş olunuz ki böyle bir ibadethane işbu Serigo Adası'nda dahi mevcut idi. Kıbrıslılar kendi Venüs mabetleriyle ne kadar müftehir idiyseler Serigolular dahi o kadar müftehir idiler. Eğer arzu buyurur iseniz bir münasip vakitte size mitolojinin bu kısmını okuyuvereyim.

Neofari: Bundan daha münasip vakit mi olur?

Ahmet: Aman madam! Başınıza gelen felâket üzerine...

Neofari bu “felaket” kelimesini işitir işitmez Ahmet'in sözünü kesti. Dedi ki:

-Aman Allahaşkına buna felaket demeyiniz! Bakınız bizi ne kadar eğlendirir, müstefit eder bir nimet hükmünü alıyor.

Ahmet: İyi ya! Fakat işimizin bundan ilerisini düşünmek için olsun bize bir mecburiyet göstermemiş midir?

Neofari: Hakkınız var ama ona siz her ne karar verir iseniz ben kabule hazırım. Ben her şeyi hoş görmek feylosofisine tabiim!

Heveskâr kadın Ahmet'i daha birtakım izahat ve tevilat ile o kadar ilzam eyledi ki güya hiçbir hadise vukua gelmemiş de işleri şu Zühre hikâyesinden ibaret kalmış gibi hemen o hikâyeyi nakle başladı.

Ahmet Metin'in nakleylediği Venüs hikâyesinin hülasası şundan ibaret oldu ki “mitoloji” denilen ve Avrupa edebiyatının üssü'l-esası olduğu gibi bir dereceye kadar bizim edebiyat-ı cedidernize dahi taalluk peydası muhakkakat-ı müstakbeleden olan bu hikâyat-i latife kari-in-i Osmaniye'nin aglebi nezdinde hemen meçhulat-ı sırfeden ibaret olduğu için karilerimizin bu hülasayı lezzetle telakki edecekleri ümit olunur. İşte hülasa budur:

Arap ve Acem gibi milel-i edebiye-i şarkiye nezdinde “Zühre” ve kadim Yunanîler indinde “Afrodite” diye şöhret-şiar olup Latinler nezdinde “Venüs” tesmiye olunan ve seyyaratın da en parlağına, en güzeline alem edilen mabudenin hilkatinde hayaliyyun-ı kudema ihtilaf etmişlerdir. Sair birtakım mabut ve mabudeler reisü’l-mabudîn Jüpiter’den doğdukları gibi Venüs’ün dahi Jüpiter ile “okyanusun kızı Diyone”den tevellüt etmiş olduğu rivayet edilmiştir ki bu rivayete kuvvet veren şey dahi en kadim şuara-yı Yunanîyenin Venüs’ü “Diyone kızı” diye de yad ve tavsif eylemiş olmaları meselesidir. Ancak mabude-i mezkûrenin deniz köpüğünden halk edilmiş olduğu hakkındaki akide aaleb olup mahall-i hilkatı hakkındaki ihtilaf dahi yukarıda zikrolunmuştur.

Mitoloji hurafatı zahir-i hâlde birtakım hayalat-ı şairane ve evham-ı beyhudedden ibaret gibi görünür ise de edyan-ı semaviyenin zuhur ve intişarına kadar milel-i kadimenin kâffesinin dinleri bu hurafat üzerine mübteni bulunduğundan her dinin üdebası, şuarası hezar-fen sanayi-i nefise erbabı vesairesi hurafat-ı mezkûreyi ikmal ede ede o derece-i mükemmeliyete vardırırmışlardır ki bunların zamanlarında hakikaten şayan-ı ibret ve mucip-i intibah birtakım hikmetler dahi girmiştir. Mesela o zamana kadar çeşm-i beşerin de uyûn-ı mabudînin de bir mislini daha görmemiş oldukları bir melahat-i mahza ve mahz-ı melahat olanca libası bütün ma-bihü’l-istitarı kar gibi beyaz, su gibi şeffaf deniz köpüklerinden ibaret olduğu hâlde hayret efza-yı uyûn-ı nazîrin olduğu ve o hayretle nezd-i kudemada mesken-i mabudîn diye itikat olunan asumana davet ve celp kılındığı zaman bütün asumanîler “Aca-ba mabud-ı azam bu cemal-i mütecessimi ki ne erzanî tutacak!” diye muntazırlar iken Jüpiter o hüsn ü cemal, timsal-i zi-hayatını bula bula Volkan’a layık bulmuştur ki bu Volkan esatir-i evvelinde cehennemi müvekkili bir mabut olup sanatı cehennemi yakmak ve ona atılacak olanları tazip eylemek olduğundan nasıl korkunç bir vücut olmasına bu bile kâfi iken bir de fazla olarak gayet de çirkin imiş. İnıdı güzelliğin mertebe-i gayesini çirkinliğin mertebe-i gayesiyle birleştirmek gibi bir cem’-i ezdada bütün asumanîler şaşmışlar ise de Jüpiter her şeyin zevahirini, bevatınını da bildiği için asumanîlere göstermek istemiştir ki kadın denilen mahlukun en makbulü, mutlaka en güzeli olandır, itikat olunmamalıdır. Bilakis en güzel kadın bütün nev’-i ricalin matmah-ı

nazarı olacağından bir de o kadının hilkatinde iffet ve binaenaleyh sevdasında ismet bulunmaz ise kemal-i hüsn ü cemali kocası için inayet ve nimet olanmayıp bilakis nakmet ve nekbet hükmünü almış olur. Kadın kısmının en büyük medar-ı makbuliyeti ırzı, iffeti, ismeti olmalıdır ki bu meziyetler ile orta hâlli güzel olan bir kadın Venüs kadar güzel olan iffetsizlerden bile âli olur.

Jüpiter'in, Venüs'ü Volkan'a layık görmesindeki bu hikmet tez vakitte kendi kendisini meydana koymuştur. Zira cemal-i ba-kemaline mağrur olan Venüs:

-Vay ben bu kadar güzel olayım da görüle görüle Volkan gibi kapkara şeytandan daha çirkin bir herife layık görüleyim, diye aklınca hem Jüpiter'den, hem kocasından intikam için sadakat-i zevciye hilafında birtakım muamelat-ı hevaperestî ve harekat-ı sevdaperveriye başlamıştır ki bu tedbirleri ile kadir ve meziyetini ilâ edeceği zannında iken aks-i netayiç zuhura gelmiş ve o zaman hurafatın mecma-ı asumanîyan itikat olunan mahallinde “başı açık!...” tabirine seza görülecek sefile-i yegâne Venüs olmuş kalmıştır.

Ne büyük ibrete şayan bir hâldir ki iffet ve ismeti yolunda olmadığı hâlde bir kadın işte ilâhe-i cemal dahi olsa yine bir rezile addolunmaktan kendisini kurtaramıyor. Zira şayan-ı dikkattir ki o zamandan bu zamana kadar “Venüs” ismini hemen hiçbir kadın kabul edip de takınmamış ve bu isim veyahut onun mecazen işaret edeceği manalar hep fuhuş ve emraz-ı efrenciye vesair böyle mülevves şeylere ıtlak olunagelmıştır. Hatta bazı piran-ı natüvana derman vermek üzere tertip olunan mukavviyata dahi tıp u ispençari lisanında “Afrodizyak” derler ki yine Venüs'ün Yunanca isminden alınmıştır.

Zühre-i aşüftenin baştan çıkarılmış olduğu heveskâran heva ve sevdâ meyanında birinci mertebeyi yine reisü'l-mabudîn Jüpiter ihraz etmiş olursa tuhaf değil midir? Şark üdebası nezdinde Jüpiter “Müşteri” diye meşhur olup bu ism-i fail mabud-ı merkûmun nerede bir sahîbe-i cemal görse visaline müşteri çıkıvermek derecesinde hevaperestliğinden dolayı kendisine sıfat ittihaz olunmuştur denilse mübalağaya hanılolunmamalıdır, istibad edilmemelidir. İmdi Venüs'ün Jüpiter ile olan münasebet-i âşıkânesinden “üç letafet” denilen üç cümle-i latife teveillüt eylemiştir ki bunlara Avrupalılar “Tru Vagras” tabir ederler.

İşbu cemilat-ı selasenin Jüpiter'in Venüs'ten maada sair bazı met-reslerinden tevellüt eylediği hakkında da rivayetler var ise de onlar zann nev'inden zayıf şeylerdir. Bu üç cism-i latifin daima Venüs'e mü-lazım olmaları da ispat eder ki onlar kendi kızlarıdır. Bu kızların birisi-ne "Aglaya" derler ki "şa'saa" manasınadır. Diğerine "Saliya" derler ki "hadarat" demektir. Üçüncüye dahi "Ofrozine" tesmiye olunmuştur ki "ruh-efzâ" demek olup bu hâlde de bunların birisi musikiye ve diğeri resime ve biri de şiir ve eeibe nispet edilmişlerdir. Yani insanın ruhuna tesir eden letafetler bu surette üçe taksim olunarak her biri de cemilat-ı selaseden birisine atfedilmiştir. Hünerveran-ı kudemadan kalma birçok heyakil-i latife, şu üç letafetleri musavver olup bunlar kollarını birbi-rinin omuzlarına atarak ve bacaklarını kezalik yekdiğerine leff ederek tabir caiz ise "mülteffetü'l-sak ve'r-ricl" bir vücud-ı meselles ve müte-rekkip teşkil etmişlerdir ki bu da resim ve musiki ve edebiyat denilen sanayi-i nefise-i selasenin yekdiğerinden gayr-i münfekk olduklarına delalet eylemiştir.

Dikkat olunacak ahvaldendir ki Zühre'den tevellüt eden çocuklar hangi babaların sulbünden innışler ise o babaların hâllerine, şanlarına az çok müşterek zuhur ederler. Binaenaleyh mabud-ı âzam Jüpiter'den doğmuş olmaları rivayeti elbette müreccah olan işbu üç letafetlerin üçü de müzika ve resim ve edebiyattaki ruh gibi hakikaten zamanımıza ka-dar nefaset-i mahza itikat olunagelen ve pek çok kimseler nezdinde se-mavîliği bile mutekid bulunan şeylerdir ki bunlar dahi ancak mabud-ı âzama layık olabilecek müvelledattırlar. Venüs'ün diğeri evladında dahi hep böyle pederlerin hâl ve şanlarına iştirak ile beraber elbette cema-le, heva ve hevese ihtisasat-ı şehvaniyeye dair birer istidat bulunmak lazım gelir ki o dahi Venüs'ün kendi ahvalinden münakis tecelliyat de-mektir.

İşte bu nokta-i nazardan bakmak üzere Venüs'ün en acayip ve ga-rip mevludu Merkür namı mabuttan doğurmuş olduğu Hermafrodit'tir. Malum olduğu üzere Merkür fesahat ve ticaret rabbisi olduğu gibi bir de hırsızların rabbisi olup vakıa bazı hurafiyûn, sirkatin de rabbi ol-masını ticaret ile sirkat arasında pek büyük ve yakın bir müşabehet ol-masına hamletmişler ise de bu haml doğru değildir. Merkür hakikaten şunun bunun bazı eşyasını içine oynatmakla dahi meşhur olup bundan dolayı hırsızların dahi piri addolunmuştur. Hâlbuki kendisi gayet gü-

zel bir delikanlı olup bu hüsn ü tenasüpte Venüs'e gerçekten münasip düşmekle o afet-i heva ve heves Merkür'ü de kendine celp eyleyince şu meclubiyetten tevellüt eden Hermafrodit, nam oğul mahlukatın en güzeli addolunabilmek derecesinde güzel zuhur etmiş idi. Merkür'ün Yunanca ismi "Hermes" olup Venüs'ün ism-i Yunanîsi dahi "Afroditi" olduğuna göre Merkür ile Venüs'ten tevellüt eden çocuğa bu namın verilmesi, babasıyla anasının namları cem' olunmak suretiyle vukua gelmiş demektir. Hâlbuki mitolojinin her hâlinden, her hayalinden bir mana, bir hikmet çıkarmak lazımı geldiği gibi işte bu isimden dahi şu manayı çıkarıp demelidir ki Hermafrodit babasının ve anasının hüsn ü tenasübünü kendisinde cem' etmiş olduğuna delalet eylesin diye yine bunların isimlerinden mürekkep ve müteşekkil bir isim ile tesmiye olunmuştur.

Şimdi bu Hermafrodit erkek olmakla beraber babasından da yegan yegan daha güzel olduğunu anladık ya? Bir gün Hermafrodit suları bir büyücek bir dere teşkil eyleyen gayet latif bir kaynağa girip yıkanır imiş. O zamanlar böyle kaynakların, derelerin dahi birer müvekkili, perisi, sahibi olur imiş ki bunlara "Nayad" yahut "Nemf" denilir idi. İmdi Hermafrodorit'in yıkandığı kaynağın perisi o mahbub-ı takat-fer-sayı görünce o kadar âşık olmuş ki öyle olur olmaz visal ile teskin-i naire-yi sevda edemeyerek mabutlara:

-Ey mabutlar! Beni Hermafrodit ile yekvücut ediniz, diye duaya başlanış. Âşık ile âşıka için bundan daha ziyade takarrüp kabil olamaz ya! Perinin duası dahi mabutlar nezdinde kabul olunarak peri ile Hermafrodit yekdiğerine derç ve deniç olunmuşlar. İşte bundan dahi bir vücut peyda olmuş ki hem erkekliği hem kadınlığı canî' imiş. Yani "Hünsa" denilen ucubenin halkı işte bu suretle tahayyül edilmiş.

İmdi bu fıkra ile de şu hikmet tahayyül ve tefehhüm edilmiştir ki hırsız kısmı ne kadar halkı çalsa çarpsa encan-ı kâr kendinin de belayı mesrukiyete düşürmesi muhakkaktır. Zira işte Merkür hırsızların reisi olduğu hâlde onun da encan-ı kâr mahsul-i ömrünü bir peri, bu suretle çalıp vücudunu kendi vücuduna katmıştır.

Venüs'ün esatir-i evvelîn mabutlarının karargâhı diye tahayyül olunan âlemde nasıl bir âfet, nasıl bir aşüfte olup kaldığını şu Jüpi-ter ve Merkür ile olan münasebetleri meydana koymaya kâfi midir?

Kâfi olsa dahi iş yalnız bunlardan ibaret kalmamıştır. O timsal-i zihayat-ı melahat mabutlarından Baküs'ü de zülfü teline bend ederek onunla dahi mırcimeği fırına vermiş ve bu münasebetten de Periyap ve İmen tevellüd eylemiştir. Malumdur ki Baküs şarap ve sarhoşluk mabudu olup Venüs'teki cemale, Venüs'teki ahval-i aşuftegâneye nispetle kendi meyline asıl şayeste olacak âşık dahi Baküs olmak lazımı geleceği derkârdır. Baküs'ün heykelleri sakalsız bir genç adam suretinde traşide edilmiştir ki yüzü gülmekte ve bir elinde üzüm salkımı ve diğer elinde dahi kadeh ittihaz eylediği bir öküz boynuzu tutmaktadır. Tamam sarhoşane bir vaziyet değil mi? Tamam Venüs gibi bir aşüfte için de böyle bir âşık lazım gelmez mi? İşte böyle bir ana babadan tevellüt eden çocuklardan bir Periyap dahi bahçelerin ve mesirelerin bahusus muaşakat-ı gayr-i meşruanın rabbisi addolunmuştur ki bundan daha layık bir hâl ve sıfatı kendisi için tahayyül bile güçtür. Bu mabudun yortu gününe yine kendi nanına nisbetle "Periyape" derler idi ki yevm-i mezkûr geldiği zaman unum ahali için sızincaya kadar sarhoş olmak sefahatlarının en hafifi en aşağısı addolunur idi. Zira o gün fuhuş dahi mübah olmak üzere telakki edilerek bu fiil-i kerihin de en eşnei, en erzeli en makbul addolunur idi. Memalik-i saireden ziyade Gelibolu Boğazı üzerinde kâin Lapseki ahali bu yortuya riayet ederek bir zamanlar Venedik karnavalı nasıl meşhur ise o zamanlar dahi Lapseki Periyapesi o kadar meşhur idi. Periyap'ın kardeşi yani Venüs ile Baküs'ün diğer oğlu İmen ise yalnız meşruiyet cihetiyle bir farkı olmak üzere yine sevdâ ve heba rabbi addolunur idi ki kendisini Periyap'ın tecelliyatına mazhar edenler rezil bir zenperest ve zinaperest oldukları hâlde İmen'in tecelliyatına mazhar olanlar ise tab'ına muvafık gelen bir kız ile tehhül eder ve sevdadan alınacak lezzeti meşru olarak alırlar demektir.

Venüs hanımın igfalatı yalnız mabutlar âlemine de mahsus ve münhasır kalmamıştır. Bir aralık asumanîlerden tahvil-i nazar ederek ehl-i zemine dahi tenezzül etmiştir bunlar meyanından dahi kendisine âşıklar bulup çocuklar tevlid etmiştir. Bu cümleden de birisi meşhur Truva prenslerinden Anşiz'dir ki Zühre'nin onunla olan münasebet-i âşikanesinden Ene nam prens tevellüt etmiştir.

Ene tebasüb ve cemel ile beraber sevdâya meftuniyet tecellisine dahi validesinden mazhar olup Hâlbuki fevkalhad dindarlık, namus-

perverlik, kahramanlık hasailine dahi pederinden varis olmuş idi. Binaenaleyh öyle bir kahraman kopmuş idi ki edib-i meşhur Virjil “Eneyide” namıyla mufasssal ve meşruh ve bütün letafet-i edebiye ile malâmal ve meşhun bir makale tanzim ederek zamanımızda Telemak hikâyesinin mazhar olamadığı marufiyet ve makbuliyet-i harikuladeye nail olmuş idi. Truva Muharebesi’nde Ene’nin gösterdiği yararlık ile beraber hin-i mağlubiyette ihtiyar babasını arkasına alarak kaçınmak gibi ibraz eylediği âsâr-ı insaniyet dahi az kahramanda görülür haletten idi. Ondan sonra yedi sene denizler üzerinde çalkalanması ve nihayet İtalya taraflarında yerleşmesi ve hükümdarlığa kadar yol bulması ve hatta neden sonra Romalıların cediti sayılan Romus ve Rumulus’a dahi cet sayılması Ene’nin cümle esbab-ı iştiharındandır.

Şu hayal ile de bu hikmet tahayyül ve tefehhüm edilmiştir ki heva ve sevda eğer mukabilinde Anşiz gibi bir kahraman bulunur ise neta-yic-i memduha intac edebilecek ihsas-ı memduhadan olmak hükmünü alabilir. Fakat mukabilinde Baküs gibi bir sarhoş, Merkür gibi bir hırsız bulunur ise yine bunlara mütenasip bir suret alır.

Venüs’ün baştan çıkardığı asunaîlerden birisi cenk ve cidal mabudu olan Mares’tir. Ondan tevellüt eylediği çocuklar dahi Armoni ile Amor’dur. Armoni bir kızdır ki Yunanistan’da nağmekarlığı ilk icat edendir diye itikat olunur. Amor yani sevda dahi hiç büyümemiş bir çocuktur ki iki kanatlı ve elinde bir ok ile tasvir olunmuştur. Ama bunun tasvir eylediği sevda bir aşk-ı mahz ve mutlak olup yalnız bir meyil ve arzudan ibaret olarak netice hükmettiremez. Gözleri dahi bağlı veyahut bazı heykellerinde kör olarak tasvir edilmiştir ki sevda nereye düşeceğini görmeksizin düşüverir demek olup, kanatlı olması dahi konduğu yerden yine uçup kalkabileceğine dâldir. Hele çocuk olması sevdanın daima tıfl-ı mizaç olduğunu gösterip elinde ok bulunması dahi daima insanın yüreğini hedef eylediğini işrap eyler.

Hurafıyunun rivayetlerinden müsteban olduğuna göre Venüs her kimler ile münasebet-i sevdaperestane eylemiş ise kendi gönlünü âşığına meylden menedebilerek yalnız kendisini sevdirmiştir. Âşıklarının sûz u güdaz-ı aşıkâneleriyle eğlenip kendisi ise derd-i aşk ne olduğunu tecrübe etmemiştir. Tamam bir aşüftenin hâli değil mi?

Fakat felek onu da bu masuniyet içinde bırakmamıştır. Onu da öyle bir bela-yı aşka düşür etmiştir ki o da o tatlı dert, o zevkli bela ne

olduğunu görmüştür. Zira Adonis isminde bir maşuku için hayli göz yaşları dökmüştür.

Bu Adonis, Cebel-i Lübnanlı bir delikanlı imiş ki hüsn ü cemali Yusufâne bir şey olup Venüs kendisini dağlarda sayd u şikârda iken görüp can u gönülden âşık olmuş. Hâlbuki o zamanlar Mares dahi Venüs'ün âşığı imiş. Venüs'ün asıl aşkı Adonis tarafına olduğunu anlayınca hiss-i rekabet ve gayret-i hasetle yanıp tutuşarak bir gün kendisini yaban canavarı suretine koymuş ve sayd ve şikârda gezinen Adonis'in önüne çıkmış. Adonis bu canavarı sayd için hücum eyledikte canavar kendisini öyle bir surette mecruh etmiş ki âdeta helak mertebesine varmış. Venüs bunu görünce o güzel saçlarını yolarak, bu sim gibi tenini tırnakları ile yırtarak ağlamaya başlamış. O kadar ağlamış, o derecelerde göz yaşları dökmüş ki nihayet mabud-ı âzam Jüpiter merhamete gelerek yılda altı ay berhayat kalmak ve diğer altı ay mestur bulunmak üzere Adonis'e hayatını iade ettirmiş.

Bunda dahi şu hikmet tasavvur ve tahayyül edilmiştir ki bir kadın fuhş-ı mücessenâ bile olsa ve işi gücü âlinın canını yakıp başını belaya uğratmaktan ibaret olarak kendisi taş yürekli dahi bulunsa elbet bir gün aşk ve garam ona dahi hab-ı rahatı haram ederek o katı kalbini yumuşatacak ve onu da bir güzelin dam-ı sevdasına düşür edecektir.

Venüs'e isnaden suret-i tahayyüllerini buraya kadar hikâye eylediğimiz ahval-i aşıkânenin kâffesi zahir-i hâlde bir efsaneden ibaret bulundukları hâlde her birinin zımnında birer de hikmet ve ibret müstetir olduğu gibi encâm-ı kâr Venüs'ün fuhşu kocası Volkan tarafından görülmesi dahi işte yine böyle hem latif, hem ibretaniz olan hayalat-i şairanedendir. Bu vakanın içinde de Mares vardır. Venüs Hanını Mares Efendi ile muaşaka ve muanakada iken heybetli ve dehşetli Volkan üzerlerine gelivererek bunları o hâlde görünce ne yapsa beğenirsiniz, ne gibi tedbire müracaat eyler diye düşünürsünüz? Koca müvekkil-i cehennem bir güzel tedbir düşünmüş. Hemen bir balık ağı olarak bunların üzerine attığı gibi ikisi de gerçekten giriftar-ı şebike olan balıklar gibi çırpınarak şaşırılmışlar kalmışlar. Volkan dahi bunları ağ içinde oldukları hâlde omuzlayıp mabut ve mabudelerin karargâhına getirmiş ve cümlesinin enzar-ı temeshuruna arz eylemiş. Artık o aralık öyle bir asmanî bir kahkaha peyda olmuş ki Olemp Dağları'nı sarsmış. Fakat

acaba bihakkın kime gülmüşler? Kahpe Venüs ile kahbeperest Mares'e mi? Yoksa yine zavallı Volkan'a mı? Burasını okuyanların fehm ve izanlarına havaleden başka tarık göremiyoruz.

Venüs'e isnat olan hikâyat-ı latifeden birisi dahi Junun ve Minerva namı mabudeler ile güzellik müsabakasına çıkması meselesidir. Hüsn ü cemal-i ba-kemali kendisinde bulmak vesair benat-ı nev'inde elbette kusur görmek yalnız bizim şu âlem-i pâyîn kadınlarına mahsus olmayıp esatir-i evvelînin âlem-i bâlâsı kadınlarında yani ilâhelerde dahi mevcut olduğunu işte bu hikâye ispat eyler. Elhasıl Junun ve Minerva ile Venüs, "Siz mi daha güzelsiniz yoksa ben mi?" davasına kıyanı ederek bunun için yaptırılan bir altın topu en ziyade güzel olana teslim edecek bir mümeyyiz, bir hakenı aramışlar, bu hizmet-i mühimme için dahi Peryan'ın oğlu ve Truva Prensi meşhur Paris'i bulmuşlar. Ama ne güç mesele! Junun ki ilâhelerin kraliçesi addolunur. Mabud-i âzanı Jüpiter'in hem hemşiresi hem de zevcesidir. Volkan gibi, Mares gibi birkaç mabudun da validesi. Ya Minerva? O da fünün ve sanayi ve harp ve darbın ve bahusus akıl ve hikmetin mabudesi ki Telemak'a mentorluk eylediği de meşhurdur. Venüs'ün ise hâl ve şanı malum!..

Biçare Paris, düşünmüş taşınmış, vakıa bu üç ilâhenin üçü dahi birbirinden güzel ise de cemal-i ba-kemali öyle sırf ve mahz ve mutlak olarak, akıl ve hikmet pek de yakışık alamadığı gibi melike-i mabudat olmak derecesindeki taazzum dahi uygun düşemeyeceğini ve Venüs gibi afet-i can ve cihan olmak daha ziyade yakışacağını düşünerek altın topu da Venüs'e şayeste bulup vermiş ve şu hükmü ile Junun ve Minerva'nın gazaplarına düşar olmuştur. İşte mabudat-ı esatiriye meyânında güzel, Venüs'ten ibaret değil ise de asıl timsal-i cemal Venüs olduğunun katiyen kabul olunması dahi bu imtihan üzerine hükmedilmiştir. Bu hayaldeki hikmet dahi güzel olanın biraz da cazibesi olması, biraz da işvebaz bulunması lüzumunu göstermekten ibaret olup fakat bu sözlerdeki "biraz"lara pek büyük dikkat olunmak ve pek ziyade ehemmiyet verilmek lazımdır. İşve ve cazibenin hiçliği bir cemal-i ba-kemali âdeta donuk ve münhasif bir hâlde bırakır ise de "biraz" denilen dereceyi tecavüz eder etmez hemen kepezelik meziyetine kadar varıverir ki kendisini bu şeynden kurtarmakla beraber yine işveli ve cazibeli olabilmek için kadının gayet kurnaz, gayet fatin olması icap eder.

Şimdi bizim Venüs Hanımı bir de cengâver görür iseniz tuhafınıza gitmez mi? Evet! Madam Venüs cevşen-i cengaverîyi dahi giymiştir. Yine şu güzellik imtihanında nişane-i müsabaka ve galebe olan altın topu kendisine vermeyip de Venüs'e verdiği için Junun ve Minerva gazaplanarak meşhur Truva Muharebesi'nde icap eden esbabı ortaya koymuşlardır.

Bu muharebeye yalnız bütün Yunanistan iştirak etmekle kalmayıp mabutlar ve mabudeler dahi iştirak etmişler diye tahayyül olunmuştur. Junun ve Minerva bittabi Truvalıların düşmanlarıyla birlik oldukları gibi Venüs dahi yine bittabi Truvalıların tarafını tutmuş yani Paris'in düşmanları aleyhine kıyam eylemiştir. Hatta birçok sergüzeşterde şeriki ve refiki olan Mares'i de beraber getirmiştir. Fakat Truva Muharebesi'nin en benanı kahramanı olan Diyomed, Mares'i de, Venüs'ü de fena hâlde mecruh eylediğinden Venüs, Diyomed'den başka türlü intikam edemeyip kendisine olan ihtisasat-ı aşuftegâninin kâffesini Diyomed'in karısına nakil ve tecelli ettirmek suretiyle intikamını almıştır ki bu tecelliden sonra biçare Diyomed'in zevcesi kendisini de, kocasını da bilkülliye kepaze edinceye kadar rüsvalıktan kendisini geriye alamamıştır.

İşte buraya kadar hikâye eylediğimiz şeyler Venüs hikâyelerinin yalnız bir kısmı ve fakat en başlıcaları olup yoksa gerek mabutlardan gerek benî âdeniden bu ilâhenin münasebet peyda eylemiş olduğu zevat daha pek çoktur ki cümlesini hikâye etmek lazımı gelse bir cild-i mahsus teşkil eder ve esatirin hemen kâffesine taalluku olduğu cihetle kâffe-i hurafat-ı evveliye dahi o cilde girmiş olur.

İmdi bu kadar meşhur olan bir mabude-i muhayyileyi kendilerine nispet etmek davası Yunanistan'ın her memleketi, her ceziresi için umumi olduğu gibi bu davalar Romalıları kadar da intişar etmiş ve Venüs'e her yerde mabetler teşkil kılınarak, birçok da heykelleri yapılmıştır ki tenasüb-i endanı ve melahat-ı vech hususunda bu heykeller heyakil-i saireye hakikaten galebe eylemişlerdir. Ama Venüs'e mensubiyetle müftehir olan cezireler içinde en haklısı hep şu Serigo Ceziresi görülür ki işte Meliketü'l-Bahr dahi o cezirenin tamam münteha-yı şimalinde ve ihtimal ki Venüs'ün de tamam deniz köpükleri arasından tecelli eylemiş olduğu noktasında bulunmaktadır.

Venüz hikâyeti olmak üzere yukarıki fıkraya derc eylemiş olduğumuz şeylerin Ahmet Metin tarafından Mösyö ve Madam Çokogano'ya edilen hikâyenin bir hülasesi olduğunu ve fıkranın ibtidasında hikâye eylemiş idik. Bundan anlaşılıyor ki Ahmet Metin'in sözleri buraya aynen derc edilmiş değildir. Hülaseten, hem de pek hülaseten derc edilmişlerdir.

“Hülaseten” dediğimiz şey iki türlü bir hülasadır. Birincisi Ahmet Metin Venüs'ün gerek eşhas-ı muhayyile-i semavîye ve gerek eşhas-ı tarihiye-i arziyeden sair birçok zevatla olan maceralarını da dermeyer eylemiş ve hatta o timsal-i cemalin en maruf sanatkârlar tarafından kaç türlü heykelleri yapıldığı ve bunlardan hangisi ezmîne-i ahirede icra olunan hafriyat ve taharriyat ile ele geçirilerek elyevm hangi müzehanelerde bulundukları ve âsâr-ı mezkûrenin bugünkü günde en mahir ve en muktedir heykeltıraşları, ressamı hayrette bırakacak mükemmeliyetleri cihetlerine kadar da sevk-i kelim eylemiş bulunduğu hâlde bizim o tafsilatı hiç de yazmamış olmaklığımız suretinde bir hülasadır ki eğer bunları da bahse katacak olsa idik yukarıki fıkramız bir o kadar daha büyümesi lazım gelir idi. İkinci suret-i hülasa ise Ahmet Metin'in mesela beş yüz kelime ile irad eylediği bir şeyi bizim ancak elli kelime ile kayıt ve tahrir etmekliğimizden ibaret olup Ahmet'in o kelimat-ı zaide ile arkadaşlarına ve bilhassa Neofari'ye anlatmak istediği şeyleri vakıa biz dahi karilerimize ve daha doğrusu bir hususiyet-i katiye ile karilerimize anlatmak arzusunda idiysek de bunları anlatalım der iken suret-i ifademizi edeb-i masumane dairesinin haricine kadar çıkarmaktan korkmuş idik.

Maksadın o cihetini burada şu veçhile ifade edelim ki Ahmet Metin ruh-ı ifadatında Neofari'nin dahi tenasüb-i vücut ve kemal-i hüsn ü cemalde ve bunlara zamineten bir de zeka ve zarafet ve cazibe ve ânda zamanın Venüs'ü itlak olunmaya layık bir dilber-i mükemmel olduğunu işrab ve ihsas etmekle beraber bu kadar mükemmel olan bir dilber dahi eğer iffet ve masumiyet ziynet-i maneviyeleriyle müzeyyen olmayacak olur ise yine efkâr-ı âliye ve kulub-i samiye erbabı meyanında perestîşkârane bir ta'zime şayeste görülenmeyeceğini de tefhîm eylemekte idi. Vakıa Ahmet Metin Neofari'nin tercüme-i hâlini henüz layık-ı veçhile bilmiyor idiyse de o zamana kadar kocasına olan mua-

melat-ı müzeyyifanesiyle kendisine olan fevkalhad muamele-i heves-kârane ve şuhanesinden mahiyet-i sahihasını gereği gibi anlamış idi.

Bu hikâyemizde karilerimizin nazar-ı dikkat ve ehemmiyetlerine en ziyade itina ile tavsiye eyleyeceğimiz hurdelerden birisi Neofari'nin Ahmet Metin'i kendisine celp için en büyük medar olacağı itikadında bulunduğu o evza'-ı şuhane, o etvar-ı dilfiribanenin bilakis Ahmet Metin tarafından vücudu, vukuu istenilmeyen ahvalden olması kaziyesidir. Neofari öyle cazibeli bir kadın olur ve Ahmet'e fevkalade âşık görünür ise Ahmet'i kendisine celp edeceği kanısında bulunmak suretiyle tam Avrupalı, tam Fransız, tam Parisli bir kadın olduğu hâlde Ahmet Metin bilakis böyle bir kadına mağlup olmak demek, âşık olmak demek olmayıp maşuk olmak demek olacağı ve âşık olması için maşukasına perestiş derecesinde ta'zim mecburiyette bulunmasına lüzum görüleceği itikadında yani eski şövalyeleri de geçerek asıl şark kahramanları hâl ve tavrında bir adam olmuş idi. Bu dakik ve nazik meseleyi kendi kendisine muvazene ve muhakeme eyledikçe içinden der idi ki:

-Şu Neofari kadar güzel kadın hakikaten nadir bulunur ise de onun gösterdiği etvar-ı şuhane ve evza-ı aşüftegânede kadınlar pek çok bulurlar. Gayeti bu hâller, bu tavırlar, hep aluftelik hâli, aşüftelik tavrıdır ki bu meziyetlerin de kıymet-i hakikiyeleri birkaç meskûk altın parçalarından ibarettir. O müdevver sarılardan birkaçı her zaman insana bu zevki hasıl ederler ve o kadınlar şu yuvarlakları nerede görürler ise oraya kopkolay meclup ve meczup olabilirler. Ama Neofari gibi bazıları zengin olurlar imiş de akçeye itibar etmezler imiş. Bu fark ile kendilerini o güruh-ı mekruhtan yine kurtarmış olamazlar. O güruha mensup sefilelerden dahi birçoğu vardır ki kendi gönüllerinin arzu eylediği adamların parasına tamah etmezler. Sevilen kadın kendi sevdası uğrunda can fedasına kadar layık olmalıdır. Bu liyakat ise o hâl ve tavır ile mümkün değil beraber bulunamaz. Can fedası ve perestiş derecesindeki bir baha ise o şuhluğun, o aşüfteliğin bahası olamaz. Gönlünü tahtında calis bir hükümrân-ı sahipkıran olacak olan dilber gerçekten sahipkıran olarak şimdiye kadar malubiyet ne olduğunu hiç görmemiş olmalıdır. Benden başka bir kimseye mağlup olmak şöyle dursun bana bile henüz mağlup olmamış olmalıdır. Mademki kale-i dilimi fethedecektir, bu fütuhât, bu muvaffakiyet ve muzafferiyet öyle mağlupların

kârı olursa ben de mağlupların mağlubu bir miskin olmak hükmünü alırım. Bence bîkr-i sahîh cismanî olmaktan ziyade ruhanî bir keyfiyettir. O sıfat-ı celîle dahi şimdiye kadar kimseye hatta bana bile mağlup olmamış bulunmaktan husule gelir. Yazık ki bu Avrupalı kadınlar tabakat-ı sevdanın pek aşağılarında kalarak bu tababakat-ı âliyenin ihtisat-ı mahsusasına mazhar olanmamışlardır. Suret-i nazikânede çapkın görünmeyi en büyük zarafet sanırlar. Erkek ile yüz yüze geldikleri zaman mahcubiyet denilen o nur-ı letafet onların yüzlerinde asla tecelli etmeyip karşılarındaki erkeğe öyle göz dikerek o kadar bir vazih bir cüret-i hevaperestane ile bakarlar ki eğer erkek biraz gönül sahibi adam ise mutlaka mahcubiyetin yine kendi tarafında kaldığını görür.

Ahmet Metin'in kadın ve sevda hakkındaki nazariyatı bu kadar âli olduğunu şu asrın delikanlıları için şayan-ı istibad mı görürsünüz? Böyle bir hataya düşer olmamak için düşünmelisiniz ki Ahmet Metin aç adam değildir. Tok adamdır. Aşk içinde şehvet ve şehvet içinde aşk ne olduğunu keşfedecek kadar hovardalık ederek müstehiyat-ı nefsanîye cihetinden doymuştur da bıkmıştır bile! Binaenaley o cihet-i mülevvesenin kendisi için artık hiçbir hükmü kalmamıştır. Bir hükmü kalacak olsa -kendisinin de bir kere kendisine demiş olduğu üzere- Vasiliki ne güne duruyor? Kadını yalnız o nazarla görenler için Vasiliki Neofari'ye bin kat faik olduğu gibi sair bin Neofari'ye dahi faiktir. Ancak gönlünü, zihnini bu nokta-i pestîden pek çok ilâ etmiş olan bir Ahmet Metin için kadını Venüs suretinde değil Minerva suretinde görmek tatlıdır. Eğer o hüsn ü cemal müsabakasında iffet ve ismet dahi cemalin mütemnimatından olarak müsabakaya konulup da nişane-i galebe olan altın top dahi Ahmet'e teslim olursa idi Ahmet o küre-i zerrini Venüs'e hiç layık görmeyip Minerva'ya layık görür, teslim eder idi.

Hatta işte Neofari'ye serd etmiş olduğu o tafsilat meyanında şu mukayese ve muhakeme bile mevcut idi. Aynen değil ise de müstemi olan Neofari'ye bu hikmet-i dakikayı işrap edecek kadar yarı açık ve yarı kapalı surette yine anlatmış idi. Ancak tafsilatın bu derecesine kadar müsait bir zamanı, bir mahalli insan şu kitap sayfaları denilen birkaç santimetre enli boylu sahalarda bulamaz. Ruy-i derya gibi vasi ve seyahat zamanı gibi müsait bir zamanda, bir mekanda, tafisalatın buderecesine imkân bulunabilir.

Şurasını da hatırdan çıkarmayalım ki Ahmet Metin o Venüs hikâyesini yukarıdan aşağıya kadar bir düziye söyleyerek arkadaşları dahi şakk-ı şefe etmeksizin dinleyivermiş değil idiler. Neofari ve hatta Nikolso bile birçok yerlerinde kâh muterizane kâh musaddıkane sözler açarak ufak ufak muhavereler bile vukua gelmiş idi. Bu muhaverelerde Neofari Ahmet Metin'in ismet-i nisvana dair serd eylediği kaideleri tasdik etmekle beraber Venüs'ün hüsn ü cemal müsabakasında galebesini asıl temin eylemiş olan ve Avrupa nisvanı nezdinde "koketri" denilen cilveler, girişmeler dahi kadının cümle-i esbab-ı mükemmeliyetinden olup yoksa hiç girişmesi, işvesi olmayan kadının bir büt-i bî-ruhtan farkı olamayacağını ve hatta bî-ruh denilen heykelde bile onu yapan sanatâarın derecesine göre işve ve girişme, etvarı yani ruh gereği gibi müncele olduğunu dermeyen eyliyor idi.

Nikolso'ya gelince, o adamı epeyce cehliyle beraber öyle bir noktaya bastı ve Ahmet Metin'i ita-yı cevap hususunda öyle bir mecburiyete düşürdü ki bundan dahi Ahmet Metin'in bile hiçbir kitapta görmemiş olduğu birtakımı muhakemat ve tedkikat ve onların hülasası olarak birtakım netayiç husule geldi ki yalnız Neofari'yi hayrette bırakmakla kalmayıp Ahmet'in kendisi için de kendi kendisine husule gelivermiş bir ders, bir keşif hükmünü aldı. Zira Nikolso:

-Vakıa şu hurafat-ı evvelin birtakım tuhaf ve tatlı hayallerden ibaret ise de her hâlde mahiyetleri şimdi bizim koca karıların haşarı çocukları avutmak ve uyutmak için uydurdukları cin ve peri hikâyeleri gibi bir şey değil midir, demiş idi ki bu suale öyle sathî olarak ne la ve ne de neam ile cevap verilemez idi. Herhangi suretle cevap verilmiş olsa bir de "zira" ile talil eylemek lazım gelir idi. Ahmet Metin mitoloji gibi başlı başına bir ilm-i vasi teşkil eyleyen rivayâtı öyle koca karı masallarıyla mahiyet ve kıymette beraberdir diye hükme bir türlü vicdanını muvafık bulamadı. Vakıa pek zahir-i hâlde ve pek sathî bir surette onlara benzer ise de kadından beri birçok milletlere mutekadat ve diyanetlerinin esasını teşkil etmiş ve edebiyat ve hikemiyat mevzularına temel olmuş ve hâlâ dahi Avrupa gibi müterakki ve mütekaddin bir kıtada sakın ve üç dört kavmiyet ve lisan-ı mühinme münkasım ahalinin edebiyat ve sanayi-i nefiselerinin ruhu olmak ehemmiyetini muhafaza eylemekte bulunmuş olan esatir-i evvelinin öyle tandır ba-

şiiir vücut bulur, ne resim, ne müzika! Şiiir eğer hayali musavver olmaz ise âdeta tarih olur. Resim eğer hayali tasvir etmez ise âdeta tabiat olur. Müzika eğer hayali teganni etmez ise o da âdeta esvat-ı tabiîyenin aynı olmak lazım gelir. İnsan yalnız kendi maddiyatıyla insan sayılacak ise materyalistlerin dedikleri gibi bir torba et, kemik, asap ve şahından veyahut şu kadar kısım filanca cevher ile şu kadar kısım filanca cevherden ibaret bir madde olur. Hayaldir ki insanda maddinin fevkinde bir mahiyet vücuda getirerek kadir ve şerefini i'lâ eder. Ruh bile bir madde değildir. Bir emirdir. Bir hayaldir. Benibeşer herhangi meslek-i hikmete tabi ve salık olmuş ise neticesi, hayalini o mesleğin kavani-ne göre tashih ve ıslah etmiş demektir. Maddiyun bile kendi meslek-i hikmetlerinde yine kendilerini hayalden kurtaramamışlardır. Madde ve kuvvet dedikleri şeylerden vakıa madde el ile tutulur, göz ile görülür bi'l-hendese ölçülür, bi'l-hesap hesap edilir cevherler demek ise de yakut dedikleri şey hayalden başka nedir? Arziyatın kâffesi cevherlerin fevkinde letaif-i mahzdan ibaret değil midirler ki bunlara dahi hayal ismi münasip görülmeyebilsin?

Mitolojiyi teşkil eden hurafata istiğna-yı tam gösterebilmek için insanların bir hikmet-i hakikiye yolunu katiyen bulmak nimetine mazhariyetleri lazım gelir. İşte akvam-ı müslime bu hikmet-i mahza-ı hakikiye yolunu bulmuş oldukları için mitolojiye olan ihtiyaçlarını da kesmişler ve âdeta kendi mitolojilerini unutmuşlardır. Evet! Arabın, Acemin, Hindûnun, Türkün, Tatarın da mitolojileri var idi. Bunlar şeref-i İslamla teşerrüf edinceye kadar o mitolojilerinin tadad eylediği eşhas-ı muhayyeleye perestişte idiler. Bade'l-islam onları o kadar unutmuşlardır ki elyevm Arap ve Acem mitolojisini yeniden teşkil lazımla gelse neticesi muhale müncer olacak bir işe başlanmış olur. Fakat Nasara böyle değildir. Nasraniyet-i sahihe Avrupalılar yani Nasraniyette mütekaddim olan Romalılar ile Yunanlılar için pek yabancı bir şey hükmünü aldığından ve o zamana kadar edyan-ı semaviye ile münasebetleri olmayan bu milletler Hazret-i İsa'nın asıl din-i semavîsi ile ülfet edemediklerinden vakıa eski Jüpiter'leri, Minerva'ları, Junun'ları filanları terk etmişler ise de bunların yerlerine zevat-ı saire-i Kenisaiyeyi ikame eylemişlerdir. Mabetlerine mitoloji, putlarına bedel filanca ve filanca aziz ve azizelerin putlarını koymuşlardır. Hurafat-ı evvelin eşhasından her bir sanatın rabbi addolunduğu gibi azize-i Kenisaiye-

nin de her biri bir sanatın hamisi itibar olunmuştur. Mabette lüzumsuz yere mumlar yakılmış, mabede yine müzikalar ithal olunmuş ve birtakım ıyş u nuştan ibaret bulunan hâller yortu ittihaz edilmiştir ki bunların hiçbirisi şimdi mevcut olan İncillerde bile olmadığı gibi asıl İncil-i İsevî’de ve onlardan evvel olan Tevrat’larda ve bu kitapların müşterekü’n-lehleri olan kavm-i Yehud indinde hiç yoktur. Demek oluyor ki on beş yirmi asırdan beri kadını mitolojiyi kaybetmiş olmak lazım gelse Avrupa’da o kadar zamandan beri asıl yerleşip kalan şey yine mitolojiden ibaret kalmıştır. Hele edebiyat ve sanayi-i nefiselerinden hiç de çıkmamıştır ya! Diniyat hususunda da eskiden farkı yalnız esami-i eşhastan ibaret kalmıştır.

Ahmet Metin’in bu surette bast ve temhid eylediği hakayık Neofari’yi hatta Nikolso’yu bile o kadar düçar-ı hayret etmiş idi ki bunlar saatlerce müddet devam eyleyen şu mebahis-i latife ve mühinmenin manevi bir yol gibi kendilerini artık ezmeye başlamış olduğunu fark ederek başlarını ceyb-i hayretten kaldırdıkları zaman akşam olup ortalık dahi karardığı cihetle Vasiliki’nin salondaki fanusları yakmaya başlamış olduğunu görmüşler idi. Hoş bugünkü muhavereye Vasiliki dahi şaşmış idi ya?

Süreyya’nın da nazar-ı dikkatini bu hâl üzerine davet ve celp eylediği zaman Süreyya dahi şaşarak:

-Görüyorsun ya Vasiliki! Artık yemeği, içmeyi de unuttular var düşün ki çorbacınızın bu karıya bu kadar nefes tüketmekte bulunmasından maksadı ne olabilir, diye güzel Rum kızının şu yüzden müte-hassıl olan hayretini asıl kendi menafine hizmet edebilecek bir surete ifrağa çalışmış idi. Fakat Vasiliki’nin hâli malum oldu ya? Ne kadar içten pazarlıklı, derin yürekli bir şey olduğu anlaşıldı ya? O zamana kadar asıl hâl-i derunundan genç gemiciye bir şey sezdirmiş olup olmadığını kestirmek için kemal-i ihtiraz ve havf ile birkaç günlük gerilere kadar kuvve-i hafızasını irca ederek o müddet zarfında kendisinin Süreyya’ya ümit verecek hiçbir hâlde bulunduğunu tahattur edememesine mukabil bilakis Süreyya’nın kendisine havf verecek birçok cüretli hareketlerini ve sözlerini hatırına getirmekle havfından yüreği hopladı. Binaenaley Süreyya’ya şu son sözü de söylemeye kendisi sebebiyet

verdiği için kendi kendini levmi ve tevbih ederek sözün, hasbihalin bundan daha ileriye gitmemesi için hazır başlamış ve tesriine mecbur olmakta bulunmuş olduğu işleriyle iştigale koyuldu.

Evet! Vasiliki birçok işlere başlamış ve bunların cümlesinde de aceleye mecbur bulunmuş idi. Zira mitoloji mübahese-i mebsute ve anıkası bizim rüfekayı yemek yemek derecesinde bile ikaz edememiş olduğundan bunlar üçü birden akıllarını başlarına aldıkları zaman:

-Aman bayılıyor. Geberiyoruz, diye biçare Vasiliki'nin üzerine hücum etmişler ve o dahi aşçıyı, Katrina'yı filanı sıkıştırmış olduğundan bir yandan sofraya kurularak bir yandan da aşçı ve muçonun getirdikleri şeyleri istikbal ve her birini yerli yerlerine tertip mecburiyetinde idi.

Bu akşamı sofrada üç arkadaşların lakırdıları yolun bundan ilerisi için ne tedbir bulacakları maddesine münhasır kaldı ki Ömer Kaptan ile Süreyya dahi sofrada bulunarak şu söze bunlar dahi karışmışlar idi. Ezcümle Ömer Kaptan:

-Buradan Korfu'ya varıncaya kadar öyle tabiatça bir kotra veyahut vapur bulunup isticar olunamayacağı gibi bu sahillerde yalnız Şire'den başka yere posta vapurları da uğramazlar. Yunan vapurları ise adalar arasında kendi umur-ı ticariyelerine mahsus şeylerdir, demiş idi ki bu söz Neofari'nin Ahmet Metin tarafından tercüme olunan bir sözüne noktası noktasına cevap olup kezaik Ahmet Metin, kaptanın bu sözlerini Neofari'ye tercüme ve tebliğ eylediği zaman güzel Moldovan:

-Aman Yarabbi! Biz Korfu'ya daha bir haftada gidemeyiz. Bu kadar müddet sizi rahatsız etmek nasıl olabilir, diye itiraz-güne bir söze girişmiş ise de bu itirazlarının hiç de ciddi olmadığını ve elinden gelse kırk yıl daha Meliketü'l-Bahr'den bir yere çıkmayacağını Ahmet Metin dahi anlıyor idi. Hoş o da güzel arkadaşının ayrılmasını istemiyor idi ya!

Binaenaleyh:

-Artık bir kere Korfu'ya varalım da işin ötesini de orada düşünerüz, dediği zaman Neofari refakatin bu kadar uzamasına da memnun kalmış idi.

Bizim Meliketü'l-Bahr bu geceyi dahi Serigo Adasının münteheyı şimalisinde demirlemiş olduğu mersada geçirdi ki dün gece vukua gelmiş olan felaketten dolayı bu gece kotra erkanı gayet basiret üzere hareket ederek hele lostromo Hacı Çavuş baş tarafta vardiya bekleyen tayfaya zahmet vermemek için onun bekleyeceği nöbeti kendisi beklemek ve fakat uyumamasına yardımcı olsun diye muço Katrina ile konuşmak hususunda dün gecekiden daha ziyade basiret üzere bulundu!

Ertesi sabah bütün kotra halkı uykudan uyanarak kahve ve çay ve süt hülasası ve tereyağı gibi şeylerden ibaret bulunan sabah levazımını güverte üzerinde ihzar eyledikleri sırada Ahmet Metin, Ömer Kaptan ve Süreyya ile Rum kılavuzu da çağırıp küçük ve kısa bir müzakere-cikten sonra kotraya demir aldırdı ve yelken açtırdı. Bugün rüzgârları yıldız, poyraz olup vakıa vezanı gayet aheste idiyse de kendileri için pek muvafık bir istikamet-i hubub olduğu için memnun oluyorlar idi. Bu rüzgâr ile bir largo vaziyeti alarak Matapan Burnu'na doğru yol verdiler ki bu hâlde elyevm Kulukitya yani Kabak Körfezi denilip minelkadim Lakonya Körfezi diye meşhur olan körfezin ağzını bir yandan öbür yana katetmeye başlamış idiler.

Saatte yedi milden biraz ziyadece bir süratle yol alıyorlar ve her zaman olduğu gibi aykırılmakta bulundukları yerin ahval-i sabıka ve lahikesine dair söz ediyorlar idi. Her zaman olduğu gibi bugün dahi asıl mütekellim Ahmet Metin olup bu tarafların arazisi gayet dağlık ve kayalık yerler olduğunu ve topraktan ekmek çıkaramayan ahalisi gayet fakir bulunduğunu ve binaenaleyh bunların taayyüş için deniz hırsızlığına mecburiyetleri bugünkü bir mecburiyet olmayıp kadimden beri de asıl medar-ı taayyüşleri ondan ibaret idiğini mukaddimeten serd ve beyan eyledikten sonra dedi ki:

-Bu körfez Yunan-ı kadim tarihinde pek meşhur olan İsparta'nın limanıdır. O zamanlar buna Lakoni Körfezi denilir idi ki bu Lakoni ismi dahi işte şu karşımızdaki büyük şibh-i cezirenin ismi idi. İsparta şehri o şibh-i cezirenin ortasında ve Urutas namıyla akıp bu körfeze mansap nehir üzerinde idi. Bu ahali gayet şeci ve sabur ve mütehammil olup çocuklarını kışın soğuk suda yıkanmak ve koşmak ve atlamak gibi riya-zat-i bedeniyeye alıştırmak ile meşhur olmuşlardır. Fakat bence bunların asıl bir şöhretleri vardır ki kendilerini sair akvam-ı Yunaniye'den

mümtaz etmekle dahi kalmayıp ilm-i elsinece de bir hükm-i mahsus peyda eylemiştir. O ise gayet killet-i kelim erbabı olmalarıdır. Mümkün olsa bir hece ile ifade-i meram ederek ikinci heceyi söylememek isterler idi. Bir zaman Yunan üzerine sevk-i asker eden bir Acemî serdarı bunları korkutup amana düşürmek için “Eğer mülkünüzü harben alırsam sizi şöyle katliam ederim. Eğer bana itaat eder iseniz şöyle selamette kalırsınız. Eğer şöyle olursa böyle olur. Eğer böyle giderse şöyle gelir.” diye bin “eğer”li bir tehditname göndermiş, bunlar ise yazdıkları cevapnamede yalnız bir “eğer” kelimesini yazmakla iktifa etmişler. Yani irat eylediği şeyleri kâffesi “eğer” şartıyla meşrut olup bu “eğer”lerin aslı çıkmayacak olursa o vaatlerin, vaitlerin de hükmü kalmayacağını anlatmışlar. İşte İspartalılar bu kadar killet-i kelim ile mecbul oldukları için hâlâ Avrupa lisanlarında pek az söz ile ifade-i meram edişe “Lakonik” derler ki “Lakoni ahalisine layık bir suret-i muhtasarada” demektir.

Neofari: Hani ya şu bizim “Laconiqie” diye yazdığımız kelime ha! Demek oluyor ki bu kelimenin müştaku’n-minhi işte derununda seyahat eylediğimiz şu körfez ile sahillerinin ismi olan kelimedir ha!

Ahmet: Evet madam!

Neofari: Aman Yarabbi! Şu Fransız lisanı da ne kadar acayıptır. İnsan bir kelimeyi Fransızcadır zanneder iken bir de bakar ki Fransızca olmadıktan başka ya bir memleketin yahut bir şahsın ismi çıkıverir ki bu gibi esma-i hasa bir lisanın kelimatından da madud olamazlar.

Ahmet: Bu hâl yalnız Fransız lisanına mahsus değildir madam. Her lisanda bunun gibi şeyler vardır. Mesela bizim lisamınızda büyük zatlara, vüzeraya filana “Asafileri” derler ki bazı mütercimler bunu Fransızcaya “ekselans” diye tercüme ederler ise de manaca aralarında hiçbir münasebet yoktur. Zira “asaf” bir vezirin ism-i hassı olmaktan başka bir şey değildir.

Kalktıkları mersadan ol tarafta vaki Matapan Burnu’na kadar otuz mil mesafe olup Meliketü’l-Bahr bugünkü gidişiyle dört saat zarfında bu mesafeyi kat edebilecektir ki bu hâl hareketlerinden iki saat kadar sonra tamamı Lakoni Körfezi ağzının teşkil eylediği epeyce vasi bir

enginde bulunmalarıyla da sabit oldu. Bu enginde kendilerine en yakın olan sahil noktaları on beşer millik mesafede bulunup hâlbuki bir taraftan körfezin içine doğru mümted olan buud kırk beş mil ve diğer taraftan cenuba doğru imtidad eyleyen nazar Afrika sevahiline kadar dalıp gidiyor idi.

Gittikçe Matapan Burnu'na takarrüp eylediklerinden Kaptan Yuhano mezkûr burnu Neofari'ye bi'l-irae şunu da ihtar eyledi ki:

-İşte Avrupa kıtasının asıl kara kısmından cenuba doğru en ziyade ilerlemiş noktası burasıdır madam. Avrupa kıtasında hatt-ı istivaya buradan daha yakın hiçbir nokta yoktur. Hem gemicileri de en ziyade korkutan bir noktadır. Zira burada sakın hava ve sakın deniz Fransa ile İngiltere arasındaki Padokale Boğazı'ndaki kadar nadir.

Neofari biraz korktu. Beti benzi atmış olduğu hâlde:

-Acayip! Yolumuzun üzerinde böyle tehlikeli bir geçit olduğunu bilmiyor idim, dedi ise de Yuhano güzel hanımını tesliye için derhâl sözünde devam eyleyerek dedi ki:

-Hayır madam! İşte bugünkü havamız mücerret talihiniz muktezasından olmalı ki buralarda ender bulunur havalardandır. Bakınız yıldız poyraz rüzgârı, kara cihetinden geldiği için hiç deniz yapmıyor ve gemiyi de bir vapur gibi sürükleyip götürüyor. Eğer başka taraflardan şiddetlice bir rüzgâr esecek olsa buralarda öyle deniz yapar ki en büyük posta vapurlarının içinde bile ayakta durabilmek mümkün olamaz.

Filvaki Kaptan Yuhano'nun hakkı var idi. Bunu Ahmet Metin dahi itiraf ve teslim eyledi. Tamam vakt-i zuhurda Meliketü'l-Bahr Matapan Burnu'nu dönmeye başlayıp o zaman dahi Vasiliki sofrası çingırağını çalarak yolcuları kuşluk taamına davet eylediğinden rûfaka-yı seyahat salona indikleri zaman Matapan Burnu'nu artık görmez oldular ise de burundan dönüldükçe rüzgâr yandan gelerek kotrayı sol tarafa doğru yaslandığı için Ahmet Metin ve Kaptan Yuhano burnu nasıl dönmekte olduklarını anlamakta ve bunu iki arkadaşlara dahi anlatmakta idiler.

Fakat sofranın sonlarına doğru gemide bu vaziyet kalmadı. Meliketü'l-Bahr dosdoğru durmak vaziyet-i asliyesini tekrar aldı. Sofradan kalkıp da tekrar güverteye çıktıkları zaman bunun sebebini

de görmüşler idi. Sebebi ise Matapan Burnu'nu bilküllüye döndükten sonra Meliketü'l-Bahr'in âdeta dosdoğru şimale doğru dümen tutarak Koron Körfezi'ne girmeye çalışması idi ki bu hâlde rüzgâr geminin ta pruvasından doğru gelerek Frenk gemicilerinin “polvere” yani rüzgâr üstü dedikleri gidiş ile gidiyorlar idi. Bu gidişten vakıa tekne bir tarafa yaslanmaz ise de gemi dahi o kadar yol alamaz. Böyle ağır gitmekten ise birkaç volta vurarak daha çabuk yol almak ciheti müreccah olacağını Ahmet Metin Ömer Kaptan'a ihtar eyledi ise de Ömer Kaptan:

-Zaten bu istikametle ne kadar gideceğiz ki? Şu önümüzdeki Renestakya'ya kadar böyle gittikten sonra sola bükeceğiz ki o hâlde vaziyetimiz dahi Largoya tahavvül ve hiç olmaz ise tarakküp etmiş olur. Kılavuzun efkârı da böyle gitmektir, diye kabul etmedi. Kaptan Yuhano bu muhavereyi Ahmet'ten sual ederek anladığı zaman asıl maksadı Ahmet'e yaranmak olarak o da Ahmet'in reyini tercih etmek istedi ise de kılavuz Türkçe ile Rumca ve İtalyancayı mezcederek peyda eylemiş olduğu bir lisan ile anlattı ki bu rüzgâr ile sahilden on mil kadar açılacak olurlar ise bir daha sahile takarrüp güç olup Kabrera Adaları'na doğru yol vermek lazım gelir ki vakıa o dahi bir yol olup kısalığı cihetle müreccah olması lazım gelir ise de gemide familya bulunduğundan havanın sertliği ihtimal ki kadınları korkutabilsin.

Neofari bu sözleri kendisine tercüme ettirmekle beraber Roman-ya lisanıyla Yuhano'ya şu Rum kılavuzun dediği yolda korkacak bir tehlike olup olmadığını sual ederek biraz ziyadece sallanmaktan başka hiçbir tehlike olamayacağını anlayınca:

-Senyör! Benim için ihtiraz ediliyor ise edilmesin! Biraz sallanmak beni korkutmaz. Hatta hoşuma bile gider, diye Ahmet Metin'i tergibe başlanmış idi. Artık kadın korkmayıp bu tergibde bulunduğu hâlde Ahmet'in korku yüzü göstermesi kabil olur mu ya? O da Ömer Kaptan'a emr-i kati vermekle Meliketü'l-Bahr'e şimal-i garbîden birkaç kerte daha garba doğru meyyal bir yol verdiler ki bu hâlde rüzgâr dahi tamamı largodan hubub etmeye başladı ise de gemi engine doğru açıldıkça rüzgârın şiddeti artmaya ve binaenaleyh dalgalar dahi büyümeye başladı.

Ahmet Metin İstanbul'dan çıkalıdan beri havanın ve denizin henüz bu derecesini görmemiş olduğu gibi Neofari hatta müddet-i

ömründe hiç görmemiş idi. Kış bodoslanmasının sağ cihetinden doğru gemiyi takibe başlayan dalgalar **Meliketü'l-Bahr**'e yetişemedikçe güya öfkelerinden ağızları köpürüp köpük kusuyorlarmış gibi bir suret peyda eyliyorlar idi. Vakıa mebadide bu dalgalar bizim yolcuları ve Neofari'yi bile pek ziyade eğlendirmekte idiyse de gittikçe iş daha başka suret peyda eyledi. Arkadan gelen dalgalar vakıa gemiye yetişemiyorlar idiyse de önde giden dalgalara **Meliketü'l-Bahr** sık sık yetişmeye başladığından ve bunlara yetiştikçe kendisi emvac-ı mezkûreyi altına alıp ezmek çiğnemek gayretine düştüğü hâlde emvac dahi asla mağlubiyet yüzü göstermeyerek koca kotrayı omuzladığı gibi kaldırmakta idiler. Bu hâlde **Meliketü'l-Bahr** kudurmuş bir küheylanın hiddetle şahlanması andıracak bir hâle girmiş idi. Bir dalganın üzerine çıktıkça daha ileriki dalgaya hemen oradan fırlamaya yelteniyor idi.

Vakıa bu hâl dahi Ahmet **Metin**'i ve gemicileri eğlendiriyor ise de olay Neofari'yi korkutmaya başlayıp müteakiben Senyör **Nikolso Çokogona** dahi karısına peyrevlik sureti göstermeye mecbur oldu. İkinin de benzi kül gibi solmuş idi. Bir aralık Neofari:

-Şu gemiyi biraz çevirsek de sallanmasak olmaz mı, diyecek ol-duysa da daha Ahmet **Metin**'e meydan kalmaksızın Kaptan **Yuhano**:

-Hayır madan! Bu vaziyeti bozmaya gelmez. Bu vaziyette hiçbir ciddi tehlike yoktur ama tebdil-i vaziyet etmek lazım gelir ise o zaman biraz tehlike olabilir, deyince Neofari, Kaptan **Yuhano**'nun tehlikesiz gördüğü şu hâl ile bir de tehlikeli bulduğu hâli nazar-ı mukayese edince asıl işin suret-i uhrasında korkarak şu içinde bulundukları hâli ehven-i şer olmak üzere tercih mecburiyetine düşer oldu.

Vaziyet-i hazırâ üzerine yolda biraz daha devam eylediler. Bir aralık gemicilerin “üçerleme” dedikleri üç büyük dalgalar birbiri ardınca **Meliketü'l-Bahr**'in baş tarafından altına girdiler ki eğer bunlar ön taraftan gelmekte olsalar idi müsademeleri daha şiddetli olacak idiyse de arka taraftan gelip kotra bunlar üzerine bindiği cihetle nev-umma müsademeleri de ehven olmuş idi. Bununla beraber ilk gelen dalga gemiyi kaldırmazdan evvel kendisi kabarıp fazlası güverteye girdiği gibi ikinci dalganın isabeti esnasında tekne birinci dalgadan kurtulup denize gömülmüş bulunduğundan o ikinci dalga daha ziyade güverteye girdi. Yalnız üçüncü dalga giremeyip tekne onun üzerinden atarcasına bir hareketle onu savuşturdu.

Bu üçerlemelerin güverte üzerine hücumları Neofari'yi daha ziyade korkutup birkaç kere “Aman aman!” diye bağırtmış ve Kaptan Yuhano ile Ahmet Metin bunda korkacak hiçbir şey olmadığını temine müsaraat göstermiş iseler de tecrübesiz kadın için teminat-ı mezkûrenin hükmü ancak bir teselli derecesinde kalıp o teselli dahi kendi havflarını izaleye hiç hizmet edenmemiş idi. Hele bundan sonra denizin hâli gittikçe tezyid-i şiddet ederek Neofari birkaç da istifrağa mecbur olunca Ahmet Metin onu kabinesine yatırıp kocasını da yanına nöbetçi bıraktı ise de hakikat-i hâlde Nikolso'nun yatmaya ihtiyacı Neofari'den bile ziyade idi.

Bu salıntılı ve şiddetli hava ile kat edecekleri mesafe kırk beş mil kadar var idi ki Meliketü'l-Bahr saatte altı buçuk yedi mil hesabıyla yol aldığından yine altı buçuk yedi saat kadar imtidad edecek demek idi. Vakıa öyle de imtidad eyledi ya! Hatta akşam olarak Vasiliki'nin çingırağı gemi halkını sofraya davet eylediği zaman Nikolso ile Neofari yemeğe dahi gelmemiş idiler. Efendisinin emri üzerine Vasiliki kabinenin kapısını açarak bakıp badehu Ahmet'in nezdine gelerek:

-Onların ikisinde de yerlerinden kınımdanacak hâl yok. Ölü gibi yatıyorlar, demesiyle Ahmet Metin ve iki kaptan ve baş makinist ve hesap memuru Süreyya taam ederek Mösyö ve Madam Çokogano'yu yerlerinde terk eylediler.

Bunların şu taamları nasıl vukua geldiğini tafsile hacet var mıdır? Ufak bir seyahat-i bahriyede bulunarak biraz da fırtınaya tesadüf etmiş olanlar önlerinde ne kadeh ne tabak hiçbir şey duramadığı cihetle ya “keman” denilen ipleri germek veyahut herkes tabağını kendi elinde tutmak suretiyle taam edilebildiğini bilirler. Bu sofranın kemani ne olduğunu Avrupa'da Bir Cevelan nam seyahatnamemizde tarif ve izah eylemiş olduğumuzdan burada tekrarına hacet yoktur.

Bugün akşam olarak güneş dahi gurup eyledikten yanın saat sonra Meliketü'l-Bahr Griso Burnu ile Kabrera Adası arasına girdi ki artık esen rüzgâr için orası âdeta bir liman olduğundan Meliketü'l-Bahr dahi deniz ile olan mübarezesine hitam vererek biraz nail-i rahat ve sükun olabildi. O zaman Mösyö ve Madam Nikolso akıllarını başlarına alarak Ahmet Metin'in yanına geldiler. İkisi de deniz seyahatlerinin

aleyhinde birçok fikirler, mütalaalar peyda etmiş olduklarından bunları Ahmet'e serd etmeye başladılar. Ahmet ise denizin asıl safası işte böyle ufak tefek helecanlı hâllerinde olduğunu bunlara anlatıyor idi. Vakıa Neofari şu ufak tefek helecanlar dahi olmasa deniz safası daha ziyade artacağı reyinden nükûl etmiyor idiyse de her hâlde bir tatlı su gölü üzerinde veyahut bir nehirde seyahatten ziyade mütemevvic ve müteharrik deniz üzerinde seyahatin daha tatlı olacağını da teslininde bulunuyor idi.

Griso ve Modon Şibh-i cezirelerinin karşılarında Kabrera ve Sapyença namıyla iki ada vardır ki bunların araları pek çok rüzgârlardan emin bir güzel haliç teşkil ederler. Tamamı Griso karyesi pişgâhındaki koy ise pek âlâ bir liman olduğundan bütün gemi halkının inzınam-ı rey ve efkârıyla geceyi burada geçirmeye karar verdiler.

Ertesi gün daha yolcular uykuda iken Ömer Kaptan fora yelken ederek yola çıktı ki neden sonra yolcular dahi uyanıp güverteye çıktıkları zaman kendilerini tamamı Modon kasabası ve kalesi önünde buldular. Modon Kalesi Venediklilerin bina-kerdeleri olan mevaki-i müstahkenne-i kadimedendir ki denize doğru ilerlemiş bulunan azın bir kaya üzerinde yapılmış olduğu için zamana göre teshiri gayr-i kabil addolunan yerlerdendir. Hele karşısında bir küçük ada olup onun üzerinde şekl-i müsenımenede yapılmış bir kule vardır ki hem gayet güzel hem de metin ebniye-i harbiyedendir.

Mevkinin tabiat-ı askeriyesine nazaran Modon Kalesi Navarin mersa-yı meşhurunun iki kapısından birisini teşkil eder. Binaenaleyh Meliketü'l-Bahr Modon'dan içeriye girip de Ahmet Metin kendisini Navarin önünde görünce burada düvel-i müttefika donanmasıyla Osmanlı donanması arasında vukua gelmiş olan o meşhur ve şanlı düelloyu tahattur ederek bütün vücudunun tüyleri ürpermiş idi. Üç büyük devlet-i bahriyenin donanmasına yalnız Osmanlı donanmasının küfüv olabilmesi kabil değil iken yine harbten yüz çevirilmeyerek bire kadar kırılıp dökülünceye değin cenk edilmesi zahirde bir mağlubiyet olmakla beraber hakikatte bir galibiyet addolunacak kadar şanlı vakayi-i kahramananeden değil midir?

Ancak bu ihtisasatından arkadaşlarına hiçbir şey sezdirmedi. Bilakis mevki-i mezkûrun dahi ahval-i kadime-i tarihiyesine dair sözler

ile iktifa ederek asıl gayreti dahi sabah sütü, kahvesi, çayı olmak üzere Vasiliki'nin getirmiş olduğu tepsiye gösterdi.

Bu gece hava yıldız poyrazdan, tam poyraza doğru tahavvül etmiş olduğundan Modon ve Navarin ve onun daha ilerisinde kâin eski Navarin önlerinde rüzgârın muvafakatı dünkünden pek çok ziyade idi. Hele öğleden sonra bütün bütün gündoğuşuna doğru tebdil-i istikamet eylediğinden Brudano Adası'nı geçip Arkadi'ye doğru yol verdikleri zaman egerçi bu sahiller şimale doğru tahvil-i istikamet etmişler ise de rüzgâr yine bordo tarafından geldiği cihetle Meliketü'l-Bahr'e yedi sekiz mil süratinde yol aldırıyor idi. Eğer burada dahi dünki hava esmiş olsa idi rüzgâr üstü gitmek dahi güç olarak âdeta volta vurmaya mecburiyet oluverir idi.

Bugün Arkadi önlerine geldikleri zaman kuşluk taamına başladılar. Bu taamda dahi Arkadi'nin ahval-i kadimesinden bahis açılıp kadim mitoloji hakkında Ahmet Metin bir şerh ve izaha daha girişti ki bu dahi Neofari nazarında henüz hallolunmamış bulunan bir meselenin hall-i katisi suretini aldı. Şöyle ki:

Şimdiki Yunanistan-ı cedid üzerindeki ahalinin hemen hiçbirisi eski Yunanîlerin sülalerinden olmayıp bilahere şuradan buradan hicret ve tavattun eden halkın evladı oldukları derkâr olup fakat Arkadi ahalisinin asıl Yunanîlerin asılları olan Plasej neslinden oldukları kaviyen maznundur. İşte Ahmet Metin bunu şerhe başlayarak ahali-i merkûmenin hakikaten ceri ve cengaver ve müzika ve şiire heveskâr olduklarını hikâyeden sonra dedi ki:

-Buralara Arkadi isminin verilmesine sebep mabud-ı azam Jüpiter ile Kallisto'dan doğmuş olan Arkas namı prensin burada ilk hükümeti sebep olmuştur. Arkas sayd ve şikârı pek sever imiş. Bir gün dağlarda gezinir iken bir koca ayıya rast gelip tamam sayd için üzerine hücumu eyleyince gaipten bir ses gelip:

-Öldürme! O senin validendir, demiş. Arkas bir yabani ayının kendi validesi olmasına ihtimal veremeyerek yine hücum etmek istedikte Jüpiter onu dahi bir küçük ayı hâline sokarak ikisini de asmanana celp etmiş ki bu hâlde Deb-i Ekber işte Arkas'ın validesi Kallisto ve Deb-i Asgar dahi Arkas'ın kendisi imiş. Meğer Jüpiter evvelce Kallisto'ya

incindiği için onu ayı etmiş imiş. Sonra da ana ile oğul arasında bir mukateleyi men için ikisini de asumana almış imiş.

Neofari bu hikâyeyi dinledikten sonra:

-Hâlbuki senyör, bizim hocamız bize felekiyat dersi verir iken demiş idi ki ecream-ı semaviye isimlerinin hemen kâffesi Arapçadan tercüme olunmuş şeylerdir. Hatta Eldiran gibi bazıları da aynen alınmıştır. Şimdi sizin hikâyenize bakınca esami-i mezkûrenin asılları Yunanca olmak lazım gelir, diye bir mülâhaza serd eylemiş idi de Ahmet Metin dahi buna cevaben demiş idi ki:

-Ecream-ı semaviyenin mitolojiye, mitolojinin ecream-ı semaviyeye taalluku ne kadi Yunanlılara mahsustur ne Araplara! Evvelce dahi bir nebzesini söylemiş idim ya! Bu mitolojiye bütün milel-i kadime iştirak etmişlerdir. Yalnız Deb-i Ekber ve Deb-i Asgar'ın isimleri değil seva-bit ve seyyarattan hemen kâffesinin isimleri hep maabid-i muhayyile-i kadimenin isimleridir. Kevakibe pereştîş hemen her millet-i kadimede görülmüş olup bu ise onların mabud edindikleri zevat-ı muhayyilenin bilahare kevkeb suretiyle semaya uruc eyledikleri itikat olunmasından ileri gelmiştir. Yoksa ulum-ı felekiyenin vaz'ı gibi kudret-i beşeriye'nin hemen fevkinde addolunacak bir muvaffakiyeti müstakilen hiçbir millete erzanî göremeyiz. Kadim Filistin ahalisini, Keldanîleri filanları da geçiniz de Hint ve Çin milel-i kadimesine doğru varınız ki keşfiyat-ı felekiyeye bunlar dahi müşterektirler. Bunların da kadim ve muhayyel mabutları ile ecream-ı felekiye arasında pek büyük ve pek yakın bir taalluk ve münasebet ilâ elân kitaplarında mezkûrdur.

Kuşluk taamını bitirip de tekrar güverteye çıktıkları zaman Ahmet Metin'in Süreyya'ya:

-Nerelerde bulunuruz mühendis efendi, سوالini irad etmesine mukabil Süreyya Efendi'nin:

-Tamam Derviş Ağa'nın karşısındayız, cevabını vermesi Ahmet Metin'de müteaccibane bir tavır peyda eylemiş idi. Neofari bunun farkına vararak istizaha dahi müsaraat eylemesi üzerine Ahmet Metin bu ismin esma-i hasa-i Osmaniyyeden olduğunu anlattıktan sonra:

-Bakılsa esami-i coğrafiyenin hiçbir vakit tebeddül etmemesi lazım gelir. Zira bir isim kendi müsenması payidar oldukça olabilir

nikat-ı coğrafya ile a'lâm-ı şahsiye kadar seriü'z-zeval olmadıklarından bundan üç beş bin sene evvelki esami-i coğrafiyenin hâlâ baki olmaları iktiza eder. Ancak şayan-ı taaccüptür ki hâl böyle değildir. Bugün mevcut olan yüz binlerce esami-i hassa-i coğrafiye meyanında binde birinde bile iki üç bin senelik bir kadem yoktur. İşte şu önünde bulunduğumuz köye “Derviş Ağa” tesmiyesi nazarımda böyle bir hakikat keşfeyletiği için sevinerek istigrap eyledim. Besbelli Osmanlılar zamanında burada bir Derviş Ağa bulunduğu için herkes “Derviş Ağa’ya! Derviş Ağa’ya!” diye diye yerin de ismi Derviş Ağa olmuş kalmıştır. Sair tebeddül eden isimler dahi hep böyle birer vesileler ile tebeddül eylemiştir.

Derviş Ağa ismine Ahmet Metin’in bu kadar ehemmiyet vermesi üzerine Neofari:

-Mademki şu isim sizce bu kadar ehemmiyeti mucip oldu ister iseniz kenara yanaşalım da şu Derviş Ağa’dan kalmış ne gibi âsâr mevcut olduğunu görelim, dedi ise de Ahmet Metin:

-Asıl maksudınız Mora Şibh-i Ceziresi’nin derununu seyahat etmek olsa idi böyle denizden gideceğimize karadan seyahat eder idik. Eğer Valsko yanmamış ve onunla beraber sizin kumanya dahi mahvolmamış bulunsa idi Korfu’ya ve belki de ilk İtalya sahiline kadar hiçbir yere uğramaz idik. Lakin şimdi iki sefine halkı yalnız bir sefinenin kumanyasından yemekte oldukları cihetle Zanta’dan kumanya düzmeğe mecbur olacağız. İhtimal ki bugün akşama kadar oraya varıp yarın dahi orada kalırız, diye arkadaşının teklifini reddeyledi. Neofari biraz daha ısrar ile:

-Asıl maksudınız Yunanistan’ı gezmek değil ise ya sahilde tesadüf eylediğiniz her nokta hakkında o kadar tafsilat-ı tarihiye ve coğrafiye ve mitolojikiye vesaire vermek lazım gelir mi idi, demiş ve Ahmet Metin:

-A canım! Bu mühim yerlerden bütün bütün gözü kapalı ve dili bağlı olarak da geçilemez ya, dediği hâlde dahi Neofari’ye kanaat getemeyerek:

-Hayır! O demek değil! Yani asıl seyahat etmeyeceğimiz yerler hakkında bu kadar basirane ve müdekkikane davranır isek ya asıl se-

yahat edilecek yerlerde nasıl davranacağız demek istemiş idim, demiş idi. Ahmet Metin bu söze cevaben dahi dedi ki:

-Asıl seyahat edeceğimiz yerleri nasıl gezip ne yolda tetkik edeceğimizi sonra görürsünüz. Şimdiki hâlde size şu nokta-ı mühimmeyi arz ve irae ederek şu hakikati tefhim etmeliyim ki seyahati ya bir suret-i müdekkikane de etmelidir yahut dünyanın her tarafını dönüp dolaşsalar bile adına “seyahat” demeyip âdeta emtia-yı ticariye sandıklarını denklerinin intikalleri gibi bir intikali demelidir. Bu intikallerden maddi manevi hiçbir fayda ve zevk hasıl olamaz. Seyahat denilen şeyin asıl fevaid ve lezaiz-i maddiye ve maneviyesi işte o suret-i müdekkikane de icra edilenlerindedir. Eğer arz üzerinde herkes bir koyunun, hatta bir arslanın gezdiği gibi gezmiş olsa idi maarif ve medeniyet-i beşeriye nin bu seyahatlerden hiçbir fayda hasıl edememesi ve nev’-i beşerin dahi bir nev’i sürü hâlinde kalması lazım gelir idi. Bizim kitab-ı semavi-miz olan Kuran-ı Azimü’s-şan’da “Yeryüzünde geziniz. Sizden evvel gelenlerin akibet-i hâlleri ne olduğunu görünüz.” diye ferman buyurulur ki işte seyahat bu tavsiyenin mucip olduğu suret-i müdekkikane de olur ise binlerce seneden beri kırk elli metre toprak altında kalan Nino va ve Babil ve Truva harabeleri vesair emakin-i kadime-i beşeriye ve mütemeddinenin meydana çıkarılması derecesinde menafi-i maddiye ve katiye husule gelir.

Dünyanın bir küre şeklinde olduğunu ispat edecek bir devr-i arz seyahatı ne kadar müdekkikâne icra olunmalıdır ki bundan maksad-ı aslî olan netice husule gelsin. Öyle ulu orta yürüyüvermekle o maksat hasıl olur mu? Cihanın haritası nasıl yapıldığını elbette düşünmüşünüzdür. Zira...

Burada Neofari Ahmet’in sözünü kesti. Fakat ciddi bir şey için değil. Tuhaf bir şey için keserek dedi ki:

-Benim bildiğime göre zaten yapılmış bulunan bir haritayı kopya etmek suretiyle yapılır. Ahmet kahkahalar ile güldü. Dedi ki:

-Vakıa şimdi öyle yapılıyor. Hatta mikyası biraz küçülterek ya büyülterek harita yapıldığı bile nevadirden olup böyle bir ameliyatta dahi hesaba hendeseye hiç lüzum kalmıyor. Pantograf makinesiyle bir resmin aynı ya büyülterek ya küçülterek çıkarılabiliyor. Fakat madanı, ilk haritayı nasıl yapmış oldukları pek ziyade şayan-ı dikkat ve ehemmiyet bir meseledir.

Neofari: Her sözünüz bir ders hükümünü alıyor, senyör! İnsan sizi kırk yıl dinlese bıkmak bilmeyecek. Artık elbette bunu da lütfen bize tafsil buyurursunuz.

Mebadisinde Ahmet Metin'i alelade bir husumet-i müstehziyane ile telakki etmiş olan Nikolso bu genç adamın fazl u kemalini her gün her mesele hakkında henüz hiç işitmemiş olduğu şeyleri işitmekle mukayese eyledikçe hakikaten o dahi Neofari derecesinde düçar-ı hayret olmaya başlamış idi. Ancak bu hayretle husumeti tadil olunuyor idi de o dahi Ahmet'i Neofari gibi seviyor idi zannetmeyiniz. Bilakis fazl u kemaline hayran olmakla beraber:

-İşte Neofari'yi asıl bu fazilet-i ilmiyesiyle teshir edecek değil mi? Demek oluyor ki benim aleyhime istimal edebileceği en büyük silahı bu herifin derya gibi had ve payanı olmayan şu ilmidir, diye asıl kalbindeki husumeti daha ziyade artırıyor idi. Ahmet Metin dahi bunun farkında oluyor idiyse de zahiren hiç renk vermiyor idi. Hatta bugün dahi Neofari'nin Ahmet'i takdir ve sena etmesinden Nikolso'nun çehresinde bu manalara delalet eden alaim zahir olduğunu Ahmet Metin pek âlâ görmüş de yine hiç renk vermemiştir. Bilakis izahı matlup olan meseleyi izaha girişerek demiştir ki:

-Madamı! Harita yapmak işi pek eskidir. Kudema-yı Yunanistan dahi dünyanın haritasını yapmış idiler ki elyevnı kopyaları görüldükçe insana gülmek gelir. Okyanusu bir nehir itibarıyla dünyanın etrafında cereyan ettirmek gibi hayallere bir de güya resmî yapılan yerlerin şekilleri o yerlere asla benzememek gibi hakikatler ilave olunarak o haritaları bu nama istihkaktan tecrid eyler. Ondan sonra asıl harita yapmak için mühendislerin inıdatlarına yetişen şey mevaki ve nikat-ı coğrafiyenin arz ve tul derecelerini bihakkın tayin kaziyesi olmuştur. Dün mü evvelki gün mü, Matapan Burnu'nu geçer iken Avrupa'nın cenuba en karip noktası orası olduğu söyleniyor idi. Mevki-i mezkûrun arz derecesi tayin edilmiş olsa ve nikat-ı sairenin arzları dahi malum olarak tatbik edilmemiş bulunsa bu hüküm verilebilir mi?

Neofari'nin çeşm-i hayreti patlarcasına açıldı. Haykırmak nev'inden bir seda ile:

-Öyle ise bütün dünya üzerindeki nikat-ı coğrafiyenin arz ve tul dereceleri tayin olunmuş mudur? Bu ise mümkünattan mıdır, deyince

Ahmet Metin gayet mühim ve manidar bir tebessüm ile başını sallayarak dedi ki:

-Evet madam, şekl-i arzı ve suret-i sevhili tayin için iktiza eden noktaların kâffesinin arz ve tül dereceleri tayin edildikten maada dağların irtifaları ve denizlerin umkları bile ölçülmüştür. Şimdi yapılan haritalar birkaç asır evvelki haritalara da benzemez. Âdeta resim-i sahih-i arz demektirler. Bunlar üzerinde edilen işaretlerin hiçbirisi hayalî veyahut tesadüfî olamaz. Her noktayı, her şeyi yalnız bir adamda değil birkaç adam da ziyaret ve tetkik etmiştir de o nokta, o şey harita üzerinde o veçhile resim ve tayin olunmuştur. Ya tashih meselesine ne diyelim ki, asıl şayan-ı ehemmiyet şey dahi işte budur. Zira arz ve tül derecelerinin tayini için irtifa almakta ve nısf-ı nehar ölçmekte kullanılan alât-ı hendesiye ile dağların irtifalarını ölçmekte kullanılan barometreler ve denizlerin umklarını ölçmekte istimal olunan sondalar filanlar ne kadar olsalar insan yapısı olduklarından az çok hataları olacağı gibi bunları istimal eden adamların dahi az çok hataları olmak zaruriyattandır. Binaenaleyh evvelce bir nokta ne surette tayin edilmiş ise sonra gelenler o sureti kabul etmeye mecbur bulunmak şöyle dursun belki evvelkilerin sehvelerini, hatalarını kendileri tashihe mecbur olduklarını nazar-ı dikkate alarak ona göre çalışmışlar ve eğer hatalarını bulamazlar ise “bulamadık” diye onu da kayıt ve ihbar etmek mecburiyeti altına girmişlerdir.

Neofari'nin hayreti gittikçe artıyor idi. Ahmet Metin biraz soluk almak için şurada tevakkuf eyledikte kadın dedi ki:

-Aman senyör! Türlü renkler ile matbularını gördüğümüz harait-i coğrafiye bu kadar külfetler ile meydana gelmişler ha?

Ahmet Metin: Evet madam! Hatta şimdiye kadar söylediğim sözler ile o külfetin derecesini tefhim edebilmiş isem şu emr-i mühimi yine pek kolay görmüş bitirmişim diye iftihar etmeliyim. Hele size şunu söyleyim ki bilkülliye meçhul olan bir kıta-yı arzıyenin haritasını yapmak ne uzun, ne müşkil bir şey olduğunu mukayese için zamanımız vukuatından olan Afrika-yı Vusta keşfiyatını düşünmeli. Şimdiye kadar sekiz on büyük keşşafeler bu kıtayı şarktan garba, şimalden cenuba aykırılamış bulundukları hâlde henüz Afrika-yı Vusta haritası üzerinde bihakkın tayin olunmuş nikat pek azdır. Zira her seyyah yal-

nız kendi güzergâhı olan tarikler üzerindeki nikat-ı mümtazeyi tayin edebilmişlerdir. Kıtanın her tarafı insan ayağı altında çiğnenmeli ve öyle olur olmaz insan ayağı altında da değil erbab-ı fen olan adamlar ayağı altında çiğnenmeli ki her tarafı muayyen olsun, yirmi kadar mütehalif haritalar üzerinde Afrika'nın Viktorya, Niyanza Gölü'nü tetkik ve tettebbu eyledim, âdetâ hiçbirisini diğerine muvafık bulmadım. Her biri bahire-i mezkûreyi bir başka surette resmediyor. Fakat Marmara, Baltık, Azak, Hazar Denizi gibi behar ve buheyratı bin harita üzerinde tetkik etmiş olsanız en küçük burunlara varıncaya kadar hiçbir yerinde yekdiğerinden farklı bir şey göremezsiniz.

Nikolso: Hasılı sözün kısası yeryüzünün malum olan parçalarını adım adım, karış karış gezmişler. Muayene etmişler demek istiyorsunuz.

Ahmet: Evet! Hem de türlü türlü nikat-ı nazardan defaatle gezmişler. Mesela botanik fennine mensup olan bir sahib-i ihtisas cihanın her tarafında hangi otlar, çiçekler vardır diye seyahat etmiş ki gezdiği yerlerde hep gözleri sath-ı zemine münatıf bulunmak tabiidir. Onlar ıstılahınca böyle olan seyahatlara “arburbeze” derler ki âdetâ otlamak gibi bir manaya gelir. Vakıa bunların şu seyahatleriyle bir koyun yahut bir ineğin merada otlaması arasında fark azdır. Bazıları her tarafın sularını tetkik için gezmiş. Kimisi hayvanat-ı vahşiye ve ehliyesini yoklamış. Netice-i kelâm Avrupa ve Asya ve Afrika ve Amerika ve Okyanusya kıtalarından coğrafiyeten bihakkın malum olan yerler o kadar mükenmel malum olarak tanınmıştır ki biz kendi hanemizin her köşe ve bucağını bu kadar mükenmel tanımak davasında bulunamayız. Bulunur isek pek mümkündür ki ispat-ı müddeâ edemeyiz.

Neofari ve Nikolso birbirinin yüzlerine bakışa kaldılar. Vakıa ikisinin de ağzından harf-i vahit çıkmıyor idiyse de çehrelerinden apaşikâre anlaşılıyor idi ki her bir harita denilen ve daima gözler önünde bulunan resimler için hiçbir zaman bu surette düşünmemiş olduklarını ve bu sözleri ilk defa olarak şimdi işitmekte bulunduklarını birbirlerine itiraf ediyorlar.

Ahmet Metin bu mebahisin dahi tetimmesini şu veçhile ele alarak dedi ki:

-İşte madam, gezilecek yerleri bu kadar mükemmel tanımak için değil belki bizden evvel gezmiş olanların ne kadar mükemmel tanımış ve bize de ne kadar mükemmel tanıtmış olduklarını anlayabilmek için seyahat denilen şeyi hiç olmaz ise ve Jan Jak Russo'nun demiş ve yapmış olduğu üzere piyade olarak icra etmelidir.

Nikolso bir güzel söz söylemeye fırsat bulmuş olduğu itikadıyla hemen atılarak:

-Şu Cenovalı deli herif mi, dedi. Ahmet Metin müteessirane bir gülümseyerek:

-Evet o Cenovalı akıllı herif, cevabını verdi ki Ahmet'in bu sözünden ziyade asıl tavr-ı müteessiranesi Neofari'ye de, Nikolso'ya da anlattı ki meydan-ı hikmette Volter ile müsabaka eden Russo'ya deli diyenler asıl muhtac-ı tedavi mecaninden addolunurlar.

Bugün kuşluk taamından sonra ve Derviş Ağa nam mahallin önünde açılmış olan şu söz gayet berrak ve muvafık-ı heva ile akşam üzerine kadar devam ederek Meliketü'l-Bahr dahi hep öğle vaktindeki heva ve sürati ile gide gide akşam üzeri Katakulu Burnu'na vardı ki tamamı Zanta Ceziresinin mukabilinde bulunup denize doğru mukavvesen birkaç mil ilerlemiş olan bu burun yalnız Iodostan maada her rüzgâra karşı gayet emin bir liman vücuda getirir. Rüfekadan bazıları bu geceyi şu limanda geçirmek reyinde bulundular ise de Ömer Kaptan:

-Artık Zanta Adası karşımızda durur iken yunus balığı gibi bu kayalara sokulup yatmak olamaz ya? Mademki buraya kadar geldik henüz akşam dahi olmamış bulunduğundan Zanta'nın Pluze Limanına kadar gitmeliyiz. Orası da bu kadar emindir. Topu on beş yirmi millik bir yoldur ki esen rüzgârımız tam pupamızdan geleceği için iki saatten evvel oraya varabiliriz, deyince Kaptan Yuhano dahi bu reyi teyid eylediğinden Ahmet Metin ve Neofari vesaire dahi razı oldular.

Vakıa rüzgâr hemen hemen tamamı pupalarından geliyor idi. Lakin denize açıldıkça şiddeti artarak Meliketü'l-Bahr'i o kadar sürüyor götürüyor idi ki Ahmet Metin gemisinin henüz bu kadar sürat-i seyirini tecrübe etmemiş idi. Vakıa dalgalar dahi büyüyerek geminin arkasından takip ediyorlarmışcasına köpüre köpüre yuvarlanıyor ise de

Meliketü'l-Bahr bunları daima geride bırakıp hep öndeki dalgaların üstüne çıkmaya hücum eyliyor idi.

Bu hâlde sefinenin saatte kaç mil almakta bulunduğuna dair yolcular meyanında bir bahis açıldı. Altı milden müzayedeye başlayarak herkes arttıra arttıra on dört mile kadar vardırıdılar ise de Ahmet Metin süratin bu derecesini memul edemeyerek parakete atılmasını emreyledi. Parakete gösterdi ki bu saat içinde Meliketü'l-Bahr tamam on beş buçuk mil katetmektedir. Ama iş yalnız paraketeye de kalmadı. Güneşin gurubundan evvel Pluze Limanının içine girmiş bulunduklarından Katakulu Burnu ile bu liman arasındaki mesafe millerini o mesafeyi kat' için mürur eden vakit üzerine taksim ile buldular, anladılar ki Meliketü'l-Bahr on beş buçuk milden aşağı sürat göstermemiştir.

Bu geceyi Zanta'da geçirmek Ömer Kaptan'ın reyi ile kabul olunmuş bir keyfiyet olduğu cihetle Ömer Kaptan bu reyinde isabetini göstermek için:

-Yunan adalarının en güzeli bu Zanta'dır. Havası gayet latiftir. Ya o meyve bahçeleri? Buranın limon portakalına ne Yafa'nın limon portakalları benzer ne Trablusgarb'ın. Buranın zeytinine ne Girit'in zeytinleri benzer ne Midilli'nin! Hele burada bir şeftali olur ki, diye Zanta'yı meth ve senaya başlamış idiyse de o aralık hazır bulunan lostromo Hacı Çavuş:

-Be canım Zanta'da yazı geçirecek değiliz ya? Topu bir gece kalacağız. Bu kadar ballandıra ballandıra meth için nefes tükettiğine acımıyor musun, deyince gerek Ömer Kaptan gerek Ahmet Metin teyakkuz ederek Ömer Kaptan:

-Vakıa yalnız bir gece kalacağız. Fakat insanın vakti olmalı idi de burada bir müddet tebdil-i hava etmeli idi. Zira buranın suları da gayret meşhurdur. Vakıa dereleri, ırmakları yok ise de kaynakları pek çok, suları pek hafif ve tatlıdır. Bakarsan safi kayalık bir dağ ama her kayanın dibinden turna gözü âb-ı hayat gibi sular kaynadığı gibi o kayalıklar içinde bazı öyle de vadilere tesadüf olunur ki her nevi eşcar-ı müsmire ve gayr-i müsmiresiyle cennetten nişan verirler, diye meth ve sitayişe tekrar koyulmuş ve nihayet Hacı Çavuş'un:

-Senin Karadenizli bir Laz ve Türk melezi olduğunu bilmese idim Moralı olduğunu zannedecek idim. Canımı bu Zanta'nın methini ne ka-

dar da uzattın, demesi üzerine Ömer Kaptan büsbütün teyakkuz ederek o methlere, sitayişlere nihayet vermiş idi.

Vakıa Ömer Kaptan'ın o gece Zanta'ya gelmiş olduğuna isabeti cümle tarafından teslim olundu ise de Zanta'nın Pluze Koyu'na gelmeyip cezirenin şark tarafındaki asıl Zanta şehri önüne gelinmiş olsa idi asıl o zaman isabet edilmiş olacağı da ertesi gün tahakkuk eyledi. Zira o geceyi dahi bermutad müsahabat ve eğlenceler ile bu limanda geçirerek ertesi sabah yolcular uyandıkları zaman gördüler ki derununda bulundukları liman vakıa mahfuz bir liman ise de sahilleri yalçın kaya olup hiçbir tarafına sandal ile yanaşmaya ve harice çıkmaya imkân yoktur. Bir de bugün dahi dünkü rüzgârın aynı esmekte bulunduğu hâlde limandan çıkar iken rüzgâr bilkülliye muhalif gelerek volta vurmaya mecbur olmuşlar idi. Havanın uygunsuzluğundan dolayı bu volta kendilerine o kadar zahmet vermiş idi ki Pluze Burnu'nu dolaşıp Zanta şehrinin yanı başındaki Ravya Limanı'na karadan gelinecek olsa bir saatte gelinmek kabil iken bu mesafeyi ertesi gün ta akşamdan sonraya kadar ancak katedebilmişler idi. Hatta böyle git git yine orada hükmüne muvafık olan bir seyahat Ahmet Metin'i bile bıktırıp usandırmış olduğundan arkadaşlarıyla ta bugüne kadar eksik olmayan mükalemelerine bile bugün vehn tari olmuş idi de zamanın en büyük kısmını kamarada uyku ile geçirmeye mecbur olmuş idi.

İşte her şeyin bir iyiliği var ise bir de fenalığı vardır hükmünce vakıa yelken sefinelerinin temizliği, gürültüsüzlüğü filanı müselleni ise de şöyle bir hâlde insana bir iki saatlik yolu bir iki günde aldırınak suretinde bir de uygunsuzluğu olup buna nispetle vapurun şu meziyeti inkar olunamayacağı dahi hatırlardan geçmiş idi.

Tekmil Zanta Ceziresi üzerinde kırk bin kadar nüfus olduğu hâlde bunun yirmi bini yalnız asıl Zanta şehrinde sakindir ki bundan dahi şehrin kalabalık ve gereği gibi mamur ve müterakki bir yer olduğu anlaşılıyor. Zaten limana girdikleri zaman sahilden birçok fener ve lamba ışıklarının denize aks-endaz olmaları ve birçok kadın erkek ahali sedalarının ve müzika nagamatının vürudu bu mamuriyet ve medeniyeti ilan eylemekte bulunmuş idi. Neofari bu defaki seyahatten biraz yorulmuş olduğu cihetle:

-Senyör! Biraz da ayağınız toprağa bassın, diye Ahmet Metin'e rica eyledikten rüfeka-yı seyahat karaya kadar çıkmaya karar verdiler.

Meliketü'l-Bahr'in en güzel kiki Ahmet Metin ile Mösyö ve Madam Çokogano'yu ve batalyası dahi Kaptan Yuhano ve Ömer Kaptan ve Süreyya'yı hamilen Zanta iskelesine takarrüp eyledikleri zaman ahaliden bir cemm-i gafır iskelede toplanarak karantina memuru gece pratika verilemeyeceğini ve pratikasız olarak dahi yolcuların harice çıkamayacaklarını dermeyanla epeyce ciddi bir izac yolunu tutmak istemiş idiyse de Yunan bahriyesinden çıkma bir de ihtiyar liman reisi bulunup vaktiyle Fransa ve İtalya ve İngiltere ve Osmanlı sevhilini pek çok gezmiş, umur görmüş, tecarip peyda eylemiş bir ihtiyar ve kâmil adam olduğundan karantina memuruna:

-Efendi! Bunların suret-i seyahatlerine bir safa-yı bahrî tabir ederler. Bunların gemisi ne ticaret gemisidir ne de posta ve yolcu gemisi. Âdeta bir nevi beylik sayılır. Vakıa beylik gemiler bile karantina nizamından vareste değil iseler de işte ellerinde karantina pasaportları mükemmel olup sizden istedikleri şey yalnız gurupdan sonra dahi bir pratika itasından ibarettir ki bunu diriğ etmemelisiniz, diye birçok vazife-âmuzane ihtaratta bulunduğundan sıhhiye memuru inat edemeyip **Meliketü'l-Bahr** halkının karaya çıkmasına mümanaat edememiş idi.

Bizim rüfeka-yı seyahat Zanta'ya çıktıkları zaman birdenbire derununa giriverdikleri medeniyet hâinden hoşnut kaldılar. Vakıa Zanta bizim İzmir Limanı'na bile nakis olamayacak derecelerde küçük birşey ise de Pire Limanı'na nisbetle âdeta kalabalık ve nazif ve güzel bir şehir addolunabileceği gibi İstanbul'dan çıkarıldan beri bu kadar cemiyyetli bir yer görmemiş olan seyyyahların yüzüne istidad-ı zatisinden bile ziyade gülmüş idi.

Birtakım deliller yolcuların karşısına çıkarak her biri bir başka yolda teklif-i hizmet eylediklerinden Ahmet Metin bunların en müsin ve kâmilî görünen ve hatta kendisine biraz da Türkçe söyleyen bir tanesini kabul ederek:

-Burada telgrafhane var ise ve gece açık ise bizi oraya götür, emrini vermiş ve vakıa telgrafhane bulunup gece dahi nısf-ı leyle kadar açık bulunduğundan o ihtiyarın delaletiyle yolcular telgrafhaneye gitmiş idiler. Neofari telgrafhaneye ne lüzum olabileceğini hatırına bile getirmiyor iken Ahmet Metin birisi İstanbul'a ve diğeri müşterek olarak Otranto ve Brindizi posta memurlarına olmak üzere iki telgraf

keşide edip de kendi namına olacak mektupların Toronto'ya gönderilmesini tavsiye eylediği zaman Neofori ve Kaptan Yuhano dâhil Valsko sefinesinin ihrakı gibi büyük bir beliyeyi gerek Dersaadet'te gerek Romanya'da iktiza eden mahallere ihbar lüzumunu hisseylemişler idi.

Telgraf memuru bu telgraflar meyanında Valsko'nun ihrakı meselesini görünce:

-Efendiler bu telgraftan hükümeti haberdar etmeye mecburum, zira böyle mühim bir hadise olduğu ve hükümetçe meçhul bulunduğu zaman ihbar etmek vazifemizdir, diye derhâl telgrafın bir suretini Zanta mutasarrıflığına göndermiş ve mahaza telgrafları yerli yerine çekmekten yine geri kalmamış idi.

Yolcularımız Zanta'nın henüz açık ve oldukça münevver olan çarşılarını gezerek ve fakat meyve mevsimi henüz hulul etmemiş olduğu gibi taze bakla ve enginardan başka da alınmaya şayan turfanda bir şey bulamayarak bunlardan birer miktar ile biraz da taze balık mübayaaya eyledikleri hâlde yine sefinelerine avdet eylemiş idiler. Bunların Meliketü'l-Bahr'e avdetleri üzerinden henüz yarım saat mürur etmemiş idi ki yani rüfeka-yı seyahat henüz gece çayını içmekte bulunurlar idi ki karaya çıktıkları zaman karantina memuruna kendi vazifesini öğretmek suretiyle yolcularımız hakkında dahi hüsn-i hizmeti sebketmiş olan liman reisi bir adi sandala râkiben çıkageldi ve güverte üzerinde bulunan Süreyya Efendi'yi Ahmet Metin'in nezdine gönderip bir lah-zacık görüşmek için müsaadesini bade'l-istihsal salona inerek:

-Efendim! Bu memleketin guvernoru (mutasarrıfı) mahsus arz-ı ihtiram eyler. Bu akşam çektirdiğiniz telgrafa nazaren Serigo Adası önünde muhterik olmuş bulunan bir tenezzüh vapurunun sahipleri siz olduğunuz anlaşıldığından bu maddeye dair sizden bazı şeyler sormaya muhtaçtır. Binaenaleyh yarın sabah erkenden hareket etmemenizi ve siz onun ikametgâhına kadar gitmek zahmetini ihtiyar buyurmaz iseniz onun tarafından burada size verilecek bir viziteyi kabul buyurmanızı rica eder, demiş idi. Bu sözü Ahmet Metin Rumca olarak dinlemiş olduğu cihetle mefhumunu Neofari'ye Fransızca olarak anlattı. Badehu Mutasarrıf Efendinin şu iltiması kabul olunup olunmaması hakkında biraz müzakere edildi. Müzakerenin mebadisinde Yunan hükümetinin bu işe müdahalesinden hiçbir fayda memul olamayacağı dermeyer

kılınarak teklif olunan ziyaretin de kabul edilmemesi söylendi ise de nihayetlerinde ziyaretten hiçbir fayda olmasa bile hiç olmaz ise bir Yunan guvernoru ile görüşülmüş olması hoşta gideceğinden liman reisine muvafakat cevabı verildi.

Bu gece herkes yerli yerine çekildiği zaman Neofari'nin geç vakte kadar gözlerine uyku girememiş idi. Zaten birkaç günden beri şuhmeşrep Moldovan yosmasının Ahmet Metin hakkındaki ihtisasatı başkalaşmış ve geceleri bu zatı kendi hayalinde büyülttükçe büyültmeye başlamış olduğu gibi bilhassa bu gece ihtisasatı daha ziyade münbasit olarak:

-Bu genç Osmanlı hakikaten fevkalade bir adamdır. Vukuf ve malumatına ve her hâl ve şanındaki terbiyesine, nezaketine nazaran bu adama "Osmanlı" ve "Türk" ve "Müslüman" demeye insanın dili varmayacağı geliyor. Zira şimdiye kadar almış olduğumuz malumata göre zihinlerimiz bu isimleri barbar, cahil, zalim gibi sıfatlar ile müteradiftir diye telakkiye meyletmış idi. Bu adam en fazıl Avrupalılar gibi bir şey! Bir mükenimel Avrupalıdan bir farkı var ise o da yalnız iffet-i fevkaladesinden ibarettir. Eğer bir Avrupalı olsa idi şimdiye kadar bana bin defa ilan-ı aşk ederek benim de gönlümü celp için bin türlü yaltaklıklara müsaraat etmesi lazım gelir idi. Avrupa kıtası üzerinde gezip gördüğüm yerlerde böyle genç ve dinç olarak hiçbir adama tesadüf etmedim ki ikinci mülakatta aşktan, sevdadan bahsetmeye başlamasın. Hele üçüncü, dördüncü mülakatta cesaret aldığı tekliflere karşı kayıtsızlık ile mukabele edecek olsam ya benim duygusuzluğuma, merhametsizliğime hüküm verirler yahut kendilerine kıyacaklarından bahisle ricalarını tehdid derecelerine kadar vardırırlar. Bu genç Osmanlıda ise bu yolda bir tavır bile göremedim, yollu bin türlü mülahazattan sonra Ahmet Metin hakkında nasıl bir hüküm verebileceğini de bilemeyerek:

-Beni kendi zevkine muvafık bulmamış diyecek olsan ve birkaç defa hükme takarrüp eylemiş olduğum veçhile kendi gönlü asıl o güzel Rum kızındadır da onun için bana ehemmiyet vermiyor desem ya beni refakatına kabul ile bunca külfetleri ihtiyarına sebep ne olabilir? Yalnız beni değil benim hatırım için on on iki kişiyi de kabul ederek ancak kendi halkına kâfi olan şu mini mini sefinenin huzurunu rahatsızlığa tahvil etmiştir ki buna öyle sadece bir mihmannüvazlık denile-

mez. Mahaza ne denilmeli? Ah bu muammayı ne yolda halletmeli, diye uzun uzun, derin derin teenımülata baş vurduğu hâlde zihnen hiçbir nokta üzerinde karar kılamıyor idi. Yüzü gözü ateşler içinde kalıp şakaklarındaki damarlar kemal-i sürat ve şiddetle vurarak kulakları dahi uğuldamakta olduğundan yattığı yatak içinde bir türlü rahat bulamıyor idi. Şu dakikaya kadar gerek Ahmet Metin ve gerek gemi halkı tarafından zevc-i meşruu olmak üzere tanınan Nikolso dahi yanı başında yatmakta olup Neofari bu biçareyi zaten adam yerine koymamakta bulunduğu hâlde Ahmet Metin ile akt-ı rabıta-yı refakat edileden beri herif o kadar gözünden düşmüş idi ki hatta bir vakitler bu adamı nasıl olup da cidden sevmiş olduğuna da şaşmaya başlamış idi.

Öyle ya! Neofari gibi hiçbir şeye ihtiyacı olmayan bir şuhmeşrebin bir adamı cidden sevmesi için de o adamı sair bilcümle insanlara faik bulması lazım gelip hâlbuki şimdi Ahmet Metin'e kıyasen Nikolso'yu alelade adamlardan bile gereği gibi aşağı bulmaya başlamış idi.

Bu geceye kadar bu kadının kendi ahvalinde ne kadar tebeddül görmüş olduğunu şerhe girişecek olsak bu tebeddüle karilerimizin pek ziyade istigrap edeceklerine şüphe edemeyiz. Zira kadının kendisi dahi istigrap etmekte idi. Ancak kariben meselenin bu ciheti olanca kuvvetiyle meydana çıkacağından tafsilatın bu cihetiyle şimdiden sayfalar doldurmaya lüzum göremiyoruz.

Ertesi gün vakıa Meliketü'l-Bahr'de azimete dair hiçbir güne tedarik görülemeyip ona bedel bir büyük adamın kabulüne dair tehyiat görülmekte idi ki bu dahi geminin her tarafını gayet ihtimam ile silip süpürmekten ve tayfaya dahi kâmilten çamaşır değiştirtip yeni rubalar iksa olunmaktan ibaret idi. Alafranga saat dokuzda yani zuhurdan üç saat evvel üç çifte muntazam bir sandala râkiben Zanta mutasarrıfının geldiği görüldü ki bu sandalın dahi o limanda karakol sefinesi vazifesini ifa eylemekte bulunan bir Yunan uskunasından alınmış olduğunu Ömer Kaptan hükmeyletti.

Zanta mutasarrıfı olan zat, henüz otuz yaşına varmamış bir genç idi ki Yunanistan'da meclis-i mebusan intihabatına katılmakta bulunan entrikalar ve makam-ı ikbal ve memuriyette bulunan heyet-i vükelaya edilen taraftarlıklar üzerine böyle genç yaşlarında iken en büyük makamata vasıl olmak mümkün olduğunu bilenler bu zatın da gençliği

hâlinde mühim bir sancak mutasarrıflığına kadar yol bulmuş olduğuna taaccüp etmezler. Guvernör Efendi biraz Fransızca dahi biliyor idiyse de Yunanistan'ca maarif-i umumiyenin yalnız milli kısmına ehemmiyet verilerek memurin-i hariciyeden maada memurin-i sairece maarif-i hariciyesine çendan ehemmiyet verilmediği için pek çok emsalinin görüldüğü üzere bu zatın Fransızcası dahi Olendrof usulü gibi yalnız bazı zaruri kelimeleri epeyce de yanlışlar ile söyleyebilmekten ibaret olduğu pek çabuk anlaşıldı. Binaenaleyh Ahmet Metin böyle kötü bir Fransızca ile konuşmaktan ise Guvernör Efendi ile Rumca görüşmeyi tercih eyledi.

Guvernörün sözlerinden anlaşıldığına göre meğer Serigo Adası pişgâhında Valsko vapurunun yandığı civar köylerden ve sevhili kaçakçılardan muhafazaya memur olan gümrük kolcuları tarafından görülerek en yakın telgraf merkezleri vasıtasıyla Atina'ya bildirilmiş ve oradan dahi telgrafla her tarafa icra-yı tebligat olunmuş ise de yanan vapur hangi bayrağa mensup ve kimin malı olduğuna dair hiçbir haber alınamadığı gibi harikin ne suretle vukua geldiği ise büsbütün meçhul kalmış. Bu hâlde Ahmet Metin anladı ki mutasarrıfın gösterdiği telaş ve gayret vapuru yakan canileri bulmak arzusundan neşet etmiş bir keyfiyet olmayıp belki o vakaya dair aldığı malumatı Atina'da dahiliye nezaretine tebliğ ederek bir eser-i reviyet göstermiş olmak hevesine mebnidir. Bununla beraber harike dair iktiza eden malumatı asla diriğ etmeyerek karilerimiz bu babda ne kadar malumat peyda edebilmişler ise mutasarrıfı dahi o nispette vâkıf ve haberdar eyledi.

Zanta mutasarrıfı Meliketü'l-Bahr'de bulunduğu müddet kendisine ne yolda ikram ve riayet edildiğine uzun uzadıya tarife ihtiyaç görmeyiz. Bu ikramlar, bu riayetler Ahmet Metin için bir varlık göstermek demek olup onun zımnındaki iftihadan ise pek büyük lezzet aldığı cihetle eğer bir büyük prens kendi gemisine bir vizite vermiş olsa idi ne kadar izzet ve ikram edebilir ise onu tamamıyla mutasarrıf hakkında dahi icra eyledi. Asıl şurası karilerimize şayan-ı ihbardır ki herkes kendi hanesine gelen misafirlere hanesini ve hanesi halkını muntazam göstermekten müftechir ve mütelezziz olur ise de bu hâl bahriyûn indinde beş on kat ziyadedir. Hatta beylik gemilerde gelen misafirler bazen topların yahut makinenin üzerine beyaz mendillerine

sürerek mendilin asla kirlenmemesi derecesinde nezafetler ararlar ki geminin sahibi veyahut kumandanı şu yoklamalarda ne kadar mazhar-ı hüsn-i muvaffakiyet olur ise o nispette müftehir olup aksi hâlinde dahi yine ona makusen mütenasip bir surette melul ve mahzun olur.

Bu zamana kadar Zanta Ceziresine İngiliz, Fransız, İtalyan vesair milel-i bahriyeden pek çok deniz sefası meraklıları türlü türlü yatlar, kotralar, paviller, uskuna vesaireler ile gelmiş oldukları hâlde Osmanlı namına henüz ilk defa olarak Ahmet Metin'in Meliketü'l-Bahr ile vasıl olmuş bulunması dahi guvernörün bu ziyareti münasebetiyle bir suret-i mahsusada tezyid-i ehemmiyet eyleyen ahvalden addolunmuştur.

Mülakatın sonlarına doğru Guearnor Efendi o akşam taamını kendi bâb-ı hükümetinde cümlece birlikte etmek ve badehu eşraf-ı menileketi kendilerine prezante eylemek gibi bir arzuda dahi bulundu ise de Ahmet Metin ve Neofari bu arzuyu kabul edecek olsalar badehu kendileri dahi mukabele etmeye mecbur olduklarını ve hâlbuki guvernörün şahsında bu kadar ehemmiyete liyakatini ispat edecek bir meziyet dahi olmadığını görünce bade'z-zuhur yola çıkacaklarını beyan ile affını rica eylediler ve mahaza şöyle bir teklif-i nazikâneye nail oldukları için gayet nazikâne ve kadirşinasane teşekkürler dahi eylediler.

Filvaki bu gün bade'z-zuhur Meliketü'l-Bahr Zanta Limanı'ndan hareket eyledi. Limanda ekserisi Teba-yı Devlet-i Âliye'den olan Rumların gemileri bulunarak mücerret Meliketü'l-Bahr için sancak çekmiş olduklarından limandan çıkılır iken üç defa sancak indirilip kaldırılmak suretiyle resm-i selamın dahi ifasından gaflet edilmedi ki bahriyûn için bu selam maddesi en ziyade ehemmiyet verilen şeylerdendir.

Birkaç günden beri istikametçe az tahallüfat ile esmekte bulunan rüzgâr bugün gündoğuşu istikametini de cenub-ı şarkîye doğru birkaç kerte indirmiş olduğu hâlde esmekte bulunduğundan Zante Limanı'ndan Kefalonya Adası'na doğru yol veren Meliketü'l-Bahr'in yelkenlerini tamam largo hâlinde şişiriyor idi ki bir kotra için en büyük sürati temin eyleyen dahi bu vaziyet olduğu müsellemdir. Bugün Meliketü'l-Bahr şu rüzgâr ile saatte on mil yaptığı hâlde hiçbir tarafa yatmayarak güya bir uskur ve makinesiyle tahrik olunuyormuş gibi dosdoğru gidiyor idi. Hava ise bulutsuz, dumansız, rutubetsiz gayet la-

tif bir hâlde bulunduğundan güverte üzerinde bulunanlar bu seyahatin letafetine doyamıyorlar idi.

Zanta Limanı'ndan Kefalonya Adası'nın cenub-ı şarkîsi müntehasını teşkil eyleyen Skala Burnu'na kadar yirmi beş mîl mesafe bulunup Meliketü'l-Bahr bu mesafeyi iki buçuk saatte kat eylemiştir ki sol tarafına doğru nazar-endaz-ı temaşa olan yolcular Skala Burnu'nu teşkil eyleyen o azim ve yüksek siyah kayaları kemal-i hayretle gözden geçirdikleri zaman sağ taraftan olanca uzva-ı zerrinini bu kayalara isabet ettiren akşam güneşinin yalnız kayaları değil bütün kâinatı altın yaldızlara müstağrak eylediğini de başkaca bir hayretle temaşa eyliyorlar idi.

Akşam takarrüp eyledikçe rüzgâr dahi kuvvetten düşmeye başladı. Süreyya ile Ömer Kaptan Kefalonya sahiline yakın gitmek istemeyip gittikçe sevahil-i mezkûreden tebaüd etmek üzere doğrudan doğruya Neaki Adası üzerine doğru yol vermişler idi ki bu adaya "Küçük Kefalonya" namı dahi verilmiş olmasından da anlaşılacağı üzere Kefalonya'nın şimal-i şarkîsine yapışmışcasına karip bir ada olup aralarında güzel bir kanal teşekkül eylemiştir. Bu adanın da münteha-yı cenub-ı şarkîsinde bulunan Ayyani Limanı'na doğru yol verdiklerinden güneşin gurubundan sonra bu limana varabilecekleri hakkında Süreyya ve Ömer Kaptan'ın ettikleri bir tahmin vakıa pek doğru çıktı.

Kefalonya sahilinden velev ki uzaklık olsun mürur eyledikleri esnada Ahmet Metin bermutad cezirenin ahval-i coğrafiye ve tarihiyesine dair arkadaşlarına haberler vermekte olup bhusus ki sağ tarafta bulunan Lepant Körfezi önlerine geldikleri zaman bu mevkide vaktiyle Osmanlı donanmasının azim bir Avrupa kuvve-i müttefika-yı harbiyesine karşı etmiş olduğu muharebeyi hikâyeye başladı ki bu hikâye her Osmanlının damarlarındaki hun-ı hamiyeti galeyana getirecek hikâyattan olduğu gibi hatta Neofari ve Nikolso üzerindebile azim tesiri görüldü. Binaenaleyh Neofari dedi ki:

-Canım Osmanlıların gerek bahren ve gerek berren gördükleri vukuat ve gerek galiben gerek mağluben kazandıkları şan ve şeref, ci-handa hiçbir millette görülmemiş olduğu hâlde sizin müzelerinizde, meydanlarınızda vesair daimi suretiyle enzar-ı umumîye pişgâhında bulunan yerlerinizde neden bu vukuatı andıracak âsâr-ı muhtıra bulunmaz? Hâlbuki mîlel-i sairede bir dikili taş, bir heykel yapmaya medar

olsun diye en küçük vukuatı bile izam ederler. Malum a bir millet için galibiyet de şandır, mağlubiyet de! Kahraman olmayan bir millet hiçbir zaman mağlubiyet ne olduğunu tecrübe edemez.

Kadının bu sözü üzerine Ahmet Metin derinden bir göğüs geçirdi. Dedi ki:

-Madam! Bu meselenin teveccühü, uzun uzadıya tevilata, izahata arz-ı ihtiyaç eyler. Ben ise Lepant Muharebe-i Bahriyesi'nin tahatturuyla o kadar müteessirim ki söz söylemeye iktidar bulanıyorum...

Neofari: Teessüratınızın böyle acz derecesine varmasından hakikaten mahzunum senyör! Size bu acz hiç yakışık almıyor. Ben sizi hallalü'l-müşkilat olmak üzere telakki ediyorum. Aczinizi görünce zannedeceğim geliyor ki o mesele hakikaten kabil-i hal olmayan mesailendir Hâlbuki mesailin kabil-i hal olanması ve tabir-i aherle meydana kabil-i hal olamayacak mesail dahi bulunması yalnız beni değil neviyet-i beşeriyeyi bile düçar-ıyeis edecek ahvalden görülmelidir.

Ahmet bu söz üzerine daha derinden bir göğüs geçirdi. Dedi ki:

-Ooo madam! Öyle ise bila-tereddüd hükmediniz ki nev-i beşer hakikaten acınaya sezavar görülecek derecelerde meyus olmalıdır. Zira yalnız bu mesele değil halli kabil olamayacak mesail daha pek çoktur. Onlara nispetle bu merak eylediğiniz meselenin halli eshel-i umurdandır.

Neofari: Öyle ise kerem ediniz senyör. Her milletin birçok âsâr-ı muhtırası olduğu ve her millet buna ziyadesiyle heveskâr bulduğu hâlde sebep ne olabilir ki Osmanlı milleti gibi cidden ve hakikaten en muazzam ve en şanlı bir millet cidden müstehak olduğu bu âsâr-ı mefharete heves ve merak etmemiştir.

Lakırdı lakırdıyı takip etmesi üzerine Ahmet Metin kudret-i kela-mını cem eyledi. Biraz teenmülde sonra dedi ki:

-Madam! İnsanı hâl-i adisinden çıkarıp ihtisasat-ı mealiperestanesini bir sekr-i manevî derecesinde münbasit edebilecek olan vukuat öyle vukuat-ı adiyeden olanmayıp mutlaka zuhurları nadir olan eazımı-ı vukuat olabilirler.

Neofari: Öyle ya! Mesela bugün dahi güneşi görmeye muvaffak olduk diye o muvaffakiyetin yadını teyid için bir heykel vaz olunamaz ya!

Ahmet: Hâlbuki Osmanlı milletinde her biri bir büyük millet için medar-ı fahr olacak ve yadını teyid için alamet rekzine şayan görülecek vukuat o kadar çoktur ki âdeta bunlar vukuat-ı adiyeden addolunmak lazım gelmiştir. Mesele Bayezid-ı Evvel namı padişahımızın müddet-i saltanatı on dört sene kadar olduğu hâlde ufaklarından kat-ı nazar bizzat iştigal eyledikleri büyük muharebeleri yirmiye varmıştır. Bir senede bir buçuk muharebe-i azime eder ki teşebbüsât ve muvaffakiyat-i harbiyenin bu kesretine nerede tesadüf olunabilir? Bu hâlde vukuat-ı azime bizim için âdeta vakayi-i adiyeye-i ruzmerre hükmünü almış olur. Bir vaka-i azime milel-i saire nezdinde olduğu gibi milletin nazar-ı hayretini celp etmez ki onu unutmamak için heykeller, alametler rekzine lüzum görülsün. Milel-i sairede bir mahal bir büyük vakaya mevki olur ise orası mutlaka bir ziyaretgâh olur. Oraya mutlaka bir yadigâr vaz edilir. Bizde dahi bu kaideye riayet lazım gelse mülk-i Osmanî'nin her karış yerine bir alamet koymak iktiza eder idi. Zira devr-i istilamızda hatve-be-hatve ilerlendikçe de her hatve bir vaka-i azime olmak üzere atıldığı gibi bilahare devr-i vukuf ve inhitatımızda, bazı kenar memalikinizden ricat lazım geldikçe bu ricat hatvelerinin de her biri bir vaka-i azime olmak üzere atılmışlardır. İşte Osmanlı milleti o kadar çok umur görmüş bir asil ve necip familya hükmünü almıştır ki vukuat gerek mucib-i sürur ve hubur ve gerek müstelzimiyeis ve fütur olacak surette ne kadar azametli olursa olsun, o millet-i necibeye mucib-i hayret olacak derecelerde tesir etmez olmuştur. Ama hakikaten böyledir. Niğbolu Melhamesi gibi vaka olmuş ki süruru olur olmaz kulub-ı zaife erbabını merş-i şadiye uğratabilir idi. Bize o kadar büyük tesiri olamamış. Kosova ve bahusus Ankara vakaları gibi vakayı dahi olmuş ki mucip olmaları lazım gelen yeis ve fütur olur olmaz kulub-ı metine erbabını bile perişan edebilir idi. Bize bunun dahi tesiri olamamış. İşte bu sebebe mebnidir ki Osmanlı milleti galibane, mağlubane herhangi büyük vakaya tesadüf etmiş ise başka milletler gibi düçar-ı hayret olmayarak er olan, kahraman bulunan için bu misilli hâller hep ahval-i adiyeye-i ruzmerredendirler diye kolayca hazmedebilmiştir.

Burada Ahmet Metin söze hitam verdiği zaman Neofari ile Nikolso'nun yüzüne bakdıkta ikisini de derin bir hayrete düçar olmuş gördüğü gibi kendisi dahi başını kaputuna sokarcasına bir murakabeye vararak kendi söylediği sözlerin hükmünü muvazeneye başladı. Kendi

kendini de haklı görerek bizde âsâr-ı muhtıraya ehemmiyet verilmemesinin vechi için bulmuş olduğu teveccühü kendisi dahi beğeniyor idi, kendisine diyor idi ki: Bu hâlin başka ne sebebi olabilir? O azametli, şanlı şerefli vukuatın yadlarını birer eser-i mimarî ile teyid etmek şöyle dursun tarihlerini bile etrafıyla yazmaya ehemmiyet vermemişler. En büyük muvaffakiyetler için bir “bi-inayetihî Tealâ” ve en büyük hezimetler için de bir “bi-hikmetihî Tealâ” cümle-i taliliyesini kâfi görerek güya en tabii bir şey imiş gibi kaydedivermişlerdir. Ah bu hâl ne parlak bir kibarlıktır. İnsanlardan her fertte görüldüğü gibi her mîlette dahi bir kibarlık vardır. Hem de bu kibarlık onun mahsusatından olup kendisi ona ehemmiyet vermediği hâlde başkaları hayran olurlar. Ah ey uluvv-i şan-ı Osmanî! İşte sen cihan cihan olalı bir misli daha hiçbir yerde, hiçbir zamanda görülmemiş olan bir mana-yı mukaddessin! Bir emr-i celil-i mübareksin!...

Teaki Adası kadim Yunanîlerin İtak tesmiye eyledikleri cezire-i meşhuredir ki vakıa vüsat ve cesametçe dördüncü, beşinci derecelerde addolunur ise de Homer gibi meşahir-i kudema-yı şuaranın hayalat-ı şairanelerine mevki olmak hasebiyle birincilerindendir. Zira meşhur Ulis’in memleketi olup müşarünileyhe isnat olunan hükümetin en parlak yerlerindendir. Homer’in tavsifatı cümleden ziyade bu cezire hakkında doğrudur. Yani Homer başka cezireleri nasıl tavsif etmiş ise şimdi tatbik olunsalar doğru çıkmadıkları hâlde İtak hakkındaki tavsifat hâlâ ahval-i tabiye-i mahaliyeye tatbiken doğru çıkarlar. Bu cezirenin cenub-i şarkîsinde kâin Vati karyesi kura-yı saireden daha büyücek olup önündeki liman dahi cezirenin hemen yegâne denilebilecek demir yatağı olduğundan bizim Meliketü’l-Bahr halkı bu geceyi dahi Vati pişgahında geçirmeye karar verdiler.

Bundan mukaddem dahi haber vermiş olduğumuz veçhile Neofari’nin Ahmet Metin hakkındaki tahayyülatı gittikçe artmakta olup evvelleri hayalat-ı mezkûreyi şuhane bir latife suretinde düzme kocası Nikolso’ya dahi açtığı ve o kıskanç herif bu tahayyülatı kendi menfaatine muvafık bulanmayarak bundan dolayı ikisi arasında gereği gibi münazaalar vukua gelmekte bulunduğu hâlde şimdilerde Neofari hayalat ve ihtisasat-ı vakıası için herkesi, her şeyi namahrem bulmaya başlamış idi. İhtisasatı kendisi için bir dert ise de, bir zevk ise de

kimseyi ona ortak etmek istemiyor idi. Zannediyor idi ki hâline her kim vâkıf olacak olsa o saadeti kendisinden kaparak kendini mahrum bırakacaktır. Âdeta cangâhında mahfuz tutmak istediği bu sırrı bütün dünyadan kıskanmakta idi.

İmdi dün gece olduğu gibi bu gece dahi şu hâl ile hâllenerek birçok zamanlar uykusu gelmedikten maada bir aralık vücudunu bir ateş kaplayarak gözlerinden yaş dahi geldi ise de bu bükanın sebebini de nazar-ı hikmetinde tayin edemiyor idi.

Öyle ya! Niçin ağlıyor? Meydanda ne var, ne olmuş ki bundan bir ye's mi bir ümit mi istintaç ediyor ki onun üzerine eşk-i şadi veyahut dem'-i ye's isale eylesin?

Neofari'nin en ziyade ihtiraz eylediği zat Nikolso değil idi. Evvelce dahi bir nebzecik beyan etmiş olduğumuz veçhile Nikolso şu sırada kendi gözünden o kadar düşmüş idi ki hiçbir ehemmiyeti kalmamış idi. Bilakis bu kadının en ziyade ihtiraz eylediği zat hiç ümit edemeyeceğimiz bir biçare idi. Zira Vasiliki idi. Vasiliki ki meydanda kendisine hiçbir fenalığı olmak şöyle dursun bilakis sevgili efendisinin hürmet eylediği bir misafirdir diye Neofari'ye âdeta kendi hanımı imişcesine hürmet ve riayet ve ikram ve hizmet eylediği hâlde Neofari onu bilakis kendi rakibi, hatta ortağı imiş gibi telakki eyliyor idi.

Rakibi, ortağı mı? Acayib! Ahmet Metin Neofari'ye böyle bir ümit vermiş mi?

Asla! Ahmet Metin'in Neofari hakkındaki muameleleri işte buraya kadar sırasıyla ve etraf ve ananesiyle hikâye eylediğimiz suretten ibaret olup ondan maada kadına hiçbir hâl ve tavır göstermemiş idi ki Neofari Ahmet Metin'i benimseyip de bir başkasını da ondan kıskanmaya hak bulabilsin.

Ya acaba Ahmet Metin Vasiliki'ye bize malum olan etvar-ı pederaanesinden daha başka bir hâl mi gösteriyor idi ki Neofari bari bunu kıskansın?

Hayır! Eğer öyle bir şey olmuş olsa idi Neofari'den evvel ona dikkat edecek, onu görecekt helak derecesinde kıskanacak başka birisi var idi. O da Süreyya Efendi idi.

Evet Süreyya bu dikkati ediyor idi. Hatta deli çocuk Ahmet Metin'in kendi maşuka-yı kalbine olan muamelat-ı dilnüvazanesinden birçok ıstibahata dahi düşerek fena hâlde muazzep oluyor idiyse de iş yalnız ıstibah derecesinde kalıp ondan öteye geçmediğinden ve işe şudur diye bir hükm-i kati veremediğinden gerek meysus ve gerek ümitvar hâliyle hiçbir azmı u cezm-i katiyede bulunamıyor idi.

Biraz da Ahmet Metin'in kalbi içini araştırılını mı?

Evvela şu noktayı katiyen tayin etmelidir ki romanımızın en büyük kahramanı olan Ahmet'i biz karilerimize bir melek diye tavsiye etmediğimiz gibi öyle bir tavsiyede hiç de bulunamayacağımız muhakkaktır. Ahmet Metin her şeyin güzelini sever bir ehl-i tabiattır. Binaenaleyh Vasiliki'nin hüsnünü pek sevdiği gibi zekâsını, sadakatini da pek sever. Hele bu kızın kendisine olan ihtisasını da anlayıp taktir eylediğinden bu hâl dahi Vasiliki hakkındaki muhabbetini müzdead eylemektedir. Binaenaleyh kıza öyle müşfikâne bir muamelede bulunur ki ihtisasat-ı kalbiyenin bu suret-i safiyesine vâkıf olmayanlar bu muameleyi bir muamele-i aşıkânedir diye telakki edebilirler. Zira efendinin hizmetçisine olan muamelesi Vasiliki'den başka hangi kız olacak olsa âdeta yüze çıkaracak derecelerdir. Vasiliki'yi bile uzaktan uzağa bazı ümitlere düşürmüş olduğunu bundan evvel dahi haber vermiş idik ki her gün geçtikçe ve efendisinin kendi hakkındaki maumele-i müşfikânesi arttıkça Vasiliki bu ümitleri takviye dahi eyliyor idiyse de fevkalhat zekâveti hasebiyle ümitvarlığın da hadd-i marufunu öteye geçemiyor idi.

Ahmet Metin Vasiliki'den bir suret-i salimiyane mütelezziz olduğu gibi Neofari'den bile mütelezziz oluyor idi. Zira bu kadının cemalini de nadirattan olmak üzere takdir eyledikten maada bir dereceye kadar ilim ve irfanını da her kadın için umumi addolunabilecek surette değil pek nadir kadınlarda bulunabilecek bir yolda görüyor idi. Hele zekâvetine pek hayran olarak birçok defalar “Bu kadın gayet münbit ve hasıllanmış türaba benziyor. Oraya ne ekmiş olsalar derhâl neşv ü nema bularak edilen zahmetler boşa çıkmayacaktır.” demiş idi. Lakin ahvalinden, etvarından, evzından, güftarından kendisinin nasıl bir terbiye-i Frengane ile perverişyab olmuş bulunduğunu anladığı gibi yanındaki adama olan muamelat-ı muhakkiranesinden aralarındaki

münasebete dahi gereği gibi yakîn hasıl eylemiş idi. Bu taktiratının neticesinde dahi bayağı müteallim olarak kendi kendisine demiş idi ki “Yazık ki şu güzel kadın bir merd-i kâmilin eline düşmüştür. En mükemmel bir kadın olabilecek iken o mükemmeliyete bir suret-i makusede vasil olmuştur.”

İşte Meliketü'l-Bahr ahalisinden bizce en başlıca zevattan olanların hususat-ı ahvali şimdilik şu dereceye varmış olup bu derecatın kariben nasıl teali eylediğini dahi bize vukuat-ı atıye gösterecektir.

Bu gece dahi ibtida-yı hilkatten beri milyonlarcasının birer sabaha müntehi olduğu gibi müntehi-i ferda olarak Ömer Kaptan daha akşamdan alınmış olduğu talimat mucibince Vati Mersasından fekk-i lenger-i ikamet eyledi. Meliketü'l-Bahr İtak Ceziresi'ni de bi't-tedric geride bırakmaya başladı ki bu hâlde sefinenin başı Lokadiya Adası'na doğru müteveccih bulunuyor idi.

Bu sabah Neofari sair arkadaşlarından evvel uyanmış idi ki gece uykuya geç vardığı hâlde yine böyle erken uyanması Moldovan yosmasının içinde arttıkça artmakta bulunan birçok sıkıntılardan neşet eyleyeceği muhtac-ı tafsîl değildir. Hatta uyumakta bulunan Nikolso'yu uyandırmaksızın kabinesinin kapısını açarak salondaki erkeklerin henüz uyumakta bulunduğunu görünce bunlar arasından geçerek güverteye kadar çıkmaktan bir aralık haya edeceği geldi ise de öyle iç sıkıntısıyla küçücük bir yatak kabinesi içinde uzun uzadıya nefsinin hapsedemeyeceğini anlayınca artık ihtirazı filanı bırakarak aralarından geçmiş, güverteye çıkmış idi.

Güverte üzerinde Ömer Kaptan ile bir de tayfadan ve muçoluk hizmetini gören ve böyle en tenha zamanlarda Lostromo Hacı Çavuş'a refakattan ayrıldığı malumumuz bulunan Katrina'dan başka kimse yok idi. Tayfa dümen tutmakta ve Ömer Kaptan tütün içmekte olup Katrina dahi akşamdan kalan işlerini ikmal ile beraber bu sabahın hidematı esbabını da tehyie eylemekte idi.

Neofari etrafına bakdıkta birçok sevahil gördü ise de bunların neler olduğunu bilmek, anlamak şöyle dursun hatta hangileri asıl kara,

hangileri ada olduklarını bile fark edemiyor idi. Yalnız uzaklı yakınli birçok taş ve toprak yığınları görerek ressamlık nokta-i nazarınca bunların ne kadar latif olduklarını ve sabahın ilk envar-ı füyuzat-nisarına karşı dahi nasıl tezyin-i letafet eylediklerini -şairlik nokta-i nazannca-pekâlâ takdir eyliyor idiyse de öyle ahval-i tarihiyelerine, coğrafiyelerine dair hiçbir fikir bile peyda edemiyor idi.

Şu aczini kendisi dahi anlayarak arkadaşı Ahmet Metin'in fıkdanı bu sabah şu noktada daha ziyade vuzuh ve ehemmiyetle kendini gösterdiğini gördü ve kendi kendisine dedi ki:

-Şu genç Osmanlı ile mülaki olduğum güne kadar ben de kendimi bir şey zannetmekte idim. Zekavet ve fetanetimin fevkaladeliği ile âdeta mağrur idim. İlim ve irfanımın da noksanından haberdar olmayıp neden bahsedilse bigâne görünümem zanneder idim. Meğer ne kadar hata ediyor imişim! Bu hatamı Ahmet Metin'in irfan-ı bî-nihayesi bana anlattı ki bundan dolayı kendimi bedbaht veyahut nikbaht etmek mi لازم geleceğini de tayinde mütehayyirim. Her hâlde benim gibi bir kadının değil a, Nikolso gibi bir erkeğin bile şu güzel yerlerde seyahatinden bir istifade-i sahihe husule gelemeyecek imiş. İstifade olmayınca lezzet dahi olabilir diye dava edebilir mi? İstifadenin de, binaenaleyh lezzetin de en büyüğünü işte Ahmet Metin buluyor ki yıllarca müddet emek vererek iktisap eylediği malumatın semeratı şimdi iktitaf eyliyor. Bahtiyar herif!... Evet! Hakikaten bahtiyar herif ya! Zira sadaka-i irfanı olarak bize söylediği şeylerden biz bile bahtiyar olmaktayız. Biz o kadar bahtiyar olduğumuz hâlde kendisi ne kadar bahtiyar olur.

Şu mülahazat güverte üzerinde dahi Neofari'nin eğlenememesini mucip olmaya başladı. Bu kadın, güzel seyyah o kadar müteessir bir hâlde bulunuyor idi ki "Acayip, seyahatten usandım mı?" diye kendi kendisine garip bir sual bile irad eylemiş idi. Fakat hakikat-i hâl matlup ise seyahatten usanmamış idi. Belki yanında Ahmet Metin olmadığı için bu hâl-i teessür ve hicranda bulunuyor idi. Eğer bir aralık Ahmet Metin çıkagelse idi, Neofari bu aklından geçen şeylerin kâffesini derhâl unutuvererek şu noktadan görülen yerlerin kâffesi hakkında alacak malumat-ı gûnagûn ile o kadar neşelenecek ve seyahatin zevkini o derecelerde alacak idi ki emsali nadir olduğu veçhile bugün bu sabah dahi saatlerin nasıl geçmekte olduğunu bilmeyecek idi. Bazı bedbaht-

lara dakikalar, saatlerden daha uzun geldiği gibi kendisi dahi bilakis saatleri dakikalar kadar çabuk geçen nikbahtlardan olacak idi.

Bu muteber madamanın şöyle tek ü تنها güverte üzerinde bulunduğunu gören Katrina şayet kendisini hoşnut edebilecek bir hizmetinde bulunabilirim ümidiyle yanına sokuldu ve tiyatrohanelerde en güzellerini meşk etmiş olduğu reveranslardan birkaçını birden ederek:

-Yiyecekten, içecekten bir şey ister misiniz madam? Bir emriniz var mıdır, dedi. Katrina'nın bir İtalyana müyesser olabilecek derecelerde Fransızca olarak söylediği bu söz, Neofari için bir eğlence serriştesi hükmünü aldı. O dahi muço kadını bir tebessüm-i nazikâne ile telakki ederek:

Hayır! Yiyecekten, içecekten hiçbir şeye ihtiyacım yok ise de iki lakırdı edecek kimseye ihtiyacım vardır. Teşekkür ederim ki size mülaki oldum, diye şöyle ayak üzerinde Katrina ile bir muhavereye başladı. Fakat bu iki kadın neden bahsedebilecekler? Birisi diğerine tiyatrolarda ettiği âlenlerden bahsedecek ve diğeri dahi ona hevaperestî âlemlerinde geçirdiği denleri hikâye eyleyecek değil a? Hâlbuki asıl bahsedebilecekleri şeyler bunlardan ibaret olabilir idi. Öyle edebiyata, hikemiyata, tarihiyata filana dair Neofari bahsedebilse dahi Katrina o bahislere muhataba da olamaz idi. Nihayet dereden tepeden birkaç lakırdı teati edildikten sonra Neofari sözü Vasîlikî üzerine tahvil eyledi ki bu mesele zaten kendisi için pek ziyade ehemmiyete şayan mesail-den olduğunu karîleriniz derhâl hükmederler.

İmdi Neofari'nin bütün gemi halkı hakkında birer ikişer söz ile irat eylediği suallere Katrina dahi üçer beşer söz ile cevap verdikten ve fakat Lostromo Hacı Çavuş'un evsaf-ı kâmilane ve etvar-ı merdanesini epeyce tafsîl ederek şurada sigara içmekte bulunan Ömer Kaptan'ın zemini hususunda epeyce israf-ı kelâmda bulunduktan sonra:

-Ya o genç kızın gemide sıfat-ı sahihası, asıl mevkisi nedir suali, Neofari tarafından irad olunduğu zaman Katrina bu şeytan karının yüzüne asıl iblisana bir nazarla bakarak sanki bütün efkâr ve âmâlini gözleri içinde görmüş gibi bir hâl ile dedi ki:

-Asıl sıfatı bir servant (hizmetçi kız)dır madam! Fakat hani ya bazı servantlar vardır ki kah! kah! kah! kah! kih! kih! kih!

Bu kahkahalar, kihkihler Neofari'nin de yüzünde birtakım mukaddemat-ı tebessüm peyda eylediye de o tebessümler tabîi değil idiler. Ziyadesiyle cebr-i nefis olunarak peyda edilmiş şeyler idiler.

Mahaza Katrina bunlardan epeyce cüret peyda eyledi. Dedi ki:

-Hani ya madam, bazı mösyölerin karılarıyla olan muaşeretten bıkararak usanarak içinin sıkıntılarından beslenme kızlar ile hasbihal etmezler mi? Hani ya bazıları da sevgili zevceciğini kaybetmiş olur da o tesirden dolayı kendisine teselli verecek başka bir kınasesi bulunmadığından servantının tesellilerine muhtaç kalmaz mı? Hani ya, bu noktalar üzerine çok romanlar, çok komedyalar bina olunmuşlardır, malûmunuzdur ya!

-Evet!

-Evet! İşte bizim Matmazel Vasiliki dahi efendisinin öyle hasbihal eylediği, öyle tesellilere nail olduğu hizmetçilerdendir.

-Efendi müteehhil midir?

-Hayır madam! Henüz evlenmemiştir.

-Bir güzel ve kibar metresi var idi de onunla bozuşmuş olduğu için mi?...

-Hayır madam! Öyle bir şey de işitmedik. Zaten ben de efendinin hizmetine geleli çok olmadı ama...

-O genç kız geleli çok olmuş mu?

-Kendi rivayetine bakılır ise efendinin validesi yanında birkaç seneden beri hizmet ediyormuş.

-Vakıa efendisi bu kıza pek ziyade lütufla muamele ediyor ama öyle aralarında bir gizli münasebet, bir saklı ahz ü ita bulunduğunu kızın hiçbir muamelesi, hiçbir tavrı göstermiyor. Gayet kâmilane hareket eyliyor.

-Pek kurnazdır madam!

-Kim? Vasiliki mi?

-Evet madam! Eğer şimdiye kadar meta-ı hüsn ü ânını efendisine satmış ise pek pahalı satmış olacağı için yine o bahasından düşürmek üzere bu kadar ağır davranıyor derim. Yok henüz ahz ü ita vukua gelmemiş ise ilk bahayı dahi yüksekte kesmeye çalışıyor derim.

Neofari biraz düşünmeye vardı. Biraz da rengi kızardı ki öyle adi bir hizmetkâr ile musahabeyi bu dereceye vardırıdığından dolayı mahcup kalması lazım gelir idiye de kaviyen zannolunabilir ki o humret, asıl bir gazap alameti idi. Hatta müteakiben sormuş idi ki:

-Demek oluyor ki gemi halkınca bu kızın sıfatı adi bir hizmetçilikten ibaret olup ondan başka bir ehemmiyeti yoktur.

-Öyledir madam! Hatta biz ikimiz beraber yatarız. Ben ona kızını gibi nazar ederim. O da bana validesi gibi nazar eder. Kendi menafine muvafık düşen nasihatleri itadan da geri durmam. Hoş pek de nasihat dinleyen makuleden değildir ama kendi hakkındaki muhabbetim iktizasınca...

Baş taraftaki tayfa koğuşundan Hacı Çavuş'un esneyerek çıkivermesi, Katrina'nın lakırdısını yarıda kesmiş olduğu gibi kış taraftan, salon kaportasından dahi Vasiliki'nin sabah güneşi tesiratıyla kamaşan gözlerini oğuşturarak nümayan oluvermesi dahi bu muhaverede devanı olunamayacağını gösterdiğinden ve fakat Neofari her hâlde ihtiyatı ve işin daha ilerisi için tedbiri de elden bırakmak istemediğinden Katrina'ya:

-Sizinle az görüştük ise de gayet akıllı, zeki ve bahusus herkesin menfaatiyle beraber kendi menfaat-i zatiyesini de iyi takdir eden bir kadın olduğunuzu anladım. Binaenaleyh bu sabah şurada teati eylediğimiz iki sözden hiç kimseye ve bahusus o genç kıza hiçbir serrişte vermemenizi rica ederim ki bu ricamın kabulünde sizi ne kadar sadık görür isem mükafaatınızı da o nisbette arttıracığıma emin olunuz, deyince Katrina asıl cümleden ziyade bu sözün ehemmiyetini anlamış ve kadını temin için vereceği cevabı bir İtalyan operasının bir beytini irad ile vermiş idi ki onun tercümesi dahi: "Bazı kere ketm-i raz pek kıymetli binaenaleyh pek pahalıdır. Kulunuz ise sükûtun takdir-i baha-sında kimseye sormaya muhtaç olmayan ehl-i hibredenim!" sözleriyle mümkün olabilir.

Neofari Katrina'nın bu beyti manasını pek âlâ anladı. Katrina'nın kendisine pek lazım olacak bir kadın olduğunu da hükmeyletti. Fakat daha ziyade anlayıp daha kati bir surette hüküm eylediği bir şey var ise o dahi Vasiliki'nin tenasüb-i endam ve kemal-i cernali idi. Sabahleyin efendisini uykuda gördüğü cihetle henüz taranıp süslenmeksizin şöyle-

ce biraz hava almak ve derununda yattığı yerin darlığından mütevellid havasızlığını bu suretle cebretmiş olmak için güverteye çıktığı ve binaenaleyh saçları, elbisesi perişan bulunduğu hâlde dahi... Hatta ihtimal ki asıl bunun için körpe kızcağız Neofari'ye o kadar güzel görünmüş idi ki mükemmeliyeti kendi vicdanı önünde mümkün değil inkar edemeyerek:

-Gerçek güzel! Ahmet Metin ise henüz bu kadar mükemmel bir cemalin cazibesine meczubiyetten kendisini menedebilecek yaşta değil! Elbette aralarında bir sır, bir münasebet vardır. Ah elbette vardır, diye göğsü içinde bir uzv-ı nazikin fena hâlde sızlayıp acıdığını da duymuş idi. Vasiliki misafir madamı görünce şaşırdığından oradan kaçmak mı yoksa madamı selamlamak mı lazım geleceğini tayinde mütehayyir kaldı. Nihayet kaçacak iken Neofari:

-Matmazel Vasiliki, diye seslenip bu nidanın bakiyesi olmak üzere dahi:

-Niçin firar ediyorsunuz? Benden niçin kaçıyorsunuz, sözlerini ilave etti ise de Vasiliki Fransızcayı henüz bu kadar ilerletmemiş olduğundan bu sözler meyanında yalnız “niçin” manasına delalet eden kelimeyi anlayabilir idi. Neofari Katrina'yı tercüman ittihaz ederek Vasiliki ile de konuşmaya başladı ise de demincek Katrina ile söylediği sözlere takarrüp bile etmeyerek yalnız Vasiliki'nin gerek hüsnünü gerek nezaket-i mahsusasını meth ve sitayiş ve etiği hizmetlere aferin vadisinde sözler ile kızcağızın gönlünü almaya gayret eyliyor idi.

İhtimal ki bu anda Neofari'nin lisanında zehir olsa idi, onunla Vasiliki'yi zehirlemeye kadar kendisini sevkedecek bir gayret-i hasede mağlup oluyor idi. Ancak Vasiliki'nin bu kadından hiçbir şüphesi ve binaenaleyh onun aleyhinde hiçbir hasedi, adaveti olmadığından misafir madam tarafından nail olduğu iltifatlara o kadar sevindi ki bu sevinç dahi güzel yüzünün letafetini arttırdı. Evvelkiden daha sevinli oldu. Hatta Neofari

-Aman Yarabbi! Ne mucizkârane cemal! Bazı kimseler sükûn hâllerinde güzel olurlar da tebessüm hâlinde çirkinleşirler. Vasiliki ise tebessüm hâlinde daha güzel oluyor. Acaba girye ve keder hâlinde dahi daha başka bir güzel olacak kadar mı güzeldir, demiş idi.

Evet! Neofari'nin bu yoldaki tetkikatı pek anıktır. Evet, bazı kimseler bir hâlde güzel olurlar da diğer hâlde çirkin olurlar. Kimine hâl-i

gazap yakışır, kimine tavr-ı terahhum. Bazısı uyku hâlinde çirkin olur, bazısı gurur hâlinde. Vasiliki ise ekser ahvalinde cemali, letafeti artan güzellerden olduğunu işte Neofari takdire başlayarak binaenaleyh fakir kızcağız hakkındaki hased-i derunu artmakta idi.

Badema gemi halkı birer ikişer yataklarından kalkarak aşçı sabahın sütünü, kahvesini, çayını filanını hazırlanmış olduğu gibi Katrina dahi bunların muhtaç oldukları sair esbabı tehyiyeye ve Vasiliki:

-Aman Yarabbi! Herkes kalktı, ben ise henüz taranmadım bile, diye kamerasına koşmuş olduğundan Neofari yalnız kalmış idi. Biraz sonra Nikolso çıkarak yanına gelip selam vermiş ve hatta bu kadar erken dışarıya çıkması hastalıktan mı olduğunu da sormak suretiyle musahabeye bile girişmiş ise de Neofari'nin yalnızlığını bunlar dahi giderememiş idiler. Dedik a, bu adanmış artık Moldovan yosması, Paris âlüftesi o güzel metresi nazarında fıkdan-ı küllî hâlini almış idi. Yalnız "fıkdan-ı küllî" olsa yine nei ise ne. Biraz daha öteye bile gidiyor idi. Yanında bulunmadığı zamanları tercih ettirecek ve yanında bulunduğu zamanları daha ziyade kasvetli gösterecek meratibe doğru biçare Nikolso terakki edip gidiyor idi.

Nihayet Ahmet Metin dahi gündüzlük elbisesini giyinmiş olduğu hâlde güverteye çıkarak Neofari'yi görünce gayet tazimkârane bir suretle selanlamakla beraber yine öyle tazimkârane ve mütebessimane ve beşuşane bir tavır ile dedi ki:

-Maşallah madam, bu sabah içimizde en seher-hîz siz oldunuz.

Daha Ahmet Metin'i görür görmez evvelki kasavetli hâlleri bil-küllîye tebeddül etmiş olan neofari dahi gönlünün aradığı şeye nail olan bir mutmain tavr-ı beşuşanesiyle yerinden fırladı ve elini Ahmet'e uzatarak dedi ki:

-Evet senyör! İnsanlığa en muvafık olan adap ve âdâtın en çoğunu sizden öğrenmeye başladığımız gibi erken kalkmak âdet-i füyuzat-bahşasını dahi sizden öğrenmekteyim.

Bu suretle başlayan mülatefe epeyce devam ederek bir yandan dahi sabah kahvesini, çayını, sütünü, tereyağını, kaynağını, peynirini filanı getirmeye başladılar. Bu sırada Ahmet nerelerde bulunduklarını Süreyya Efendiden sual etmesi üzerine Süreyya:

-Aya Mavro önlerindeyiz, cevabını verince Ahmet Metin'e bir tebessüm geldi. Bunun sebebini sual eden Neofari'ye hitaben dedi ki:

-Efendim! Şu önümüzde görünen latif ada Aya Mavro Adası imiş. Buna Fransızca "Saint Mor Adası" diyorlar ise de Rumcasının tercümesi demek olan şu isim her hâlde adanın yeni ismidir. Eski ismi "Lokada Adası"dır ki münteha-yı cenubîsinde bulunan ve na işte önümüzde görünen şu yüksek kayanın yadigâr-ı tarihîsi gayet mühimdir.

Neofari Ahmet'in yine cevher-nisar-ı hikmet olacağını anlayarak güzel gözlerini parlattı ve:

-Lutfediniz senyör. Bizi bu yüzden dahi müstefit eyleyiniz, rica-sını dermeyeran eylemesi üzerine Ahmet Metin bu rica içindeki iltifata teşekkür bir boyun eğerek badehu dedi ki:

-Bugün muamelat ve münasebat-ı aşıkânesinde sevdiğinin kahırına, cevrine düçar olan meyuslar ne yaparlar?

Neofari epeyce manidar bir tebessümle:

-Ondan ümitlerini keserler ise bir dahasına müracaat ederler, cevabını verince Ahmet Metin dahi bilâ-ihhtiyar gülerek:

-Vakıa zamanınızda mûaşaka denilen şey dahi ciddiyet-i asliye ve tabiîyesini bu derecelere kadar kaybetmiştir. Fakat nazarları, fikirleri bu kadar uyanık olmayıp da aşkıta henüz ciddiyet ve kudsiyet bulanlar o yeisle canlarına kıyarlar değil mi, dedi. Neofari dahi bu sözü tasdik eder bir yolda baş sallayınca şu surette sözünde devam eyledi ki:

-Şimdi o meyuslar kafalarına bir kurşun sıkarak ya karınlarına bir bıçak sokarak intihar ederler ise de Yunan-ı kadim hengâmında böyle meyuslar işte bu Lokada kayasına kadar gelerek kayanın tepesinden aşağıya kendilerini atarlar imiş. Zira itikat ederler imiş ki şayet bu su-kuttan helâk olmazlar ise kendilerinde olan maraz-ı aşk dahi def olur gider.

-Vakıa öyledir. O zaman cinnetlerinin derecesini anlamış olurlar değil mi?

Neofari bu sözü söylediği zaman kemal-i tecessüs tavrıyla Ahmet'in yüzüne bakmış ise de Ahmet'te kendi hükmünü tasdik tavrını asla görememiş ve buna bedel bir tavr-ı istigrab görmüş idi. Binaenaleyh işin latife derecelerini geçmiş olduğunu anladı. Ettiği o latife-

den de nedamet göstererek âdeta mahzunane ve müteessirane bir hâl ile dedi ki:

-Affediniz senyör. Aşk, cinnete hamletmek gibi bir küstahlıktan nedamet getirdim.

-Yok madam! Bu hükmünüzde pek de hatanız yok idiyse de aşkın hayvanîsi, şeytanîsi, mecnunanesi, arifanesi her türlü olduğu gibi bir de pek mukaddes bir sureti vardır. Başkaları şayan-ı hürmet olmasalar bile o suret-i mukaddesesi hakikaten şayan-ı hürmettir.

Neofari derhâl bir teessür-i garibe düçar oldu. Dedi ki:

-Pek çok türlüünün şayeste-i lâ'n ve nefrin olduğunu anlamaya başlanmış isem de şu layık-ı takdis hangisi olduğunu henüz zihnime sığdıramadım. Neticesi nikaha müncer olan aşk mı?

-O da şayan-ı takdis olan aşklardandır ya! Fakat meşhur Safo'ya isnat olunan aşk gibi bazı sevdalar dahi vardır ki erbabını âb-ı hayat-ı nedamet ve istiğfar ile tathir eyler.

-Hangi Safo? Hani ya şu Midillili ve zamanının Venüs'ü olan Safo mu?

-Madam müverrihlerin tedkikatına göre Safo ikidir. İkisi de Midilli ahalisindendir. İkisi de gayet zeki, fatin, şair, hâkim kadınlardır. İkisi de mübtela-yı heva vü heves olmakta birbirinin aynıdır. Bu iki kadınlar yekdiğerine pek ziyade benzedikleri için bazı müverrihler bunların ikisini de bir zannetmişler ise de başka başka birer Safo oldukları muahharen meydan-ı tahakkuka çıkmıştır. Hasılı eğer birisinin hikâyesini biliyor iseniz diğeri de biliyorsunuz demektir.

-Benim bildiğim hikâye bu Safo'nun bir Yunan-ı kadını Nana'sı olmasından ibarettir.

-Hani ya şu Emil Zola'nın timsal-i fuşş olarak gösterdiği kadın, öyle mi?

-Evet!

-Hayır madam! Safo yalnız ondan ibaret değildir. Safo kudret-i edebiyece olur olmaz kadınlara değil, milyonda bir erkeğe bile müyes-ser olamayan bir dereceye vasıl olmuştur, hatta kendi zamanına kadar malum ve maruf olan buhur-ı eş'ara yeniden bir bahr icat ve ilave eylemiştir ki hâlâ kendi namına mensup olarak "safık" deniliyor.

-Bu kadının eş'arı mevcut mudur?

-Pek çoğu zayi olarak pek azı mevcuttur. Onlar dahi Latin, Fransız ve Alman lisanlarına tercüme olunmuşlardır. Birisi Venüs'e hitaben münacat yollu bir ilâhi olup bu şiirlerin tercümelerinde bile görülen parlaklık elân cümlemize hayret vermektedir. Fakat nazar-ı ehemmiyetten asla uzak tutmamalıdır ki her lisanın letafet-i asliye ve sahiha-i edebiyesi kendisine mahsus olup lisan-ı ahire nakil ve tercüme olundukta yüzde doksanı kaybolur. Bir cinas-ı lafzî, bir kâfiye bazen âsâr-ı edebiyeye o kadar mükemmelliyet verir ki başka lisana tercüme olundukta o cinas, o kâfiye, o sanat zayi olarak kelam-ı adi menzilesine kadar tenezzül eder.

-Evet! Buna dikkat eylediğim vardır. Hele kadim Rumca ve Arapça, Farisî ve İbranî ve Hindî gibi elsine-i şarkîyeden nakil ve tercümeyle Avrupa lisanlarının hiçbirisi kâfi olamayıp edilen tercümeler asıllarına nispetle gayet solgun bir hâlde kaldıklarını buna dair mühim bir eser de okumuş idim. Pekâlâ Safo'nun bu kadar mükemmel bir edip olması yine zamanın Nana'sı olmasını mânî midir?

-Değildir ama bakınız bunda dahi ne hurde vardır. Evet kadınlardan pek çoklarının kendilerini kurtaramamış oldukları sukuta Safo dahi düçar olmuştur. Pek genç yaşında iken dul kalmış olduğundan ve öyle bir irfan-ı mücesseme tehalük derecesinde arz-ı rağbet edenler nadir olmayacaklarından ragabatın yekdiğerini takiben tehacümü nihayet Safo'yu mağlup etmiştir. Daha doğrusunu ister iseniz Safo pek çok zamanlara kadar bu sukutu kendisine ayn-ı bahtiyarlık addederek ıslah-ı nefse lüzumı bile görmemiştir. Ancak encam-ı kâr isnet denilen şeyin bir kadına nasıl ziynet-i mütemmime olduğunu bir namuslu erkekten öğrenmiştir. O erkek Faun namında birisi imiş. Herkes Safo'ya âşık olmakta bulunduğu hâlde bilakis Safo kendisi bu Faun'a âşık olmuş. Herkes nîm-nigah-ı atifeti için Safo'ya yalvarmakta iken Safo bilakis kendisi bir lahza-i inayeti için Faun'a pek çok yalvarmış yakarmış ise de hiçbir şemme-i merhamet istişmam edememiş. O sırada ise Midilli tiranı, yani zalimi olan zat aleyhinde bir fesada Safo dahi iştirak etmiş. Yakayı ele vermiş. Galiba bu kadının cemaliyle mütenasip olan irfan ve kemaline acıyarak tiran onu helak etmeyip yalnız Midilli'den tard ve tebidi ile iktifa eylemiş. Bunun üzerine Safo Sicilya taraflarına çekilmek için vatanından çıkmış.

Neofari burada Ahmet'in sözünü kesti.

-Demek oluyor ki bu roman dahi sizin Şirzad-ı Selçukî'nin romanı gibi Sicilya'ya kadar uzamış gitmiş, deyince Ahmet dahi gülerek kadını bi't-tasdik asıl Safo hikâyesine dahi şu veçhile devam eyledi:

-Faun hikâyesiyle Safo'nun nefyi meselesi buralarda yekdiğerine tedahül eylediğinden buna dair olan akval-i kesire-i mütezadde meyanında biz şunu tercih edeceğiz ki, Safo Midilli'den çıkar iken Faun'a pek ziyade yalvararak kendisiyle bir تنها mahalde baş başa yaşamayı cihanda saadet-i uzma bileceğini anlatmış ise de Faun yine merhamete gelmemiş, yalnız âşıkasına bir faydalı nasihat olmak üzere anlatmış ki, mahbub-ı kulûb ve maşuk-ı cihan olmak için kendisinde ne güzellik ne ilim ve edep, ne zerafet hiçbir şey eksik olmadığı hâlde bir kadın için asıl vücudu la-büd ve la-cerem olan iffet ve vefanın fıkdanı kadirşinas olan erkekler nezdinde kendi kıymetini birkaç paralığa kadar tenzil eylemektedir. Faun, Safo'ya pek çok delail-i makule ile anlatmış ki bir kadının hüsnünden, ilminden, herşeyinden ziyade kıymetini tezyin eyleyen hassa, ancak iffetinden ibarettir. Kadın her ne olursa olsun iffeti olmadıktan sonra bir paralıktır. İşte bu nasihatleri vererek bari gideceği yerde evvelden aklını başına alarak iffetiyle iştihar eder ise kendisine pek çok âşık-ı sadıklar bulabileceğini ve onların birisiyle izdivaç eyleyerek bakiye-i ömrünü tamamı şan-ı nisvaniyete yakışacak surette geçirebileceğini de tefhim eylemiş. Safo o zamana kadar hiçbir erkekten bu yolda bir söz işitmiş olmayıp belki erkeklerin kâffesi kendi iffetinin imhasından müstefit göründükleri hâlde Faun'un ondan istiğna göstererek bilakis bu nasihatleri vermesi kendisinin fevkalade bir erkek olduğunu gösterdiğinden böyle bir yar-ı muvafıktan nisap alamamak ve bilakis ondan ayrılıp düçar-ı beliye-i igtirab olmak çekilir dertlerden olmamasıyla Sicilya'ya gider iken yolu işte bu cezireye ve onun da şu meşhur burnuna uğrayınca karaya çıkmış ve o yüksek kayadan aşağıya atlayarak parça parça olmuş.

Ahmet Metin Safo hikâyesini bu suretle itmamı edince Neofari'ye müthiş bir sükût arız oldu. Yanında bulunanlardan birisinin elinde bulundurduğu dürbünü çekip alarak kayaya bakmaya başladı ki bir anda mırıldanmak nev'inden olmak üzere dudakları üzere peyda olmalarını

müteakip yine kayıp ve zayi olan sözleri bir kâğıt üzerinde zapt ve cem etmek mümkün olsa idi şu:

Ah! Ben de gemiyi durdurarak Safo gibi o kayadan aşağıya atlamaya layık bir kadın olduğuma şüphe mi etmeli, ibaresi teşekkül eder idi. Kadının bu hâlini Ahmet Metin pek âlâ anladığı cihetle araya hiçbir kelime karıştırmayıp Neofari'yi o hâlde rahat bırakmayı münasip gördü. Hatta orada bulunanları geminin baş tarafına doğru çekip götürerek güzel Neofari'yi bütün bütün de yalnız bıraktı.

Meliketü'l-Bahr ise Aya Mavro Adası'na varmazdan evvel o adanın pişdarları imiş gibi öne çıkan ufacık cezireler arasında döne dolaşa kendisine yol bularak ilerlemeye devam eyliyor idi. Neofari yarın saat kadar sükûn ve sükût hâlinde kaldıktan sonra uykudan uyanmak suretinde bir hareketle yerinden kalktığı zaman arkadaşlarını yanında bulamamasından dolayı taaccüp eyledi. Mahaza baş tarafta derince bir mübahaseye dalmış bulunan Ahmet Metin ve Yuhano ve Nikolso'yu çağırılmaya da lüzum görmedi. Kendisini âdeta hasta bulduğu için yatak kamerasına kadar indi.

O gün kuşluk taamı vaktine doğru Meliketü'l-Bahr âdeta Aya Mavro Adası'nın ta ortalık yerine gelmiş idi. Sofra halkı sofrada içtima eylediklerinde Vasiliki, Neofari'yi dahi davet eyledi. Vakıa Neofari'nin hiç iştihası kalmamış idiyse de istiğna gösterecek olursa hâl-i teessürünü cümleye anlatmış olacağını düşünerek bir gayretle sofraya kadar geldi ise de arkadaşlarına:

-Sofra refakati zevkinden mahrum kalmamak için geldim ama besbelli bu sabah erken kalktığım ve kalkar kalkmaz dahi dışarıya çıktığım için soğuk almış olmalıyım ki vücudumu pek kırgın buluyorum, diye arz-ı itizar ederek yemeklerden hemen hiçbirisine el sürmedi. Eğer bu gece dahi uyumamış olduğunu ve şu uykusuzluğu birçok ahval-i müeyyiseden neşet etmekle kendisini pek ziyade yorduğunu dahi söylese idi hikâye-i hâlimden hiçbir eksik bırakmamış olurdu.

Lokadiya Adası şimal tarafından karaya o kadar yakındır ki ada ile karanın arasında teşekkül eden bir kanalın bazı yerleri âdeta İstanbul Boğazından daha dardır. Bu kanalın en dar olan yerine bir de köprü yapılarak adayı karaya rabtetmişler ise de bizim Meliketü'l-Bahr bu-

gün akşamı üzeri mezkûr kanaldan geçer iken köprünün bera-yı tamir bozulmuş olduğunu ve yirmi otuz amelenin tamir için işlenmekte bulunduklarını gördüler. Bu akşamı dahi her noktası bir liman hükmünde olan şu boğaz içinde geçirmeyip de daha ileriye doğru geçmelerine sebep bizim Preveze Limanı biraz daha ileride bulunarak akşama kadar oraya varılabileceği kaziyesi idi. Ahmet Metin şuralarda bir geceyi bir Osmanlı limanında geçirmekten mnutmain kalacağı gibi yolcuların çokluğundan dolayı kumanyaya tari olan noksana da bu Osmanlı kasabasından ikmal etmek arzusunda bulunuyor fakat bu akşam Preveze'ye geç vakit vasıl olabildiklerinde o gece hiçbir iş görülemeyip bir demir yatağında yatılıyor gibi zaman geçirildi.

Ertesi gün Ahmet Metin ve rüfekası Preveze kasabasına çıktılar. Sabahleyin Meliketü'l-Bahr üzerine Osmanlı sancağının temevvüc etmesi Preveze ahalisinin kulûbunda bir inşirah hasıl ederek bazı pek meraklılar sandal irsaliyle bu sefinenin beylik sefine mi olduğunu öğrenmeye şıtab etmişler idi. Zira bizim buralarda tenezzühat-ı bahriye henüz müteammim olmadığından halkımızın bu baktaki cehilleri mazur görülür. Gönderilen sandallar bu sefinenin bir safa-yı bahrî sefinesi olduğu haberini getirince Korfa vesairede emsalini görmüş oldukları İngiliz lordlarının tenezzüh sefinelerini de tahattur ederek “Besbelli bu da bir Osmanlı lordu olmalıdır.” hükmünü verdiler.

Bugün Meliketü'l-Bahr halkı pek meşgul oldu. Ahmet Metin ve rüfakası Preveze'yi gezmeye çıktılar ki hükümet-i mahalliye memurları kâmilten kendilerini istikbale gelmiş olduklarından oraya bir Yanya valisi gelmiş olsa idi ancak bu kadar hüsn-i istikbal olunabilir idi.

Hatta bu halk arasında Ahmet Metin birkaç aşinalara dahi tesadüf eylediğinden edilen istikbal henı resmî hem de dostane olmak gibi bir suret-i acibe peyda eyledi. Bu halk genç Osmanlının yanında gördükleri genç ve güzel ve şakrak bir Avrupalı kadının kim olabileceği ve Ahmet Metin'in nesi sayılmak lazım geleceği hususunda epeyce ıstıbahaya düştüler ise de kemal-i terbiye ve nezaketlerinden naşı zahir-i hâlde bu ıstıbahın hiçbir alametini göstermeyip o gün ve o akşam kendi misafirleri olacaklarından bahisle kabulünü rica eyliyorlar ve bu şeref cümlesi ıstırah için “Sen böyle yapmalısın, ben böyle.” diye bir de kendi aralarında bir müzakere-i hususiyeye koyuluyorlar idi.

Doğrusunu ister iseniz Ahmet Metin şu menlekete ümit ve intizarının fevkinde hemşehrileri tarafından gördüğü bu hüsn-i kabule pek memnun oldu. Refikası olan Neofari'ye Osmanlıların mihmannüvazlığı eserini bu yolda göstereceğinden dolayı derunî olarak pek iftihar ediyor idi. Binaenaleyh o akşamı taamını yerli beylerden birisinin sahile uzak olmayan bahçesinde etmek için vuku bulan teklifi kemal-i nezaketle kabul ederek fakat akşama kadar kasabanın etraf ve civarını gezmek ve şayan-ı seyir ve temaşa yerlerini görmek hususunda dahi kendilerini Prevezelilerin sevk ve idarelerine teslim eylemek lazımı geldi.

Kotra'ya gelince, gemi halkı efendileriyle misafirlerinin dışarıda bulunmalarından bi'l-istifade Ahmet Metin tarafından verilmiş olan emir mucibince Meliketü'l-Bahr'e "büyük tuvalet" icrasına başladılar. Bu misili tenezzühat-ı bahriye erbabı nezdinde kotraların temizliğine taharetine "tuvalet" tabir olunur ki her gün icra olunan suret-i adiyesine "küçük tuvalet" denilip bütün dolaplar, ambarlar hatta sintine derununa varıncaya kadar icra olunan taharete ve yatak takımlarının ve hatta çamaşırların bile güverteye çıkarılıp havalandırılmasına "büyük tuvalet" denilir. Gemiler ne kadar büyük olur ise olsun derunlarında bulunacak insanlara ve eşyaya nispetle her hâlde pek küçük sayılacaklarından bu izdiham ve müzayakadan dolayı bihakkın muhafa-yı nezafetleri umur-ı müşkiledendir. Hele şu aralık Melikerü'l-Bahr'de muhterik vapurun tayfaları dahi bulunmakla izdihamı fevkaladedir. Binaenaleyh Kaptan Yuhano'nun adamları da yardım eyleyerek o gece saat ikiye, üçe kadar çalışıp Meliketü'l-Bahr'in büyük tuvaletini icra eylediler.

Bu gece saat ikiye üçe kadar zamanı Ahmet Metin ile rüfekasının med'uv oldukları bahçe ziyafetinde geçirdiklerini tekrar ihbara hacet yoktur. Yanya'nın meşhur baklava ve börekleri bu ziyafete revnak vermiş olduğu gibi şu küçük kasabacıkta bulunabilen alaturka musika takımı dahi Neofari'nin yeni gördüğü şeylerden olmasıyla pek ziyade hoşuna gitmiştir.

Rüfeka-yı selase gece gemilerine avdet eyledikleri zaman nezafet ve taharet-i vakiadan memnun kaldılar ve kasaba ahalisi tarafından gördükleri hürmet ve riayetın mukabili olmak üzere ertesi gün kendileri dahi onları davet ederek bir cvelan-ı bahrî icrasına karar verdiler.

Vakıa ertesi günü bu karar dahi icra olunduysa da med'uvların biraz kesreti hasebiyle muhterik vapur tayfası kâmilten karaya çıkarılmak lazım gelip yalnız Kaptan Yuhano cevalanda bulundurulabildi.

Kuşluk taamı Meliketü'l-Bahr'de edilmek üzere tertip edilmiş olan bu tenezzüh o gün akşam saat ona kadar devam ederek icra olunan voltalara ve hele Meliketü'l-Bahr'in mükemmeliyetine herkes hayran olmuştur. Vukua gelen birçok münasebetler üzerine Ahmet Metin refakatinde bulunan kadının kim olduğunu ve ne müsasebetle kendi gemisine kabul edilmek mecburiyeti görüldüğünü ber-tafsil hikâye ederek müstemilerce dün husule gelmiş olan şüphe bittabi bertaraf olmuş ve bu hikâye ile bertaraf olmayacak olsa Vasiliki'nin mevcudiyeti mutlaka teminat bahş edeceği derkâr bulunmuştur.

Akşam üzeri yine kasaba pişgâhına lenger bırakılarak misafirler sandallarla çıktıktan sonra iskele tarafından birkaç sandalın tekrar Meliketü'l-Bahr'e doğru gelmekte bulunduğu görülünce gece misafirleri hoşla gidenmeyeceğinden dolayı Ahmet Metin'in nasiyesinde biraz âsâr-ı iğbirar görülmüştür. Hâlbuki gelen sandallar misafir getirmeyip bilakis o misafirlerin uşakları vasıtasıyla dolmuş kuzulardan, baklavalar, böreklerden, meyvelerden ibaret azim bir ziyafet takımını daha getirilmiş olduğunu görünce misafirperverliğin bu derecesine Ahmet Metin dahi şaşıtı. Ve gelen et'aneyi kendi kaplarına naklederek boş kapları iade eylediği sırada bu ikramı eden zevatın kâffesine ayrı ayrı teşekkürnameler yazarak memnuniyet-i vakıasını beyan eyledi.

İzmit'ten hareket olunduğu esnada kılavuzluk hizmetine alınmış olan ihtiyar Rumun vukuf-ı bahrîsi buradan ileriye doğru imtidad edemediğinden ve esna-yı rahda Midilli'ye dahi bırakılamadığından kendisini memleketine kadar götürmeye bol bol kâfi bahşişler itasıyla Preveze'ye bırakıldı.

Ve İtalya sevhili için alınacak kılavuz burada bulunamayacağından Korfu veyahut Otranto'da aranmaya karar verildi.

İşte bu gece dahi bittabi Preveze Limanı'nda kalındıktan sonra ertesi sabah tulû-ı şemsden evvel Korfu'ya müteveccihen yola çıkılmakla Preveze kasabasında biraz geç uykudan uyananlar limanda dünkü gün zinet-bahş-ı uyûn olan güzel kotranın bugün vücudu kalmadığını görerek epeyce müteessir oldular.

Korfu Adası Cezayir-i Seb'a-i Yunaniye'nin en cesimî addolunan bir adadır ki şimal tarafı yayvan ve cenup ciheti ince ve uzun olmak üzere şimalden cenuba doğru uzanmıştır. Tabiat-ı coğrafiyesine nazaran bu cezire Yunanistan'a mülhak olmaktan ziyade bizim Yanya vilayet-i celilesine merbut bulunması lazım gelir. Zira kara ile cezire arasındaki kanal bi'n-nisbe pek dar bir hadd-ı fasıl olup hâlbuki Yunanistan'ın sair aksamına bundan pek çok ziyade uzaktır.

Preveze ile Korfu'nun münteha-yı cenubîsi arasındaki mesafe otuz kırk milden ibaret bir şey olup bugün ise epeyce şiddetli bir lodos rüzgarı esmekte olduğundan Meliketü'l-Bahr'i pupasından itmekte olan bu rüzgâr saatte on bir mil sür'atle sevk eylemekte idi. Binaenaleyh tulû-ı şemsden evvel yola çıkmış olan yürük gemi iki üç saat sonra misafirleri uyanıncaya kadar Ephisa döküntüleri denilen ve cezirenin münteha-yı cenubîsi mukabilinde bulunarak epeyce hatırı sayılır tehlikelerden olan yeri de geçerek sol tarafından Korfu sahiline pek karip olarak yol almakta bulunuyor idi. Ömer Kaptan'ın cezire sahiline bu kadar yakın gitmesindeki hikmet lodos rüzgârının peyda eylediği sallantıdan mümkün mertebe kurtulmak meselesi idi. Vakıa rüzgâr arkadan geldikten sonra peyda edeceği dalgalar ne kadar büyük olsa gemici için yine hiçbir endişe olamaz ise de misafir madama deniz salıntıları pek ziyade dokunduğundan onun hatırı için bu tedbiri ittihaza lüzum görülmüştür ki cezirenin biçimine göre karaya böyle yakın gidildiği hâlde rüzgârın ve dalgaların şiddetinden pek âlâ korunulmuş ve kurtulunmuş olur.

Korfu Ceziresinin Cezayir-i Seb'a-i Yunaniye'nin en cesimî olduğunu haber verdiğimizize göre işbu Cezayir-i Seb'a'nın ne demek olduklarını iki kelimecikle olsun karilerimize haber vermeliyiz. Zira tarihin bu fikracığı gayet naçiz bir şey olmakla beraber bizim tarih-i şarkîmizce ehemmiyete şayandır.

Bu cezireler Korfu'dan maada Paksus ve Teaki ve Serigo ve Kefalonya ve Zanta ve Aya Mavro Adalarıdır ki ezmîne-i kadime tarihinde kendi istiklallerini muhafaza için ihtiyar etmiş oldukları külfet-i harbiyeden kat'-ı nazar bizim için ehemmiyet-i tarihiyelerinin mebdei fütuhat-ı Osmaniye ile başlar. Osmanlılar berren ve bahren ve kah har-

ben ve kah sulhen yani ahali-i mahalliye'nin kendi istekleriyle Mora ve Yunanistan'ın aksam-ı sairesini hudud-ı hükümet-i Osmaniye dahiline ithal eyledikleri sırada işbu Cezayir-i Seb'a Normandiyalılardan Venediklilere intikal etmiş ve kudret-i bahriyece o zamanların İngilizleri addolunan Venedik Cumhuriyeti cezayir-i mezkûreyi Osmanlılara karşı müdafaa da son derecelere kadar külfetleri göze aldırılmıştır. Ezcümle Tuhfetü'l-kibar fi-esfarü'l-bihar namı tarih-i bahrîmizde Körföz Melhame-i Kübra-yı Bahriyesi diye hikâye edilen ve Kaptanıderya Hayrettin Paşa merhumun hakikaten gazve-i kübrası addolunmaya şayeste görülen muharebe-i bahriye tamam işte bu Korfu Ceziresi mukabilinde vukua gelmiştir ki yalnız bu muharebe-i bahriyenin şan ve şerefi bir millet-i bahriyeyi ilâ nihayetü'l-eyyam müşerref ve müftehir etmeye kâfidir. Mahaza bu kadar külfetlerle beraber Cezayir-i Seb'a-i Yunaniye ta asr-ı âhir gayesine kadar Venedikliler ellerinde kalıp badehu büyük Napolyon sevkiyle Fransızlar Cezayir-i Seb'a-i Yunaniye'yi Venediklilerden nez' etmişler ve bir müddet kendileri idare eylemişler idi. Cezayir-i mezkûre Fransa'nın elinde bulunduğu esnada bir aralık Rusya ile Devlet-i Âliye bi'l-ittifak bunları Fransa'dan nez' etmişler ise de bazı muahedat neticesinde yine Fransa'ya iade olunmuştur.

O zamanlar Fransa'nın fütihat-ı bahriyesinin birinci rakibi olan İngiltere işbu Cezayir-i Seb'a-i Yunaniye meselesine dahi parmak sokarak Fransa'ya rağmen orasını kendi himayesi altında bir hükümet-i müstakile suretine ifrağ etmiştir ki işte bu hükümet, ta zamanımıza yani 1864 sene-i miladiyesine kadar devam eylemiştir. Demek oluyor ki Yunanistan'ın sair mahalleri henüz kesb-i istiklal etmemiş olduğu bir zamanda bu adalar müstakil oldukları gibi Yunanistan teşekkül eylediği esnada dahi bunlar heyet-i Yunaniye'ye dâhil olmayıp başkaca kalmışlar idi. İngiltere devleti hükümet-i mezkûre üzerinden himayesi ni ref eyledikten sonra ise ahaliden birtakımı yine Yunanistan'a iltihak etmemek ve kendi istiklallerini muhafaza eylemek gayretine kıyam etmişler idiyse de bu kadar küçük bir heyetin siyaset-i hariciyesi kendi menafi-i ticariye ve medeniyesini muhafaza edemeyeceği görüldüğünden ekseriyet-i ahalinin kabulüyle Yunan devletine iltihak etmişlerdir.

Preveze Limanı'nda Ahmet Metin'in Meliketü'l-Bahr için lüzum görüp emreylediği taharet ve nezafet asıl Korfu için idi. Zira cezirenin

şark cihetinde kâin olan Korfu şehri yirmi beş binden mütecaviz nüfusu havi bir şehir-i cesim olduktan maada asırlarca müddet Venedik'e tabi olduğundan ahali Rum olmaktan ziyade İtalyan olmak hükmünü almış ve hatta İtalyan lisanı Rumcadan ziyade söylenmekte bulunmuştur. Bundan maada tûl müddet dahi İngiliz idaresinde kaldığından ve hâlâ dahi safa-yı bahrî heveskârı olan bütün Avrupa kibarının müracaatgâhı bulunduğundan böyle bir şehre Meliketü'l-Bahr'in gayet temiz, pak olarak takarrüp etmesi gerçekten lazımdır. Meliketü'l-Bahr eğer yalnız kendi halkıyla seyahat etmekte olsa temizliği, nezafeti daha güzel muhafaza olunabilir idiyse de şimdiki hâlde iki gemi halkı bir gemide demek olmasıyla ne kadar olsa muhafaza-i nezafeti güçleşmekte idi. Bahusus ki Ahmet Metin ve Neofari bu şehri mükemmelen gezmek arzusunu dahi öteden beri büyütmekte olduğundan hariçten de gemiye gelecek olan züvvarın Meliketü'l-Bahr'i bir Avrupalı beyzade gemisi derecesinde temiz ve nazif bulmaları bittabi mültezim idi.

Rüzgârın hizmet-i müsaadekâranesiyle bugün nefis-i Korfu şehrine pek erken vasil oldular. Ve Ömer Kaptan ile Süreyya Efendi karantina muamelesini dahi vakit ve zamanıyla icra edip bitirdiler ise de Ahmet Metin ve rüfekası hemen o anda şehri gezmeye çıkmayı münasip görmediler. Müdekkik Ahmet Metin bir yandan Ömer Kaptan'a geminin nezafetçe daha ne kadar noksanı var ise ikmalini emretmiş olduğu gibi Kaptan Yuhano ile Süreyya'yı dahi karaya çıkarıp Neofari gibi bir madamı tepeden tırnağa kadar müceddeden ve mükemmelen giydirip süslemeye kâfi her ne lazım ise celp ve cem'e memur eylemiş idi. Binaenaleyh akşamdan sonra bunlar beraberlerinde birkaç mağazacı ve birkaç denk eşya bulunduğu ve iki nefer dahi modistra kadın ilave olunduğu hâlde geldiler ki Neofari Ahmet'in şu dür-endişane ve nazikâne tedbirine şaşı kaldı.

Neofari kendine lazım olan eşyayı intihapta bir aralık ihtiraz göstermiş idi. Ahmet Metin:

-Sizin her şeyi hatta para çantasını da zayi eylediğinizi biliyorum. Eğer ihtirazınız parasızlıktan ise, diye bir söze başlar başlamaz güzel kadının çehresinde büyük bir alamet-i itminan peyda olarak arkadaşının hüsn-i refakati bu kadar ileriye götürdüğüne azim teşekkürler

eyledi. Ondan sonra artık istediği gibi intihabatla kendisini donattı ki bu gece nısf-ı leylden sonraya kadar gerek tacirler gerek modistralar Meliketü'l-Bahr'de ve Neofari'nin hizmetinde meşgul kaldılar.

Ertesi gün giyeceği birtakım elbisenin tamamıyla bi'l-ihzar, sairlerinin de hemen yarın ikmalleri için emirler alarak tacirler ve modistralar karaya çıktıkları zaman Neofari'yi birdenbire bir hüznün, bir keder istila edivermesin mi? Ahmet Metin dahi yanında bulunarak bu tebeddülün farkına vardı ve sebebini sorması üzerine Neofari hiç saklamayarak ve hatta çeşm-hanelerinde birikmiş olan birkaç damla göz yaşlarını dahi saklamaya lüzum görmeyerek dedi ki:

-Kendimi yeniden donattığıma çocuk gibi seviniyor idim senyör. Hiç düşünmüyor idim ki Korfu'ya gelmek benim için sizinle yakından refekat-ı sahihe bahtiyarlığının nihayetine vasıl olmuş bulunmaktır.

Ahmet Metin epeyce mütelaşiyane bir tavırdaki bulundu. Bundan anlaşıldı ki Neofari'nin hatırına gelen müfarekat meselesi kendi hatırına hiç gelmemiştir. Hatta kadına bilmukabele söylediği söz dahi bu manayı teyid eyledi, dedi ki:

-Neden böyle olsun madam? Şirzad-ı Selçukî romanının geçtiği mahalleri beraber gezecek, görecek değil mi idik?

-Evet ama hakkımdaki misafirperverliğinizi bundan öteye suistimal etmeyi asla tecviz edemem. Korfu'da her nev'i merakib-i bahriye bulunur, yarın dışarıya çıkar çıkmaz doğruca telgrafhaneye giderek bankacımdan bir telgraf poliçesiyle para celp etmekle beraber kendime bir de kotra yahut yat veya başka bir sefine tedarik etmeliyim. Şayet Korfu'da öyle münasip bir şey yok ise civardaki İtalya limanlarının hangisinde bulunduğunu ba-telgıraf öğrenerek celpleri için emir vermeliyim. Ben bu işleri görünceye kadar da sizi Korfu'da tevkif edemem ya! Siz yolunuzda devam edersiniz. Ben de sonra gelir, sizi Sicilya'da bulurum.

Kadının bu lakırdıyı söylediği müddet zarfında Ahmet Metin cevap vermek için birkaç defa davranmış idiyse de Neofari güzel elini Ahmet'in ağzına götürürcesine bir hareket-i mümanaatkârane ile cevaptan meneylemiş olduğu için tabiî lakırdıları sonuna kadar dinleme-

ye mecbur olmuş idi. Nihayet Neofari sözünü bitirdikten sonra Ahmet dedi ki:

-Böyle gözü yaşlı, kalbi telaşlı, müteessirane, meyusane söz söylemeyip de hilm ve sükûn ile söyleyecek olursak çarçabuk kanarsınız ki bu söylediğiniz şeylerin kâffesi âdetâ tıflanedir.

Neofari Ahmet'in yüzüne bakakaldı. Sözde yine Ahmet devam eyledi. Dedi ki:

-Şu anda burada yalnız gibiyiz. Zira kocanız uykuya varalı bir saat geçti. Kaptan Yuhano ve Süreyya dahi tacirler, modistralar ile çıkıp gittiler ki bir daha gelmeyecekleri derkârdır. Demek oluyor ki yalnız ikimiz istediğimiz gibi konuşabiliriz.

-Birbirimize yüreklerimizi açarak mı?

-Öyle ya! Bila-teklif ve la-tekeüllüf! Âdetâ bir çift kardeş-kız kardeş gibi.

Neofari sanki bir zelzal-ı elektirikiye uğramış gibi titredi. Bir şey söylemedi ise de hâl ve şanından pekâlâ anlaşıldı ki bu kardeş-kızkardeş teşbihini hiç beğenemedi. Ahmet dahi bunun farkında oldu ise de hiç renk vermedi. Hatta şüphe olunamaz ki Ahmet bu teşbihi de bi'l-iltizam irat eyledi. Sözün arasını kesmeyerek dedi ki:

-Öyle konuşacak olduğumuz surette size bilâ-ihiraz derim ki şu anda sizin için hiç lüzumsuz ve bizim için en ziyade rahatsızlığı mucip olan bir şey var ise o da muhterik Valsko vapurunun tayfasıdır. Bunları şimdiye kadar hiçbir yere çıkarıp terkedemez idik. Zira gidecekleri yere gidebilmek için vapur bulamazlar idi. Ama Korfu'dan öteye bir mil daha bunları beraber götürmeye hiç lüzum yoktur.

-Evet! Zaten Kaptan Yuhano ile de bunu söylemiş idik. Çünkü ben yeni bir vapur alamayacağımdan ve isticar edeceğim vapurun da tayfası bulunacağından Valsko takımını bana her hâlde lüzumsuz oldukları takarrür eyledi.

-Pekâlâ onlar buradan gittikten sonra sizin bana ne yükünüz olacak? Nenizden rahatsız olacağımı? Bir çift zevç ve zevce için şöyle bir seyahatte kamaranız kâfidir. Orası sizin olduktan sonra bizim hiçbir eksiğimiz noksanımız olamaz. Zira ben o kamarayı zaten bana refik

olacak bir zat için yaptırmış idim, diye Ahmet Metin Hüseyin Bas-ri hikâyesini tafsile girişti ise de Neofari hikâyenin o cihetine hemen kulak bile vermeyerek iki gözlerini Ahmet'e dikmiş layenkati gözlerinin içine bakıyor idi. Bu dalgınlıkta neler düşünüyor idi, bilir misiniz? Aralarında hiçbir teklif ve tekellüf kalmamış olduğuna ve birbirine yüreklerini açarak konuşacaklarına göre Neofari işte artık kendisine Nikolso'nun da hiçbir lüzumu kalmamış olduğunu ortaya koyuvermeyi düşünüyor idi. Hatta Ahmet'e gönlünün en derin köşeleriyle bucaklarını da açarak "Senyör, senin gibi bir efendiye benim pek ihtiyacım vardır. Eğer benim gibi bir cariyeye de senin lüzumun var ise al beni! Beni kabul et! İkinci Vasiliki de ben olayım!" demeyi düşünüyor idi.

Lakin işi bu derecelere kadar vardırırmaya muktedir olabildi ve yalnız Ahmet Metin'in kendisiyle refakatte devam için gösterdiği arzu ile iktifa ederek buna azim teşekkürler eyledikten sonra işin mabadını yarın itıman edeceklerini söyledi. Zaten bu gece uyku zamanı mürur bile etmekte olduğu cihetle hemen yataklarına girmeye ihtiyaç görerek ve göstererek arkadaşına rasime-i vedaı ifa eyledi ise zavallı kadıncağızın asıl uykudan mahrum kalacağı bir gece var ise o da bu gece olduğunu henüz hiç hesap etmiyor idi. Çünkü Ahmet Metin'in kendisine refakette devamı teklif etmesi yalnız bir gece için değil birkaç gece için uykuları kaçırarak, rahatları selb edecek bir nimet olduğunu birden bire zihninde tayin edenmemiş idi. Bunu yatağa girdiği zaman anladı ki âdeta sabah takarrüp edinceye kadar uyuyamadığı ve hiç uyumaksızın geceyi geçirir ise yarın hiç dayanamayacağı cihetle âdeta cebr-i nefis ederek biraz sızabildi.

Bu gece Neofari'nin en uykusuz gecesi olduğu hâlde ertesi sabah cümleden evvel uykudan kalkan yine kendisi oldu ki Ahmet Metin refikasının sabah levazımını ifa için ettiği patırtılardan takırtılardan işi anlayıp o dahi biraz daha uyumak için mevcut olan iştihasını da menederek kalktı. Neofari'yi ilk görerek selamlaştığı zaman kadın elinde bulunan birkaç kâğıdı Ahmet'e sunarak dedi ki:

-Şu bir telgraftır ki Paris'e keşide etmeye inayetinizi rica eyliyorum. Bankiyerin bulunan zata hitabendir. Serian bana bir telgraf poliçesiyle para yetiştirmesi içindir. Şu da bir senettir ki sizden yirmi beş

bin frank istikrazı mübeyyindir. Bu para ile Valsko takımını savarak mübayaa eylediğimiz levazımın da bahaları mahsup edilecektir. Bu iki telgraflar da biris İstanbul'a ve diğeri Paris şehridir. Her şeyden evvel bu işleri görür isek kalbim rahat ederek Korfu şehrini inşirah-ı kalp ile gezip temaşa edebileceğim.

Ahmet Metin bu sözlerin her cümlesini birer baş işareti ile tasdik ediyor idi. Kadın sözünü bitirdikten sonra evvela senedi yırtarak:

-Bu kâğıtlar içinde hiç lüzumsuzu işte budur. İsteddiğiniz para hazır ve amadedir. Valsko takımını savmak için ne yapacak iseniz hemen yapınız. İşte telgafları dahi şu anda lostromo karaya çıkararak telgrafhaneye götürecektir, dedi. Vakıa Neofari dahi senedin yırtılmasına uzun uzadıya itiraz edenmeyerek hemen Kaptan Yuhano'yu çağırıp zaten pek cüzi olan hesabını rüyet ve borcunu ifa eyledikten maada tayfa-i merkûme için iktiza eden bahşişleri dahi bir suret-i kerimanede bi'l-ita bu dakikadan itibaren refakâte hitam verildiğini anlattı ve kaptan-ı mümaileyh, madamın şu muamele-i alicenabenesine memnuniyet gösterip teşekkürler ifa eylediği gibi sair maiyet-i halkı dahi gelip arz-ı teşekkürat eyleyerek bir suret-i müessirede vedalaştılar.

Bu işler sabahleyin o kadar erken görülmüş idiler ki akşamdan zaten bi'n-nisbe erken yatmış olan Nikolso herkesten sonra kalkıp dışarıya çıktığı zaman Meliketü'l-Bahr'i Valsko tayfasından âri ve binaenaleyh gereği gibi تنها bir hâlde görerek şaşmış idi. Bu adamın artık düzme zevcesinin umuruna hiç müdahale etmemekte olduğu ve Neofari'nin düzme kocasından ziyade Ahmet Metin ile işlerini müzakere eylediği kariinin düçar-ı enzar-ı istigrabı olamaz ya! Nikolso'nun ehemmiyeti gittikçe ne kadar azaldığını bir de bu hâl ile muvazene ediverirler.

Bugün sabah çayları içildiği esnada Neofari için artık yapılacak iş kalmamış olduğundan kuşluk taamına kadar Korfu derununda ilk cvelanın icra olunabileceği hakkında Ahmet Metin'in ettiği teklifi bilâtereddüt kabul eyledi. Hemen üç refik sandala r3akiben karaya çıktılar ve bir araba isticarıyla şehir derununda ilk cvelanı icraya başladılar.

Korfu'da İngilizler cezirenin her tarafına şoseler yaptırmış oldukları için Yunanistan'ın sair taraflarında araba istimali maruf olmadığı

hâlde Korfu'da araba pek çok bulunur. Şehrin dâhilinde araba ile geşt ü güzar mümkün olduğu gibi cezirenin her tarafında da mümkündür. Buraya ecnebi seyyahlarının kesret-i vürutları hasebiyle birçok da deliller bulunarak yolculara arz ve teklif-i hizmet ederler ise de Ahmet Metin şehrin planı üzerinde evvelce icra-yı tedkikat etmiş bulunarak gideceği yerleri ve geçeceği sokakları arabacıya tarif etmiş olduğundan delil için ihtiyaç kalmamış idi ki alınsın. Hatta Ahmet Metin'in verdiği emirlere dikkat eden Neofari:

-Senyör, galiba Korfu Ceziresi birkaç defa görmüş olduğunuz yer olmalı ki en mahir bir kılavuz gibi her şeyi arabacıya siz tarif eylediniz, demiş idi de Ahmet dahi cevaben:

-Vakıa bu şehrin limanına posta vapurlarıyla geldiğim vardır. Ama hiç karaya çıktığım yoktur. Fakat Avrupa intizam-ı umumiye-i medeniyesi dairesine girmiş bir şehir olup planları, tarifnameleri filanları pek muntazam yapıldığından erbab-ı tettebbu kılavuza ihtiyaç göremeyecek derecelerde bunlar üzerinden icra-yı tetkik edebilirler, dediği zaman zeki kadın bir kat daha düçar-ı hayret olmuş idi. Bu hayretin icbarıyla Ahmet'e bir hayli sualler daha sordu ve o dahi cümlesine cevaplar verdi ki şu muhavere memalik-i mütemeddine ve muntazamanda seyyahların işlerini teshil için yapılmış olan seyahatname planları şehirler, kasabalar, köyler plan ve haritaları ve kılavuz kitapları vesaire sayesinde insanın hiç bilmediği ve ilk gördüğü yerlerde kılavuzsuz olarak seyahat edebilmesini ne kadar teshil eylediğine dair olup biz ise bu meseleyi "Avrupa'da Bir Cevelan'ımızda izah ve tafsil etmiş bulduğumuzdan burada tekrarına lüzum göremeyiz.

Korfu şehrinde icra olunacak bir cevelan için yolcuların yalnız beş frank verecekleri arabalar derununa talik olunmuş bulunan yaftalarda musarrahtır ki bu ücretin azlığı icra olunacak cevalanın azlığına ve o dahi şehrin küçüklüğüne delalet eder. Fakat Ahmet Metin tertip etmiş olduğu cevelanı biraz daha vasi olarak tertip eylemiş bulunduğu cihetle bir saat kadar imtidad eyleyen bu cevelanın hitamında Bel Veniz yani Güzel Venedik nam hotele indikleri zaman arabacıya on frank itasıyla memnun eylemiş idi.

Bel Veniz Hoteli'ne innmekten maksat bugün kuşluk taamını orada etmek idi. Zira müddet-i medide bir küçük sefine dâhilinde hep bir

aşçının mahsul-i yed-i mahareti olan et'ime oburluk kaidesince usancı mucip olup aralıkta bir çeşni değiştirmek bunlar nezdinde gayet mültezem olan âdattandır. Bel Veniz Hoteli vakıa Korfu'nun birinci hoteli olmayıp Saint George ve İngiltere hotelleri buna tekaddün ederler ise de oraları yalnız İngiliz yatağı yerler olup hâlbuki Fransız aşçılığınca Bel Veniz daha meşhur olduğundan bu hâl onu diğerleri üzerine takdime sebep olmuş idi.

Esna-yı cevalanda nazar-ı tenaşaları önünden çabuk çabuk geçivermiş olan yerleri tarife Ahmet Metin vakit bulamamış olduğu için bugün kuşluk sofrasında söz hep bu mahallere dair olacağı tabiidir. Ahmet diyor idi ki:

-Gördünüz ya madam, bu şehrin en mühim eser-i mimarisi Eski ve Yeni Kale denilen hisarlarıdır ki eskisi şark ve yenisi şimal-i garbî cihetlerindedir. Vakıa bunlar hem metin, hem güzel yapılmış binalar olup hariçten bakıldığı zaman şehri en ziyade tezyin eyledikleri teslini olunur.

Nikolso: Gümrükten çıktıktan sonra sola bükülerek girdiğimiz güzel cadde ki şimal cihetine doğru şehri ihata eyliyor idi, galiba o dahi İngilizlerin inşa eyledikleri bir cadde olmalıdır. Zira Yunanîler için himmetin bu derecesi istibad olunur.

Ahmet: Onu bilemem ama şehrin en meşhur ve hatta yegâne denilebilecek caddesi budur. İsmi de plan üzerinde "Sol Mora" diye yazılır.

Neofari: Bu yol bizi birkaç noktaya isal etmiş idi ki deniz üzerine ve karadan dahi adanın ovalık yerlerine doğru nezareti pek mükemmel idi. Hele en sonra müntehi olduğu o azim set ki "Saray-ı Kralî" dediğimiz cesim ve muntazam bina dahi orada idi. Burası dünyanın en güzel yerlerinden addolunabilir. Fakat senyör, bu şehir hiçbir krala payitaht olmamış bulunduğu hâlde saray-ı mezkûra kral sarayı tesmiyesi neden iktiza etmiş acaba?

Ahmet: Madam, bu saray İngilizler tarafından inşa olunmuştur. Taşları dahi kâmilin Malta Ceziresi'nden getirilmiştir. İngilizler için başlıca şehirlerde birer kral sarayı inşa etmek âdettir. Kralları, kraliçeleri o memlekete gelecek olurlar ise bu saraylara nazil olsunlar diye!

Nikolso: Mevki zaten yüksek olduğu hâlde saray dahi üç kat olarak yapılmış olduğundan onun terasasındaki nezaret hakikaten emsali nadir bulunur nezaretlerden olmalıdır.

Ahmet: Diğer bir cevalanımızda girer gezeriz.

Neofari: Bu ziyarete müsaade var mıdır?

Ahmet: Bekçiye bir frank bahşiş verilir ise girilebilir diye yazıyorlar. Bu şehirde asıl ziyaret olunacak yer bu saraydan ibarettir.

Neofari: Vakıa buradan gurub-ı şems temaşası da mutlaka emsal-siz bir şey olmalıdır. Hem bu ada İtalya sayfiye ve şitaiyeleriyle rekabet edebilecek kadar letafet-i hava nimetine nail bir yer gibi görünüyor.

Ahmet: Tettebbu eylediğini seyahatnamede tafsil olunduğuna göre ilk ve sonbaharlarda havası pek latif ve hazreti pek mükemmel ise de yaz mevsiminde harareti pek galip olduğu gibi kış mevsiminde dahi pek rutubetli, pek soğuk imiş. Bahusus kışın tebeddülât-ı havaiye pek sık ve seri imiş ki bir günde havanın açması, kapaması, soğuması, itidal kesbetmesi gibi üç beş türlü tebeddül görünür imiş. Bu hâlde İtalya'nın sayfiye veyahut şitaiye addolunan yerleriyle rekabet edemez sanırım.

İşte bu muhavereler ile öğle taamı ekl olunduktan sonra bir araba celp olunarak “Esplanad” denilen meydana kadar varıldıktan sonra arabayı savdılar ki meramları akşam avdet olunur iken piyade olarak avdet eylemek idi. Zira mevki-i mezkûra kadar hep bayır yukarı çıkıldığı hâlde avdette hep yokuş aşağı inildiğinden yürümek hem kolay hem de yer yer latif manzaralara rast gelindiğinden safalı olacaktır.

Esplanad denilen meydan an-asıl asker talimhanesi olmak üzere tesviye edilmiş bir meydan ise de muahharen bir güzel palas olmak üzere tanzim olunmuştur. Mevki-i şehir ile Eski Kale arasında bulunarak orta yerinden çifte bir allée yani güzergâh geçer ki iki tarafında ağaçlar magrus olmakla Paris gibi büyük şehirlerin bulvarlarına makis bir heyet vücuda getirir. Meydan-ı mezkûrun garp cihetinde gayet güzel haneler vardır ki meydana nazır olan cepheleri kemerli olarak bina edilmiş bulundukları cihetle hakikaten güzeldirler. Korfu şehri, Yunanistan'ın en zengin şehirlerinden olduğu hakkındaki şöhreti dahi bu meydan haklı gösterir. Zira oradaki haneler hakikaten zengin bir halkın mesakini olduğuna yek-nazarda şüphe kalmaz. Şehrin en büyük hotelleri dahi zaten bu haneler meyanındadırlar.

Şimal tarafında bulunan saray-ı kralî önünde burada valilik etmiş bulunan İngiliz komiserlerinden Frederik Adam nam lordun pirinçten

mamul bir heykeli vardır ki vali-i mümaileyh gerek umumen Cezayir-i Seb'anın ve gerek bilhassa Korfu'nun umranına pek büyük hizmetler etmiş olduğu cihetle bu suretle namı ibka edilmiş olmasına gerçekten hak kazanmıştır. Binanın garp cihetinde kâin bir kapıdan bu saraya girilir ki zeminden birinci kata yol veren taş merdiven hakikaten âsâr-ı nefise ve muntazama-i rıniariyeden addolunabilir. Bu merdivenin sahanlığında âsâr-ı kadimeden gayet güzel bir arslan görülür, badehu vasi ve güzel bir salona girilir ki birçok insan resmi levhalarıyla epeyce zengin bir müze hâline konulmuştur. Bu resimlerin birçoğu İngiltere kral ve kraliçelerinin resimleri olup birtakımı dahi Ponya Senatosu denilen ve vaktiyle Cezayir-i Seb'anın hâkimi makamına kaim olan meclis azalarının ve reislerin resimleridir. Sarayın sair salonları ve odaları dahi güzel resimler ve bazı tarihî yadigârlar ile müzeyyen olup bir vilayet-i Yunaniye mekezi için böyle bir saray çok görülebilir ki İngilizler mücerret kendi kudretlerinden bir numune göstermiş olmak için bunu bina eylemişlerdir. Esplanad Meydanı'nın cenup cihetinde müdevverü'l-şekl bir mabet bulunup bunun önünde dahi bir dikili taş vardır ki yine İngiliz komiserleri şerefine olarak rekz olunmuştur.

Bizim üç refik şu âsârı kemal-i dikkatle muayene ve temaşa eyledikleri gibi yine Esplanad Meydanı'nda ve çifte alléenin müntehasında sol cihette Jan Mateas de Şölmburg'un bir heykeli vardır.

Buralara gelinip de Eski Kale'nin önünde bulunulduğu zaman rüfeka-yı seyahat kale-i mezkûreyi de temaşa etmek istemişler idiyse de güneş gurup etmek üzere bulunarak vakit dahi geçmiş olduğundan ziyaret-i mezkûreyi ferdaya bi't-talık gurubu temaşadan sonra maşiyen sefinelerine kadar avdet eylemişlerdir.

Bu akşam sefinenin tenhalık hâli nezafet ve intizamının tezayüdünü mucip olmuş bulunduğundan Neofari buna dikkatle Ahmet Metin'e:

-Senyör hakkımızdaki misafirperverliğinizin derecesi ne kadar âli olduğunu şimdi Valsko tayfasının gaybubeti üzerine takdir eyledim. Zira o kalabalık burada iken gerçekten rahatsız idik. Şimdi ise kendimi latif bir sükûn, tatlı bir sükûta, her hâlde kibarane bir rahat içinde buluyorum. Bizden evvel siz bu rahat ile müsterih iken bizim vürudumuz üzerine hayli günler o nimet-i rahatı kaybeylediniz, demiş idi de

Ahmet dahi velev ki nazikâne olsun müdafaada bulunmayarak bilakis arkadaşını bir hakikatten daha haberdar eylemek için demiş idi ki:

-Evet madam! Bu seyahat sefinelerinin en büyük rahatı tenhaliğindadır. Lakin bütün bütün de yalnız olmak can sıkar. Vakıa Valsko tayfasın da buraya intikali bizim gemi için fazla idiyse de sizin vürudunuz bir noksanı ikmal eylemiştir. O ise evvelce dahi beyan etmiş olduğum veçhile sizin kamarayı, kendisi için yaptırmış olduğum arkadaşın noksanıdır. Şimdi gemimiz tamam nisabını bulmuştur. Elbette daha ziyade rahat ederiz.

Dün gecenin yorgunluğu bu gece rüfeka-yı seyahati erken yatmaya mecbur eyledi. Hatta modistralar Neofari'nin sipariş eylemiş olduğu işleri getirmiş olduklarını Vasiliki haber verdiği hâlde Neofari bunları muayene edemeyerek erkence yatağına çekilmiş idi ki Ahmet ve Nikolso dahi böyle hareket ederek nısf-ı leylden evvelce bile gemi içinde ses seda kesilmiş idi.

Ertesi sabah yolcular uykudan uyandıkları zaman Fransa Konsolosunun yasakçısı bulunan bir Arnavutu Neofari'ye muntazır buldular. Bu Arnavutun konsolos tarafından getirdiği tezkerede Paris'te Kredi Lione Bankası tarafından kendisine gönderilen bir emirden bahsolunup emr-i mezkûrun icrası için o gün konsoloshaneye gelinmesi rica olunuyor idi. Fransa Konsoloshanesi zaten Saray-ı Kralî'nin karşısındaki buyut-ı cesimeden birisi olduğunu ve hatta Almanya Konsoloshanesi dahi onun yanında bulunduğunu dün görmüş olduklarından bugün öğle taamından sonra konsoloshane-i mezkûra gidilmek ve öğle taamı yine dünkü lokantada edilmek üzere erkenden yola çıktılar. Taam vaktine kadar ettikleri cevelan yine dün araba ile ettikleri cevelanın aynı olup ondan farkı yalnız piyade olarak edilmesinden ibaret kaldı. Birçok dükkânlara girip çıktılar. Pek azından biraz tuhaf ve tefarik mübayaa eylediler. Nihayet konsoloshaneye gittiler ki konsolos olan zat oldukça genç ve pek müterakki ve zevcesi pek nazik olup Kredi Lione'nin Korfu'da vekaletanesi bulunmadığı cihetle orada bulunabilen bankalar vasıtasıyla Neofari'nin yirmi beş bin frankını tesviyeye memur olmuş imiş. Bu işi tesviyeden maada bir saat kadar da misafirleri alıkoyarak buraların ahval-i atikasına dair türlü türlü malumat-ı müfide ile eğlendirmelerine de muvaffak oldu. Hatta bu ziyareti iş zım-

nında bir ziyaret diye telakki edemeyip dostane bir ziyaret diye telakki edeceğinden bahisle o da Meliketü'l-Bahr'e gelip iade-i ziyaret edeceğini söyleyince Neofari istizan ve iltimas tavrıyla Ahmet Metin'in yüzüne bakmış idi. Onun tarafından gösterilen müsaadekârane bir tavır üzerine:

-Mösyö Le Konsol! Arkadaşımın müsaadesiyle sizi bu akşam birleşmeye davet ederim ki kabul buyurulur ise cümlemizi bahtiyar etmiş olursunuz, dedi ve konsolos ve zevcesi tarafından kemal-i nezaketle kabul olunması üzerine Ahmet Metin oradan çıkar çıkmaz bu akşam gemiye bir muteber misafir geleceğini gemi halkına bi'l-ihbar esbab-ı ikram ve izazında kusur edilmemesi için o emr-i mukteziyeyi ita eyledi.

Zaten bu emirlerin itasında evvelkiler kadar ihtimamlı davranmaya hacet dahi yoktur a? Bu akşamki ziyafet ilk veyahut ikinci değil ki gemi halkı böyle şeylerin acemisi addolunsunlar da efendileri tarafından ihtimamlı evamire muhtaç kalsınlar. Artık herkes vazifesini öğrenmiş, bellemiş olduklarından her hizmette görülen intizamı konsolos ve zevcesini de tahsine mecbur eylemiş idi.

Preveze'den gönderilen Yanya baklavaları bu akşamki ziyafeti pek güzel tezyin eylediler. Her ehl-i zevk nezdinde makbuliyeti muhakkuk olan o kocaman baklava parçaları konsolos efendi ile zevcesinin dahi ziyadesiyle mazhar-ı rağbeti oldular. Ahmet Metin İstanbul'dan buraya kadar suret-i seyahatine ve Neofari'nin bindiği vapurun ihtirakına ve saireye dair misafirlerine malumat verip Yunanistan deniz hırsızlarının bu yoldaki maharetleri malum olduğundan işin o cihetinde şaşılacak bir şey görülmedi.

Kadınlar biraz piyano dahi çaldıkları gibi Preveze'de alaturka musikadan ziyadesiyle hoşlanmış olan Neofari'nin tavsiye ve ricası ve diğer misafirlerin de bu ricaya iştiraki üzerine Ahmet Metin:

-Benim size piyano çalışım alaturka musikayı hüsn-i teşhir adolunamaz da mahza emrinize intisal etmiş olmak için çalışıyorum, diye rast makamından biraz taksim ederek bir de Benli Osman [Hasan] Ağa'nın peşrevini çalmakla iktifa eyledi ve müstemilerin alkışlarına mazhar oldu. Vakıa Ahmet Metin musikanın dahi pek acemisi değilse

de musiki-i Osmanî hakkında mutaassıbane taraftarlıkta bulunup onun iddiasına göre musikada pek ziyade maharet sahibi olmayınca ve ecnebler ile buna dair mübaheseye muktedir bulunmayınca huzur-ı ecanipte alaturka musika çalınmamak lazımı geldiği için böyle kısa kesti.

Bu gece misafirler tamam nısfü'l-leylde avdet eylediler, ertesi günü dahi Ahmet Metin ve rüfekası Korfu şehrinin etrafını gezmekle inrar ederek Ömer Kaptan ise İtalya seyahili için bir vech-i matlup bir kılavuz aramış ve bulmuş idi.

Binaenaleyh Korfu'da bir gece daha kalındıktan sonra dördüncü günü sabahı kuvvetlice bir gündoğusu rüzgârıyla mezkûr limandan hareket eylediler.

Bahriyûna malum olduğu üzere Otranto'ya gitmek için şu gündoğusu rüzgârı yolun mebadisinde pek de muvafık rüzgârlardan sayılmaz. Zira cezirenin şimal tarafındaki boğazdan geçinceye kadar bu rüzgâr iskele bordasından gelecek ve hatta bazı yerlerde kotrayı voltaya bile mecbur eyleyecek idi. Lakin bu mesafe topu on beş yirmi milden ibaret olarak ondan sonra ise yetmiş seksen mil mesafe için âdeta pupadan geleceği cihetle pek muvafık bir rüzgâr idi.

Vakt-i hareket pek erken olmakla beraber üç dört günden beri Korfu'da ziyadesiyle rahat etmiş bulunan yolcular dahi erken davranmış idiler. Binaenaleyh cümlesi güverte üzerinde bulundukları hâlde sağ taraflarından Arnavutluk seyahilini ve sol taraflarından Korfu Ceziresi'ni temaşa ede ede bu kanaldan dışarıya kadar çıktılar. Bundan sonraki yolları Meril nam adayı sağ ve Fano Adası'nı sol taraflarında bırakmak üzere şimale pek az meyyal garp istikameti olduğundan gündoğusu rüzgârı Meliketü'l-Bahr'i hemen hissolunmaz derecede sol tarafına yaslayarak yunus balığı gibi denizi yardırmakta idi. Hiçbir vaktte on iki milden aşağı düşmeyen süratle o gün ikindi vakti İtalya'nın Ortanto kasabasına vasil oldular ki Pire'de iken hesap memuru Süreyya ile bi't-tertip kararlaştırılmış olan yolun müntehası burasıdır. İnde'l-hesap İzmit'ten hareketlerinin otuzuncu ve Pire'den hareketlerinin on beşinci günü Otranto'ya vasil olmuşlardır ki yevm-i vürutları dahi martın otuzuncu gününe müsadif olmuştur.

Roman İçinde Roman

Otranto kasabası İtalya Şibh-i Ceziresi'nin şark cihetinde ve kırk derece arza müsavi bir noktada vaki iken bin nüfuslu gayet fakir ve harap bir kasabacıktır. Ahalisi dahi umumiyyet üzere balıkçı olup aralıkta bir buraya uğrayan ecnebi seyyahlarından para dilenmek dahi çocuklar ve kadınlar için başkaca bir nevi ticarettir. Âsâr-ı mimariyeden olarak yalnız iki kuleli bir hisarı ile bir de sahilden içerilerde harap bir kilisesi vardır. Binaenaleyh bu kasabacığın haricen görünüşü celb-i enzar edebilecek şeylerden olmadığı gibi dahilen ziyareti hiç de mühim olmadığından buraya gelmekten maksat ne idüğünü Nikolso ile Neofari Ahmet Metin'den sordular. Ahmet Metin badi-i emirde:

-Efendim bu kasabaya kadını Yunanîler “Hidros” derler idi. Romalılar dahi “Hidronton” demişlerdir, diye bir söze başlar başlamaz Nikolso:

-Acayip! Eski Yunanîler şuraya şöyle demişler ve Romalılar burayı böyle tesmiye etmişler diye bütün dünyanın harabelerini dolaşıp duracak mıyız, deyince biraz zarafetlice düşen şu söze Ahmet Metin dahi bir tavr-ı istihzan ile tebessüm eylemiş idi. Mahaza yine sözünde devam eyledi. Dedi ki:

-Bu Otranto mevkisi şu yanı başındaki burundan dolayı minel-kadını ehemmiyet-i askeriyyeyi haiz idi. Venedik Körfezinin en dar kapısı burasıdır. Hava pek berrak olduğu zaman karşıdaki Arnavutluk sahilinin dağları buradan görülür, onun için burası Venedik Körfezinin kapısını teşkil eden iki kanadın birisi sayılır. Roma imparatorları buraya pek ziyade ehemmiyet vermiş oldukları gibi on birinci asr-ı milâdîde İtalya'yı, Sicilya'yı filânı zapteden Nordmandlar dahi bu noktaya ehemmiyet vererek Rober Kiskar ve Bohemond kumandalarıyla Arnavutluk üzerine tertip eyledikleri hücumun üssü'l-harekâtı olması için bu noktayı intihap etmişler idi. Karşı taraftaki Duraço'yu taht-ı muhasaraya aldıkları müddet zarfında da istinadgâhları burası idi. Muhasırî-ne iktiza eden imdadı, mühimmatı filânı hep buradan gönderirler idi.

Nikolso: Vakıa bu dedikleriniz askerlik nokta-i nazarından epeyce mühüm şeyler ise de biz bir erkan-ı harbiye, seyahat-i feniyesi yaptığımızdan bu tafsilatın ne bizim ve ne de sizin için hiçbir ehemmiyetini görmüyorum.

Ahmet: Sizin için vakıa ehemmiyeti olamaz ise de şu noktanın benim için ne kadar büyük ehemmiyeti olduğunu şimdi göreceksiniz, diye isticar eylediği arabaya cümlesi birlikte râkib olarak arabacıya:

-Santa Nikola Kilisesi'ne, emrini verdi ve araba dahi muktedir olabileceği süratle yola devam etti.

İşbu Santa Nikola Kilisesi Otranto kasabasının pek yakınında yine Santa Nikola namına mensup olan köyde kâin bir bina-yı atiktir. Anasıl kilise dahi olmayıp Roma'nın putperestliği zamanında Minerva Mabeti olmak üzere bina edilmiştir.

Vakıa an-asıl pek mühim ebniye-i kadimeden olduğu hâlâ o zamandan kalma azim sütunlardan istidlal kılınır.

Bizim yolcular karye-i mezkûreye vasıl olarak kiliseyi ziyaret ve temaşa için derununa girdikleri zaman atiye ümidiyle erkek kız birtakım çocuklar etraflarına toplandı. Bunların memnunane telaşlarından bir papaz dahi kiliseye temaşacı seyyahlar geldiğini anlayıp görerek çocuklardan daha büyük bir ümit ve daha ziyade sevinç ile o da koşup geldi ve yolculara delalet etmeye başladı. Mabetten içeriye girildiği zaman Nikolso ile Neofari başlarını havaya kaldırarak duvarları, kemerleri, kubbeleri temaşaya koyuldukları hâlde Ahmet Metin bilakis nazar-ı dikkatini yerlere dikerek bastığı döşemeleri bir dikkat-i azime ile muayeneye başladı. Bu kilisenin zemin döşemeleri mozayik denilen usul-i tezyiniye üzere zarafet-i nefisede makusen döşenmiş olmasıyla dakayık-ı mimariye vâkıf ve onun kadar kıymetini ârif olanlarca vakıa basmaya kıyılmayacak derecelerde şayan-ı ehemmiyet olup mabed-i mezkûr dahiline girenlerin etraf duvar ve kemerlerden ve pencere ve kubbelerden ziyade işbu mozayiklere nasb-ı nazar-ı ihtimam hususundaki isticalleri zaruridir. Fakat Ahmet Metin'in ettiği dikkat yalnız bu mozayiklerin ehemmiyet-i mimariye ve ressamîyesinden de naşı değil idi. Genç Osmanlı daha başka türlü bir dikkatle mozayik döşemeyi gözleriyle yercesine muayene ediyor idi.

Ahmet Metin'in bu dikkat ve ihtimamını gören papaz efendi sırtarak pek gevrek ve latif bir İtalyan sedasıyla ve başka lisan bilmediği cihetle bittabi İtalyan lisanıyla:

-Galiba yolcu efendiler Türklerin atları izlerini arıyorlar, denmesiyle bu söz Neofari ile Nikolso'yu ikaz eyledi. İkisi de kemal-i hayretle Ahmet Metin'in yüzüne baktılar. Ahmet Metin ise tavr-ı feylosofane ile başını kaldırıp papaz efendiye:

-Evet! O izleri arıyorum, demekle beraber arkadaşlarına dahi:

-Efendim bir vakitler Osmanlılar İtalya'nın dahi fethine mukademe olmak üzere buraya gelmişler idi. Şu münasebet üzerine Osmanlıların güya bu mabet içinde atlarını bağladıkları hakkında bir rivayet çıkarılmıştır. Güya atlar tepindikçe nallarının âsâr-ı tahribi hâlâ mozayikler üzerinde görülmekte olduğu en ciddi seyahatnamelere dahi yazılmıştır. Rivayet-i mezkûrenin Osmanlılık şanıyla münasebet ve muvafakat kabul edemeyeceği bence zaten muhakkak ise de evvel-bevvel şu izleri görmek isterim, dedi.

Ahmet Metin arkadaşlarına bu sözleri söyleyinceye kadar papaz efendi dahi kendilerine mozayikler üzerinde bazı berelenmiş ve bozulmuş yerleri göstererek at izleri denilen şeylerin bunlar olduğunu haber vermekle beraber böyle bir mabet-i nefisin kıymet-i ruhaniye ve maddiyesi hilafına olarak buraya at bağlayanlar aleyhinde öteden beri her yolcuya tekrar ede ede pek güzel ezberlemiş olduğu sözleri söylüyor idi. Mahaza yalnız Ahmet Metin değil Nikolso ve Neofari dahi zikrolunan bozuntuları kemal-i dikkatle muayene ve tetkike girişmiş idiler. Netice-i muayenede âsâr-ı mezkûrenin at ayakları darbesiyle hasıl olmuş şeyler olduklarını ispat edecek şekil ve suret göremediler. Âdeta mürur-ı zamanla bittabi husule gelmiş birkaç cüzi eser-i tahrip ki hayvan ayağıyla husule gelmiş olsa nal ve mih şeklini andıracak surette olmaları lazım gelir iken bilakis insan ayağıyla yavaş yavaş şeyda oldukları bedahet suretinde görülüp duruyor idi. Binaenaleyh Ahmet Metin:

-Şu mozayiklerin nezaketine nazaran bu kiliseye denildiği veçhile at bağlanmış olsa, her tarafı bozulmak lazım gelir idi. Bu kadar ince ve zarif yapılmış bir döşeme atların tepinmelerine tahammül edemez idi. Âsâr-ı tahrip ise topu üç dört yerde onlar dahi pek cüzi bir derecededir, diye şan-ı Osmanîye sürülmek istenilen şeyn-i iftirayı redde başladı ise de papaz efendi evvelce dahi denildiği veçhile her yolcuya tekrar ede

ede pek mükemmel ezberlenmiş olduğu dersini bizim şu üç refike dahi bi't-tekrar:

-1480 sene-i miladîyesi temmuzunun yirmi sekizinci günü Türk gemileri birdenbire zuhur edivererek topların ilk ateşinde Otranto asakir-i muhafazası firar etmiş idi. Badehu Otranto'ya asker döken Osmanlılar buraya kadar gelip ahalinin büyüklerinden on iki bin kadarını kılıçtan geçirdikten sonra çocuk ve kadınları esir etmişlerdir. İcrasına koyuldukları tahribat meyanında bu mabede dahi hayvan bağlayarak atların tepinmelerinden de bu izler hasıl olmuştur, diyor idi. Papaz efendi söze başladıkta Ahmet Metin kendi sözünü keserek papazın sözlerini kendisi dinlediği gibi arkadaşlarına dahi dinletti. Badehu dedi ki:

-Avrupa ve memalik-i sairede şimdi terakki ve tevessü etmiş olan medeniyet henüz mevcut değil iken vukua gelen muharebelerde husumat-ı milliye ilan-ı harp ile başlayıp akd-ı müsalaha ile hitam bulmaz idi. Bir kere muharebe başlayınca yedi sene, otuz sene, yüz sene devam eder idi. Binaenaleyh bu husumet-i şedide ve medideyi efkâr-ı halkta muhafaza ve temdidi için en cüzi ve en adi şeylerden istifade ararlar ve istifade edecek bir şey bulamadıkları surette kendilerinden dahi uyduurlar idi. Her yerde umumi olan bu kaide, şu Otranto kasabasında dahi bu kadarcık bir hüküm göstermiştir. Evet! Feth-i Kostantiniye Sultan Mehmet Han-ı Sani Hazretleri Macaristan cihetinden bervech-i matlup ilerletilemeyen Avrupa fütuhatını bir de İtalya cihetinden yürütmek için veziriazamları bulunan Ahmet Paşa'yı bir büyük donanmaya ırkab eylediği ordu ile şu mevkiyi tutmaya memur eylemişler idi. Ahmet Paşa bu memuriyeti tamamıyla ifa eyledi. Fakat papaz efendinin dediği gibi ahalinin küçüklerini istirkak ve büyüklerini katliam eylediği hakkındaki rivayeti kabule pek çok mevani vardır. Evvela burada asakir-i muhafaza firar edebilmiş olduğu hâlde ahali dahi firar edemez mi idi? Eğer katliam vukua gelmiş ise asakir-i muhafaza dahi kaçamayıp katledilmiş bulunmalıdır. Onlar kaçabilecek kadar zaman olmuş ise ahali dahi kaçabilmiş olmalıdır. Vakıa o zamanlar Avrupa milletlerinin kâf-fesince böyle katliamlar ve istirkaklar usulden idiyse de bu yoldaki şiddetler için mağlupların hiyanetleri gibi bir sebep bulmamak dahi zaruriyattan idi. Bila-sebep o yolda şiddet göstermek bilhassa Osmanlı

orduları için işitilmiş şeylerden değildir. Osmanlılarda öyle bir hâl olsa idi feth-i Osmanî dâhiline girmiş olan yerlerdeki ahali-i kadimeden hiçbir eser kalmamalı idi. Hakikat-i hâl ise bunun hilafıdır. Saniyen şu mabede hayvan bağlamak meselesi dahi akıllardan baıttır. Yirmi otuz bin askeri hamil olan donanma üzerinde o zamanın usul-i muharebesi hükmünce birkaç bin at bulunmak lazımı gelip bu mabet ise kırk elli hayvan bile istiabına müsait olmadığından binlerce hayvanatı başka yerlere bağlayabilip de yalnız birkaç tanesini o zaman dahi ebniyenin enfesi olan buraya bağlamak akılların istibad edeceği şeylerdendir. Bir Müslüman ordusu için ahırdan evvel camiye ihtiyaç vardır. Vardıkları yerlerde mabed-i kadimeyi cemaatsiz kalırsa camiye tahvil etmek Osmanlıların birinci şanıdır. Hatta darü'l-harplerde kiliselere ve onlarda mukim olarak cenge karışmayan papazlara asla taarruz etmemek Müslümanların ahkam-ı diniyesindendir. Cemaat-i Nasraniyesi kalmadığından dolayı camii-i şerife tahvil olunmuş yüzlerce kiliseyi memalik-i Osmaniye de görebilirsiniz ama ahır gibi, han gibi yine mabet olmak şerefinden mahrum bir hâle tahvil olunmuş hiçbir kiliseyi hiçbir Osmanlı memleketinde bulamazsınız. Bu kaide hakikaten umumî iken nasıl bir sebep olabilir ki Otranto için onun muhalifi icra edilmiş olsun! Papaz efendi güya kendi verdiği malumat-ı tarihiyenin sıhhatine medar olmak üzere “Bu mabetteki tezyinat-ı Nasraniyeyi görmek istemedikleri için olmalıdır.” deyince Ahmet Metin dedi ki:

-Bu da akla yakın bir söz değildir. Nakş-ı Nasraniyeyi görmek istemeseler idi mabedi külliye tahripten kendilerini kını menedecek idi! Hâlbuki İstanbul'da Ayasofya ve Ka'riye ve Küçük Ayasofya gibi kiliseden bozma camiler ondan ziyade olup bunlarda bir çok nakş-ı Nasraniye hâlâ bakidir. Hiç şüphe etmemelisiniz ki hakikat-i hâl size dediğim gibidir. Yani ahalinin ezhanında bir fikr-i husumet peyda ve muhafazası için vaktiyle böyle bir söz çıkarılmış ve elan dahi muhafaza edilmekte bulunmuştur.

Vakıa papaz efendi için kanaat mümkün değil idiyse de Ahmet Metin'in rüfekâsı bu haklı muhakemeyi kabul eylediler. Yalnız Nikolsso her ne kadar tekrim-i tahsil edememiş ise de bir hayli zaman Paris'te Saint Sör Mekteb-i Askerîsi'ne devam eylemiş bulunduğundan şu vesile ile bir mütalaa-yı askeriye serd etmiş olmak için:

-Anlayamadığım bir şey var ise o da donanmayla gelen askerde at bulunmasına lüzum görülmesi kaziyesidir, demiş idi.

Vakıa Nikolso'nun bu sözü Ahmet Metin'in reddiyesini takviye hususundaki hüsn-i niyetine münafı olmayıp bilakis Osmanlıların bu-
raya at bile getirmemiş olduklarını ileriye sürerek aklınca şu moza-
yikler üzerindeki kazıntıların at ayağıyla vukua gelmemiş olacakları
ihtimalini bir kat daha arttırmak istemiş ise de Ahmet Metin bu tevec-
cüh ve tevili hakayık-ı tarihiyeye muvafık bulamamış idi. Binaenaleyh
demiş idi ki:

-Evet! Yalnız bahren bir tazyik ve tahrip maksadına müpteni olan
harekat-ı askeriyede at bulunmaya lüzum olmaz ise de karaya asker
dökmek için gelen donanımlar hem kuvve-i harbiye-i bahriye ve hem
de vesait-i nakliye hizmetini gördüklerinden naklettikleri askerin kâf-
fe-i ahmal ve eskalini getirdikleri gibi atlarını da getirirler. Bu usul
zamanımızda bile vardır. Hele eski zamanlarda daha ziyade ehemmi-
yetli idi. Avrupa'dan Afrika ve Arabistan'a geçen ehl-i salib vesaire
ordularında atlar dahi beraber geçirilmiştir.

Nikolso: Hele zamanımızda süvarinin hiç ehemniyeti kalmamıştır
ya.

Ahmet: Bunu söylemeyiniz efendim! Süvarinin ehemniyeti kal-
madığını yazan muharrirîn-i askeriye bu davalarını ispat edememiş-
lerdir. Eski zamanlarda süvarinin ehemniyeti vakıa bu zamandan pek
çok ziyade idi. Hele toplar üzerine süvari ile hücum olunarak topçuları
kılıçtan geçirip falyaları çivilemek kadar nafi hiçbir hareket yok idi.
Şimdi dahi bazı harekatta süvarinin ehemniyeti kabil-i inkâr değildir.
Mareşal Moltke'nin süvari terakkiyatına dair yazmış olduğu makalatta
süvarinin tarih-i terakkiyatı hakkında pek mühim malumat verilmiştir.
Hatta denilmiştir ki Hunlar ve Cengizîler gibi bedevi milletlerin Avrupa
ve Asya milel-i mütemeddinesine galebesi süvarilerinin alâlığı saye-
sinde müyesser olmuştur. Zamanımız muharebatında dahi istikşaf ve
takip ve men-i takip hizmetlerinde süvarinin göreceği işi kimse göre-
mez.

Ahmet Metin'in bu seyahati icra eylediği zamanlar Hamidiye
Süvari Alayları Teşkilatı henüz hatırlarda bile bulunmadığından arka-

daşlarına buna dair hiçbir söz söyleyememiştir. Eğer Padişahınız Şehriyar-ı Muvaffak Efendimiz Hazretlerine müyesser olan bu teşkilat-ı azimeye vâkıf olsa idi fikr-i amik ve nazar-ı şamil sahibi olan bu hamiyetli Osmanlı kim bilir bu muvaffakiyet-i celileyi ne yolda tasvir ve takrir eyler idi de hakikat Arap ve Kürt gibi cihanın zaten ve hilkaten en meşhur süvarilerini nizam ve intizam altına alarak Devlet-i Âliye-i Osmaniye için yetmiş seksen bin süvariye âdetâ mefkudiyet hâlinde mevcudiyet hâline çıkarıvermek fûnûn ve sanayi-i askeriye nokta-i nazarından o kadar mühimdir ki buna İskender'ler, Napolyon'lar, Moltrke'ler dahi hayran kalsalar becadır.

Ahmet Metin'in arkadaşlarına yerdiği izahat mazhar-ı kabul olduğunu haber verdik. Yalnız Neofari dahi bir sual irad ederek:

-Ey bu İtalya fütuhâtı teşebbüsünün neticesi ne olabilir, demesiyle Ahmet Metin cevaben dedi ki:

-İtalya tarihlerinin rivayetine göre Osmanlılar burada bir sene kalabildikten sonra İkinci Alfons diye meşhur olan Kalaber dukası tarafından ricata mecbur edilmişler. Fakat Osmanlı tarihini yazan Hammer'in izah eylediği veçhile o zamanlar Fatih Hazretlerinin enzar-ı askeriyesi başka cihetlere tahavvül eylediğinden buradaki asker ve donanmayı kendileri kaldırmışlardır.

Ahmet Metin'in Otranta'ya gelmesi için yalnız orada bulunan şu yadigâr-ı Osmanî'nin kâfi olabileceğini arkadaşları itiraf ve teslim eylediler. Kotrada mevcut olduğu hâlde İstanbul'dan buraya kadar hiçbir yerde istimaline lüzum görülmemiş olan fotografya takımını koca hamiyetli Osmanlı ilk defa olmak üzere burada şu âsârı tersim hususunda istimal eyledi

Bunun için papazdan aldığı müsaade üzerine fotografya objektifi ni derhâl suret-i mahsusada yaptırılan yüksek bir sehpa üzerine çıkartıp mozayikler üzerindeki rahnelere kuşbakışı baktırmak nev'inden bir vaziyette cümlesinin resimlerini aldıktan fazla, kilisenin dahi dahilen ve haricen resimlerini alarak kotrasına avdet eyledi.

Ahmet Metin her günkü vukuatını bir defter-i mahsusa kaydettiği gibi eyyam-ı atiyede görülecek işlerini dahi bir muhtıra-ı mahsusaya kaydeyliyor idi. O muhtıraya müracaatla tahattur eyledi ki Pire'de iken

postahaneye teslim ettiği mektupların cevabı gelir ise “post restant” usulünce Brindizi’ye gönderilmesini Pire Postanesine sipariş eylemiştir. Hâlbuki bunu mektupları yazdığı zevata dahi sipariş etmiş idi. Ancak muahharen hesap memuru Süreyya ile yaptığı yol tertipnamesinde Brindizi’ye kadar çıkılmayıp Otranto’ya uğramak lazım gelince bu siparişler hükümden düşmüş oldular. Binaenaleyh Otranto’dan Brindizi Postanesiyle ba-telgraf muhabere ederek kendi nanına henüz ne İstanbul’dan ne de Pire’den mektup ve telgraf gelmemiş olduğunu anlayınca badema gelecek olan evrakın doğruca Mesina’ya post restant gönderilmesini sipariş ederek Otranto’daki işlerini bitirmiş oldu.

Ahmet Metin Santa Nikola Kilisesi’nin resimlerini kotrada camdan kâğıda nakleder iken Süreyya dahi yanında bulunup şimdiye kadar hiçbir yerin resmi alınmamış iken bu harap kilisenin resmi yapılmaktaki hikmeti sormuş idi. Efendisi bu yadigâr-ı tarihînin kıymet ve ehemmiyetini Süreyya’ya dahi o kadar müteessirane etvar ve güftar ile anlattı ki vakıa Süreyya’nın kalbinde henüz bu gibi ihtisasat-ı mukaddese uyanmamış ise de delikanlı bu intibah ve teyakkuzu ilk defa olmak üzere o gün o saat hisseyledi. Teessüründen gözleri dolarak:

-Efendim müsaade buyurur iseniz gideyim ben de ziyaret edeyim. Hatta başka meşguliyetleri yok ise pederim ile Hacı Çavuş’u da götürerim, demesiyle Ahmet Metin:

-Git gözüm git. Babanı, Hacı Çavuş’u da götür. Hem de teessüf et, hep birlikte teessüf edelim ki pek kuvvetli bir surette tahmin edebileceğime göre Veziriazamı Ahmet Paşa’dan bu güne kadar beş yüz sene zarfında şu yadigâr-ı mühinî ziyaret eden ilk Osmanlılar biz oluyoruz. Hâlbuki burası bir ziyaretgâh-ı Osmanî olarak her sene temmuz-ı efrencinin yirmi sekizinci günü burada bir resm-i mahsus-ı Osmanî icrasına kadar şu mevkinin ehemmiyeti vardır, dedi.

Süreyya artık kendini zaptedemeyerek gözlerinde biriken yaşları boşalttı ki ihtisasat-ı mukaddese-i İslamiye ve Osmaniye ile gözlerinden yaş akıtmak nimet ve lezzet-i mukaddese-i bahtiyaranesini ilk defa olarak bugün tatması o âşık çocuğun eyyam-ı ömrü içinde bugünü bir ehemmiyet-i mahsusa ile temyiz eyledi.

Martin otuz birinci gününü bu veçhile Otranto kasabasında imrar eyledikten sonra ertesi gün yola çıkıldı. Fakat o gece Ahmet Metin Süreyya’ya:

-Buradan Tarant'a gitmek için bir tertip pusulası yap, demiş olduğundan o gece Süreyya'nın yapmış olduğu pusula ancak ertesi sabah yola çıkıldığı esnada görülmüş idi. Pusula Ahmet Metin'in elinde bulunduğu hâlde Süreyya harita üzerinde çizdiği yolu kalem ucu ile efendisine işaret ederek diyor idi ki:

-Otranto'dan Santa Mariya Burnu'na kadar biraz garba meyyal cenup hattıyla yirmi üç mil yolumuz vardır. Santa Mariya Burnu'ndan iskele alabanda garp ve garp-ı şimalî meyelanıyla bir kavis çevirerek Galipoli Burnu'na kadar yirmi yedi mil ve oradan Sezariyu Körfezi'ne girecek isek ta önümüzdeki Vito Burnu'na kadar altmış mil mesafe eder. Fakat bendenize kalırsa Galipoli Burnu'ndan doğruca Vito Burnu'nu tutarak kırk beş mil mesafe ile oraya varmalı. Oradan Tarant'a yedi mil yol kalır. Tarant'a girmek için de geçilebilecek yol Vito Burnu ile şu küçücük Santa Paulo Adası arasındadır. Şu daha büyücek olan Santa Piyetro Adası'yla kara arası vakıa vasi görölüyor ise de harita üzerinde gösterildiği gibi kılavuzumuz dahi haber veriyor ki orada sığlar vardır. Geceye tesadüf edecek olur isek fener dahi yoktur. Fenerler Vito Burnu ile Santa Paulo arasındaki kanaldadır.

Genç hesap memuru şu sözleri kendi malumat-ı bahriyesine vukuf-ı tamını olan bir kaptan tavrıyla söylüyor idiyse de hiç bilmiyor idi ki "Evdeki pazar çarşıya uymaz." darbımeseli bilhassa şu yelken gemileri üzerinde ispatları görülen durub-ı emsaldendir.

Meliketü'l-Bahr Otranto'dan ayrıldığı sırada güzelce bir kara meltemi o güzel tekneyi sol küpeşte üzerine yaslandırarak epeyce yol aldırılmakta idi. Fakat malum a, kara meltemlerinin en büyük kuvveti sahile en yakın bulunduğu zaman görülür. Hatta bazı civarınalar armayı sökmek derecesinde şiddet bile gösterir. Fakat sahilden denize doğru uzaklaştıkça rüzgârın kuvveti azala azala bazen hiç de kalmaz. Ekseriya uzaklarda başka rüzgârlara bile tesadüf olunur. Bu hâl hem de bir suret-i müşkilede olarak bugün dahi görüldü. Otranto Burnu denilen ve kasabanın cenub-i şarkîsine doğru uzanıp giden büyücek bir burnu döndükten sonra Lavera Koyu sağ taraflarında büyücek bir engin teşkil eylediği zaman bir aralık rüzgâr bilküllüye durdu. Birkaç saat sütlimanlıkta kalan Meliketü'l-Bahr'in ne yelkenleri ne sancağı kınıldanmıyor idi bile. Badehu bir parçacık lodos rüzgârı peyda oldu

ise de cihet-i hüububu muhalif olmakla beraber voltaya yarayacak kadar şiddeti de olmadığından hiçbir istifade edilemedi. O gün akşama kadar Maciyane namıyla beş altı mil mesafede bulunan liman önüne kadar bile varamadılar. Varsın lodos olsun, şu rüzgâr biraz şiddetlice olsa idi hiç olmaz ise Kastro kasabasına kadar olsun inilebilir idiyse de gurub-ı şemsden sonra rüzgâr bütün bütün kesilince bulundukları yerden kımıldanamaz oldular.

Gariptir ki bu hâl ertesi ve hatta daha ertesi günlerde de görüldü. Öyle bir hâl ki yirmi üç milden ibaret bulunan Santa Mariya Burnu tam rüzgârlı zamanlar için Meliketü'l-Bahr'e bir buçuk nihayet iki saatlik mesafe olabilir iken bu defa üç gün üç gece çalkandıkları hâlde henüz Kastro kasabasının mukabilinde bulunuyorlar idi ki Otranto'ya mesafesi on mil kadar bile yoktur.

Yelken gemilerin en fena fırtınası işte bu limanlık hâlidir. Vakıa zahir-i hâlde pek büyük tehlikesi yoktur. Çünkü bu limanlık sair yelken gemilerinin cümlesini de yerlerinden kımıldanamayacak bir hâle getirip yalnız bu sevahilde epeyce kesretle âmed ü şüd eden vapurlar sadematına hedef olmak tehlikesi hesaba konulmak lazım gelir ise de deniz fenerlerinin sönmemesine dikkat olunarak baştaki vardiyacılar ellerinden dürbünü ve işlerinde dikkati bırakmazlar ve kendi üzerlerine doğru bir vapur gelmekte olduğunu görünce bu misilli küçük gemiler ile safa-yı bahrî icra edenlerin mutadı olduğu üzere maytap yakmak hususunda ihmal etmezler ise bu babdaki tehlikelerin de önü alınmış olur. Vakıa pek engin denizlerde kumanyası dahi azalmış bulunan gemilerin aylarca devam eden limanlık müddeti zarfında erzağını tüketerek düşar-ı kaht oldukları tevarih-i bahriyede görülür ise de bizim Meliketü'l-Bahr halkı için öyle bir tehlike hatıra bile gelmez. Yalnız kumanyaları mümkün olduğu için değil sahil birkaç mil mesafeden ibaret bulunduğu için ki ne zaman isterler ise sandallar ile sahile varabilirler.

Limanlık fırtınasının asıl calib-i nazar-ı ehemmiyet olan ciheti can sıkıntısıdır. Sair fırtınalar imtidad ettiği zaman yolcuların bazısını korku istila ederek kendilerini eğlendiremez olurlar. Böyle kendilerini eğlendirememek beliyesi şu birkaç gün limanlık esnasında Meliketü'l-Bahr halkını dahi istilaya başlanmış idi.

Hâlbuki limanlık üç gün nihayetinde de nihayet bulmadı. Santa Mariya Burnu'na tamamı beşinci günü varabildiler. Bu kat-ı mesafe

yalnız kuvvetiyle değil suların aheste akmasıyla müyesser olabilmış idi.

Vakıa Ahmet Metin ve Neofari gibi birisinin söylemeye ve diğerlerinin dinlemeye istidat ve kabiliyetleri berkemal olan arkadaşların pek de limanlıktan sıkılmamaları lazım gelir ise de bu hâl olsa olsa Yunan sevahili gibi her noktasında bin türlü hatırat-ı tarihiyenin uyana-cağı yerde olabilir. İtalya'nın bu kısmında ise mevakiin ehemmiyet-i tarihiye ve şairiyesi bu derecelere varamaz. Bizim yolcular bazı kere kitaplar karıştırarak, bazı kere müzika çalmak ve sevhilin fotografya ile resimlerini almak ve deniz üzerine attıkları şişelere kurşun atmak ve hatta ağ ve olta ile balık tutmak gibi meşguliyetler ile kendilerini eğlendirmeye gayretten yine geri durmuyorlar idiyse de beş gün beş gecelik çalkantıda bunlar dahi kifayet edemiyorlar idi. Havanın sıcaklığı da bir yandan kendisini hissettiriyor idi. Serinlemek için mevcut olan buz makinesi layenkati işlediği gibi mevsimin henüz başka yerler için müsaadesi olmanakla beraber Meliketü'l-Bahr halkı ya denize girmek veyahut hamamda soğuk su dökünmek gibi tedbirleri de kendilerine eğlence ittihazına başlamışlar idi.

“Denize girmek” dediğimize bakıp da öyle bizim bu sularda olduğu gibi geminin küpeştesinden denize atlayıp bir hayli dalmak veyahut yüzmek gibi şeyleri hatıra getirmeyiniz. Eline bir ip alıp şöyle geminin yanı başında denize girip çıkmaktan ibaret bir banyo! Zira Akdeniz'in bu cihetlerinde “rogen” denilen iri köpek balıkları pek çok olup insanlar ise bunlar için en leziz birer lokma hükmünde bulunduklarından insanın denize düşer düşmez kendisini bu balıkların karnında bulması ihtimalat-ı karibedendir.

Hele böyle işsizlik ve iç sıkıntısı zamanlarında insanın imdadına uyku yetişebilir ise de bu miskinlik eyyam-ı hayatı israf demek olduğunu bildiklerinden şu israfta bulunmayı tecviz edemiyorlar idi.

Şirzad-ı Selçukî romanının izlerini aramaya giden ve o münasebetle bir de Neofari romanına tesadüf eylemiş olan Ahmet Metin başkaca bir romanın dahi kendi sefinesi içinde bi't-teşekkül ilerlemekte ve hele bu limanlık ve işsizlik hâlinin zikrolunan romanı bir kat daha ilerletmekte olduğundan haberdar bulunsa idi kendisine eğlence olmak için yalnız bu hâl kifayet eder de artar idiyse de ne çare ki henüz bu

işten haberdar değil idi. Karilerimiz dahi bu romanın yalnız mukadde-matından haberdar olup ne derecelere kadar terakki eylediğini ve işin ilerisi için daha ne kadar terakki istidadında bulunduğunu onlar dahi bilmezler. Fakat kariben haberdar olacaklardır.

Nisanın altıncı günü Meliketü'l-Bahr Santa Mariya Burnu'na gelip de Otranto'da iken Süreyya'nın denmiş olduğu veçhile iskele alabanda edecekleri sırada hafif bir batı rüzgarı Meliketü'l-Bahr'i istikbal eyledi. Vakıa bu da bir muhalif rüzgâr ise de hiç olmaz ise voltaya yarayabileceği için gemi halkını sevindirdi. Zira yelken gemileri içinde hiç başka bir eğlence olmasa volta için edilen tebdil-i istikamet harekâtı yine bir eğlence makamına kaim olabilir.

O gün akşama kadar volta edildiği hâlde Süreyya'nın hesabına nazaran dokuz saat zarfında tamam dokuz mil katedilebilmiş bulunduğu görülmez mi? Saatte bir mil ki kürek çekilse yine katolunur.

Bu rüzgâr gece kesilip ertesi gün tûlu-ı şems ile beraber dünkiden biraz daha şideddetlice esmeye ve Meliketü'l-Bahr dahi daha süratlice voltalar yapmaya başladı. Fakat yine katolunan mesafelerde büyücek bir ehenımiyet olmayıp Santa Mariya Burnu'ndan Pire sahiline kadar on sekiz millik mesafeyi dört günde kateylediler. Ondan sonra yine bu hafif batı rüzgârının geminin tepdil-i tariki hesabıyla biraz yan taraftan gelmesi yardımıyla bir gün daha çalkalanarak nihayet nisanın onuncu günü akşam üzeri Galipoli'ye vasil olabildiler.

Aman Yarabbi! Otranto'dan Galipoli'ye kadar elli mil mesafeyi on günde ha! Bir çift piyade sandal olsa bundan daha pek çabuk gelmek kabil değil midir?

Bu yolda idare-i efkâr olunduğu sırada Ahmet Metin:

-Şu tenezzüh-i bahrî tedarikatımızda bir noksanımız oldu. O da vapur kuvvetinden istimdada bu derecelerde mecbur olacağımızı tahattur edemediğimden neşet eylemiştir, deyince Nikolso:

-Şimdi Valsko olsa idi, diye bir söze başladı ise de Ahmet Metin Nikolso'nun sözünü keresek dedi ki:

-Hayır! Bir vapurda bulunsa idik demek istemiyorum. Vapur ile tenezzüh-i bahriye çıkmak şıklık kanununda yoktur. Hem yelken hem

vapur ile idare olunur tenezzüh genileri yapmakta iseler de bu işin en büyük şıkları nezdinde o da makbul sayılmaz.

Fakat genide ya elektrik ya petrol gazıyla işler üç beş beygir kuvvetinde küçücük bir istinbot bulunmalı idi. Lüzumsuz zamanlarda makinesi, kazanı çıkarılıp bir tarafa yerleştirilir. Ve teknesi sandal makamında kullanılır idi. Böyle sürekli limanlıklarda dahi derhâl terkip olunarak römorkorluk ettirilir idi. Üç beygir kuvvetinde bir römorkor şu limanlıkta bizim Meliketü'l-Bahr'e saatte iki mil süratinde olsun yol veremez mi?

Neofari: O hâlde şu on günlük yolu iki günde alamaz mı idik?

Ömer Kaptan: Daha bile evvel! Zira beyefendinin dediği römorkore dört de kürek koşabilir idik. İki beygir kuvveti kadar da bu dört kürekten hasıl olur idi.

Ahmet Metin: Ne ise mükerremeliyet yalnız Cenab-ı Hakk'a mahsustur. Bizini de bu kadar bir noksanımız bulunsun. Yalnız on gündür noksan bulan kumanyanın noksanı mümkün olabildiği kadar şu kasabadan ikmal etmeliyiz.

Otranto'dan Galipoli'ya kadar olan elli mil mesafeyi tamamı havasını bulsa Meliketü'l-Bahr'in dört beş saat zarfında kateyleyeceği derkâr olup iki nokta arasında şimendifer hattı Zulino kasabasına uğramak için epeyce dolaştırılmış bulunduğu hâlde bile şimendifer ile iki saatte gelinmek mümkündür. Bu hakikate Galipolu'da vâkıf oldukları zaman iki saatlik yolu on günde katetmiş bulunduklarından dolayı Nikolso ile Neofari'ye âdeta bir iç ürküntüsü geldi.

On gün müddet ufakık bir tekne içinde sıkılmış bulunan bu yolcular Galipolu kasabasına çıktıkları zaman ekseriya deniz yolcuları lisnından işitildiği veçhile sevinçlerinden hemen yerleri öpecekleri geldi. Fakat Galipoli dahi ne şirin bir memlekettir! Vakıa yalçın bir kayadan ibaret ada üzerinde bina edilmiş ise de mezkûr ada cesim ve muntazam bir köprü ile karaya rabtolunmuş bulunduğundan şibh-i cezire hâlini almıştır. Zemin kayalık olmakla beraber rivayete göre ahali-i kadimesi tarafından gemilerle uzacık yerlerden toprak getirilip kayalar araları doldurularak zeytin ağaçları yetiştirilmiş ve hatta zeytin yağını bizim

yağmur suyu biriktirmek için inmal eylediğimiz sarnıçlar gibi sarnıçlarda yıllandırıp tortusu dibe çöktürüldükten sonra safi ve berrak zeytin yağının letafetiyle burası minelkadim şöhret bile almıştır. Ziraat hususunda böyle hariçten toprak celp ederek bağ ve bahçe yetiştirmek gibi muhayyirü'l-ukul olan gayretler İtalya ve Avrupa'nın sair yerlerinde dahi görülür. En dik dağları setler ile düzeltip ağaç ve asma yetiştirirler. Derece-i arzı kırk olmakla beraber işbu Galipoli ve havalisinde hurma ağacı dahi görülmektedir. İmdi Avrupa'ca bu kadar külfetlerle bahçeler yetiştirildiğini görüp de bir de memleketimizde pek ziyade müstaid-i ziraat iken milyonlarca arazinin binlerce senelerden beri uykuda bulunduklarını düşünür isek şimdiye kadar terakki-i ziraat hususundaki kayıtsızlığımızı beğenmemekle beraber bu kadar vasi ve münbit arazi-i hâliyeden terakkiyat ve mamuriyet-i müstakbele için ne büyük ümitlerde bulunabileceğimizi düşünmek kulubunuza ferah verir.

On bin kadar nüfusu havi olan şu Galipoli kasabasında kumanyanın nevakısını ikmal için ne aradılar ise buldular. Hatta Ahmet Metin oradan Brindizi ile ba-telgraf muhabere ederek İstanbul'dan kendisine mektup gelmiş ise gönderilmesini yazmış ise de şu on gün zarfında da bir gûne zuhurat olmadığını haber alınca epeyce müteessir olmuş idi. Yalnız vatanından ehibba ve taallukatından havadis alamadığı için de değil Madam Neofari ile münasebetleri ilerledikçe bu kadın hakkında malumat-ı sahiha almaya ihtiyacı artıyor idi de malumat-ı mezkûrenin teahhur eylediği için müteessir oluyor idi.

Kumanyanın nevakısını ikmal için Galipoli'de bir gün ikametden sonra nisanın on ikinci günü ale's-sabah hisa pik! lava lenger! yola çıktılar. Hatta bu çıkışları epeyce de isticâl ile vukua geldi. Zira o sabah kuvvetlice bir şimal-i garbî rüzgârı esmeye başlanmış idi. Hatta Ahmet Metin Süreyya'ya:

-Tarant Körfezinin içini dolaşmak ve Tarant şehrini görmek arzusundan vazgeçtim. Kaybettiğimiz on günü kazanmaya medar olmak üzere doğruca Naü Burnu üzerine dümen tutmalısınız, demekle beraber önündeki masa üzerinde yayılı bulunan haritada Naü Burnu'nu parmağıyla dahi işaret eylemiş idi. Gemi erkânı için asıl baş kumandan makamında bulunan efendilerinden aldıkları emre itaatten başka elden ne gelir? Hemen cenub-ı garbîye doğru dümen tutuldu ki bu hâlde

Meliketü'l-Bahr'in yelkenleri largo hâlini alarak cayır cayır kat-ı mesafeye başladı.

Galipoli'den yola çıkıldığı zaman bizim düzme karı koca olan Neofari ile Nikolso henüz kamaralarından çıkmamış idiler. Bunlar geminin hareketini ona mahsus olan patırtılardan ve süratlice yol alındığını dahi teknenin yan tarafa yaslanarak denizi yarmasından mütehassıl şarıltiların kabino derununda bulunanların kulaklarına kadar vasıl olmasından anlamalarıyla alelacele giyinip dışarıya çıktılar. Bunlar güverte üzerine geldikleri zaman Meliketü'l-Bahr'i epeyce bir engin ortasında görmüşler idi. Zira Galipoli ile Naü Burnu'nun arası altmış beş mil kadar mesafe olup düzme karı koca uykudan uyanarak ve tuvaletlerini icra ederek yukarıya çıkıncaya kadar isticale gayretleriyle beraber bir buçuk saat zamana muhtaç olduklarından ve bu müddet zarfında Meliketü'l-Bahr yirmi milden ziyade yol kestiğinden bunlar geldikleri zaman gemi dahi Tarant Körfezinin kırk milden ziyade açık olan ağzının ortalık yerlerinde bulunuyor idi.

Sabah selamını teati ve hâl ve hatır sualinden sonra Neofari:

-Gözlerim hata etmiyor ise, senyör, cenuba doğru gidiyoruz. Hâlbuki biz şimale doğru gitmeyecek mi idik, demesiyle Ahmet Metin cevaben dedi ki:

-Garb-ı şimalîye doğru gidecek iken garb-ı cenubîye doğru gidiyoruz madam. Sebebi de Otranto'dan buraya kadar kaybeylediğimiz günlerin birazını kazanmak gayretidir.

Neofari: Pek isabet etmiş oluyorsunuz efendim! Zaten Tarant Körfezi dâhilinde şayan-ı temaşa yerler hemen bulunmadığını söylemiş idiniz. Şirzad-ı Selçukî romanının güzergâhı olan yerlere bir gün evvel varmak hepimizin emelidir. Değil mi?

Ahmet Metin: Şüphe yok madam!

Gayet latif çividî renk üzerinde kar gibi köpükler peydasıyla manzarası uyûn-ı temaşayı tesrir eyleyen bugünkü deniz bizim yolcuların sabah iştihalarını tahrik eyledi. Kahvaltıyı güvertede icra eylemek hevesine düştüler. On günlük sıkıntılı seyahat üzerine bugünkü hava çehrelerde asar-ı beşâset peyda eyledi. Neşe ve şetaret hemen umumi idi. Yalnız Vasiliki bu umumiyetten müstesna idiyse de bu kızcağzın

hâli zaten öyle değil midir? Efendisine hürmet-i fevkâladesi olduğu gibi bulunduğu mevki ve hâl dahi gemi halkı meyanında daima nazar-ı diğer ile görüldüğünden zeki kız işi arsızlığa bozup da yüze çıkarımaya tecviz etmediği için tavrından hüznün ve kedere yakın emarat-ı mahcubiyet ve temkin eksik olmaz.

Ortalığın beşâseti herkesin çenesini de boşaltmaya sebep oldu. Her taraftan gösterilen münasebetler üzerine herkes bir güzel söz düşürüp söylüyor idi ki bunlar meyanında Ahmet Metin'in bittabi cümleye tefevvuk edeceği derkârdır.

Bugün vakt-i zuhurun hululünden evvel Meliketü'l-Bahr altmış beş mil mesafeyi kat' ile Naü Burnu'nu dolaştı. Fakat ondan sonra tamam rüzgârın semt-i hüububu sahilin yüksecik dağlarıyla örtüldüğünden sefine yine bir limanlık içinde kaldı. Vakıa sekiz on mil açıklarda denizin yüzü hâlâ köpüklü olması oralarda hâlâ rüzgârın güzelce estiğine delalet eyliyor ise de kendi bulundukları yerlerde rüzgâr, kuvvetten düşmüş idi. Binaenaleyh o geceyi deniz üzerinde geçirdikleri hâlde ertesi sabah İskilaçe Körfezine henüz dâhil olamamışlar idi. Bugün dahi vakt-i zuhura iki saat kalıncaya kadar İskilaçe Körfezi'nin hududunu tayin eyleyen Rizito Burnu'nu ancak dönebilerek fakat ondan sonra şimal-i garbî rüzgârının tarik-i cereyanı yine kendileri için açılmış oldu. Artık İtalya Şibh-i Ceziresinin münteha-yı cenubu olan Sparti Vento Burnu'na doğru Meliketü'l-Bahr'i kaptılar koyuverdiler ki seksen mil kadar imtidad eyleyen bu mesafeyi Meliketü'l-Bahr'in şu gidişle on saat zarfında katedebileceği derkâr idiyse de Ömer Kaptan:

-Güneş battıktan sonra da rüzgârın hep böyle esmekte devam edeceğini ümit eyleyemez isem de rüzgâr hep bu kuvvetle devam edecek bile olsa Sparti Vento'ya gece yarısında varmak muvafık düşmez zannederim. Oğlum Süreyya ve kılavuz ile haritaya bakarak işaret eylediğimiz veçhile o taraflara yaklaştıkça sahile yakın sığ sular ve deniz sathıyla beraber ve bazıları sath-ı bahrden alçak kayalar dahi vardır. Bunlar üzerinde fener filan gibi işaret de yoktur. Binaenaleyh iktiza ettikçe yelken söndürerek Sparti Vento'ya yarın sabah varılmak daha münasiptir, demiş olduğundan ve Otranto ile Galipoli arasında zayi olan günleri bihakkın kazandıracak olan bu sürat, her hâlde şayan-ı te-

şekkür görüldüğünden Sparti Vento'ya kadar istedikleri gibi harekette muhtar oldukları Ömer Kaptan ve Süreyya ile kılavuza beyan olunarak Ahmet Metin ve rüfekâsı zevk ve sefalarına baktılar.

Filvaki bu geceyi mükalemat ve musahabat-ı latife ile geçirirdiler. Herkes gördüğünü, işittiğini ve biraz da sergüzeşt-i ahvalini hikâyeye başlayıp latif sergüzeştler enrinde Nikolso cümleye galebe eyliyordu. Zira genç hâlinde maişet-i serseriyaneye düçar olmuş bulunmak hasebiyle onun başından geçen şeyler Ahmet Metin'in başından geçmiş olamazlar idi. Vakıa Neofari kendi sergüzeştlerini dosdoğru olarak hikâye etmiş ola idi tefevvukun kendisinde kalacağı şüphesiz idiyse de bir kadın için ancak günah çıkarıcısı olan papaz huzurunda söylenebilecek sözleri benat-ı nev'inden olan asdikası huzurunda bile hikâye etmek mümkün olamadığı hâlde erkekten olan ehibbası huzurunda dermeyen edebilmek nasıl mümkün olur? Mahaza kenarından köşesinden o dahi bazı sergüzeştler hikâye ederek vakit ve zamanıyla yataklarına çekildiler. Miktar-ı kâfi derecede güzel bir uykuya nail olarak bir aralık “gırrrrrr...” diye atılan demir gırtlısı kendilerini uykudan uyandırdı. Cümlesi alelacele kalkıp sabah tuvaletlerini bi'l-icra güverteye çıktıkları zaman Sparti Vento Burnu'nu şöyle yanı başlarında görerek hoşlandılar.

Bundan mukaddem sırası gelmesiyle haber vermiş idik ki müstakil bir roman dahi şu Meliketü'l-Bahr halkı meyanında bi't-teşekkül her gün ilerledikçe ilerlemektedir. Bu romanın Süreyya ile Vasiliki'ye mahsus olan kısmı seyahatin ibtidasından yani bir buçuk aydan beri başlanmış olup badema göreceğimiz veçhile işin içine Neofari'nin dahi karışması Valsko vapurunun ihtirakından yani Neofari'nin Meliketü'l-Bahr'e intikal eylediği bir aya karib zamandan beri vukua gelmiş idi. Ahmet Metin henüz hikâyeden haberdar olmadığı gibi bundan sonra daha birçok zamana kadar haberdar olamayacağı derkâr ise de şu romandan karilerimizi haberdar etmek zamanı gelmiş olduğundan bu vazifeyi dahi ika edeceğiz. Ancak karilerimizi haberdar edeceğimiz derece mezkûr romanın şu Sparti Vento Burnu'na vusul bulunduğu zamanki derecesinden de ibaret kalmayacaktır. Buraya kadar sebkeden ahvalin hikâyesini tehir ve tecil eylemiş bulunduğumuz gibi bundan sonra Palermo'ya kadar vukua gelecek ahvalin hikâyesini de zikr-i kable'l-vuku nev'inden olarak takdim ve tacil ile hikâye-i mezkûre-

nin büyücek bir kısmını birden karilerimizin nazargâh-ı ıttılâna vaz' eyleyeceğiz.

Vasiliki ile Süreyya arasındaki münasebetin derecesi karilerimizin malumudur ki henüz adi hizmetçilik hâl ve mevkisinde seyyah fistan-cığı ve beyaz bir vüstelası ile de eli yüzü düzgün güzelce sevimli bir kız addolunan Vasiliki, Ahmet Metin'in saye-i hüsn-i teveccühünde melbusat ve tezyinatını bi'l-ikmal bunların endam ve cemal-i haricî-sine verdikleri revnaktan ziyade efendisinden nail olduğu teveccüh ve ümitlerin ruhuna verdiği inbisat tesiratıyla cazibe-i âti dahi mütezayit olmuştur. O kadar ki hatta aralıkta bir efendisi Ahmet Metin'in bile hemen heves derecelerine takarrüp eyleyen nazar-ı rağbetini celbe baş-lamıştır. Buna kıyasen kadın denilen şeyi henüz hayalinde tahayyül ile bir tarafta gölgesini görecektir olsa "işte kadın!..." diye can atmak istidad-ı nev-civanisinde bulunan genç Süreyya'nın bu kıza doğru na-sıl bir şiddet-i seria ile meclup ve meczup olacağı edna mülahaza ile malum olur.

Vakıa mukaddemleri Süreyya kendi hâlini Vasiliki'den ketim için olanca kuvvetiyle cebr-i nefis ediyor idi. Zira bu kadar genç, güzel, sevimli, süslü, işveli bir kızı şöyle seyahat hâlinde efendisi gibi henüz gençliğinin mertebe-i kemalinde bulunan bir zatın lüzumsuz, iktizasız, sebepsiz, hikmetsiz olarak hizmetine almış olmasına ihtimal veremi-yor idi. Ancak mülahaza ve mütalaa kabul etmeyen şiddet-i sevdâ arta arta bir dereceye varmış idi ki Ahmet Metin'in Vasiliki hakkındaki ta-allukuna hâlâ vücut vermekle beraber biçare Süreyya maşuka-yı kal-bini efendisinden kıskanmak derecelerini dahi bulunca evvela uzaktan uzağa ve müteakiben yakından yakına bu hâlini kıza dahi anlatmaya başlamış ve aklına, zekasına diyecek olmayan Vasiliki dahi Süreyya gibi bir civanı sevmemek kabil olamayacağını ihtisasat-ı kalbiyesinin delalet ve şehadetiyle egerçi anlamakta ise de bu belanın kendisini de, Süreyya'yı da Ahmet Metin nezdinde ne kadar şiddetli ve müthiş bir surette mesul edeceğini pek doğru olarak hesap eylediğinden delikan-lıyı bilkülliye düçar-ı yeis etmemekle beraber zerre kadar ümitvar dahi etmeyecek bir politika tertibi ile idare-i maslahata mecbur olmuş idi.

Bu iki genç arasındaki münasebetin şu suret ve derecesi, karile-rimizce dahi malumdur. Ancak günler geçtikçe bu münasebet bir kat

daha ilerlemiş ve ezcümle bir sabah Süreyya Efendi vardiya nöbetçisi bulunduğu hâlde henüz herkes uykuda iken cümleden evvel uyanıp kaporta kapısına kadar çıkan Vasiliki'yi mevki-i hitaba çekip:

-Matmazel! Giyinik ve süslü hâliniz nasıl tahammül-fersa ise mahmur ve perişan hâliniz ondan ziyade takat-güdaz olduğunu tecrübe için mi böyle sabahleyin erkenden mahmur, perişan karşına çıktınız, demiş idi. Biçare Vasiliki bu söz üzerine hicabından gelincik çiçeği gibi allaştı kızardı ise de verecek bir cevap bulamadı. Hemen tersine persine kamaraya inmeye davrandı ise de Süreyya sözünü kesmemiş ve henüz söylemekte bulunmuş olduğundan ve bu sözlerin tesirat-ı müthişesindeki lezzet ve hâlavet dahi inkâr olunamayacağından Vasiliki Süreyya'nın:

-Bana hem acımalısınız hem benden korkmalısınız. Evet aklınız var ise korkmalısınız, sözlerine de muhatap olmuş idi. O zaman Vasiliki olanca cüretiyle Süreyya Efendiye bir:

-Niçin, kelimesini irad edebildi. Süreyya dedi ki:

-Hâlimden ben de korkmaya başladım. Bir hareket-i mecnunane ile şu gemi dâhilinde cümlemizin bahtiyarane rahatımızı müthiş bir felakete tebdil edebilirim diye korkuyorum.

Bu sözleri söyler iken gözlerinin ateşler saçması ve vechinin mesanâtından alevler savrulması badi-i emirde Vasiliki'yi dahi korkutmuş ise de kızcağızın zekavet-i müsellemesi pek güzel imdadına yetiştii. Mahcubiyet-i âşıkâneyi korkuyu filanı kendisinden def edebilererek gayet latif bir tavr-ı mütebessimane ve gayet bedihî bir ciddiyet-i hakimane ile dedi ki:

-Süreyya Efendi! Zerre kadar ihtiyatsızcasına hareketin ne büyük fenalıkları mucip olabileceğini işte kendiniz görüp bana da söyleyorsunuz. Bu hâlde bu tehlikeleri tekrar benim size ihtar etmekliğime hacet kalır mı? Cümlemizin bahtiyarane rahatımızı bir felaket-i müthişeye tahvil edebileceğinizden korkuyor imişsiniz, niçin?

Vasiliki bu sual üzerine beş on saniye sükun ile cevap bekledi ise de Süreyya'dan cevap alamayınca o suale verilecek cevabı kendisi verdi. Dedi ki:

-Beni seviyorsunuz da onun için! Değil mi? Fakat insan bir kızı sever veyahut sevmek iddiasında bulunur ise birtakım hareket-ı mec-nunane ile onu da, kendisini de düçar-ı felaket ederek mi mertlik, kah-ramanlık göstermiş olur? Şu sevdanızda bir ümit kapısı açılmak muh-temel ise o ihtimali bile mihver eder. Öyle değil mi?

Süreyya hem meysane hem mahcubane bir hâl ile başını önüne eğdi. Gözlerinden nohut tanesi cesametinde olarak çıktığı hâlde bıyık-ları hizasına kadar iner inmez vechinin âteşin hararetiyle tebahhur edi-veren yaşlar biçare çocuğun hakikaten acınacak bir hâlde bulunduğunu gösteriyorlar idi. Birkaç dakika sükût ile Vasiliki'nin sözlerini mizan-ı teimmül ve hikmete vurduktan sonra dedi ki:

-Matmazel! Bilsem ki gönlünüz benden nefret etmiyor...

Vasiliki: Nefret ettiğini neden biliyorsunuz?

Süreyya: Bilsem ki sizde de bendeki hâlin binde bir cüzü vardır da...

Vasiliki: Daha büyük bir kısını bulunmadığını neden biliyorusu-nuz?

Süreyya: Vardır da mücerred bahtiyar olalın der iken bedbaht ol-mamak temkin ve ihtiyatıyla cebr-i nefis eylediğinizi bilsem... O hâlde ikimiz dahi bir derdin ortağıyız der idim de sizi tesliye için çareler ara-maya kendim çalışacağım gibi sizin de beni tesliyeye inayetinizi rica ederek ne kadar sabretmek lazım gelir ise o kadar hatta ondan ziyade sabreyler idim.

Vasiliki şu meys delikanlıdan yeisi izale ve onun mucip olabi-leceği tehlikeleri men ve def hususunda şu kadarcık bir mukaddeme-i muvaffakiyet görerek ümid-i selameti tezyid eyledi. Eli ile göğsünü göstererek:

-Süreyya Efendi! Şurasını yar da yüreğimi gönlümü gör ki emin olabilesin. Sözüme itimadın var ise ben haber vereyim, sen inan ki be-nim hâlim senin hâlinden belki de beterdir. Fakat bir kadın bir erkekten daha ziyade kahraman mı olabiliyor ne oluyor ben gönlüme meram an-latabiliyorum de siz anlatamıyorsunuz, deyince Süreyya dahi derince bir teimmülden sonra:

-Öyle ise emin oldum. Ben de gönlüme meram anlatacağım. Ver elini, diye Vasiliki'ye elini uzattı. Vasiliki dahi elini Süreyya'nın lerzan eline vermekle koca genç gemici o güzel eli bilek hizasından kavrayıp el üzerine bir buse-iâateşin kondurdu ki ilk âşıkane muahede bu suretle imzalanmış oldu.

Bu musalaha ve muahede üzerine Süreyya'nın çend dakika evvelki galeyan ve teheyyücü def'aten bertaraf olarak biraz da âşık ve maşukasıyla hasbihale girişti ki bu hasbihalin neticesi zinhar Muço Katrina'ya ifşa-yı sır etmemek kararından ibaret oldu. Zira Katrina'nın dostluk yüzünden Vasiliki'ye vermekte olduğu karilerimize malum olan nasihatler birkaç günden beri bir başka suret almışlar idi. Köhne tiyatro giydircisi olan bu eski aşuftenin Vasiliki'ye verdiği nasihatler güya kızın çeşm-i tamahını açarak efendisinden birçok hediyelere filanlara nailiyeti suretiyle biraz da kendi istifadesini temin maksadına mübteni olduğu hâlde fatin kız oralara yanaşmak şöyle dursun nihayet Katrina'yı bu yoldaki nush ve pendten dahi men için bir gün:

-Dostum! Sen galiba benim kim veyahut ne olduğumu bilmediğin gibi ne olmak arzusunda bulunduğunu dahi tahmin ve istihraç edemediğin için bana bu nasihatleri veriyorsun. Fakat bilmiş ol ki ben efendimin metresi, müstefreşesi olmayı ve geda-çeşmane arsızlıklarla onu yolmayı hiç istemiyorum. Düşünmüyorum bile! Onun hizmetkârı olmak şerefi bana kâfidir. Beni kendisine müstefreşe etmek hevesi onda bulunsa idi şimdiye kadar bu hevesini meydana koymaya ne mâni var idi? Bilakis o bana beni kocaya vermeyi vaad ediyor. Etvar-ı pederanesi ile bu vaadine bir de ciddiyet veriyor. Nasıl sözünün eri bir merd-i kâmil olduğunu sen bilmez de bilmediğin için bu vaadlere dahi inanmaz isen mazur görülürsün. Fakat ben onun epeyce eski emektarıyım. Hâl ve şanını bilirim. Şakadan bile söylediği sözlerine mühürlü imzalı senetlerle musaddak borç ve taahhüd derecesinde emniyet ederim. Binaenaleyh sen de ben de hepimiz işimizle gücümüzle meşgul olmalıyız da böyle ham hayallere vaktimizi zayi etmemeliyiz, demiş ve artık Katrina'nın sözlerine kulak bile vermemeye başlamış idi. Vasiliki'nin Katrina'ya söylediği şu sözlerden anlayabiliriz ki Süreyya Efendiyi teskin için söylemiş olduğu sözleri dahi pek de havadan söylememiştir. Efendisinin vaadine olan emniyeti bu babda epeyce bir hüküm göstermektedir.

Vakıa Vasiliki'nin Katrina'ya söylediği sözler o eski aşüfteyi bade ma nasihatden men için söylenmiş idiler ise de Katrina'nın bu memnuiyetten ne kadar dilgîr olacağı tafsile muhtaç mıdır? Katrina ki muçolukla servet peydası mümkün olmayacağı gibi Hacı Çavuş vesaire ile olan bedava macerasından da keseye bir şey girmeyeceğini pek âlâ bilip şu kartlık zamanında muçolukta kalmayı ise hiç istemediğinden Vasiliki'yi istediği yola sevk edebilir ise ondan çarpabileceği bir miktar sermaye ile İzmir'de veyahut İstanbul'da bir "pansiyon!..." açmak ve bakiye-i ömrünü pansiyon müdiresi bir madam gibi müreffehen geçirmek hayalinde idi. Bu tatlı hayalin önüne set çekilmeye kalkışılması karının eline girmiş, hasıl olmuş bir bahtiyarlığı elinden almak, mahvetmek derecesinde yeis ve gazabını mucip olacağı muhakkakattandır.

Fakat Vasiliki o son sözü söylediği zaman Katrina'nın husule gelen meyusiyetinin derecesi anlaşılamadı. Bet beniz kireç kesilmiş olduğu hâlde gözlerinden ateşler saçarak Vasiliki'ye bir bakış ile bir de "hoşamedî" makamında baş sallaması vakıa hayır alameti addolunamaz ise de şerrin de ne derecesine delalet edebileceği Vasiliki nezdinde kestirilemedi.

Vasiliki ve Süreyya ve Katrina arasındaki şu münasebetler Valsko vapurunun ihtirakıyla Neofari'nin Meliketü'l-Bahr'e intikalinden sonra Korfu'ya, Otranto'ya ve hatta oradan dahi denize çıkılarak evvelce tasvir eylediğimiz limanlık havaya düşer oluncaya kadar vukua gelmiş olan hâllerdir. Hâlbuki ahval-i mezkûrenin iki ucu daha olup bu uçları Neofari'de birleştikleri hâlde birisi Vasiliki'ye ve diğeri Katrina'ya bağlanıp merbut kalırlar.

Neofari ile Vasiliki arasındaki münasebet dahi karilerinizin malumdur. Yani evvelce vermiş olduğumuz haberler üzerine henüz hatırlardadır ki Neofari bu körpe ve güzel Rum kızının her hâlini beğenmiş ve efendisinin başka türlü de mazhar-ı rağbeti olduğunu veyahut olabileceğini pek muhtemel görmüş ise de kendisi Vasiliki'nin ve Vasiliki onun lisanına aşına olmadığından kızı bir güzelce istintak edip de anlamak arzusunda bulunduğu hakayıkı henüz anlayamamış idi. Mebadişi bundan ibaret bulunan şu münasebet dahi bir hayli ilerledi. Hem de Neofari'nin Ahmet Metin hakkındaki hayalatı ne kadar ilerlemekte idiyse Vasiliki hakkındaki münasebeti dahi buna mütenasiben ilerledi.

Neofari bu kızı kendisine ısındırmaya lüzum gördü. Zavallı kızcağızın nef'i için değil a? Kendi politikasına, kendi entrikasına hizmet için bu lüzumu gördü. Binaenaleyh kızın yüzüne pek ziyade gülmeye başlayarak hatta bir kadının yine ancak bir kadın vesatetiyle görülebilecek hizmetlerine de Vasiliki'yi tevsit derecesine vardı ise de meramı kızı kendisine (fam de şambr) oda hizmetçisi etmek dahi olmadığını gerek Vasiliki'ye ve gerek Ahmet Metin'e anlatmak için kendisi dahi kızın saçlarını daha başka bir suret-i latifede taramasını talim etmek ve saçları arasına veyahut iki memeleri hizasında korsajı üzerine bir yapma çiçek takmak gibi laubaliliklere kadar çıkışmış idi. Hatta bir aralık Ahmet Metin Neofari'nin Vasiliki hakkındaki bu muamelesini ciddiye hamlederek:

-Madam, bu kıza lüzumundan ziyade ehemniyet veriyorsunuz. Korkarım şımartacaksınız, demeye kadar lüzum hissetmiş idi de şeytan Neofari:

-Müsaade buyurunuz senyör! Bu kızın hüsn-i hâli şımartmak tehlikesine mânidir. Efendisi nezdinde bir teveccüh-i mahsusa mazhar gördüğünü şu genç ve güzel ve nazik kıza adi bir hizmetkâr muamelesi de edemeyen ya, demiş ve bir de gülümsemiş idi ki Ahmet Metin şeytan misafirinin bu gülümsemekteki maksadını anlamakla beraber gayet safiyane bir tavır takınarak:

-Vasiliki'nin benden gördüğü teveccüh, mahza valideme hürmetidir madam! Validem bu kıza hemen hemen evlat muamelesi eder idi de ondan gördüğü hüsn-i muameleye mütenasip bir muameleyi benden de görmesi lazım gelip vakıa ben dahi biraz ziyadece ruy-ı müsaade göstermeye başlamışımıdır, demiş idi.

Neofari ile Katrina arasındaki rabita ve münasebet, münasebat-ı saireye nispeten biraz daha ziyadece ileriye gitmiş idi. Bu babda dahi evvelce vermiş olduğumuz malumat üzerine karilerimiz tarafından tahattur buyrulur ki bir aralık Neofari Katrina ile şu gemi ahvaline ve gemi halkı meyanında bilhassa Vasiliki'ye dair söz etmiş idi de şu eski kaltağın şu yeni aşüfteye ettiği gibi hizmet edebileceği, ikisinin de hâ-linden, tavrından ikisince dahi anlaşılmış idi. Neofari bu ümit üzerine Katrina'yı kendisine bir kat daha takrip gayretine düştüğü gibi yine bu ümit üzerine Katrina dahi Neofari'ye bir kat daha takrip gayretine düş-

müş idi. Katrina zaten muço değil mi ya? Süslü madama fam dö şambr olmak dahi tamam kendisine yakışık alacağından suları doldurmak ve müstamel suları dökmek, kanarayı düzeltmek ve madamın giyinip kuşanmasına, tuvaletine yardım etmek, çay ve kahve getirmek, bunların boşlarını, bulaşıklarını kaldırmak, kirli çamaşırlarını almak ve onları yıkayıp ütüledikten sonra getirmek gibi bin vesileler ile Neofari'nin yanına girip çıkar idi. Hizmette bu kadar gayretini efendisi dahi taktir ederek:

-Katrina! Muhterem misafirimize ettiğin gayretlerden memnun oluyorum, demiş olduğu gibi bilhassa Neofari:

-Senyörina Katrina, bana gösterdiğiniz teveccühten dolayı âdeta minnettarınız oluyorum. Fakat görüyorsunuz ki nem var nem yok ise yangına vermişinidir. Şurada Vasiliki'nin eşyasına muhtaç bir hâlde kalmışınadır, deyince Katrina'nın tamah gözleri açılarak hiç olmaz ise şimdiki hâlde zengin misafirin vaatlerini takviye için olsun:

-A! Madam, siz sağ olunuz. İşittiğine göre milyonlara maliksiniz. Bence asıl lazım olan şey hizmetimden, sadakatimden hoşnut olmanızdır. Benin gibi bir değil bin fakiri ihya etmek sizin için güç müdür, diye Neofari'nin bir parça aralık etmek istediği ümit kapısını iki kanadıyla beraber büsbütün küşad etmeye gayrette bulunmuş idi. Filvaki Korfu'da Neofari'nin parası gelerek birçok eşya mübaya olunduğu sırada Katrina için dahi potinlerine varıncaya kadar bir takım mükemmel elbise mübaya edilmiş ve buna yüz franklık bir de bank kaimesi ilave olunmuştur. Evet Neofari, Vasiliki'ye dahi bir hediye vermek lüzumunu hatırdan çıkarmamış ise de inayetin Katrina'ya mahsus olduğunu gösterip karıyı büsbütün ele almak için Vasiliki'nin hediyesini tehir etmiş ve yalnız politikasının rengini göstermemek için güya Vasiliki'ye hediye vermek Ahmet Metin'in müsaade-i mahsusasına vabeste olduğu tavrını gösterip kızcağızı aldatmış idi.

Meliketü'l-Bahr sefinesi halkından bir de Hacı Çavuş kaldı ise de onunla Katrina arasındaki münasebet-i malume zaten derece-i gayesini bulup artık ondan ne ileriye geçmek ve ne de geri kalmak kabil olamayacağından buna dair karilerimize verilecek malumat ve tafsilat-ı cedide yoktur. Vakıa işin içine bir de Aşçı Mehmet Usta girmiş ve o da Katrina'ya yaranmak için yılışmakta bulunmuş ise de etlerin

yağlarını ve et sularının kuvvetlilerini Katrina'ya saklamak gibi tedabiri pek beyhudeye gitmekte bulunmuş idi. Katrina gerek maddi olsun gerek manevi olsun menfaatin böyle birkaç lokmadan ibaret kalacak derecesiyle meclup olabilecek mallardan mıdır? Ona Lostromo Hacı Çavuş'un himayesi veyahut Neofri'nin atıyesi gibi maddisi de manevisi de hakikaten mucib-i tamah ve heves olabilecek şeyler lazımdır.

İşte romanınız içinde diğer bir roman suretiyle teşekkül ederek gittikçe de ilerlemekte bulunan ahvalin hülasası bunlardan ibarettir.

İmdi Otranto'dan Galipoli'ye kadar havasızlıktan dolayı deniz üzerinde çalkanıldığı günlerin birisinde idi ki Ahmet Metin kendi kamerasına çekilip uyumakta olduğu gibi Nikolso dahi başka vakitler hiç sevmediği kitap mütalaasına bu günlerde meftun olmuşçasına bir mecburiyetle kendi kabinasına çekilmiş idi. Lakin saatlerce müddet kabinoya kapanıp iştigal ettiği hâlde henüz ilk aldığı bir küçük cildi bitirememiş olması cay-ı istigrab değil midir? Bunu tembelliğine vermeyiniz. Bu uzletlerin sebep ve hikmetini de kariben anlarsınız. Biz burada hikâyemize bakalım:

İşte böyle Ahmet Metin ile Nikolso'nun ikisi dahi kabinolara çekilmiş oldukları bugün Vasiliki baş taraftaki mutfak ve gemici koğuşunda çamaşır ütülenek için bir tezgah kurup mutfak sobası üstünde kızdırdığı ütüler ile meşgul idi ki Katrina dahi bu işte genç kıza muavenette bulunuyor idi. Bir aralık ütülenmiş olan çamaşırlar bir paket teşkil etmesiyle Vasiliki:

-Benim üstüm başım yolunda değil. Salonda madamın yanına çıkamam, şunları sen al da götür, demesiyle Katrina çamaşırlar ile beraber salona girdikte Madam Neofari'yi lüzumuna göre sedir ve lüzumuna göre yatak hizmetini gören döşemelerin üzerine serilmiş gördü. Güzel Boğdanlı uyumuyor idi. Gözleri açık idi. Hatta Katrina'nın:

-Vay uykuda mı idiniz madam, denmesi üzerine Neofari:

-Hayır uyumuyor idim. Limanlıktan mütevellit can sıkıntısı! Herkes yatmış, yalnız kaldım da... diye kalktı ve:

-İşiniz yok ise sizinle birkaç lakırdı edelim, teklifini de irad eyledi. Katrina'nın madam ile çene çalmak, arayıp da bulamadığı nimetlerden

ise de ham armut gibi boğaza tıklılmak dahi münasip olmadığını bildiğinden:

-Biz de mutfakta Vasiliki ile çamaşır ütülüyor idik madam, dedi ve Neofari'nin:

-Hazır ben de Vasiliki'ye dair söz edeceğimden onun ütü ile meşgul olması bizim için âdeta bir fırsat demektir, demesi üzerine Katrina bir tavr-ı teslimiyet ile yumruklarını kocaman kalçaları üzerine dayatarak Neofari'nin karşısında durdu. O zaman Neofari dedi ki:

-Katrina, size geçenlerde Vasiliki için sorduğum şeylere tamamiyla doğru cevap vermediniz.

-Niçin madam?

-Vasiliki Ahmet Metin'in metresi olduğunu benden inkar eylediniz. Bunun hikmeti nedir?

-Niçin benden emin olamıyorsunuz?

-Hayır, madam. Bildiklerimin hiçbirisini inkar etmedim. Dosdoğru söyledim.

-Hayır hayır! Dosdoğru söylemediniz. Benden emin olamıyorsunuz, ama bu emniyetsizliğin sebebi ne olduğunu bilemiyorum.

-Niçin emin olmayım madam?

Müşafehe ilerledikçe Katrina sedasının perdesini daha ziyade yükselttiğinden Neofari bir tavr-ı muhterizane ile:

-Yavaş söyle! İçerdekiler belki uyumuyorlar, diye hem kabinoları işaret eyledi ve hem de hâl ve tavrıyla konuşacakları şeylerin pek mühim olacağını anlattı. Binaenaleyh Katrina yanın kışın sokulup sedirin bir taraftan ilişerek ve evvelkinin zıddına olarak sedasını büsbütün boğarcasına kısarak:

-Emin olunuz madam! Hakkınızdaki emniyetim berkemaldir. Her emrinize hazırım, teminatına müsaraat göstermeyle Neofari dedi ki:

-Sizinle edeceğim müzakere için şu Vasiliki, efendinin müstefreşesi olup olmadığını katiyen bilmek la-büd ve la-cerenidir.

Katrina güya yemin etmeye davranmış gibi bir tavır takındı da dedi ki:

-Öyle ise katiyen biliniz ki müstefreşesi değildir.

-Hayır müstefreşesidir.

-Değildir madam!

-Değildir de o kadar laubaliyane, müteveccihane, âdeta âşıkane muameleye sebep nedir?

Katrina güya söyleyeceği sözden mahcup oluyor imişse de hasbe's-sadâka söylemeye mecburiyet hisseylediğinden söylememelik edemiyor inmiş gibi birtakım yapışlar yaparak dedi ki:

-A! Madam!... Siz... Of! Nasıl söyleyim, siz durur iken, hayır hayır, söyleyemeceğini!

-Söyleyiniz söyleyiniz! Zati söyleyeceğinizi anladım ya! Fakat söyleyiniz de cevabını vereyim.

-Sizin gibi genç, güzel, terbiyeli, zarif, zengin, asilzade bir büyük madam var iken efendimiz gibi (gustolu) zevk-i selim sahibi bir adam öyle hizmetkâr parçasına tenezzül mü eder?

Katrina'nın bu sözüne karşı Neofari'nin bir kahkaha-i istihza koparıp cerh ve tekzibe müsaraat eylediğini mi zannedersiniz? Bilakis asilzade Moldovan ehemmiyetli bir tavır takınarak dedi ki:

-Ah! Katrina! Sen de mi bu zandasın? Kocam olarak aptal dahi bir aralık böyle bir vehme düşer olmuş idi ama...

-Bu gibi işlere kocaların ne mümanaatı olabilecek?

-Mümanaat demiyorum a gözüm! Fakat Senyör Ahmet Metin'de öyle bir heves bile yok.

-Ne diyorsunuz Allah'ı sever iseniz madam! Hiç öyle şey mi olur? Böyle genç, kuvvetli bir adam böyle kerubî misal bir kadını haftalarca, aylarca şöyle bir safa-yı bahrî refaketinde bulundurur da...

-Vallahi Katrina işte size bütün gönlümü, bütün esrarımı açıyorum inanın ki yoktur.

-Öyle ise mutlaka siz tevahhuş gösteriyorsunuz demektir.

Lakırdı bu dereceye vardığı zaman biri sabık ve diğeri lahık olan şu iki aşüftenin hâllerini, tavırlarını görse idiniz âdeta istikrah edeceğiniz gelir idi. Katrina'nın son mülahazasına cevaben Neofari hakikaten dört paralık esafilin yırtık ve sıyrık tavrıyla dedi ki:

-Hiç de öyle değil. Ben isticlab-ı nazarında kusur etmiyorum ama kendisi oralara yaklaşıyor. Bu kadar genç, kaviyü'l-bünye adam olsun da papaz gibi bir hâlde bulunsun. Bu kabil midir? Arada mâni var Katrina, mâni var.

-Papazlar bile bu hâlde mi bulunur madam? Ben tiyatroda iken dünyanın her köşesini bucağını dolaşır iken öyle abbeler, evekler, arşevекler gördüm ki.

-Öyle ya, öyle ya, hatta bir aralık Ahmet Metin'de bir hastalık mı var diye düşünmek derecesine kadar bile merakını sevk eyledim.

-Yok madam yok. Efendinin hiç öyle hastalığı filanı yoktur, olsa idi bazı mualecatta bulunması lazım gelir idi. Hâlbuki midesi ekşiyip de bir miktar bikarbonat dö soda aldığı bile yok.

-Gördünüz mü işte, iş dönüp dolaşıp hep benim dediğim noktada karar kılıyor. Vasiliki ile bu adamın arasında mutlaka bir ahz u ita vardır da, herif onun için kimsenin yüzüne bakmak ihtiyacında değildir.

-Öyle olsa madam, ufacık bir gemide hiç görülmez mi, sezilmez mi, anlaşılmaz mı?

Söz bu dereceyi bulunca şiddet-i hasedinden heyecana gelen Neofari artık ağzından çıkan sözleri tartıp ölçüp de öyle söylemek ihtiyacında muktedir olamadı. Dedi ki:

-Budala mısın a canım? Bunlar gizli işlerini kimseye göstermeyecek olduktan sonra nasıl görebileceksiniz?

-Hayır madam. Ben budala değilim. Pek doğru düşünüyorum. Şu salonda adam yatıyor. Vasiliki benim yanımda yatıyor. Efendi ise şurada! Bunlar peri değil, şeytan değil ki avuç içi kadar gemide kendilerini kimseye göstermeksizin böyle bir gizli münasebette bulunabilsinler.

Neofari düşünmeye başladı. Hem de gereği gibi derin düşünüyor idi. Katrina dahi bugün şu kadında gördüğü fevkalade hâle istigrab ediyor idi. Beş altı dakikadan sonra Neofari o dalgınlıktan baş kaldırarak dedi ki:

-Katrina! Akşama kadar çene çalacak olsak yine şu müzakeremizi bir neticeye isal edemeyeceğiz. Fakat siz ne dersiniz deyiniz, bence hüküm verilmiştir. Bu kız bana engeldir. Bu gemide Vasiliki'nin vücudu ziyadedir.

Katrina fevkalhat bir hayrete düçar oldu. Kemal-i telaş ile şu:

-Ziyade midir madam, sözleri ağzından dökülüverdi. Hırçın Neofari bilâ-fütur dedi ki:

-Evet Katrina! Ziyadedir. Bu gemiyi bu kızıdan tahliye ve tahlis etmelidir.

-Ey onun yerine?

-Onun yerine sen ile ben!

-Anlayamadım madam!

-Anlayamadınız değil, pek âlâ anladınız ama anlamak istemiyorsunuz.

-Anlaşılmayacak bunun neresi? Efendinin hizmetini siz edersiniz, refakatini de ben!

-Hiç öyle şey mi olur madam?

-Siz bana yar ve muin olsanız olmayacak bir iş değildir. Fakat... Neofari sözünü bitiremedi. Zira Hacı Çavuş kamara kaportasından aşağıya:

-Hey! Şişko! Seni Vasiliki çağırıyor. “Gitti de gelmedi nerede kaldı?” diyor, diye haykırdığından bu hadise Neofari’nin sözünü yarıda bıraktırdığı gibi Hacı Çavuş’un emrine muhalefet dahi Katrina için kabil olamadığından derhâl kamaradan fırlayıp gitmesiyle silsile-i muhavere burada münkatı oldu.

Katrina gittikten sonra salonda yalnız kalan Neofari’nin hâli pek acaipleşti. Rengi fena hâlde soldu. Sanki gözleri büyüyüp çeşm hanelerine sığamıyorlar imiş gibi bir hâle geldi. Burnunun ucu sivrilip kalakları kabardı. Dudakları büzülüp inceldi. Bu hâlde dişleri uzamışlar zannolunuyor idi. O güzel kadın âdeta çirkinlendi. Fizyonomi yani fenn-i kıyafet-i beşeriyeye vukufu olan bir hekim, Neofari’yi bu hâlde görse idi âdeta içinde bir ürküntü peyda olur idi. Alamet-i mezkûreyi hayra yoramaz idi. Çünkü bu alametler Neofari’nin gönlünde pek müthiş şeyler geçtiğine delalet ederler.

Katrina’nın vürudundan evvel serpilip uzanmış bulunduğu sedir üzerinden Katrina ile muhavere için kalkıp oturmuş bulunduğu hâlde

o gittikten sonra içinin sıkıntısından patlayacak imiş gibi bir hâl ile yerinden fırladı. Salon içinde telaşlı telaşlı gezinmeye başladı. Bir aralık aks-ı timsalini aynada görmesin mi? Her zaman kendi hüsnüne kendisi de hayran olan Neofari bu andaki çehresini görünce o bile ürktü. Karşısındaki kadın heykelini beğenemedi. O kadın kendisi olmadığını hüküm için cebr-i nefis eyliyor idi. Hatta bir aralık insafı galebe ederek:

-Ben böyle isem beni Ahmet Metin'in beğenmemekte hakkı vardır. Bu surat beğenilecek suratlardan değildir, demiş idi. Bazı pek sıkıldığı zamanlar birkaç kadeh konyak içmek mutadı olan Neofari şu anda konyağa her zamandan ziyade ihtiyaç gördüğünden yine o telaş ile kabinesine koşup süslü bir konyak çotrasına el uzattı. Meğer Nikolso uyumuyor imiş. Kadın konyağı içtikten sonra Nikolso dahi yüzüne bakarak:

-Sana ne oldu Neofari, diye sordu ise de suali cevapsız kaldı. Konyağın içilmesini müteakip Neofari yalnız kabineden değil salondan da dışarıya fırlayıp güverteye kadar vardı. Tesadüfe bakınız ki güverte üzerinde Vasiliki ile burun buruna gelmesin mi? İşte bu anda gayet acayip bir hâlet-i psikolojikiye görüldü. Çend dakika mukaddem, aleyhinde idare-i efkâr ve müzakere etmiş olduğu rakibi, hasını değil inmiş de güya pek sevdiği bir şey imiş gibi Vasiliki'yi gayet beşuşane, mültefitane bir tavırla karşılamaz mı? Derunundaki teheyyücü nasıl yenebildiğine siz de şaşınız, biz de şaşalım. Evvelki alamattan yalnız çehresinin solgunluğu kalmış idi. Kendisini görünce yol vermek için tazimen bir kenara çekilen Vasiliki'ye bu solgunluğun da sebebini anlatmak için Fransızca olarak:

-Kamarada havasızlık saframa dokundu da... dedi ise de Vasiliki "kamara" kelimesinden başkasını anlamadığından mutfaktaki çamaşırların bakiyesini alıp salona götürmekte olan Katrina tercüman ittiha-zıyla bu söz kıza tercüme ve tefhim edildi.

Vay Vasiliki'deki telaş! Hem safiyü'l-kalp, hem zeki ve nazik olan kızcağız:

-Aman madanı! Limonata yapalım madam! Efendiye de haber verelim. O yarım hekimdir. Mükenmel eczahane dahi var. Size ilaç yapsın madanı, diye çırpınmaya başladı. Bu sözler Katrina tarafından

Neofari'ye tercüme olundular. Yine onun tercümanlığı vasıtasıyla Neofari:

-Şu kızcağızı ne kadar severim. Ne kadar nazik ve insaniyetli ve güzel kızdır, diye Vasiliki'nin çenesini okşamaya başlamaz mı? Aman Yarabbi! Bu karıdaki hâl ne hâldir? Mutlaka o anda Vasiliki'nin çenesini okşayacağına boğazına sarılıp da sansarın piliç boğduğu gibi niçin boğup atanıyorum diye kıskanç karının içinden kanlar gidiyor idi.

Vasiliki ütü hizmetinden dolayı üstü başı pek pejmürde bulunduğu bahisle madamdan özürler dileyerek şöyle muhtasarca bir tuvalet yapmaya gitti. Kız kamara merdiveninden inmeye başlayıp da daha vücudunun nısf-ı ulyâsı kaportadan hariç iken Katrina'ya karşı Neofari Vasiliki aleyhinde diş bileyerek:

-Sen dediğime bak Katrina! Bu kız burada zaittir. Bunu buradan hazfetmeli, demesin mi? Va-esafa ki havanın rakitliği ile beraber o aheste rüzgâr bu cinayetskârane kelimeleri altı yedi metre mesafede oturup başını önüne eğerek düşünmekte olan İtalyan kılavuzun kulağına isal ediverdi. Neofari şu anda güverte üstünde lisan-aşına bir kimse bulunmadığını hükmeylettiği zaman kılavuzu hiç hesaba koymamış idi. Adamcağız elektrik ile tahrik olunmuş gibi bir hareketle o sözü söyleyenin kını olduğuna dikkat için başını çevirdi. Fakat madamı görünce kendini beşâsetli göstermeye cebr-i nefs eyleyerek kemal-i tazini ile bir de selanladı.

Güzel ama bu hareketler Neofari'yi temin edebilecekler mi? Güvertedeki Türkler lisan anlamazlar hesabıyla bu sözü söyleyivermekteki ihtiyatsızlığının ne büyük bir eser-i gaflet olduğunu Neofari derhâl anladığı gibi Katrina dahi anladı. Hatta bu suretle inkişaf-ı esrar ihtimalinin derece-i vehamet-i müthişesini dahi takdir eylemiş bulunduğu delalet etmek üzere üst sıra dişleriyle alt dudağını ısırarak bu takdирini Neofari'ye bile anlattı. Teessürat-ı derununu ketm için Neofari'nin gönlüne meram anlatmaya ne kadar muktedir bulunduğunu demincek gördük anladık ya? Şu kılavuz tehlikesini de zahir-i hâlde fütursuzlukla telakki ederek Katrina'yı mümkün olabildiği kadar kılavuzdan uzak bir tarafa celp etti ve kulağına dedi ki:

-Herif işitti ama ne anlayacak sanki? Beni hanım zanneder. Onu da hizmetçi. "Hanım hizmetçisini def edecek." der vesselam! Zaten

bizim bu kız hakkında başka bir su-i niyetimiz de yok a! Ama sen yine kılavuza dikkat et. Hâlerinden, hareketinden bir su-i mana tefehhüm eylediğini anlar isen bana haber ver.

Biraz sonra Vasiliki özenip bezenip bir güzelce giyinmiş kuşanmış olduğu hâlde kamaradan çıktı. Neofari yine evvelki riyakârane ve hainane tavr-ı beşâseti takındı. Katrina'nın tercümanlığı vasıtasıyla kıza türlü iltifatlara başladı. O zamana kadar Fransızca olarak birkaç kelime öğrenmiş ise birer birer söyledi. Beş on lakırdı dahi kendisi öğretti. Nihayet akşam üzeri Nikolso ile Ahmet Metin dahi güverteye çıktıklarından ta o zaman Neofari Vasiliki'nin yakasını bırakıp erkekler ile iştigale başladı.

Hakk Taala Hazretleri bazı kere en cin fikirli canilerin bile basiretlerini bağlar. Koca bir cinayetin her cihetini düşünüp taşınarak hüsn-i tertip eyleyen bir cani-i muktedir irtikab eylediği veya eyleyeceği cinayeti bilahare meydana çıkaracak o kadar eblehane izler, emareler bırakır ki insan şaşar. İşte bu yoldaki hareket-ı gafılaneden birisi de Vasiliki kamaradan çıktığı zaman Neofari'nin tekrar iltifat-ı riyakâraneye koyulması kaziyesi oldu. Bu kız hakkında kılavuzun sem-i ehemmiyetini davet eyleyen hasmane sözler ile kızın kendi yüzüne karşı edilen beşuşane iltifatlar gözü açık ve kulağı delik olan İtalyan kılavuzun fikr-i tecessüsünü gıcıkladı. Bu iki kadın arasındaki münasebetin hiç de halisane olmadığını ve büyük madamda genç kız aleyhine mutlaka bir husumet-i müthişe bulunduğunu hükmeyletti. Fakat bittabi ses çıkartamadı.

Bugün akşamı taamı kamarada tenavül edileceğinden efendiler ve madam ve kaptan ve hesap memuru hep kamaraya inmiş bulundukları gibi aşçı ve muço ve tayfalar dahi yemek hizmeti, yemek telaşı ile meşgul bulundukları sırada biçare kılavuz Vasiliki'yi bir aralık ele geçirerek büyük madamın kendi hakkındaki fikr-i husumetini tebliğ ile ona karşı ihtirazda bulunmasını tavsiyeye başladı ise de hayfa ki kılavuz İtalyancadan başka lisan bilmediği ve Vasiliki ise İtalyancayı anlamadığı cihetle adamcağızın meramı anlaşılamıyor idi. Yemek getirip boş kapları götürür iken Katrina dahi bunları gördü. Hatta kalbi safi olan Vasiliki:

-Gel Katrina gel! Bak bu herif ne söylemek istiyor, diye Katrina'nın tercümanlığına müracaat dahi eylemiş idi. Zeki kılavuz büyük mada-

mın o hasımane sözleri Katrina'ya hitaben söylediğini görüp işitmiş bulunduğu hâlde hiç kalbindeki şeyleri o karıya söyler mi?

Lakin buna hacet yok. Katrina boş tabaklar ile kamaradan çıkarıken kılavuzun boğuk ses ile icra eylediği tebligatın birkaç kelimesini işitmiş ve sözün aksam-ı sairesini de bunların delaletinden anlamış idi. Binaenaleyh zavallı kılavuz güya Vasiliki'ye ne dediğini Katrina'ya dahi anlatmış olmak için:

-Matmazelden biraz iyi konyak istedim. İçkiye alışkının da... deyiverdi. Vasiliki ekseriya efendisinin vasıta-i avatıf-ı keremkârısı olmaya da alışkın olduğundan kamaraya inip çıkarak henüz ağzı açılmadık dolu bir şişe konyağı kılavuz babanın eline tutuşturdu.

-Keşke bu cömertlikte bulunmasa idi? Bakınız bu konyak ne işler açtı?

Filvaki biçare kılavuz hemen her milletin gemicilerinde görüldüğü veçhile işretin haylice müptelası idi. Beher şişesi on franka alınan o nefis ve kuvvetli Fin şampanya konyak kılavuzun hayal ve hatırandan bile geçmiş nimetlerden bulunmadığı cihetle gurub-ı şemsten sonra sath-ı bahrin serapa nura müstagrağ olmuşçasına peyda eylediği o canlar dayanmaz letafete karşı adanmıcağız ilk nefeste şişenin hepsini çekti. Yemek yenilmiş, herkes kilüs safasını sürmekte bulunmuş olduğundan bir çeyrek yirmi dakika sonra bir humsunu daha çekerek nihayet aradan on dakika bir çeyrek müruruyla üçüncü hamlede şişeyi nısfından aşağıya indirince herifçik kapalay kışları hizasına kadar indirip neşesinden Garibaldi'nin cenk şarkılarını okumaya başladı.

Güverte üstünden gelen bu nagamat kamara halkı nezdinde biraz istigrab ile telakki olundu ise de lazını gelen tekdir kılavuza değil ona konyağı veren Vasiliki hakkında icra olunup sarhoş ise mazur görüldü. Zaten tekdir dahi olunsa ne faydası olacak? Lakin bu mestane konserto dahi çok zaman devam edemedi. Kılavuz efendi sancak küpeştesinin iki metafora demirleri arasına boylu boyuna uzanıp sızdı gitti.

Bu limanlık havada gemi halkının eğlenememeye başladıklarını daha evvelce haber vermiş idik ya! Herkes birer tarafa uzanıp ellerine birer de kitap almış oldukları hâlde mütalaaya dahiıyorlar idi. Kâh kâh birisi ortaya bir sual fırlatıyor idiye de sual-i mezkûr ya cevapsız kalı-

yor idi veyahut birisi cevap verecek olsa bile sözü pek kısa kesiyor idi. Nihayet nısfü'l-leyle bir buçuk iki saat var iken herkes yerine çekilmek lüzum ve mecburiyetini hisseyledi.

Bu gece yerine çekilmek istidadı kendisinde bulunmayan yalnız bir nefis var idi ki o da Katrina idi. Müthiş bir helecan-ı derun ile güverte üzerinde gezinerek bir alışkın köpek gibi önünde arkasında doluşmakta bulunan Hacı Çavuş'u bile fena bir çîn-i cebin ile baş altına göndermiş idi. Sık sık salon kaportasına sokulup evvela merdivenden aşağıya kulak vererek ve müteakiben eğilip bakarak salon halkının henüz yerlerinde meşgul olduklarını gördükçe bir kat daha içi sıkılıyor idi.

Nihayet salon ahalisi kabinelerine çekilmeyi müteakip fakat bunların henüz yatağa girebilecekleri kadar zaman geçmeksizin güya gecelik sularını getiriyor imiş gibi davranarak Neofari'nin kabinesi-ne girdi. Hem müthiş hem de mütedehhiş bir çehre ile hemen dışarıya çıkmasını işaret ederek kendisi daha evvel çıkıp kaporta ağzında Neofari'nin de vüruduna muntazır oldu. Zaten işkilli bir hâlde bulunan Neofari Katrina'nın işaretinden kendisini pek mühim bir iş için çağır-dığını anlayarak ve fakat düzme kocasına hiçbir eser-i telaş gösterme-yerek o da güya bir zaruret-i tabiiye için çıkıyor imiş gibi dışarıya çıktı ve kaporta ağzında Katrina'yı bulup:

-Ne var, sualini kemal-i helecanla irad eyledi. Karı daha ziyade helecanla dedi ki:

-Daha ne olmasını istersiniz madam? İtalyan kılavuz, Vasiliki aleyhinde suiniyetiniz olduğunu anlamış.

Neofari derununda peyda olan havf-ı azimi şişman karıya anlatmamak için cebr-i nefis eyledi. Muktedir olabildiği kadar fütursuzluğu ele alarak dedi ki:

-Neden biliyorsunuz?

-Neden bileceğim! Herif bunu kendisi Vasiliki'ye anlatmak ve siz-den ihtiraz üzere bulunmasını tavsiye etmek istiyor idi de bundan anladım. Bereket versin ki birbirinin dilini anlayamıyorlar idi. Ben şuradan

yukarıya çıkar iken kılavuzun “Sen o süslü karıdan enin olma kızını! O senin yüzüne gülüyor ama kalbinden senin düşmanıdır. Senin vücudunu hazf etmek emelinde bulunuyor. Bu haftan muradı da seni öldürmek olduğu apaşikâre anlaşılıyor.” dediğini pek âlâ işittim. Fakat Vasiliki bu sözleri anlayamadı. Hatta benim tercümanlığıma müracaat eyledi. O zaman dahi kılavuz sözü değiştirip güya bir şişe konyak itası istirhamında bulunduğunu söyledi de ben dahi bunu tercüme eyledim.

-Kılavuzun Vasiliki’ye söylediği sözü size söylememesi ve lakırdıyı değiştirmek için konyak istemesi ikimiz arasındaki ittifakı çakmış olmasından neşet eyler. Ne ise! Vasiliki dahi konyağı verdi, değil mi?

-Evet madamı, verdi. Hatta akşamki şarkıları işitmediniz mi?

-Şimdi çalışıp teşvik ederek herifi tamamıyla sarhoş etmeli.

-Teşvike, çalışmaya ihtiyaç yok. Herif ziyade içtiğinden ve konyak dahi pek sert bulunduğundan işte şuracıkta sızmış yatmış kalmış.

-Sızmış mı?

-Evet madam!

-Büsbütün bihûş mu?

-Evet madam! Ölü gibi!

-Oh! Öyle ise iş kolaydır. Siz bundan tamam bir saat sonra buraya gelip mutlaka beni bekleyiniz.

Gecenin karanlığı mâni olmasa da Katrina bu anda Neofari’nin yüzünü görse idi mutlaka korkusundan avazı çıktığı kadar haykırır idi. Hele kamarasına avdet eder iken Neofari kendisini tekrar aynada görse idi çehresinin bir kat daha bozulup peyda eylediği dehşetten büsbütün istikrah edeceği muhakkak idi. Aman Yarabbi, o güzel karı, bir canavar kesilmiş gitmiş! Fakat zulmet-i ley! nev’-i beşerin pek çok müstekrahatını setreder bir siyah perde olduğundan onun o müstekreh çehresini dahi setredebildi.

Neofari’nin müddet kestiği bir saat zarfında ne hâllerde bulunduğunu pek kolay tasavvur edebiliriz. Gereği gibi helecanlı bir hâl! Şu kadar ki bu helecan kendisini maksuduna isâf edecek yol üzerinde bir baygın yılan görmüş adamın helecanından ibaret olup bir baston ucuy-la o yılanı kaldırıp bir tarafa atınca yolu yine iade-i emniyet edecek.

Katrina'yı hiç sormayınız. Onda ne helecan var ne heyecan! Duyduğu tehlikeyi madama haber verdi ya, vazifesini ifa edip bitirmiş oldu. Zira aldığı emir pek kolay bir şey olup bir saat sonra yine kaporta ağzında bulunmaktan ibarettir!

O bir saat müddet mürur eyledi. Neofari bu defa epeyce telaşlı ve heyecanlı olduğu hâlde kaporta ağzına varıp Katrina'yı buldu. Fakat salona indirmede. Meliketü'l-Bahr'in planlanna müracaatla malum olacağı veçhile baş tarafa doğru götürüp kendi kabineleri önünde helâlar ile hamam arasındaki murabbaa inen merdivenden aşağıya indirdi. Orada dedi ki:

-Burada bir saat kadar oturacağız. İktiza eder ise iki saat bile bekleyeceğiz, ta kıçta dümen tutan nöbetçi değişinceye kadar! Zira şimdiki dümenci bizim burada bulunduğumuzu bilir, abdesthaneye inmişiz sanır. Yeni gelecek dümenci ise burada bulunduğumuzu bilmez.

-Ondan sonra madam?

-Ondan sonra buradan yavaş yavaş çıkıp meteforalar arasında yatan kılavuzun ben başından, sen ayaklarından tuttuğumuz gibi denize atacağız!

Katrina çıldırasıya bir helecan ile içini çekerek dedi ki:

-Aman madam ne diyorsunuz?!...

-Sus be hayvan, sesini uyuyanlara da işittireceksin. Aramızda topu bir kat tahtadan ibaret bir bölme var. Bu herif bu gece gidecek. O gitmez ise hiç şüphe etme ki ikimizi de darağacına gönderecek.

-Darağacına mı?

-Hiç şüphe etme diyorun. Duyduğu, anladığı şeyleri mutlaka Ahmet Metin'e haber verecek. Ben belki kendimi kurtarabilirim. Fakat seni elbette İtalya hükümetine teslim eder.

-Aman madam bu ne bela!

-Amanı zamanı işte bu! Bir bunu düşün, bir de şu hizmeti ifa eder isen geçen gün sana verdiğim bank karnesi gibi on kaimeyi daha düşün.

-Bin frank!

-Evet bin frank!

-Güzel ama bu cinayet anlaşılmaz mı? İş daha fenalaşmaz mı?

-Ben işin her cihetini düşündüm. Her şeyi tedbir ettim. Her tertibi yoluna koydum. Kılavuzun yattığı yer ile dümencinin arasında salonun supirayı var. Kılavuzu görmesine supiray mâni olacağı gibi biz dahi dizimiz ile yüzü koyun sürünerek sarhoşa yaklaşır işek bizi de göremez. Şu kadar var ki herifi yavaşça denize ittiğimiz zaman derhâl batmayacak olursa geminin seyri hasebiyle herif kıça doğru gideceğinden o zaman dümenci onu görebilir. Bunun da çaresini düşündüm. Şuraya yelkenli sandalın sofrası olan dökme kurşun külçelerini koymuşlar. Onlardan birisini şu ince ip ile herifin boğazına bağlayacağız. Badehu yavaşça denize bıraktığımız gibi geminin seyriyle kıç hizasını buluncaya kadar denizin de dibini bulacak!

Katrina heyecanından sedası titremeye başladı. Dedi ki:

-Aman madam ne güç iş!

-Hiç güçlüğü yok. Sen bu kadar tiyatrolarda bulunmuşsun, trajed-yalar, dramlar gördüğün yok mu?

-Onlar taklit olarak oyuncak nev'inden yapılır şeylerdir madam!

-Dünyanın her işi böyle oyuncak nev'indendir. Herif tamamıyla sızmış mı? Sen bana bunu haber ver!

-Meyyit-i gayr-i müteharrik!

-Demincek ben de yanından geçer iken öyle gördüm. Hatta ayağım ile şiddetlice dürttüğüm hâlde haberi bile olmadı.

Gördünüz mü ey kari, gördünüz mü? Müthiş bir cinayete ne kadar sekinet-i demle karar verilebiliyor. Yazması bizim, okuması sizin tüylerimizi ürpertecek kadar mahuf ve müthiş bir melaneti ne kadar metanet-i kalp ile göze aldırıyorlar?

İnanınız ki şu anda bu iki karıda hasail-i melekiye-i beşeriyeden eser kalmamıştır. İkisi de birer müfteris canavar kesilmişlerdir. Artık bunlara korku ve nedamet gelse gelse ancak cinayet-i musammemele-rini icradan sonra gelebilecektir. Hâlbuki bazı melaîn-i cinayetskârane hiç de nedamet gelmez. Bir tavuk boğan sansarın dün gece boğduğu

tavuklar ne kadar, ne, nasıl hatırına gelirse onlar dahi mağdurlarını o kadar tahattur edebilirler.

Neofari'nin dediği saat-ı menhuse dahi hitama erdi. Kıçtaki nöbetçi saat-ı mezkûrenin evailinde değişmiş idi. Hava liman olup yelkenler sarkık ve genî hareketten âri olduğundan dümenciye hemen de ihtiyaç bulunmaması üzerine yeni gelen dümenci yarım saat üç çeyrek sonra dümen dolabının yanında koltuğu ile dolaba dayanarak pineklemeğe bile başlamış idi. Sanki herkes, her şey bu cinayetin icrasını teshil için ittifak etmişler! Tabiat bile tüyünü depretmemek derecesinde bir sükûn-ı tam ile o cinayet-i müthişenin ikasını temaşaya hazırlanmış.

İki karı şikârına sokulmakta bulunan tilkiler gibi yerlerde sürünerek sarhoş kılavuza takarrüp ettiler. Evvelce bir ince sicime kösteklemiş oldukları kurşun külçesini adamcağıza bağlamaya başladılar. İlmikli ipin iki ucundan birisini bir omuzundan ve diğerini diğer omuzundan aşırıp badehu kürekleri hizasından yine kurşun külçesine sımsıkı bir bağlayış bağladılar ki arka küfecileri küfelerini arkalarına nasıl yüklenmişler ise ona makusen müteşabih ohnak üzere zavallı kılavuz dahi öylece kurşun külçesini göğsü üzerine yüklenmiş oldu. Hatta bu ameliyattan haberi bile olmadı.

Badehu Katrina daha kuvvetli olduğundan kılavuzun vücudunun yarı sıkletinden maada on beş okkadan aşağı gelmeyen kurşun külçesini de kaldırabilmek için herifin kollarını omuzları hizasına yakın birer kısmından yakaladı. Neofari ise ayaklarından tutmuş idi. Mezbure tarafından verilen talimata tevfik-i hareketle Katrina kılavuzun baş tarafını küpeşte hizasına kadar kaldırdıktan sonra denize doğru sürüverdi. Bu esnada sicim sarhoşun ense hizasından omuzlarını kestiğinden midir nedir, hafifçe köpek iniltisi gibi bir ses çıkardığından Neofari kemal-i helecanla başını kaldırıp kıçtaki dümenciye baktı ise de dümencinin yerinden bile kımıldanmadığını görerek müsterih oldu. Zaten gemi yürümüyor gibi bir hâlde bulunduğundan dümencinin önündeki pusula şaşmıyor ki pusulaya bakmak ve geminin yolunu tashih için dümen kullanmak mecburiyetiyle hareket eylesin. Herif hâlâ pinekliyor.

Katrina kılavuzun baş cihetini denize salıverdiği zaman ayaklar hâlâ Neofari'nin elinde idiler. Ne kadar olsa gemide bir parçacık olsun seyir ve hareket bulunduğundan kılavuzun vücudu kıça doğru akıp

gitmek istediği hâlde cellat karı yine bu bacakları birdenbire elden bırakmıyor. Hinzırın ne taş yürekli melun olduğunu anlamalı ki biçare adamcağızın başı kurşunun sıkletiyle suya batarak gırıl gırıl boğulmakta ve son ıspazmotik hareketiyle bacakları titremekte olduğu hâlde o taş yürekli katileye hâlâ havf ü hiras gelmeyerek titrek bacakları elden bırakmıyor!... Nihayet biçare kılavuz beline kadar suya gömülüp kıcı dahi kaybolduktan sonra Neofari yavaş yavaş dizlerine kadar da herifi suya indirdi, badehu ayaklarını ellerinden bıraktı ki artık naaş-ı bî-ruh hükmünü almış bulunan kılavuz geminin kıcı hizasına varmaksızın ayaklar dahi suya gömüldü gitti.

Umur-ı melunelerini bu surette bitirdikten sonra iki katil yine dizleri üzerinde sürünerek kabineler merdiveninden aşağıya indiler. Orada Neofari dedi ki:

-Bak senin güç sandığın iş ne kadar kolaylıkla bitti!

-Kimse sezmedi bile.

-Evet! Kimse sezmedi zahir! Kılavuz denize gömülerek kaybolup gittiği gibi şimdi bu sır dahi ikimizin arasında kaybolup gidecek. Ve illa ikimizin de yolumuz mutlak ve muhakkak olarak darağacı yoludur. Hem de evvel söylediğim gibi değil. Zira cinayet artık vukua geldi. Bir adam öldürüldü. Ben dahi kendimi kurtaramam.

Katrina epeyce bir sükût ve teemmülden sonra dedi ki:

-Benim kimseye ifşa-yı esrar etmeyeceğimden mutlak ve muhakkak surette emin olabilirsiniz madam! Fakat vaad ettiğiniz bank kaimeleri?

Neofari zaten koynunda hazırlamış olduğu on adet yüzlük bank kaimelerini çıkarıp Katrina'ya verdi ve:

-Eğer Vasiliki hakkında tertip eylediğim şeyi de böyle ustalıklı bir surette icra edebilir isek sana daha bunun on misli mükâfat var, deyince Katrina'nın cigergâhından bir seyl-i ateşin geçti ise de burada şu sözü uzatmak mümkün olamayacağından güya abdesthaneden çıkıyorlar imiş gibi ikisi dahi ferih fahur çıkıp yerlerine geldiler.

Kıçtaki nöbetçi hâlâ pineklemekte idi.

Gariptir ki Neofari için şu mühim ve müthiş cinayetin icrası hakikaten tiyatroda bir dram temaşasından pek de ziyade bir tesiri mucip olmadı. Hâlbuki bu kadının tercüme-i hâline dair vermiş olduğumuz malumattan karilerimizin malumları olmuş bulunacağı veçhile Neofari'nin evail-i hâinden seyyie ve şekaveti pek de bu derecelere vardıracağı memul olamaz idi. Hatta bu kadında bazı mertebe ihtisat-ı âliye dahi bulunup ezcümle kadınların muaşaka namıyla iğfal edilmelerine karşı pek güzel mütalaaları dahi var idi. Bilahare seyyiat içinde yuvarlana yuvarlana o mütalaaları ve mülahazaları kaybederek muğfelat-ı nisvandandır birisi dahi kendisi olup daha öteye bile geçtiği misilli hep o seyyiat-ı ahval içinde yuvarlanmakta devamın netayicinden olmak üzere işte koskocaman bir adamı dahi içine oynatmıştır ki bundan sonra Neofari için artık göze kestirilemeyecek cinayet kalmamıştır. Psikoloji yani fenn-i menafiü'r-ruh dakayıkına vâkıf olan bir hakim bilâ-tereddüd hükmeder ki şu hâl, insan nev'inde olan istidad-ı terakki iktizasındandır. İnsan kısmı her ne yolda ise bulunduğu hâl ve derece ile iktifa edemez. Mutlaka gittikçe terakki etmek ister. Tarik-i salahta hüküm böyle olduğu gibi tarik-i şekavette dahi hüküm böyledir.

Evet! Hüküm böyledir. Zira cinayetlerinin icrasından sonra birdenbire bir nedamet-i külliyeye düşer oluverenler zaten tarik-i şekavette değil iken kaza nev'inden olarak ellerinden bir cinayet çıkıverenlerdir. Neofari ise cinayetin icrasından sonra hiss-i nedamete mağlup olmak şöyle dursun, kamarasına gelip de yatağına girdiği zaman kendi kendisine diyor idi ki:

-Kılavuzu ahirete gönderişimiz, Vasiliki işini tehire sebep olabilir ise de tas'ip etmiş sayılamaz, bilakis teshil etmiş sayılır. Çünkü bir adamın vücudunu ortadan kaldırmayı epeyce güç işlerden sayar idiyse de işte bi't-tecrübe gördük, anladık ki hiç de güç değil imiş. Bahusus Katrina'yı da işe alıştırıp tecrübe etmiş olduk. Asıl işimize yarayacak şey dahi bu tecrübe ve alışkanlıktır.

Bu sırrın meydana çıkıp da pençe-i adaletе düşer olacakları ihtimali Neofari'yi hiç de ürkütüyor idi. Neden korkacak, Katrina'nın ifşa-yı esrar etmesi kat'a kabil olamaz. Zira bilir ki cinayet meydana çıkacak olursa kendi başı dahi kurtulamayacaktır. Binaenaleyh Neofari işin bu cihetinden de bilkülliyе emin idi.

Katrina her ne kadar Neofari'den ziyade maişet-i rezilane içinde düşmüş, kalkmış, yaşamış, sürünmüş, kurtulmuş bir eski kaltak ise de yine taaccübe şayandır ki bu cinayetin irtikabı emrinde Neofari'den pek çok ziyade müteessir olmuş idi. Neofari kendi kamerasında epeyce bir rahat uykuya vardığı hâlde Katrina bilakis sabahlara kadar uyanmayıp kılavuzun omuzları suya gömüldüğü ve biçare adamcağız fıkır fıkır boğulmaya başladığı zaman mağrukun ciğerlerinden çıkan havanın deniz sularını kandil kandil kabartması gözlerinin önünden hiç gideniyor idi. Eğer mavi boyalarla matbu olan bank kaimeleri gözleri önünde kendisince azim bir servet teşkil etmese ve bhusus Vasiliki için dahi esasen mukarrer olan yine bu kadarcık bir işten dolayı on misli mükâfat ümidi olmasa idi, ihtimal ki karı hiçbir türlü sükûn bulamamış olarak bazı mücrimlerde görüldüğü veçhile esrar-ı müthişeyi meydana koyuvermek derecesinde çılgınlıklara kadar bile varır idi. Lakin öyle bin frank, on bin frank servetler Katrina için hayali bile gereği gibi zihin yoracak şeyler olmasıyla hayalinin bu cihetten iştigali cinayetin dehşet-i mahufesini tadile medar olabilir idi.

Bu menhus gece sabaha vasıl olup da uykudan uyanan Ömer Kapitan ve tayfalar kılavuzu ortada göremeyince taaccüp ettiler. Tuhaf ki ilk hatıraları biçare kılavuzun aleyhinde idi. Gemiden kaldırıp götürebileceği şeyleri çalıp çarptıktan sonra firar etmiş olmasını düşünüyorlar idi. Ancak geminin sandallarından hiçbirisi eksik olmadığı gibi güvertenin üzerinde göze görünür eşyadan dahi bir şey eksilmemiş idi. Bir aralık salona inip teftiş eylediler. Orada da hırsız eli ile vukua gelmiş âsâr-ı tahrip göremediler. Nihayet herifin sarhoşluk ile denize düşmüş olması ihtimali hatırlarına geldi. Gece nöbete kimler çıkmış ise onlardan sual eylediklerinde “Metafora demirleri arasında sızmış kalmış idi.”den başka cevap alamadılar.

Ahmet Metin ve rüfekası dahi uykudan uyandıkları zaman şu havadis-i garibe gemi içinde taammüm eylemiş idi. Onlar dahi tahkikata ibtibar eylediler ve herkesten neler sormak lazım gelir ise sordular ama hiçbir netice istihsal edemediler. Biçare adamcağızın ziyade sarhoş olması, ölümü için bir büyük sebep addolundu. Birkaç ağızdan çıkan sözlerin hülasası:

-Öyle ya! Gece sarhoşluk hâliyle ayağa kalkmıştır. Bir kaza-yı hacet yahut gaseyan için küpeşteye yaklaşmıştır. Ya kendi mestane salıntısı yahut geminin edna bir yalpası biçareyi denize düşürmüştür. Dümenci dahi uyuklamakta olduğunu söylediğinden bu sukutu görüp işitip anlayamamıştır, hükmünü intaç ederek bu hükmü red ve iptal eyleyecek hiçbir mülahaza bulunup irad olunamadı. Kimin hayal ve hatırına gelebilir ki adamcağız meluncasına bir cinayetin mağduru olsun? Zaten birkaç günlük bir misafir olup arkadaşlarıyla da hoş geçinir idi. Hiçbir kimse ile de arasında zerre kadar eser-i nefsanîyet olmamış ve olabilecek kadar vakit dahi geçirmemiş idiğinden gemi halkından birisinin kılavuza kastı ihtimali hayallere bile uğrayamaz idi. Hele asıl canileri haifane bir sedadan haber verse dahi hiç kimse onlara toz bile konduramaz idi.

Nihayet Ahmet Metin'in teklifi üzerine bir zabıtname kaleme alındı. Müteveffanın en evvel Vasiliki'den konyak istediği meselesinden başlanarak güvertede şarkılar okuduğuna ve sızıp kaldığına kadar her şey yazıldı. Denize düşmesi sarhoşluk ile olmayıp bir intihar olması da melhuz olabileceği bile derc olundu. Ahmet Metin ve Nikolso ve Ömer Kaptan ve Süreyya ve Hacı Çavuş imza ederek ilk varılacak İtalya iskelesinde bu kâğıdın polise teslim edilmesi dahi Süreyya'ya havale olunmakla iş bitti gitti.

Buraya kadar hikâye eylediğimiz şeyler, henüz Galipoli'ye vasıl olmaksızın vukua gelmişler idi. Oraya gelinerek geminin kumanyası ikmal olunduğu sırada Süreyya dahi zabıtnameyi polise vermekle polisten bir memur gelerek vefat eden kılavuz hakkında zabıtaca lüzum görülen bazı şeyleri dahi sordu ise de gemi halkı için kılavuzun ismi ve künyesi bile malum olmadığı cevabı verilince polis memuru:

-Demek oluyor ki şu zabıtnameyi tanzim ve taktim etmemiş olsa idiniz de yolunuza devam ediverse idiniz hiçbir şeyden haberimiz bile olmayacak idi, diye bir eser-i zekavet göstermiş idi. Yalnız Ahmet Metin:

-Kotramıza gelen kılavuzun kim olduğu elbette liman riyasetince malum olacağından keyfiyeti Korfu liman riyasetinden isti'lam eder iseniz zavallı müteveffanın hüviyetine dair belki bir haber alabilirsiniz,

dedi ise de yalnız bir İtalya tabiyetinden gayri ehemmiyeti olamayan biçare kılavuz için Galipoli polisinin bu kadar ihtiyar-ı külfet eylemiş olmasına da ihtimal verilemez. Hatta bir aralık polis memuru:

-Yunanistan'a tabi olan Korfu şehrinden geminize giren bir adamın yalnız İtalyanca söylendiği için mutlaka İtalya tebasından olması da lazım gelmez ya? Avustralyalılardan, Yunanîlerden İtalyanca söyleyenler çok! Bu iş bizce bilküllüye ehemmiyetsizdir, diye çıkıp gitti ki koskocaman bir adamın büsbütün kaynayıp gitmesi için ihtimalatın kâffesi bu kadar hüsn-i ittifak eylediğine şaşılsa becadır.

Kılavuzun harcanması meselesi Meliketü'l-Bahr halkınca şu hikâye eylediğimizden ziyade meşguliyeti mucip olamadı. Zaten Ömer Kaptan öteden beri kılavuzlardan bir büyük hizmet ve menfaat görmemiş olmak hasebiyle kılavuz almak taraftarı bile olmadığından ve yalnız efendisinin gemide bir de kılavuz bulunsun diye gösterdiği arzu üzerine ittiba eylediğinden yolun bundan ilerisi için:

-Adam sen de! İtalya sevhilinde bir burnu gözden kaybetmeksin birisi daha görünür. Bir köy arkamızda kalırsa birkaçı birden önümüze çıkar. "Görünen köy kılavuz istemez." derler ki bu darbimeselin asıl mahall-i sarfı burasıdır. Kılavuz diye gemiye bir yabancıyı neden alalım? İşte böyle geberip meberip de bize baş ağrısı olsun diye mi, diye Galipoli'den yeni kılavuz alınmaması reyinde ısrar eylediğinden Ahmet Metin dahi inadı bırakmakla yolun bundan sonrasını kılavuzsuz gitmeye de karar verilmiş idi.

Galipoli'den Sparti Vento'ya kadar üç dört gün zarfında genî halkı meyanında artık kılavuza dair söz olmayıp bu vaka nesyen menseyen hükmüne girmiş olduğu gibi Neofari ile Katrina arasında dahi ne buna ne de Vasiliki'ye dair hiçbir söz ve müzakere sebketmemiştir. Neofari Vasiliki'ye olan muamele-i mültefitanesinde devam ederek hatta kızcağıza hüsn-i teveccühünü günden güne arttırıyor idi bile. Buna dair Ahmet Metin'in bir mülahazasını da celp etmişti. Ahmet Metin demiş idi ki:

-Daracık bir gemide eğlencenizin dahi azalmış olduğu bir zamanda şu hizmetçi kız ile laubaliliği arttırmanızdan dolayı mazur görülebilir iseniz de öyle terbiyesi noksan olanlar işin önünü ardını hesap edemeyeceklerinden korkarım ki hiç beklemediğiniz bir yerde, bir zamanda Vasiliki size bir terbiyesizlik eseri gösterir de canınızı sıkar.

İyi ama Vasiliki aleyhinde kurmuş olduğu tertibat için kızcağının kendisinden müştebih ve müteneffir olmanasına ve bilakis kemal-i emniyetle kendine sokulmasına muhtaç olan Neofari için Ahmet Metin'in bu yoldaki mülahazası makbule geçer mi? Şeytan kadın bu mülahazayı red için bunu Ahmet Metin tarafından pek müstebidane ve hatta zalimane bir emir imiş gibi telakki ederek bir tavr-ı tazallüm ile dedi ki:

-Mürüvvet buyurunuz senyör, bu zavallı kızcağız hakkında biraz daha müşfikâne, rahimane muamelede bulunmanızı rica ederim. Bu kıza ne kadar yüz verilse yüzüzlenmesini suistimalden hariç addeylerim. Gönlüm kendisini pek seviyor. Binaenaleyh seyahatimize hitanı verdikten sonra dahi Vasiliki'yi bana terk etmenizi ricaya şimdiden karar verdim ise de bu ricayı daha şimdiden edemem. Zamanı gelsin de...

Şu suretle açılan söz diğer sözlere dahi girizgâh oldu. Vasiliki hakkında birçok sözler söylendi. Ezcümle Ahmet Metin dedi ki:

-Vasiliki'yi size nasıl verebilirim? Diriğ edilmek değil fakat ben versem bile o gitmez sanırım. Zira ben ona vaat eyledim ki kendisini kocaya vereceğim.

Neofari bu söz üzerine tavr-ı şeytanetini gizlemeye çalışarak dedi ki:

-Kocaya mı? Kime vereceksiniz?

-O daha belli değildir. Kısmeti hangi taraftan çıkarsa! Fakat inanınız o dahi inanmış, emin olmuştur ki öyle her talip çıkan türediye, her zıbıktıya veremem. Kendisini bahtiyar edeceğine emniyet olunacak bir adama veririm. Zira bizim Müslümanlık ahvalince böyle genç hizmetçiler, hatta cariyeler bile aile efradından sayılırlar. Evlat gibi telakki olunurlar. Onların bahtiyarlığını düşünmek dahi aile reisinin vezaifi meyanında dâhil olur.

-Ne kerimane muamele!

Neofari bu sözü söylemiş ise de yalnız ağzı ile söylemiş idi. Dil ile ikrar eylediği bu keyfiyeti kalben asla tastik etmiyor idi. Avrupa terbiyesi alan ve zaten meşuk olan o terbiyenin bir de hep seyyiat cihetini kendisinde cem' eyleyen karı için bu gibi hissiyat-ı civanmer-

daneye iştirak etmek, bu semihane sözlere inanmak kabil olabilir mi? Vasiliki'nin Ahmet Metin'e müstefreşe olmuş bulunduğu meselesi karının zihninde takarrür etmiş bitmiş olmaktan fazla bir de Şarklıların haremeleri, odalıkları hakkında Avrupa hezeyan-nüvisanının hitaplara doldurdukları ekazib dahi zihnine dolmuş! Binaenaleyh Ahmet Metin Vasiliki hakkında her ne söylese hep o gizli münasebetini duyurmamak için bi'l-iltizam söylüyor diye hükmediverdiğinden o insan-ı kâmilin berminval-i muharrer söylediği pederane sözleri dahi bu nokta-i nazardan telakki eylemiş idi.

Meliketü'l-Bahr Sparti Vento Burnu'nda hiç eğlenmedi. Hatta oraya uğramaya lüzum bile olmadığı Ömer Kaptan'a söylendi. Binaenaleyh yine oraya vüsul günü olan nisanın on üçüncü günü tekrar yola çıkılarak garba doğru yol verildi ki hedef-i hareketleri Messina şehri olup bu da kırk beş elli mil kadar bir mesafe ediyorsa da bu mesafe dahi rüzgârın müsaadesizliğine mebni ancak iki gün iki gecede katolunabildiğinden Messina şehrine nisanın on beşinci günü vakt-i zuhurdan evvel varılabilmiş idi. Vakıa İtalya'nın en güzel kısmı demek olan işbu Messina Boğazı seyahatinde bizim Meliketü'l-Bahr halkı evvelki limanlık esnasında olduğu kadar sıkılmamışlar ve bizim İstanbul Boğazının biraz daha genişçesi demek olan şu boğazın iki sahilinde yekdiğerine yakın bulunan köylerine daima sandal göndererek ve taze balık ve turfanda çilek ve salata filan aldırarak eğlendikleri ve hatta iki sahile kendileri dahi sandal ile çıkıp hiç yolundan kalmayan ve yelken söndürmeyen ve fakat süratli kat-ı mesafe edemeyen Meliketü'l-Bahr'e yine avdet eyledikleri gibi yer yer boğazın her tarafında gördükleri balıkçıları takliden kendileri dahi oltaları, ağları meydana çıkarıp sayd-ı mahî ile pek güzel zaman geçirmişler ise de biz tafsilatın bu cihetini şuraya kaydetmeyeceğiz. Zira bu Messina Boğazından mürur eylemek bizim kendimize dahi nasip olarak müşahadat ve ihtisasat-ı vakamızı Avrupa'da Bir Cevelan'ımıza yazmış olduğumuz cihetle Messina Boğazı karilerimizin meçhulü olmadığı gibi bu eserin şu kısmının asıl mevzuu dahi hikâyesine başladığımız roman içinde roman olmakla silsile-i vakayie hâlel gelmemek için biz yine bu roman içindeki roman ile iştigal edeceğiz.

İmdi Ahmet Metin'in Nikolso ile birlikte oltaları alarak sandala binip şurada burada balık tutmakta bulunan İtalyan balıkçıların yanlarına sokulup muvaffak olabilirler ise balık tutmak ve muvaffak olmadıkları surette tutanlardan mübayaa etmek için kotradan mübaadet eyledikleri gibi Vasiliki dahi kamarayı unumiyet üzere süpürmek ve efendinin çamaşırlarını, kitaplarını, filanlarını yerleştirmek için meşgul olduğu bir zamanda Neofari güverte üzerini şerik-i cinayeti olan Katrina ile birleşip müzakereye müsait bulunmuş ve merkûmeye bazı mukaddemattan sonra demiş idi ki:

-Ey arkadaş!... Öyle ya! Artık birbirimize arkadaş diye hitap edeceğiz. Ey arkadaş, İtalyan kılavuz unutuldu gitti. Şimdi sıra şu bizim Rum yosmasına geldi.

Katrina Neofari'nin bu sözünü sanki hiç dinlemiyor inmiş gibi dalgın bir hâlde bulunduğundan Neofari maksadını izahtan mukaddem arkadaşını tembih ve ikaza lüzum görerek dedi ki:

-Ne o! Sende bugün bir durgunluk var. Hâlbuki maksad-ı azimeye hizmet edecek olanlarda öyle durgunluk filan işe yaramaz. Uyanık olmalı, gözler fal taşı gibi açılmalı.

Katrina nadimane ve meyusane bir suretle gülümseyerek dedi ki:

-Vakıa gözlerimi fal taşı gibi açıktır madanı! Gözlerime uyku girdiği yok ki!

-Neden? Kılavuz işinden dolayı mı?

-Ne sükût ediyorsun? Ondan dolayı ha? Öyle ise sende sinir zaafı var kuzum. Sabah akşamı soğuk su ile banyo eder isen bu zaaf geçer. Bak ben sana bir düstur-ı hikmet arz edeyim de böyle metanet-i kalbiyene hâlel geldikçe onu tahattur ederek zaaf ve fiitürünü kuvvete tebdil edersin. Herkesin bu âlemde matmah-ı nazarı, bir ümidi, bir arzusu olur. Mesela zengin olarak mesut yaşamak istersin yahut bir kocaya varmak emelinde bulunursun. Hasılı kendini bahtiyar etmek için herhangi şeye nailiyeti zihninde kararlaştırmış isen o şey senin matmah-ı nazarın, gayet-i maksadın olmuş olur. İmdi ona nailiyet yolunda sana herhangi şey mâni olur ise mâni-i mezkûru bertaraf ederek daima yolunu açık bulundurmalısın. Yol kapalı olursa sen maksada, maksat sana takarrüp edemezsiniz. Evet bazı kere de insanın maksadı kendi ayağına

gelir. Mevani-i mezkûrenin bazıları biraz korkunç olurlar. Eğer onlardan korkup da ürküntü gösterecek olur isen maksadı kaybeyledikten başka kendi selametini bile tehlikeye koymuş olursun. Cüret lazımdır dostum cüret! Anladın mı? Ya her emelden vazgeçip miskinliğe, bedbahtlığa razı olmalı veyahut küstahlık derecesinde cüretli olmalıdır. Bu ikisinin ortasında bir derece daha yoktur. Ben biliyorum ki sence maksad-ı azim servet ve sâmândır. Bu yaşa kadar başka kadınlar da görerek hasretini çekmiş olduğun saadetlere de seni nail edecek şey paradan ibaret bulunduğu hâlde şimdiye kadar müddet-i ömründe sen o parayı kazanamamış olduğun gibi bundan sonra yani gençliğin, güzelliğin geçmiş gitmiş bulunduktan sonra böyle muçoluk ederek kazanabilmek bütün bütün muhaldir. Hâlbuki bende para çoktur. Çıkarıp sana on bin frank ita ediverir isen benim servetimde asla mucib-i noksan olmaz. Fakat o meblağ seni bahtiyar edebilecek bir servet hükmünü alır. Evet on bin de verebilirim, yirmi bin de!

Vakıa Neofari'nin mukaddimeten serdeylediği düstur-i hikmetin Katrina üzerinde pek az tesiri olabilir idiyse de sonlarında irad eylediği on binlerin, yirmi binlerin o kadar tesiri oldu ki buna mukabil meta-net-i anudane kabil olamadı. Mahaza Katrina dahi öyle kolayca aldatılır ahmaklardan değildir. Kaç defa dolmuş boşalmış, dünyanın gırmı ü serdini görmüş, hatta gırmından ziyade serdine katlanmış bir eski aşüftedir. Binaenaleyh hazır mesele pazarlık cihetine gelmiş olduğu hâlde buna biraz daha kuvvet vermek için dedi ki:

-Evet madam! Böyle on binler, yirmi binler bazı kere hülyanıdan rüyama intikal ederek gördüğümü şeyler olduğu için zevkini dahi bilirim. Vakıa bence maksad-ı azam dahi bunlardan başka bir şey olamaz ise de...

-Ey! Olamaz ise de?

-Yalnız “Bal! Bal!” demekle ağız tatlılanmaz da...

-Vay sözlerime itimad etmiyorsun. Öyle mi?

-Estağfirullah! O demek de değil.

Neofari güya Katrina'nın sözünden müteessir olarak epeyce hiddetlenmiş de hiddetini yennmeye çalışıyor imiş gibi bir tavır takınarak dedi ki:

-Katrina! Sana aşikâre söyleyim. Tertip edeceğimiz işi görmek zamanı geldiğinde ister isen evvela paraları veririm de işi sonra görürüz. Ben hiçbir kimseyi aldatmak istemem dostum. Benim nezdimde bank kaimelerinin iskambıl kâğıdı kadar da ehemmiyeti yoktur. Sana denincek ne dedim? Mekasıd-ı azime yolunda hiçbir mânî bırakmamak demedim mi? Benim için maksad-ı azam dahi Ahmet Metin'dir. Ama zannetme ki bu Türke âşık oldum. Hayır! Bende o aşk ve garam hissiyatı çoktan geçmişlerdir. Kinleri gördüm, kinleri sevdim bilsen, Ahmet Metin'in onlara nisbetle yüzüne bile bakılacak makuleden olmadığını teslim edersin.

-Bu gençlik, bu güzellik, bu servet ve sâmnân ile prensleri bile ayaklarınıza kapandırabilirsiniz madam!

-“Kapandırdım” dersem inanmalısın. Ahmet Metin'e gelince işin ibtidası bir kuru hevesten ibaret idi. Her zaman olduğu gibi o hevesim dahi kolayca hasıl oluverse idi ihtimal ki şimdiye kadar Ahmet Metin'den dahi usanmış bıkmış olur idim de iş de bitmiş gitmiş olur idi. Biçare kılavuzun harcanmasına lüzum kalmayacağı gibi Vasiliki için de hiçbir tedbire lüzum kalmamış olur idi. Nikolso'dan niçin usandığımı derhatır edip de zihnini yorma. Nezdinde Nikolso'nun hiçbir ehemmiyeti yoktur. Hem de senelerce zamandan beri ehemmiyeti kalmamıştır. Yalnız bir kadına bir koca lazımdır da... Anlıyorsun ya?... Lakin Ahmet Metin benim gönlüm kalesine karşı hücum etsin diye turuk-ı hücematı açık bırakıp hatta birçok ustalıkli suretlerle bunları kendisine de gösterdiğim hâlde görmemezliğe geldi. Ahval ve etvarıyla kendisine âdeta meydan okudum. Yine anlamamazlığa geldi. Bu kadar âlim, fatin olan bir adam için bunları anlamamak derecesinde belâhet tasavvur olunabilir mi? Beni beğenmediğini de hükmedemem. Kendi hüsn ü cazibeme mağrur olduğum için değil. İş apaşikâre görülüyor da onun üzerine söylüyorum. Eğer beni beğenmeyecek olsa idi şu seyahatine refik ve bütün safalarına şerik eder mi idi? Her nazımı, her zahmetimi çekiyor. Edna bir mahzuziyetim için kitaplar dolusu söz söyleyerek nefes tüketiyor. Âdeta bir erkek en ziyade meftunu olduğu kadına ne kadar ihtimamlar ile kur eder ise (mülazemette bulunur ise) o derecenin öte taraflarına bile geçiyor. Sonra da dudaklarını parmaklarının ucuna bile değdirmiyor. Yunan-ı kadimin Safo'su gibi meşahir-i

nisvan-ı kadimeden sözler açıldıkça iffetten, istiğnadan demler uruyor. Bu adam melek olamaz ya? Aşk denilen şey insan için bir ihtiyaç-ı hayvanîdir. İnsan yemekten, içmekten, uyumaktan müstağni olamayacağı gibi aşktan da müstağni olamaz. Böyle bir ihtiyac-ı mübremi kendisinden def etmiş olabilir mi? Meğerki başka bir cihetten tesviye-i ihtiyaç etmekte ola! Hem de öyledir.

-Vasiliki öyle mi?

-Şüphe mi edersin? Vakıa kendisi de bu kızı evlat nazarıyla telakki eylediğini, kocaya vereceğini filanı söylüyor ise de ben bunlara laf derim. O ağızlara kim gelir? Yirmi beş ile otuz arasında genç, dinç bir erkek hiç öyle on sekiz yaşında güzel ve fıkrak bir kıza evlat nazarıyla bakabilir mi? Her hâlde tahakkuk eyliyor ki bu herif âdeta benim ile eğleniveriyor. Kendisini ahlâk-ı âliyenin derecat-ı bâlâsında göstererek beni bir menzilet-i pestîde bırakıp bununla tefahürde bulunmak istiyor. Binenaleyh ne yapmak lazımı gelirse yapmalıyım, ta ki o mağrur herifi karşımda boyun eğmeye mecbur etmeliyim.

Aradan biraz sükûttan sonra Katrina dedi ki:

-Fakat madam, biz bunu bazen Vasiliki ve bazen Hacı Çavuş ile de söyleşmişiz, bu adam pek çok hovardalık etmiş, yapmadığı kalmamış. Artık yorulmuş, usanmış bıkmış.

-Canım divane mi oluyorsun? Hiç ihtiyacat-ı tabiiyeden usanılır mı? “Şimdiye kadar her gece uyku uyudum. Artık bıktım usandım.” diye bir daha uykuyu terk etmek kabil olur mu?

Ah mantık ah! İnsanlar bu ilm-i mantığı keşfeyledikleri için birçok cihetlerden bahtiyar olmuşlar ise de birçok cihetlerden dahi bedbaht olmuşlardır. O kıyasat ve istidlalat yok mu? Bazı kimseleri pek büyük hakayika bi'l-isal bahtiyar eyler ise de bazılarını dahi hakayiktan o kadar teb'id eyler ki insan bilkülliye yolunu şaşırarak kaybolur gider. Cüzi bir serrişteye hariçten bin türlü delail-i vehmiye üşüşerek insanı şaşırtır. Herkes kendi akıl ve reyine meftun olarak “Akıl denilen şeyi pazara çıkarmışlar, herkes yine kendi aklını beğenip almış.” hükümlerine kadar insanı vardiyan hep o mantıktır. Hiçbir canı olamaz ki irtikab eylediği cinayeti kıyasat-ı mantıkiye ile hiç olmaz ise mazur

görmesin. İşte Neofari'nin kıyasat ve istidlalat-ı mantıkiyesi dahi işi ne derecelere vardırmağa bulunduğu bir ehemmiyet-i mahsusa ile karilerimizin nazar-ı hikmetlerini celp edecek hâlâttandır.

Şeytan karının bu sözlerini dinledikçe Katrina'nın dahi yavaş yavaş zihni yattı. Fakat onun henüz serd-i mütalaat etmesine meydan vermeyerek hep kendi nazariyatını serd ve ityanda devam ile Neofari dedi ki:

-İşte tahakkuk eyliyor ki Ahmet Metin'in kendisini bana pahalı ve müşkil gösterebilmesine yardım eyleyen şey mutlaka Vasiliki'den ibarettir. Haydi farz edelim ki henüz müstefreşesi olmamış. Lakin gönlünün bir enise lüzum ve ihtiyaç göreceği zaman için Vasiliki elde mevcut ve hazırdır ya! İşte yolumuz üzerindeki bu mâniyi bertaraf etmeliyiz ki yolumuzdan bi'l-mürur maksadımıza vusule haylulet etmesin.

Neofari bu suretle itnâm-ı meram eyledikten sonra aradan epeyce bir zaman sükût ile mürur eyledi. Salonu yerleştirmek ile meşgul olan biçare Vasiliki'nin amden değil, bir iş ile meşgul olanlarda gayr-i ihtiyarî olarak vukua gelen hâlâttan olmak üzere kendi kendisine hazin hazin okuduğu şarkı bu iki katilin kulaklarına kadar geliyor idi. Gözleri bu kadar kızarmış olan şakiler nezdinde mûsikinin maneviyatı kalır mı ki müteessir olsunlar? Bilakis nagamat-ı mezkûre bu hainlerin gayz ve gazabını arttırıyor idi. İkisi dahi derin derin bir şeyler düşünüyor idi. Nihayet bu defa sükûtu ihlâl eden Katrina oldu. Dedi ki:

-Hepsinde hakkınız var madam! Hepsinde hakkınız var. Bu hasbi-halimiz ile bana gösterdiğiniz emniyete dahi suret-i mahsusada teşekkür ederim. Fakat Vasiliki işi, kılavuz işine pek de kıyas olunamaz.

Neofari hemen cevaba müsaraat eyledi. Dedi ki:

-Ona şüphe yok. Kılavuzun eceli bu yüzden imiş de her şey uygun gelerek o işi teshil eyledi. Herifin konyak istemesi ve mest-i lâ-yakıl oluncaya kadar içmesi ve hava rakid olmak hasebiyle başka zamanlarda olduğu gibi gemi halkının uyanık ve meşgul olmaması vesair ahvalin kâffesi bir yerde cem' oldular. Şüphe yok ki bu kadar tesadüf her işte bulunamaz. Binaenaleyh Vasiliki işinin pek güç olacağını ben de teslim ederim.

-Meğerki bir tesirli zehir ile filan ile...

-Hayır! Acele etme! Vasiliki'yi birdenbire öldürmeye de ihtiyaç yoktur. Onu efendinin nazarından düşürüp tard ettirmek dahi bizim için kâfi olabilir.

-O! Madam! İşte bu kabil değildir.

-Neden kabil olmasın? Kendisine bir müthiş iftira etmek veyahut mesela şu genç hesap memurunu bi't-teşvik Vasiliki'ye zafer bulmasını teshil eylemek yolunda bir tedbir bulunamaz mı?

-Olmaz madam olmaz! Bunların hiç birisi mümkün olamaz. Vasiliki pek akıllı bir kızdır. Ben onu efendisinden biraz şeyler yolmaya teşvik eylediğim hâlde bile o kadar tok gözlülük gösterdi ki şaştım kaldım. Bu kızın aklını çelebilmek muhal derecesinde müşkildir madam!

-Ama bir ustalıkla iftira tertip eder isek?...

-Ne gibi iftira tertip edeceksiniz?

-Mesela efendinin en kıymetli, en pahalı eşyasından bazılarını çalarız. Onu Vasiliki'nin sandığına filanına koyarız. Bu suretle sirkati ona atf ve isnat eyleriz.

Katrina düşünmeye başladı. Neofari mukaddime-i muvaffakiyeti görerek işi takviye için dedi ki:

-Evet evet! Yalnız efendiye de mahsus değil a, benim veyahut kocamın da bazı şeyleri kaybolur. Arandıkları zaman Vasiliki'nin kamasında, dolabında, sandığında filanda çıkar, mesela benim biraz bank kaimelerim kaybolur da hin-i taharride Vasiliki'nin elbisesine dikilmiş zuhur eder. Bir zaman bir tiyatro dramı temaşa etmiş idim de onda böyle bir hud'a tertip olunduğunu görmüş idim.

Alınız size tiyatroların, romanların bir de fena cihetini! Beni-i beşerin kubhiyat ve seyyiatını tasvir eyleyen işbu âsâr-ı edebiyenin kâh nafî kâh muzır olabilecekleri hakkında pek büyük mübahesat cereyan eylemiş olduğunu karilerimiz bilirler. Hatta bu mübahasatta abd-i âciz âsâr-ı edebiye-i mezkûrenin lehinde hameran olmuşumdur. Hâlâ da o reydeyim. Ahval-i beşeri teşrih ederek iyisini de fenasını da insanlara göstermeli ve fenalıklardan tevhiş ve tenkir ederk insanları iyiliklere sevk eylemeli ama her zaman itiraf etmiş olduğum gibi yine de tek-

rar ederim ki romanlardan, tiyatrolardan örnek almak insanların tebayındaki istidada göredir. İnsan-ı şaki mutlaka hasenattan bile su-i misal alır. Eğer salih olursa seyyiattan dahi hüsn-i misal alır. Lokman Hekim'in edebi edepsizlerden öğrenmiş olduğu fıkrasını hatırdan çıkarmamalıdır. Zaten hüsn ve su-i imtisal için romanlara, tiyartolara da ihtiyaç var mı? Bunlar ahval-i beşeriyenin tasvirleridir. Asılları yani hakayık-ı ahval-i beşeriye ise meydanda duruyorlar. En kadını caniler, sefiller tiyatrolardan, romanlardan mı misal aldılar? Onlarla mı ıdlal eylediler? Fakat bunları temaşa ve mütalaa edenler eğer Neofari gibi müstaid-i seyyiat olurlar ise bunların dalaletlerini tevsi ve teşdid eylemekteki teshilatları da inkar olunamaz.

Katrina'nın dahi aklı yattı ki böyle bir iftira zavallı Vasiliki'yi izaleden daha kolaydır. Bahusus kızcağıza kıymak ile kıyamamak muvazenesinde ikinci cihete daha ziyade meyyal bulunan Katrina için şu iftira tertibini tercihen terviç eylemek dahi lazım gelmiş idi. Binaenaleyh dedi ki:

-Evet, bunu pek mümkün görüyorum madam! Fakat efendide mücevherata dair eşya yok gibi bir şeydir. Sizin eşyanızı çalmış olsa tardı için daha kuvvetli bir sebep olabilir idi. Zira efendinin bu kıza derkâr olan emniyet ve teveccüh-i fevkaladesi hasebiyle kendi eşyasını çalmış olduğu hâlde yine affetmesi bile kabildir. Lâkin sizden çalmış olursa...

-O benim de aklıma geldi ama o menhus harikte çantam zayi olmuş bulunduğundan bende mücevherat kalmadı ki çaldıralım. Bir gecelik gömleği ile kurtuldum. Bilirsin ya!

-Evet madam bilirim. Bu hâlde para çaldırılmalıyız, banknot!

-Evet öyle bir şey yapmalıyız.

İki cani her hâlde Vasiliki'yi bir sirkat töhmetiyle Ahmet Metin'in gözünden düşürerek kovdurmaya karar verdiler ki bu karara Katrina pek memnun oldu. O genç güzel kızın canına kastetmekten ise namusuna kastetmeyi daha ehven buldu. Fakat arsız ve tamahkâr karı bu kararı diğer cihetten kendi menafi-i mahsusasına da mugayir görerek Neofari'ye:

-Güzel ama madam bu hizmet ötekiye nispetle pek hafif kalacağından bana olan vaad-i mükâfatınız dahi bu nispette hafiflenecek olur

ise, diye bir söze başlanmış idi. Neofari bu sözü itmam etmesine meydan bırakmayıp:

-Sen hiç kasavet çekme Katrina! İşte sana kaviyen ve katiyen vaat ediyorum ki Ahmet Metin'e galip ve muvaffak olduğum anda on bin frankın bende hazır ve mevcut olup filhâl teslim edeceğim. Hatta mükâfat yalnız bundan da ibaret değildir. Eğer kabul eder isen seni hizmet-i mahsusama da alırım. Her masrafın benden olduktan maada mah-be-mah sana yüz frank da maaş diye Katrina'yı tamamen temin eylediğinden koca kaltak tiyatrolarda öğrendiği reveransların en mükemmeli icra ile madama peşin olarak bir de teşekkür eyledi.

Nisanın on beşinci günü vakt-i zuhurda Messina şehrine varıldığını haber vermiş idik. Deniz yorgunluğunu izaleye medar olmak üzere bizim gemi halkı karantina muamelatının icrasını müteakip "İskâladi Marmo" denilen iskeleye çıkmak için sandala râkib oldular ki Messina Limanı'na gelen vapur ve sefain-i sairenin getirdikleri yolcular alelumum bu iskeleye çıkarlar. Messina şehri kendi namına mensup olan boğazın sahil-i garbîsi üzerinde şimalden cenuba doğru mümted ve Palermo'dan sonra Sicilya'nın en mühim şehri olmak ehemmiyetini haizdir ki altı günlük ay şeklinde bir şibh-i cezire ile teşekkül eden limanı dahi her rüzgârdan emin ve cesim bir limandır. Şehrin işbu liman sahilinde mümted olan rıhtını boylu boyuna bir bulvar teşkil eylemiştir ki "Korsuvitoryo Emanuelle" namıyla benam olup Marmo İskeleyi dahi onun kapısıdır. Bu iskeleye çıkan bizim yolcular zikrolunan bulvara muvazi olarak şehri boylu boyuna kateden Viya Garibaldi Caddesi üzerinde altmış numaralı "Lavitorya" nam hotele indiler ki her ne kadar bu hotelde adam başına yemek için bir buçuk ve sofralık için bir frank ücret ile kuşluk taamı edilir ve yine o takımlar akşam taamında da kullanılacak iseler tekrar takım ücreti alınmayacağı yaftalarında okunur ise de bizim kibar yolcular bir takım fazla mekulat ve meşrubat sipariş ederek pek mükemmel bir kuşluk taamı tertip ettirdiler.

Taam hazırlanıncaya kadar Ahmet Metin vizite kâğıtlarından birisini bir uşağın eline tutuşturup:

-Bu nama mektup vesaire gelmiş ise göndersinler, tembihi ile postahaneye gönderdi. Daha yemek hazır olunmazdan evvel giden uşak avdetle filvaki bir hayli evrak getirdi. Ahmet Metin bunları birer birer

açmaya müsaraat eyledi ise de Türkçe zuhur eden mektupların imzalarına bile bakmayıp yine zarfları içine koyar idi. Fransızcalarının da imzalarına bir göz gezdirerek bazılarının birkaç satırını okur idiyse de hiç birisini itmam etmiyor idi. Nihayet bir büyücek zarf içinde üç dört tabaka kâğıdın doldurulması suretiyle vücuda gelmiş bir mektup çıktı. Bunun beş on satırını okuduğu zaman Ahmet Metin'in tavrına, rengine tagayyür gelerek okumakta devanı gayretini arttırdı. Satırları, sahifeleri gözleriyle yercesine bir okuyuş ki hatta o aralık hizmetçi ilk tabaklarını takdim ile Neofari dahi:

-Buyurunuz senyör, dediği zaman Ahmet Metin gözlerini mektuptan ayırmaksızın:

-Siz başlayınız madam. Ben de sizden geri kalmam, demekle beraber kıraat ve mütalaasında yine devam eyledi.

Karilerimizden ketmedilecek bir şey yok a! Koca Ahmet Metin'in bu kadar hırs ve tehalükle okuduğu mektup Madam Çokagona, nam-ı diğer Kaçogari hakkında malumat talebini havi Pire'den yazmış olduğu mektupların cevabı idi ki bu acîp, garip kadın hakkında bizim kariyerimize vermiş olduğumuz izahat derecesinde malumat-ı mufassala ve şamileyi havi değil idiyse de kocasından ayrılıp Nikolso namında bir asilzade serseri ile seyahate çıkışını Ahmet Metin için kâfi görülecek tafsilat ile hikâye eyliyor idi.

Ahmet Metin'in önündeki tabak soğudu ise de mektubu bitirmeksizin yemeğe el uzatmaya iktidarı da kalmayan meraklı adamcağız bu mektubu baştan aşağıya kadar okuyup bitirdi. Nikolso ile Neofari ilk tabağı çoktan yemişler idi de bir hayli zamandan beri ikinci tabağa da muntazır bulunuyorlar idi. Ahmet Metin arkadaşlarını bekletmemek için ilk tabağı iade ederek kuşluk taamına ikinci tabaktan başladı.

Okuduğu mektubun Ahmet Metin'de hiçbir su-i tesir hasıl etmediği ve bilakis bu mektuptan pek ziyade hoşlandığı, taama başladığı zaman hâl ve şanında peyda olan beşâset ve şetaretten istidlal olunabilir. Fakat mektupta hikâye olunan ahvale dair harf-i vahid söylemedi. Bilakis sohbeti Messina'nın ahvali hakkında açarak dedi ki:

-İtalya'nın cenup taraflarını seyahat edenlerin ve bilhassa Napoli'ye gelinerek bir gün olsun fazla zamanları var ise o günü de

mutlaka Messina şehrini ziyaretle inırar etmelerini seyahatnameler tavsiye ediyorlar. Vakıa şehrin kendisinde o kadar şayan-ı ehemmiyet bir hâl yoktur. Avrupa'nın büyük şehirlerine kıyasen üçüncü dördüncü derecelerde bir şehir olup eğerçi bazı hatırat-ı tarihiye merkez-i içtimai ise de bizi eğlendirecek veyahut ehemmiyetli bir surette müstefit eyleyecek hatıratından da değildir.

Yalnız şehrin etraf ve havalisinde bazı pek güzel manzaralar bulunduğunu haber veriyorlar. Sabah vaktinde bulunulur ise karşı yakada Recyo karyesine giderek oradan bu tarafa bakılmalı imiş ki Sicilya Dağları ve onlar meyanında bilhassa Etna Volkanı gayet nazar-rüba bir panorama teşkil eder imiş. Akşamları ise ya Viktor Emanuel Rıhtımı üzerinden veyahut boğazın munteha-yı şimalisinde kâin Fener Burnu'ndan İtalya cihetindeki Klaber Dağları'na doğru enzar-ı temaşanın imtidadı pek hoş imiş.

Neofari: Biz bu şehirde çok kalacak mıyız senyör?

-Ne kadar ister isek madam!

-Şehrin kendisinde şayan-ı temaşa bir şey olmadığını beyan ediyor idiniz de...

-Evet madam! Şehir yeniden yapılmış gibi bir şeydir. Âsâr-ı kadime yoktur. Bundan iki asır kadar mukaddem yüz yirmi binden mütecaviz nüfusu var imiş. Ondan sonra birçok felaketlere uğrayarak sarsalanmıştır. İlk felaketi 1740 sene-i miladiyesindeki taun olmuştur.

Zira kırk binden ziyade insan helak eylemiştir. 1783 senesinde müthiş bir hareket-i arz vukua gelerek şehri hemen kâmilten tahrip eylemiştir. Ondan sonra yüz sene zarfında hasıl olan umranı da 1848 senesinde eylülün üçünden yedisine kadar devam eyleyen bombardıman tahrip eylemiştir

Nikolso: Bu tahribi kimler ettiler?

Ahmet Metin: O zaman Messina ahalisinin hükümet-i metbuasına karşı itaatsizliği bu beliyeyi isticlap eylemiş idiyse de zaten İspanya ile Fransa arasında münazü'n-fih olan bu memleketin hangisi hükümet-i metbua-ı meşruası addolunduğunu şimdi şu anda pek de temyiz edemem. Nihayet 1854 senesinde bir de kolera zuhuruyla on sekiz yirmi

bin kişiyi helak eylemiş olması bu memleketin tetinnme-i afâtı olmuştur.

Şu lakırdılar sofrada edilmiş idi. Yemekten sonra Ahmet Metin:

-Bugün için yapılabilecek bir şey var ise o dahi Messina'nın en maruf ve meşhur olan Fener Burnu gezintisidir, diye araba celp ettirdi. Seyahatnamelerin tavsiyesi veçhile Fener'de ne kadar oturulacağı evvelce bi't-tayin ona göre karar kesildikten sonra arabaya binildi. Zira "Pazarlıksız giren haksız çıkar." darbimeselinin hükmüne en ziyade muvafık olan yer İtalya'dır. Şehre on iki kilometre mesafesi olup araba ile bir buçuk saatte varılan bu mesireye gidip gelmek ücreti resmi tarifeye altı buçuk frank olmak üzere kaydolunmuş ise de orada geçirilecek saatler için arabacıları istedikleri gibi arsızlıktan menedebilecek hiçbir nizamı kaydı yoktur.

Rüfeka-yı selase arabaya binerek yola düzüldüler. Sol tarafı yüksek tepeler ve sağ tarafı deniz ile mahdut olan şu on iki kilometrelik tarik hakikaten en güzel seyir yollarından addolunur. Evvela şehirden çıkıldığı zaman yol Alrengo Mahallesi denilen yerdeki sayfiyeler arasından geçer ki burası bizim Kızıltoprak ve Erenköyü cihetlerinin hemen aynıdır. Badehu bütün bütün sahraya çıkılmış olarak enzar-ı temaşa en dar yeri üç bin metreden ziyade olan Messina Boğazının şark cihetindeki İtalya kısmını tezyin eyleyen kaya, Klaber Dağları üzerine doğru inatidada başlar ki letafetçe bu dağlara olsa olsa Mont Blanck Dağları'nın Cenova'dan görünüşü rekabet eyleyebilir. Böyle cibali şahikanın biraz uzacıktan temaşası İstanbul ahalisinin pek de tecrübe etmemiş oldukları safalardandır. Bir açık havada Çamlıca'nın tepesinden gayet kuvvetli bir dürbün ile Keşiş Dağları'na doğru bakanlar bu hâli bir dereceye kadar tecrübe edebilmiş olurlar. Zira aradaki mesafeyi dürbün dahi bervech-i matlup taksir edemez.

Daha ileride Paca isminde bir balıkçı köyünden geçilip badehu Grota denilen kilisenin bir kapısından girilerek diğer kapısından çıkılmak suretiyle Pantali Gölü'ne ve mezkûr gölün denize karıştığı kanal üzerinden geçilince tamam Fener Karyesine gelinmiş olur. Bu köy balıkçılardan ibaret bir ahalinin meskenidir. Fakat mevkisi hakikaten latiftir. Seyyahlar ise köyün daha ötesinde yani burnun mümteha-yı şimal-i şarkîsinde yapılmış olan Fener Kulesi'ne kadar giderek kule-

nin de tepesine çıkarlar. Fenerciler gündüzleri kulede bulunmaz ise de köyden dahi uzaklanmayıp bahşiş tamahıyla seyirci vüruduna muntazır olurlar. Binaenaleyh Ahmet Metin ve rüfekası köyden geçerler iken gemici kıyafetinde bir adam olanca kuvvetini bacaklarına vererek önleri sıra koşmaya başlamış ve bu adamın Fener Kulesine çıkmak için kendilerine delalet eyleyecek fenerci olduğu anlaşılmış idi.

Büyücek bir minareden pek kalın ve biraz mürtefi olan şu Fener Kulesi üzerinde bir taraftan Silla karyesine ve diğer taraftan Banyara ve Santailya dağlarına ve bir cihetten dahi Palmi mahallesine doğru uzanıp giden manzaralar hakikaten her yerde emsaline tesadüf olunur şeylerden değildir. Fener memurları orada mahsus dürbünler dahi bulundurarak seyyahların verecekleri bahşişlere bunları da medar-ı tezyid ittihaz ederler ise de bizimkilerin çifte dürbünleri boyunlarında asılı olduğundan bu ihtiyaçtan vareste idiler. Yarım saat kadar zamanlarını bu kule üzerinde etrafın temaşasıyla geçirdikten sonra memnunen avdet ettiler ki gider iken Viktor Emanuel Rıhtımı'ndan geçtikleri gibi gelir iken dahi Garibaldi Caddesi'nden geçerek bu cihetle Messina şehrinin en ziyade şayan-ı temaşa olan kısmını da görmüş oldular.

Akşam üzeri hin-i avdette doğruca gemilerine inmişler idi. O günkü müşahadat-ı vakıaları üzerine o geceki sohbetleri hep Messina şehrinin intikadatına müteallik olarak binaenaleyh o günkü günlerinden memnun ve mutmain oldukları hâlde yataklarına girdiler.

Messina şehrinin uzun uzadıya temaşa ve tettebbua hakikaten değeri olmadığından ve Neofari dahi şu Şirzad-ı Selçukî romanına bir an evvel başlanmak için Palermo'ya gitmeye istical eylediğinden Ahmet Metin ertesi sabah erkenden Palermo'ya müteveccihen Messina'dan yola çıkmak istedi ise de Neofari:

-Senyör, Meliketü'l-Bahr'in hamamı vakıa güzeldir. Hem sıcak hem soğuk hamam hizmetini görür. Lakin aylar geçti ki bir kara hamamı yapamadım. Tettebbu eylediğiniz seyahatnameyi gözden geçirir iken Messina'nın istimli hamamı hakkındaki tarifât hoşuma gitti. Birinci derecede muntazam hamamlardan olduğu tavsiye ediliyor. Kont Kavor Caddesi'nde imiş. Bu cadde dahi Messina'nın en muntazam caddesi imiş. Ufak tefek eşya dahi alacağımın akşama kadar azimeti

benim için tehir buyurunuz, demiş ve bu ricası bittabi kabul edilmiş idi. Fakat biz bilmeliyiz ki Neofari'nin asıl maksadı hamam değil idi. Ufak tefek eşya alınması lüzumu Fener Burnu'ndan avdetten sonra hatırına gelmiş olup bhusus bu eşya dahi pek de öyle ufak tefek şeyler değil idi. Bir yandan Katrina'yı ıtmaa ve diğer taraftan Vasiliki'yi isticlaba medar olabilecek büyücek şeyler alınmaya lüzum görülmüş idi. Hatta istihmam vesilesi Katrina ile Vasiliki'yi de beraber almak için Ahmet Metin'den müsaade istihsaline yol açtı. İstanbul'da kotraya binildiği günden beri bu kadınların hiçbir yerde karaya çıkmamış olmaları mü-nasebetiyle efendileri dahi dirig-i müsaade etmedi.

Üç kadın bir arabaya binerek ve tayfalardan Saitoğlu'nu da beraber alarak evvela hanama gittiler. Bade'l-istihmam yalnız Kont Kavor Caddesi'ni değil Messina'nın hemen her tarafını geşt ü güzar eyleyerek en meşhur mağazalara girip çıktılar ki bunlarda Katrina ile Vasiliki'nin beğendikleri eşyayı mübayaa ede ede peyda olan mukavva kutuları, paketleri istiab için arabada yer kalmadığından bunları yüklemek için bir araba daha isticar olundu ve Saitoğlu arabaya bindirildi.

Eşya-yı mezkûreden Vasiliki için alınanları, nasıl bir fikr-i melanetle alındığını karilerimiz için ihtara lüzum var mıdır? Kızcağız aleyhinde tertip olunan iftira mevki-i icraya konulduğu zaman "Bak şu haine, ben kendisine bu kadar muhabbet edeyim, iyiliklerde bulunayım da o yine hırsızlıkta bulunsun." demek için eşya-yı mezkûre mübayaa olunmuşlardır. Fakat Cenab-ı Adil-i Mutlak Hazretleri bir şeyin vukuunu menetmek ister ise ona mukabil diğer birtakım vukuat ika eyler ki zihinler hep o vukuat-ı cedideye bi'l-intikal asıl tasmin olunan melanete meydan kalmaz. Bakınız neler oldu?

Herkes için her şey alındığı hâlde Ahmet Metin için hiçbir şey alınmaması muvafık-ı nezaket olamayacağından onun için de o gün çıkan Messina gazetelerinin kâffesi mübayaa olunmuş idi. Akşam kotraya gelindiği zaman mübayaa olunan eşya ortaya açılarak muayene ve temaşaya başlandıkta Ahmet Metin:

-Canım madam, ne kadar külfetler ihtiyar etmişsiniz. Bir mağaza teşkil edecek kadar eşya almışsınız, diyerek Neofari dahi:

-Ne kıymette şeyler ki! Bu kadınların hizmetlerine mukabil az bile! Müsaadenize mağruren aldım efendim, diye müdafaada bulunmuştur.

Katrina ile Vasiliki kendileri için alınan hediyelere sevinmekte oldukları gibi Ahmet Metin dahi kendisine alınan hediyelerden memnun kaldı. İki aydır ahval-i âleme dair hiçbir haber almamış bulunduğu ve zati akşam yemeğine daha çok vakit olduğundan bir sedir üzerine uzanıp gazetelerin birisini okumaya başladı.

Telgrafları filanları okuduktan sonra “ahval-i mahalliye” diye kalın yazı ile yazılmış olan bir sernamenin altında biraz daha ince yazı ile “Messina’da Meliketü’l-Bahr” sername-i sanisini dahi görünce:

-Maşallah bu Messina gazetecileri ne süratli şeyler? Meliketü’l-Bahr’in kendi limanlarına vürudunu yazmışlar bile! Hem bakınız ne kadar da uzun sütunlar doldurmuşlar, diye keyfiyeti arkadaşlarına da ihtar eyledi. Bunun üzerine Neofari:

-Ne diyorlar efendim, sualini irad eyledi ise de Ahmet Metin:

-Daha okumadım. Buyurunuz okuyunuz da dinleyelim, diye gazeteyi Neofari’ye uzattı ise de Neofari: Ben İtalyancayı epeyce söyleyebilir isem de yazılısını okumak lazım gelince Ulahça ve Fransızca ile karıştırarak pek fena okurum. Rica ederim okuyunuz, dediğinden Ahmet Metin dahi bervech-i âti okumaya başladı:

“Pire’den hareketini Paris’in “Yat” nam tenezzühat-ı bahriye gazetesinde görerek karilerimize de haber vermiş olduğumuz ilk Osmanlı tenezzüh-i bahrî kotrası dünkü gün limanımıza vasil olmuştur. Bu sefine Ahmet Metin namında bir Osmanlı beyzadesinin malı olup içinde seyahat eden dahi sahibi ise de bir tesadüf ve bir kaza-yı bahrî kendisine bir çift arkadaş dahi tedarik eylemiştir. Arkadaşları Mösyö ve Madam Çokogano’durlar. Kaza-yı bahrî dediğimiz şey ise bu Moldovan asilzadelerinin râkib oldukları Valsko vapurunun Yunan sularında deniz hırsızları tarafından ihrak edilmiş olmasıdır ki bu havadisi dahi iki hafta mukaddem karilerimize vermiş idik.”

Neofari burada Ahmet Metin’in kıraatini keserek:

-Ne kadar doğru tahkik etmişler. Bu haberleri nasıl almışlar, diye beyan-ı mülahaza eylediğinden Ahmet Metin:

-Şimendiferler ve telgraflar muhaberatı o kadar tesri eylemişlerdir ki bir vakanın üzerinden hafta geçmez, bütün kürre-i arzın malunu olur. Büyücek kasabalara varıncaya kadar her yerde çoğalan gazeteler

teati-i havadis emrinde yekdiğerine mehaz olurlar, izahatını verdikten sonra elindeki gazetenin alt tarafını dahi okumaya başladı ki nazar-ı dikkatleri açılan Nikolso ile Neofari evvelkiden ziyade merak ve dikkat ile dinlemekte idiler.

“Valsko’nun râkibleri olan mösyo ve madam haklarında dahi kâ-rilerimize daha o zaman bazı malumat verecek idiysek de tettebbuatımızın henüz tekemmül etmemiş olması tehire sebep olmuştur. Matbuat-ı unumiyeyi sırasıyla tettebbu tevaggulunda bulunanlar için işbu Çokogano ismi meçhul olmadığı gibi Koçagari ismi dahi meçhulattan olmamalıdır. Bunlardan herhangiisi hatırlardan çıkmış olsa “Neofari” diye kulaklara gayet mülayim ve latif gelen diğeri ismi mutlaka pek çabuk tahattur olunacak şeylerden olduğu gibi hele Nikolso ismi derhâl tahattur edileceğine hiç şüphe olunamaz.”

Kıraat bu dereceyi bulunca Neofari ile Nikolso birbirine bakışmaya başladılar. Bunların bakışmalarını Ahmet Metin dahi gördü ise de hiçbir ehemmiyet vermeyip yine kıraatine devam eyledi.

“Zira bu ismin gazetelerde mütenevvia kısımlarını doldurmuş olduğu zamanlar dahi pek uzak değildirler. Valsko vapurunun ihtirakından dolayı Osmanlı centilmeni o güzel Meliketü’l-Bahr’in müzeyyen kamaralarını bir suret-i nazikânede Boğdanlı dilbere açtı. Ve onlar dahi Korfu’ya kadar bu mihmannüvazlıktan istifade eylediler. Hatta Korfu’da bir başka sefine isticarına kıyam edilmiş ise de Moldovanlık yosmalığını Parislilik şıklığı ile mezcetmiş olan güzel Neofari’nin refakatinden pek ziyade hoşlanmış bulunan Osmanlı centilmeni kadının eteğini bırakmadığından İtalya seyahatini de birlikte icraya karar verdiler. Malum ya bir güzel kadını bir kıymetşinas Osmanlının elinden kurtarabilmek olur olmaz kocalar için bile kolay işlerden değildir.”

Ahmet Metin bu bendin mebadisini saldır saldır okuyarak arkadaşları dahi kemal-i mahzuziyet ile dinlemekte iken sonraları reviş-i ifade değıştikçe Neofari ile Nikolso’nun birbirine bakışları sıklaştığı gibi renkleri dahi taegayyüre ve Ahmet Metin’in sedası da tebeddüle başlamış idi. Nihayet sözün en sonlarında Nikolso ile Neofari fena hâlde bozulduklarından onlardan evvel Ahmet Metin:

-O! Bu gazeteci efendi vakıa tettebbuat-ı amikaya girişmiş ama haylice edepsiz imiş, dedi ve Nikolso hiddetini daha açık bir surette meydana koyarak:

-Hem edepsizlik hem de pek cesurane bir edepsizlik imiş. “Olur olmaz kocalar bile!” diyor. Aman Allah’ı sever iseniz okuyunuz bakalım daha ne haltlar etmiş, demesiyle Ahmet Metin okumakta devam eyledi:

“Güzel Neofari’nin asıl kendi kocasından ne suretle müfarakat eylediği ve Paris salonlarında nasıl şöhret olduktan sonra Nikolso ile... Hani ya şu kumar oyunlarındaki maharet-i gayr-i makbulesiyle birçok hapslere girmiş çıkmış ve zaten Saint Sir Mektebi’nden dahi bu yoldaki serseriliklerinden dolayı tard edilmiş olan Nikolso ile nasıl birleşip yalancıktan bir karı koca sıfatıyla seyahate çıktığını vaktiyle bütün gazetelerin mütenevvia sütunlarını doldurmuş ve tarafımızdan dahi ahız ve dercedilmiş olduğundan bunları tekrara hacet yok ise de...”

Yalnız Nikolso’da değil Neofari’de dahi hadidane, gazubane şamatalar ayyuka çıkmaya başladığından Ahmet Metin kıraatta devam edemedi. Nikolso avazı çıktığı kadar haykırarak:

-Bu nasıl hezeyan Allah’ı sever iseniz? Bu rezalet düşman işi mi yoksa dost işi mi, diye Ahmet Metin üzerine göz parlatmaya, diş bilemeye başladı ise de Ahmet Metin’de hilaf-ı metanet hiçbir eser yok. Yalnız o da bir hayrete meclup ki tarif kabul itmez. Neofari:

-Vay biz bütün dünyanın gazetelerine bir suret-i rezilane sermaye-i bahis ve makal mi olmuşuz, diye teessüründen ağlamak derecelerine geliyor. Nikolso güzel Neofari’yi teskin için Ulahça birkaç söz söyledi ve badehu Ahmet Metin’e hitaben:

-Okuyunuz bakalım, okuyunuz da bu edepsizliklere mukabil ne yapmak lazım gelir ise sonra ona da karar veririz, dediğinden Ahmet Metin dahi kıraatta devam eyledi. Fakat şurasını da kaydetmelidir ki her ne kadar Ahmet Metin’in metanetine halel gelmemiş ise de bi’t-te-sadüf meydana şöyle bir bend konulması biraz evvel Neofari hakkında okumuş bulunduğu mektub-ı mufassala pek münasip düştüğü için kalben memnun dahi oluyor idi. Bendenin mabadını dahi okudu:

“İşte nev-i beşerin en bahtıyarı olan bu üç refik el-hâletü hazihi limanınızda bulunuyorlar. Osmanlı centilmeninin Elf Leyl hikâyesinde tasvir olunan hazinelere malik olduğu veyahut Aleksandr Duma’nın Kontr Dö Monte Cristo’suna sani idiği rivayet edildiğinden Neofari’nin böyle bir zengine takarrübü için zihinlere türlü türlü sebepler vürud edebilir ise de kadın dahi Ahmet Metin Beyden daha züğürt olmadığı için bu hatırlara mahal yoktur. Olsa olsa her hâlde bir kocalık unvanını taşıyan Nikolso züğürdü için Neofari ve Ahmet Metin’in servet ve sâ mânları bir matmah-ı nazar olabilir.”

Artık Nikolso’da daha ziyade istimaa mecal kalmadı. Hemen yerinden fırlayıp:

-Hayır hayır! Ben buna düşman işi diyemem. Bu mutlaka bize en yakın olan bir dostun işidir, diye öyle bir davranış davrandı ki Ahmet Metin’in boğazına sarılacak zannolundu. Neofari ise gittikçe artan hayretinden dolayı ne diyeceğini bilemeyerek:

-Sakın bizim Kaptan Yuhano budalası bu hezeyanların menbaı olmasın, dedi ise de Nikolso buna ihtimal veremeyerek:

-Hem bizim burada Messina’da ne işimiz var idi? Karaya neden çıktık, bu yolda ilan-ı rezalet etmek için mi, diye bütün bu muahezelelerini Ahmet Metin’e hitap etmeye başlayınca o dahi gazeteyi elinden bırakıp dedi ki:

-Bu kadar telaş etmeyiniz mösyö! Bu yazışların hep edepsizlik olduğuna kimsenin şüphesi yoktur. Buraya İtalya derler. Yunan gazeteleri bir, İtalya gazeteleri iki! Onlar her şeyi yazarlar. Maksatları dahi meydana bir düello yahut muhakeme çıksın da gazetelerinin sürümleri şöhetleri artsın diyer.

Nikolso: Fakat bu malumatı nereden alabilirler?

Ahmet Metin: Vay öyle ise bu hezeyanlar doğru şeyler midir?

Neofari: (Telaş ile) Hayır! Asla! Fakat...

Nikolso: Bunları kendilerine kim talim edebilir?

Ahmet Metin: İşte matbuat-ı umumiyenin mütenevvia kısımlarından aldık diyor.

Nikolso: Hiç öyle şey mi olur imiş?

Ahmet Metin: Bu sualden maksudınız böyle şeylerin cihet-i inkâ-nını öğrenmek ise size ihbar edeyim ki maharetli bir gazete muhabiri her şey için tahkikat-ı matlubeyi icra edeceği gibi bizim hakkımızda dahi icra-yı tettebbuatla hakayık-ı matlubeyi meydana çıkarabilir.

Düzme karı koca şaşkın şaşkın kâh Ahmet Metin'e kâh birbirine bakmaya başladılar. Neofari'nin vicdanına sorar iseniz hakayık-ı matlube kâmilten meydana çıkmış, bir eksiği kalmış ise o da biçare kılavuzun idamından ibaret kalmıştır. Ahmet Metin ise bunların şaşkınlıklarından dolayı ziyadesiyle mutmain olarak müddeasını bir kat daha izah eylediği gibi:

-Sizin gibi kibar adamlar matbuatı okumaya tenezzül etmediklerinden onlar kendi hakkında neler yazıldığından haberdar olamazlar. Hâlbuki Avrupa gazeteleri “spor” denilen büyük tenezzühatı ve maden sularında ve deniz banyolarında ve Monako ve Santa Marino kumarhanelerinde filanlarda geçen ahvali hatta bazı hususi müsamereleleri tafsilen yazarlar. Bir gazeteye dercolunan şeyler bilahare bin gazeteye daha nakil olunur. Muharrirler meyanında bazıları “kolleksiyonist” olurlar da bu gibi fıkaranın en güzellerini kesip saklarlar. İlerde onlardan bendi mahsuslar, tiyatro oyunları, romanlar çıkarırlar. Hele bazı meşahire ait olan fıkralar gazetelere yazıldıkça onların maktuatını âdeta “dosya” usulünce birer zarf derununda cem' ederler.

Okuduğumuz bendin revîş-i ifadesine nazaran sizin ve hatta benim de hâlim epeyce bir dosya teşkil etmiş gibi anlarım.

Neofari teessüründen hafakan derecelerine gelmiş olduğu hâlde:

-Güzel söylüyorsunuz efendim ama ben de o dediğiniz mütenev-vialardan birçoğunu okumuşum, onlar böyle isim tasrihiyle suret-i bî-edebanede yazmazlar. Edep dairesinde yazdıkları hâlde bile bazen isimlerin yalnız ilk harflerini irad ile iktifa ederler, dediğinden Ahmet Metin Neofari'yi tasdik ile dedi ki:

-Evet madamı ama ırz ve edebi olan gazeteler bu dediğiniz surette yaparlar. Fransa'da bile “skandalcı” denilen rezilane gazeteler yok mudur? İtalya'da ise o nev'i matbuat-ı rezile daha serbest daha mülev-

vestirler. Haklarında böyle şeyler yazdıkları adamlar onları muhakeme veyahut düelloya geçecek olurlar ise o münazaaların devam eylediği günler gazeteler beş altı kat ziyade satılacağından yine zikrolunan edepsizleri müstefit etmiş olurlar.

Nikolso: Bunlar hep tevilat-ı gayr-i makbuleden, itizarat-ı vahiye-den ibarettirler mösyö.

Ahmet Metin Nikolso'nun gittikçe artmakta bulunan hiddeti âdeta doğrudan doğruya, açıktan açığa kendisine teveccüh eylediğini görünce o da bittabi hiddetlenmeye başladı dedi ki:

-Vay şu hezeyanlardan dolayı ben mi mesulüm ki bu itab-âmiz hitaplarınıza ben muhatap oluyorum?

Sadaların gittikçe yükselmesinden havfı artan Neofari iki erkeğin arasına girdi ve iki elleriyle bunlara yekdiğerinden tebaüd işaretini vererek bilhassa Ahmet Metin'i teskin için:

-Estağfurullah senyör, diye bir şeyler söylenmeye ve özürler dilemeye çalıştı ise de pek de beceremedi. Zaten Nikolso meydan bırakmıyor ki. Şarlatan herif evvelkiden ziyade cüretli davranarak dedi ki:

-Bu hezeyanların faili siz olmadığınızı ispat edebilir iseniz kendinizi muahezeden kurtarmış olursunuz da o zaman iş yalnız gazeteciye kalmış olur.

Artık iş Ahmet Metin'in de tahammül derecesinin haricine çıkmış ise de onlar misafir, kendisi sahib-i hane olduğundan itidal-i demini muhafazaya mecburiyet hisseyliyor idi. Mahaza rengi sapsarı kesilmiş olduğu hâlde dedi ki:

-Vay siz bu hezeyanlara sahih imişlercesine ehemmiyet veriyorsunuz ha?

Nikolso: Vay hiç mi ehemmiyet vermemeli? Namustan, gayretten de tecerüd mü etmeli? Herif bizim karı koca olmadığımızı, birer serseri olduğumuzu ilan eylesin de biz sükût mu edelim?

Ahmet Metin: Çok şey!

Nikolso: İşin dehşetini gittikçe arttırıyorsunuz, bunda istigraba mahal var mı mösyö?

Sözlerin böyle gittikçe dikleşmesi gemi içinde böyle münazaa nev'inden müsahabete alışmadıkları için herkesi kamara kaportasına kadar celp eyledi. Hatta Ömer Kaptan aşağıya salona kadar bile inmişti. Nikolso ise büsbütün köpürdüğünden:

-Şu dakikadan sonra ta meseleyi halledinceye kadar bu gemide misafirliğiniz şerefinden istifaya mecburum, adiyos mösyö! Kalk Neofari, diye Neofari'yi kolundan tutmaya davrandı ise de o yosma aşüfte o katil gaddar hafakanından boğula boğula:

-Nikolso! Allah aşkına! diye kendini kurtarmaya çalışıyor idi. Filvaki kurtulup Ömer Kaptan'ın yanına iltica eyledikten sonra:

-Canım bizi buradan kovan var mı? Ahmet Metin Bey haktan, insaftan ayrılmaz bir adamdır, demesi üzerine Nikolso kadının üzerine varamayarak:

-Ya! Öyle ise bütün tahminlerimi, zanlarım doğru imişler, diye Neofari'nin yüzüne öyle bir bakış baktı ki maksadı düzme zevcesini Ahmet Metin ile itham eylemek olduğu anlaşıldı. Neofari bu ahvalden dahi müteessir olarak def-i isnat için bazı şeyler söylemeye kalkıştı ise de herif:

-Şu dakikadan sonra ben buralarda duramam, diye bir tavr-ı tehevür ile öyle bir davranış davrandı ki doğruca merdivenden çıkıp gidecek zannolundu ise de bilakis salonun bir tarafında yığılı olan eşyayı karıştırmaya başladı. Bu eşya meyanından ufarak bir el sandığı çıktı. Nikolso onu koltuğu altına alıp onunla beraber merdivenden çıkmaya davranmış idi.

Bu sandık Korfu'da Neofari'ye iktiza eden şeyler mübayaa edildiği sırada Nikolso için dahi mübayaa edilen çamaşır ve çorap ve boyun bağı ve eldiven gibi şeyleri vaz' etmek için alınmış idi. Nikolso'nun bu hareket-i gazubanesi bittabi Neofari'ye hoş görünmediğinden:

-Canım bu rezaletler arkadaşlığa sığar mı, diye herifi mene kalkıştı. Nikolso'nun koltuğu altında bulunan sandığın kulplarına kendisi dahi el atarak çekmeye başladı. Herif çeker, karı çeker! Bir de kulplar koparak ve Neofari sandığın cismine el atarak "Pat!..." diye sandık yere düşmez mi? Hem de epeyce ağır bir cismin suret-i sukutuyla ki düşer düşmez mini mini kilidi bozularak kocaman bir cilt kitabın açılıvermesi gibi sandık dahi açılıverdi.

Aman Yarabbi! Bu ne hâl?... Sandık içinde ne mendil var, ne çorap, ne çamaşır! Bilakis irili ufaklı birçok mahfazalar ortalığa dağılıverdiler. Bunların da birtakımı açılarak derunlarından yüzük, küpe, bilezik, gerdanlık gibi şeyler şuraya buraya saçıldılar. Binaenaleyh Neofari çıldırmışçasına bir hareketle:

-Vay elmaslarım, diye eşya-yı mezkûre üstüne kapanıverdi. Nikolso ise:

-Vay canına yandığım. İşte şimdi bittim, diye gerçekten çıldırmış tavr-ı mütehevviranesiyle merdivene doğru hücum etti. Artık işbu hâli görenleri hayrette bırakacak bir suret kesbeyledi. Garabet yalnız bundan da ibaret kalmadı. Neofari herifin eteğine sarılarak:

-Vay bre hırsız! Yangın gecesi kazaya uğradı dediğin eşyamı sen çalmış idin ha, diye herifi olanca kuvvetiyle çekiyor. Nikolso ise:

-Hırsızlığı kabul etmem, diye hâlâ kaçıp kurtulmaya çalışıyor. Bu hâller, hareketler, bu sözler şu iki şahsın arasındaki münasebeti vuzuh-ı lazımesiyle meydana koyduğundan Ahmet Metin işin içindeki hakayıkı daha ziyadesine lüzum ve ihtiyaç kalmayacak surette anladı. Hemen orada hazır bulunan Ömer Kaptan'a:

-Tut şu herifi götür hamama hapsed, emrini verdi ki zaten Hacı Çavuş filan dahi kaporta ağzında müctenni bulunduklarından bu emrin icrası asla teehhür etmediğini tafsile hacet bile yoktur.

Ahmet Metin gibi gayet terbiyeli, gayet nazik, gayet hâlim bir zatın bir muhterem misafiri böyle hapsedtirmek derecesinde bir muamele-i şedideye mecburiyeti kat'a muntazar olanmayacağı cihetle bu muamele gemi halkınca pek ziyade mucib-i hayret oldu. Herkes buna ne mana verebileceğini bilmeyerek şaşırdı kaldı. Fakat mücevharatın böyle orta yere saçılıvermesi bu işin içindeki hakayıkı Ahmet Metin'e anlattığı gibi hikâyemizin mukaddematını hatırlarında tutan karilerimize de elbette anlatmıştır.

Mahaza biz yine ihtar edelim ki Valsko vapuru yandığı gece Nikolso'nun muhafaza etmesi için Neofari'nin merkûma tavsiye ve teslim eylediği iki yüz bin franklık kadar nukut ve mücevherat havi

olan hazine çantası, ne yangında yanmış ve ne de denize düşmüş idi. Nikolso'nun yed-i tamah ve kıtmanında kalıp o kargaşalık arasında Meliketü'l-Bahr'e kadar getirerek bir gece şu salonun sedir köşesinde ve fakat bir palto altında setreyledikten sonra yine o paltoya sarılı olduğu hâlde kabinoya dahi giderek ortada Nikolso onu Neofari'nin nazar-ı müşahede ve ıttılaından bilküllüye gizleyivermiş idi. Herifin bu hırsızlıktaki hesabı da anlaşılmayacak bir şey midir? O zamana kadar ettikleri kavgalar üzerine bir gün olup da bu kadından ayrılır ise elde bir servet bulunmasına ihtiyaç gören Nikolso için bundan âlâ fırsat olmayacağı derkârdır.

Hele Valsko'nun ihtirakından yani Neofari'nin Meliketü'l-Bahr'e intikalinden sonra kendi ehemmiyetinin günden güne azaldığını gören Nikolso şu hırsızlığını ayn-i hikmet saymaya başlamış idi. Şayet Neofari kendisini tard etmeyecek bile olsa böyle bir hâl-i zillette bulunmaktan ise şu iki yüz bin frangı hamilen kendi kendisine savuşup gitmeye de karar vermiş idi.

İşte bu hesaba mebni bugün şu Messina gazetesinin yazmış olduğu bend, Nikolso için bir güzel vesile olmuş idi. Bu vesile bulunmayacak bile olsa buradan öteye yolculukta devam etmeye herifin pek de niyeti yok idi. Messina pek çok vapurlar uğrağı bir yer olup Msesajeri Maritim vapurları Marsilya'ya gitmek için daima buraya uğradıklarından bir vapura atladığı gibi soluğu Marsilya'da almak ne kadar kolaydır? Binaenaleyh şu meydanda bulunan sandığa nukut ve mücevheratı yerleştirip bunların asıl mevzu oldukları çantayı denize atması birkaç gün evvel görülüp bitirilmiş bir iştir ki işte Nikolso'nun can sıkıntısıyla kitap mütalaasına koyulması dahi bu tasnım için vukua gelmiş idi. Hatta bu güne gelinceye kadar mezkûr sandık hep kendi kabinosunda iken onu bu akşam salona getirmesi dahi yarın buradan hareket edileceği esnada resm-i vedaı bi'l-icra koltuklayıp götürüvermesi için idi.

Zaten bu suretle tedarikatını görmüş olan Nikolso, Ahmet Metin'in kıraat eylediği bendi istima eder iken hatırına daha bazı şeyler hutur eylediği için gazap ve tehevvrün o derecesini ciddi olarak değil, iltizamî olarak göstermiştir. Gerek kendisinin ve gerek Neofari'nin rezaletleri meydana çıkınca Ahmet Metin'in bilahare Neofari'yi de tard edeceği hesabında bulunmuştur. Yalnız hesabının bu ciheti yanlış çıkmıştır.

Nikolso hamama hapsedildikten sonra Neofari, Ahmet Metin'in ayaklarına kapanırcasına mütevaziane ve mütezelliâne bir reverans ile:

-Büyük adam olduğunuzu her hâlinizden tanıdım. O hususta hiç şüphem yoktur. Fakat asıl büyüklüğünüzü şu vaka-i müessifede göstermenizi rica ederim. Mürüvvet buyurunuz da beni söyletmeksiniz ne aleyhimde ne lehimde bir hüküm vermeyiniz, diyerek Ahmet Metin'den kemal-i mülayemetle sabır ve sükun cevabını alınca Neofari şu gazete bendinin kendi fezayihi hakkında havi olduğu malumatın sıhhat-ı kâmilelerini itirafa başladı. Bu itiraf-ı rast-gûyane Ahmet Metin'i ziyadesiyle müsterih eyledi.

Vakıa kadının bu itirafatı kendi kendisini itham suretinde değil ise de o kadar doğruluğu da böyle bir kadından beklemek mümkün olabilir mi? Kendi kocasına ve bilhassa kızı Roza'ya pek muhip bir kadın olduğunu ve fakat kocası ihtiyar olmak ve meşrepçe kendisine mütenasip ve mütevafık bulunmamak hasebiyle filvaki epeyce işvebazlıklara girdiğini ve Paris salonlarında enzar-ı istigraba düçar olduğunu, filanı gençlik ve kadınlık hasebiyle özür- hâhane bir surette bade'l-hikâye fakat kocasından ayrılıp bu deniz seyahatini ihtiyara kadar göze aldırıldığı çocukluklar mahza Nikolso'nun iğfalatıyla meydana geldiğini söyledi. Hatta bu habisin sefihliğini, kumarbazlığını vesair gûnagûn kabayihini dahi derimeyan ile işte en sonra iki yüz bin franklık çantayı içine oynatması dahi kendisinden gördüğü bunca iyiliklere mukabil ne yaman bir küfran-ı nimet sayılacağını da Ahmet Metin'in nazar-ı insafına arz ve havale eyledi.

Ahmet Metin İtalyan kılavuzunun idamı meselesini bilse idi Neofari'nin bu itirafatını belki de tamamıyla şayan-ı kabul özürlerden olarak telakki eylemez idi. Fakat kendi nazarında Neofari henüz bir müthiş canı olmayıp gayeti heva ve hevesine mağlup ve aşufte-hâl bir sefil olduğundan itirafat-ı mezkûreyi âdeta rahimane bir hâl ile telakki ediyor idi.

Neofari ile Ahmet Metin bu yolda söyleşirler iken güverte üzerinde gemi halkının dahi şu hadise-i garibe üzerine sonu gelmez, netice-i hükmü anlaşılmaz bir güft ü gûya koyulmuş oldukları muhtac-ı beyan değildir. Bu herc ü merc-i ahval arasında bir de Katrina kemal-i telaş ile salona gelerek:

-Senyör! Dün salonu ve kabinonuzu yerleştirir iken kendi dolabınızın kilidini kırılmış gördüm. Korkumdan şimdiye kadar sesimi çıkaramadım ise de ortaya böyle acîp bir hâl çıkınca işte haber vermeye mecbur oldum ki bir kere de kendi dolabınızı yoklayasınız diye, sözlerini gayet haifane bir hâl ile dermeyeran etmesin mi? Ahmet **Metin** hemen kabinosuna koşup dolabını kırılmış ve altmış yetmiş bin frank kadar nukudun oradan aşırılmış olduğunu gördü. Nukud-i mezkûre salonda açılan sandık derununda bulunmadığından Ahmet **Metin**, Nikolso'yu istintaktan evvel bir kere geminin aranmasını emreyledi. Öyle ya! Bu kadar mücevherat henüz dışarıya aşırılmış olduğuna göre para dahi elbette gemi içinde olacaktır. Ufacık bir tekne içinde olan şey dahi nerede ise mutlaka bulunacaktır.

Evet bu paralar dahi pek kolay bulundu. Hem de Neofari ve Nikolso'nun yattıkları kabinde! Nikolso'nun şiltesi altında bulundu. Anlaşıldı ki habis salondan sandığı yakalayıp çıktıktan sonra kabino-suna da uğrayıp oradan paraları dahi alarak o suretle karaya gidecek imiş. İş bu dereceyi bulduktan sonra Ahmet **Metin** herkesin telaşını menedecek bir tavr-ı amirane ile davranarak Neofari'ye dahi:

-Siz müsterih olunuz madam! Helecanınızı teskin ediniz. Gideyim evvela o bedbaht biçareyi göndereyim, diye merdivenden yukarıya çıkmaya başlayınca Neofari diz çöküp Ahmet'in elinden tutarak:

-Aman senyör, merhamet ediniz! Hapse göndermeyiniz, diye yalvarmaya başladı ve Ahmet **Metin**:

-Hayır efendim hayır! Benden o kadar merhametsizliği umar mısınız, diye Neofari'yi tekrar temin ederek hanıma kadar vardı ve mahcubiyet-i vakıasından dolayı gelenlerin yüzüne bakmayacak bir hâlde bulunan Nikolso'ya bir paket bank kainesi uzatıp:

-Şunlar iki bin beş yüz franktır senyör! Cinayet-i vakianız üzerine sizi polise teslim etmek yolu dahi var iken bizden emin olarak şu paraları alıp canınızın istediği yere gitmek için bu anda sefinemden çıkmanızı rica ederim, dedi. Nikolso utanmaksızın kaimelere el uzatmakla beraber:

-Ya Neofari? O biçare... diye bir söze başlamak istedi ise de Ahmet **Metin**:

-Onu da kâle almayacaksınız. Artık bir kelime bile söylemenize müsaade yoktur, diye herifi merdivenden yukarıya çıkartıp gemi etraflarında nadir olmayan kira sandallarından birine irkâp eyledi. Ve müteakiben salona geldi ki Vasiliki ve Katrina'ya yerlere dökülen elmaslarını ve paralarını toplatmakta bulunan Neofari'yi gerçekten pek meyus, pek helecanlı bir hâlde bulduğundan:

-Ben size def-i helecan etmenizi, müsterih olmanızı rica etmiş idim. Niçin bu ricamı kabul etmediniz? Memnun olunuz, teşekkür ediniz ki her türlü cinayete müstaid olan bu tehlikeli heriften ucuzca ve kolayca kurtuldunuz. Vaki olan rezaletlerden siz asla mesul ve müttehenm değilsiniz. Kadın kısmı için hiçbir zaman hiçbir işten dolayı mesuliyet terettüb edemez. Hangi erkeklerin taht-ı idaresinde bulunurlar ise, her mesuliyet o erkeklere racidir, yollu birçok sözler ile refikasını teskine bezl-i himmet ve sarf-ı inayet etmeye başladı.

Vakıa Neofari kendisinin de nasıl iplere, satırlara müstehak bir canı olduğunu hatırlıdan çıkarınıyor ise de Ahmet Metin'in bu tesliyetâmiz sözleri üzerine epeyce ümitlere düştü. Zira koca fazıl o güzel sözlere şunları da ilave ederek demiş idi ki:

-Sizi bihakkın temin için şunu da söyleyim ki hadise-i müellime sizinle refakattan beni nadim edip caydırmamıştır. Refakatta yine devanı arzu buyuracak olur iseniz beni yine bahtiyar etmiş olursunuz. Yok siz dahi bizden müfarekatla Meliketü'l-Bahr'i terk etmek cihetini tercih eyler iseniz her hâlde irade elinizdedir. O hâlde bilmiş olmalısınız ki müfarekatınız Nikolso'nun indifama kat'a benzemez. Bundan sonra dahi beni kendinize daima muhibb-i sadık addedebilirsiniz. Her ne hizmetiniz olursa ifasına can ile baş ile hazırım.

İşte Neofari'yi tamamıyla tatmin eden şey, asıl bu sözler oldu. Böyle teessür zamanlarında içmek itiyadında bulunduğu birkaç kadeh konyağı şimdi dahi içerek deminin cereyanını tesri ve vücudunun kuvve-i faaliyesini tahrik ederek sükun-ı tabiî hâline hemen takarrüp eyledi. İnsan denilen mahluk-ı garibin ve onun dahi kadın denilen nev'i-i agrebinin acayip hâlini şununla dahi düşünmelidir ki bu anda Neofari'yi mutmain eyleyen ahval meyanında "Ahmet Metin'in şimdiye kadar bana takarrüp etmeyip istiğna ve tevahhuş göstermesi ihtimal

ki beni Nikolso'nun zevce-i meşruası zannetmesinden naşı idi. Şimdi Nikolso mündefi olduğundan mutlaka bana takarrüp için burada kalmaklığımı arzu gösteriyor." hülyası dahi mevcut idi. Ah beşeriyet ah! Ne akıllar ermez bir ucubesin!

Bu hâller gûzar edinceye ve ortalık toplanıncaya kadar gece dahi hulul ederek ve yemek zamanı geçmeye bile başlayarak yalnız iki arkadaş sofraya oturdular ise de sözün doğrusu ikisi de taam için iştiha bulamadılar. Ertesi sabah erkenden yola çıkılması için Ömer Kaptan'a talimat-ı lazıme-yi vererek hemen kamaralarına çekildiler. Lakin Neofari:

-Senyör! Bu vukuat üzerine kamarada yalnız yatamayacağımı. Müsaade buyurunuz da bu akşam Katrina o edepsizin yatağında yatarak bana refakat eylesin, ricasında bulunduğundan Ahmet Metin arkadaşının bu ricasını da kabul etmekle Katrina dahi Neofari'nin kabinesuna gidip geceyi orada geçirdi.

"Geçirdi" mi? Hiç bu gece öyle kolay geçecek gecelerden biri midir?

İki kabine arasında yalnız bir bölme bulunduğundan bir tarafta söylenen sözlerin diğer taraftan işitilebilecekleri derkâr idi. Binaenaleyh iki canı badi-i emirde yataklarına girerek bir hayli zaman yuvarlandıktan sonra Ahmet Metin'in kabinosundan gelen horultılar efendinin uykuya daldığını ihbar etmesi üzerine kalktılar. Fakat yine kabine içinde konuşamayarak onun dışarısındaki helaya kadar vardılar da orada bile gayet aheste ses ile hasbihale başladılar. Neofari'nin ilk sualı:

-Kız o Ahmet Metin'in dolabı kırılması komedyası nasıl oldu, kaziyesi olup Katrina:

-Aman madamı hiç sormayınız. Az kaldı korkumdan çıldırıverecek idim. Az kaldı kılavuz işini de meydana çıkarıverecek idim, mukaddimesiyle bu komedyayı da anlatmaya başladı. Dedi ki:

-Sizin Fener Burnu'na gittiğiniz gün Vasiliki'ye iftira atmak için verdiğimiz karar üzerine ben dahi dolabını kırıp içindeki paraları almış idim. Sonra aklıma geldi ki kararımız Vasiliki'ye efendinin parasını

çaldırmak olmayıp sizin paranızı çaldırmaktır. Binaenaleyh bir kere size danışmaksızın paraları Vasiliki'nin sandığına, dolabına filanına koymamış idim.

Neofari hatırına yeniden bir şey gelmiş gibi bir tavırla:

-Hay ahmak hay, dedi ise de Katrina bu mülahazaya ehemmiyet vermeyerek sözünde devam eyledi. Dedi ki:

-Bir de Nikolso meselesi meydana çıkıverince havf ü hiras beni bilkülliye istila eyledi. “Şimdi ne yapmalı?” diye düşündüm. Hazır orta yerde bir hırsız var iken bu kabahati de onun üzerine yükletmeyi taakkul ettim. İyi ettim mi madam?

-Hiç de iyi etmedin. Pek fena etmişsin. Âdeta hayvanlık etmişsin. Böyle bir fırsat bir daha elimize geçer mi? Akıllı davranmış olsa idin şu anda Vasiliki işi dahi bitmiş olarak her şey bizim elimizde kalmış olur idi.

-Aman madam nasıl?

-Nasıl olacak, paraları Vasiliki'nin eşyası içine koyar idin. Aranıldığı zaman orada zuhur eder idi. Vasiliki dahi Nikolso ile müttetik ve müşterek olarak bulduklarını kapıp beraber kaçmaya karar vermişler diye mahvolur gider idi.

-Sahih madam sahii! Ben kendimi pek akıllı karı sanır idim ama gerçekten hayvan imişim. Meğer siz gerçekten akıllı bir kadın imişsiniz. Aklınıza hayran oldum madam!

Hayır hayır! Ne Katrina ahmak ne Neofari âkildir. İkisi de gafil-den başka bir şey değildir. Tedbirleri ne kadar yolunda olsa Vasiliki gibi bir masumun masumiyeti gayret-i ilahiyeyi tahrik ederek mutlaka tedbirleri muvafık-ı takdir olmayacaktır. İşte Hak Sübhanehü ve Taala adalet-i ezeliyesinden bir kısmını meydana koymak için bugün daha sabahtan yola çıkılacak iken Neofari'ye tehir ettirip mahud gazeteyi dahi ona aldirtarak getirtmiştir. Bir nazar-ı hikmet ve fikr-i ibretle düşünecek olsak bu nıisilli âsâr-ı gayret-i ilahiyeyi pek çok şeylerde görüp kendi kendimizi irşad edebilir isek de hayfa ki daima gafletimiz mâni olur da göremeyiz.

Neofari kaybolan fırsattan dolayı pek ziyade müteessif olarak Katrina'yı takdir eder ise de şerik-i cinayetini bilkülliyeye meyas etmeyi de politikasına muvafık bulmadığından:

-Ne ise bu fırsatı kaybeyledik. Mahaza bundan sonra yine bir kolayına bakarız. Yeniden bir tertip kurarız. Bir kere şu fırtına geçsin de, demiş ve Katrina'nın

-Vay siz de buradan gitmeyeceksiniz öyle mi madam, suali üzerine:

-Nereye gidecek imişim? O hırsız herifin arkasından mı? Kurtulduğuma bin teşekkürler ediyorum. Ben gemideyim Katrina, gemideyim. Seninle daha çok arkadaşlık edeceğiz, deyince Katrina ziyadesiyle memnun olmuş idi. Bu memnuniyeti itiraf dahi eyledi. Dedi ki:

-İşte buna çok sevindim madam! İnanınız ki eğer siz dahi buradan gitmeye kıyam etmiş olsa idiniz ben de burada bir gün bile durmaz idim. Siz nereye ben de oraya.

-Bana olan irtibat ve muhabbetiniz bu derecelere kadar vardı ha?

-Hiç şüphe etmeyiniz madam! Sizin gibi kerem sahibi bir insana...

-Hem nerede olsanız size bir hizmetçi lazım değil mi?

-Öyle ya. Sizin gibi bir sadık kadın olması elbette müraccahtır.

Vakıa Katrina'nın sıdk-ı irtibatına Neofari dahi şüphe etmiyor idi. Şu kadar ki şişman karının merbutiyeti kendi şahsına olmayıp paralarına, hediyelerine olduğunu da nazar-ı vukuftan uzak tutmuyor idi. Ne hacet işte bunu Katrina dahi söyledi ya! Neofari kadar kerem sahibi bir kadına Katrina kadar haris-i servet bir kadın sakız gibi sarılmaz da ne yapar?

Bu iki canı ve müfsid işin bundan sonrası için kendilerine medar-ı selamet olmak üzere bir zamana kadar Vasiliki aleyhinde hiçbir teşebbüste bulunmamaya karar verdiler. Hatta Neofari dedi ki:

-Evet hiç acelemiz yoktur. Bırakalım da aradan birçok zaman geçsin. İhtimal ki Nikolso mündefi olduktan sonra efendi ile maksuduma nail olurum da Vasiliki basbayağı bir besleme kız menzilesine inerek keyfimi istediği anda tard ve teb'id dahi ederim. Bir kere efendinin metresi olduğum hâlde bir hizmetçi tebdili ne kadar ehemmiyet götürür?

-Öyle ya! Öyle ya! O zaman yalnız efendinin değil geminin dahi sahibesi olursunuz.

-Birçok zaman geçsin dedim. Evet geçsin! Zira bir aralık efendi “Ben o caniyi göndereyim.” diye herifin mahpus olduğu hamama doğru gider iken hükümete gönderecek sanmış idini de aklım başımdan gitmiş idi. Çünkü herifi hükümete gönderir ise istintaktan istintaka her türlü esrar meydana çıkabilir idi. İhtimal ki kılavuz maddesi bile!

-Öyle ya madam öyle ya! Allah kimsenin yakasını müstantıkların eline düşürmesin. Gençliğimde tahattur ederim ki refikalarımından birkaç kadın kumarda kavga çıkarılmaktan ibaret bir cünha için istintaka gittiler de o madde tahkik olunur iken hiç de o maddeye taalluku olmayan azim bir hırsızlık işi meydana çıkıverdi ki içinde birkaç kan dahi olduğundan refikalarımından iki kadının kafası kesildi.

Katrina’nın şöyle muhtasaran ettiği hikâye Neofari’nin damarlarındaki kanı buz gibi dondurdu ise de bulundukları mahalin karanlık olması hasebiyle tavrındaki tagayyürü Katrina göremedi. Başka türlü dahi serrişte vermeyerek yalnız:

-Sen biraz korkaklığı bırakır isen hiçbir tehlikeden korkumuz kalmaz. Hadi artık yataklarınıza girelim, diye bu hasbihale hitamı vererek yataklarına girdiler. Fakat gözlerine uyku girmek kabil değil! Öte tarafta vicdanı rahat olan Ahmet Metin horul horul uyumakta bulunduğu hâlde gönülleri pek rahatsız, pek muzdarip olan bu iki kadın rahat ve nimet-i haba bir türlü nail olamıyorlar. Aradan saatler geçti. Hatta yukarıda güverte üzerinde ayak patırtıları ve zincir takırtıları peyda olarak bunlar Meliketü’l-Bahr’in kalkmak üzere bulunduğunu ve binaenaleyh sabahın takarrüp eylediğini ifham eyledikleri hâlde Neofari ile Katrina kâh sağ taraflarından sol taraflarına ve kâh sollarından sağlarına dönerek bir türlü uyuyamıyorlar idi.

Biraz daha sonra vinç makinesi gırıl gırıl işleyerek demir alındı. Yine bu makine ile rande sereni kaldırılmaya da başlanarak gerek onun ve gerek filikaların sıkletlerinden şikayet ediyorlar imiş gibi makaralar dahi gıcır gıcır gıcırdamakta ve inimi inimi inlemekte idiler. Gemi kâh sancak ve kâh iskele bordaları üzerine sık sık yaslanmaya başladığından tabut gibi daracık yataklarında bulunan Neofari ile Katrina muva-

zenelerini kaybetmemek için vücutlarını geminin meyleylediği tarafın aksine doğru çevirerek tashih-i muvazeneye mecbur oluyorlar idi. Bu hareketlerin sık sık vukuu anlatıyor idi ki Messina Limanı küçük bir liman olup rüzgâr dahi muvafık olmamakla liman içinde ufak ve kısa voltalar icra olunuyor.

Filvaki bu sabah hava tam poyraz olup güneş doğduktan sonra şemsin yükselmesine mütenasiben rüzgâr dahi yükselip şiddetini arttırdığından Meliketü'l-Bahr ta Fener Burnu'nu dönünceye kadar hep volta etmeye mecbur idi. Hâlbuki Messina Boğazı için poyraz rüzgârı bizim İstanbul Boğazı için lodos hükmündedir. Yani akıntıların aglebine karşı gelindiğinden ve boğazın ise en dar yeri üç bin metreden mütecaviz olmak derecesinde geniş bulunduğundan şu bad-ı muhalif oralarda büyücek denizler yapar. İmdi bir yandan bu dalgaların Meliketü'l-Bahr'i ziyadece sallaması ve diğer taraftan muhalif rüzgâr ile edilen voltaların tekneyi her zamankinden ziyade yatırması yataklarda yatanlar için rahat ve huzur bırakmadığından Katrina ile Neofari yola çıkıldıktan sonra da uykuya nail olamadılar. Böyle beyhude ve rahatsız olarak yatmak ile kalkıp yukarıya çıkmak cihetlerinin hangisini tercihe karar-ı kati veremeyerek mütehayyir bir hâlde iken öteki kabinoda peyda olan patırtılar üzerine Katrina:

-Efendi uyandı, galiba yukarıya çıkmak tedarikindedir, demesiyle Neofari dahi:

-Evet! Haydi bari biz de kalkalım, dedi. İki kadın bu gece alsa gözlerini yunmamış oldukları hâlde kalkıp Neofari belki biraz medar-ı rahat olur diye bir soğuk su banyosu yaptı ve badehu gayet güzel bir tuvalet icrası için epeyce zaman ayna karşısında çalışarak ve Katrina dahi kendisine yardım eyleyerek tuvaletini istediği gibi icradan sonra güverteye çıktı ki Ahmet Metin'i dahi orada bir aşağı bir yukarı gezinmekte bularak selamlaştılar.

Karilerimiz elbet tahattur buyururlar ki Ahmet Metin Neofari ile muarefesinin mebadisinde bu kadını pek güzel, pek mükenimel bulmakta idi. Hakikaten güzel olduğunu biz dahi itiraf ve teslim eyledik ya. Hele güzel Neofari tuvaletine ihtinam eylediği bazı günler bu hü-

nü, bu cemali tezyinat-ı sınaîye ile bir kat daha artar idi. Zaten tuvalet dahi zemini güzel olan yüzlere yaraşır. Yoksa altı düzgün olmayan çehreye ne kadar düzgün verilse ve mütenasip olmayan endama neler giydirilse hiçbir faydası olamaz. Fakat istigrab edilse istibad olunmalıdır ki bu sabah Neofari her zamankinden daha süslü olduğu hâlde Ahmet Metin'in gözlerine o kadar güzel görünmedi. Vakıa:

-Maşallah! Maşallah! İşte bu tuvalete hiç diyecek yok. Bizim Hafız-ı Şirazî namında bir şairimiz olup her ne kadar "Hacet-i meşşate nist ru-yı dilâranı ra" demiş ise de güzellere tuvalet dahi pek güzel yaraşır, diye tahsinlerini pek ileriye götürmüş ve Neofari'yi dahi:

-Riya olunduğunu bilsen de bu derecelerde medh ve sitayişinize mazhar olmak yine beni mahzuz ve bahtiyar eder, diye teşekkürlere mecbur eylemiş ise de Ahmet Metin bu kadını her hâlde evvelki kadar cazibeli bulamayıp yalnız dünkü vukuattan dolayı ziyadesiyle münkesir ve mahzun olmakta mazuriyeti müsellemler olan refİKasını taltif ve tesrir için bu yoldaki meydayihi ileriye götürmüş idi.

Bu sabah Neofari'yi evvelki kadar güzel bulamamasındaki hikmeti Ahmet Metin tamamiyle keşfedemedi. Vukuatın kâffesini yani kılavuzun idamı meselesine ve Vasiliki hakkındaki mukarrerata varıncaya kadar her cihetini bilmiyor ki o hikmete, o hakikate dahi vasıl olabilsin. Mahaza Ahmet Metin dikkatsiz bir adam dahi olmadığından kendi kendisine:

-Hakikat şu kadın kısmının en büyük hüsnü, cemali yalnız iffetinden, ismetinden ibarettir. Bir kadın iffetsiz olduğu hâlde yüz derece güzel olsa yalnız on derece güzel olan iffetli kadın kadar cazibeli olamıyor. Çünkü iffetsiz olan sefilenin kıymeti azalıp bahası ucuzlayarak her müft-i baha şeyler gibi o dahi nazarlarda itibarsız kalıyor. Kadınlar ki kendilerini âlemin güzel bulması için her külfeti ihtiyar ederler, asıl külfet-i iffeti ihtiyar etmiş olurlar ise âlem nazarında hüsn ve bahalarını hakikaten arttırmış olurlar, diye Neofari'nin her zaman daha ziyade bulduğu cemal ve cazibesi bugün mütenakis görmesine sebep olmak üzere gerek lokantada okuduğu mektuptan ve gerek Nikolso rezaletinden anladığı ibtizalı kaziyesini buluyor idi.

Hakikat-i hâlde her şey böyle değil midir? Yalnız hüsn ü cemal değil akıl, ilim, şecaat vesaire gibi fezail dahi böyledir. Bunların kâffe-

sinin makbuliyeti ancak meşruiyetiyle kaim ve daim olup yoksa aklını fezahatta, ilmini kalpazanlık, müzevirlik gibi cinayetlerde, şecaatini dahi haydutluk, hırsızlık gibi cinaiyatta gösterenler için bu akıl ve ilim ve şecaat bir kat daha mucib-i nekbet ve melanet olurlar.

Lakin Neofari’de görülen çirkinlik Ahmet Metin’in bulduğu hikmetten daha başka şeylere müstenid olduğunu karîlerimiz daha güzel muhakeme edebilirler. Biçare kılavuzu denizde boğduğu hâlde tüyleri bile ürpermemek ve Vasiliki gibi bir mazlumenin en ehveni namusunu berbat eylemekten ibaret olan felaketini hükımeylediği hâlde vicdanı rahatsız bile olmamak derecesinde bir maraz-ı ruhaniye mübtela olmuş bulunan bu kadının ânı, cazibesi de mutlaka tebeddül edeceğini karîlerimiz cüzi teemmül ile hükmederler. Zira bilirler ki güzellik denilen şey başkadır, cazibe yani sevimlilik yine başka! Güzellik sanayi-i nefsiye ait bir keyfiyet-i zahiriye ve maddiyedir. Cazibe ise havass-ı ruha müteallik bir keyfiyet-i batıniye ve maneviyedir. En güzel olan ve kendisine âşık olanları düçar-ı veleh ve hayret eden bir kadını vefat etmiş farz ediniz. Kendisinde o evvelki cazibe kalır mı? Manzarası tabayie soğukluk veren bir naaş olmuş gitmiştir. Hâlbuki onun hüsn ü cemal-i maddisi henüz kendi üzerindedir.

Muhakkaktır ki insanın ruhu kendisine mahsus olan enaiyet, nefsanîyet, kin ve haset ve buğz ve adavet gibi emrazdan salim olarak bir de bunlara bedel hilm ve tevazu ve satvet ve hayır-hahlık ve iffet ve istikamet gibi manevi ziynetler ile müzeyyen olursa cemal-i maddisi nakıs bile olsa kendisiyle münasebeti olanları kendine celp ve cezbe-debilir. “Şirin” ve “sevimli” gibi birçok evsaf ile tavsif olunarak aşınlarının mahbubu, maşuku olur. Ancak öte tarafta fezail-i insaniyeden tecerrüd eylemiş bir adamı görürsünüz ki içinin fenalığı dışına vurmuşcasına menfur olarak yalandan muamelat ile kendisini size ne kadar sevdirmeye çalışsa yine bir türlü içiniz ısınmaz. Yılan gibi ki endamı hakikaten mevzun ve dışı müzeyyen olduğu hâlde mercan gibi dilini çıkarıp size yalvardığı yakardığı zaman kalbinize bir türlü emniyet ve merhamet gelemeyerek yine onun başını ezmek istersiniz.

İnsanda her şey mütebeddil olduğu ve hatta hüsn ü cemal-i suveri bile bazı esbab ve avarızdan dolayı kabil-i tavahhül bulunduğu misilli cazibe ve ân ve şirinlik ve sevimlilik dahi böyledir. Zira terbiye ve ta-

lim bahusus ibret ve imtisal, bir adamın kemalat-ı ahlakiyesi üzerinde mutlaka izhar-ı tesir eder. Bed-ahlak olanların hüsn-i ahlaka tahavvül-leri ne kadar mümkün ise hüsn-i ahlak erbabının dahi ahlak-ı seyyie-ye tahavvüleri o kadar ve belki de ondan ziyade muhtemeldir. Ahlak bozuldukça cazibe dahi bozular. Bu dakikaya mebnidir ki bazı insan pek güzel bir kadına bugün âşık-ı şeyda olduğu hâlde bir zaman sonra ondan nefretle yakasını kurtarmaya çalışır. Kadının cemal-i zahirisi mi tahavvül etmiştir? Hayır! Evvela onu afif, mahcup, tok gözlü, hâlim filan olmak üzere telakki eylediği hâlde muahharen sefil, arsız, aç gözlü, huysuz filan gördüğü için nazarındaki cazibe-i iptidaiyesi mahvolarak onun yerine nefret ve istikrah kaim olmuştur.

Neofari Ahmet Metin ile muarefe ve münasebet peyda eylediği zaman vakıa artık “sefih” tabirine müştehak bir mal idi. Lakin henüz hasud, garezkâr, bedhah, katil, canî değil idi. Küçücük bir emelden başlayan bir garaz ve nefsanîyet, bir kin ve haset, onun fezail-i ruhanîyesini henüz katillik derecesinde ihlal etmemiş idi. Sonra o emel bir heves-i mecnunane derecesine varıp Vasiliki aleyhinde bi’l-kuvve ve biçare kılavuz aleyhinde bilfiil katil olduktan sonra ruhuna ârız olan bu marazın elbette cismi üzerinde de tesirâtı görüleceğine şüphe yoktur. Fakat Ahmet Metin henüz bu ahvale vâkıf bulunmadığı cihetle refikasının hüsnünü, süsünü ziyadece metheyledikten maada:

-İnşallah bu geceyi arzu eylediğim veçhile rahatça geçirmişsinizdir, temenniyat-ı hâliselerini dahi dermeyan eylemiş idi. Neofari hâlini ketmedemedi. Dedi ki:

-Senyör, hakkınızda bir muamele-i nazikânede bulunmak için yalan söylemekte ne fayda tasavvur edebilirim, ne zevk! Bu geceyi hiç de rahat geçiremedim. Hatta ta sabah gözlerine uyku denilen nimet takarrüp bile edemedi. Kendim böyle rahatsız olduğum gibi o zavallı Katrina’yı da rahatsız ettim. Onu da hiç uyutmadım. Belki vır vır lakırdı edişimiz sizi de rahatsız etmiştir!

Dikkat buyruluyor ya şu cevabın zımnında ufacıktan bir de Ahmet Metin’i istintak var! Ahmet Metin hakikaten hiçbir şeyden haberdar olmadığı cihetle:

-Hayır! Ben bilakis pek rahat uyudum, diye arkadaşını teminden sonra biraz da kalbini tatmin için kendisi salona kadar inerek evvelki gün posta ile gelmiş olan mahud Fransızca mektubu getirdi ve:

-Sizin hakkınızdaki efkârımı yani her hâlde beraatinize dair olan mülâhazatımı sonra söyleyeceğimden evvela şu mektubu okuyunuz, diye Neofari'ye verdi. Bu mektubu okur iken Neofari'nin hâlini görmeli idi. Kâh sapsarı kesiliyor kâh mosmor. Fıkraları, kelimeleri, cümleleri bitirdikçe Ahmet Metin'in de yüzüne bakarak kendi hakkındaki mütalaalarını, hükümlerini güya soruyor yahut yüzünden anlamaya çalışıyor ise de koca Metin gayet rahimane ve hayırhahane tebessümler ile:

-Okuyunuz madam okuyunuz! Bitiriniz de, dediğinden yine okumakta devam eyliyor. Nihayet mektup bittikten sonra Neofari:

-Mektubun pek çok yerleri doğru ve birçok yerleri ise yalan değil, yanlışdır efendim. Bir papaza itiraf-ı günah edercesine size her şeyin doğrusunu söylemeye mecburiyet-i kalbiye hisseylediğinden, diye hakayık-ı ahvalini hikâyeye hazırlandı ise de Ahmet Metin kadının sözü-nü kesti. Dedi ki:

-İtirafatınıza hiç ihtiyacım yoktur madam! Ben de biliyorum ki mektubun içinde hatalar da vardır, yalanlar da! İfratlar da vardır, tefritler de! Şundan bundan alelacele edilen tahkikat üzerine yazılan mektup bundan daha mükenâmel olamaz. Hatta o Messina gazetesinin yazdığı bend dahi sanki tamamıyla doğru mudur?

Ahmet Metin'in bu sözü üzerine Neofari müsaraaten sordu ki:

-Gerçek o bendi siz mi yazdırdınız senyör?

-Neden bu zanda bulunuyorsunuz madam?

-Beni o hainden kurtarmak için şöyle bir lutuf ve inayet tertip etmiş olabilirsiniz de onun için.

-Hayır madam, bu zannınız yanlışdır. Sizi dahi âleme su-i teşhirde bulunmak lutuf ve inayet midir? Sizin o heriften kurtulmanız bir emrinize vabeste idi. Bana "Şu herifi istemem." demiş olsa idiniz o anda Nikolso buradan gider idi. Fakat kocanız olmak hükmünü haiz oldukça bizim de kendisine riayetimiz vacip idi. Hakikat-i hâlde o bendi ben yazdırmadım. Zaten postahaneden bana bu mektup geldiği zaman o bend dahi gazetehanede ya yazılıyormuştur yahut yazılmış da tertip ediliyormuştur. Çünkü gazeteler böyle başlıca şeyleri bir gün evvel yazarlar. Yani bizim vücudumuz Messina'da şayi olmasını müteakip mu-

harrir dahi kalemi eline almış bulunmalıdır ki ertesi güne kadar böyle mufassal bir bend yetiştirilmiş olsun. Şimdi siz sem’-i ehemmiyeti şu sözlerime hasrediniz madam! Bu mektubun havi olduğu malumatı, imzasının sahibi olan dostumdan ben istemiş idim de o dahi bunu bana cevaben yazmıştır. İş böyle olunca ben malumat-ı mezkûreye elbette bir ıstibah üzerine lüzum görmüş olurum değil mi?

-Evet efendim! Hani ya Moldova’da bir baba dostunun hanesinde on beş gün misafir kaldığınızı Pire’de hikâye eylediğiniz gün...

-Tamam! Ben sizi daha o gün tanımış idim. Lakin def-i ıstibah için şu tahkikata da ihtiyaç görmüş idim. Şimdi artık aramızda gizli bir şey kalmadı. Lakin zanneder misiniz ki bundan dolayı benim sizin hakkınızdaki hüsn-i nazarıma, hürmetime hâlel gelmiş olsun?

-Ah senyör! Hazret-i İsa gibi günahkarların günahını yüzlerine vurmayıp hoş görmek, affetmek hasleti de on milyon insanın birinde bulunmaz.

-Dinleyiniz madam! Kadın kısmının tarif-i mahiyeti hakkında şimdiye değin o kadar sözler söylenmiştir ki cem’ edilseler bir kütüphane-i müstakil teşkil eder. Bunların kâffesini diyemez iseniz de birçoğunu okumuşumdur. En muvafık bulduğum tarif yeni filozoflardan birinin “Kadın kısmı maziye çarçabuk unuttur, müstakbeli hiç düşünmez. Fakat olanca kudret-i fikriyesiyle yalnız hâlihazır düşünüp filvaki o hâlihazır hakkındaki kudret-i müfekkiyesiyle erkekleri dahi şaşırtıp mağlup bırakır bir mahluktur.” diye söylediği sözdür. Fakat affınızı rica ederim madam! Kadınların pek de lehinde olmayan bu sözden dolayı feylosof efendiyi muaheze buyurmayınız. Sözü yalnız bundan da ibaret değildir. Şu “fakat hâlihazır için vuku bulan mukarreratı da ekseriya menafi-i maziye veya müstakbelesine uymayarak aglebi ziyanlı çıkar.” sözünü de ilave eyliyor ki nev’i-i cemil-i nisvanın aleyhinde ise de hakikatin pek lehindedir.

Neofari gülümseyerek:

-Zavallı kadınlar, dedi ki bundan maksadı kadınlar hakkındaki bu gibi hükümlerin haksız ve zalimane şeyler olduklarını anlatmak idiyse de Ahmet Metin bu sözü kendi hikmetine muvafık gelecek surette anlayarak:

-Evet kadınlar hakikaten zavallıdırlar, diye mütalaat-ı müstahzarasını serd ve ityanda bervecch-i âti devam eyledi:

-Kadınların mazi ve müstakbel hakkındaki bu aczlerinden naşidir ki kadını, cedit, mütemeddin, gayr-i mütemeddin hiçbir millette zimam-ı idareyi kadın eline vermemişlerdir. Eğerçi bundan dolayı birçok mübaheseler cereyan ederek hükenadan birtakımı kadınlara taraftar çıkmışlar ve onların da erkeklerle müsavi addolunması lüzumunu ispat için olanca hikmet ve talakatlarını sarf etmişler ise de en mütemeddin ve müterakki addolunan milletler nezdinde bile ahval-i nisvan en vahşi milletler nezdindeki suretinden pek de ileriye geçememiştir.

-Ey bu mukaddimenin neticesi senyör?

-İşte neticeye dahi geliyoruz madam! Kadınlar böyle mazi ve müstakbel hakkında âciz olmakla daima ziyanlı çıkacaklarına göre bunca şerayi, bunca kavanin kadınlar için, bu babda bir gûne çare-i selamet gösterememiş midir? Hayır! Göstermiştir. Onların zimam-ı idaresini erkeklerin yed-i himmet ve hüsn-i idarelerine tevdi eylemiştir. Bu hâlde bir kadının nik ü bed-i ahvalinden dolayı en evvel erkeklerin mesul olmaları lazım gelmiştir. Mesela “Şu kadın niçin zengin olmamış da fakir bulunuyor?” diye bir kadın muaheze olunamaz. Zira o kadını zengin edecek olan şey, gerek ticaret ve gerek sanayi yollarında ye gerekse siyaset ve askerlik vadilerinde sarf olunacak himmet-i merdane olup kadında ise himmet-i merdane maksud olmadığından onlardan bu mesuliyet bittabi mündefi olmuştur.

-Fakat bazı kadınların kalemi ile “hatta bazı teşebbüsat-ı sarrafiye ve ticariyesiyle” pek çok paralar kazandıkları malumunuzdur. Hele bazı tiyatro sanatkârlarının!...

-Onlar şevazdırlar madam! Şazlar kaide-i külliyei bozmazlar.

-O hâlde de hakikat-i hâl dediğiniz gibi çıkar.

-O hâlde de dediğim gibi çıkar, ahval-i sairede de! Mesela fikr-i iktisat ve fikr-i sıyanet dahi böyledir. Mesarifi varidatından kesir olan bir familya israfatıyla zengin olamayarak bilakis fakir düşer ise kimi muaheze ederler? Eğer müsrif olan erkek ise muahazeden kendisini asla kurtaramaz ya! Velew ki israfatı zevcesi etmiş olsun. “Neye menetmedi?” diye yine erkek muaheze olunur. Koyunlara kurt hücum etse

yahut haneye hırsız girse adem-i sıyanetten dolayı kimse kadını muaheze etmez. Hep bu mesuliyet erkeğe aittir. Değil mi?

-Pek doğrudur efendim.

-İnıdi maddiyatta mesainin kâffesiyle memur olan erkek olduğu gibi maneviyatta dahi erkektir. Bir familyanın ırz ve edebi dahi onun servet-i maneviyesidir. O servet-i maneviyeye taarruz edecek genç, güzel, süslü, şakrak, sevimli hırsızlardan familyayı muhafaza vazifesi dahi esasen erkeğe aittir. Vakıa bir kadının kendi namusunu kendisi muhafaza mecburiyetinde bulunduğu ve kadın kendisini muhafaza etmeyecek olursa onu cebren muhafazaya erkeğin kudreti yetmeyeceğine ve binaenaleyh bir erkeğin bir kadına merbutiyeti o kadının namusunun derece-i mükemmeliyetine mütenasip olup kadın namusunu muhafaza etmez ise erkeğin artık o kadına irtibatıda kalmayacağına vesaireye dair kütüb-i ahlâka yazılmış olan sözlerin kâffesi doğru ise de evvel-be-evvel erkeğe taalluku olan birçok şeraite riayet edilmeli de o şeraitin vücudundan, sonra kadın bu fenalıklara cüret eder ise ona göre mesul kalmalıdır. İşte siz kocanıza vardığınız zaman bu şeraitin en esaslısı mevcut değil imiş. O ise yaşça aranızda olan farktr.

Neofari bu sözü can kulağıyla dinleyerek derunî bir ah eyledi. Ahmet Metin'in bir dakika sözünü kestikten sonra dedi ki:

-Hayat-ı memulenin sülsanını geçirmiş olan bir adam henüz rub'-ı ömründe bulunan bir nevcivan ile hüsn-i muaşeret ederek birlikte saç sakal ağartabileceklerini ümit eyleyebilir mi? "Bunu kadın niçin düşünüp de o erkeğe varmam demiyor" diye itiraz olunamaz. Dedik ya kadın müstakbelini düşünemez. Bunu düşünmek erkeğe aittir. Mademki bu nispetsiz izdivacı akdeyledi, bari o kadını muhafazaya medar olacak tedabirde kusur etmese ya! Mesela kocanız için sizi Parisli etmek ne lazımı idi? Bundan gerek kendisi ve gerek sizin için ne gibi bir menfaat bekliyor idi ki müstakbelinizi cihet cihet tehdit eyleyen bunca tehlikeleri de göze aldırdı.

-Senyör! Kemal-i insaf ile sözün doğrusunu söyleyeyim ki bu hususta kabahatin asıl en büyüğü asıl bendedir.

-Ben size masumsunuz, beriü'z-zimmesiniz demiyorum madanı! Şüphe yok ki kabahatlisiniz. Fakat onun mesuliyeti sizden evvel ko-

canıza aittir. Bizde bir Hoca Nasreddin vardır. Hikâyatı pek meşhur olup Fransızcaya dahi tercüme olunmuştur. Bir gün çocuğunu çeşmeye göndermek için eline testiye vermiş. Fakat bir de dayak atını. Sebebi-ni soranlara “Testiyi kırdıktan sonra dövmekte ne fayda vardır? Evvel döveyin ki kırmasın.” demiş. Şimdi bu hikmet doğru mudur? Ben olsa idim testiye idare edemeyecek olan çocuğun eline testiye verdiği için Hocayı döver idim. Bununla beraber testiye kıran çocuk dahi iyi bir şey yapmış olamaz. İşte siz testiye kıran çocuksunuz madam! Müstakbelinizi, mazinizi düşünebilecek bir kadın olsa idiniz kocanızın hukukunu muhafazadan evvel hatta ondan daha ziyade bir ehenmiyetle kendi şanınızı, kendi selametinizi muhafaza için o hafifmeşreplikte, o şuhmizaçlıkta bulunmaz idiniz. Evet! Bir erkek size hâk-pay olur. Güya aşkınızdan çıldırır. Ateş gibi sözler söyler. Ağlar, sızlar, intiharı göze aldırır. Siz bunları sürur-ı derun ile telakki edersiniz. Niçin? Sizi seve-rek bu hâle gelmiştir de onun için! İşte hâlihazıra ait bir keyfiyet. Ne mazisi var, ne müstakbeli! Siz hâlihazır üzerine idare-i efkârda pek muktedir olduğunuzdan onun sevdasını bir kat daha arttırmak için ne işvebazlıklar yapmak lazım gelir ise yaparsınız. Güya onu reddedersiniz. Fakat bu muamele esasen aşkınızı bir kat daha teşdid için olduğundan herif reddolunmaz ki! Güya maraz-ı aşk sizi de istila eder. Devasında mütehayyir kalarak ağlarsınız. Bir aralık aşkınızın hücumlarına katiyen mukavemete karar verir iseniz de bu kararı icra edemezsiniz. Etseniz herif mutlaka mündefi olacak. Mademki mündefi olmuyor, etmiyorsunuz demektir. Bu cenk ü cidalde sizi kurtaracak yalnız bir şey var ama o da sizden pek baid! Zira o şey, mülahaza-i istikbaldir! Bu adam âmâline nail olursa müstakbelen size ne diyeceğini, hakkınızda ne hüküm vereceğini düşünüp taktir edebilse idiniz melunu sille tokat, tekme yumruk köpek gibi kovar veyahut keyfiyeti kocanıza ihbar eder idiniz. Siz ise ihbar değil bu sırtı ketim gayretinde bulunursunuz. Evet, ah evet! O melun size müstakbelen “ırzsız, namussuz, aşüfte, kaltak” diyecek. Muhakkak ki böyle diyecek. Zira hep böyle denilmiştir. Sizi ilk baştan çıkararak kendisi olduğunu nazar-ı insaf ve merhamete bile almayacak. Zaten size o taarruzları etmeye cesaret alması daha badi-i emirde sizi bir aşüfte namzedi ve müstaid-i fuhuştur diye tahmin etmesinden dolayı değil midir? Yoksa bir muhaddara-i pake o hücumlar için cesaret alabilir mi idi?

-Bir kadına âşık olmak ne demektir? Onu meşruen tezevvüç hevesi demek değil ise mutlaka “Sen irtikab-ı fuhuş et! Namusunu dahi bana panal ettir!” demek değil midir? Lakin kadının aklı yalnız hâlihazırdaki ahval-i âşikaneye erer. Paris nisvanının dedikleri veçhile bu babtaki muvaffakiyeti bir (konket) fetih ve zafer sayar. İşte o suretle şehvetleri uğrunda feda-yı namus eyledikleri adamlar meyanında dahi birçok Nikolso’lar bulunur ki bunların bazıları cibillet-i sahihelerini meydana koymaya ya lüzum görmemezler veyahut fırsat bulmazlar da bir şey yapamazlar. Ama bazıları da zavallı kadınların hanümanlarını harap ederler.

-Ah bir papaz gibi söz söylüyorsunuz senyör!

-Elhasıl sizin düçar olmuş bulunduğunuz bu felaketlerden dolayı ilk mesuliyet kocanıza ait olup ondan sonra dahi sizin gençliğinize, güzelliğinize, servet ve sâ mânânınıza tamahen size taarruz eden ve sizin zaaf-ı nisvanızı kendilerinin kudret-i merdaneleriyle düçar-ı mağlubiyet eyleyen erkekler birer birer mesul olurlar. Nasıl ki son mesuliyet dahi Nikolso’dadır.

-İnsafınıza teşekkürler ederim efendim. Habisin benim aleyhinde icra etmiş olduğu sirkatten de ben mesul olamam ya?

Bu sözü söyler iken Neofari’nin hatırına biçare kılavuz dahi geldi. İşte asıl hiss-i nedamet bu anda kendisini istila ve mağlup ederek içinden kendi kendisine “Ah kılavuzun idamı cihetini de Nikolso’ya tahmil edemem ya.” diye sanki yüreği, ciğerleri parça parça oluyormuşcasına derunî birçok acılar hissetmeye başladı. Neofari’den bu teessür ümit olunamaz idi. Fakat Ahmet Metin’in mevizeleri üzerine tabiat-ı melekîyesi tabiat-ı şeytaniyesine galebe eylediği için bu teessürde bulundu. Ahmet Metin dahi kadının pek ziyade muztarip olduğunu çehresinden anlıyor idiyse de cinayet-i müthişeden malumatı yok ki asıl sebebini de tayin eylesin. Melek-haslet delikanlı bu teessürleri, bu teellümleri hep iffet meselesine hamlederek söylüyor idi. Diyor idi ki:

-Yalnız o sirkat belîye-i kerihesinden değil, hiçbir şeyden mesul olamazsınız. Bu gibi hususat-ı nazikedeki mesuliyet-i maneviyenin zahirde hiçbir ehemmiyeti olmadığı hâlde hakikatte ne büyük ehemmiyeti olduğunu veyahut o ehemmiyetin benim nazar-ı hikmetime ne kadar büyük görüldüğünü size anlatmak için kendimi bir misal olarak

arzedeyim. Şu gemide iki kadının arasında bulunuyorum. Sinninı ise henüz birçok hatayayı, ihtisasiyeyi mazur gösterebilecek hududu tecavüz etmemiştir. Zannedersenı, sevda arsızlığı ve o yoldaki dilencilik hususunda biraz da ümitlenebilecek bir hâl ve mevkide bulunuyorum. Ya öyle ise beni evvela Vasiliki'ye arsızlanmaktan meneden şey nedir? İşte o size anlatmaya çalıştığım mesuliyet maddesidir madam! Bu biçare kızı pek muvakkat bir zaman için teskin-i hevesine feda eder isenı kendisini kocaya vererek bahtiyar etmiş sayılacağım zamanda dahi müstehak-ı aferin olmuş sayılamam. O lütfum, o inayetim âdeta bir tazminin addolunmak lazım gelir de yine bihakkın tazmin de sayılmaz. Farz ediniz ki bu muameleden Vasiliki memnun bile olsun. Dedik ya! Kadın kısmı mazisini, müstakbelini düşünemez ki bundan dolayı memnun mu yoksa müteessir mi kalmak lazım geleceğini de bihakkın hükmeyleyebilsin. Fakat ben kendi vicdanında Vasiliki'nin mahcubu olur kalırım. İkinci kadın sizsiniz madam! Gençliğiniz, güzelliğiniz, kıymet-inas bir erkeği mağlup ve meftun etmeye kâfi olmaktan kat kat ziyadedir bile. Her erkeği daima hak-payınıza yüz sürerek istida-yı lutf ve merhamete mecbur etmek şan-ı galibiyetine de alışmış olduğunuzdan...

-Estağfurullah efendim!

-Alışmış olduğunuzdan ihtimal ki böyle bir hareket-i meftunaneyi benden de beklemişsinizdir. İhtimal ki adem-i müsaraatım üzerine müteaccip bile kalmışsınızdır. Lakin benim tarafımdan size böyle bir teklifin mana ve hükm-i sahihi size herhâlde bir fuhuş teklifi demek olmaz mı? Hakkınızda icra eylediğim mihımannüvazlığın bir mükâfat-ı mülevvesesini istemiş olmayacak mıyım? Ya reddolunur isem? Artık sefinemde size yer kalmayacağını da suret-i hâl ile anlatmış olmak!... Bakınız ne fena bir hâl! Farz ediniz ki beni reddetmediniz, ey bu iftihar edilecek bir hâl mi oldu ki size olan misafirperverliğimı sırf hakkınızda bir hürmet-i mahsuseaeseri olmayıp... Sırf kendi cömertliğimden sayılmayıp... Yani bir tamah-ı melunane ile bir mühmannüvazlık ki melanetçe pususunun önünden geçer iken taarruzuna düşer olduğunuz haydutun muamelesinden hiç de farklı değildir. Belki ondan daha şeni sayılır. Zira haydut açıktan açığa düşmanlık ediyor. Ben ise dostluk yüzünden hainane bir hücumda bulunmuş olacağım.

Ahmet Metin'in şu son muhakemesi Neofari'nin intizarına da, arzusuna da muvafık çıkmadı ise de asıl gönlünün istediği cevaplar ile mukabele edemeyerek:

-Sizin hâliniz, muameleniz bunlara kıyas mı kabul eder, diyebildi. Ahmet Metin ise muhakemesinde devam etti. Dedi ki:

-Böyle bir muameleden dolayı velev süllem sizin nezdinizde mazur ve muaf görüleyim hatta ister iseniz farziyat dairesini biraz daha tevsi edelim de diyelim ki bu suret-i hareket sizi de memnun edebilmiş olsun. Lakin ben kendimi yalnız size beğendirmek gayretinde olamam. Kendimi yine kendi vicdanım pişgâhında muahezeden masun bir merd-i makbul görür isem asıl onunla iftihar ederim. Bir erkekte bu itikadın bulunmasını şüphe yok ki birçok kadınlar hamakate atfederler.

-Hayır efendim! Kadın kısınnı..

-İnayet buyurunuz madam! Erkeklerin dahi en büyük kısmı tahmikte kadınlara iştirak ederler. Lakin fıkır-i hikmet erbabı nezdinde pek kolay ispat olunur ki eğer bu hâl erkekler meyanında taammüm edecek olsa badehu ne bir kadın "Eyvah bu mağlubiyete neden düşer oldum?" diye ağlar idi, ne de bir koca namusunun paymal edildiğinden dolayı düşer-ı yeis olur idi. Âleni selâmen selâma hâlini alır idi.

Neofari bu sözler üzerine pek derin düşünmeye başladı. Fakat bu muhavere neticesinde emin oldu ki Ahmet Metin kendisinden "Adam böyle kahpenin nesi olur?" diye müteneffir olmayıp bilakis fesat-ı hâ-linden dolayı mesuliyeti başkalarına hamlediyor ve kendini henüz salâh hâlde ve hiç olmaz ise kabil-i islah olmak üzere telakki eyliyor.

İki refik arasında şu surette cereyan eyleyen muhavere bu sabah pek erken başlamış olduğu hâlde kuşluk vaktine karış bir zamana kadar devam eylemiş ve bu müddet zarfında Meliketü'l-Bahr voltalar ile Messina Boğazı'nın Fener Burnu'nu da dönerek cenup cihetine tahvil-i istikametle biraz yan taraftan gelen poyraz rüzgârıyla largo vaziyetinde yol kesmeye başlamış idi. Yukarı Fener ve Santa Nikola ve Santa Corciyo köyleri sol taraflarındaki dağların eteklerine resmolunmuş birer resim levhası gibi enzar-ı temaşayı tezyin eyliyor idiyse de Ahmet Metin söylemekten, Neofari dahi dinlemekten meydan bulamadıkları için bunları hemen hiç göremediler desek mübalağaya hamılolunmamalıdır.

Santa Corciyo karyesini de geçerek Rasu Kolmo nanında bir yayvan burnu dönerler iken Ahmet Metin nerede bulunduğunu Süreyya'dan sual ederek:

-Kapu de Rasu de Kolmo..

Yani “Rasu Kolmo Burnu” cevabını alınca gülümseyerek ve üç dört saatten beri devam eyleyen müessir muhavereyi dahi değiştirmeye bir medar ittihaz eyleyerek dedi ki:

-Yunan sevhilinde iken size esami-i coğrafyanın nasıl değiştiklerine dair bir intikad serd eylemiş idim. İşte bu “Kolmo” dahi ta eski zamandan kalma bir isinı olarak Araplar buna “burun” manasında istimal eyledikleri “re’s” kelimesini de bi'l-ilave buraya “re’s Kolmo” demişler idi. İdrisî Coğrafyası'nda böyle yazar. Sonra İtalyanlar bu iki kelimeyi tevhid ederek kendi lisanlarından da yine “burun” manasına olan “Kapu” kelimesini ilave edip “Kopu de Rasu Kolmo” yapmışlardır. Bilfarz buraları bir aralık Osmanlılar eline geçse de üç kelimeyi bir addederek bir de kendi lisanlarından “burun” ilave eyleseler “Kapu de Rosu Kolmo Burnu” olur idi.

Bu söz söylendiği zaman Süreyya ve Ömer Kaptan dahi yanlarına gelmiş olduğundan evvela sözün Fransızcası üzerine Neofari bittabi kahkahalar ile güldüğü gibi Türkçesini de söylediği zaman Ömer Kaptan ve Süreyya dahi güldüler.

Kolmo Burnu'nu geçtikten sonra kuşluk taamına oturularak fakat Süreyya Efendi dümenciye birkaç kerte garb-ı cenubîye doğru yol verilmesini emreylediğinden ve bu hâlde sefinenin sahilden tebaüd edeceği anlaşıldığından bu tebdil-i istikamete sebep ne olduğunu Ahmet Metin tarafından sual edilmesi üzerine Süreyya dedi ki:

-Efendim önümüzde Milazo Burnu vardır. Malumunuzdur ki orası üç dört mîl kadar denize uzanmış incecik uzun bir burundur. Ona takarüp edecek olur isek bu poyraz rüzgarıyla burnu dolaşmak yine voltalar icrasına lüzum gösterir. Şöyle açıktan giderek burnu yedirir isek yolca pek çok kârlı çıkmış oluruz.

Ahmet Metin genç gemicinin bu dür-endişane mülahazasını pek beğenerek sofrada Süreyya'yı ziyadesiyle metheyledi. Delikanlının istikbalinden ümidi pek fevkalade olduğunu itiraf ile mesleğinde son

derece-i terakkiye varmak gayretinden geri durmaması için nasihatler verdi.

Süreyya, efendisinin bu mütevecihane sözlerini metanet-i kalp ile telakki eylediği hâlde ya o Vasiliki'ye ne oluyor idi ki efendisinin sözleri en ziyade ona tesir ederek yanakları gül gibi pespembe kesiliyor idi. Elindeki pilaki tabağını Süreyya'ya takdim eder iken az kalmış idi ki tabağı muhteviyatıyla beraber delikanlının kucağına düşürüversin. O zaman Süreyya dahi gözlerini kaldırıp Vasiliki'ye baktı ve güzel nasiyesi üzerinde elmas parçaları gibi terlerin parlamakta olduğunu görerek onun da rengi kehribaiye tahavvül eyledi.

Bugün ikindiden sonra Milazo Burnu'nu geçerek oradan dahi doğruca Kalava Burnu'na dümen tuttukları cihetle bu geceyi önden arkadan Milazo ve Kalava Burunları ve soldan Barçelona Körfezi ve sağdan Volcano Adası arasında müteşekkil minini bir enginde geçirecekler idi. Neofari daha dün gecedan uykusuz olduğu ve arkadaşının sözleri üzerine kalben itminan peyda eylemiş bulunduğu cihetle erkenden yatağına girerek bu geceyi bir âlâ uyku ile geçirdi ve bu engini hiç görmedi.

Ahmet Metin ise bu akşamı Süreyya ve Vasiliki ile musahabette geçirdi. Süreyya'ya daha gündüz gösterdiği teveccühatın bakiyesini de itmam ederek Osmanlı gemiciliğinin terakkiyat-ı matlubesi işte kendisi gibi genç ve cesur ve mütefennin adamlar himmetiyle husule gelebileceğini serd eyleyerek gemicilik mesleğinin ise gerçekten kahramanlık mesleği sayılacağını o kadar mukniane bir lisan ile ispat eyledi ki bu mübahesenin cereyanı esnasında koca Süreyya, Vasiliki hakkındaki aşkını yalnız mesleğine, sanatına tahvil ederek gözleri Vasiliki'yi de görmez olmuş ve efendisi aleyhindeki gayret-i istirkabı bile hükümden düşmüş idi. Vasiliki'ye gelince: Ahmet Metin kızın o zamana kadar öğrenmiş olduğu Fransızca lakırdıları bi'l-ımtihan iktisap eylediği terakkiyi pek ziyade beğendiği gibi öyle genç ve güzel kızların ahir-i ömürlerine kadar hizmetkârlıkta kalmaları yazık olacağından ve bir familyanın validesi olmak için ise servet ve sâmandan hatta hüsn ü cemalden ziyade terbiye ve namusa ihtiyaç görüleceğinden bahisle o kadar nasihatler verdi ki Süreyya kendi kendisine:

-Tuhaf! Bizim efendi âdeta bir mektep hocası, ahlak muallimi ke-sildi. Acaba Vasiliki hakkında iştibah eylediğim hevesler efendide yok mu ki kızı böyle kendi menafiine muvafık olacak hâlden çıkarıp ırz ve iffet tarikine sevk ediyor! Öz kızı imiş gibi, diye safderunane mülaha-zalara bile koyuldu.

Hele o Vasiliki'yi hiç sormayınız. Efendisi ile bu yoldaki mu-sahebeler kızcağızı pek dilhuş eylediğinden o mürşidane sözlere her zaman doymadığı gibi bilhassa bu gece Süreyya dahi hazır olduğu hâlde dermeyan olunan güzel sözlere, hakimane nasihatlere muhatap olduğu için kendisini tamamıyla bahtiyar buluyor idi. Zira bu sohbet Süreyya'ya gösteriyor idi ki kendi efendisi nezdinde adi bir hizmetkâr değildir. Evlatlık mertebesinde bir hususiyeti vardır. Hele Ahmet Me-tin Vasiliki'ye hitaben:

-Şu misafirimiz bulunan kadından ibret almalısın kızım! İşte genç-lik ise var, kibarlık zenginlik ise var, hatta ilmî ve irfan ve zekavet ve fetanet bile var ama hayfa ki akli olmadığından ve iffetini ve ismetini muhafaza edemediğinden işte kendisini sair benat-ı nev'inden daima mahcup kalacak bir menzile-i pestîye düşür eylemiştir. Ona nispetle sen asıl şayan-ı hürmet bir kadınsın! Bu itibarı muhafaza eylemek dahi kadınlık için en büyük kahramanlıktır, dediği zaman yalnız Vasiliki de-ğil az kalmış idi ki Süreyya bile koca fazılın ellerini öperek kerametine kadar mutekid olduklarını itiraf eylesinler.

Bade-l-gurup saat iki buçuk üçü bulmuş olduğundan Ahmet Metin Vasiliki ile Süreyya'ya:

-Ey artık ben de yatağıma çekileyim. Fakat Süreyya, yolumuz bu-rundan buruna hep açıklardan gidiyor. Büyük gemiler ile vapurların yolları da budur. Kılavuzumuz da yok. Herkes hizmetinde dikkatli dav-ranmalı ki Allah esirgesin bir kazaya uğramayalım, diye salon merdi-veninden çıktığı zaman iki genç dahi arkası sıra çıkmaya davranmışlar ise de Ahmet Metin baş tarafa doğru kendi kabinosu merdivenine var-dığı zaman Vasiliki ile Süreyya salon merdiveni üzerinde kalarak şöyle bir hasbihale başlamışlar idi. Süreyya demiş idi ki:

-Bu nasihatlerden ne anlarsınız madmazel?

-Fena mı söylüyor?

-Fena dediğim var mı? Bir evliya gibi söz söylüyor. Fakat ne maksat ve mütalaa ile söylediğini dahi anladınız mı diye soruyorum.

-Siz anladınız mı?

-Anladını zahir! Mutlaka bizim hâlimizi teyakkun ve hiç olmaz ise tahmin etmiş bulunmalıdır ki bu sözlerden meranını size de bana da edep ve iffet dersi vermektedir.

-Öyle olsa dahi fena mıdır?

-Fenadır demiyorum a gözüm! Zaten bizim edep ve terbiyeye muhalif bir hâlimiz var mı? Hatta olacak mı?

Vasiliki bir nazar-ı terahhum ve istirham ile Süreyya'yı yukarıdan aşağıya süzdü. Süreyya ise acaba kendi hakkında ne hüküm verecek diye bakakalmış idi. Vasiliki dedi ki:

-Süreyya Efendi! Şimdiye kadar sizden edep ve terbiyeye mugayir hiçbir hâl ve hareket görmemiş olduğumu maatteşekkür itiraf ederim. İş arsızlığa bozulmuş olsa idi hiç kârlı çıkamayacağınız derkâr iken bu merdane ve edibane muamelatınla itiraf ederim ki gönlümü gayet hoş eylediniz. Muamelemiz bu yolda devam eyledikçe hakkınızdaki emniyetim bir kat daha artacağına şüphe etmezsiniz. Bilmiş olunuz ki bizim için her ne ümit olacak ise efendimizden olacaktır. Ey biz efendinin nasihatlerini kabul etmeyip de Beyoğlu'nda, Ada'da, Büyükdere'de fiilanda besleme kızların kapı önlerindeki muaşakaları gibi bir hâle düşer olacak olur isek ne olur?

-Ne olacak? Efendiden evvel gemi halkına maskara olur gideriz. Sanki ben buralarını hesaba koymuyor muyum Vasiliki? Ne olacak ise senin tensibin ile olsun diyorum. Anlıyor musun? Kimse yanında mahcup olmanı istemem. Benim efkârım seni Allah'ın emriyle almaktır.

-Aferin! İşte bu efkârda oldukça alacağın kızı rezil ve maskara edip de almak veyahut sonra o rezaleti kendin de kabul edemeyerek almamak gibi söylemeyecek, beğenilmeyecek, ikrah edilecek hâllerde bulunmazsınız. Değil mi dostum?

-Hiç şüphe etmeyiniz.

-Bu gece benim en ziyade sevdiğim bir şey var ise o da sizin nazarinızda efendinin beraet-i zimmetinin tahakkuk etmesidir. Kendi aleyhindeki şüphelerinizin sahih olabilmesi için böyle baba gibi davranmalı idi. Bana bu sözleri söyleyen bir efendinin evladı mesabesinde olan hizmetçisine fena göz ile bakar efendilerden olmadığını elbette teslim eylemişsinizdir.

-Tamamıyla!

-Tamam dostum! Sizinle şimdilik kardeş kız kardeş gibi geçineyim. Müstakbel için hülyalar dahi yapalım. Fakat efendimizin bu emniyet ve teveccühünü ihlal ve bizi gemi halkına maskara edecek şeylerden zinhar ictinap edelim. Bu babda bana söz verir iseniz ben de size itiraf ederim ki bu dünyada şu dakikaya kadar gönlünde cidden yer tutmuş bir erkek var ise o da sizsiniz.

Ah sevgili Vasiliki'nı, diye Süreyya kollarını açıp Vasiliki'ye sarılmaya davrandı. Zeki kız kendi kendisine "Bakalım muameleyi ne dereceye kadar götürecektir?" diye hiçbir eser-i tevahhuş göstermeyip bilakis kendisini delikanlının kolları arasına teslim eyledi. Sevgili kızda bu emniyet ve teslimiyeti gören Süreyya o ilk hızı birdenbire gevşeterek vakıa Vasiliki'yi kolları arasına aldı ise de buse için hazırladığı dudaklarını badi-i emirde Vasiliki'nin ağzı üzerine tevcih eylemiş iken cayıp bir tavr-ı merdane ile kızın alını üzerine kondurdu ve:

-Şu buse sırf merdanedir Vasiliki! Bu kadarcığın zararı yoktur değil mi, dedi. Vasiliki dahi o tebessüm eyledikçe gamzeler ile bir kat daha tezeyyün eden güzel yüzünü gülümseterek dedi ki:

-Evet dostum! Bu kadarının zararı yoktur. Fakat arzuyu bundan öteye götürmemek için büyük kahramanlık ister.

Kaportaya epeyce uzak bir yerden karanlık içinde bir ses:

-Aşk olsun, dedi ise de bu sözü söyleyenden başka işiten olmadı.

İnde'l-ukala mübahasat-ı dûradûra zemin olmuş bulunan mevadın birisi de aşk meselesidir. Aşkın lehinde hameran-ı bahs ü makal olanlar umumiyet üzere roman meraklısı olanların malumlarıdır. Zira erbab-ı kaleminden roman kısmına ayrılanlar aglebiyetle aşkın lehinde

olanlardır. Çünkü bunlar aşkın füyuzat ve fezailini bast ve temhid suretiyle telif-i âsâr ederek hatta bazıları bu gayreti o kadar ifrat ile ileriye götürürler ki alelîtlak aşk der iken heva ve heves-i adiyi dahi özenip bezenip meth ve sitayiş ile terviç ve tavsiyeye kadar vardıklarından bunların âsâr-ı kalemiyesini okumaktan gençleri men lüzumuna kâni olanları dahi kanaat-i vakıalarında haklı göstermiş olurlar. Aşkın aleyhinde bulunanlar ise asıl ahlakîyun sınıfında bulunan hükema ile bir de ilm-i ahlâk ve hukuk-ı beyne'l-beşeri mezcederek benibeşerin manen ve maddeten istikmal-i esbab-ı bahtiyarîsine sa'y ve gayrette bulunan fukahadılar. Bunlar aşk denilen şeyi yalnız bazı şerait-i medeniye dâhilinde olarak tecviz ve hatta tahsin edebilip o şerait mevcut olmaz ise aşkı âdeta meni vacip olan kabayihden olmak üzere telakki ve hükmederler. Cihanda hiçbir şeriat görülmemiştir ki zani ve zaniyeyi cezasız bıraksın. Bu cezada şerayi'in aglebi idamı cezasına kadar varıp zani ve zaniyeyi recm veyahut suver-i saire ile katl için hüküm vermişlerdir. Hâlbuki bunlar düçar oldukları sevdadan dolayı kendi kendilerini mazur ve hatta muhik bile addedecekleri gibi bir romancı dahi bunların hiç olmaz ise mazuriyetlerine kâil olarak binaenaleyh bunlar hakkında verilen hükmün şiddetinden ve mahkûmların mazlumiyetlerinden şikayete kadar varır. Hükmün derece-i şiddeti müteehhil bulunan zani ve zaniyelere mahsus ise de gayr-i müteehhil olanların muaşakası dahi hoş görülmemiştir. Bunlar aleyhinde de şeriatta türlü ahkam-ı zecriye bulunup ezcümle şeriat-ı İslamiyede beherine yüzer karnıçı vurulmak suretine hüküm verilmiştir.

Elhasıl muaşaka meselesine mütemeddin, gayr-i mütemeddin, mütedeyyin, gayr-i mütedeyyin kâffe-i milel ve ümem nezdinde selamet-i umumiye nokta-i nazarından o kadar ehemmiyet verilmiştir ki yekdiğerini meşruen tezevvüc edecek olan bir çift gencin emr-i izdivaçları bile alelîtlak kendi muhtariyetlerine bırakılmayarak araya akra-ba ve eviddanın tavassutlarını sokmaya kadar lüzum görülmüş olduğu misilli bu gençler şer'an ve kanunen yekdiğerine raptolunduktan sonra dahi edep ve mahcubiyet-i beşeriye ve medeniye denilen diğeri bir şart ile daha meşrut kılınarak muşaka-i vakıaları alaniyet-i kâmile den yine men olunmuştur.

Ahkâm-ı zecriyenin bu derecesine aşkın taraftarı olanların şiddetle itiraz edecekleri bedihî ve aşikârdır. Öyle ise bu mübahesat-ı müte-

halife meyanında karilerin tercih ve ittiba etmeleri lazımı gelen cihet-i makule ve meşrua-i sahihe hangisidir?

Ha, işte roman okuyanlar bu nokta-i hakikati taharri gayretiyle okuyarak istintaç edecekleri neticeyi de kendilerine düstur-ı hikmet ittihaz eylemek arzu ve niyetiyle okuyorlar ise onlar için roman kıraati külliye mübahtır.

Efendim fikr-i selim ve tab-ı müstakim sahibi olan bir müdekkik-i muhakkak için eşya ve ahvalin nîk ü bedini temyiz etmenin pek kestirme bir yolu vardır. O da irtikap veya ihtiyar olunacak şeylerin kabil-i izhar ve itiraf olup olmadıklarını düşünmekten ibarettir. Bir fiil ki insan onu itiraf ve izhar edemez mutlaka makduh olup bilakis itiraf ve izharında tereddüd edilemeyecek olan ef'al ve ahvalin kâffesi insanın hakkıdır diye hükmolunabilir.

Şu hakikat-i nazike için bir de misal aranır ise o da bizim Vasiliki ile Süreyya'nın hâlleridir. Bu iki genç arasında bir sevda, hem de şiddetli bir sevda bulunduğunu gördük. Bu geceye gelinceye kadar şu aşk ikisi için dahi kabil-i itiraf ve izhar olamayan kabayıhtan idi. Niçin? Zira orta yerde bir Ahmet Metin bulunarak genç kızın gençliğinden, hüsnünden, letafetinden müstefit olmak hevesini tercihen kendisi iddia edebilir idi. Vakıa bu iddia, meşru bir hak hükmünde değildir. Ancak, mevkisi hasebiyle davasını yürütebilir idi. İşbu merkezde oldukça şu iki genç sevdalarını meydana koymak şöyle dursun edep ve terbiyeleri ve efendilerine olan hürmet ve itaatleri hasebiyle bu sevdanın vukuundan bile bizar idiler. Ancak efendilerinin bu gece her ikisine başka başka izhar eylediği measir--i teveccüh ve emniyet işin rengini değiştirdi. Anlaşıldı ki Ahmet Metin'in Vasiliki hakkında pederane bir hüsn-i nazardan başka hevesi ve onu namuslu bir familya validesi etmekten başka ümniyesi yok imiş. Vasiliki için efendisine minnettarlık hasebiyle Süreyya'ya karşı lüzum gördüğü imtinaa artık hacet kalmadı.

Öyle ise Süreyya'nın kendi alına kondurduğu dudaklarını kendi ağzı üzerine dokundurmak salahiyetini dahi Vasiliki niçin vermedi de hep şerait-i zevciyeden olmak üzere işi birtakım şartlara bağladı.

Evet! Genç kıza mücerret hiss-i tabî-i insanînin ilka eylediği bu fikir ve mütalaaya da henüz lüzumu vardır. Hatta bu lüzumu Vasiliki'den evvel Süreyya kendisi hissederek şerait-i mezkûreyi de kendisi vaz' et-

meli idi. Mertlik şanı böyle iktiza eder idi. Zira tecvizi mücerret bir aile teşkili emeline mübteni olmak şartıyla mümkün olabilen şu muaşakayı Süreyya için iktiza ettiren şey yalnız Vasiliki'nin hüsn ü cazibesinden ibaret bulunmak kabil olabilir mi?

Ya Vasiliki bu cernal ve cazibesıyla beraber terbiyesiz, edepsiz, iffetsiz bir şey olsa idi Süreyya için niyeti bu kadar ileriye götürmek kabil olabilir mi idi? İnsan bütün müddet-i hayatına şerik edeceği kadının hüsn ü cernalinden ziyade iffet ve terbiyesine ehemmiyet verir. Öyle ise iffetli bir kadın olsun iddiasında bulunan bir adamın o kadına henüz karısı olmaksızın edeceği tararruzlar onu iffetsiz etmeye hükümünde müsavi olur ki bu hâlde o adamın emeli ile fiili arasında azim bir tenakuz bulunmuş olur. Galebe-i heva ve heves ile insanın gözleri dönüp zihni perişan olarak bu tenakuzun farkında olamayacağı cihetle şeriat ve kanun ve âdet denilir birçok ahkâm-ı mânia ve zecriyeye lüzum görülmüştür ki insanı şu gafletinden agâh etsin de yine kendi emeline mütenakız ef'ali irtikap etmesin diye.

Vakıa meselenin bu kadar incelmesi romancılardan pek çoklarının keyiflerine muvafık düşmeyeceği gibi roman okuyanlardan dahi pek çoklarının intizarlarına muvafık düşemez. Lakin dikkat olunmalıdır ki bu hakikat-ı vazıhayı beğenmeyenlerin kâffesi mutlaka gençlerdir. Yani ibramat-ı heva-perestaneye mağlup olan takımındandır. Kalem-i âcizden çıkmış olan romanların da birtakımında bugün şu yolda serd edilen muhakemata muhalif fikirler sudur etmiştir. Lakin onlar dahi gençlik ictihadatı olduğunu itirafa mecburiyet vardır. Yirmi beşten otuz beşe, kırka kadar insanın kendi hevesatından başka rehber-i hikmeti olmayan zamanlarda her sözü ayn-i hakikat olmak üzere telakki olunur ise bundan cemiyet-i medeniye için hakikaten büyük mazarratlar tevellüd edebilir. Zaten o adam cemiyet-i medeniye dahiline henüz tamamıyla girmiş sayılamaz. Henüz evlat babası ve gelin ve damat ve hafid ve hafide sahibi olmamıştır. Viktor Hügo dahi itiraf eylemiştir ki büyükbaba olarak hafidini okşamayınca insanlar için birtakım kuyud-ı medeniye-nin sır ve hikmetini anlayamamış ve beyhude oldukları itikadında bulunduğu birçok kuyudun lüzumunu ancak büyükbaba olduktan sonra teslim edebilmiştir. “Kızı kendi hâline bıraksalar ya davulcuya varır ya zurnacıya.” sözü hikmet-i avam olan durubıemsal meyanına dâhil

olmuştur. Ya acaba erkeği kendi hâline bıraksalar kimi alır idi? Şüphe yok ki ya çengiyi yahut...

Şimdi faziletlidir o gençler ki muaşakaları hususunda Vasiliki ile Süreyya'yı kendilerine meşk edinerek meselenin makûsu için dahi Neofari'den ibret alırlar. Ahmet Metin gibi bir sahib-i vicdan nezdinde işte hizmetkâr makulesi olan bir kızın koca asilzade bir madama müreccah görülmesi o kadar kuvvetli bir hakikattir ki sair her sahib-i vicdan nezdinde dahi bu hakikat teslini ve takviye edilerek hiçbir akıl bunun aleyhine kıyam edemez.

Ama bu hâl gençlerden birçok kimselerin arzularına muvafık düşmez inmiş. Zıyanı yoktur. Bir zaman gelir ki onlar dahi gençliklerindeki ictihadları muvafık-ı nefsü'l-emr olmadığını teslime mecbur olurlar. Burada bizim için asıl ehemmiyet verilecek şey Vasiliki ile Süreyya'nın bugünkü hâllerinden memnun ve müteşekkir bulunmalarından ibarettir.

Evet! Bunlar hâllerinden o kadar memnun idiler ki bu gece sevinçlerinden gözlerine uyku girmedi. Vasiliki yatağı içinde sabahlara kadar hayaller ile vakit geçirdi. Ama dün gece Neofari'nin uykusuzluğu gibi değil! Ne mesudane bir uykusuzluk! Süreyya ise bu geceyi sabahlara kadar güverte üzerinde geçirip efendisinin seyir ü hareket ve sefineyi kazalardan vikaya için dikkat olunması hakkında verdiği emirleri o kadar şevk-i derun ile icra ediyor idi ki güya kocaman zırhlı bir sefine-i harbiyeye kumandan olmuş da muvaffakiyeti devlet-i mukaddese-i metbuasının azim bir menfaatini istihsal demek olacak imiş gibi davranıyor.

Vasiliki ile Süreyya'nın hâlleri öyle hüsn-i ahlak sahibi olan sair gençlerde dahi bulunabileceğinden bu satırlarda tabiiyatın haricine çıkmakta olduğumuzu tevehhüm edenler meyanında velev ki nadiren olsun şu hakayık-ı tabîyeyi takdire muktedir gençler dahi bulunabileceğinden nevmid değiliz. Fakat acaba Ahmet Metin'i suret-i tasvirimiz dahi bu nispette olsun mazhar-ı tasvip olabileceği ihtimale karip görölür mü?

Sözün doğrusu Ahmet Metin'de tasvir eylediğimiz ulüvv-i cenabı, perhizkârlığı, mürüvveti, istiksar ve istibadda karilerimizin kısm-ı kül-

lîsi müttefık bulunacaklarına bizim dahi şüphemiz yoktur. Lakin böyle bir Ahmet Metin'i hayalî değil tabîî bir adam olmak üzere telakki için kariin başkalarınca henüz hasreti çekilmekte olan birçok huzuzattan bıkip usanmış ve artık nev'-i beşere iyilikler etmekten zevk almaya başlanmış ve bu yoldaki zevklerin azamı olmak üzere dahi birçok fakir kızları kocaya vermek ve delikanlıları evlendirmek suretlerini bulmuş olması lazımı gelir. Yoksa heva ve heves yolunda henüz kendisi pek aç gözlü olur veyahut olanca kudretini cem eylediği hâlde henüz teehhül bile edememiş bulunur ise öyle karnı aç, gözü aç, gönlü aç olanların bu kadar dakik ve manevi zevkleri tezevvuktan âciz kalacakları derkârdır. Onların bu hâlleri öte tarafta bir de insan-ı kâmil bulunarak huzuzat-ı maddiye fevkinde huzuzat-ı maneviye ile tezevvuka münhemik olabileceğine ihtimal vermeye mâni olur.

Ahmet Metin'in semere-i fazl u hikmeti ile gerek Neofari'nin ve gerek Vasiliki ve Süreyya'nın epeyce tesliyet-yâb olmuş bulundukları bugün ve gecenin ferdası, ki nisanın on sekizinci günüdür, Meliketü'l-Bahr Orlando Burnu'nu dahi geride bırakarak açıktan Santa Agata del Melitello kasabasının pişgâhından geçmekte idi. Fakat bir iki gündür esmekte bulunan poyraz rüzgârı gayet kuvvetten düşmüş olduğu cihetle gemi pek aheste yürüyüş ile pek az bir mesafe katetmekte idi. Lakin Sicilya Ceziresi'nin bu sahili hemen birkaç mil mesafede bir köy, bir çiftlik, bir fabrika, bir manastır hiç olmaz ise bir yel değirmeni gibi âsâr-ı ümran ile müzeyyen olup yolcu olanların ellerinden dürbünlerin düşmesine meydan kalmadığından ve havanın sıcaklığı ise pek de kamaralarda oturulmaya müsaade vermediğinden cümlesi güvertede içti- ma eyleyen sefine halkı hiç de sıkılmayarak gerek sahilin temasıyla ve gerek dereden tepeden sohbetler ile güzelce imrar-ı vakit etmekte idiler.

Seyahatin bu kısmını karilerimizin nazarlarında güzelce tasvir edebilmek için deriz ki bu sahil güya bizim Boğaziçi'nin iki sahilinden birisi imiş de yolcular dahi diğer sahile bakmayarak yalnız birisini temaşa ede ede kat-ı mesafat etmekte imişler. Fakat Boğaziçi ile burası arasında mutlaka bir rüchan aranır ise o da burası hakkında varittir. Zira bizim Boğaziçi'nde koca koca badyalar derununda kemal-i istiğna ile yaşayabilen limon, portakal, turunç, mandalina vesair bu famil-

yadan enva-ı eşcar burada yüzlerce dönüm bahçeleri doldurarak azını ormanlar teşkil etmiş oldukları gibi taraf taraf zeytinlikler, hurmalıklar filanlıklar dahi inzımanı ile işi başkalaştırmışlardır.

Bugünkü gidişle Meliketü'l-Bahr halkı akşam üzeri ancak Çekalu Burnu'nu ve kasabasını geçebilerek Terminî İmeresse Koyuna girmiş ve o geceyi dahi bu koyda bi'l-imrar ertesi gün rüzgârın da biraz tezyid-i lutf ve müsaade eylemesinden dolayı ikinci vakti Palermo Limanı'na lenger bırakılmıştır.

Ahmet Metin Şirzad-ı Selçukî romanının izini taharri için tertip etmiş olduğu seyahatte hedefü'l-hareke işbu Palermo şehri olduğundan bugün oraya varılması üzerine şehri mezkûrun şimal cihetinde ve gayet yakında kâin olan Pellegrino Dağını Madam Neofari'ye bi'l-irae:

-İşte madam Şirzad-ı Selçukî romanının birinci kısmı bundan altı yüz sene mukaddem şu dağın üzerinde vukua gelmiştir ki inşallahu Teala yarın yahut öbür gün orada bulunarak keyfiyeti size dahi hikâyeye ibtidar eylerim, deyince Neofari cidden memnun olmuş idi. Fakat kadının bu memnuniyeti sürekli bir memnuniyet olmadı. Hikâyemizin bu kısmını yani “Roman içinde roman” parçası için netice ittihaz olunması lazım gelen bir kara habere bugün daha limandan karaya çıkımsızın tesadüf eylediler ki her ne kadar hakikat-ı emirde o kadar da mucib-i keder olmaması lazım gelen şeylerden ise de yalnız Neofari üzerinde değil Ahmet Metin vesaire üzerinde dahi tesirden hâli kalmadı. Şöyle ki:

Meliketü'l-Bahr Palermo Limanı'nın “Kala” denilen cenup köşesine demir bırakarak oralarca mutad olduğu üzere derhâl birçok sandallar etrafını aldığı ve bunların her birinden bin türlü satıcı avazı geldiği sırada bir ses:

-Akşam gazetesi! Türk ile İtalyan düellosu! diye sem-i dikkat ve ehemmiyeti celp ve davet eylediğinden Ahmet Metin şu gazete satan sandala takarrüp işaretini vererek derhâl bir nüsha mübayaa eyledi. Daha gazeteyi okumaksızın meselenin ne olduğu bir dereceye kadar anlaşıldı ya? Fakat Ahmet Metin Neofari'yi de yanına çağırarak bend-i mezkûru bervech-i âti kıraate başladı:

“Meliketü'l-Bahr namında bir Osmanlı tenezzüh sefinesinin Mesina'ya vürudunu ve bu sefine halkı hakkında Mesinalı rüfekamı-

zın yazdıklarını üç gündür karilerimize peyderpey tebliğ etmekteyiz. Bugünkü şimendifer katarının getirdiği gazeteler bu gemi halkından bir Osmanlı ile Stilladi Mesina gazetesi muharrirlerinden Andre Paçini arasında vukua gelen düelloyu dahi hikâye eyliyorlar. Keyfiyetin hülasası şundan ibarettir ki:

Vizite kâğıdının üzerinde Nikolso ismi yazılı olan Osmanlı Stilladi Mesina gazetesinde kendi arkadaşları aleyhinde yazılmış olan şeylerden müteessir olarak gazetehaneye gelip bunların tekzibini talep eyledikte o bendleri yazan muharrir Andre Paçini “Doğru olan havadis tekzip olunamaz.” diye tekzipten imtina eylemiş ve bu havadisın kâffesi yalan olduğunu Mösyö Nikolso’nun iddia ve ısrar etmesi üzerine muharrir-i mümaileyh Fransızca, Almanca, İtalyanca, Yunanca birçok gazeteleri o efendinin önüne koyarak kendi yazdığı şeylerin işte bunlardan menkûl olduğunu ve tekzip arzusunda bulunuyor ise evvela bu gazetelere tekzip-i keyfiyet ettirmesi lazım gelerek ondan sonra kendisi dahi tekzibe hazır bulunduğunu kemal-i nezaketle dermiyan etmiş ise de Osmanlı efendi öyle olur olmaz teminat ile kanmadığından o namuslu muharrir el kaldırıp tokat vurmak derecesine kadar işi ilerletmiş.”

Bunun üzerine Mösyö Andre Paçini bittabi Mösyö Nikolso’ya şahitlerini göndererek aralarındaki ihtilafın silah ile fasl edilmesini temenni eylemesiyle Mösyö Nikolso bu teklifi kabul etmiş ise de orada kendisi şahit bulamayacağından sporlar kulübü azasından iki muteber zatı düello için şehadete davetle bunlar dahi o efendinin ecnebiliğine hürmeten kabul etmişler ve bu hâlde ma’-mübarizîn altı adam ve bir de tabip, Fener Burnu’na kadar giderek çünkü düellonun tabanca ile icrasına karar verildiğinden iki mübariz dörder kurşun teati eylemişlerdir. İlk iki kurşun boşa gidince sporlar kulübü azaları bi’t-tavassut mübarezeeye nihayet verdirmek istemişler ise de Mösyö Nikolso kabul etmediğinden ikişer kurşun daha atıldı. En sonraki kurşun Mösyö Andre Paçini’nin revolverinden çıkıp Mösyö Nikolso’nun sol memesi üzerine isabetle biçare ecnebi cansız olarak yere düşmüştür.”

Bu bendin kıraati Ahmet Metin’i dahi müteessir eylemiş ise de Neofari’yi ümit ve tahminin fevkinde olarak müteessir eylemiş idi. Sebebi ise yalnız o serseriye acıdığından ibaret değil idi. Asıl kendi hâline

acıdığı için bu kadar müteessir olmuş idi. Hatta:

-Ah sevgili dostum! Ben sizin de başınıza bela oldum. Bir yere biz vasıl olmaksızın şöhret-i rezilanemiz vasıl oluyor. Benim refikim olan bir rezil Moldovan, Osmanlı olmak üzere telakki olunuyor, diye esbab-ı teessürünü arkadaşına dahi beyan ederek vakıa Ahmet Metin:

-Telaş etmeyiniz madam! Her şeyin çaresi bulunur, diye hâlâ Neofari'ye teselli vermeye gayret ediyor idiyse de Nikolso'yu bir Osmanlı diye teşhir etmiş olmalarından dolayı kendisi dahi müteessir oluyor idi. Hâlbuki Neofari kendi seyyiat-i ahvalini yalnız Nikolso ile refakatten ibaret olmak üzere telakki eylediği hâlde bu kadar teessürde bulunuyor iken kendisinin katiliyet derecesine varan hakikat-i hâlini dahi derpiş etse idi daha ne kadar nadim olması lazım gelir idi?

Evet! Bir yere kendisi varmaksızın su-i şöhreti vasıl oluyor! Hâlbuki kendisinde bir yere vusul hakk-ı medenisi dahi kalmamıştır. Onun için vasıl olacak bir yer kalmış ise o da siyasetgâhtan ibarettir. İbret gözü tamamıyla açık olup da bunu düşünme idi asıl o zaman meyus olur idi.

Palermo'ya vüsulu müteakip daha hiçbir yere gitmeksizin Ahmet Metin hemen adi bir kira sandalıyla karaya çıkarak doğruca bu bendi havi olan gazetenin matbaasına vardı. Heyet-i idare ve tahririye ile kenâl-i tazim ve nezaketle selâmlaşarak Mesina'da düelloda maktul düşen Nikolso hakkında yazılan şeylerin kâffesi doğru olabilir ise de bu adamın Türk ve Osmanlı addolunması doğru olamayacağından gazeteyi Mesina matbuatının iğfali üzerine bilâ-ihhtiyar düşer olduğu bu hatadan kurtarmak için şu noktanın tashihini rica eyledi. İtalya gazeteleri umumiyetle ve onlar meyanında Sicilya gazeteleri hususiyetle gayet muannit olarak edna bir meseleden dolayı şiddetin son derecelerine varırlar ise Ahmet Metin'in yaver-i talihibu meselede dahi imdadına yetiştii. Gazetenin müdürü hamiyetli Osmanlının eline diğer bir gazete tutuşturarak:

-Osmanlı Efendi! Sözüünüzün doğru olduğunu işte bu gazete dahi teyid eyliyor. Bu da bir Mesina gazetesidir. Oradaki konsolosunuz dahi meselenin bu cihetini resmen tasbih etmiş. Bu nüsha şimdi geldi, demesiyle ve Ahmet Metin bu bendi okuyarak suret-i tashihi muvafık

bulmasıyla yalnız bunun nakli kendisinde kâfi olduğunu beyan eyledikte direktör:

-O! Bunun için ricaya hacet yoktur. Bu bizim borcumuzdur. Fazla olarak gazetehaneye gelip bu tashihi ifade-i şifahiyeyle teyid ettiğinizi dahi ilave eyleriz, demiş idi. Ahmet Metin şu suretle açılan müsaade üzerine işi biraz daha ileriye götürerek:

-Ah Direktör Efendi! Karileriniz nezdinde bir hayal, bir roman matlup olmayıp da bir hakikat matlup olduğunu bilse idim o Madam Çokogano denilen biçare kadını, o Nikolso edepsizinin nasıl iğfal ederek ne kadar belalara soktuğunu da hikâye eder ve nisvaniyetine hürmeten şehrinizde misafir bulunan bu kadını himayenizi rica eyler idim ama... deyince Direktör Efendi bir kadının nisvaniyetine ve bir mesele-i nazikede işin doğrusuna hürmet ve hevesle olmasa bile hiç olmaz ise karilerine okutacağı şeyi daha ziyade tezyine medar olacağı tamayla Ahmet Metin'in izahatını istimaa râğbet gösterdiğinden hamiyetli Ahmet Metin Neofari'yi mesuliyet ve muahezeden kurtaracak bir suret-i üstadanede o kadar izahat verdi ki güya Neofari henüz perde-i iffeti çâk olmamış bir masum kızcağız olduğu hâlde Nikolso tarafından iğfal edilmiş gibi telakki olundu ve netice-i ifadesinde:

-İşte bu zavallı kadın sefinemde hasbetenlillah misafirim olduğu gibi sizin cezirenizde, şehrinizde sizin dahi misafirinizdir. Hakkında mürüvvetinizi ricaya hasbe'l-insaniye kendinde salahiyet buluyorum, denmesiyle ve bhusus bu sözleri müeyyed evrak-ı resmiyeden olarak yirmi tane yüzer franklık bank kaimesi paketini dahi Direktör Efendinin yanına koymasıyla direktör hissiyat-ı aliye-i insaniyeye mağlup olduğu kadar bu mavi kâğıtların münderecatına da mağlup olarak Madam Neofari Çokogano'yu Nikolso mesuliyetinden tecrid yolunda bir güzel bend neşredeceğini ve kendisi böyle bir bend neşredince onu sair Palermo ve Mesina ve İtalya gazeteleri dahi nakledeceklerini tebşir eyledi ki direktörün bu tebşiri icra edeceği müstebad dahi değildir.

Gazetecilik acîp ve garip bir sanattır. Bazı havadis gazeteden gazeteye su gibi intikal ve cereyan ile bir noktaya kadar geldikten sonra o noktada mecra önüne hail olan bir hâl, cereyan-ı mezkûru tatil eyledikten maada gerçekten su akıntısı gibi onu bir de şişirip geriye teptirir de ta mebde-i cereyana kadar bu tebeddülü hissettirir.

Hemen şimdiden haber verelin ki Palermo gazetecisi vaadini bi-hakkın ifa eyledi. Bu ifadan dolayı yalnız Ahmet Metin'den aldığı iki bin frank ile kalmayıp o günkü nüshası üç beş bin tane ziyade sürüldükten maada inde'l-kariîn hakayıka hizmet eder bir namuslu gazete olmak üzere şöhretini de arttırdı.

Sicilya'da Şirzat

Palermo'ya vüsul günü Ahmet Metin gazeteye derc ettireceği tezkirname işi ile meşgul olarak Neofari'yi harice çıkarmanınmış olduğundan bunların şehre çıkımları ertesi gün vukua gelmiş idi. Uzunca bir müddet deniz seyahatiyle yorulmuş olanların karaya çıkmaktan da büyük bir lezzet aldıkları mücerreptir. Bilkülliyeye kara adamı addolunanlar denize bindikleri zaman kendilerini nasıl bir başka âlemde bularak mahzuz olurlar ise bilkülliyeye deniz adamı addolunanların karaya çıktıkları zaman mahzuziyetleri dahi bundan aşağıda kalmaz. Derecesini takdir etmek ister iseniz İstanbul'da Galata ile Kabataş arasında kira beygirlerine binerek alabildiğine at koşturdukları görülen İngiliz gemicilerinin hâllerine bakınız. Bu deniz adamları ata binmek hususunda tamamıyla acemî olmakla beraber şu cevelan-ı berriden o kadar zevk alırlar, hoşlanırlar ki bazıları sabahtan akşama kadar attan inmeyerek vücutlarının eğere temas eden kısmını çil yara içinde bırakırlar ve akşam gemiye gittikleri zaman bu yorgunluğun hastalığını birkaç günler çekerler. Vakıa Meliketü'l-Bahr takımını karaya bu kadar hasretkeş değil iseler de Palermo şehrinde az çok müddet-i ikametleri için güzel bir hotelde bir daire isticarıyla esbab-ı istirahatlerini istikmale karar vermişler idi.

Ahmet Metin ikametgâh olmak üzere Stabile Sokağı'nda Palmı Hoteli'ni tercih eyledi ki müdürü olan Anziko kendine misafir olan yolcuların i'zaz ve ikramındaki gayret-i fevkâledesinden naşi âdeta bütün Avrupa'ya şamil bir şöhret peyda eylemiştir. Meslek-i makbulünde her ileriye gidenler büyük adam addolunacaklarına göre bu Anziko dahi memduh adamlardan maduddur. Her ne zaman en büyük, en meşhur hotelcilerin heykelleri rezkolunmaya lüzum görülürse ilk heykeli rezkolunacak hotelci mutlaka Anziko olur. Palermo'ya dair kaç seyahatname, kaç delil-i seyahat okumuş isek hepsinde bu adamın namı kemal-i tahsin ve şükran ile yad olunduğunu görmüşüzdür.

Zikrolunan Stabile Sokağı garp cihetinden limana ve şark cihtinden dahi Makeda Caddesi'ne müntehi olup hotelin gayet güzel iki de bahçesi bulunduğundan yalnız hotelci değil hotel dahi Palermo misafirhanelerinin kâffesine faiktir. Beher nefis için günde on beş frank ücret muayyendir ki şaraptan başka taam ve yatak vesaire masrafının

kâffesi bu on beş frankta dâhildir. Şarabın dâhil olmaması ise herkesin kesesine göre şarap intihap edeceği hikmetine mebnidir.

Bizim yolcuların Meliketü'l-Bahr'den Palermo Hoteli'ne intikalleri sabahleyin erkence vukua gelerek gerek Ahmet Metin'in ve gerek Neofari'nin eşyalarını odalarındaki bürolara, dolaplara yerleştirmek hizmeti Katrina ile Vasiliki'ye havale olunarak kendileri ise şehir dâhilinde ilk cevelanlarını icraya çıktılar. Şuracıkta haber verelim ki böyle büyük hotellerde kadın ve erkek her nev'i hizmetçi bulunur ise de ki-bardan olan yolcuların kendi hizmetçilerini istihdam eylemeleri pek büyük şıklık addolunacağı gibi Ahmet Metin'in gemide bulunmayacağı günler için Katrina ve Vasiliki'nin de orada bulundurulmamaları ve hotele nakledilmeleri münasip görülmüş idi...

Palermo şehrini şarktan garba ve şimalden cenuba doğru gayet uzun ve geniş iki cadde zevaya-yı kaine ile katederek dört büyük mahalleye taksim eder. Bu yollardan birisi elyevnı Kral Viktor Emanuel namına nisbeten tesmiye olunur ise de ahali-i memleket lisanlarını bu yeni isme alıştıramadıklarından hâlâ mezkûr sokağın nam-ı kadimini bi'l-muhafaza "Kasaro" derler ki bu nam mezkûr caddenin Araplar zamanına kadar varan ism-i kadimidir. An-asıl "Elkasr" kelimesinden muharref olup cüzi tahrif ile Kasaro'ya tahavvül eylemiştir. Tarik-i mezkûr liman haricinde sahil-i bahrden bed ile şarktan garba doğru uzanarak elyevnı "Palezo Reale" yani Saray-ı Kralî denilen ebniye-i cesimeye hatta ondan daha öte memleketin büsbütün haricine kadar mümted olup gider ise de Saray-ı Kralî'den hariç memlekete doğru uzanıp giden kısmına "Kurso Kalata" tesmiye olduğundan asıl Kasaro Caddesi Saray-ı Kralî'de bitmiş sayılır. Habuki bu bina-yı cesime Saray-ı Kralî tesmiyesi dahi hâdistir. Zira vaktiyle "Elkasr" denilen ve Sicilya'da ikamet eden Arap ümerasının ikametlerine mahsus olan saray, işte bu bina olup mezkûr cadde dahi buraya müntehi olduğu için Kasaro namını almış ve saray ise birçok zamanlar "Alkazar" tesmiye olunarak bu dahi "Elkasr"dan muharref bulunmuştur.

Makeda Sokağı ise Kasaro'ya amuden şehri şimalden cenuba doğru kateder. Bu iki yolun tekatu eyledikleri mahal Palermo şehrinin tamam merkezi olmak üzere şekl-i müsemninde bir meydan halindedir ki "Kovatro Kanti" tesmiye olunur.

Nam-ı kadimini muhafaza etmesinden de istidlal olunacağı veçhile Kasaro Caddesi hatta Makeda Sokağı bile inşaat-ı cedideden değildirler. Vakıa bunların birincisi miladın bin beş yüz senesinden sonra İspanya devleti tarafından kral vekili ünvanıyla burada valilik eden bir zatın yaptırdığı ve hatta İspanya'nın Toledo şehrine nispetle Toledo Caddesi tesmiye ettirdiği, Palermo tarihlerinde mukayyed ise de ahalinin lisanı şimdiki Viktor Emanuel namına alışamadığı gibi o zaman Toledo namına dahi alışmamış bulunduğundan hep nam-ı kadim olan Kasaro lisan-ı ahalide mahzuz kalmıştır. Bundan istidlal olunabilir ki İspanyol kral vekilinin tarik-i mezkûr hakkındaki inşaatı nam-ı kadimini ahaliye unutturacak kadar mühim olmayıp binaenaleyh yol dahi asıl Araplar zamanındaki intidad ve vüsat ve istikamet ve letafetini muhafaza eylemektedir.

Makeda Sokağı ise biraz daha sonra yani 1600 sene-i miladiyesinde tanzim ve ikmal olunmuştur. Bu kayıttan maksadımız ise intizamına ibtidar olunmak hususunda Palermo şehrinin Avrupa kıtasınca beldanı saireye tekaddümünü anlatmaktır ki filvaki şu iki sokak şimdi bile Paris'ten maada sair Avrupa şehirlerinde pek de emsali görülemeyecek kadar enli boylu âsâr-ı ümrândandır.

Bizim Ahmet Metin ile Neofari misafirhaneden arabaya binerek bu iki sokağın ikisini de boylu boyuna ve hatta bazı yerlerini ikişer defa seyir ve etraflarını temâşa eyledikten sonra Elkasr yani Saray-ı Kralî önünde şimdi "Piyaça Dellavitoya" yani Zafer Meydanı denilen vasi meydanda arabadan indiler. Elkasr işbu meydanın garb-ı cenubî kısmında şimdi dahi heybet-bahşa-yı enzar-ı seyyahîn olacak derecelerde mühim bir bina-yı alîdir. Ancak bu bina tamamıyla Araplar zamanından kalma olmayıp yalnız temelleriyle alt katın birçok yerleri ve bazı aksamı Arapların müessesatındandır ki onlardan sonra beş altı kadar hükümdaran nice yıllar emek ve para sarfıyla şimdiki mükemmeliyeti vücuda getirmişlerdir. Yalnız sarayın orta yerinde yükselen kalenin tamamıyla Normandlar zamanından kalma olduğu rivayet kılındığı gibi bina-yı mezkûrun tamamıyla Araplar zamanından kalma olduğu hakkında da bir rivayet-i kaviye vardır.

Coğrafi-i kadim İdrisî'nin beyanına göre işbu Elkasr binası nam-ı mezkûre verilebilen "köşk" manasından müstefad olabileceği veç-

hile öyle hükümdar meskeni, süslü, ferah-feza bir şey olmayıp gayet yüksek hisarlar ve kulelerden müteşekkil ve bunların balâlarında cenk için hisar-peçeler mebni âdeta bir kale olduğu gibi ondan sonra düçar olduğu tahavvülat üzerine de şu hâl-i kadimini değiştirememiş ve ilk nazarda bunun hucemat-ı hariciyeye mukavemet için bina edildiği anlaşılmakta bulunmuştur. Avrupalılar “Elkasr” kelimesinden iki lügat istihrac ederek bunun birisi yukarıda da beyan olunduğu veçhile “alkazar” olduğu gibi diğeri İtalyancası “kastel” suretinde olup Fransızlar “şato”ya bi’t-tahvil bütün bütün aslından çıkardıkları kelimedir ki “kastel” dahi “kasr”dan alındığına göre Araplar bu kelimeye hisar manası dahi verirler imiş.

Elkasr’ın harici ziynet-i mimariyeden âri ve sade bir mahal-i müdafaa ise de derunu yine ümera ve hükümdaranın ikametlerine mahsus bir suret-i nefisede yapılmıştır ki işbu tezyinat-ı mimariyenin daha alâsı İspanya’daki âsâr-ı mimariye-i Arabiyede görülür. Zaten Arapların hariçten ziyade ebniyenin dâhiline ehemmiyet verdikleri sair âsâr-ı mimariyelerinde dahi müşahed değil midir?

Ahmet Metin refikasıyla beraber Elkasr’a teveccüh eyledikleri zaman sol taraflarında bir küçük kapı göründü ki bina-yı mezkûru temaşaya girenlerin bu kapıdan girdikleri dahi üzerindeki yazılardan anlaşıldı. Bunlar dahi mezkûr kapıdan girerek kendilerini birçok kemerler arasında buldular. Ahmet Metin orada bir lahza durarak bu binaya dair mahfuzu olan malumat ve mütalaat-ı tarihiyeyi arkadaşına tebliğ etmeye başladığı gibi biraz daha ileride kâin havalide tekrar sol taraflarına dönerek cesin bir taş merdivenden yukarıya çıktıktan ve burada sağ tarafa döndükten sonra birinci kattaki mabede vasıl oldukları zaman artık gereği gibi ilerletmiş olduğu malumat ve mütalaat-ı tarihiyesinde devam ile diyor idi ki:

-Şu bina-yı azimin en eski parçası burasıdır. Seyahatnamelerde haber verildiğine göre 1132 sene-i miladîyesinde burası Kral İkinci Roje tarafından yaptırılmıştır. Ol Roje ki İdrisî’nin “Hayretü’l-Müluk el-Efrecîn” diye metheylediği Birinci Roje’nin oğlu olup onu babasından daha ziyade terakkiperverlikle meth ü sena eyler. Lakin bu mabedi Roje yaptırmış diye Normandların yapmış olduğunu zannetmeyiniz. O zaman Normandlar henüz sanat-ı nefise-i mimariyenin yabancıları idiler.

Bu gördüğünüz eser-i maharet yine Müslümanların âsârıdır. O zamanlar Sicilya Ceziresinin ahali-i Müslimesi ahali-i Nasraniyesinden hem çok hem daha ziyade müterakki idi. Vakıa Normandlar büyük bir ordu ile buraya gelmişler ise de ne maarifçe ne sanayice ne medeniyetçe Araplar derecesinde değil idiler. Bakınız ki binaya en ziyade ziynet veren şu taş direkler, Mısır'ın granit madenlerindendir. Normandlar için Mısır'dan bu taşları celbe imkân tasavvur olunabilir mi? Bunlar Sicilya Ceziresi Müluk-ı Fatimiye'ye tabi oldukları zamanlar ümera-yı Arap tarafından buraya getirilip eski Elkasr'ın binasında istinmal olunmuş bulundukları gibi bilâhare icra olunan tebeddülât ve tahavvülat esnasında yine Arap üstadlarının eyadi-i maharetleriyle buraya konulmuşlardır. Na işte bakınız, şuraya Latincesi, şu tarafa Rumcası yazılan bir saat-nümanın asıl tarifât-ı mufassılası şuraya Arapça olarak yazılmıştır ki asıl olan işbu ibare-i Arabiye olup Rumca ve Latincesi onun tercümesi ve bu hâl şu binanın Araplar tarafından yapıldığının bürhan-ı maddisidir. hayatım

Ahmet Metin'in şu sözlerine zamimeten biz dahi ilave ederiz ki mabed-i mezkûrun mihrapları, minberleri ile on sekiz metre irtifaidaki kubbe ve tavanın nakışı hep Arap usul-i mimariyesi tarzındadır. Hele kubbenin etrafındaki ahşap tavanlar üzerinde Avrupa'nın cahil seyyahları tarafından "nukış" diye telakki ve o nam ile kaydedilen oymaların kâffesi hatt-ı kufî ile yazılmış Arap eş'arı olduklarını muahharen himmetli ve fazıl müsteşrikler hal ve kıraat eylediklerinden bu mabedin an-asıl Mabed-i İslam olarak bina kılındığı ve muahharen Roje vesaire tarafından tahvil edildiği zanna kadar varılmıştır. Duvarlar hep altın yaldızlı mozayikler ile Arap usulünce nakış ve tersim edilip resimler ise Mısır ve Benî İsrail tarihine ait şeylerdir. Muahharen bazı yerlere Hazret-i İsa Aleyhisselam ve havarilerinden Petros ve Pavlos'a ait resimler yapılmış ise de letafetçe diğerleriyle kıyas bile kabul edememesi bunların sonradan yapıldıklarını ispat eyler.

İki arkadaş nefaset-i mimariyece bütün yeryüzündeki âsâr-ı kadime meyanında emsali kalil olan ve Millet-i İslamiyenin terakkiyat-ı medeniyesine lisan-ı hâl ile şehadet eden bu mabedi ziyaretten sonra çıkıp tekrar avluya inerek diğer bir büyük merdiven ile ikinci kata doğru çıkmaya başladıkları zaman Ahmet Metin pek dalgın bir hâlde bulunuyor idi. Milel-i İslamiyenin ulûm ve sanayie ettikleri hizmet vaktiyle

Avrupa için ilk ders ve ilk meşk makamına kaim olduğu gibi hâlâ dahi o ehemmiyet-i âliyeyi muhafaza etmekte bulunduğunu düşünüyor idi.

İkinci kata çıkmaktan meramları Elkasr'ın en kadim kısmı olan kuleyi de görmek idi. Yanlarında bulunan bir hademe kulenin her gün açık olmadığını haber verdi ise de Ahmet Metin elindeki seyahatnameyi gösterip:

-Ecnebler için her gün açılır, deyince yeniliğinden dolayı bu hakikati bilmeyen hademe biraz vakit gaybubet ederek badehu yanında daha iki kişi olduğu hâlde geldi. Meğer amirine müracaat eylemiş imiş de amir dahi ecnebi misafirlerin hizmetlerinde kusur edilmemesi için bu iki memuru da göndermiş imiş. Ahmet Metin şu muamele-i nazikâneye gayet kibarane bir surette teşekkür eyledi.

Kuleye çıkıldığı ve en tepesindeki rasathaneye girildiği zaman hademeden birisi:

-1801 senesinde müneccim Piyazi işte burada Serez Seyyaresi'ni keşfetmiştir, deyince Ahmet Metin gülümseyerek ve sözünü Neofari'ye hitap ederek dedi ki:

-Ondan evvel dahi burada çok şeyler keşfolunmuştur madanî! Burası minelkadim rasathane idi. Düşününüz ki Avrupa henüz tayin-i evkat için saat usulünden bile bihaber iken Müslümanlar burada irtifaat-ı şemsiyeyi bi'l-hesap güneş saatleri yapıyorlar ve takvimler tanzim eyliyorlar idi. Bu malumat-ı fenniyeleri sayesinde idi ki gemiciliği fevkâlhâd ileriye götürüyorlar idi. Denizleri kendi kudret-i ilmiye ve sınaiyelerine ram eylediklerinden dolayı "El-Mağrurîn" namını alan Arap gemicileri Bahr-i Muhit-i Atlasî ve Bahr-i Muhit-i Hindî sevahilinde henüz coğrafya âleminin malumu olmayan yerleri keşfeyleyorlar idi. Mahaza kemal-i tahsin ile itiraf ederim ki muahharen Avrupalılar dahi Araplara hayrû'l-hâlef olmuşlar ve ulûmun onlardan aldıkları derecesini kat kat ileriye götürmüşlerdir. Bizim eslafımız olan Araplar Avrupalılara ne hizmet etmişler ise Avrupalılar dahi o hizmeti bize ediyorlar. Yani bunca emekler sarf ederek tevsi ve ikmaline himmet eyledikleri ulum-ı mütenevviayı bizim nazargâh-ı istifademize takdim ediyorlar.

İki küçük merdivenden daha çıkarak kulenin ta tepesine vardılar. Oradan Palermo şehri üzerine intidad eyleyen nezaret-i şamile hakika-

ten pek mükemmeldir. Bir azim panorama hâlinedir ki iki yüz elli bin nüfusu hâvi olan ve minelkadim makarr-ı hükümdaran olmak şerefini ihraz eden bu şehir-i cesimin şu noktadan temaşa-yı umumiyesi cidden pek hoş ve hakikaten pek latiftir.

Elkasr'ın temaşası kuşluk zamanına kadar devam eylemiş idi. Fakat buraya kadar gelinmiş iken şurada birkaç yüz adım mesafede bulunan Santa Ciovanni del Alniti Kilisesi'ni de ziyaret etmeksizin avdet eylemek uyamayacağından Ahmet Metin refikasıyla beraber oraya da bir baş vurdu. Dört duvar üzerine yerleştirilmiş beş kubbeden müteşekkil olan bu bina dahi Palermo'nun en kadim ebniyesindendir. Orta yerdeki kubbe büyük ve onun etrafındaki dört kubbe küçük olup bunlar derun-i mabedde mevzu azim sütunlar üzerine oturtulmuştur. 1132 senesinde yapıldığı üzerinde menkuş olarak bu tarihten ve bahusus tarz-ı mimarisinden anlaşılıyor ki bu da, Arap âsâridir. Kapısı daima kapalı bulunursa da bekçisi orada hazır ve seyyah ve züvvarın vüruduna muntazırdır. Vakıa bahşiş almak memnudur ama Bekçi Efendi ufak tefek âsâr-ı atika sattığından bunlara diğerlerinden biraz ziyadece verilen paralar dahi adamcağız için bahşiş makamına kaim olurlar.

Bekçinin de ifadesinden malum olduğu ve bahusus bir çift dikkatli göz ile apaşikâre görülmekte bulunduğu üzere mabed-i mezkûr dahi an-asıl mescit olarak yapıp badehu biraz tadil ve tebdil ile kilise hâline tahvil edilmiştir.

Oradan dahi çıkılarak yine o civarda bulunan Sklafani nam saray-ı kadime girildi ki pek çok zamandan beri kışla ve hastahane suretinde istimal olunduktan sonra şimdi müzehane gibi bir hâle ifrâğ olunmuştur. Vakıa bu binanın kendisinde bir ehemmiyet-i fevkâlade yok ise de buraya girmekten maksat Galebe-i Mevt namıyla meşhur olan bir resim levhasını temaşadan ibaret idi. Vaktiyle burası hastahane iken Flemenk ressamlarından birisi burada hasta yatarak iktisab-ı afiyet eyledikten sonra yadigâr olmak için bu resmi yapmış imiş. Levhanın zemin ve mahiyeti ölümü tasvir eden bir kadidin papa ve kral ve senyör olarak birçok kimseleri pamal edercesine bir tavır ve vaziyet-i galibanede bulunmasıyla beraber levhanın sağ tarafında bir genç kadın ile bir delikanlı üzerine dahi hücum ediyor surette gösterilmiştir ki âşık ve âşıka oldukları hususiyet-i hâllerinden malum olan bu genç kadın

ve erkeğin mukabilinde yani levhanın sol tarafında birtakım fakirler, biçareler zucret-i hâllerinden dolayı kadidi yani ölümü davet ile ondan istimdad dahi eyledikleri hâlde ölüm onlara iltifat bile etmiyor. Ressamın kendisi dahi elinde fırçası ve boya tahtası bulunduğu hâlde bu bî-çaregan meyanına tersim ve ithal edilmiştir.

Artık kuşluk zamanı takarrüp eylediğinden ve şu üç mahallin teması vücutlara ve fikirlere gereği gibi yorgunluk verdiği için Neofari ve Ahmet Metin arabalarına binip misafirhanelerine gelmek için yola düzüldüler. Neofari:

-Galebe-i Mevt levhası hakikaten ne güzel yapılmış, demesiyle Ahmet Metin:

-Nesi güzel yapılmış, sualini bi'l-irad Neofari'den:

-Görülüp duruyor ki pek maharetli bir fırça ile tersim olunmuştur, cevabını aldıktan sonra Ahmet bu misilli elvah-ı meşhure hakkındaki mütalaat-ı sanat-şinasanesini serd ve ityan için dedi ki:

-Bazı resimlerin yüz binlerce frank kıymetinde olması ve hatta bazılarının vücudu koca bir millet için medar-ı iftihar addedilmesi ne hikmete mebni olduğunu galiba etraflica düşünmemişsiniz madam! Bu sözüme taaccüp buyurmayınız. Gözü açık, kulağı delik ve bir dereceye kadar sanatkâr geçinenlerin bile pek çoklarına bu babda sualler irad eyledim de cevab-ı şafî alamadım.

Ressamlık sanat-ı nefisesine az çok ben dahi mensubum efendim! Edebildiğini dikkate göre bir levhadaki binlerce, yüz binlerce franklık kıymet fırça sürüşteki maharettedir. Hani ya sanatkâran menakıbından olarak hikâye ederler ki ressamın birisi bir çardağa sarılmış asma ve onun üzerinde kemalini bulmuş üzümler tasvir ve tersim eylemiş de kuşlar bunların gerçekten üzüm oldukları zannıyla ve kemal-i hırs ve tehalükle gelip asmanın üzerine konalını der iken kendilerini levhaya çarpmışlar.

Evet böyle menkıbeler pek çoktur. Hatta ressamın birisi de bir kız resmi yapmış. Sonra çırağı bu kızın burnu üzerine bir sinek resmeylemiş. Tabiatı o kadar mükemmel taklit eylemiş ki ustası bile gördüğü

zaman gerçekten sinek zannıyla aldanarak “kışşşş!..” diye kovmak istemiş. Sonra hakikate vâkıf olunca çırağının derece-i maharetine şaşmış kalmış.

Ey bu maharet az şey midir? Bahusus ki en meşhur levhaları yapanlar birçok senelerden beri hak ile yeksan olmuş bulunduklarından âsâr-ı bakiyelerine ne kadar baha takdir olursa yeri vardır.

-Güzel ama madam, yaptığı asma ve üzüm, kuşları ve sinek, bir basar-ı zaifi aldatmış diye asıl ehemmiyet-i sınaiyeyi o ressamlara bahşedivermek nasıl kabil olur? Balıkçının birisi kurşundan bir balık resmi yapmış da balıklar onu gerçekten balık zannederek yutmaya davranıp o yolda feda-yı can etmişler diye şu balıkçıyı birinci derecede heykeltraş mı addedelin? Levhalardaki kıymet yalnız tabiatı bihakkın taklitten dolayı ise, o levhaların tasvir eyledikleri şeylerin asıl tabiîlerini besbedava temaşa eyleyebiliriz. Şu çardak, asma üzümü tasvir eden ressam taklid-i tabiattaki mahareti ile iştihar etmiş ise onun levhasına yüz binlerce frank vermekten ziyade asıl tabiî bir çardak ve asma ve üzüm taklit olmayıp tahkik olacağından kıymet-i hakikiyeyi dahi bu hakiki çardağa münasip görmek daha doğru olmalı idi.

Neofari'ye bir hayret geldi. Dedi ki:

-Ey şimdi fırçadaki mahareti büsbütün hükümden ıskat mı edeceğiz?

-Hayır madam! Bu mahareti hattatın hüsn-i hattındaki maharet gibi telakki edeceğiz. Hüsn-i hatta “ehemmiyetsizdir” denilebilir mi? Pek büyük ehemmiyeti vardır. Hatta o da sanayi-i nefisedendir. Ama asıl yüz binlerce frank değeri olan şey, yalnız o kalemdeki yahut fırçadaki maharetten ibaret değildir. Böyle olsa her yazılan, her resmedilen şeyin şu Galebe-i Mevt levhası kadar bir şöhet-i tarihiye ile meşhur olması lazım gelir idi. Ben derim ki bu levhaya asıl ehemmiyet verdiren şey, onun delalet eylediği manadır. O levha gayet manidar bir Kitab-ı Hikmet-Nisab gibi enzar-ı ibret-i en'ama açılmış olmalıdır. Temaşa edenler, o kitabı okuyup üstadın efkârını anlamalı ve üstad-ı müşarünileyh bu levhasıyla neyi anlatmak istemiş ise onu zihninde muhakeme ederek nefsü'l-emre de muvafık bulmalı ve binaenaleyh aldığı ibret ile herhangi cihetten ise müstefit kalmalı.

Neofari'nin hayreti arttıkça artmaya başladı. Nasıl artmasın ki, pek çok kimseler nezdinde ve hatta ressamı meyânında bile ehemmiyet-i esasiye yalnız hüsn-i tersine hasredilir iken bu defa Ahmet Metin tarafından öyle bir intikada muhatap oluyor ki intikad-ı sanatkârane-nin o türlüünü ömründe hiç işitmemiştir. Muhaverelerinin bu kısmına geldikleri zaman ikametgâhlarına vasil olmuş ve hatta sofraya oturmuş idiyşeler de şü hâl, silsile-i sühani ihlal etmeyerek muhaverede yine devam gösterdiler. Ahmet Metin ressamlık sanat-ı nefisesi hakkında serd eylediği mütalaatın neticesini de istintaç için izahat-ı atiyeyi vermeye başladı. Dedi ki:

-Şimdi şü Sklafani Sarayı'nda gördüğümüz levhayı bir daha gözümüzün önüne getirelim ve onda gördüğümüz ahvalin kâffesini tercüme dahi çalışalım: Mevt'in bunca prensleri, papaları, pa-zede-i ifna etmesi şü âlemde enbiya-ı azama varıncaya kadar onun pençesinde hiçbir kimsenin masuniyeti mümkün olamayacağını gösterir. Badehu levhanın bir tarafında ölümden istimdad eden birçok biçaregân ve diğer tarafında ölümü hatırına bile getirmeyen bahtiyaran-ı âşıkân bulunarak biçareler mevti isterler de mevt onlara iltifat etmez. Yani böyle mevt ile hâlas dahi onlar nezdinde bir nimet iken, o nimet dahi kendilerine bahşedilmez. Hâlbuki diğer tarafta genç, âşık, mesut, bahtiyar olarak mevti tahattur bile etmeyenlere hücum hazırlığında bulunuyor. Yani demek oluyor ki ölüm istenmekle gelmez ve ihtiraz edilmekle kaçınılmaz bir hâldir. Bu levha Mevt'in öyle bir Faalün Linna Yürid Hazretleri'nin eser-i kudreti olduğunu gösteriyor ki cemiyet-i beşeriye içinde irade-i sübhaniye kinî işaret ediyor ise ona yetişip istemediği hâlde bile onu kabz ve alız eyliyor ve kendisine bir kurtarıcı nazarıyla bakıp aman diyenler bulunduğu hâlde vakt-i merhunlarına kadar onları tecil ediyor. Şü manalardan fazla yine o levhanın temaşasından müsteban oluyor ki bu hükümleri tasvir eden ressamın kendisi de bu dünyadan bıkmış ve mevte muntazır kalmış biçarelerden olup fakat ölüm derecesinde hastalandığı yani o nimete nail oldum zannına düştüğü hâlde bile mevt kendisine iltifat etmemiş ve bu hastahanede intizarının hilafına olarak iade-i afiyet eylemiştir. İşte mevt hakkında şü manalar hep birer hikmet-i harikadır ki yalnız bu hikmetlerin tahayyülü bile kıymetdardır. Esasen mahz-ı hikmet olan bu hakayık bir levhada cem' için onu ne yolda terkip ile tasvir etmek lazım geleceğini kararlaştır-

mak sanatkârlığın en büyük mertebesi olup bundan sonra dahi o zihinde terkiyatı tasarlanan levhayı kalem ile dahi hin-i icrada her şahsın hâline, mevkisine ve ihtisasat-ı kalbiyesine göre vaziyetlerini, çehrelerini, tavırlarını hüsn-i tersim ve tasvire muvaffak olmak işte o herkesin mazhar-ı tahsini olan fakat meratib-i ehemmiyetle üçüncü mertebede bulunan maharet-i kalemîyedir. Yoksa yalnız maharet-i kalemîye bir ressamı bir mükemmel “kopist” diye teşhir edebilir ise de bir mükemmel “kompozitör” diye teşhir edemez.

Neofari biraz düşündükten sonra:

-Hakkınız var efendim, demesiyle Ahmet Metin mütevaziyane ve fakat memnunane bir tavır takındı. Dedi ki:

-Umarım ki hakkını vardır madam! Fakat şu kopist ve kompozitör farklarını dahi biraz izah edeyim: Zannetmeyiniz ki fikrini istinsahın ehemmiyetini azaltmaktadır. Haşa! Öyle bir emel benden baid olsun. Hatta bazı üstadlar vardır ki istinah ettikleri nüshaların ehemmiyetini müstensihü'n-anhların ehemmiyet-i asliyelerinden ziyadeye vardırır-lar. İşte bu da kudret ve maharet-i kalemîyedir. Ama her adam, her şey hakkında değil. Şu gördüğümüz Galebe-i Mevt levhası yüz senelik bir levhadır. Bu levha yapıldıktan yirmi sene sonra başka birisi bunu aynen kopya etse idi fakat bu kadar güzel boyanasa idi, onu intikaden ne der idiniz? “Fırçasında o maharet yok imiş.” der idiniz değil mi? İşte herkesin bahsettiği maharet bundan ibarettir. Bir de farz ediniz ki müstensih kopyasını aslı kadar güzel veya ondan daha güzel boyamış. O zaman “Pek büyük maharet-i kalemîyesi var ise de levha kendi icadı olmayıp filancanın levhasından istinsah eylemiştir.” dersiniz. Demek oluyor ki aslında fırça maharetinden başka bir de maharet-i terkiibiye var imiş. Hatta bir de şöyle farz edelim: Diyelim ki otuz sene sonra mevt hakkında yine bu hükmü tasvir için ressamın birisi başka bir levha tersim eylemiş. Fırçasındaki maharet dahi buna müsavi imiş. Fakat öyle bir tarafta ölüme muntazır biçaregân var iken diğer tarafta ölümden mütehaşi bir çift âşık ve âşıka üzerine hücum etmiyor da bir hastaya hücum ediyor diye tasvir olunmuş bu suret-i tasvirin o kadar şairane olmadığını teslim edersiniz ya?

-Elbet! Bir zemindeki hayal başka, o zemindeki hayal yine başka.

-Tamam! İşte bu dahi resmin hayal-i şairane cihetidir. Eğer terkihi, hayali dahi onun aynı hatta daha alâsı olsa idi yine onu görünce “Güzel ama bu fikri bir Felemenkli ressam şu kadar sene mukaddem tasvir etmiştir. Bu yeni ressam şu hükmü, şu hikmeti o Felemenkli ressamdan istirak eylesmiştir.” der mi idiniz, demez mi idiniz?

-Şüphe yok ki der idim.

-Öyle ise şüphe kalmaz ki fikr-i hikmet başka, onu tasvir edecek zemin başka ve zeminin istifi, terkihi de başka ve nihayet hüsn-i tersim yine başka olup bunların her biri yegân yegân birer adama sermaye-i iftihar olabilir ve hele cümlesi bir adamda içtima eder ise işte asıl o adam üstad-ı azam addolunur. Öyle bir üstad bile senelerce teemmül ve mesai ile ancak böyle bir levha vücuda getirebileceğinden işte da-inî bir şöhret ve la-yuhşa bir kadr ve kıymet dahi o levhaya mahsus olur. Düşününüz madam düşününüz ki, böyle bir şöhret-i tarihiye ve kıymet-i hakikiyeye layık olan levhalar kolayca yapıverseler idi elli atmış sene muamıner olan bir ressamın binlerce levhalar yapması lazım gelir idi. Hâlbuki meşahir-i mezkûrenin bir ömür zarfında yaptığı levhalar kıymetçe çok oldukları kadar miktarca azdırlar. Öyle eşhas tasviri yolunda yapılanları demiyorum. Böyle bir kitab-ı küşade ehemmiyetini haiz olan manidar levhaları demek istiyorum.

Neofari şu mütalaat-ı feylosofane ve sanatkâraneyi ziyadesiyle beğenerek bunları istinadan hasıl olan şevk-i derun ile kuşluk taamına rağbet gösterdi ise de hayfa ki o şevk-i derun dahi süreksiz oldu. Şöyle ki:

Malumdur ki hotellerde “tabildot” denilen umumi sofralarda tek-mil yolcular sanki bir familya azası inmiş gibi toplanıp birlikte taan ederler. Bunların birtakımı yekdiğerine prezante edilmemiş olduklarından öyle familya azası derecesinde ihtilat ve mükâleme edemezler ise de birtakımları prezante edilmiş oldukları cihetle mükâleme ve mu-sahebeye dahi koyulurlar. Ahmet Metin ve Neofari, Palm Hoteli’nin sofrasında henüz ilk defa olarak ispat-ı vücut etmekte olduklarından hin-i vürutlarında huzzarın umumuna birden bir baş işaretiyle selam vermişler ise de etvar-ı umumiyede hüsn-i kabullerine delalet edebilecek hiçbir emare görememişler idi. Bilakis gayet müstehziyane tebesümle ve ağızdan kulağa fısıltılar ile bizim iki yolcuya anlatmışlar idi

ki Palermo'ya kendilerinin vürudundan evvel şöhretleri vasıl olmuştur. Hani ya şu Pire'den beri yuvarlandıkça büyüyen kar topu gibi bir surette ilerledikçe ehemmiyeti artan şöhret!...

Bu şöhret bir hüsn-i şöhret olsa cana minnet! O zaman çehrelerde ta'zim ile karışık birtakım âsâr-ı beşâset nümayan olur ki bu çehreler üzerinde parlayan gözlerin enzar-ı hayretine hedef olmak insan için en büyük bahtiyarlık sayılır. Fakat heyhat! Nikolso'nun maktuliyeti ile nihayet bulan bu şöhret öyle bir afettir ki Neofari'nin nazar-ı nedameti önünde manevi bir ayna teşkil eylemiştir. Neofari bu aynada kendisini görmeye başlamıştır. Hem de kendi çehresindeki alâim-i muhişe ile beraber ki zavallı kılavuzu fıkır fıkır boğduğu zaman bu hareket ve gayret-i celladanesinden tüyleri bile ürpermeyen kadın şimdi Nikolso ile olan muamelat-ı rezilesi gibi binnisbe pek ehven görülen meayibinden bile yerlere geçmektedir.

Kadın erkek sofrâ halkının göz ucuyla Neofari'ye bakması ve bazılarının bazılarına göz kuyruğu ile kendisini işaret etmesi veyahut müstehziyane gülmüseyerek dudak bükmesi veya gazubane bir tavır ile kaş çatması şu bedbaht Neofari'de Elkasr'ın ziyaretinden beri husule gelen neşeden, şevkten eser bile bırakmayarak sofradan kalktıktan sonra bu ihtisasat-ı müteellimanesini arkadaşından da ketmetmiştir. Demıştır ki:

-Herkes bize bakıyor senyör! Ah şu kadın nev'i için umumiyete takarrüp etmiş olan beyinsizlik ne yaman şey imiş ki güya muzafferiyet imiş gibi hafifmeşrabane bir kayıtsızlık ile irtikap ediverdiğimiz hareketin pek yaman cezalarını çekiyoruz.

Ahmet Metin bu kadına âdeta açıldı. Dedi ki:

-Doğrudur madam! Doğrudur ama bir beliyeye düşer olunmuş bulunduğu hâlde onun derece-i dehşetini bi't-tevehhüm haddinden ziyade büyüterek bütün bütün düşer-ı fütur olmak ona karşı ilaç makamına kaim olamaz. Bilakis kemal-ı cesaret ve metanetle "Vakıa ben şimdiye kadar böyle halkın enzar-ı isticabını celbe şayan bir kadın idiysem de bundan sonra ıslah-ı ahval ederek şimdi beni itham eyleyen halkın tekrar mazhar-ı tekrim ve ta'zimi olacağım" diye davranmalıdır ki asıl çare ve ilaç bulunmuş olsun.

-Ne güç şey!...

-Evet madam güçtür. Fakat dert ne kadar müthiş olursa devası da o kadar güç olur.

-Neticesinde büru-ı tam mümkün olacağını bilsem de her güçlüğe katlanır idim ama...

-O! İltizam ve ihtimam şartıyla bu âlemde muhalat-ı akliyeden maada her şey mümkündür. Hem de ömründe hiç yaramazlık etmemiş olanlardan ziyade bir kere yaramazlığa alıştığı hâlde taib ve müstağfir olanlar şayan-ı tahsin ve aferindir. Bunların salâhına itimat dahi diğerlerinden ziyade olur. Çünkü hiç yaramazlık etmemiş olanların belki bir gün yaramazlığa düşer olmaları hasbe'l-gafle muhtemelattan olup fakat yaramazlığından nedametle taib ve müstağfir olanların bir daha kendilerini ortaya atmayacaklarına daha ziyade emniyet mümkün olabilir.

Vakıa Ahmet Metin'in bu sözleri tesliyet-bahş-ı kulûb-ı nadimîn olmaya ne kadar sezavar şeyler olduğunu takdirde Neofari kusur etmiyor idiyse de kendi hakkındaki tevbihatı yalnız şu sofrâ halkının hâl ve şanlılarıyla kendi yüzüne vurduğu suretten ibaret kalmayıp Neofari artık nazar-ı nedameti önünde magruk kılavuzu da görmeye başlamış idi. Bu cinayeti de Ahmet Metin'e itiraf ederek "Beni bundan dolayı da müteselli edebilir misiniz?" diyebilir mi?

İşin kestirmesi badenîa taamlarını kendi dairelerine getirtmek kaziyesi olacağından bugün şu karar ile sofradan kalktılar ve dairelerinde biraz istirahatın sonra kuşluktan sonraki zamanlarını dahi Palermo şehrinde ikinci cevelanın icrasına sarf eylediler.

İşbu ikinci cevalanda dahi Palermo'yu seyahat eyleyen seyyahların görmeleri lazım gelen kilise ve saray gibi ebniyeyi henneren kâmilten dolaşıp bitirdiler ki bunlar meyanında Arap âsârını haiz olmayanlar ezmîne-i mutavassita ve cedidenin henneren hiçbir kimse nezdinde öyle ehemmiyet-i fevkaladesi görülmeyen şeylerinden olup bilhassa Ahmet Metin nazarında büsbütün ehemmiyetten sakıt kalmıştır.

Araplardan mukaddem yapılan âsâr-ı mimariyeden bu cezirede pek nadir şeyler kalıp vakıa âsâr-ı Arabiyeden de hiçbirisi tamam bir hâlde muhafaza olunamamış ise de kiliseler, saraylar derunlarında gö-

rülen eserler dahi bu şehirlerde asırlarca müddet yerleşmiş kalınmış olan Arapların terakkiyat-ı sınaie ve ilmiyesine pek güzel delalet etmekte bulunmuştur.

Gerek ebniyece gerek vazo ve mermer ve mozayik ve ağaç nukuşunca “Normando Arap” denilerek yalnız Avrupa-yı cenubîden Araplar eline geçen mahallere mahsus olarak usul-i mimariyece bir fasl-ı mahsus açılmıştır ki bu fasla ait olan âsâr hakikaten şayan-ı ziyaret ve şayeste-i tettebbu şeylerdir. Fakat bunların mahiyetini tayin eyleyen şu tabir-i mürekkebdaki “Normand” kısmı yalnız zamanı mübeyyin olmak üzere bir manayı havi olup yoksa âsâr-ı sınaie üstünde bunun hiçbir hükmü yoktur. Bunlar müstakilen Arap âsâridirler. Çünkü en büyük kısmını hutut teşkil eylemektedir ki sanat-ı nefisenin bu kısmına Müslümanlardan, Araplardan başka bir kimsenin kalem karıştırabilmesi hakikaten müstebaddır.

Bizim seyyahların bugün öğleden sonraki vakitleri Palermo Müzehanesi’ni ziyarete de müsaade eyledi. Zaten mezkûr müzehanede âsâr-ı Arap pek az olup bunlar pirinçten, tunçtan, çiniden mamul vazo ve küp ve biraz da eslihadan ibaret bulunmasıyla ziyaret ve tettebbuları Ahmet Metin’i uzun uzadıya işgal edemedi. Kadim Yunanîlerden ve Latinlerden kalma gerek mermer gerek toprak âsâr-ı atika kısmı ise pek züğürt olduğundan hiçbir seyyahın nazar-ı hayretini celp edemez ki Ahmet Metin’i de valih ve hayran eylesin. Araplardan sonra ezmine-i mutavassıta ve cedideye ait olan âsâr pek bayağı şeyler olup yalnız resim levhaları meyanında bazı pek nadirleri calib-i nazar-ı dikkat olabilirler ise de âsâr-ı cedide-i mezkûrenin hiçbirisi salifü’z-zıkr galebe-i mevt levhasının kâ’bına bile varamaz.

Bugün gerek sabahleyin ve gerek bade’z-zuhur edilen cevelanlar esnasında Neofari’nin her şeyden ziyade nazar-ı ehenimiyet ve hayretini Palermo’nun umumi ve hususi bahçeleri celp eylemiştir.

İngiliz bahçesi, botanik bahçesi, aklınatasyon bahçesi gibi Avrupa’daki emsaline bile faik olan bahçelerden maada flora vesair türlü namı ile yad olunan bahçeler hakikaten memalik-i sairede bulunur şeylerden değildir. Bunun sebebi ise mevkinin memalik-i harreye karip olmasıyla beraber arazi-i Bürkâniyeden ibaret olup limon, portakal gibi memalik-i harreye mahsus olan ve memalik-i baridede

saksılar ve serler içinde ancak muhafaza edilebilen nebatatın burada hâl-i tabîide yaşamalarından maada arzın bürkâniyeti hasebiyle her nev’i nebatatın daha canlı ve daha kuvvetli yaşamalarından ibarettir. Bizim İstanbul’da bile “Frenk inciri” diye saksılarda yetiştirilen nebatat, buralarda bahçeler etrafına çit ve çalı mesabesinde dikilerek adam boyundan yukarı yükselip gider ve üst tarafları zümrüt gibi yeşil olduğu hâlde alt tarafları âdeta ağaçlanır. Kezalik “sardunya” diye bizce saksı çiçeklerinden madud olan şey, burada adam boyunda ağaçlar teşkil ederek bunlardan dahi ormanlar vücuda gelir. Keçiboynuzu gibi birtakım ağaçlar dahi vardır ki memalik-i sairede hiç vücutları yoktur. İşte bunların kâffesi bir yere gelince Sicilya Ceziresi’nde ve bilhassa Palermo’da bulunan bahçeleri memalik-i sairedeki emsaline kat kat faik bir hâle isal eder.

Her ne zaman bir bahçe önüne gelirler ise Neofari’nin iltimasıyla mahsusen bi’t-tevakkuf doyuncaya kadar ziyaret olunur idi ki bunların en güzellerinden birisi dahi ikametgâhları olan Palm Hoteli’nin bahçesi olup akşam oraya avdetle onu da ariz ve amik seyir ve temaşa eylemişlerdir. Zaten Anziko’nun hoteline şöhret veren esbabın birisi de bahçelerin letafeti olduğu şayeste-i kayd ve tahrirdir.

Gündüz verilen karar üzerine bu akşam bizim gemi yolcuları tanımlarını kendi dairelerinde yediler ki, hizmetin artmasından dolayı ücretin dahi biraz artması sofra halkı nezdinde göz hapsine alınmak beliyesine tercih olundu.

İki arkadaşın bu geceki sohbetleri hep Palermo şehrine ait olmak tabiidir. Ahmet Metin bu şehirde Arap tarihini tasvire medar olabilecek âsârın killet ve nedretinden dolayı şikayet eyledi. Dedi ki:

-Burada âsâr-ı Arabiyeyi daha çok bulacağımı ümit eyler idim. Hatta İspanya’dan bile ziyade olacağı zannında idim. Zira burası her ne kadar küçük bir vilayet hükmünde idiyse de düvel-i İslamiye tarafından alelade valilik ile gelen zevat bile müstakil olduklarından ve ümeranın kâffesi birbirine rekabeten şehri tamir ve tezyine sarf-ı himmet eylediklerinden mevkinin küçüklüğüne göre himmet-i tezyiniye büyük idi.

Neofari: Umduğunuz kadar âsâr bulamamanıza sebep ne olabilir?

Ezmine-i mutavassıtada Katoliklerin gayret-i taassupkârîsi âsâr-ı kadimeyi ya mahv veyahut tağyir ve tebdile masruf olduğu gibi bilâhare

muharebeler, zelzeleler vesair âsâr-ı tahribiye dahi şu eski Arap şehrini hemen büsbütün yeni bir Frenk şehrine tahvil etmişlerdir. Arap coğrafî-i kadını meşhur İdrisî bu şehri ne kadar methediyor, görseniz madanı! Burada medeniyet-i İslamiyenin son dereceye varıp Avrupalılar için de numune olmak ehemmiyetini ihraz eylediğine kadar hüküm veriyor. Arap zamanında “Belerm” denilen bu şehir iki kısım imiş. Bir kısmına “Elkasr” ve diğerine “Elhalise” denilir imiş. Fakat Elkasr şimdi esas mütebakiyesi üzerine bina edilmiş olan Saray-ı Kralî’den de ibaret değil imiş. Önündeki meydandan maada arkasındaki İstiklal Meydanı ve sağ tarafındaki geniş yerleri de kendi metin ve mürtefi surlarıyla, burçlarıyla ihata eyler imiş. Onun derunu üç mahalleye münkasım olup İdrisî’nin tabiri veçhile gayr-i kabil-i istila bir kale-i metine imiş. Fakat ümera ve kibar Arap burada sakin olmayıp hâlise kısmında sakin imişler ki o kısım dahi Elkasr ile deniz arasındaki mahallat olup o zamanlara nispetle varoş addolunur imiş.

-Varoş dediğiniz ne oluyor senyör?

-Bu kelimeyi siz bilmelisiniz. Ulah, Bulgar, Macar, Nemse lisanları için umumi olan bu tabir bizim lisan-ı Osmaniye dahi girmiştir. Minelkadim büyük şehirler kale ve varoş diye iki kısma taksim olunurlar idi. Kale kısmı surun dahili olup işte burada Elkasr o kısımdır. Varoş ise surun haricindeki mahallat olup ona da burada hâlise derler imiş. Şimdilerde Viyana gibi, Kolonya gibi Avrupa’nın büyük şehirlerinde şimdiki usul-i harbiyece hükümleri kalmamış olan eski kaleler yıkılarak kale derunları ile varoşlar birleştirilir imiş.

-Viyana’da “ring” denilen geniş ve muhit bulvarların vücuda gelişi gibi...

-Evet madam! Bir de burada elyevm “Oroto” denilen ve şehrin cenub-i şarkîsinde ve fakat hudud-ı şehir haricinde kalan nehir dahi o zamanlar “Nehr-i Abbas” namıyla hâlisenin içinden cereyan eder ve birçok değirmenler çevirir imiş. Bu değirmenler şimdi her yerde “makaronya” denilen hamur tellerini de imal ederler imiş ki kuskus ve şehriye ve kadayıf Arap icadı olduğu gibi “ıtriye” tabir olunan makaronya dahi onların icadı imiş. O zamanlar müluk ve ümera ve kibar Arabın burada sakin olduklarını İdrisî “elleti biha sekenu’s-sultan ve-l-hâssatü

fi eyyamü'l-müslimîn" ibaresiyle ihbar eyliyor. İşbu El Hâlise mahallerinin çarşıları, pazarları, kervansarayları, hamamları bilad-ı sairedeki emsallerine kat kat faik imişler.

Neofari işbu malumat-ı tarihiye ve coğrafiyeyi pek de ehemmiyeti layıkâsıyla telakki edemeyerek yalnız hasbe'l-nezake tasdikte bulunuyor idi. Hatta Ahmet Metin bu sözü bitirerek biraz nefes aldığı sırada Neofari meseleyi asıl kendi arzu eylediği noktaya çekmek için dedi ki:

-Buraya gelişimiz asıl Şirzad-ı Selçukî romanının izlerini aramak maksadına mübteni olduğu hâlde maksadın o ciheti tamamıyla hasıl olamayacak demek oluyor, değil mi senyör?

-Biz bulabildiğimiz kadarını tetebbu eyleriz madam! Fakat bizim işimiz yalnız şehrin içinde değildir. Asıl ziyaret edeceğimiz yer Peleg-rino Dağıdır. Yarından bed ile biraz da şehrin etraf ve civarını gezeceğiz.

O "yarın" denilen zamanı ele almak için yedi sekiz saati de yataкта geçirmek lazımı geliyor idi. Yataklarında hakikaten rahat ettiler. Fakat uzun uzadıya denizde gezenler karaya çıktıkları ve bahusus yatağa girdikleri zaman yatağın da gemi gibi sallandıklarını hissederler. Bu hâle bir de bugünkü araba yorgunluğunu ve bahusus temaşa eyledikleri şeylerin mucip oldukları zihin yorgunluğunu zammetmelidir ki bunların uyudukları sekiz saatlik deliksiz uykunun nasıl derin bir uyku olduğu anlaşılabilirsin.

Filvaki ertesi gün Ahmet Metin yine saat hesabıyla araba tutarak şehrin etrafını da refikasıyla beraber geşt ü güzara başladı. Daima "saat hesabıyla" kaydına bizi mecbur eden şey buralarda gezen yolcuları da böyle bir mecburiyet altında bulundurur. Zira arabalar için her ne kadar resmî tarifeler var ise de bunlara pazarlıksız, mukavelesiz binildiği hâlde arabacıların elinden kolaylık ile kurtulmak kabil olamaz. Saat hesabıyla olunca habisler o kadar hud'akârlık edemezler. Yapsalar yapsalar küsüratı da tam saat yapabilererek insanı o nispette dolandırabilirler.

Bugün tertip olunan cevalan "Monreal" cevalanı olmuştur. Araba ile Portomana namı kapıdan çıkıldıktan sonra yedinci kilometrede kâin ufacık bir köye Monreal namı verilir ki esna-yı rahda "Kûba" tabir olunan bir bina-yı kadını önünden geçilir. İşbu "Kûba" kelimesinin

“kubbe” kelime-i Arabiyesinden muharef olduğuna şüphe edilemez ya? Harabe-i mezkûre şimdi dahi görülürse kezalik hiç şüphe edilemez ki bu da vaktiyle bir cami olarak yapılmıştır. Şimdi bir süvari kışlası dairesi dâhilinde kalarak depo gibi istimal olunmaktadır. Fakat sıvası, ziyneti kalınmış olduğundan, kararmış olan taşları hiçbir nefaset göstermezler. Bu binanın dahi an-asıl cami olarak yapıldığını beyan eylediği zaman Neofari’nin:

-Bunun üzerinde yazı filan bir şey olmadığı hâlde cami olarak yapıldığını neden anlayabildiniz senyör, sualini irad etmesi üzerine Ahmet Metin dedi ki:

-Müslümanlar dünyanın neresinde bulunsalar namaz kıldıkları zaman Kâbe-i Muazzama’ya teveccüh ederler. Buradan Mekke-i Mükerreminin mevkisi tayin olunmak lazımı gelir ise cenub-ı şarkîye tamamıyla takarrüp eylediği görülür. Ebniye-i sairenin cepheleri hangi cihete olur ise olsun yapılabilir ise de cevami-i şerifenin cepheleri mutlaka Kâbe-i Muazzama’ya müteveccih bulunmalıdır. İşte bu bina dahi öyledir madanı!

Şu izahat Ahmet Metin için ispat-ı müddeaya kâfi idiyse de böyle fenne, hikmete ait olan mesailde iktiza eden malumat ve mülahazatı tamamıyla serd etmeyince gönlü rahat bulanmayan bu fazıl ve gayretli Osmanlı mülahazat-ı mezkûreye terdiflen şunları dahi dedi ki:

-Asıl şayan-ı istigrah olan şey henüz pusula istimali şayi değil iken Arapların vesair Müslümanların tayin-i cihat hususundaki maharetleridir. Çin’den Fas’a ve Cezayir-i Bahr-i Okyanus’tan Macaristan’a kadar memalik-i baidede nereden bir cami-i şerif yapılmış ise cephesi tamamıyla Kâbe-i Muazzama’ya müteveccihdir. Malum a, Çin’e doğru memalik-i şarkiyenin kiblesi garp ve Fas’a doğru memalik-i şarkiyenin kiblesi garp ve Cezayir-i Bahr-i Okyanus’a doğru memalikin kiblesi şimal ve Vohemya’ya doğru memalik-i şimalîyenin kiblesi dahi cenup cihetlerine düşerek işbu cihat-ı erbaa-i asliyenin aralarındaki cihat-ı fer’iyede kâin beldanın kibleleri dahi bu veçhile tagayyür eder. Henüz pusula bulunmadığı bir zamanda bu cihetleri dosdoğru tayin edebilmek bizim mühendisîn-i muassırîni düçar-ı hayret edecek maharetlerdendir.

Malumat-ı coğrafiyesi dahi sair fûnuna intisabı gibi epeyce yolunda olan Neofari bu sözdeki ehemmiyeti tamamıyla takdir edebilerek milel-i İslamiyenin ulûm ve fûnuna mensubiyet-i kadimelerini ez dil ü can tahsine başladı. Bu hâl Ahmet Metin'e mucib-i teşevvük olarak mebhas-ı mezkûra şunu da ilave eyledi ki:

-Kürre-i arz üzerinde yalnız bir nokta vardır ki madam, o noktada insan hangi tarafa dönmüş olsa kıbledir.

-Aman bu ne tuhaf şey! Bu nokta neresidir?

-Mekke-i Mükەرreme'nin tamam semt-i kademi olan noktadır. Zira o noktadan hangi bir daire imtidad edecek olsa mutlak yine Mekke-i Mükەرreme üzerinden mürur eyler.

-Ey bu nokta hangi memlekete isabet eyliyor?

-Va-esafa ki denize! diye Ahmet Metin gemide bulunan bir küre-i musannaayı Madam Neofari'nin hayaline getirterek tayin-i cihat ile şu sözünü de izah eylemiş oldu ve dedi ki:

-Vakıa şu kible meselesine tamamıyla telakki yok ise de bir sohbet olmak üzere arz edeyim ki kadim mezarlar keşfiyatı hususunda dahi semt-i kible meselesinin ehemmiyeti vardır. Müslümanlar alelunun mevtalarını sağ tarafları kibleye müteveccih olmak üzere defnederler. Binaenaleyh bir kabirde tayin-i mezhepçe ihtilaf olur ise bu suretle def-i işkâl kabildir.

Yine işbu Monreal yolu üzerinde Kapusenler denilen tarik-i ruhbaniyete mensup bir manastır vardır ki onun yeraltındaki mahzenlerinde Palermo muteberan-ı ahalisinin kurumuş, pastırına kesilmiş cenazeleri mahfuzdur. Bu mahzenin kapıları daima kapalı bulunur ise de ecnebi seyyahları daima ziyaret etmek istedikleri zaman büyücek bahşişler mukabilinde bu kapı dahi açılır. Zaten altın anahtar hangi kapıyı açmaz ki!...

Oraya geldikleri zaman arabacı, Ahmet Metin'e bu mahallin ziyaretini de ihtar eyledi ise de:

-Sararmış, solmuş, kurumuş, kadid olmuş emvat suretine bakmakta bir safa, bir fayda bekleyemem, diye reddeylemiştir. Vakıa emvatın

tetebbuunda dahi pek çok fevaid bulunabilir ise de bu faydalar ziyaret olunacak eşhasın ehemmiyet-i mahsusalarıyla mütenasip olabilirler. İnsanların kâffesinde ehemmiyet-i mahsusa bulunamayacağı gibi naaşlarının ehemmiyeti de buna mütenasiptir.

Yine işbu Monreal yolunun biraz daha ilerisinde “Villa Taska” denilen sayfiye-i meşhureye geldiler ki buradaki bahçe Palermo’da dahi en meşhur bahçeler olmakla Neofari’nin teklifi üzerine derununa girip ve bir miktar tevakkuf eyleyip seyir ve temaşa ettiler. Vakıa gerek bahçe ve gerek sayfiyenin binası âsâr-ı cedidedendir. Kont Taska namında bir çiftçi kibarzadenin orada bir numune çiftliği tesis etmesiyle vücuda gelmiştir. Lakin vüs’atına, ziynetine, mamuriyetine, letafetine diyecek yoktur.

Nihayet “Monreal” namını asıl haiz olan dağın eteğinde ilk hanelere vasıl oldular ki buralara dahi Monreal namı şamil olur ise de şu mevkiye hususi olarak “Laroka” denilir. Laroka’nın biraz daha ilerisinde asıl dağa nispeten Monreal denilen büyük köye vusul bulunur ki on beş bin kadar nüfusu camii olup epeyce kadını ve büyücek bir de kilisesi vardır. Mahaza Ahmet Metin bu kasabaya girip zaman kaybetmek istemedi. Arabasıyla dağa doğru tırmanmayı tercih eyledi.

Bu dağın tepesi sath-ı bahrden topu üç yüz elli metre kadar yüksek olduğundan Palermo civarının en yüksek dağı addolunmaz ise de dağın tepesinde “Kastellacyo” namında bir kale harebesi vardır ki Arap zamanında Palermo’yu kara cihetinden müdafaaya en ziyade hizmet eden hisarlardan birisi olduğu için Ahmet Metin nazarında ehemmiyeti vardır. Hayfa ki Araplardan sonra bin defa topa tutularak, yıkılarak, yapılarak bunda dahi Araplıktan eser kalmamıştır.

Monreal’in tepesine çıkılarak ve bu harabeye dahi girilerek etraf ve eknafa havale-i dûrbîn-i temaşadan sonra Ahmet Metin Saint Marino Manastırı’na inerek oradan dahi Yukadi Falko Vadisi’ne nüzul eyledi ki vadi-i mezkûrdan mükemmel bir şose ile Palermo şehrine kadar avdet olunabilir. Bu vadinin her tarafı bağlık bahçelik olarak boylu boyunca birçok da köyler vardır ki birisine “Beda” denilir. Bu köye gelince bizim seyyah efendi arabayı durdurdu. İndi. Bir kahveye girdi. Refikasına dedi ki:

-Bu köyün ismi Arap zamanından kalmadır. Yerli ahali fena telaffuz ediyorlar ise de ismin doğrusu “Beyza”dır. Buranın haneleri, köşkleri hep beyaz olarak Palermo’nun kibar ahalisine cay-ı tenezzüh olduğu için böyle tesniye kılınmıştır. Arap şairleri burada içilen baderleri, sevilen mahbubeleri, edilen cünbüşleri, ahenkleri ne güzel şiirler ile ne kadar güzel alkışlamışlardır. Bu vadi sebzesiyle, meyvesiyle Palermo’yu beslediği gibi letafet-i âb u hava ve halavet-i menazırıyla dahi ahali-i kibarîni eğlendirmiştir. Bizim Şirzad-ı Selçukî Palermo’ya geldiği zaman kibar-ı memleket tarafından kendisine verilen ilk ziyafet işte bu Beyza karyesinde verilmiş ise de romanımıza müteallik olan mesail ve ahval-i mühimne burada müzakere olunmayıp daha sonra Pelegrino Dağı’ndaki mağarada verilen ziyafet esnasında o müzakere cereyan eyledikleri için ben dahi hikâyeye inşallah yarın orada başlayacağım. Mahaza itiraf ederim ki şu Beyza karyesini ism-i kadimiyle şuracıkta bulmuş olduğuma pek memnun oldum.

Şirzad-ı Selçukî’ye bu karyede ziyafet verilmiş olmasına tebaen bizim Ahmet Metin-i Osmanî dahi Beyza karyesinde arkadaşlarıyla beraber muhtasarca bir taam ederek badehu tekrar arabalarına râkiben Palermo’daki misafirhanelerine avdet eylediler ise de bugünün henüz nisfı geçmiş olduğundan akşama kadar bir de Nehr-i Abbas Vadisi’ni görmek için cenup istasyonundan şimendifere binerek nehir kenarına indiler ve orada piyade olarak nehrin boyuna doğru yürüdüler ki bu esnada Ahmet Metin arkadaşına:

-Arapların gemi inşası için tersaneleri, tezgâhları dahi bu nehir boyunda olduğunu İdrisî yazmaktadır. Yine onun rivayetine göre balık dalyanları da burada imiş. Binaenaleyh nehrin iki tarafında harp ve ticaret gemileri inşa eden amelenin çekiç ve balta takırtılarına nehir üzerinde balık tutan dalyancıların nagamat-ı latifesi de karışarak tuhaf bir ahenk peyda olur imiş. İdrisî haber veriyor ki bu nehirde tutulan kefal balıkları tuzlanıp fiçılara doldurulur. Ve bunlar gemi doluları mekadir-i kesire ile İtalya ve Fransa ve İspanya’ya sevk olunur imiş, diye hep İdrisî’den güzel malumat itasıyla hem eğlendiriyor ve hem de müstefit ediyor idi. Zaten meraklı delikanlı için şu günlerde bu yoldaki sözlerden başka söz sohbet kabil midir? Eski haritalardan, planlardan, coğrafyalardan, seyahatnamelerden bi’t-tettebbu bu mahalleri güya

kırk defa gezmiş ve görmüş gibi belledikten maada bilhassa İdrisî'yi o kadar tettebbu etmiş idi ki hangi tarafa baksa bir kefiyeli, sarıklı, maşlahlı, bornozlu, kırmızılı ya sarı ya kırmızı yemenili, çizmeli Arap görüyormuşçasına tahayyülatına vücut veriyor idi.

İşte bugün dahi bu cevalanlar ile imrar-ı vakt olunduktan sonra ferdası Pellegrino için pek erken yola çıkmak üzere akşam dahi erkenden yataklarına girmeye mecbur oldular.

Daha akşamdan edilen tedarikat üzerine ertesi gün tulû-ı şemsden evvel Vasiliki dahi yanlarında olduğu hâlde Ahmet Metin ve Neofari iki atlı bir arabaya bindiler. Şimdiye kadar bu misilli cevelanlara Vasiliki idhal edilmez iken bugün onun dahi teşriki Neofari tarafından vuku bulan tekliften naşı idi. Her ne meşguliyet olsa zihni bu kız ile iştigalden bir türlü vazgeçmeyen Neofari, aklınca hem Vasiliki'ye hem de Ahmet Metin'e yaranmak için bu teklifte bulunmuş idi.

Bindikleri araba ile Santa Corci Kapısı'ndan çıkarak Pellegrino Dağı'nın eteğine kadar gidecekleri ve badehu oradan merkeplere râkiben dağın tepesine kadar çıkacaklar idi. Vakıa dağın eteklerine doğru imtidad eden bir tramvaydan dahi istifade mümkün ise de tramvay dağın eteğine kadar vardığından oradan tramvaydan inildikten sonra merkep bulmak güçtür. Evvelden haber gönderilmemiş olur ise hiç de merkep bulunamaz. Ama şehirde iken akşamdan araba tutulur ise arabacılar merkepçilere de haber göndererek hazır ve muntazır bulunurlar. Bu dağın yolları pek dik olduğundan tepesine kadar araba ile çıkmak kabil olmayıp merkeplerden başka hiçbir vasıta-i nakliye işe yarayamaz.

Santa Corci Kapısı'ndan çıktıktan sonra Borgu rıhtımından ve badehu hapishane önünden geçerek Villa Belmonte Sayfıyesi'ne vardılar ki bahçesi Palermo'nun en meşhur mesirelerinden olup etrafa doğru manzarası latiftir. Biraz daha ötede yani dağ yollarının artık dikleşmeye başladığı yerde arabadan inerek kendilerine muntazır bulunan merkeplere suvar oldular. Bazı yerlerde yol pek dikleştikçe palanlarıyla beraber hayvanların sağırsından aşağıya kayıp düşünmek için merkep nev'inin pek de sarılmaya müsait olmayacak kadar kısa olan yelelerine

sarılıyorlar idi. Lâkin bereket versin ki yol aleddevam böyle sarp olmadıĝından bazı düzce yerlere gelindikçe rahatça yürüyebiliyorlar ve birkaç lakırdı teatisine de muvaffak oluyorlar idi. Ezcümle bir yerde hayvanları soluklandırmak için tevakkuf ederek etraflarındaki menazır-ı latifeye göz gezdirdikleri sırada Neofari:

-Acayip! Şu cesim ovanın bir kenarcıĝında şu Pelegrino Dağı cibâl-i saireye ittisali olmaksızın münferiden ve müstakilen ne güzel yükselmiş, deyince Ahmet Metin Neofari'ye tasdiklen dedi ki:

-Evet madam! Meşhur coğrafi Maltebron haber veriyor ki bir vakit bu dağ, başlı başına bir ada imiş. "Konka" tabir olunan o latif ova ise deniz imiş. Sonra kum ile dolarak bu ova vücuda gelmiş.

-Ne acayip tebeddül!

-Bazı yerlerde denizlerin karaya ve bazı yerlerde karaların denize tahavvülü nevadirden değildir madam! Meşhur Heradot-ı Yunanî Mısır'daki Nil Nehri'nin bir büyük ve derin körfez derununa aktıĝını yazar. Hâlbuki elyevm o körfez Nil'in götürdüğü kumlar ile dolup hemen bir şibh-i cezire, bir burun hâlini almıştır. Arz üzerinde tebeddülât mı istersiniz? İdrisî'nin haber verdiğine göre bundan yedi sekiz asır mukaddem bu dağ gayet cesim bir orman ile mestur imiş. Buradan kestikleri kereste ile Nehr-i Abbas kenarındaki inşaiye tezgâhlarında geniler yaparlar imiş. Şimdi ise bakınız şu koca dağda çalı bile kalmamış.

İşte böyle kâh söyleşerek kâh yürüyerek bir hayli uğraştıktan sonra dağın tepesine vardılar ki sath-ı bahrden altı yüz metre kadar mürtefi olan bu mevkiden Palermo şehri âdeta kuşbakışı hâlinde görüldüğü gibi cibâl-i mütecavire dahi ayaklar altında imiş gibi tenâşa olunuyor idi.

Vasiliki'nin müddet-i ömründe böyle bir yüksek yere çıkıp etrafı tenâşa eylemiş olmadığından bugünkü tenâşası kızcağızı çıldırasıya bir hayrete düşür eylemiş ise de efendisi ile Neofari hep Fransızca konuştuklarından onların sohbetlerine iştirak edemediği gibi kendi kendisine bazı sualler iradını dahi âdab-ı ubudiyete mugayir görerek sükûta mecbur oluyor idi. Ah bugün Süreyya Efendi dahi birlikte olsa idi Vasiliki için ne alâ olur idi! Neofari ile Ahmet Metin tatlı tatlı ko-

nuştukları gibi kendisi dahi Süreyya ile daha tatlı tatlı konuşarak teati-i efkâr eyler idi.

Merkeplerden inildiği zaman Ahmet Metin bir hayli vakit etrafına bakınarak badehu Neofari'ye dedi ki:

-Dikkat buyuruluyor mu madam? Dağın ova ciheti her hâlde epeyce tatlı mayıl sayılabilir ise de deniz ciheti duvar gibi dimdiktir. Böyle büyük şehirlerin yakınlarında bulunan yüksek dağlara minelkadam “Göztepe” derler idi. Kadim zamanlarda gerek düvel-i muntazame ve gerek korseler bir şehre hücum için ilan-ı harbe lüzum görmediklerinden böyle yüksek tepelerde daimi suretle gözcüler bulundurmaya lüzum görürler idi. Bir taraftan zuhurat olursa kendi kaleleri ve kalyonlarıyla esbab-ı müdafaayı istihzara vakit kazanmak için!

Dağ tepesinde biraz yürüyerek Santa Rozalya Mağarası denilen yere vardılar. Şimdiki hâlde bu mağara ismine mensup olduğu bir aze kadının makamıdır ki gerçekten büyük ve mehîp bir mağara ile bir de küçük mağaradan ve bunların yanında bir iki papaz dairelerinden ibarettir. Büyük mağaranın duvarları makamına kaim olan dehşetli kayalardan layenkati terleyip damlayan kataratı kurşun oluklara cem' eylemişlerdir ki bu suretle hasıl olan sular oraya gelen ziyaretçilere mukaddes ve şifalı su olarak takdim ediliyorlar. Küçük mağarada Santa Rozalya'nın heykeli mevzu olarak hadsiz hesapsız mumlar ve kandiller ile o karanlık mağaranın tenviri pek nazar-rüba, pek hoştur.

Bizim yolcuların vücudunu gören papazlar alışkın oldukları bahşîş hevesiyle koştular, yanlarına geldiler. Bir gölge mahalle iskemleler koyup misafirlerini oturttular. Her zaman mutadları olduğu veçhile Santa Razolya'nın füyuzat ve keramatından bahse başladılar. Lakin Ahmet Metin ve Neofari bu hikâyeleri dinlemek için gelmediklerinden papazları nazikane bir surette susturup kendi mübaheseleriyle meşgul oldular. Tarihin Santa Rozalya'yı ne suretle tasvir eylediği Neofari tarafından sual edilmekle Ahmet Metin dedi ki:

-Bu kadın ve bu makam hakkında mevcut olan malumatın mukeddamatı hakayık-ı tarihiyeden olmayıp esatir kabilindendir. Bu kadın, nesilleri Şarlman'a kadar müntehi olan bir hanedandan imiş. Genç yaşında tarîke-i dünya olarak bu mağaraya kapanmış. Müddet-i ömrünü

ibadet ile geçirip 1160 sene-i miladiyesinde vefat eylemiş. Hâlbuki İdrisî kendi coğrafyasını 548 sene-i hicriyesi şevvalinin evahiri diye tarih ederek bu da inde'l-hesap 1154 sene-i miladisi kanunısanisi evasıtına müsadif olur ki Rozalya'nın tarih-i vefatıyla aralarında topu beş sene fark vardır. Bununla beraber İdrisî, Rozalya'ya dair hiçbir şey söylemediği gibi tarih-i mezkûrdan yüzlerce sene sonra yazılan kitaplarda dahi hiçbir şey söylenmemiştir. Burasının Rozalya makamı addolunması mümaileyhanın vefatından beş yüz sene sonra yani 1664 senesinde vukua gelmiştir. Her sene eylülün dördüncü günü bütün Sicilya ahalisiyle Fransa ve İtalya'dan gelen ziyaretçiler azize-i mümaileyhanın yortusunu tutarlar. Siz asıl ehemmiyeti şu cihete hasrediniz ki Santa Rozalya makamı olmazdan evvel burası Palermo Müslümanlarının kâh tenezzühgahı ve kâh bazı müzakerat-ı mühimne için içtima yeri idi.

-Hatırımda kaldığına göre dün Şirzad-ı Selçukî'ye verilen bir mühim ziyafetin bu dağda verildiğini söylüyor idiniz.

-Evet madam! Bu dağda, hatta bu mağarada.

Ahmet Metin bu sözü söylemeyi müteakip Şirzad-ı Selçukî romanının şu mevkide güzar eyleyen kısmı-ı evvelini de bervech-i âti hikâyeye başladı.

Dedi ki:

-On üçüncü asr-ı miladînin ilk senelerinin birisinde bir bahar mevsimi nihayetlerinde idi ki şöyle cenub-ı şarkî taraflarından yani Cezayir semtinden doğru gayet güzel ve büyücek bir gemi muvafık bir hava ile gelip Palermo Limanı'na girmiş idi. Bu geminin sancağı beyaz zemin üzerine resmolunmuş eli kılıklı bir arslan idi. Şimdi bu resim arslanın suretinde bir de tulû hâlinde şems resmi bulunduğu hâlde İran devletinin bayrağını teşkil eder. O zamanlar ise bu bayrak Devlet-i Selçukî'ye bayrağı idi ki muahharen İran devletine dahi ondan intikal eylemiştir.

-“Kılıçarşlan” diye bir Selçukî hükümdarının namını tarihlerde görmüş idim. Acaba şu bayrak dahi o namdan kinaye bir şey midir?

-İzahatın bu derecesini tarihlerde göremedim madam! İhtimal ki öyle bir hüküm dahi bulunsun. Her ne ise bu gemi öyle kirli paslı bir

ticaret gemisi olduğu gibi tamamı tamamına bir cenk gemisi dahi değil idi. O zamana göre gayet müzeyyen bir tenezzüh gemisi olup derununda dahi Şirzad-ı Selçukî namında bir Türk asilzadesi bulunuyor idi. Limana demir bıraktıktan sonra asilzade-i müşarünileyh sandal ile karaya çıkarak doğruca Mahmud El Mübarek'in konağına vardı ki o zamanlar bu Mahmud El Mübarek Sicilya'nın en meşhur tüccarından, agniyasından idi. Bu Şirzad-ı Selçukî'nin ehemmiyet-i şahsiyesini nazarımda tayin için tahattur buyurmalısınız ki Türk millet-i azimesinin Selaçika kısmı Asya-yı vustadan çıkıp İran ve Irak ve Suriye taraflarını zapt ile Anadolu'ya dahi geçmişler ve harben ve siyaseten muzafferiyat-ı günagünlarıyla Asya tarihinin en mühim ebvabından birisini teşkil eylemişlerdir. Buraya gelen Şirzat'ın pederi İskender Şir Bey namında bir zattır ki rivayete göre o dahi on ikinci asr-ı miladî evahirinde Konya'da hükümet eden Süleyman Şah-ı Selçukî'nin bir cariye-i müstefreşesinden doğmuştur. Lakin Mir İskender'de hiçbir sıfat-ı resmîye bulunmayarak Antalya'da ticaret-i bahriye ile iştigal ettiği gibi oğlu Şirzat'ı dahi kendi makamına kaim etmek için yetiştirmekte bulundugundan bir prence ait olmak lazım gelen unvan ve elkabdan hiçbirisi babasında da, oğlunda da yok idi.

-Her hâlde şehzadedir ya!

-Ona şüphe yok!

-Fakat bir şehzadenin ticaret ile iştigali...

-İnayet buyurunuz madam! O zamanlar ticaret-i bahriye denilen şey yine nevumına bir hükümet-i bahriye idi. Zira o zamanların bahriyûnu her ne kadar bir devlete tabi idiyseler de bu tabiyet yalnız o devletin bayrağını hamil olmaktan ibaret kalıp yoksa umur-ı bahriyece maiyetlerindeki adamların hayatları, mematları bile kendi ellerinde olmak derecesinde müstakil bulundukları gibi vardıkları yerlerde de istedikleri veçhile harekette müstakil, muhtar idiler.

-Hani ya şu tarih-i umuminin "korserlik" diye tarif eylediği ticaret-i cebbarane!

-Öyle olacak ya! Fakat büsbütün korser dahi değil. Zira korserler yalnız nehb ü garet ile iştigal ederler idi. Bizim dediğimiz zevat

ise tüccar idiler. Lakin korsерlere karşı kendi emniyet ve selametlerini muhafaza için gemilerini âdeta cenk gemisi hâlinde bulundururlar idi. Hırsızlar ile çarpışıp galip çıktıkları zaman düşman-ı mağlubu “Varsın hâl-i mağlubiyetine ağlaya kalsın” diye terk edecek değiller ya? Elbette mallarını yağma ve kendilerini dahi esir edecekler.

-Fransızlar “Hayduda karşı bir buçuk haydut olmalı.” derler. Bunlar da böyle bir şey demek oluyorlar. Yani deniz hırsızları kendilerine her ne yapacaklar ise bunlar onlara onun bir buçuk mislini yapmakta haklı olurlar.

-Daha ziyadesini bile madam! Tarihlerde görmüşsünüzdür ki bundan yedi sekiz asır mukaddem üsera ahz ü itası Avrupa’nın en büyük ticareti idi. Vakıa şimdilerde Afrika’nın zencilerini istirkak ve fûruht edenlerin meni için düvel-i mütemeddine arasında muahedeler akd olunması münasebetiyle âsâr-ı kalemiyeleri sap yiyip saman savurmak nev’inden olan birtakım Avrupalı muharrirler üsera ahz ü itası İslama mahsus olduğunu ve Hristiyanların böyle bir ahz ü itayı daima kerih gördüğünü yazarlar ise de Katolik müverrih Kanto, şerh ve izah eder ki vaktiyle İtalyan ve Fransız esircileri Avrupa’nın vasat ve şimallerine doğru bi’l-intişar henüz nın-vahşi bulunan ahaliden kapıp topladıkları etfalı Akdeniz iskelelerine indirip Araplara satarlar ve üsera-yı mer-kûme Endülüs ve Fas ve Cezayir ve Mısır’da terbiye olunarak asker edilirler imiş. Ne ise bu tafsilat bize lazım değil a!

-Evet senyör! Biz hikâyemize bakalım.

-İşte o zamanlar ticaret-i bahriye erbabı kendilerine dost olan yerlere gelirler ise düzgün ve muhıkkane ahz ü itada bulunurlar ve düşman ve müntakim oldukları yerlerde onlar dahi bir nev’i korsер kesilirler idi. Hatta bazı kere dost memleketlerini de yine dostça soydukları bile nevadirden değil idi.

-Acayip! Bu nasıl olur idi?

-Şöyle ki: Geldikleri yerlerin agniyasına bazı tuhaf ve tefarik hediye vererek onlardan da karşılık zuhuruna muntazır olurlar idi. Hâlbuki olur olmaz karşılık beğenilir mi ya? Bu yüzden zuhur eden münazaralar hedaya-yı mütekabileyi bir salgın yani teklif-i umumi suretinde

istemeye kadar da varır idi. Verilmeyecek olsa dostluk düşmanlığa tahavvül edecek. Binaenaleyh her hâlde dostluk ciheti tercih olunup hedaya-yı mütekabileyi beğendirmeye gayret edilir idi.

-Yine bu zamanda Avrupa memalik-i dahiliyesindeki senyörlerin kâh halkı kâh yekdiğerini böyle bir suret-i kibaranede soydukları gibi!

-Tamam iyi söylediniz madam! Mahaza her hâlde korserler başka, ticaret-i bahriye erbabı yine başka idi. Bunlar meyanında Barbaros Hayrettin Paşalar gibi adamlar zuhur eylemiştir ki ülkeler fethine kadar varmışlardır.

-Bilirim senyör bilirim. Bu hâl ta şu bizim on dokuzuncu asrın evasıtına kadar gelerek bir yandan Devlet-i Aliye-i Osmaniye ve diğer taraftan Fransa'nın gayretleriyle korserlik dağdağası ortadan kaldırılmıştır.

-İşte bizim Şirzat'ın pederi İskender Şir Bey dahi Antalya'da böyle bir ticaret-i cesime ile müştegil olup lüzumuna göre on beş yirmi pare gemiye iki üç bin cengaver bindirebilir idi. Binaenaleyh Akdeniz'in yalnız memalik-i İslamiyesinde değil memalik-i Nasraniyesinde dahi şan ve şöhreti zebanzed idi. Kendi yerine kaim etmek için yetiştirmekte bulunduğu oğlu Şirzat'ı da ticaret-i bahriyesini itnanı ve ikmal için ilk defa olmak üzere Akdeniz cevelanına çıkarmış idi.

-Biz henüz Yunanistan taraflarında iken böyle akvam-ı kadimenin kendi gençlerini nasıl terbiye eylediklerine dair pek güzel izahat vermiş idiniz. Demek oluyor ki Şirzad-ı Selçukî'ye verilen ilk terbiye dahi o yolda muntazam bir terbiye idi de ondan sonra ...

Ahmet Metin bir el işaretiyle kadının sözünü keserek dedi ki:

-Evet madam! Mebadi-i refakatımızda terbiye-i etfale dair size bazı izahat vermiş idini. Fakat o zaman verdiğim izahatı şimdiki nokta-ı nazarımıza göre biraz daha tevsî etmeliyiz. Çünkü Şirzad-ı Selçukî hikâyesi münasebetiyle söylenecek sözlerin ve serdedilecek mülahaza ve muhakemelerin hüsn-i telakkisi için malumat-ı mütekaddimenin mükemmelce olması iktiza eder.

-Evet efendim! Malumat ve mülahazat-ı lazıme-yi havi olmaz ise bir roman ne kadar mükemmel olsa yine adi masal hükümden ileri geçemez.

-● asırlarda medariste asıl tedris ve talim edilecek şeyler Arabî ve Farisî ve ulum-ı diniye ve edebiye olup hele gençler Arabî ile Farasiyî bu lisanlar ile mükaleme ve mükatibe edecek derecelere kadar vardırır- lar idi. Lakin tedrisin bu ciheti ekseriyetle kibarzadelere mahsus olup ahad-ı nasdan hâl ve vakti yolunda olanlar dahi çocuklarını böyle bir tahsil-i mükemmele sevk edebilirler idiyse de ahad-i nasın ekserisi on dört on beş yaşlarına kadar maarif-i ibtidaîyi tahsil etmekle beraber is- kele başlarında sandallar, kayıklar içinde yuvarlandıktan sonra tamamı delikanlılık çağına girerler iken şimdiki muçoluk sıfatına muadil olan “acemi oğlan” sıfatıyla dahi kabul olunurlar idi.

-Herkes gemici olamaz idi ya?

-Ben bu sözü sevahil ahalisi için söylüyorum madam! Hepsi değil ise de sevahil ahalisinin ekserisi gemici olmak tabiîdir. Acemioğlanlar gemicilik sanatıyla beraber cenkçilik sanatını dahi öğrenerek yaşlarına mütenasiben maharetleri arta arta ve maharetlerine nispetle ehemmi- yetleri dahi büyüye büyüye reisliğe, kaptanlığa kadar terakki ederler ve bunlardan bazı en dişlileri başlı başlarına bir gemi tedarik ederek müs- takilen kendi menfaatleri için çalışırlar idi. Vakıa kibarzadegânın da terbiyeleri esasen buna müşabih ise de onların talim ve terbiyeleri lala ve mürebbiye ve muallimler nezareti altında cereyan eder idi. Henüz altı yedi yaşlarında bulunan mini mini beyleri gezdirmek lazım gelince sandallar ile gezdirmeye başlarlar idi. Şimdi memalik-i mütemeddine- de küçük beyzadeler kundaktan, kucaktan çıkarılıp indirildikten sonra mini mini el arabalarına bindirilerek gezdirildikleri gibi o zamanlar Arap olsun, Türk olsun, Müslüman kibarzadeleri dahi kucaktan indi- rilmeyi müteakip sakın oldukları memleketlere ve pederlerinin salık oldukları mesleklere göre ya sandallara veyahut midilli tabir olunan cüce atlara bindirilerek gezdirilirler, eğlendirilirler idi.

-Midilli mi? İlk işittiğim şey!

-Bunlar merkep cesametinde cüce atlardır ki ne yüke ne bineğe bilhassa ne de muharebeye yaramayarak yalnız çocukları eğlendirme- ye yararlar. Bununla beraber muhafaza-ı nesillere hizmet olunduğun- dan zamanımıza kadar nesilleri kesilmemiştir. Bu da terbiye-i etfaî için lüzunlarından naşidir. Zira hâl-i tufuliyetlerinde midillilere binmekten cündîliye başlayan çocuklar on on iki yaşlarından sonra asıl atlara dahi

binerek bizim kendi ayaklarımız üzerinde yapamayacağımız hünelerleri onlar o ejder gibi atlar üzerinde yaparlar. Bahriye sınıfında bulunan çocuklar dahi sıra ve derecesiyle kürek çekmeyi, yüzmeyi, denize dalıp dipten taş çıkarmayı nihayet dümen tutmayı, yelken kullanmayı, küçücük sandallarda ve lalalarının nezareti altında öğrendikten sonra on beş on yedi yaşlarına varınca sandallardan daha büyük çektiriler ile sevahil üzerinde kâin yakın memleketlere kadar gidip gezmeye de alıştıırılırlar idi. İşte bu ilk terbiye ile delikanlılık zamanına girdikten sonra bu kibarzadeler büyük gemilere ve maharetli kaptanlar nazarına tevdi kılınarak uzun gezintiler ve büyük seferler dahi yapmaya başlarlar idi. Bu suretle bir kere otuz iki rüzgârın semt-i vürudlarını ve bir mahalle nispetle mahall-i saire-i matlubenin hangi rüzgâr altında bulunduğunu ve takarrüp edilen bir yer ne gibi alametlerle neresi olduğunun anlaşılıp bilineceğini yani dağ ve tepe ve kaya ve eski hisar vesair harabeler gibi alametlerle mahall-i matlubenin nasıl tayin olunacağını filanı öğrendikten ve uzaklarda denizin yüzü köpüklü veya köpüksüz olmasından ve denizin rengi değişmesinden ve ufkun dumanlanmasından ve ay veya güneşin renkleri kararmasından veya cirmleri büyük görünmesinden ve bazı nagehzuhur bulutlardan ve bunların renklerinden velhasıl bu gibi bin türlü alaim-i cevviye ve nesimiden rüzgârın değişip değişmeyeceğini, fırtına çıkıp çıkmayacağını, yağmur ve kar yağıp yağmayacağını filanı da keşfetmek yollarını öğrendikten ve hele düşman sefinelerine veya bir ada veya bir limana karşı ne yolda muharebe edileceğini tecarib-i adide ile belledikten sonra artık sinni dahi yirmi üçe yirmi beşe varmış olacağından o genç kibarzadenin altına büyük gemiler dahi verilerek başlı başlarına sefere çıkarılmaya da müsaade olunur idi.

Neofari zamanınızda gemici ve cenkçi olmak için yıllarca müddet mekteplerde kalınmak lazım geldiğini biliyor idiyse de cenkçiliği ve gemiciliği Ahmet Metin'in hikâye eylediği surette tahsil etmek meselesi şimdiye kadar hayal ve hatırandan bile geçmemiş olduğundan Ahmet Metin'in serd eylediği tarifât ve tafsilata beyan-ı hayret eyledi. Ahmet Metin dedi ki:

-Evet madam! O zamanlar harita, pusula, barometre ve termometre, oktant filan yok idi ki bundan altı yedi yüz sene evvelki gemiciler alât-ı mezkûreden istifade edebilsinler. Vakıa usturlap nev'inden bazı

aletler var idi. Ezcümle rub daire ile irtifa-ı şems pek alâ ölçülebilir idi. Lakin bunlar henüz gemiciliğe tatbik olunmamışlar idi. Yanlızsız haritalar, yanılmaz tûl saatleri, şaşırmas pusulalar bulunmadıktan sonra başka türlü gemicilik nasıl olur? Yalnız demirkazık dedikleri cedy seyyaresi nokta-ı şimali ve tulû ve gurub-ı şems dahi şark ve garbı irae eylediklerinden mevasime ve küşayış-i havaya göre bunlardan biraz istifade olunabilir idi. Her hâlde o zamanlar gemicilik edebilmek için tekmi Akdeniz havzasını bir harita-ı mücessseme-asa ezberlemiş olmak lazım gelip hangi yerde bulunulur ise gidilecek yerin semtini tayin için dahi “filan rüzgâr altı” diye tabir olunur idi.

-Evet! Hatta bir kitapta okumuş idim ki bundan sekiz on asır mukaddem vakit ölçüsü olan adi saat hesabı bile umumi değil imiş. Gündüzleri şemsin tulû ve seyeran ve gurubundan ve geceleri dahi akşam karanlığının müddet-i devanıyla şafak ışığının belirmesinden maada asıl karanlık zamanlarda kamerin terbiatı hasebiyle tulû ve gurubundan ve bazı kevakibin mevakiinden velhasıl horozların ötmesine varıncaya kadar bin türlü şeylerden bi’l-istidlal tayin-i evkat ederler imiş. Binaenaleyh zamanınızda her şeyi ölçmek için icat edilen mizanların kadir ve kıymetlerini bilmeliyiz.

Ahmet Metin Neofari’nin kudema nezdinde tayin-i evkatın yolu hakkında verdiği şu malumatı pek beğendi, dedi ki:

-Medeniyet-i hazıranın terakkiyat-ı ahiresi ne derecelerde hayretbahşa-yı ukûl olduğunu takdir edebilmek için ulûm ve fûnunda vukuf-ı şamil peyda etmelidir. Fakat ulûm ve fûnunun ve onlar üzerine mübteni bulunan sanayiın derece-i tekemmülünü takdir için dahi bunların tarih-i terakkisini bilmelidir. Saat dediğimiz şey bugünkü derece-i mukemmlesinde mi icat olunmuştur? Hatta icat olunduğu zaman yine bugünkü kullanıldığı yolda mı kullanılmıştır? Herkes gündüzü on iki ve geceyi on iki saat itibar ederek mi tayin-i evkat eylemiştir. Daha yakın vakte kadar Venedik taraflarında saatlerin minesi yirmi dörde münkasım olup “salı günü saat on dörtte” veyahut “çarşamba günü saat yirmi ikiyi çeyrek geçerek” diye tayin-i evkat ederler idi.

Şimdi kronometre saatlerinden daha muntazam olan pusulaların mebadisindeki hâlini düşünmeli. Bir kanışı yarıp ondan iki parça değ-

nek yapınız. Onun birisinin altına incecik bir mıknatısı bağlayıp badehu diğeriyle birleştirerek ve ortasından ip ile bağlayarak küçücük bir istavroz vücuda getiriniz. Nihayet bunu su ile dolu bir gerdelin içine koyunuz. İşte size bir pusula ki şimdi mükemmel muhafazalar içine vaz olunan o zarif aletin ilk hâlidir. Fünun ve sanayiin bu surette tarih-i terakkiyatını tebettü kadar eğlenceli ve faydalı bir şey tasavvur edemem. Hele gemicilik için tadad eylediğimiz alâttan maada bir de sevahil fenerlerini düşünmelisiniz ki her iktiza eden burun, boğaz ve ada vesaire üzerine konulan fenerler şimdiki gemiciler için baha yetişmez işaretlerdir. Vaktiyle bunlar dahi yok idi. Gemiciler büsbütün zulmet içinde idiler.

Şu surette başlayan söz daha birçok uzandı gitti. Ama asıl Şirzad-ı Selçukî romanından tebaüd edildiği için Neofari'nin canını sıkmadı. Zira fünun ve sanayiin tarih-i terakkisi hakikaten o kadar mühim bir mebhas-i latiftir ki binde bir kişi buna ehemmiyet verip de tettebbu ve iştilal etmedikleri hâlde her ne zaman ve her nerede buna dair bir bahis açılacak olur ise müstemiler hiç hatırlarından geçmeyen şeyleri işitmeye başlayarak ziyadesiyle mütelezziz olurlar. Ulûm ve fünun ve sanayiin bugün gördüğümüz derecat-ı mükemmelesini öğrenmek vakıa âlim olmaktır. Ama hâkim olmak için bunların yalnız derecat-ı hazıralarını bilmek dahi kifayet edemez. Mutlaka tarih-i terakkilerini de bi't-tettebbu bunların ne kadar emekler, himmetler sarfıyla bu derece-i kemali bulmuş olduklarını görmelidir.

Bu yoldaki söz epeyce uzandıktan sonra Ahmet Metin yine Şirzad-ı Selçukî romanı sadetine avdet eyleyerek dedi ki:

-Şirzat için ne demiş idik? Ha, tecarib ve maharet-i bahriyesini ikmal için pederi İskender Şir Bey tarafından denize çıkarıldığını söylemiş idik değil mi?

-Hayır! İzahatın henüz o derecesine gelmemiş idik. Daha etfalın mukaddime-i terbiyesinden bahsediyor idik.

-Zararı yok. İşte şimdi deriz ki İskender Şir Bey dahi kendi oğlunu o asrın kibarzadeleri gibi terbiye eyledikten sonra uzun seferlerde bulunarak malumat ve tecarib-i bahriyesini itman için göndermiş idi. Ama doğrudan doğruya buraya değil. O zamanlar “Akdeniz devresi” deni-

len şey mesela Antalya'dan kalkıp Suriye sevhili ile İskenderiye'ye ve oradan Trablus ve Tunus ve Telmesan ve Cezayir ve Fas sahillerine giderek ve badehu yine Cezayir'e avdetle Sicilya Adası'na da uğradıktan sonra yine İskenderiye tarikiyle Antalya'ya avdetten ibaret idi. Sevhil-i İslamiye bunlardan ibaret bulunup sevhil ve Cezayir-i saire Nasara elinde bulunduğundan oralara pek de uğranılamaz idi. Meğer ki musalaha hâlinde bulunalar veyahut muharip olarak oralara gideler. Hem o zamanlar ne musalaha ne muharebe hiçbir şartnameye, muhadenameye müstenid olmayıp binaenaleyh akvam arasında emniyet-i tamime ve daima dahi bulunamaz idi. Bazan Müslüman Müslümandan emin olmayacak zamanlar bile olur idi. İşte bizim Şirzad-ı Selçukî doksan sekiz adamın râkib olduğu güzel bir gemi ile Akdeniz sevhilinin Palermo'ya kadar olan kısmını ziyaret etmiş de şimdi dahi Palermo'ya gelmiş idi. Her nereye varır ise oranın muteberan-ı ahali-i İslamından birisine tavsiye yollu pederinin yazmış olduğu mektuplar Şirzat'ın gemisi için bir nev'i patenta hükmünde idiler.

-Evet! Bu mektuplardan birisi de Palermo'da Muhammed El Mübarek namında bir tacire yazıldığını söylemiş idiniz.

-Ha! Bakınız şimdi bir de bu El Mübarek meselesi meydana çıktı. Bunun için de birkaç söz söylenmelidir. Çünkü o asırlar bu zamana pek baid olduğundan ahval-i asrıyeyi nazarımızda tecessüm ve tavah-zuh ettirecek şeyler ancak bu yoldaki izahlardır. Efendim, El Mübarek namı şahs-ı vahidin namı değil idi. Kesirü'l-aza bir ailenin namı idi. Bütün Akdeniz sevhil-i İslamiyesinde bunların ticaret-i muntazama ile şöhretleri olduğu gibi sevhil-i Nasraniyede dahi şöhretleri belki daha ziyade idi. Birçok kardeşler, amcalar, dayılar, yeğenler, damatlar hep müştereken ticaret eylediklerinden ticaretleri azim bir kumpanya suretinde idi. İşbu aza-yı ailenin her biri bir limanda, bir benderde bulunup ticaret-i müştereke için acentalık ederler idi. El Mübarek familyasının ehemmiyet-i ticariyesini takdire medar olmak için şunu da dermeyan edeyim ki o zaman Sicilya Adası hemen yüz seneden beri Normandların zaptına geçmiş olarak ahali-i İslamiyesi her ne kadar bunca asırlık istiklallerini kaybetmişler ise de ilim ve sanat ve ticaret ve servet cihetiyle yalnız Sicilya ve civarının değil, tekmil Akdeniz etrafında bulunan milletlerin en müterakkisi yine Sicilya ahali-i İsla-

miyesi idi. Gezdiğimiz kiliselerdeki âsâr-ı sınaiyelerini gördünüz ya? Onlardan da istidlal etmelisiniz ki galibiyet-i maddiye her ne kadar Normandlar eline geçmiş ise de galibiyet-i maneviye hâlâ Müslümanlar elinde idi.

Evvelce tayin-i evkat hakkında serd eylediği malumat ve mülaha-zatı Ahmet Metin'e beğendirmesinden dolayı kendisi de mahzuz olan Neofari şu galibiyet ve mağlubiyet-i maddiye ve maneviye hakkındaki hikmet-i tarihiyeden olarak yine tarih-i umumiden almış olduğu fikri de serd ve ityana heveslendi. Dedi ki:

-Milletler ve devletler arasındaki galibiyet ve mağlubiyet-i maddiyenin hiçbir hükmü yoktur. Bugün mağlup olan bir devlet veya bir milletin yarın tekrar galip gelmesi inkânını kimse reddedemez. Asıl ehemmiyet verilecek şey galibiyet ve mağlubiyet-i maneviyedir. Bir millet manen mağlup olduğu hâlde maddeten galip bile olsa hükmü yoktur. İşte şark taraflarında Cengiz Tatarlarının istilasıyla garp taraflarında Baskların, Golların, Hunların filanların galebesi gibi. Bunlardan Cengiz Tatarları galibiyet-i maddiyelerinden yağma ve tahrip suretiyle pek muvakkat bir istifade edebilerken badehu namaları bile kaybolup gitmiştir. Avrupa-yı garbiye gelen Barbarlar dahi kılıçlarıyla mağlup ettikleri milletlere bilâhare medeniyet cihetiyle kendileri mağlup olarak onlara karışıp bitmişlerdir.

Ahmet Metin bu muhakemeyi daha ziyade beğendi. Zira pek çok hakayık üzerine mübteni bulunan hikmet-i tarihiyeden olup öyle birkaç mağlubiyet-i suriye ve maddiyeden düçar-ı yeis olmaya müstaid bulunan kulûb-ı zaifeye hakikaten kuvvet ve şifa verecek müdavat-ı maneviyedendir. Buna dair arkadaşına tahsin ve aferin yolunda iktiza eden sözleri söyledikten sonra yine hikâyesine rücu ederek dedi ki:

-El Mübarek ailesinin aza-yı sairesi gibi Muhammed El Mübarek dahi Arapçadan maada İtalyancayı bilir idi. Hem olur olmaz İtalyanlardan daha alâ ki o zamanlar İtalyan lisanı şimdiki İngiliz lisanından ziyade bahriyûn için lisan-ı umumi hükmünde idi. Hatta her lisanda aaleb-i ıstilahat-ı bahriyenin İtalyancadan mehzaz olması da bundandır. Ulûm ve sinaice terakki hususunda hangi millet hangi milletten ibret ve meşk alıyor ise o milletin ıstilahatını almak zaruriyat-ı tabiiyeden

gibidir. Nasıl ki Frenkler dahi birtakım ulûm için temeşşuk eyledikleri Arap lisanından pek çok tabirat ve ıstılahat almışlardır. Muhanımed El Mübarek en büyük ticareti Avrupa ile Afrika arasındaki müraselat ve mübadelata vesatetten ibaret olduğu için İtalyanlar nezdinde dahi kadir ve itibarı pek büyük idi. Onlardan gördüğü emniyeti ihlal edecek hiçbir hâl ve tavırda bulunmaz idiyse de Sicilya'nın istilasından dolayı ne kadar olsa gizliden gizliye Normandlar aleyhinde bir fikir ve gayret-i intikamı da muhafaza eyler idi. Salt Muhammed El Mübarek değil a? Umum Sicilya Müslümanları az çok bu hâlde bulunduklarından ihtisat-ı hamiyetkârîleri coştukça işte buraya şu Pellegrino Dağı'na gelerek daima da şu mağaraları bi't-tercih işte buralarda haftalarca kalırlar, hem ağız dolusu muahezat ile teşeffi hem de yiyip içip gülüp oynayarak tenezzüh ederler idi.

Ahmet Metin'in "Şu dağa! Şuraya! Buraya!" diye ettiği işaretler üzerine Neofari dahi gözlerini o işaret olunan taraflara tahvile başlayarak bir aralık hayaline o kadar vüsat verdi ki güya Araplar hâlâ buralarda imişler de görebilecek imiş gibi ayağa dahi kalkıp etrafını aramaya ve her tarafa bakınmaya başladı. Ahmet Metin dahi arkadaşına peyrev oldu. Neofari oraları güzelce gözden geçirdikten sonra:

-Senyör, buralarda kalabalık bir heyet-i tenezzühiye için sofrakurmaya şu bulunduğumuz yerden daha salih meydan görünmüyor. İhtimal ki Araplar tamam bizim bulunduğumuz yerde sofralarını kurarlar imiş, deyince Ahmet Metin arkadaşını tasdik ederek dedi ki:

-Evet madam! Şirzad-ı Selçukî'ye ilk ikram ve izazı dün yemek yediğimiz Beyza karyesinde ifa etmişler ise de o karye elyevm büsbütün değişmiştir. Burası ise tahavvüllat-ı zamanıyeye o kadar düçar olmamıştır. Yalnız eski ormandan tecerrüd eder bir de şu papazlar dairesi ilave olunmaktan ibaret bir fark var ise vardır. Yoksa şu mağaralar, kayalar, tepeler hep o zamanki şeylerdir ve filvaki sofrakurmak için de buradan daha elverişli yer yoktur.

-İşte her tarafa bakılsın, var ise gösterilsin.

-Hayır yoktur efendim, yoktur. O yer burasıdır. Bunu kabul edelim de şimdi bir de o sofrayı tahayyül eyleyelim. Şimdiki alafranga sofralar gibi olacak değil a. Anadolu sahtiyanından yapılmış koskocaman sima-

tı yaymışlar. Onun üzerine Kütahya mamulatından sarı ve yeşil sırlarla boyalı çini tabakları dizmişler. Yarısı ipek, yarısı pamuktan mensuc şekerrenk peşkirleri sofranın etrafına dizmişler ki uçları gûnagûn renkli ibrişimler ile menkuştur. Sicilya Arapları, Afrika ve Asya'nın sair urbanı gibi avuç ile pilav yemeği çoktan terk ederek kaşık istimaline alıştıklarından bu sofraya etrafına abanostan mamul ve fildişi ve mercan ve firuze ve akik gibi şeylerle müzeyyen kaşıklar dizilmiş. Bu kaşıkların bazıları safi fildişinden ve bazıları bağadan olup Şirzad-ı Selçukî'ye mahsus olanı ise yekpare öd ağacındandır. Sofranın etrafına en alâ seccadeler şimdiki alafranga sofraların iskemleleri makamına dizilmişlerdir ki elyevm Avrupalılar bunları salon tezyinatından olmak üzere duvarlarına asarlar. Dolmuş kuzular ve birer şekl-i heremîde eski maden tabaklara doldurulmuş kebaplar ve mısır şekeri ile yapılmış helvalar ve kadayıflar ve gayet iştiha-engiz ıtriyeler yani makarna ile memlu iri kaplar ve tablalar şu tarafta bekleyerek güzel rayihalı dumanlarını etrafına neşrediyorlar. Şöyle bir tarafa da gûnagûn meyveler tepe tepe yığılmışlar ki renk ve rayihaları uyûn ve meşamı telziz ediyorlar. Fakat asıl söylenecek şeyi unuttuk. Sofranın etrafına seccadeleri dizdirdik ama bunların üzerine dahi kaplan ve arslan ve kurt ve ayı postları serildiğini unuttuk. Hele şuralara insan cesametinde en kıymetdar çini küpler konulmuş ki derunları gûnagûn şerbetlerle memlu olup üç bin beş yüz metre irtifai olan Etna Volkanı'nın ihtirak-ı daimîsi ile beraber hiçbir zaman üzerinden eksik olmayan karlardan külfet-i azime ile suret-i mahsusada celp olunarak bu şerbetler tebrid edilmişler. Kırk elli kadar güzel giyinmiş hizmetkârlar şuralarda pervanelerin mumlar etrafında uçtukları gibi efendilerinin etrafında uçuşuyorlar. Onlardan maada birçok cengaverler dahi şu uzaklardaki kayalar üzerine çıkıp etraftan bir gelen olur mu diye gözcülük ediyorlar. Berbat ve rebab ve ney ve def ve nekkare gibi eski sazlardan müteşekkil bir çalgı takımını şöylece bir tarafta terennüm-saz oluyor. İşte bunları hep gözünüzün önüne getirmelisiniz ki Şirzad romanının mebadisinin gûzar eylediği şu mahalli görmek için ihtiyar eylediğimiz zahmetler boşa gitmiş olmasın.

Ahmet Metin'in tasvir eylediği şu sofraya hakikaten hayalin bir hayli zaman iştigaline layık görülecek şeylerdendir. Bu gün böyle bir ziyafet olsa olsa ancak bir resim levhası üzerinde görülebilmek mümkün olur ise de o levhayı tasvir edecek olan ressam şu ahval-i tarihiyeye

vukuf-ı tam sahibi olmalıdır ki levhasını bilhakkın tasvire muktedir olabilsin. Bir kere böyle bir levha vücuda getirilir ise ziyafet-i mezkûreyi bir tiyatro saha-i temaşası üzerinde daha mükemmelen olarak taklit eylemek dahi mümkün olabilir.

Hakikat altı asır mukaddem burada kurulmuş olan sofrayı Ahmet Metin'in suret-i tasavvur ve tasviri Neofari'nin pek ziyade hoşuna gitti. Hele bir ressam-ı mahir bulunmalı da bu sözleri o dinlemeli idi ki asıl onun hoşuna giderek havadaki hayalî bir levha üzerinde ispat eylesin. Ahmet Metin ise hikâyenin alt taraflarını nakle girişti. Dedi ki:

-Bu gün sofrâ halkının ne kadar şevk ve şetaretle taam eylediğini bizim gibi beş altı yüz sene sonra onların hikâyesini okuyanların bihakkın tahayyül edebilmeleri güçtür. Medeniyetin terakkisi vakıa hüsn-i maişet esbabını teksir eylemiş ise de insanlar için sanaten ve ticareten ve ilmen ve hikmeten o kadar da meşagil kapısı açmıştır ki bu zamanın adamları eğlence hususunda o zamanın adamlarından bir hayli geride kalmaktadırlar. İşte burada Araplar bizim tahayyül ve tasavvurumuzun fevkinde şevkler, neşelerle yemeklerini yiyerek, şerbetlerini içerek hemen asr-ı evvelin takarrüp eylediği bir zamanda ögle namazlarını dahi kıldıktan sonra müsahabenin daha ciddi ve daha mühim olan bir babını da açtılar. Yani o zamana kadar hep dereden tepeden ve Sicilya'nın ahval-i mevkiiyesinden, mesirelerinin letafetinden, sofradaki et'amenin nefasetinden, varoşlarda görülen Normand kadın ve kızlarının melahtatlarından, nezaketlerinden filandan bahsedilmiş iken...

Burada Neofari Ahmet Metin'in sözünü keserek:

-Evet Arapların kadın nev'ine olan meyl ve iptilalarına nazaran bahsin en mühim cihetini Normand kadınlarının, kızlarının letafetleri hakkında yürütmüşlerdir, diye bir de letafet-i aşüftegâne ile gülmüş olmasıyla Ahmet Metin dahi bi't-tasdik yine sözünde devam eyledi. Dedi ki:

-İşte hep o yolda mübahese edilmiş iken ondan sonra yavaş yavaş işi siyasiyata da intikal ettirmek üzere birtakım kahramanlık menakıbından söze girişilmiş idi. Evvelâ Şirzat'a Etrak-ı Selçukîyenin ehl-i salib cengaveranına karşı ne gibi kahramanlıklar ettiklerini sual eylediler. Zira o zamanlar tamam "Ehl-i Salip" namıyla Avrupa'dan yekdi-

ğeriini takiben birçok orduların Asya'ya geçerek Kudüs-i Şerif'e kadar olan memaliki istilaya başladıkları zaman idi.

Neofari işbu Ehl-i Salip tarihine vukuf-ı tam sahibesi olmakla:

-Evet! Min-cihetin gayet vahşiyane ve min-cihetin gayet şairane olan o muhaberat-ı müteselsile ve mütetabia ki tarafeynden gösterilen kahramanlıklar hakikaten emsalsiz şeyler olup bir şairi ne kadar işgal eylese yeri ve değeri inkâr olunamaz, dedi. Ahmet Metin arkadaşının bu mülahazasını hem tasdik ve hem tahsin eyledi. Badehu yine hikâyesine mübaşeretle dedi ki:

-Şirzat dahi Ehl-i Salip ile Selçukîler ve onun fûru'ı olan diğer tavaif-i mülûk arasında vukua gelen muharebat-ı berriye ve bahriyede ehl-i İslam'ın ibraz eyledikleri birçok measir-i kahramaniye dair menkıbeler serd eyledikten sonra ezcümle şunu da hikâye eyledi ki: Suriye sevhilinde kâin bir köyde ümera-yı Etrak'tan birkaçı denize karşı oturup musahabe ediyorlar imiş. Uzaktan bir yelken belirmiş. Yaklaştıkça bayrağının renkleri ve resimleri fark edilmeye başladığından nihayet bunun papalık makamına mensup bir gemi olduğu bayrağı üzerinde görülen papalık tacı ile Saint Petros anahtarları resminden anlaşılmış. Gemi aşağıya yukarıya volta ederek sahile doğru yaklaşmak gayretinde bulunuyor ise de rüzgâr tamamıyla muhalif estiğinden sokulabilmesinde ziyadesiyle müşkilat çekiyor. Türkler bu gemiyi görünce içlerinden birisi “Sanki ben sekiz kişi ile gidip şu gemiyi zaptedemez miyim?” demiş. Böyle bir söze karşı bittabi herkes birbirinin yüzüne bakakalarak izhar-ı hayret etmişler. Bunun imkânına ihtimal verilemeyeceğinden bahisle böyle bir muhali mümkün etmek için ne yol düşündüğünü sormuşlar. Bu adam “Onu söylemek fayda vermez. Yapmalıyım ki görmelisiniz fakat içinizden yedi tane serdengeçti ayrılmasını isterim. Kumanda bende olacak. Bu serdengeçtiler benim emrinden zerre kadar harice çıkmayacaklarını yeminler ile temin etmelidirler.” cevabını vermiş. Bu yüz elli iki yüz kişinin râkib olduğu koca bir gemiyi sekiz kişinin zaptedebilmesine hâlâ ihtimal verilemiyor ise de bunun adem-i ihtimaline kanaatle sükût edilecek olsa serdengeçtiliği gözlerine kestiremediklerini itiraf etmiş olacaklarından “Ben giderim! Ben de giderim!” diye tamam on beş kişi kendilerini meydana koymuşlar. Fakat teklifi eden zat “Bu gemi yedi sekiz kişi ile zaptedilirse edilir.

Ondan daha ziyade kalabalık ile gidilir ise zaptı teshil değil, işkâl edilmiş olur.” diye kendisinden maada yedi nihayet sekizden ziyade adam kabul edemeyeceğini söylediğinden kinlerin gidip gitmeyeceklerini tayin için kuraya müracaat eylemişler. İşte bu suretle sekiz kişi bir sandala binerek yelken açıp pupadan gelen rüzgâr ile bir saat zarfında geminin üzerine varmışlar. İçlerinde bittabi İtalyanca bilenler bulunduğundan gemi süvarisine “Biz Kudüs-i Şerif Krallığına tabi Hristiyan Araplarız. Buralarda volta ettiğinizi görünce belki kılavuzluğa ihtiyacınız vardır diye geldik.” diye haykırmışlar. Vakıa kaptan bunların kılavuzluğuna muhtaç olduğunu demeyan etmiş ise de sahilden muvafık rüzgâr ile sekiz on mil açılmış olan bir sandalın şimdi muhalif rüzgâr ile tekrar sahile varabilmesi mümkün olamayacağı görülünce herifleri gemiye kabul ederek sandalı da geminin kışına bağlayıvermişler. Sekiz kişiden ne fenalık umulabilir ki ihtiraz edilsin. Gemi halkı bunlardan ehl-i İslam ile Frenkler arasındaki münasebat-i siyasiye ve harbiyeye dair birçok şeyler sorarak bunlar dahi onları hoşlandıracak surette cevaplar vermeye başlamışlar. O gün bu hâl ile akşamı etmişler. Gemi Yafe’ye gitmek istiyor ise de sahile doğru ancak parmak parmak takarrüp edebiliyor. Akşam olunca gemi halkı Türkleri de ıyş u işrete ve taama davet etmişler. Vakıa bunlar gemi halkının yiyebilecekleri lühüm-ı memnuayı hasbe’l-İslamiye yiyemezler ise de rastgele perhiz zamanına müsadif olduğundan zeytin, ekmek, kuru fasulye haşlaması filan gibi şeyleri yiyebilip işret hususunda dahi kendilerini sarhoş etmemeye muvaffak olabilmışler. Bir de akşamdan sonraca gemi halkını yavaş yavaş bir neşe, bir keyif bürümez mi? Fakat bu neşe müskirat neşesine de benzemeyerek pek az bir zaman zarfında ahali-i sefineden bazıları çılgın ve bazıları baygın hâline gelmişler. Hâlleri en hafif olanlar bile neden dolayı bu belaya giriftar olduklarını anlayamayarak nihayet verebildikleri mana Arapların kendilerine veba hastalığı getirmiş olmasından ibaret kalmış ise de o zamana kadar gemi halkının yarıdan ziyadesi mest-i la-yakıl olarak sızıp kalmışlar. Bakiyesinin de en çoğu sarhoşluktan turşu hâlinde bulunmasıyla nihayet veba getirdiklerinden dolayı istisal için Arapların üzerine yürümek iktidarını haiz olanlara da sekiz serdengeçtinin hançerleri kolayca cevap verebilmiş. Gemi halkından yirmi kadarı hançerden geçirildikten sonra altmıştan mütecavizi birer birer bastırılıp elleri bağlanmış ve bütün bütün baygın olanlar

dahi kezalik bağlanarak cümlesi bir ambara hapsedilmiş. Bu suretle ele geçirilen gemi iki gün zarfında Türklerin mebde-i hareketi olan karye pişgahına getirilerek zikrolunan sekiz serdengeçti bu ganimet-i azimeyi paylaşmışlar ve şu hareket-i kahramananeleriyle namı ve şan dahi kazanmışlar.”

Bu hikâyeye Neofari pek ziyade şaşarak:

-Aman senyör! Sakın bu hikâye dahi hikâyat-ı hayaliyeden olmasın? Hani ya bir zamanki şövalye hikâyeleri gibi, deyince Ahmet Metin:

-İhtimal ki bu vaka hayali olabilsin madam! Fakat bunun emsali hakikatler dahi o zaman için nevadirden değil idiler. Ezcümle birisini de size ben haber vereyim: Bir kere Frenkler dahi İslamdan bir gemi almışlar ve gemi halkını ambara hapseylemişler idi. Herifler kendi helâklarını dahi göze aldırarak gemiyi delip derunundaki Frenklerle batırmışlardır. Bir defasında dahi yine böyle birkaç esir râkib oldukları Avrupalı gemisini yağlı paçavra ile yakıp onlarla birlikte kendileri de mahvolmuşlardır, dedikten ve bu yolda birkaç vukuat-ı sahiha daha nakl ve rivayet eyledikten sonra yine Şirzad-ı Selçukî hikâyesine rücu eyledi. Dedi ki:

-İşte Şirzad-ı Selçukî bu yoldaki fıkaret ve menakıp ile kendi men-sup olduğu kavmin kahramanlıklarını bir suret-i müftehiranede beyan ve hikâye eyledikten sonra o dahi Araplara “Ey, bakalım sizin ne yolda kahramanlıklarınız vardır?” sualini irad edince Araplar dahi Benî Agleb ve Fatimiye ümerasının ehemmiyetçe menakıb-ı Selçukî’yeden aşağı kalmayan birtakım menakıb-ı garibesini hikâyeye giriştiler ise de Şirzat “O! Bunlar pek eski şeylerdir. Bunlardan biraz daha yenileri yok mu?” deyince daha yeni menakıb-ı kahramananeden olmak üzere dahi Sicilya Ceziresi’nin Normandlar tarafından istilası esnasında Arapların icra eyledikleri huda-yı harbiyeleri saymaya başladılar.

-Evet senyör! Arapların hud’a-yı harbiye hususunda ne kadar mahir olduklarını ben de tarihlerde okumuşumdur. Hatta bunların kadınları dahi bu yoldaki hareketleriyle milel-i saire erkeklerini bile düçar-ı hayret eylemişlerdir.

-Bu yolda tafsilata girişecek olur isek sözü pek ziyade uzatır gideriz madam! Ebu’l-Feda gibi Arap müverrihleri Suriye fütuhâtı esnasında gerek erkek gerek kadın Müslüman kahramanlarının o kadar dakik

ve latif hiyel ve huda’-i harbiyesini hikâye ederler ki hakikaten insanın inanamayacağı gelir ise de bunların kâffesi vukuat-ı sahiha-ı tarihiyeden olduklarına asla şüphe etmemelidir. Zira mizah denilen zevzeklik her ne kadar Avrupa tarihlerini bazı mertebe ihlal eylemiş ise de edebiyatta bile mizaha o kadar rağbetleri olmayan Araplar kendi tarihlerinin ciddiyetini mizah suretiyle asla ihlal ve tagyir etmemişlerdir.

-Bir müsait vaktinizde bana şu Ebu’l-Feda hikâyat-ı garibesini de nakledersiniz değil mi, efendim? Şimdiki hâlde şu Şirzad-ı Selçukî romanında devanı edelim. Ahmet Metin için İslamın şan ve şerefine müteallik olan şeyleri nakl ve hikâyeye her zaman münasip ve müsait ise de Neofari el-hâletü hazihi en büyük hevesi Şirzat romanına hasretmiş olduğundan Ahmet Metin dahi ona muvafık harekete mecbur idi. Dedi ki:

-Bir aralık buradaki ziyafet erbabı Şirzat’a “Sizin kendiniz dahi ne gibi kahramanlıklarda bulundunuz bakalım? Biraz da bundan bahseder misiniz?” demişler ise de Şirzat “Benim gibi çocukluk evanından henüz yeni çıkmakta ve babayığitlik çağına daha yeni girmekte bulunan bir acemiden ne gibi kahramanlıklar umulabilir? Henüz bir münasebet dahi düşmedi ki ben de kendimi tecrübe edeyim. Fakat sizin içinizde sakalına kır serpmiş babayığitler dahi bulunarak hele memleketiniz taht-ı istilaya girmiş olmasıyla elbette hamiyet-i müntakımane ile pek çok vakalar ika eylemiş, pek çok kahramanlıklar icra etmişsinizdir. Luftediniz onları istima edelim de biz dahi mütenebbih olarak gayret ve ümidinizi arttıralım.” demiş idi. Sicilya muteberan-ı nisvaniyesi bu söz üzerine birbirinin yüzlerine bakışarak biraz da gülünsemeye başladılar. İçlerinden birkaçı esna-yı istilâda babaları, dedeleri tarafından vukua getirilmiş olan hareket-ı müdafaakârane ve müntakımaneye dair pek parlak kahramanlıklar hikâye eyledilirse de Muhammed El Mübarek “Bunlar bile binnisbe eski şeylerdir. Şirzat hazretleri bize kendi yaptıklarımızı soruyorlar. Bari bir tanesini ben hikâye edeyim ama o hikâye dahi lehimize ve şerefimize olmaktan ziyade aleyhimize çıkacaktır dedi ve hikâye-i atiyeyi serd eyledi:

Efendim an-asl Frenk iken ihtida ederek Kâzım namını olan bir habis meğer bu ihtidasını ehl-i İslamı aldatıp beladan belaya sokmak için bir hud’a suretiyle vukua getirdiğinden bundan yedi sekiz ay mu-

kaddenı yine burada fakat şöyle meydanda değil şu büyük mağaranın içinde bir meclis-i meşveret akd ederek o günlerde Trablusgarp'tan Marsilya'ya doğru bir Fransız gemisi gideceğini ve bu geminin yüzlerce üsera-yı İslamiye ile malâmal bulunduğunu bi'l-hikâye eğer buradan bir iki yüz kişi ile gemiye binerek yollarını kesecek olur isek gerek bizim hariçten hücumumuza ve gerek sefine dahilindeki üseranın dahilen ayaklanmalarına kırk elli kadar gemi tayfasıyla muhafaza-i üseraya memur olan yine ol miktar Saint Jan şövalyelerinin mümkün değil mukavemet edemeyeceklerini bir suret-i iblis-firibanede anlattı. O kadar mukkademat-ı muknia serd ve ıtyan eyledi ki zerre kadar hamiyet ve gayreti olanların bu teklifi kabulden imtinaları mümkün olamaz idi. Hükümetimiz olan Normandların Fransızlar ile politikası düzgün olmadığından bu da bizi teşvik eyledi ise de yine açıktan açığa kendimizi ortaya koymayı göze kestiremiyor idik. Bütün bütün cevap-ı reddi dahi hamiyetimize yediremiyor idik. Biz dahi hileli bir yolda üsera-yı mezkûrenin imdadına yetişmeye karar verdik. Şöyle ki, gerek limanımızdaki gemilerde ve gerek şehirdeki hanlarda ve bekar odalarında Türk, Arap, Kürt gibi birçok yabancı Müslümanlar bulunduğundan gayet hafî bir surette bunların hamiyetlerini tahrike başladık. Güya kimsenin haberi olmaksızın limandan bir gemiye binerek Kâzın dahi beraber olduğu hâlde Trablusgarp'tan gelecek olan Fransız gemisinin üzerine gitmeye ve nailiyetine şüphe olmayan galebeden sonra o gemiyi ve derunundaki emvali kendilerine igtinanı ettirmeye ve üsera-yı İslamiyeyi memleketlerine isal ettikleri zaman her ne mükâfat görürler ise o da kendilerine kalmaya ve bittabi bir daha buraya avdet etmemeye karar verdik. Bizim limandan alıp kaçıracakları gemi dahi işte şu muhterem ihtiyarın yani Yakup El Tacir'in gemisi idi ki geminin bahası da cümleniz tarafından tazmin olunacak idi. Tedarik olunan gönüllüler güya bizim haberimiz olmaksızın bir gece toplanıp gemiyi limandan kaldırarak sabahtan evvel kayboldular. Biz geminin gasp olduğunu hükümete haber vermekle beraber gasıpların mutlaka Anadolu sevhiline doğru gidecekleri beyanıyla takiplerine saldırılan Normand gemilerini Anadolu'ya doğru sevk ettirdik. Bizim gönüllüler ise bilakis İspanya cihetine yani garp tarafına doğru gitmişler idi. Badehu bunlardan haber almak için hafif bir çekdiri hazırlatarak garp tarafına doğru yola çıkartıp Trablusgarp ile Marsilya arasında yol olabilecek sulara

doğru gönderdik. Gönüllülerin gemisi on on iki mil mesafeden görünmesi üzerine çekdiri dahi yelken travesalarıyla olduğu yerde durup ve vukuata muntazır kalmıştı. Filvaki iki üç gün sonra Trablusgarp'tan vüruduna intizar olunan kocaman bir Fransız gemisi zuhur eylemiş. Bizim gönüllülerin gemisine doğru takarrübünde gemidekiler manevra icrasına başlayarak öyle bir ustalık yapmışlar ki rüzgârın bir sağnağında iki gemi yekdiğerine rampa etmişler. Bunun üzerine bizim iki yüz adam “Ey esirler siz de kıyam ediniz! İşte biz sizi tahlise geldik!” diye naralar atarak Fransız gemisine kanca etmişler ise de gemide üsera-yı İslamiye ne gezer? Bilakis üç dört yüz asker hazır silah bulunduklarından kargı kargıya, balta baltaya, şiş şişe, topuz topuza gelmişler. Lakin o kadar çokluğa bu kadar azlık ile galebe mümkün mü? Kâzım haini ise derhâl düşman tarafına dönerek “İşte ben herifleri mezbahaya koyun getirir gibi getirdim, haydi bakayım kesiniz! Kesiniz!” diye naralar atar imiş. Bizim gönüllüleri esir etmek için diri tutmaya çok çalışmışlar ise de teslim olup da Frenk memleketlerinde kemal-i temeshurla darağaçlarına asılarak murdar öleceklerine mertlik meydanında şemşir-bedest olarak cam-ı şehadeti nuş etmeyi tercih eylemişler. Bu niyet-i fedakâraneyi birbirine tebliğ yolunda naralarla gök gibi gürleyecek mukatelede devam ve sebat göstermişler. Tamam mevcutları iki yüz on yedi kişi olduğu hâlde dört kişiden maada cümlesi şehit olup şu dört kişi ise kendilerini denize atmışlar da öyle kurtulabilmişler. Bunların da üzerlerine sapan taşı ve ok yağdırmaya müsaraat olunmuş ise de esen rüzgâr, gemileri Avrupa sahiline doğru sevke müsait olup pek az zaman sonra gemiler uzaklaştıklarından bu dört kişinin de birisi ok isabetiyle telef olarak ve birisi dahi bizim çekdiri yetişinceye kadar boğularak diğer ikisi bu keyfiyet-i faciayı uzaktan görüp takarrüp eyleyen çekdiri tarafından kurtarılmışlar. Bu zavallı iki adamı buraya avdet eyledikleri zaman vukuatı bize de hikâye ile cümlemizi dağdar-ı teessüf eylediler.”

Neofari bu hikâyeyi dinlediği zaman dehşetinden sinirleri çekilip tüyleri ürpererek:

-Aman Yarabbi! Ne melhame, diye izhar-ı âsâr-ı teellüme başlamış idi.

Ahmet Metin o asırlar için bu misilli vukuat her tarafın daima yaptıkları veyahut düçar oldukları ahvalden bulunmasıyla o kadar şa-

yan-ı istigrap görülmemek ve şuunat-ı adiyeye ve tabiyeden addolunmak lazım geleceğini bade'l-ihtar yine hikâyede devam eyledi. Dedi ki:

-İşte Muhammed El Mübarek Şirzat-ı Selçukî'ye en yeni âsâr-ı kahramananelerden olmak üzere bu fıkra'yı anlatınca Şirzat "Siz bu fıkra kendi lehinizde olmadığını söylemiş idiyerseniz de bu hâl tanımıyla lehinizedir. Kahramanlık şanına da muvafıktır. Taht-ı istilada bulunan bir memleket için açıktan açığa kahramanlık âsârı göstermek mümkün olamaz." demiş idi. Muhammed El Mübarek Şirzat'ın bu tahsininden memnun olduğu gibi mevcut olan sair ehl-i ziyafet dahi memnun oldular. Hatta beş on ağızdan birden sözler zuhuruyla bir de münazaraya koyuldular. Meğer bunlar arasında şu vaka kendileri için şan mı yoksa ar mı sayılacağı hakkında o zamandan beri bir mübahase mevcut imiş ki iki taraf arasında zuhur eden ihtilaf şimdiye kadar bir hükm-i bitarafane ile hallolunamamış imiş. Bu defa mübahase-i mezkûre tekrar teceddüd ederek her iki taraf delillerini, burhanlarını irad ile hükm-i kati için dahi yine Şirzat'ı hakem nasb ettiler. Şirzat ise "Burada bu kadar kamil babayığitler, ak sakallı ihtiyarlar mevcut iken benim gibi tecrübesiz, görgüsüz bir çocuğun hükmünden ne çıkar? Yakub El Tacir hazretlerini hakem ittihaz edelim de cümlemiz onun rey ve hükmüne razı olalım." dediğinden bu reyi herkes istisvab eyledi.

Neofari burada Ahmet Metin'in sözünü keserek:

-Lakin bazı sözlerinden anlaşılıyor ki bu Şirzat-ı Selçukî hem gayet akıllı, hem de ziyadesiyle mütevazî bir kahramandır. Kendisini daima görgüsüzlük, tecrübesizlik, çocuklukla intikad ederek kâmilliği, babayığitliği hep diğerlerine bahşeyliyor, demesiyle Ahmet Metin:

-Asıl kahramanlık dahi böyle değil midir? Tekebbür, ataklık, iddia denilen şeyler âdetâ zevzeklik demek olup tavr-ı kahramanî ise işte tamam Şirzat-ı Selçukî'nin tavrıdır, diye arkadaşının sözünü tasdik eyledikten sonra yine sadede avdetle dedi ki:

-Şirzat'ın hakem intihab eylediği Yakub El Tacir kim olduğunu bildiniz ya? O zavallı gönüllülerin râkib oldukları geminin sahibi! Bu ihtiyar hem gayet cesur, hem de gayet âkil olduğundan hall-i meseleyi kendi rey ve hükmüne arz ettikleri zaman dedi ki "Canım bu gönüllülerin işi, olmuş bitmiş, mazi hükmüne girmiştir. Bunun bir kahramanlık olduğunu dava edenler eğer kendileri de kahraman oldukları için bu da-

vada bulunuyorlar veyahut kahramanlık olmadığını iddia edenler keza-
lik kendileri kahraman oldukları için bunu beğenmiyorlar ise el hâletü
hazihi bir meydan-ı fırsat açık olduğundan gelsinler, asıl kahramanlık
ne olduğunu gösterebilirler. Zira geçen gün Ostika'dan gelenlerden ha-
ber aldım ki Kâzım El Mürtet... Evet artık bu habise Mürtet demelidir.
Kâzım El Mürtet şimdi dahi papaz olup Ostika'da bir manastıra intisap
eylemiştir. Haydi bakayım oğullarım! İçinizde gerçekten kahraman var
ise meydana çıksın da şu iki yüzden mütecaviz şehidin intikamını o
mürtetten alalım.”

Neofari'nin hayreti arttı. Tavrında birtakım alâim-i havf ve heye-
can dahi nümayan olduğu hâlde dedi ki:

-Biz bu ihtiyara âkil dedik ama bu da iş içinden işler çıkarıyor.
Sanki bu iddialar ne olacak?

-Böyle demeyiniz madan! O asırları “devr-i kahramanî” diye
tavsif etmelidir. Yalnız Müslümanlar değil Hristiyanlar dahi hep böyle
kahramanlık iddiasında idiler. En benim kibarzadeler, en mağrur şö-
valyeler vukuat görüp sergüzeştleriyle iftihar etmeye heveskâr idiler.
Bu hevesleri ciddi olduğu müddet hâl ve hareketleri dahi hakikaten
kahramanlık addolunabiliyor idi. Ama sonraları işin ciddiyeti kalkarak
mesele kuru bir iddiadan ibaret kalmış ve işin içine birtakım zevzeklik-
ler ve gevezelikler dahi karışmış olduğundan bilâhare bu ahvali tezyif
için meşhur Servantes'in Donkişot nam romanı tarzında eserler yazıl-
maya da lüzum görülmüştür.

-Ey bu ihtiyarın rey ve teklifi kabul eylediler mi?

-Eylediler zahir! Bundan mukaddem geçen bir sözde Şirzat kendi
kahramanlığını tecrübe için henüz bir fırsat düşmediğini bildirdiğin-
den Yakub El Tacir bu teklifi irad eylediği zaman en evvel kabul eden
Şirzat olmuştur.

-Ne tez mizaç adamı imiş.

Neofari'nin bu taaccübü o zamanki ahval-i şarkiyeyi bilmediğın-
den neşet eylediği derkârdır. Hoş Avrupalıların Neofari'den daha ziya-
de vâkıf-ı ahval geçinen ricali bile hatta şimdiki ahval-i şarkiyenin de
tamamıyla âlimi olmadıklarından altı yedi asır evvelki ahval-i şarkie-
nin büsbütün kara cahili sayılırlar ya?

Şu eseriniz alâlade ve sadece bir roman olarak telakki edilir ise böyle bir remz üzerine kahramanlık göstermek için nefsinin büyük tehlikelere ilka hususunda edilen isticalat âdeta hayal-i ham nev'inden bile addolunabilir. Lakin tarihin bu babda gösterdiği parlak parlak emsile-i sahiha göz önüne getirilince bir şairin, bir romancının kendi hayalhanesinde olanca mübalagat-ı şairane ile tahayyül edebileceği kahramanlıkların sahaif-i tevarihde vukuat-ı muhakkakadan olarak munderic bulunan kahramanlıklara nispetle pek solgun, pek baygın kaldığı kendi kendisine tezahür eder.

Farzediniz ki yine böyle denize karşı bir mevkide sohbet ve safa eden birkaç kahraman, bir boğaz teşkil eden şu denizin öte sahilindeki karayı birbirine göstererek:

-Şuraya niçin hücum etmiyoruz be, diye aralarında söylenen bir sözü yine kendilerinden birisi:

-Senin bindiğin atlar ile bu derya geçilmez, demiş ve denizin kayıklarla geçilebileceği düşünülmediği hâlde kayık ve gemi dahi bulunmayınca yirmi otuz sığır tulumundan ve biraz da çalı ve çırpıdan bir kelek yani sal yaparak atlarıyla beraber binip kendilerini suların cereyanına ve rüzgârların hububuna terk ile nihayet karşı yakaya varmışlar ve kılıçlarının eser-i kuvvetini göstermişlerdir. Ey bu hâl, akla hayale sığar kahramanlıklardan mıdır? Hâlbuki müverrihlerimizin pek tabii ve pek sade bir surette yazdıkları Şehzade Süleyman Paşa fıkrasıdır ki Rumeli'ye ilk ubur ve Rumeli'den ilk kaleyi feth işte bu surette vukua gelerek hamiyet-i Osmaniye sahibi bir ressamın şevk ve gayretini tahrik ile mükemmel bir levha vücuda getirmeye şayandır.

Milel-i İslamiyenin umumen ve millet-i muazzama-i Osmaniye'nin hususen tarihlerinin her köşesi bin kahramanane roman zemini olabileceğini şimdiye kadar defaatle düşen münasebetler üzerine birçok eserlerimizde söylemiş olduğumuz gibi bu hakikati bir daha tekrar eder isek çok görülmez sanırız. Hatta şunu da ilave ederiz ki tarih-i İslam ve tarih-i Osmaniyan en âli fikirli ressamlar için de en mükemmel levhalar zemini tehye ve teşkil eder. O zeminler dahi öyle kahramanane şeylerdir ki tasavvur ve tahayyülü bile onu temaşa eden muasırların tüylerini ürpertir. Mesela kaçır at ile uçar kuş tutulur mu? Evet tutulur! Hatta tutulacak imiş! Tutulmasına ramak kalmış. Sath-ı arza muvazi olarak

uçan kuş ondan daha süratli kaçan atın râkibi olan faris tarafından mahakkakan yakalanacak imiş. Fakat tamam yakayı ele verecek iken at sürçüp yuvarlanarak râkibi olan o kahraman şehzadeyi, o Süleyman Paşa'yı türab-ı rahmet ve gufrane sermiş. İşte görülüyor ya! Kuşun tutulamadığındaki kusur atlıda değil attadır... Teemmül etmeli ki hiçbir ressamın kuvve-i muhayyilesiyle vücuda gelemeyecek olan bu levha-ı azime tarih-i Osmanîde bilfiil ve bi'l-madde vücuda gelmiştir.

Biz mukaddimemizde haber vermiş idik ki bu romanda tarih ve coğrafyaya vesair fûnun ve sanaiyeye ait olarak irad olunan hususatin kâffesi dosdoğrudur. Vukuatin ise kâffesi sırf hayalîdir. Binaenaleyh Kâzım El Mürtet'ten intikam için Sicilyalıların Şirzad-ı Selçukî ile beraber Ostika Ceziresi'ne gitmek hakkında şu ziyafette sebkeden müzakere dahi hayalîdir. Verilen karar da, suret-i icrası da! Ancak bu hayalin tabiatı zorlayarak muhalata vücut vermek suretinde olması şöyle dursun tevarihteki hakayık derecesinde bile fevkalade bir şey olmadığını itirafa mecburiyet vardır.

İşte Neofari'nin keyfiyeti biraz istibad etmesi üzerine Ahmet Metin şurada bizim muhtasaran dermiyan eylediğimiz emsal-i tarihiyeyi ve hatta diğer pek çoklarını muvazzahen dermeyen ile refikasının zihnini alıştırdıktan sonra Şirzad-ı Selçukî hikâyesinde yine devam ile dedi ki:

-Evet! İhtiyarın ettiği teklifi en evvel kabul eden Şirzat oldu. Kabul etmemezlik edemez idi. Ortaya böyle bir söz, böyle bir teklif çıktıktan sonra sükût ile mukabele edecek olsa ihtiyarın “Haydi bakayın oğullarım! İçinizde gerçekten kahraman var ise meydana çıksın da, şu iki yüz şehidin intikamını o mürtetten alalım.” sözüne mukabil lisan-ı hâl ile “Evet kahraman var ise çıksın. Ben kahraman olmadığımın kendin meydana çıkmak değil a, sesimi bile çıkaramam.” demiş gibi sayılacak idi.

-Ey ötekiler?

-Şüphe yok! Şirzat kendisini meydana koyar koymaz her taraftan “Ben de! Ben de!” sözleri meydan aldı. Yalnız Muhammed El Mübarek “Bana teklif olunursa giderim. Teklif olunmaz ise gitmemeyi tercih ederim. Bu da ne zahmetten, ne de ölümden korktuğum için olmadığını

ispata hacet bile görmem. Şimdiye kadar göze aldırınış bulunduğunu şeylere nispetle bu teşebbüs hiç menzilesinde kalır. Fakat ben harcancak isem ehl-i İslam için daha değerli bir yolda harcanmalıyım. Çünkü ticaret-i umumiye-i İslamiyenin benim üzerimde içtima edip merkezlenmiş olan menafii bu teşebbüs-i müntakimaneden daha mühim ve daha kıymetlidir.” demiş idi de huzzar bu reydeki isabeti teslim eyleyerek Muhammed El Mübarek’i tekliften ihraç etmek şöyle dursun kendisi bu teşebbüse iştirake kalkışsa bile kabul olunmanmasına karar vermişler idi.

-Yegâne makul bir hareket!

-Lakin kendilerini meydana atan kahramanlardan daha birtakımları da kabul olunmadılar. Bu kibarın her biri birer büyük menfaat-ı İslamiyenin temeli, rüknü addolunduğundan “Sen olamazsın! Sen de olamazsın!” diye her birini birer özür ve sebep-i meşrudan dolayı tekliften ihraç eylediler. Yalnız Yakub El Tacir kendi için meydana konulan özürleri kabul etmeyerek “Ben mutlaka gideceğim.” dediği gibi genç takımından diğer dört nefer kibarzade dahi özür kabul etmeyerek iki yüz bu kadar şühedanın intikamı için Ostika’ya Kâzım El Mürtet aleyhine harekete karar verdiler.

-Şirzad-ı Selçukî’nin misafırlığı de özür ittihaz olunamaz mı idi?

-Evet! Bu da söylendi ama Şirzat için kabul mümkün müdür? Zaten söyleyenler dahi Şirzat tarafından kabul olunmayacağını bilerek söylemişlerdir.

-Bu dört genç ile bir ihtiyar beş, bir de Şirzat altı kişi olarak tertip ettikleri intikamı almaya bu kadar adam kâfi mi idi?

-Bu altı kişi efendiler, reislerdir madam! Bunların her biri kendi yanlarına istedikleri kadar adam alabilirler. Meselâ Şirzat ister ise kendi gemisinden elli altmış kişi getirebilir. Diğerleri daha ziyade! Âdeta şu altı kişi bir iki bin adam meydana çıkarabilirler. Ancak şimdilik bu hareketin müzakeresi ne surette itman olunacağını görelim, bilelim de, nasıl icra olunduğunu dahi anlarız. Ostika denilen cezire Sicilya’nın şimal cihetinde Palermo’ya otuz beş mil kadar bir mesafede kâindir.

-Na işte madam şu istikamette, diye Ahmet Metin cezire-i mezkûrenin kâin olduğu semti irae eyledi ise de pek berrak havalarda Pel-

legrino Tepesi'nden görünmesi mümkün olan mezkûr cezire-i sagire bugün ufkun o ciheti biraz dumanlı olması hasebiyle görünemiyor idi. Elyevm cezire-i mezkûrede bin altı yüz kadar ahali sakindir. Zaten cezirenin etrafı on beş kilometreden ibaret pek küçük bir şey olup arzı ise ziraate salih olmayan arazi-i Bürkâniyeden ibaret bulunmasıyla ahali-si yalnız balıkçılık ile taayyüş eden fakir adamlardır. Hâlbuki bundan evvel mezkûr ada hemen bilkülliye ahaliden hâli idi. Zira Cezayir ve Tunus korsanlarının yol uğrağı bulunmasıyla oradaki ahali birkaç defa bunların sadematına düşer olmuşlar idi. Hatta en sonraki hücum zamanımızdan yüz sene mukaddem yani 1792 senesinde vukua gelerek tekmil ahali bi'l-istirkak götürülmüş idi. Ancak Ahmet Metin bu mülumatı mütakiben arkadaşı Neofari'ye dedi ki:

-Bundan yüz sene evvel Piratların, yani deniz haydutlarının Ostika gibi yerlere hücumları daha büyük, daha mamur, daha kalabalık yerlere uğrayabilmek ehemmiyetini kaybetmiş olmalarındandır. Yoksa Şirzat romanının evan-ı güzârında bu sagir ve fakir cezireye tenezzül bile edilmez idi ki hücum olunsun. Vakıa o zaman dahi cezire-i mezkûrede ahali addolunabilecek kadar kalabalık yok idiyse de biri cezirenin şark tarafında "Falkonyera" ve diğeri garp tarafında "Kuvadriga" namılarını alan iki volkanik tepenin orta yerinde gayet güzel ve cesim bir manastır var idi ki bir tarafı rahiplere ve diğeri tarafı rahibelere mahsus olup şöhreti bütün İtalya'ya şayi idi. Ümidimde hatam yok ise oraya gittiğimiz zaman bu manastırın harabesini bulabileceğiz.

-Vay oraya kadar da gidecek miyiz senyör?

-Gitmemek olur mu madam? Şirzad-ı Selçukî romanının mahall-i vukuunu ziyaretle izlerini aramak maksadı bizi buraya kadar getirmiş olduğu hâlde otuz kırk milden ibaret bir gezintiden mi çekineceğiz? Hem buradan oraya kadar haftada birkaç gün vapur gittiğinden ve pek çok erbab-ı tenezzühü nakleylediğinden ister isek biz bile vapur ile gidebiliriz.

-Gerçek! Vapur ile gitsek daha alâ olur.

-Bakalım. Orasını da sonra kararlaştırırız. Şimdi Yakub El Tacir kumandası altındaki fırka-yı intikamiyenin Ostika Manastırı'na gitmeleri müzakere olunduğu sırada evvel-be-evvel kendilerini Normand

hükümetinin pençe-yi mücazatından kurtarabilmek imkânını da düşünmeye başladılar. Bunun için her taraftan pek çok reyler dermeyan olundu ise de her biri birer cihetten tamamıyla makul görünmüyorlar idi. “Şöyle yapar, böyle der isek işin eki belli olmaz.” deniliyor ama koca bir manastıra hücum olunur da işin eki belli olmaz olur mu? İşin eki meydana çıktığı zaman dahi “Şöyle der ve böyle cevap veririz.” deniliyor ise de böyle taammüden göze aldırılan bir hareket-i cebbarane olur olmaz sözlerle tevil kabul edebilecek zırvalardan mıdır? Nihayet yine Yakub El Tacir “Yahu arkadaşlar! Ben size demedim ki hem bu işi yapalım, hem de eki belli olmasın? Ben size demedim ki iş meydana çıktığı zaman mücazattan kurtulmak için tedbirler bulunsun. İş böyle olursa kahramanlık bunun neresine sığar? Ben bu intikamı yolunda her şeyi göze alacak hatta feda-yı can edecek adam istiyorum. Bu şartlara razı olacak kahraman yok ise kimseye cebrolunmaz. Ben yalnız da gidebilirim.” demesin mi?

-Ey artık bu söz üzerine evvelce hareket-i mezkûreye iştirak edenler birer birer bi'l-itizar çekilmeye başladılar, değil mi efendim?

-Ne söylüyorsunuz madam! Hatta evvelce ittifaktan çıkarılmış olanlar bile “Vay ölüm korkusu için mi bizi çıkardınız?” diye yeniden iştirak iddiasına kıyam eylediler. Kahraman istiyorlar madam, kahraman! Bir adam Müslüman olur, Türk, Arap, Kürt falan gibi iddialı kavimlerden bulunur da kahraman arandığı zaman ortadan çekilir mi? Yalnız Şirzat için ittifak-ı âra ile karar verdiler dediler ki: “Şirzat Çelebi, misafirimizdir. Vakıa beraber gidelim, yiğitliğini kendisi de tecrübe etsin fakat işin neticesinden sonra buraya gelip de yakasını Normandlara teslim edeceğine hiç buraya uğramaksızın gemisi ile çıksın memleketine gitsin.”

Neofari bu söz üzerine kemal-i hayretle gülerek:

-Haydi bakalım Şirzat dahi bu kararı kabul etmesin de “Mutlaka ben de sizinle beraber asılacağım.” iddiasında ısrar eylesin deyince Ahmet Metin dahi gülerek dedi ki:

-Hayır madam! Böyle bir teklif ve ısrarda bulunsa idi bile kabul olunamaz idi. Bugün şurada verilen kararın tetimimatından olmak üzere haber vereyim ki zevat-ı saire dahi şu hareket-i intikamiyeden sonra Normandlar eline teslim-i giriban etmekten ise ya Şirzat ile beraber

yahut suver-i saire ile memalik-i İslamiyeden birisine kapağı atmaya karar verdiler. Bu hâlde Ostika Ceziresi'ne Şirzat'ın gemisi dahi gidecek ise de uzakta durup işe karışmayacak. Müntakimler bir başka gemi ile gidecekler. Kâzım El Mürtet'e ne yapacaklar ise yaptıktan sonra avdette Şirzat kendi gemisine binip İskenderiye'ye doğru çekilecek ve diğerleri dahi gemilerine binip istedikleri yere gidecekler.

-Ey Kâzım El Mürtet'e ne yapacaklar idi? Yalnız öldürü müverecekler idi?

-Burası da müzakere edildi madam! Hatta Muhammed El Mübarek, “Şu mürtetten intikam matlup ise yalnız bir tek adamı tebdil-i kıyafetle manastıra sokup hançerletivermek kabil olamaz mı?” demiş idi ama kahramanlık tecrübe ve müsabakasına kalkışan yiğitler bu kancıkça hareketi beğenememişler idi. Hatta Kâzım'ı orada silah ile öldürmeyip diri tutmak ve badehu hakkında edilecek muameleyi bi'l-müzakere kararlaştırmak dahi maa'l-kasem takviye olunan mukarrerattan idi.

Zaten hikâyenin her cihetine beyan-ı hayret eylemekte bulunan Neofari cüretin bu derecesini de israfa hamlederek:

-Can ile cömertlik, kahramanlık olduğuna diyeceğim kalmanmış ise de cömertliğin lüzum-ı aslîden fazlasına karşı pek çok itirazlar edebilirim, deyince Ahmet Metin:

-Evet ama buradaki Arapların bu yoldaki hâlleri yine burada güzar eylemiş olan ahval-i tarihiyenin muhakemesi hususunda esastır. Düşünmeli ki buraya Normandların galebesinden yüz elli sene sonraya kadar Araplar yalnız galibiyet-i maneviyelerini değil bir dereceye kadar galibiyet-i maddiyelerini bile muhafaza etmişler idi. Bunlar Normandlardan hemen pek de korkmuyorlar di. Normandlar aleyhinde sık sık hareket-ı aleniyeyle bile cüret eyliyorlar idi. Hatta en son muharebeleri 1233 sene-i miladiyesinde Alkamo namı mahalde vukua gelip İkinci Fredrik kendilerine pek güçlkle galebe edebilmiştir, diye işin bu cihetini de refikâsının zihninde öyle bir surette kararlaştırdı ki Madam Neofari bu hikâyenin muhteviyatını romancının sırf kendi hayalinde vücut bulabilecek şeylerden göremeyerek o zamana göre tabiiyattan olmak üzere telakkiye başladı.

Şirzad-ı Selçukî hikâyesinden işbu Pellegrino Dağı'nın tepesinde güzar eylemiş olan kısım-ı evvelin bizim burada yazmış olduğumuz kadarını Ahmet Metin dahi Neofari'ye hikâye ve takrir edinceye değin akşam takarrüp ederek misafirhanelerine avdet lazım gelmiş idi. Fakat merkeplerine binmezden evvel mezkûr tepenin her cihetine maşiyen gidip o yerleri ve etrafı öyle bir dikkat ve ehemmiyetle ziyaret ve temaşa eylediler ki hakikaten Muhammed El Mübarek ve Yakup El Tacir ve Şirzad-ı Selçukî gibi bu hikâyenin başlıca azasının o kayalar üzerinde mutlaka izleri kalmıştır da keşfetmek, görmek gayretinde bulundukları zannolunur idi. Mağaralara dahi girdiler, Santa Rozalya'nın keramet nev'inden olan havarıkını hikâye yolunda kaleme alınmış ve iki frank ücretle her ziyaretçiye satılmakta bulunmuş olan kitaptan da aldılar. Hatta Ahmet Metin papazlara "Eski Araplar zamanından kalma burada âsâr var mıdır?" سوالini irad eylediği zaman papazlardan bu yolda cevap almak şöyle dursun bu cezirede Araplar bulunmasına ihtimal bile veremeyen o safderun adamlarda tavr-ı hayretten başka bir şey görememiş olduklarına kendileri dahi şaşılar kaldılar.

Vakıa İtalyan olsun Fransız olsun her hâlde Avrupalı olduktan sonra papaz takımı içinde ilim ve irfan sahibi pek çok adamlar bulunursa da böyle kenar köşe mahallerde züvvarın sadakasına avuç açan acezenin cehalet ve belahetleri de diğerlerinin fazl ve irfanlarına makusen mütenasiptir. Bu söz dahi iki arkadaş arasında bir zemin-i muhavere teşkil ederek merkeplere binilip arabanın bulunduğu yere kadar gelindi ve oradan da arabaya râkiben Palermo'ya, misafirhaneye kadar avdet olundu.

Misafirhanede Katrina'dan haber alındığına göre bugün Lostromo Hacı Çavuş ile hesap memuru Süreyya Efendi misafirhaneye kadar gelerek efendilerinin bir emri olup olmadığını sormuşlar ve efendileri orada bulunmamakla beraber biraz oturup istirahattan maada kuşluk zamanı gelmiş olmak hasebiyle kuşluk taamında burada tenavül eylemişler imiş. Koca Ahmet Metin bu adamlar arasında cereyan eyleyen diğer müstakil romandan haberdar olmadığı cihetle kemal-i semahat ve ulüvv-i cenabından naşı:

-Pekalâ, pekâlâ! Kendilerine verecek bir gûne enrımız yok idi. Yiyecekleri yemeği ha kotrada yemişler ha burada! Ağızlarının çeş-

nisi değişmek kendileri için fazla bir kârdır, demekle iktifa eylemiş idi. Vakıa Neofari dahi şu eşhas arasındaki romana vâkıf değil ise de cin fikirli bu kadın her şeyden müştebih ve her şey için mütecessis bulunmasıyla bu iki erkeğin misafirhaneye gelip kuşluk vaktine kadar kalmalarında efendilerinin emrini almaktan başka bir sebep ve hikmet bulunabileceğini ve o sebep ve hikmetin de Katrina ve Vasiliki olabilmekten hâli kalamayacağını epeyce düşünmüş idi.

Neofari'nin bu düşüncesi sanki yanlış mıdır? Zavallı Süreyya için birkaç gün Vasiliki'yi görememek öyle kolay kolay tahammül olunabilecek şeylerden değildir. Bu fıkdan-ı tahammül Vasiliki'de dahi vardır. Hacı Çavuş ile Katrina dahi bu hâldedirler. İki hâlin yekdiğerinden farkı var ise o da Süreyya ile Vasiliki'nin hâlleri hiçbir laimin levmine zerre kadar ihtimal bırakamayacağına mukabil Katrina ile Hacı Çavuş'un hâli her laimin levmine değil, her muahizîn muahezesine bile boy boy düşer olacak şeylerdendir.

Hem ortada bu muahiz mevcuttur bile! O dahi Ömer Kaptan'dır. Hatta muahezeyi mücadele derecelerine kadar dahi vardırmaya cüretlidir. Binaenaleyh haber verelim ki o akşam Süreyya ile Hacı Çavuş gemiye avdet edip de o gün kuşluğu Palm Otelinde ve Katrina ile birlikte ettiklerini söyledikleri zaman Ömer Kaptan pür-hiddet:

-Siz gemiden ruhsat aldınız da gittiniz? Sizi efendi çağırmadığı hâlde ne haddiniz var ki onun ikametgâhına gidiyorsunuz? Efendinin vereceği emirleri var ise bana verir. Sizi de başkaca istiyorsa ona göre emir gönderir. Bundan sonra benim iznim olmadıkça hiçbir kimse karraya bile çıkamayacaktır, diye gereği gibi söylenmiş idi. Hatta Hacı Çavuş epeyce sıyrık bir adam olduğundan her zaman Ömer Kaptan'ın muahezatına mukabeleye cüret alır idiyse de efendinin ikametgâhına hem de kendisi orada yok iken gitmek ve hizmetçileriyle taam etmek hakikaten yakışık alamayacak mevaddan olduğunu kalben bi't-teslini sükûta mecbur olmuştur.

Kendilerini halkın enzar-ı temaşasına arz etmemek için tabildota inmemek kararında bulunan Ahmet Metin ile Neofari bu akşam dahi taamlarını kendi dairelerine getirterek uzlet- güzinane zaman geçirdiler. Gerek esna-yı taamda ve gerek bade't-taam musahabeleri hep Şirzad-ı Selçukî romanın ait olmak tabiidir. Bir aralık Neofari:

-Fazıl dostum! Kâzım El Mürtet'ten ahzına karar verilen intikamın ne surette alındığını bu akşam hikâye buyursanız da o vakanın mahall-i vukuunu da sonra gidip görsek olmaz mı, diye hikâyenin bakiyesini bu akşam nakletmesi için ricada bulunmuş ve hatta bu suretle hikâyeyi nakleder ise araya fasıla dahi girmemiş olacağından hikâyenin nakil ve rivayetinde daha mükemmel bir yekparelik hasıl olacağını da ilave etmiş ise de Ahmet Metin bu iltiması kabul etmeyip:

-Vakıa Şirzad-ı Selçukî romanının vekayii hangi mahallere taalluk etmiş ise nokta-be-nokta cümlesine başvuracak değiliz. Zira o hâlde Avrupa-yı cenubînin bir büyük kısmını dolaşmaklığınız lazımı gelir. Gidemeyeceğimiz yerlere ait olan vukuatı bi'z-zarure gıyaben hikâye edeceğiz. Lakin Ostika Ceziresi o mahallere makis değildir. Zaten hikâyenin bu kısmı da Şirzat'ın Sicilya'daki sergüzeştinin tetimmesidir. Ama ümidim veçhile Ostika Manastırı'nın harabelerini bulur da hikâyeyi onun içinde nakleder isem Pellegrino'ya ait olan kısmını o mahalde nakledişimizden daha ziyade suret-i hâl nazarınızda tecesüm eder. Sizi bilmem ama benim tezevvuk ve telezzüzüm asıl bu surette husule gelmiş olur, deyince Neofari dahi ısrara lüzum görmeyerek arkadaşının reyine ruy-ı mutubaat gösterdi.

Nasıl göstermesin ki? Bugün Pellegrino Dağı'nda edilen hikâye şimdiye kadar kendisi için misli sebketmemiş bir zevk-i cedid idi. Bu hâl bir roman mütalaasına kıyas olunamayacağı gibi bir tiyatro temasına da kıyas olunamaz. Hakikat "Falan yerde şöyle bir şey olmuş, o yerin falan tarafından şöyle girilmiş, filan cihetinden böyle çıkılmış." diye suret-ı gıyapda nakil ve hikâye-i vukuat etmek o mahalle gidilip de "İşte burada şöyle bir şey olmuş, şuradan girmişler, şuradan çıkmışlar." diye edilen hikâyeye asla makis olamaz. Bu hâl tarih okumaya da benzemez. Bunun ehemmiyetini, zevkini ancak tecrübe edenler bilirler ki onlar dahi nevadirden maduddurlar.

Hak Taala Hazretleri bu abd-ı âciz hakkında la-yuadd vela yuh-sa lütuflarda bulunmuş olduğu gibi böyle bir tecrübeye muvaffakiyet lütfuna dahi nail eylemiştir. Devlet-i Osmaniye'nin sari müverrihlere nispetle en mükemmel tarihini yazan Almanyalı meşhur Hammer'dir. Yirmi yirmi beş sene müddet memalik-i Osmaniye'yi gezip lisanımızı öğrenerek kütüphaneleri devir ve teftiş ederek on sekiz ciltten ibaret

bir tarih-i Osmanî kaleme almıştır ki hatadan, garazdan büsbütün salını değil ise de ondan daha mükemmeli de yoktur. Onun bir de gayet mükemmel atlası vardır ki muharebat-ı mühimme-i Osmaniyenin planlarını havidir. Tarihe sonradan nail oldum ise de atlası Rusçuk'ta bir erkâniharp zabıtından alarak eşher-i mücahidin-i Osmanîmiz bulunan Gazi Sultan Yıldırım Beyazıd Han Hazretleri'nin Nigbolu'da vukua gelen melhamesi planını bu atlastan bir saman kâğıdı üzerine istinsah eyledikten sonra bir aralık Tuna Nehri üstünde işleyen Osmanlı vapurlarında müfettişe benzer bir memuriyete geçmiş olduğumdan o münasebetle nehr-i mezkûrda yukarıya aşağıya ettiğim seyahatlerin bir defasında Nigbolu'ya çıktım. Gerek kalesini gerek sahrasını tenaşa ile bir de o melhame-i kübrayı tahayyüle başladım. Ehl-i salibin kaleyi hangi mevakiden muhasara ve tazyik eylediklerini plana tatbiken bade't-tayin Osmanlı sancaklarının hangi tepeler üzerinden görünerek takarrübe başladıklarını gözönüne getirince âdeta kendimden geçmek derecelerine geldim. Hele ol sultan-ı şir-i jıyanın gece vakti tek başına muhasırîn ordusundan geçerek kale-i mahsura kumandanıyla bizzat mükaleme ettiğini ve ta selametle avdetten sonra düşmanın hariçten kaleye adam girdiğini anlayıp cuş u huruşa geldiğini ve bunu müteakiben Osmanlı hücum kollarının birer amud-ı âhenin-asâ düşman üzerine yığılmaya başladığını tahayyüle girişince bir taraftan düşmanın avaze-i hay u huylarına cüyuş-ı puladpuş-ı Osmanıyanın zemzeme-i Allah Allah'ları karışarak hâlâ kulaklarıma vasıl oluyormuş derecelerini buldum. Biraz zaman sonra cennet-mekân Gazi-i Zafer-nişan Sultan Murat Han Hazretleri'nin Varna Melhame-i Kübraları planını dahi bu suretle mevki-i mezkûra bi't-tatbik şu zevk-i azimi bir daha tezevvuk eyledim. Mümkün olabilmeli de insan o şanlı, şerefli maarik-i harbiyemizi hep böyle birer birer ziyaretle tatbikat ve tettebbuatta bulunmalı. Osmanlılığın kudsiyeti ve hamiyet-i Osmanıyenin mükemmeliyeti bu ziyaretlere birer hacc-ı siyasî kadar ehemmiyet verdirir.

Avrupa'ca tarih yazanlar ve onlar meyanında bilhassa müteveffa Tyler kaleme alacağı vukuatın güzar eyledikleri yerleri bizzat görüp ihtisasat-ı vakıasını muhafaza eyledikleri hâlde yazarlar imiş. Hatta en mühim romancılar bile bir yere isnad-ı vukuat edecekleri zaman evvela o yeri görüp tettebbu ederek badehu ona göre yazarlar imiş. Ne güzel âdet! Bu yolda yazılan şeyler elbette gıyaben yazılanlara nispetle

daha pek çok ziyade ruhlu olurlar. Lakin ne kadar ruhlu olsalar Ahmet Metin'in Neofari'ye Şirzad-ı Selçukî romanını hikâye edişi gibi mahall-i vukuatta karibe baide işaretler ile nakletmekteki mükemmeliyet derecesinde ruhlu olamazlar.

Ostika Ceziresi'ne vapur ile azimet için Neofari tarafından vuku bulan iltimas badi-i emrde Ahmet Metin tarafından kabul olunmamış idiyse de her şeyde tebeddül ve tahavvül mucib-i telezzüz olacağı cihetle bu akşam misafirhanelerine avdetlerinde bu keyfiyet Ahmet Metin tarafından da kabul olunmuş idi. Hatta Pellegrino Dağı'na Vasiliki'nin birlikte götürülmüş olması kızın pek ziyade inşirahını müstelzem olup bu ise Katrina'nın biraz hasedini mucip olduğundan bu defa Ostika Ceziresi'ne şu iki hizmetkârın ikisini de götürmek meselesi dahi mukarrerat cümlesine ithal kılınmıştı.

Palermo'dan Ostika'ya giden vapur, Filoryo Robatino Kumpanyasının bir küçük vapuru olup asıl tarifesi haftada bir sefer yapmak ise de böyle bahar mevsimlerinde seyyahlar çoğaldığı zaman haftada birkaç sefer dahi yapar. Esfar-ı adie-yi üsbuiye için adamı başına yedi frank elli santim ücret alır ise de fevkalade seferlerde bunun iki mislini alır. Müddet-i sefer üç buçuk nihayet dört saat devam eylediğinden sabahleyin erken çıkıp akşam geç vakit avdetle yolcularına bu gidiş gelişi bir günde icra ettirebilir.

Bu tahkikatı icra ettiren Ahmet Metin ertesi gün için Ostika Ceziresi'ne vapur bulunduğunu da istihbar edince sabahleyin erkence vapurun hareketine yetişmek hususunda tedariklerini daha bu gecedan ikmal etmelerini Neofari ve Vasiliki ve Katrina'ya tembih eyledi.

Filvaki ertesi sabah vapur ilk düdüğünü pek erken çaldığından ve üçüncü düdükte hareketi mukarrer bulunduğundan bizim dört refik alelacele giyinip sabah kahvesine, çayına filanına da ehemmiyet vermeksizin vapura koştular. Onlar girer girmez vapur dahi hareket eylediğinden bu sabah kahvesi, çayı ve ince kahvaltısı keyfini de vapurda sürdüler ise de bu vapurun büfesi ne Enriko Oteli'nin ne de Meliketü'l-Bahr'in büfelerine makis olmadığından kamarotun takdim eylediği mekûlat ve meşrubatı pek güçlkle yutabilmekte idiler.

Bu seferde Vasiliki, Pellegrino seferinden ziyade mütelezziz olmakta idi. Zira refakâtında Katrina bulunup kendisiyle söz ettikten maada bazı yolcularla konuşmak için dahi tercümanlık eylediğinden dünkü gibi derya-yı sükûta müstagrağk değil idi. Efendilerinin yanı başında bulunmak mecburiyeti dahi olmadığından yolcuların birkaçı Vasiliki'nin hüsn-i letafetinden hiç olmaz ise nazaran olsun istifade için açtıkları sohbetle hayliden hayliye ilerliyorlar idi. Ahmet Metin ile Neofari ise bittabi hep Şirzad-ı Selçukî romanı ile işigal eylediklerinden bir aralık Neofari:

-Eski gemicilerin muharebat-ı bahriyesini hikâye buyurduğunuz sırada “kılıç kılıca, balta baltaya, topuz topuza” diye bir tarif etmiş idiniz. Hâlbuki benim muharebat-ı bahriyenin yenileri hakkında bile bir gûne fikir ve malumatım olmadığından bu eski muharebeler hakkında verilen haberleri layıkı veçhile telakki edemedim, demesiyle Ahmet Metin maksadın bu cihetini şerh ve izaha başlayarak dedi ki:

-Şimdiki muharebat-ı bahriye iki esas üzerine mebnidir madanî! Birincisi düşman gemisini top ve torpido ile döküp harap etmek ve ikincisi kendi gemisi ile düşman gemisine çarpıp bi'l-müsademe batırmaktır. Düşman gemisi üzerindeki efradı esliha-yı nariye veyahut katia ile kırmak meselesi hemen de maksadın haricine çıkmıştır. Zira efrad-ı a'da müstahkem zırhlar derununda mahfuz olduklarından bunlara kurşun veyahut kılıç ucu yetiştirebilmek hemen hemen muhalattandır. Kudema nezdinde ise henüz barut şayi olmanmış idi ki bu iki esasların birisi mevcut olabilsin. Gemiler vapur kuvvetiyle tahrik olunmuyor idi ki bir kaptan kendi gemisini anuden düşman gemisi üzerine yükletebilsin de şu müsademe neticesinde kendisi rahnedar olmaksızın düşman gemisini batırabilsin. O zamanlar yalnız yelken idaresiyle iki gemi birbirine yaklaştırılıp yanaştırılır idi ki buna “rampa” denilir idi. O zamanlar muharebe-i bahriye asıl düşman gemisi üzerinde bulunan askeri kırmak esası üzerine mübteni idi. Bunun için mevcut olan eslihanın uzaktan uzağa muharebeye dair olan kısmını sapan taşı ve ok ve daha yaklaştıkça cirit ve harbe ve el taşı idi. Bir aralık büyük taşları şimdiki havan taneleri gibi düşman gemisi üzerine atmaya mahsus bir nev'i mancınık icat olunmuş idi ki şimdiki top kundakları misilli gayet enli ve kalın iki tahtanın birbirine muvazi vaziyette demirlerle raptıyla

bunların ortasından dahi aynıyla şimdi kuş tutan çocukların kapanmalarına geçirilen kiriş gibi fakat halat kalınlığında kirişler geçirilmesinden ve kürek biçiminde diğer bir ağacın dahi bir ucu şu kirişlere geçirilip büke büke gayet kuvvetli bir yay hâline getirilmesinden ibaret idi. Bu kürek ufkî bir vaziyete kadar yatırılıp bir çengele iliştilir ve onun üzerine kırk elli okkalık bir büyük taş konulup kürek çengelden kurtulur kurtulmaz yayın kuvvetine göre bu taşı kırk elli metreden yüz yüz elli metre mesafeye kadar fırlatır idi.

Ezmine-i mutavassıtada Avrupa'da bazı hisarları döğmek için bu mancınıkların istimal olunduklarını tarihte okumuş ve resmini de görmüştür. Daha sonraları bunlar üzerinde birtakım ikmalat icrasıyla yaylar, dişli çarklar, menivelalar dahi ilave kılınmıştır.

Tamam işte bu aletler gemileri döğmek için hisarlara konulduğu gibi gemi geniye cenk için donanmalara dahi konuluyor idi. Bundan maada gemilerin gabya serenleri ucuna birer makara raptolunarak bir halat geçirilip o halatın bir ucuna şimdiki çeki taşları gibi halkalı bir taş bağlarlar ve halatın diğer ucunu güverte üzerinde bulunan adamlar tutarlar idi. Çeki taşını gabya sereninin makara ucunun hilafındaki ucuna kadar götürüp oraya bir ince sicim ile bağladıktan sonra hin-i hacette bu sicimi keser kesmez mezkûr taş sıkleti hasebiyle gayet kuvvetli bir hareket-i rakkasiye hasıl ederek bu surette resmeylediği kavis şekliyle yakındaki düşman gemisi üzerine doğru yükselince halatın diğer ucunu tutanlar birden bire laşka ederek o koca taşı düşman gemisinin içine düşürürler idi. Taşın sıkletiyle sukutu hâlinde düşman gemisinde rast geldiği yerleri harap ve dokunduğu adamları helak edeceği derkârdır. Eğer taş bir yere ilişmemiş veyahut düşman gemisindeki adamlar tarafından teshir kılınmamış ise halat ucundaki adamlar tekrar çekip kendi gemilerine alabilirler idi. Bir suret-i mahiranede idare olunmak şartıyla küpeşte ve güverte kırmakta bu taş mancınık kadar ve belki daha ziyade işe yarar idi.

-Bunu tarihlerde görmemiş idim. Fakat kaleler üzerine birbirine muvazi iki direk dikilip o direklerin arasından bir ip sallandırarak ve bu ipin de ucuna tarifi ve çehile taş bağlanarak yine hareket-i rakkasiyenin peyda eylediği kuvve-i ani'l-merkeziye ile uzaklık mesafelere kadar büyük taşlar atıldığını tarihlerde görmüş idim.

Evet! Eshiha-yı bahriye meyanında bu dediğimiz şey dahi dahildir. Fakat her hâlde muharebece işbu vesait-i tahribiyenin tesiri pek azaldı. Onun için gemi gemiye yaklaştıkça ok ve sapan taşı harbe ve el taşı ile cenk edilerek gemiler tamam kıran kırana rampa edince her iki tarafın askeri diğer gemiye atlayıp işte o zaman bıçak bıçağa, balta baltaya, topuz topuza, şiş şişe, hançer hançere, boğaz boğaza, tırnak tırnağa, yumruk yumruğa hun-rizame cenge girişilir idi ki bugün bir levha üzerine resmi yapılsa onun bile temaşası tüyleri ürpertir. Anadolu Türk gemicileri meyanında öyle kuvvetli adamlar görülmüş ki düşmanın boğazı bir kere parmakları arasına girer ise tırnaklarıyla derisini delip parmaklarıyla gırtlakını koparmaya kadar varır imiş. Hele bir adamın gerdanı böyle bir pençeye düşer oldu mu sahib-i pençenin onu sıktığı gibi boğuvermesi işten bile değil imiş.

-Gerçek senyör, gerçek! Türk askerinde bu yoldaki celadetler zamanımızda dahi görülmüştür. 1852 senesinde vuku bulan Şark Muharebesi'nde Osmanlı askeri Tuna'yı geçip bizim Elflak yakasında kâin Oltaniça'da Ruslar ile bir muharebe etmişler idi.

-Biz o muharebeye Tutrakan Muharebesi deriz. Hani ya şu beş altı bin Osmanlının yirmi otuz bin Rusyalıyı perişan eylediği muharebe!

-Evet ama Tutrakan, Tuna Nehri'nin öte tarafıdır. Muharebe ise Ulah cihetindeki Oltaniça'da vukua gelmiş idi.

-Evet! Neyse ! Sonra?

-Paris'te bu muharebenin yadigârını hıfz için gayet güzel ve renkli bir litografya levhası tersini ve naşrolunmuş idi. Hâlâ bizim önümüzde bir nüshası vardır. Levhanın ismi de "Osmanlıların İlk Muvaffakiyeti" dir. Bu resimde bir Osmanlı süvarisinin bir Kazak'ı boğazından yakalayıp sıktığı ve Kazak'ın gözleri lokma gibi fırladığı gösterilmiştir. Ne ise biz yine hikâyemize bakalım.

Neofari şu resim fıkrasını irad eder iken Ahmet Metin mezkûr resimden bir tanesini de kendisi tedarik etmenin yolunu düşünüyor idi. Neofari resim sözünü bitirip yine Şirzat hikâyesinin mabadini istimaa hazırlanınca Ahmet Metin dahi o hikâyeye rücu eyledi. Dedi ki:

-Küpeştelerin üzerinde başlayan muharebe tarafeynden birinin askeri diğer gemiye geçerek güverte üzerine intikal eydikte muharebenin

neticesi alınıncaya kadar hep orada uğraşılır idi. Muharebeden ümidini kesen taraf neftli veyahut yağlı paçavralar tutuşturup tek düşman eline düşmemek için kendi helâklarını da göze aldırarak kendi gemilerini yakmaya kadar bile varırlar idi ki zaten o gemiye girmiş olan a'da dahi baltalarla geminin armalarını doğrayıp mahvetmeye yürüdüğünden işte bu mukateleye inzinam eyleyen şu tahribat dahi netice-i harbin istintacını istical eyler idi.

-O zamanlar Grejva ateşi dahi var idi, değil mi senyör?

-Evet ama minelkadim Müslümanlar ve muahharen Türkler bu ateşi öğrenememişlerdir.

-Grejva ateşinin mahiyeti neden ibaret idi?

-Barutun henüz mertebe-i kemalini bulmamış olduğu zamanki hâlinden ibaret idi. Hani ya şimdilerde havaifşeklerin içine doldurduğumuz ecza-yı nariye yok mu? İşte onun gibi bir şey! Yani kömür ve kükürt ve güherçile mahlutu ise de mekadirce nisbet-i tammeleri daire-sinde güzelce tahmir ve nihayet tuz hâline ifrağ edilemeyip karmakarışık bir şey idi. Barut gibi defaten yanamayıp havaifşeğin yanması gibi bi'n-nisbe yavaş yanar idi.

Karilerimiz elbette dikkat ediyorlardır ki Nikolso'nun gaybubetinden beri Madam Neofari tarih ve coğrafya ve hikmet vesaireye dair mübahase ve muhavereye evelkiden ziyade iştirak eylemektedir. Zaten bu kadının güzel terbiye ve tahsil görmüş olduğunu tercüme-i hâli esnasında biz dahi haber vermiş idik. Fakat insan kısmı ne cins adamlar içinde zaman geçirir ise o adamların hâllerıyla hâllenmesi bir emr-i celîdir. Zevzekler içinde zaman geçiren insan dahi zevzeklenir. Nikolso'nun indifandan sonra münhasıran Ahmet Metin ile imrar-ı evkata başlayan Neofari dahi mebahisin cereyanına mütenasiben vaktiyle tahsil etmiş olduğu malumatı peyderpey tahattura başlamış idi de bu suretle muhaverata dahi iştirakini arttırıyor idi. Hatta arkadaşından bu yolda mukabeleler görmek Ahmet Metin'in de memnun eyliyor idi. Zira bazı muhaveratında mukabelesiz kaldıkça veyahut Nikolso'nun cahilane ve eblehane mukavemetlerine düçar oldukça Hüseyin Basri gibi gözü açık, kulağı delik uyanık bir arkadaştan mahrumiyet üzerine ona bedel "edindim" zanneylediği bu arkadaşların bir hüsn-i intihab

sayılamayacaklarını düşünerek mahzun bile kaldığı nevadirden değil idi.

Tabii değil midir ya? “Lakırdı lakırdıyı açar.” derler. İnsanın arkadaşları kaz gibi yüzüne bakmaktan başka bir şeye muktedir olmayan adamlardan bulunur ise insan söylemeye cebr-i nefis ettiği hâlde bile sözü çarçabuk tüketip artık söyleyecek şey bulamayarak ortalığı sükût ve onun zımnındaki can sıkıntısı istila eyler. Şimdi ise Neofari’nin gerek Ahmet Metin tarafından irad olunan şeylere beyan-ı mülahaza etmesi ve gerek o şeyler üzerine münasebet alan birtakım sualleri reisen sorması musahabenin uzandıkça uzanmasına ve renk ve suretinin tahavvül etmesine yardım eylediğinden zamanları daha hoş geçmeye başlamış idi.

Filoryo Robatino vapuru Ostika Ceziresi’ne takarrüp eylediği zaman Falkonyera ve Kuadrika tepeleri gereği gibi fark olunmaya başladılar. Ahmet Metin uzaktan uzağa bu adayı bizim Heybeliada’sına teşbih eyledi. Vakıa cesametçe onun kadar bir şey olup Heybeli’ye bu ismin itasına sebep olan iki yüksecik tepenin bir alçak ovacık ile iltisakı suretindeki manzarası Ostika’da dahi aynen mevcuttur. Ostika’nın Heybeli’den bir farkı var ise o da Heybeli’deki çamlıkların Ostika’da yokluğundan ibarettir. Yalnız ahali-i mahalliye’nin kemal-i külfetle husele getirdikleri limonluklardan, portakallıklardan hasılı sunni bahçelerden başka bu arazi-i Bürkâniyede hiçbir yeşillik yoktur.

Ahmet Metin ve Neofari’nin bindikleri vapur Ostika Ceziresi’ne takarrüp eyledikte o genç ve fazıl Osmanlı dahi Şirzad-ı Selçukî romanının buraya ait olan kısmını hikâyeye başladı. Dedi ki:

-İşte madamı, farz ediniz ki Şirzad-ı Selçuk ve rürekâsı biz imişsiz de Ostika Manastırı’nda bulunan Kâzım El Mürtet’ten intikam için mezkûr manastırı basmak tertibi ile cezireye takarrüp ediyormuşuz. Fakat yalnız bir gemi olduğumuz hâlde değil! Bizim râkib olduğumuz Palermolu Yakub El Tacir’in gemisi imiş de ondan başka Şirzat’ın kendi gemisi dahi şöyle epeyce uzak olduğu hâlde arkamızdan gelir imiş. Bir de vakit şimdiki gibi gündüz olmayıp gece imiş. Gecenin karanlığı hasebiyle cezire böyle ayan beyan görünmeyip yalnız manastırın

pencerelerinde münteşir olan ziyaları görüyor imişiz. İşte bunları hep hayalimizde bulduktan başka şimdi o iki tepe arasında manastırın mevcut olmadığını da hesaba katarak hayalinizde bu noksanı dahi ikmal ediniz.

-Yalnız bu kadar mı ya? Şu ellerimizdeki çifte dürbünlerin dahi o zaman mevcut olmadıklarını da hesaba katmalıyım, değil mi senyör?

-Öyle ya, öyle ya! Bu dürbünlere bedel o zamanlar böyle bir adaya takarrüp edenler ellerini kaşları üzerine kaldırıp hutut-ı eşia-ı enzarı cem ile hedef-i maksuda hasrederler idi. Mahaza o zamanki Arapların basık kaşları altında parıl parıl parlayan birer çift siyah gözler uzağı görmek emrinde bizim çifte dürbünlerden hemen de aşağı kalmazlar idi.

-Bir de cezireye takarrüp ettikçe kalplerde husule gelen helecanı da hayale katmalıyım değil mi, efendim?

-Fakat korku helecanı değil madam! Avrupalıların “seyahat sıtması” veyahut “avcı helecanı” dedikleri helecanı kabul ve tasdik edebilirim.

-Ey senyör! İşte bizim Ostika Limanı’na vürudumuz gibi Yakub El Tacir ve Şirzad-ı Selçukî fırka-i intikamiyesinin dahi limana vasıl olduklarına kadar her şeyi zihnimde buldum ve hayalimden geçirdim. Ya hikâyenin bundan sonrası?

Neofari bu sözü söylediği zaman filvaki vapur dahi Ostika Adası’nın iyi kötü liman addolunan pişgâhına varmış idi. Binaenaleyh Ahmet Metin dedi ki:

-Evet ama bizim şöyle ferih fahur karaya çıkıverdiğimiz gibi çıktıklarını tahayyül edemezsiniz değil mi? O gece Araplar sandallara binerek hırsız küreği çekmek suretiyle şu sahillerden birine yanaşmışlar idi.

-Hırsız küreği ne oluyor senyör?

-Hırsız küreği ne olacak? Küreklerin suya şiddet-i darbıyla “praf!... pruf....” diye çıkardıkları patırtıyı çıkarımaksızın yani küreklerin ucunu yavaşça suya soktukten sonra bir kere kuvvetle asılıp badehu yine yavaşça sudan çıkarmaya gemiciler ıstılahatında “hırsız küreği” tabir ederler.

Ahmet Metin ile Neofari, Katrina ve Vasiliki dahi yanlarında olduğu hâlde karaya çıkarak şemsiye ve palto ve çanta gibi şeylerini bir iki çocuğun sırtına yüklettiler. Badehu iki bayırın ortasındaki düzlüğe doğru yürümeye başladılar. Kadim manastırın bulunduğu mevki sahil-den epeyce uzaklık olup ara yerde birtakım bahçeler dahi bulunduğundan bizim yolcular bir hayli yürüdükleri hâlde henüz önlerinde manastır harabesine benzer bir şey göremiyorlar idi.

Konuşa konuşa yedi sekiz yüz adım kadar yürüdükten sonra bir aralık bahçeler birden bire hitam bulup gereği gibi ovalık olan bir yere vardılar. Ahmet Metin dürbününü eline alarak etrafa göz gezdirdi ve ön tarafta ufak ufak birtakım kümecikler, tepecikler görünce ziyadesiyle sevinerek refikasına:

-İşte madam işte! Na işte Ostika Manastırı! diye haykırmakla beraber eli ile dahi ön tarafını işaret edince Neofari gerçekten ön tarafında bir manastır var imiş de kendisi mi göremiyor imiş gibi alıktı kaldı. Fakat onun bu alıklaşması çok vakit devam etmedi. Yüz yüz elli adım kadar yürüdükten sonra harabeye tamamıyla vasıl olarak yıkık duvarlar ve kemer parçaları ve mermer sütunlar kırıntıları ve altına toprak dolmuş ve üstünde çimenler bitmiş bir iki kubbe harabesi filanlar meyanına vardıkları zaman hakikaten bir manastır harabesi önünde bulunduklarına Neofari'nin dahi şüphesi kalmadı. Ahmet Metin dedi ki:

-Bu manastır 1792 senesinde Piradetler tarafından ihrak ve tahrip olunarak ondan sonra bir daha tamir edilmeyip kalmıştır.

Badehu dört arkadaş epeyce yaya yürümüş bulunmaktan mütevellid yorgunluklarını def için bir duvar parçası üzerine oturup teneffüs eylediler ve geldikleri semte doğru dönerek limanda vapuru dahi gördüler. Zira orası Falkonyera ve Kuadrika tepelerinin arasında kâin ova olmakla beraber epeyce mürtefi bulunduğundan orada bulunanların enzar-ı temaşası orası ile deniz arasında kâin bahçeler ve bunlardaki ufak tefek binalar üzerinden geçip limana kadar da vasıl olabilir idi.

Kendilerini buraya getirmiş olan vapur dört saat sonra avdet edeceği cihetle bu müddet zarfında hem Şirzad-ı Selçukî hikâyesinden buraya ait olan kısmı söyleyip bitirmeye ve hem de etraf ve civarı gezip

görmeye mecburiyet var idi. Binaenaleyh Ahmet Metin şu oturdukları duvar parçası üzerinde söze başlayarak dedi ki:

-Yakup El Tacir ve rüfekâsının maiyetlerinde yüz kişi kadar da cengâver hademe bulundukları hâlde buraya teveccüh eylediklerini söylemiş idim. Bunlar nısf-ı leyle karîb bir zamanda limana gelip demir bıraktılar. Fakat o zamanlar gemilerin attıkları demirler zincire merbut bulunmadığından gırıltı gürültü filan çıkarmazlar idi. “Gomenna” tabir olunan gayet kalın halatlara merbuten atıldıkları cihetle sessizce denizin dibine inerler idi.

Neofari Ahmet Metin’in terakkiyat-ı sınaîyi-i bahriyeye bu kadar müfredatlı olarak vukufuna beyan-ı hayretle hatta bundan dolayı arkadaşını meth ve sitayişe dahi girişmek istedi ise de Ahmet Metin tevazu-en refikasını menederek yine sözünde devam eyledi. Dedi ki:

-Badehu sandallarına binip demincek tarif eylediğim hırsız kürekleriyle şu sahile kadar yanaştılar. Orada karaya çıkıp buraya manastıra doğru takarrübe başladılar. Ama nasıl takarrüp? Aynıyla bir hud’akâr tilkinin kendi saydına takarrübü hâlindeki evza ve etvarı gibi büzülecek, süzülerek ve yerüzerinde elleriyle, dizleriyle emekleyerek ve bir taraftan “çıt” diye bir seda peyda olacak olsa ne olduğunu anlamak için filhâl durup o tarafa bakarak bir tarakküp ki Şirzad-ı Selçukî romanını bir ressam-ı mahir resimlerle tezyin edecek olsa bu takarrüpten dahi bir levha peyda eyleyebilir idi. Nihayet şu manastırın kapısı önüne kadar geldiler. Kapı bittabi kapalı ve kilitli idi.

-Öyle ya! Manastırlarda âdettir ki gurub-ı şems ile beraber kapıları kapayıp kilitlerler. Gece hariçten bir güne zuhurat olursa icabına göre muamele için kapı nöbetçisi olan rahipler kapı arkasında beklerler.

-Tamam! Bu kapalı kapının dahi arkasında kapıcı rahip pinekle-mekte idi. Araplar taş kırmaya mahsus olan demir burgular ve keskiler ile kapının iki tarafındaki pencerelerden birisinin demir parmaklık çerçevesini kanırtıp def’aten söktüler. Kapıcı rahip gafletten bidar olarak ne olduğunu anlamak için pencereye koştu ise de o anda pencereden giren Araplar kapıcının üzerine çullandılar. Bu hareket o kadar seri icra olundu ki hemen iki dakika zarfında rahip Arapları içeride ve kendi yakasını ve gerdanını Arapların pençesinde buldu.

-Demek kapıcı için yanı başında asılı bulunan büyücek çanı çalmaya meydan kalmadı?

-Ne mümkün? Herifin üzerine kaldırılan sekiz on hançer en talakatli lisanlardan daha fasih ve mukni oldular. Zira Yakup El Tacir “Biz buraya yalnız bir adam almaya geldik. Onu bize verir iseniz hiçbir kimseye ziyanımız dokunmaksızın o adamı alır, çıkar gideriz. Ve illa bak şu hazır olan neftli ve ziftli meşalelere! Bunlara ateş vererek manastırın her tarafını def’aten tutuşturduktan başka burada kadın erkek ne kadar insan var ise cümlesini de hançerden geçirip telef ederiz.” dediği zaman kapıcı rahip ilk hâl-i bidarındaki mevt-i muhakkak korkusunu biraz tadil eyleyerek “süperyor” yani başrahibe haber vermek için kendileriyle birlikte onun odasına gidilmesini teklif eyledi.

-Kapıcı yine tedbirli adamı imiş.

-Evet! Yakup El Tacir önde olduğu hâlde sekiz on kişi asla ayak patırtısı çıkarmamak için yalın ayak yürüyerek başrahibin odasına kadar vardılar. Kapıcı rahip kapıyı dık eyledi. Süperyor cenapları mutlaka uyanık imiş ki “Kimdir o! Ne istersin?” diye ses verdi ama kapıcı rahibin kapıyı açmasını ihtar etmesi üzerine süperyor mümkün olabildiği kadar az zamanda kapıyı açamadı. Bilakis oda içinde epeyce bir telaş peyda olduğu ona mahsus bazı ayak patırtılarından anlaşılıyor idi. Yine o telaş ile mütenasip bir seda ama bir ihtinaklı ve ihtizazlı seda! Bu saatte kapının hiç kimseye açılmayacağını beyandan fazla kapıcıyı takdir ve tazire dahi kalkıştı ise de Yakup El Tacir Arapların meşalesini manastır ebniyesine ve hançerlerini de ahalisinin sinesine tatbik ettirmek istemez ise hiç ses seda çıkarmaksızın ve patırtı ve gürültü etmeksizin kapıyı açmasını bir suret-ı tehdidkâranede beyan edince başrahip dayanamayıp kapıyı açtı.

-İyi ki emniyet edebildi.

-Emniyet edebildiği için değil, daha doğrusu emniyet edemediği için açtı. Fakat adamcağızın telaşı ve hiddeti meğer haklı imiş. Süperyor cenapları odasında yalnız değil imiş. Eğer yalnız olsa kapıcı rahibin ilk seslenmesi üzerine bilâ-ıştibah kapıyı açar idi. Rahibeler meyanında en güzidesi olan genç bir kadın daha yarın saat evvel kendi odasına gizlice misafir gelmiş imiş de bu ziyaret-i hafiyenin alaniyet

peyda etmesinden korktuğu için adamcağız o suret-i imtinada bulunuyor imiş.

Neofari gülmeye başladı. Hem gülüyor, hem de:

-Ezmine-i mutavassıtada manastırların bu hâlleri pek meşhur idi efendim! Hatta Araplar geldiği zaman kapıcı rahibin yanında da bir rahibe bulmamış olduklarına taaccüp etmelidir, diyor idi.

Ahmet Metin arkadaşının bu sözünü tasdik eyledi. Zaten bu sözün musaddakiyeti unumun maruftur. Rahip ve rahibeler mesakini şu zamanlarda pek ziyade taht-ı intizama alınarak bu misilli uygunsuzlukların vukuuna imkân bile tasavvur olunamaz ise de tarih-i umuminin “ezmine-i mutavassıta” kısmında müctemi olan acayip ve garayıpten birisi dahi işbu manastırlar sakın ve sakinelerinin ahvalidir ki bunlar hakkında ciltler dolduracak tafsilat yazılmıştır. Vakıa işin içine pek çok mübalağa ve zevzeklik dahi karışarak ve hele Protestan mezhebi ilerledikçe Katolik mezhebini zebun düşürmek için onlar tarafından birçok iftiralar dahi zammolunarak iş büsbütün hadd-i itidalden çıkarılmış ise de esas-ı meseledeki sıhhati tarih-i umumi muhafaza eylemiş ve meselenin o derece-i sahihası dahi enzar-ı istigrabı celbe kifayet etmekte bulunmuştur.

Lakin Ahmet Metin Neofari'nin mezhebine hürmeten bu tafsilata girişmediği gibi Neofari dahi ne kadar olsa mahcubiyet-i nisvaniyesi hasebiyle bu tafsilata girişmedi. Ahmet Metin yine kendi hikâyesinde devam ile dedi ki:

-Vakit ve saat ve hâl ve keyfiyet süperyor cenaplarının bu inkişaf-ı esrarıyla eğlenmeye, gülmeye müsait olmadığından Yakub El Tacir, rahib efendinin yalnız bulunmayıp bir de sahibesi bulunduğuna ehemmiyet bile vermedi. Kendisince husul-i emniyet-i tamme için evvela süperyorun elleri bağlanmaya lüzum görülüp mahaza buraya yalnız bir adam için geldiğini anlatarak şu manastırda kırktan elliden mütecaviz rahip bulunmakla bunlar meyanında o adamı bulmak için cümlesinin yoklanması mecburiyetinde olduğunu söyledi. Süperyor tarafından imtinaa imkân tasavvur olunabilir mi? Adamcağızı öne katıp odaları birer birer açtıldılar. Kimisinden iki, kimisinden üç rahip çıkarak her çıkanı da birer birer bağladılar. Kâzım El Mürtet dahi bir rahip kıyafetinde olarak bunlar meyanında zuhur edince her ne kadar kucak dolusu kaba

bir sakal peyda eylemiş ise de yine derhâl tanınarak enva-ı şetim ve taz'ir ile ellerini, kollarını sımsıkı bağladılar.

-Zaten asıl matlupları dahi bu herif olduğundan onun hakkında ne yolda muamele etseler yeri vardır.

-İşin sonlarında bittabi manastır derununda peyda olan velvele ve gürültü üzerine rahibeler tarafındaki ahali dahi uyanıp cümlesi meydana döküldüler. Badi-i emirde bu velvelenin aslını, hakikatini bilmeyenler meseleyi yalnız süperyorun odasında bir rahibe zuhurundan ibaret zannıyla müstehziyane gülümsemeye bile cesaret almışlar idiyse de nihayet hakikat-i hâlden haberdar olunca cümleyi bir havf-ı azını istila eylemiş idi. Bin ağızdan bin lakırdı çıkmak suretiyle cümlesinin mecmuu dahi “Aman! Yakıp yıkmayınız, cana kıymayınız da ne ister iseniz alıp götürünüz. İçimizden beğendiklerinizi istirkak dahi ediniz.” hükmüne müsavi oluyor idi.

Hikâye bu dereceyi bulunca Neofari'nin tavrındaki tedehhüş alametleri arttı. Ve:

-Ne müthiş manzara! diye bu babdaki ihtisasatını Ahmet Metin'e dahi beyan eyledi ise de Ahmet Metin işin bu derecesinde henüz dehşet addolunacak bir şey bulunmadığını anlatmaya başladı. Dedi ki:

-O kadar müthiş mi ya? Düşünmelisiniz ki bu baskını icra edenler hep namuslu adamlar olup buraya yalnız bir şahıstan intikamı için gelmişlerdir. Farzediniz ki bunlar pîrat ve korsir nevinden haydutlar olsalar idi asıl o zaman manzara ne kadar dehşet peyda eyler idi. Orta yerde beş on rahibin naşı serilmiş ve bir o kadarı aldıkları yaradan naşı hâlet-i neze gelerek kıvrana tepine can çekişmek vaz'ını almış ve yerlerde göl göl kanlar yığılmış ve katillerin pençeleri ve hançerleri kana bulanarak uçlarından kan damlamaya başlanmış ve bir yandan manastır dahi ateş alıp çatır çatır yanmak yolunu bulmuş olmak iktiza eder idi.

-Aman Yarabbi! Evet bunlar dahi olabilirler idi ya.

-Elbet! Fakat iltizamı olunan hüsn-i tedbir sayesinde bunların hiçbirisi vukua gelmeyip Yakup El Tacir “Korkmayınız rahipler! Korkmayınız rahibeler! Ne malınıza, ne hürriyetinize, ne canınıza kastınız yoktur. Bize yalnız şu adam lazım idi. Onu alıp gideceğiz.” diye cümleyi bi't-teskin Araplar filvaki yalnız Kâzım El Mürtet'i almakla ikti-

fa eylediler. Hatta içlerinden birkaçı hazır işin en müşkül zannolunan kısmını yani Kâzım'ın derdesti bu kadar kolaylıkla husule gelmiş iken şuracıkta Kâzım'ın kafacığını kesivererek badehu hiçbir şey olmamış gibi memleketlerine avdet ederler ise işin eki bile belli olmayacağını dermıyan etmişler idi. Gariptir ki Kâzım El Mürtet a'da-yı müntakimesi eline yakasını teslim eylediği zaman hiçbir telaşa bulunmadığı gibi kendi katli emrinde Arapça vuku bulan işbu muhavereyi dinleyip anladığı hâlde dahi asla eser-i telaş göstermeyip bilakis fasih bir Arapça ile "Uktuluni! Vesta'cılı! Fedaküm hayati ve ene müstehakkun li-zalike" yani "Beni öldürünüz, öldürünüz! Hem acele ediniz. Hayatım size feda olsun. Ben buna müstehakım." sözlerini âdeta yalvarmak nev'inden bir tavr-ı istirham ile söyleyip müntakimlerini teşvikte bulunuyor idi.

Hikâyenin bu suretine Neofari fevkâlhâd hayret gösterdi. Âdeta bu sözlere inanamayacağı gelerek:

-Hiç öyle şey mi olurmuş senyör? Bir adam hayatına kasdolundğunu görür de istical için yalvarır mı, diye neyumna bir tekzibe bile cesaret aldı ise de Ahmet Metin,

-İşin bu cihetinde birtakım esrar-ı muğlaka vardır madanı! Sabır buyurur iseniz anlarsınız, diye yine asıl hikâyeye rücu eyledi. Dedi ki:

-Kâzım El Mürtet'in Arapça olarak söylediği bu sözü Şirzat-ı Selçukî işitince herifin sesi çok vakitler kulağında yer tutmuş bir ses olduğunu derhâl tahattur eyledi. Kendi kendisine "Evet evet! Bu ses benim kulağıma hiç de yabancı gelmiyor." diye bir hayli düşünmekle beraber Kâzım'ın katli müzakeresine koyulan Arapların içine girişip Kâzım'ı biraz da yakından muayeneye başladı. Muayene ettikçe varidat-ı zihniyesinin sıhhatine daha ziyade kâil olmaya başladı. Hatta

Neofari sabredemeyerek refikâsının sözünü kesip:

-Korkarım Şirzat bu Kâzım El Mürtet'i tanıyacaktır, dedi ve Ahmet Metin bir baş işaretiyle refikâsını bade't-tasdik şu veçhile hikâyesinde devam eyledi ki:

-Hatta Kâzım El Mürtet'in büsbütün yanına sokularak iki elleriyle sakaklarından kavrayıp yüzünü kendi kendi pişgâh-ı nazar-ı dikkatine çevirdi ve daha ziyade dikkatle muayeneye başladı. Vakıa kocaman bir papaz sakalı Kâzım'ı derhâl teşhise mâni oluyor idiyse de o zamana

kadar her odasından çıkıp gelenlerin getirip birer tarafa bırakmış oldukları şamdanlar, lambalar filanlar çoğalmış ve cemaatin bulunduğu kapı altı ziyadesiyle tenvir edilmiş olduğundan Şirzat'ın Kâzım'ı tamamıyla teşahhus etmesi daha ziyade tehhür eylemedi. Gariptir ki şu can pazarı dakikasında Kâzım dahi Şirzat'ı tanıdı. Hatta "Şirzat!.." sözü Kâzım'ın ağzından daha evvel çıkıp onu müteakiben Şirzat dahi "Cafer El Tercüman!..." sözünü ağzından geçiriverdi.

-Cafer El Tercüman mı? Herifin bir de böyle başka bir ismi var imiş ha?

-Evet madam! Fakat Şirzat bu murefelerini Arapların anlamaması için kaş ve göz ile derhâl Kâzım'a bir tembih işareti verdiği gibi bir de Türkçe olarak "Korkma! Seni kurtarabilirim." sözlerini de kulağına fısladı ki Araplar meyanında Türkçe bilir hiçbir kimse bulunmadığından bu sözü işitseler bile anlayamazlar idi. Fakat garabet-ender-garabet ki Yakub El Tacir rüfikâsına "Hayır bu adamı burada öldürmeyiniz. Onun suret-i katlini ben size söylerim." dediği hâlde Kâzım El Mürtet Yakub El Tacir'in ayaklarına kapanırcasına bir tezellül ile Arapça olarak "Hayır efendim hayır! Merhamet ediniz beni burada öldürünüz." diye yalvardığı gibi husul-ı muarife üzerine Şirzat'ın müntakimleri men tavrıyla elini uzatarak "Hayır hayır! Bunu ne burada öldürmeli ne de başka yerde! Rica ederim bu adamı bana teslim ediniz, ben onu Anadolu'ya kadar götüreyim." dediği hâlde de Kâzım El Mürtet nam-ı diğer Cafer El Tercüman Şirzat'a Türkçe olarak "Hayır beyim hayır! Bırakınız beni öldürsünler. Ben ölüme hem müstehakım hem muhtacım. Aman bırakınız beni öldürsünler." diye yalvarmaya başlamıştı.

Artık Neofari'deki hayreti hiç sormayınız. Müddet-i ömründe bu kadar garip hiçbir romana tesadüf etmediğini bi'l-itiraf:

-Sır içinde esrar ha? Aman efendim bu esrara serian vâkıf olmak ihtiyacındayım, dedi ise de Ahmet Metin gülümseyerek:

-Gerek roman mütalaasında ve gerek tiyatro temaşasında bu istical zevk ve lezzeti mânidir madam, sabrediniz, diye hikâyesini yoluya, usulüyle nakil ve ifadeden geri durmadı. Dedi ki:

-Tasadüf bu! Âlem-i inkânda neler olmaz madam? Fakat meselelerin buraya kadar hikâye ettiğim sureti hiçbir gûne müşkilata tesadüf

etmeksizin güzar eylediği hâlde Yakup El Tacir fırkası henüz manastır kapısı altından dışarıya çıkmaksızın ve Kâzım El Mürtet'in ne idamına ve ne de Şirzat'a teslimine karar verememeksizin liman tarafında bir gürültü bir patırtı peyda oldu. Ama ne kıyamet? ... “Vurunuz! Yakınız! Tepeleyiniz!” gibi bin türlü müthiş avazeler, bin türlü helecanlı naralar gecenin sükûn ve sükûtunu öyle bir suret-i mahufede ihlale başladılar ki bu şamatalara karşı herkesin düçar-ı beht ve hayret olmaması kabil değil idi.

-Bir inkişaf-ı esrar daha!

-Gelen sedalar içinde Arapçalar, İtalyancalar, Fransızcalar birbirinden pekâlâ fark olunuyorlar! Hatta yine pekâlâ fark olunur ki Arapça bir naraya mukabil Frenkçe yirmi otuz nara atılıyor. İş tamamıyla anlaşıldı.

-Bir baskın oldu değil mi?

-Evet! Limanda kalan gemi ve sandallar üzerine bir baskın vuku buldu.

-Mutlaka Palermo'dan gelirler iken takip olunmuşlardır.

-Hayır! Bir Frenk gemisi hücum etmiş olmalı ki naralar arasında Fransızca kelimeler dahi işitiliyor. Bakınız keyfiyet nasıl oldu: Yakup El Tacir gemideki efradın kısm-ı azamını beraber alıp getirmiş olduğundan gemide yalnız beş on kişi kaldığı gibi beş on kişi dahi sahildeki sandallarda kalmış idi. Bunların üzerine bir değil iki Frenk gemisi uğrayıvermişler. Limanda Arap gemisini görünce manastırı soymaya gelmiş uğrayıvermişler. Limanda Arap gemisini görünce manastırı soymaya gelmiş korseler olduğuna şüpheleri kalmayarak üzerlerine çullanıp bastırıvermişler. Birkaç yüz muhacime mukabil beş on Arap âciz kaldıklarından onların naraları bile muhacimlerin naraları arasında kaybolup gidiyor imiş. Hatta zihinler o kadar perişan olmayıp da biraz düşünölmüş olsa idi bu hücumun yalnız Palermolu gemi üzerine vuku bulduğu ve Şirzat'ın gemisi bu hücumdan masun kalmadığı bile anlaşılabilir idi. Zira gelen sesler içinde Türkçe hiçbir nara işitilmiyor idi. Demek oluyor ki Şirzat'ın gemisi gereği gibi alargada bulunduğu için Frenk gemileri ona tesadüf etmemişler. Lakin bela bundan da ibaret kalmadı. İki gemiden karaya dökölen üç dört yüz adamı hücum adını

yürüyüşü ile ve kemal-i dehşet ve heybetle hem naralar atarak hem de manastıra doğru yürümeye başladılar.

-İş fena!

-Fena ki fena!

-Artık bir mukatele vukuunu hiçbir şey menedemeyecek.

-Ona şüphe mi ediliyor madam! Araplar “Sokulmayınız!..” ve Frenkler “Kımıldanmayınız! Davranmayınız!..” diye haykırmaktan işe başlayarak çend dakika sonra kılıç kılıca, hançer hançere, boğaz boğaza bir cenge koyuldular ki maazallah Araplar kendilerini Frenklere sağ olarak teslim etmemeye sanki yemin etmişler gibi davranıyorlar idi. Bir Arabın üzerine dört beş Frenk yüklenmeyince ve onların da bir ikisi yere serilmeyince Arabın hakkından gelinmiyor idi. O zaman biz burada bulunsaydık de madam şöyle gözlerimizin önünde icra edilen bu mübareze-i hunrizaneyi kemal-i dikkatle temaşa eyleseydik.

-Allah göstermesin!

-Temaşa eyleseydik mübarizîn meyyanında iki kişinin hakikaten köpürmüş arslanlar gibi döğüştüğünü görüp hayran olur idik. Bu arslanların da birisi kart arslan ve diğeri genç arslan olup fakat her ikisinin de savlet ve şehameti nevcivanane ve tedbir ve hareketi piranedir. Bunların birisi Yakup El Tacir ve diğeri Şirzad-ı Selçukî idi.

-Kendi kahramanlığını ilk tecrübe eden Şirzat değil mi?

-Evet evet! Hatta Yakup El Tacir “Vur Şirzat’ım vur! Gösterdiğin kahramanlığa hayran oluyorum, vur!” diye haykırdıkça Şirzat “Beğeniyor musun ya şeyh! Al sana bir tanesini daha! Ben de kendimi beğenmeye başladım.” diyor idi ki “Al sana”yı müteakip üzerine hançer indirdiği düşman, hançerin demiri ciğerlerini paralamasından ziyade asıl hançerin darp ve şiddetine zamineten kabza ile beraber sinesi üzerine inen yumruğun tesirinden sanki zaten cansız imiş gibi yere serilir ve “Ben de kendimi beğenmeye başladım.” sözünü o arslan oğlu arslan bu maktulenin hâline bakarak söylüyor idi.

-Ne vahşet! Ne iftiras!

-Hakikat madam! Bu gibi ahvalde insan âdeta bir müfteris kesilir.

-Buna da kahramanlık denilir değil mi?

-Ne yapalım öyle demişler.

-Keşke dememiş olsalar idi!

-Ne ise! Netice?

-Birkaç defa oldu ki beş altı kişi birden Şirzat'ın da üzerine yüklen-
diler. Bunların yekdiğerleriyle girift olarak kaynaşması ve her birinin
bir başka savt ile bağrışması azgın köpeklerin şikârgâhda kudurmuş bir
kurt ile çatışmalarını tasavvur ettirir idi. Fakat Şirzat yekpare bir ya-
lın ateş kesilmiş olduğundan kendi üstüne yüklenen herifler hemen bir
anda çil yavrusu gibi dağılıp ayrılmak isticalini alıyorlar veyahut Şirzat
bunları silkip dağıtıyor idiyse de bazıları amanlı ve bazıları amansız
yerlerinden derin derin hançer yaraları yemiş olduklarından birkaçı iki
üç adım attıktan sonra muvazerenesini kaybeden sarhoşlar gibi sallana
sallana bir kenara kadar çekilip badehu yere düşüyor ve diğerleri bir
daha takarrüp etmemek azmiyle Şirzat'tan tebaüd eyliyor idi.

-Cengiz neticesi Senyör? Bu melhamenin neticesi?

-Şüphesiz yarım saatten ziyade bu cenk devam ettikten sonra
Arapların yarıdan ziyadesi maktul olarak yüzden mütecaviz Frenk
maktulleriyle mahluten yere serilmiş ve Arapların elli kadar bakisi he-
men kâmilan mecruh oldukları gibi Frenklerin de yüz kadarı mecruh
olup fakat baki yüzden mütecavizi meydan-ı galibiyette payidar kal-
mıştır.

Ahmet Metin Ostika vakasını buraya kadar hikâye etmek için
kendilerini getiren vapurun ilk avdet düdüğünü çalacak kadar zamana
muhtaç olmuş idi. İhtimal biz dahi fıkranın bu kısmını yazmak için
ancak o kadar veyahut biraz daha ziyade zamana muhtaç olduk. Lakin
yazmak ile söylenmek birbirine kıyas olunabilir mi? Ahmet Metin'in
bu müddet zarfında söylediği sözleri aynen kaydetmek lazımı gelse idi
birkaç gün uğraşmalı idik.

Bundan anlaşılıyor ki Ahmet Metin bu fıkrayı Neofari'ye bizim
suret-i işarımızdan daha pek çok ziyade mükemmel olarak tasvir ve
takrir eylemiştir.

İlk düdükten sonra vapurun iki düdük daha çalacağı derkâr ise
de bizim seyyahlar biraz da manastır harabesini ve onun etraf ve ek-

nafını görmek ihtiyacında bulunduklarından Ahmet Metin hikâyesinin bakiyesini vapurda lüzum görülürse Palermo'da itmanı için sözü kesti. Cümlesi birlikte yerlerinden kalkarak manastır harabesinin her tarafını gezdiler. Hangi cihet rahiplere ve hangi cihet rahibelere mahsus olmak lazım geleceğini binanın planını az çok tahayyül ettirebilen temeller harabelerinden istikşaf eylediler. Hatta asıl vakanın mahall-i güzarı olan kapı altı mevkisini bile buldular. Badehu biraz da mevki-i mezkûrun etrafını gezerek nihayet ikinci düdüğün üzerinden dahi epeyce zaman geçmiş olduğuna dikkatle vapurdan kalmamak için acilen yürüyüp yetişebildiler. Tekrar vapura binip de birinci mevki kamarası yolcularına mahsus olan kış üstünde birer sandalyeye oturdukları sırada Ahmet Metin Neofari'nin ricası üzerine Şirzad-ı Selçukî hikâyesinin bakiyesini de nakl ve takrire mübaşeret eyledi. Dedi ki:

-Arapların bakiyesi hemen kâmilten mecruh olduklarını söylemiş idim. Yakup El el Tacir ile Şirzat dahi mecruhlardan idi. Şirzat sağ kolunun pazısıyla sağ omuzundan iki yara almış idiyse de tehlikeli şeyler değil idiler. İhtiyar Yakup'un dahi sol kaşının üzeri yarılmış ve sol elinin parmakları üstü derince çizilmiş ve sol kalçası delinmiş idi. Galip olan Frenkler mecruhlardan pek ağır surette yaralı olanların başlarını keserek orada terk ile...

Bu sözden Neofari o kadar ürktü ki refikinin lakırdısını kesmeye mecbur olarak:

-Aman senyör ne diyorsunuz? Bu ne inanılmayacak bir şeydir, dedi. Buna mukabil Ahmet Metin gülümseyerek:

-Bunun inanılmayacak nesi var madam? Bu gibi ahval o zamanlar için umur-ı adiyeden idi. Frenkler yalnız Arap mecruhlarının başlarını kesivermekle kalmayıp kendi mecruhlarının dahi başlarını kesivermişler idi. Tedavilerinden ümit münkatı olunca başları münkatı olmak o zaman mecruhlarının netice-i hâlleri idi, diye izahat-ı لازمeyi bade'l-ita yine hikâyede devam ile dedi ki:

-Diğer mecruhtarları Frenkler kendi gemilerine gönderdiler. Bu esnada sabah dahi açılıp her taraf görünmeye başlanmış idi. Araplar Frenk gemisine vardıktan sonra etraflarına bakarak gördüler ki manastır tarafında Frenklerin ve Arapların maktulleri defnedilmek için bir büyük ameliyata başlanmış, papazların bazıları kazma ve bazıları kürek ile

çalışıp duruyorlar. Frenk mecruhları dahi peyderpey Palermolu gemiye naklölunuyor. Hatta bu gemiyi Frenklerin zaptetmiş olduklarını delalet etmek üzere randa serenindeki Sicilya bayrağı indirilerek yerine papa bayrağı çekilmiş idi.

Ama Şirzat Selçukî'nin gemisi oralarda görünmüyor idi. Anlaşıldı ki kaptanı bulunan zat baskın patırtısı üzerine basa yelken bir tarafa kaçmış gitmiştir.

-Mecruh olan Arap üserasına Frenkler hakaret ve eziyet ediyorlar mı idi?

-Hikâyenin sırası henüz buna gelmedi madam! O gün akşama kadar bir taraftan emvatin defni ve diğer taraftan yaralıların nakli ve bunların ilk tedavileri ve bazı gemilerin ilk istintakları gibi işlerle zaman geçirilip bizim Araplar ise düçar oldukları şu beliyeye üzerine hasbihallerde bulunuyorlar idi. Yakup El Tacir Şirzat Selçukî'nin de mücerret kendileri tarafından gösterilen sebebiyet üzerine şu belaya iştirak etmiş bulunmasına teessüfler izhar ediyor idiyse de koca Şirzat hiçbir kimsenin hiçbir şeye sebep olması mümkün olamayıp her şey Hak Taala'nın mukteza-yı takdiri olduğu nokta-ı itikadiyesinde kemal-i sebat ve metanetle kendisi bilmukabile Yakup El Tacir'e tesliyet veriyor idi. Sair Arap mecruhlarının her biri diğerine derdini anlatarak hatta belanın bu derecesiyle kalınmayıp daha kim bilir ne işkencelere, ne felaketlere düçar olacaklarını düşünüp duruyorlar idi. Bu sırada Kâzım El Mürtet, nam-ı diğer Cafer El Tercüman dahi bunların olduğu gemiye getirilmekle Şirzat-ı Selçukî bu herifi bir tarafa çekerek muhavereye girişti.

-O esrar küpü olan herif değil mi efendim? O her yerde bir başka namı alan hudakâr mı?

-Evet! Bunlar söze giriştikleri zaman herif en evvel kendisini Arap müntakimlerinin hançer-i kahrından kurtarmak yolunda vaad eylediği muavenet ve himayeden dolayı Şirzat'a teşekkürle beraber hayfa ki kendi tarafından şimdi ne Şirzat'a ve ne de avenesine ifa-yı muavenet mümkün olmayacağını anlatmaya başladı. Dedi ki: "Beni şu manastırda rahip kıyafetinde görmekle rahiplerden olduğumu zannetmeyiniz. Ben bir sahte rahibim. Hiç şüphe yok ki yarın öbür gün istintaklarını-

zın icrasında bu sahtekarlık meydana çıkarak ben dahi düçar-ı ukubet olacağım.”

-Herif bu sahte rahipliğe neden mecbur olmuş?

-Demincek kendisine “esrar küpü” demediniz mi ya?

-İşte onun için soruyorum ya?

-Onu heriften Şirzat dahi sordu. Kâzım “Bu hikâyeler uzundur beyim uzun! Başlı başına kocaman bir masal teşkil eder. Geçmişlerimden kat’-ı nazar yalnız şu son vaka üzerine bile taht-ı ithama alınmışındır. Zira Araplar beni Mürtetlik ve birçok adamlarının itlafına sebep olmaklık ile itham eyledikleri gibi ben böyle bir hükme Nasara tarafından dahi hatta daha evel düçar edilmiş idim. Şimdi Arapların benden intikamı için manastırı basmaları ve beni almak istemeleri bile papazlar nezdinde bir suret-i makusede tevil edildi. Âdeta Arapları ben davet etmişim denilmeye başlandı. Yakında şu zavallı başcığımızın felaketlere düçar olacağını görür de acırsınız beyim.” diye beyan-ı hâl eyleyip vakıa Şirzat “Arapların ifadesine göre sen kendilerine hıyanet etmişsin. İki yüz elli kadar Müslümanı hile ve hud’a ile Frenklerin eyadi-i gadrına düşürmüşsün. Hâlbuki diğer cihetten Frenklerin de seni irtidad ve hıyanetle mahkûm etmek istediklerini söylüyorsun. Bunlar ne kadar muğlak, mütenakıs şeyler?” diye istizah-ı keyfiyete girişti ise de Kâzım “Sergüzeştim, hikâyem vakıa pek muğlaktır. Vakıa badi-i emirde mütenakız gibi görünüyor ise de tenakuz yoktur beyim. Zaman ve ahvâl müsaade eyler ise hepsini anlatırım da hayrette kalırsınız.” demiş idi de bu izahatıyla Şirzat’ın merakını def etmek şöyle dursun bilakis o merakı bir kat daha arttırmış idi.

-Merak edilmeyecek şey mi ya? Siz o mübaya eylediğiniz eski kitapta yalnız bir Şirzad-ı Selçukî romanı okumanmışsınız. Bir de Cafer El Tercüman romanı okumuşsunuz.

-Öyledir madam! Bin isminden birisi de Cafer olan herifin romanı!

-Bu herif kim imiş efendim?

-Tamam vaktinde sordunuz. Zaten hikâyenin sırasınca nöbet kendisine gelmiş idi. İşte İstanbul’da Yüksekaldırım’daki Yahudiden al-

miş olduğunu romanda bu acîp ve garip adamın suret-i neşetine dair gördüğünü malumatı size nakledeyini: Asıl ilk şöhreti Cafer El Mem-lûk diye vukua gelen bu adam an-asıl Venedikli imiş. Suriye korsanlarının Polya taraflarında Venedikliler ile ettikleri bir muharebe-i bahriyede merkunun râkib olduğu sefine zaptolunarak kendisi de girifkâr-ı esaret olmuş. O vakitler Cafer on üç on dört yaşında mahcup ve gayet gözü açık bir çocuk imiş. Hâlâ dahi yakışıklı ve pek güzel bir adamdır ya! Suriye'ye götürüldükte Şirzat'ın babası İskender Şir Beyin orada bulunan bir kaptanı bu çocuğu beğenerek efendisinin hizmet-i mahsusasında bulunmak üzere mübayaa etmiş. Çocuk Suriye'den Antalya'ya gelir iken gayet latif sedasıyla İtalyanca şarkılar okuyarak herkese kendini beğendirmiş.

-Bahusus o zamanlar İtalyan müzikası henüz esasen Asya'dan mehuz olan Rum müzikasından tebaüd etmemiş ve binanaleyh şarkıların yabancısı addolunacak mertebeyi bulmamış olduğu için Araplar genç Venediklinin naganatını kendi nağmeleri gibi dinleyebilirler idi.

-Maşallah! Müzika sanat-ı nefisesinin tarih-i terakkiyatına dahi ne güzel vâkıfsınız madam!

-Herşeyden ziyade mensubiyet ve hususiyetim müzikayadır da.... Ne ise biz hikâyemize bakalım efendim!

-Cafer Antalya'ya götürüldüğü zaman İskender Şir Beyin nazar-ı teveccühünü celp hususunda da teahhur etmemiş. Mir-i müşarünileyh bu çocuğun terbiye ve taliminde ihtimam-ı tam göstererek üç dört sene zarfında Cafer âdeta bir Arap kesilmiş ise de kendi lisanını dahi unutmamış. Zira İskender Şir Beyin maiyetinde daha birçok İtalyan köleler dahi bulunduğu ve bunlar kendi lisanlarını da tekellümünden mennu olmadıklarından yekdiğeriyle İtalyanca tekellüm edebilirler imiş. Hatta o zamanlar ehl-i salıp ile Selçukîler arasında bin türlü münasebat-i harbiye ve siyasiye ve ticariye bulunduğundan bu işlerden dolayı Cafer kendi efendisi ile Frenkler arasında tercümanlık hizmetini dahi ifa etmesiyle işte bundan dolayı "El-Tercüman" sıfatıyla tavsif kılınmış.

-Asıl İtalyanca ismi ne imiş?

-Onu izah etmiyorlar madam! İhtimal ki kendisi bilir imiş. Fa-

kat İskender Şir Beyin hizmetinde isim cihetiyle Cafer El Tercüman ve mezhep cihetiyle dahi Müslüman diye tanınmış. On on beş sene müddet mir-i müşarünileyhin hizmetinde o kadar sadıkane hareketla o derecelerde mazhar-ı teveccüh olmuş ki hatta İskender Şir Bey kendi akrabalarından bir prensesi Cafer'e tezviç arzusuna kadar varmış ise de Cafer öyle bir prensese koca olmak haddini,, salahiyetini kendisinde göremediğinden bahisle efendisinin bu inayetini kemal-i tevazuyla reddettiği gibi sair familyalardan kız almayı da istemeyip teehhülden istiğna gösterir imiş.

-Bu hesapca demek oluyor ki Şirzat hemen hemen bu kölenin elinde büyümüştür.

-Pek güzel hesap ettiniz madam!

-Ey sonra nasıl olmuş da bu adam tekrar Avrupalıların içine karışarak ta şu manastıra kadar düşmüş?

-İşte kendisinin dahi gayet muğlak dediği sergüzeşt bundan ibarettir. Ben size işin şu derecesini nakl ve hikâye edeyim ki bir aralık İskender Şir Bey'in gemilerinden birisi ticaret için Malta'ya uğramış. Cafer El Tercüman dahi memuren bu gemide bulunuyor imiş. Malta'da Piza gemilerinden birisinin halkıyla görüşmüş. Dereden tepeden sohbet edilir iken an-asıl İtalyan olduğu ve şimdi köle fakat olur olmaz beylere boyun eğmeyen en muteber bir köle sıfatıyla İskender Şir namında bir prensin hizmetinde bulunduğunu ve Arapçayı ve Türkçeyi en müteallim bir Arap, bir Türk derecesinde öğrendiği gibi İslamiyetin de kâffe-i hakayıkına kesb-i vukuf eylediğini ve şu kadar ki din-i aslîsi olan Katoliklikten bir türlü vazgeçmeyip kalben yine Katolik bulunduğunu ve işte bu sebebe mebni bir Müslüman kadın ile tezevvüc edemediğini...

-Bakınız bakınız, bir prenses için bile gösterdiği istiğnanın asıl sebebi şimdi anlaşıldı.

-Evet madam! İşte bu Katolikliğe muhabbet-i kalbiyesi sebebiyle bir Müslüman zevce alamadığını, çünkü kendi sulbünden gelecek evladın da Müslüman olmasına gönlü razı olamadığını o gemideki Pizanlara anlatmış.

-Piza ve Pizan dediğiniz şeyler ne oluyor senyör?

-Hatırınıza gelmedi mi madam? İtalya'nın Toskana taraflarında Fransızların "Piz" diye yazdıkları cumhuriyet-i meşhure ki gemicilikte Venedik Cumhuriyeti ile omuz öpmek derecesinde iştihar etmişler idi. Cenevizler gibi bir heyet-i bahriye!

-Ha anladım efendim!

-İşte Cafer El Tercüman Pizanlar ile bu hasbihale girişince o zamanların taassubu bu zamanların serbestî-i efkârına makiş olamayacağından Pizanlar "Mademki hâlâ din hususunda bu kadar metanetin var, niçin Hristiyanlık âlemine avdet etmiyorsun? Arapların, Türklerin lisanlarına, dinlerine bu kadar vukufun var iken âlem-i Nasraniyete pek büyük hizmetler edebilirsin. O hizmetlerin mükâfatı olarak dahi en büyük senyörler derecesinde nam ve şan kazanıp dünya ve ahirette bahtiyar olursun." tarzında teşvikâta girişmişler. Vakıa bunca senedir hizmet eylediği efendisinden lütuf ve inayetten başka bir şey görmediği gibi Türklerden ve umumen Müslümanlardan da daima kardeşçesine muamele görerek her hâlde memnun ve müteşekkir ise de şu hissiyat-ı diniye cihetiyle Cafer El Tercüman Pizanlar tarafından edilen teşvikâta kapılıvermiş. Piza gemisi kendi gemisinden evvel Malta Limanı'nı terk edeceği cihetle tamam yelkenlerini doldurup Valeta Kapısı'ndan dışarıya çıkar iken Cafer El Tercüman dahi bir sandala râkiben liman ağzında geminin vürudunu beklediğinden gemiden sallandırılan ip merdivene sarıldığı gibi kendisini geminin üzerinde bulmuş.

-Herifin bu firarı Müslüman arkadaşlarını kim bilir ne kadar kızdırmıştır?

-Hayır madam! İş öyle değil. Piza gemisine binmek için isticar eylediği sandal bir maltız sandalı olduğundan keyfiyet-i firarını arkadaşları istihbar edememişler ki kızsınlar. Onlar bilakis Cafer'in gaybubeti üzerine türlü türlü meraklara düşerek nihayet adamcağızın mutlaka bir kazaya uğrayıp vefat eylediğine kanaatle pek ziyade müteessif olmuşlar.

-Piza gemisi nereye gidiyor imiş?

-Napoli'ye madam! Gemi Napoli'ye vardığında bizim Cafer El Tercüman dahi oraya çıkıp zaten gemide kendisini Tomas namıyla tanıttığı gibi Napoli'de dahi öylece tanıttırıp fakat asıl arzusu papalık

makamının eazınıyla münasebet peydasından ibaret bulunduğu için Napoli’de çok eğlenmeyip Roma’ya kadar gitmiş.

-İtalyan ismi meçhul idi diyor idiniz. İşte demek oluyor ki kendisine malum imiş.

-Asıl ismi kendisine malum olabiliyor ya! Fakat ben size haber vereyim ki Tomas ismi dahi Cafer El Tercüman’ın kendi ismi değildir. Bu ismi de sahte olarak takınmıştır. Roma’ya vusulünde evvela az ehemmiyetli adamlardan bed’ ile gittikçe daha yüksek mevakide bulunan adamlara tavsiye olunarak Müslümanlar elinde on on beş senelik müddet-i esaretine sekiz on sene dahi kendisi katıp “Yirmi beş otuz senedir Selçukîler elinde esirim. Arap ve Türk lisanlarınca Müslümanlığa vukufça hiçbir Avrupalı benim kâ'bıma vasil olamaz. Şu vukuf ve malumatımdan ne yolda ister iseniz istifade edebilirsiniz.” diye enzar-ı teveccüh ve emniyeti isticlaba başlamış. Orada vuku bulan sualler üzerine memleketi Venedik ve ismi Tomas olduğunu biliyor ise de memleketinden pek küçük çıktığı cihetle familya ismi ne olduğunu bilemediğinden bahsetmesiyle gayet hamiyetli bir kardinal “Mademki gayret-i salib ile bize rücu etmişsin, senin familya ismin dahi Salip olsun.” demiş ve bu suretle Cafer El Tercüman “Tomas Kruza” olmuş kalmış.

-Hakikaten ne muğlak sergüzeşt!

-Durunuz bakalın daha ne gördünüz madam!

-Daha neler göreceğiz mösyö?

-Malta’dan firar eylediği zaman Cafer El Tercüman efendisi olan İskender Şir Beyin malı olarak kendi yed-i idaresinde mevcut bin sekiz yüz kadar Venedik altın filorisini dahi beraber alıp aşırmış bulduğundan Roma’ya mebadi-i vürudunda öyle bir günlük yiyecek ekmeği tedarik için dilenmeye mecbur olan muhtacinden görünmemiş ve bu dahi kendi hakkında enzar-ı ehemmiyeti isticlaba ziyadesiyle yardım eylemiş.

-Aman Yarabbi! Hırsızlık da ha?

-O! Böyle vukuat-ı mühimneyi kendisinde cen’ eyleyen adamlar için bu kadarcık kusurlar la-şey menzilesinde kalırlar.

-Ezcümle bizim Nikolso gibi, değil mi senyör?

-Nikolso Cafer El Tercüman'ın tırnağına bile müsavi olamaz. Ne diyor idik? Öyle pek muhtaç bir adam gibi görünmemiş olduğunu haber veriyor idik. Evet öyle olmuş idi. Fakat bir yandan harç edilen nakd-ı madudun çabuk tükeneceğini nazar-ı ehemmiyete alan Senyör Tomas Kruza o zamana kadar edinmiş olduğu hamiler vasıtasıyla temin-i maişeti lüzumunu papaya kadar arz ettirmiş ve kıt kanaat geçinmeye kâfi bir "pansiyon" yani maaş bağlattırmaya muvaffak olmuş idi. Lakin bu muvaffakiyet kolayca hasıl oluvermiş zannetmeyiniz. Zira Cafer El Tercüman Roma'da kendisine bir hayli hami bulmuş ise de bir hayli de düşman peyda eylemiş idi.

-Ne çabuk? Kimlere ne yapmış ki?

-Hiç kimseye bir şey yaptığı yok ama o zamanın ahvali bu zamana makis olamaz. Roma mütehayyizanından pek çokları bu adamın Nasraniyetine inanamayarak kendisini Müslümanlık ile maznun tutuyorlar idi. Müslümanlar meyanında İtalyancaya onun kadar aşina adamlar nadir olmadığını onlar dahi biliyorlar idi. Veleve ki an-asıl Hristiyan iken esir düşerek cebren Müslüman edildiği hakkında verdiği haberler sahih olsunlar. El-haletü hazihi bu herifin Müslümanlar tarafından casusluk ile tekrar Hristiyanlar içine saldırılmamış olduğu neden malunı? Em-sali nadir değil a?

-Acayip! Böyle şeyler olabiliyor imiş ha?

-Pek çok, madam pek çok!

-Hakikat o zaman ahval-i âlem pek başka imiş.

-En büyük ikballere yine ne büyük suhuletler ile nail oluvermek mümkün olan o zamanlarda neler olabiliyor idi neler ki tafsili mucib-i hayret olur ise de o kadar tafsilata girişecek olur isek aylarca, yıllarca zamanımızı bu yolda sarf etmeliyiz. İşte Cafer El Tercüman'dan şüphe edenler "Canım şu türedi herife derhâl kapılıvermeyiniz. Bu herif Nasraniyeti ihya edecek değil ya! Durunuz bakalım. Kokusu ne ise meydana çıksın da mahiyeti ona göre anlaşılsın." diye bin türlü kuyud-ı ihtiraziye serd seylediklerinden herife şimdilik şöyle bir geçindirebilecek kadar pansiyon tayin olunmuş idi. İşte bizim Kâzım El Mürtet'in neşeti şundan ibaret olup biz şimdilik onu Roma'da bırakalım da nazar-ı tahkikimizi Yakub El Tacir ve Şirzad-ı Selçukî ile refikleri olan mecruhîni

hanıl bulunan gemilere tahvil eyleyelim. Zira doğrudan doğruya şu Kâzım El Mürtet hikâyesine taalluku bulunan bir başka ve mühim şahsı da henüz görmemişizdir. Onu dahi görelim.

Kâzım El Mürtet hikâyesine doğrudan doğruya taalluku olan o mühim şahsın kim olabileceğini ve ne zaman görüleceğini istizah tavrıyla Madanı Neofari Ahmet Metin'in yüzüne bakınca intizarda bırakmamak için sözün arkasını kesmeyerek dedi ki:

-Mecruhîn-i üsera bir gün bir geceyi Frenk gemisinde geçirip oraca yaraların tedavi edilmekte bulunduğu sırada manastırda kalan Frenk cengaverleri dahi iki tarafın maktullerini gömdürmek ve manastırın bu vukuattan dolayı ihlal olunan ahvalini tekrar ıslah etmek gibi işlerle meşgul kalmışlar idi. Ertesi gün onlar dahi gemiye avdet eylediler ki beraberlerinde biri genç ve diğeri ihtiyar iki de kadın getirdiler. Frenklerin gerek zabitanı ve gerek efradı bu kadınlar hakkında hürmet-i fevkâladede bulunduklarından Araplar bunların kimler olduklarını yanlarındaki İtalyanlara sormaya başladıkları gibi Şirzat dahi artık kendi yanından tebaüd etmemekte bulunan Cafer El Tercüman'a sordu. Gariptir ki bu sual Cafer'i fevkalhad müteessir eyledi. Manastırı bastıkları esnada kendi canına kasteden Araplara karşı zerre kadar fütur ve ölümden zerre kadar havf eseri göstermemiş olan bu metanetli adamın rengi uçtu. Gözleri bulandı. Dudakları soldu. Güya Şirzat'ı cevapsız bırakmamak için birkaç söz söylemeye davrandı ise de muktedir olmadı. Kekeleyerek, tıkanarak irad eylediği birkaç kelime-i perişandan hiçbir şey anlaşılamıyor idi. Şirzat dahi fetanet ve nezaket-i mahsusası hasebiyle herifin üzerine varmadı. Mahaza muhtaç olduğu malumat dahi mahrum kalmadı. Gemi halkından mecruh Araplara intikal eden malumat derhâl intişar eyleyerek herkes gibi Şirzat dahi anladı ki bu gelen kadın Sinyora Dellaroka namıyla benam ve gayet muteber bir kadın ve yanındaki taze dahi onun kızı olup Ostika Manastırı'nda misafir inmişler de bu defa papa tarafından vukua gelen davete mebni Roma'ya gidiyorlar imiş. Hatta şu iki kalyon Malta Limanı'nda lengerendaz iken mahsusen bu ana kız Dellarokaları alıp Roma'nın iskelesi bulunan Çvitya Vikya'ya kadar getirmeye memur olmuşlar. Ostika'ya vürutları dahi bu memuriyetlerini icra etmek için imiş. Fakat oraya va-

sıl oldukları gece Palerimoluların dahi manastırı bastıkları geceye müsadif olmağla Arapların ve ne de Frenklerin hiç muntazır olmadıkları şu muharebe-i mühimme vehleten vukua gelivermiş.

-Eğer bu gemilerin vürudu bir gün daha teahhur etse imiş...

-Bu sözün daha güzelini Cafer El Tercüman söyledi. Şu iki kadının kimler oldukları ve nereden gelip nereye gittikleri havadisi ucuzladığı zaman Cafer dahi evelki teessüratını tadil edebilmiş bulunduğundan Şirzat tarafından bu yolda irad olunan bir söze mukabil demiş idi ki: “Ah siz oraya bir gün evvel gelmiş olsa idiniz de senin yani efendizadenin dahi gelenler ile birlikte bulunduğunu bilse idim, papa gemileri Dellarokaları almak için geldikleri zaman görürler idi ki ana ile kızın yerlerinde yeller esmek şöyle dursun manastırın bile külleri havaya savrulmuştur.”

-Ey bu kadınlar hakkında Cafer'in ne garezi var imiş?

-Onu söylüyor mu ya?

-Sizin kitapçı Yahudiden aldığınız romanda elbet işin burasını da okuyup anlamışsınızdır.

-Şüphe yok. Hatta size hikâye dahi edeceğim. Fakat her şeyin bir sırası vardır. O sıra bozulacak olursa hikâyede bir letafet kalmadıktan başka zaten muğlak olan hikâyeyi bilkülliye anlaşılmaz bir hâle koymuş oluruz.

-Pekâlâ ben sabrederim efendim! Buyurunuz siz bildiğiniz gibi hikâye ediniz.

-Bu muteber kadınları dahi Arap üserasının bindirildiği gemiye getirdiler. Zira şu gemilerin ikisine ve bunlardaki askere umumi kumandan olan ve gayet muteberandan bulunan Şövalye de Epronadora namı asilzade manastırda başrahipten Tomas'a dair bir hayli haberler almış bulunduğu cihetle Arapları istintak ederek şu münasebetsiz baskının içinde daha mühim esrar ve hafaya var ise meydana çıkarımayı ziyadesiyle merak etmişti. Yüksekaldırım'da eski kitaplar satan Yahudiden aldığım romanda bu istintakların aynı munderic ise de onlarda mukayyed olan sual ve cevapları burada size uzun uzadıya tekrar etmek, tasdiinizi mucip olur.

-Evet romancılar tabiatı tanımamı tamamına taklit edeceğiz diye birtakım malâyani şeylerde sözü o kadar uzatırlar ki okuyanlara da usanç verirler.

-Ben keyfiyeti size hülasa edeyim madam: İki papa gemisi bir de Arap gemisi iğtisap ederek Çvitya Vikya'ya doğru yola koyulmayı müteakip Araplar ve bhusus Cafer El Tercüman mükenımelen istintaka çekildiler. Hatta ana kız Dellaroka'lar bile istintaka çekildiler. Bu istintakların hülasasından anlaşıldığına göre Tomas an-asıl papaz olmayıp Tomas Kruza namıyla birçok mesail-i siyasiye ve askeriye karışır bir adam olduğu hâlde ana-kız Dellorokalar bu manastıra misafir geldikten sekiz on ay sonra bir kucak sakal peyda etmiş ve Frer Pavlos namını takınarak kıyafetini de o nama benzetmek için birtakım hospitalya papazı elbisesi giymiş olarak manastıra çıkagelmiş.

-Ne kadar tebdil-i nam! Ne kadar tebdil-i kıyafet!

-Oraya vüruttan maksadı bu ana kız ile öteden beri mevcut olan maceralarından dolayı eline bir fırsat geçirip manastırı tahrip etmek ve kızını kapıp götürmek imiş. Bu maksada vusul için Palermo'daki Araplara haber göndermiş. Hatta yazdığı mektupları götürüp cevaplarını getiren sandalcı bile daima manastıra hizmet eden bir fakir adam olmağla Cafer'in şu muhaberesi bu adamın itirafıyla da mertebe-i tahakkuka varmış. Cafer'in mektuplarını Palermo'da Yakup El Tacir'e götürüp cevaplarını da ondan aldığını saldalcı meydana koyduğu gibi bu muhabereyi gerek Cafer ve gerek Yakup dahi inkar edememişler. Yalnız suret-i ikrarları birbirine uymuyor. Cafer "Evet muhabere ettik. Arapları bu manastıra celp eden benim. Gelip beni kurtarsınlar ve burada kadın erkek birçok da gençler olduğundan onları istirkak ve servet-i külliyei havi olan manastır hazinesini yağma maksadıyla celp ettim." diyor.

-Ya bu sözleri doğru mu?

-Ne gezer? Habisin şu yalanlarına Yakup El Tacir şaşarak o ise bilakis "Biz manastıra rahip ve rahibeleri esir ve hazineyi yağma için gitmedik. Biz haydut ve hırsız makulesi adamlar değiliz. Palermo'nun en müteber ahalisindeniz. Hatta şu Türk beyzadesi de misafirimizdir. Biz Kâzım El Mürdet'in evvelce iğfal ettiği iki yüzden mütecaviz şehidenizin intikamlarını almaya gittik. Manastırda ondan başka kim-

seye dokunmadık, mala mülke hiçbir şeye el uzatmadık. Hatta habisin ellerini kollarını bağlayıp aramızda bir ihtilaf vuku bulmasa idi hemen o anda öldürecek idik.” diyor ise de şövalye nezdinde Cafer’in yalanları, Yakup’un doğrularından ziyade mesmu oluyor. Çünkü şövalye işin böyle olmasını arzu ediyor ki hamiyet ve adalet yüzünden mücrimler hakkında istediği muameleyi icra eylesin. Binaenaleyh şövalye cenapları Kâzım El Mürtet’in kolları bağlanmasını da, öldürülmek istenilmesini de her şeyi bir hareket-i caliyeye olmak üzere telakki ederek bir fıkra-i mahsusaya hamleyliyor. Elhasıl istintakların neticesinde şövalye nazarında tahakkuk eylemiş ki Araplar nezdinde Kâzım diye tesmiye olunup Roma taraflarında Tomas namını alan ve buraya Pavlos namı ve papaz sıfatıyla gelen habis, mutlaka Müslümanlar lehinde bir casus olup manastırı onlara yağma ettirmek için bu tedbiri kurmuş ise de Hak Taala fırsat vermeyip papanın kuvve-i askeriyesi imdada yetişerek manastır kurtarılmıştır.

-Ya bu Cafer ile ana-kız Dellaroka’lar arasında vuku bulan macera ne imiş?

-Onun da sırası gelir madam! Fakat biraz daha sabır buyurunuz da onu da tabii sırası geldiği zaman izah eyleyelim. Çünkü işin bu ciheti öyle muhtasaran hikâye edilemeyip epeyce tafsilata muhtaçtır.

-Siz bilirsiniz efendim!

-İstintakın neticesinde Şövalye de Epronadora Cenapları Cafer El Tercüman’ı katl ve idamı yüz defa vücup tahtına getirilmiş eşkiyadan olmak üzere hükmeyletti. Bu hükümde zaten Tomas Kruza namıyla Roma’da bulunduğu zaman kendisinin de Cafer’in hilafını iltizan edenlerden olması maddesinin dahi bir büyük tesiri var idi. Hem hükmü verdi hem de filhâl geminin serenlerine asılması lazımı geleceğini emreyledi. Bu işler içinde kat kat esrar ve hafaya bulunarak onlara zammimeten şunu da düşünmelidir ki şövalye cenapları verdiği hükmün serian icra edilmesini emreylediği zaman bu emir ve isticlal içinde ana-kız Dellarokalar yanında “İşte ben böyle adam astırmaya kadar muktedir ve mühim bir adamım.” manasını müşrip bir kurulmak gururu ve hevesi dahi var idi.

-Zaten insan hiçbir icrasında doğrudan doğruya yalnız bir sebebin sevk ve icabı altında bulunamaz. Birçok esbap bir yere gelir de o suretle insanı bir karara, bir icraya sevk eyler.

-Öyledir madam! Hatta Şövalye de Epronadora ana-kız Dellaro-kalar nezdindeki tafra-furuşluğunu kavlen dahi meydana koymuş idi. Şefkat ve rikkat-i nisvaniye hasebiyle bu kadınlar “Sabrediniz efendim! O mahkûmu şimdi öldürmeyiniz de bir kabinoya hapsediniz. Roma’ya gidelim, orada aziz pederiniz papa hazretleri ne yolda emrederler ise o veçhile hareket olunsun.” dedikleri zaman şövalye cenapları gayet mağrurane bir tavırla “Ben yine aziz pederiniz papa hazretleri namına bu hükmü ve bu emri verdin. Adalete muvafık olan her şeyi yapmaya yine papa hazretleri tarafından alehlîlak ve lalettayin mezunum.” demiş ve etrafında bulunan rüesa dahi iki kadının şefaatine iştirak eyledikleri hâlde şövalye gururunu tadil edeceğine bilakis tezyid eyleyerek “Bu yalancı papaz, bu hud’akâr herif, bu düşman-ı Nasraniyet bilâ-aman hemen salb ve idam olunmalıdır.” dedikten maada “Ne duruyorsunuz? Enrimin şu anda icrası katiyen matluptur.” tehdidkâranesini de ilave eylemiş.

-Bu ne kadar hadsiz mezuniyet! Bir adam ne kolay idam olunuyor imiş?

-Bu işte yine hayli külfet ediliyor madam! Baksanız a, istintaklar olunuyor, muhakemeler ediliyor, bazı kimseler mahkûm hakkında şefaatter bile eyliyor. Ya bunların hiçbirisi olmayıp da şövalye cenapları belindeki meçi çıkardığı gibi herifin sadrını deliverse idi kim ne diyecek idi?

-Ey bu son emir üzerine Cafer’i gerçekten asıverdiler mi?

-Hâlâ şüphe mi ediyorsunuz? Fakat bu salb ve idam merasimini iktizasınca evvela mahkûmu soymak iktiza ediyor idi. Soydular. Yalnız ayağındaki bir don kaldı. Badehu saçını sakalını kâmilten tıraş etmek lazım geliyor idi. Tıraş dahi ettiler. O bir kucak sakal ve uzun saçlar döküldükten sonra sakalın altında yani Cafer’in boğazına karip sadrında ufacık bir gümüş istavroz parlamaya başladı. Kendini tıraş edenler “Bu mukaddes şey senin gibi bir hainin boğazında ne geziyor?” diye kemal-i unf ile onu da koparmaya kalkışınca o zamana kadar ölüm için kat’a eser-i havf göstermeyen ve şu metanet ve salabetiyle İslam ve Hristiyan cümlelerinin veleh ve hayretini celp eyleyen Kâzım El Mürtet bu muamele-i anife üzerine fevkalhad bir eser-i tehaşi gösterip “Aman Allah aşkına olsun, salibime dokunmayınız, baba yadigârıdır. On beş

yirmi sene müddet-i esaretimde bile onu gerdanından ayırmamışınıdır. Beni onunla beraber asınız.” diye yalvarmaya başlayınca işte bu hâle hazır olanların cümlesi şaşılar.

-Yalnız onlar değil ben dahi şaşıyorum. Bu adam hakikaten rengi anlaşılmaz bir adamdır.

-Mecmaü'l-garaip! Herifin bu hâli üzerine herkes “Bakalım şu baba yadigârı salıp nasıl şey iniş?” diye mahkûmun yanına sokularak parmaklarıyla salibi delk ve kemal-i dikkatle temaşaya başladılar. O kadar nefis işlenmiş bir simpare ki görenlerin tavrında taaccüp emareleri peyda oldu. Şövalyenin de merakını tahrik ederek o dahi gelip temaşaya başladı. Hatta kemal-i hayretiyle ana-kız Dellarokaların bile meraklarını tahrik eyleyerek “Aman madam! Geliniz, bakınız. Böyle bir sanat-ı nefise ne görülmüştür ne tahayyül edilmiştir?” diye onları da çağırdı. Bir de ihtiyar kadın iki parmağıyla bu istavrozu tutup da dikkatlice bakar bakmaz elektriklenmiş gibi zangır zangır titremeye ve saralanmış gibi sallanıp birtakım mahuf işmizazlara başlamasını mı?

-Mutlaka yine hiç intizar olunmadık bir garibe-i cedide meydana çıkıyor.

-Kadıncağz mahkûma “Siz bunu nereden buldunuz?” سوالini irad edip de Kâzım El Mürtet’ten “Babamdan yadigârdır.” cevabını aldığı zaman “Babanız kimdir?” سوالini hafakanından gerçek boğulacak zannolunmak mertebelerinde bir hâl ile irad eyledi ve Kâzım El Mürtet’ten “Senyör Sanglaryo Del Mantopolo” cevabını aldığı zaman artık bütün bütün kendisinden geçti. Eğer iki kollarını Kâzım El Mürtet’in iki omuzları üzerine atarak sadrı üstüne düşmüş olmasa idi kalıb-ı bî-ruh-âsa güverte üzerine yıkılıvereceği muhakkak idi. Birkelime tekellümüne muktedir değil ki onu irad eylesin de herkes bu sır-ı acîbi anlayarak meraktan kurtulsun. Bu hâl bütün huzzarı garik-i lücce-i hayret eylediği sırada genç kızın bir sözü bu iş içindeki hakikati dahi meydana çıkardı. Zira demiş idi ki: “Eğer Senyör Sanglaryo Del Mantopolo bu adamın babası ise validem dahi bilâ-şüphe o mahkûmun anasıdır.” Kız bu lakırdıyı söylediği zaman huzzar birbirine bakışakaldılar. Herkes Matmazel Dellaroka’nın mutlaka aklını bozmuş olduğuna kail olmak istidadını aldı.

Hâlbuki bu istidat hemen Neofari’de dahi peyda oldu. Âdeta ne söylediğini bilmiyor zannolunacak bir hâl ile:

-Bu nasıl inanılmayacak hâldir senyör! Bir kadının kendi oğlunu bilememesi ihtimale karip görülecek ahvalden midir? Siz de mi böyle inanılmayacak yalanlara inanıyorsunuz, demiş idi. Ahmet Metin gülümseyerek hakikat-i hâli şu veçhile izaha girişti. Dedi ki:

-Evet madam! Böyle şeyler pek çok olabilir. Hele Avrupalıların kendi hususi isimlerinden ziyade familya namıyla yad olunmaları bu gibi sehviyata daha kolay yol açar. Bir kere on üç on dört yaşlarında kaybolup yirmi sene sonra meydana çıkan adamın şahsı bilkülliye değişmiş olacağından yüzünü görür görmez kendisini tanımak kabil olamaz. Romanın mütalaasından aldığım malumat üzerine size haber vereyim ki Cafer El tercüman bu kadının ilk kocası olan Sanglaryo Del Montopolo namı kibarzadeden tevlid eylediği çocuk olup ilk kocasından sonra yani onun vefatından dolayı kadın Dellaroka namında ikinci bir asilzadeye daha varmış ve ondan da yanındaki kızı doğurmuştur. Kadın bu ikinci kocaya varıp onun namıyla Sinyora Dellaroka tesmiye olunmayıp da dul kalmış ve henüz ilk kocasının namını taşımakta bulunmuş olsa idi hiç şüphe yok idi ki kendisi oğlunu tanımasa bile oğlu kendisini familya isminden olsun tanıyabilir idi. Lakin mürur-ı zamanla şahıslar değiştiği gibi isimler dahi değiştiği hâlde bu misilli ekarip yekdiğerini nasıl tanıyabilirler?

Ahmet Metin'in bu sözündeki doğruluğu ahiren İstanbul gazetelerine dahi yazılmış olan bir vaka-i acibe tamamıyla mümkünattan olmak üzere tasdik eder. Gazetelere yazıldığına göre Yunanistan'da Atina'nın iskelesi olan Pire kasabasında delikanlının birisi tiyatrodan hanendelik eden bir kız ile muaşaka etmiş. Bir sene kadar muaşakadan sonra izdivaca karar vermişler. Akd-ı nikah için tarafeynin asıl ve neslini mübeyyin evrak-ı resmiye meydana çıktıkta bunların birader ve hemşire oldukları tahakkuk edivermiş. İşte bakınız zamanımızda bile böyle şeyler olmaktadır. Hele eski zamanların muharebat-ı mütemadiyesi hasebiyle esaretin umumiyet kesbetmiş olduğu devirlerinde bu gibi ahval bittabi daha kolay vukua gelebilir idi. Binaenaleyh Cafer El Tercüman ile ana-kız Dellaroka'lar arasında şöyle bir karabetin vücudu asla istibad olunmamalıdır.

Ahmet Metin arkadaşına kendi tarafından ita olunan izahatı verdikten sonra yine hikâyesinde devam eyledi. Dedi ki:

-İhtiyar kadın kendi boynuna sarılarak bayılıverince Kâzım El Mürtet bittabi kadının yüzüne kemal-i dikkatle baktı ise de bu kadın hakkındaki malumat ve hissiyat-ı mevcudesini tebdil edecek hiç yeni bir şey göremedi. Ancak kadının kızı tarafından meydana konulan esrar üzerine daha ziyade dikkatle ve hem de bir dikkat-i müteheyyi-cane ile kadına bakınca filvaki validesi olduğunu o dahi tanıdı. Koca karıyı hemen kucaklayarak “Anacığım! Ah anacığım!” sayha-i can-gâhını müteakiben ikisi birden yere yıkıldılar. Bu hâlde Şövalye de Espranodora’ya dahi telaş gelerek bayılanları ayıltmak için yüzlerine su serpmek ve yün yakıp burunlarına koklatmak ve burunlarına, şakak-larına sirke sürmek gibi tedabire kendisi dahi müsaraat eyledi. Bay-gınların akılları başlarına geldiği zaman Kâzım’a “Korkmayınız, me-rak etmeyiniz. İş başkalaştı. Artık hüküm Roma’ya kaldı. Validesinin kolları arasından oğlunu kapıp asabilmek benim de kârım değildir.” dedi. Kâzım ise bir dakika evvel ölümün katiyen tahakkukuna hiçbir ehemmiyet vermemiş olduğu gibi bir dakika sonra idam ihtimalinin in-difasına dahi hiçbir ehemmiyet vermeyip olanca ihtisasat-ı ferzandane ve biraderanesiyle bir validesine, bir hemşiresine bakmakta ve yalnız onlarla iştigal etmekte idi.

Hikâyeden bu mahalle gelindiği zaman Ahmet Metin ile Neofa-ri ve Vasiliki ve Katrina’nın râkib oldukları Filoriyo Robatino vapuru dahi Palermo Limanı’na avdet ve muvasalat eylemiş olduğundan hikâ-yeye bittabi fasıla verilerek dördü birden vapurdan çıktılar ve iskeleye uzak olmayan misafirhanelerine gelip soyunmak ve el yüz yıkamak ve elbise değiştirmek gibi akşam levazımıyla iştigale başladılar.

Şirzad-ı Selçukî romanı ilerledikçe kendi sergüzeştinin değil ise de ona müteallik olan eşhas-ı saire sergüzeştlerinin gittikçe artmaya başlayan garabeti Neofari’nin pek ziyade zevkine giderek ve merakını tahrik eyleyerek bu akşam dahi kendi dairelerinde hususi bir surette taam edilir iken sofra başında Neofari’nin sözleri hep buna münhasır kalmış idi. Hikâyenin geçmiş yerlerinden bazı pek vazih olmayanları hakkında Ahmet Metin’den izahat talep ediyor ve o dahi tafsilat-ı lazı-meyi veriyor idi.

Nihayet sofradan kalkarak bu akşamı havanın ziyadece sıcak olması münasebetiyle bahçe üzerinde kâin balkona çıkıldığı zaman Neofari hikâyenin bakiyesini de söylemesi için arkadaşına ziyadesiyle ricaya başladığından Ahmet Metin dahi diriğ-i inayet etmedi. Taamdan sonra aheste-reftar ile gezindikleri sırada hikâyeye dahi başlayarak dedi ki:

-Sinyora Dellaroka'nın oğlu olduğu tahakkuk etmesi üzerine Cafer El Tercüman'ın nasıl bir hayret-i ferzendane ile bu kadını temaşa-ya, öpmeye başladığını söylemiş idim. Bu kadının kızını yani kendi hemşiresini de öyle bir nazar-ı biraderane hayır hayır, bu nazara henüz "biraderane" diyemeyeceğiz. Eğer eski hâl devam etse idi "âşıkâne!" demek pek yakışık alır idi.

-Vay! Bu genç kız Cafer El Tercüman'ın maşukası mı imiş?

-Evet madam! Onun için şimdiki hâlde diyelim ki o genç kız dahi gayet müteaccibane ve mütehayyirane bir nazar ile süzmekte idi. Artık kimseden ketm-i ahvale mecburiyeti kalmayan Kâzım El Mürtet efendizadesine yani Şirzad-ı Şelçukî'ye o akşam kendi hikâyesini dahi anlattı. Ettiği hikâyeden anlaşıldığına göre Kâzım El Mürtet Roma'da zaman geçirdiği esnada ana ile kız Dellarokalar oraya gelip "Roza" namıyla hakikaten gül gibi çehre-i mütebessimi ile andeliban-ı uşşakı feryada düşüren bu kızın etrafına pek çok heveskârlar toplandığı gibi onların birisi de Senyör Tomas Kruza olmuş.

-Bizim Kâzım El Mürtet değil mi?

-Öyle ya! Vakıa bu adam diğer heveskârların cümlesinden daha kart ve daha fakir ve hele asaletten mahrum, asıl ve nesli belirsiz bir şey ise de fevkalhad yakışıklı ve cihan görmüş ve her şeye dair etraflı malumat peyda eylenmiş mütevazi, mütebessim, yaltak bir şey olduğundan Roza diğer bunca heveskârlardan ziyade Tomas Kruza'dan hoşlanmış. Fakat validesi kızını herkesten esirgemek gayretinde bulunduğu gibi bilhassa Tomas hakkında şundan bundan ve en çoğu merkûmu çekemeyen kibarzadelerden aldığı malumat neticesinde asıl ihtirazı Tomas'a hasrederek elinden gelse kızını onunla görüşmekten bilkülliye menedecek dereceleri bulmuş. O vakitler Avrupa münakehatında drohomalar filanlar şimdiki gibi hüküm sürmeyip münakehatın aglebi sevda-yı sahîh üzerine mübteni olur idi. Âşıklar celb-i kulûp için yal-

varmak, ağlamak, sızlamak gibi tezellüllerden dahi geri kalmazlar idi. Lakin maksutlarına vusul için bu suretle kendilerine yol açamazlar ise tehlide cebren bile kıyam ederler idi. Kendisine beş on adam uydurup maşukasını kaçırmak cüreti pek çok görülür idi. O zamanlara atfolunan dram ve trajedy ve komedy gibi eserlerde türlü hud'akârlıklar, cebbarlıklar ile nail-i emel olmuş adamların ahvali tavsif olunur.

-Evet efendim! Bunlardan bir çoğunu ben dahi görmüşüm, okumuşum.

-Tomas Kruza kız ile bir mülakatında validesinin gösterdiği şiddet nihayet kendisini böyle bir cebbarlığa mecbur edeceğini dermeyan eyleyince eğerçi Roza'dan açıktan açığa muvafakat cevabı alamamış ve bilakis bir dereceye kadar men yollu ricalar görmüş ise de kızın hâl ve şanından asıl ihtisasat-ı derununu anlayarak hükmetmiş idi ki eğer bir yolunu bulup da kaçırabilecek olursa Roza bundan dolayı helâk derecesinde müteessir olmak şöyle dursun, belki pek mutmain ve memnun bile kalacaktır.

-Zavallı adamcağız! Zavallı kızcağız! Eğer böyle bir izdivaç akdetmiş olsalar idi asıl felaket o zaman kendisini gösterecek idi. Kardeş kardeşle izdivaç!...

-Meğer Roza'yı böyle kaçırmak mecburiyeti diğer bir âşıktaki dahi var imiş. O da Viskonti Karlo namında bir asilzade imiş. Hatta bu adam Roza'dan hiçbir muvafakat ümidinde bulunmadığı cihetle teşebbüsât-ı vakıasından kızını da haberdar etmemiş, binaenaleyh bir gece hırsız ve çapkın güruhundan ve bir miktar bahşış ile her şeyi göze aldırabilecek takımından sekiz on adam ile Dellarokaların ikametgâhına girerek Roza'ya hançer iraesiyile "Kalk gidelim." dediği zaman Roza o telaş ve helecan hâlinde Viskonti Karlo'yu tanıyamayarak Tomas Kruza tarafından gönderilmiş bir adamdır zannıyla tayyan sokağa kadar çıkmış ise de orada hakikat-i hâlden haberdar olunca feryat ve figana başlamış. Gerek kendi hanesi halkı gerek konu komşu toplanıp kızını tahlis etmişler. Validesi Roma'ca pek ziyade muteber bir kadın imiş. Vakıa ikinci kocası dahi vefat eylemiş ise de birinci kocasından pek çok miras yediği gibi işbu ikinci kocadan dahi külliyetli miras yemekten fazla kocalarının ikisi de pek muteber zevattan olmaları hasebiyle papa bile bu kadını ve kızını pek muhterem tutar imiş. Binaenaleyh Sinyora

Dellaroka şu yolda düçar olduğu hakaretten dolayı papaya kadar arz-ı şikayet etmiş ve Viskonti Karlo, papa tarafından şiddetlice bir tazire düçar olmuş.

-Alınız size bir mesele-i intikamiye daha!

-Ona şüphe yok. Bir yandan Viskonti Karlo'nun havf-ı intikamı ve diğer taraftan Roma ahali-i kibarının muahezatı üzerine kadıncağız bir müddet kendisini ortadan çekmeye mecbur olarak letafet-i âb u heva ile meşhur olan ve manastırının vüsat ve intizamı ve rahip ve rahibelerinin kesreti dahi şöhretini arttıran Ostika Ceziresi'ne işte bu sebep ve hikmetle çekilivermiş. Fakat Roza Roma'dan müfarekatında âşıkları meyanında müntehap ve muhtarı olan Tomas'a "Viskonti Karlo meselesi validemi pek ziyade ürküttü. Zaten sizi de istemediği malumunuzdur. Ağzından kaçırıldığı bazı sözlerden istidlal eyliyorum ki beni Hazret-i Meryem'e vakfederek bir manastırda ebediyen hapseyleyecektir. İhtimal ki o manastır dahi Ostika Manastırı olacaktır. İşte bunu biliniz de ona göre davranınız." yollu bir şey yazdığından Tomas dahi bir cevapname yazıp "Sizin gönlünüz bende oldukça, valideniz sizi yedi kat göklerin üstüne yahut yedi kat yerlerin dibine götürecek olsa yine elimden kurtaramaz." demiş idi.

-Şimdi anlaşılıyor ki Cafer El Tercüman'ın tebdil-i kıyafetle Ostika'ya gidişi Roza'yı oradan kaçırıp kurtarmak maksadına mebni olmuş.

-Fakat hikâyenin bu cihetine intikal ediverecek olur isek diğer bir madde-i mühimneyi atlamış oluruz. Bundan evvel sırası gelmiş idi de size hikâye eylemiş idim ki Cafer El Tercüman'a Roma'da her ne kadar bazı kimseler tarafından emniyet edilerek biraz da maaş bağlanmış ise de papalık makamı rüesasından birçokları dahi bu adamdan emin olamıyorlar idi.

-Evet efendim hatırımdadır. Cafer'i Müslümanlar tarafından gönderilmiş bir casus ve Hristiyanlık aleyhinde bir hain addeyliyorlar idi.

-İşte bir yandan Roza Dellaroka muaşakası dahi meydan alması üzerine şu aşk ve sevdada cafer'e rakip olanlar dahi erbab-ı ıstibaha munzam olarak papayı bile bir dereceye kadar iknaya başladıklarını şeytan Cafer hissedince kendi aleyhindeki zanları tekzip maksadını setrederek güya boşu boşuna Roma'da durmaktan ise şöyle sevahil-i

Afrika'ya doğru bir seyahat icrasıyla Müslümanlar aleyhinde kolaylıkla yapılabilecek bir iş becerebildiği hâlde musab olacağı tarzında birtakım hamiyet-i caliyeye âsârı gösterip bu gayretle başına topladığı birtakım gönüllüler ile beraber bir ufak gemiye râkiben Roma'dan mübaadat eylemiş idi. Afrika'ya kadar gidememiş ise de Sicilya Ceziresi'ne kadar giderek...

-Evet evet! Çünkü Roza oraya gitmiş idi...

-Hayır efendim! Bu mesele ondan evveldir. Sabrediniz, dinleyiniz. Sicilya'ya kadar giderek orada Sicilyalıları bi'l-iğfal bundan evvel hikâye edildiği veçhile iki yüz bu kadar biçaregânın felaketine sebep olmuştur ki bu hareketi Roma'da kendi hamiyet ve sadakati aleyhinde bulunanlara karşı pek kuvvetli bir hamiyet hükmünü almıştır.

-Ha, bakınız bakınız, evvelce tevcih edilemeyen birçok şeyler sonradan dest-res olunan malumat ve verilen izahat ile kendi kendisine tevazzuh eyliyorlar.

-Kâzım El Mürtet'in o yüzlerce adamın kanı pahasına tezyid eylediği emniyet Roza ve validesinin Ostika'ya intikalinden sonra kızı kaçırmak için tertibi ile meşgul olduğu teşebbüsü de teshil etmiştir. Zira Müslümanlık aleyhinde ve Hristiyanlık lehinde şu ilk eser-i muvaffakiyeti üzerine ondan daha büyüğünü yapabilmek için be-tekrar Roma'dan gaybubeti hiçbir kimsenin ıstibahını mücip olmadı. Bu ikinci defasında Kâzım El Mürtet yine doğruca Sicilya'ya gelmiş ise de zaten büyütmekte olduğu sakalını mertebe-i lazımesine vardırıncaya kadar bazı İslam köylerinde gezinip kendisini kimseye bildirmemiş idi. Evvelki defa gelişinde Ostika Manastırı'na hiç uğramamış olduğu için sakalını istediği gibi büyütüp de papaz kıyafetine de girerek zikrolunan manastıra vardığı zaman manastır halkı şu misafir papazdan zerre kadar şüpheyeye düşmeyip izaz ve ikramına müsaraat eylemişler idi.

-Evet efendim o zamanlar birtakım serseri ve seyyah papazlar var idi ki hiçbir kiliseye veyahud manastıra mensubiyeti olmadığı hâlde yarı dilenci hâliyle dünyanın her tarafını gezerler idi.

-Bu yoldaki seyahatler hâlâ bizim şark taraflarında vardır madanı! Elde keşkül, cihanı gezerler. Ne ise! Cafer El Tercüman papaz sıfat ve

kıyafetiyle Ostika Manastırı'nda bulunduğu müddet Roza Dellaroka ile pek seyrek ve pek müşkilat ile mülakat edebiliyor idiyse de her mülakatında iktiza edenlerle muhaberat-ı lazımeye girişmiş olduğundan bahisle dakika-yı hâlasın pek karip olduğunu bi't-tebşir firar için olan azım ü cezninde maşukasını kuvvetlendiriyor idi.

Cafer El Tercüman'ın Roza ile mülakatı pek seyrek, pek güç olmasına Madamı Neofari gülümseyerek:

-Baskın gecesi Süperiyor'un odasında bir güzel rahibe zuhur etmiş olursa o manastırda mülakatın o kadar güç olmaması da mümkün olabilir idi, dediğinden Ahmet Metin'in dahi aynıyla Neofari'nin o manidar tavrını ve tebessümünü takınarak:

-Manastır halkından korkulduğu için değil madam! Anası kızın yanından ayrılmadığı için, cevabını verdikten sonra yine hikâyesine rücu eyledi. Dedi ki:

-Kâzım El Mürtet'in başlanmış olduğu muhabere Yakup El Tacir ile olduğunu izaha hacet yoktur. Daha ilk defa buraya geldiği zaman Palermo kibarını Antalya taraflarındaki hidematının hikâyesiyle ikna eylemiş olduğundan badi-i emirde bu adanın İslamiyetine şüphe edilememiş idiyse de muahharen ettiği hıyanet Palermoluların gözlerini açmış idi. Vakıa gönderdiği haberlerde Kâzım hâlâ kendi İslamiyet ve sadakatinden bahsederek evvelce Frenk gemisi üzerine tertip eylediği hücum pek doğru ise de yalnız geminin üsera-yı İslamiyeyi hamil bir hâlde zuhur etmemesi, o tertibi bozduğunu ve bundan dolayı kabahat kendisinde olamayacağını ve şimdi onun da acısını çıkarmak için Ostika Manastırı'nı basmak ve derunundaki rahip ve rahibeleri seby ve hazineyi igtinam etmek lazım geleceğini bildiriyor idi. Şeytan herifin bundan maksadı filvaki manastırı bastırıp kendi hisse-i igtinamı olmak üzere dahi Roza Dellaroka'yı almak idi ki ondan sonra ya İskenderiye veya Tunus taraflarına çekilip yine ilan-ı İslamiyet edecek idi. Pellegrino Dağı'ndaki ziyafet günü söylediği sözlerden dahi anlaşıldığı veçhile vakıa Yakup El Tacir o mürtedin bu yoldaki şeytanetlerine asla kapılmıyor idi. Fakat yazdığı cevaplarda Cafer'i bilkülliye meysus dahi etmeyip evvelki melanetinin intikamı vesailini araştırıyor idi. Nihayet Pellegrino ziyafetinde yapacağı işi kararlaştırmış idi.

Pekâla! Şimdi şu izahat evvelki vukuata zannımedilince Kâzım El Mürtet'in Malta'da İskender Şir Beyin gemisinden altınları alıp kaçtığı zamandan bed' ile ta salb olunacak iken ölümden kurtulduğu vakte kadar bütün sergüzeşti cem edilmiş oluyor. Ya işin bundan sonrası?

-●! Hikâyenin bundan sonrası, buraya kadarki kısmından daha pek çok ziyade latiftir madam!

-Öyle ise bu romana Şirzad-ı Selçukî romanı dememeli idi. Zira Şirzat ikinci üçüncü derecede bir şahıs kalıyor.

-Hayır madam! Asıl Şirzat romanı bundan sonra meydana çıkacak da, romanın letafeti de onun üzerine artacak.

-İyi ama ben evvel be evvel Cafer ile Roza Dellaroka arasındaki münasebetin birden bire ne tuhaf bir surette tebeddül edivermiş olduğunu görmek ve anlamak istiyorum.

-Bu mu? Bu pek sade bir şey! ● zamana kadar kayınvalidesi olacağı ihtimalini düşündükçe içinden kanlar giden kadın badema Kâzım El Mürtet'i "evladım" diye bağrına bastıktan sonra artık bu kadın ile Kâzım ve bir de Roza müselles bir yekvücutluk teşkil etmişler idi. Kâzım El Mürtet "Ah Roza! Meğer senin hakkındaki şiddet-i sevdam asıl hun-ı uhuvvetin yekdiğerimiz lehinde galeyanından ibaret imiş." dediği gibi Roza dahi "Evet evet! Senden genç, senden güzel, senden zengin, senden asilzade delikanlılar durur iken gönlümün seni tercihine sebep bu imiş." yollu mukabele ile iki kardeş sarmaşıp öpüşüyorlar idi.

-Acaba şu buseler artık sırf biraderane ve haherane mi idiler? Bunca vakitten beri âşık ve âşıka gibi yekdiğerine heveslenmiş olan iki şahsın birdenbire kardeş kız kardeşliğe rücu edivermelerini mümkünattan addeyleyler misiniz?

Ahmet Metin şeytan fikirli kadının bu yoldaki mülahazatını kabul edemedi. Uhuvvet denilen şeyin kuvveti bu gibi suizanlara galip olduğunu şerh ve izah ile Roza ve Cafer arasındaki münasebet-i cedidenin ciddiyet ve safiyetini meydana koydu.

Neofari bu hikâyenin neticesine bir an evvel vasıl olmaya can atıyor idiyse de Ahmet Metin hikâyenin bundan sonra hem hâli hem mahalli tebeddül etmiş olduğundan bu hikâyede devam arzusunda ise

yarından tezi yok İtalya seyahiline doğru yola çıkılmak lazımı geleceğini bildirince Neofari:

-Aman senyör! Yine mi gemicilik! diye tatlı bir nazda bulunmak istemiş ise de Ahmet **Metin**:

-Biz buralara yazlamaya, kışlamaya gelmedik madanı! **Maksad-ı** aslimiz bir eski hikâyenin mahall-i vukuunda izlerini aramak olmakla beraber bir de şöyle bir cevelan-ı bahrî yapmaktır. Yolumuzdan kalınmalısınız, dedi ve ertesi gün bade'z-zuhur yola çıkılacağından bahisle ona göre tedarikat-ı lazımeği ifa etmeleri için **Meliketü'l-Bahr** takımına emirler gönderdi.

Eski Robenson

Ertesi gün bade'z-zuhur İtalya seyahiline müteveccihen hareket olunacağı hakkında Meliketü'l-Bahr'e gönderilmiş olan emir, gemi halkını asla düçar-ı telaş etmedi. Zira Ömer Kaptan'ın iltizanı eylediği şiddet hasebiyle hiçbir kimse gemiden dışarıya çıkmamakta olduğundan sintineye varıncaya kadar Meliketü'l-Bahr'e bir büyük tuvalet icra edilmiş olduktan fazla bazı kirlenmiş veyahut sıyrılmış olan boyalar tazelenerek ve arma ve yelkenler yoklanıp gevşeyen ipler sıkıştırılarak ve sökülen yelkenler dikilerek her şey yoluna konulmuş ve hatta su sarnıçları dahi fırçalarla güzelce yıkanarak yeniden doldurulmuş, yani istenildiği anda yola çıkılmak için hazır ve amade bir hâle gelinmiş idi.

Yalnız kumanya ciheti kalmış idi ki onun için dahi Ahmet Metin'in daha akşamdan Süreyya Efendiye gönderdiği pusula mucibince gerek meşrubata ait ince kiler ve gerek kumanyaya dair büyük kiler levazımı dahi geceden tehyie olunup ertesi sabah için iş yalnız lüzumu kadar taze et ve iki canlı koyun ve on kadar canlı tavuk ve hindi mübayaasına kalmış idi.

Gemiciliğin cümle-i terakkiyatından birisi de kumanya maddesindedir. Eski gemiciler kumanyaya en az ehemmiyet vererek ekmekleri peksimetten ve katıkları zeytin ve tuzlu balık ve peynir ve bir dereceye kadar da sucuk ve pastırma ve tuzlu etten ibaret kalır idi. Kuru bakla ve kuru fasulye haşlanmasını ve pirinç çorbasını bunlara ilave eden gemilerin kumanyaları mükemmeliyette darbimesel hükmünü alır idi. Şimdi ise türlü türlü hülasalardan maada gemilerde daima taze et ve taze balık ve tavuk falan bulundurmamak için ufacık ahır ve kümes ve balık havuzu gibi şeyler bile mevcuttur ki ahır ve kümes dediğimiz şeyler derunlarındaki hayvanatın barınmalarına kâfi kafeslerden ve balık havuzu dahi büyücek bir fiçidan ibaret olup bunların taharetlerine ve derunlarındaki hayvanatın iaşelerine fevkalhad itina olunmak şartıyla bunlar gemilerin levazım-ı ekliyesini itmama pek büyük hizmet ederler.

Palermo Limanı'ndan İtalya-yı cenubîye müteveccihen Meliketü'l-Bahr'in hareketi nisan-ı rumînin yirmi dördüncü gününe müsadif olmuş idi. Efendilerinin birkaç gün hariçte kaldıktan sonra tekrar gemiye gelmesi bütün gemi halkını dilşad eylemiş olduğu gibi bilhassa Vasiliki ile Katarina'nın avdetleri Süreyya ile Hacı Çavuş'u

başkalarının memnuniyetlerine kıyas kabul edemeyecek bir surette se-vindirmiş idi.

Bu mevsimde Sicilya Ceziresi'yle İtalya sahili ve Korsika ve Sar-dunya Cezireleri arasında bulunup bahriye haritalarında Tireto Denizi diye mukayyet olan denizde ekseriyetle lodos rüzgârı esmekte bulundu-ğu malumdur. Şu mevsim ve binaenaleyh şu rüzgâr, bizim Meliketü'l-Bahr halkı için büyük bir fırsat addedilse becadır. Zira gidecekleri yol iki yüz mile karip ve gereği gibi vasi bir engin olup Meliketü'l-Bahr öyle olur olmaz rüzgârlardan, dalgalardan korkmasa bile tenezzühat-ı bahriye kavaidince bu yolun bir ehemmiyet-i mahsusası vardır. Çün-kü tenezzühat-ı bahriye kaidesince bir geceyi bile enginde geçirme-meye ehemmiyet verilmek lazım gelip hatta İstanbul'dan Sicilya'ya gelir iken Yunanistan'ın Panama Burnu'ndan doğruca İtalya sahiline geçmeyip de Korfu'ya kadar vardıktan sonra oradan karşıya geçme-si dahi bu kaideye mebnidir. Bilfarz hava tamamıyla müsait olup da Meliketü'l-Bahr birbiri üzerine hesap-ı mutavassıt ile saatte on mil me-safe katedecek bile olsa yirmi saati bu denizde geçirmek lazım gelip bir de enginin ortalık yerinde bilakis bir sût limanlık fırtınasına tesadüf edilecek olursa dairen-ma-dar deniz ile muhat olan bir ufkun merke-zinde mihlanıp kalmak pek de zevke muvafık ahvalden sayılmayacağı derkârdır. İşte bu sebebe mebnidir ki şu mevsimde buralarda devamlı esen lodos rüzgârı bizim Meliketü'l-Bahr yolcuları için güzel bir fır-sattır.

Bade'z-zuhur saat birde yola çıkılmış ve çıkılır çıkılmaz Neofari'nin musırrane ricası üzerine Şirzad-ı Selçukî romanının maba-dını hikâyeye mübaşeret kılınmış olmasıyla akşam üzeri güneş bir altın top-âsa ufk-ı garbî üzerinde yuvarlanıyor zannolunacak bir manzara-ı latife teşkil eylediği zaman bizim yolcular dahi sol taraflarından Ostika Ceziresi'ni temaşa ede ede tamam şimale doğru yol almakta bulunuyorlar idi. Ahmet Metin diyor idi ki:

-İşte madam, Arap mecruhlarıyla Şirzat'ı, Cafer El Tercüman'ı ve ana kız Dellarokaları ve Şövalye de Epronadora vesaireyi hamil olan gemiler üç kıtadan ibaret bir filo vaziyetiyle hemen hemen şu bizim tabi olduğumuz yola tebaiyeten kat-ı emyal etmekte idiler. Tomas ile Roza yani eski âşık ve âşıka arasında yeni münasebet olmak üzere ta-

hakkuk eylemiş bulunan uhuvvet münasebetiyle Cafer El Tercüman için sergüzeşt-i ahvalinin tamamını efendizadesi Şirzat'a nakil ve hikâye hususunda ihtiraz edecek hiçbir şey kalmadığından sergüzeştinin bu cihetini dahi hikâyeye başladı. Şirzat'ın asıl merak ettiği şey bu adamı ölümden kurtarmak istediği ve buna muvafık olabileceğini Cafer dahi bildiği hâlde Cafer'in hâlâsı kabul etmemesi ve bilakis ölümü tercih ederek öldürülmesi için yalvarmaya başlaması kaziyesindeki hikmet olmakla Cafer, validesi ve hemşiresi dahi hazır oldukları hâlde mesele- nin bu cihetini izaha başladı.

-Gerçek senyör! Hikâyenin bu ciheti hâlâ kapalı kalmıştır.

-Cafer dedi ki: Efendim pederimizin dairesinde on beş yirmi yıl ömür geçirdiğim ve diyanet-i İslamiyeyi Nasraniyete faik ve Nasraniyette fezail-i ahlâk nev'inden her ne mevcut ise onları dahi kâffeten İslamiyet'te dâhil gördüğüm hâlde gönlümün bir türlü İslamiyeti kabul edememesi meğer böyle başımdan geçecek bin türlü felaketlerin defter-i mukadderatta mukayyet ve münderic olmasından naşı imiş. Zahir-i hâlde iltizam-ı nifak ile Müslüman görüldüğüm hâlde boğazımdan indirmediğim işbu salib-i simîn beni bir zevce-i Müslime ile izdivaçtan dahi menetmekte idi. İşte Malta'da iken bir suret-i nanköranede pederinizin hizmetini terk ve akçesini sirkatle firarı irtikap edişini dahi mahza vatanına avdet ve dinime müracaatla yine kendi cinsimden bir kadın tezevvücü ve ondan evlat tevlidi hevesinden neşet eylemiş idi. Ne yapayın! Mensup olduğum Montopolo familyası pek muteber bir aile olup benden başka da o nanı ibka eyleyecek nefis-i zükur kalmadığından şu hâl dahi beni bu gayrette takviye ve teyid eyliyor idi.

-Hâlbuki adamcağızın bu arzuları, bu gayretleri başını belaya sokmaya hizmet eylemişlerdir.

-Evet! Kendisi de işte bunu hikâyeye ediyor ya. Dedi ki: İtalya'ya vardığım zaman birden bire bu arzularımı icraya kıyam edemez idim. Ben filanım diye kendimi derhâl ortaya koyamaz idim. Badi-i emirde asıl ve neslimi gizleyip gayet hazm ve ihtiyat ile tedricî olarak harekata mecbur idim. Zira malumunuzdur ki bizim İtalya taraflarının senyörleri arasında hiçbir vakitte icra-yı hükümden hâli kalmayan bir münafese-i müthişe vardır. Bu münafeseler babalardan oğullara intikal eder. Babam bin türlü agraz-ı siyasiye içinde yuvarlanmış ve birçok

düellolarda kendisi yaralandığı gibi birçok kimseleri de yaralamış ve hatta birtakımını da öldürmüş hırçın bir adam olduğunu çocukluğum ile beraber zaten bildiğim gibi memalik-i İslamiyede tesadüf eylediğini birçok Venedikliler ile vuku bulan müsahebatında dahi işitmiş, anlamış idim. Bunlardan aldığım malumata göre pederim o kadar agraza düçar olmuştur ki eğer düşmanları eline ben geçecek olsam ondan alamadıkları intikamlarını benden alacaklardır.

-O zamanlar bu yoldaki husumetler pek şiddetli idi. Bunların yekdiğeri aleyhindeki şiddet-i vahşiyanesi iki müfteris behinme arasındaki şiddeti de tecavüz eyler idi.

-Evet madanı! Bu ahval ezmine-i mutavassıta tarihini vukuat-ı garibe ve acibe ile malâmal etmiştir. Hatta bazı müntakimlerin düşmanlarından sağlıklarında alamadıkları intikamlarını vefatlarından sonra mezarlarından cesetlerini çıkararak onlar hakkında enva-i tezyinat ile aldıkları dahi tevarihe yazılmıştır. Biz hikâyeyi Cafer'in yine kendi ağzından dinleyelim. Dedi ki: İnıdi hesap ettim ki babamın ismini haber verecek olsam şayet kibar âlemi içinde onun düşmanlarına tesadüf ederek babamdan bana intikali lazım gelen husumet ile uğraşıp gitmeliyim. Bu yoldaki iştigalat ise ümit eylediğini sair şeylerin husulüne mâni olacak elsine ve ahval-i İslamiyeye vukufum umduklarıma nailiyet için başkaca medar-ı teshil olacağı derkâr iken işin içine babamın ismini katacak olur isem başını birtakım belalara sokacağım. Binaenaleyh yalnız kendi namına olarak işe mübaşeretini kurdum. O hâlde benim gibi bir türediye muteber bir kız veremeyeceklerinden evvelbe-evvel kendime bir sıfat ve haysiyet ve mevki peydasına çalıştım. Bu teşebbüste dahi emniyet-i kâmile kazanamadım ya! Benden ne yolda şüpheler ettiklerini ve o şüpheleri kendimden izale için nasıl gaddarlıklarda bulunduğumu bundan mukaddem öğrenmişinizdir.

-Evet, Sicilya'da iki yüz bu kadar adamların helâklarına sebep olmak gibi.

Cafer bunları tekrar etmek istemedi. Dedi ki: Derken kaza ve kader, işte böyle valide ve hemşiremi yolumun üstüne çıkardı. Besbelli uhuvvet temayül-i tabiîsi tesiratıyla olmalıdır ki Roza'yı gördüğüm anda gönlüm kendisine aktığı gibi o dahi kendisine meftun olan ve

bana cihet cihet rüçhanları müsellemler bulunan bunca âşıklar, talipler meyanında tercihen bana meyleyledi. Lakin hep uhuvvet münasebet-i maneviyesinin icabat-ı hafiyesinden olmalıdır ki validesi muarız çıktı. Zahir-i hâlde kızı taliplerin elinden kurtarmak ve hakikat-i hâlde ise biraderiyle izdivaç gibi bir günah-ı kebirden muhafaza etmek için Hazret-i Meryem'e vakfetmeye kadar kalkıştı. Artık benim için bir yandan Müslüman casusu, Hristiyan haini addolunmak gibi zünun-ı müthişeden kurtulmak ve diğer taraftan gönlümün sevgilisi Roza'ya nail olmak için her şeyden pervayı kaldırarak olanca cüretim ile çalışmak lazım geldi. Her yerde bir başka namı ve kıyafet takınmak ve yüzlerce adamın kanına girmek ve nihayet Ostika Manastırı'nı dahi bastırtmak yolundaki küstahlıklar, cinayetler işte hep bu gayret-i mecnunane ile vukua geldiler. Manastır basıldığı zaman metaip ve mesaib-i müthişeme nihayet verilmiş ve artık her emelim husule gelip iş bitmiş diye birkaç dakika müddet sevinmiş idim ki müddet-i ömrümde şu birkaç dakikalık bahtiyarlığım kadar hiçbir mesudiyet görmemiş olduğuma inanmalısınız. Lakin bu mesudiyet dahi birkaç dakikaya münhasır kalıp onu müteakiben bilkülliyen mahvoldu gitti. Bir daha tekerrürü ümidini de beraber aldı götürdü. Çünkü beni ve Roza'yı kurtarmaya geldiler zannettiğim Yakup El Tacir fırkası bilakis beni öldürmeye kalkıştı. Artık bu dünya üzerinde benden evvel mekasıd ve âmalımın kâffesi gözlerimin önünde öldüklerini, mahvolup bittiklerini gördükten sonra benim için muhafazası kaydında bulunacak ne kaldı? Ne Hristiyanlar ne Müslümanlar nezdinde iadeten iktisab-ı emniyet muhal hükmünü almış! Bu hâlde yaşayıp da ne bulacağım? Ne göreceğimi? Roma'da rakiplerimden kıskanmakta bulunduğum sevgili Roza'mın burada Araplar eline geçtiğini mi göreceğim? Binaenaleyh ahvalım öyle bir neticeye müncer oldu ki bir dakika ziyade yaşamak benim için işkenceden ibaret kalıp bir dakika evvel ölmek, cana minnet addolunmak lazım geldi. İşte beni o zaman hemen öldürsünler diye rica edişim bu sebep ve hikmete mebni olduğu gibi badehu burada şövalye cenaplarının emriyle salbe mahkûmiyetim dahi hep böyle bir nimet-i uzma olarak telakki olunacak şeylerdendir. Çünkü burada öldürmeyip de Roma'ya kadar götürülecek olsam orada dahi idamım muhakkak olup fazla olarak bir de düşmanlarımla temeshuratına ispat-ı ehliyet ve liyakat eylemiş bir kepaze hükmünü alacağım.

-Ey acaba şimdi Roza ile aralarında tahakkuk eden uhuvvet üzerine yine Senyör Tomas Kruza hâlâ ölümü arzu ediyor mu?

-Bunu Şirzat dahi kendisinden sual eyledi. Cafer cevaben dedi ki: El haletü hazihi bile hayatımın devamında değilim ve valideme hürmeten şövalye cenapları idamını tehir eyledi ise de Roma'ya vardığını zaman hilaf-giranımın iğvasından kurtulmak memul müdür? Zira irtidad ve hiyanetin cezası mutlak idamdır. Bilfarz idamdan yakayı kurtarabilelim. Ondan sonra benim için Roma'da yaşamak kepezeliğe, hakarete tahammülden ibaret kalır. Mahaza doğrusunu sorar iseniz kendime böyle bir valide ve hemşire edindikten sonra ölümü pek de canım istemiyor. Ama bunu yine "Böyle pek de canım istemiyor." sözüyle tabir edebilirim. Zira bu da muğlak ve müşkil bir iştir. Valide ve hemşiremin beni oğulluğa ve kardeşliğe ez dil ü can kabulleri henüz meşkuktur. Şimdiki kabulleri ise ilk galeyan-ı ihtisas ile vukua gelmiş bir keyfiyettir. Lakin Roma'ya gidip de ben Mürtet ve hain bir adam olmak üzere teşhir edildiğim zaman velev ki onların hatırı için idamdan affolunayım fakat bakalım benim gibi bir oğlu, bir biraderi valide ve hemşirem kabul edecekler mi? Benim seyyiat-ı ahvalım herkes nezdinde hemşiremin tezevvücüne mâni olacaktır. Encam-ı kâr valide ve hemşirem benden ru-gerdan olabilirler. Yine şu âlemde kâffe-i mekasıd ve âmalimden mahrum kalmış bir boş adam olmak hükmünden kurtulamayacağım. İşte bunun için dedim ki ölümü pek de gönlüm istemiyor. Bununla beraber idamında yine bir rahat-ı halas görmekteyim.

Neofari bu adamın ahvalindeki iğlaka ziyadesiyle taaccüp etmeye başladı. Ahmet Metin böyle derbeder ve serseri guruhundan olarak bir tarafa sadakat edeyim diye diğer taraflara hıyanetlerde bulunan adamların her hâlde gazap ve intikam-ı ilahiye müstehak olacakları ve dünya yüzünde rahat ve huzur göremeyecekleri gibi ahiretleri de dünyalarından iyi bir hâlde olamayacağını şerh ve izaha başladı. Gerek maddiyatta gerek maneviyatta iyiliğin iyilikten maada mükâfatı ve fenalığın fenalıktan başka mücezatı olamayacağını o kadar hikemiyane ve mütedeyyinane bir surette takrir ve tefhime girişti ki bu hitaplar taşlara tevcih edilseler teessürlerinden çatlayacakları derkâr idi.

Neofari dahi işbu mevaiz ve nesayıhten pek ziyade müteessir oldu. Zira bir tarafa sadakat etmek hayaliyle diğer tarafa hıyanetin

her hâlde yaman bircinayet olacağı vicdan ve kalbi önünde tahakkuk ederek hâlâ birtakım boş ve hasis emeller uğrunda irtikap edilen cinayetlerin ne yaman melanet olacaklarını ve biçare kılavuzu ihtisasat-ı hasudanesinin galeyaniyla bir dakikalık bir çılgınlık hâlinde gark ve itlaf etmiş bulunmasından dolayı kendisinin de bu melainin en şiddetlilerinden sayılacağını bi't-teemnül nedametinden erimek derecelerini buldu. Ahmet Metin hikâyenin mabadını nakl ve rivayette devam eylediği hâlde sözleri Neofari'nin bir kulağından girip diğerinden çıkarak ve daha doğrusu hiçbir kulağına girmeyerek derin derin düşünüyor idi. Ahmet Metin ise arkadaşının bu dalgınlığını kendi hikâyesinin ehemmiyetle telakkisine hamlederek daha büyük bir cehd ve ihtimam ile söz söylüyor idi. Diyor idi ki:

-Ana kız Dellaroka'lar ve bilhassa Matmazel Roza Arap lisanını henüz ilk defa işitmekte oldukları hasebiyle insanın bu lisan ile tasavvutunu istimadan dolayı pek ziyade mütelezziz oluyorlar idi. Aralıkta bir bazı suret-i tasavvut ve telaffuzunu pek ziyade beğendiği kelimelerin ne demek olduklarını kardeşinden sual dahi ediyor idiyse de Cafer şu sergüzeştini bir teessür-i fevkalade hâlinde hikâye eylemekte bulunduğu cihetle hemşiresine yalnız def-i bela suretinde ecvibe-i muhtasara verip yine Şirzat ile hikâyesine rücu eyliyor idi. O sırada mecruhların yaraları değiştirmek zamanı geldiğinden Şirzad-ı Selçukî'nin de yaralarını değiştirmeye mübaşeret eylediler. Bunun için o asilzade kahramanı soymak lazımı geldi. Gömleğine kadar esvabını soyup o mütenasip vücut meydana çıktı ki kaymaktan yapılmış denilebilir ise de mutlaka o hamur içine biraz da lal katılmıştır. Beyazlık ile pembeliğin cüzice telahhumı ve teşahhum üzerine inzimamından dolayı bazı tabire göre kalıptan dökülmüş gibi bir vücut ki Dellaroka'lar bunu görünce kızının da validesinin de çeşm-i hayretleri kamaştı. Türk neslindeki tenasüb-i aza milel-i sairede nadir bulunduğu gibi Şirzad-ı Selçukî Türkler arasında en ziyade tenasüb-i endam ile mümtaz güzellerden bulunmasıyla bu kadar güzellik mermerden tıraşide bir heykelde bulunsa yine nazar-rüba olacağı derkâr iken böyle gençliğinin en şaşalı bir zamanında olan kahramanda görülünce şaşmamak, imrenmemek ne bir kadın için mutasavver olabilir ve ne de bir erkek için!

Şu uzunca sözün yalnız sonlarında Neofari bir güzel erkeğin meth-i tenasüp ve sena-yı cemaline dair söz edilmesine biraz kulak

kabartabilmek bir “Evet efendim!” diyebilirdi ise de Ahmet Metin’in söylediği sözleri tamamıyla işitmemiş, dinlememiş, anlamamış olduğundan bundan ziyade bir şey söyleyemedi. Ahmet ise kemal-i ihtimam ile hikâyesinde devam ediyor. Diyor idi ki:

-Ana ile kız bu vücut-ı latifte gördükleri yaralardan dolayı düçar-ı rikkat ve terahhum olarak evvela delikanlının yanına yaklaştılar. Gözlerini patlatırcasına açıp yaralara bakmaya başladılar ise de başkaları için baldır olsalar yine seza-yı sena olan pazılara ve olur olmaz genç kızlarda bulunamayan memelere ve kımıldandıkça üzerindeki asaleti katmer katmer eyleyen küreklere ve her birinin üstüne birer adam otursa sığabilecek kadar geniş olan omuzlara bakmaktan yaralara bakmaya pek de vakit bulamıyorlar idi. Baktıkça hayretleri arttı. Hayretleri artıkça kendilerinden geçtiler. Bu dalgınlık acip ve garip bir cüret tev-lid eyledi. Binaenaleyh parmaklarıyla yaraların etrafına yavaş yavaş bastırarak kan ve su sızıntısı bulunup bulunmadığını yoklamaya kadar vardılar ise de biraz sonra bu temas parmak uçlarından tek mil avuç içlerine kadar da intikal eyleyerek âdeta okşamaya tahavvül eyledi. Muayenede yaraların hemen hiç de tehlikeli şeyler olmadıklarını gördükleri zaman ziyadesiyle memnun olarak Şirzat’a teselliler vermeye dahi inayet eylediler.

Ana ile kızın Şirzat’taki vücudu okşamak derecelerine vardıkları hakkındaki tarifat Madam Neofari’yi daha ziyade uyandırarak nihayet sözün sonundaki “inayet eylediler” tabiri üzerine:

-Inayet mi? Bu iki kadının şu kahraman hakkındaki muamele-i müşfikanesini inayet mi addediyorsunuz, deyince Ahmet Metin gülümseyerek dedi ki:

-Evet bunu “inayet” diye tabire mecburuz. Çünkü o zamanlar gerek İslamın gerek Hristiyanın taasupları ziyade olmak hasebiyle yekdiğerine nazarları bizim en tehlikeli canavarlara olan nazarımıza müteşabih ve mütenasip olduğu gibi asilzade takımının pespayelere nazarları dahi bundan pek farklı bir şey olmadığından Dellaroka sinyoralarının Şirzat gibi hem yabancı bir dinde bulunan ve hem de dest-i galibiyetlerinde esir ve zebun olan biçare hakkında bir hiss-i nefret ve adavette bulunmaları bile istibad olunamaz iken bilakis ihtisasat-ı mişfikâne measiri göstermekte idiler ki bu dahi hakikaten bir inayet addolunabilir.

Artık Neofari yavaş yavaş evvelki teessüratını bîlkülliye izale etmiş ve büsbütün kendine gelmiş idi. Dedi ki:

-Hakikat insanların yekdiğeri hakkında bu yoldaki ihtisasatı ne acayip şeydir? Hayvanat-ı saireden hiçbirisi kendi ebna-yı nev'i hakkında o kadar gaddarane muamelelerde bulunamazlar. Müfteris bazı nev'i hayvanat arasında eğerçi cenk ve cidal vukua gelir ise de insanların yekdiğeri aleyhindeki tasavvurat-ı faciası derecesine varamazlar.

-Bu da insanın kemalatı mukteziyatındandır madanı! İnsan fenalıkta hayvanat-ı saireyi fersah fersah geçmiş olduğu gibi iyilikte dahi geçmiştir. Yalnız fenalık yapmayan bir adama "iyi adam" diyebilirsiniz. Ya fenalık yapmamaktan fazla bir de iyilikler yapan adama ne dersiniz?

-O! Evet! Bu nokta-yı nazardan ana kız Dellaroka'ların Şirzat hakkındaki measir-i müşfikânelerine aferin derim. Mahaza bunların şu rikkat ve şefkatleri içinde biraz da Şirzat'ın tenasüp ve hüsnünün tesiri yok mudur?

-Ona şüphe mi edersiniz madanı! Asıl tesir bunda idi. Şirzat eğer kapkara, kupkuru, sımsıska, çirkin bir adam olsa idi ana ile kızın nazar-ı dikkatlerini bile celp edemez idi ki hatta onların tabiatlerine gözlerinden dâhil olan tesirat kalplerine kadar varsın da hükümü bu kuvveti gösterson. Hâlbuki iş bundan da ibaret kalmadı. Yaraların muayenesi münasebetiyle Dellaroka'ların bu delikanlı hakkında Cafer El Tercüman'a yağırdıkları suallere cevap vermek mecburiyeti Cafer'i âciz bırakarak her birine bilmeceburiye cevap vere vere nihayet bu delikanlının âdeta Selçukîye hanedan-ı hükümrânı sülalesinden bir prens olduğunu ve pederi her ne kadar siyasiyat ile meşgul olmayıp ticaret ile meluf ise de şeküh ve kuvveti Avrupa'nın bazı mini mini krallarından daha ziyade idiğünü ve kendisi on beş yirmi sene müddet bunlara kölelik etmiş ise de binnispe o kölelik dahi Avrupa'nın olur olmaz senyör-lüklerinden daha şanlı ve şerefli idiğünü anlatmaya kadar varınca ana ile kızın ve sözün daha açıkçası anadan ziyade kızın Şirzat hakkındaki nazarları daha ziyade başkalaştı. Buna mukabil bittabi Şirzat dahi onlara ru-yı nezaket göstererek bunların kendi hakkında mültefitane ve rahimane sözler söylemesine âsâr-ı memnuniyet ve hoşnudî gösterdi ise de İtalyanca tektük bazı kelimeler bilmekle beraber öyle bir su-

ret-i nazikede söylenecek uzunca sözleri beceremeyeceğinden Cafer El Tercüman'ın yüzüne bakıp muavenetine arz-ı ihtiyaç eyledi. Binaenaleyh Cafer tercümanlığa başladı. Ana kız tarafından tercüme eylediği birkaç söze edeceği teşekkürü Şirzad-ı Selçukî İtalyanca “graçya” kelimesiyle irad edince ana ile kız “Vay biraz da İtalyanca biliyor imiş.” diye çırpınmak derecesinde alâim-i hoşnudî izharına başladılar.

Hikâyenin bu noktasına gelindiği zaman Meliketü'l-Bahr'in baş tarafından bir çingirak sedası işitildi ki akşamı taamının hazır olduğuna işaret idi. Vasiliki ve Katrina derhâl sofrayı kurmaya başladılar. Çend dakika sonra Katrina dahi bu çingırağı çaldı ki şu ikinci tanın sofranın dahi hazır olduğuna işaret olup sofr ahalisini davet demektir. Bunun üzerine Ahmet Metin ile Neofari sofraya teveccüh eyledikleri gibi diğer taraftan Süreyya ve Ömer Kaptan dahi geldiler. Cümleten sofraya oturuldu. Lakin Neofari şu taam meşgalesinden hoşlanmayarak:

-Senyör, hikâyenin en tatlı bir yerinde yemek meşgalesinin araya girmesi güce gitmez mi? Zira Şirzad-ı Selçukî ile Roza Dellaroka arasında dahi yeni bir roman baş gösteriyor gibi anlıyorum, demiş idi. Ahmet Metin tatlı tatlı gülümseyerek arkadaşının bu keşfini tasdik eyledi. Dedi ki:

-Hikâyede devamınıza taam mâni olamaz.

Bu söz Neofari'yi o kadar memnun eyledi ki şu aralık Ahmet Metin kendisine her ne iyilik yapmış olsa bundan ziyade sevindiremez idi. Meğerki şu anda Vasiliki'yi gemiden harice tard eylesin de istirkab belasından kurtarsın. Hoş bu anda Neofari'nin hatırında Vasiliki dahi yok idi. Her emeli, her garezi unutmuş ve yalnız hikâyeye hasr-ı ehemmiyet eylemekte bulunmuş idi. Binaenaleyh Ahmet Metin'in sözü üzerine gayet tatlı bir reverans (baş eğmesiyle) teşekkür eyledi. Binaenaleyh sofr a müddetinde dahi Ahmet Metin Şirzad-ı Selçukî hikâyesinde devam eyleyerek dedi ki:

-Şirzad-ı Selçukî kadınlara cevaben “Va-esafa ki İtalyancam hakkındaki zannınız doğru değildir.” sözlerini yine Cafer'in vesatet-i tercümesiyle anlattığı zaman güya İtalyan lisanını bilmemek mucib-i haclet imiş gibi zaten gül pembesi renginde olan yanakları gelincik gibi

büsbütün allaştılar. Kadınlar “İşte biraz daha gayret etseniz pek çabuk öğrenebilirsiniz.” dediklerinden bu sözü Cafer tercüme eylediği zaman Şirzat güya o mahcubiyetini defe medar olmak üzere buna dahi cevab-ı tasdik verdi ki bu tasdikin zımnındaki muvafakat manası dahi öyle bir adam için âdeta bir taahhüd hükmünü alacağı derkârdır.

-Alınız size bir de İtalyanca dersi! Hem hocası da Matmazel Roza Dellaroka olacak, değil mi senyör?

-Olabilir ya! Deniz yolculuğu bu! Eğlence lazım!

-Bahtiyar kız! İhtimal ki delikanlı dahi kıزدan ziyade kendini bah-tiyar bulacak!

-Bahtiyarlıklarının derecesini şimdiden takdir ve tayin edemez isek de her hâlde derse başlandı. Fakat asıl hocalık vazifesi doğrudan doğruya Madam Dellaroka veyahut Matmazel Roza tarafından deruhte edilemeyip Cafer El Tercüman tarafından bu hizmet deruhte olundu. Ama muavinlerden mahrum değil idi, hatta muavinler yalnız ana kızd-
dan da ibaret kalmadılar. Refikleri bulunan Arapların kâffesi İtalyanca bildiklerinden ve herkes Şirzat’a lisan öğretmek gayretine düştüğün-den dersler pek ziyade sürat peyda eylediler. Hem Şirzat’ın İtalyancayı öğrenmesi bizim Vasiliki’nin Fransızca öğrenmesine kıyas olunamaz. Öyle günde on on beş yirmi lakırdı öğrendiği hâlde bir hafta sonra bir hafta evvelki derslerini unutmak Şirzad-ı Selçukî’de yoktur.

Lakırdı Vasiliki’ye doğru uzanınca Süreyya’nın nazar-ı dikkati açıldığı gibi Vasiliki’nin dahi açıldı. Fakat bunlardan evvel bunlardan ziyade Neofari teyakkuz eyledi. Hud’akâr karı bu meselede dahi gön-lünün asıl arzusu hilafına olarak Vasiliki’ye taraftar çıkıp:

-Fakat iki üç hafta zarfında Vasiliki’de görülen terakki dahi az te-rakki midir senyör, deyince Ahmet Metin Vasiliki’nin yüzüne bakıp onun da pembeleştiğini gördü. Kızcağını bu hâl-i mahcubiyetten kur-tarmak için:

-Gayretini arttırmak için böyle söylüyorum madam! Vasiliki’nin terakkisi de fevkaladedir. Hem kendisi hiçbir lisanı muntazaman bil-mediğinden onun için İtalyanca gibi muntazam bir lisanı yeniden öğ-renmek hakikaten güçtür.

Bir lisanın öğrenmekteki güçlüğü, kolaylığı da tarife girişti ki bu tarif ile kendisinin bir de mükemmel bir filolog (Elsine arasındaki münasebetleri tettebbu ile meşgul ve mütevaggıl olan hakim) olduğunu da gösterdi.

Ahmet Metin'in tarifi veçhile insan birkaç lisanı sarflarıyla, nahivleriyle muntazaman tahsil etmiş olursa yeniden bir lisan tahsilinde gayet suhulet bulur. Zira lisan öğrenmekteki güçlük lugat ezberlemekten ibaret değildir. Hatta insan ne kadar çok lugat ezberler ise ezberlesin yine tekellüm edemez. Asıl güçlük terkiib-i kelimelerdir. Mesela Osmanlıcamızda "O ne?" kelimeleriyle irad eylediğimiz سوال Fransızcasını irad için "que'est-ce que c'est?" demelidir ki lisanımıza aynen ve harfiyen tercümesi "Nedir bu ki budur ki bu" suretinde olur. Bir adam "düşmek" ve "ön" kelimelerinin Fransızcasını öğrense bile yine Türkçe "Önüme düşünüz." sözünden kastedildiği manayı Fransızca aynen bu kelimeler ile eda edemez. Fransız anlayamaz ki! O manayı Fransızca eda için harfiyen tercümesi "Beni ilerleyiniz"den ibaret olan bir sözü söylemelidir. Elhasıl her lisanın mensup olduğu sınıfa göre terkiib-i kelimeler maddesi hangi kaidelere tabi ise onu bilmek suretiyle lisanslar pek kolay öğrenilebilir. Yalnız Osmanlı lisanını bilen bir adam Fransız lisanını öğrenmek ister ise Arabî ve Farisîye dahi vukufu olan diğer Osmanlı kadar kolaylıkla öğrenemez. Zira "Dün size yedirdiğini karpuz bugünkünden âlâ idi." cümlesini Fransız kaidesine tevfiken söylemek için evvela bozup "Ol karpuz ki onu size dün yedirmiş idim. O daha âlâ idi bu karpuzdan ki onu size yediriyorum bugün." hâline tahvil etmelidir de Fransızcasını dahi bu surette tertip eylemelidir. Hâlbuki bu tahvilin Arabiye de Farisiye de Türkçeden daha uygun geleceği az çok filolog olanlara malumdur.

Ahmet Metin şu meseleyi temhidat-ı lazımesiyle Neofari'ye bast ve tefhim eyledikten sonra yine Şirzad-ı Selçukî romanına rücu eyledi ki sözün doğrusu bu roman durur iken filoloji mebahisinden Neofari hiç de lezzet almıyor idi. Ahmet Metin dedi ki:

-İşretle kanlarını, beyinlerini sulandırmış, tütün ile asabını gevşetmiş ve israfat-ı şehvaniyesiyle bütün kuvvasını harap eylemiş, kumar gibi, mecliste muaraza gibi bin türlü emraz-ı nefsaniye ile kendini yılmış bitirmiş olan zamanımızdaki mütemeddin gençlerin emr-i tahsilde

apışıp kalmalarını eskilerin ahvaline kıyas etmemelidir madam! Onlar cismen ve ruhen bizden pek çok ziyade kuvvetli idiler. İbn-i Sina, Mu-hiddin Arabî, Suyutî, İbn-i Rüşd vesaire gibi yüzlerce ulema-yı kadi-me-i şarkıyenin telifine muvaffak oldukları âsârı şimdi kıyas ediyoruz da bir ömre sığamayacak kadar çok buluyoruz. Hâlbuki bunları baş-kaları yazıp da tezyid-i kadr u kıymetleri için meşahir-i mezkûrenin namlarına isnat etmiş değildirler. Onlar Aleksandr Duma'ya benze-mezler.

-Vay Aleksandr Duma başkalarının yazdıklarını kendisine mi is-nat eder idi?

-Öyle ya, şakirdanından birisi yazdığı roman para etsin diye üsta-dının ismini koymak için rica eder idi. Hatta Aleksandr Duma'nın böy-le ismini koydurmak için verdiği müsaadelerden nakden dahi istifade eylediği bile mervidir.

-Acaip! Demek oluyor ki bin cilde karip olan âsârı...

-Evet madam! Onların birkaç yüzü böyledir.

-Fakat bu bahsin bizim Şirzad-ı Selçukî romanına cihet-i taalluku?

-Şudur ki: Bizim Şirzad-ı Selçukî dahi gûnagun suistimalat ve se-fahat ve israfat ile kendisini tahrip edenlerden olmayıp kuva-yı tamme ashabından bulunduğu cihetle herkesten günde İtalyanca yüz yüz elli lugat öğrendiği gibi muntazaman tahsil etmiş olduğu Arabî ve Farisî kavaidinin inzıman-ı muavenetiyle bu öğrendiği şeyleri güzelce isti-male dahi muktedir olduğundan kuvve-i hafızanın ve fetanet ve diraye-tin bu derecesi umumen geni halkını ve hususen ana kız Dellaroka'ları veleh ve hayrete düçar ediyor idi. Şövalye de Epronadora bile şu asil-zade delikanlının bu kadar süratle İtalyancayı tahsil etmekte bulundu-ğunu işitince bi't-taaccüp yanına çağırmış ve teati eylediği bazı sözler üzerine muvaffakiyetinin derecesini bi't-takdir aferinler bahşetmiş idi.

Şirzad-ı Selçukî'nin İtalyancayı öğrenmek hususunda gösterdiği gayret ve onun semeresi olarak tahsilinde müşahede olunan bu sürat yalnız içinde bulunduğu gemi halkını düçar-ı hayret etmekle kalmadı. Neofari'yi dahi hayran eyledi fakat fikr-i şeytanete daima mağlup olan bu aşüfte bu hâle dahi manalı manalı gülümseyerek dedi ki:

-Senyör! Siz ne der iseniz deyiniz ben hükmediyorum ki Şirzad-ı Selçukî'nin İtalyancayı bu kadar gayretle, bu kadar süratle tahsil etmesi içinde bir de gayret-i âşıkane vardır. Mesela ben dahi Türkçeyi öğrenmeye öyle bir mecburiyetle mecbur olsam pek zannederim ki on beş yirmi gün zarfında âdeta Türk kesilir gider idim.

Kadın bu sözü söylemekle beraber acaba hâl ve tavrıyla ne cevap verecek diye Ahmet Metin'in yüzüne bakakalmıştı. Neofari'nin attığı bu taş için hedef-i maksud kendisi olduğunu Ahmet Metin pekâlâ anladı ise de kendi üzerine gerçekten taş atılan bir kınnsenin şöylece bir tarafa eğilerek gelen taşa geçip gitmesi için yol verdiği gibi o dahi dedi ki:

-Evet madam, bu mecburiyet-i âşikâneyi ketmetmeye hikâyeyi nakleden benim gibi bir haki için hiçbir mecburiyet yoktur. Fakat bir de Şirzat'ı düşününüz. O zamanların bu gibi kahramanları gönüllerine de meram anlatabildiklerinden kendi mecburiyet-i âşikânelerini ketme de muktedir olabilirler idi. Onlar için asıl mağlubiyet hiss-i kahramaniye mahsus olup bir şey kahramanlığa mugayir oldu mu mecburiyet-i âşikâne derecesinde mübren dahi olsa yine zahiren hiçbir renk veremeyebilirler idi.

-Gönlüne, nefsine cebr edebilmek mümkün müdür?

-Onlar için mümkündür madam! Hikâyemizin ilerilerini de istima eylediğiniz zaman bu inkânı görürsünüz.

-Hikâyenizi o kadar dikkatli dinliyorum ki o imkânı gördüğüm zaman itiraf ederim.

Tarafeynden söylenen şu sözlerin zımlarında hep birer ikinci mana müstetir olup o manayı ikisi dahi yekdiğerine tefhim ve tefehhüm etmekte bulundukları hâlde ikisi dahi güya o ikinci mananın semtine bile uğramamış gibi davranıyorlar idi. Nihayet Ahmet Metin yine saded-i asliye rücu ile dedi ki :

-Frenk gemileri dahi şu bizim takip eylediğimiz yolu takip etmekte idiyseler de rüzgârları muhalif olduğu cihetle bizim gibi pupa yelken gidemeyip voltaya mecbur idiler. Fakat zamanınızda bile tüccar gemileri bizim bu kotralara benzemeyerek kotraların bir baş gittikleri rüzgârlarda tüccar gemileri volta etmeye mecbur oldukları gibi o za-

manlar gemilerin suret-i inşaları ve arımları da bu zamankilere benzediğinden rüzgâr hemen pupadan geldikçe doğru yol veremezler idi. Biraz yandan geldikçe yine o kadar ziyanı yok ise de azıcık ön taraftan gelince derhâl voltaya mecbur olurlar idi. Hem voltalar da bizim voltalar kadar açık olamaz idi. Bez dokuyan kadınların kırk defa mekik atarak hâlâ iki parmak ilerleyememiş oldukları gibi onlar dahi kırk volta attıkları hâlde güç ile birkaç mil yol kestirebilirler idi. Bu fark nedendir efendim?

-Bizim kotraların derinlikleri ziyadedir madam! Şimdi şu Meliketü'l-Bahr'in suyu büyük bir geminin suyundan ziyadedir. Saf-ranımız dahi en derinde yani tamam omurga üzerindedir. Binaenaleyh teknenin suya mukavemeti derecesinde rüzgâra dahi mukavemeti olduğundan bayağı ön tarafınıza karip bir istikamette gelen rüzgârlarda bile yine rüzgâra karşı gidebiliriz. Volta etsek de voltalarımızın zaviyeleri o kadar açık olur ki bir iki voltada bir mil mesafe katetmiş oluruz. Bu tafsilattan maksadım şunu anlatın ki, gerek rüzgârların muhalefetinden ve gerek gemilerin armaların adem-i mükenmeliyetiyle ve voltaların dahi müsaadesizliğinden ve bhusus o zamanlar adını başında bir korsere tesadüf havfiyla üç geminin yekdiğerinden ayrılmayarak daima birbirini beklemek mecburiyetlerinden dolayı Frenk gemileri bir hafta yol yürüdükleri hâlde bizim bugün yarım günde aldığımız mesafeyi hemen de alamamışlar idi. Bundan sonra havaya bir de bir sütlimanlık tari olmasın mı? Güvertede mum yakınız, alevi bile kınıldanmaz.

-İtalya sahilinde bizim düçar olduğumuz hâl gibi ki en ziyade can sıkıcı fırtına dahi odur.

-Yalnız can sıkıntısını düşünmeyiniz madam! Tehlikelerini de düşününüz. Her geminin kumanyası Meliketü'l-Bahr derecesinde mükemmel olamaz. Pek çok kereler vukua gelmiştir ki kumanya tükenmek hasebiyle gemi halkı gemiyi terk ederek sandallara binip kürek kuvvetiyle en yakın sahile kadar can atmaya mecbur olmuşlardır. Buna muvaffak olunamadığı yerlerde, zamanlarda ise kıhttan birbirini yemek derecesinde felaketler dahi görülmüştür.

-O zamanki dünyaya nispetle şu içinde bulunduğumuz zamanın hâli ismini tahattur edemediğim bir Fransız şairinin hayal-gerdesi bulunan bahtiyaran adası gibidir.

-Bizim Müslümanca tabire göre cennet gibidir.

-Ey bu limanlık pek çok devam etmiş mi?

-Binnisbe pek çok! Fakat limanlığın dördüncü beşinci gecesı sabaha karşı bir bora baskınından daha dehşetli bir vaka olmuş ki üç geminin halkının kâffesini düçar-ı havf ve helecan eylemiş. Şafaktan evvel herkes henüz tatlı uykuda iken Frenklerin Polermolu Araplardan aldıkları gemi üzerinde bir feryat ve figan kopmuş ki işitenlerin akılları başlarından gitmiş. Fakat iş derhâl anlaşılmış. “Vurunuz! Yetişiniz!” gibi naralar herkese anlatmış ki o gemi üzerinde bir baskın vardır. Diğer gemiler halkı dahi hemen silahlanıp küpeştelere dizilmişler. Şöyle beş altı yüz metre kadar mesafede ve limanlıktan dolayı yelkenleri sö-nük bir hâl-i meskenette bulunan Palermolu gemi üzerinde bir cenk, bir cidal ki maazallah! Diğer gemilerden bu hâle seyirci gibi bakmakta bir fayda olamayacağını Şövalye de Epronadora tarafından görölmekle “Mayna Barka” kumandası verilmiş ve askerden bir kısmının sandal-lara indirilerek basılan gemi üzerine imdada gönderilmesine teşebbüs kılınmış.

-Böyle sütlımanlık havada düşman gemisi dahi yürüyemeyece-ğinden bu baskın kimler tarafından icra olunmuş?

-İşte asıl garabet dahi bunda değil mi ya? Ortada başka bir gemi görünmüyor ki baskın dahi o gemi halkı tarafından icra olunduğu zan-nedilebilsin. Hem dediğiniz gibi bu limanlık havada hariçten hiçbir gemi için takarrüp imkânı da yok. Badi-i emirde verilen hüküm gemi içinde bir isyan çıkmaktan ibaret kaldı. Eğer o gemide Arap üserası bulunsa idi isyanın dahi onlar tarafından çıkarılmış olacağına şüphe bile edilemez idi. Fakat zavallı mecruh Arap esirleri şövalyenin bindiği gemide bulunmasıyla bu hükmü vermeye imkân bulunamadı.

-Demek oluyor ki yine o gemide bulunanlar meyanında bir müna-zaa zuhur etmiş?

-Sabrediniz madan! Diğer gemilerden imdada hazırlananlar daha metaforalardan sandallarını indirenemiş idiler ki Palermolu geminin pruva tarafından bir duman ve müteakiben bir ateş peyda oldu. Cenk ü cidal devanı ettiği gibi bu ateş dahi daire-i istilasını kemal-i süratle tev-si eyliyor idi. Sabahın henüz alacakaranlığı olmasıyla beraber pekâlâ

görölüp fark olunuyor idi ki ellerinde meşaleler ile birtakım herifler gemi içinde şuraya buraya koşuşup başka yerlere de ateş vermektedirler. On dakika sonra koca gemi heyetiyle yanmaya başladı. Yine o aralık dokuz çifte bir filikanın on sekiz kişideki kol kuvveti ile gemiden ayrıldığı görüldü ki bu filikanın başında, kışında da yedişer sekizer adam daha oturuyorlar idi. Yangının her tarafı gündüz gibi tenvir etmesi münasebetiyle filikadaki adamların kıyafetleri ayan beyan görülerek Türk oldukları anlaşıldı.

-Korkarım Şirzat'ın adamları olacaktır.

-Hiç korkmayınız madam! Ta kendileridir. Hatta bu sandal diğer genilere doğru bir çark ederek ok menziline kadar takarrübünden naşı üzerine yağmur gibi oklar yağdırılmasına da bakmayarak "Aşk olsun kurt kurnaz! Yediğin ekmek helal olsun" diye yirmi beş otuz kişinin birden attıkları naralar Şirzat-ı Selçukî'ye de Cafer El Tercüman'a da anlattı ki bunlar Şirzat'ın adamlarıdır. Hatta şu alkışa cevaben yalnız bir ses fakat gök gibi gürleyen gümrah ses "Ah ne fayda ki yanlış geldim! Efendimi bu gemide sandım! Hesabım doğru çıkmadı. Nafile alkışlamayınız." diye bilmukabele haykırdı ki bu nidalar Şirzat'ın kulağına değsinler diye billitizani tertip olundukları da anlaşıldı.

-Evet artık anlaşılacak bir şey kalmadı. Şirzat'ın kendi sefinesi Ostika'da savuşmuş kurtulmuş olduğundan Frenkleri uzaktan uzağa takip ederek nihayet vukua gelen limanlıktan bilistifade dokuz çifte sandal ile efendilerini kurtarmaya gelmişler. Eğer unmadıkları veçhile Şirzat-ı Selçukî'yi Palermoluların gemisi üstünde bulsalar imiş haki-katen kapıp kaçırmaya dahi muvaffak olacaklar imiş.

-Diğer iki gemiden imdada hazırlananlar teşebbüslerinden yine geri durmadılar. Hem hücum eden filikayı takip hem de gemide ya ateşe yanmak veyahut suya boğulmak suretlerinden birisiyle helakları mertebe-i tahakkuka varan adamları tahlis için sandalları indirdiler ve cengaverler metafora palangalarına sarılarak birbiri arkası sıra sarılıp indiler ise de o zamana kadar Türklerin filikası bir buçuk milden ziyade uzamış gitmiş idi. Velez ki uzamanmış olsun. Frenklerin indirdikleri filikaların en büyükleri dörder çifte olduklarından Türkleri takibe adem-i kifayetleri derkârdır. Vakıa bu gemilerde dahi kış metaforalarında on üçer çifte büyük filikalar var ise de onları çözüp indirinceye ve bahu-

sus tavlunlar arasından küreklerini bulup çıkarıncaya kadar bir saatten ziyade zaman geçecek idi.

-Demek oluyor ki Türkleri takip edemediler ise de yanan gemideki arkadaşlarını kurtarabildiler. Öyle değil mi efendim?

-Pek de öyle değil madam! Gemide kurtarılacak adam kalmanmış ki ölüm hâlinde mecruh bir iki adam ile birkaç da şuraya buraya saklanmış sağlam adam bulup getirdiler. Bunların ifadesinden anlaşıldığına göre sabaha karşı herkes tatlı uykuda iken ve vehleten Türkler gemiye girip evvela uyanık bulunanları kılıçtan geçirdikten sonra o gemi halkını teşkil eden iki yüz kadar adamın en çoğunu yataklarında uyku hâlinde bastırıp öldürmüşler. Diğerleri uyandıkları zaman hayretlerinden ne yapacaklarını şaşırıp kalmışlar. Gemide mukavemete muktedir kimse kalmayınca alıp götürmeli değil mi idi?

-Rüzgâr olsa idi bunu yapmak için kimsenin ihtarına ihtiyaç görmezler idi. Fakat gemiyi götürebilmek kabil olmadığını görünce düşmana da yaramasın diye her tarafa ateş verip cayır cayır yakmışlar.

Neofari kurt kurnaz reis ile rüfekasının şu cesaret ve maharetlerine şaşı kaldı. Herifler Şirzad-ı Selçukî'nin hangi gemide olduğunu doğru tahmin edip de Şövalye de Espronadora'nın râkib olduğu gemiye hücum etmiş olsa idiler eî hâletü hazihi o gemide esir olanların halâsıyla bilmukabele galip olanların taht-ı esarete giriftar olmuş bulacaklarını söyleyip gülüşüler.

Hatta Neofari malum olan fikr-i şeytanetinin ilcasıyla o hâlde Matmazel Roza Dellaroka'nın Şirzad-ı Selçukî eline esir düşmüş olacağını da bi't-tahayyül böyle bir esaretin her türlü hürriyetten ziyade bahtiyarlık addolunabileceğine kadar sevk-i hayal eyledi.

Nihayet Ahmet Metin yine hikâyeye rücu ile dedi ki:

-Bir buçuk saat sürmedi koca gemi tamamıyla yandı bitti. Bu facia Frenkleri ziyadesiyle müteessir eylemiş idi. İki yüz adamın helâki zaten acınmayacak şeylerden midir? Araplar ise bu hareket, manastır baskınının intikamı için bir gayret-i ilahiye addolunacağını düşünerek kalben memnun oluyorlar idiyse de memnuniyetlerini izhara cesaret edemiyorlar idi. Frenklerin dahi intikamı için cümlesini birden kılıç-

tan geçirmeye kalkışacakları ihtimalini düşünerek korkuyorlar idi. Bu havf en ziyade Şirzad-ı Selçukî'de var idi. Bu gelenler kendi adamları olduğunu Frenkler anlarlar ise asıl intikamı kendi aleyhine hasredeceklerini düşünerek asla ses ve seda çıkarmamasını Arapların unumuna ve bilhassa Cafer El Tercüman'a tembih eyledi.

-Cafer'in bu sırrı muhafaza edeceğine emniyet olunabilir mi?

-Şirzat usul-ı muhadaayı ve bahusus muhadaata melanetler dahi katılabileceğini henüz öğrenmemiş ve bilse dahi o yoldaki denaetleri nefesine kabul ettiremeyeceği derkâr bulunmuş olduğundan Cafer El Tercüman'ın sadakatine emniyet edilip edilmemek lüzumunu hatırına bile getirmemiş idi. Fakat bu babda merak etmeniz lazım gelmez. Zira Cafer için menafîin cihet-i galibesi Şirzat tarafında idi. Arap üserasının nekbetinden kendisi için hiçbir fayda mutasavver olmayıp bizzat Şirzat'a gelecek fenalıktan kendisi de hissedar olacağı gibi ona gelecek iyilikten de hissemend olması muhtemel bulunacağını düşünmeye başlamış olduğunda her hâlde bu emniyeti suistimal etmeyecektir.

Yukarıki fıkra da beyan olunan vukuatı Ahmet Metin esna-yı taanda hikâyeye ederek taanın hitanımla hikâyeye dahi fasıla verdi.

Bu gece hava gayet güzel ve serin ve mehtap dahi parlak ve latif olduğu gibi rüzgâr da muvafık olarak denizi yarıp giden Meliketü'l-Bahr iki tarafına köpükler saça saça kat-ı emyal etmekte idi. Genî halkının kâffesi güverte üzerinde bulundukları gibi Ahmet ve Neofari dahi güverteye çıktılar. Havanın letafetine dair birkaç neşeli sohbe giriştiler ise de elde başlanıp henüz bitmemiş olan Şirzad-ı Selçukî hikâyesi var iken başka sohbetlerde devam olunabilir mi?

Bundan evvelleri Ahmet Metin'in mebahis-i ilmiye ve hikemiyesini en mühim, en ciddi birer ders olarak telakki ve kemal-i ehemmiyet ve itina ile istima eylemekte bulunan Neofari ortaya bu Şirzad-ı Selçukî romanı çıkarıldan beri ondan başka hiçbir şeye ehemmiyet vermemek istidadını almış idi. Herhangi bir sebep ile Ahmet Metin bu hikâyeye fasıla verse devamı için ricayı müsaraat eylediğinden bu gece dahi tekrar eylediği rica üzerine Ahmet Metin hikâyenin mabadını söylemekte devam eyledi, dedi ki:

-Evet Cafer Şirzat'a hıyaneten kendisine gösterilen emniyeti sustimal etmeyecek idi. Hatta hücum eden sandal Şirzad-ı Selçukî'nin sandalı olduğunu ve mutlaka efendilerini kapıp götürmeye gelmiş bulunduğunu Araplar yekdiğerine anlatmaya başladıklarından Cafer El Tercüman "Bu sözü kesiniz. Bunları kâle bile almayınız. Olabilir ki Frenkler içinde de Arapça bilenler bulunur." diye onları bile meneylemiştir. Ancak Frenkler bu hücumun yalnız yağma maksadıyla olmadığını, muhacirlerin mala menale asla rağbet etmemelerinden anladıkları gibi o hâlde ne maksada mebni gelmiş, hücum etmiş bulunduklarını da keşifte güçlük çekmediler.

Mutlaka ellerinde bulunan üserayı tahlis için gelmiş olacaklarını teyakkun ederek üsera hakkındaki takayyud ve ihtimamlarını arttırdılar. Bereket versin ki bunlar mecruh ve hasta adamlar idi, içlerinde Şirzat'tan sağlamca kimse bulunmuyor idi. Eğer cümlesi sağlam olsalar idi ya cümlesi sintineye kadar indirilmek veyahut ayaklarına birer pranga raptolunarak zincirlerin birer ucu da anbarda iseler iskarnoz eğrilerine ve güvertede iseler küpeştelere raptedilmek lazım gelir idi de dünya kendileri için o zincirlerin uzanabildiği kadar yerden ibaret kalır idi. O zamanların usul ve ahvalince muamelatın ehveni yine bundan ibaret sayılır idi. Zira cümlesini birer birer denize atıverecek olsalar kim arayacak, kim soracak?

-Ne barbarlık! Aman Yarabbi ne barbarlık!

-O zamanlar bu yoldaki şiddetler her millette var idi madam! Kendi milletlerinin efradından maada nev'-i beşerden hiçbir sınıfa insan nazarıyla bakılmaz idi ki o yolda muamele edilsin. Hatta kendi milletlerinden bazı kimseler hakkında bile muamelat-ı şedide ve itisafat-ı müthişe reva görüldüğü nevadirden değil idi.

-Şimdilerde bu hâl hüküm sürmüyor ya!

-Milel-i mütemeddinede bu vahşet kalmanıştır madam! Şimdilerde katle mahkûm olanlara bile insancasına muamele olunur. Ne ise buraları bize lazım değil a! Şimdiki hâlde bizim iştigal edeceğimiz şey Şirzad-ı Selçukî'nin İtalyanca öğrenmeye ettiği gayretten ibarettir.

-Ha gerçek! Bakalım Şirzat'ın terakkisi ne mertebeyi buldu?

-Şirzat gayrette kusur etmiyor idi. Bu gayretin zınnında Matmazel Roza Dellaroka'nın Şirzat hakkındaki teveccühü ve memalik-i İslamiyenin ahval ve âdatına dair kardeşi Cafer'den malumat istihsalı kaziyeleri dahi vardır ki bu kaziyelerde matlup olan terakki dahi Şirzat'ın İtalyancada görülen terakkisi ile mütenasip idi.

-Her hâlde Roza ile Şirzat arasında muaşaka baş gösteriyor. Fakat bu muaşakaya mukabil biçare Cafer'in mevkisi pek tuhaflaşıyor.

-Cafer El Tercüman zihninde yeniden yeniye kararlaştırmakta olduğu mesele esas olmak üzere memalik-i İslamiyeyi ve Müslümanları ve İslamiyeti Roza Dellaroka'ya öğretmeyi ve bahusus hoş göstermeyi iltizam etmiş idi.

-Evet! Evet!.... Siz tarif etmeseniz dahi ben anlayabileceğim!...

-O zamanlar ardı arkası kesilmeyen vukuat-ı bahriyeden dolayı Avrupalıların kulakları İslamiyet aleyhinde türlü eracif ile doldurularak Müslümanların yılda bir kere Hristiyan eti ekl etmeleri mutad olduğuna varıncaya kadar bin türlü iftiralarla ehl-i İslamın hemen vahşi canavarlardan beter oldukları ilan ve tefhim kılınmış olduğundan Cafer El Tercüman bu gibi türrehatın pek alçakçasına iftiradan ibaret oldukları ve hakikat-i hâlde ise milel-i Müslimenin Avrupalılardan kat kat ziyade mütemeddin bulunduğunu dermiyan eyledikçe her neden dolayı ise Roza bu haberlerden ve tashihlerden mahzuz olarak alaîm-i memnuniyet ibraz eyliyor idi. Validesi ise bilakis hiç memnun olamayarak oğlunu “Galiba sen gerçekten Müslüman olmuşsun.” diye tazir ve tekdire kadar da varıyor idi.

-Ey! Cafer'in haber verdiği şeylerde dahi mübalağa ve ifrat yok mu idi?

-Hemen de yok idi diye biliriz madam! Zira Cafer diyor idi ki: “Müslümanlar hakkında işittiğiniz sözlerin doğru olup olmadığını şununla muvazene ediniz ki Müslümanların memleketlerinde yüz binlerce, milyonlarca Hristiyan nüfus vardır da onların maişetlerine, diyanetlerine, hiçbir şeylerine hiç kimse mümanaat etmez.

-Vakıa şimdilerde mümanaat olunmuyor ama bakalım o zaman dahi böyle mi idi?

-O zaman dahi böyle idi. İhtimal ki beyne'l-akvam münasebet dahi yolunda idi. Cafer El Tercüman'ın sözü bundan ibaret değil idi. Diyor idi ki: "Müslümanlar kendi taht-ı raiyetlerinde bulunan Hristiyanları yine kendi adamları sayarak muhafaza ve rahatlarına himmet ederler. Onların şiddeti yalnız a'da-yı ecnebiyeye karşıdır. Oradaki Hristiyanlar elbette Avrupa ahalisinden daha rahattırlar. Zira Avrupalıların yine kendi senyörlerinden çektikleri eza ve cefaları Şark Hristiyanları kimseden çekmezler. Şunu da düşününüz ki Avrupalıların ellerine de bunca İslâm üserası geçtiği hâlde Avrupalılar onlara emniyet edip de hiçbir mühim işlerinde istihdam etmezler. Üsera-yı merkûmeden ilerleyip ehemmiyet kesbetmiş kimse yoktur. Müslümanlar ise Hristiyanlardan aldıkları üseraya kâmilten emniyet ederek en mühim hizmetlerinde istihdam ederler. Terbiyelerine ve akıl ve reviyetlerine göre üseradan birçoğu menasib-i âliyeye kadar suud eylerler. Ne hacet elyevnı memalik-i İslamiye sevhilinde yüz binlerce Avrupalı nüfus bulunup bunlar hep esareten İslamiyet dairesine girmiş oldukları hâlde emniyet ve nüfuz ve ehemmiyet ve hürriyet kazandıktan sonra Avrupa'ya dönmek daiyesine kıyam etmeyip güya asıl vatanları şark, asıl dünyaları dahi İslamiyet imiş gibi kemal-i say ve muhabbet ile hareket ederler. En hamiyetli Müslümanlardan hiç farkları yoktur."

-Öyle ise kendisi niçin hıyanet edip de efendisini terk etmiş?

-İşte validesi Sinyora Dellaroka dahi bunu sual eyledi ya! Cafer El Tercüman buna da cevap verdi. Dedi ki: "Benim firarımdan dolayı kabahat efendimde yahut Müslümanlarda ve Müslümanlıkta değildir. Kabahat yine bendedir. İşte efendim bana koca gemiyle bir de hazine emniyet etmiş idi. Ben o gemi içinde efendimin vekili olarak bir senyör gibi idim. Hayfa ki başımdan geçecek ahkâm-ı kader ve kaza var imiş de birkaç serserinin sözleri beni iğfal ederek o hıyaneti irtikab ediverdim. Sizler ile görüşecek, bilişecek imişiz. Kaza ve kader kim bilir bundan sonra bize daha neler gösterecek ki beni o güzelim Şark memleketlerinden, İslam diyarından, o refah ve rahattan caydırıp da tekrar buralara ilka eyledi."

Neofari kaza ve kaderin bu gibi ahkâm-ı acibesine kemal-ı teslimiyetle bir taaccüp ederek:

-Evet! Öyle ya. Kim bilir daha ne alın yazıları var ki!... deyince Ahmet Metin:

-İşte Şirzad-ı Selçukî romanını da o alın yazılarından istinsah etmemişler mi ya, diye kadının taaccüblerini bir kat daha arttırdıktan sonra yine hikâyede bervech-i âti devam eyledi. Dedi ki:

-Frenk gemilerinin havası bizim havamız gibi uygun olmayıp müzic bir limanlığın ortada hüküm-ferma olduğunu hatırdan çıkarıyorsunuz ya? Palermolu gemi yandıktan sonra iki sefinden ibaret kalan filo halkı tamam on beş gün deniz üzerinde çalkalandıkları hâlde Ostika ile Roma arasındaki yolun nısfını bile katedememişler idi. Vakıa bazen direklerle çıkan armatörler ön taraflarını kemal-i dikkat ve ehemmiyetle gözden geçirerek Klaber Cibal-i Şahikası'nı uzaktan uzağa duman gibi, bulut gibi gördüklerini gemi halkına tebşir ediyorlar idiyse de bu tebşirler adam aldatmak ve canları ziyadesiyle sıkılmakta olan şövalye cenaplarıyla ana kız Sinyora Dellaroka'arı avutup müteselli etmek, eğlendirmek için iltizam olunan yalanlardan idi. Kendileri nerede, Klaber Dağları nerede? Hatta semtini bile doğru olarak tayin edemiyorlar. Mahaza talih bu yolculara başka bir eğlence hazırlamakta idi ki bir zaman Romalıların temaşasına can attıkları müthiş eğlencelerden birşey.

-Yine bir baskın, yine bir yangın gibi birşey mi?

-Hayır madam hayır! Hiç hayal ve hatırıınıza gelemeyecek bir eğlence.

-Nasıl eğlence imiş bakalını?

-İyi dinleyiniz: Şövalye de Epronadora Cenapları Afrika'da iken kendisine merkepten büyük bir Afrika arslanı ihda edilmiş olduğundan o dahi bu müthiş müfterisi Roma'ya götürüp Papa Hazretlerine hediye vermek için geminin baş altında muhafaza etmekte idi. Ama hani ya şu saçlı nev'inden bir güzel arslan ki emsali Avrupa'da nadir görülmesiyle hangi hükümdara ihda edilse ziyadesiyle makbule geçeceği derkâr idi.

-O zamanlar hayvanat bahçeleri de yok idi değil mi senyör?

-Şimdiki hayvanat bahçelerine bedel hükümdaranın parkları var idi ki her türlü hayvanat numunelerini havi idiler. Gemi halkı bu arslan ile daima eğlendikleri gibi şövalye cenapları ana kız Dellaroka'ları dahi beraber alarak arslanın yanına gidip eğleniyorlar idi. Ha, söz sözü açıyor. Söz sırası gelmedikçe hikâyenin her köşesi hatıra gelmiyor.

Malumunuz olmalıdır ki bu Şövalye de Epronadora Cenapları ana kız Dellaroka'lara ziyadesiyle kur (yaltaklık) etmekte olup validesini mi yoksa kızını mı tercih eylediği pek de anlaşılamıyor ve tabasbusun çoğunu validesine ediyorsa da kırk beşini çoktan tecavüz ederek elliye el atan bir kadına sallanan kavuklar asalet ve itibarından dolayı olamaz ise mutlaka kızı için olacağından, edilen mülazemetlerin asıl hedefi de Roza olacağına şüphe etmeyebilirsiniz.

-Ben bunu çoktan tahattur eylemiş idim ama bir münasebet gelip de size dahi söyleyememiş idim. Hem ne zaman tahattur etmiş idim bilir misiniz, biçare Cafer El Tercüman'ın salbi emrini vermesi asıl bu ana kız Dellaroka'lara bir gösteriş ve görünüş olmak maksadına mübteni olduğunu söylediğiniz zaman tahattur eylemiş idim.

-İşte yine bu mülazemet fikir ve maksadıyla bir gün ana kız alıp arslanın yanına götürmüş idi. Arslan üç metre kadar uzun bir zincir ile geminin baş altına merbut olup bu zincirin ucuna bir de halat bağlanmış ve mezkûr halatın diğer ucu küpeşteye mihli bir makaradan geçirilmiş idi ki ne zaman isteniliyor ise halat çekilerek arslan küpeşteye karip bir kısa ip ile bağlanmış olur ve arzu edildiği zaman dahi bu halat koyuverilerek zincirin tulûna mütenasiben arslan baş altından üç metre kadar meydana çıkar idi. Şövalye cenapları hayvana birkaç kangal sucuk atıp onları yiyinceye kadar temaşa eyledikten ve biraz da el ve ayak işaret-ı taarruzkâraneleriyle ol reisü'l-müfterisîni kızdırdıktan sonra meçini dahi çıkarıp biraz da şurasına burasına dokunmaya başladı. Arslanın homurtusu arttı. Dişleriyle meçin demirini gıcır gıcır kenirmesi erbab-ı temaşayı pek ziyade eğlendirip kahkahalarla güldürüyor idi. Bir de meçin ucu o müthiş hayvanın damağını delmesin mi? Derken hayvan can acısıyla meçi dişleri arasına sıkıştırıp kanırdığı gibi çat diye meçi kırmasın mı?

-Eğlence iyi ama şövalye cenaplarına bir meç bahasına oldu.

-Durunuz bakalım! Daha asıl eğlenceye başlanmadı. Meç bahasına mı? Hiddetli hayvan yalnız meçi kırmak ile gazabını teskin edemedi. Şövalyenin üzerine doğru bir de hücum ederek pençesini hasmına eriştirebilmek için zincirin kısalığı mümanaat edince ikinci hamlede vücudunun olanca sıklet ve kuvvetini zincire yüklettiği gibi çat diye zincir dahi kırıldı.

-Ey!....

-Artık anlıyorsunuz ya? Zinciri koparır koparmaz o dehşetli hayvan kendi kuvvetinden ziyade vücudunun sıkletini menedenmeyerek o hız ile geminin kıçına kadar vardı. Badehu geriye dönerek pençe-i gad-rine düşürdüğü fareye karşı sıçraya atlaya istihzalara kıyam eden kedi gibi raks ede ede şövalye cenaplarıyla Dellaroka'ların üzerine doğru hücumla başladı.

-Aman Yarabbi!

-Aman Yarabbi zahir!

-Ya gemi halkı?

-İşte asıl gemi halkını görmeli idi gemi halkını! “Sıçan deliği bin altına.” derler. Bu sözün hükmü asıl bugün görüldü. Kamara kapartolarına ve ambar kapılarına yakın bulunanlar can havliyle kendilerini aşağıya attılar. Çarmıhlara yakın olanlar ip merdivenlere maymun gibi tırmanıp çanaklıklara kadar çıktılar.

-Ya kadınlar? Ya şövalye cenapları? Acaba taht-ı himayesinde bulunan kadınları şu arslan pençe ve dendanından muhafaza vazifesi asıl onun zimmet-i kahramanisine müterettip olduğunu düşündü mü?

-Evet! Asıl onun vazifesi ama can tatlıdır madam! Onun bulunduğu yere yakın gemicilerin baş altı koğuşı ve bunun da ancak bir adamı sığabilecek kadar dört köşe delikten ibaret bir kapağı bulunmasıyla şövalye cenapları bu delikten girerek vücudunu kâmilten setr ettikten sonra yalnız başı dışarıda bulunduğu hâlde “Buraya geliniz madam buraya geliniz!” diye haykırıyor idi.

-Ey! Kadınlar ne yaptılar?

-Ne yapacaklar? Şövalye ile kadınların arasına arslan haylulet etmiş bulunduğu ve kadınlar can korkusuyla akıllarını zayi eylemek mertebesini bulduklarından şövalyenin hitablarını, nidalarını işitemiyorlar idi bile.

-Demek oluyor ki arslan, koca geminin güvertesini kesti aldı.

-Hayır! Arslana mukabil bir aslan oğlu arslan daha peyda oldu. O ise adıyla sanıyla Şirzat idi. O müfteris hayvan tamam Roza üzeri-

ne hücumu hazırlandığı sırada Şirzat dahi yeni tekellümüne başladığı yarım yamalak İtalyancasıyla “Korkma sinyorina kokma! Geliyorum!” diye bir nara attı ve başındaki ağabani sarığını acilen çözüp sağ eline ve koluna sararak ve arslana hitaben haykırarak, koşarak geldi. Roza’nın kolundan tutup çekerek arka tarafına attıktan sonra kendisi arslanın karşısına vardı.

-Arslanla karşılaştı demek?

-Öyle ya! Hayvan birden bire karşısında bir adam durduğunu görünce Roza aleyhinde hazırladığı hücumu tehir eyledi. Bir saniye kadar irkildi durdu. Şirzat ise hamle kendisine düştüğünü gördüğünden sarık sarılı olan kolunu hayvana doğru uzattı. Arslan badi-i emirde bu hücumu pençesiyle mukavenete kalkışarak hasmının kolunu pençeleyip sarığı yıpratmaya, didimeye çalıştı ise de Şirzat birtakımı şaşırtına hareketlerle kolunu düşman pençesinden kurtarıp ağzına doğru uzatıyor idi. Hâlbuki arslanın dişleri dahi diğer eslihası demek olduğundan ağzına doğru uzatılan kolu kudret-i dendan ile bertaraf etmek için o müt-hiş ağzını açtı. İnsan parmağından büyük olan dişleri sipsivri meydana çıktılar. Bir de Şirzat’a doğru iki adımı atarak yaklaşmasın mı? Şirzat dahi itidal-i deme asla hâlel vermeksizin o sargılı kolunu arslanın ağzına sokuvermesin mi? Hayvan çenesindeki olanca kuvvet ile o kolu ısırdı ise de sargılı kol tamamıyla ağzını doldururcasına boğaza doğru yürümüş bulunduğundan hayvan bunaldı. Sağa sola birkaç tizlenip Şirzat’ı yere çalmak için bir pençesiyle taarruz dahi ediyorsa da Şirzat daima kaçamak gösteriyor idi. Nihayet hayvan tıkanarak yere yıkıldı ise de o sırada Şirzat’ın dahi bir ayağı kayıp diz üstü düştüğünden müt-hiş arslan bir pençesini Şirzat’a yetiştirebildi. Binaenaleyh yere ikisi birlikte düştüler. Bir kahraman ile bir arslan alt alta, üst üste dehşetli bir mübarezeye başladılar.

-Hakikat bir zaman Romalıların arslanlar pençesine insanları atıp paralattıkları tarzda bir temaşa-yı mehib!

-Yalnız şu farkları var ki Romalıların arslan pençesine attıkları üsera daima âciz kaldıkları ve paralandıkları hâlde bu gemide kendi kendisini arslan pençesine atan esirde o acz ve meskenet görülüyor. Bilakis Şirzat “Aman bana bir hançer! Bir hançer yetiştiriniz bir hançer!” diye kâh Arapça kah İtalyanca bağırıyor ise de orta yerde kimse

yok ki delikanlıya bir hançer yetiştirsin de arslanın kârını itmam ediversin. Bir çeyrek saat kadar bu mübareze devam eyledi. Hatta edilen hareket esnasında bir iki defa Şirzat'ın kolu arslanın ağzından çıkıvererek galabe hemen arslana intikal edecek iken Şirzat ayaklarıyla arslanın گردanına dayanıp iki eliyle birden çenesine sarılarak hayvanın çenesini zor ile açıp tekrar kolunu sokmak mertebesinde pehlivanlık kudret ve maharetini gösterdi ki deliklerden, çanaklıklardan görenler hakikaten hayrette kaldılar.

-Encam-ı kâr?...

-Encam-ı kâr bir defa daha yeniden kolunu arslanın ağzına soktuğu zaman sarığın gevşeyen aksamını da bizim yorgancılardan sıkı sıkıya yastık doldurmaları kabilinden hareket-ı cabbarane ile arslanın ağzına tıkıp sıkıştırmasıyla hayvanın nefesi bilküllüye kesilerek mahnukan geberdi gitti de gerek Şirzat ve gerek gemi halkı bu tehlike-i müthişe ve muhakkakadan kurtuldu gitti.

Neofari Ahmet Metin'in suret-i hikâyesinden bile mütedehhiş olarak benzinde kan renginden eser kalmadı. Soğuk soğuk terlemeye başladı. Bunu görünce Ahmet Metin:

-Bizim sefinemizde bir arslan bulunmadığına emin olunuz madam, diye gülerek refikasını teskine başlayıp Neofari dahi biraz kendine geldikten sonra:

-Suret-i hikâyenizde meseleyi o kadar canlı tasvir ettiniz ki hakikat ben de kendimi bu dehşetli temaşada hazır zanneyledim, diye Ahmet Metin'in ifadesindeki talakatı medh ve senadan fazla bir de mumaileyhin "Bizim sefinemizde bir de arslan bulunmadığına emin olunuz." diye son söylediği söze cevaben:

-Vakıa sefinenizde böyle dehşetli bir Afrika arslanı bulunmadığından dolayı emin isem de bulunsa bile vazifem değildir. Zira ona mukabil yanında bir de İstanbullu arslanoğlu arslan vardır, deyince şu alkış bittabi Ahmet Metin'in pek ziyade hoşuna giderek çehresinde nümayan olan âsâr-ı beşâset ve inbisat ile refikasına teşekkürler eyledi.

Dikkatte gaflet buyurulmuyor ya? Birkaç zamandan beri Neofari her münasebet düştükçe ihtisasat-ı kalbiyesini Ahmet Metin'e tefhim edecek remizlerde, kinayelerde dakika fevt etmiyor idi. Ahmet Me-

tin bunları pekâlâ anladığı hâlde nasılsa anlanmış olmak kendi hesabına el vermediğinden gayet safiyane ve hâlisane bir hüsn-i kabulden maada Neofari'nin istediği vadiye doğru bir parmak bile ilerlenmiyor idi. Neofari'nin yerinde başka bir kadın olsa veyahut kendisi Ahmet Metin'in mertebe-i fetanet ve zerafetini bilmeseydi bu adamı âdeta vurdumduymaz, duygusuz makuleden addedebilir idi. Fakat Ahmet Metin'in ne kadar dakika-endiş ve hurde-senç bir adam olduğu malumu bulunduğundan kendisine anlatmak istediği şeyi onun bililtizanı anlamamasını mutlaka orta yerde bir Vasiliki bulunarak ona irtibatından neşet eylediğini düşündükçe o masum kız hakkındaki kin ve gayzını tecdid ve tezyid eyliyor idi.

-Arslan hikâyesinden sonra artık uyku zamanı gelmiş olduğundan refik ve refika yekdiğerine “Geceniz hayır olsun.” merasim-i nezaketini icra ve sabaha kadar rahat rahat uyku çekmeleri temenniyat-ı hayır-hâhanesini dahi ifa eyledikten sonra yerli yerlerine çekildiler.

Malumdur ki Nikolso'nun indifaından sonra Neofari kendi kabinosunda yalnız yatamayacağı beyanıyla Katrina'yı birlikte yatırmaya başlamıştı. Hâlbuki daha sonraları bu hizmet-i refakati Vasiliki'ye tahvil eyledi. Bunun için zahir-i hâlde beyan eylediği sebep asıl hizmeti muçoluk olmaktan naşi Katrina'nın üstü başı pek de hoş gidemeyecek rayihalar neşretmesine mukabil Vasiliki'nin hüsn-i tabiat sahibi bir familya kızı ve âdeta kibardan bir matmazel derecesinde temiz bulunması kaziyesi idi.

Hakikat-ı hâlde ise Ahmet Metin ile bu güzel hizmetçi arasında mutlaka bir gizli münasebet bulunduğu hakkındaki şüphesini bir türlü izale edemeyen bu pür-şeytanet kadın şayet Ahmet Metin kendisine Vasiliki'nin refakati için müsaade vermeyecek olursa şübehat-ı vakıasına bu adem-i müsaadesiyle sıhhat-ı katiye hükmünü vermek için böyle bir tedbir kullanmış idi. Ahmet Metin'in böyle en ince muhadata kadar sarf-ı zihin edip etmediğini araştırmak bize ait değil ise de Vasiliki hakkında Neofari'nin ettiği ricayı bilâ-tereddüd ve lâ-ihtiyat kabul eylediğini Neofari dahi bir nazar-ı dikkat ve hikmetle telakki eyleyerek muntazır olduğu şeyin adem-i husulünden dolayı biraz da müteessir olmuştur.

Lakin şeytan karının bu teessürü nisbî bir şey olup diğer cihetten bir de memnuniyet yolu açılmış idi. Zira bundan sonra geceleri daima Vasiliki kendi yanında bulundukça efendisi ile her hâlde meczum olan gizli münasebetin münkati olacağını düşünmüş idi ki Neofari hâlinde bulunan bir kadın için hud'asının bu cihetten temin eylediği menfaat dahi az değildir.

Meliketü'l-Bahr bu gece dahi gündüzkü muvafık hava ile yol aldığından ertesi sabah gemi halkı güverte üstünde çay ve kahveyi süt hülâsasından müteşekkil süte karıştırarak ince kahvaltı icrası için içti-ma eyledikleri zaman ön taraflarında Vezüv Volkanı'nın hayalini şöyle bir duman içinde seçebildiler ki dağların kısm-ı azamı eğerçi henüz tahte'l-ufk sath-ı bahr ile mestur kalarak müşahede olunabilen tepeleri dahi ufuk üzerinde bir mavimsi duman gibi görüldüklerinden dağ olduklarını tecrübesiz gözler pek de kestiremezler ise de Ömer Kaptan ve Hacı Çavuş gibi gemicilikte kurt kesilmiş olan adamların gözleri cibâl-i mezkûreyi pek güzel fark etmekte idi. Süreyya ise tuttuğu hesabın neticesinde:

-Yolumuz Ponza Adaları'na doğrudur efendim. Bu gemicilerin gördüklerini iddia eyledikleri adaları bendeniz nıl hesabıyla düşünerek görülebilir şeylerdir diye hükmedemem. Onların gözleri dürbünlerden daha kuvvetli değildir ya? Benim hesabımcı hep böyle gider isek umarım ki akşamdan evvel o küçücük Ponza Cezayir-i Müctemi-ası arasında bulunabiliriz, diye kendi vazifesini ifa eyledi ise de onun bu sözü içinde bile efendisini memnun edebilmek için iltizam olunmuş epeyce bir mübalağa var idi. Eğer "Rüzgâr biraz daha müsadelice davranırsa..." demiş olsa idi söylediği söz doğruya daha karip olabilir idi.

Ömer Kaptan ile Hacı Çavuş ise Süreyya'nın kendilerine ettiği tarizden alındılar. Fakat müddealarını yeni ispat için mükâbere yolunda yeminlerden başka irad edecek bürhan bulamıyorlar idi. Kâh "Bir kere Karadeniz Boğazı'na yaklaşıp iken kırk mil mesafeden Kayış Dağı'nı gördüm." gibi sözler ile ispat-ı müddeaya kalkışıyorlar idiyse de Süreyya "Kayış Dağı orada ise Vezüv Dağı buradır, gözleriniz dahi hâlâ yüzünüz üzerinde nıhlı bulunduğundan haydi bakalım görünüz de gördüğünüzü bize dahi ispat ediniz." dediğinden bu iki eski gemici hiddeti arttırarak sövüp saymak derecelerine bile yeltenmek istiyorlar

idiyse de efendilerinin huzurunda cüretin bu derecesini bulamıyorlar idi.

Kızarmış francalalar ve türlü bisküviler ile sütlü çaylar, sütlü kahveler içildikten sonra Neofari:

-Ey aziz dostum! Şirzat ile şir-i jeyanın mübarezelerinden sonra Şirzat ve Roza Dellaroka romanının ne suret kesbeylediğini ne kadar merak ettiğimiz muhtac-ı beyan değildir, demesiyle Ahmet Metin gülererek:

-Hikâyenin şimdiye kadar güzar eden kısmına yalnız “Kâzım El Mürtet romanı demek istiyor idiniz. Bundan sonraki kısmına ise Roza’yı dahi teşrik ediyorsunuz.” dedi ve şu söze Neofari tarafından:

-Hakkım da var idi ya! Lakin Cafer El Tercüman ve namı-ı diğer Kâzım El Mürtet veyahut Tomas Kruza veya Papaz Pavlos romanı, anası ile hemşiresini bulduktan sonra netice-i tabîîyesine vasil olmuştur. Vakıa Matmazel Roza Dellaroka Şirzad-ı Selçukî’ye olan sevdasını izhar ve itiraf suretiyle henüz doğrudan doğruya bu romana iştirakini meydana koyamamış ise de bence zikrolunan iştirak çoktan vukua gelmiştir, cevabı verildikten sonra Ahmet Metin hikâyede şu veçhile devam eyledi:

-Gerek Cafer gerek Roza şu Şirzat romanının olsa olsa en mühim azasından ibaret olabilirler. Roman ise hakikat-ı hâlde Şirzat’a aittir. Zira vakayiinin kâffesi onun etrafında dair olup yine onun namına müctemidirler. Ne ise! Bu mübahaseyi uzatmaktan ne faydamız olabilir? Biz asıl hikâyenin mabadına bakalım.

-Evet evet! Asıl intizarımız hikâyenin mabadıdır.

-Şirzat’ın o hikâye eylediğim surette arslana galebesi Roza nazarında da validesi nazarında da bu arslan oğlunun kadrini, ehemmiyetini o kadar büyütmüş idi ki kadınlar o genç kahramanı âdeta fevkalbeşer bir kudrete mazhar imiş gibi hüsn-ı telakki eylediler.

-Pek de yanılıyorlar diyemem.

-Gerek bu parlak muvaffakiyete ve gerek onun mükâfat-ı layıkası olmak üzere şöyle iki muteber kadın nezdindeki mazhariyete bütün genî halkının gıpta edecekleri ve onlar meyanında bilhassa Şövalye de

Espronadora'nın infialat-ı nefsaniyeyi âdeta haset derecesine vardıracağı tafsile muhtaç değildir.

-Tabii!

-Vakıa gemi halkı “Şöyle yapacak idik ama... Böyle mukabeleye hazırlanıyor idik. Fakat” yollu sözler ile setr-i mahcubiyete çalışıyorlar idiyse de bunların sözlerindeki ehemmiyetsizlik asla setrolunamıyor idi. Yalnız Araplar mahcubiyetlerinden, zaafılarından dolayı suret-i makbulede itizarlara ederek bununla beraber Şirzat'ın ibraz eylediği şecaat ve besaleti şayan-ı tebrik buluyorlar idi. Bilhassa Yakup El Tacir “Hakikat arslan oğlu arslan imişsin. Manastır kavgasında gösterdiğin ilk kahramanlık cümlemizi sana hayran etmiş iken şu arslan mübarezesi onu da hükümden düşürdü. Anandan emdiğin pak süt sana helal olsun oğlum.” diye tazini ve tekrim ile karışık bir tebrik ile kendi insaf ve ulüvv-i cenabını da göstermiş idi.

-Ya Şövalye de Epronadora Cenapları? Asıl onu anlamak isterim. Yaltaklık etmekte bulunduğu kadınlar nezdinde kendi gösterdiği denaetten mütevellid mahcubiyeti acaba nasıl setredebiliyor idi?

-Şövalye cenapları âsârını gösterdiği gevşeklikten dolayı itizara da kendisini hiç mecbur görmüyor idi. Bilakis o kıymetli arslanı helak eylediğinden dolayı Şirzat-ı Selçukî'yi muahezeye bile çıkışmış idi.

-Muahezeye mi? Vay arslanı öldürmemeli imiş de ne yapmalı imiş? Onun pençesinde Şirzat kendisi mi helak olmalı imiş?

-Şövalye cenapları, marifet arslanı boğup öldürmeksizin onu diri diri tutup tekrar başına zincir geçirmeli idi, yoksa bir arslan öldürmek iş midir? Benim meçim kırılmamış olsa idi ben de öldürür idim. Zaten ettiğimi avcılıklar esnasında bundan daha tehlikeli muvaffakiyatım da nevadirden değildir, diye Şirzat'ı hem istihza hem tazire girişmiş idi.

-Galiba şövalyenin bu temedduhları bizim müteveffa Nikolso'nun temedduhları gibi olmalıdır. Şirzat bunların elinde esir olmayıp bilakis hür olmalı ve bu muhakkırane istihzaları şövalye cenapları o hâlde etmeli idi de cezası, terbiyesi nasıl verileceğini görmeli idi, değil mi sinyor?

-Ne bileyim madam! Şirzat gibi kahramanların gazabına nihayet olmadığı gibi itidal ve sabır ve hilmilerine de nihayet olmaz. İhtimal ki

o hâlde Şirzat şövalye cenaplarının yüzüne kemal-i terahhum ile bir tebessüm edivererek hiçbir şey bile demez idi. Şimdi bu hâlde ise arslanın helâkine kendisi dahi teessüf ederek “Eğer etrafından imdada yetişilmiş olda idi belki o güzel hayvan sağ iken başına zincir takılabilir idiyse de yalnız kaldığımdan bu kaza vukua geldi. Affınızı rica ederim senyör!” diye gayet mütevaziane ve halimane itirazlarda bulundu.

-Şövalye dahi lütfen bu itirazları kabul etti ya?

-Kendisine kalsa idi yine kabul etmeyecek idi. Fakat Sinyora Del-laroka ile Sinyorina Roza müdahale ederek Şirzat’ın geçirmiş olduğu tehlike pek büyük mehalikten olduğu gibi zaten kendisi dahi mecruh bulunduğundan fazla olarak bir de tazir ve tekdir eylemek muvafık-ı insaf ve merhamet olamayacağını şefaathane ve rica yolunda serd etmeleriyle şövalye cenapları Şirzat’ın kabahatini mahza kadınların şefaathane bağışlayarak bu suretle dahi kendilerine bir cemile arzetmiş oldu. Yoksa böyle bir esaret ve felaket-i hâlde iken Şirzat’ı ya armaya astırarak veyahut boğazına bir cism-i sakil bağlayıp denize atırmak derecesindeki tehevürünü bile kimse menedemez idi.

Elbette karilerimizin hatırına gelmiştir ki Şirzat’ın boynuna bir cism-i sakil bağlanıp denize atılması sözleri Neofari’nin hatırına zavallı İtalyan kılavuzu ihtar etmiştir. Filhakika iş de öyledir. Bu hatırayı müthişe o caniyenin renk-i râyunu uçurup o cemal-i ba-kemalini o kadar tağyir eylemiş idi ki Ahmet Metin artık ön tarafta gereği gibi belirtmeye başladığını Hacı Çavuş ile Ömer Kaptan’ın Süreyya’ya karşı iddiaya çıktıkları Vezüv Dağı’nı ben de görebilir miyim diye o tarafa doğru imale-i enzar ile meşgul olmayıp da Neofari’nin yüzüne dikkat eylemiş olsa idi öteden beri bu kadın için teslim etmekte bulunduğu hüsn ü melahate bedel yüzünde şayan-ı nefret bir çirkinlik bulacağı derkâr idi.

Kendisini böyle helecanlar, heyecanlar istila eyledikçe bu derde bir kadeh konyak ile deva-saz olmayı itiyad edinmiş bulunan Neofari hemen kamaraya inip kendi eli ile doldurduğu bir kadeh konyayı nuş eyledi. Bu ilacın kanına verdiği hararet ve cvelan-ı deme iras eylediği sürat ve kuvvet sayesinde kolayca eski hâline avdetle yine güverteye çıktığında Ahmet Metin’i Ömer Kaptan ve Süreyya ve Hacı Çavuş ile mübahesede buldu ki iki kart gemici Vezüv Dağı’nın göründüğünü

hâlâ iddia etmekte bulundukları hâlde Süreyya Efendi müdafaa eylediğinden efendileri bu iddiaya hitam vermek için:

-Dediğiniz tarafa şu kuvvetli dürbün ile baktım. Dağa ve volkana benzer birşey göremedim. Eğer sizin gözleriniz bu dürbünden daha kuvvetli ise hak sizdedir. Değil ise Süreyya haklıdır, demiş ve Neofari'nin tekrar vürudu üzerine gemi erkanı arasındaki davayı muhtasaran ona dahi söyleyip anlattıktan sonra yine Şirzat-ı Selçukî hikâyesine rücu eylemiştir. Demmiştir ki:

-İşte anlaşıldı ya madam! Şövalyenin haset ve garezi Şirzat için arslan tehlikesinden beter bir tehlike idi. Dellaroka'ların şefaatiyle bu tehlike dahi bertaraf olduktan sonra artık Roza ile Şirzat arasındaki münasebet bir kat daha kuvvet bulmuş oldu. Sinyorina Roza Şirzat'a "Can kurtarıcım" nazarıyla bakıp şu genç hâlinde ölümden kurtulmuş bulunması ve bundan sonraki yaşaması kendi himmeti sayesinde müyesser olduğu için Şirzat'a minnettarlığını türlü nezaketler ve iltifatlar ile anlatıyor idi.

-Yalnız minnettarlığını mı? Biraz da meftuniyet-i kalbiyesini anlatmıyor mu idi?

-Henüz ona dair birşey söylemiyor idi.

-“Henüz!” ha!

-Günler geçtikçe gemide artan can sıkıntısını Roza için Şirzat'ın İtalyanca dersini tevsi suretinde bir eğlence daha açtı. Vakıa esir olan Türk ile asilzade ve güzel kız arasındaki münasebetin böyle sıklaşması dahi hasud ve mağrur şövalyeyi kıskandırarak şu esiri ya mahvetmek veya bir tarafta hapis veya öteki gemiye nakl ile Roza'nın onunla ihtilatını kesmek cihetlerini düşünüyor idiyse de o zamana kadar Şirzat'ın öyle olur olmaz adam olmayıp âdeta Selçukîye hanedan-ı hükümranîsine mensup bir prenszade prens olduğunu kendisi dahi öğrendiğinden Fransızların “Atu senyör tout honour” yani “Her senyöre tazimatın her türlü lazımdır” sözüne riayeti olmasa bile Roma'ya bu kadar muteber bir esir götürmek dahi kendisi için bir şeref olup o şerefi lekedare etmemek için Şirzat'a hakaret edemediği gibi Roza'dan teb'id edecek olsa bilâhare tekrar yanına getirilmesi için kız ve anası tarafından mutlaka iltimas vukuu meczum olup bu iltiması da redde-

demeyeceğini ve o hâlde Şirzat'a mukabil manen mağlup kalacağını düşündükçe bu teb'idi dahi muvafık-ı maslahat bulamıyor idi.

-Ne ince hesaplar!

-Yapabileceği bir şey var ise o da Roza, Şirzat'a ders verir iken kendisi dahi birlikte bulunup Şirzat'ın acemilik hasebiyle hiçbir sözde hâli kalamadığı hatalardan dolayı "İşte bunlar bu kadar kabiliyetsiz adamlardır. Medeniler lisanı olan o nazik İtalyanca bunların ağzına sığmaz. Beyhude yoruluyorsunuz." diye istihzalar ve hakaretlerden ibaret kalıyor idi ki aklınca bu istihzalarla Roza'yı mahcup ederek dersten vazgeçirtecek idiyse de bilakis onun istihzalarına düşer olduğundan dolayı Şirzat, Roza'nın hiç de nazarından düşmeyip fazla olarak bir de mazlumiyeti, mağduriyeti hasebiyle makbuliyeti tezayüd ediyor idi. Hatta bir defasında Roza, şövalyeye "Merhamet buyurunuz senyör! Çend hafta zarfında bu delikanlının öğrendiği lisan az mıdır? Onun hakkındaki haksızlığınız beni müteessir ediyor. Zira asıl hocası ben olduğundan şakirdimin adem-i terakkisi mesuliyeti asıl bana raci olmak lazım geliyor." tarzında sözler ile Şirzat-ı Selçukî'yi müdafaa eylemiş olduğundan bu sözler pek nazikâne bir surette eda olunmakla beraber şövalyenin hiç de hoşuna gitmemişler idi. Herif bir iş yapayım der iken düşer-ı ziyan olduğunu görüp anlamış idi.

-Acaba bu müddet zarfında şövalyeye Türkçe tedris etmiş olsalar idi Şirzat'ın öğrendiği İtalyanca nisbetinde şövalye dahi Türkçe öğrenebilir mi idi?

Bu söz üzerine Ahmet Metin bilâ-ihhtiyar süreklince bir kahkaha ile güldü. Dedi ki:

-Ne gezer madam! Hâlâ bu zamanlarda bile Avrupalıların elsine-i ecnebiye tahsili hususundaki kabiliyetsizlikleri şayan-ı taaccüptür. Vakkıa bir Alman ile bir İngiliz veyahut Danuvaz birbirinin lisanlarını kolayca öğrenebilirler. Kezalık bir İspanyol ile İtalyan için de bu kolaylık vardır. Çünkü bunların lisanları hep bir validenin öz çocukları denektir. Lakin bir İngilizce Fransızca veya Fransızca İngilizce öğretmek ne kadar güçtür?

-Sahih senyör! Bunlar yekdiğerinin lisanlarını ne kadar güzel öğrenseler mutlaka tuhaf tuhaf yanlışlar ile işitenleri güldürürler.

-Hele bu misilli Avrupalılara elsine-i şarkiyeyi öğretmek daha güçtür madam! Ama pek çok ziyade güç! Hemen hemen muhal derecesinde müşkildir.

-Niçin efendim?

-Zira şark lisanlarıyla Avrupa lisanları arasında hemen hiç karabet olmayıp bilkülliye yabancılık bulunduğundan senelerce müddet şarkta oturan Avrupalıların söyledikleri Türkçe âdeta anlaşılmaktan müberra bir suretten ileriye geçemez. Onlar dahi Türklerin söyledikleri doğru Türkçeyi anlayamadıklarından biçare Türkler o yabancılara meramlarını anlatabilmek için kendi Türkçelerini bozup Avrupalıların Türkçesi gibi yarım yamalak bir surette söylenmeye mecbur olurlar.

Hikâyenin bu derecelerine gelindiği zaman bugünün dahi yarısı olmuş geçmiş bulunduğundan gemi halkı ön taraflarının sağ cihetinden filvaki Vezüv Volkanı'nı hayal meyal görmeye başlamışlar idi. Ama çıplak göz ile değil ha! Dürbünler ile görebiliyorlar idi. İnde'l-hesap Meliketü'l-Bahr'in pek güzel yol almış bulunduğu hükmolunmasıyla Neofari dedi ki:

-Bizim şöyle çarçabuk katettiğimiz mesafeyi Şirzat vesairenin râkib oldukları Frenk gemileri haftalarca müddet zarfında katedemediler ha?

-Ne gezer! Fakat tesadüfe bakınız ki sabahleyin Süreyya Efendinin dediği veçhile biz Ponza Adaları'na gitmekte bulunduğumuz gibi onlar dahi mezkûr adalara doğru gidiyorlar idi. Fakat biz o adalara kendi hesabımızca iltizamî olarak gitmekte bulunduğumuz hâlde onlar ıstırarî olarak gidiyorlar idi. "Gidiyorlar idi." demek bile layık değildir. Büsbütün rakid olan hava gemilerini tahrik ve sevk edemiyor idi ki gitsinler. Belki ta Karadeniz'den doğru İstanbul ve Gelibolu ve Messina Boğazlarının Sebte'ye kadar teşkil eyledikleri azim akıntı suları bunların gemilerini aheste-reviş ile Ponza Cezayir-i Mücterniası'na doğru sevk ediyor idi. Fakat Fransa'nın Lion Körfezi taraflarında en şiddetli rüzgârlardan addolunan Mistral rüzgârını bilirsiniz ya?

-Evet gemiciler lisanında kırk türlü şarkısı olmak ile meşhur bulunan Mistral!

-Bu rüzgâr bazı kerede Napoli Koyu üzerinden zuhur eder. Heni

de bağıteten bir zuhur ki onu en tehlikeli fırtınalardan addedenler haksız görülmezler. İşte Ostika Ceziresi'nden hareketlerinin dördüncü haftası idi ki bir aralık rüzgâr gün doğusu istikametinden püfür püfür eserek Frenklerin gemilerini Napoli Koyu'na doğru sokmaya ve haftalarca müddet can sıkıntısından çatlamak derecelerini bulan gemi halkı sevinçlerinden oynamaya başlamışlar iken birkaç ihtiyar gemici nazar-ı dikkat ve dehşeti Vezüv Volkanı'nın tepesine dikmişler idi ki orada ekseri bir anud-ı müstakim-âsa tabakat-ı aliyeye doğru suud eden dumanlar bu aralık karmakarışık bir hâlde garb-ı şimalîden şark-ı cenubîye doğru uçuşmakta idiler.

-Bu hâl neye alamet idi senyör?

-Oralarda Mistral fırtınası her şeyi alt üst ettiğine alamet idi. Bir saat sonra rüzgârın bilküllüye tebdil-i istikametle müthiş bir fırtına çıkacağını hesap eyleyen ihtiyar gemiciler ihtiyaten yüksek yelkenleri sardırdılar. Filvaki aradan bir saat bile geçmeksizin evvelki şark rüzgârı birdenbire münkati oluverdi. Bir çeyrek sonra şimal-i garbî rüzgârı aheste aheste esmeye başladı ama her dakikada yeniden bir sağnak gibi munzam olan kuvvet ve sürati eksilmeyip diğer kuvvetler ve süratler dahi mütetabien munzam oluyorlar idi. On beş yirmi dakika zarfında artık asıl fırtına top gibi patladı. Makaraların çaldıkları ıslıklara ve iplerin rüzgârı yarmasından peyda eylediği çığlıklar dahi karışarak hakikaten samia-hıraş bir gürültü hâlini aldılar. Rüzgâr makus geldiği cihetle gemiler tebdil-i istikamete mecbur oldular ise de Messina'ya doğru bocalayınca kadar birkaç defa şark tehlikesini geçirdiler. İki geminin her biri kendi selameti kaydına düşmüş olduğundan tabiatıyla birbirinden ayrılmışlar idi. Bu rüzgârın âdetinden olduğu üzere bir de yağmur takip eylediğinden...

-Yağmur rüzgârı keser derler.

-Her rüzgâr ve her yağmur hakkında doğru değildir ve bir yağmur sağnağını teşkil eyleyen bulut geçtikçe arkası sıra bir de dolu sağnağı teşkil edecek bulut geldiğinden ahval-ı bahr ve sema o kadar heybetnûma oldu ki korkmadık kimse kalmadı.

-Ne kıyamet!

-Bu zamanın o mükemmel gemileri için bile hakikaten bir kıyamet sayılır. O zamanın derme çatma gemileri için ise dehşet ve tehlike birkaç kat daha artar.

-İşte asıl böyle havalarda vapur sefinelerinin kıymeti bilinir değil mi efendim?

-Elbette faydası inkar olunamaz ise de havanın şiddeti derece-i lazımesini bulduktan sonra makinaların da ehemmiyeti azalır. Daha fırtınanın mebadisinde şövalye ve Şirzat ve Dellaroka'ların bindiği geminin armasından birkaç ip kopmuş idi. Biraz sonra bir babafingo sereni ile bir de civaradaki baston kırıldı. Vakit gurub-ı şemse yakın olduğundan esna-yı gurutpa ve bahusus bade'l-gurup rüzgârın kesileceği gemiciler nezdinde meşhur olduğundan gemi halkının bundan başka bir ümidi kalmamış idi. Lakin meşhur sözlerin kâffesi doğru çıkmak mecburî değildir ya. Bu ümit dahi boşa çıktı. Gurutpa sonra gerek rüzgârın ve gerek onun sevkine tabi olan denizin gündüzki şiddeti bir kat daha arttı. Yelkenleri söndürmeye zaman kalmadığından birbiri arkası sıra bunlar patlamakta ve parçaları sigara kâğıdı gibi uçuşup kaybolmakta idi. Yalnız kıçtaki randa yelkeni yeni yapılmış ve rastgele bezi dahi pek kuvvetli düşmüş olduğundan fırtınaya mukavemet edebiliyor idi. Ama diğer yelkenlerin böyle parçalanması gemi hakkında ayn-ı inayet oldu. Bunlar parçalanmamış olsalar idi armayı tamamıyla söküp atacakları derkâr idi.

-Kim bilir kadınlar ne kadar korkmuşlardır?

-Yalnız kadınlar değil korku herkesi istila eylenmiş idi. Hatta gemi zabitanını bile!... Herkes güverte üstünde bulunuyor idi. Hatta ana kız Dellaroka'lar bile! Zira bu fırtınadan hâlası kimse ümit edemediği cihetle ne olursak göz göre olalım diye kimse kamaralarda bulunmaya cesaret edemiyor idi. Bir de bu aralık Sinyora Dellaroka "Gitti kızım!..." diye can-hıraş bir çığlık koparmaz mı?

-Aman Yarabbi! Ne oldu?

-Kadıncağız kendini yerden yere vurarak "Gitti Roza'm!..." diye haykırdıkça ciğerleri paralanıyor zannolunur idi.

Neofari hayretinden Ahmet Metin'in elini tutup çekerek:

-Ne oldu Allah aşkına? Roza'ya ne oldu, sualini tekrar ediyor idiyse de Ahmet Metin sözündeki insicamı asla bozmuyor idi. Diyor idi ki:

-Biçare kadıncağz elleriyle de kâh yakasını kâh saçlarını yolmaya başladı. “Yetişiniz!...” diye haykırıyor ise de herkes etrafına toplandığı hâlde kızının nereye gittiğini, ne olduğunu gören, bilen, anlayan yok ki, ne tarafa yetişilebileceğine hüküm vermek mümkün olsun. Nihayet rüzgâr ve deniz alıp götürmesin diye yekeye sınısıkı bağlanmış olan dümenci Sinyorina Roza Dellaroka'yı iskele tarafından sancak tarafına doğru alabora olan randa yelkeni çarparak denize attı. Fakat ...

-Demeyiniz Allah'ı sever isen! Güzel kız gerçekten gitti ha?

-“Fakat arkası sıra o genç Türk dahi kendisini atıverdi.” diye musibet-i vakıayı haber vermesiyle herkes kıça cem olarak geminin dümen suyuna doğru kemal-i dikkat ve itina ile baktılar ise de ne Roza'dan eser görebildiler ne Şirzad-ı Selçukî'den!

-Eyvah!

Şu “Eyvah!” nidasını bilâ-ihtiyar izhar eden Neofari o kadar müteessir oldu ki teessüründen hemen bayılmak derecelerine geldi.

Ahmet Metin ise arkadaşına şu hadiseyi hikâye etmeyi müteakip şimdilerde can kurtarmak için türlü âlât ve edevat mevcut olduğu hâlde o zamanlar bu gibi şeylerin mevcut değil malum bile olmadığını dahi uzun uzadıya tafsil eylediğinden Neofari Roza'nın denize düşmesinden ve Şirzat'ın dahi onun arkası sıra kendisini denize atmasında olan tehlike-i azimenin derecesini asıl bu tafsilat üzerine anladı. Bunun bir mevt-i muhakkak olduğuna şüphesi kalmayarak kıza da delikanlıya da başka başka acımaya başladı. O zamanlar âlât ve edevat-ı tahlisiyenin fıkdanı kim bilir böyle ne kadar canların ecel-i kaza nev'inden heder olmakta bulunduğu hakkında beyan-ı mülahaza eyleyerek Ahmet Metin dedi ki:

-İşte edevat-ı tahlisiyenin fıkdanı denize gidenleri tahlisden gemi halkını âciz bırakmaya kâfi ve vafi iken bir de havanın o kadar sertliği ve geminin dahi hâl-i tehlikede bulunması kaybolanlar için hiçbir muavenete inkân bırakmıyor idi. Mahaza Şövalye de Epronadora Sinyora

Dellaroka'yı tesliye için yine bin dereden bin türlü sular getirerek birçok şeyler söylüyor idi ama biçare valide için bu sözlerin hiçbir hüküm ve tesiri olamayıp feryat ve figanları ayyuklara çıktığından genmi halkını hâlas-ı umumi için edecekleri tedabirden dahi mene başlayan bu bedbaht valideyi kamaraya kadar indirmeye mecbur oldular ve orada gerek teselliler ve gerek bazı mualeceler ile teskinine çalışmaya başladılar.

Neofari bu faciadan dolayı ziyadesiyle müteessir oldu. Sordu ki:

-Denize giden iki nevcivan ne oldular senyör?

-Denize gidenler ne olurlar? Elbette boğulurlar.

-Hayır Roza ile Şirzat'ın boğulmadıkları derkârdır. Zira bunları boğulmuş farzeder isek hikâyenin dahi neticesi alınmış, bitmiş, tükenmiş olması icap eyler. Fakat pek merak ediyorum efendim! Çabuk söyleyiniz. Ne oldular?

-Boğulmadıklarını neden biliyorsunuz?

-Şundan biliyorum ki Şirzad-ı Selçukî romanı bu vaka ile nihayet bulmuş olsa idi, İstanbul'dan buraya kadar seyahat zahmetini size ihtiyar ettirecek ehemmiyeti haiz olamaz idi.

-Şirzat romanı bu seyahat için bir vesile olmuştur. Eğer bu roman olmasa idi ondan daha ehemmiyetsiz başka bir vesile dahi bu seyahate sebep olabilir idi.

-Beni üzüyorsunuz senyör! Yemin ederim ki Şirzat romanı bu hadise ile hitam bulmadı. Şu iki genç denize gittikten sonra ne oldular?

Filvaki Ahmet Metin Neofari'yi üzüyor idi. Fakat güzel arkadaşının bu hadiseyi bir hadise-i sahihe derecesinde ehemmiyet verip meraklandığını görünce kendisini daha ziyade üzmemeyip hikâyenin mabaddını dahi bervech-i âti nakle müsaraat gösterdi.

-Bazı vekayide romancıların tesadüften ettikleri istinadadı karilerin en çoğu istibad ederler. Şimdi ben dahi Şirzad'ın kendisini denize atarak dibe doğru biraz daldıktan sonra suyun üzerine çıkar çıkmaz pençesi Roza'nın fistanına isabet edivermiş olduğunu haber verir isen bu tesadüfü siz dahi istibad edersiniz ya?

-Neden istibad edeyim? Muhâl aklî ile mümteni birşey midir?

-Siz istibad etmeseniz bile sair istibad edenler bulunabilir. Hâlbuki âlem-i inkân-ı tabîide tesadüfün bundan daha pek çok garipleri görülmüştür. Ezcümle İstanbul'da otuz kırk arşın irtifaında bir minarenin üzerinde işleyen amele oradan düşer de minarenin altından geçmekte bulunan bir arka küfecisinin üstüne düştüğü gibi biçare küfeciyi yanıyassı ezerek kendisine hiçbir şey olmaz ise buna ne buyurursunuz?

-Acip tesadüf derim.

-Ya yine bir yüksek binanın üzerinde işleyen kocaman şalvarlı bir Rum dülger boş yere basarak paldır küldür aşağıya düşecek iken şalvarının iskele üzerindeki bir büyük çivi başına ilişip adamcağızın aslılı kaldığı haber verilirse?

-Bu daha acip ve daha gariptir.

-İşte bunların ikisi de bin kişi tarafından görülmüş vekayi-i sahihe-i katiyedendirler. Biz Müslümanlar kaza ve kadere tamamıyla mümin olduğumuzdan bu gibi hâllerde "Ecelleri gelmediği için böyle olmuş." deriz de istibada bile lüzum görmeyiz. İşte Roza'nın dahi eceli gelmemiş olduğuna mebnî idi ki Şirzad kendisini denize atıp da evvela epeyce derine doğru daldıktan sonra suyun üzerine çıktığı zaman gemiyi kendisinden hayli uzaklanmış görüp Roza'dan bir namı ve nişan aramak için etrafa göz kulak gezdirdikte vakıa kızdan hiçbir ses ve seda işitenmedi ise de yanı başında dalgalar ve köpükler arasında çalkanmakta olan bir beyaz şeye el atınca bunun bir kadın rubası olduğunu anladı ve hemen rubanın melfufu olan vücudu kolu üzerine aldıkta Roza olduğunu anlayıp şu ilk muvaffakiyetinden hüsn-i tefeül ile muvaffakiyet-i tammeyi dahi Hak Sübhane ve Taala Hazretleri'nin inayet-i mahsusasından ümide mütecasir olabildi.

-Evet efendim! Bu hâlde ümid-i necat olsa olsa ancak Hak Taala Hazretleri'nden olabilir. Koca bir geminin tehlikede kaldığı fırtınaya mukabil iki mağruk vücut için yalnız bir Şirzat'ın âciz kolları kuvvetinden ne umulabilir?

-Bereket versin ki Şirzat denize atlar iken kaporta üzerinde bulunan mantarlı minderi kapıp beraber alarak atlamış idi. O zamanların yegâne vasıta-ı tahlisiyesi bu minderler idi madan! Hâlâ dahi safa-yı

bahrî kotralarında kullanılır. Na işte bakınız ben bile yaptırmışımıdır. Supiray üzerine koyduğumuz şu yuvarlak ve ortası delik minderlerin içi kalın ağaç mantarından yapılmış olup üzerine bir kat yelken bezi ve onun da üzerine bir kat çuha kaplanmıştı.

-İki kişiye bir mantarın ne kadar hayrı olabilir?

-Maharetli bir adamın elinde bulunursa pek çok hayrı olabilir. İnsanın vücudu ile suyun sıkleti hemen müsavi gider madanı! Şöyle ki bir insan denizde hareket-ı makuse ile çırpınarak kendi kendisini batırmasa insan hiç batmaz. Bir iki okkalık bir tahta parçası ele geçer de insan onu iki kollarıyla tutup ensesine götürerek deniz üzerine arkası üstü boylu boyuna yatırır ise ağzı, burnu âdeta çene ve yanaklar hizasına kadar yüzü daima sudan dışarıda kalarak teneffüse muktedir olabilir. Bu hesaba nisbet edilirse Şirzat'ın kapıp götürdüğü mantar minder iki adamı kurtarmaya kifayet eder. Şirzat ise denizde bu gibi vesait-i tahlisiyeden bihakkın istifadeye muktedir bir dalgıç idi. Roza'nın baygın bir hâlde bulunması dahi şu zaman için ayn-ı nimet sayılabilir idi. Eğer akli başında olsa hareket-ı makuse ve muzırira ile çabalananarak Şirzat'ın işini güçleştirebilir idi?

-Ey bu minder bir olduğu hâlde iki adama nasıl hizmet edebildi?

-Şirzat o minderi kızın beli hizasından arkası altına sokup bu beli boyuna yatırdığı gibi kendisi dahi bir elini Roza'nın sadrı üzerine koyarak ve diğer eli ile su altından sınısıkı minderi tutarak öyle bir vaziyet aldı ki dalgalar dağ gibi kabardıkça üstlerine çıkarlar ve vadiler gibi çukurlandıkça diplerine inerler idi.

-Hâl-i helak vesselam!

-Evet şu anda Şirzat'ın da bir ümid-i katisi yok a! Fakat zimmet-i kahramanî ve fedakârisine terettüp eden böyle bir hizmet uğrunda can ile cömertlik edişinden dolayı nedamet dahi hissetmiyor.

-Yalnız zimmet-i kahramanî diyorsunuz biraz da gayret-i aşıkâne-sine terettüp eden vazife deseniz olmaz mı?

-Evet inkar edemeyeceğiz. Biraz da o gayret mevcut idi. Şu hâlde yalnız Roza'nın berhayat olup olmadığına hüküm-ı kati verilememesi Şirzat'ın en ziyade canını sıkan bir keyfiyet idi. Eğer kızın vefat etmiş olduğunu bilse onu terk ederek yalnız kendi işi ile meşgul olacak ise de bunu kestiremediği için netice-i hâle muntazır bulunuyor.

-Şirzat'tan başka kim olsa ve hatta âşık-ı şeyda dahi bulunsa şöyle bir hâlde kolları arasındaki naaş-ı bîruhu bırakıverir idi. Hoş zaten gemiden bile kendisini atamaz idi ya!

-Şirzat şu hâlde iken çocukluğunda denizde yıkandığı zaman suya batmamak için daima yaptığı oyun nev'inden bir tedbiri de tahattur eyledi. Hepimizin hâlâ çocukluğunda yaptığımız veçhile Şirzat dahi çocukluğunda denize girdikçe Amerikan bezi nev'inden sıkça bir bez ile yapılmış olan donun içine üfleyip balon gibi şişirir ve bu balonun suya batmamasından vücudunu dahi batırmamak suretiyle istifade eyler idi. Bugün dahi ayağında ağı geniş bir potur bulunarak denize atladığı zaman zaten potur içindeki hava harice nüfuz edemediğini ufacık bir şişkinlik peyda etmesinden anlanmış idi de çocukluğundaki don şişirmek tedbiri dahi hatırına gelmişti.

-Bez içine doldurulan havayı harice çıkartmayıp muhafaza istidadı çuhada dahi var mıdır efendim?

-Daha ziyade! Bu hatıra üzerine Şirzat yalnız bir eli ile hem Roza'ya hem mantar mindere sarılarak diğer eli ile poturunun uçkuruk deliğini ağzına takarrüp edip üflemeye başladı. Vakıa ıslanmış çuha içine teneffüs ile hava doldurmak ziyadesiyle zahmetli olur idiyse de poturun ağı bi't-tedric şişerek çocukluktaki donlardan âlâ bir balon vücuda getirmekte olduğunu gördükçe gayreti artırıyor idi. Yarım saatte ziyade çalışıp poturu ziyadece şişirebildi. Lakin iki en çuhadan yapılmış olan potur büyücek bir pamuk çuvalı kadar bir balon teşkil eyledi. Bu balonun yalnız bir uygunsuzluğu var idi ki o dahi vücudunun kısm-ı süflasında bulunması hasebiyle ayaklarını kaldırdığı hâlde başını batırması idi. Buna karşı bir tedbir olmak üzere dahi Şirzat arkası üstü yatıp poturun ağını iki bacakları arasından suyun üzerine doğru şişirdi ve Roza'yı potur üzerine çekip birleştirerek mantar minderi ise kendi ensesi hizasına koydu ve işte bu suretle selametlerini biraz daha güzelce temin eylemiş oldu.

-Çok akıllı adam imiş!

-Bazı bela ve musibet esnasında insanın fikr-i icadı böyle şayan-ı istigrap olacak derecelerde faaliyet gösterebilir.

Neofari iki gencin esbab-ı halâsı bu kadarcık olsun temin edilebilmiş bulunmasından dolayı mutmain ve memnun olarak biraz da gemiyi

düşünmeye başladı. Geminin de ne olduğunu sual etmesi üzerine Ahmet Metin dedi ki:

-Gemicilerin itikadınca böyle şiddetli havalarda denize adam gider ise kurban sayılarak deniz o kurban ile gayz ve gazabını tadil eder imiş. Bazı mîlel-i kadime bu itikad-ı batılı o kadar ileriye götürmüşler ki bazen büyük fırtınalarda mevcut adamlardan birisini denize atıverdikleri dahi olur imiş. İtikad-i mezkûr esasen batıl ise de bugün bi't-tesadüf doğru çıktı. Fırtınanın o şiddet-i azimesi bir saat kadar daha ancak devam edebildikten sonra rüzgâr kesilip yalnız ölü dalgalar denizi alt üst oluyor imiş zannettirecek surette temevvüç ve telatumda devanı eyliyorlar idi. Sabah dahi açılmaya başladı. Vücudu şişkin potur üzerinde ve başı tamam Şirzat'ın sadrı üstünde bulunan Roza'nın bir de bu sırada ağzı köpürmeye başlamasın mı?

-Meğer boğulmamış ha?

-Şirzat zanneyledi ki şimdi teslim-i ruh ediyor. Zira bu ağız köpürmesini müteakip kızda bir de sinir titremesi nev'inden bir hareket peyda oldu. Bu hareketle beraber kusmaya da başladı. Şirzat gaşyanı teshil için sağ bacağını kaldırıp vücudunu sol tarafa eğerek Roza'nın da vücudunu sol cihetine yaslandırdı. Kızın ağzından bir hayli su çıktı ki Şirzat bu hâlin alamet-i hayr olduğunu anlayıp seviniyor idi. Niyahet Roza gözlerini açarak birşeyler mırıldandı ise de Şirzat anlayamayıp yalnız yarım yamalak İtalyancasıyla "Korkma sinyorina, korkma!" diyor idi.

-Korkmamak kabil ise korkmasın.

-Bir yandan ortalık aydınlanmakta devam eylediği gibi bir yandan dahi ölü dalgaların cesameti azalmakta devam ederek Şirzat için etrafa göz gezdirmek ve etrafı görmek hadd-i imkân dahiline girince her tarafına bakınıp gördü ki pek yakında bir kara vardır. Ama ne kadar yakın? İki mil kadar ya var ya yok.

-İki mil dediğiniz şey dört bin metreye kadar bir mesafe eder efendim! Bu yakın mıdır?

-Beğenemediniz mi? Enginin orta yerinde bulunmaya nispetle elbette yakındır. Şirzat bu müşahededden o kadar memnun oldu ki keyfiyeti dili döndüğü kadar Roza'ya da anlatarak müteselli eyledi. Lakin

yine bu aralık başka türlü bir tehlike biçare delikanlıyı düçar-ıyeis eyledi. O ise bir köpekbalığı tehlikesi idi.

-Köpekbalığı dediğiniz galiba roken olacak? Hani ya şu insanları yutan balık değil mi?

-Ta kendisi! Bu tehlikeli hayvan Akdeniz’de ne kadar çok olur! Şikârını bulan hayvanın kemal-i meserretle kendilerine doğru gelmekte bulunduğunu Şirzat görünce bu gelen şeyin mevt-i muhakkak olduğunu hükmederek buz gibi dondu kaldı. Beliyeyi Roza’ya haber vermedi. Bir dakika sonra vürudunu aynen müşahede edeceği mevti bir dakika evvel haber vermekte ne mana vardır?

-Aman efendim! Çabuk söyleyiniz. İşte şimdi hakikaten yüreğim oynamaya başladı. Şu zavallı iki genç bu beladan dahi kurtulacaklar mı?

-Evet! Zira bu müthiş hayvan o şetaret-i sayyadanesiyle gelip gelip şöyle üç dört metre kadar takarrüp eder etmez birden bire bi’t-tevakkuf tornistan etmiş vapur gibi yedi sekiz metre daha geriledi ki Şirzat bunu görünce hayvanın kendilerinden ürktüğünü anlayıp ümit-varane bir geniş nefes aldı. Hayvanın bu ürküntüsü mahza şişkin poturdan idi. Zira potur siyah renkli olup bu hayvanın ise siyahtan pek korktuğu mücerrebattandır. Hatta denizin dibine dalıp sünger çıkaran dalgıçlara pek musallat olarak mahaza şındiye kadar zenci dalgıçlardan hiç birisini yutamamış olduğuna dikkatle “sekafandr” yani dalgıç aletini iktisa edenler onun siyah renklisini giymeye başlamışlar ve bu suretle köpekbalıklarının tasallutundan kurtulmuşlardır.

-Ama Şirzat’ın bu tecrübeye vukufu yok a?

-Şüphesiz. Bununla beraber zeki çocuk hayvanın ürküntüsünü görünce iki adamın birbirine sarılmış olmasına zamimeten bir de kocaman poturun şişkin bulunması bu hayvanı ürkütmüş olduğunu anladı ve bu teferrüs ve tefehhümle tecdid-i ümit eyledi. Sular ise kendilerini bir taraftan karaya doğru sevk etmekte idi. Şirzat kendi kollarıyla kürek çeker gibi yüzmeye başladıktan fazla Roza’ya dahi bu hareketi talim ederek iki çifte kürekli bir kayık gibi fakat gayet aheste-revişle yol alıyorlar idi. Köpekbalığı ise kâh kâh takarrüp ederek fakat yine ürküp kaçıyor idi. Bir aralık bunlar iki oldular. Ama her takarrüpte ikisi

birden ürküp geriye dönüyorlar idi. Kezalik bir aralık Roza dahi bunları görüp korktu ise de onun korkusu Şirzat'ın havfına kıyas olunabilir mi? Genç kızcağız bu balığın yalnız cesamet ve heybetinden korkmakta olup onda insan yutmak istidadı bulunduğunu bilmiyor idi.

-Demek oluyor ki bu cehli ile bahtiyar idi?

-Evet cehlin bu türlü hüsnü hakikaten bahtiyarlıktır. Bu iki âcizin kollarındaki kuvvetten ziyade anoforların cereyanı kendilerini sahile gereği gibi takrip ederek bir de Şirzat insan boyu kadar umka vasıl olduğunu anlayınca Roza'yı ayakta durdurup sahile doğru kaçmasını emreyledi. Kendisi dahi bu yolda harekete davrandı ise de şişirmiş olduğu poturun içindeki havayı boşaltmak pek zahmetli olacağını anladığından uçkurluk deliğinden tutup kuvvetle çekerek poturu yırtmaya mecbur oldu. Ne dersiniz? Yakına kadar kendilerini takip eden köpekbalıkları Roza'nın karaya doğru koştuğunu görünce hücum etmesinler mi? Bereket versin ki buranın sığılığı o cesim hayvanların yüzmesine müsait olmadığından göğüsleri hizasından karaya oturup güç hâl ile kendilerini toplayarak dönebildiler. Şirzat ile Roza dahi sahil-i selamete vardılar.

Magrukların bu veçhile kurtulması üzerine Neoafari gayet geniş bir "Oh!.." çekerek müsterih oldu. Ahmet Metin dedi ki:

-Cay-ı selamete vüsul üzerine vakıa böyle bir "Oh!.." alamet-i itminan ve istirahatını yorgunluk ve korku ile karışık olarak Şirzat dahi çekti ve Sinyora Roza Dellaroka'ya becerebildiği kadar tebrik-i selametten sonra, o geceki şiddetinin yüzde doksan beşi zail olmuş bulunan denizi şöyle karadan temaşa için kızı alıp azim bir kaya üzerine kadar vardı. Orada oturup teneffüs eylediler. Bereket versin ki soğuk bir mevsimde bulunmadıklarından üşümek beliyesinden olsun azade idiler. Biraz yorgunluk aldıktan sonra Şirzat hem lisanen ve hem fiilen Roza'ya tarif için kendi rubasını birer birer çıkarıp sıkarak taşlar üzerine sermeye başladı ve genç kızı çıplaklık hâlinde dahi mahcup etmemek için kendini bir taşın arkasına gizlediği gibi Roza'ya dahi uzak bir yerde olan bir taşı işaret etmekle kız da o taşın arkasına gizlenerek elbisesini sıkıp sermeye ve kurutmaya başladı. Neofari'deki tabiyet-i şeytanet-i aşüftekâne artık malumumuz oldu ya! Bunun en zarifane bir surettesini dahi şu münasebetle ortaya koyarak:

-Allah için doğru söyleyiniz senyör! Bu hâlde Şirzat'ın bir taş aralığında çıplak Roza'ya doğru atf-ı enzar-ı tecessüs etmediğine siz dahi emniyet eyliyebilir misiniz, deyince Ahmet Metin gülümseyerek:

-Bu hususta Şirzat'a emniyet eylesem nabeca olamaz. Fakat dediğiniz hâli Roza için sual eder iseniz bak ona emniyet edemem. Gayret-i tecessüs kadın kışnında erkekten pek çok ziyadedir, dedi. Bakılsa bu söz Neofari'yi biraz mahcup etmeli idi. Ama öyle bir tesiri olamadı. Bilakis:

-Besbelli kadın kışnı daha ziyade kıymet-senç ve kadirşinastır da güzeli temaşaya onun için daha ziyade meraklı olur, diye yine Ahmet Metin'i ilzama çalışıyor idi. Bunu müteakiben:

-Bu zavallı musabînin vasıl oldukları kara acaba neresi idi, sualini de irad etmesi üzerine Ahmet Metin:

-Neresi olduğunu kendileri bilemeyecekleri derkârdır. Fakat ben şimdiden size haber vermeliyim ki ayak bastıkları yer işte ön tarafımızda hayal meyal görünmeye başlamış olan Vantutena Cezire-i Hâliyesi idi.

Filvaki hesap memuru Süreyya Efendi'nin umduğu gibi bugün rüzgâr Meliketü'l-Bahr'e pek güzel hizmet ve muavenet eylediğinden akşamın takarrüp eylemiş olduğu bir zamanda Vantutena Adası uzak-tan uzağa bir tek kaya gibi fakat dürbün ile bakmak şartıyla ufuk üzerinde görünmeye başlamış idi ki Ponza Cezayir-i Müctemiası denilen ve ufak ufak altı adadan ibaret bulunan cezirelerin İşya Adası'na en yakın olanıdır. Meliketü'l-Bahr'in gelmekte bulunduğu yola nispetle Vantutena işbu Cezayir-i Müctemia'yı teşkil eyleyen adaların en ileride bulunanıdır ki güya kendilerini ziyarete gelen yolcuları istikbale çıkmış gibi telakki olunur.

Bu cezireyi Ahmet Metin'in "cezire-i hâliye" diye tavsif etmesi üzerine Neofari:

-Şimdi biz dahi o insandan hâli olan Vantututena'ya mı gidiyoruz, sualini irad edince Ahmet Metin dedi ki:

-Şimdi ne Vantutena ve ne de diğer arkadaşları olan beş cezire ahalî ve ümrandan hâli değillerdir. Fakat buralarda ancak 1760 senesinden

sonra yani bundan yüz otuz sene evvelinden beri ahali ve ünran peyda olmaya başlamıştır. Ondan evvelleri bu adalar bilkülliye hâli idiler. Fakat “Ondan evvelleri” dediğime bakıp da minelkadim böyle idiler zannetmeyiniz. Minelkadim bunlar yine meskun ve mamur idiler. Afrika Piratları Akdeniz’in her tarafına hücumla başladıktan sonra böyle küçük yerlerin ahali-i kadimesi kendilerini müdafaadan âciz kalmağa zikrolunan cezayir-i sagireyi terk ederek büyük ve kalabalık şehirlere çekilmeye mecbur olmuşlar idi. Binaenaleyh bu cezireler yedi sekiz asır müddet bilkülliye ahali ve umrandan hâli kaldıktan sonra korseler ve Piratlar ortadan çekilerek emniyet-i umumîye husule gelmesi üzerine buraları dahi Napoli taraflarından gelen ragbetkârların himmetiyle tekrar kesb-i umran etmeye başlamışlardır. Hele Romalılar zamanında bu adalar ve onlar meyanında bilhassa önümüzdeki Vantutena Adası menfa olmak suretiyle pek ziyade ehemmiyet ve tarih sayfalarında büyük bir şöhret kazanmışlardır. Düşünmelisiniz ki bu Vantutena Adası’nda Culya ve Agripya ve Oktavya gibi üç meşhur prenses en güzel trajedyalara zemin olacak bir surette ıstıabat çekmişlerdir.

-Bir roman da bu yüzden mi çıkaracaksınız senyör?

-Hayır madam! Romanı benim çıkarmaklığıma ne hacet? Tarih o romanları pek güzel çıkarmıştır. Fikir ve hayal-i şairane katmaya hiç lüzum bırakmamıştır.

-Ey bu prensesler kimler oluyorlar imiş bakalım? Özlem

-Culya meşhur İmparator Ogüst’ün kızıdır ki hâlâ bugün Avrupa lisanlarında imparatorlara, krallara verilen “Ogüst” unvanı bu adamın kerüfer-i hükümranîsine ima ve isnaden iltizam olunmuş elkâb-ı tazimiyedendir. Müşarünileyhin kızı Culya yine Roma meşahir-i ricalinden Marselus ile tezevvüç ettiği gibi ikinci nikah olarak daha sonraları yine rüesadan Agripya’ya varmış ve ondan iki oğlan ile üç kız çocuk tevlid eylemiş idi. Bu kadının sefa ve sefahetperverlikte emsali gelmemiştir. O yoldaki hikâyatını bast ve temhid edecek olsak ciltler dolar. Nihayet üçüncü koca olmak üzere meşahir-i rüesadan Tiber kendisini tezevvüç eylemiş ise de Culya’nın sefahet yolunda tezyid eylediği cüreti her hududun haricine çıkarak rezalet-i aleniye derecesine varmağa babası Ogüst bile kızının bu hâllerinden utanarak onu şu Vantutena Ceziresi’ne nefyeyledi. Bir de aradan bir vakit sonra mezburenin ko-

cası Tiber imparator intihap ve ilan olunmasın mı? O zamana kadar kendi namusunu lekeleyen karısından mücerret kayınpederinden havf ile intikam alamayan Tiber şındı şu hâl-i ikbalinde intikama kıyanı eyledi. Biçare kadının muayyenat-ı ekliye ve şürbiyesini keserek açlıktan helak olması için emir verdi ve o dehşetli emir icra dahi olundu.

Neofari'nin çehresi çatıldı. Dişleri gıcırdayarak:

-Gaddar herif! Zavallı kadıncağız! Açlıktan, susuzluktan kıvrana kıvrana helak oldu gitti ha, demesiyle Ahmet Metin dedi ki:

-Vakıa merhamet ve mürüvvet-i beşeriye kendi sahiplerini daima zayıflar için acındırır. Tiber'in verdiği emre göre zayıf ve âciz kalan dahi Culya'dır. Lakin madem herkes ceza-yı amelini bulmak adalet-i ezeliyeye muvafık olmaz mı? Culya hakikaten böyle şiddetli bir ceza-ya düşer olacak kadın idi. Maişet-i sefhane âleminde o kadar canlar yakmıştır ki onlar hikâye edilecek olursa her birine biriyle ayrı ayrı acırsınız da onlar hakkındaki mecmu-ı terahhumatınız Culya hakkındaki merhametinizi münkesif eder.

-Canım kadınlığına olsun hürmet etmemeli midir?

-Kadınlığa edilecek hürmet o kadınlığa mahsus fezailden dolayıdır. Her dinin, her medeniyetin kanunları erkek olsun kadın olsun icab-ı makulü kısas olan ahkâmı hiçbir hiss-i gayr-ı makule tabi olamaz. Bak böyle bir eser-i terahhumu Agripina'ya gösterir iseniz isabet etmiş olursunuz. Çünkü Agripina fazilet sahibi bir kadın idi.

Böyle herkesin ceza-yı amelini görmesi lüzumı Neofari'nin asla hoşuna gidemeyeceği derkâr olduğundan Ahmet Metin şu sözü söylemekle bu kadına karşı iltizan-ı nezaket etmemiş olduğunu kendisi dahi biliyor idi. Hâlbuki bu nezaketsizliği gafletle yapmayıp iltizanî olarak yapmış idi. Maksudı ise Neofari buna dair bir mesele açsın da istediği gibi serd-i efkâr etmesi için kendisine fırsat vermiş olsun kaziyesinden ibaret idiyse de şeytan karı bu yolda uzanıp gidecek olan mübahase, hep kendi cinayetini kendi yüzüne vurmak demek olacağını bi't-tefat-tun bahsi ileriye götürmek cihetlerine yanaşmayıp bilakis:

-Ey bakalım şu fazıla Agripina nasıl imiş, سوالini bi'l-irad Culya bahsini çabuk kapattı. Ahmet Metin dedi ki:

-Agripina'nın da ismi Culya'dır. Hem kendisi de demincek bahsettiğimiz Culya'nın kızıdır. Fakat Culya'nın ikinci kocası olan Agripa'dan tevellüd eylediği için ona "Agripina" tesniye olunmuştur. Roma'nın meşahir-i serdaranından Cermanikus'a tezviç olunmuş ve meşhur Karakalla'yı bu kadın doğurmuştur. Kocasını için gayet sadık, vefakâr bir zevce olmuştur. Cermanikus'un bais-i iştiharı olan seferlere bu zevce-i sadıka dahi beraber gider idi. Nihayet birtakım düşmanlar Cermanikus'u teslim eyledikleri zaman Agripina Roma'ya gelip cina-yet-i mezkûrenin asıl mürtekibi Neron olduğunu meydana koyunca o zaman imparator bulunan Ökipedri Tiber mezburenin bu iddiasından dolayı düçar-ı gazap olarak onu da bu Vantutena Adası'na nefy ile açlıktan helak olması hükmünü vermiştir. Zavallı kadıncağzı adaya çıktığı zaman hüküm-i mezkûru icraya memur olanlar tarafından o kadar muhakkirane muamelelere düçar oldu ki tarif kabul etmez. Hatta kendisi gibi bir prenses idama mahkûm olsa dahi bu yolda muamelelere layık olamayacağını bir suret-i muhakkanedeyi beyan etmesi üzerine yüzbaşı rütbesinde bir habis bu mazlumeye öyle bir tokat vurdu ki şiddetinden biçarenin bir gözü patlayıp kör oldu. Bu işkenceye zammimeten bir de açlıktan helak işkencesine kahramanane bir surette tahammül eyledi.

Ahmet Metin bu hikâyeyi dahi irad eylediği zaman söyleyeceği bir şey var ise söylemesi için biraz sükût ederek Neofari'nin yüzüne baktı ise de Neofari'de derince bir dalgınlıktan başka bir şey göremedi. RefİKasının bu dalgınlığının sebebi dahi Ahmet Metin'e mestur ve meçhul değil idi. Zira orta yerde iki Culya vardır ki birisi kocasına hain ve diğeri sadıktır. Neofari kendisini bu Culya'lara kıyas ettikçe ikinciye benzetebilmesi nasıl kabil değil ise birinciye benzemekten kendisinin memnun kalması da o kadar kabil değildir. Binaenaleyh zavallı canıye, biçare aşüfte dalgınlığa düçar olmaz da ne yapar?

Binaenaleyh Ahmet Metin biraz zaman sakit ve muntazır kaldıktan sonra yine kendisi dedi ki: -İşte ne kocalarına, ne âşıklarına sadakati, hayrı, merhameti olmayan bir Culya'ya kocasına sadakat ve muhabbet uğrunda feda-yı can eden diğeri Culya yani Agripina mukayese kabul edilebilir şeyler midir?

Kendisinin mukayesesine çalıştığı mesele kabil-i kıyas olmadığını Ahmet Metin'in böylece meydana koyuvermesini Neofari hiç

beğenmedi. Lakin beğenmediğini de anlatmamaya çalıştı. Biraz daha sükûttan sonra dedi ki:

-Ya üçüncü prenses ne oldu?

Ahmet Metin birdenbire bu üçüncü prensesi tahattur edemedi. Zira zihni şu iki prenses ile meşgul idi. Müteakiben üçüncüyü de bi't-tahattur:

-Oktavya mı, سوالini irad ile Neofari'den yalnız bir baş işaretiyle cevap-ı tasdik aldıktan sonra çehresi alamet-i nefret ve gazap ile dolarak dedi ki:

-Bu kadın sefahet ve itisaf ile tarihteebedi bir şöhret-i melanet kazanmış olan Roma imparatoru Neron'un zevcesi olup o habis "Pope" nanında bir aşüfteyi tezevvüç gayretiyle kadıncağızı tatlik ve bu cezi-reye nefy ve teb'id ile işkenceler içinde idam ve mahveylemiştir. Binaenaleyh Oktavya asıl mağdur ve mazlum sayılacak bir kadın olup hatta Agripina gibi bir gayret-i intikam ile olsun hiçbir müntakimün-anhın gazabını da celp etmemiştir.

Bu cevap Neofari'yi dahi acındırmak lazım gelir iken bilakis Neofari'de çirkin bir gülümsemek peyda olarak:

-Besbelli İmparator Neron, Madam Pope'yi daha ziyade beğenip sevmiş ve zevcesi Oktavya bittabi itiraz eylemiştir de onun için bu belaya giriftar olmuştur, demiş idi. Buna cevaben Ahmet Metin dedi ki:

-Olabilir ama Neron nazarında sevmek, sevilme dahi hüküm götürür birşey değil idi. Çünkü aradan çok zaman geçmeksizin o sevgili kıymetli Pope'sine dahi hâl-i tehevürde bir tekme vurup belini kırarak o da bu suretle vefat eylemiştir.

Aklı fikri daima fenalık cihetine mün'atıf olan Neofari şu aldığı cevaptan dahi memnun olamadı. Bir aralık tarih denilen şeyin böyle esrar-ı kadimeye kadar her şeyi havi olmasına taaccüp edince Ahmet Metin anlattı ki, tarih denilen şey bir sicill-i ahval-i umumiyedir. Eryan-ı semaviyenin ahbarı veçhile herkes üzerinde müvekkil olan melekler insanların hasenat ve seyyiatını zapt ve kaydederek ahirette ona göre hükmolunacakları gibi maneviyata mahsus olan bu sicill-i ahvalin suret-i maddiyesi dahi tarihtir. İş gücü hayırdan ibaret olup ettiği hizmet-

ler ile beni-i nev'ini ihya eyleyen kübera-yı nev'i-i beşer için bu sicill-i ahval nev'iyet-i beşeriyenin ilelebet şükran-ı minnettarîsinden ibaret bir mükâfat olduğu gibi Neron misilli işi gücü şerden ibaret olarak müessesat-ı hayriyeye bedel mevcut olan umran-ı âlemi de mahveden ve meselâ bir aşüfteyi eğlendirmek için Roma şehrini ateşe vermiş olan gaddarların dahi ilelebet nev'iyet-i beşeriyenin lanetine düçar olmalarından ibaret mücazat-ı layıkasıdır.

Ne gariptir ki şu mülâhaza Neofari'yi bir dereceye kadar müteselli eylemiş idi. Kendi kendisine “Benim gibi bir küçük kimsenin tarihe ne taalluku olabilir? İsmim âleimde payidar kalmayacak ki şöyle perişan-hâl ve böyle mürtekib-i cinayet idi diye pişgâh-ı umumda düçar-ı muaheze olayım. Uyubum mestur kalacaktır.” diye vücdanına tesliyet vermeye başlamış idi.

Nihayet önündeki adaya gereği gibi takarrüp edildikte Neofari:

-Demek oluyor ki böyle menfa ve maktel-i mücrimîn ve mazlumîn olan bir cezireye gidiyoruz, demesiyle Ahmet Metin dedi ki:

-Bu şöhret cezire-i mezkûrenin pek eski zamanlarına mahsustur madam! Bizim Şirzad-ı Selçukî romanının evan-ı güzârında ise cezire-i mezkûrenin suret-i şöhretini “Eski Robenson'un cay-ı ikâmeti” diye tayin eyleyebiliriz.

-Bir Robenson hikâyesi bilirim ki “Robenson Cruzoe” diye âdeta kâffe-i elsineye tercüme olunmuştur. Fakat bu Robenson eski midir, yeni midir onu bilemem.

-O dediğiniz Robenson Cruzoe yenisidir madam! Benim dediğim eski Robenson ise bizim Şirzad-ı Selçukî'den ibarettir.

-Demek oluyor ki o dahi yıllarca zamanını Robenson Cruzoe gibi bir ıssız ada üzerinde geçirmiştir. Fakat bu Robenson hikâyesi sırf hayalî değil midir senyör? Hiçbir adamın öyle yıllarca müddet bomboş bir ada üstünde herşeyi kendisi yaparak yaşayabilmesi kabil midir?

-Robenson Cruzoe vakıa hayalîdir madam. Fakat emin olunuz ki insanın hayali hemen hiçbir şey icat edemiyor. Bu icat hususunda tabiat hayale de galebe eyliyor. Muharrirlerin, şairlerin hayali ise bir vaka-i sahihe ve tabiiyeyi süsleyip, zinetleyip meydana koymaktan ibaret

kalıyor. Kudret-i beşer bundan ileriye varamıyor. Robenson Cruzoe hikâyesini yazan Danyel Defoe bu hikâyeyi Aleksandr Selkirk nam gemicinin sergüzeştinden almıştır.

-Acaip? Bu Aleksandr Selkirk kim oluyor?

-An-asıl İngiltere'nin İskoçya ahalisinden adi bir gemi tayfası ki 1705 sene-i miladîsinde Straling nam kaptanın gemisinde hizmet ediyor idi. Amerika taraflarında seyr ü seyahat ederler iken kaptanına ettiği itaatsizlikten dolayı Juan Fernandez nam adaya bırakılarak ahali ve ümrandan hâli olan o ıssız adada tamam dört sene yaşayabilmiştir.

-Bu kaptan ne gaddar herif imiş. İssız adada aç ve susuz helâka terk edeceğine öldürüvermesi daha ehven idi. Vantutena Adası'nda prensesleri idam eden Roma imparatorlarından farkı yok demektir.

-O zamanlar gemi kaptanlarında mezuniyetin bu derecesi var idi madam! İdam dahi edebilirler idi. Hâlâ bugün bu gibi ahvalde kaptanların mezuniyetleri pek vapidir.

-Mahaza Aleksandr Selkirk'in bir boş adada dört sene yaşayabilmesi hemen hemen zihinlere sığmayacak garaiptendir.

-Zihinlere sığmayacak yeri yoktur madam! Ondan sonra hatta zamanımıza kadar böyle cezireler üzerinde yıllarca yaşayıp tevahhuş derecesine varmış olan adamlar görülmüştür.

-Demek oluyor ki Danyel Defoe bu gemicinin adını Robenson'a tahvil ederek sergüzeştini yazmıştır.

-Hayır! Danyel Defoe bu gemicinin sergüzeştinden yalnız bir fikir alarak Robenson hikâyesini hayalinde büyülte büyülte o kadar güzel yazmıştır ki hemen her lisana tercüme olunarak bütün cihanda şöhret almıştır. O kadar ki Robenson haddizatında bir şahs-ı muhayyel iken şahs-ı muhakkak derecelerinde ehemmiyet alarak namı teracim-i ahval kitaplarına da derc olunmuştur. Ama zannetmeyiniz ki bizim eski Robenson yani Şirzat kendi Vanderdi'si ile yani Roza ile.

-Evet evet! Robenson'un bir de Vanderdi namında bir vahşi refikası var idi.

-İşte o Vanderdi makamında Şirzad-ı Selçukî'nin dahi Roza'sı var idi. Ama onunla birlikte bu adada Robenson gibi koca bir ömür geçir-

diler zannetmeyiniz. Şirzat öyle yeni Robenson gibi eline geçen birkaç buğday tanesini ekip biçerek ve yabani keçileri kendisine alıştırıp sütlerini sağarak ve derilerini telebbüs ederek ve elindeki tüfek ile sayd ve şikâr eyleyerek geçinmemiştir. O zaman tüfek bile nerede? Bununla beraber Şirzat ile Roza'nın Vantutena Adası'nda imrar eyledikleri eyyanı güzelce bast ve temhid kılınacak olur ise Robenson Cruzoe hikâyesinden daha aşağı kalmayacak bir roman husule gelir. Letafetçe belki yeni Robenson'u geçer bile.

Neofari bir zamandan beri her münasebetle tekrarını suret-i mahsusada iltizam eylediği manidar tebessümleri daha ziyade ve daha vazih manidar olan birisini daha bi'l-izhar:

-Ona şüphe yok senyör! Robenson Cruzoe'nin Vanderdi'si bir vahşi zenci idi ki onun kadın olmak ihtimali bile Robenson'un hatırına gelmeyerek beraberce çalışıp yaşadılar. Sinyorina Roza Dellaroka ise Canderdi'ye asla kıyas kabul edemeyecek bir mahbube-i dilâradır. Vakıa Robenson dahi Şirzat gibi genç, güzel, zeki, cerbezeli, çalışkan bir delikanlı idiyse de yanındaki Canderdi ona Roza'nın Şirzat'a bakacağı nazarla bakabilir mi idi, deyince Ahmet Metin:

-Zünun ve ictihadatınız tamamıyla yanlış olmadığı gibi tamamıyla doğru da değildir. İşte size şu eski Robenson'un sergüzeştini muhtasuran hikâye edeyim de mukayese buyurunuz, diye bizim eski Robenson'un Vantutena Adası'nda Roza ile birlikte geçirdiği zamanı filvaki pek muhtasar olmak üzere bervech-i âti tasvir ve hikâyeye başladı.

Dedi ki:

-Bu iki felekzedenin ne kadar mehalik ve mezahim ile cezireye çıkarak esvaplarını nasıl kuruttukları hikâyeye olunmuş idi. Kuruduktan sonra buruş buruş buruşuk olan rubaları içinde kendi hâline Roza dahi gülmek derecesinde bir tavır ile Şirzat'ın yanına geldiği zaman güya tuvaletinin eksigi yalnız bir taraktan ibaret imiş gibi "Ah bir tarak yok ki saçlarımı tarayım. Yün gibi çitiştirler kaldılar." demesin mi? Bu hâlde bizim eski Robenson'un ilk ihtirai arkadaşına bir tarak inmal ve teda-

riki suretinde nümayan oldu. Bunda güçlük dahi çekmedi. Biraz evvel kendi elbisesini kuruttuğu yerde som nev'inden bir balığın kılçıklı bel kemliğini deniz kenarında görmüş bulunduğundan onu alıp ince bir zincir ile belinden bağlı bulunan çakısı ile yarı çürümüş bir tahta parçası bulup yontarak ve çakının burnu ile delikler açıp her birine birer kılçık takarak şöyle kolayca vücuda getirdiği tarağı Roza'ya takdim edince kız o kadar memnun oldu ki Afrika'nın en beyaz fildişlerinden Venedik'te en büyük maharetle yapılmış taraklar kendi eline verildiği zaman bu kadar memnun olmamıştır.

-Hikâyenin mebdei pek şairane! Bakalım müntehası dahi intizar eylediğim kadar şairane çıkacak mı?

-Roza güzel saçlarını tarayınca kadar Şirzat sağa sola bakınıp sevhilinin yakın yerlerinde umrandan eser göremeyince adanın iç taraflarına doğru yürüyüp yüksecek bir tepe üzerine çıktı. Oradan etrafa bakınarak bir köy veya hane veyahut mandıra, çiftlik, külbe gibi bir şey bulmak için pek çok arandı ise de hiçbir şey göremedi. Görebildiği bir şey oldu ise o da üstüne çıktığı yüksecek kayadan dairen-ma-dar denizi görerek buranın bir kara değil bir ada olmasını anlamaktan ibaret kaldı. Lakin bu tahakkuk biçare delikanlıyı ziyadesiyle düçar-ı endişe eyledi. Vardıkları yer bir kara olsa metaip ve mezahime bakmayarak gide gide elbette bir mamureye tesadüf edebilir ise de bir ada üzerinde bu ihtimal dahi mefkûttur.

-Hakikaten de öyledir.

-Şirzat bu endişe ile Roza'nın yanına geldiği zaman sinyorına cenapları naz-perverane bir tavırla "Karnım aç!" demesin mi?

Neofari kahkahalarla gülerek dedi ki:

-İlk rast gelinecek lokantaya giriversinler.

-Kızın bu sözü Şirzat'taki endişeye biraz da mahzuniyet kattı. Şaşkıncasına bir tavırla etrafına bakınıp araniyor idi. Güya bir taraftan bir şey bulup da refikasına yedirecek ama heyhat! Bununla beraber meyusiyet-i vakıasını da kıza anlatmak istemediğinden arkadaşının elinden tutarak sahilin bir tarafına doğru yürümeye başladılar. Hem yürüyorlar idi hem de Şirzat Roza'ya "Bakalım şuralarda köy var ise

elbette bize bir lokma yiyecek veren de bulunur.” diyor idi. Vantutena Adası ufacık bir şey olup biraz evvel çıkmış olduğu tepe üzerinden hemen her tarafı muayene eylediği hâlde hiçbir eser-i unıran görememiş olduğundan bu hâl ile ne kadar yürümüş olsalar bir şenlik bulunmayacağına Şirzat pekâlâ biliyor idi ya! Ama bildiklerini arkadaşına söylese denizde magrukiyetten ve hatta köpekbalığı karnında mekûliyetten ziyade açlıktan helâkin muhakkakiyetini görüp fena hâlde korkacağı için bildiklerini, düşündüklerini Roza’ya söyleyemiyor idi.

-Ey söyleyemeye söyleyemeye?

-Nihayet bir yere geldiler ki Şirzat deniz kenarında bir hayli midye kabukları gördü. Bu inkişaf, bu müşahede zavallı delikanlı için bir beşaret-i azime makamına kaim oldu. O mahalde sahil sath-ı bahre müsavi yani alçak idiyse de birçok oyuk ve koğuk kayalar denize doğru ilerlemiş ve dalgalar çarptıkça bu kayaların altlarında küçücük mağaralar gibi açık bulunan oyuklara isabetle inlemekte bulunmuş idi. Şirzat refikasını bir yere oturtup kendisi soyunmaya başladı. Kuşağını peştemal ittihazıyla denize atlayıp birkaç defa daldıktan sonra nihayet dalmaya da ihtiyaç görmeyerek kolunu uzatıp kayalar altından taş parçası gibi iki üç siyah şey aldı, onları kenara attı. Ve kolunu tekrar daldırıp yedi sekiz tane daha çıkardıktan sonra kendisi dahi çıkıp Roza’yı çağırırdı.

-Denizden bir şeyler sayd eyledi değil mi senyör?

-Evet! Gayet iri midyeler ki bizim dolmalık midyelerin üçü dördü derecesinde cesim şeyler. Şirzat çakısıyla bunları birer birer açıp deniz suyuyla yıkadıktan sonra etlerini de kazıyarak badehu birincisini kendi ağzına götürdü ve midyenin çiğ çiğ etlerini somurup yuttuğu gibi ikincisini de arkadaşına uzatarak kendi yaptığı gibi yapmasını tarif ve tavsiye ettik de Roza’nın güzel çehresinde alayim-i nefret peyda oldu.

-O iyice taamlara alışmış olan kibar kızcağız bu çiğ midyeleri nasıl yiyebilirsin? Biz çiğ istiridyeleri yiyoruz ama ...

-Bereket versin ki Roza midesini bizim gibi et’ame-i nefiseye alıştırmamış idi. O zamanlar Avrupa’da sanat-ı tıbaheye şimdiki kadar müterakki değil idi. Hele Şirzat düşer oldukları şu adanın bir hayırsız

ada olduğunu ve şimdiki hâlde bunlardan başka ekle salih bir şey bulunamayacağını ve bunlara istiğna gösterilecek olursa açlıktan helâki tercih eylemek lazım geleceğini tefhim edince zavallı Roza nasıl bir belaya giriftar olduklarını o zaman anlayıp havfından sapsarı kesildi. Çar-na-çar o dahi midyeleri somurmaya başladı. Fakat şimdiden haber verelim ki bu taam-ı vahşiyane kızın midesini hiç de bozmadı. Gemide yediği kuru fasulye ve kuru bakla ve tuzlu balık ve pastırmalara nispetle şu taam, daha ziyade saabü'l-hazm değil idi. Birkaç tanesini somurduktan sonra lezzet bile bulmaya başlayarak tuza ihtiyaç gösterdi. Bir midye kabuğu ile denizden su alınarak birkaç damla katıldıktan sonra midyeler daha leziz bulunmaya başladı.

-İnsan kısmı her nail olabildiği şeyden memnun olmak derecesinde feylesof olabilir ise âlemde her şeyden zevk alarak en bahtiyar adam kendisi olur.

-Hakikat madam! Bir iki saatten beri açlıktan epeyce muzdarip ve mahzun olan kibar kızcağız şu midyeleri somurduktan sonra tokluk hâlinin insana verdiği neşeye de nail olarak yüzü gülmeye başladı. Böyle bir تنها ve vahşi yerde iki arkadaşın şu kadar sade ve tabiî taam ile kifaflanması ne güzel, ne şairane bir hâl olduğunu Şirzat'a anlatarak gülüşmeye bile başladılar.

-Ha? Ha? Dediğim çıkıyor senyör! Gülüşmeye bile başladılar ha?

-Biraz sonra susadılar ise de su bulmakta hiç güçlük çekmediler. Zira o gece yağmış olan yağmur, taş aralarını doldurup hemen adını başında bir tabiî sarnıç vücuda getirmiş olduğu gibi birtakım da seller teşkil etmiş idi ki bunlar hâlâ akmakta idiler.

-Öyle ise ihtiyacın bu ciheti kolay tesviye olundu.

-Evet! O sellerden su içerek def-i hararet eyledikten sonra vakit dahi artık kaba kuşluk zamanını bulmuş olduğundan güneş ortalığı ziyadesiyle kızdırmaya başlamış idi. Fırtınanın mebadisinden beri çekilen korkular, yorgunluklar, uykusuzluklar dahi hükümlerini göstermeye başladığından yalnız Roza değil Şirzat dahi uykuya pek büyük bir ihtiyaç görüyor idi.

-Haydi bakalım haydi! İntizar eylediğim netayiç takarrüp ediyor.

-Bu ada her ne kadar ıssız ise de “hayırsız ada” tabir olunan yerler gibi simsiyah bir yalçın kayadan da ibaret değil idi. Ekser yerleri çalılık olup ca-be-ca yabani zeytin ağaçları dahi cezirenin zeminine zinet-bahş oluyorlar idi ki şimdi o yabani zeytinlikler yerinde güzel aşılı zeytin bahçeleri görülür. Arkadaşının uykusu gelmesi üzerine Şirzat “Geliniz sizi şuraya yatırayım uyutayım.” diye üç dört yabani zeytin ağacının teşkil etmiş oldukları gölgeliğe doğru götürdü ki başka bir zaman ve mekanda olsa ürkmesi, korkması lazım gelen bu ecnebi arkadaşın Roza hiç tevahhuş etmeyip alışkın kuzu gibi işaret eylediği mahale doğru arkası sıra gidiyor idi.

Artık Neofari’nin tavrındaki âsâr-ı habaset tarif imkânının da haricine çıktı. Bütün bütün yılışıp gevşeyerek:

-Neden tevahhuş edecek? Niçin gitmeyecek? Koşa koşa gider, تنها bir adada yapayalnız iki genç, dedi ise de Ahmet Metin bu mülâhazaya hiçbir ehemmiyet vermeyerek hikâyesinde devamı eyledi. Dedi ki :

-O gölgelik mahale vardıklarında Şirzat refİKasını yatıracağı yer üzerinde bulunan taşları, topakları toplayıp atarak çimen üstünü güzelce temizledikten sonra kendi elbisesinden çıkarabileceği şeyleri de çıkarıp şilte yerine toprak üzerine serdi ve bir validenin ufak çocuğunu yatırmak işindeki etvar-ı müşfikanesi ile güzel Roza’yı bu yatağa yatırıp “Siz kemal-i emniyet ve istirahat ile uyuyunuz sinyörina! Ben sizi beklemeliyim. Vakıa benim de uykum var ise de bu ıssız adada şayet bazı mazarratlı hayvanlar bulunur da bize taarruz eder ise onlara karşı birimiz uyanık bulunmalıyız.” dedi. Her cihetle kendisine itaat ve her cihetle kendisinden emniyet gösteren Roza, arkadaşının bu himayet ve inayetine latif tebessümlerle teşekkürler ederek yatağına uzandı ve on dakika nihayet bir çeyrek saat zarfında mışıl mışıl uyumaya başladı ki uyku hâli uyanıklık hâline daha pek çok ziyade güzel olan kızcağızın hararet-i havadan naşı terleyen alnı ve yanakları sanki pırlantalarla tezyin olunmuş da bir gelin hâline getirilmiş zannolunur idi.

Neofari dahi yılışıklığı arttırarak:

-Ey? Güveği ne hâlde idi, Şirzat, Şirzat, deyince Ahmet Metin tamamıyla ulüvv-i cenap ve selamet-i tab ve iffet-i kalp ve istirahat-ı

vicdana delalet eyleyen en ciddi bir tavırla Neofari'nin yüzüne baktı da dedi ki:

-Şirzat ne yapacak madam? Kaza ve kaderin kendi dest-i himaye ve muhafazasına tevdi eylemiş olduğu o muhaddere-i masummenin, o bakir-i pakın yanı başına oturup beklemekten başka ne yapacak?

Neofari biraz utanır gibi oldu. Mahaza dedi ki:

-Bir asker nöbetçisinin bir cephane kapısını beklediği gibi! Öyle mi?

-Farz ediniz ki öyle!

-Bu hiç mümkün değildir senyör!

-Neden mümkün olmasın?

Ahmet Metin bu suali irad edince Neofari otuz beş kırk saniye kadar devam eyleyen bir nazar-ı acip ile Ahmet'in yüzüne baktı ki bu bakışın manası "Neden mümkün olamayacağını anlanıyor musun? Aptal! İltisat-ı nefsanienin icbarıyla!" demek olduğu pek bedihi ve aşikâr idi. Ahmet Metin'in tavrındaki ciddiyet bir kat daha arttı. Dedi ki:

-Anlıyorum madam! Neden mümkün olamayacağını siz de anlatıyorsunuz, ben de anlıyorum. Fakat şu iştigal eylediğiniz meselenin bir roman olduğunu hatırdan çıkarmıyorsunuz ya? Hem de eski zamanlara müstenid ve matuf bir roman ki şimdiki yeni romancılar bunları "şövaleresk" diye tavsif ederler. Bu romanların emsali bizde nadir değildir. Pek çok âşık ve âşıkların pek kahramanane ve melekane muşakata elsine-i şarkiyemiz ile tasvir ve tahrir kılınmıştır. Bunların muşakata emrinde bazı öyle hâller dahi tasvir olunur ki birer levhaya tersin olunsalar hakikaten temaşa edenlere hayret verirler. Mesela ikisi de genç, ikisi de birbirine âşık bir kız ile bir delikanlıyı yan yana bir yatağa yatırıp aralarına dahi bir çıplak keskin kılıç koyunuz.

-O kılıç neci?

-Kendileri ihtiyarlarıyla, iradeleriyle birbirine el uzatmayacaklar ya! Şayet uyku hâlinde iffet ve ismet-i mutlaka hududunu bilâ-ihtiyar tecavüz edecek olan uzuvları o kılıca değsin, kesilsin de tecavüze muktedir olmasınlar diye!

-●! İşte bu ifrat!

-İhtimal ki ifrattır. Lakin o zamanın ihtisasat-ı kahramananesinde bu hâller var imiş ki o zamanın romancıları dahi bunları böylece tahayyül ve tahrir etmişler. Nasıl ki bu zamanın ihtisasatında böyle yed-i iktidar ve ihtiyarlarına düşen kadınlar hakkında değil a! Vusul müyesser olmayan kadınlara bile taarruz ve tecavüz erkekliğin şanı addolunacağından bu zamanın romancıları dahi tahayyülatını o yolda yürütüp o veçhile yazarlar. Bizim Şirzat ise işte o eski romancıların tasavvur eyledikleri ihtisasat-ı kahramanane ile perveriş bulmuş olduğundan kendi dest-i muhafazasında emanet demek olan bir kadına en emniyetli bir bekçi vazifesinden başka kendisinde bir hak ve selahiyet bulamaz.

-Fakat bakalım Roza dahi bu yolda mı terbiye görmüştür?

-Henüz sıra Roza'ya gelmedi. Şirzat üç saat kadar Roza'yı uyutup beklemiş ise de o müddetin inkızasında kendisi dahi uykuya mağlup olarak bir türlü def edemediğinden nihayet Roza'yı uyandırdı ve pek az uyumuş bulunması kâfi olamayacağını itiraf ile beraber kendisi de uykusuzluğa dayanamayacağından bekçisiz kalınmamak için biraz dahi Roza'nın beklemesini rica eyledi. Bu rica bittabi kabul olunup üç saat kadar da Şirzat uyuduktan sonra Roza mücerret karnı acıktığı için arkadaşını uyandırmaya mecbur oldu.

-Gözü önünde dağ parçası gibi yatan kahraman hakkında Roza'nın nazariyat ve ihtisasatı acaba ne yolda idi?

-● zamanlar şövaleresk romanlar Avrupa'da dahi mergup idiyse de sözün doğrusunu ister iseniz itiraf ve ihbar ederim ki Roza'da saf-fet-i masumane Şirzat derecesinde değil idi. Zaten gemide iken Sinyorina Dellaroka bu arslan yavrusu arslana gereği gibi ısınmaya başlamış ise de ahali-i şarkiye hakkında kulaklarını doldurmuş olan bin türlü eraciften dolayı gönlünde bir de ihtiraz bulunuyor idi. Şu ada üzerinde ise kızcağız başına gelen felaketleri düşündükçe ve bhusus bundan sonraki hâlleri ne olabileceğini teenmül eyledikçe kavmi, dini, lisanı, her şeyi kendisine yabancı bulunan bu adamdan mehalik-i saireden evvel ve her şeyden ziyade korkmak lazım geleceğini de düşünmeye başlayıp fakat o dakikaya kadar Şirzat'ın kendisine olan muamele-i müşfikânesi ancak bir pederin veya bir biraderin yapabileceği şeyler

olduğunu da teslime mecbur olarak daha gemide iken bu delikanlıya ısınan gönlü yavaş yavaş tezyid-i hararete başlamış idi.

-Ben de öyle hesap ediyorum.

-Bir de gemide iken Şirzat bir esir ve Roza ise bir kibarzade-i muteber olduğundan aralarındaki esaret ve hürriyet münasebeti bunları yekdiğerinden teb'id eyliyor idi. Ama şu mübaadetin mahiyetini güzelce tayin etmelidir. Roza dahi öğrenmiş idi ki Şirzat asalette kendisinden aşağı bulunmak şöyle dursun Selçukîye hanedan-ı hükümrânîsine doğrudan doğruya mensup olan bu zat Avrupa'nın öyle ufacık tefecik olur olmaz prenslerine dahi makis olamayıp Şirzat'taki necabet-i sahihaya kıyasen Dellaroka'daki asalet hiç menzilesine iner.

-Ona şüphe yok.

-İşte Roza bunu pekâlâ takdir eyliyor idi. Ancak Şirzat'ın o kuzu gibi hilmi, o bülbül gibi tatlı lisanı ve gemide herkese ve bilhassa kendisine karşı iltizamı eylediği fevkalhad mütevaziane muamelesi mahza esaret hâlinin mukteziyatındadır zannıyla eğer bu adam kendi hürriyetini tekrar ihtisal edecek olsa kim bilir nasıl bir kahhar ve cebbar kesileceğini de düşündüğünden ve buna lisanca, kavmiyetçe, diyanetçe, terbiyece yabancılığını da ilave eylediğinden işte bu sebeplerle kendi aralarındaki mübaadeti pek büyük buluyor idi.

-Hâlbuki şimdi bilakis kendisi Şirzat'ın eline düşmüş gibi bir hâlde, bir mevkide bulunuyor.

-Öyle ya! Şimdi kendisi Şirzat eline esir düşmüş gibi bir hâl ve mevkide bulunuyor iken Şirzat'ın bu kadar rahimane ve müşfikane muamelesini gördüğü içindir ki bu kahramana zaten ısınmış olan yüreği soğumaya bedel bilakis tezyid-i hararet eyliyor idi.

Ahmet Metin Şirzad-ı Selçukî hikâyesini buraya kadar getirdiği zaman akşam gereği gibi hulûl ederek güneşin de gurubundan sonra Meliketü'l-Bahr Vantutena Adası'na beş altı mil mesafeye kadar takarrüp eyledi. Bir zamandan beri dürbünler ile cezire-i mezkûreyi temaşa eylemekte bulunan Ahmet Metin, Neofari şimdi bu adayı daha yakından ve daha mükemmel olarak görebilecek bir mevkie vasıl ol-

muş idiyseler de serian etrafı istila etmeye başlayan karanlıktan dolayı temaşaya bihakkın muvaffak olanmıyorlar idi.

Gurub-ı şemsten bir buçuk iki saat sonra Meliketü'l-Bahr cezire-i mezkûrenin hemen karye-i yegânesi olan ve yine Vantutena namıyla yad edilen mahalin önüne denir bıraktı ki orası eğerçi bir liman değil ise de şu mevsimde asla mucib-i havf ve endişe olmayacak bir demir yatağıdır.

Ahmet Metin ile Neofari, Süreyya dahi yanlarında olduğu hâlde küçük sandala binerek karaya çıktılar ve kırk elli kadar meyhane, kahvehane ve dükkân-ı saireden ibaret bulunan ufacık çarşısını gezdiler ise de bir miktar taze meyve mübayaasından başka hiçbir iş göremeyerek yine sefinelerine avdet eylediler. Adanın bihakkın ziyaret ve teması ertesi güne kaldı. Zaten bizim Büyükada kadar ya var ya yok hükmünde bulunan bu cezireyi dairen-ma-dar gezip her sahilini gördükleri gibi merkezine doğru da ilerleyerek Manastır Tepesi denilen tepeye çıktılar ve oradan her tarafa ihale-i enzar-ı teftiş eylediler ki vaktiyle yabani zeytinlerden ve yaban keçileri ve çakal ve çaylak ve kartal ve bazı deniz mahlukatından başka hemen eser-i hayat göstermeyen bu cezi-renin üzerini şimdi mükemmel zeytinlikler, limonluklar, portakallıklar ile müzeyyen görünce asırların kudret-i tahribiye ve tamiriyesi âsarını bir fikr-i hikmetle teminmüle başladılar.

Rivayete göre Manastır Tepesi üzerinde kâin olarak tepeyi dahi kendi ismine nispetle isimlendirmiş olan büyücek bir kilise ta Romalılar zamanında buraya bina edilmiş ve ale'd-devanı mahpes ve menfa olarak kullanılmış bulunan bir daire-i mahsusa harabesinin üstüne ve yine onun enkazıyla yapılmıştır. Bu rivayetin pek doğru olduğuna şüp-he etmek dahi iktiza etmez. Zira bu adaya her kim gelse de belli başlı bir bina yapacak olsa nazar-ı intihabı bir kere bu tepeye düşünce ondan ayrılıp da başka bir yerde karar kılamaz. Şu manastırda bazı mermer sütunlar ve o yamalı mermer levhalar Romalılar zamanından kalmış şeyler oldukları vazıhan görüldükten başka cezire üzerinde mamuriyet-i kadimeye delalet eyleyecek hemen hiçbir eser görülememektedir.

Sahil-i bahrde gezinirler iken Ahmet Metin bu sandala dört İtalya-nın râkib olarak sıırıkları gayet uzun bir nev'i balıkçı küfesiyle midye saydetmekte bulunduklarını görünce dedi ki:

-İşte Şirzad-ı Selçukî zamanının âsârını muhtır olmak üzere burada yalnız şu midye saydını görebildik. Tahattur eyliyorsunuz ya, Şirzat ile Roza'nın burada ilk kuşluk taamlarını şu midyelerin ecdadı teşkil eylemiş idi.

-Evet senyör evet! Yalnız şu fark var ki bu herifler midyeleri şu uzun sıriklar ucuna bağladıkları ağlar ile sayd eyledikleri hâlde Şirzad-ı Selçukî kendi kollarıyla sayd eylemiş idi.

-Fakat bu midyelerin ecdadı bunların ilk kuşluk taamını teşkil eylemiş olduklarını hükmümüz pek de doğru değildir. İlk akşam taamını ve ondan sonra daha birçok kuşluk ve akşam taamlarını da hep o midyeler teşkil etmişler idi. Elbette henüz unutmamışınızdır ki biz bu iki arkadaşın hikâyesini tamam akşam üzeri Roza'nın Şirzat'ı uyandırmış olmasına kadar getirmiş idik.

-Evet efendim! Hatta kızın karnı acıktığı için arkadaşını uyandırmış idi.

-İşte Şirzat o suretle Roza tarafından uyandırıldıktan sonra kızın “Karnını aç.” demesi üzerine delikanlı tekrar soyunarak denize dalıp bu defa evvelkiden ziyade midye çıkardı. İşbu hayvanat-ı bahriyenin suret-i ekli hususunda epeyce tecrübesi sebkeylemiş bulunan Roza, şu taze midyeleri bir kat daha lezzetle yemeye başladığından kuşluk taamına kıyas olunamayacak bir iştiha ve telezzüz ile akşam taamını da tenavül eylediler. Şu garip ve vahşi yerde güneşin gurubuyla etrafı gece hâline mahsus olan hüznün ve keder istilaya başladığı zaman bu iki garip ve biçarelere dahi bir mahzuniyet tari oldu. İkisi de harf ü vahid söylemeksizin ve hatta birbirinin yüzüne bile bakmaksızın derin derin düşünüyorlar idi. Biraz sonra Şirzat Roza'nın gözlerinde elmas pareler gibi yaşlar birikip hatta gül yanakları üzerinde katarat-ı kepire teşkiliyle yuvarlanmaya başladıklarını yani o yanakların cevahir-i şebnem ile murassa gerçekten bir gül hâline girdiklerini görünce “Niçin ağlıyorsunuz sinyörina? Kendinize niçin elem ve keder veriyorsunuz?” diye o yarım yamalak İtalyancasıyla arkadaşını tesliyeye kalkıştı. Roza ise içinden geçen şeyleri ve onların zahirde görülecek alametlerini Şirzat'tan güya ketim gayretinde bulunuyor iken delikanlının bu sualleriyle esrar-ı mektumesi mütezahir olduğunu görerek ve artık ızmar-ı ma-fi'z-zamire hacet dahi kalmayarak “Nasıl ağlamayım? Şu cezire üzerinde bizim için hiçbir melce ve penah göremiyorum.” dedi.

-Zavallı kızcağız!

-Refikasının bu tazallümü Şirzat'a pek fena tesir eyledi. Tesliyet-i hâtırı emrindeki gayretini arttırarak "Başka yerlerde bulunur iken melce ve penah-ı hakikiniz ne idiyse, burada dahi odur." deyince genç kızcağız bu sözün manasını pek de anlayamayarak müstevzihane ve müstefsirane bir tavırla Şirzat'ın yüzüne baktı. O zaman Şirzat "İnsan kısmının her yerde melce ve penah-ı hakikisi Cenab-ı Hak'tır sinyorina! Sizin melce dediğiniz şey bir hane ise asıl melce olan Hakk'ın savn-ı samedanisi yaverlik etmeyecek olur ise mümkündür ki o hane yıkılıp altında kalırsınız. Melceden maksat cemiyet-ı beşeriye ise yine savn-ı samedaniye mazhar olmadıktan sonra o cemiyet-i medeniye içinde nice laimlerin levmi, şâtimlerin ş etmi,

sariklerin sirkati, canilerin cerh ve katli gibi mesaipten emin olamazsınız. Bu cezireyi umran ve ahaliden hâli görerek ürküyorsunuz. Öyle mi? Melce-i hakikî olan Hak Taala'nın himaye-i sübhaniyesi altında bulunmak şartıyla burada hiçbir beliyeden endişe-nak olmayabilirsiniz. Burası bizim için bir melcedir sinyorina! Denizde ya emvac altında ya köpekbahğı karnında helâkiniz tahakkuk eylediği zaman bu melceye doğru nasıl can atıyor idik? Bizi o mehalik içinde şu cezireye yetiştirerek kurtarmış olan Hazret-i Hafız-ı Hakiki burada dahi muhafazamıza muktedirdir." dedi. Neofari Ahmet Metin'in Şirzat lisanından irad eylediği şu hikemiyat-ı teslimiyet-kâraneyi işitince fevkalhad mütehayyir kalarak:

-Aman senyör! İncil-i Şerif okuyorsunuz zannediyorum, demiş idi. Ahmet Metin'in tavrında birçok alâim-i itminan peyda olarak dedi ki:

-Böyle bir mülahazayı Roza dahi Şirzat'a irad eylemiş idi. Hatta Şirzat'ın İtalyancası henüz bu misilli mekasid ve metalib-i âliyeyi beyana müsait değil iken bile Roza Şirzat'ın meramını anlayarak teslimiyetkârlık hikmetine dair olan ahkâmını pek beğendi. Vakıa "Her hâlde burası bizim için bir mezar olmak dahi ihtimalattan baid değildir." dedi ise de Şirzat "Her insan için ahir-i kâr bir yer mezar olacaktır. O mezar ise ister böyle bir cezire-i hâliyede olsun, ister en kalabalık bir yerde bulunsun, onun derununda insan her hâlde تنها kalacaktır. Bu misilli muhakematta mutlaka tab'a keduret ve kasvet verecek cihetleri

ileriye çekmekte ne mana vardır? İhtimalat yalnız onlardan mı ibaret-tir? Şöyle bir cezire-i hâliye üzerinde yekdiğerinin dost-ı hâlisi iki can için hiçbir medar-ı tesliyet, asla bir medar-ı bahtiyarî kalınmış mıdır? Çocuksunuz sinyorına! Çocuk olduğunuz için bu asılsız havflarda bulunuyorsunuz.” deyince Roza Dellaroka fılvaki efkârındaki butlanı anlamaya başlayarak ve fakat henüz teessür ve teheyycü-i derununu izale edemeyerek “Validenin ve öteki arkadaşlarımızın ne hâlde bulunduklarını da bilmiyoruz. İhtimal ki gemileri batmış ve cümlesi helak olmuştur.” demesiyle Şirzat “Bunun dahi bir kere de makusunu düşününüz. Gemileri batıp helâk olmaları ne kadar muhtemel ise gemileri batmayıp helâk olmamış bulundukları da o kadar muhtemeldir.” dedi ve Roza’nın “Eğer gark olmanışlar ise sevgili valideciğim bizim helâkimizi düşünerek kimbilir ne kadar ağlıyor.” demesine dahi “O da benim nokta-yı nazar-ı hikmetimden müşahedeyi ahval edecek olsa o da anlar idi ki kendi ağlamaları dahi boştur.” dedi.

-Bu Şirzat’ın hikmeti de hakikaten ne tuhaf hikmet imiş. Bu hikmete göre insan hiçbir şeye kahırlanmamalı.

-Yalnız tuhaf değil madanı, doğruluğu da vardır. Diyebilirim ki en doğru hikmet budur. Eğer Şirzat’ın İtalyancası müsait olup da şu mesaili daha ziyade fesahat ve belagat ile bast ve temhid edebilecek olsa idi Roza’yı daha ziyade müteselli eyleyebilir idi. İnsan hiçbir şeyden dolayı kahırlanmamalı değildir. Fakat her şeyden dolayı kahırlanmalı da değildir. İşte asıl sırr-ı hikmet bunun ikisi arasındadır. Yed-i iktidar ve ihtiyarınıza verilmiş olan şeyleri mukteziyat-ı ahvale göre icra etmeyip de ondan dolayı kendi ettiğimizin cezası olarak bir felakete düşer olur isek kahırlanmalı, hem pek çok ziyade kahırlanmalı. Ta ki tenassuh edip de bir daha o hatayı tekrar etmemeye gayret edelim. Fakat bizim yed-i ihtiyar ve irademize tevdi kılınmamış olan şeyler için kahırlanmamalı. Hem de hiç kahırlanmamalı. Faydası yok ki kahırlanacaksınız. Onlar sizin irade ve ihtiyarınızdan başka bir kuvvet ile ika olunmuştur.

-Hakikat öyledir.

-Öyledir zahir! Eğer Şirzat ile Roza bir sandala binerek ihtiyarlarıyla şu adaya gelip badehu sandallarını şikest ve mahvederek kendi kendilerini bu hâle düşer etseler idi hiss-i nedamet ile kahırlanmalı

idiler. Fakat denizde bulundukları zaman vüsuluna can attıkları, nimet ittihaz ettikleri adayı şimdi cay-ı bela diye hükmederlerse tenakuz etmiş olmazlar mı? Vakıa uzak kaldıkları mamureye nispetle burasını beğenmiyorlar ise de henüz yakında kurtuldukları tehlikeye nispetle burası hâlâ cay-ı selamettir.

-Şirzat bu izahatı dahi Roza'ya verdi mi senyör?

-Dili döndüğü kadar bunları da söyledi. Hatta bunlara zannimeten dedi ki: “Mademki Hak Taala Hazretleri şu denizi bize mezar etmedi, mademki bizim ayağımızı şu gubar-pare üzerine bastırdı, elbette bunda bir hikmet-i hafiye-yi rabbaniyesi vardır. Onun zuhuruna muntazır olmalıyız. Eğer gemiler batmış ve valideniz helak olmuş ise şu dakikada bizim ondan daha bahtiyar olduğumuzu düşünerek müteselli olmalıyız. Yok valideniz ber-hayat olup da bizim helâkimize ağlıyor ise yine düşünmelisiniz ki onun şu bükası na-be-ca olup bir zaman buradan kurtularak kendisine kavuştuğumuzu görünce bükasını handeye ve matemini sürura tedbil edecektir.”

-Tekrar ederim ki senyör, eğer Şirzat bu sözleri tamamıyla Roza'ya tefhim edebilmiş ise Roza dahi tamamıyla müteselli olabilmıştır. Zira bela ve mesaibe karşı yetmiş feylesof bir yere gelip de düşünecek olsalar bundan daha doğru bir surete karar veremezler.

-Ben de tekrar ederim ki Şirzat lisandaki adem-i maharetten dolayı bu hikmetleri pek yarını yamalak söylemiş ise de Roza tastamanı ve dosdoğru anlayarak cidden müteselli olmuş idi. Hatta kızcağızı en ziyade müteselli eden şey Şirzat gibi lisani, dini, kavmi kendisine yabancı olan ve kendisinden hiç de fezail-i medeniye umulmayıp bilakis eline fırsat geçtiği zaman her türlü itisafat ve zulme cüreti maznun olabilen bir adamdan böyle medeniyet ve hikmetin en yüksek meratibinden bahsetmeyi hiç ümit eylemez iken şu sözleri işitmesi kaziyesi olup kendisinin bir çapkın pençesinde değil bir insan-ı kâmil dest-i muhafazasında bulunduğunu anlayarak yüreği tamamıyla rahat etmeye başlamış idi.

Ama ihtiyaten bu itminanını Şirzat'a göstermedi. Bir imtihan daha olmak üzere “Bilfarz bizim buradan halasınız müyesser olsa bile hiç sen beni valideme götürür müsün?” demiş idi.

-Götürmez ya! Öyle bir ganimet eline geçer de onu sahiplerine iade eyler mi? Doğruca Anadolu'ya götürüp bir âlâ kasrın sahibesi ve kendi gönlünün musahibesi eyler!

-Hayır madam! Şirzat böyle söylemedi. Bilakis kızın sualinden müteaccip kalarak “Niçin götüreyim? Götürmeye muktedir olabil-diğim hâlde sebep ne olabilir ki sizi validenize kavuşturmaktan geri durayım?” dedi. Roza “Şimdiki hâlde ben sizin elinizdeyim. Âdeta esiriniz demeğim. Siz benim hakkımda faalün lima yurid bir sahip ve maliksiniz.” sözünü dahi ortaya atınca...

Neofari'de zaman zaman görülen ve Ahmet Metin tarafından pek de beğenilmeyen manidar tebessüm ve daha doğrusu bî-edebane yılışıklık Roza'nın şu sözü münasebetiyle dahi tekrar eyledi. Hatta cüreti bir derece daha artırarak:

-Gıpta olunacak hâl! Keşke ben öyle bir kahraman elinde esir olsa idim de o benim hakkımda faalün lima yurid bir sahip ve malik bulunsa idi, sözünü bile irad eyledi. İşte görülüyor, anlaşılıyor ya, bu aşüfte karı cüreti biraz daha arttıracak olsa idi “Ya sen beni niçin taht-ı esareti-ne almıyorsun? Niçin benim hakkımda faalün lima yurid bir sahip ve malik olmuyorsun?” demeye kadar bile varacak idi. Ama bu cüretinin Ahmet Metin tarafından hüsn-i telakkiye mazhar olabileceğini ümit edemediği için bilahare ruy-ı red görerek mahcup kalacağı hesabıyla cüretin bu derecesine varamadı. Vakıa Ahmet Metin bu yılışıklıklara hiçbir ehemmiyet vermedi. Yine Şirzad-ı Selçukî hikâyesinde devam ile dedi ki:

-Kahraman delikanlı güzel Roza'nın bu sözü üzerine istigrabını arttırarak “Sizi ihafe eden bu zan, bu mülahaza mıdır sinyorina? Öyle ise emin olunuz, müsterih olunuz, siz benim esirim değilsiniz. Ben sizin sahibiniz, malikiniz değilim. Siz yine hürr-i mutlak ve me'nun ve mahfuz bir kibarzadesiniz. Vakıa ben sizin esiriniz iken Hak Taa-la Hazretleri kahr yüzünden lütuf olarak beni o esaretten kurtardı ise de ben dahi erkeklik sıfatıyla ve şuradaki rafakatimiz hasebiyle sizin hizmetinizde hıfz ve hırsasetinizi bittabi müteahhid bir nigehtanınızın. Aramızda arkadaşlıktan ve düçar olduğumuz şu hâle ortaklıktan başka hiçbir münasebetimiz yoktur. Rica ederim sinyorina! Benim hakkımda

aslı yoktan birtakım zünun-ı gayr-ı layıkada bulunarak kendinizi bey-hude yere üzüp rahatsız etmeyiniz.” teminatını da ilave edince...

-Ah bu sözleri Şirzat bir lisan-ı fesahatle söyleyebilmiş olmalı idi ki Roza o kahraman-ı sahihin ulüvv-i kadr ve menzilet-i insaniyesini anlamalı idi de böyle bir mærdin gerçekten esiri olmak o zamanki Avrupa senyörlerinin seyyidesi olmağa bin kat faik olduğunu anlamalı idi. Ahmet Metin galibane bir tavr-ı itminan ile:

-Bu hâlin kahramanlık derecesinde bir insaniyet-i kâmile olduğunu siz teslim ettiniz mi, deyip de Neofari'den:

-Evet! Ez dil ü can, cevabını alınca kalben pek ziyade müsterih olarak:

-Öyle ise Roza dahi bunu şu dakikada tamamıyla takdir edememiş olsa bile daha sonraları Şirzat'ın muamelat-ı ruzmerresine bakarak takdiratını ikmal eylemiştir, dedi ve hikâyenin mabadına şu veçhile müdavemet gösterdi:

-Akşam taamı olarak midyeleri ekleyledikten sonra yine mahud zeytin ağaçları altına çekilerek oturdular. Fırtına bütün bütün geçmiş ve deniz tamamıyla kesb-i sükun eylemiş idi. Vakıa tabakat-ı nesi-miyede pamuk yığınları gibi birçok bulutlar uçuşmakta ise de on üç günlük kamer dahi ufuktan hayli yüksek bir noktada bulunduğundan bulutların tayaranına mukabil dalıp giden gözler güya bulutlar sabit inişler de kürre-i kamer bir simin top-âsa bunlar üzerinden seke seke yuvarlanıp gidiyormuş zannederler idi.

-Ne güzel manzara! Ne güzel teşbih!

-Hakikaten pek güzel manzaradır madam! Bu manzaraya muka-bil her tarafı istila etmiş olan sükun-ı umumî zaten mahzun bulunan kalplere bir başka surette tesir eyledi. İki arkadaşın arasında epeyce bir zamandan beri sükût hüküm-ferma iken mütehalif birtakım ihti-sasatın icbarıyla bir aralık Roza gayet hazin bir şarkı okumaya baş-ladı. Sedası güzel olduğu gibi edası da güzel olarak mevki ve hâlin tesirâtı dahi munzam olunca Şirzat bu İtalyanca şarkının ne güftesini, ne bestesini tefekkür ve takdire muktedir değil iken bile yine yüreği yumuşadı. Gözlerinden bazı hubub-ı ratıbe bile tereşşuh ediyor idi. Bir de bu sırada etraftan birçok çakallar sanki Roza ile rekabete çıkmışlar

gibi ulumaya başlamasın mı? Sıksa ve arsız çocukların ağlamalarına tamamıyla müşabih olan bu çığlıklar Roza'yı da, Şirzat'ı da bilâ-ihityar güldürdüler.

-Her dramın, her trajedyanın içinde birtakım komik noktalar bulunmak pek tabîi olduğunu iddia eyleyen müntekidlerin hakkı var imiş.

-Öyledir madam! Dünyada hiçbir şey bir düziye basit olamaz. Zevkler içinde nice elemeler ve elemeler içinde nice zevkler bulunur. Bazı et'ame-i lezizeye biber sürüp yerler. Punç gibi bazı baharlı ve acı şeylere şeker katarlar. İnsan hâkim olmalıdır ki nazar-ı muhakemesinde her şeyi güzelce tahlil ederek şu temaşağâh-ı âlemin her hâline hayran olsun. İşte birkaç çakalın uluması bizim iki biçarelerin gönüllerindeki hüznü muvakkaten olsun izale eyledi. Bu sedalardan aldıkları ibret üzerine hayvanat-ı vahşiyeden kendilerini nasıl muhafaza edeceklerini bi'l-müzakere onun neticesinde Şirzat başları üstünde bulunan yabani zeytinlerden kol kalınlığında ve bir kulaç uzunluğunda bir dal keserek ince şahlarını ve budaklarını budayıp uçlarını düzeltti, bir baston hâline koydu ve "Şu silah bizim için her türlü müdafaaya kâfidir. Siz emin ve rahat olarak eğer uykunuz gelmiş ise yatınız." dedi. Vakıa Roza'nın henüz uykusu gelmemiş idiyse de istirahat maksadıyla yine mahud yatağa uzandı. Şirzat bekçilik vazifesini ifaya başlayıp o dahi demince Roza'dan aldığı örnek üzerine bazı Anadolu naganatını hafif hafif terennüm eyliyor idi. Bu terennümat Roza için ninni makamına kaim olarak yarım saat sonra kızcağızın göz kapakları ağırlaştı. Gözleri kapandı. Nihayet uyudu gitti.

Neofari gayet münbasitane bir tavırla dedi ki:

-Hangi ciheti tersim edilecek olsa bir mükemmel levha vücuda getirilebilecek kadar latif bir roman! Ama düşününüz senyör, şu ıssız ve vahşi bir yerde bir taraftan ufka kadar vasi deniz ve diğer cihetten mehip kayalıklarla müzeyyen bir ada! Fakat ekser yerleri düzlük ve çimenlik! Ca-be-ca yabani zeytin ağaçları! Bunlardan üç dördünün teşkil ettikleri tufa altında mağrukiyetleri hasebiyle hâlleri perişan bir kız ile bir delikanlı! Kız toprak üzerinde uyuyup delikanlı baston elinde, bekliyor. Elbette kızın yüzüne bir de suret-i nazarı var ki! Ağaçlar üzerinde kuşlar, kayalar üzerinde birtakım yaban keçileri ve vahşi çakallar

başlarını uzatıp şu yeni gelen yabancı arkadaşlarını kemal-i taaccüple muayene ve istima ediyorlar. Bu levha bir mahir ressama şöhret-i ebediye kazandıracak bir eser-ı enfes için emsali na-yab bir zemin teşkil etmez mi?

-Tarifiniz bile mahirane bir tasvir hükmünü alıyor. Roza yedi sekiz saat kemal-i rahatla uyudu. Hatta bazı bazı tebdil-i vaziyet için yarı uyanık bir hâlde kınıldandıkça bir şeyler mırıldanarak sayıklıyor idiyse de ne dediğini Şirzat anlamıyor idi. En sonraki kınıldanışta esneyerek, gözlerini oğuşturarak kalkıp oturdu ki sabah dahi açılmak üzere idi. Şirzat'a "Çok uyumuşum. Bakınız sabah oluyor. Siz de çok uykusuz kaldınız. Sopayı bana veriniz de bekçiliği ben edeyim siz yatınız." dedi ve Şirzat sopayı verdiği zaman "Şayet zuhurat olursa siz müdafaaya kalkışmayınız. Bu sopayı bana vurup beni kaldırınız." diye bi't-tembih kendisi yatıp uyudu. Artık sözü uzatmak lazım değil a? Anlamalısınız ki badema bu iki arkadaş bi'l-münavebe uyumaya mecbur idiler. Birisi diğerini uyandırdıkça biraz zaman birlikte bulunup konuşurlar ve midye sayd ederek karınlarını doyururlar ve yekdiğerine teselli verirler idi. Bu hâlde tamam bir hafta geçti ve şu müddet zarfında Şirzat'ın ilk keşfi tuz bulmak oldu ki o zamana kadar yevnî rızkları olan midyeden aldıkları lezzet bi'n-nisbe nakıs iken bu keşf-i cedit ile o lezzeti ikmal etmiş oldular.

-Tuzu nereden buldular senyör?

-Bir memlaha-yı tabiîyeden. Deniz kenarındaki kayaların orta yerinde bir büyük yarık yer var idi ki üç metre kadar tulü ve bir metre kadar arzı ve yerine göre bir buçuk metreden ziyade unku olan gayr-ı muntazam surette bir havuz idi. Mevkisi sath-ı bahre yakın olduğundan bahr telatum eyledikçe bu havuzu doldurur ve güneşin hararetiyle su tebahhur eyledikçe tuzlar havuz içinde kalır idi. Bu tahavvülat-ı tabiîye peyderpey havz-ı mezkûru tuz ile doldurmuş olup telatum-ı derya vukuunda tuzun üzerine tekrar su gelerek eritir ise de deniz iade-i sükûn eder etmez tuzlar yine derhâl donar idi. İşte bu memlaha-yı tabiîyeyi keşfeyledikten sonra midyeleri üzerine tuz ekebilmeye muvaffak oldular ve şu terakkilerinden dolayı hayli sevindiler.

-Ey o bir haftadan sonra bunlar için bir ümit zuhur eyledi mi?

-Hayır efendim! Bir haftadan sonra bunlar için ümidin mahvı bir nev'i rahatı mucip oldu. O hafta zarfında gözleri etraftan ayrılmayıp en uzak yerde bir yelken görecektir olsalar kendilerini kurtarmaya geliyorlar zannıyla yürekleri hoplar iken badema burası öyle gemi uğrağı bir yer olmadığına kanaat getirerek kısmetleri ne kadar ise o kadar müddet için şu cezirenin kendilerine karargâh olacağını hükmettiler "El-ye's ahd er-rahateyn"⁵ derler. Bu ilk haftadan sonra ise şu cezireyi tamayla gezip görmek merakına düştüler. Tamam bir günde aheste-reviş ile devr-i cezireye muvaffak olduktan maada bir de gayet nafi bir sayda muvaffak olmuşlar idi.

-Çakal saydı mı?

-Hayır madam! Çakal saydı o kadar nafi midir? Bir yaban keçisi sayd eylediler.

-Buna nasıl muvaffak olabildiler?

-İki arkadaş kayalar arasında gezerler iken bir yaban keçisini bir yabani zeytin ağacı gölgesinde uyur gördüler. Şirzat Roza'yı kolundan çekip eli ile parmağı ile tevakkuf ve sükût enrini müteakip yavaş yavaş keçiye doğru sokulmaya başladı. İki adıma kadar takarrüp eyledikte keçi uyanıp kemal-i tevahhuşla Şirzat'ın yüzüne bakar bakmaz yerinden fırlamaya davrandı ise de Şirzat ondan evvel davranıp elindeki sopayı hayvancağıza havale eyledi. Sopa biçare hayvanın beline isabetle beli kırıldığından, davrandığı ön ayaklarıyla kış ayaklarını ancak sürükleyebiliyordu idi. Bu hâlde Şirzat hücum ederek, tutarak çakısı ile saydını boğazladı.

-Zavallı hayvancağız! Yahu şu sayyadlar ne kadar gaddar olurlar!

Şayan-ı dikkattir ki şu sözü söyleyen Neofari gır gır denize boğduğu İtalyan kılavuzu tahattur etmeksizin bu sözü söylemiş idi. Ahmet Metin dedi ki:

-Roza dahi böyle söylenmiş idi. Fakat bu dünya "Nefsî! Nefsî!" dünyasıdır. Âlem-i tabiatta hayvanatın kâffesi birbirini ekl etmekle mecbuldur. Bugün ise bizim Roza ve Şirzat'ın şöyle bir şikâra ihtiyaçları derkâr idi. Roza hayvanın kış ayaklarından, Şirzat ön ayaklarından tutup deniz kenarına kadar götürdüler ve orada birbirine muavenetle hayvanı yüzüp temizlemeye başladılar.

5 "Umutsuzluk, iki rahattan biridir."(Hzl.)

-Artık çiğ çiğ yiyecekler değil mi?

-Neden? Bizim eski Robenson sizin yeni Robenson'dan daha mı âcizdir? Bu keçiden öyle bir kebab yapıldı ki ağzınıza layık.

-Ateş nasıl buldular?

-Pek kolay. Şirzat o gün gezindikleri kayalıklar içinde bir hayli çakmaktaşı bulmuş idi de şöyle bir şikâr ümidi olmadığı hâlde bile mücerret geceleri ikametgahlarını tenvir için ateş yakmak kararıyla birkaç tanesini yanına almış idi. Şirzat'ın kocaman çakısı safi çelikten olup onu dahi çakmak ittihaz ederek elbiselerinden bir parça pamuk bezi kopardı ve bir parça dahi ince ve kuru otlardan tedarik ederek bunlar üzerine çakmak çakıp ateşin mukaddimesini vücuda getirdi. Ondan sonra etrafından kuru çalı çırpı toplayıp ateşi büyütmek hizmetini Roza'ya havale ile kendisi kayalar arasından kuru kekik toplayıp menılahasından dahi tuz celbiyle lokma lokma doğradığı kebabı bunlarla bir âlâ piyazladı. Badehu incecik dallardan imal eylediği şişlere kebabları geçirip ateş üzerine koymakla beraber en büyücek midye kabuklarını dahi kazıyıp bunlardan da tabaklar vücuda getirdi. Hararetin icbarıyla zaten yağsız olan yaban keçisi eti kuruyup kavrulmak istidadını aldıkça temizlediği midye kabuklarıyla denizden su getirip tartib eyliyor idi. Böyle beş on defa tartibden sonra kebab o kadar güzel pişti ki hakikaten en muteber sofralara da layık görülebilir idi. Bir hafta evvel yağmış olan yağmurun peyda eylediği seller kuruduktan sonra meydana çıkmış olan güzel bir kaynağın yanına kadar kebablarını götürdüler ve orada karşı karşıya oturup yediler.

-Kim bilir bu kebab biçarelere ne kadar tatlı gelmiştir!

-Ama kebab dahi haddizatında pek güzel olmuş idi. Yalnız ekmekleri eksik idi. Keçinin bir sülüsünü ilk defa da yiyip bakiyesini ertesi gün için bi'l-muhafaza o gün dahi yine bu kaynak başında cancağızlarına böyle bir ziyafet çektiler. Şu zuhurat iki arkadaşın ikisini de fevkelhad memnun ederek birisi Arapça lisan ile ol Vahid-i Zül-Celal'e hamd ve sena eylediği gibi diğeri dahi Latince dualarla ve kendi mezhebince ol Salis-i Sülüse arz-ı mahmidet eylemiş idi.

Ahmet Metin Cenab-ı Vacibü'l-Vücut'u böyle iki fikr-i müteza-

yidin, iki akide-i mütehalifenin ikisine göre başka başka tasvir edince Neofari gülümsemeye başladı. Ahmet Metin bu ibtisamın sebebini sor-
dukta:

-Müslümana göre İlah-ı Vahid olan Cenab-ı Hakk'ın Hristiyana göre üçten birisi olmasını tuhaf tasvir eylediniz de ona gülüyorum, cevabını ita etmesiyle Ahmet Metin:

-İster bir diyelim, ister üç, ister hiç yok diyelim, ister çok, ol Vacibü'l-Vücut-ı Ezelî ve Ebedî'nin bu ihtilafatın kâffesinden istiğnası bedihî ve aşikârdır. Vahdaniyetini fikr-i hikmetimizle alaniyet derecesinde görüp öylece de iman eder isek feyz ve faydası yine kendimizdir. Buna muvaffak olamayarak "Yoktur, hayır çoktur. Üçtür. Fakat üçü birdir. Yok biri üçtür." ihtilafatı içinde günırah kalır isek ziyan ve nekbet yine bizim içindir, mukaddimesinden tutturarak akide-i muvahhidanesini o kadar güzel bast ve temhid eyledi ki bahsin nihayetinde Neofari

-Sizi Papaz Bossue zannediyorum, diye tahsine mecbur oldu. Malumdur ki Bossue gayet talakatlı bir Fransız papaz olup âsar-ı kalemiyesi talakat ve cerbezeseine şahittir. Ahmet Metin buna mukabil:

-Bir papaz zannedeceğinize niçin bir iman, bir şeyh, bir mürşit zannetmiyorsunuz, diye vaaz ve nasihat hususunda papazlar ile vaiz-i Müslümân arasındaki farkı da epeyce anlatmış idi. Nihayet yine Şirzad-ı Selçukî hikâyesine atf-ı kelâm eyledi. Ahmet Metin dedi ki:

-Yaban keçisinden istifadeleri yalnız kebaptan da ibaret kalmadı. Keçinin derisini Şirzat çakısı ile güzelce kazıyıp deri üzerinde kalan et ve yağ parçalarını, kan pıhtılarını temizledikten sonra mükemmelen tuzlayıp ağaç çiviler ile kalın bir zeytin ağacının sakına mıhlamış idi. Bir iki gün zarfında deri kurudu. Denizde mükemmelen yıkanıp tekrar tuzlanarak bir daha kurutulduktan sepilenmiş derecesinde bir hâl peyda ederek âlâ bir post vücuda geldi ki bununla Roza'ya evvelki yatağından güzel bir yatak teşkil olundu. Hem de evvela yere ince kuru otlar döşeyip üzerine deriyi sererek bir yatacak yer yapıldı ki haylice yumuşak bile!.

-Öyle ise artık iş bir yastığa kaldı. O da bulunsa Şirzat'ın fazla esvabı örtü olarak kullanılabileceğinden yatak tamamıyla tekemmül eylemiş olur.

-O! Yastığın çaresi daha evvel bulunmuş idi. Onu size söylemedim mi? Hâlâ bizim Şark taraflarında kırdı toprak üzerinde yatıldığı zaman baş konulacak yere biraz toprak yığılıp yükseltilerek yastık makamı tayin olunur. Fakat şunu da haber vermek sırası gelmiştir ki geceleri çakal gürültüsü Roza ve Şirzat'ı bizar eylediği gibi bir gece havada yağmur istidatlarının artması da tezyid-i endişe eylediğinden birkaç günden beri ada üzerinde bir mağara aramakta idiler. Tuhaftır ki bu mağara dahi kendilerine ikinci bir kismetle beraber münkeşif oldu.

-Bir keçi daha mı?

-Hayır efendim, bu daha tuhaf. Bir gün gezinirler iken önlerinden yastık gibi bir şey yuvarlanarak hatta Roza'yı ziyadesiyle ürküttü. Yalnız Roza'yı değil, Şirzat bile birden bire irkilip kalmış idi. Ancak bu ürküntü çok sürmedi, zavallı tembel hayvanın betaet-i hareketinden dolayı filhâl görülüp anlaşıldı ki kocaman bir kaplumbağadır. Olanca kuvvetiyle koştuğu hâlde beş dakikadan ziyade koşarak bir deliğe girdi. Bizim iki arkadaş kaplumbağa deliğe girinceye kadar yalnız seyir ve hareketini temaşa ile eğlenmişler idi. Ondan sonra Roza "Bu hayvanlar yenmez mi?" sualini irad edince Şirzat'ın da aklı başına geldi. Nasıl yenmez? İki aylık bir kuzudan büyük bir kaplumbağa! Pekâlâ yenilir sinyorına pekâlâ yenilir! İyi aklına getirdiniz." diye elindeki baston ile kaplumbağanın girdiği deliği büyülmeye başladı. Meğer kaplumbağa etinin yenildiğini Neofari dahi bilmiyor imiş. Ahmet Metin'in bu hikâyesi üzerine:

-Hakikaten senyör, kaplumbağa eti yenilir mi, diye sorulunca Ahmet Metin dedi ki:

-Böyle kıt zamanında yenilmeyecek hayvan olur mu madam? Hâlbuki kaplumbağa yalnız kıtlıkta değil bolluk zamanında bile yenilir. Deliğin üst tarafı kaya değil idiyse de yanları ve altı toprak olduğundan Şirzat çakısı ile bastonunun ucunu sivriltilip bir kazık hâline koymakla onunla toprağı kazmaya başladı. Delik kolayca tevsi edilebildi. Badehu sopasıyla, elleriyle deliğin içini ve yolun ilerisini yoklaya yoklaya içeriye girmeye başladı. Deliğin içi ufarak bir oda gibi mağaracık olup tepe tarafından diğer bir delikten ziya dahi girmekte idi. Binaenaleyh Şirzat etrafında bir gûne mühlike göremeyince bilâ-havf ve lâ-ihiraz içeriye kadar girerek baktı ki bir değil iki kaplumbağa kabuklarından

başlarını çıkarıp patlak gözleriyle ve müteaccibane bir tavırla kendisine bakıyorlar. Bunları birer birer yakalayıp delikten dışarıya attı. Bادهu kendisi dahi dışarıya çıktı ki Roza hayvanlardan ürküp uzacık bir mahale çekilmiş idi. Şirzat “İki şikârdan maada bir de oda buldum.” diye sevinerek hayvanları koltukları altına aldı, deniz kenarına kadar geldiler. Orada birisini kesecek ama bunlar birer zırh içinde mahfuz olduklarından başları meydanda değil ki kesebilsin.

-Gerçek senyör! Bunlarda bıçak ilıştirebilecek hiçbir yer yoktur.

-Çarnaçar hayvanların ikisini birbirinden ayrı olarak birer tarafa koydular. Hangisi evvel başını çıkaracak diye iki arkadaş beklemeye koyuldular ki kocaman çakısı elinde hazır bulunan Şirzat ilk çıkacak kafayı uçurmaya muntazır ve müheyya bulunuyor idi.

-Nihayet?

-Nihayet hayvanın birisi kemal-i ihtirazla burnunun ucunu çıkardı. Hani ya o yaban keçisine acımış bulunan Sinyorina Roza Dellaroka'yı, o merhametli kızı şındı görmeli idi. Kaş göz işaretleriyle bu zuhuratı arkadaşına öyle bir ihbar ediyor ki görseniz siz de güler idiniz. Şirzat ise yine böyle işaretlerle arkadaşına sabır ve teenni tavsiyesinde bulunuyor.

-Hayvan başını tamamıyla çıkarsın diye!

-Öyle ya! Başını tamamıyla çıkarır çıkarmaz satır-ı kaza ve kader biçarenin ensesi üzerine öyle bir iniş indi ki o anda uçuveren kellenin üzerindeki gözler ile ağız açılıp kapanmaya ve ensenin tekrar kabuk içine çekilmiş bulunmasından dolayı kabuğun ön deliğinden ziyadece kan boşanmaya başladı. Nihayet hayvan öldükten sonra yüzmek ameliyatına kalkışıldı ise de....

-Evet kalkışıldı ise de yaban keçisini yüzmekteki suhulet bunda bulunamadı değil mi?

-Öyle ya! Karnı altındaki kemik bi'n-nisbe sırt kemiğinden daha ince olduğundan çakmaktaşı ile bilediği çakıyı kol kuvvetiyle yürüterek hayvanın alt kemiğini kapak gibi açınca onun derunundaki eti, bir midye temizler gibi temizleyip çıkardı. Onu dahi yaban keçisi eti gibi kebab eyledi ama sözün doğrusu kaplumbağa eti yaban keçisi etinden daha beyaz, daha nazik, daha leziz görüldü. Diğer kaplumbağayı bir

tarafa kaçmasın diye kuşağına sarıp bir ağacın dalına asmış idi.

-Onu da birkaç gün sonra kesmek üzere bir ihtiyat olarak değil mi senyör?

-Öyle ya!

-Hikâye yavaş yavaş Robenson Cruzoe hikâyesine hakikaten müşâbehet peyda eyliyor.

-Yaban keçisi bizim Şirzat ile Roza'ya hem kebab hem bir yatak tedarik etmiş olduğu gibi kaplumbağalar dahi keزالik hem kebab hem de iki güzel kap vücuda getirmişlerdir. Bu kaplar yine şu kaplumbağaların saydı esnasında keşfeyledikleri mağarayı oda haline ifrağ için en faydalı aletler hükmünü almışlardır. Zira Şirzat kazık hâline koyduğu bastonu ile yağ gibi bir sıva toprağından kazıp kuşağını çuval ittihazıyla mağara kapısına kadar götürdüğü esnada Roza dahi bu kabuklar ile kaynaktan su taşıyıp o topraklar çamur hâline konuldu. Şirzat evvela mağaranın tavan tarafındaki deliğe yukarıdan büyük bir taş sıkıştırıp ve üzerine toprak doldurup sımsıkı kapadıktan sonra mağaranın içindeki delik deşik, yarık koğuk yerlerini dahi doldurup sıvadı. Ta ki burarlardan korkunç hayvanlar çıkmasınlar diye! Hatta mağaranın zeminini bile çamur ile sıvayıp dümdüz tesviye eyledi.

-İnsan ne acayip mahluktur? İnsan için terakki cibillîdir. Daima mesudiyetini arttırmak ister. Medeniyet dahi işte bu cibilletten hasıl olmuştur.

-Mağaranın kapısı pek küçük olduğundan içine girip çıkmak biraz güç ise de kapı ittihazıyla kapanacak bir şey bulunamadığından kapının şu darlığını bi'l-iltizam tevsi etmediler. Sıra mağarayı tefrişe geldikte etraftan ince otlar ve kuru yosunlar toplayıp döşeyerek yaban keçisi postunu da bunların üzerine koyunca mükemmel bir ikametgâh vücuda geldi. Şirzat Roza'yı mağaranın iç tarafına yatırıp kapı cihetine kendisi yattığından vücudunu kapı denilen o deliğe tıkaç ittihaz eylemiş oldu. Birkaç gece bu hâlde yatıp kalktılar. Nihayet bir gün bir arşın kadar enli ve bir buçuk arşın kadar boylu ve dört parmak kalınlığında bir kaygan taş yaprağına tesadüf ederek kâh arkasına yüklenip kâh yuvarlaya yuvarlaya mağaraya kadar getirdi. O zaman kapının arzını, irtifasını kazarak oyuntuları, girintileri dahi taş ve çamur ile doldurarak

önüne de bu levha-i sengîni dayatınca kapı yüzünden husule gelecek emniyet dahi bervech-i matlup hasıl olmuş oldu.

-Demek oluyor ki bunlar Vantutena Adası'nda âdeta yerleşip kalmayı kurdular?

-Kurdular değil madam! Bu hâl kendileri için mecburî idi. Bu hâlde üç hafta mürur ederek dördüncü hafta evailinde vakıa uzaktan uzağa bir gemi geçtiğini görüp Şirzat kuşağını bayrak edinerek Roza ile beraber sahil boyunda koşa koşa birçok bayrak salladılar ise de gemiden kendilerini göremediler ve işaretlerini anlayamadılar ki imdada gelsinler.

-Burada dört hafta kaldılar ha?

-Nasıl dört hafta madam! Size haber vereyim ki bunlar şu ıssız adada tamam beş buçuk ay kalmışlardır.

-Beş buçuk ay nı? Aman Yarabbi! Bu kadar müddet nasıl yaşayabildiler?

-Bi'n-nisbe pek de mesudane! Düçar oldukları tenhalığa yavaş yavaş alıştıkları gibi Roza Şirzad-ı Selçukî'nin hüsn-i ahlâkına ve fezail-i insaniyesine dahi tamamıyla emniyet edip bilküllüye yüreği ısındığından ve hatta zahir-i hâlde arkadaşına hiç renk vermiyor ise de ez dil ü can bir taalluk bile peydasına başladığından bunlar şu yerde gerdişi-kâinattan masuniyetlerine memnun bile oluyorlar idi. Bazı defa yaban keçisi, kaplumbağa gibi saydılar kebab edebiliyorlar idiyse de sair en çok zamanlar midyeden başka yiyecek bir şey bulamıyorlar idi. Lakin ateş peydasında artık maharet kazanmalarıyla yedikleri midyeleri kendi kabukları içinde pişirmek ve tuz ve kekik ile lezzetlendirmek yolunu da bulmuşlar idi.

-Roza'nın Şirzat hakkındaki taallukundan bahsettiniz. Bunu gizlemek Roza için kabil olmaz zannederim. Hele Şirzat bu hâli mutlaka anlamıştır diyeceğim. Binaenaleyh yekdiğerine canan olan iki canın şöyle bir hâlvethanede tatlı tatlı hasbihalleri ile hakikaten sıkılmayacaklarına da inanabilirin. Lakin menfilik müddeti bundan daha ziyade uzanmamak şartıyla!

-Sabır buyurunuz madam! Kaldırdığınız katmanların hepsi hakkında izahat gelecektir. Evvela şunu haber vereyim ki bunların badi-i emirde en büyük eğlenceleri ders olmuştur. Roza Şirzat'a İtalyanca

talimini hem kendisine eğlence ittihaz ederek hem de menafine muvafık bulduğundan en gayretli bir muallime kesilmiş idi. Şirzat dahi her aldığı dersi levha-i hafızasına bir daha zail olmamak derecesinde derin derin hak eylediğinden her gün bir gûne âsar-ı terakki iraesiyile muallimesini hoşnut eyliyor idi.

-Demek oluyor ki o güzel hikmetleri şimdi daha fasih bir lisan ile irad ederek Roza'yı daha ziyade mütmain ve müsterih eyliyor idi.

-Ona şüphe mi edersiniz madam? Bunlar hayalat-ı feylosofaneyi o kadar ileriye götürüyorlar ve bazı kere hayalen kendilerini o derecelerde bahtiyar buluyorlar idi ki bir defasında şu cezireden hâlas inkânlarını düşündükleri sırada "Ah, buradan kurtulduktan sonra sakın buradaki bahriyarlığımızı aramaya mecbur olacak ahvale düşar olmalıyım." diye ömrün müstakbelindeki meçhuliyete nispetle buradaki hâli tamamıyla bahtiyarlık bulmuşlar idi.

-Çok şey! İnsanın alışamayacağı hiçbir hâl olamaz derler. Doğru imiş.

-Fakat alışılabilecek olan hâllere nispetle doğrudur. Bunların ahvalinde ise pek de alışılmayacak bir şey yok idi. Şirzat'ın lisanca terakkiyatı efkâr-ı hikemiyesini Roza'ya şerh ve beyan için bir büyük medar-ı suhulet olduğu gibi bir aralık Roza Şark ahalisinde Türk cinsinde böyle melekiyet derecesinde hüsn-i ahval bulunabileceğine Avrupa'ca hiçbir kimsenin ihtimal veremeyeceğinden bahisle bu babda arkadaşından izahat istemesiyle lisanca olan terakkiyatı bu izahat-ı matlubeyi ita hususunda dahi Şirzat'a pek güzel hizmet eyledi. Koca kahraman Türk kavminin hilkatindeki hasaili epeyce tafsil eyledikten sonra "Bu hasail-i tabîîyeye bir de terbiye-i diniye munzam olunca Türk kavm-i necibenin gerek umumiyet ve gerek hususiyet-i ahvali hakikaten kolay kolay inanılmayacak mertebe-i kenali bulur, mukaddimesiyle diyanet-i pür-hikmet-i İslamiyeyi dahi arkadaşına şerh ve izah etmeye başladı. Şirzat'ın bu babda Roza'ya verdiği izahatı bir kitap olarak Avrupa lisanlarıyla yazıp cihana şerh etmeyi ne kadar arzu eyler idim madam! Zira yalnız o zaman değil hâlâ bu zaman bile Avrupalıların akvam-ı şarkiye ve diyanet-i İslamiye hakkındaki vukufsuzluğu her muhakemelerinde kendilerini o kadar hatalara düşar eyler ki hataya-yı mezkûreye vâkıf olanların ya istihzaen gülümsemeleri veyahud müteessifane ağlamamaları kabil olamaz.

-Bu mesele benim dahi ne kadar merak eylediğim meseledir senyör! Bilhassa sizinle iktisab-ı muarefe eyledikten sonra sizde gördüğüm bunca hasail-i mahmudeyi size bahşeyleyen dininizi mutlaka öğrenmek ister idim senyör!.

-Bu bir mesele-i taviledir ki madamı onu bihakkın bast ve tenhid eylemek için Şirzad-ı Selçukî romanından büyük bir tettebbua girişmeliyiz. Zira hikemiyat ve kavanin ve âdât-ı İslamiyeyi sadece bir takrir ve tadad kifayet edemez. Bunlar birtakım esas-ı hikemiye ve usul-ı ahlâkiyedir ki onlar gibileri az çok edyan ve akvam-ı sairede dahi bulunurlar. Asıl mesele ahali-i şarkiyenin bunları suret-i telekkisindedir. Dünyada vakıa İslamiyet kadar mükemmîl hikmet olamaz ise de o hikmeti bilmek yani ilm-i mutlak, insanı ıslaha kifayet edemez. Salah-ı hâl amel ile tekenmül eder. Kanun-ı İslamiyete tabi olan kavimler onun ahkâmını o kadar hüsn-i kabul etmişlerdir ki ahkâm-ı mezkûre âdeta ahlâk-ı umumîye hükmünü alarak efrad o ahlâk ile tahalluk eylemişlerdir. Binaenaleyh İslamiyetin bizim üzerimizdeki tesirat-ı maneviyesi derecesini tetkik için meşahir-i İslamiyenin teracim-i ahvalini ve menakıb-ı vukuaatını yani mükemmelen tarih-i İslamı bilmelidir.

-Ey Şirzat bu mebahisi mükemmelen Roza'ya hikâye ve tefhim eylemiş midir?

-Muktedir ve münakün olabildiği kadar madam!

-Öyle ise İstanbul'da Yüksekaldırım'daki eskici Yahudiden mübayaa eylediğiniz kitap Şirzat'ın bu babda Roza'ya söylediği sözleri de nakleylemiş olduğundan ben o kadarıyla da iktifa eylerim.

-Va-esefa ki o kitabın muharriri dahi hakayık-ı İslamiyeye bu derecelerde vâkıf olmadığından yalnız "Şirzat kendi akaid-i diniye ve ahlâk-ı kavmiyesini Sinyorına Roza Dellaroka'ya o kadar sıhhati veçhile, öyle bir suret-i mukniada anlattı ki güzel İtalyan bu delikanlıda gördüğü ahlâk-ı melekanenin mahza semere-i diyaneti olduğuna şüphesi kalmayarak şu Müslümandan ziyade Müslümanlığa meyl ve muhabbet peyda eyledi."den ibaret bir şey yazıyor. Ben ise bu kısa sözü daha ziyade bast eyliyorum da ahval-i İslamiyeyi yine Müslümanların en meşhurlarının tercüme-i hâllerinden anlayabileceğinizi size bildiriyorum.

-Öyle ise demek oluyor ki Roza'yı Şirzat tarafına meclup eden bir kuvvet dahi bu olmuştur.

-Evet madam! Öyle olmuştur.

-Şimdi nihayet mesele gönül meselesine geldi. Rica ederim sen-yör, mürüvvet buyurunuz. Birbirine temayülleri gerek mübahese-i di-niye ve gerek münazara-ı hikemiyeleriyle mertebe-i tanımaye varmış olan bu gençler arasındaki gönül meselesi dahi ne mertebeyi buldu? Bunu da bana etrafıyla şerh ediniz.

-Evet madam! Bu babdaki hakayıkı dahi meydana koymanın za-manı geldi. Bu mesele dahi ilerlemiş idi. Diyebilirim ki şu iki gencin arasında hatırlarına, gönüllerine gelen şeyleri yekdiğerinden ketm ve ihfaya lüzum gösterecek hiçbir fikir, hiçbir endişe, hiçbir tekellüf kal-mamış idi.

-Demek oluyor ki yekdiğeri hakkındaki ihtisasat-ı âşıkânelerini de meydana koyabildiler.

-Evet ama yalnız ihtisasat-ı âşıkânelerini! Onu da bi't-tedric! Şöy-le ki: Şirzat buradaki bahtiyarlıklarını bir suret-i kadirşinasi ile yad ve irad eylediği zamanlar bazen “Ah Roza! İşin ilerisindeki ihtimalatı arzu ve temenniye kadar varıyorum. Çünkü seni memleketine, valide-ne isal ve teslim eylediğim zaman kendimden ebediyen ayırmış ola-cağım, diye zannediyorum. Oraya götürmemek ve teslim etmemek ve ihtiyar ve iktidar benim elimde olursa seni başka yere, mesela kendi memleketine doğru alıp götürmek mertlik şanıma el vermez. Böyle şeyler babayiğitliğe, kahramanlığa sığmaz. Sen nail-i hâlas ve saadet olduktan sonra ise bir daha Şirzat'çığını nereden arayıp soracaksın?” der idi de Roza dahi “Benim hakkımdaki muamele-i müşfikanen unu-tulur şeylerden midir? Hem dur bakalım ben hiç senden ayrılabilir miyim? Hiç ben sensiz yaşayabilir miyim? Ben cism ü canımı senin iradene teslim etmişim. Beni ister memleketine, valideme götür, ister kendi memleketine! Hayatta kaldıkça ben senin Roza'nım.” diye te-minat vererek Şirzat'ın hüznü ve kederini izaleye himmet eyliyor idi.

-Öyle ise demek oluyor ki bunların arasında artık yokluk kalma-mış, her şey varlıktan ibaret olmuş. Baksanıza “Ben senin arkadaşın, ben senin Roza'nım.” diyor.

-Fakat bu sözler şimdiki Avrupalıların istinbat eyleyecekleri ma-nalarla söylenmiyor madam! Gönüllerindeki hislere, arzulara diyece-

ğım olamaz. İtiraf ederim ki o ihtisaset sizin de itiraf edeceğiniz sureti pek çok defalar bulmuştur. Hatta bunlar ortaya da konulmuş ve yekdiğerine itiraf bile edilmiştir. Yalnız ikisinin de kahramanlık derecelerine varan ulüvv-i cenapları gayret-i iffet ve arzu-yu ismetleri âdeta sizin Şarklıların verdikleri manaya göre mertlikleri, temayülat-ı kalbiyelerine imtisalden kendilerini menetmiştir. Şirzat düşünüyor idi ki şu hâl-i iğtirabda Roza kendisini istemese bile muhalefet ve mukavemetten âciz ve kendi himaye ve muhafazasına muhtaç bir biçare ve bi-vaye olmağla bu hâlde husule gelecek münasebet bir tahakküm, bir tehekküm hükmünü alabilmiş olacaktır. Roza dahi böyle düşünüyor idi. Kendi kendisine diyor idi ki “Kendimi tamamı ile Şirzat’ın aguş-ı visaline teslim edecek olsam hakkındaki insaniyet ve nezaketine mukabil celp ve istila-yı kalbine muvaffakiyetinin bir mükâfat-ı meftunanesi olduğuna kanaat edemez de havf ve meskenetime hanıleder ise iffetimi beyhude yere feda etmiş olurum.”

-Ne ince mütaalalar!

-Böyle kahramanlar hakikaten pek ince düşünürler madam! Hem de pek ince düşünmelidir ya! Erkek ile kadın arasındaki bu münasebete böyle inceden inceye düşünmeksizin meydan verilecek olursa büyük büyük nedametlere yol açılmış olur. Onun meşruiyeti ile gayrimeşruiyeti arasını tefrik eden şey dahi ne kadar naziktir. Meşru olursa “tabiidir!” diye herkesin tebrik ve tehniyesine layık görülür. Gayrimeşruiyeti hâlinde ise “fuhuş!...” diye herkes tarafından teşni ve tel’in kılınır. Herkes bu ince mülahazada kusur etmeyecek olsa idi dünyada ne kadının ne de bir erkeğin gerek halk nezdinde ve gerek bilhassa kendi vicdanları önünde mahcubiyetlerinden yüzleri kızarmaya lüzum bile kalmaz idi.

Şu söz dahi Neofari’nin yüzünü kızartması lazım gelen sözlerden olup hatta Ahmet Metin tarafından bi’l-iltizam söylenmiş idiyse de kadının efkârı Şirzat ve Roza ile münhasıran meşgul olduğundan bu söz içinde kendi hakkındaki ahkâmın farkına varamadı ki yüzü kızarsın. Bilakis:

-Aralarındaki muhalefet-i diniyenin dahi bu mülahazalarda hüküm ve tesiri bulunmalıdır, mütalaasını irad eylediğinden Ahmet Metin buna dahi cevap olarak dedi ki:

-Hayır madam! Şirzad-ı Selçukî ahkam-ı İslamiyeyi Roza'ya o kadar şerh ve tefhim eylemiş ve bunları zevk-i selim ve tab-ı müstakim sahibi olan o fatin kız o derecelerde beğenip hüsn-i telakki etmiş idi ki bir gün yine yekdiğerinden ayrılmamak temenniyatı üzerine hasbihal ederler iken Şirzat, Roza tarafından verilen teminata mukabil "Söylediğin sözlere kâmilin inanıyorum Roza! Fakat ben Müslüman sen Hristiyan iken benim dinini ve dinimde bulunan ashop ve taallukatımı benimle beraber yaşamaya mâni görmez misin?" demesiyle Roza "Benin dinim dahi senin dinindir. Söylediğin şeylerde Nasraniyetin feza-il-i esasiyesine mugayir bir keline bile bulunmadıktan başka bilakis onları itmam ve ikmal ediyorlar. Senin dininde bulunmak ile Hazret-i İsa'yı gücendirmiş olmuyorum. Yalnız ona sonradan isnat olunan bir sıfat-ı zaideden kendisini tecrid eylemiş oluyorum ki bundan onun dahi hoşnut kalacağı derkârdır." cevabını vermiş idi.

-Öyle ise bunların zevç ve zevce olmalarına artık bir mâni kalmamış.

-Zahir-i hâlde vakıa öyledir. Ama kendi mülahazalarınca daha bazı mevani-i maneviye mevcut idi. Hatta bir gün Şirzat Roza'ya demiş idi ki: "Şu hâlî ve vahşi adada yekdiğerimizden başka kimsemiz bulunmadığı bir yerde sen benim ben senin olur isek bence bu nailiyyetin esaslı ve sürekli bir hükmü olamaz. Bilakis buradan kurtulduktan sonra şayet seni benden ayırarak sana hanım ve bana yine esir muamelesini edebilecekleri ihtimalini hatıra getirir getirmez bu nailiyyetimi ayn-ı felaket addederin. Binaenaleyh öyle şüpheli bir hâle düşmekten ise şu hâl-i masumiyetimizi tercih ederim ki bu hâlimizde cism ü canımızı yekdiğerimizle mezc ve tevhidden imtina var ise de encam-ı kâr için hiçbir nedamet, hiçbir tehlike, hiçbir ar yoktur." Bu mütaalayı aynıyla ve fakat tabirat-ı uhra ile Roza dahi serd eylemiş idi. Demiş idi ki: "Evet kendi kendimize akdedeceğimiz bu münasebetin hükmü bence dahi kuvvetli görülemez. Zira buradan kurtulduktan sonra şayet memleketime gidecek ve valideme kavuşacak olur isem ihtimal ki sana olan teslimiyyetim benim için bir ayıp olmak üzere telakki edilerek velev ki haksız olsun beni tayib ve muahezeye kıyan ederler." Şu yoldaki hasbihallerin neticesi bunlar meyanında daima bir ahd ve misaka müncer olur idi. İkisi dahi "Allah ile ahdimiz olsun ki buradan kurtulur isek her

ne hâl ve mevkide bulunur isek bulunalım, mutlaka birbirimize vefasızlık etmeyerek buradaki perhizkarlığımızın mukabelesi olmak üzere behemehâl yekdiğerimizle nail-i âmal olalım.” derler idi ki bu ahd ve misakın ruhlarına verdiği safa-yı itminan bir muvasala-yı cismaniye lezzetine de tefevvuk eyler idi.

Ahmet Metin şu muhabbet-i masumaneyi tasvir eylediği zaman suret-i tasviri Neofari’yi epeyce tesir eyleyerek:

-Hakikaten bu lezzet-i ruhaniye pek büyük bir lezzettir senyör, itirafında dahi bulundu ise de müteakiben:

-Fakat bu lezzetin derece-i tammesini bihakın tezevvuk eylemek olsa olsa yine Şarklılar için mümkün olabilir. Çünkü galiba, Aleksandr Duma’nın olmalıdır bir romanda okumuş idini ki Şark taraflarında “bıkr” denilen hâl kızlar için umumî olduğu gibi erkekler için bu dahi hemen umumî gibi imiş. Avrupa’da on beş on altı yaşından sonra erkekler için masumiyeti tasavvur ve tahayyüle bile asla imkân yoktur. Maa’l-mahcubiye itirafa mecburum ki kızların bile en çoğu için..., diye ihtisasat-ı kahramananenin bu derece-i âliyesine kendisi bir türlü akıl erdiremeyeceğini dermeyandan da çekinmemiş idi. Fakat buna zamimeten demiş idi ki:

-Ama zannetmeyiniz ki ettiğiniz hikâyeyi hadd-i imkânın haricinde bularak sıhhat-i katiyesine gönlüm inanmıyor. Haşa! İnaniyorum senyör. Zira bilirim ki kadınlar o meyve-i şirin-visale henüz nailiyetle lezzetini, zevkini almadıkları müddet yalnız haricen tahayyülü ile sabır ve takatlerini tüketmeyebilirler. Ne kadar inrenseler yine cebr-i nefis ile ıstıbar ve intizara muktedir olabilirler. Bu bakiriyet erkekte dahi bulunur ise ve her ikisi işin encamındaki ar ve mahcubiyeti nazar-ı hikmet ve ibrete alır ise encam-ı kârdaki ümide intizaren velev ki uzun olsun bir müddet-i muvakkata için kendilerini mutlaka zaptedebilirler.

Hatırımızdadır ya, Neofari ile Ahmet Metin şu muhavereyi bizim eski Robenson ve eski Vanderdi’nin mahal-i sergüzeştleri olan Van-tutena Adası’nın üzerinde bulundukları hâlde yürütüyorlar idi. Hatta o gün bunların kuşluk taamları bile mutad olan intizamını bozmuş ve oralarda ne bulabildiler ise onunla iktifa edilmiş idi. Çünkü Neofari şu

Roza ve Şirzad-ı Selçukî hikâyesini netice-i lazımesine isal etmeksizin buradan ayrılmak istidadında bulunmuyor idi.

Hikâyeyi bizim dahi yazdığımız dereceye kadar getirdikleri zaman Neofari:

-Ah senyör! Şu Roza ile Şirzad-ı Selçukî'nin kendilerine mesken edindikleri mağarayı buluversek, diye güya yakınlarda bir yerde ise bulup görebilecek imiş gibi bir temenni ile etrafına bakındı ve Ahmet Metin dahi bu taharride Neofari'ye peyrev oldu ise de artık buralarda öyle mağaraya benzer yer kalmayıp her tarafı âsâr-ı unran doldurmuş bulunduğundan Ahmet Metin:

-Birisi o mağarayı bana göstermiş olsa sevine sevine bin frank bahşış verir idim, dedi ki bin değil on bin, elli bin verse yine bir temenni-i muhalde bulunmuş olacağı derkâr idi.

Hem ada üzerindeki geşt ü güzarlarda devam ederek hem de Ahmet Metin Şirzad-ı Selçukî romanının bakiyesini bervech-i âti nakl ve hikâye eyliyor idi:

-Şirzat ile Roza'nın bu cezirede tek ü تنها tamam beş buçuk ay ikamet eylediklerini haber vermiş idim. Şu müddet zarfında bunların hâlleri, şanları o kadar tebeddül eylemiş idi ki kendilerini ilk hâlde görmüş ve tanımış olanlar şimdi görseler tanımazlar idi. Evvela esvapları ziyadesiyle yıpranıp ancak tesettüre kifayet eyleyebilecek menzileye innmış idi. Saniyen rüzgârdan, güneşten tenlerine bir esmerlik, bir sertlik gelerek Roza'nın evvelki taravetine kıyasen şimdiki hâli arasındaki fark bir muteber madanı ile bir çingene karısı arasındaki farka müsavi gibi idi. Şirzat'ın pejmürdeliği Roza'dan ziyade olmakla beraber o hâle zamineten bir de saç sakalı uzanıp hemen yabani bir adam hâlini almış idi.

-Ya! Biz hikâyenin bu cihetini hatırıma bile getirmeyerek şu iki genci âdeta bir dünya cenneti içinde bulunuyorlar diye tahayyül eyliyor idik.

-Bu hâllere zamineten bir de kış mukaddematı gelip çatmaz mı? Henüz kasım yağmurları yağmakta ise de Şirzat asıl kış hâlini düşünüyor. Kış gelip birudet-i hava artacak olursa bu köhne libaslarla nasıl mukavemet edebileceklerini düşünüyor. Bu cezire kırk bir derece

arz-ı şimalîde bulunduğundan havaca İstanbul'a muadil olup lodos rüzgârı estikçe itidal-i havasına diyecek olamaz ise de yıldız ve karayel ve poyraz rüzgârları estiği zaman peyda olacak soğuğa mukavemet kabil olamayacağını düşünüyor. Kendisi ne ise ne, fakat Roza gibi mahfuz ve muntazam dairelerde ve salonlarda mükemmelen mülebbes olarak ömür geçirmeye alışmış bulunan bir kız için yarı çıplak bir hâlde kertenkeleler gibi bir taş arasında eyyam-ı şitayı imrar eylemek kabil olabilir mi?

-Canım şu beş buçuk ay zarfında bu cezireye hiçbir gemi uğramadı mı?

-Hayır madam! Şayet geceleri geçmiş ise ona diyeceğimiz olamaz ama gündüzleri yakınından bile bir gemi geçmedi. Bir iki defa uzaktan uzağa gemiler göründü ise de onlara da işaret göstermek kabil olmadı. Zaten o asırlarda gemiler şimdiki gibi çok ve muntazam postalar müteşekkil değil idiler ki.

-Ey şu beş buçuk aydan sonra bunların hâlasları nihayet nasıl müyesser olabildi?

-Bir sabah Şirzat ile Roza mağaralarında uykularından uyandıkları zaman mağaraya üç beş yüz adım kadar uzaklık yerlerde insan sedaları işitmeye başladılar. Bu hâl üzerine sevinç ile beraber bir de havfa düçar oldular.

-Niçin?

-Zira buraları bazen deniz hırsızlarının uğrağı olduğundan eşkıya-yı mezkûrenin kendi haklarında iyiliklerinden ziyade fenalıktan havf edilmek becadır.

-Bu zavallıların nesi var ki alacaklar?

-Ne söylüyorsunuz madam! Hiçbir şeyleri yok ise kendi mevcudiyetleri de mi yok? Bir çift genç güzel köle ve cariye ki nereye götürüp satsalar yüzlerce filori altını değerleri vardır.

-Hay Allah cezalarını versin.

-Şirzat mağaranın deliğine kapı ittihaz eylediği kayanın kenarlarındaki aralıktan baktı ise de bir şey göremedi. Fakat o aralıklara kulagını tatbik ederek Roza'ya dahi sükût işaretini verip dinledikte etraf

ve civarda birtakım heriflerin Türkçe konuştuklarını ayan beyan işitip anladı!.

-Kendi milletinden!

-Bu keşfi Roza'ya tebliğ eylediği zaman kızcağız memnuniyetinden çırpınmaya başladı ise de Şirzat "Acele etme azizem! Bu heriflerin bize ne dereceye kadar dostluk ibraz edeceklerini muhakkaken anlamadıktan sonra sevinmek doğru olamaz." diye kızın çocukçasına sürürünü tadil eyledikten sonra "Sen burada otur. Ben gelip ses verinceye kadar sakın ha dışarıya çıkma. Şayet sesler takarrüp ederler de buraya kapı önüne kadar gelirler ise merak edip de aralıklardan bakmaya kalkışma. Bakalım Hak Taala ne gösterir?" tembihiyle kendisi her zaman-ki gibi taşı açıp çıktıktan sonra yine tekrar kapayıp epeyce muhterizane bir hâl ile yavaş yavaş ilerlemeye başladı.

-Artık mağarada kalan Roza'nın helecanlarını görmeli idi.

-Şirzat'taki helecan dahi Roza'dan aşağı değil idi. Delikanlı mağaradan seksen yüz adım ayrıldıktan sonra sedaları gelen heriflerin şahıslarını dahi gördü. Filvaki Türk kıyafetli herifler idiler. Avcı sokuluşu ile biraz daha sokularak bunları yakından muayene edince filhakika Türk ve hem de kendi memleketleri taraflarındaki ahalinin labis oldukları kıyafetleri labis adamlar olduklarını anladı. Biraz daha ileriye vardıktan sonra Türkler dahi kendisini gördüler. İlk gören adamı diğerlerine "Bre yaban adamına bakınız, yaban adamına!" diye ihtar ve işaret etmiş ise de müteakiben kendisine bakanlar "Yaban adamı olmamalıdır. Saçı sakalı Rum papazlarına benziyor." dediler ki bu sözler Şirzat'ın dahi sem'ine vasıl oldular. O zaman Şirzat birkaç iri ve sık adım atıp yanlarına sokularak "Korkmayınız arkadaşlar ne yaban adamı ne Rum papazı. Hemşehriyiz." diye haykırdıktan sonra heriflerde biraz hayret eseri görüldü ise de onlar Şirzat'a, Şirzat onlara doğru takarrüp ile tamam tarafeyn birbirine mülaki olduğu zaman "Sen kimsin? Siz kimsiniz? Nerelisin? Siz nerelisiniz?" sualleri müsaraaten teati olunup bu suallerin cevapları iki tarafı da kemal-i hayretle mutmain ve memnun eyledi. Meğer gelenler Aydın taraflarından geliyorlar imiş. Bindikleri gemi dahi Aydınoglu'nun gemilerinden imiş.

-Bu Aydınoglu kim oluyor?

-Devlet-i Selçukîye zamanında İzmir taraflarında valilik eden bir familya ki bilâhere Osmanlılar şöhret almazdan evvel gemileriyle Cezayir Bahr-ı Sefid'e ve Selanik ve Venedik denizine doğru Avrupa sevahili üzerinde birçok muvaffakiyet-i bahriye ile büyük bir şöhret-i tarihiye kazanmışlardır. Bunlar o zamanların tabirince kısmet aramak için deryaya çıkararak birçok muhalif havalara düşer ola ola Ponza Adaları'na takarrüplerinde içecek tatlı suları ile yakacak odunları kalmadığından su ve odun aramak için buraya çıkmışlar. Şirzat'ın Antalya'yı Mir İskender Şir'in oğlu Mir Şirzat olduğunu anladıkları zaman kemal-i hayretle "Nasıl oldu da buralara düştünüz beyim?" sualini irad eylemişler ise de hasıl olan muarefe üzerine bu suali kendilerini derip devşirip Şirzat'ın hâl ve haysiyetine yakışacak bir tavr-ı ihtiramla irad eylemişler idi. Şirzat "Sergüzeştimi sonra öğrenir, şaşarsınız. Reisiniz kimdir ve nerededir?" demesiyle derhâl kendisini bir sandala bindirip gemiye gönderdiler. Meğer bu geminin reisi Kulaksız namında bir kaptan imiş ki birkaç kere Antalya'ya gelip Mir İskender Şir'in konağında misafir kalarak Şirzat ile dahi görüşmüş imiş. Şu hâl-i felakette Şirzat'ın tanınacak yeri kalmamış ise de Şirzat, Kulaksız Reis'i derhâl tanıdığı gibi kendisini de bi't-tarif tanıttırdığı zaman "Vay beyin! Efendim! Sen bu hâllere düşer olacak adam mısın?" diye Şirzat ile sarımaş dolaş olmaya davrandı ise de müteakiben bu Mir Zade Mir'in mevki-i alü'l-âl-i necabeti ile kendi mevkisi arasındaki fark-ı azını tahattur edince "Sizinle kucaklaşmak benim haddim midir? Ayaklarınızı öpmeliyim, mübarek ayaklarınızı!" diye ayak öpmeye davrandı ama Şirzat kemal-i tevazuyla menederek "Aman şimdi bu gibi merasimin zamanı değildir. Görülecek işlerimiz vardır." demesiyle Kulaksız Reis her türlü emir ve fermanına muntazır bulunduğunu beyan eyledi.

-Aman Roza'yı, Roza'yı, kızcağızı o meraktan çabuk kurtarmalı.

-Şirzat'ın "Görülecek işlerimiz vardır." dediği iş dahi bundan başka bir şey olabilir mi? Sergüzeştini muhtasaran Kulaksız'a anlatıp mağaradaki kadını gemiye getirebilmek için evvela biraz giydirmek lazım olduğunu söyledi. Gemide her nev'i kumaşlardan top top mevcut ise de onlardan derhâl istifade olunamayacağı cihetle Kulaksız Reis'in kendisine mahsus çamaşırlarla ipekli entari ve cübbelerden ve tahta pabuçlarından bir bohça elbise düzülerek iki nefer muçonun da birlikte

terfikiyle Şirzat mağaraya kadar gönderildi. Arkadaşının iki genç muço ile geldiğini gören Roza'nın mağara derununda sevincinden nasıl çırpındığı hakikaten görülecek şeylerden idi.

-Bir kafes derunundaki alışkın kuşun kendisine yem veren zatın takarrübünü gördüğü zamanki sevinci, çırpınışı gibi.

-Şirzat “Müjde Roza, müjde! Kurtulduk. Hemşehrilerimizi bulduk.” tebşiratıyla beraber mağara önünde haıl olan kayganı öyle bir kuvvetle çekip attı ki başka vakitler bu taşı epeyce güçlük ile kımıldatmakta idi. Muçolar teeddüben mağaraya girmediler. Hatta Şirzat dahi girmedi. Bohçayı mağaraya atıp “Şunlarla çarçabuk mümkün mertebe giyin.” diye kendisi kapı önünde bekledi. Yarım saat sonra Roza, Kulaksız Kaptan'ın eşyasıyla mülebbes olduğu hâlde dışarıya çıktı ki kendi kıyafetine kendisi güldüğü gibi Şirzat dahi bilâ-ihtiyar gülüyor idi.

-Karnavalda bal kostümeye giden maskeler gibi!

-Artık oraları kim arar, kim sorar? Şirzat cezirenin nerelerinde su ve odun bulunduğunu bunları aramakta olan tayfalara bi't-talim Roza ile beraber gemiye geldi. Kulaksız Reis kendi gemisine en muteber bir hanımı gelecek olsa nasıl tazimat ile istikbal edecek ise Roza'yı dahi öyle tekrimat-ı faika ile istikbal ederek kırk yıldır Akdeniz'in her tarafını gezmiş ve karış karış bellemiş olan bu kıranta herif İtalyanca dahi gereği gibi mütekellim olmağla “Hoş geldiniz sinyora, sefa geldiniz! Kendi geminize gelmiş oldunuz. Cümlemeniz Şirzat Beyefendi Hazretlerinin bendegânından olmakla müşerref ve müftehiriz” sözlerini az çok dürüstçe bir İtalyan lisanıyla tefhim edince Roza selamete Roma'ya varmışçasına bir mesruriyetle kaptana dest-i teşekkür ve iltifatı uzattı ve reis dahi artık kararmış, sertleşmiş olan bu eli tutup kendi kamarasını açtırarak Roza'yı oraya götürdü. Ve, “Burası sizindir. İsteddiğiniz gibi istirahat buyurunuz.” diye bir sandalye üzerine oturttu:

-Altı aydır sandalyeye hasret olan vücut kim bilir ne kadar istirahat eylemiştir.

-Öyle olmalıdır. Mahaza Roza, Kulaksız Reis'e “Hakikaten istirahatimi arzu buyuruyor iseniz onun birinci esbabı şu giydiğim bol şeyleri kendi vücuduma uydurmaktır, bunun için bana iğne, iplik, ma-

kas gibi dikiş levazımı bulmanızı rica ederim.” dedi ve emrettiği şeyler filhâl kendisine tedarik olunmaktan maada top top kumaşlar dahi getirilip önüne yığıldı.

-O! Birdenbire ne zenginlik! Bol bol biçsin diksin.

-Dikmeyi pek âlâ biliyor idiyse de va-esefa ki biçmeyi pek de beceremediğini arkadaşı Şirzat’a itirafla beraber “Mahaza telebbüsten mukaddem istihmanın da düşünmeliyin, acaba o mümkün müdür?” deyince Şirzat, Kulaksız Reis ile bi’l-müzakere kocaman bir kazan su ısıtarak gemi ambarlarının bir bölmesini de hamam hâline tahvil ettiler ve zavallı Roza’nın asıl istirahat-ı vücudunu şu istihmam çaresi ile istikmal eylemiş oldular. Roza’nın levazım-ı istihmamiyesi istikmal edilip bitirilinceye kadar Şirzat evvelce kendisiyle beraber mağaraya giden iki muçonun birini saldırıp Roza’nın orada bırakmış olduğu eski rubalarını getirtti. Bunları söküp her kısmını birer kalıp ittihazıyla yenilerini biçmeye başladı. Fakat Kulaksız Reis bu ameliyatı görünce “Yahu bizim yelkenci zaten terzilikten gelmedir. Hepimizin giydiğini o biçer diker. İşgüzar bir Rumcağızdır.” dediğinden şu ameliyata yelkenci dahi teşrik edilerek bazı kocakarıların tabiri veçhile yarın öbür gün Bulgurlu’ya gelin gidecek bir kız çeyizleniyormuşçasına gayret-i tamme ile Roza’nın teçhizatına başlandı. Kulaksız Reis’in gemisi yetmiş saat kadar bu cezirede tevakkuf ederek su sarnıçlarını kâmilten doldurdıkları gibi baş ambarı da odun ile doldurdular.

-Bir gemi bu kadar çok suya ve oduna muhtaç mıdır?

-Hayır! Bu kadar tehhürün sebebi kaynaklardaki suların azlığından ibarettir. Bir taraftan bir düşman, bir bela zuhur etmesin diye ziyadesiyle isticlal eyliyorlar idiyse de suları az olan kaynakların sularını çoğaltmak kabil olamayacağından işleri bundan daha çabuk görüp bitirmeye imkân yok idi. Hele hamd olsun, hiçbir taraftan hiçbir güne zuhurat olmayarak işlerini bitirdiler ki bu muvaffakiyeti de Şirzat ile Roza’nın yaveri-i talihlerine hamlettiler.

-Ondan sonra da basa yelken Anadolu’ya! Değil mi senyör?

-Acale etmeyelim madanı! Şu üç dört gün müddet zarfında bir yandan Roza’nın giydirilmesine gayret olunarak çamaşır ve elbise le-

vazımı bayağı ikmal olunduğu gibi Şirzat'ın levazım-ı iksaiyesi dahi ikmal olundu. Ama bunda hiç zahmet çekilmedi. Saçı sakalı tıraş olup bir de mükemmelen istihmanından sonra Kulaksız'ın bayramlık rubalarını teşkil eden som sırtına işli al çuhadan mamul rubalarını giydi ki bu hâlde munı gibi parlayan Şirzat Roza'nın nazar-ı hayretini kamaştırdı. Ancak buradan kalktığı zaman doğruca nereye gidileceği meselesi öyle kolay kolay kararlaştırılamadı. Buna dair Şirzat ile Roza arasında açılan mübaheseye Kulaksız Reis dahi karışarak uzun uzadıya söylenen sözler üçünü de yordular.

-Niçin? Buradan kalkar kalkmaz doğruca Şirzat'ın memleketine gidilecek değil mi?

-Gidilmeyecek de onun için! Vakıa Kulaksız “Ben sizi şu beladan kurtardıktan sonra götürüp kendi elim ile İskender Şir Bey’e teslim etmeliyim ki nail olacağım mükâfat üzerine badema tövbe yoksulluğa diye sayenizde rahat edeyim.” diyor ve hatta Roza bile bu sureti kabulden imtina etmiyor ise de Şirzat “Sen mükâfatın umduğundan ziyadesini yine görürsün.” diye Kulaksız'ı iskat ile beraber Roza'ya dahi “Ahd ve misakımızı unutmayalım. Ben seni validene kadar götürmez isen kararımızdan, sözümüzden caymış oluruz.” diyor.

-İşte mertlik ise bile onun da bu derecesi ifrattır.

-Bana da kalsa öyledir madam! Fakat Şirzat'a meram anlatmak kabil mi? Roza “Hristiyanlar içine girer isek korkarım ki müşkilatı arttırmış oluruz beyim! Zaten Roma'da herkes bizim helak olup gittiğimizi hükmeylemiştir.” diye Kulaksız Reis'in reyi tarafına meyelan gösterdiği gibi Kulaksız dahi yarı latife yarı ciddi olarak “Her hâlde kanun ve âdet-i bahriyece siz benim esirim sayılırsınız. Şu gemide hüküm ve kumanda benim elimdedir. Ben sizi mutlaka Antalya'ya götüreceğim. Hatta buradan Anadolu'ya kadar doğrudan doğruya gitmek bile az tehlikeli olmadığı ve buradan Cezayir'e inip badehu Afrika ve Suriye kıyılarıyla Anadolu'ya varmak lazım geldiği hâlde kendi ayağınızla gidip yakamızı kendi elimiz ile Frenkler eline teslim etmek kâr-ı akıl mıdır?” diyor ise de Şirzat “Ben yüzüme tükürtemem. Yemin ederim ki beni ta Antalya'ya götürüp babama teslim etseniz bile Roza'yı kandıramadığım hâlde kendim kaçır Roma'ya kadar giderim de Roza'nın validesine yakamı teslim ederim. Hiç mümkün müdür ki

vicdanına karşı hareket edeyin? Bahusus onların elinde Yakub El Tacir ve avenesi olarak kırık elli adam daha vardır. Onların encanı-ı hâlleri neye müncer olmuş ise ben de öyle olmalıyım.” deyince şu tehdid Kulaksız’ı ürküttüğü gibi Roza nazarında dahi Şirzat’ın ulüvv-i kadrini bir kat daha ila ve terfi eylemiş idi.

Neofari Şirzat’ın bu semahatini bir türlü beğenemedi. Bu müta-laasını:

-Sizin Şirzad-ı Selçukî âdeta efkâr-ı müfrite erbabından bir adam inmiş, diye Ahmet Metin’e de beyan ederek o dahi:

-Evvel dahi dedim a! Ben de öyle diyorum. Fakat diye Neofari’yi tasdik ile beraber her hâlde Şirzat’ın metanetten ayrılmadığını beyan eyledi. Neofari sordu ki:

-Ya şövalyenin bindiği gemi dahi gark olmuş ise? O hâlde Roma’ya gidip de kimi bulacaklar?

-Bunun da lakırdısını ettiler madam! Onların gemisi gark ve kendileri telef olduğu muhakkak bulunsa idi Şirzat dahi Roma’ya kadar gitmekten vazgeçerck idi. Hatta müzakereyi daha etraflı ettiler. Daha ileriye götürdüler. Kulaksız’ın gemisini ve gemi halkını tehlikeye düçar etmemek için Şirzat kendisini Roza ile beraber bir sandala irkâben söyle on beş yirmi mil mesafede bulunan İşya Adası’na kadar götürmelerini bi’t-teklif “Oradan karşı karşıya Napoli’ye kadar geçmek işten bile olmadığı gibi Roma’ya kadar gemi bulmak dahi pek kolaydır.” demiş ise de buna da Kulaksız Reis razı olamamış idi. Nihayet cümlelerin ittifak edebileceği bir karar buldular. Dediler ki: Yelkenci Rum olduğu gibi tayfalar meyanında da bir iki Rum vardır. Bunları bir sandal ile İşya’ya kadar gönderelim, beş buçuk altı ay mukaddem vukua gelen fırtınada papanın koca iki kalyonu gark olmuş ise mutlaka bu haber cihanı doldurmuştur. İşya’da bunu tahkik ederek filvaki gemilerin battıkları haberi getirilir ise doğruca Anadolu’ya gideriz. Yok gemiler batmamış ise elbette Roma’ya bir müracaat eyleriz.

Ahmet Metin hikâyenin bakiyesini de nakle himmet eyledi. Dedi ki:

-İşya Adası’na giden Rumlar ancak bir gün sonra avdet edebilirler. Şu zamana kadar Roza’nın levazım-ı iksayesi hemen hemen Avrupa

kibarzadegân-ı nisvanına faik olabilecek derecelerde itmam olunmuş idi. O zaman Avrupa kadınlarının giydikleri libaslar şimdiki gibi mükemmelen inalleri âdeta bir sanat-ı dakika, bir fen addolunabilecek derecelerde girift ve muğlak olmadığından ve eteklikleri düz kumaş parçalarının birbirine eklenmelerinden ibaret olup şimdiki Amazonlara bedel olan nim-tenler dahi bolca şeyler idüğünden bunların imali için mevcut olan yelkenci terzinin mahareti derece-i kâfiyede idi. Bahasus istimal olunan akmişe gayet nefis ipek veya kutnî mensucat-ı şarkiyesi olmağla yapılan şeyler o zamana nispetle en nefis eşyadan addolunabilirler idi. Beş buçuk aylık igtirab üzerine eski taravetini bilküllüye zail eylemiş bulunan Roza şu dört beş gün zarfında sabunlar ile yıkayıp tarayıp temizlenerek yeni esvaplarıyla tezeyyün dahi etmesi üzerine şaşaa-yı hüsn ü ânını yavaş yavaş meydana çıkarınca gemi halkı bu mahbube-i dilâraya hayran olduklarından Kulaksız Reis, Şirzat'a "Ah beyim! Böyle bir mal ele geçmiş iken onu götürüp Frenklere iade etmeli midir? Bir kere kendilerine teslim olunduktan sonra hiç böyle mehpareyi size verirler mi?" diye itirazatını tecdid ve tekrara kalkıştı ise de Şirzat "Mal bizim malımız değildir Reis! Eğer kılıç kılıca cenk ederek kedd-i yemin suretiyle igtinam etmiş olsa idim kimseye teslim etmez idim. Helal malım olur idi. Lakin bu kız hürdür. Muhtardır. Vakıa kendisi benim ile gelmek istiyor ise de neden bileyin ki korkudan değildir de asıl arzusu bundan ibarettir. Beni vicdanına karşı harekete mecbur etmeyiniz." diye mukabelede bulunuyor idi.

-İşya'ya giden Rumlar bir gün sonra avdet ettiklerinde bari bir iyi haber getirdiler mi?

-Getirdikleri haber min-cihetin iyi ve min-cihetin fena idi. Zira Şövalye de Epronadora'nın gemileri gark olmadığı ve papa hükümetinin Anadolu prenslerinden Aydınoglu ile arası bozuk olmayıp hatta Aydınoglu'nun şir ve hurşid resmi altında çifte zülfikârdan ibaret arması mürtesem olan beyaz bayrağını hamilen bir geminin İtalya sularına geldiği İşya'nın on bir çifte gözcü çektirisi tarafından görülmüş iken mücerret mevcut olan dostluğa binaen ilişilmediği haberini getirmişler idi.

-Demek oluyor ki Kulaksız Reis'in bir düşman zuhuratı vukuundan havfı nabeca inmiş.

-Bunun daha tuhafı kendi metbuu bulunan prens ile papa hükümeti arasında mevcut olan dostluğu bilmemesi hasebiyle papalık makamına mensup bir gemiye tesadüfünde ona hücum edivermesi kaziyesi olabilir idi. O zamanlar bu gibi yanlışlıklar pek çok olur idi.

-Ey! Gelen haber üzerine neye karar verdiler?

-Verilmesi lazım gelen karar tafsile muhtaç mıdır? Gemi ile beraber doğruca Roma'ya gitmeye karar verdiler. Zira Şirzat demiş idi ki: “Aydınoglu ile Rim-Papa arasında dostluk bulunduktan sonra geminiz için sizin korkmanız lazım gelmeyeceği misilli ben dahi Roza gibi muteber bir kızı memleketine, validesi yanına götürmekte bulunduğundan benim için de havfa endişeye mahal yoktur.” Vakıa ne Kulaksız Reis ve ne de Roza bu kararı beğenemeyerek Roma'da hiç işleri olmadığını ve doğruca Anadolu'ya gidilmek bi'l-vücuha müreccah bulunacağını tekrar dermeyeran eylediler ise de...

-Hani ya bence pek de hakları vardır.

-Bence de! Fakat Şirzat'a meram anlatmak kabil olamadı. “Rica ederim bana muavenet etmek, beni hoşnut eylemek istiyor iseniz teklifini kabul ediniz. Bari kalbimde olan hafayanın hepsini meydana koyayın. Bu hareket bence Roza'yı bir tecrübe ve imtihandır. Benim hakkımda gösterdiği hüsn-i kabul ve meyil ve muhabbet sahih ise kendisini validesine teslim eylediğinden sonra ne yapmak lazım ise yaparak yine bana gelmelidir. Bana olan muhabbetindeki sadakatini ancak bu veçhile kabul edebilirim.” deyince Kulaksız Reis artık söyleyecek söz bulamadığı gibi Roza dahi evvelki mülâhazatını geriye alarak “Evet, evet! Doğruca Anadolu'ya gitmeyeceğiz. Roma'ya gideceğiz, Roma'ya! Orada ya öleceğiz yahud Şirzat'a sıdk-ı muhabbetimizi ispat ederek o veçhile Anadolu'ya varacağız.” dedi.

-Kahraman kız! Arslan kız!

-Meğer Şirzat'ın maşuka-ı dil ü canında böyle bir kahramanlık görerek kadir ve kıymetini tezyid için gösterdiği ısrarlarda hakkı var imiş. Değil mi madam?

-Tamamıyla!

-İşte bundan sonra Vantutena Adası'ndan fekk-i lenger-i ikametle Ponza Cezayir-i Müctemiası'nın sair adalarını sol ve İtalya sahilini sağ

taraflarına alarak şimal-i garbîye doğru gemiye yol verdiler.

Hikâye bu mahale gelince Neofari:

-Şirzad-ı Selçukî nereye doğru gider ise biz dahi arkasına düşmek tarikini iltizam eylemiş bulunduğunuzdan şimdi de buradan kalkıp Roma'ya kadar gidecek miyiz senyör, demesi üzerine Ahmet Metin gülerek:

-Roma ve Napoli gibi İtalya'nın büyük şehirlerini henüz ziyaret etmemiş iseniz gidebiliriz, cevabını verdi. Hâlbuki Ahmet Metin Avrupa'nın bu gibi büyük şehirlerini kâmilten gezmiş görmüş olduğu misilli Neofari dahi:

-Roma olsun, Napoli olsun, ister Venedik, ister Milano olsun hepsini defaatle gitmiş, gezmiş görmüşümdür, deyince Ahmet Metin:

-Benden de alınız o kadar. Fakat İtalya'nın İşya ve Kapri Cezireleri gibi sevhil-i cenubîyesi böyle bizim gibi safa ve tenezzüh-i bahrî erbabının bir iltizam-ı mahsus ile gezip ziyaret eyledikleri yerlerden olmasıyla o kıyıları gezerek İstanbul'a doğru bir avdet tertibi etmeliyiz. Zira biz İstanbul'dan çıkalı iki ay oldu madanî, iki ay! Bir o kadar zamanda daha avdet edebilir isek cevelanımızın dört ay imtidadı mevasime nazaran dahi hadd-i nisabında görülür, diyerek seyahatin bundan ilerisi için zihninde tasavvur etmekte bulunduğu planın hülasasını da arkadaşına anlatmış oldu.

Zaten şimdiye kadar birkaç defa seyahatin neticeleri hakkında söz edilerek Nikolso'nun indifai münasebetiyle Neofari kendisinin Avrupa'ya avdetini İstanbul tarikiyle icra eylemek niyetinde bulunduğunu Ahmet Metin'e söylemiş olduğundan şu muhtasar avdet planını Ahmet Metin'in beyan etmesi üzerine niyetini tebdil etmeyip belki bu planı da kendi tertibince muvafık bulmuş idi.

Hikâyede Şirzat, Roza'yı Kulaksız Reis'in gemisi ile Roma'ya doğru gönderdikten sonra Ahmet Metin ile Neofari dahi Vantutena Adası'ndan kendi kotralarına gelerek fakat akşam dahi takarrüp eylemiş olmak hasebiyle hareketi ferdaya talik eylediler. O akşam sofrada bu hareket emrini Ömer Kaptan'a tebliğ ile beraber kendileri yine Şirzad-ı Selçukî romanı ile iştigale başladılar. Ahmet Metin dedi ki:

-Roma şehrinin minelkadim ve hâlâ dahi en meşhur iskelesi Çvit-ya Vekiya ise de Kulaksız Reis Roma şehrinin içinden geçip Akdeniz'e munsab olan Tiser Nehri'nin munsabını tercih eyledi ki orada Ostiya namıyla bir küçük kasaba bulunarak sahilden Roma şehrine kadar berren mesafe dahi üç dört saatten ibaret bulunmasıyla her hâlde suhuletli bir yoldur. Tiber munsabının Vantutena Ceziresi'ne mesafesi dahi topu yetmiş beş milden ibaret olup rast getirdikleri muvafık hava ile sekiz on saat zarfında nehr-i mezkûr munsabına vardılar. Ostiya'ya geldikleri zaman Şirzat'ın ilk işi Şovalye de Epronadora'nın maiyetindeki gemiler ile gelen Madam Dellaroka'nın Roma'da nerede bulunabileceğini Roza'dan öğrenip yine Roza'ya yazdırdığı bir mektubu bir sai vasıtasıyla göndermek kaziyesi oldu. Giden sai ertesi gün Roza'nın validesiyle beraber çıkagelmesin mi?

-Artık ana kız birbirine nasıl sarmaşıp sevinç ağlayışlarıyla nasıl ağlaştıkları şayan-ı temaşa idi. Değil mi senyör?

-Hiç süpheniz olmasın. Biçare kadıncağız sevgili kızcağızını gark olmuş bitmiş diye hükmederek tepeden tırnağa kadar siyahlara mustagrak olduğu hâlde matemini tutmakta imiş. Roza'nın mektubu kendisine vasil olduğu zaman bu mektup güya ahiretten geliyormuşçasına hayretini mucip olmuş, mahaza Roza kendisine “Eğer bu gelişimde arkadaşımı olan Şirzat için zerre kadar bir tehlike melhuz ise ihbar etmenizi insaniyet ve Nasraniyet namına rica ederim. Zira bunca fenalıkları bize hikâye edilerek âdeta vahşiliklerine ikna edilmiş bulunduğunuz Müslümanların birisinden yani bu Şirzad-ı Selçukî'den gördüğüm sadakat ve safvet-i fevka'l-beşeriyeyi ne Hristiyanlarda ne de sair hiçbir kimsede görmek mutasavver olamayacağından eğer bu adama benim yüzümden bir ziyan gelecek olursa emin olunuz ki gözlerinizin önünde kendi canına kıyarak sizi magrukiyetimden daha müthiş bir matem düçar eylerim.” diye yazdığından kadıncağız dahi cevaben kızına vereceği teminatı bizzat vermek için asla vakit kaybetmeyerek kalkıp gelmeye mecbur olmuş.

-Roza Şirzat tarafından gördüğü muamelatı yani Vantutena Adası'nda beş buçuk ay müddet vukua gelen suret-i muaşeretini ber-tefsil hikâye eyledi ya?

-Elbet! Hem de tafsilat-ı kâmileleriyle hikâye ederek beş altı günden beri Kulaksız Reis'in gemisinde geçirdiği zamanları dahi "İkimizin bir mağarada yatmaklığımız zaruriyattan olup gemide ise bu zaruret kalmadığından Şirzat, kaptan ile ayrıca bir yere yattılar. Ve beni kamara-da yalnız ve rahat bıraktılar. Melekiyet mertebesine varan bu iffetin ebna-yı beşerde vücudunu tasavvur ve tahayyül bile etmeseniz mazur görülürsünüz. Fakat emin olunuz ki valide aguşu benim için nasıl bir memen idiyse Şirzat'ın refakati de aynıyla bir aguş-ı maderane derecesinde memen olup senden doğduğunu hâl üzere bakiyim. Siz benden birçok buse-i maderane iktitaf etmişsinizdir. Şirzat ise ne biraderane ne şevherane bir busemi de almamıştır." diye hikâye eylemiş idi. Bu hikâye devam eylediği müddet Sinyora Dellaroka'nın birkaç defa rengi patlıcanîden samanîye ve samanîden patlıcanîye tahavvül eyleyerek kızının hem de şu Hazret-i Meryem'e nezreylemiş bulunduğu lekesiz kızının bir Türk bir Müslüman tarafından pa-zede-i gadr-i şehvetpe-restî edilmiş olduğu dermeyan olunacak diye kıvrım kıvrım kıvranmış iken hakikaten hiç tahayyül edemediği şu hikâyeyi istima edince Şirzat'a teveccüh ederek "Senyör! Ömrümün son dakikasına kadar şu fedakârane lütfunuzun minnettarı kalacağım." diye yerlere kapanırcasına eğile eğile arz-ı merasim-i şükür ve mahmideye müsaraat eyledi.

-Şirzat kendisiyle İtalyanca tekellüm eylediği zaman Madam Dellaroka elbette istigrab etmiştir.

-Bunun farkında bile olamadı. Zaten kızına kavuşmuş olmasından dolayı simsiyah bir maten-i mahuf hâlimden gayet parlak bir sürur ve hubur hâline intikalinden dolayı gözleri kamaşmış olduğu gibi zihni, fikri dahi kamaşan bu kadıncağız Şirzat'ın beş altı ay evvel İtalyanca bir kelime bile tekellüm edememekte bulunduğunu hatırlından bile geçiremiyor idi. Kızının sergüzeştini dinledikten sonra Şirzat'ın ricası üzerine kendisi dahi fırtınadan sonraki hâllerini hikâyeye başladı.

-Ha gerçek! Hikâyenin bu kısmı da haylice mühimdir.

-Sinyora Dellaroka dedi ki: "Sen denize gittikten sonra ben kendimden geçmişim. İki gün iki gece en çoğu baygın ve kâh aygın hâlinde zaman geçirmişim. Üçüncü gün gemilerimiz Gaeta Limanı'na vasil olmuşlar. Orada biraz aklını başıma toplamışım. O zaman Şövalye de

Epranadora'dan, vesair arkadaşlardan haber aldını ki sen denize düş-
dükten birkaç saat sonra fırtına bi't-tedric mübeddel-i sükun olmuş.
Gaeta'da Arap üserasını hükümet memurlarına teslim ederek Roma'ya
gönderdiler. Biz dahi şövalye ile beraber Roma'ya geldik. Peder-i mu-
azzez haşmetli papa hazretleri bana resm-i taziyeti ifa için bir kardinal
gönderdi. Ben bu iltifata teşekkürle beraber oğlumun (mahud Cafer
El Tercüman'ın) her ne kabahati var ise affolunmasını rica eyledim.
Kardinal ikinci defa gelerek bu istirhamımın isafından maada bizim
ile beraber gelmiş olan Arap üseranın kâffesini de bana bahşeylediğini
ve bunlar hakkında ne yolda muameleyi münasip görür isem icrasında
muhtar bulunduğumu da tebşir eyledi.”

-Aman acaba muteassıb kocakarı o muteber Araplar hakkında ne
yapmış?

-Bu suali sizin telaşınızdan büyük bir telaş ile Şirzat dahi sormuş
idi. Kocakarı dedi ki: “Ah ciğerparem kızım! Senin nezd-i rabbanideki
makbuliyetin temannasıyla üsera-yı merkûmenin kâffesini azad eyle-
dim. Reisleri bulunan ihtiyar, yani Yakub El Tacir, o kadar dua eyledi
ki binde birisi kabul olursa sen de ben de mazhar-ı afv-ı ilahî olaca-
ğımıza şüphe edilemez. Hatta bunların kâffesine yol harçlığı olmak
üzere lüzumu kadar para verdikten maada bir de sefine isticar ederek
cümlesini Sicilya'ya kadar gönderdim.”

Esirler hakkında kocakarının ettiği muameleden dolayı Neofari
ziyadesiyle memnun olarak Ahmet Metin dedi ki:

-Bu memnuniyet Şirzad-ı Selçukî'de bittabi daha büyük idi. Hatta
Roza ile Kulaksız Reis'e dedi ki: “Buraya gelişimin esbab-ı hakikiye-
sinden birisi de şu Arap üserasının emr-i tahlisi idi. Bu söze mukabil
Roza “Araplar kurtulmamış olsa idiler ne yapacak idiniz?” sualini irad
etmesi üzerine Şirzat dahi “Size olan hizmetime mukabil kaviyen ka-
tiyen umar idim ki ben kurtulacağım. Onlar ise esaretleri hasebiyle ya
füruht olunacaklar veyahud İslam elinde bulunan üsera-yı Nasraniye
ile mübadele edilecekler idi. Satılacak oldukları surette cümlesini ken-
dini mübayaa ve azat edecek idim. Mübadele lazım gelse idi babama
bi'l-müracaa istedikleri kadar Hristiyan esiri tedarik ve itasıyla arka-
daşlarımı yine kurtaracak idim.

İşte Ahmet Metin eski Robenson hikâyesine burada hitam verdi ki vakit dahi uyku zamanı olduğundan ve bu gün Vantutena Adası üzerinde seyr ü seyahatleri hamlıkları hasebiyle ikisini de yorup uykuya muhtaç bıraktığından iki refik kamaralarına çekilerek yataklarına girdiler ise de Şirzat ile Roza arasındaki muameleyi safiyane ve masumane bizim Neofari'ye pek ziyade tesir eylediğinden bütün gece rüyasında kendini bir mağara içinde ve Ahmet Metin'i yanı başında görerek kendisi talib-i visal olduğu hâlde Ahmet Metin'in muannidane istignalarıyla uğraştı yattı.

NETAYİÇ

Vantutena Ceziresi'ni geşt ü güzardan avdet eyledikleri akşam ferdası gün için Vantutena önünden İşya'ya doğru hareket emri Meliketü'l Bahr halkına verilmiş olduğunu beyan eylemiş idik. Şirzad-ı Selçukî ve Yakub El Tacir vesaireyi takiben Palermo'dan Vantutena Adası'na kadar Meliketü'l-Bahr'in gelişi hakkında ettiğimiz hikâyeyi bu misilli tenezzühat-ı bahriye kavaidine vâkıf olan bir zat okuyup da:

-Bu suret-i seyahat tenezzühat-ı bahriye kavaidine muhaliftir, diye itiraz eylemiş olsa hak kazanabilir. Zira böyle iki yüz mil enginden seyahat, tenezzühat-ı bahriye kanununa muhalif olup mümkün olduğu kadar karayı gözden kaybetmemek esası üzerine mübteni bulunan kavaid-i mezkûre icabınca Ahmet Metin Palermo'dan Mesina Boğazı'na doğru Sicilya Ceziresi'nin sevahil-i şimalîyesini evvelki gelişin aksine olarak garptan şarka kateyledikten sonra İtalya Şibh-i Ceziresi'nin cenub-ı garbî sevahilini tutarak Napoli'ye kadar da o veçhile kat-ı mesafe eylemesi lazım gelir idi. Hatta buna dair hesap memuru Süreyya Efendi ve Ömer Kaptan ile söz dahi edilmiş idiyse de Ahmet Metin:

-Bu veçhile sahil yolunu tutarak gitsek avdette dahi o yola tabi olarak gelmekliğimiz lazım gelir. Hâlbuki bu misilli tenezzühat-ı bahriyede bir sahili böyle iki defa gezmek âdeti bir romanı iki defa okumaya benzeyip bu ikinci defa kıraat ise birincisi kadar hoş gitmeyerek can sıkar, demiş ve şu mevsimde hemen daimî surette hubub eyleyen lodos rüzgârına nazaran Palermo'dan Vantutena'ya kadar olan mesafe Meliketü'l-Bahr gibi kaba kotralar için hiç de mehalikten madud olmayacağını hüküm ile sefer-i mezkûru göze kestirmiş idi.

Vantutena'dan kalkıldığı sabah gemi halkına yalnız bir" İşya'ya doğru!" emri verilmiş ise de Ahmet Metin avdet hakkında tertip eylemiş bulunduğu planını muhtasaran Neofari'ye dahi tebliğ eylemiş olup onun Mesina'ya kadar olan kısmını sefine erkanına dahi tebliğ eyledi ki bu da İşya Adası'ndan sonra Kapri Ceziresi'ne ve oradan Likosa ve Polika Setro ve Sparti Ventosi Burnu tarikiyle Pizo Körfezi'ne ve badehu Mesina'ya kadar varılmaktan ibaret idi.

Bugün Meliketü'l-Bahr'in havası dahi pek muvafık idi. Vakıa öyle müsabakaya çıkmış olan yarış kotraları gibi deniz üzerinden uçarak gitmiyorlar idiyse de limanlık fırtınasına tutulmuş sefine gibi ye-

rinde sabit dahi olmayıp Süreyya Efendi'nin tahmin ve hesap eylediği veçhile o gün akşamdan pek çok evvel İşya'ya varılabileceği derkâr idi. Yolun bu kısmında başka türlü iştigal edecek bir şey bulunmayıp zaten bir zamandan beri medar-ı iştigalleri Şirzad-ı Selçukî hikâyesinden ibaret olmasıyla yine o hikâye ile iştigale başladılar. Ahmet Metin bu hikâyeyi Roza ile validesinin mülakatları noktasında bırakmış olduğundan Neofari:

-Roza Dellaroka Şirzad-ı Selçukî ile beraber Anadolu'ya gitmek hakkındaki arzusunu henüz validesine beyan etmedi. Asıl ehemmiyet verilecek şey ise budur, diye sözün mebadisini küşad eylediğinden Ahmet Metin dedi ki:

-Evet efendim! Evvela malumunuz olmalıdır ki Şirzat ile Roza Kulaksız Reis'in gemisinden karaya çıkmanışlar idi. Sinyora Dellaroka'yı bu gemiye misafir kabul ederek ilk mülakat dahi orada vukua gelmiş idi. Şu ilk mülakatın vuku bulduğu gün akşamı olduktan Madam Dellaroka kızına "Ey haydi buradan çıkalım da kasabada dostumuz Senyör Piyetro Canta'nın hanesine gidelim. Zira orada müsaferetimiz için kendisine haber göndermiş idim." deyip de kızından "Hayır valideciğim! Benim karada işim yoktur. O dediğiniz yer bir dostunuzun hanesi ise bu gemi bizim kendi hanemizdir. Burada kalalım." cevabını aldığı zaman kadıncağız ziyadesiyle müteaccip olarak sebebini dahi sormuş idiyse de Roza "O sebebini de size bu gece anlatırım." deyip asıl söyleyecekleri şeyleri söylemekte teenni eylemiş idi.

-Demek oluyor ki kadıncağız ufuk üzerinde peyda olan şu bulutlardan bir müthiş bora zuhur edeceğini anladı.

-Bir şeyler zuhur edeceğini anladı ise de zuhur edecek şeylerin müthiş olacağını kestiremedi. Zaten müthiş olacağı neden belli? O akşam gemi halkı Sinyora Dellaroka'ya izzet ve ikram hususunda kusur etmek şöyle dursun mertebe-i ifrad ve mübalağaya bile vardılar. Et'ame ve eşribece ve yatılacak yerce o kadar ihtimam ve itina eylediler ki bundan mukaddem Şövalye de Epranadora'nın r3akib olduğu gemideki hizmetler, izzetler buna nispetle hiç menzilesinde kaldılar.

-Bu tertibatın içinde asıl tedbirler Roza tarafından geliyor. Değil mi senyör? Ümit eylediği ruhsatı istihsal eyleyebilmek için kadını ikrama boğuyorlar.

-O da caizdir. Akşam yemekleri yenilerek ve Vantutena Adası'nda nasıl bir suret-i acibede zaman geçirildiğine dair sohbetler edilerek fakat her hâlde asıl uyku zamanından evvelce iki kadını beytutetlerine tahsis kılınmış olan Kulaksız Reis'in kamarasına çekilmekte muhtar bıraktılar. Güya uyku zamanı gelmiş de herkes yerli yerine çekilip yatmış gibi bir hâl ama Şirzad-ı Selçukî'nin merakı, helecanı yatağa girmeye, uyku uyumaya müsait olabilir mi? Ne kendisi yattı ne Kulaksız Rei'i yatırdı ne de gemi halkını!

-Asıl iş ana ile kızın arasında senyör! Biz onlara bakalım onlara! Hiç sabır ve kararım kalmadı.

-Evet madam! Asıl iş onların elinde! Kamaralarına çekildikleri zaman evvela Madam Dellaroka "Bu gece karaya çıkmayıp da şu gemide misafir kalışımızın sebep ve hikmeti pek büyük olmalıdır kızım! Bunu anladım. Pek de merak ettin. Beni bu meraktan kurtarmak için verilecek izahata sabırsızlıkla muntazırım." demesiyle Roza "Evet valideciğim! Ben de bu izahatı size vermek hususunda gayet istical hâlindeyim. Fakat rica ederim, ben söze başlayıp sözümü bitirinceye kadar siz hiçbir söz katmayarak beni dinleyeceksiniz. Ondan sonra nöbet-i kelim size gelince siz dahi söyleyeceklerinizi söylemekte serbest kalacaksınız." diye ufacık bir mukavele yaparak bunu dahi validesine kabul ettirdikten sonra söze başladı. Hem de nereden başladı bilir misiniz?

-Şirzat'ı daha ilk defa gördüğü zaman beğendiğinden ve gemideki arslana galebesi üzerine bu beğenmesi bir meyl-i şedid hükmünü aldığından.

-Hayır hayır! Daha pek çok evvelinden! Kardeşi olduğunu bilmediği Cafer El Tercüman'a meylinden, muhabbetinden bahse başladı. Anlattı ki validesinin kendisini Hazret-i Meryem'e nezretmesi ve binaenaleyh rahibelik tarikine sülûk ettirmek hevesinde bulunması kendi efkâr ve arzusuna muvafık değil idi. Validesi "Seni zor ile rahibe edecek değil idik ya! Meramın bir kocaya varmak idiyse tezviç eyleyebilir idik." diye hilaf-ı mukavele Roza'nın sözlerine söz katmaya kalkıştı ise de Roza mukaveleyi bi'l-ihtar anlattı ki varmak emelinde bulunduğu merd-i yegâneye onlar kendisini tezviç etmediler. Bunda da Hakk'ın hikmeti var imiş. Zira o adam kendi kardeşi imiş. Bundan

sonra nöbet-i kelam Şirzat'ın papa gemisindeki hâline intikal ederek daha orada bu delikanlıya hasıl olan meylini ve İtalyanca tahsili münasebetiyle gösterdiği zekavete ve arslana galebesi vesilesiyle meydana koyduğu şecaate ve kendi hakkında gerek Arapların ve gerek kardeşinin haber verdiği asalet ve necabete hayran kaldığını hikâye eylediği sırada validesi “Güzel ama ne kadar olsa milleti, dini ayrı bir Türk! Bir müslüman!” diye kızını ihtisat-ı vakıasında tahtı etmeye kalkışıyor idi.

-Yine hilaf-ı muahede bir hareket!

-Bunu Roza dahi bi'l-ihtar kendi ifadatında devam eyledi. İtiraf etti ki papa gemisinde bulunduğu müddet Şirzat'ın delisi divanesi olmak derecelerinde muhabbetini me'e sebep olan şey işte böyle kavmiyeti, diyaneti ayrı bir Türk, bir Müslüman olması meselesi idi. Ancak kendisi denize düştüğü zaman tahlis için Şirzat'ın feda-yı can etmesi kendi hakkındaki hususiyet ve hâlisiyetinin bürhan-ı maddisi olduğu gibi Vantutena Adası'nda gösterdiği iffet-i melekane ve dili döndüğü kadar beyan eylediği mütalaat-ı hakimane ve bilhassa dinlerin yekdiğerine mukayesesıyla diyanet-i İslamiyenin mahiyetine dair verdiği malumat-ı vâkıfane dahi bu adam ile kendi arasındaki ecnebiliği bilkülliye izale ettiğini serd edince şu mukaddemattan istintaç edilecek netayici artık bedaheten görüp anlayan validesi telaş ve teheyhüc emelerini izhara başladı ise de....

-İşte fırtına meydan alıyor! Haydi bakalım arslan Roza! Metanet dostum metanet!

-Evet! Roza validesinin müteheyhicane telaşlarını men ile beraber netice-i meram olmak üzere bu Şirzat-ı Selçukî'nin âdeta bir âşık-ı şeydası olduğunu meydana koydu. Ama sözü henüz bitmiş değil idi. Kendini ez dil ü can Şirzat'a tezviç ettikten sonra tekrar buraya kadar gelerek validesiyle mülakata hiçbir mecburiyeti kalmamış olduğuna da ihtar ile beraber bu müracaatın dahi mücerret Şirzat tarafından âsarı gösterilmek istenilen son ulüvv-i cenab-ı merdane olduğunu söyleyip eğer validesi bunların şu izdivacını validelik sıfatına layık olacak bir surette tasdik ve takdis eder ise ilelebet minnettaarı kalacaklarını bildirdi. Zavallı kadın teessür ve teheyhücünden hüngür hüngür ağlamaya başladı.

-Demek ki rızası yok?

-Yok da değil! Rıza gösterebilecek! Yalnız kız ile damadının kendi yanında kalmalarını istiyor. Roza zevç ve zevce ikisi dahi Müslüman olarak bir Hristiyan memleketinde yaşayamayacaklarından ve fakat Hristiyanlar memalik-i İslamiyede kemal-i serbestî ve saadetle yaşayabildiklerinden bahisle kendisi dahi birlikte Anadolu'ya gelmesini teklif eyledi.

-Tamam! İşte bu mukayeseye kimsenin diyeceği olamaz. Oğlunu da beraber alarak kızını ve damadı ile Anadolu'ya gelsin, prenseslerden âlâ bir maişet-i mesudaneye nail olsun.

-Roza buralarını dahi teklif eyledi ya! Hatta kendisi bile Hristiyan olarak meşruen Şirzat'a varması için dahi şariat-ı İslamiyenin mâni olmadığını ve fakat kendisi hakikat-i İslamiyeye bir suret-i kâmilede iman etmiş bulunduğundan buna Şirzat'ın dahi mâni olamayacağını ilave ederek hele validesine Anadolu'daki ikametgâhında bir ibadethane teşkil ve maiyetine bir papaz tayin edebileceğini filânı dahi dermeyandan sonra "Gel valideciğim! Birlikte gidelim. Topluca bir surette yaşayıp mesut olalım." diye yalvarmaya kadar vardı ise de mutaassıp karıyı ikna edebilmek bir türlü kâbil olamadı.

-Nihayet?

-Nihayet Roza anlattı ki bu kadar ricaları validesi kabul etmeyecek olursa validesinin mümanaatına dahi kendisi bi'z-zarure itaat edemeyerek Şirzat ile beraber Anadolu'ya gidecektir. Şayet validesi papa hazretlerinin hükümeti kuvvetiyle cebren mümanaata kalkışacak olursa o hâlde dahi her ne vasıta ile olursa olsun kendi canına kıyıp badema sevgili validesini bir matem-i ebediye düçar edecektir.

Neofari şu meselede Roza'nın gayretkârı olup hep onun menfaat ve selameti hakkında tamik-i efkâr eylediğinden bahsin bu derecesi üzerine:

-Eğer kocakarı tahmin eylediğim kadar mutaassıp ise mutlaka kızının helakini tercih eder de Şirzat ile gitmesine yine rıza göstermez, dedi ve Ahmet Metin gülümseyerek arkadaşını bi't-tasdik hikâyesinde şu veçhile devam eyledi:

-Öyle de oldu ya! Fakat şeytan kocakarı azm ve cezmi bundan ibaret bulunduğunu ortaya koymadı. Bilakis o zamana kadar Şirzat hakkında pek hasnane tavırlar ibraz ve pek müntakimane ve tehdidkârane sözler irad eylemekte iken birden bire tebdil-i lisan eyleyerek bu delikanlının hasail-i cemilesini meth ve sitayişlerle bi't-teslini kilisece nikahları kıyılıp resmen karı koca olmasalar bile hafiyen Müslümanca nikahları kıyılıp zahir-i hâlde metres ve aman suretinde yaşamalarına ez dil ü can müsaade vereceği beyanıyla her hâlde karaya çıkmalarını teklif eyledi. Hatta bu teklifini Roza'nın kabul etmesine bir medar-ı teşvik olmak için "Bakalım bir zaman öyle yaşansın da ihtimal ki ondan sonra dediğiniz surette ben dahi muvafakat ederim ve sizinle beraber Anadolu'ya giderim." sözlerini de ilave etti.

-Validesinin bu şeytanetine Roza kandı mı?

-Kandı ama yine bir fıkı-i şeytanetkârane ile kandı. Hatta validesinin emniyet-i kâbilesini istihsal için araya bazı şerait bile kattı. Valide siyle yeminler ederek şerait-i mezkûre hilafına harekette bulunulmayacağına taht-ı temine aldı. Bu yolda verilen karar Sinyora Dellaroka'yı ziyadesiyle memnun ve müsterih eyleyerek defaatle sarılıp kızını öptü. Hatta kendileri için ayrı ayrı yatak tertip edilmiş iken ana kız bir yatağa yatarak sabaha kadar koklaşa koklaşa uyudular. Bunlar uykuya bu gece pek geç varmış oldukları cihetle ertesi sabah dahi uykudan bittabi geç uyanmışlar ve tuvaletlerini bi'l-icra ancak öğle vakitleri güverteye çıkabilmişler idi. Bir de ne baksınlar! Ne kıyı var ne bucak!

-Korkarım o gece gemi ...

-Hiç korkmayınız. Kuvvetli bir poyraz rüzgârıyla teknil yelkenlerini balon gibi şişirerek saatte dokuz mil süratle cenuba doğru uçup gidiyor.

Bu hâlden Neofari ziyadesiyle memnun oldu. Sevincinden çıldırmışçasına sıçrayıp çırpınmaya başladı. O müşahede üzerine kocakarının düçar olduğu veleh ve hayretin taklitlerini yaparak Ahmet Metin'i de güldürmeye başladı. Fakat bu azimet için elbette Şirzat ile Roza arasında evvelden bir işaret kararlaştırılmış olacağından ve Roza validesinin yanından ayrılmadığı cihetle bu işareti nasıl vermiş olduğunu anlayamadığından burasını istizah edince Ahmet Metin dedi ki:

-Evet aralarında bir işaret mukarrer idi. O işaret ise hiçbir işaret verilmemesinden ibaret idi. Yani kocakarı kızının teklifatına ez dil ü can rıza gösterecek olur da bu rızasının ciddiyetine Roza emniyet dahi edebilir ise o zaman Şirzat'ı çağırıp kayınvalidesinin elini öptürecek idi. Eğer validesi tarafından böyle bir muvafakata nail olamaz da el öptürmek için Şirzat'ı çağırılmaz ise Şirzat dahi bundan adem-i muvafakatı anlayarak hemen o gece gemiyi kaldırtacak idi.

-Pek akilane bir işaret! Fakat kocakarı ne yaptı, kocakarı?

-O! Kocakarı gazabından pür-ateş kesildi. “Bu ettiğiniz şey alçakçasına bir hıyanettir. Şarklı bir vahşiden de bundan başka bir muamele muntazar olamaz idi.” yolunda tahkirata kadar vardı. Fakat kızı Roza ile damadı Şirzat, kadıncağızı temin ve tatmin yolunda cevaptan âciz kalmadılar. Dediler ki: “Müsterih olunuz efendim! Düçar olduğunuz zahmet yalnız Cezayir’e kadar bir seyahatten ibarettir. Orada Avrupalı gemiler pek çoktur. Sizi muazzezen, mükerreremem memleketinize iade etmek boynumuzun borcu olsun. Eğer kabul buyurur iseniz ikimizin dahi validemiz olmak sıfatıyla Anadolu’daki konaklarımız, dairelerimiz teşrif ve ikametiniz için küşadedir.”

-Kabul et a mutaassıp kadın, kabul et!

-Hayır mümkün değil! Yalnız kendisine esir muamelesi edilmeyeceğinden ve vatanına avdeti için müsaade verileceğinden dolayı beyan-ı teşekkür eyledi ise de bu teşekkür dahi samimi olmaktan ziyade müstehziyane idi. Güya bunlar gibi eşkiyanın kendisi gibi bir masuma her türlü fenalıkları edebilecekleri derkâr iken o fenalıkları etmeyip de sebili tahliye olunacağı cihetini şayan-ı teşekkür buluyor idi.

-Demek oluyor ki Cezayir’e vardıktan sonra kocakarıyı bir İtalyan gemisine koyup tekrar Roma’ya gönderdiler ve Şirzat ile Roza dahi Anadolu’ya vardılar da şu Şirzad-ı Selçukî romanı dahi netice-i katiyesine vasıl ve yekdiğerinin nimet-i visaline daha evvel bile layık olan âşık ve âşika dahi meramlarına nail oldular. Öyle değil mi senyör?

-Evet madam! Öyledir. Hak taala Hazretleri sair böyle hüsn-i ah-lâk ashabını dahi mekasıd-ı meşrualarına nail eylesin diye bir dua edelim de o duaya bir de “Amin!” diyerek bu güzel romanın hatimesini çekelim.

-Hakikaten pek güzel roman. Bahusus vesile olduğu seyahat beni de sizin refakatinize nail eylediği için kadir ve kıymeti bence dahi pek ziyadedir.

Şirzad-ı Selçukî romanı Madam Neofari'nin pek ziyade hoşuna gitmiş olmakla beraber bir çok ibret ve intibahını dahi mucip olmuş idi. Bu kadının hâl ve şanı Ahmet Metin'e malum olduktan sonra romanda düşen münasebat üzerine muhakemat-ı feylesofanesini daima refİKası-
nın nazar-ı ibretini celp edecek bir surette yürütmeyi iltizam etmiş ve hatta romanın hatimesi olmak üzere böyle hüsn-i ahlak ashabını mekasıd-ı meşrualarına nail etmesi için Cenab-ı Hakk'a arz eylediği niyazı dahi bu emel ve maksatla tertip eylemiş idi.

Hikâye ilerledikçe ve Ahmet Metin'in muhakematı yekdiğerini tetabu eyledikçe Neofari'nin nazar-ı ibreti filhakika açılğıtmiş olduğunu biz dahi inkar etmeyiz. Hatta diyebiliriz ki eğer Ahmet Metin bu romanı kendisine daha evvel hikâye ve bu muhakematı irad eylemiş olsa idi Neofari için pek değersiz bir emel-i fahişane mukabilinde cüzi vehme kapılarak zavallı İtalyan kılavuzu içine oynatmak gibi bir cina-
yet-i müthişeyi irtikab eylemez idi.

Romanın hitanından sonra Cafer El Tercüman hatırına gelerek:

-Kâzım El Mürtet'in akıbeti ne oldu senyör? Göze aldırıldığı bunca metaib ve mezahimin mükâfatını yahud cezasını görmedi mi, sualini dahi irad eylemiş idi. Ahmet Metin dedi ki:

-Romanda buna dair sarahat yoktur madam!

-Öyle ise roman neticesiz kalmış oluyor. O herifin akıbeti ne surete müncer olmuş ise onu da göstermek romancıya lazım idi.

-Hayır madam! Öyle bir lüzumı romancı hakkında vaki olmaz. Hatta Şirzad-ı Selçukî ile Roza'nın nail-i nimet-i visal olmuş bulunmalarını ihbar bile bunların akıbet-i hâli addolunmaz. "Ondan sonra nasıl yaşadılar?" diye yine bir sual varid olabilir. Romancı için lazım olan şey birtakım vakayi-i mütenevvia ve mütelevvineyi bir ucundan münasebet düşürerek hikâyeye başlayıp diğeri bir ucundan bitirmektir. O hikâyeye taalluku olan eşhasın kâaffesinin tercüme-i hâlini veladet-

lerinden vefatlarına kadar yazmak değildir. Bununla beraber Kâzım El Mürtet'in akıbet-i hâli bir suret-i bahtiyaraneye müncer olmuş bulunmasına kat'a ihtimal vermemelisiniz. Pek çok müdekkikîn tecrübe etmişlerdir ki insan için ektiğini biçmek hemen zaruriyattandır. Bu adamı bahtiyar olayım diye bir gayret-i müfritaneye düçar olup o gayretle ne kadar çırpınmış ise faydası olmamış ve hikâyesini gördüğümüz zamana kadar hep beladan belaya düçar olagelmıştır. Yine bu yolda harekatta devam etmesi şartıyla encam-ı kâr mutlaka bir büyük belanın hedef-i mağduru olarak netice-i hâlini görmüştür.

Hesap memuru Süreyya Efendi'nin bu günkü seyr ü sefer için ettiği tahmin doğru çıktı. Zira ikindi vaktinden evvel Meliketü'l-Bahr İşya Ceziresi'nin cenub-ı garbî köşesine vasıl olarak gemi halkı sol tarafında Furyo karyesini gördüler ki bu cezirenin havi olduğu iki büyük köyden ikincisi olup cezirenin tamamı garp tarafındadır. Diğer dahi ona mukabil olarak şark tarafında bulunan İşya karyesidir ki ada dahi ona nispetle tesmiye olunmuştur.

-Meliketü'l-Bahr cezirenin münteha-yı garb-ı cenubîsinde kâin Ponto Dello Şiyavo nam burnu sol tarafına ve Negro Burnu'nu dahi ön cihetine alarak şarka doğru yürümeye devam eylediği esnada Neofari tarafından gösterilen arzu üzerine Ahmet Metin bu cezire hakkındaki malumat-ı tarihiye ve coğrafîyesini ve cezirenin ahval-i hazırasını hikâyeye başladı ki onun verdiği tafsilat ve aralıkta serd eylediği muhakemat tarafımızdan bervech-i âti hülasa edilir:

Bu sulardaki İşya ve Brocida ve Kapre gibi küçük adalar, umumı Avrupa için tenezzühgâh hükümündedirler. Vakıa bunların aaâlisi umumen kayıkçılık, balıkçılık ile geçinir adamlar ise de ecnebi seyyahlarının buralara döktükleri paradan umumen müstefit olarak başka mahaller kadar fakr u zaruretin acısını çekmezler. Bu adaların en büyüğü dahi İşya'dır ki dairen-ma-dar ittisai otuz kilometre kadardır. Umumı ahaliyi yirmi bini tecavüz eder, burada üzüm bağlarıyla meyve bahçeleri dahi gayet meşhur olup sanai-i mahalliye ise samandan şapkalar ve ayak silecek palyaslar yapmaktan ibarettir. Bunlara balıkçılıktaki terakkileri dahi zammolunca ahalisinin epeyce refah ile yaşadıkları anlaşılır. Hatta İtalya'nın sair taraflarına ayak atan yolculara sivrisinek kümesinin hücumu gibi dilenciler hücum ettikleri hâlde İşya'da dilenci

dahi pek azdır. Havası gayet latif ve zemini gayet münbit olduğundan hangi tarafına bakılsa en ziyade itina ile bakılan bir balkon saksılığı kadar güzel görünür. Denizden gidildiği zaman bile bağlarının, bahçelerinin letafeti gemi halkının enzarını hoşlandırır.

Bu cezirenin orta yerinde Epomevinar Dağı vardır ki birkaç yerinden duman ve bazı feverane geldikçe alevler izhar eder. Birkaç defa bu volkanın sadematı cezireyi hemen külliye tahrip eylemiş olup 1883 sene-i miladiyesi temmuzunun yirmi sekisinci günü vukua gelen hareket-i arzın âsar-ı tahribiyesi seyyahlar tarafından hâlâ nazar-ı dehşetle temaşa edilmektedir.

Roma İmparatorluğu'nun inkırazından sonra bu cezire bahren kinler galip olmuşlar ise onların eline düşerek hatta an 813 ila 847 Araplar dahi buraya malik olmuşlardır. Nihayet 1299 sene-i miladiyesinde Napoli Krallığı'na ilhak ederek 1489 senesinde İşya karyesi mukabilindeki hisarda Marki de Piskara tevellüd eylemiştir ki kendisi gayet meşhur bir cengaver koptuğu gibi hemşiresi Konstans dahi pek çok meşhur bir cengaver çıkararak Fransa Kralı On İkinci Lui bu cezireyi muhasara eylediği zaman şu kadının müdafaasına galebe eyleyememiştir. Piskara familyasının şu hizmetine mükâfaten İşya valiliği evlada ırsen intikal şartıyla kendilerine tevcih olunmuş ve asr-ı sabıktaki Avrupa inkılabatına kadar bu familya devam etmiştir. Yine bu adanın cümle-i esbab-ı şöhretinden birisi dahi Viktorya Kolona nam şairedir. 1525 sene-i miladiyesinde kocası Marki De Piskara vefat etmekle bakiye-i ömrünü kocasına ağlamakla imrar eylemek azm-i katisine düşmüş ve şiir ve inşadaki bizaasına zamimeten zeka ve zerafet ve hüsn ü melahat cihetiyle dahi faikü'l-akran bulunan bu kadın meşhur Mikelanj ile münasebet-i dostane peyda ederek onunla birlikte yaşayagıtmıştır.

Asıl İşya karyesi cezirenin merkez-i idaresi olup altı bin kadar ahalisi vardır. Cezirenin şark tarafında bir rıhtım ile adaya merbut olan küçücük bir ada üzerinde kadim Markiler Hisarı mebni olup onun karşısında dahi eski İşya karyesi var ise de şimdiki asıl yeni karye burası olmayıp belki buradan şimal-i garbîye doğru İşya Limanı denilen limana kadar bir sokaktan ibaret olarak bir buçuk kilometre imtidadında bulunan ve iki tarafı güzel haneler ve köşklerle tezeyyün eden

cadedir ki İşya namını alıp her mevsimde Avrupa kibarından birçok seyyahları celp eder. Elyevm İşya Hisarı hapisane olmak üzere istimal olunur ise de yüksek kaleleri üzerinden etrafa imtidad eyleyen menazır pek latif olmak hasebiyle seyyahlar oraya çıkıp etrafı temaşadan gaflet etmezler.

İşya Limanı pek küçük bir havuz hükmünde olup mukaddemleri deniz ile iltisakı bulunmadığından hakikaten bir havuz iken bundan kırk sene mukaddem bir tarafı yarılarak denize yol açılıp liman hâline konulmuş ve etrafına güzel oteller ve deniz hamamları yapılarak emsali nadir bir mesire-i kibarın vücuda getirilmiştir. Mahaza bu deniz hamamları Fransa'nın Şerborg ve Arkaşon gibi yerlerindeki hamamlara makis değildir. İşya'da pek çok sıcak maden suları bulunduğundan liman derunundaki hamamların hemen kâffesinde kaplıca havuzları bulunur.

Meliketü'l-Bahr Negro Burnu'ndan Ancelo Burnu'na ve oradan Gruso ve Pankaraçyo ve Bordo ve Picyaza Burunlarına doğru İşya Ceziresi'nin sevhil-i cenubîyesini katederek Kastello İşya denilen hisar mukabiline gelinceye kadar Ahmet Metin cezireye müteallik olan işbu malumatı Neofari'ye bast ve temhid eyleyerek tamam İşya karyesi pişgâhına vardıkları zaman dedi ki:

-Burası bir liman değildir madam! Mahaza birkaç rüzgârdan masun bir âlâ demir yatağıdır. Buraya gelen gemiler şu ilerideki İşya Limanı'na kadar gidip oraya demir bırakırlar. Ama işte gece olduğundan bu geceyi burada geçirelim de yarın hareket etmek lazım gelirse kararlaştırırız.

Şu suret Neofari tarafından tasvip olunduğu gibi Ömer Kaptan dahi gecenin burada geçirilmesi reyini tahsin eylediğinden tamam İşya karyesi mukabiline demir bırakıldı ki artık gereği gibi gece hulûl etmiş olmak münasebetiyle her tarafta gazlar yanımış bulunduğundan bin beş yüz metre mesafeye doğru uzanıp giden işbu tenvirad nazarlarda burasını büyük bir şehir gibi tahayyül ettirmekte idi. Hatta şu manzara-ı münevverenin letafetine uzaktan doyamayarak sahile çıktılar ve bir araba isticar ile limana kadar gidip gelerek bir de tenezzüh eylediler.

Ertesi gün Epomeo Tepesi'ne kadar çıkıp çıkmamak hakkında bir müzakere cereyan ederek, Ahmet Metin sath-ı bahrden sekiz yüz metre kadar irtifai olan bu yüce dağın üzerinden etrafa imtidad eyleyen menazır başka yerlerde emsali bulunamayacak derecelerde latif olduğuna dair seyahatnamelerden iktibas eylediği malumatı Neofari'ye tebliğ eyledi ise de zaten bu havalinin her tarafı menazır-ı latife ile müzeyyen bulunduğundan bahisle Neofari bu kara gezintisini yapmaya meyl göstermeyip:

-Dağa çıkıp da oradan etrafı temaşa edeceğimize denizden dağ temaşa ederiz. Yolumuzdan kalmayalım senyör, reyhini verdikten ve hava dahi vakıa pek muvafık bulunarak kaybedilmek istenilmediğinden ale's-sabah fora yelken Kapri Adası'na doğru yol verildi. Fakat İşya ile karşı karşıya bulunan Peroçida Adası önünden geçilir iken Ahmet Metin bu cezire hakkındaki malumatını bir sabah sohbeti hâline koyarak arkadaşına anlattı ki hülasası bervech-i âtidir:

Peroçida Adası dahi İşya Adası gibi arazi-i bürkaniyedendir. Hâlâ dahi üzerinde volkanlar vardır. Hatta jeoloji yani tabakatü'l-arz mütebbileri vaktiyle bu iki adanın yekpare bir cezire iken bazı sademat-ı volkaniye ile birbirinden ayrıldıklarını hükmederler. Ama Peroçida Adası gayet küçüktür. Üç buçuk kilometre kadar tulü var ise de ada bir akrep şekline karib olduğundan bazı yerlerinde arazi pek azdır. On dört bin kadar ahalisi bulunup suret-i maişetleri İşyalılar gibidir. Burada dahi yalnız bir büyük karye vardır ki cezirenin şark tarafında bulunup kendi ismi olan Peroçida kelimesini bütün cezireye tamini eyler. Hanelerinin suret-i binası bizim şark taraflarının ebniyesine pek müşabihdir. Kezalik bu ceziredeki hisar-ı kadim dahi elyevm hapishane olarak istihdam olunmaktadır. Şarktan garba doğru gayet güzel bir şose mümted olup iki tarafında haneler ve kasırlar mebni olduğundan ve bu yolun sağ ve sol cihetlerine ikinci derecede diğer şoseler temdit edildiğinden bütün cezire yekpare bir şehir suretine konulmuş denilse pek de mübalağaya hamledilemez. Bu cezireye takarrüp eyleyip de buradan İşya Adası'na bakıldığı zaman Epomeo Dağı'nın manzarası en üstadane yapılmış olan levhalara dahi tefevvuk eylediği görülür.

Melketü'l-Bahr Peroçida Adası'na uğramaksızın onu sol tarafında bırakıp ilerlemiş ve bugün bade'z-zuhur Kapre Adası pişgâhına vasıl

olmuş idi. Mezkûr Kapre Adası İşya Adası'na yirmi beş mil kadar mesafede ve Napoli Körfezi'nin Soranto Burnu mukabiline vaki bir ceziredir ki cesametçe Peroçida Adası'ndan pek büyük ve İşya'dan biraz daha küçüktür. Fakat Napoli ahalisinin asıl tenezzüh mahalli burası olduğu gibi Avrupa seyyahlarının dahi cezayir-i saireye tercihen rağbet ettikleri mahaldir. Her gün Napoli'den buraya kadar bir iki ufak vapur hareket eder ise de seyr ü seferler muntazamı değildir. Napoli'den kalkan vapur bir saat üç çeyrek zarfında Soranta'ya varıp oradan Kapre Ceziresi'nin garp tarafında vaki Grota Dazora denilen mağaraya ve badehu iki saat kadar müddet zarfında Kapre kasabasına vasil olur. Seyyahların asıl rağbet ettikleri şey dahi zikrolunan mağaradır. Bu mağara Kapre Limanı'nın iki kilometre kadar garp cihetinde kâin bir mağara-i acibedir ki denize olan kapısının irtifai ancak bir metre kadar olduğundan sandal ile onun derununa girileceği zaman sandal derununa boylu boyunca yatılarak öyle girilmelidir. Derununda sath-ı madan bed' ile mağaranın tavan mesabesinde bulunan üstünün irtifai on üç metre olup derun-ı garda denizin umku dahi on beş metredir. Elli dört metre kadar tulü olan bu mahall-i acibenin arzı muhtelif olup en vüsatlı yeri otuz iki metredir. Bunun derununa girildiği zaman insanın gözlerine her şey mavi görülür. Herkes birbirini güzel bir çividî renge boyanmış gibi görerek şu hâl badi-i emirde insana o kadar hayret verir ki tarifi kabil değildir. Su içinde bulunan ecsam dahi gümüş yaldız ile yaldızlanmış gibi görünür. Denize dalanların böyle gümüş yaldız ile yaldızlanmış gibi görünmeleri onları temaşa edenlere âdeta dehşet verir. Orada daima birkaç adam bulunur ki böyle seyyahlar huzurunda denize dalarak bahşış toplamakla taayyüş ederler. Şimdiye kadar himet-i tabîiye erbabı nezdinde birçok mübaheseler cereyan eylemiş olduğu hâlde mezkûr mağara derununda böyle herşeyin mavi görünmesi nasıl bir hikmet-i tabîiyeye müstenid olduğunu hiçbirisi bihakkın tayin edememiştir.

Kapre Ceziresi'nin ahval-i sairesi güzel güzel bahçeler ve manzarası latif dağlara birer suret-i muntazamada bina edilmiş sayfiyeler gibi hususatça diğer cezirelere makis ve olsa olsa onlardan biraz daha müterakki ve muntazam olup ancak malik olduğu şu mağara-i acibe sair yerlerde emsali bulunur şeylerden olmadığı cihetle gerek Ahmet Metin ve gerek Neofari bu mağarayı ziyaret arzusuna düştüler. Zaten

de yolları üzerinde vaki ki buraya uğramakla hiçbir şey kaybedecekleri yoktur.

O gün akşamdan pek çok evvel Meliketü'l-Bahr Grota Dazora önüne vasıl olup da oraya duhule mahsus olan bir kira sandalına râki-ben mağraya girdikleri zaman rastgele ziyaret vaktinin dahi en münasibi idi Zira mezkûr mağara cezirenin şimal cihetinde bulunarak akşam üzeri güneş alçaldığı vakit ziyası mağara derununa daha güzel tesir etmekte ve müşahedatın mavi renkleri daha ziyade parlamaktadır. Ahmet Metin şu mağaraya dair olan malumatını:

-Bu mağara nezd-i kudemada malum idi madam! Kadim Latin muharrirleri bundan bahsetmişlerdir. Ancak sonraları unutulmuş 1822 sene-i miladisinde yani bundan yetmiş sene evvel bir balıkçı bu mağaranın önünde sandalı devrilmek hasebiyle bilâ-ihhtiyar şu delikten girmiş ve gördüğü acibeyi hikâyeye etmesi üzerine mağara tekrar keşfolmuştur, diye arkadaşına beyan eyledikten sonra bu acibenin esbab-ı tabiîyesini tayin hususunda hükemanın aczini de bade'l-ihtar:

-Maddiyat hususunda bile erbab-ı fûnun bin yerde bu gibi âcizleri nümayan ve muterif iken güya bunlar maddiyatın kâffesini ahkam-ı fenniyyeye tatbikan bi't-tahkik onlar hakkındaki şübehtâ kâmilten halletmişler gibi bir de maddiyat-ı mezkûreden maneviyata bi'l-intikal hakayık-ı diniyeyi inkâra kadar varmaktadırlar ki burası hakikaten garaib-i ahval-i hikemiyedendir. Zamanımızda en ziyade revaç bulup meydan alan hikmet-i maddiye eğerçi sathiyat erbabını der-akab meftun eyliyor ise de maneviyat erbabı işte ezcümle şu mağaranın hâli gibi hüküm-i hafiyeyi maddiyûndan sorarak itiraf-ı cehle mecbur olduklarını gördükçe maddiyat hususundaki şu aczleri maneviyat emrinde hâkim-i mutlak olmalarına mâni olacağını bi't-teemmül hikmetlerinin butlanına derhâl vâkıf olabilirler, mütalaasını dahi serd eyleyince meğer o zamana kadar maddiyûn tarik-i hikmetini müreccah görmekte bulunan Neofari'nin birden bire nazar-ı hikmeti açılarak:

-Acayip, maddiyat hususunda henüz böyle hallolunamayan şüpheler daha çok mudur mösyö, sualini irad eylemiş ve Ahmet Metin tarafından:

-Pek çoktur madam! Hemen her mesele böyledir. Ezcümle fûnun-ı

sabite ve müsbeteden bulunan riyaziyat hususunda âdad ve eb'adın ne mebdeini bulabilirler ne müntehasını.

Böyle bidayet ve nihayeti muayyen olamayan keyfiyetler üzerinde icra-yı ahkâm eyleyen kavanin-i riyaziyeye temessüken dahi maddiyet hududunun haricine çıkararak maneviyatı dahi redde kalkışmak had-na-şinaslık değil midir? Havass-ı tabîîyesi kanunlarını keşfetmiş oldukları seyyale-i elektrikiyenin mahiyet-i hakikiyesini kimse bilmez. Ecsan-ı unsuriyenin mahiyet-i hakikiyeleri muayyen ve muarref değildir. İnsan üzerinde hassaları görünen mesala âsab gibi ecsanı hakkında bilkülliye cehle düçardılar. Elhasıl en ziyade vukuf iddia ettikleri şeylerin hakayıkında bile aczlerini teslim mecburiyeti altında bulunurlar iken bunları terk ile ruha, uluhiyete ve hayat-ı ahirete dair mebahise bi'l-intikal istedikleri gibi hükümlere cüret ederler ki bu hareketler tecavüz-i hudud manasına olmak üzere zulm-i sarihtir, cevabını aldığı zaman zeki kadın daha derin düşünmeye başlayıp şu mesele-i mühimmeyi böyle bir defada, bir günde halledemiyeceğini hüküm ile fakat bu babda tamik-i tebebbua zihnen karar vermiş idi.

Orada bulunan İtalyanlardan birkaçını birden mağaranın denizine daldırarak vücutlarını gümüşten dökme addolunacak bir hâle geldiğini görünce Neofari hayretinden çırpınmaya başlayarak:

-Aman senyör! Bunların şu hâli tebeddül etmemeli de cesim birer kavanoz içinde mevzu oldukları hâlde salonlara koymalı. En muteber salonlara bunların verecekleri ziyneti âsar-ı nefiseden ne tablolar ne de statüler veremezler, dedi ve bu hükümdeki isabeti Ahmet Metin'e dahi tasdik ettirdi.

Grota Dazora ziyaretinden fariğ oldukları zaman güneş dahi gurbata takarrüp eylemiş olduğundan Meliketü'l-Bahr halkı bu mağaranın bir iki mil şark cihetinde bulunan ve Kapre'nin en meşhur limanı addolunan Marina namı demir yatağına gelip geceyi orada geçirmek üzere tevakkuf eylediler. Asıl Kapre karyesi sahil-i bahrde olmayıp işbu demir yatağından bir çeyrek saat yahud yirmi dakika mesafede cezirenin içeri tarafındadır. Marina'da ise birkaç balıkçı hanesiyle birkaç da otelden başka bina yoktur.

Cezirenin derununu geŖt ü gûzar eylemek bizim yolcular için mültezem değil idiye de bu geceki sohbetleri bittabi hep bu cezireye müteallik oldu. Ahmet Metin bu cezirenin bahçelerini ve pek nefis Ŗarap hasıl eden bağlarını medh ve sena ile ezcümle cezire-i mezkûrede çiçeklerin envaı sekiz yüzü tecavüz eylediği hakkında tarih-i tabiî erbabının verdikleri haberi ve cezirenin dört bin beŖ yüz nüfusa varan ahalisinden birçoğu bahçıvanlık ve balıkçılık ile taayyüş ederek bir tarafı ise yaz mevsimlerinde büyücek sandallar ile Afrika'ya kadar giderek orada mercan saydıyla iŖtigal eyledilerini filanı hikâyeden sonra bahis, bu cezirenin Avrupa kibarı için tenezzühgâh-ı umumi olması meselesine intikal edince dedi ki:

-Kapre Ceziresi'nin tenezzühgâh olması epeyce eski bir Ŗeydir madam! Sinin-i miladiyenin mebadisine kadar bir kademı peyda eyler. Burada ilk eser-i umran Roma imparatorlarından Ogüst zamanında baş göstermiŖtir. Bu cezirenin hemen her dem bahar ıtlakına Ŗayan olan haderatı ve âb ü havasının letafeti imparator-ı müşarünileyhin nazar-ı rağbetini celp ederek buraya bir mükellef saray ve hamamlar inşa ettirmiş ve onlara su celbi için bentler ve su yolları yaptrmıştır. Roma müverrihlerinden Tasit'in rivayetine göre ondan sonra yani miladın ilk asrın evailinde İmparator Tiber dahi işbu Kapre Ceziresi'ne muhabbet ederek Romalıların tapınakları on iki meabid-i azime namına on iki köŖk inşa ettirmiŖtir ki en büyüğü mabud-ı azam Jüpiter namına yaptırılan köŖk idi. Tiber senenin on iki ayından her birini bu köŖklerin birisinde imrar eyler idi.

Ömrünün evahirinde umur-ı devletin temŖiyetine Sejan nam sadık adamını tevkil ederek mütemadiyen burada ihtiyar-ı ikamet eylemiŖtir.

-İŖbu ebniye-i âliyeden hâlâ âsar kalmış mıdır senyör?

-Hayır madam! Ebniye-i mezkûrenin enkazı bilâhare başka inşaatta kullanılarak fakat bazı harabeleri görünmekte bulunduğunu seyahatnameler ihbar eyliyorlar ancak eski Latin Ŗair ve muharrirleri burada edilen zevkleri, sefaları o kadar mübalagat ile vassf ve tarif eyliyorlar ki insan bunları okuduğu zaman pek de inanacağı gelemiyor. Ondandır inkılabat-ı zaman bu cezireyi kâh rağbetten düşürmüş ve kâh mergubiyetini tecdid eylemiŖtir. Ŗu Ŗimdiki son mergubiyeti ise Ŗimendiferlerin tekessüründen sonra başlamıştır. Zira Rusya, İsveç,

Norveç, Danimarka ve Almanya-yı şimalî ve İngiltere ve İskoçya gibi şitaları gayet şiddetli olan yerlerden buraya nihayet yedi sekiz günde gelinebilmek imkânı husule getirildikten sonra zikrolunan menâlık-i baridenin kibar ahalisi ve bahusus emraz-ı sadriye müptelaları dört beş ay kapanıp kalarak şedaîd-i şitaya odalarda mahbusiyetle mukavemet mecburiyetine düşmekten ise buralara gelip bir bahar hâline müsavi olan itidal-i havanın sefasını sürmeyi tercih eylemişlerdir.

İşte bu geceki sohbetlerinin zeminini gerek Kapri Adası ve gerek ona müşabih olan sair cezireler hakkında bu yoldaki mükalemler teşkil ederek ertesi gün ale's-sabah Kapri'den Likosa Burnu'na doğru yol verilmesini Ömer Kaptan'a tembih eyledikten sonra yatmak için yerli yerlerine çekilmek istidadını almışlar idi. Ahmet Metin biraz da yazı ile iştigal için salonda kalarak Neofari kendi kabinesine çekilmiş ve Vasiliki'nin dahi Neofari ile beraber yatması mutad iken salonda tanzim edilecek bazı eşya meşguliyeti bulunmak hasebiyle o dahi Neofari'nin kabinesine çekilmesini tehir etmiş idi .

Ahmet Metin müşahadat ve hatırat-ı seyyahiyesini kaleme almak itiyadında bulunarak yarını saat kadar bu işlerle iştigal eyler iken Vasiliki dahi salon derununu tanzim ile işgal eyledi. Hamarat kızcağızın pervane gibi dönüp dolaşarak her cihete baş vurması hakikaten şayan-ı temaşa olan hususat-ı latifeden olup bir aralık kalemini şakağına dayatan Ahmet Metin bu kızın hareket-ı faalanesini temaşaya koyuldu. Zaten bir hayli zamandan beri Vasiliki ile iştigal etmemiş ve Fransızca derece-i terakkisini imtihan eylememiş idi. Hâlbuki seyahatin kısm-ı evvelinde herkesten ve hatta Neofari'den bile ziyade olarak işgal-kerdesi olan Vasiliki hakkında şu son günler zarfında bilâ-ihhtiyar iltizam eylemiş olduğu kayıtsızlık kızı bu gece temaşası esnasında kendisine bayağı tesir eyleyerek bazı kelimat-ı mültefitane ile gönlünü almaya lüzum gördü.

Bu musahebeye en evvel Vasiliki'nin imtihanından bed' eyledi. Meğer bir zamandan beri Vasiliki, Neofari ile dahi Fransızca söyleşmeye başlamış ve ondan da epeyce şeyler öğrenmiş bulunduğundan terakkiyat-ı lisaniyesi efendisinin ziyadesiyle nazar-ı tahsinini celp eyledi.

İnsan bir şey ile iştigale başladığı zaman o şeye uzaktan yakından taalluku olan daha birçok hususat peyderbey varid-i hatırı olmak muk-

teziyat-ı ahval-i beşeriyedendir. Bu misilli varidat-ı zihniyesi esnasında Vasiliki'nin Süreyya ile olan münasebet-i âşıkaneşi dahi hatırına geldi.

Karilerimiz tahattur ederler ki Vasiliki ile Süreyya bir gece yekdiğerine ihtisasat-ı âşıkanelerini itiraf ettikleri sırada bir de levazım-ı iffet ve sadakata hâlel getirmemek için bir muahede akdeylemişler idi de o muahedenin hitamında Meliketü'l-Bahr'in baş cihetinden bir ses bunların halisiyet ve iffetlerini tasdiken bir "aşk olsun." demiş idi. Bu sözü söyleyen Ahmet Metin idi. Mahaza o zamandan beri söylediği sözü ve hatta bu iki genç arasındaki münasebeti dahi hemen feramuş eylemiş iken bu gece tahattur ederek lakırdıyı dereden tepeden çevirip istediği vadiye getirdikten sonra:

-Vasiliki, şu sefinemizde misafir bulunan madanı hakkında ne dersin? Onu güzel bulur musun, sualini irad eylemiş idi. Bu suale cevaben Vasiliki:

-Ne bileyim efendim? Güzel ise benim inkarını ile güzelliğini kaybetmez. Çirkin ise ben "güzel" dediğim hâlde dahi güzel olamaz, deyince Ahmet Metin zihninde istihzar eylediği muhavereyi bast ve temhide başladı. Dedi ki:

-Yok yok! Senin tab-ı selimin bence müsellemdir. Sen şu kadını güzel buluyor musun?

-Çirkindir diyemem efendim!

-Demek ki "güzeldir." diyeceksin.

-Vakıa öyledir.

-Bu kadını güzel bulduğun hâlde onu biraz da kıskanmaklığın lazımı gelmez mi?

-Neden kıskanacak imişim?

-Şayet benim gönlümü celp etmiştir diye!

-Bundan yana eminim efendim!

-Neden yana?

- ...

-Söylesene. Yani ben kendisini beğenmeyecek miyim demek mi istiyorsun?

-Siz gayet ehl-i ırz bir adamsınız!

-Hayır! Öyle miyim ya? Ne kadar hovardalıklar ettiğimi sen bilmez değilsin.

-Ettiniz, vakıa çok ettiniz, ama artık vazgeçtiniz.

-Hem bir kadını sevmekle insanın ehl-i ırz olmaması lazımı gelir mi?

İstintakın bu sureti bulması Vasiliki'yi bizar etmeye başladı. Kızarıp bozarak verecek cevap bulamıyor idi. Bu ilzam Ahmet Metin'in matlubu olduğundan tazyikte biraz daha devam eyledi. Dedi ki:

-Eğer bu kadını gerçekten kıskanmıyor isen onun olsa olsa bir sebebi olabilir. O sebep dahi benim gözümü sende olduğunu ve senden başka hiçbir kadını güzel bulamayacağımı, sevemeyeceğimi katiyen bilmekten ibaret olabilir.

Vasiliki daha ziyade şaşırarak al al kesilen yanakları üzerinde terler peyda olmaya başladı. Efendisinin bu sözüne verebilecek hiçbir cevap bulamıyor idi. Ahmet Metin:

-Söylesene! Cevap isterim, diye birkaç defa zorladığı hâlde yine cevap veremeyince Ahmet Metin:

-Ha! Anlaşıldı Benim gözüm sende olduğuna da ihtimal veremiyorsun. Öyle değil mi? Bunun da olsa olsa yalnız bir sebebi olabilir ki o dahi senin de beni beğenip sevmemekliğinden ibarettir, dedi. Zavallı kızcağız bu söze sükût ile dahi mukabele edemeyip:

-Estağfurullah efendim! Sizi beğenmemek, sevmemek kabil midir, cevabını vermesiyle müteakiben Ahmet Metin:

-Eğer sen de beni beğenip seviyor isen benim de seni sevmekte bulunduğuma inanırsın demektir. O hâlde de şu misafir kadını mutlaka kıskanmaklığım lazımı gelir, hücumunu bi't-tertîp Vasiliki'den mutlaka bir cevap istemekte ısrar eyledi. Romanımızın mebadisinden beri Vasiliki'nin ne hâl ve mevkide bulunduğuna vukuf peyda eylemiş olan karilerimiz şu dakikada kızcağızın bulunduğu mevkideki müşkilatı da takdir eyleyebilirler. İstanbul'dan çıkalıdan beri efendisinden gördüğü eltaf-ı fevkalade ve nail olduğu serbestî Vasiliki için böyle bir mükale-

menin er geç muhakkak olduğunu hükmettirecek şeylerden idiyse de kızcağız asıl gönlünü Süreyya Efendi'ye kaptırmış bulunmak hasebiyle efendisi tarafından vuku bulacak böyle bir hücumu kendisi için artık açıktan açığa bir taarruz diye telakki edebilecek bir hâle gelmiş idi. Lakin bu taarruza mukavemet kabil midir? Hele Katrina'nın Ahmet Metin'den daha ziyade atâyaya nailiyet için verdiği nasihatler dahi hatırına gelince ne kadar olsa acemilik hâlinde bulunan bir kızın büsbütün mağlubiyeti bile muahezeye şayan görülür mü?

Ahmet Metin son sözü üzerine mutlaka bir cevap vermesi için Vasiliki'yi tazyik edince:

-Evet efendim! Şüphe yok ki ben sizi hem pek beğenir hem de pek severim! Ve sizin dahi beni beğenip sevdiğinize eminim. Fakat bu muhabbetimiz bana misafir madamı kıskandıracak yolda değildir.

-Neden?

-Ben sizi efendim gibi, babam gibi severim ve siz dahi beni sadık hizmetkârınız veyahud kabul buyurur iseniz kızınız gibi seversiniz de onun için!

-Ya ben seni ne sadık hizmetkârım ne de kızını gibi sevmeyip de metresim, mantenotam gibi sevecek olursam?

Vasiliki'nin dudakları titremeye başladı. Gençlik kuvveti ve iffet ve sadakat gayreti olmasa idi gözleri kararıp başı dönerek bir tarafa yıkılıvermesi bile müstebad değil idi. Efendisinin açıktan açığa beyan-ı meyl eylemesi demek olan şu söz üzerine:

-Estağfurullah efendim! Siz benim gibi bir hizmetkâra tenez-zül etmezsiniz diye müdafaaya başlamak istedi ise de Ahmet Metin bu cevabı red ve bu zannı tekzip için akvaline ef'alini dahi zam ile Vasiliki'yi deraguş etmek isteyince işte o zaman kızcağız her türlü cüreti, besaleti kaybederek efendisinin kolları arasında kendisinden geçti, bayılıverdi.

Ahmet Metin'de bir telaş! Fakat şu hareketindeki mayubiyeti setr için kimseye haber vermeyerek eczanesine koştu ve birtakım ruhlar

ve tuzlar alıp kıza koklatarak birkaç dakika zarfında aklını başına iade eyledi. Badehu:

-Hem beni efendin ve baban gibi seviyorsun da hem de bu vahşete neden düçar oluyorsun? Korkma! Hiç korkma! Seni bahtiyar etmekten başka hiçbir emelim yoktur. Ben söyleyim, sen dahi dosdoğru cevap ver de seni cidden ve hakikaten bahtiyar edeyim, diye kızcağızın cesaretini, cüretini arttırdıktan sonra dedi ki:

-Vasiliki! Biliyorsun ki ben dünyada her şeyden hevesimi almış bir adamım. Fakat henüz teehhül etmeyip bekarım. Sen de beni ister isen seni kendime evvela metres ederim, badehu nikah ile almaya kadar da varırım. Lakin bana doğru cevap ver. Hiçbir şeyi benden esirgeme.

Vasiliki bu teklif üzerine kendisinin böyle bir şerefeye layık olmadığından bahisle birtakım cevaplar verdi ise de Ahmet Metin o cevaplarla kâni olamadı. Gönlünde olan şeyleri kendisinden ketmetmemesi için mükerreren ısrarlar ediyor idi. Nihayet Vasiliki başka türlü iknadan âciz kalınca dedi ki:

-Ben sizin her hâlinizi bilirim efendim. Siz bu âlemde en büyük bahtiyarlıklara lâayık melek gibi bir adamsınız. Bunu bildiğim için kendimi size hakikaten layık göremem. Zira benim bir büyük kusurum vardır.

-Kusurun mu? Hem de büyük kusur ha? Ben ise seni gerçekten kusursuz bir kızdır diye bilirim.

-Hayır efendim! Benim hakikaten bir büyük kusurum vardır.

-O kusur nedir bakayım?

-Yalancılık!

-Yalancılık mı? İnanılacak şeylerden değil!

-Evet efendim! Hem yalancılık hem vefasızlık.

-Vasiliki senin gönlünde söyleyecek bir şeyler var da söyleyemiyorsun. Fakat söyle yavrum, söyle! Senin olsa olsa “yalancıyım, vefasızım.” dediğin yalan olabilir.

Bu icbar üzerine Vasiliki daha ziyade kıvranmaya başladı. Vakıa kendisi dahi gönlünde olanları efendisine söylemek istiyor ama bir tür-

l  cesaret eyleyemiyor. Nihayet efendisinin ibram ve ilhahına da mukavemet edemedi. Dedi ki:

-  u dakikaya kadar vefasızlığı, yalancılığı henüz irtikab etmemiş isem bile bu gece yalancı ve vefasız olacağım mertebe-i tahakkuka varıyor. Zira ben sizden evvel gönlümü başka bir adama vermiş idim. Bunu kendisine itiraf dahi etmiş idim. Onu vefak rlığıma inandırmı  idim. Sizin ettiğiniz teklif üzerine iki ihtimal arasında kalıyorum ki bunun ikisi de beni yalancı ve vefasız edecektir. Zira hakkımdaki bunca iltifat ve inayetinize mevcudiyetim ile mukabele edecek olur da emrinizi kabul eyler isem o adam için yalancı ve vefasız olacağım. Hâlbuki kabul etmez isem sizin için dahi yalancılıktan ve vefasızlıktan kurtulmayıp fazla olarak bir de nankörlük zanımetmi  olacağım.

-Anlayamadım.

-Ben size anlatayım efendim! O adama gönül ve vaad vermezden evvel siz hiç hatırıma gelmemi siniz değildir. Çocukluk ve bahusus kadınlık bu ya, benim hakkımdaki iltifatlarınızın, inayetlerinizin menşe-i sahihi ulüvv-i cenabınızdan lutf-ı mahzınızdan ibaret olmayıp da şayet hakkımda başka nazar-ı rağbetiniz dahi bulunmasını tahayyül eyledikçe gönlümü size pek meyyal bulur idim ancak  u dakikaya kadar sizden bu yolda bir teklif vukua gelmemesi beni gönlümün icabatına ittibada serbest bıraktı. O dediğim diğer adamı ile muahede ettim.   te bu sebebe mebni bu geceki emrinizi kabul etmez isem ilk meylim ha-sebiyle size ve kabul eder isem ikinci meyl ve muahedem iltizasınca ona yalancılık ve vefasızlık etmiş olacağım.

Ahmet Metin birkaç dakika sükût ile Vasiliki'yi tepeden tırnağa kadar süzmeye başladı. Hatırından neler geçtiğini bilemeyiz ki tasvir ve tahrir edelim. Badehu dedi ki:

-Bu cevaplarından memnun oldum Vasiliki! Fakat soracağım diğer şeylere de böyle hiç korkusuz ve yalansız olarak cevap vermelisin. Teklifini kabul ettiğin hâlde gönlün o sevdiğin adamdan b k lliye ayrılıp bana bağlanabilecek mi?

-Bilemem efendim!

-Bileceksin!

-Sizin hakkınıza riayette kusur etmeyeceğimi ve sizden başka hiçbir kimsenin Vasiliki'si olmayacağını katiyen temin edebilirim ama...

-Hayır hayır, gönlünce diyorum, gönlünce! O adama verdiğin vadi tutamadığın için ona yüreğin acınmayacak mı?

-Hiç mümkün olabilir mi?

-Yani acıyacak demek?

-Evet efendim!

-O hâlde gönlün o adamda ve yalnız cismin bende olacak değil mi?

-Doğrusu budur efendim! Ne yalan söyleyeyim?

-Ey! O adam kimdir?

-Onu söylemem efendim!

-Neden? Bu kadar şeyleri söylediğin hâlde onu niçin söyleyemiyorsun?

-Bu söylediklerimden dolayı gazaplanacak olur iseniz hışnınızı, gazabınızı benden alırsınız. Sizden gördüğüm bunca inayetlere mukabil beni helâk etseniz bile gönlüm kalmayarak kanınızı, katlimi size helâl ederim. Fakat o adam için gazabınıza ben sebep olur isem işte bunu cihanda en büyük alçaklık sayarak bir türlü teselli bulamam.

-Ya o adama hiçbir fenalığımı dokunmaz diye seni temin eder isem, bu vaad ve temine inanmaz mısınız?

-İnanırım efendim! Siz gayet âlicenap bir kahramansınız.

-Öyle ise işte seni temin ederim ki o adama bu meseleden dolayı hiçbir fenalık etmeyeceğim. Söyle şimdi bakayım gönlündeki adam kimdir? Ama doğru söyleyeceksin ha!

-Süreyya Efendi'dir efendim! Doğrusu budur.

-Hayır Süreyya olmayacak.

-Yalan mı söylüyorum?

-Yalan değil ise doğru da değildir. Bence muhakkaktır ki sen bu fedakârlığı Süreyya için etmiyorsundur.

-Neden muhakkaktır.

-Senin sevdiğin bir Müslüman olmayacaktır. Bir Rum olacaktır.

-Rum mu? Aklına bile gelmiş şey değil! Rumlardan beni kim alacak? Bende beş on kuruş drahoma akçesi uman çapkınının birisi değil mi? Kendim Rum olduğum hâlde bunca senedir Müslüman kapısında, sizin kapınızda bulunurum. Rumları da öğrendim, Müslümanları da. Benim yalancı bir kız olmadığımıza emniyetiniz var ise inanınız ki gönlündeki adam Süreyya'dır. Beni meşruen tezevvüç edecektir. afederse-
niz Süreyya Efendiyi size tercih ediyorum zannıyla bana darılmayınız. Gönlümün içindeki esrar ve hafayayı doğru olarak söyleyeyin diye emrettiniz de onun için söyledim. Yoksa her emir sizindir efendim!

Bu muhaverenin hitanında Ahmet Metin'in çehresinde gayet parlak birtakımı alayım-i itnânan peyda oldu. Yüzü, gözü bütün mesamatı kânilen gülüyor idiyse de bildiğimiz tebessüm-i adi alâiminden hiçbirisi bulunmayıp koca kahramanın çehresi sanki bir semaviyet hâli peyda eylemiş idi. Vasiliki dahi efendisinin bu hâline dikkatle vâkıf oldu. Sanki nıknatıslanmış gibi durduğu yerde titremekte idi. Şu hâlde dört beş dakika kadar birbirinin yüzüne bakakaldılar. Badehu Ahmet Metin kollarını açarak:

-Gel Vasiliki, der demez mebadi-i muhaverede verilse kabulünde tereddüd edeceği bu enri bilâ-tereddüd ve lâ-ihtras kabul eden safî ve âlicenap kızcağız, kendisini efendisinin kollaları arasına attı. Ahmet Metin iki koluyla kızı kuşatıp alnı üzerine öyle bir buse vaz eyledi ki beşeriyetin iptidasından beri bir erkek dudağından bir kadın nasiyesine nüzul eyleyen buselerin hiçbirisi bundan daha pederane, daha safıyane olamaz idi. Zeki kızcağız nasiye-i ikbalini bu mukaddes buse ile tezyin eder etmez efendisinin ayaklarına kapanıp balâdan aldığı nişane-i inayetin şükranını o koca insan-ı kâmilin hâk-i pâyna takdimen o da onun ayaklarını öptü. Dikkat buyrulur mu ki "Gel Vasiliki"den ibaret iki kelimenin manası ne kadar büyük imiş. "Fesahat" derler, "belagat"

derler! Bu fesahat ve belagat kâlden ziyade hâlde bulunmalıdır ki tesiri olsun. Bir alçak namerdin ağzından kelanın efsah ve eblağı dahi zuhur etse muhatap ve müstemî nezdinde hiçbir tesiri görülemez. Ahmet Metin ile Vasiliki arasında dört beş dakika devam eden o bakışış yok mu, işte fesahat de belagat de, tesir ve teessür de onda idi. Her şey onda idi! O hâldeki hüküm ve kuvvet kalem ile tarif olunmaz. Reyü'l-ayn görmekle bile anlaşılamaz. Belki o hâl ile hâllenip o mevkide bizzat kendi bulunmak ile anlaşılabilir. O hâl bir feyz ve o hâl ile hâllenmek bir tefeyyüzdür ki koca bir müddet zarfında insana ancak birkaç kerecik mütecellî olabilir ise insan kendisini bahtiyar bilmelidir.

Efendi ile hizmetkâr arasında ve daha doğrusu baba ile kız meyanında vukua gelen şu muhavere neticesinde Ahmet Metin Vasikili'ye:

-Git Süreyya'yı çağır, dedi. Vasiliki salon merdiveninden güverteye kadar âdeta uçtu. Yedi sekiz dakika sonra Süreyya ile beraber salona girdiler ki bahtiyarlık kâmilten Vasiliki'de tecessüm etmiş olduğu hâlde Süreyya sanki kehrübadan dökme bir vücut hükmüne girmiş idi. Ahmet Metin bu çocuktaki şu tagayyürden âdeta ürktü, evvel-be-evvel Süreyya'yı hâl-i tabiîsine irca mecburiyetiyle:

-Ne o! Böyle sararmış solmuşsun? Evlenecek adam sararır solarmı, dedi ki şu söz bir de beşâset-i pederâne ile söylendiği için Süreyya'ya şifa niyetine geçti. Zavallı çocuk:

-Hayır efendim, bir şeyim yok, dedi ise de bu sözü söylediği zaman hâlâ bir şeyi, birçok şeyi var idi de saniye başına o fenalık üstünden geçerek hâl-i tabiîsine rücû eyliyor idi. Ahmet Metin dedi ki:

-Yaş cihetiyle senin ağabeyin olabilir isem de Süreyya, mevki cihetiyle pederin makamına kaîmim.

-Allah ömürler versin efendim!

-Sen benim manevi oğlun olduğun gibi Vasiliki dahi manevi kıızımdır. Ama nasıl kızım? Eğer manevi kızım olmasa idi maddeten zevcem olmaya lâayık bir kızım! Bu gece bana itiraf eyledi ki gönlü sende imiş. Suret-i itirafından senin de gönlün onda olduğu anlaşılıyor, öyle midir?

Süreyya'da sükût! Ahmet Metin sözünde devam etti. Dedi ki:

-Bir kız kadar cüretli olamıyor musun? O senin hakkındaki muhabbetini itirafa cüret bulduğu hâlde sende bu cüret yok mudur?

-Efendimin güzidesi olan bir kız hakkında ne diyebilirim?

Süreyya'nın Ahmet Metin hakkındaki zanniyatı eğer efendisi nezdinde malum olsa idi delikanlının bu sözden maksadı hâlâ kendisi ile Vasiliki arasında bir münasebet-i hafıye bulunduğu hakkındaki zannını anlatmak olduğuna hüküm verir idi. Fakat Ahmet Metin ahval-i mezkûreye vâkıf olmadığı cihetle böyle bir tefehhümde bulunmadı. Bilakis Vasiliki hakkında söylediği sözün mezayasını düşünerek:

-Vasiliki için kızım olmasa zevcenı olacak idi dediğime mukabil bu sözü söylüyor isen yanlışır, dedi ve bu ifade ile Süreyya'daki vehmin mündefi olamadığını görünce şu izahatı da vermeye mecbur oldu ki:

-Bu geceki geceye kadar Vasiliki hakkında hiçbir hevesim olmadığına emniyet etmelisin Süreyya! Size söylemeyecek idim ama şimdi sana itminan vermek için söylemeliyim ki bir tesadüf sizin aranızdaki münasebet-i hafıyeye beni çoktan vakfetmiştir. Eğer ben Vasiliki'ye heveskâr olsa idim bu ıttılâm üzerine kıskanarak sizi yekdiğerinizden ayırmak tedabirine kıyam etmeli idim. Bilakis birleştirmek teşebbüsüne kıyanının size inandırınmalıdır ki Vasiliki hakkında ihtisat-ı pederaneden başka hiçbir vakit gönlümü hiçbir his işgal etmemiştir. Yok o gece Vasiliki ile ettiğin muahede sence ciddi bir şey olmayıp da şaka nev'inden şöylece bir eğlence idiyse onu da itiraf et ki, teşebbüsümüzden vazgeçelim.

Bunun üzerine Süreyya gayet ciddi bir tavırla:

-Taraf-ı âlinizden dahi tensip olunursa o geceki muahedemin ciddiyetini itiraf eylerim, deyince Ahmet Metin ziyadesiyle memnun oldu ve:

-İkiniz dahi ayrı ayrı şayan-ı vüsûk ve itimad adamlarsınız. İkiniz dahi yekdiğerlerinize lâyıık olacak mertebelerde hüsn-i ahlâk sahibisiniz. Eğer gönlünüzün bazı köşelerinde diğér birtakım emeller mes-tur olmayıp da hâl ve şanınız şu anladığımız suretten ibaret bulunur ve bu nimet-i bahtiyaranenin kadri bilinerek ona göre muhafazasına

ikiniz tarafından da himmet edilirse bilâ-şüphe bir aile-i mes'ude de vücuda getirebilirsiniz, dedi. Artık Süreyya için hiçbir ihtiraz ve perva kalmamış idi. Efendisinin bu eltaf-ı pederanesine teşekkürat-ı lâzıme bi'l-ifa:

-Biz bu nimetin kadrini bilerek aramızda hüsn-i imtiazı muhafaza gayretinden ayrılmayacağımıza ne kadar emin isek efendimizin bi-dirîğ buyurduğu şu inayet ve atıfetin de kadrini bilerek hizmetinizde sadakatten ayrılmamaya dahi o nispette gayret edeceğimizden eminiz, dedi ki bu sözleri söyler iken kahraman çocuğun gözleri sirişk-i şükran ile dolmuş ve hele Vasiliki daha evvel dolan gözlerinin yaşını zaptedemeyerek uzun ve sık kirpikleri ucundan gül yanakları üzerine doğru serpivermeye başlamış idi. Encan-ı kâr Ahmet Metin sağ elini Süreyya'nın ve sol elini Vasiliki'nin ensesi hizasından arkasına tutup:

-Şimdi ben sizin nişan-ı resminizi icra edeceğim. Bu resim ise birbirinizin alnınızdan birer buse ahzından ibarettir. O buselerin daha ahlâ ve eşhalarını dudaklarınızdan vermek için mezuniyet-i meşrua ve mutadeye nail olacağınız zamana kadar yalnız şu nişan buseleriyle iktifa edeceksiniz. Şimdiye kadar şu gemide yekdiğerinize mukabil nasıl bir münasebet-i afifane akdeylemiş iseniz nikahınızın zamanına kadar dahi o münasebeti muhafaza edeceksiniz. Yani benim bu gece size yaptığım şey sizin o muahedeye akdelediğiniz zaman uzaktan uzağa söylediğim "Aşk olsun." sözünü şimdi yüzünüze karşı söyleyip münasebet-i vakianızı tasdik eylemekten ibarettir, anladınız mı? Haydi şimdi dediğini yapınız... Ha şöyle, bahtiyar olunuz çocuklarını, diye âşık ve âşıkanın yüzlerini birbirine yaklaştırdı ki bunların aldıkları emre imtisalleri efendileri tarafından bir de "Bahtiyar olunuz çocuklarım!" duasıyla takdis olunması hakikaten her üçü için bir bahtiyarlık hükmünü aldı.

Şu resm-i nişanın ifasından sonra Süreyya Efendi salonda tertip edeceği yatağında yatmak için orada kalıp Ahmet Metin ile Vasiliki kabinolar cihetine gitmek üzere güverteye çıktılar ama Vasiliki, merdivenden çıkar iken her kademedede bir kere arkasına dönüp Süreyya'ya bakarak ve gülümseyerek birkaç dakika evvel akdolunan münasebeti takviye ve teyid ve ondan dolayı husule gelen mesudiyetleri teksir ve tezyid ediyor idi.

Ahmet Metin yerine çekildiği zaman Vasiliki dahi Neofari'nin yanına vardı ve kadını yatağına yatmış buldu ise de henüz uyumamış idi. Bir hayli zamandan beri salonda vukua gelen muhaveratı işittikçe Neofari merakından çatlayacak hâlleri buluyor idi. Zira muhavereler Türkçe edildiğinden ne denildiğini anlamıyor idi. Vasiliki kendi yanına geldiği zaman sorup öğrenmek istedi ise de genç ve güzel Rum'un Fransızcayı henüz o kadar ilerletememiş olmasından ziyade Ahmet Metin ile kendileri arasında yalnız incecik bir bölme bulunması ve bir tarafında söylenecek aheste lakırdıların bile öbür taraftan işitilebilecekleri derkâr olması mânî oldu.

Yalnız Vasiliki'nin yüzü pek güldüğünden ve âsâr-ı beşâsetle memlu olan bu çehrenin bahtiyarlıktan başka bir şeye delalet edemeyeceği derkâr bulunduğundan şeytan karı bu gece şu kıza bir iyilik olduğunu anladı ise de mahiyetini tayin edemiyor idi. Kendisini asıl makhur eden şey dahi bu hâl değil mi idi ya! Vasiliki için efendisine daha ziyade takarrüpten başka ne bahtiyarlık düşünülebilir? Bir vakit Katerina'dan haber alınmış olduğu veçhile eğer filvaki Ahmet Metin ile bu kız arasında bir gûne münasebet yok imiş ise dahi o münasebet mutlaka bu gece husule gelmiştir.

Vakıa işittiği vırıltıların sonlarında bir de erkek sesi işitti ise de o erkek sedası pek çok sonra meydana çıktı. Evvela Ahmet Metin ile Vasiliki cıvıl cıvıl konuştular. Bir aralık bazı patırtılar, telaşlıca hareketler oldu. Bir dolap açılıp kapandı. O dolaptan bir şeyler çıkarıldığına dair tıkırtılar işitildi. Sonra birçok daha sohbetler olundu da en nihayet bunların musahebesine bir de erkek karıştı. Ba'de harabü'l-Basra! Yahut daha doğrusu ba'de ünranü'l-Basra.

İşte bu düşünceler bu gece Neofari'yi ateş-i haset içinde cayır cayır yaktığından gecenin bir büyük kısm-ı zarfında bu fena kadının gözlerine uyku girmede. Ama bu gece uykusuz kalan yalnız Neofari olmadı. Vasiliki'nin, Süreyya'nın da gözlerine uyku girmede. Şu kadar ki bunların uykusuzluğu müddet-i ömürlerinde bu derecesini ilk defa olarak görmekte bulundukları bahtiyarlıktan dolayı iken Neofari'nin uykusuzluğu tahammül-güdaz bir işkence nev'inden idi.

Ahmet Metin'e gelince, koca Ahmet Metin'e, bu akşam icra eylediği resm-i namzedîden dolayı vakıa pek mütehassis olmuş ise de bu

ihtisası belki Vasiliki ve Süreyya'dan daha ziyade bahtiyarane olmakla beraber uyku kaçtıracak tesirâtı havi değil idi. Gayet mutmain ve müsterihü'l-bâl olarak yatağına girmiş olan o merd-i kahraman-tıynet yarım saat üç çeyrek saat sonra mışıl mışıl bir derin uykuya daldı ki uykunun bu türlüüne nail olamayanların ağızlarının suyunu akıtsa sezadır.

Bu mühim gecenin ferdası günü erkenden Meliketü'l-Bahr'e Yekosa Burnu'na doğru yol verilmesi Ömer Kaptan'a tembih olunduğunu bundan evvel beyan eylemiş idik. Ahmet Metin sabahleyin mutad olan vaktinde uykusundan uyanarak tuvaletini bi'l-icra güverte üzerine çıktığı zaman Melikatü'l-Bahr Salerno Körfezi ortasında garp cihetine yani Yekosa Burnu'na doğru kat-ı mesafe ediyor idi ki dümende Lostromo Hacı Çavuş bulunarak vardiyada dahi Ömer Kaptan oturuyor idi. Güzel bir batı rüzgârı gemiyi hemen pupasından sevk eylediği cihetle tekne hiçbir tarafa yaslanmayarak mütevazin bir hâlde idi. Ortalıkta Süreyya'dan, Vasiliki'den eser göremeyince:

-Gemi halkına ne oldu? Ortada kimseyi göremiyorum, sualini irad etmesi üzerine Ömer Kaptan:

-Vakıa vakit erken değil ise de henüz kimse kalkmamış gibi bir şeydir, cevabını vererek Ahmet Metin'in yanına sokulup bir de etekledikten sonra o gece oğlu Süreyya Efendi hakkında vuku bulan lütfundan dolayı pederlik mukteziyatınca ifası lazım gelen teşekkürü eda eyledi ve Ahmet Metin'in:

-İkisini de severim, ikisi de birbirine layık gençlerdir. İnşallah İstanbul'da düğünlerini de yaparız. Rabbim dirlik düzenlik versin, demesi üzerine Ömer Kaptan dedi ki:

-Bana âdeta evladımı yeniden kazandırdınız efendim! Süreyya'nın mebadi-i ahvalini bilmediğiniz cihetle siz pek de farkında olamıyor idiyse de biz görüyor idik ki bu sefere çıkıldığından beri çocuk pek ziyade neşesini kaybeylemiş idi. Vasiliki ile aralarındaki alâkadan dahi bihaber değildik. Bu esrara en evvel Hacı Çavuş, bendeniz, vâkıf olmuş bulunduğumdan bu işin encamı neye müncer olacak diye düşü-

nüyor idik. Allah ömrünüze bereket versin efendim! Benim en ziyade sevdiğini şey bundan böyle ömrünün sonuna kadar Süreyya'yı kendinize kabul etmenizdir. Şimdiye kadar başında bu bela-yı sevda var iken bile hizmetinden efendisini memnun eylemiş olan Süreyya'nın bundan böyle daha ziyade memnun edeceğini umarım.

Ahmet Metin filvaki Süreyya'nın zekavet ve fetanetini ve ulunı ve sanai-i bahriyedeki behre ve maharetini ziyadesiyle meth ve sena ederek böyle zeki, cesur ve malumatlı gençlerin yalnız kendi nezdinde değil her hamiyetli Osmanlı ve her gayretli Müslüman nezdinde meniduh ve mahbup olacağını Ömer Kaptan'a anlattı ki bu teminat koca kart geniciyi ziyadesiyle sevindirerek efendisinin bir daha eteğini öpmeye mecbur eyledi.

Her sabah çay ve sütlü kahve gibi ince kahvaltıyı Madam Neofari ile birlikte etmeyi âdet edinmiş bulunan Ahmet Metin bu sabah ince kahvaltıda yalnız kalmış ise de hiç de canı sıkılmıyor idi. Böyle mevsim-i baharda İtalya'nın sevahil-i cenubîsinde edilen seyr ü seyahatin letafeti hiçbir mahale kıyas kabul edemeyeceğinden uzaktan yakından arz-ı letafet eden bağların, ovaların, köylerin, sayfiyelerin tenaşası can sıkıntısına da meydan bırakmıyor idi. Bir buçuk iki saat kadar bu suretle zaman geçirerek Meliketü'l-Bahr'in Likosa Burnu'na gereği gibi takkarrüp eylemiş olduğu bir zamanda Madam Neofari kamara kaportosundan zuhur eyledi ki ihtisasat-ı derununu menederek olanca kuvvetiyle çehresinde tebessümler peydasına çalışıyor idiyse de o geceki uykusuzluğun âsarı gözlerinde nümayan olduğu gibi kalbindeki müvesvisane heyecanların âsarı dahi yüzünde nümayan idi. Buna Ahmet Metin dahi dikkat eyleyerek bade's-selam:

-Ne o dostum? Hâlinizi biraz mütegayyir görüyorum. Korkarım bu gece rahatsız oldunuz, demesiyle Neofari güya câli bir tazir tavrını takınarak:

-Evet efendim, rahatsız olduğum ketmedemeni. Hatta sebebi dahi yine siz olduğunuzu bile ketme lüzumı yoktur, cevabını verdi ve Ahmet Metin'in tekrar istizahı üzerine dedi ki: Gece yerli yerimize yatmak azmiyle beni yatağıma çekilmekliğime müsaade verdiğinizden sonra siz yazı için salonda kaldınız. Hâlbuki yazı işi pek az mümted olarak

bedehu Vasiliki ile bir bahse giriştiniz. Acaba bir hiddetiniz mi var diye o kadar merak ettim ki....

-Vay o zamana kadar siz uyumamış mı idiniz?

-Hayır efendim! Henüz uyumamış idim. Salondaki sedalar bana kadar vasıl oluyor idiyse de Osmanlıca söyleştiğinizden anlıyanmıyor idim.

-Henüz uyumamış olduğunuzu bilse idim sizi de tekrar salona gelmek zahmetini teklif eder idim.

-Bana da mı? Salona gelmek için mi?

Neofari sözünü birkaç defa daha tekrar eyledi. Hem o kadar müteaccibane ve müstagribane tavır ile ki kadının bu hâli Ahmet Metin'e hayret verdi. Dedi ki:

-Evet iş bir hayırlı müzakereden ibaret bulunduğu için o zahmeti size teklif etmek ister idim. Çünkü Vasiliki'yi cidden sevdiğinizi biliyorum Ona müteallik bir hayırdan dolayı elbet memnun olursunuz.

-Vasiliki'ye ne oldu?

-Dün akşam resm-i namzedîsini icra eyledim.

-Kimin? Vasiliki'nin mi ?

Neofari suali gayet şiddetli bir helecana mağluben irad eyledi Ahmet Metin hâlâ kadının heyecanına mana veremiyor idi. Dedi ki:

-Evet, Vasiliki'yi nişanladım.

-Kime?

-Süreyya Efendi'ye.

-Süreyya Efendi'ye mi?

-Evet! Bizim hesap memuru Ömer Kaptan'ın oğlu Süreyya Efendi'ye.

-Vasiliki'yi ha? Süreyya Efendi'ye meşruen mi? Yoksa?

Ahmet Metin kadındaki telaşın gittikçe artmakta bulunması üzerine bazı şüphelere düşer olduysa da metanet-i müsellenmesini ele alarak sabırlı davrandı. Dedi ki:

-Evet! Meşruen zahir! Metres olarak verilecek bir kadının nişan-ı resmîsi icra olunabilir mi?

-Ya aralarında mezhepçe olan ihtilafı ne yapıcaksınız?

-Bunda hiçbir gûne müşkülât olamaz. Vasiliki İslamiyeti kabul ederek pek güzel bir Hidayet Hanım olamaz mı? Veleve süllim ihtida etmesin. Nasranî kaldığı hâlde dahi bir Müslümanın kendisini meşruen tezevvüç etmesine hiçbir mâni yoktur.

-Çok şey!

-Neden istigrah ediyorsunuz madam! Bu meseleyi âdeta istibada kadar varıyorsunuz.

Neofari Ahmet Metin'in bu son sözüne hiçbir cevap veremedi. Vakıa bir aralık:

-Hiç! Neden istibad edecek imişim, gibi mukaddemeler ile birer söze başlamak istedi ise de âdeta düçar-ı hafakan olmuş bulunduğu dan başladığı sözü bir türlü bitiremiyor idi. Ahmet Metin, Vasiliki ve Süreyya meselesini kendisine bi'l-etraf anlatır ise arkadaşının bu hâlini tadil edebileceği hesabıyla dedi ki:

-Biz Şirzad-ı Selçukî romanının izini görelim diye bu seyahati iltizam eylediğimiz hâlde hiç haberimiz yok imiş ki ondan başka bir romanı dahi kendi gemimize yükleterek birlikte götürüyor imişiz. Hayalinizde bir genç ve güzel bir kız ile bir de genç ve güzel delikanlı bulunuz madam! İkisi de bir efendinin hizmetinde imişler. Cenab-ı Hakk'ın her insandaki kalp için bir feyz-i ezelî ve ebedîsi olan aşk bunların kalbinde de uyanmış. Fakat ikisi de afif, mahcup şeyler. Delikanlı zannediyor ki efendinin o kııda gözü vardır. Hakikat-i hâlde efendisini pek sever iken şu zannından dolayı efendisi hakkında biraz da buğzu vardır. Kız dahi efendisini seviyor. Ama pek seviyor. Onun lutfuna karşı o kadar minnettar bulunuyor ki eğer filhakika efendisinin kendi hakkında bir hevesi olsa onu tatmin ile bahtiyar olacak. Fakat bu bahtiyarlık hem bittabi pek muvakkat ve hem de yine bittabi gayr-ı meşru olacak. Kendisi için devamlı ve meşru bahtiyarlığı o delikanlı ile birleşmekte bulacak. Efendileri bu esrara vâkıf olmuş. Âşık ve âşıkânın

birtakım teessürat-ı tıflanelerine bir hiss-i rahimane ile gülüvererek bunların pek de memulleri olmayan bahtiyarlıklarını itman edivermiş. Tamam Oktave Feuillet'nin kalem-i maharetiyle bast ve temhide lâayık bir zemin değil midir? Müşarünileyh o meşhur Bir Fakir Delikanlının Hikâyesi romanına sarf eyledikleri emeklerin nısfından azını buna sarfetmiş olsa idi Bir Fakir Delikalı romanından dört kat âlâ bir roman vücuda gelebilir idi. Neofari bu hülâsa-yı hikâyeyi vakıa kemal-i ehemmiyetle dinliyor idiyse de esna-yı hikâyede yeniden yeniye hatırına birçok şeyler hücum etmekte bulunduğu çehresinde yekdiğerini takiben ve mütetabian zuhur eyleyen alâimden anlaşıyor idi. İki arkadaş arasında şu muhaverenin devam eylediğı müddet zarfında Neofari'nin dahi ince kahvaltısını getirmiş idiyse de dalgınlıktan başını kaldırmayan bu güzel kadın gelen kahvaltıya nazar bile etmemiş idi. Ahmet Metin'in Süreyya ve Vasiliki hikâyesini hülâsa edip bitirmesinden sonra Neofari bir fincana birkaç parça şeker ve onun üzerine yarım fincan kadar çay koyarak içti ve şu harekatı esnasında arkadaşının Vasiliki ve Süreyya haklarındaki lütfunu takdiren meth ve sitayiş yolunda birkaç sözler söyledi ise de hâlâ zihninin büsbütün başka bir mesele ile meşgul olduğu hâl ve tavrındaki dalgınlıktan müsteban oluyor idi.

O aralık Meliketü'l-Bahr Likosa Burnu'nu geçmesiyle Ömer Kaptan'a yaklaşıp Ahmet Metin'e:

-Spartivento Burnu'na, değil mi efendim, dedi. Ahmet Metin'den bir cevap-ı tasdik alarak yine vardiyasına çekildi.

Kezalik yine bu aralık Süreyya dahi salondan çıkıp efendisi ile misafirini selamladıktan sonra babasının yanına giderek geminin yolu hakkında müzakereye giriştiğı gibi Vasiliki dahi kabinolar kaportosundan çıkıp o geceki vukuattan dolayı biraz mahcubane ve pek çok menunane bir tavırla efendisini ve Neofari'yi selamladı ve Neofari'nin önünde artık lüzumsuz bir hâlde kalmış olan kahvaltı takımlarını toplayıp kaldırmaya başladı. Neofari gayet güzel yüz ile Vasiliki'ye nişan resmîni tebrike müsaraat eyledi ise de Fransızca terakkisi henüz bu mertebe-i müsaedeyi bulamamış olduğundan Ahmet Metin'in tercümanlığına lüzum görüldü. Zavallı kızcağız güzel madamın meramını anladıktan sonra ettiğı tebrike gayet nazikâne bir surette ifa-yı teşekkür eyledi ise de asıl alâim-i teşekkür güzel çehresini istila eyleyen latif

penıbelik hâlinde uzun kirpikli kara gözleriyle efendisi tarafına atfeylediği nazarın içinde mündemiç idi.

Bugün öğle taamına kadar söz hep Vasiliki'nin nişanlanması meselesi hakkında cereyan eyledi. Ahmet Metin düğünün İstanbul'da icra olunacağını haber verdikten maada Osmanlı düğünleri hakkında hiçbir güne malumatı ve fikr-i mahsusı bulunmayan Neofari'ye bu babda birçok malumat vererek arkadaşında o müteessirane ve müteheyyicane hâli âdetâ bilkülliye izale edebildi.

Osmanlı izdivaçları hakkında koca Ahmet Metin'in Neofari'ye ita eylediği malumat ve serd ettiği muhakemat zapt ve neşredilse idi Avrupa erbab-ı ukûl ve ashab-ı aklamının hâlâ bihakkın öğrenip halledenmemiş oldukları birçok mesail-i mühimme halledilip bitirilmiş olur idi. Zira taaddüd-i zevcat ve talak ve hukuk-ı zevç ve zevceye dair kâffe-i ahkam-ı şer'îye ve âdat-ı İslamiyeyi bi'l-etraf nakl ve hikâyeden maada bunların Nasraniyet ahkâmı ve Avrupa âdatı meyanındaki mukabilleriyle mukayesesine dahi girişerek ispat eylemiş idi ki bizdeki taaddüd-i zevcat Avrupa'daki vahdet-i zevce ahkâmına nispetle bilakis zevce-i vahide ile kanaat demek olup Avrupa'daki zevce-i vahide ile kanaat usulü ise zevcat-ı gayr-ı madude ile maişet demektir. Kezalik bu mukayesattan sabit oldu ki bizdeki talak Avrupa'daki fıkdan-ı talaka nispetle münakehede yine devamı demek olup Avrupa'daki memnuiyet-i talak ise nisvan için hemen bir talak-ı daimî hükmündedir. Kezalik mertebe-i tahakkuka vardı ki bizdeki nisvanın hukuku Avrupa erbab-ı vukufunun zünunu hilafına olarak tamamen mahfuz bulunduğu hâlde Avrupa nisvanının hukuku bize nispetle la-şey menzilesindedir.

Vakıa zahir-i hâle nazaran bu netayic müsellenmattan değil gibi görünüyor ise de hakayık-ı ahval maddiyat nokta-i nazarından telakki edilecek olursa Ahmet Metin'in haklı çıkmaması kabil değildir. Çünkü bizde yüz familyada doksan beşi belki daha ziyadesi zevç ve zevce-i vahideden ibaret olup iki zevce sahibi familyalar nadir ve ikiden ziyadesi büsbütün ender olmakla beraber bir adamın velev dört zevcesi olsa bile bunların dördü dahi yegân yegân zevcat-ı meşruadan iken Avrupa'da yüz binlerce genç kadınların yüz binlerce bekar veya müteehhil erkekler ile muamele-i serbestaneleri işte zevcat-ı gayr-ı madude ile çiftleşmek demektir. Kezalik bizde esbab-ı meşruası dairesinde bir

kadın kocadan tatlik olunur ise diğetine tenkih olunabileceğinden bu talaklarına münakehatta devam demek olup Avrupa'da ise mutalakanın bir daha tenkih olunamaması ve familyadan pek çoklarının bilâ-talak yekdiğerinden tefrik-i vücud etmesi işte en fena mutalaka ve mütarekelerdendir. Kezalik Avrupa'da bir kadın kocaya vardığı zaman kendi ismine bile malik olmadığı, kocası kendisini nereye davet eder ise gitmek mecburiyetinde bulunduğu hâlde bir Müslüman kadını bu misilli mecburiyetlerde bulunmak şöyle dursun şer'-i şerifin kendisine tarh eylediği vezaiften maada hür, müstakil bir şahıs olduğundan hukuk-ı nisvana elbette Avrupa'dan ziyade bizde riayet edilmektedir.

Bizim burada şöyle birkaç keline ile hülasatü'l-hülasasını yazdığımız mesaili Ahmet Metin Neofari'ye tafsilat-ı lazımesiyle serd ve beyan eyleyince zeki kadını hayret бүrüyerek:

-Demek oluyor ki Avrupa'nın Şark hakkında hakikaten hiçbir malumatı yoktur efendim, demiş idi ve Ahmet Metin dahi buna şu cevabı vermiş idi:

-Hiç malumatı olmasa ben daha ziyade memnun olur idim. Fakat malumat-ı makusesi vardır, madanı! Nisvan-ı şarkıyeye dair Avrupa'ca mevcut olan o malumat-ı makuse ezhan-ı umumiyede o kadar kuvvetli olarak yer tutmuştur ki elyevni müsteşrikler İslamiyete dair birçok doğru malumat peyda ve neşreyledikleri hâlde Avrupa ezhan-ı enzarı bu doğruları yalandır diya telakki ederek evvelki yalanları doğrudur diye kabul ve muhafazada ısrar eylemektedir.

-İyi ama elbette bir gün olacak ki bu hakayık cihanı istila eyleyecek.

-Ona şüphe yok .

-Ya o hâlde Avrupa, hakayık-ı mezkûreye karşı nasıl davranacaktır diye tahmin edersiniz.

-Avrupa'nın akli var ise kendi usul ve âdatını tadil ve tashih eyler. Zira Avrupa'nın şimdiki usul-i maişeti benibeşerin selamet ve refah ve mesudiyetini temin edecek yolda olmadığı sabit olmuştur.

Avrupa ahalisinin yüzde sekseni o kadar fakirdir ki bu fakr u zaturetin netayic-i ilcaatından hükema bihakkın endişe ediyorlar. Baki yüzde yirminin on beş kadarı güya orta halli adamlar olup fakat usul-i

maîşetteki müşkülât ve mezahim hasebiyle bunlar arzularının pek azına nail olarak pek çoklarından mehcuren yine nail-i saadet olamıyorlar. Yalnız kusur yüzde beş kadarı vakıa zengindirler. Farz edelim ki zenginlikleri kadar mesut ve bahtiyardırlar. Ama ne fayda! İnsanların yüzde beş kadarı mesut ve bahtiyar olmak ile nev’-i beşerin bahtiyarî-i umumisini hükmeyleyebilir misiniz?

Neofari biraz düşündükten sonra:

-Avrupa’nın usul-ı maîşeti tadil ve tashih eyleyebileceğini ümit edemem efendim, dedi. Ahmet Metin cevap verdi ki:

-Bu tadilat icra olunmaz ise netayic hakikaten vahim olur.

-O vahamet neden ibarettir?

-Meçhuliyetten ibarettir.

-Anlayamadım efendim.

-Her familya kendi netice-i hâli neden ibaret olacağını bilemerek bir fetret-i daime içine yuvarlanır gider ki bundan büyük vahamet dahi olamaz. Ama o zamana kadar “familya” denilen şeyler dahi baki kalabilirler ise!

-Besbelli mesele pek ince mesailden olmalıdır ki bir türlü tamamıyla zihin sardıramıyorum.

-Ben size bir misal arzedebilir isem de korkarım ki safvet ve hali-siyetime emniyet edemeyerek bana gücenirsiniz.

-Hayır senyör! Ben size asla gücenmem.

-Öyle ise misalim sizin familyanızdır. Evvela zenginsiniz madan! Hani ya şu nev’-i beşer için yüzde beş nispetinde farzedebildiğim zenginlerden ki onlar için bahtiyarlık dahi tasavvur edebilmiş idin. Hâlbuki sizin bir familya suretinde müteşekkil olduğunuzu da göremiyorum. Saniyen gençsiniz, salisen güzelsiniz ama bu gençlikten, güzelliğinden istifadenizi de göremiyorum. Kocanız Moldova’da, kızınız Fransa’da! Kendiniz Bahr-ı Sefid’in dalgaları arasında. Refakatinizdeki adam sizin için değil a kendisi için bile zül addolunacak bir herif idi. Bu hâlin içinde familya suretinde müteşekkil bir heyet ve şayan-ı tetebbu bir mesudiyet görülebilir mi? Hepiniz netayic-i ahvalinizin neye müncer

olacağını bilebilir misiniz? Şimdi siz Şarklı ve Müslüman bir aileye suretinde müteşekkil olsanız bakınız nasıl olur idiniz? Zevciniz ile, çocuklarınız ile bir konakta müctemi bulunur idiniz. Kocanızın bir veya birkaç kadın daha tezevvüç etmeyeceğinden emin bulunur idiniz. Zira yaşça o size galip ve gençlik ve hüsence sair pek çok kadınlara faiksiniz. Yekdiğerinize bihakın zevç ve zevce olabildiğiniz müddet bu saadet ile mesut olur idiniz. O eyyam-ı mesudenin semeratı olarak erkek kız bir hayli çocuk tevlit eylemiş bulunur idiniz. Badehu seneler geçerek gayret-i sırfe-i zevciyeye fütur tari olmaya başladığı zaman yeniden yeniye bir evlat muhabbeti ve onların terbiyesi gayreti sizin için bir devr-i cedid-i saadet teşkil eyler idi. Derken bunlardan erkeklerin tahsildeki terakkiyatı ve mesalik-i mahsusalarındaki galebatı sizi kûşe-i istirahatla mesrur eylediği gibi kızlarınızın tezevvücüyle hazır yetiştirilmiş evlat demek olan damatlar inzimamı bahtiyarlığınızı arttırır idi. Bunlara gelinleriniz dahi munzam olur idi. Sizin nevcivanlık âleminizin bunlara intikalini görerek evan-ı nevcivanînin teceddüd-i hatıratı ile müteleziz olur idiniz. Nihayet fazilet-i pirî son tezyinatınız yerine geçer idi. Efrad-ı aile duanızdan teberrük ederek sizi mukaddes birer vücut olmak üzere hıfzederler idi. İşte bu hâl ile ömr-i beşerin müsait olabileceği mertebe-i kemale varıp nihayet bu dünyadan el çektikten sonra yad ve tezkârınız dahi nice zamanlar sizi andıragider idi. Şu âlem-i imkânda insanlık için bundan başka mesudiyet mutasavver ise söyleyiniz de onu tahayyül ve tasavvur eyleyelim madam!

Neofari'nin o zamana kadar peyda eylemiş bulunduğu fikr-i hikmet-i makusesi büsbütün tebeddül eyledi. Kendisini misal ittihazından dolayı arkadaşına gücennmek şöyle dursun bilakis memnun oldu. Bu muhakeme ve mukayesede Ahmet Metin'in tamamıyla haklı olduğunu itiraf ve teslim eyledi. Bahusus ki bu teslimiyetinin en büyük vechi Ahmet Metin'in Vasiliki hakkında zanneylediği münasebat-ı hafiyenin yanlış çıkması kaziyesi idi. Şu güzel kıza mukabil bu genç adamın istigna-yı iffet-perestîsi bu fena kadının vicdanına o kadar şiddetle çarpmış idi ki bu müşahede şu âlemdede vücuduna kat'a imkân veremeyeceği bir muhalin mümkün olduğunu görmek hükümünü aldı.

Vakit dahi artık kuşluk taamı zamanına gelmiş olduğundan aşçı tarafından çalınan bir çingirak bu iki arkadaşını ikaz ile mübahese ve mu-

havereye nihayet verdirdi. İkinci çingırakta sofraya indiler. Bermutad Ömer Kaptan ve Süreyya dahi sofraya indiler, Hâlbuki Ahmet Metin sofraya bir peşkir ve tabak ve çatal kaşık ve bıçak konulmasını emr ile zahiren Vasiliki'ye ve hükmen unuma hitaben:

-Badema sofa hizmetini yalnız Katrina görecektir. Vasiliki Hanım bizim ile sofraya oturacaktır. Sefine hizmetinden kendi hâl ve şanına her ne şey layık ise onu lütfen ifa edecektir. Onun şimdiki hâli benim kızım ve Süreyya'nın zevcesi olmaktır, deyince Katrina'dan başka herkesin tavrında bir alamet-i tasvip müşahede olunarak hatta Vasiliki öyle nazından eğilip büzülmeye lüzum bile hissetmeksizin teşekkür eden efendisinin, velinimetinin, babasının elini öpüp kendisi için hazırlanan yere oturdu.

Ahmet Metin'in şu iki genç hakkındaki muamele-i lütufkârane ve pederaneden kendisi dahi ne derecelerde müteleziz olduğunu ve kendi kendini ne kadar bahtiyar bulduğunu Neofari en dikkatli bir nazar-ı hikmetle tetebbu ederek bu yoldaki bahtiyarlıkların on binde, yüz binde belki milyonda bir kişiye nasip olamayacağını vicdanen kendi kendisine itiraf eylediği gibi bu lezzet-i ruhaniyenin bin metres ile husule gelebilecek lezzat-ı cismaniyeye kat'a mümasil ve müşabih olamayacağını da itiraf ve teslim eyliyor idi. Bugün öyle bir cemaat-ı safiye ile o kadar bahtiyarane bir kuşluk taamina nail olmuş bulundu ki kendi kendisini de müddetü'l-ömr bu kadar bahtiyar bulduğunu tahattur edemiyor idi.

Hakikat insan bazı kere öyle bir mevkide ve öyle bir cemaatte bulunur ki kendi hâl ve şanı kendisini o mevkie ve o mevkinin ashabına bilkülliye yabancı hükmünde bulundurduğu hâlde bir aralık insan bu yabancılığı unutarak kendini onların hâli ile tamamıyla hemhâl bulduktan fazla kendi tab'ında henüz ilk defa olmak üzere yeni tecrübe eylediği bu hâle bikülliye mağlup olarak o hâl ile hallenmekte ona asıl ehil olanları da fersah fersah tecavüz eder.

Bugünkü öğle taamında Ahmet Metin'in artık efendilik mevkisinin de fevkinde olmak üzere işgal eylemekte bulunduğu babalık makamı ne kadar âli ve mukaddes ise onun mukabilinde Süreyya

ile Vasiliki'nin ibniyet ve bintiyet makamları dahi o kadar âli olup Süreyya'nın pederi Ömer Kaptan dâhil olduğu hâlde şu dört zevatin arasındaki saffet ve halisiyet her kim olur ise olsun ister ise evsaf-ı melanetin kâffesiyle muttasıf bulunsun zerre kadar bakiye-i ihtisası olan insanların cümlesine tesirden hâli kalması muhal idi, diyebiliriz ki şu dakikalar içinde hatiften bir seda Neofari'nin kulağına “Sen ol aşüfte-hâl kadın değil misin ki müddet-i ömründe sende görülen seyyiatın ehaffı bi-vefacasına kahpelik ve eşeddi merhametsizcesine katilliktir. Böyle kahraman-tıynet, melek-haslet adamlar içinde senin ne işin var ey sefil?” diyecek olsa idi, Neofari bu evsaf ile tavsif olunan bedbahtın kendisi olabileceğine ihtimal vermesi kabil olamayarak düçar-ı veleh ve hayret olur kalır idi.

Sofra halkı taamdan kalkıp güverteye çıktıkları zaman vardiyada kaptanlık makamında bulunan Hacı Çavuş:

-Spartivento'yu geçtik efendim! Önümüzde görülen engin Polikastro Koyu'dur, diye etrafına bakınıp bulundukları mevkiyi tayine çalışan Ahmet Metin'i irşad etmesi üzerine Ahmet Metin Süreyya'ya dönerek:

--Bir kerteriz kaldırıp bulunduğumuz noktayı katiyen bade't-tayin doğruca Messina Boğazı'na varılacak yolu göster, dedi ve Süreyya ile Ömer Kaptan bu emri icraya gittikleri gibi Vasiliki dahi sofrayı kaldırmak hususunda Katrina'ya muavenet için salonda kaldığından Ahmet Metin Neofari ile bermutad yalnız kaldı. Efendileri tarafından verilen emri icra eyledikleri sırada Ömer Kaptan Süreyya'nın nişanlanması meselesini Hacı Çavuş'a dahi anlatarak zevzekliğindeki letafeti sadakatindeki ciddiyete mezç ile hakikaten bir merd-i mümtaz olan Hacı Çavuş o kadar memnun oldu ki Süreyya'ya edeceği tebriki kocaman kollarıyla delikanlıyı kucaklayıp gözlerinden öpmek suretiyle icra eyledi.

Neofari ile Ahmet Metin uzaktan bu hâli temaşa eyliyorlar idi. Neofari bu musafaha-i memnunanenin mutlaka resm-i namzedîden dolayı olduğunu tafattun eyledi ise de hakayıkını bilemediğinden bir tavr-ı istizahkârane ile Ahmet Metin'in yüzüne bakıp da ondan izahat-lazımeği aldığı zaman saffet-i âlicenabane ahali-i şarkiye için âdeta

bir haslet-i umumiye demek olduğuna şüphesi kalmadı. Sabahtan beri vuku bulan müşahedatı üzerine gittikçe derecesi artan bir rikkat-i kalp ile Ahmet Metin'e:

-Senyör, dün akşamdan beri sizde görülen ahval, en faziletli bir papazda bile müşahede olunamaz. En dindar bir Hristiyanın en muhterem bir papaza gösterebileceği saffetle sizden bir konfısyon (itiraf-ı zünub) ricasında bulunur isem müsaade ve lütfunuzu diriğ etmezsiniz ya, diyerek Ahmet Metin'den ruhsat-ı lazıme'yi aldıktan sonra şu veçhile söze başlayıp dedi ki:

-Bu gemi içinde benden ziyade saffet ve halisiyetten mahrum ve ahval-i umumiyesi benden ziyade meşuk hiçbir kimse bulunmadığına yakîn hasıl eyledim. Hele nezdinizde misafir olduğum günden beri zihinime, kalbime defaatle hücum etmiş ve her hücumunda beni mağlup eylemiş bulunan birtakım zünun ve şübehe'ti size itiraf edip de mukabilinde affınızı bi'l-istirham istihlal dahi etmeyecek olur isem kendi kendimi saffetsizlikten, halisiyetsizlikten daha şeni' bir surette itham etmeliyim.

Bu mukaddime Ahmet Metin'i müteaccip ederek:

-Estağfurullah madam! Kendi aleyhinizde bu suizanlara neden mecbur oluyorsunuz, diye Neofari'ye bilmukabele tehyiesine davrandı ise de Neofari:

-Bu tesellilere hacet yoktur efendim! Rica ederim sözümü kesmeyiniz de itirafatını serd ve ityan eyleyeyim diye Ahmet Metin'i iskat eyledikten sonra şu veçhile itirafatında devanı eyledi.

-Ben Müslümanların kendi hizmetkârlarına âdeta evlat muamelesine yakın bir muamelede bulunduklarını bilmediğinden buraya gelip de Vasiliki hakkındaki muamelat-ı lütufkârinizi kendi efkârımca bir hizmetçi kıza edilecek muamelenin fevkinde görünce âdeta suizana düşer olmuş idim.

-Doğrusu bunu bir dereceye kadar ben dahi anlıyor idim ve böyle bir zanda sizi mazur dahi görüyor idim. Zira bendeki gençlik ve buradaki yalnızlık ve Vasiliki'deki güzellik üzerine Avrupa ahlak-ı mütemeddinesiyle mütehallik olanların kâffesi için böyle bir zan tabiî idi.

-Vakıa siz birkaç defa esna-yı musahabede münasebet düşerek Vasiliki hakkındaki ihtisasatınızın bir suret-i pederanede olduğunu bana anlatmış idiyse de ben o teminatı dahi ciddiyetle telakki edemiyordum.

-Bu ne için ya?

-İşte bunun sebebini size itiraf edebilmek pek güç olacaktır.

-Ya demince siz bana demediniz mi ki, beni bir papaz makamına ikame ederek zünubunuzu itiraf eyleyeceksiniz?

-Evet! Zünubumun kâffesini itiraf edeceğim. Fakat hasbe'n-nisvaniye ru-be-ru edilecek olan bu yoldaki itirafat en cüretli günahkârların bile yüzünü kızartmamak kabil değildir.

-Öyle ise size gerçekten bir papaz gibi temin ederim ki kulların günahları ne kadar büyür ise Hakk Taala Hazretleri'nin merhamet ve gufranı da o nisbette artar. Kabil olamaz ki kullar mağfîret-i ilahiyeden büyük ve mağfîret-i ilahiyenin kifayet edemeyeceği derecelerde günah işleyebilsinler.

Neofari cüret eylediği itirafat-ı atıye için filvaki o kadar mahcup oldu ki Ahmet Metin öteden beri bu kadında göregeldiği sıyrıklığa nazaran bu defa ariyetin âdeta yüzünü kızartmak mertebesine varmış olmasına şaşı. Neofari dedi ki:

-Evet efendim! Vasiliki hakkında beyan eylediğiniz ihtisasat-ı pederaneyi tamamıyla gerçek olmak üzere telakki edemiyordum. Zira sefinenizde benim için iltizam eylediğiniz misafirperverliğin bu derecesini dahi insanlar için umur-ı adıye ve tabiyeden olmak üzere telakki edemeyerek bu mihmannüvazlığın zımmında ... bir de ... oh nasıl söyleyeyim, cesaret edemeyeceğim.

-Kendinizi üzmemeyiniz madam, diyeceğinizi ben anladım. Zaten de anlamakta idim ya!

-Öyle ise siz söyleyiniz bakalım doğru mu anlamışsınız?

-Zaten buna dair dahi aramızda bazı sözler geçmiş idi ya! Siz hakkınızdaki ikramat-ı mihmanperveriyi kendi hüsnünüzden, gençliğinizden istifade emeline hamleylediğiniz hâlde bizim tarafımızdan bu yolda bir cüret gösterilmemesini hevesat-ı şehvaniyeyi o masum kızdan

istifade eylemekte bulunduğuna hamlettiniz, değil mi madam?

Neofari memeleri hizasına kadar gelincik gibi kızarıp bir: “Evet efendim!” demeyi müteakip gözlerini dahi yere indirdi ki şimdiye kadar arsa-i hevaperestîde emsalsiz bir cüretle alabildiğine at oynatagelmış bulunan bu karı için mahcubiyetin bu derecesi hakikaten inanılabilecek şeylerden değil idi. Verdiği cevap-ı tasdik üzerine Ahmet Metin dedi ki:

-Bu hesabınızı yanlış yürütmüşünüz madam! Vasiliki ile aramızda zanneylediğiniz yolda bir münasebet bulunsa idi sizin için Meliketü'l-Bahr sefer ve seyahatine iştirak teklifi kabil olmamalı idi. Sizin meta-ı cemalinizden bir fazla kâr olarak temettü edebilmek hevesine Vasiliki'nin vücut ve huzuru mâni olmalı idi. Zira kendisi bir hizmetkâr dahi olsa o zanneylediğiniz intiyaz-ı hususiye mazhar bulunan bir hizmetkârın yanına bir büyük madamı getirebilmek için ben o kadar mehalik-i mayubeyi göze aldırınmalı idim ki dünyada böyle bir cüret-i fevkaladeye malik erkek bulunabileceğine ihtimal veremem.

-Bu sözü söylemekten maksadım size sual sorup cevap almak değildir efendim! Yalnız günahlarımı itiraf etmek ve mukabilinde affedilmek istiyorum. Binaenaleyh itiraf ederim ki Vasiliki ile aramızda olan münasebet-i maznune beni hayli muzdarip ve bizar eylemiş idi. Bu ıstırahatım âdeta kıskançlıktan mütevellid bir ıstırap idi. Zira siz dahi insaf ve merhamet eder iseniz gençliğinize, güzelliğinize munzam olan ulüvv-i ahlâk-ı merdane ve etvar-ı memduhe-i kahramananenize kadirşinas ve kıymetşinas bir kadının meftuniyetini mazur görürsünüz.

-Bu sözünüzü bir iltifat olarak bi't-telakki teşekkürler ederim.

-Hayır! Bir hakikat olmak üzere telakki etmenizi rica ederim. Kezalik itiraf-ı zünup suretinde beyan eylerim ki celb-i enzarınız için tertip eylediğim mukaddematın kâffesini kayıtsızlık ile telakki edişinizi haslet-i hasene-i perhizkâriye hamledeceğime istigna-yı mağruranenize hamlederek kalben size buğz ettiğim zamanlar dahi olmuştur.

-Ya! Zavallı ben!

-Söyledikçe cüretim artıyor efendim! Her güftar-ı hikemiyane-niz, her tavr-ı kahramananeniz gönlündeki istilanızın hududunu tevsi eyledikçe bir aralık yanında bulunan Nikolsa'ya dahi buğz etmeye

başladım. Bana irae-i ru-yı rağbet etmenize kocam zannelediğiniz bu adamın mâni olduğunu düşünüyor idim.

-Zavallı Nikolso!

-Binaenaleyh onun indifai, ortadan bu mümanaatı kaldırmış olacaktır tahmini ile indifama âdeta sevinmiş idim bile. Fakat heyhat ki onun mefkudiyeti üzerine dahi sizdeki perhizkârlığa hâlel gelmeyince siz benim için âdeta halli gayr-ı kabil bir muanna hükmünü aldınız. Daha ilerisini de söyleyeyim mi senyör? Fikrini, kalbimi büsbütün şerh ve izah edeyim mi?

-Beni bu derecelerde mahrem ittihaz eyler iseniz hakikaten minnettarınız olurum madam!

-Öyle ise işte itiraf ediyorum ki hâl ve şanınızla siz elan dahi benim için halli gayr-ı kabil bir muammasınız. Ya erkek değilsiniz yahud ki meleksiniz.

Neofari bu sözü söyler iken yüzündeki hayret artmış olmakla beraber cüreti dahi artmış olduğundan cevap talebini mübin bir tavırla Ahmet Metin'in yüzüne baktı. Bir an oldu ki koca Ahmet Metin hiçbir zaman kendisinden infikak etmemiş olan metanetini hemen hemen bir fütura bedel olmak istidatını aldığını görerek mahzun oluyor idi. Müteakiben tecdid-i metanetle dedi ki:

-Gösterdiğiniz iki ihtimalin ikisi de baiddir madam! Melek olmaklığım ne kadar baid ise adem-i reculiyetim dahi o kadar baiddir. Ben de bir erkeğin madam! Sair erkeklerden bir farkım var ise o dahi mülahazalı bir adam olmaklığımdan ibarettir. Hem bu mülahaza beni öteden beri hüküm altına almış bir hâl dahi değildir. Beş on sene mukaddem ben de mülahazasız bir erkek idim. Hatta erkeklerin en mülahazasızı idim. Mülahazasızlık bir heveskâr genci ne belalara sokabilir ise onların kâffesine ben dahi düşer oldum. Hem de ma-ziyadetin düşer oldum ki bu perişanlıkların mucip olabilecekleri beliyatı da gördüm.

-Demek oluyor ki her şeye doydunuz ve binaenaleyh her şeyden bıktınız!

-İyi bildiniz madam! Öyle bir doyuş doydum ki bu doymak keyfiyetini mana-yı hakikisine haml ile bir teşbih yapmak lazımı gelir ise

mide fesadına, ittisa-ı mideye düşer olmuş bir ekûlün doyması gibi doydum.

-O hâlde artık tehhül etmeli idiniz.

-O lüzumu ben dahi hissettim ya! Fakat yine mülâhazalı bir adam oluşum buna mâni oldu. Teehhül eder isem netice-i hâl birkaç ihtimalden hâli kalamayacaktır. Ya ben bahtiyar olacağım, zevcem bahtiyar olamayacaktır. İnsan bunu tecviz etmez. Ya zevcem bahtiyar olacak ben olamayacağım. Bunu gönlüm hiç arzu etmez. Yahud her ikimiz bahtiyar olamayacağız. Bu ihtimal hatırıma geldikçe tehhülden içini ürker. Şimdi bir son ihtimal kaldı ki o dahi kendim ile zevcemin her ikimizin husul-ı mesudiyeti ihtimalidir. İmdi bu ihtimal benim nazarımda mertebe-i tahakkuka varmalıdır ki ben dahi tehhül hükmünü verebileyim. Fakat biz ne yapıyoruz ya?

-Ne yapıyoruz efendim?

-Biz sadeden çıkıyoruz. Siz bana itiraf-ı zünub edeceğim der iken beni âdeta istintak etmiş oluyorsunuz Bana esrarımı söyletiyorsunuz. Bunun üzerine Neofari, Ahmet Metin'in ayaklarına kapanırcasına mütevaziane bir tavr-ı istirham ile:

-Söyleyiniz efendim! Allah Aşkına söyleyiniz! İşte hâllinden âciz kaldığım muanımayı hallediyorsunuz. Beni müthiş bir üzüntüden, azim bir işkenceden kurtarıyorsunuz. Rica ederim söyleyiniz, deyince Ahmet Metin muhterizane ve mütereddidane bir surette yutkunmaya başladı ise de Neofari'nin ricaları tekrar etmesi üzerine dayanamadı. Dedi ki:

-Diyeceğim şu ki "Ya erkek değilsiniz yahut meleksiniz." dediğiniz zaman erkeklikten kastylediğiniz manaya göre erkekliği o kadar arzu ettim ki bunun daha ziyadesine ihtimal verilemez. Ancak erkeklikten şimdiki mülâhazatıma göre bence maksut olan mana mucibince erkeklik edebilmeye tehhül hakkındaki mülâhazatım henüz sedd-i mümanaat çekmektedir. Yoksa... Şimdi ben dahi size zünubumu itiraf edeyim madam! Yoksa bir erkek için nazar-ı rağbetinize mahzariyet kadar şan olamayacağını takdir etmemiş değilim. Bazı dakikalar olmuştur ki sizin tasavvur eylediğiniz manaya göre geçirmiş olduğum erkeklik devrine tekrar müracaatı ben dahi tahattur eylemişimdir. Bu-

nun için kocanız olduğu muhakkak bulunmak şartıyla bile Nikolso dahi mâni olamaz idi. Bende Avrupalı hükümündeyim madam! Maişet-i mütemedinnanenin gavanız ve hakayıkını bilmez miyim? Herkes bilir ki her genç, güzel, teşne bir kadının amanları olur. Bunu herkes bildiği gibi kocalar dahi bilirler. Sizin dahi bir amanınız bulunmak ve o amanınız da ben olmak için ara yerde bir koca bulunmasının ne kadar mümanaatı olabileceğini kim bilmez.

Neofari bilâ-ihtiyar gülünsemeye başladı. Ahmet Metin bu ibtisamlara hiç ehemmiyet vermeyerek sözünde devam etti. Dedi ki :

-İşte mülahazatının beni terk etmeye başladığını bu dakikalarda bir âşık-ı ateş-feşan tavrıyla ayaklarınıza kapanarak izhar-ı mafi'l-bali kurar idim. Bereket versin ki müteakiben mülahazatım beni karşılayarak kendi hâlimden kendim şermisar olur idim. Pür-ateş bir âşık sıfamı takınacağım ha? Ne yaman yalancılık! Bir tiyatroda jön premiye (birinci genç) ve âşık rolünü icra eden maharetli bir sanatkar mutlaka benden daha gerçek bir âşık sayılacaktır. Bir büyük edibin kalem-i maharetinden çıkan sözleri söyledikçe elbette müteessir olarak kalbi tatlı helecanlarla dolacaktır. Ben ise bu mertebeden bile dün bir yalancı hükmünde kalacağım. O hâlde size ne söyleyeceğim? Sizi şöyle sevdiğimden, sizin için böyle çıldırdığımdan bahsedeceğim değil mi? Yalan madam yalan! Yalnız benim size söyleyeceğim şeyler değil, şimdiye kadar size bu yolda söylenmiş olan şeyler dahi yalan! Muhabbet ha? Sevda ha? Bunlar içinde zerre kadar ciddiyet bulunmak lazım gelse erbabının sevdiğini kendi gözünden bile kıskanması lazım gelir.

Bu kıskançlık ise Avrupa medeniyetince mayubattandır. Demek oluyor ki sevda-yı sahih dahi mayubattandır. Sizi sevmekte olduğunu iddia eden adam bu sözünde nasıl sadık olabiliyor ki eğer sizi sahihen seviyor ise evvel-be evvel kocanızdan ve müteakiben bütün nev'-i ricalden kıskanması icap eder. Kıskançlığı yalnız size de münhasır olmaz. Kendini de kıskanır. Benat-ı Havva meyanında sizden başkasının yüzüne bakabilmesi kabil olmak söyle dursun başka bir kadının bile kendisine bakmasını tecviz edemez. Medeniyet âleminde sevdanın bu suret-i sahihası kalmamıştır madam!

-Hayfa ki pek doğrudur efendim!

-Evet kalmamıştır! Bir âşık-ı şeyda tavrıyla hak-payınıza kapanan adamların size türlü diller dökerek istirhanı ve istitaf ettiği şeyi bir lisan-ı hakikatle söylemesi lazım gelir ise ne demelidir bilir misiniz? Âdeta “İşte ben bir menhuz zamparayım. Sen de muvakkaten olsun kahpeliği kabul et de, benim keyfine, zevkinme hizmet et.” demelidir. Bu emelini terviç için size vaad eylediği sadakatin tevili lazım geldiği zaman dahi “Benim sadakat dediğim şey dahi olsa olsa irtikab eylediğimiz şu rezileyi halka ifşa etmemekten ibaret kalır ise de onun ifşası bence bir nev’î ilan-ı muvaffakiyet hükmünü alacağından zamanı geldiği ve lüzumu görüldüğü hâlde ben onu mahariminme yine ifşa ederim de maharimden maharime intikal ede ede sen yine rüsvay olursun.” demelidir.

-Ah! Hıristos gibi söz söylüyorsunuz senyör!

-Hayır madam! Sadece mülahazalı bir adam gibi! Siz gençliğiniz, nisvaniyetiniz hasebiyle henüz buralarını takdir edemeyeceğinizden kendinizi bir âşığın maşukası görmekten mütelezziz olabileceğinizi zanneylersiniz. O âşıklık mevki-i şeref-başhasını (!..) Ahmet Metin dostunuza bahş etmekle onu da müşerref kılmak istersiniz ama:

-Heyhat !

-Evet! Müşerref kılmak istersiniz ama o Ahmet Metin bu şeref hâl ve şanı şu beyan eylediğim âşık-ı şeydadaki melanete müsavi olacağını düşünerek kendisini o menzile-i zillate atmak istemez ise ne dersiniz? Budalanın birisidir dersiniz değil mi?

-Estağfurullah senyör!

-Hakkımda bu kadarcık olsun bir lütufta bulunabilerek “Acayip! Bu âlemde erkeklerin de ırz ehlişi olabiliyor imiş! Bu adamcağız dahi onların birisi imiş.” diyebilir iseniz beni bahtiyar etmeniz kadar kendinizi de muhakk ederek bulunursunuz.

Neofari ile Ahmet Metin arasında bugün serzede-i vuku olan muhavere-i mühimne şu neticeye vasıl olduğu zaman güneş dahi guruba

meylederek Polikastro Koyu içinde sabahat eyleyen Meliketü'l-Bahr sanki nurdan bir derya içinde seyr ü hareket ediyor zannolunabilir idi.

Ahmet Metin'in sözleri müddet-i ömründe hiçbir erkekten işitmiş olmak söyle dursun işitilmesine ihtimal dahi verilemeyen sözlerden bulunmak hasebiyle Neofari'yi o kadar müstağrak-ı derya-yı hayret eylemiş idi ki onun emvac-ı maneviyesi arasında başını kaldırıp da etraftaki letafete atf-ı lihaze-i temaşaya asla kudret bulamıyor idi. Koca Ahmet Metin sözünü kesmiş ve aradan sekiz on dakika zaman mürur eylemiş olduğu hâlde Neofari zannediyor idi ki hâlâ Ahmet Metin söylüyor, hâlâ kendisi dahi onu dinliyor! Nihayet kahraman çocuk arkadaşını ikaza mecbur olarak:

-Hele şu ufk-ı garbîye bakınız, madam! Ne güzel! Ne latif, deyince Neofari bir kere silkinip hakikaten uykudan uyanıyormuşcasına bir şaşkınlık hâliyle etrafına bakındı. Vakıa cihanı istila eyleyen o letafeti beğenmiş göründü ise de zihni öteden beri iştigal etmekte bulunduğu şeylerden münfek olanıyor idi. Mahaza o muhaverenin Ahmet Metin'i artık yormuş olduğunu takdir eylediğinden onun hatimesi olmak üzere:

-Senyör! Şu bizim hâlimiz de Meliketü'l-Bahr'in istihmal eylediği üçüncü romanın neticesi olsun. Şirzat, Roza Dellaroka ile ve Süreyya, Vasiliki ile nail-i meram oluyorlar. Biz dahi yekdiğerimizin hasretine kanaatle romanımızın neticesini istintaç etmiş olalım, deyince Ahmet Metin acîp ve garip bir tebessüm ile arkadaşının bu sözünü tasdik eyledi ise de gariptir ki Neofari'nin bu sözündeki sıdkına şahit iki gözlerinden teraşşuh eden iki elmaspare-i sirişk oldu.

İhtimal ki bu kadının müddet-i ömründe gözlerinden ilk tereşşuh eden yaşlar bunlar olmalıdır. Bu sırada Vasiliki bir iş zımnında Ahmet Metin ile Neofari'nin yanlarından geçiyor idi. Neofari Vasiliki'nin anlayabileceği bir yolda acemiyaneye Fransızca ile:

-Kabinomuzdaki konyak şişesini lütfen getirir misiniz matmazel, dedi ve Vasiliki'nin birkaç dakika zarfında bir tabak derununda kadeh ve şeker ile beraber getirdiği konyaktan pek az fasılalarla üç dört kadeh aldıktan ve kadehlerin üzerine birer parça şeker yiyip birkaçar yudunu dahi su içtikten sonra yosına Neofari hâl-i tabiîsine avdet eder gibi oldu.

Karilerimize malumdur ki Neofari pek ziyade sıkılıp bunaldıkça bir kadeh konyak ile def-i merak eyler. Bu akşamki hâli sair zamanlardaki hâline nasıl gayr-ı makis olduğunu muvazene için dikkat etmelidir ki bu akşamki merakını ancak dört beş konyak ile def eder gibi olabilmiş idi.

Gurup hâlinin sath-ı bahr üzerinde husule getirdiği letafeti henüz on üç günlük olan ve şemsin gurubundan evvel tulû eylemiş bulunan kamer dahi idame etmekte idi. Geminin havası da muvafık olmak hasebiyle bu geceki gece kamarada oturmayı haram edecek gecelerden madud olmasıyla Ahmet Metin'in hatırına geldiği gibi Neofari tarafından dahi vuku bulan ihtar üzerine akşam taamının güvertede tenavülüne karar verildi.

Güvertede taam edildikçe salonun supirayı sofra ittihaz edilmek mutad olduğundan Ahmet Metin tarafından verilen emir üzerine Katrina oraya sofrayı tertip etmeye başladığı zaman Vasiliki dahi şimdiye kadar vazifesi cümlesinden bulunan muaveneti evvelkinden ziyade kârgüzarane gayret ve beşuşane lelafet ile ifaya başladı ki bu hizmet bir akşam evvel Ahmet Metin'in demiş olduğu veçhile artık kendisi için bir vazife değil idiyse bile kendi tarafından bir lütuf, bir nezaket idi.

Ömer Kaptan ve Süreyya ile Vasiliki'nin dahi hazır oldukları ve Katrina ile bir gemi tayfasının hizmet etmekte bulundukları bu sofrada gündüzki gibi mebahis-i mühimne ile iştigal etmek uyanmayacağından vakıa ona dair söz söylenmiyor idiyse de bu akşamki sofra dün akşamki sofradan ve hatta bugünkü kuşluk sofrasından daha ziyade safiyane ve hâlisane olup zünub ve kusurunu Ahmet Metin'e itiraf eylemiş bulunan Neofari zünub-ı mezkûrenin mümaileyh tarafından affı ve kendisinin dahi birtakım amâll ve hevesat-ı tıflaneyi terki hasebiyle kendini âdeta bu zümre-i hâlisinden addeyleyerek o hulus ve safvetin tabayie bahşedeceği nimet-i istirahat ve itminan ile mütenaim idi.

Bereket versin ki İtalyalı kılavuzun garkı mesele-i cinaiyesi hatırına gelmiyor idi. Cinayet-i mezkûre işte tamam bu akşam sofra kuru-larak bilhassa kendisinin oturmakta bulunduğu mahalde vukua gelmiş idi. Kıştaki dümenciden setr-i cinayet için siper alınmış bulunan su-

piray bu akşam sofra ittihaz edilmiş bulunduğu gibi kendi sandalyesi dahi öyle bir nokta üzerinde bulunuyor idi ki altındaki sandalye mahvolup da güverte üzerine oturuvermesi lazım gelse idi tamam biçare kılavuzun bacaklarından yakalayarak gırıl gırıl boğduğu yerde bulunacak idi. Bu akşam Neofari'nin hatırına bu cinayetin hutur etmemiş olması kendisi için en büyük nimetlerden addolunmalıdır. Zira şu son bir iki gün zarfında gemi halkını teşkil eyleyen salihlerin her biri tarafından birer başka surette âsarını gördüğu salah ve saffetten o kadar ibret ve hisse almış idi ki bu hâlde devam edeceği farz olunabilse Neofari dahi sulehadan addolunmak lazım gelir idi. Böyle salaha rücu hâlinde tahattur eyleyeceği cinayetten nedamet ve teessürü de yine bu madde hakkında bundan evvelki ihtisaratına kat'a kıyas kabul edemez idi.

Beşeriyet bu!... Hakikat insan bazı zamanlara göre bazı şeyler hakkında isticalen verdiği hükümlerin bir zaman sonra o kadar butlan-ı fahişini görür anlar ki hatasına kendisi dahi şaşar. Yalnız kubhiyatta değil hüsniyatta dahi öyledir. Bazen pek korktuğu ve havfını vehim ve hayalinde büyülttükçe büyülttüğu şeylerin bilahere hiç de korkacak ahvalden olmadığını görüp beyhude korkmuş olduğunu anladığı gibi bazen dahi sevinmeye layık zannelediği ahvalin bilakis korkmaya şayeste olduğunu anlayarak böyle bir nedamette bulunur. Bu hikmete mebnidir ki Kuran-ı Kerim'de "Olabilir ki bir şeyden istikrah edersiniz de o şey sizin için hayır olabilir ki bir şeye sevinirsiniz de o şey sizin için şerdir." buyrulmuştur. Her şeyde teenni vacip olup bilhassa gazap işlerinde teenninin en ziyadesi için insan ne kadar cebr-i nefis eylese yeri vardır. Şu kılavuzun idamı meselesindeki isticalini Neofari şimdi tahattur ve muhakeme etmiş olsa idi bu cinayeti ne kadar lüzumsuz ve değersiz bulur idi! Onu irtikap için her birini birer hakikat olmak üzere telakki eylediği esbabın kâffesi vehim ve hayalden ibaret oldukları işte meydan-ı sübuta çıktı. Vasiliki ile Ahmet Metin arasında bir gizli münasebet var idi zannında iken tahakkuk eyledi ki yok imiş. Ahmet Metin kendisine meyil ve rağbet edebilir diye düşünmekte iken anlaşıldı ki edemeyecek imiş. Bahusus bu işte bir de nisvaniyet meselesini nazar-ı dikkate almak lazım gelirse Neofari'nin nedameti için had ve payan görülememek lazım gelir, zira nisvaniyet denilen şeyin şanı nazdır. Bilakis niyaz ise mertliğin şanıdır. Binaenaleyh Neofari düçar

olduğu çocukluk ile nazı, niyaza bi't-tebdil nisvaniyet gibi bir halet-i mukaddeseyi de tahkir etmiş olmuştur. Gayret-i nisvaniye sahibi bir kadın için ise bu hâl ölümden beterdir. Bahtiyar olmak için cinayetler irtikabına kadar varıldığı hâlde bahtiyar olamamış ve bu fıkdan-ı bah-tiyarîsini kendisi dahi anlayarak makhuriyet derecesine varmış olan şu yürekler acısı kadının bu gece en büyük sebab-i makhuriyeti demek olan cinayat-ı müthişesini tahattur edenememesi yalnız kendisi için ni-met addolunmakla kalmayıp sofrâ halkı için dahi bir nimet addolunma-lıdır. Çünkü Neofari o tahatturun tesirâtı altında müzımahil ve münka-riz olup kalsa idi sofranın bu akşamki şetaret-i safıyane ve hâlisanesine iştirak etmek şöyle dursun belki kendi tab'ındaki inkıraz ve izmihlale arkadaşlarını dahi teşrik eyler idi. Cinayetin adem-i tahatturu ise bu akşam sofrâ halkı meyanında en neşeli adam kendisinden ibaret bulun-masını iktiza eyledi. Taamdan mukaddem nuş eylenmiş bulunduğu beş altı konyak dahi bu inşirah ve şetareti hasıl ve müteyazid eyliyor idi.

Mutaddan ziyade olmak üzere bu akşamki sofrâ bir buçuk saat ka-dar devam eyledi. Ondan sonra Ahmet Metin tarafından gösterilen arzu üzerine Neofari, Vasiliki ile beraber salona inerek piyanonun başına geçti. Supirayın camları açılmış idi. Aşağıda icra olunan konserto, sa-lonun aks-i sedasıyla güverteye doğru öyle bir suret-i latifede münteşir oluyor idi ki salon güya yekpare bir org imiş de bu ahenk dahi ondan münakis oluyormuş zannolunuyordu.

Artık Ahmet Metin'deki neşeyi görmeli idi, şetareti görmeli idi. Yirmi dört saatten beri hep yaptığı hayır, hep söylediği hasenat, hep işittiği salah, hep gördüğü sevda-yı saf ve pak ki bu kadar nimetlerin bir zamanda içtimayla havass-ı beşeriyenin kâffesi üzerinde hüsn-i te-sir etmesi insanlar için nadiren, enderen vukua gelebilir.

Ya Vasiliki ile Süreyya'yı sormuyor musunuz? Bunlar bu akşamı ahali-i zeminden addolunmasalar ve bilakis ahali-i asumandan ad-dolunsalar sezadır. Bastıkları yer sanki Meliketü'l-Bahr'in güvertesi değil imiş de kiliselerde görülen tesavir-i muazzeze gibi bulutlar üze-rinde yürüyorlar imiş zannolunur idi. Birbirine atfettikleri nazarlara "mütehasırrane" denilmez. Zira bunlar birbirine bahşolunmuşlardır. "Müştakâne" denilemez. Zira hâl-i hicranda değil bezm-i visaldirler. Ama "visal" hiç denilemez. Zira yekdiğerinin cephelerinden aldıkları

ilk busenin ikincisini mezuniyet-i sahihe-i meşruadan evvel alamayacaklardır. O ise muhakkaktır. İşte böyle her ciheti bir tesir-i latiften hâli kalmayan ihsas-ı mütehalife içinde şu iki genç kendilerini hakikaten âlem-i bâlâ ashabındna sanmakta mazur idiler.

Meliketü'l-Bahr artık Polikastro Koyu denilen engine doğru dalmış gitmiş olduğu hâlde gemi halkı dahi mutad olan vakitten pek geç olarak yataklarına çekilip gayet latif bir derya-yı haba daldılar. Neofari için bu geceki istirahat-ı vicdan ve itminan-ı kalp dün geceki ıstırap ve işkenceye asla makis değil idi. “Yeis iki rahatın birisidir.” fehvası kendi hakkında tamamıyla hükmünü gösteriyor idi. Ahmet Metin gibi bir adamın dostu olmak metresi olmaktan bin kat daha hayırlı olacağına kanaat-ı kâmile hasıl etmiş bulunduğundan bu kanaatle rahat ve tatlı bir uykuya dalmış gitmiş idi.

Ertesi sabah Meliketü'l-Bahr halkı uykudan uyanarak bermutad güverteye çıktıkları zaman Meliketü'l-Bahr'i Volkana Burnu mukabilinde buldular, yani o latif sefine bu gece zarfında Polikastro Koyu'nu geçip bitirerek Volcano Burnu'nu yakalamış idi ki bu gidişle bugün akşamdan evvel Messina Boğazı'na ve o nama mensup olan şehrin limanına vasil olacakları derkâr idi.

Sabahleyin Neofari ile birleştikleri zaman selamlaşmak ve hâl ve hatır soruşmak merasimini bade'l-icra Neofari'nin:

-Messina'dan öteye yol tertibimiz nasıl olacağına karar verdiniz mi senyör, sualini irad eylesmesi üzerine Ahmet Metin demiş idi ki:

-Bir aralık düşünüyordum ki Messina Boğazı'ndan doğruca Zanta veyahut Mora'ya doğru yol vereyim de badehu Cezayir-i Bahr-i Sefid aralarından biraz dönüp dolaştıktan sonra İstanbul'a döneyim. Bunun için iki mülahaza mâni oldu. Birisi şu küçük sefine ile o kadar açık denizde seyir ve seferin tenezzühat-ı bahriye usulüne mugayir olması kaziyesidir. Vakıa mucib-i havf olacak tehlikeler melhuz değil ise de deniz üzerinde o kadar cesaretli bulunmanın dahi manası yoktur. İkinci mülahaza ise şu kestirme yoldan kazanılacak zamanın birkaç katını Cezayir-i Bahr-i Sefid aralarında sarfedeceğimizden kasımdan evvel İstanbul'a avdet edilemeyeceği kaziyesidir. Bu da bizim nişanlı âşık ve âşıkanın üzüntülerini arttıracaktır. Binaenaleyh geldiğimiz zaman-

ki sefer tertibinin biraz daha tadil edilmiş olmak üzere Messina'dan Santa Maria'ya kadar hep geldiğimiz hat üzerinden giderek badehu Korfu'yu sol tarafınızda bırakmak üzere Kefalonya ve Zanta'ya doğru yol vermeye ve ordan dahi yine eski hatt-ı hareketimize tabi olmaya karar verdim.

Neofari bu kararı ne tasdiklen ne de reddet bir şey söylemedi. Vakıa hâl ve şanıdan bir şeyler söylemek istediği anlaşılıyor idiyse de cesaret alamıyor idi. Ahmet Metin bu suretle açılan söz münasebetiyle Cezayir-i Bahr-ı Sefid'de edilecek seyahatin letafetinden bahse başladı. Arkadaşına anlattı ki, tenezzühat-ı bahriye için Cezyair-i Bahr-ı Sefid kadar muvafık hiçbir yer olamaz. Zira cezayir-i mezkûrenin her birine bin türlü mebahis ve menakıb-ı tarihiyenin taalluku olduğu gibi boylu boyuna Anadolu sevhilinin her noktası dahi böyledir. Buralarda geşt ü güzar eden bir adam Fenike ve Mısır ve Yunan ve Roma mil-i kadimesiyle Arap ve ehl-i salib ve Türklerin her köşesi bin letafet-i şairane ve kahramanane ile memlu bulunan tarihleri içinde geşt ü güzar etmiş olur. Tenezzühat-ı bahriyenin birinci icabı yelkenli sefain ile gezmek olduğuna göre bu denizlerde yelkenler hiçbir vakitte rüzgârsız kalmazlar. Hangi adaya takarrüp edilse deniz yahud kara meltemlerine tesadüf edilerek bunların herbiri sahillere takarrüp için birer bad-ı muvafık hükmünü alırlar. Büyük fırtınalardan asla endişe edilmez. Zira adım başında bir limana tesadüf edilerek liman bulunmadığı yerlerde dahi bir adayı siper alıp barınmak kabildir.

İşte Akdeniz'in şu cezireleri arasında gemi ile seyr ü seyahati bu veçhile tasvir ederek letafetine Neofari'yi imrendirdikten sonra Ahmet Metin:

-Her hâlde Meliketü'l-Bahr elimizdedir ya! Ne zaman olsa bu seyahatleri etmek kolaydır. Fakat evvel-be-evvel verdiğim sözü tutmalıyım. Şu iki liyakatli genci nail-i meram etmeliyim, diye mümkün mer-tebe İstanbul'a çabuk dönmek maksadıyla evvelce dahi haber verdiği yol tertipnamesindeki isabetini arkadaşına bir kat daha izah ve tekid eylemiş oldu.

Ahmet Metin'in avdet için yol tertibatı hakkında söylediği sözlere

mukabil Neofari dahi bir şeyler söylemeye davranmış ise de söyleyememiş olduğunu bildirmiş idik. Bu hâlden istidlal olunur ki şu avdet hakkında aralarında sebkenen muhavere nakıs ve neticesiz kalmıştır. İki arkadaş bu noksanı o gün akşam üzeri Messina şehrine vasıl oldukları zaman itmam eylediler.

Bu şehre ilk geldikleri zaman müsadif oldukları ahvali şimdi ne surette tahattur ettiklerini izaha hacet yok ise de yalnız şu kadarcığını olsun haber vermek lazımdır ki o zamandan bu zamana kadar Neofari'de vukua gelen tebeddül iktizasınca hatırat-ı mezkûre pek elim olmuştur. O zaman Neofari Nikolso gibi bir leimin şerik-i fuhuş ve melaneti idi. Şimdi ise Ahmet Metin gibi bir kerimin şerik-i fezail-i insaniyesi bulunmaktadır. Bu fazilet iktizasınca o zamanki Nikolso'nun refİKasına karşı kalbinde âdeta bir teneffür hissi bulmakta idi.

Bu defa Messina'ya vürudlarında şehre çıkmaya lüzum görmediler. Geceyi limanda Meliketü'l-Bahr içinde geçirip ertesi gün dahi hemen yola çıkmak kararında idiler. Zira Süreyya ile Vasiliki'nin nişanlanmaları üzerine Ahmet Metin'in nazar-ı rağbeti bir kere İstanbul'a teveccüh edince artık hâl ve şanı Arafat'tan avdet eyleyen haccacın hâl ve şanına benzemiş idi. Rivayet ederler ki haccac-ı kiram menasik-i haccı ifa itmam etmeyi müteakip bir an evvel vatanlarına dönmeye can atar imiş. Antropoloji yani ilm-i avhal-i insan mütetebbileri bu hâlin esbab-ı psikolojiyesini dahi şerh ve izah ederek derler ki: İnsanın havassını işgal suretiyle kendini eğlendiren şey bir maksada vusul sa'y ve hevesidir. O maksada vusulden sonra ihsas-ı beşer bir zaman-ı muvakkat için tevakkuf ederek vasıl ve nail olduğu şey ile de iştilal eder ise de badehu kendisine mekasıd-ı saire aramaya başlayarak bulur ise ilk vusulü için bu kadar metaib ve mezahim ihtiyar eylemiş olduğu maksattan yavaş yavaş tebaüde başlar. Usanmak denilen şey dahi işte budur. Eğer insan her heves ve arzu eylediği şey hakkındaki ilk meyil ve muhabbetinde daim ve sabit olsa da hevesat-ı cedide-i mütetabiası dahi onlara munzam olagelse netice-i hâlde çılgın gibi bir hâli bulması icap eder idi.

Şimdi Messina Limanı'nda tevakkuf eyledikleri akşamı bade't-taam Neofari:

-Senyör! Bugün iradında tereddüt eylemiş bulunduğum bir mad-

deyi bu gece arz etmeye müsadeniz var mıdır, deyip de Ahmet Metin tarafından:

-Hay hay! Her zaman, müsadesini aldıktan sonra:

-Bugün Cezayir-i Bahr-ı Sefid arasında edilecek geşt ü güzarlara tasvir buyurduğunuz sırada “Meliketü’l-Bahr elimizdedir ya, ne zaman olsa bu seyahati etmek kolaydır.”, demiş idiniz. Bu sözünüzün içinde beni seyahat-ı mezkûreye dahi teşrik eylemek maksadı var mı idi, sualini irad edince Ahmet Metin derhâl cevap vermek için tedarikli bulunmadığından biraz teemmüle mecbur oldu. Birkaç dakika teemmülden sonra dedi ki:

-Neden olmasın? Ben şu seferimizdeki refakatinizden hakikaten memnun ve müteşekkirim. Bundan sonra dahi bir sefer edip de teklif-i refakat buyuracak olur iseniz yine memnun kalacağımı derkârdır fakat.

-Ey! Fakat?

-Fakat o sefer dahi olsa olsa gelecek yaz olabilir. O zamana kadar nasıl vakit geçirebileceğinizi bilse idim mütalaa ve mülahazanın daha etraflı serd edebilir idim. Bir senelik kadar ömr-i müstakbeliniz için ne karardasınız?

Bu sualin cevabında dahi Neofari tedarikli bulunmadığından teemmüle mecbur oldu. Hatta Neofari Ahmet Metin’den ziyade düşünüp taşındığı hâlde onun kadar olsun bi’l-muntazam cevap istihzar ve irad edemeyip:

-Bir sene için mi Ne suretle inırrar-ı eyyam ... Buna henüz bir karar veremedim ise de, diye kekelemeye başladı. Fakat bu babda bir cevap-ı kati vermeyince Ahmet Metin tarafından bir rey alamayacağını dahi anladığından nihayet düşünce taşına dedi ki:

-Avrupa’ya giderim efendim! Bir aralık çoktan beri görmemiş olduğum kızımı görürüm. Ondan sonra dahi her mevsime göre Avrupa cemiyet-i kibarı nerelerde toplanıp tenezzüh ediyorlar ise oralarda vakit geçiririm. Nihayet önümüzdeki sene martında İstanbul’a gelir isen tamam size refakat edebilecek bir zamanda yetişmiş olabilirim, değil mi senyör?

Ahmet Metin bu cevap-ı kati üzerine gülümsemeye başladığından Neofari bu ibtisama bir mana veremedi ve:

-Ne güldünüz efendim, diye sebep ve hikmetini sual etmesi Ahmet **Metin** tarafından gösterilen tereddüden naşı biraz da ısrar eylemesi üzerine Ahmet **Metin** dedi ki:

-Memleketinizi de tahattur etmediğinizden onun için tebessüm ediyorum. Şu dünya yüzünde ve yine dediğiniz Avrupa kıtasında bir de Moldova memleketi vardır ki vatanınızdır, orada da bir zavallı adam vardır ki kocanızdır. Ziyaret ve mülakatına beyan-ı iştihak eylediğiniz kızınızın tevellüdüne nısf nisbette iştirak eylemiş olan refikinizdir. Vefakarlık iktiza eder idi ki şu bir senelik ömr-i müstakbelin içinde o biçareyi dahi düşünesiniz.

Neofari bir aralık:

-O ihtiyarı mı, diye red yollu bir cevaba davranmakta istical eyledi ise de kalbinde yeni peyda olmaya başlayan hiss-i salah karşı gelerek başladığı cevabı kendisi dahi beğenemeyince sözünün bakiyesini irad etmeyip birden bire tahvil-i efkâr ve tebdil -i güftar eyledi. Dedi ki:

-Size malum olmayan hiçbir esrarımız kalmadı senyör! Kocamın nezdine ne yüz ile gidebilirim? Herif ihtiyardır. Biliyorsunuz ki ihtiyar kısmı kindar olur. Benim ettiklerime mukabil benim aleyhimde bihak-kın buğz peyda eylemiştir. Gidecek olur isem haklı tektirleri, tazirleri ile beni inciteceğinden kat-ı nazar belki huzurumla kendisine hemen unutmaya yaklaştığı nice ahval-i malumeyi ihtar etmiş olurum da onu da müteellim eylerim.

Ahmet **Metin** bu sözleri pek büyük bir ehemmiyetle telakki ederek o ehemmiyete layık ve mütenasip olacak tavırla dinledi. Hatta Neofari sözünü bitirdiği zaman ne cevap verecek diye arkadaşının yüzüne bir hayli zaman bakakaldığı hâlde Ahmet **Metin**'in cevabı teehhür etmesinden dolayı kalbinde helecanlar dahi hissetmeye başlamış idi. Niha-yet Ahmet **Metin** dedi ki:

-Söylediğiniz söz içinde büyük büyük mesail münderiçdir madam! Onlar birer birer halledilmedikten sonra bürümeden olarak verilecek cevabın hiçbir kuvveti olmaz. Mesail-i mezkûreyi birer birer halletmek dahi korkarım ki sizi itab ve bizar eyler.

-Hayır senyör! Sizin sözleriniz, hükümleriniz beni hiçbir zaman bizar etmemiş olduğu gibi yine hiçbir zaman bizar edemeyecektir. Rica ederim söyleyiniz.

-Evvela kocanızın ihtiyarlığı meselesi! Evet kadın kısmını arkadaşının genç, güzel, zarif, latif olmasını ister. Mazurdur, hatta hakkı da vardır. Fakat bir erkek tasavvur ediniz ki kadın kısmının arzularına muvafık olacak meziyat-ı maddiye ve maneviyeyi tamamıyla ve maa-ziyadetin camii olsun. O hâlde bu erkek hakkında hüküm neye müncer olur?

Neofari şu mukaddimeden neticeyi istihraç edemediğinden Ahmet Metin'e cevap veremedi. Cevabını dahi kendisi vermesine muntaziran yüzüne bakakaldı. Bunu görünce Ahmet Metin dedi ki:

-Bu merd-i mükemmel bütün benat-ı Havva'nın makbulü, mergubu, matmah-ı nazarı olur kalır. Ona mukabil kadınlar iki sınıfa ayrılırlar, bir sınıfı o erkekte görünen meziyata mukabil ve mütenasip olarak kendilerinde meziyat-ı nisvaniye bulunmadığına kail olacak kadar erbab-ı insaftan olurlar ise ünitlerini keserek ilişik etmeyebilirler. Ama diğer sınıfı kendi meziyat-ı nisvaniyelerine mağrur olarak kendileri için olsa olsa ancak böyle bir erkeğin layık olabileceğini hüküm ile onun da nazar-ı rağbetinin kendileri üzerine celp için bast-ı mukaddemata teşmir-i sak-ı ihtimam ederler. Ey madam! Bir alay güzel kadınların hücumu nimetine nail olmak kolay kolay kayıtsızlık ile telakki edilebilecek ahvalden midir? O zavallı adamcağız bu hücumlara karşı ezhar-ı gûnagûn içinde hangisinden bal alacağını bilmeyerek şaşırıp kalan zenbure benzer ise müstebat mıdır?

Neofari'nin tavrında birçok alayım-i taaccüp nümayan oldu. Bu alametler musaddıkane şeyler idiyseler de yalnız meselenin bir cihetine zihni ilişerek onu da:

-Ya karısı kusursuz ise, suali ile istizah eylemiş idi. Ahmet Metin dedi ki:

-Velez ki karısı kusursuz olsun! Kusursuz olan kadın vakıa bir nimettir. Ama sair kadınların kusursuzluğu da her hâlde bir nimettir. İnsanın bir nimete nailiyetten diğer nimetlere nailiyetinin memnuiyeti lazım gelir mi? Velez ki şer'en ve hikmeten lazım gelsin. Ama insan

ne kadar aç gözlüdür! Binaenaleyh en güzel kadınların kocaları dahi en güzel erkeklerden bulunmakla beraber kocalarının vefakârlığından memnun kalamadığı hiç de nevadirden değildir. Binaenaleyh istintaç edeceğimiz ki kocanın gençliği, güzelliği, zarafeti, letafeti onun sahibesi olan kadın için bir saadet olmak kadar bir nikbet olmak dahi muhtemeldir. Ama diyeceksiniz ki koca hem bu kadar mükemmelmel olsun hem de karısına sadık ve ihtisas ile mütehalli bulunsun. Ah madam, insan evladı için bahtiyarlığın böyle bila-noksan mükemmeliyet-i tammesi kabil olabilir mi?

Neofari makhuren ve mahzunen önüne bakakaldı. Ahmet Metin dedi ki:

-İkinci mesele kocanın zevcesi tarafından mazhar-ı meyl ve rağbet olamayacak derecelerdeki fenalıkları meselesidir. Bir koca ihtiyardır, çirkindir, zerafetten, letafetten beridir. Dahasını ister misin? Haydi diyelim ki biraz da huysuzdur. Mürtekib-i seyyiattır. Nihayet böyle bir koca hakkında varid olabilecek bir hüküm ikiden hâli kalmaz. Birincisi ondan ayrılmaktır. Lakin bade'l-müfaraka dul ve serbest yaşamak şartıyla değil. Vakıa böyle bir müfarakata Nasraniyetin müsaadesi yoktur ama biz zaten insanların mesudiyet-i maddiyesi ve maneviyesi için Nasraniyeti kâfi göremiyoruz ki! Ondan daha tabii olan bir kanun-ı medeniyet nazarında bu da caizdir. Lakin tekrar ederim ki bade'l-müfaraka dul ve serbest kalmayıp diğer bir kocaya varmak şartıyla! Zira erkek için bile eşsiz yaşamak hüsrân olup hele kadın için bu yalnızlık muhakkaken hüsrândır. Peder ve birader ve amca ve dayı gibi bir velisi bulunmak bir dereceye kadar mucib-i tadil olabilir ise de kadın için bir zevç bu velilerin vücudu hâlinde dahi husul-i istiğna mümkün olamayacak mübrennat-ı beşeriyedendir. Şu hâli nazar-ı dikkate alarak bir kadın kocasında kendi tab'ına muhalif gördüğü ahvele yavaş yavaş kendini alıştırmak ve bu mesai esnasında kocasını da bi't-tedric ıslah eylemek suretiyle yine onunla refakatte devanını tercih eyler ise daha ziyade akıllılık etmiş olur. Çünkü ikinci ve üçüncü varacağı kocaların da tamamıyla tab'ına muvafık çıkacakları kendisine temin olunmamıştır. İzdivaç denilen şeydeki şairiyet, ciddiyet, hikmet ise ilk izdivaçta mütemmin olup izdivaçlar taaddüd eyledikçe bunların hükmü de bittabi tenakus eder. Bu hikmete mebnidir ki şariat-ı İslamiye nazarında talak

caiz olmakla beraber mutallak yani çok talak edenler asla men'duh değildirler. Peygamberimiz Hakim-i Aliyyü'l-âlâ ve Hâce-i Dâna Efendimiz Hazretleri buyurmuşlardır ki yeryüzünde bir talak vukua geldikçe asuman titrer. Bundan maksad-ı âli izdivaç denilen şeyin ciddiyetine, hikmetine tatarruk eyleyen noksandır. Velez ki tab'a muvafık olmasın. Koca değil mi? Her hâlde ecanipten olan ricale müreccahtır. Ne kadar bivefa olsa yine yarinizdir. Kendisi için her iyiliği, fenalığı tecviz edebildiği hâlde sizin için hiçbir fenalığı tecviz edemeyip hep iyiliğinizi ister. Size edilecek bir hakaretin def'i yolunda feda-yı cana hazırdır. Demek isterim ki madam, koca denilen şey kadın için bir eğlence değildir. Bir sahip, bir zabıt, bir hamî, bir dosttur. Dost kısmı ne kadar fena olsa yine dostunun fena olduğunu istemez.

-Hakkınız var efendim ama ...

-Sabır buyurunuz da bir de kocadan maada bir zevceye mukabil diğer erkekleri tasavvur ve tasvir edelim. Bir kadın ama zevce olan kadın gençtir, güzeldir, zariftir, zekidir, latiftir. Hatta şuhur. Erkeklerin nazarı ona meclup olmanak kabil değildir. Bu erkekler dahi iki sınıfa münkasım olurlar. Birinci sınıfı bekar olanlardır. Onların o kadından istediği nedir? Kocasının hakk-ı meşruasına iştirak değil mi? Hâlbuki o kadının meta'ından mütemetti olmak ona zevç olmaya menuttur. O kadının bir zevci var iken ikinci makamına kaim olmak o adam için şer'an ve aklen ve hikmeten kabil değildir. O hâlde hüküm neye müncer olur? Ya bir hıyanet ve sirkate! Bu kabul olunacak şeylerden midir? Yahud bir ictima-ı muvakkate! Bu ise kadının hiç isteyemeyeceği bir şeydir. Zira kadının erkekten isteyeceği en büyük şey, vefa ve sebattır. O âşık-ı muvakkat için ise vefasızlık, sebatsızlık muhakkakat-ı tabiiyedir. Hele ikinci sınıfa intikal edince yani o erkeğin bir de müteehhil bulunduğu farz olununca iş büsbütün başkalaşır. Her iki hâlde dahi sevda-yı sahih denilen şeye mugayeret derkârdır ki o sevda-yı sahihin hükmü mutlaka kıskanmak olduğunu size evvel dahi söylemiş idim. Merd-i fahiş hakikaten âşık ise o kadını kocasından kıskanacaktır. Zen-i fahişe hakikaten âşıka ise maşukunu zevcesinden ve bhusus nisvan-ı saireden kıskanacaktır. Bu tabii olan kıskançlık ile beraber şu maşuka-yı gayr-ı meşruadaki cesaretleri ise ayn-ı sefeh ve hamakattır. Zira bunda tahayyül edilen zevk bile yoktur. Nar-ı hasetle yüreği cayır cayır yanmakta bulunduğu hâlde kebair-i âsamdan madud

olan fuhuş suretindeki o muaşakada zevk-i sahih olabilir mi? İşte bu hakayık-ı hikmete mebni kocası beğenilmeyecek bir hâlde bulunan bir kadın eğer âkil ise o beğenilmeyecek kocayı sair beğenilebilecek yabancı erkeklere kat kat, kulaç kulaç tercih eder. Ama nev’-i nisvanda aklın, mülahazanın bu derecesi müteammim olmadığından kadınlar ile erkekler arasındaki münasebeti mümkün mertebe takliî ve teb’id için milel-kadime-i akilenin akvam-ı mütemeddine ve sahihenin aglebi indinde hemen unumen ve İslam nezdinde hususen nisvanın ihticabına lüzum görülmüştür. Ahmet Metin’in şu sözlerini zahiren dalgınlığa hamlolunabilecek kadar can kulağıyla ve kemal-i dikkat ve ihtinamla dinlemekte bulunan Neofari şu son söz üzerine bi’t-teyakkuz:

-Kadınları birer dairede haps ve tescin eylemek ha, deyince Ahmet Metin böyle bir itirazın vüruduna zaten muntazır bulunduğundan ve cevabı dahi hazır olduğundan dedi ki:

-Bu medeniyet-i sahiha ve hakikiyeye “barbarlık” diyen yalnız siz değilsiniz madam! Medeniyet ile barbarlığı bihakkın temyiz edememiş bulunan bütün Avrupa ukalası böyle söyler. O dediğim nisvan-ı muhtecibe hiç de mahpus ve mescun değildirler. Şerait-i şer’iyesi dâhilinde hareket ve sekenatta muhtardırlar. Bunun mukabilini gözünüzün önüne getirirseniz fesad ve salahın beynini o zaman fark edersiniz. Bir bodvarda “madanın hususi odasında” kanepesinin üzerine yaslanmış olan genç madamın yanına gönlünün hoşlandığı genç adam gelir de müktesep olduğu irfan ve zarafetin semeratını avuç avuç nisar ederse onun her kelimesi tahtından bin meani-i latife nebaan eyleyen sözlerine mukabil zaten gönlü kendisinden hoşlanmakta bulunan kadın ne hâllere gelir? Bir de bu iki genç, dinç, şuh, şen, heveskâr, müştak adamları bir baloda birleştiriniz. Kadın yarı çıplak bir hâlde! Bir kadın için en büyük ziynetlerden olan saçlar tanzim olmuş. Yanak, gerdan, göğüs, omuz, arka kolları türlü ecza-yı tezyiniye ile teravetlendirilmiş! Bir de gönlünün müştakı olan erkek ile âdeta sarmaş dolaş olarak raksediyorlar! Artık iş ne mertebeyi bulur? Öyle bir mertebeyi bulur ki şeytan bile bu ikisi arasında çarpılmak havfından sığınacak yer arar. Kadın hakkındaki şu muamele nev’iyet-i nisvaniye için ta’zini veyahud terzil mi addolunmak lazım geleceğini hükümde iyi düşünülmelidir. Eğer şu hâl efrad-ı beşeriye için umumi olabilse idi belki de insaniyet ve me-

deniyet denilen şey bundan ibaret imiş diye katlanmak mümkün olabilir idi. Fakat bu mergubiyet, bu mazhariyet erkekten, kadından genç, güzel, zeki, zarif, zengin, müteffiz gibi yalnız bir sınıf-ı hususiye mahsustur Bunların makûsları hakkında bu itibar yoktur. Yalancıkıtan gösterebilmek için cebr-i nefis edilse bile hükmü yoktur. İmdi neviyet-i beşeriye'nin bir cüzü hakkında şu mergubiyet-i meşrua diğer kısım-ı küllîsi hakkında ayn-ı hakarettir.

Neofari ilk hazırladığı itirazdan nadim oldu fakat bir şey söylemedi Ahmet Metin sözünde devam ile dedi ki:

-Efendim! Kadın ya kâffe-i mehasini canı olur ya olmaz. Evvelki takdire göre bir nüsha-i mübareke-i kıymetdardır ki onu hıfs ve hıra-sette ikdam lazım gelir. Gayet pahalı pırlantaları ortaya atıvermezsiniz ya. Onun yolu ile, erkanıyla tezeyyün için saklarsınız. İhtimal-i saniye göre onu meydana çıkarmaya liyakati olmayan şeylerden olmak üzere yine saklamalıdır. Görenleri bizar edecek kabihaları izhar etmek tab-ı beşerde yoktur. Binaenaleyh Avrupa ukalasını, hükemasını bin türlü haklı şikayetlere mecbur eden hâl şu inkişaf-ı nisvan hem de bir derece-i müfritede inkişaf-ı nisvan olduğundan Avrupalıları ancak bu hâl bizar ve bedbaht eylemektedir.

Neofari'nin gönlü bu muhakemeyi beğenmiyor idiyse de reddine de muktedir olamıyor idi. Bu muhakemenin Neofari üzerindeki tesiri baba nasihatlerinin ve ahlakîyûn-ı hükenâ sözlerini gençler ve cahiller üzerindeki tesirine benziyor idi. Heva ve hevesleri o sözleri kendilerine beğendirmez, vicdanları ise tasdikten geri durmaz.

Neofari'yi bir dalgınlık istila eyledi, hakikaten pek derin düşünmeye başladı. Vakit artık uyku zamanının hululünü işaret etmiş olsa idi düşündüğü şeyler üzerine Ahmet Metin ile muhavereyi uzatacak idi. Bunu Ahmet Metin dahi anladı fakat irad eylediği hakayık-ı hiki-miye üzerine kendisince matlup olan tesiratın bihakkın husulü için bir gece geçmeye lüzum gördü. Binaenaleyh saate bakarak:

-Nısf-ı leyl! Uyku zamanı diye vaktin icab-ı tabiîsini arkadaşına dahi bi'l-ihtar yataklarına çekildiler.

Ahmet Metin'in artık doğruca İstanbul'a avdet hakkında Neofari

ile teati eylediği mütalaatı Ömer Kaptan ve Süreyya ile de teati edeceği derkârdır. Çünkü geminin bakıntısı ve levazımı edeceği sefere göre ter-tip olunmak ve bu hâlde sefer-i mezkûr gemi erkanınca malum olmak lazım gelir. Yolun bundan ilerisi için Şirzad-ı Selçukî romanının izle-rini aramak gibi bir meşguliyet-i müstakile olmaması ve binaenaleyh mümkün mertebe İstanbul'a sürat-i muavedetin mültezem bulunması yeni nişanlıları o kadar sevindiriyor idi ki efendileri hakkında zaten derkâr olan muhabbetleri bundan dolayı bir kat daha artmakta idi.

İşte bu kadar sabırsızlıkla İstanbul'a avdet gayretinde bulunan nişanlılara kalsa Meliketü'l-Bahr'e yelken yerine kanat takarak uçup gelmeye gayret edecekleri derkâr idiyse de yelken sefineleriyle seyr ü seyahat vapur sefinelerine makis olmayıp sefine, insanın kendi ihtiya-rına değil belki esecek havaların keyfine tabi bulunduğundan muhalif havalara düşer olmamaları için ikisi birlikte Cenab-ı Hakk'a dua et-mekte idiler.

Evvelce dahi denilmiş olduğu veçhile bu defa Messina Limanı'nda bir geceden ziyade kalmadılar. Çünkü Vantutena Adası'nda Meliketü'l-Bahr'e bir büyük tuvalet icra edilmiş olduğundan Messina'ya uğrama-ları yalnız kumanya nevakısını ikmal için idi. Ömer Kaptan ve Sü-reyya daha akşamdan ve geceden levazım-ı mezkûreyi ikbal eylemiş bulundukları cihetle güneş ile beraber Meliketü'l-Bahr, Messina hav-zasından yola çıktı ve bundan mukaddem şarktan garba doğru katetmiş olduğu şu güzel boğazı bu defa dahi garpten şarka doğru katetmeye başladı.

Bu sabahleyin yatağından kalkıp mükemmel bir tuvalet icrasıyla arkadaşı Ahmet Metin'in yanına gelmiş olan Neofari'de salah-ı hâle istidat dünkü derecesinden daha pek çok ziyade idi.

Bu gece Ahmet Metin'in dün akşamki hikemiyatını dahi zihninde mukayese ve muhakeme etmiş ve her cihetini haklı bularak hatta o zamana kadar geçen ömrü bir dümensiz gemi gibi hiçbir ihtiyar ve iradeye tabi olmaksızın orsa poca bir hâlde geçtiğine azim teessüfler eylemiş idi. Binaen âlâ zalik Ahmet Metin'in yanına geldiği zaman daha selamdan sabahtan evvel:

-Senyör! Umarım ki bundan sonra ben dahi bir maişet-i muntaza-ma nimetine nail olacağım ve o nailiyetten dolayı mahza sizin hikme-

tinize minnettar kalacağım, diye Ahmet Metin'in kemal-i muhabbetle elini sıkıp yanına oturdu.

-Evet! Kemal-i muhabbetle! Bunu Neofari dahi ihtisasat-ı cedide-den olmak üzere yeni duymakta ve lezzetini şimdiye kadar muhabbet zanneylediği yalancılıklara kat kat faik bulmakta idi. Mukaddime-i kelamının gösterdiği münasebet üzerine Ahmet Metin:

-Mutlaka bu gece birçok güzel şeyler düşünmüşsünüzdür ki bu sabah yüzünüzde azim bir itminan-ı kalp ve istirahat-ı bâl-beşâseti görünmekte bulunduğu gibi işte onun mukteziyatını lisanınızla dahi beyan ediyorsunuz, dediğinden Neofari'ye evvel-be-evvel arkadaşına bir baş işaretiyle tasdik cevabı vererek müteakiben şifahen dahi dedi ki:

-Evet bu gece birçok güzel şeyler düşündüm. Hem de hep sizin dediğiniz yolda güzel şeyler düşündüm. Eğer düşünceler neticesinde verdiğim kararı size dahi tasdik ettirebilir isem ol veçhile icraatından da geri durmayacağım.

-Söyleyiniz efendim! Beni kendinize bir müsteşar-ı mü'temen addetmeye layık bulduğunuzdan dolayı memnuniyetimi ketm ve şükranımı diriğ edemem.

-Siz buradan doğruca Korfu'ya gideceksiniz değil mi efendim?

-Hayır madam! Korfu'yu sol tarafta bırakıp geçeceğiz demedin mi? Geçtiğimiz yolu tekrardan ne zevk alacağız?

-Öyle ise tasmimatımın daha mukaddimesinde düçar-ı hata olmuşum. Mahaza Korfu'ya uğramak lazım ise dümen yekesi elimizde değil mi? Pekâlâ uğrarız. İstanbul'a kadar size refakat zahmetini tahmil etmemek için hani ya diyor idim ki ...?

-Refakatinizi bize zahmet addedecek olur iseniz söyleyeceğiniz şeylerin hiçbirisini beğenemem. Mademki böyle beğenmeyeceğim bir söz söylediniz, ceza olmak üzere ben de derim ki İstanbul'a kadar hiçbir sahile uğramayacağız.

-Hakkımda ayn-ı atıfet olacak bir ceza! Pek âla! Ben diyor idim ki, Korfu'ya vardığımız zaman bir Avusturya posta vapuruyla Tiriyeste'ye çıkıp oradan doğruca kızıma gideyim ve kızını da birlikte alıp babasının yanına avdet eyleyim. Biçare adamcağız hakkında şimdiye kadar

etmiş olduğum fenalıklardan dolayı affımı istirham edeyim, badehu önümüzdeki mevsim-i seyahate kadar hep kendi iradesine tevfik-i muamele ederek yaşayıp Cezayir-i Bahr-i Sefid seyahatini icra edeceğiniz zamandan evvel kocanı ile beraber İstanbul'a geleyim, siz Meliketü'l-Bahr'e râkib olduğunuz hâlde biz dahi bir güzel tenezzüh vapuru isticar edelin de ufak bir filo teşkil eyleyerek bu seyahati dahi birlikte icra eyleyelim.

-Bunun her ciheti doğru ve makbul ,yalnız evvela Tiriye'den kızınız yanına gideceğinize İstanbul'dan kocanızın yanına gitseniz olmaz mı?

-Şayet kabahatlerimi affetmekte suubet gösterecek olur ise kızımın vücut ve huzuruyla dahi istişfa edebileyim diye öyle tertip eyliyorum.

-Ben ise düşünüyorum ki bir zevce-i nadîmenin kocasından af ve merhamet istidası hâlini bir çocuğa göstermemelidir. Vaktinden evvel gençlere bu misilli dersleri vermemelidir. Mahaza sizin tertibinize de itirazda ısrar edemem. Bunun için benden istediğiniz muavenet bir Korfu'ya uğramaktan ibaret kalır. Zaten demincek latife etmiş idim. Böyle ufakık bir gemi ile hiçbir yere uğramaksızın buradan İstanbul'a kadar gidilebilir mi? Başka yerlere uğrayacağıma Korfu'ya uğrayıveririm.

İşte bu muhaverenin müncer olduğu karar bizim Meliketü'l-Bahr yolcuları için karar-ı kati oldu. İstanbul'dan Messina'ya kadar seyr ü seferi nasıl tertip etmiş idiyseler yine öyle tertip ve icra eylediler ki onu tekrar hikâyeye lüzum görülemez. Korfu'ya varılıp da Neofari'nin Ahmet Metin'den müfarekat etmesi lazım geldikte bu müfarekat bir sene kadar zaman için bir müferakat-ı muvakkate olduğu hâlde bile bu hırçın kadın güya en sevgili bir öz kardeşten ayrılıyormuşçasına hülgür hülgür ağlıyor idi. Hele beyhude yere istirka etmiş bulunduğu Vasiliki ile veda-ı musafahasını icra eder iken bu kız hakkında hisseylediği saffet ve halisiyet eski vesveselerine, melanetlerine asla kıyas kabul edemeyecek bir madde idi. Hazret-i Sadi-i Şirazî bu hâli görse idi

Kemal-i hem-nişin der-men eser-gerd

Ve gerne men heman hakem ki hestem,

beytini Neofari hakkında söylediği zannına düşer idi. Zira bu kadında görünen şu inkılap Ahmet Metin gibi bir kahraman-ı salılı ile hem-nişin olmak feyzinden ibaret bulunup bu feyz olmasa idi Neofari yine evvelki Neofari idi.

İstanbul'da Süreyya ile Vasiliki'nin düğünlerinin icrası bu roman tertibatının haricindedir. İleriki sene icra olunacağı hakkında söz edilen Cezayir-i Bahr-i Sefid seyahati dahi bu romanın tertibatı haricinde olup yalnız şimdiden şunu haber vermeliyiz ki, Neofari seyahat-i mezkûre mevsiminde İstanbul'a geleceği hakkında Ahmet Metin'e vermiş olduğu vaadi ifa edememiştir. Sebebi de pek facidir. Memleketine varduktan sonra Ahmet Metin'e bir iki mektubu gelmiş ve kocası ile müsalaha ettiğini ve kızı dahi yanında bulunarak gayet salah-ı hâl içinde ömür geçirmeye başladığını ve böyle afifane ve halisane yaşayış kendisi için yeni bir maişet olduğundan bunun zevkini de almaya başladığını bildirmiş olduğu gibi "Etuan de Karpas" namıyla Yaş şehrinde Fransızca olarak neşredilmekte bulunan gazeteye seyahatnamesini de yazıp derc ettirmeye başlanmış idi ki ekser yerleri Ahmet Metin hakkında medayih ve sitayiş ile memlu olan bu makaleleri arkadaşı görsün diye mezkûr gazetenin her numarası sırasıyla Ahmet Metin'e gönderiliyor iken bir gün mezkûr gazeteden gelen bir nüshada etrafı siyah zih içinde bir fıkraya münderic görüldü ki bu fıkra Neofari'nin seyahatnamesi için hatime makamına kaim olduğu gibi bizim romanımız için dahi bervecch-i âti o makamı işgal ediyor.

Hâtime

"Bir muteber Osmanlı ile birlikte İtalya-yı cenubîye icra eylediği seyahatini gayet hakimane bir fikir ve belîğane bir kalem ile yazmakta bulunan Madam Neofari Çokogano'nun ahiren pek feci bir surette ecel-i kazaya uğrayarak irtihalini kemal-i teessüfat-ı azime ile ilan ederiz. Geçen pazar günü kocası ve kızı ile beraber bera-yı tenezzüh Porg Nehri kenarına inerek linya (bir kamyas ucuna olta bağlanarak derelerde ve deniz kenarlarında balık tutmaya mahsus olan azimî kamçı gibi alet-i sayd) ile sazan balığı avlar iken bastığı çimenin altı çamur olmak hasebiyle çöküp nehre düşmüş idi. Bu sukut hâlinde linyasının iğnesi çorabına takılarak yanında bulunan kocası, o sevgili zevceyi kurtarmak için linyanın sapından tutup çekmiş ise de bu tedbir ve hareketiyle

zevcesinin yalnız ayaklarını sudan çıkarabilerek başı su içinde kalmış ve üç buçuk dakika zarfında bir yandan kocası tahlisine çalıştığı hâlde mümkün olamayarak biçare kadın gırıl gırıl boğulup gitmiştir. Bu kaza-yı müthiş, bu ziya-ı azim refakat-ı kalemiye hasebiyle heyet-i tahririymizi dağdar-ı teessüf eylemiş olduğu gibi müteveffiyeyi tanıyanları ve bhusus âsar-ı kalemiyesini okuyanları da müstağrak-ı derya-yı esef eyleyeceği derkârdır.”

Böyle müstağrak-ı derya-yı esef olanların birisi de Ahmet Metin oldu. Fakat bizim bildiğimizi o dahi bilse idi tefekküren başını hikmet-i ceybine eğerek der idi ki:

Ceza amel cinsindendir. Her kim zerre miktarı hayır yapar ise onu görür. Ve her kim zerre miktarı şer yapar ise onu görür.

“İntiha”

